

אינו משמש דיכול לומר פרוצבול היל ואבד וכו' ע"כ. וזו נראת קולא תורה: וכן אם טען המלוה זו הקפת וכו' ראיתי לטור כתב וז"ל וכן אם אומר המלוה תנאי הים בינינו שלא תשטמני בשביעית אז הקפת חנות הים לאו שאר דברים שאין שביעית משמטת נאמן במגו דהים לי ואבד ע"כ. מדכילינכו לכל הני ועריכו וקאמר בסוף נאמן במגו וכו'. משמע דגם בטענת תנאי אינו נאמן אלא במגו: ואתמא דכלהו רבוותא ז"ל סברי דטענת תנאי הים בינינו נאמן מאלד עלמא כמו בטענת פרוצבול לאבד וכי הדדי ניכרו ואינה טענת הקפת חנות ודומה לה דמכילא משום מגו ומתבונן לברמב"ן ז"ל סי' רל"ז מיייתי סרז"ל דאף פותחין לו ואומרים כלום תנאי הים לו עמך שלא תשטמנו וכו': ואיכא מ"ד דכל מקום וכו'. הא דקאמר מטבע היסט וסקיל נראה שלא בא בדקדוק דכבר נכתב במקומו דאין היסט אלא להפטר אבל לטענים וכו' לים שייכא טענת המסנא: אבל סרמ"ה ז"ל דייק בלשנים שהביא הטור ז"ל בשמו שהוא נאמן אבל לריך טענה וכו' וסייגו מתמא הסכומה הסיקה לו: ומה שכתב רבינו ולא בריר לן. כבר עלתה הסכמת האחרוני ז"ל לטעור בלא טענה כסדרת ד"ת ז"ל ומטעמא דלא שביק וכו'.

לאו של רביית על שניהם ע"כ: ואיכא למידק אמאי אינטריך לים לומר דכסופו נאמר כל דבר אשר יסך. הא בלאו סיפיה דקרא אייתר נסך מדכתב דרישיה לא תסיד וברייחא לא קאמר אלא לפי שכבר נאמר לא תסיד ואיכא גופיה קאמר כסומך והסתא דשמע"י מלא תסיד בן כסוף בין אוכל וכו'. דנראה בהדיא דמלא תסיד לחודיה נפקי תרומה וכו' וכו' דכן היכי קאמר מעיקרא ובסופו נאמר כל דבר אשר יסך דמשמע ללא סגי בלאו דך סיפ' : ואפשר לדחוק דכל עיקר כונתו ז"ל הוא לאייתורי תרי נסך כסוף ואוכל כי היכי דנוקי תרומה ארביית : והקשה לז"ל דאי מלא תסיד דרישיה דקרא אכתי לא אייתר תרי נסך דאי לא הוה כתיב אלא לא תסיד כסף אוכל דלמא הוה ס"ד ללא מיתבי לים עד שייך תרומהו לסגי אינטריך חד נסך לחלק : והסתא לא אייתר תרומהו ואכתי מנ"ל רבית בשניהם מ"ה קאמי' דלא לא אפשר סהרי כסופו נאמר כל דבר אשר יסך והוא גלוי מכוון שכל מין דבר שיהיה נכנס בכלל זה. וא"כ פשיטא דלא אינטריך נסך לחלק : ואייתר תרומהו לחייב רבית על שניהם : אך קשה לי לפי סדרת רס"י ז"ל דלא סגי בלאו תרי נסך לחייב רבית על שניהם דהא ע"כ דרישין לג"ש ללמוד מלום מהלום וכו' דמלום איכא רבית בהדיא גבי אוכל נילף לום מניה בג"ש ולסתוק מנסך דגבי אוכל : ואי משום דלייתר חד נסך לג"ש הרי לרס"י ז"ל לא נחתין להפגא כדנמתי סתומ' : ומנין לרבות כל דבר וכו' הקשו החוס' כיון דכתיב כל דבר אפילו לרבות טעם ואבני א"כ כסף אוכל למה לז"ל למדרי' כלל ופרט וכלל מה הפרט מפורש דבר המטלטל וגופו ממון וכו' ילאו קרקעות שאינן מטלטלין וילא פחות משום פרוטה שאינו ממון ע"כ. ונריך לעיין דכיון דתתלת דבורים קאמרי זמלי נסך אייתר גבי כסף וכן נסך דאוכל ונסך דכל דבר חד למדרש רבית בכלהו וחד לג"ש וחד בלום לאוקומי במלום.

שער מו חלק א

א ואסיקנא בגמ' דנסך

ותרביית חלף מלתא היא וכו' היינו משום דלא אשכח בגמרא רבית דאורייתא דלי נסך ולא נסך בלא תרביית דכל סהליה נסך וממנו חסר ע"כ המלום משתכר וממנו מתרבה : ואיכא למידק דהא מסקנא הפוסקי' ז"ל היא שאם המלוה אומר ללוה אני מלוה לך ע"מ שתתן זו לפלוני הוא אסור דככתב הטור סי' ק"ט לדבר פשוט : ואסור זה הוא מדאורייתא דככתב בהדיא סי' קס"ט וא"כ היכי קאמר בגמרא דליכא נסך בלא תרביית ומאי קא

שער מו חלק א

א גרסינן בפירק איזהו נשך ואיזהו תרביית נשך

המלוה סלע בה' דינרין וסאתים חמין בשלש מפני שהוא נושך ואיזהו תרביית המרבה בפירות כיצד וכו' ואסיקנא בגמ' דנשך ותרביית חרא מלתא הוא ובראמי' א' אתה מוצא נשך בלא תרביית ותרביית מלא נשך ולמות חלקן הכתוב וכתב נשך בכס' ומרביית באוכל לעבו' על כל א' בשני לאוין וברת' את כספך לא תתן לו נשך ובמרביית לא תתן אבדך אין לי אלא נשך בכסף ותרביית באוכל נשך באוכל מנין ת"ל נשך א' כל רב' בכסף מנין ת"ל נשך בכסף אם אינו עיין לנשך כסף שחרי נאמר את כספך לא תתן לו כנשך תנורו לענין רבית ב' ק' למרנו אזכרה למלוה ליוה מנין יליף לה מג"ש ליוח' את האמו' של זה בזה וכדאיתא בגמרא ומנין לרבות כל דבר ת"ל נשך כל דבר אשר ישך :

ב ואחר

בא"ע וכו' : הא דאמי' דלא מי' קרא למימר מלת נסך גרידא בלי לטורפות הניס' דאי לימא לא תסיד לאחיד נסך נסך נסך כל דבר אשר יסך : אין לו שום משמעות וא"כ מאי האי למקשו דכיון דכתיב כל דבר כסף אוכל למה לי וילמי מזה דאחא למעוטי קרקעות : הא דריכי כסף למימר גבייהו תרי נסך יחרי ללא סגי בלאו הכי כי היכי דנילף בג"ש מופנה גם למלוה : ומה קשה דאפי' נכסול דוחק זה דלימא קרא נסך נסך נסך וגו' אכתי לדידעו אייתר אוכל דמפרטא דכסף לחודיה הוה מועטיין קרקעות שאינן מטלטלין בכסף והוה מועטיין נמי פחות משום פרוטה שאי' וממון ככסף : ומאן דמסוס הני טעמי לא הביא רבינו דין זה דהיה קרקע : ואולי סבר כפרש"א דהביא סרז"ל ב"י סי' קס"א בשם רבינו ירוחם ז"ל שחולק ע"ד תוס' וסרז"א שסובר דאף בקרקע יש רבית :

א ולפי סדרת החוס' איכא להפוקי אם הסלואה קרקע

והרבית כסף כגון שהלוה לו חמש גפנים טעונות בחמש ודינר אי מקרי רבית או לא : מי נימא כיון דקפ"י קרא אסלואה שתא במטלטל ולא בקרקע וכדמוכח מדברי הר"ן ז"ל : כל שהלוה קרקע אעפ"י שהתוספת כסף אין זה רבי' או דלמא להיתר' בעינן שהלוה והרבית הכל יהיה קרקע : והכי דיוקי דברי החוס' קאמרי קרקע בקרקע וכן כל הפוסקים דמיייתו האי דינא דקרקע כגון הרא"ש והטור מוקמי ליה כגון שהלוה חמש גפנים טעונות בשש משמע שאם הרבית אינו קרקע אסור : ולענין דהדין יראה דסולא ומסוף דבריהם נראה שס' מסופקים בהיתר : לא שבקינן דאמי' של הרשב"א ז"ל מפני ספקס דאיסורא דאורייתא : ואע"ג דסרז"א וברב הנמקי ז"ל סבכימו להיתר : אין הדבר יולא מידי מחלקת וכלי ספק כל האחרונים שבאו אחרי החוס' כגון רבינו והדומים לו : כיון שלא הביאו בחזקתיה חלוק זה משמע דלא ס"ל כוותיהו : ולחומרא נקטינן ונפקא מינה דאי תפס לום משל מלוה בעבור הרבית שנטל ממנו אין מוציאין מידו דאמר קים

מתמה : הרי משתכח לה ככה"ג סהליה מתמעט ממנו וליכא תרביית שאין ממון המלוה מתרבה כי האחר לוקח תרביית דאפילו בשאין המלוה חייב לום כלום עסקינן : וליכא למימר דהיה הנאם שמתהנה המלוה פעושים רבונו לתת על פיו ממון לאחר חשיבא ליה תרביית : דהא חזינן דהתנא רבוי ממון קפיד קרא דומיא למרבה הונו ולא להנאת אשלומו חפזים : ואולי משום דמתמא אי לאו דמטי ליה הנאם מיניה לא הוה יסיב לים כאלוה שהביא הר"ף ז"ל פרק ברי העיר : נשך באוכל מנין ת"ל נסך אוכל וכו' : דקדקו התוספות ז"ל דתתלה היל למדרש רבית בכסף דמפ' ק' לים מנסך כסף הכתיב ברישא : וז"ל משום דנסך אוכל כתיב בהד' אורייתא דכסף לא נפיק אלא באם אינו ענין ע"כ : וקשה אליב"ה דקחנינו אין לי אלא בלום במלוה ממון ומפיק ליה מנסך נסך בג"ש : ובעי' תו מנין לרבות כל דבר ת"ל כל דבר אשר יסך : ופי' החוס' עמא דרב' ג"ש הוה מופנה משום דאיתר חד נסך ללוה ונסך דכל דבר אחא לאוקומי נסך במלוה בא"ע ללוה וכו' וסרז"א כיון דג"ש לא אחיא אלא בא"ע ורבוי דכל דבר כתיב בהדיא : ת"ל תתלה היל לאתויי מנין לרבות כל דבר : ואח"כ אין לי אלא בלום כי היכי דמיייתי מעיקרא נסך אוכל מהאי טעמא : ולי אפשר לומר דמאי דבעי נסך באוכל מנין : אקרא' דאח' כספך לא תתן לו כנשך קאי : וס"ק האי נסך דמיייתי מעיקרא בהאי קרא לא תשכחן לים אלא בכסף ומנ"ל שהוא ג"כ באוכל : וע"כ נריך לו להסיב מנסך אוכל : באופן שהסלואה הוא על סדר פסוק את כספך ובתר הכי בעי ארביי' דסיפא : אם א"ע לנשך כסף שהרי כבר נאמר את כספך לא תתן לו כנשך נחתלף באן פ' את כספך במקום פ' לא תסיד את אחיך וסגיר' בגמרי' כך היא רבית בכסף מנין ת"ל נסך כסף א"ע לנשך כסף שהרי כבר נאמר לא תסיד לאחיד תנאו ענין לרביית כסף וכו' : ופי' רס"י ז"ל אם אינו ענין לגופו לחייבו על לאו של נסך שהרי כבר נאמר בראש המקרא לא תסיד ובסופו נאמר כל דבר אשר יסך תכחו ענין לרביית כסף והסתא דשמע"י מלא תסיד בין כסף בין אוכל : אייתר תרומהו נסך כסף ונסך אוכל לחייב את הלוה על

1223

גדולי ספר שער מו חלק א תרומות תרומה

לי כרבותא דסברי דהו לאורייתא ויוצאה בדיינים • וכל שכן לסדרת האומרים לאף דרובאן אי תפס ליה לא מפיקין מיניה • כאשר יתבאר בס"ד • מיהו אם הוא ביד מלוה אין מוציאין ממנו דלמלא לא הו לאורייתא • ובהלואה קרקע ורבי' כסף אולי מפיקין ממלוה דלדידי הו ס"ס • והא דקיס לי עיין לקמן :

גם בענין פחות משוה פרוטה דממעט ליה התוספות מכסף אוכל לא הסכימו כל המפרשים דהטור כתב בס"י הנו' והרמ"ה ז"ל כתב דאפילו בפחות משוה פרוטה אסור מן התורה אבל אין מוציאין אותו בדיינים עד שיהיה בו שוה פרוטה ע"כ • ומדמייתי הטור ז"ל מחלקת דהרמ"ה ז"ל אפחות משוה פרוטה ולא אקרקע משמע דאקרקע לא פליגי • והוא תימא דאי ס"ל להרמ"ה למדרש פרטא דכסף אוכל • אי"כ כך נתמעט שוה פרוטה כמו קרקעות ואי לא דריש ליה אי"כ קרקע נתרבה מכל דברי וגם בראיה סוביאים מפי נערה הוסיף קרקע לפחות משוה פרוטה אם לא שיאמר דהרמ"ה אוכלה מלתא פליגי • והיינו דקאמר דאפי' בפחות משוה פרוטה אסור כלומר ל"מ בקרקע שהוא ממון גמור אלא אפי' פחות משוה פרוטה דלאו

ממון הוא ונחסתא מחלי אינשי • אפי' הכי אסור מן התורה ומשמע לי דבי היכי דמעטא קרקע דאמרינן מה הפרט מפורש דבר המטלטל יצאו קרקעות היינו בגוף ההלואה סיהא קרקע אבל לא הרבית בעמנו דהלואה כסף ורבי' קרקע אסור • כאשר רבי' כלמיי' הרב ז"ל בשם הר"ן והתו' • ה"נ בפחות משוה פרוטה היינו מהלואה עצמה כל שהיא פחות משוה פרוטה אין בה אסור רבי' לסדרת התו' וע"ז קאמר הרמ"ה דמ"מ אסור אלא שאין מוציאין בדיינים אבל ההלואה פרוטה והרבי' פחות משוה פרוטה אסור כאשר רבי' לכ"ע • וזו נ"ל שהיתה כונת הרמב"ם ז"ל שכתב פ"ה למלוה כל הלוואה בתוספת כל שהוא ה"ר רבי' של תורה ויוצאה בדיינים וכו' • וקרו' ללשון זה כתב רבינו בא"ב סימן י"ב • וכל שהוא דקאמרי' היינו אפילו פחות מש"פ לכ"ע לא מעטה תורה פחות מש"פ ברבי' עלמנו • דהא לכ"ע אסור רבי' קרקע בהלואה כסף • וכי פליגי ר' יורמיה ז"ל הוא בהלואה שהיא פחותה משוה פרוטה אי איכא מיהא אסורא או לא •

והא דסבר הרמב"ם ז"ל דהרבי' הוא פחות משוה פרוטה ויוצא בדיינים אף על גב דבעלמא אין בית דין נזקקין על פחות משוה פרוטה • נ"ל דהיינו משום דהיה לא נאמר אלא כשהב"ד יורדים על הנכסים וכל שהוא פחות משוה פרוטה אין נזקקין לכך • והיינו טעמא דהרמ"ה ז"ל כסעקר ההלואה היא פחות משוה פרוטה • אבל הכא ברבי' כל שהוא עיקר ההלואה בדיינים לאו למיתא אכסבי הוא אלא לכופו לקיים מצוה וחי אחיד עמך כאשר יתבאר לקמן בעזרת האל • וכיון שהכפיה היא על קיום המצוה כך הוא בכל שהוא כמו בממון רב :

בהלואה עובר בשני לאוין משום לא תשיך לאחיד וכו' • מימרא דאביי היא בסוף פרקין • וכך היא בהפרינו ליה עובר משום לא תשיך לאחיד ולאחיד לא תשיך ולפני עור וכו' • ורבינו ז"ל אויל בשטת הרמב"ם ז"ל בפרק רביעי' ע"ג הוא כתב והלוי עובר בשני לאוין וכו' • ותמה עליו הרב המגיד ז"ל למה לא יעבור בלאו שלישי דולאחיד לא תשיך שהוכחו בגמרא בסוף הכרך שלשה • ובאמת מוכרחים אנו לומר שגירסת הרב ז"ל לא היה אלא ליה עובר משום לא תשיך ולפני עור וגו' • וכן נראה מפירושו למשנה • וכך היתה גירסת פרי"ק ז"ל בהלכות שכתב אמר אביי מלוה עובר בכלל ליה עובר משום לא תשיך ולפני עור וכו' • איברא דהר"ק ז"ל הייתי יכול לומר דכי היכי דבמחמיתין קאמר עוברים על לא תתן לו וכו' והא דלא תשיך לא תתן הם ב' לאוין • דלא תתן דהיינו א"כ כספך לא תתן לו כנסך וגם לא תתן אכלך אלא דכיון דשניהם נאמר לשון לא תתן משום הכי כיליגיהו בחד לישנא • הכא נמי האי עובר בלא תשיך דקאמר היינו שעובר בכל מקום שיש בו לאו דלא תשיך שהם לא תשיך ולאחיד לא תשיך • ומשום הכי לא קאמר אלא לא תשיך בלבד בלי מלת לאחיד לכולל את שניהם • אך לרמב"ם ז"ל ולרבינו ז"ל נחתו למיניה אי אפשר לומר כן • ומכל מקום תמיהת הרב המגיד ז"ל היא רבה איך לא נמנה לאו דלאחיד לא תשיך שהוא מפורש בתורה • ושם אפשר לומר על ז' הדחק דהרמב"ם זכרו לזכרה אויל לשטתיה דסבר דלנכרי תשיך היא מצוה עשה להלוות לעכו"ם ברבי' • והר"ן ז"ל עשה לו סמוכות מסוגיא דהגמרא בדק ע' דפריך רבא לרב נחמן מלנכרי תשיך מאי תשיך לאו תשיך לא תשיך לא בגי' דלאו הכי לאפוקי אחיד דלא • אחיד בהדיא כתיב ביה ולאחיד לא תשיך לעבור עליו • בעשה וכל תעשה וכו' ומסיק רש"י אמר הכא בתלמידי חכמים עסקינן וכו' וקאמר הר"ן זכרו

בואחד המלוה ואחד הלוח ואף העדים וכל המתעסקים בדבר עוברים במעשה זכדתן אלו עוברים בלא תעשה המלו' והלוח והעדים והעדים וחבמים אופרים אף הסופר ועוברים משום כל תתן לו ומשום כל תקח מאתו ומשום לא תהיה לו בנושה ומשום לא תשימון עליו נשך ומשום לפני עור לא תתן מבשול ויראת מאלהך אני ה' • ואוק' בגמרא דהני לאוין איבא מיניהו דעבר שתא והוא המלוה שעוב' בבלן והן ו' שמות לא תהיה לו בנושה את כספך לא תתן לו כנסך ובמרבית לא תתן אכלך ובדאוקסין לעיל לעבור עדיו בשני לאוין ומשום לא תקח מאתו נשך ותרבי' ומשום לא תשימון עליו נשך ומשום ולפני עור לא תתן מבשול והלוח עובר בשני לאוין משום לא תשיך לאחיד שר"ל לא תשיך לאחיד ומשום לפני עור לא תתן מבשול ערב ועדים אין עוברים אלא משום לא תשימון עליו נשך והסופר וכל המתעסקין בדבר עוברים משום לפני עור לא תתן מבשול :

גותו גרסינן בפרק איזהו נשך אמר רבא למה ליה דכתב רחמנא יציאת מצרים ברבי' וברבי' את כספך לא תתן לו כנסך וגו' • וסמך ליה אני ה' יאזהיבם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים אמר הקדוש ברוך הוא אני הוא שהבחינתי בין שיפה של בכור לשיפה שאינה של בכור אני הוא שעתיד ליפרע ממי שתולה מיעותיו בע"א ומלוה אותן ברבי' :

ד ותו

לזכרה דכיון דמסקנא דשמעין דרבי' דעכו"ם מדאורייתא שרי הדרינן למאי דסליק דעתיה דרבא מאי לאו תשיך וכו' • והשתא אפשר לי לומר דכיון דהאי לנכרי תשיך לא מכרעא מלתא דמשמעו תשיך ואתי למ"פ להלוות לע"א ברבי' אלא משום מאי דפריך דאי לאפוקי אחיד בהדיא כתוב ביה ולאחיד לא תשיך • הא ע"כ ז"ל דס"ל דהאי לאחיד לא תשיך לאו לאוקומי לאו בלוה הוא אלא לגלויי מלתא בעלמא דפירושי' לנכרי תשיך לאו לאפוקי אחיד היא • דאלת"ה מאי פריך אחיד בהדיא כתיב ביה ולאחיד לא תשיך דאטו לדיוזים מי ניתא קרא לאחיד לא תשיך למה לי הא כבר אמר בפסוק הקודם לא תשיך לאחיד אלא מאי אית ליה למימר • דאתא לאוסופי עליה לאו אחר • הכי נמי נמא דאתא לאוסופי לאו על העש"א לא נראה דדעתיה דרבא הוא דהאי ולאחיד לא תשיך לא תשיך לאו ממס אלא לגלויי דהאי לנכרי תשיך פירושו תשיך ולנ"ע ולא נמא תשיך לאפוקי ישראל דאדעתא דהכי פי' קרא ולאחיד לא תשיך כאלו יאמר זה הוא עשה לנכרי דאלו לאפוקי ישראל כבר מוזכר אתה שלא תוכל להשיך לו •

מעשה אין כאן לאו ממס ללוה אלא הראשון ללא תשיך לאחיד • והכי נמי משתברר דאם איתא ללא קרא לשדויי תרי לאוי תלוה אם כן כי יופי דמלוא אמר תרי לאוי בתד קרא חד כנסך וחד באוכל • הכי נמי גבי לוס בל"ל תרייהו בתד קרא דנשך ואכל ולימא לא תשיך לאחיד נשך כנסך ונשך • אופל לא תשיך לו ואח"כ יאמר לנכרי תשיך דהו משמע לאו תשיך עשה אלא דלאי לא רתתה תור' להטיל אלא לאו אי ללוה • זה אפשר לי לומר בשטת הרמב"ם ז"ל כפי גירסתו דמימרא דאביי • ועוד נראה לי ממה ראיה לסדרת הרמב"ם ז"ל לנכרי תשיך היא מ"ע להלוות לנכרי דאם איתא שהיא לאו הלא מכלל עשה לישראל אי"כ כי מני אביי אסורי דלוה וקאמר דעבר על לא תשיך ביוסיה' אי"כ שגים וגם לאו דלפני עור' לימא דעוב' גם אעשה לנכרי תשיך דהא דלאי ליכא למימר • דלא מני אלא מה שסוף • לאו ממס לענין שתראה בעבור המלקות דהא בכל הני לאוי ליכא מלקות דרבי' נתן להשכון • אלא דלאי לנכרי תשיך לא תתי' לאסורא אלא למצוה • אך לרבינו ז"ל שכי הנראה הוא חולק על דעת הרמב"ם ז"ל בזה בחלק הפיחר לא מלתא יסוב וסרכים דלישנא דהרמב"ם ז"ל נקיט ואיל • והסופר וכל המתעסקים עוברים משום לפני עור כו' • יש לתמוה היאך כתב דסופר עובר משום לפני עור דלא שייך גביה כלל דהרי כתב ערב ועדים אינם עוברים אלא משום לא תשימון עליו נשך וכו' דאי דטעמא דלא תשיב ביה לאו דלפני עור הוא כמו שכתבתי משום דזמנין דלא עברי ביה כגון שהיה מלוה לו בלאו הכי • ואע"ג דזמנין נמי עברי בלפני עור כגון שלא היה מלוה בלא ערב ועדים • מ"מ לאו מלתא פסיקת' היא אבל לא תשימון פסיקא ליה • והשתא רבינו יחי' מייירי אם היה מלוה בלאו הכי • אי"כ סופר למה עובר בלפני עור • ואי דלא הוה מלוה בלאו הכי • אי"כ ערב ועדים למה אינם עוברים בלפני עור • והרמב"ם ז"ל כתב בפ"ה וכל מי שהיה סופר או עד בימיהם ה"ז עובר בל"ת שגא' לא תשימון עליו נשך • הרי שהשוה סופר לערב ועדים • ושם טענת נפל דספרי רבינו ובמקום והסופר ז"ל והסופר וכל המתעסקים דעבר עוברים משום לפני עור וכו' • שכתב המלות דומות זו לזו • והוא כסיום לשון הרמב"ם ז"ל שכתב וכל מי שהיה סופר בין שניהם או שסייע אחד מהם או שהורו עובר משום לפני עור וכו' • ואינו רחוק כיון דהזינו דכלל הני לאוי אויל בשטתו ז"ל מיהו גבי סופר ומתעסקים וכו' • וכלל הני עוברים בלפני עור • דולאי מסתמא כיון שהסדר שרשור ביניהם ומסייע אי שורה וכו' • נראה שבדלי וולתו לא היה דבר נגמר ולישנא נחתו הרמב"ם ז"ל ורבינו אלא למלתא דשכיחא • ואי תימא למה לא הוכר במתני' או בברייתא או בגמרא האי דסרסור ומסייע כמו שהוכר הסופר • י"ל דלא מני אלא מאן דעבר אלאו שנתתי ברבי' עלמנו או נוסף עליו ג"כ לאו אחר דלפני עור או לא תהיה לו כנושה • אבל סרסור ומתעסקים אינם עוברים בלאו המיוחד ברבי' אלא בלפני עור שהוא לאו כולל :

ג שתורה מעותיו בע"א וכו' • לפי דרש זה ידויק כנוי דכספך ואכלך דלא קאמר כסף ואוכל סתם כמו אם כסף תלוה וכו' • משום דכונת הפסוק היא לומר שלא ילוה הכסף שהוא של עצמו ממס דאמרו שהוא של נכרי כי בוחן לבות ית' שהבחין בבכורי מצרים יבחין וידע שהוא כספך ואכלך ולפי גי' שתולה מעותיו ביד ע"א דמיייתי הרב הנמק' ז"ל בהלכות כלים שמתקין מעותיו ביד נכרי ונכרי מלוה אותן ברבי' כו' • ידויק מאי דקאמר לא תתן אכלך ולא קאמר לא תתן לו אכלך כדרישא • והבונה ל"מ ששאר לך ליתן לו לאחיד האמור

גדולי ספר שער מו חלק א והרומות תרומה נא

באמור נמש מידך לידו כספר כנשך - אלא אפילו לתת לכלך ברכות עם שלא יהיה לו אלא לע"ה והוא מתן לו אסור :
ד ותו גרסי' א"ר יוחנן וכו' בשלהי פרקין ואיקך ברייתא דר' יוסי ודרשב"ה בדף ע"א - והא דלא מיייתי לכו רבינן

ד ותו גרסינן א"ר יוחנן מלוי רבית יותר ממה שמרזיחין מפסידין ולא עוד אלא שפשימין משה רבינו ע"ה חכם ותורתו אמת ואמר אלו היה יודע משה שיש ריוח בדבר לא היה אוסרו ותרזיחין גרסינן א"ר יוסי בא וראה כמה סמויות ענינם של מלוי ברבית אדם קורא את חברו רשע יורד עמו לחייו והן מביאים עדים ולבשר וקוראמו ודיו וכותבים וחותמים פ' כפר ב'י אלהי ישראל ותו גרסינן תנא רשב"ה אומר כל שיש לו מעות ופלוה אותן שלא ברבית עליו החוב אומר בטפו לא נתן בנשך ושחר על נקי לא לקח עושה אלה לא ימוט לעולם הא למדת שגמולין ברבית פתמוטשים ומקשינן והא קא חזן דלא עבדי חבי ומתמטין ומשני א"ר אלעזר הללו מתמטין ואין עולין והללו מתמטין ועולין מכל זה למדנו שאסור למלוה להלוות ברבית וללוה ללוות ברבית :

ה ואפילו לישראל מומר אין מלוין ברבית שר' תורה ולא ברבית של דבריהם וזן חשיב ר"ש ז"ל וזה רתופס תשובתו נראה בעיני שאסור דלא נפיק מכלל אחד שאעפ"י שחמא ישראל הוא ואם לוח מעות מיד ישראל ע"י ארמאי אפי' ישראל גמור מותר ליקח רבית מן ע"א מתוך שאין שליחות לע"א ואם ישראל עצמו או המומר יבא לפדו' משכנו אל יבור לו שום רבית אלא יאמר קתוה מידי בכוכך ע"ב וכו' אל תחנן התי' להלוותו ברבית מרקאמרי' בירו' הלן כותאי דקסרי מותר להלוותן ברבית לפי שמקולקלין במעשיהם ע"כ - ומצאנו לר"ה שנישאל על מומר אחד אם מותר להלוות' ברבית מי אמרין ישראל הוא ואסור והשיב להם שמותר להלוותו ברבית מצאנו להרמב"ם ז"ל שכתב כיון שאלו אוסרין ואדיו מתירין יש לדון בדבר לא יהא ממונו חביב וחמור שגופו וגופו מותר להרנו כדאמר' המומרינן לע"א מורידין ולא מערינן וא"כ כי היכי דאמר' דילפא נפק מיניה זרעא מעליא דהו' ישראל גמור ולפיכך אסור לאבד ממונו וזה אינו מחוור דגבי מומרינן שנטמאו בע"א אין זרעא מעליא ואפילו אשתו עמו כ"ש מן הנכרי' שא"א שחרי' הולד כמות וישר' ראי' מהחיה דגרסין פרק אין מעמידין המינין והמומרינן לע"א מורידין ולא מעלין א"ל אני שוני לכל אבד אחיך לרבות חפומר ואת אמרת מורידין ולא מעלין כל מי שמרדין לא אחיך הוא כלל וחבא נמי ברת ב אחיך ואע"ג דמסור נמי מורדין ומסור אסור לאבדו ואסור להלוותו חתם לאו משום דלא מקרי אחיו אלא מפני שהוא ברורף בדאמרינן אף ממונן של ישראל כיון שנפל ביד ע"א שוב אין מרחמין עליו אבל מימר דלא מקרי אחיך הילכך אף להלוותו ברבית מותר ולא חיישינן לזרעא מעליא וכ"ש מומר לע"א שנטמא בע"א ורחמנא אמר ד"חיי עמך והא לא ליחי וא"ת מימר עצמו בן מימרת לע"א שונג הוא וה"ל בקטן שנשבה לבין הע"א ואתה מצוי' עליו להחיותו לא דמי דאלו חתם לא ידע כלל אפ"האי ביידידע ושביק תורת ישראל ומרובק בע"א ובחוקי' הגוים ההם חרי הוא מומר גמור ומורדין ולא מעלין ויש מי שרובדברי רש"י ואמר' אע"ג דאנן לא מחיבינן לאהדורי אבדת ולא להחיותו איהו מיהא מחייב במצות וביון שבן אסור הוא ללוות ברבית ואף אנו אסורין להלוותו משום דקא עבר עליה משום לפני עור לא תתן מבשול - אבל בירושלמי במסכת ע"א מצינו מפורש בדברי ר"ת ז"ל וחבי איתא חתם בותאי דקסרינן בעי מר' אבהו אבותיב' יהיו מסתפקים משלנו ואת' מפני מה אין חתם מסתפקין משלנו א"ר אבהו אבותיב' לא קלקלו מעשיהם וכו' עד ארין בותיב' טהורה ומקוית' ומדורותיה ושביליה טהורין וכו' א"ר אלעזר חרא ררתי' להאמינן שאין שאובין אבל למדת' לא דאנן דרשו' אף מעין וכו' מח מעין מוחרר בכל שחיא אף מקוה מטהר בכל שחיא וכו' ר' יעקב בר אבהו בשם ר' חנינא בותאי דקסרינן מותר להלוותן ברבית ר' יוסי פעי קימו מעת' לא נחוש על חלתן ואנא חמי דרבנן חששין - משמע דמפני שקלקלו מעשיהם הוא מותר להלוותן ואע"פ שאבותיהם היו גרים גמורים ואף ישראל שהמיר כיוצא בהן שהרי בשנהגייך בישראל

גמור בדאמרינן בפרק החולק טבל ועדה חרי הוא כישראל לכל דבריו לפאי הכתא א"ר יוסי בר חנינ' דאי חרי ביה חיי ישראל מומר' פון שמותר להלוות לע"א ברבית אף ישראל מומר כך דינו ואם נפשך לומר גרי אריות הם א"ה מ"ש בותיב' שבקסרינן ועוד מדאמר' ר' אבהו אבותיב' לא קלקלו מעשיהם ואתם קלקלתם אלמא אבותיב' גרים גמורים תו' ונפרא דילן בפ"ק דחולק אמר דר' אבהו שדר למזבן חמרא גמורא ובימיו גזרו עליהם הוא הוה במינן עמהם אלמא קסבר גריי אמת הם - והא האמר ר' אסי מעתה לא נחוש על חלתן לאו אדר' יעקב בראחא מקשינן אלא לא נחוש להחזיק עיניהן במתקנות לחומרא ואדר' אלעזר בר יוסי דאמר שאין נאמנין על שיעור מקוה ואדר' אבהו שאסר ליהנ' משהם ועוד מצאתי במסכ' בותיים משבע מסתכיות קטנות דקתני אבל מלוק אות' ולוין מהם ברבית ושם נראה שאתם ברית' בגיירי אמת תני להרוא"ה לענין רבית מותר ולמדנו שהמומרינן לע"א מותר להלוותן ברבית וכן מומר להכעיס דק"ל מן הוא בפרק אין מעמידין ואי ק"ל הא איבא משום לפני עור לא תתן מבשול ל"ק כיון שאין אנו מצויין מלהלוותו אף הוא אינו מצוי' דכתיב לא תשיך לאחיך משום אזהרת' דמורה קא מוחר רחמנא ללוות דהא לא כתיב לא תלוה אלא לא תשיך אבל ללוות מן המומר איפשר דהוא אסור ללוה שחרי הם אסורין להלוות ע"כ - עתה יש לנו לבד ולפרש עניני' הרבית איסורו וחיותו על אי זה דרך הם נחלקין והוה נחלק לג' חלקים החלק הא' לפרש דברים שהן נקראין רבית קצוצה ואיסורו מן התורה תחלה דע והבן כי כל חפלוה ברבית קצוצה אף על פ' החלק הג' דברים שהם כמודביק ואין בהם איסור לא מדרבי' תורה ולא מדברי סופרים וכל זה נפרש בארובה ולא בקצרה :

ה ואפילו לישראל מומר אין מלוין ברבית שר' תורה ולא ברבית של דבריהם וזן חשיב ר"ש ז"ל וזה רתופס תשובתו נראה בעיני שאסור דלא נפיק מכלל אחד שאעפ"י שחמא ישראל הוא ואם לוח מעות מיד ישראל ע"י ארמאי אפי' ישראל גמור מותר ליקח רבית מן ע"א מתוך שאין שליחות לע"א ואם ישראל עצמו או המומר יבא לפדו' משכנו אל יבור לו שום רבית אלא יאמר קתוה מידי בכוכך ע"ב וכו' אל תחנן התי' להלוותו ברבית מרקאמרי' בירו' הלן כותאי דקסרי מותר להלוותן ברבית לפי שמקולקלין במעשיהם ע"כ - ומצאנו לר"ה שנישאל על מומר אחד אם מותר להלוות' ברבית מי אמרין ישראל הוא ואסור והשיב להם שמותר להלוותו ברבית מצאנו להרמב"ם ז"ל שכתב כיון שאלו אוסרין ואדיו מתירין יש לדון בדבר לא יהא ממונו חביב וחמור שגופו וגופו מותר להרנו כדאמר' המומרינן לע"א מורידין ולא מערינן וא"כ כי היכי דאמר' דילפא נפק מיניה זרעא מעליא דהו' ישראל גמור ולפיכך אסור לאבד ממונו וזה אינו מחוור דגבי מומרינן שנטמאו בע"א אין זרעא מעליא ואפילו אשתו עמו כ"ש מן הנכרי' שא"א שחרי' הולד כמות וישר' ראי' מהחיה דגרסין פרק אין מעמידין המינין והמומרינן לע"א מורידין ולא מעלין א"ל אני שוני לכל אבד אחיך לרבות חפומר ואת אמרת מורידין ולא מעלין כל מי שמרדין לא אחיך הוא כלל וחבא נמי ברת ב אחיך ואע"ג דמסור נמי מורדין ומסור אסור לאבדו ואסור להלוותו חתם לאו משום דלא מקרי אחיו אלא מפני שהוא ברורף בדאמרינן אף ממונן של ישראל כיון שנפל ביד ע"א שוב אין מרחמין עליו אבל מימר דלא מקרי אחיך הילכך אף להלוותו ברבית מותר ולא חיישינן לזרעא מעליא וכ"ש מומר לע"א שנטמא בע"א ורחמנא אמר ד"חיי עמך והא לא ליחי וא"ת מימר עצמו בן מימרת לע"א שונג הוא וה"ל בקטן שנשבה לבין הע"א ואתה מצוי' עליו להחיותו לא דמי דאלו חתם לא ידע כלל אפ"האי ביידידע ושביק תורת ישראל ומרובק בע"א ובחוקי' הגוים ההם חרי הוא מומר גמור ומורדין ולא מעלין ויש מי שרובדברי רש"י ואמר' אע"ג דאנן לא מחיבינן לאהדורי אבדת ולא להחיותו איהו מיהא מחייב במצות וביון שבן אסור הוא ללוות ברבית ואף אנו אסורין להלוותו משום דקא עבר עליה משום לפני עור לא תתן מבשול - אבל בירושלמי במסכת ע"א מצינו מפורש בדברי ר"ת ז"ל וחבי איתא חתם בותאי דקסרינן בעי מר' אבהו אבותיב' יהיו מסתפקים משלנו ואת' מפני מה אין חתם מסתפקין משלנו א"ר אבהו אבותיב' לא קלקלו מעשיהם וכו' עד ארין בותיב' טהורה ומקוית' ומדורותיה ושביליה טהורין וכו' א"ר אלעזר חרא ררתי' להאמינן שאין שאובין אבל למדת' לא דאנן דרשו' אף מעין וכו' מח מעין מוחרר בכל שחיא אף מקוה מטהר בכל שחיא וכו' ר' יעקב בר אבהו בשם ר' חנינא בותאי דקסרינן מותר להלוותן ברבית ר' יוסי פעי קימו מעת' לא נחוש על חלתן ואנא חמי דרבנן חששין - משמע דמפני שקלקלו מעשיהם הוא מותר להלוותן ואע"פ שאבותיהם היו גרים גמורים ואף ישראל שהמיר כיוצא בהן שהרי בשנהגייך בישראל

גמור בדאמרינן בפרק החולק טבל ועדה חרי הוא כישראל לכל דבריו לפאי הכתא א"ר יוסי בר חנינ' דאי חרי ביה חיי ישראל מומר' פון שמותר להלוות לע"א ברבית אף ישראל מומר כך דינו ואם נפשך לומר גרי אריות הם א"ה מ"ש בותיב' שבקסרינן ועוד מדאמר' ר' אבהו אבותיב' לא קלקלו מעשיהם ואתם קלקלתם אלמא אבותיב' גרים גמורים תו' ונפרא דילן בפ"ק דחולק אמר דר' אבהו שדר למזבן חמרא גמורא ובימיו גזרו עליהם הוא הוה במינן עמהם אלמא קסבר גריי אמת הם - והא האמר ר' אסי מעתה לא נחוש על חלתן לאו אדר' יעקב בראחא מקשינן אלא לא נחוש להחזיק עיניהן במתקנות לחומרא ואדר' אלעזר בר יוסי דאמר שאין נאמנין על שיעור מקוה ואדר' אבהו שאסר ליהנ' משהם ועוד מצאתי במסכ' בותיים משבע מסתכיות קטנות דקתני אבל מלוק אות' ולוין מהם ברבית ושם נראה שאתם ברית' בגיירי אמת תני להרוא"ה לענין רבית מותר ולמדנו שהמומרינן לע"א מותר להלוותן ברבית וכן מומר להכעיס דק"ל מן הוא בפרק אין מעמידין ואי ק"ל הא איבא משום לפני עור לא תתן מבשול ל"ק כיון שאין אנו מצויין מלהלוותו אף הוא אינו מצוי' דכתיב לא תשיך לאחיך משום אזהרת' דמורה קא מוחר רחמנא ללוות דהא לא כתיב לא תלוה אלא לא תשיך אבל ללוות מן המומר איפשר דהוא אסור ללוה שחרי הם אסורין להלוות ע"כ - עתה יש לנו לבד ולפרש עניני' הרבית איסורו וחיותו על אי זה דרך הם נחלקין והוה נחלק לג' חלקים החלק הא' לפרש דברים שהן נקראין רבית קצוצה ואיסורו מן התורה תחלה דע והבן כי כל חפלוה ברבית קצוצה אף על פ' החלק הג' דברים שהם כמודביק ואין בהם איסור לא מדרבי' תורה ולא מדברי סופרים וכל זה נפרש בארובה ולא בקצרה :

החלק א הר"שון נפרש דברים שהן נקראין רבית קצוצה ואיסורו מן התורה תחלה דע והבן כי כל חפלוה ברבית קצוצה אף על פ' שיעורין

גדולי כפר שער מו חלק ב ותרומות תרומה

לקרוע שטרא וכו' עד ה' מסתברא דתנן ואלו עובדין בעשה המלוה וסלו וסערב ובעדים בשלמה כללו עבד מעשה אלא עדים מאי עבד אלא לאו ס' מ' דסומא מלתא היא ס' מ' ולפי סוגיא זו דפרי הרמב"ם ז"ל ורבינו קשי' דמאן פסקי אי כתיב הא לדידיה כלס תייבס מלוה וערב ואי כרבי נחמיה ורשב"י הא פטרי נמי לערב - אבל לפטור מלוה ולוה ס' מ' לא כמאן : ונראה להם מפרשים הסוגיא כפי' התוס' דלמסקנא כללו סברי כר' אלעזר דנתן להסבון ולא פליגי באל תקח וממילא ודאי מלוה לא לקי דנתק אעשה דשטבס : וכיון דאמר' דלא תשיך הנאמי כלום הוא כדי שלא יגרסו למלוה לישך וכל שאיבמלוה אסור לישך אינן כלום אסור להשיך כמו גבי מימר' לעיל ממיל' איכא למימר נמי דכיון דמלוה עצמו אינו לוקח מטעם ההסבון גם הלואה אין בו חלקה : כל ע' מ' מ' ל' ל' הוציא אלא משום מלוה : והשתא כיון דלכ' המלוה פטור ממלקות מטעם ההסבון וגם הלואה אינו מ' כחבו אע"פ שעובדין המלוה והלוה בכל האווי' לוקין עליה מפני שנתן להסבון : ואמנם בפלוגתא דסומא פסקו כתיב דמסתמא הם רבנן דפליגי אר' נחמיה ורשב"י והלכתא כרבנן כמו כל מקום ועוד דלפי שעת התוס' הא דקאמר לעולם קסבר שטר הפועל ליגבות וכו' : טעמיהו דרבנן קא מפרש לסברי משעת כתיבה נגמרה דסומא ועלם קאמר ס' מ' מסתברא דתנן וכו' : דמשמע

דסתם גמרא מסיק דמסתבר טעמיהו דרבנן : ומסייע ליה ממתני' : וגם דפרק המניח דף ל' נראה הכי : ומכל הני טעמי ראוי לפסוק כרבנן ואין שום סברא לפסוק כר' ורשב"י : וכונת פלוגתיהו הוא דר' ורשב"י סברי דכי כי' לאו דלא תקח נתקן בהשטבס : ה"ל לאו דשימא נתקן בקריעת שטר : דהשטבס מקריא אלל שימא : משום דשימא היא התחלת האסור ולא נגמר עד שעת גביה ומטעם זה פטרי המלוה והערב : ורבנן סברי דאי משום הא לא היו פטורים לא מלוה ולא ערב דקריעת השטר לאו היינו השטבס דאמר קרא שעליו נתקן לעשה משום דכשכתב השטר מיד נגמרה דסומא והיו כאלו גבה כבר וא"כ מה מועיל קריעת השטר : וכיון דחשבינן ליה כגבוי : הא ע"כ לומר דאף בלא תשימונ ליכא שום תקנה אלא מטעם השטבס ומטעם זה בלבד איכא פטור : ולפי זה הדין פשוט דלוקח מלוה הוא בתורת הסבון כיון שהוא בגובה ולוקח הרבית ולכן יהיה פטור גם מלא תשימונ שהוא כאלו גבה משום דנתקן לעשה בהסבון דהיינו שיוכל לתקנו כשיבא לידי הסבון : אבל ערב וס' עדים כיון שאין להם שום דל תקון בהסבון דלא שייך בהו השבת רבית הואיל ואינם לוקחים אותו : משום הכי נשאר בהם לאו דשימא במקומו ותייבס כיון דמשעת שימא עשו לגמרי כל האסור : ולדקו יחדו הרמב"ם ורבינו במה שפטרו המלוה והלוה ולא הערב והעדים : אמר רבי אלעזר רבית קלושה וכו' : אע"ג דאיכא אמוראי דדרשי טעמיה דרבי יוחנן מקראי : מ"מ פסקו ז"ל כרבי אלעזר דסבי מסיק רב ספרא : והכחו אמוראי דיהבי טעמא לר' : אפשר דלאו משום דס' מ' כותיה אלא שראו לדרוש טעמו : ותו דלפי מאי דאמרין דבריייתא דתנאי היא אתי ר' אלעזר ככ"ע : וטעמא דרבי אלעזר דכתיב וחי אחיך וכו' רב נחמן בר יצחק דריש הכי לטעמיה דר' אלעזר : ודע דחז' מאמוראי דדרשי טעמיה דרבי יוחנן הוא רבא דקאמר מגופיה דקרא שמיע ליה מות יומת וכו' הוקשו מלוי רבית לשופכי דמים וכו' : וכתבו על זה התוס' וז' אע"ג דרבא משני בריש הגזל בחרא אפילו תימא רשות יורש לאו כרשות לוקח ושאי הכא דכתיב וחי אחיך עמד : לאו משום דל' כרבי אלעזר דהא הכא דריש כר' אלא לא בא אלא ליישב דבריייתא דהתם למ' לאו כרשות לוקח ולכך בסמוך דקאמר רב נחמן מ"ט דרבי אלעזר לא קבעו הגמרא כמו כן בשם רבא ע"כ : ויש לתמוה דכיון דאשכחן דרבא במקום אחד דריש טעמא דוחי אחיך ובמקום אחר דריש היקשא למלוה רבית וסופכי דמים : מאי עדיפות' איכא לומר דהסיקא דהיקשא אליבא דנפשיה קאמר וכו' ס' מ' : והוא דוחי אחיך למ' לאו כרשות לוקח קאמר וליה לא ס' מ' : דהשתא לעולם אתי רבא דלא כהלכתא התם והכא : אדרבא תימא איפכא דהתם ס' מ' רשות יורש לאו כרשות לוקח : ולהכי פריש וחי אחיך כרבי אלעזר דהכי ס' מ' : והכא בהיקשא לתת טעם לר' בלבד אתא וליה לא ס' מ' הכי דייקא נמי דקאמר מגופיה דקרא שמיע ליה לר' יוחנן וכו' ואי סברא דנפשיה קאמר ס' מ' סתמא מגופיה דקרא משמע : ואע"ג דנראה דגירס' התוס' התם היא אפילו תימא וכו' ולא כמו שכתב בספרי דידן

שעובדין המלוה והלוה על כל הלאוין שבתבנו למעלה אף על פי כן אין לוקין עליהם מפני שנתן להשבון שהרי בר' רבית קצוצה הואיל ואיפודי מן התורה בית דין מוציאין אותו רבית מן התורה מן המלוה ומחזירין אותו ללוה וכדגרסינן בפרק איזהו נשך א"ר אלעזר רבית קצוצה יוצאה בדינין ואף על גב דפליגי רבי יוחנן עליה הלכתא בותיה ומעמא דרבי אלעזר דברייב וחי אחיך עמד אהדר ליה כי חיבי דנחי בהדך :

ב ודוקא מיניה דיריה מפקין אבל מבריה לא מפקין והוא דלא הוי דבר מסויים אבל רב ר' מסויים אפילו

מבריה מפקין ובמו שאנו עתידין לפרש בחלק ההיתר : **ג ובן** שטר שכתוב בו רבית ופירש הר"ם ז"ל רבית קצוצה או של דבריהם גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית קדם וגבה את הכל מוציאין ממנו רבית קצוצה אבל אבק רבית אינו גובה ואין מחזירין אותו וכדגרסינן בפרק איזהו נשך שטר שכתוב בו רבית פריש' שכתוב בו פלוני לוח מפלוני מנה בכך וכך לזמן פלוני קונסין אותו ואינו גובה לא הקרן ולא הרבית דברייב מאי ונחמיה אומרים גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית וק"ל בחכמים : ויש לעיין אם גובה הקרן בשטר זה מבני חרי בלבד ובזה יש דעות חלוקות ביה"ר ב"ה כתב דאינו גובה בו ממשועבדים אבל מבני חרי גובה על פי אותו שטר ואינו נראה דתנא בתוספתא פרק אי זהו נשך מוציא שטר חוב שיש בו רבית יקרענו בא לבית דין יקרעוהו ואם אותה דמגבין מבני חרי אמאי יקרעוהו דכיון דלא קנסו בגי' הקרן נגבולת בו מבני חרי למה קנסו אותו לקרעו אלא ודאי מהתם משמע דלא גבי ביה מירי : ופירשו מהתם לביא הוכחה כי נראה דאפילו לרבנן על המוציא לקרעו רפי שבעל השטר מצווה לקרעו אם הויה בידו ועובר בקיומו אבל משמטי חוב הפוקדמים פסולים משמע שרשט פסול לגמרי והבא נמי פסול לגמרי : ופירוש רש"י ז"ל פירש פסולים לגבי משעבדי

ויהיב ליה חמשה קאמר אביי דארבעה מפקין מיניה ופליגי עליה רבא וקאמר דחמשה מפקין מיניה וכו' והא כרבי אלעזר היא כדפי' רש"י ז"ל דהכא לא שייך למימר אליבא דרבי אלעזר קאמר וליה לא ס' מ' : וכן בגמרא פליגי ולכסוף אמר רבא בלי שום חולק : האי דמסיק תריסר זוזי דרבייתא וכו' כי מפקין מיניה תריסר מפקין : והא ודאי פשיטא דסברא דידיה קאמר : וגם לקמן בהסוף דלח וכו' אחי אמרין פירי מאי רבית קלושה הו ויולאין דריינין או דילמא אבק רבית אמר רבא בר רב הונא כי אבק הו ויולאין יולאין : וכן אמר רבא כי אבק הו ויולאין יולאין וכו' : אלא מהל מהל הני נראה דרבא דקאמר התם קרא דחי אחיך הוא משום דהכי סבירא לכו כר' אלעזר : והיקשא דהכא טעמא דרבי יוחנן קא דריש לומר דשמיע ליה מהכא : והא דלא קבע בגמרא טעמא דוחי אחיך בשם רבא : היינו משום דרב נחמן קדמו בו : ורבא שאמר בהגזל הוא לפי שקבלו מרב נחמן שהיה רבו :

ב ודוקא מיניה דיריה וכו' : עיין לקמן בחלק ההיתר : **ג ובן** שטר שכתוב בו רבית וכו' : כל הפלוג' שהביא רבינו בדין זה דשטר ברבית תמלא באורך בתוס' דף ע"ב : וס' מ'

ז"ל בפ"ד תפסו סברת הרמב"ן לעקר דבריייתא מיירי בשאין הרבית מפורש ולא ידעו העדים אלא שכתב עליו ואמרו כתב ידם הוא זה אבל רבית היתה שם או שידעו והיו אלוהי' מלך נפשות : ומה שפסקו ע"ז א"ש אין הרבית מפורש אמאי לא גזרינן קרו אטו רבית כי היכי דגזרינן בשטרי חוב המוקדמין זמן אחרון אטו זמן ראשון : כבר יישובו הר"ן בתשובותיו סימן ע"ב דלא דמי דהתם אי גבי מזמן ראשון הרי הכל אסור שטרק מן הלוקחות שלא כדין כל המזמן : אבל כאן אפי' יגבה את הרבית בקרן שבשטר לא עבד אסורא בקרן : ולא קנסין היתרי אטו אסורא וכן כתב הרב הנמקי בשם הרמב"ן עצמו : וספור ב"ד ס' קס' א כתב שטר שיש בו רבית בין של חורש בין של דבריהם גובה הקרן ולא הרבית כד"א בשאין הרבית בשטר אלא העדים מעידי' שפסקו עמו ליתן לו רבי' אבל אם העדים מעידי' שכלל הקרן עם הרבית וכתבו בשטר אינו גובה לא קרן ולא רבית ע"כ : וכן מ' סימן ג"כ כתב ודוקא שהרבית מפורש בשטר דליכא למיתם שאל יגבה הרבית וכו' וכח הרב ז"ל בב"י לא ידענא למה לא כתב כאן כמ"ס בח"מ : ולי אפשר דהתם בח"מ כיון דעקרו בדיני דררא דממונא קא עסיק ולא לענין אסורא דרבית : מ"ס ששמיענו דין גביית המלוה אע"ג דלכאורה נראה דהעדי' פסולים : ולדידיה אין צל לומר שהעדים פסולים אלא כשהרבית מפורש שהוא נמשך אחר התוס' : ולכן כתב דאפי' כשהוא מפורש גובה בו : ואין העדים נפסלים בכך : והיינו משום דלא תחמוד לאנשי וכו' : וכיון שהתחיל לומר דין גבייה זו גמר הענין : אבל ב"ד לאו לפרושי דין העדים קא נחית אלא לענין הרבית בעצמו : ומ"ס מוקי בשאין הרבית בשטר להשמיענו דדוקא בכה"ג גובה אבל אם כלול פקדן עם הרבית אינו גובה מגזרת הרבית : וממילא משמע דכשהוא מפורש דליכא למגזר גובה :

לעאל רשות יורש לאו כרשות וכו' : מ"מ ודאי אין לשון אפילו תימא מכריע דליה לא ס' מ' : ותו תימא מלתא טובא דל' פ"ז רבא גופיה לא מני סבר רשות יורש לאו כרשות לוקח : דהא למאן דסבר הכי לא מתוקמא מחזיתין דהניח להם אביהם מעות דהתם אלא כדפסקו וחי אחיך דר' אלעזר : ורבא דלא ס' מ'

כר' אלעזר סבר ג"כ דרשות יורש כרשות לוקח כרמי בר חמני התם : וכיון שכן הואיל ולענין דינא גס רבא סובר דכרשות לוקח דמי : כמאן פסקו התוס' בפלוגת' דרשות יורש אי כרשות לוקח דמי : אם יפסקו לאו כרשות לוקח הא רמי בר חמא ורבא תרוייבו סברי בענין דינא דכרשות לוקח דמי ואיך נפסקו אנחנו ספך סברתם : ואי תימא דהלכתא כרשות לוקח כיון דתרוייבו סברי הכי : הוא דבר תימא שכל הפוסקים ז"ל כלם מבלי שום חולק פסקו שלא כרשות לוקח וסמכו טעם הפסק משום דרבא סבר הכי : כל שכן דכפי הנראה עקר דינא דרשות יורש אי הוי כרשות לוקח או לא הוא התם בפלוגתא דרמי בר חמא ורבא : ולא נתלקו בו זולתם במקום אחרי ואיך נאמר דרבא לא בא אלא ליישב דבריייתא למ' לאו כרשות לוחה : הא ליכא מ"ד שיאמר כן אלא הוא מאריש דהך סברא : והמוסיף תימא היך אפשר לומר דרבא לא ס' מ' כר' אלעזר אלא כר' מ' משום דלדין כותיה : הא לקמן גבי מאן דמסיק וזא דרבייתא בכתריה וכו' חייבי ד' גר' וז' בוזא

ויהיב ליה חמשה קאמר אביי דארבעה מפקין מיניה ופליגי עליה רבא וקאמר דחמשה מפקין מיניה וכו' והא כרבי אלעזר היא כדפי' רש"י ז"ל דהכא לא שייך למימר אליבא דרבי אלעזר קאמר וליה לא ס' מ' : וכן בגמרא פליגי ולכסוף אמר רבא בלי שום חולק : האי דמסיק תריסר זוזי דרבייתא וכו' כי מפקין מיניה תריסר מפקין : והא ודאי פשיטא דסברא דידיה קאמר : וגם לקמן בהסוף דלח וכו' אחי אמרין פירי מאי רבית קלושה הו ויולאין דריינין או דילמא אבק רבית אמר רבא בר רב הונא כי אבק הו ויולאין יולאין : וכן אמר רבא כי אבק הו ויולאין יולאין וכו' : אלא מהל מהל הני נראה דרבא דקאמר התם קרא דחי אחיך הוא משום דהכי סבירא לכו כר' אלעזר : והיקשא דהכא טעמא דרבי יוחנן קא דריש לומר דשמיע ליה מהכא : והא דלא קבע בגמרא טעמא דוחי אחיך בשם רבא : היינו משום דרב נחמן קדמו בו : ורבא שאמר בהגזל הוא לפי שקבלו מרב נחמן שהיה רבו :

ב ודוקא מיניה דיריה וכו' : עיין לקמן בחלק ההיתר : **ג ובן** שטר שכתוב בו רבית וכו' : כל הפלוג' שהביא רבינו בדין זה דשטר ברבית תמלא באורך בתוס' דף ע"ב : וס' מ' ז"ל בפ"ד תפסו סברת הרמב"ן לעקר דבריייתא מיירי בשאין הרבית מפורש ולא ידעו העדים אלא שכתב עליו ואמרו כתב ידם הוא זה אבל רבית היתה שם או שידעו והיו אלוהי' מלך נפשות : ומה שפסקו ע"ז א"ש אין הרבית מפורש אמאי לא גזרינן קרו אטו רבית כי היכי דגזרינן בשטרי חוב המוקדמין זמן אחרון אטו זמן ראשון : כבר יישובו הר"ן בתשובותיו סימן ע"ב דלא דמי דהתם אי גבי מזמן ראשון הרי הכל אסור שטרק מן הלוקחות שלא כדין כל המזמן : אבל כאן אפי' יגבה את הרבית בקרן שבשטר לא עבד אסורא בקרן : ולא קנסין היתרי אטו אסורא וכן כתב הרב הנמקי בשם הרמב"ן עצמו : וספור ב"ד ס' קס' א כתב שטר שיש בו רבית בין של חורש בין של דבריהם גובה הקרן ולא הרבית כד"א בשאין הרבית בשטר אלא העדים מעידי' שפסקו עמו ליתן לו רבי' אבל אם העדים מעידי' שכלל הקרן עם הרבית וכתבו בשטר אינו גובה לא קרן ולא רבית ע"כ : וכן מ' סימן ג"כ כתב ודוקא שהרבית מפורש בשטר דליכא למיתם שאל יגבה הרבית וכו' וכח הרב ז"ל בב"י לא ידענא למה לא כתב כאן כמ"ס בח"מ : ולי אפשר דהתם בח"מ כיון דעקרו בדיני דררא דממונא קא עסיק ולא לענין אסורא דרבית : מ"ס ששמיענו דין גביית המלוה אע"ג דלכאורה נראה דהעדי' פסולים : ולדידיה אין צל לומר שהעדים פסולים אלא כשהרבית מפורש שהוא נמשך אחר התוס' : ולכן כתב דאפי' כשהוא מפורש גובה בו : ואין העדים נפסלים בכך : והיינו משום דלא תחמוד לאנשי וכו' : וכיון שהתחיל לומר דין גבייה זו גמר הענין : אבל ב"ד לאו לפרושי דין העדים קא נחית אלא לענין הרבית בעצמו : ומ"ס מוקי בשאין הרבית בשטר להשמיענו דדוקא בכה"ג גובה אבל אם כלול פקדן עם הרבית אינו גובה מגזרת הרבית : וממילא משמע דכשהוא מפורש דליכא למגזר גובה :

גדולי ספר שער מו חלק ב הדרומות תרומה נב

ואי קשיא הא קשיא לי טובא לפי פירושו דבי"ד היכי אפשר דכשטר שאין בו רבית כלל עסקין . דא"כ מאי פריך בגמרא משטרי חוב המוקדמין אמאי פכולים נהי ללא גבי מזמן . ראשון גבי מזמן שני . ומאי קשיא שאני שטר מוקדם שיש פסול בגופו של שטר עלמנו שנעשה

משעבדי בלבר ולפי פ' הא נפירות' היא וגובה בו מבני חרי . ויש לעיין למה לא יהא השטר פסול לגמרי שחרי העדים שבו יש לפוסלן בפני שהן בעלי עבירה שנזכרו על לאו דלא תשימין עליו נשך . וכו' . וזה תיר' הר' ב"ה דעדים לא מפסלי שחרי אינ' עירי חמס שחרי אין להם ריוח ברבר כלל ועוד ראייה דא"כ איתא שהן פסולין ה"ל למנותם במשנה אלו הפסולים א"נ מיירי בשטר שלא נזכר הרבית בתוכו אלא סתם כתוב פלוני חייב לפלוני מנה וסברו חכמים שהיה הכל קרן ואח"כ נודע שהיה רבית בכלל והם אינם עירי חמס דלא אדעת' ועל כ"ז דקשו עליו מה שאמר וכתב שאין עירי חמס חרי מומר לאכול נבלה דהבעים דק"ל שהוא פסול . ומה שהביא ראייה ממשנה א"ל הן דפסולין לאוראיה היא דהא לוח נמי לא מני כדמ' בנפרא דמלוה דקתני מלוה חבא' ברבית ר"ל ואחד מלוה ולוה וער' ועדים הבל' נבלים כהג"ה . שפ' שלא תזכר הרבית בתוך השטר א"כ האך מתר' באי זהו נשך עלה דההיא דשטרי חוב המוקדמין פסולין רבי יוחנן אפילו תימא רבנן דאמרי נזכר את הקרן ואינו נזכר רבית גזר שמה נזכר מזה ראשון ואי מיירי בשטר שלא נזכר הרבית גם כן נזכר שמה נזכר קרן ורבית בתורת קרן . גם אם נפרש שהזכר הרבית בתוך השטר וליכין חוכשרו העדים שאין זה שומא בין שמתוך השטר נזכר שיש בו רבית שלא יבא לגביתו בחתימתו וכי תנן שהעדים עוברים בלא תעשה כגון שאין נזכר בשטר שהוא רבית . הא ליתא דהא אמרין בשמעתין משעתו בתיבה עבר ליה שומא ולפי' נראה שהעדים פסולים ואינו נזכר על פי השטר אפילו קרן אלא על פי עדים או בהודאתו ואולי נזכר לרעמדי פסק ב"ה דאף על גב דבעינן דאורייתא מפסלי אפילו ברשע שאינו חמס בעבירה דרבנן לא פסלינן ליה אלא דוקא כשעבר על דעתו מחמת ריוח דומיא דחמס ונוקמיה לחאי שטר ברבית דרבנא נמי אפי' ברבית דאורייתא הוו עדים כשרים ודא' מטעמיה דפר' אלא דלא תשימין לאינשי במלוה וערב משמע להו כדאמרין לא תחמיר לאנשי בלא דמי משמע להו ולחבי לא מפסלי . והרב' האריכו בזה ב"ה :

ד וכן ישראל שלוח מעות מן עכו"ם ברבית ובקש להחזירם לו מצאו ישראל אתר אמר לו רתנ' לי ואני מעלה לך בדרך שאחה מעלה לו לעכו"ם תרי זו רבית קצוצה ואפילו העמידו אצל העכו"ם עד שיטול מן הלוח ויתנם ביד ישראל האחר שרואה רוצה ללוותן עבשיו ובדגריסין בפרק איזהו נשך ת"ר מלוה ישראל מ'ותיו של עכו"ם מדעת עכו"ם אבל לא מדעת ישראל כיצד ישראל שלוח מעות מן עכו"ם ברבית ובקש להחזירם לו וכו' מעלה לו אסור ואם העמידו אצל עכו"ם ביותר ואיקמא רב פפא בגין שנטל העכו"ם ונתן ביד ישראל אבל נרנח לו הישראל אסור ואף על גב דהעמידו אצל עכו"ם מ"ט דק"ל אין ש"י חות לעכו"ם הוא ניהו דקא שקיל רביתא ואמיר :

ה וכן

וגם להרמב"ן ז"ל לא יפסלו העדים כיון דלא עברי אדאורייתא : **ד וכן** ישראל שלוח מעות מן העכו"ם וכו' . דק"ע"א על הר' דרייתא דמיייתי רבינו פריך בגמרא בשלמא סיפא לחומרא אלא רישא כיון דאין שליחות לעכו"ם איסור ניהו דקא שקיל מיניה רביתא . אמר רב סונא בר מנחם

הכא במאי עסקין כגון דא"ל הניחם על גבי קרקע והפטר . אי הכי מאי למימרא אלא אמר רב פפא כגון שנטל ונתן ביד אכתי מאי למימרא מהו דתימא עכו"ם גופיה כי עביד אדעתא דישאל עביד קמ"ל . ומדלא אשכח בגמרא גוונא להיתרא אלא בתנא על גבי קרקע או בנשא ונתן ביד . דקדק הרא"ש ז"ל בתשובה כלל ק"ת דרבית קלוזה היא ותייב להחזיר אעפ"י שכתב שטר בשמו לעכו"ם ונתן משכונות וכו' . ולפ"ז דלוי' לדידיה אס' אמר העכו"ם תנא לישראל בתורת פקדון והפטר ואח"כ יהיה הלואה אצלו אסור כיון דלא מתרץ בגמרא הכי . ומי'סו הרב הגמקי ז"ל כתב ומי'סו הו' מני לפרוקי כגון דא"ל תנא לי בתורת פקדון ואח"כ יהיו הלואה אצלו מלא ללאו אורחא דמלתא דהכי ע"כ : והוא תימא דא"ש סיכי פריך רב סונא בר מנחם כגון הניחם על גבי קרקע . וכי טפי הוי אורחא לומר הניחם על גבי קרקע מלומר תנא לפלוני בתורת פקדון . ולי אפשר דכיון דמאי דקתני ואם העמידו אצל העכו"ם מותר קא' ארישא דקאמר מלאו ישראל אחר וא"ל תנא לי ואני מעלה וכו' . א"כ ע"כ ככל' דרייתא בשלקט ישראל השני המעות בתורת הלואה עסקין כיון שהוא תבעם מחתלם ואמר להעלות הרבית . ואשמועינן דכשאמר תנא על גבי קרקע או נשא ונתן ביד מותר אעפ"י שקבלי' בהלואה . אבל אם מעקרא נתנא העכו"ם בפקדון ואמר שאחר כך יהיו בהלואה . דין זה הוא דין אחר שלא נשנה בדרייתא : ומ"מ מארי דהאי דינא הוא ברשב"א ז"ל כמו שביאר הרב ז"ל בב"י סי' קס"ט בשם תלמידיו ולא אמרו אלא בלשון אפשר . וכיון דלא מצי' לאוקומיה כפי הסוגיא אלא בשנויי דחיקי נכון הוא שלא להקל בו לכתחלה :

ובהגהת מרדכי ז"ל מכת קושיות שהקשה כתב דרישא שריא בשעמידו אצל עכו"ם מיירי שהעכו"ם אומר לישראל קבל מעותי מישראל ראשון והוי אפטרופא שלי . אך לא תוכל לתבעו כי אם אני כשתא הא דקאמר דרישא ואני מעלה לך אסור משום חדוש דהעמידו אצל עכו"ם נקטי' אע"ג דישראל מקבלו מותר כיון שאינו רק נפקד שלו וכו' : ואני בעיני לא מלאתי לדברים אלו מוכן שאם מהכרת קושיותיו נריכים אנו לומר דמיירי בדאמר ליה קבל מעותי והוי אפטרופוס ואי לא לא מיתרצי' א"כ היכי מצי מוקי ליה בגמרא דהניחם ע"ג קרקע או בנשא ונתן ביד . כ"ש דלפ"ז לא נריכין להכי כל עקר דמעקרא קושי' הגמרא אלא ריש' וכו' ליתא דכיון דאינו אלא נפקד שלו ובתורת אפטרופוסות ירד מותר . וגם לתירוצ' קושייתו ז"ל כיון שכתב דקאמ'לך משום סיפא לא היה צריך לאוקמתי' דאפטרופו' כמו שאכתוב בסמוך בשם ה"ה : והוא דקתני ואני מעלה לך בדרך שאחה מעלה לו אסור הקשו התוס' דמאי איריא ואני מעלה לך אפי' אמר ואני מעלה לעכו"ם אסור דלא שרי אלא בהעמידו אצל העכו"ם וכו' דאפילו לא היה המלוה חייב לעכו"ם רבי' כיון דמשכר ההלואה מותן לעכו"ם הרבית ע"פ המלוה הרי הוא כמותן למלוה עצמו מדין ערב וכו' . ותיירצו דנקט לך משום העמידו וכו' : ובתשובה נשאתי ונתתי בדבריהם ז"ל לפוס שקלא וטרי' דגמרי' איני מאריך בהן אלא למה שנגע לעקר הדין לך דנקט לאו דוקא ונפקא מינה דכל שנותן רבית לאחר בשליחות המלוה אעפ"י שאין המלוה חייב לאחר כלום הוא רבית קלוזה . ואע"ג דמתוך דברי הרא"ש בפסקיו משמע לכאוי' דלא אסר אלא כשהמלוה חייב הרבית לעכו"ם בתשובותיו כלל ק"ת סי' י"ג פ"י בהדיא סברתו דאפי' לא היה חייב לעכו"ם אסור וכן הוא מוסכם מכל הפוסקים ז"ל :

ד ומכאן מוכח דאסור להלוות לישראל כדי שיתן ריוח כך וכך לעניים או לשאר מלות דכיון דכשכיל הלואתו יהיו

מוקדם . ומי'סו דין הוא שיפסל לגמרי ולא יגבה בו כלל . אבל שטר של רבית אין בשטר שום פסול בגופו דהא אין בו אלא ההלואה גרידא ורבית הוא על פס' הלכך לא נפסל השטר וגובה בו . וכתב ז"ע : ובקגהת אשרי בפרק המניח כתב דזה הלשון ואף על פי שגובה בו את הקרן מ"מ המולא יקרענו ואם בא לב"ד יקרעוהו אפי' לרבנן לנישבעל השטר אובד בקיומו ע"כ וסבר ז"ל כז"י הרבה לפסול על לשון זה דאם בעל השטר הוא המלוה אחרת כשיקרענו אובד טאם הו' קיים גובה בו קרן וכו' ולבסוף נלחץ ודחק לפרש בעל השטר על הלוח ורבית דרבנן דאפשר למטעי ביה סיגבו למלוה את הרבית ואם סוף מלוה ותייסקין לב"ד טועים דסברי כרבי מאיר דאינו גובה אפי' קרן :

ואחר המחלוקה הראויה מגדלת חכמתו אני תמים מאד איך חרד ז"ל את כל המדרגה הזאת בדבר שהוא טעות מפורסם מכל הסופרים או מן המלפיסים שמת' אי'ד משוכשת ונריך להיות במקומה מלת עובר ונתחלף העין באלף והר"ם דלית והסוגיא מבוטאת שהמולא שטר זה חייב לקרעו . לפי שגם המלוה עצמו שהוא בעל השטר הוא עובר ועושה אסור בקיומו לפי שאסור להסותו . ואם בעל השטר היה חייב לקרעו . גם המולא או הכ"ד יקרעוהו . ולשון רבי' בעל התרומות ז"ל על נאמן בזה שכתב על המול' לקרעו לפי שבעל השטר מזהו לקרעו אם היה בידו ועובר בקיומו וכו' . והוא ממש כדאמרין . וא"כ בלשון הסגפא צריך למחוק מלת אובד ולתקן במקומה עובר . ומה שהסירנו ר"ש ז"ל כ"כ שלא

לכניסו וכו' . פשיעא שלא נכתוב על דברים מבוטאים וגלויים כאלה : והכלל העולה מכל הפוסקים ז"ל שרין זה דשטר של רבית נחלק לשנים אופנים . הראשון כשלא נזכר כלל בשטר הרבית לא בפירושו ולא כלל עם הקרן אלא שהעדים מעידים שהתנו ביניהם לתת רבית . זה הוא דין שטור ז"ל ביורה דעה . ושם בו כולי עלמא שגובה בשטר זה הקרן ממשעבדי דאין שום פסול בשטר . והעדים ודאי לא נפסלו בזה שמעידים על פס' הרבית דלא עברי בזה אלאו דסימא . כיון שלא חתמו על זה ואין כאן מעשה כלל . וגם אין בו שום חששא . השני כשלא הרבית מפורסם שטר ואינו כלל עם הקרן ובאז עדים והעידו על עדי השטר שהיו אנוסים מחמת נפשות גס בזה כולי עלמא ל"פ דגי'סו דין קרן ממשעבדי . דעדים לא מפסלי כיון שהם אנוסים : וליכא למזר קרן אטו רבית דהא מפורסם בו הרבית . ה' כשנתפרסם הרבית אבל אינו דאורייתא אלא דרבנן גס בזה השטר כשר לכ"ע וגובה בו קרן ממשעבדי דעדים לא נפסלי באסור דרבנן כיון שאינם מריוחים כלם . ה' ברבית מפורסם דאורייתא ואין העדים אנוסים . בזה פתחו התוס' דשמה לא תשימין לאינשי במלוה משמע לכו' ולא בעדים ולכך כשרים וגבי ממשעבדי ולהרמב"ן ז"ל אינו גובה אלא מבני חרי וכשחייב מזה או עדים אחרים מעידים על אותה מלוה וביון להטו עצמם לא אמרו אלא בלשון אמת . יראה פשוט שאין ספקס מוליא מילי ודאי של הרמב"ן ז"ל ומה גס להוליא ה' כשהקרן ורבית כלולים יחד . לחוס' אין שום ד' שיגבה בו כלל מכת השטר משום דליכא למיחש שמה יגבה קרן רבית בתורת קרן כגזרינן בשטרי חוב המוקדמים . ולהרמב"ן ז"ל גובה בו ממשעבדי בא' מב' פנים או שלא ידעו העדים כלל מירבית ובאו שנים ואמרו כתב ידם הוא זה אבל רבית היתה שם או שידעו ברבית והיו אנוסים מחמת נפשות וכתב ה"ה ז"ל שם עקר :

ג ויש עוד אופן שני לא נזכר בדברי הפוסקים ז"ל כשנכלל רבית דרבנן עם הקרן בזה יראה לי לזכור עלמא גבי ממשעבדי דע"כ לא גזרו הסופות קרן אטו רבית אלא כדאורייתא :

גדולי מפר שער מו חלק ב התרומות תרומה

ושם ליחוחו מה לי נותנו לישראל אחר או להקדש וכן כחצו התוספות דפי
הזהב גבי אין רבית להקדש וכ"כ המרדכי ז"ל בפסיטות : ואוקמה רב
פפא כגון שנטל וכו' . לא תס רבינו להביא אוקמתא דסניתי ע"ג קרקע
והפטר . משום דכיון דעלם פרסי מאי למימרח . ואחא דרב פפא

אמרין מהו להימא עכו"ס כו' .
א"כ פשיטא דא"כ נשא ונתן שרי
כ ש דהיינו וכו' ומה"ל לא ליטריך
לוי לאמר ה"ל פ"י ים מקום לקדוק
על הרב בעל הטור דלכתב תחלה
אבל אם קבל העכו"ס המעו' מיד
ישראל ונתן לשני מותר וכו' וואת"כ
כת' וכן אם העמידו אצל העכו"ס
ואמר ארשון הניחם ע"ג קרקע
וכן עשה ונסתלק וקת' הסני משה
מותר ע"כ וכלי' ספק דע"פ שטת
הגמרא הו' זול' וז"ל וכל' וכל' וכל' וכל'
אופכא : ושמא תחלה ר"ס לומר
תמלי' הגמ' כפי המסקנ' . ואת"כ
להסמיטנו דכאן קמתא דתנא ע"ג
קרקע הוי' והפטר דקאמר לאו
לעכו"ס הוי' כדלק' הרב בכ"י .
אלא שכתב בזה הלשון ורבינו לא
הזכיר והפטר וגם הרמב"ם לא
הזכירו דפ"ה : ולא הדינתי כונתו
בהרמב"ם למשמע מלבריו
שהרמב"ם הסמיט מלת והפטר
וזה אינו להרמב"ם לא הביא
אוקמת' דהיינו ע"ג קרקע כלל .
והוא בלי ספק מהטעם שאמרנו
לרבינו ז"ל : וליכא למימר דכך
פיתה גירסתו בהרמב"ם דמדברי
ה"ה ז"ל מוכח בהדיא דליתיה כל
עקר :

ה וכן

פסק הרמב"ם וכו' .
ג' מחלוקת ים דין זה
הוא לר"ת ז"ל שהביאו התוס'
בשמו דמתי' לגמרי כשנתן העכו"ס
המעו' ליד ישראל אפילו העמידו
אצל מוסד דאין שליחות לעכו"ס
כלל דכי אמר' דלית שליחות
לעכו"ס לחומרא היינו מקמי
דנוקי רב פפא בנשא ונתן ביד אב
בחר סך אוקמתא סיפא נמי
להעמידו אצל ישראל מיירי בכפ"ג
שנטל ישראל מן עכו"ס ונתן ליד
ישראל חברו : ה"ב להרמב"ם
וסייעתו ז"ל לאף בנתן העכו"ס

ה וכן
ע"א שלוח מעות מישראל ברבית ובקש להחזירם לו מצאו
ישראל אחר ואמר לו תנא לי ואני אעלה לך בדרך שאתה
מעלה לו מותר העבירו אצל ישראל אעפ"י שנתן העכו"ס המעו'ת
בידו הוי' ופדעת ישראל נתן הרי זה רבית של תורה וכדאמא
בסופה דברייטא דקתני וכן ע"א שלוח וכו' ואם העמידו אצל ישראל
אסור . וכן פסק הרמב"ם בשנייהם שהיא רבית קצצה :

ו וכן

ישראל שהפקיד מעותיו לע"א וקבל הע"א בל אחריותם
עליו ואפי' מאונסי' אעפ"י כ' חרי הן בפטונו של ישראל
שחרי הוא ממונו ובמצותו וד' צורכו מלוה אותם ואסור מן התורה
רבית כח' וכן י"א מי ע"א שהפקיד מעותיו לישראל ופטר מכל אחריו
אפי' מפשיעה אעפ"י כ' יש אוסרים שילוח ישראל לחברו ברב' שאינו
נקרא ממון של ע"א שאין שליחות לע"א ובש' שאינו עושה שליח
בך אינו נגשע שליח וחרי הוא בישראל שמלוה לישראל חברו ואסור
ויוציא ממנו ברבית של רזורה ואע"פ שגדאח מן הירושל' שזה מותר
ובדגריס' בירושל' ישראל שמנהו ע"א אפוטרופו' או סנאר אסור ללו'
ממנו ברבית מעות ע"א המפקדים ביד ישראל אסור ללוותן ממנו
ברבית מעות ישראל מופקדים . ביד ע"א מותר ללוותן ממנו ברבית
זה הכלל כ"ש באחריות ישראל אסור באחריות ע"א מותר אעפ"י אין
סומכ'ן עליו מפני שהוא בחולק על הכללי שלנו שאינו פתיר בשיחיה
יד ישראל באמצע כלל דהא אוקימנא בהניחם על גבי קרקע והפטר
או בנות שנטל ונתן הע"א בידו של ישראל שני : גם ראינו הר"ף
שהשמיטנו ולא הביאו בהלכותינו גם הרמב"ם ז"ל לא הביאו בחבורו
גם הראב"ד ב"י כתב כי אין הירושלמי שזה עם התוס' על בן אין לנו
לסמוך עליו ומפני שכל אלו נטה דעת' לאיסור' בתבתי דרב' הללו
בפל' וזה המיוח' לפרש בו רב' קצוצה . ואמנם רבני צרפת התירו
דברים אלו על דרך ירושל' ברכים ידועים ובחלק החיתור נאריך
בזה ושם תמצא בדין זה בפ"ב הצורך :

ז וכן

ישראל שלוח מעות וכן הע"א ברבית ונתנייר המלוה
ואח"כ זקן עליו במלוה גובה ארת הקרן ואינו גובה הרבית
וחכי א"ת א בפרק אי זהו נשך :

ח וכן

המכור שדה או חצר באסמכת' הואיל ולא קנה גוף הקרקע
ונמצא שמעות המכר בהלוואה הרי הפירות שאכל רבית
קצוצה הן ומחזר אותן . בדגריסין בפרק איזהו נשך הלוח על שדהו
ואמר לו אם אין אותה נותן לי מבאן עד ג' שנים חרי הוי' שלי' הרי
הוא שלי' וכך היה עושה בתוס' בן זונין על פי חכמים ואוק' למרתני'
בגמרא כדא"ל קני מעבדיו ואי לא הוה אסמכתא ולא קניא ואמר רב
נחמן השתא דאמר רבין אסמכתא לא קניא הדרא ארעא וחדרא
פירי . ואקשיה עלה מההיא דמכור פירות דקל קודם שבאו לעולם
דאמר רב נחמן עלה ובדרינא דאי אביל פירי לא מפיקין מיניה ומחרין
התם זכוי הכא הלואה כוביני דדקל דליבא איסורא מחילתו מחילה
בהלוואה

אסור יש בלקוחם דהיינו מדרבנן .
למעשה פשיטא שאין מוליחין מן המלוה רבית טעם קודם שנתנייר
אבל רבית טעם אחר שנתנייר נראה ודאי דקטנה היא ויואלה דלייניס
וכן מוכח מדקדוק לשון הטור ולשון ה"ה ז"ל : מעשה איכא למידק על
רבינו דבשלמא ברבית דאחר שנתנייר נחא למ"ל שווא קטנה ולפיכך
כתב דין זה בזה הלשון שווא מדרבנן . האמרי' מדרביתא אבא
ברבי' דקודם שנתנייר מאי דעיתים . אי ס"ל דהוי' נמי דאורייתא .
ומי' כאן כתב בשם ר' ותינוגובה את הרבית לכלול את הכל . סדבר
קסא דכיון דהרבית כשר הוי' חזקת' על פי שלא זקפו . למה
ישא' אסור מדרביתא הוי' חזקת' נגד הסברא וכל' ע"מא' ש' הר"ה
ופ"ה ז"ל לא באו אלא לחדש שיש בו דאסור מדרבנן מפני שסדון מותן
להחזיר גמרי' . אבל סיפא אסור מן התורה לא יסבילו הסביל . ויא' ד
נאמר דאף לדיוס אינו אסור אלא מדרבנן . ומה שכתב כאן שהוא
אסור למסתמא הוא דאורייתא . משמעו' הוא מה טעם אחר
שנתנייר . אם כן יקשה למה לא הביא בחלק הדברים שסא אבא רבית
דין זה דרבית טעם קודם שנתנייר כשזקף סבא אחר שנתנייר . דדרכו
ז"ל להביא במקומו המיוחד כל פרט מהפרטים שיש בענין אחד :
ובחלק הסותר בשכונ' שלום מישראל חלק שם ברבית שקודם שנתנייר
כאשר יתבאר בעזרת ה"ה . ואם כן הכא נמי הו' ל"ה לחלק :

ח וכן

המכור שדה או חצר באסמכת' הואיל ולא קנה גוף הקרקע
ונמצא שמעות המכר בהלוואה הרי הפירות שאכל רבית
קצוצה הן ומחזר אותן . בדגריסין בפרק איזהו נשך הלוח על שדהו
ואמר לו אם אין אותה נותן לי מבאן עד ג' שנים חרי הוי' שלי' הרי
הוא שלי' וכך היה עושה בתוס' בן זונין על פי חכמים ואוק' למרתני'
בגמרא כדא"ל קני מעבדיו ואי לא הוה אסמכתא ולא קניא ואמר רב
נחמן השתא דאמר רבין אסמכתא לא קניא הדרא ארעא וחדרא
פירי . ואקשיה עלה מההיא דמכור פירות דקל קודם שבאו לעולם
דאמר רב נחמן עלה ובדרינא דאי אביל פירי לא מפיקין מיניה ומחרין
התם זכוי הכא הלואה כוביני דדקל דליבא איסורא מחילתו מחילה
בהלוואה

אמאי מפליג דברייטא בין העמידו אצל ישראל ללא העמידו . לוחץ
כלל בהעמידו וליפלוג בין נשא ונתן ביד . ל"א נשא ונתן דאפרי .
בהעמידו אצלו שרי כל שלא נשא ונתן ביד ואי משום רישא . ה"ה
גופה נמי תקשי אמאי לא מפליג ותני כלל בהעמידו ולישמיטין דאפילו
העמידו אצל הע"א אסור בלא נשא

וכתן ביד . וכ"כ כשמלאו . ובשלמא
לרש"י ולסנך רבנותא ז"ל לפרטי
לעולם לחומרא נחא . דכיון
דבסיפ' ליכא היתר' א"א כשמלאו
וא"ל תנא לי כו' אבל אם העמידו
אצלו אפי' לא נשא ונתן אסור . מ"ה
תנא רישא נמי כפ"ה . אבל לר"ת
ז"ל קסא : ולענין הלכה כבר העלה
כר"ז ז"ל ככ"י דכלל סני רבנותא
ז"ל נקטין לחומרא . וסייגו ודאי
לענין האסור אבל לדברא דממוני'
אין כח להוליא וכסדרת סרמכ'ן
והרשב"א ז"ל :

ו וכן

ישראל שהפקיד מעותיו לע"א וקבל הע"א בל אחריותם
עליו ואפי' מאונסי' אעפ"י כ' חרי הן בפטונו של ישראל
שחרי הוא ממונו ובמצותו וד' צורכו מלוה אותם ואסור מן התורה
רבית כח' וכן י"א מי ע"א שהפקיד מעותיו לישראל ופטר מכל אחריו
אפי' מפשיעה אעפ"י כ' יש אוסרים שילוח ישראל לחברו ברב' שאינו
נקרא ממון של ע"א שאין שליחות לע"א ובש' שאינו עושה שליח
בך אינו נגשע שליח וחרי הוא בישראל שמלוה לישראל חברו ואסור
ויוציא ממנו ברבית של רזורה ואע"פ שגדאח מן הירושל' שזה מותר
ובדגריס' בירושל' ישראל שמנהו ע"א אפוטרופו' או סנאר אסור ללו'
ממנו ברבית מעות ע"א המפקדים ביד ישראל אסור ללוותן ממנו
ברבית מעות ישראל מופקדים . ביד ע"א מותר ללוותן ממנו ברבית
זה הכלל כ"ש באחריות ישראל אסור באחריות ע"א מותר אעפ"י אין
סומכ'ן עליו מפני שהוא בחולק על הכללי שלנו שאינו פתיר בשיחיה
יד ישראל באמצע כלל דהא אוקימנא בהניחם על גבי קרקע והפטר
או בנות שנטל ונתן הע"א בידו של ישראל שני : גם ראינו הר"ף
שהשמיטנו ולא הביאו בהלכותינו גם הרמב"ם ז"ל לא הביאו בחבורו
גם הראב"ד ב"י כתב כי אין הירושלמי שזה עם התוס' על בן אין לנו
לסמוך עליו ומפני שכל אלו נטה דעת' לאיסור' בתבתי דרב' הללו
בפל' וזה המיוח' לפרש בו רב' קצוצה . ואמנם רבני צרפת התירו
דברים אלו על דרך ירושל' ברכים ידועים ובחלק החיתור נאריך
בזה ושם תמצא בדין זה בפ"ב הצורך :

כרבי

גדולי כפר שער מו חלק ב התרומה תרומה נג

ה אלא לכיון דמספקא לן אי הו' מטעם רבית קנולא או מדיוגולא מסוס מחילה בטעות יראה לי שלא נחתי לנכסיה כדון גולה ממש • אלא שז' כנפין אותו לקיים מצות וחי אחיך • עמך • כל את ומוולא אחי סמכא דעתיה וכו' • כך היא גירסת ספרינו • ומדברי הרמב"ם ספ"א מהל' מכיר' נראה שגירסתו יתהם את ומוולא אחי לא סמכא דעתו • ולכאורה היא גירסת תמוזה לכל כמא דלא סמכא דעתיה על התנאי גמר ומקנה • ואי הו' סמכא דעתיה הו' סייך לומר לא גמר והקנה • ונרא' שהר"ז ז"ל סובר דכל שגשג' התנאי בשע' המכר אעפ"י שמתנה המוכר הוא תנאי גמור לענין שרריך לקיימו ולסחור' במקח פסיתן שמענות והמקח קיים וקונה הלוקח כל עוד שחינו מחזירם פדחנה לציל • וכן המוכר או הלוקח שהתנה שיחזיר לו המקח

בדבריהם מהחלטה כסולאם בא לו וכו' למשמע דוקא משום למחללה בא לו כהנאה מס' מחז' כרית כדך אסמכתא • אבל אי מעקרא הו' בתורת מוכר • אע"ג דהו' אסמכתא לא מחז' כרית • וקשה ללקמן גבי עובדא דאח' ומוולא אחי עבד רבינ' עובד' ואפיק פירי ללא כרית

בהלואה דאיבא איסורא לא הו' מחילה מחילה • ותו גרסין ההיא אתה דאברה ל' להחזיר גברא זכון לי ארעא מקריבאי אול וזכון לה אמר ליה אי חיו לי וזי מהדרא ליה הנהירא אמר את ומוולא אחי אמר רבא בר רב הונא את ומוולא סמכא דעתיה ולא גמר ומקנה • ארעא הדרא • פירי רבית קצוצה הו' ויוצאין בדינין או דיימא אבק רבית הוא ואין יוצאין בדינין • אמר רבא בר רב הונא מסתברא אבק רבית הו' ולא קיימא לן בותיה • דהא אמרין אמר רב פפא עבד רבינא עובדא וחשיב ואפיק פירי • דלא כרבה בר רב הונא פ' ריש עובדא דאח' ומוולא אחי • לקסיה רבא נא ורין הדין כרית קצוצה וחשיב ואפיק פירי מן הלוקח ולא דין כרית בר רב הונא שחיה דן אורן לאבק רבית ופסק דר' ז'ל' כריתנא רבובי רבית קצוצה היא

מאחר שהמכר מרובטל :

מ וכן

בר רב הונא • ובה סתם זביני הוא מתחלתה ולא סולא • ותנאי חשיב • ונראה דרש"י ז"ל סבר כפי' הר"ב ז"ל שכתבו תלמידי הר"ב ז"ל כדלקמן לעובדא דרבינא לאו כסולא דאח' ומוולא הו' אלא כמסכתא • ומאי לקסיה ע"ז דקא' ללא כרית בר רב הונא נייק' שם דע"ס • והתנאי פירשו דלא דקא' רב נתמן סדרי פירי לאו משום ליתא דרית הוא אלא משום דהו' מחילה בטעות ואינה כלום וכפ"י בהס' דרבינא אפיק פירי • ובסתם אול' הר"ב ז"ל בסמותיו פ"ו • אבל בפירושו כפי'

מה שכתב הר"ז ז"ל • כפי' סוף ס' קע"ד • שכתבו תלמידי הר"ב ז"ל בשמו פירש דמסכתא בלא נכיתא עבד רבינא עובדא אבל בזבינא לא דעובדא רבינא לכל בזביני לאו רבית קנולא היא • ובחשן המשפט סימן ר"ז הביא לשונם באורך שהקשו על הר"ב ז"ל דהא אמרו חשיב ואפיק פירי • ללא כרית בר רב הונא • ורבה בר רב הונא בזביני עבד עובדא ע"כ • ולי נראה דאין זו קושיא לטעמו ז"ל דהא אמרנא דרבה בר רב הונא דלי אבק רבית הו' ואינה יונאה • דיינין קאמר בגמרא וכן אמר רבא כי אבק רבית הו' ואינה יונאה • דיינין • אמר ליה אביי לרבה מסכתא מאי הו' טעמא משום דלא קן ליה הכא גמי לא קן ליה או ללמא הו' זביני סולא • א"ל הו' טעמא מאי משום דלא קן ליה הכא גמי לא קן ליה • ועל קאמר אמר רב פפא עבד רבינא וכו' • וס' פירושה מי נמא דטעמא דרבה בר רב הונא ורבה דאמרנא אבק רבית הוא וא"ל • כדך טעמא הו' משום דלא קן ולא מטעמא דאחרונא וכו' • דמסכתא גמי שרי • ולא מתקין בין מסכתא לזביני • או דילמא טעמא דהו' משום דהו' זבינא • אבל אי הו' סולא הו' רבית קנולא • ואם כן במסכתא קנולא היא • ופסוק ליה דלא הו' טעמא אלא משום דלא קן • ומיהו דמסכתא שרי • ואם קאמר דרבינא עבד עובדא במסכתא ואפיק פירי משום דם ל דהס' באת ומוולא לא הו' אבק רבית מטעם קנולא אלא משום דהו' זביני • וזו לא כרית בר רב הונא • דאי לדידיה הו' פירי רבא טעמא דאזיל לטעמא דהו' משום דלא קן ולפי' דמסכתא הו' זביני • וס' דקאמר ללא כרית בר רב הונא ולא קאמר ללא כרית • משום דאיהו הו' מריה קנולא דהא דניא • עוד הביא שם אחרת לר"ז דבזביני עבד רבינא עובדא לא במסכתא • דמכר ליומיה הוא • אבל בזביני כיון שהו' מתבטל לאו מכר הוא אלא הלואה • מחזיר למדין דאדע' מחלוקת בדבר ה' לרש"י וס' ק' וס' רמב"ם ז"ל דבין בוכי' באסמכתא בין במסכתא דדרכים ידועים מר דלית ליה ומר דלית ליה שם דהס' דין רבית קנולא • ס' ב' לח' ולכר' ד' בסנות דבין במכר באסמכתא בין במסכתא אין בהס' דין קנולא אלא אבק רבית אלא דבאסמכתא סדרי פירי מטעם מחילה בטעות • ר' לר' ז"ל בפירושו דמסכתא איכא קנולא משום דלית בה סולא • אבל באסמכתא כיון דזביני הו' אין בה אלא אבק רבית יד' לר' ז"ל • דבאסמכתא איכא רבית קנולא שהמכר בטל ונשארו המעות • סולא אבל במסכתא איכא אלא אבק רבית דהמכר ליומיה הו' • וראיתי לר' ז"ל שם דהס' כסדרה להו' המסקנא מהפוסק' ז"ל • כתבו ז"ל נמא דכל היכא דלא קנה השדה משום דהו' אסמכתא • כל פירות שאכל בין תוך שלש בין לאחר שלש לסרי' ולרמב"ם רבית קנולא הו' ולמ' תלמידי הר"ב ז"ל בס' הר"ב ז"ל אבק רבית הוא ואינה יונאה • דיינין בין פירות שזל דתוך ג' בין פירות שאכל אחר ג' וכו' • ומראות נפלאות הו' כדך לר' ז"ל ז' בין פירות דתוך ג' בין לאחר הו' אבק רבית דא' כ' רב נתמן דקאמר סדרי פירי בתנאי מוקי' הר"ב ז"ל • וס' ע"ה מסיק בגמרא דהלואה הו' וס' ר' ז"ל מודה בהלואה דרית קנולא היא • אלא ודאי לר' ז"ל ז' דוקא באסמכתא דאח' ומוולא לא הו' אלא סולא כלל קאמר דהו' אבק רבית • אבל באסמכתא דמכאן ועד ג' שנים כיון דבתורת הלואה יס' • אית בה רבית קנולא • ואולי לר' ז"ל ז' דוקא פירות דתוך ג' סדרי דהו' מעות בתורת הלואה • אבל לאחר ג' דהחזיק להו' למעות בתורת מכר לא סדרי • גס מה שר' הר"ב ז"ל להסלים סברת תלמידי הר"ב ז"ל ע"ה סברת הסוס' • וס' ר' ז"ל הו' תימא • שסרי הו' הביא בשם ספיירוס הנכון כמו ספי' ר' ז"ל וכו' • והו' מבואר כמה דחוקה סברת דר' ז"ל • מסכתא ומה שכתבו בהס' דר' נתמן דהס' ספר היסוד כתבו סברתו אבל לא גלו דעתם • לסדרי הכי כוונתם כאשר גלוסו כפי' דר' ז"ל שכתבו גלי' שהוא הנכון • ולענין פסק הלכה אין למ' אלא ללא דעקבות ה' ר' אברהם ז"ל • דמייתי רבינו לקמן גבי מסכתא להעמיד ממון בחזקתו ואינו יונא דיינין במסכתא ובזביני דאסמכתא כהדיא דאח' ומוולא • אבל כהדיא דמכאן ועד ג' שנים ודאי דמפקין פירי מהס' דר' נתמן ממה נפשך :

ותרע שכן דגבי הא דכתב למעלה • הרמב"ם במוכר נכסיו לילך למקום פלוני וכו' • ה' במוכר על תנאי כתב ה"ה ז"ל דהס' הר"ב ז"ל • דכל היכא שאין המכר קיים • לוקח אוכל פירות על שיגמר המכר שלא יוכל לחזור בו מוכר • וס' כאלוה שנהארה למטה מכר לו קרקע והתנה המוכר וכו' • ואף כאן סתמו בפירושו אלא שכלן משלין הפירות לפי שיש זמן ידוע לדבריו ע"כ • הרי שהסוס דין התנה המוכר שיחזיר לו הקרקע למוכר כדי ללכת למקום פלוני וע"כ ז"ל דהתנאי להחזיר לו הקרקע יש זמן שגמר המקח דאי לא מאי מיישי מהס' כיון שאין המקח נגמר לעולם • וכן משמע מדמחליק שיש זמן ידוע לדבריו וס' מ' מטעמא דהתנאי כדאמרן • אבל בהלכות מלוה כתב ואמר המוכר ללוקח להשיבו לי מצות תחזיר וכו' • ולא כתב והתנה המוכר וכו' • שלא היה בזה שום תנאי • אלא מעקרא גלה דעתו וראינו שאינו גומר להקנות בשום זמן • כל' כי ר' ז' שיחזירו לו כשיהיו לו מעות • בהא דאי לא קנה כלל כיון שאין כאן מי שיקנה אותו • ורבינו ז"ל לא חס להביא כאן בחלק האסור • הך דרייתא למכר לו בית מכר לו שדה ואמר לו • כשיהיו לי מעות וכו' • משום דמקח אעובדא דאח' ומוולא כו' • דמייתי דהיינו הך • ובת"ש לקמן וכן מי שלא קנה מקחו קנין גמיר מתחלה כלל כל הני • פירוש עובדא דאח' ומוולא אחי לקמיה דרבינא וכו' • כתב רבינו פירוש זה לאפוקי פירוש הר"ב ז"ל דמייתי

לזמן פלוני או כשיהיו לו המעות • הרי המכר קיים ויחזיר כשהתנאי • ועוד כתב מכר קרקע לחבירו והתנה המוכר ואמר ללוקח כשיהיו לי מעות תחזיר לי הקרקע • הרי הפירות של מוכר • ומלכ' סתם דהי' פירות של מוכר • וכל כח אין המכר כלום והפירות של מוכר • משמע שהמכר עליו קיים • אלא שכתבנו לו המעות נמצאו • הפירות של מוכר וס' ינו דקאמר גבי את ומוולא אחי • אמר לסליח אס יסיו לי מעות תחזיר לי קרובתי הקרקע • ואם הו' סליח משיב דברו כן תחזיר לך • הו' המוכר סומך על דברים אלו וגומר להקנות על תנאי זה • אבל לפי ש'א' הסיב' חפזה ברורה • לפיכך לא סמך על דבריו • והוא היה רוצה למכור בתנאי זה והסליח לא חזקו על התנאי • מ' ס' אמרין מהסמא לא גמר להקנות ולפיכך לא קנה כלום • ודקדק הר"ב לומר כלום ס'א' קנה כלל אפילו בזמן שלא יחזיר לו מעותיו לפי שלא היה התנאי גמור • ואלו היה התנאי ס'ס' הו' המקח קיים כדאמרן כן אפשר בפירוש דבריו • אבל קשה דהכא כתב כשהתנה המוכר והלוקח שחזיר לו המקח כשיהיו לו מעות הרי המקח קיים • ואלו דפרק ו' דמלוה כתב המוכר בית או שדה ואמר המוכר ללוקח כשיהיו לי מעות תחזיר לי קרקע לא קנה והמעות שאלו רבית קנולא • אלתא כשהתנה המוכר אין המכר כלום • ואין סוס דל לחלק בין מטלטלין לקרקע ולומר דמטלטלי דוקא המקח קיים משום דלית בהו' פירי וליכא רבית • אבל בקרקע כיון דאיכא פירות הו' רבית וכו' • לא קני • דודאי מלתא דפשיטא היא דאין דין קנין בקרקע תלוי ונמשך מדין רבית אלא אדרבא דין רבית נמשך מהקנין לכל שהקנין קיים • והמקח עומד כגון שאין בו דין אסמכתא וכיוצא אז ליכא רבית • וכל שהוא אסמכתא ודומה לה הו' הפירות רבית • אבל אין מקום לומר דאי ליכא רבית אין המקח מתבטל • דודאי אם יש איהו דל לומר שהמוכר אינו גומר להקנות • פשיטא שאין כאן מקח בין דלויכא פירות בין דליכא פירות ואין הפרש בזה בין מטלטלין לקרקע • לכן נראה לי דמ'ס' בהלכות מכירה המכר קיים ויחזיר כשהתנה חזר על מה שכתב בתחלת דין זה מי ש'קנה לחבירו והתנה עליו על מנת שתזמנה זה או תמכרנו לפלוני וכו' • וס' קאמר וכן המוכר או הלוקח שהתנה שיחזיר לו המקח כו' • דהיינו שאמרנו כלסון תנאי שהוא בע"מ וכן דקדק עוד באמרנו מכר קרקע לחבירו והתנה המוכר ואמר ללוקח וכו' • דכיון שאמרנו כלסון תנאי ה' כשאר תנאים דעלמא שהמקח עליו נגמר והמוכר כיון להקנות והתנאי הוא דבר מוסף על עצמות המכר אלא שכיון שהתנאי הוא ע"מ שיחזירו לו כשיהיו לו מעות • ואין בזה זמן קבוע כי עד יום מיתת המוכר יש לו זמן • לפיכך הפירות הם של מוכר • ונפקא מינה שבמות המוכר בלי החזרת המעות ללוקח אז נגמר המכר לחלוטין כי אין עוד מקום לתנאי • ואין בני המוכר יכולין לפדותו לפי שאינם גמר והקנה לעת כוונת :

תלמוד

תלמידי הרשב"א ז"ל ללא עבד רבינא חלל במשכנתא ומ"ש ולא דן
 ב"ר רב הונא : מתכוון למעשה לעבוד דלא דחת ונולא אחא לקמיה דרבינא וכן
 דלא כרבה בר רב הונא משמע דההוא עובדא עבד ללא כוונתיה :
 וכבר ייכתתי זה אליביה :

ט וכן מי שלא קנה וכו' בדף

ס"ה ע"ב תני רב ספרי
 דרביה דבי ר' חייא פלוגתא דרבי
 אסורין וכו' : עני דבא אביתא
 פעמים שנייה : אסורין דאמר
 ליה לבי מיתות קנה מעבדיו
 והטעם מבואר דכחכח הרמב"ם
 ז"ל בפ"ו המוכר אסור שמה יבא
 הלוקח שאר המעות ונעלאת הסדה
 שלו ונמלא אסור לו פירות
 בשביל המעות שגמלו לו אלא
 הלוקח וכן הלוקח אסור שמה לא
 יבא ונמלא אסור בשביל מקלח
 המעות שיש לו אלא המוכר :
 ומלכת דבינו כל מה שאסור מהן
 איסורו כמו רבית של תורה וכן
 פסק הרמב"ם ז"ל : נראה דאף מן
 המוכר מותרין כרביה קלוה :
 ואיכא למידק דבשלא מן הלוקח
 נחא דמותרין מוסד דיהיב וזו
 ואי לא מיתא פלוגתא נחבטל המקח
 וחלו מעות ראשונות להלוואה
 ופירות לאכל היו כרביה על
 המעות שנתן : אבל גבי מוכר דלא
 יבא מידא אחא תשכין ליה רבית
 קלוה מה שמקבל יותר בשביל
 המלכות המעות הרי גבי מוכרין על
 השכר ואין מוכרין על המוכר
 אמרינן דאפילו באומר ומכר
 דהיה אף מעבדיו דמנה ואם
 לאחר זמן דק"כ אינו אלא חבב
 רבית אף על גב דקאמר דהיה
 דבשביל המלכות המעות מוסיף לו
 עשרים ולא אמרינן דמעות סו
 הלוואה גביה והתוספת הוי רבית
 קלוה : ואם כן נהי דכדאמר
 ליה קני מעבדיו וזו ליהו הלוואה
 גב' אחי ספיר ליהו רבית קלוה
 דליון דאמר ליה קני מעבדיו סתם
 הוי כאומר הריני כתיבא נתקבלתי
 וכשאר המעות הלוואה גמורה :
 מכל מקום דקאמר לכשתביא קני
 הכל מעבדיו אין כאן אלא מכירה
 סתמית ואף על גב דבשביל המלכות
 המעות אכל פירי אין זו הלוואה
 אלא מכר כמו באש לאחר זמן
 דק"כ לית דיה קלוה : וז"ל
 דאני סתם דבשעת המכר עלמנו
 מפרש כן שמתחין לו על המעות
 נמלא שמה שמוסיף היא בשביל
 המלכות מעות של מכר ולא שייך
 שם לומר דהו מעות הלוואה כיון
 דמתיקרא כך התנו ומשים הכי
 אינו אלא חבב : אבל הכא בשגמרו המכר לא פירשו כלום מהמלכות
 המעות אלא שאחר כך הביא הלוקח מקלחם ועל השאר ממתין לו
 המוכר הוה ליה כאילו הלווה לו ופירי דאכיל הוה כרביה דהלוואה :
 ועוד נראה דגבי מוכר דק"כ כיון דבשעת המכר פוסק כן הוי מוכר
 על המכר עלמנו שגוף הדבר הנמכר מתיקרא בשביל המלכות דבשעת
 אחת ואין המוכר משתכר דלדבר זולת עמנות המכר אלא כאילו מוסיף
 על המקח עלמנו שכר פסק דק"כ : אלא אוכל הפירות שהוה דבר
 זולת המכר בעלמנו והוא ממש כרביה דהלוואה שהוא מתדבב וכו' :
 מעט מעט כשיעור הזמן שישארו המעות ביד הלוקח :

וכן

כל משכנתא וכו' : מה שחלק רבי' בן חזר ומרחץ שפירותיו
 מליון לשם שאין פירותיו מליון כ"כ הוא מוסר רש"י והרמב"ם
 ז"ל הסכים עמו : וצריך לו לומר דמה שכתב כאן משכנתא שפירותיה
 מליון כגון חזר וכו' : הוא לפי שרצה לומר מלחא דאחיה כ"כ על למאן
 דת"ל דשייך רבית קלוה במשכנתא לכל שהוא חזר ודומה לו ליכא מאן
 אפליג מהנך דבנותא דהוי קלוה ואילו בשדה וכו' : שכן פירותיה
 מליון כל כך יבאר שמתקלח שיש בזה בחלק האחר ושם נפרש בע"ה
 לפרטי דין זה : משכנתא מאי וכו' : ולאוהר משמע מדבדיס אלו
 ס"ל לרבינו דעובדא דרבינא הוה במשכנתא מלקאמר דעבי בגמרא

ט וכן

מי שלא קנה מקחו קנין גמור מתחלה הרי זה מחזיר את
 הפירות שאכל בפני שהוא רבית קצוצה כיון שהמקח
 אינו נשלם המעות בנתיים הלוואה ובדגריסין פרק איזהו נשך מתניתין
 מבר לו את השדה ונתן לו מקצת דמים ואמר לו אימתי שתדע הבא
 מעות וטול את שלך אסור ויש פעמים שהלוקח אסור לאכול פירות
 ומוכר מותר ופעמים ששניהם אסורין ומשלשין את הפירות עד
 שיגיע זמן שקבעו ביניהם ופעמים ששניהם מותרים : ובה נאריך
 וגבאר בחלק החיתא אך כל מה שאסור מהם איסורו כמו רבית של
 תורה : וכן פסק הרמב"ם שהוא רבית קצוצה :

וכן

כל משכנתא שפירותיה פצוין כגון חזר או מרחץ או הנות
 ואכל פירותיו ולא כתב במשכנתא נכיתא הרי זו רבית קצוצה
 הואיל ואין שם נכיתא ויוצאה ממנו בדגריסין וכן המלוה את חברו ואמר
 לו בשעת הלוואה על מנת שאדור בחצרך חנם עד שתחזור לי פירותי
 או ששכר ממנו בפסוק בשעת ההלוואה בלא משכנתא וקצב לו הדבר
 שיפחות מן השכר עד שיחזיר לו הלוואתו : כל זה הוא רבית של תורה
 ויוצאה בדגריסין : ובדגריסין בפרק איזהו נשך משכנתא מאי אמר רב
 פפא עבד עובדא רבינא וחשיב ואפיק פירי : ותו תנן בפ' איזהו
 נשך המלוה את חברו לא ידו' בחצרו חנם ולא ישכור לו בפחות
 מפני שהוא רבית ואוק' לה כחלוני ודור' בחצרי והתם מפקין מיני'
 אגר ביתא אבל חלוני ודור' בחצרו לא : ובה נאריך באיסורו ובחיתו
 בענין המשכנות והלוותו ודור' בחצרו בחלק שני של אבן רבית : ואמנם
 נשאל בזה ח"ר אברהם ב"ר יצחק משכנתא בלא נכיתא במאן פרכוואת
 פסקין מי הוי כמאן דפסק קצוצה הוא ברבינא וחשיב ואפיק פירי
 בזבני וכל שכן בהלוואה או כמאן דפסק אבן רבית הוא ואינה
 יוצאה בדגריסין ועובדא דרבינא דוקא בזבני : אבל במשכנתא לא
 דהא אמר' בריש פירקין והרי משכנתא בלא נכיתא וכו' : תשובה
 איך נבנים ראשונים בין הרים גדולים אם ר"ר יצחק גאון ז"ל לא
 פסק כמאן ואיסתפק ליה אין בנו כח לפסוק אלא הכל לפי ראות
 הבר' : ואם יסתפק בזה יעמיד סמון על חוקתו ואינו יוצא בדגריסין :
 אבל במאי דגריסין בריש פירקין משמע דהוא אבן רבית ותלמא הוא
 בשלא הזכיר זה הגאון בהלכותיו :

יא וכן

המלוה את חברו סלע ב' דינרין או פאתים חטים בשלש
 הרי זה רבית קצוצה : ובדגריסין בפרק איזהו נשך הלוח
 סלע ב' דינרין ופאתים חטים ב' אסור מפני שהוא נשך ואוק' :
 בגמרא דע"ב רבית של תורה כללו של דבר כל הלוואה שלא יהיה
 על דרך מקח וממכר בתוספת כל שהוא הרי זו רבית של תורה
 ויוצאה בדגריסין ואף על דרך מקח וממכר אחר שמתבטל המקח
 והמעות חוזרין הלוואה הפירות הם רבית קצוצה ובדלעיל :
יב ודע והבן כי אחר שפסקנו שרבית קצוצה יוצאה בדגריסין אם
 לוח חימונו מנה בחמש דינרין של רבית ונתן לו חפץ או
 ד"א ברמי' ה' דינרין אלו ששוח' ו' דינרין כ"ד מוציאין ממנו דינרין
 ואעפ"י שהוא עשה זול ממנו הואיל ובתור' רבית בא לידו ובדגריסין כפ'
 איזהו נשך אפר אביי מאן דמסיק וזו ברבית גהבדיה וקאזלן
 ד' ויהיב ה' כי מפקין מיניה ד' מפקין מיניה ואידך נתנה הוה דיהיב
 ליה רבא אמר ה' נמי מפקין מיניה דכליה בתורת רבית אתו ליד יד
 וק"ל ברבא וכן אם נתן לו בהם כסות שמתבטל אדם לו ברמי
 חרביה ונראה לעין כגון גלימא כ"ד מוציאין ממנו הגלימא עצמה ולא
 די לו ברמיה שיתן בדגריסין כפ' איזהו נשך דבא אמר גלימא מפק'
 מיניה דלא לימרו מכפי וקאי גלימא דרביה אבן אם השביר לו מקום
 שדרבו להשכיר ג' דינרין בד' ומשביר לו באותן ארבע דינרין דרבית
 הרי

משכנתא מאי ועלם מיתתי לעבד עובדא רבינא ואם הדבר כן קשה
 סותר מה שכתב למעלה לעובדא דחת ונולא אחא לקמיה דרבינא וכן
 הסכים בחלק האבק : אבל נראה דכוונת דריו ז"ל לרמוז למעשה
 הרי"ף ז"ל דק"ל כרבינא בזבניו כ"ס במשכנתא דהלוואה היא והוא
 מבואר :

יא וכן

המלוה את חברו סלע
 וכו' : לא מלחא טעם
 לשבת לרבינו ז"ל שהביא חלוקה זו
 לסלע דה' דינרין בסוף דין רבית
 של תורה באלו היא בבא מחודשת
 והלא כל עקר יסוד הרבית האמתי
 הוא זה שמוסיף וקוצץ על מה
 שהלווה לו ולא ס"ל אלא להביאו
 בראשונה כמו שלשה הרמב"ם ז"ל
 דמיתית לה דרים פ' זשס מתחיל
 לבאר אופני מיני הרבית :

יב ודע

והבן וכו' : הני תלחא
 מימרי איחנאו בגמרא
 זו אחר זו בדף כ' והמכאן הסיבות
 על התוספות בס"א מהם החלק
 ע"ס : ודע דהא דגלימא כתב
 הר"ם ז"ל בפסקיו וז"ל : משמע
 דוקא משום דלא לימא קא מכבי
 בגלימא דרביתא הוה דמחזרי ליה
 הא לאו הכי המקח קיי ולא אמרי'
 כיון דנעשה באיסור נאבטל המקח
 וכן לעובדא דיהיב ליה חמשה
 וכן לעובדא דשכירות מכלא פסק
 רב פאי גאון ז"ל בהסוד' סיכ' דאורי'
 איסורא דזבני לפוסק דמית' משום
 אגר נפור לי או פסק על הפירות
 עד שלא יבא השער ונתיק' המקח
 דקנין ולא נתיק' הסע' המקח קיי
 ואין יכול לבטל המק' בשביל שגש'
 באיסור עכ"ל : וכיוצא בזה כתב
 ה"ר ב' ח' שס הרמב"ם ז"ל כרשב"א
 ז"ל והיכא למידק כי מוכח מהני
 מימרי דהמקח קיים ואינו יכול
 לבטל מפני שגשש באיסור דאי
 משום דבגלימא קאמר דמפקי' לה
 מיניה דלא לימרו קא מכבי בגלימא
 דרביתא דמשמע דאי לאו מהאי
 טעמא אין המקח מתבטל : הרי
 עובא אשמועינן דאפילו שניהם
 מתרלים במכר ואין אחד מהם חפץ
 לבטל אפילו הכי מפקין גלימא
 מיניה מטעמא דלא לימרו וכו' :
 ולעולם ינימא דאש דוהא לבטל
 המקח שהוא מבטל מפני שגשש
 באיסור ואי מעובדא קמא דיהיב
 ליה חמשה מלן דשוי חמשה קאמר
 דילמא חמשה ממש מפק' דהיינו
 הפירות עלמנו מפני שגשש באיסור
 ואי נמי שוי חמשה קאמר דילמא
 בשניהם מכימים לגמור המקח
 מיירי : ואש' ששם הא' רואה
 לבטל מפני איסורו שהוא בטל ואי

מאגרא דחזר דתריסר זוזי מפק' וינייה יאשמועינן דאש' ג' דבבר דר
 בחזר זמן הסכירות שאי אפשר להחזירו מפקין מיניה תריסר זוזי מש' ס'
 דהכי סבר וקביל מעיקרא אבל אם עדין לא דר בו מצד לבטולי : באופן
 שלא מלחא בכרח מספיק לסולא דין זה מדון הסוגיא : ונראה דעקר
 ההכרח הוא מאבדי דקאמר ארבעה מפקין מיניה גלימא לא מפקין
 מיניה דאש איתא דבשניהם מסכימים דבך מיירי מאי קא משמע לן
 דלא מפקין גלימא פשיטא דלא יהיב אלא ארבע זוזי דמלקאמר דבא
 מאי טעמא דלא לימרו אינטי וכו' משמע דרבא פירש האי טעמא דלא
 אסיק ליה אלדעתיא אבדי : ואם כן ע"כ אשמועינן אבדי דאש' דאיהא
 איסורא אין המקח מתבטל וזה כיון דס"ל דאמר גלימא לא מפקין
 מיניה מקחו קיים וקאיתא הרבית ישוב לבטליו והוא מבואר ומדלג' :
 עלה רבא משום דלא לימרו משמע דאי לאו מהאי טעמא מולדי ליה
 ש' המקח קיים והיינו ראייה דמיתתי הר"ם ז"ל מיניה :

וכן

לסחפוק אש בלש הכסות כגון שנתבטל דו המלוה
 ונשחטא ממנו ועכשיו אינו שוה ארבע זוזי מה יהא
 דינו אי נימא כי יהיב דלא לימרו פאי גלימא וכו' צריך להחזיר גלימא
 גופיה ויוסיף ליתן מה ששם פחות מארבעה זוזי או לא : ומסתברא
 דכיון

גדולי ספר שער מו חלק ב ג הארומות תרומה נר

דכיון דהוא דבר מסויים לעולם גלימא גופיה מפקין מיניה ומשלם
בשאר בזווי דטעמא דלא לימרוכו שייך עד שיכלה גלימא לגמרי :
ז מיהו הא מספקא לי אי מחיל לי לוס הא גלימא דתר דיהביה
ליה דהא מסיק הרמב"ם ז"ל ורבינו ז"ל ורוב האחרונים

הכי דלא ליכוו עדים פסולים . אם כן מאי מקסי בגמרא ממתינתין
דשערי קוב המוקדמים פסולים וקאמר נהי דלא גבי מזמן ראשון ליגבי
מזמן אחרון . והולכו לאוקמוה במחלוקת או מטעם גזירה ואף בזה
נדחקו התוספות ז"ל להעמידה כגון שהיו העדים אנוסים או שטעו

וכו' . ומאי קושיא הא שפיר
מיתוקמא כפסטה דלא גבי אפילו
מזמן שני מפני שהעדים הם
פסולים מדאורייתא פסעידו שקר
וחתמו בו במתכוין בהקדמת הזמן
ולכן הסטר פסול אבל בסטר דרבי
כיון דהוא מדרכן אין העדים
נפסלים בכך הילכך גובה בו הקרן
וכדאיתא באו"ר דקיימא לן כחכמי
ז"ל דלא קנסו היתירא וכו' . לאו
אואם גבה אין מחזירין קאי דהא
אין טעם לומר למשום דלא
קנסין היתירא משום איסורא אין
מחזירים ממלוה ללוה דלאו הא
בהא תליא אלא אגובה את הקרן
דקאמרי מעיקרא קאי כדאיתא
באו"ר :

הרי זה מוציאין ממנו ד' דינרין ובגרסינן החם באיזהו נשך אמר רבא
האי מאן דמסיק תריסר זוזי רביתא בחבריה ואגר ליה ביתא דמחנה
בעש' בהריסר כי מפיקין מיניה תריסר מפיקין מיניה אמר ליה רב
אחא מרפתי לרבינא ולימא כי אגרנ' בתריסר דמשתרשי לי השתא
דלא קא משתרשי לי בדאגר כולי עלמא אגרנא דמהדר ליה דמצי
אמר ליה הא סברת וקבלית ולפיכך מוציאין ממנו במה ששברו :

חלק שלישי

א החלק

הב' נפרש דברים שהן נקראים אבק רבית שאין
איסורו אלא מדברי סופרים דע כי כל אבק רבית
אינה יוצאה בדינין ובגרסינן התם א"ר אלעזר אבק רבית אינה
יוצאה בדינין פ' לא ממלוה ללוה ולא מלוה למלוה הילכך שטר
שכתוב בו רבית של דבר' חס גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית
ואם גבה אין מחזירים אורתי מפלוה ללוה ובדאיתא באיזהו נשך
דקיימא לן בחכמים דלא קנסו היתירא אטו איסורא :

ב ובן

אסרו חכמים לחלוות בדין ובני ביתו קטנים אעפ"י
שאין מקפיד בהם ומתנה הוא שנותן להם אסור דבין
שהן קטנים וירגילו עצמן בכך בקטנותם יש לחוש שגם ביוקן רב
ישיר מפני ויהיה להם בהיתר ובזה אפילו אבק רבית אסור . ובגרסינן
בפרק איזהו נשך אמר רב יהודה אפר שפואל מותר להלוות בניו
ובני בתו ברבית כדי להטעין טעם רבית ולא היא דילמא אתי
למסרך ובן קבעו הראשונים ויכללם הרמב"ם ז"ל אעפ"י שהרי"ף
ז"ל השמיטה :

ג ובן

אסרו חכמים לחלוות מע"א ברבית קצצה אלא בבדי חייו .
ובגרסינן באיזהו נשך דאיתא ליה מההיא דתנן לוויין מהם
ומלוין :

ב ובן

אסרו חכמים להלוות
ברבית בניו ובני ביתו
וכו' . בשילהי פרקין ולשון רבינו
ז"ל הוא קרוב ללשון הרמב"ם ז"ל
פרק ה' ופירש רש"י ז"ל על מימרי
דגמרא להטעין שידעו כמה
מלכער ומיגר המתנו ויבינו כמה
עונשו גדול למסרך להרגיל שיחמוד
להס' השכר ע"כ ונראה דאין לפרש
דכונתו הוה שאין לאדם להיות הוא
מלוה מעו' לבניו שיתנו הם הרבית
כדי שכתביהם הרבית ילדו כמה
מלכער המתנו דאם כן הוה קאמר
דילמא אתי למסרך להרגיל שיחמוד
להס' השכר דמה כיון חמוד להס' השכר
לא שייך למימר הרגל אלא בדבר שהתחילו
בו כבר איכא למיחש שמה
יתמידו וירגילו בו אבל לומר שמתנו
רביית וידעו וידעו וידעו וידעו וידעו
להס' שכרו ויבאו לקבלו אין זה נקרא
הרגל ולשון למסרך אינו חפל בו .
וכן בדברי הרמב"ם ז"ל ורבינו אין נראה
לפרש דמקאמרי איסור להלוות
כלשון הגמרא דמשמע שהאב מלוה להם .
אם כן הוה קאמר דאין נראה
ומתנה הוא שנותן להם דקאמרי
אפילו גופה קאי דאין נראה משמעות
הדברים כן : אבל אלא רש"י והרמב"ם
ז"ל ורבינו ז"ל כלהו חדא מלתא
קאמרי ודייקי לישנא דרב דקאמר
להלוות בניו ובני ביתו דודאי לאו
שיהא האב מלוה והם לוויים קאמר
דא"כ הוה לומר להלוות לבניו ובני
ביתו בלמ"ד או את בניו כדחנן
מלוה אדם ארסיי דכשהוצרך המלוה
ומקבל המעט אין הלשון נח בזולת
אות או מילה מורה על הלואה והוא
הלואה דאין מלת את ואם כן כיון דלא
קאמר רב אלא להלוות בניו ובני
ביתו מורה דהא להלוות הוא מההפכי
לגמרי שכונתו לומר לעשות לבניו
ובני ביתו יתנו בהלואה ברבית כדי
שיטעמו טעם רבית ומתוכו ידעו
לער המתנו שכיון שהם יטעמו שכר
הקבלה . מהנחת הקבלה ירגישו
לער המתנה כי ידעת ההפכים אחת
ונקט הוה לישנא להלוות ול"ק
התם ללוות מבניו משם דהערב
בזה אינו היות הוא לוס אלא
היותם הם מלוים ומקבלים הרבית
והשתא קאמר בגמרא דמכל מקום
אסור דכיון שהתחילו לטעום טעם
לקיחת הרבית ירגילו עצמם בכך
לקחת אותו מכאן ואילך כיון
חמודו השכר ואעפ"י שאביהם
מתן להם הרבית במתנה מ"מ
בשביל הרגלם אסור : ומתוך דברי
הרב הנמקי ז"ל אתי מצינו פירוש
אחר באומרו כדי להטעין טעם
רבית דהיינו על דרך היתר
ביאה ראשונה לאשת יפת תואר
שרוצה להטעין טעם רבית וידעו
מה הוא ולא ירגילו בו עודומה
חייסין שמה ייטב בעיניהם
השכר וירגילו בו : אעפ"י שהרי"ף
ז"ל השמיטה וכו' . אפשר לומר
דטעם השמטה הרי"ף ז"ל הך מימרא
דרב דכיון דכתב מימרא דשמואל
דתייתא מותרים ללוות זה מזה ברבית
משום דידעו דרבית אסורה ומתנה
הוא דיבדי לסדלי וכו' . אם כן
ממילא משמע דכל שאינו ת"ח
לא המכין עליה לומר שידע להקנות
ושגומר לתת לשם מתנה כמו שפירש
בחלק ההיתר והבא גבי בני ביתו
איכא שום צד להיתירא הוא משום
דמתנה הוא שנותן להם והואיל
וכבר אמר דלא שייך לומר דגמר
לשם מתנה אלא דת"ח חו"ל לר"ך
למימר דבני ביתו אסור והא
דקאמר בגמרא ולא הוה משום
דאין למימר למסרך ולא קאמר
ולא הוה מטעמא דאמרן היינו
משום דבעי למימר דאפילו מלד
הסבה שהוה רוצה להלוותם והוא
כדי שלא יורגלו ברבית אחרת
היא המתנה שובאו להרגיל בכך :

ג ובן

אסרו חכמים להלוות
לע"א רבית קצוצה וכו' . דמלאורייתא
שרי כאשר יתבאר בחלק ההיתר משום
דע"א לאו בכלל אחיך הוא לא
מתערב אלא מגזר דרבנן . אלא
בכדי חייו וכו' . בדף ע"א . אהיובתא
לוויין מהם וכו' פריק ר' תייתא
בר הונא לא נזכרה ת-ת

שכלסון מוטעם ומטעם . נראה שכונתו ז"ל לומר דכל הני ה"ם נמי
איכא שאלה ה"ם חייב לו ד' דינרין של רבית ונתן לו בהם חפץ ששם
שאלה או שהסביר לו בהם מקום ששם חמשה כסמולין ממנו על החפץ
מוציאין ארבעה ועל המקום מוציאין חמשה :

ה ויראה

לע"ד דאפשר לומר כן בסתם חפץ או בשכירות דכיון
שמחזיר לו את הדמים אמרינן ליה סברת וקבלית
ולפיכך מחזיר כל הדמים והמלוה מחזיק בחפץ או בבית כמו שהתנה
אבל בכלי מסויים או כסות ששופג' ונתנו הלוה למלוה בד' של רבית
שהיה חייב לו כי מפקי' מיניה לא מסתבר דמפקין מיניה גלימא גופיה
ועוד דינר אחר נוסף עליו דמסתיה ללוה לשקול מאי דיכיל ותו לא
ומה אמר ליה או סול מעות או בכלי כמו שנתתי לו :

חלק שרישי

א דע

כי כל אבק רבית וכו' . בדף ס"א ע"ב . וכבר נודע דהתם
אבק רבית הוה דרך מקח וממכר שלא דרך הלואה ובהגהות
אשר"י הוכיח לפרש ז"ל אי רבית מוקדמת או רבית מאוחרת כגון שפסק
עמו לתת קודם הלואה רבית להסילום ממנו או רבית מאוחרת שפסק
לתת לו כך וכך אחר שיפרענו חובו או אחר שיפרענו שלח מנחה למען
שעשה עמו חסד והלוה לו מעותיו . כל אלו אין כופין אותן הליינים
להחזיר עכ"ל . ומתבאר רבית מוקדמת קאמר כגון שפסק עמו וכו' וגבי
מאוחרת אמר שפסקית לו וכו' משמע דוקא בזה ג' שאינו פוסק דרך
סנאי מוכרח הוא דהוה אבק רבית דאינו אלא מבעיתו מעצמו . אבל
אם היה פסק גמור שאינו מלוה לו אלא ע"מ שיתן לו כך וכך אחרי
שיפרענו חובו נראה ודאי דהוה רבית קצוצה דכיון דאיכא תנאה מה לי
שיפרענו בשעת הפרעון או אח"כ ומתינתין דרבית מאוחרת כלום נתן
מעצמו היא : ולפי זה קשה מ"מ דגבי רבית מוקדמת קאמר דאפי' פסק
עמו והתנה לא הוה אלא אבק רבית דהא לעולם מוקדמת ומאוחרת כי
הדלי ניכסו לכל מילי . אבל מתחתי' דבוק פרקין דקתני נתן עיניו
ללוות הימנו והיה משלח לו ואומר בשביל שתלויני זו היא רבית מוקדמת
וכו' קתני במאוחרת אלמא במשלח מעצמו בלי תנאי הוא דהוה
מוקדמת הא אם התנה בכך רבית גמורה הוה לא קשיא מידי דאיכא
למימר דרביתא אשמועינן דלא תימא הוהיל' ולא התנה מעיקרא על
כך יבא מותר לגמרי . קא משמע לן דאע"ג דמעצמו משלח אסור :
ומ"מ לא מלאנו בשום אחד מהפוסקים ז"ל שיכתוב בדברי ההגהה
כז"ל . ואולי לשון פסק דנקט לא בא דקדוק ויראה דאם פסק בהדיא
בהנאי לתת רבית מוקדם או קצוצה ולא מוקרי אבק אלא בהכתיב
בעלמ' א' הילכך סטר שכתוב בו רבית של דבריהם וכו' . בחלק הקודם
סי' ג' האריך רבינו ז"ל לבאר הך דרייתא דשער שכתוב בו רבית דף
ע"ב ובחד פירושא מוקי לה ברבית דרבנן כי הוה ללא ליפסלו עדיה
והוא מדברי התוספות . ובאו נראה שרבינו חופם שיטתו זו : ואיכא
לאחמרי לפי תירוצו זה דאי דוקא ברבית דרבנן מיתוקמא דרייתא כי

גדולי כפר שער מו חלק ג דתורות תרומה

כדי חיו רבינת אמר הפה בת"ח עסקין טעמא מאי גזר רבנן שמה
ילמוד ממעטין וכיון דת"ח הוא לא ילמוד ממעטין : ורבינו והרמב"ם
וסמור הביאו שתי האוקמות מסוס דבכל גווי מקלין כשל סופרים או
למעט לכו ללא פליגי כדמייני ס"ה ז"ל פ"ה מסס הרמב"ן א"נ דרב
חייא ס"ל דוקא בכדי חיו ואפי'
בת"ח ורבינא פליגי עלי' בהא
וסב' ללח' ח' אפי' ביותר מכלי חיו
סרי מטעמי ללא ילמוד ובכדי חיו
לאחרים מודה דסרי : ותמיהני
מהגאון מהר"ל בתקמתו שכתב
למאי דכתבו הסוס' טעם מס
שנסגו עת' לפלו' לע"ה מסוס
דכלל סוי כלי חייבו סלונת' דק"ל
כלי שגא קמא דס"ל מסוס כלי חיו
ולא כרבינא דמי סכריתו לומר כן
כיון דתכל' הפוסק' ממעט דכללו
נקטי' וסתו' נתנו טעם לכדי חיו
מסוס לסיך בזמן סה' : ובהנימס
לפי דעתו דהא מיהא א"ס דרבינא
מיקל' טפי מרב' חייא וכיון דליגסו
אמרי דבשל סופרי' הלך א' המיקל
וק"ל כאידך ליסגא וכו' היאך עת'
יפסקו כמאן דמתמרר לע"ה דנפיק
מיניה קולא למנהגיו כ"ס לפסוק
גדל רבינא וליכא למימר דמסמנ
ביס דסחוס' מפרסיס מתלקות כמו
סדקסוהא מדברי רס' וסוי רבינ'
מתמרר יותר דלפי' בכדי חיו לא
סרי לכ"ע : דהא איכו גופי' ז"ל
כתב ללא מסמנ סוי מכל הפוסק'
ולא סוס מסמנ' לומר דסחוספות
סכרי כותיס : וכתב ס"ה דפסק'
ר"ת וכו' סני ג' טעמי מייני סחוס'

וכן סרס"ס בפסקו' וסמור בס"ק'ט לא הביא תלם סטעס סג' וואפס'
למעמיס מסוס דלא ניהא לים לפסוק כלישנא בתרא דליס לן למסבן
ליסגא קמא דמייני כל' סאי סקלא וסרי' דמות' רבא ופרוקיס דרב' חייא
דכרינא דכללו סכרי דא גזר מדרבנן ורחוק הוא דכל זס ספלסול לא
סיס ולא נכרס וגס טעם דבשל סופריס הלך אחר סמיקל' אפסר נמי
דס' ל' דאולי לא סייך בכי סאי גווי' : דכונס כלל סיס דלין אסר בעינין
בעיניו ככר סיס סל סופריס ובאיזס פרט מפרטיו יס מתלקת או אלו
סולכיס אחר סמיקל' אכל' דדבר סאין לו עקר מד'ס : אכל' סמתלקות
הוא אס דאז עלי' ל'ס או לא דסיני אס גזר סלא להלות לע"ה או לא
בהא ליכא למימר כשל סופריס לאכתי אינו סל סופ' דסוי גופיס עקר
סמתלקות ובהא נקטי' נואי למסבסר טפי וסוא כלישנא קמא דליכא
טעמא רבא למגור כדי סלא ילמוד וכו' וסואיל ובסך ליסגא סכרי' רבינא
עקר דלאמרן יסיב טעמא דסיתירס בזמן סזס אליזיס : ומסבסרס
דאכ' רבי' לא גזר ביס כוי כן ססכמ' סאחרוניס ומכללס סמור וליכא
למידק א"ס מאי פריך בגמ' מהסיס מתני' דלויין ומלויין לסס דרבינ'
לימא דמייני דרבינ' דרבנן מס ססיך סלואס : וכ"ס לפי' רס' דמוקי
דיסא למקבלין ל"ב דרבינ' דרבנן דססתא תבא כולס מתני' באבן
רבי' וניחא לים ללא אפסר לאוקמא בהכי דכיון דקתני לו קמסן ומלויין
אומן דרבינ' סאי דרבינ' לקאמר קאי אלוויין ואמלויין וסואיל דכלוויין
ע"כ א"ס דרבינ' דאורייתא מייני דבכל גוונא סרי דלא סייך ביס טעמא
דילמוד א"ס לא מאי למימר דמלת דרבינ' דהיא אחרוניסו סתפרי' גבי
לוויין דלאורייתא : וגבי מלויין דוקא דלרבנן כיון דהיא מלס אחת אכל'
כמאי דמוקי בכדי חיו ובת"ח אע"ג דגבי לוויין סרי אפילו בע"ה וביותר
מכלי חיו מ"מ מלינלמיימר לכל חד כליני' כיון דלא מפרסי' מלס אחת
דסתי נשמעוית מסא כ במלת דרבינ' דלאמרן : מיינאקס קלת לסני
לאוקמתו לכדי חיו ולת"ח דסא קתני עלס וכן בגר חוסב דמסמעוית'
דסיתירס דאיתא בע"ה איתיס נמי בגר חוסב : וסא בגר חוסב סרי בכל
גוונא ומאי וכן דקאמר וואפס' לומר דמללא ערבינא : ותמיהני דסול' ל'
אכל' מקבלין ל' ב מן סע"ה ומגר חוסב לוויין מסן ומלויין אומן דרבינ'
דיק' מינס דליקס סיתר סוס בכללס וסאי דקאמר וכן ס"ק כמס סיס סיתר
לסלוות לע"ה כן יס סיתר לגר חוסב אכל' אינו ססיתר עיניו סל ע"ה אלא
סאי כליני' וסאי כליני' : לסוס ליס גזרס לגזרס וכו' : וואת סכ' סוי
גזרס לגזרס ניהא דמעיקרס גזרו על סלא ילוי לע"ה כסוס רבינ'
מטעם סמא ילמלו ממעטיסס דבסלמי' אי סוס אמריני' גזרו דלאוריית'
כדי סלא ילמוד וגזרו דלרבנן אטו דאורייתא אז כוס סייך לומר דהיא
גזרס לגזרס אכל' כי אמרי' דליסור רבינ' דרבנן לא סוי אטו דאורייתא
אלא מטעמא גופיס דסלא ילמוד סוא כולל : ססתא כולל דלא גזרס
סאי : ויס לומר דעקר רבינ' דרבנן הוא דרך מקח וממכר ומקח וממכר
גופיס ודאי לא איתמר לן עס סע"ה לא אסרס : תורס אלא לסלוותס
דחוס וביון דמסא ומתן סלמי עמסס : דרך מקח וממכר ססס סרי ודאי
דאי אית ביס אבן רבינ' לא בעבור זס ל"מ דמעטיסס טפי מססס
מסא ומתן עמסס דאין ספסר מרובס מאל באבן רבינ' יותר מססס

מכירס חסס כס אלו מסכרין אכל' כסלואס כיון סאין מדרבנן לסלוות
לסס כחוס כסגלוס דרבינ' קלוס נכא לסרגיל עממי' עמסס מסבס
סנאלס סכסר וסואיל ועקר רבינ' דלדריס' סוא במקח וממכר דלא סייך
ביס ללמוד מסס כלאמרן אע"ג דליכא נמי אבן רבינ' כסלואס כגון
מוקדמת ומאחרת וכיונא סלכו

אחר סעקר ולא פלוג :
ד. וכן אסרו חכמים וכו' -
בדף נ"ו ומסייס כס
דכרייתא קרוב לספסל ורחוק
לסכר ססיד קרוב לזס ולזס רחוק
מזס ומזס זז סיא מדת כל אדס :
וכתב סגאון מסרס"ל דכמתו
מאחר דכלל דמי סני או סילתא
דליווחתני דספס' או בי' סילתני
בספסל ומתניס דריוח ומדע"ה
דתרויסו סכרי' מדת סתיוות סיא
ע"כ : נרסס ססבין דרחוק דריוח
וקרוב לספסל סיינו סבסני סלדלין
עוסס לפני' מן ססורי' כגון סנוטל
דריוח ססליס ובספסל סני ס' יסיס
ולפי' זס מלת קרוב פירוס סיס לו
חלק יותר גדול ורחוק סיס לו חלק
קטן וא"כ קרוב לסכר ורחוק
לספסל רסע יסיס פירוס סנוטל
סני סליסס דריוח וסליס דספסל
וקסס סוכי קאמר קרוב לזס ולזס זז
לדת כל אדס דמסמנ דאי סקיל
תרי' סילתני באגרא וסרי' סילתני
בספסל מוחר אלא סאינו ססיד וכן
דרחוק וסלא גס זס אסור דלעול'
כנינן סיסס ריוח סמתעסק יותר
על ספסל וגס מתוך ססוגיל לא
מסמע רבי לגבי יחומיס אמרינן

דיסבין לסו קרוב לסכר ורחוק לספסל : ופרס"ס ז"ל קרוב לסכר ססיו
יחומיס מולין חלק דסכר ואין מולין חלק בספסל אכל' רבינ' מסס לא
ללא מס סיס סכרי מלעותיסס מתוקי וכו' : אלא מאי דקרוי מקרי מס סוס
לו חלק בו ורחוק מס סאיין לו בו חלק כל' ועל דרך זס יסיס פירוס כל'
סכרייתא : וכן נרסס ססבין סרסב' דמייני רבינ' כסמון ססמקבל
עסק לתת חלי סריוח ואס יפסוד סיתחייב ככל נסלס כתב לים סטרס
בהכי יקרא רסע וערריין וכו' :

אלא כיצד יעשה וכו' : עדין לא ידענו כיצד יעשה וכו' :
ה' ויש לענין אס עבר ונתן עסקו וכו' סורס דין זס דלסרסב' ד' סוא
דכרי' רבינ' אסרי' סחול' על רבי' ססס סכתב גבי סלוסן
ולד בתריו דאפי' קא סבס לים אגר דיתא מקמי' דלפרסיס לא מחייבי'
ליס לכנויי מלעותיס סיעור אגר כיתא דכל סלוקי בלא וזי' אסוקי סוא
כו' : וס"ר אסריס חולק עלי' כדמייני רבינ' לקטו ועמו ססכיס סר"ה
וכך סס דכרי' סרסב' ד' ססגות פ"י וסרסב' ד' סכת ססרסב' א' מוטס
ק"ל דכרי' וסרס' ס' מסוק בהדא כותיס : ומסס סנליס סרסב' ד' דין
זס גבי' ע"ה : דמגבי' לים מסוס דוקא גבי מסבס' א' אסרי' דכל סלוקי
בלא דמי אסוקי סוא מסיס דסייל' : בחורי' זביי סכרי' חין סלוס יכול
לסלק סמלוס בלא וזי' : אכל' כל סאי' מסבס' מוכינן לים : ויס לי
מקי' עינבוס דלכאורס מכו' קא חוייל סכא דליכא תו פליגות' אסרית'
כנינן אבן רבינ' סגבס אומן סמלוס אי' ספס' לזס מסל מלזס אי' מוכינן
ממאי דתפס כסייער סאכא לא וכתב רבינ' כוס סחלק כסס סרסב' ד'
דמאי דתפס תפס וס"מ במסבס' א"כ כוסיני דמספס' קא אכיל לסו
לפירי אכל רבינ' מוקדמת ורבינ' מאחרת דמלעותיס סוא קא יסיב לים
ואע"ג דאסור תאי דוס' יכב ולי' תפס מס דרינן : לים וסרי' ע"ה ז"ל ס'י
ס"ס סכת סלא סודו לו כוס דאי סכי' אלא לא מסבסין מסטרס לסטרס
סא תפס ובאיסור תפס וכו' : וקרוב לזס ככת רבינ' כסס סגאוניס
דודאי לאו כל כניניס דלאסוקי מיניס דמלוס דמי וליך סוסיס מכוור
הוא דלסרסב' ד' אע"ג דמסבס' כ' תפס לזס לא נוסקי' מיניס מסוס
דמליס מספס' סקיל' מל' בי' אכיל' סיעור וזי' ולא פרע לים חוייס לא
ססני עממא דמאי דאכיל' מנפס' אכיל' לסלוקי בלא וזי' אלא פריך
סיס'ס חובו דל' מל' תפסס סחוב עממא גרע ממאי דתפס דתכר ככי'
מסמלוס יססתא איכא לאסתמי' דכיון דס"ל לסרסב' ד' דוקא במסבס'
מסני' תפסס מלזס דמספס' סקיל' אכל' כסאל אבן רבינ' לא מסמנ
כיון דמלעותיס יכב א"כ כ"ס דלא מוכינן מחוייס אבן רבינ' דוסב לים
ויסיב סכת כלא גבי עממא דלי' יסיב לים סיעור פליגא קרנא דתורת
רווחא מסבסין לים דקרנא וכו' : סרי תפסס סחוב גרועס מתפסס
ממון סמלוס כדמוכס במסבס' : וכ"ס סאי סכא דליכא למימר וזי'
סיכא דקיימי לוקמו : א"כ ניהא דיועיל זס ג"כ כסספס לזס מסל מלזס
ויככס מלזס סספס כסייער רבינ' סכת' לי' כדין כל תפסס דעלמא
דמקמינן וזי' סוכא דקיימי' : דאינו דקסס מלזס נוסך אי' ראוי לעשות
עקר מתילוק כין כס לזס מתן סרבינ' מדעו' לזס מלזס סקיל' מנפס'
וא"כ יועיל זס כין כס תפס מסמלוס ובין כסיס כידו סחוב ולעולס לא

גדולי ספר שער מו חלק ג התרומות הרומה נה

יבנה לו כלום או לעשות עיקר מחילוק משכנתא היכא דקאי תיקום
אבל בזווי היכא דקיימא לוקמו ויועיל זה בין בחפשים בין בחוב עממו
ויבנה לעולם וזה במשכנתא איפכא ומאי חזית דבענין תפס סמכת
אטעמא דלום ישיב מדעתו ובענין נכית סמכת סמכת לחוקה דמאי

ונהדרקו

למנא רב עלים טובל עמו בציר הוה ואמר רב נחמן הלכה כר' יהודה
אמרי ליה לאו הלכה אחמר חלף שיעה אחמר וכו' :
ז"ל בפירוש דרש"י ז"ל פירש דבאי דקאמר רבא או
פלגא באגר וכו' . סיינו דמפרשין לישנא דשטרא הכי

שיקבל איזה מהם שיראה אם יקבל
הנותן פלגא באגר יקבל גם כן
תרי תלתי בהפסד ואם יטול
המקבל תרי תלתי באגר יקבל
עליו פלגא בהפסד והתוספות ז"ל
הקשו על זה וכי שוטה הוא הנותן
לתלות זה בדעת המקבל דכשיראה
הפסד יאמר אני רואה פלגא באגר
וטליך תרי תלתי בהפסד ואם ירא
ריוח יאמר אני רואה פלגא בהפסד
וצני שלש ריוח וכו' . לכן פירשו
דשטרא זמן קצתו להם על כך אי
נמי רבא הוה תמוה על לשון השטר
כו' :

והראב"ד

ז"ל פירש כאן
פ"א קרוב לתי
כ"י של התוספות חלף לפירוש
מנא רבא מקום להעמיד לשון
השטר כמו שהיה בטענת השכר
כפועל ומוקי להאי עובד' שהיה תמוה
היו חובעים השכר ולחוס' נשאר
בתימא : והנה באמת פירוש
הראב"ד מלבד שהיה דחוק מנא
עממו דלישנא דנפק עליהו שטרא
משמע דעיקרא דמלתא היא
שהמקבל היה חובע לבני רב עילי
מכא השטר . עוד קשה לי כי דאם
איתא דהם חובעים השכר לנותן
והוא אינו העושה חלף ללא חשדיה
בהדיא כד ישיב ליה רווחא אם כן
מאי הוי דקאמר רב זבד דלמא
רב עילי טובל עמו בציר הוה
וכו' . דברי כיון שהיה תמוה
חובעים למרי עסקא השכר והוא
אינו פוטר עממו חלף מטעם
מחילא ולא טעין דטבל עמו בציר
היך טענין ליה אן דלמא טבל
בציר ובשלא לתוספות לא הויא
דכיון דרבא היה תמוה על לשון
השטר עממו משום הכי קאמר רב
זבד שאין לחמוה דלמא טבל
בציר . חלף לראב"ד קשה דאם
איתא דטבל הוה מאריה עסקא
טעין ליה למפרט נפשיה . וליכא
למימר דבאי נותן לאו דינא גמור
ולא ידע דהכי נפיק מאיסורא

רוחא לבתחלה אלא אפילו יהיב ליה שיעור פלגי קרנא בתורה
רוחא מחשבינן ליה בקרנא ומשלם ליה פרנא אחרינא וקרעין שטרא
ז"ל אבירין כ"י הא כל פדוקי בלא זוזי אפוקי מיניה הוא דלא אהמר
אלא במשכנתא דהיכא דקאי תיקום אבד' בזווי היכא דקיימ' לוקמו
יבנה בשום שטרא דעומד ליגבות בב"ה ס"ד דלאו נכבו דמי וא'
נפל ליד עבירה ביה עובדא וההוא שטרא דרב עילי שדירה בתיב
ביה פרנא באגר ובחפסד הכי הוה עובדא דרב עילי שיהיב ליה למרי
עסקא פלגו רוחא ושיב ובתר דשיב אתי מרי עסקא ואפיק שטרא
ער ירמיי דקא תבע להו בקרנא ופרעיה לכוף אמר ליה הב דנא
אגרנא בפועל מההוא יומא דקביל אבונא האי עסקא וא"ל מרי דעסק'
דא יחיבנא לבו ולא מדי דכבר יהיב לי אבוכון פלגא רוחא ולא חשיב
בדרי ההוא אגרנא והוה אבך רבית ואינה יוצא בדיונין וא"ל רב עילי
גברא רבבה הוא ולגא ספי איסורא לאינשי דהא דינא הכי הוה אי
פלגא וכו' . ואיתו כיון דאתי בהדיא פלגא באגר ופלגא בהפסד
אדעתא דיהבת ליה בפועל שברו אתני בהדך דינא דמרי גיריין ואן
סדרי דלא אחיד נכך אגריה והאי דלא חשיב אגריה בהדיא שטרא
דיחב לבו פלגו רוחא דפבר אבתי קרנא גבי ונכונא מיניה הירכך
ליכא למימר הכא אבך רבית אינו יוצא בדיונין דהא לא יחיבניה הירכך
בלל לא בתורת רבית ולא בתורת אבך רבית . אבל באינשי דעלמא
כיון דיהיב פלגא רוחא ולא חשיב אגריה בהדיא והשתא אתי בוליה
פבונא לידה דרוחא וקרנא לא מפיקין מיניה מדיה דכיון דלא גביק
דינא ולא קא קפיד איסור זוטרא אפשר דאחיל גביה מעיקרא בי כתב
ליה פלגא באגר ופלגא בהפסד ולא אדבר ליה מדי אחרינא
אחורי אחיר גביה והוה ליה אבך רבית ואינו יוצא בדיונין הכי
נקטינן פירושא דהא מילתא מכמה שנים ולא אתי רן לסברא קמא
דבתבין לעיל לא תיובתא ודא סיערתא . ובהשזכר הרי"ף ז"ל
שראית הלכה היא ואף על גב דהן בפתניתין שצריך ליתן לו שברו
כפועל בטל בכר התירו רבותינו את העסק בלא שבר ובכר שיהא
חמקבל קרוב לשכר ורחוק להפסד אי פלגא וכו' אף ג'ל פ' שפיעמים
דא אירע בו כלל הפסד ונמצא זה מפסיד שבר טרחו כיון דאי בטי
ביה פסידא הוה שקיל האי בגיירה תרי תלתי שרי ודין שוה הוא לדינא
דמרי גיריין . אי גמי גמרינן מההוא עובדא דאי בעו מרי עסקא לשנויי
להאי עסקא משאר עסקא לטפוי רוחא דנפשיה או דבצורי כל היכא
דמטי בפסידא או במבצר ביה בלקבוי רוחא שרי ובלבד שירא
קרוב להפסד ורחוק לשכר כלומר שיהא ריקן בהפסד גדול משר
מקבל גם אם ירצה לחתנות עם המקבל שיטול הוא שני חלקי ריוח
ושלשה חלקים בהפסד ורשות בידו לפי שאין קצבה להנאי השבר
וההפסד רק שיהא חלק ההפסד גדול לבעל דיעקב מחלק השכר .
וכן הדין במי שחוא מתנה עמו מחצה שבר מחצה הפסד אב רצה
לפסוק לו דינר בשבר עמלו פוסק ואף על פי שנמנהו גדולה טוה
והרבה האריך בזה : גם כתב

והיכא

דאמר אינשי דחבריה הילך מעות למחצית שבר ולא
פ"י לו מפי לא ההפסד ולא בשבר עמלו אי א בא מנהגא
בהחוא

הרבה לו כלום או לעשות עיקר מחילוק משכנתא היכא דקאי תיקום
אבל בזווי היכא דקיימא לוקמו ויועיל זה בין בחפשים בין בחוב עממו
ויבנה לעולם וזה במשכנתא איפכא ומאי חזית דבענין תפס סמכת
אטעמא דלום ישיב מדעתו ובענין נכית סמכת סמכת לחוקה דמאי
חולמיה דבאי מהאי . ומהפסד לומ'
דבראב"ד ל' קרי ישיב מדעתיה
חלף דוקא דרבית מוקדמת
ומאחר' שהלום מעממו מותן למלו'
אותו הרבית מבלי סוס חיוב ותנאי
ונו"ה כי תפיק לא מפקי' מיניה
כיון דמדעתיה ישיב ונ"מ לפי זה
דברית מוקדמת אם בשעת
הפרעון ירצה הלום לנכות הרבית
הסקדים לו לאו כל כמיניה אבל גבי
עסק' וכיוצא אע"ג דהלום מותן
הרבית ואין המלום נוטל מעממו
מ"מ לא מקרי ישיב מדעתו שאינו
מוחמו לו מדעתו הגמור חלף מפני
שכתתיב בכך מתחמת התנאי וכתילו
המלום נוטל דמי וכל כי האי גווי'
כי תפס משל מלוה מוכינן מיניה
ומהי' תפוסתו כמו במשכנתא
וכיון דליכא הכא טעמא דמדעתיה
ישיב אהני טעמא דזווי היכא
דקיימי לוקמו לשיכס ג"ב מהחוב
בשיעור הריוח משא"כ במשכנתא :
מיוכו גבי משכנתא דשכר דתפוסתו
תפוסת משום דמלוה מנפשי' שקל'
ואפילו הכי לא מהני האי טעמא
לנכות מחובו . זה נכנס בקוסית
הגאונים ושם נחרץ בע"ה :

וכבר

אמרנו שהראב"ד ז"ל
בפסקיו מהכיס עם
רבינו אפרים ז"ל שמכין לו מחובו
כשיעור מה שחלף : וקשה דבריש
פרקין גבי האי דא"ר חלעזר אבך
רבית אינה יוצאה בדיונין הדין
סברת הראב"ד לענין תפוסת
וכתב עליו ולא מסתב' דהם אמרו
והם אמרו תכמים חשבו אבך
רבי וגם אמרו שאסור ליקח אותו
ואם לקחו הרי הוא טלו ולא מפקי'
מיניה וא"כ מה יועיל תפוסת הלום
אח"כ אין כאן ממון המוטל בספק
חלף אחר שבר לידו הרי הוא
כשאר ממון אם אינו רואה לנאת
ידי שמים עכ"ל . וכיון דקאמר
דאחר שבר לידו הרי הוא כשאר
ממון ונ"ל אף תפוסת הלום מועיל
א"ר למה מוכינן אותו מחובו הרי

הרבית שחלף שלו הוא כשאר ממון . ואיך יגבו מהחוב ממון שהוא כבר
של המלוה . ונראה לומר דבשפוט הלום אחר שכבר אכל המלוה
הרבית אין תפוסתו כלום לפי שבעה שאוכל הרבית או הלום מוחמו לו
נעשה שלו לחלוטין כי הלום אן לו בידו כלום משל מלוה וגמר וישיב ליה
ונעשה כממון שלו אבל כשאוכל ויש בידו החוב אין הרבית מוחלט אלל
המלוה לפי שהלום מוחמו לו מפני שהיה סומך על מה שיש בידו מחובו
ולא גמר וישיב ואפילו לא חשב כן הלום מכל מקום כיון שיש בידו החוב
אין חשדינן ליה כאלו ישיב ליה ממון המלוה שהוא חייב לו ומ"מ מגדינן
ליה מחדשים :

שהמקבל

עסק לתת חצי הריוח וכו' . הא דנקט במקבל חצי
הריוח וכל ההפסד ולא אשמועינן אפילו כשהמקבל
חלק הפסד גדול משל ריוח שהוא אסור כדכתב איש גופים למטה
יתבאר לפנינו חלף ביאור דברי הרמ"ה ז"ל שגביא בע"ה :

ואפילו

ישיב ליה שיעור פלגא קרנא בחורת רווחא וכו' . ק"ק
מאי אירי' שיעור פלגא קרנא לישמועינן אפילו ישיב
רווחא כשיעור כל קרנא מסלקין ליה בלא זוזי . וליכא למימר דהיא
מלתא דלא שכיחא שיהיה ריוח כשיעור כל הקרן לכבר אפשר שיהיה
במשך הזמן דהא גבי משכנתא אמרי' אי אביל שיעור זוזי וכו' .
ודבר מפורסם הוא דריוח העסקא במשא ומתן רגיל להיות יותר
מפירות הקרקע אם לא שאמר דפלגי דרווחא רחוק שיהיה ככל הקרן :
וההוא שטר דרב עילי וכו' . בדף ס"ח ע"ב בני רב עילי
נתיק עליהו שטרא דהוב כחיב ביה פלגא באגר פלגא
בהפסד אמר רבא רב עילי גברא רבא הוא ואיסורא לאינשי לא הוה
ספי מה נפקא ח' פלגא באגר תרי חילתי בהפסד ח' פלגא בהפסד חרי
תלתי באגר אמר רב כהנא אמריהם לשמעתי קמיה דרב זבד ואמר לי

ומשום הכי לא טעין ליה . דהא אינו קאמר דכיון דלא חשיב בהדיא
ההיא אגרא היה אבך רבית ואינו יוצא בדיונין ומדבא ידע הא נמי ידע
ושמא האי דאין אבך יוצא בדיונין היא מלתא דפשיטא לכ"ע אבל
האי דטובל במחלוקת היא שנויה ולאן כ"ע גמרי לה . חלף דלפי מה
שאמרנו קשה לתוספות איפכא דבחר דקאמר רב כהנא לרב זבד
דהיה דטובל בציר שיעור אחמר אמאי לא קאמר ליה חו דלמא רב
עילי היה נוטל שכרו כפועל ואליבא דכולי עלמא דבשלא להראב"ד
ז"ל ניחא דכיון דבני רב עילי הוו תבעי לנותן השכר אי אפשר לו
לומר דלמא הוה שקיל ליה רב עילי דאם איחא היה טוען כן הנותן
לפטור עממו . אבל לחוס' ז"ל שאינו חלף חמא על לשון השטר קשה
דלמא הכי לישבו :

וכברא

זו דבראב"ד ז"ל לא הוסיכמה בין האחרונים ז"ל כי רובם
פירשו הא דקאמר רבא חו פלגא וכו' . דזינא קאמר מר
כי דעתיה ומר כי דעתיה כמו שיבא בע"הולא שיהיו בני רב עילי
מוציאים מכלל העסקא שבר אביהם מה שלא נחפרש כלל דאם על גב
דרב עילי גברא רבא הוה ולא ספי איסורא לאינשי . מ"מ כיון דמצינו
לפרושים לשטרא באופן דלא ליכוי ביה איסורא דהיינו דקאמר אי פלגא
וכו' מפרשין בפירוש דרש"י ז"ל :

והיכא

דאמר אינשי לחבריה וכו' . גם סברא זו לא נחקקה
אלל הפוסקים ז"ל כנראה מדברי רמור ז"ל בשלח
הלכות רבית בשם הרמ"ה ואפי' שיש לי דיו ודברים בדבריו ז"ל . איצטע
נא לפניך כל לשוני ויועיל למו לדוים ביוצאים ממנו . וזה נובחו . ואם
כהוב דשטר פלגא באגר ובהפסד אם הנותן או המקבל אדם גדול וידוע
שלא היה עושה אסור ליהר רבית דמין אותו ליהרר לומר אם יטול חצי
הריוח שיקבל עליו שני חלקים באחריות . ואם לא הכל עליו חלף חצי
באחריות

גדולי פני שער מו חלק ג התרומות תרומה

פני כן כגון דקאמר הא לך מעות בתורת עסקא למחית דריות ובהפסד
לאו כמות קיימת מלתא חלף במקבל
כתיב למקבל פלג באגר ובהפסד משמו דמקבל תלי מלתא כוונתו
דלוק דכפוי כן הא כסת' לאו במקב' תלי חלף כסת' במקב' תלי מלתא כיון
שהוא מוחזק וכך הם דברי תלמידי
הרשב"א בשם הר"ם ה"ז ל' שכתב
הרב ז"ל שאם כתוב בשט"ו פלג
באגר ותלת' בהפסד או פלג בהפסד
ותרי תלתי באגר - כתבו תלמידי
הרשב"א בהפסד בשם הר"ם ה"ז
המקבל על העליון משר דחפ"ע כ'
ובדל' דכדכתב סתם מיירי דל' ת'
כתב דכד' למקבל וכי כלי' הרמ"ם
לא היה צריך לעצמ' דתפיס חלף
מכת הסתמי' וא"כ גם הרמ"ם ודל'
לא יחלוק בזה והוא דלכתב ואי כתי'
למקבל וכי כלי' דכדכתב חלף
לאשמועינן דלפני' אם חסם בשל
בעסק משל מקבל מליק איך מניני'
מכת השטר דכתו' ליה למקבל דל'
לא הוה כתוב ביה למקבל' כיון דסמית' מוחזק בדלדי' הוי' תלי' מלתא :

בהוא דוכתא דיריע לאינשי אוליין בתר' מנהגא וברכ' של' יהא
בו איסור באותו מנהג ואי' ריכא מנהגא מסתברא לן דיר בעל המעות
על העליונה שאם יש שם ריות בשעת חלוקה אינו נוה' לו שבר עמלו
שהוא אומר לו אלו היה שם הפסד הייתי מקבל' עלי' ב' חלקים
ואם יש שם הפסד ורואה כי שני חלקי ההפסד גדולים ממחצית שבר
אומר לו שברך אחת נטר והטור חצי ההפסד כך נראה ד' מפני
שהגם בחוק' בעלי' ויתרון ח' ק' ההפסד שהוא נוטל משום שבר
המקבל הוא ואם בא דהשכיר להוציא שבר מרוב' מן השוכר ער'יו
להביא ראיה ועוד שהרי רשות ביד בעל המעות להחנות בכל הנאי
שירצה למחצ' לג' ולרביע' ולב' של' ההפסד או לשכר עמלו ובין
שהרשות בידו להחנות בכל הנאי שירצה עכשיו שלא תחת
מתחלה מתנה עכשיו בסוף וכן הדין ע"כ :

וועל

ענין זה כתב הרב ז"ל שתקנת חכמים הוא שכל עסק יהיה
חצי חסבון בתורת הלואה וחייב באחריות ואעפ"י שנאמר
באונם

ואם יהיה הפסד יקבל שני חלקים • וכן אם כתוב בו פלג בהפסד יקבל
עליו חצי ההפסד • ואם יהיה בו ריות לא יקח חלף חלקים ואין בזה
חלוק בין דברא רב' לאיניס אחרינא ע"כ • גיר' הני רבנותא לא יתה
פלגא באגר ופלגא בהפסד חלף פלגא באגר ובהפסד כגיר' ר'ת ורבינו
משולם ז"ל דמייחס החסמות • וכן גרים הר"ם ז"ל בהמקבל • וא"כ
פירסוה ע"ד רש"י ז"ל ודל' כדפירסוה סתם דהאי פלגא לא קאי חלף
אחרי' ו' א' הפסד וה"ל פלגא באגר ותרי תלתי אהפסד' ונראה שהדין
עם הא' ורבים ז"ל דל' כפ' סתם • נמא דהאי פלגא באגר הוא קיי'
ודל' א' כ' ע"כ • ואם כן היכי קאמר רבא מס' נפסך מי פלגא
ב' אגר וכי' דממע' דל' פרי ליה דליהוי' פלגא באגר ודל' • ולא ה"ל
לממר חלף פלגא באגר ותרי תלתי בהפסד דל' פלגא בהפסד תלתא
באגר • ואת' דל' פלגא באגר כלי' תקנת העולם הוא דל' שקיל פלגא
באגר דרי תלתי בהפסד ואי' פלגא בהפסד וכי' • נמא דל' פ' זה
שרבא לא גזר כלום על שטר זה חלף אמר הדין בעלמא • ונריך סבין
ממילא הדין בשטר זה ויהיה בעקר חסר וכו' דוחק • ומ"ס דל' איניס
אחרינא דיינין כפטיסיה ומקבל בהפסד חתני ובריות ולא כל' • כתב
ע"ז הרב בבית יוסף חלוק זה לא ראינו שום עוסק אך מלי' דסברא
ניכסו וראויין הוי' להאמר מפני אומדן ע"כ • ולע"ז לכאורה הוא דבר
תימא' למה לא יטול בעל העסק כלום בריות דל' ע"כ דכפי הסתמי'
הפסד דפלגא באגר ובהפסד י' בו רבית מכל מקום אין הרבית חלף
מאסהתס בריות יותר על שלש שכפי תקנתם ז"ל כיון שמקבל עליו
חצי ההפסד מותר לו לגמרי ליקח שלש בריות ואין בזה שום נדנד
אסור • וא"כ למה יפסיד הכל כיון שאי' חלף רבית דרבין • מסתיים
דל' ל' חלף מ' ש' חלף ע"ד חצי בריות שהוא הרבית ולא יהא חלף
כשטר ש' בו רבית כמו שקראו הוא ז"ל הכי כבר נהבאר דל' ע"כ שטר
ש' בו רבית דרבין אפי' נזקק בריות עם הקרן גובה את הקרן ואינו
גובה את הריות • וא"כ הואיל ותו' סתירו לו ליקח שלי' הוי' כשלו
לגמרי ולמה נאסרו עליו הא לא קנסי' היתרא אטו אסור ואלו אפסד
לומר דממע' זה דייק הראש' ד' ז"ל בליטניה סכת' בתחלת דין זה
שהמקבל עסק לל' חצי בריות ואם יפסיד סתחית' בכל לשלם נקרא
רשע וכי' • ולא כתב רבותא שמקבל חלק גדול בהפסד מבריות שהוא
ג"כ אסור וכד' דייק' לעיל ל' סת' • חלף דמא' הוא מהאי טעמא •
דכיון דחכמים סתירו כשמגיע לבעל העסק חל' גדול בהפסד מבריות
מ' חלף אשכחן שמוציא מידו ונפסידהו כל חלק בריות מכל' חלף
כשאינו מפסיד כלום צקן דכשל' ההפסד למתעסק נמלאו כל המעות
בתורת הלואה • וכל בריות שנותן לו הוא רבית הלכך מפסיד כל'
בריות • ואם היה מקבל חלק בהפסד היה צריך גם כן שיהיה לו בריות
אלי' שער שיהיה פחות מההפסד • אבל להרמ"ם קשה כיון שמקבל
חצי ההפסד למה לא יטול בריות חלק המותר לו • ובמה סכת' עוד
הרמ"ם ז"ל דל' כתב השטר דיהיב מרי עסקא למקבל פלגא באגר
דמלתא במרי עסקא קיימא וכי' איכא למידק היכי שרינן בכה ג' דכיון
דכמותן תלי' מלתא קרוב לשכר וחלוק בהפסד הוא שאם יראה ש'ם
ריות יאמר אטול חצי בריות • ואם יראה ש'ם הפסד יאמר לא אקבל
חלף חצי ההפסד ו' חלף כאלו כתב בפ' שמקבל עליו פלגא באגר ופלגא
בהפסד לעולם דכדכתבו סתו' איפסא גבי מקבל' • ונראה דהרמ"ם דייק
ליטניה ומסרן ג"כ מאי דמקסו סתו' וכי' שוטה הוא הנותן כו' • וזה במאי
דקאמר שאמר הנותן אטול חתני מיד ואם יהיה בו הפסד אקבל' כו'
חלף הוא בסוף זמן העסקא מאי מיד דקאמר ומאי אקבל' אחרינא
ההפסד כו' חלף ודל' נר' סבין לתרן דזמן קבעו להם לברור והסתא
קאמר דזמן הברור' חלף כתוב יהיב מרי עסקא למקבל' כו' אז יוכל
הנותן לומר אטול עכשיו חצי בריות שעל' ע"ד עתה ומכאן ואילך אם
יהיה הפסד אקבל' שני חלקים ובאופן זה שרי' אפסד סיפסיד את' כ'
ויהיה יותר מחלק בריות ו' חלף אפסד וכן גבי מקבל' כה' ג' • ולפ"ז אם
לא קבעו זמן אפי' כתוב דיהיב מרי עסקא כו' נראה דל' חלף בלדיה
חלף דל' • ואיכא למידק תו' כהאי ליטנא דהרמ"ם דנראה דקשה
רישא אביסא דממאי דקאמר דל' כתוב דיהיב מרי עסקא כו' דמלתא
במרי עסקא תלי' • משמע דזקא הוא בדפ' בהדיא אבל בסתם חלף

והיה כ"ל עוד חלוק אחר היכ' דפ' בהדיא חלק הסובי' חלף ההפסד'
למדתיהו מדברי הסו' והוא שאם כת' פלג' באגר' הרב'
חלתי בהפסד או פלגא בהפסד ותלתא באגר' או כדעל' ואמית' תלתי'
מלתא מסוס דל' זה אינו נופל חלף על המותן שלעולם יש ל' חלק גדול'
בהפסד מבשכ' ואם כת' פלג' באגר' ותלת' בהפסד' או פלג' בהפסד' ותרי'
באגר' אז במתעסק' תלי' מלת' של' זה דוק עליו מפני שהוא נוטל חלק'
גדול בריות' מההפסד • חלף חלף ק' על תלמידי הרשב"א ש'ל חלוק' וז'
ה' כתבו שיד המקבל על העליון ממוס דתפיס דל' לכו טעמ' דתפיס'
תיפוק ל' דמליטנא דשטרא הכי משמע • ומ"ס עוד ואי' כדכ' ביה פלגא
באגר ולא הזכיר הפסד כו' • הוא מבואר דהיינו דל' כדכ' ד' דסובר
דל' ב' על העליון • ובדל' שהיה סברא זר' דלפ' זה לא יהיה המותן
קרוב להפסד ורחוק לשכר וכיון שהוא בבחירתו אם יתן סתם מעות
להתעסק' ולא פ' בריות ובהפסד' כלום יהי' דל' על העליון שאם יהיה שם
ריות יאמר חלק חלף חלף היה הפסד הייתי ליקח שני חלקי' ואם יהיה
הפסד' לא יראה לקבל חלף חלף ו' חלף סתמו כאלו פיר' בהדיא פלג' באגר'
ופלג' בהפסד' ושטר ש'ם בו רבי' מקרי' עוד ק' על סברא זו מהא דל' חלף
רבא בהמקבל' חד עסקא ותרי שטרי פסיד' דמל' דהא להראב"ד לעיל'
לא מופסיד מידו דכיון דידו על העליון וכו' • משמע דיהי' דכיון שהרשו'
בידו להסתו' אם לא התנה בראשו' יתנה עכשיו • חלף כהני תרי שטרי'
בהסוד דלית ביה ריות לימא דכפי פלגא משום דל' חס' הפסד חס'
מקבל תרי תלתי ובהסו' דלית ביה הפסד לימא דל' מקבל חלף פלגא
מסו' דל' חס' ביה רווחא חס' יהיה תרי תלתי וזה לא היה מפסיד' כלו' •
מיהו כהא איכ' למימ' דהראב"ד ל' לא יפרש מומר'ו בשכר' • ובס' כמו
שפירסוה רש"י הרי' וכו' • וכל' המפרשים ז"ל חלף דמייני' כשפירס'
בהדיא כפי הסטרו' תרי תלתי באגר ופלגא בהפסד ומ"ס קאמר שאם
עשאם שני שטרות הוי' פסידא למלוה :

וועל

ענין זה כתב הרמ"ם ז"ל וכו' • בפ' מכלות שלוחין
ושותפין ומ"ס שאם נגזב או אבד החצי של הפקדון אין
המתעסק' חייב כלו' ששיג עליו הראב"ד ד' ז"ל ולמה לא יהי' כשומר שכר
על הפקדון ולא נוטל עליו שכר כפועל בטל ע"כ • והרב' ז"ל כ' מראה
לפלי' עליו שטעמו מפני שאינו נושא שכר על שמירתו • אמון חלף על'
שמתעסק בו והראב"ד ז"ל מדמה ליה לשוכר שאעפ"י ש' וינו נוטל שכר
על שמירתו • ה"מ בהס' הנאה דמסכת בבמה לעשות בה מלאכתו חשיב
כאלו נוטל שכר על שמירתה • ה"מ בהס' הנאה דמסכת • וזי' למעב' ב'א
עסקא חשיב כאלו נוטל שכר על שמירתו עכ"ל • וק' דקשה על מה שיוצא
להראב"ד ד' מדמה לשוכר • דהא לא דמו דבשלמא שוכר יוצא ליה הנאה
מגוף הבמה' עצמה שמתעסק ממנה למלאכתו וכיון דאשכח מלך דיהיב
לה לבני' מ' ה"ל כש' עליו ומתחייב • אבל גבי מתעסק • נהי' דכר'
אית ליה חלק גדול בריות כגון תרי תלתי איכא למימר דמתעסק' גם מחלק'
הפקדון בהם שמריות יותר מהסת' • מ"מ כשנוטל שכר כפועל בטל לא
מטי ליה שום הנאה מגוף חלק הפקדון חלף מוטל שכר על שמתעסק בו
ולא יתחייב בהם חלף קבל כפי שטותו ז"ל • אך תמני' ב'א' ש' דעת'
הרמב"ם ל' דל' מקרי' ש' ש' משום דאינו מקבל שכר על השמירה חלף על'
שמתעסק והלא כל האומנים שומרי' שכר • הם ואפי' נגמרה אומנותם
בכלי' אם לא אמרו לבעלים שנגמרה חייבים בגובה ואבד' אעפ"י שהם
אינם נוטלים שכר חלף על האומנות לא על השמירה חלף כל ש' ש' ש'
שכר חייב אפי' לא יהיה השכר בעבור השמירה • וכן הוא בהעסקות
במזון כמו האומנות בכלי' • ובסוגיא דפרק האומנים מונח דרבי הוא
דס' ל' דל' מקרי' ש' חלף איכא דנוטל שכר על שמירתו • וכל' הנהו
גווי' דמוקי סתם מתניתין דכל האומנים ש'ם לאוקומי מ'א' כר' כגון
בהדיא הנאה דתפיס ליה האגריה או בהדיא הנאה דש'יק' כ'ע' ואגרי'
ליה דלדיה כו' כלו' איתנהו כמי' במתעסק ע"כ • וא"כ איכא לאתמוסי'
איך תשב כזאת על הרמב"ם דלישתמי' מינה כך סוגיא יולי' אשכר בטעי'
הרמב"ם ז"ל ואם אינו כ' כ' מריות דמאי דמתחייב בגובה ואבד' כשיג'
שם שכר • היינו כשהשכר הוא נתן מזון לעצמו בשביל מורת המקבל'
חלף היה עוש' דכד' סת' מכלי' אותו השכ' • אז אמר' כיון שקבל' השכר
לעשות אותו הדבר ראוי' הוא ג"כ שיקבל' עליו גובה ואבד' דמתעסק'

מחשבתו אדעת' דהכי נחתו לו יאכל סכא גבי מתעסק אין הסכר מכון לעצמו כי אין מותים אחרות למתעסק בעלם לדרישתו ופזולתו לא היה מעסק. אלא הדבר הוא לחוש המלו' כדי שיהא מותר בקבלת חלק בריוח המגיע לו דבלא"ה היה אסור תדע דהא אין מותין לו סכר אלא בפועל בטל. ולמ"ד בטובל בציור

בלבד וא"כ גם המלו' אינו מותר הסכר אלא בשביל הריוח ומסתמי אין המתעסק מתכוין להתחייב כלו' באותו חלק' בעצמו הסכר שהרי גם בלא סכר היה מתעסק' אי לאו משו' איסורי. והראב"ד אינו מתקלקל בזה וס"ל דכל שיש שם סכר מתחייב כר"י דפליג אר"מ דמייתי ומ"מ הסור וסור האחרוני' הסכימו עם הראב"ד ז"ל ואחרים ראו לילך: יתקלמתעסק בפועל בטל כו' מתני' ובריתא היא בדף ס"ז ונמיתי לה רבי' בסמוך ובפ"י פוע' בטל ראיתי למפרש' ד' סדר' יא' לר"ם דפוע' בטל מאותה מלאכה דבטל מינה דקאמ'אזי' היינו שאם היה עושה

מלאכה כד' דה' ומריות הכבד וזו היא קלה אומדים כמה אדם מניח מעסקו לעשות מלאכה זו וסור יותר ממנו שנותני' לעשוי' כי אן אדם מניח מריות גדול אלא דבר מועט. אעפ"י שכל לו בטורח יותר: כך פירשו הפו' דבריו וכתבו דלפירושו אחר' מתני' כר"ם דאמ' מותין לו סכר משום ולא כר"מ. וסקשו עליו דקא' בגמ' אכל סי' דנפיש טרחא אימא דלא סגי לוי' כפועל בטל והסתא הלא לפי מה שהיה כבד' מוטל יותר אמאי ס"ד ללא חסגי כפועל בטל והס' ז"ל פ"י פ"י אחר כל לקמן בע"ה וכיוצא בו כתב הראב"ס ז"ל. הב' לבעל הסור שרואי' אדם שבטל ואין לו סום מלאכה כמה היה רוצה ליקח להסתע' בזה הסכר ויהא' עליו הרב ז"ל ככ"י דגם לפירשו' קשה דהא פ"י פוע' אעפ"י שא"ד' בטל לגמרי אינו נשכר למלאכה כבד' כ"כ כול' כמו למלאכה קלה וסי' קאמר בגמ' אכל סי' כו'. לכן פ"י הוא ז"ל פ"י ג' אשר לדעתו הוא פ"י הסום' והראב"ס דאומד' כמה רוצה ליטול פועל אי' כדי להבטל ממלאכתו לגמרי דהשת' בין שנותני' לו מלאכה קלה בין שנותני' לו מלאכה כבד' שעורו סום ע"כ. ולפי' הרב ז"ל יס' לתמוה דלד' ל' מנאל' דהמקסד' לא' מניא' דמייתי הסום' הבין קושטא דאזי' דהבא ונא' פ"י פ"י דלא' בטל הוא והבא לא הבין סכר כלל וכו' פיר' ל' אבי' דהיינו כדי להבטל ממלאכתו בדו' סלק' דעת' דמקסן הס' לא מקסן סכא מידי על' והוא דוחק עליו ומפורס': אכל מראית נפלא' מגדלת חכמתו הי' פ"י בדברי הסום' והראב"ס סכומ' דאומד' כמה רוצה ליטול פועל אי' כדי להבטל ממלאכתו כו' דהא אומד' זה אי' לעמוד עליו אלא שערך המלאכה שהיה עושה בה כי לא כל האנשי' שוים בנטי' סכר בטל' כי אם היתה לא' מלאכה כבד' ומועט' מועט' במעט סכר שיחמו לו יתר' ליבטל ממנו יאמ' הית' קלה ושכרו מרוב' ימית מעט משכרו להבטל ממנו אלא ודאי ע"כ אומד' זה תלוי ברבוי סכר המלאכה שמתבטל ממנו או מיעוטו. וא"כ אין סכרו שזה לעולם: וכל זה אי' בשום דל לאמר דדרך הפו' והראב"ס שהרי כתבו הפו' והראב"ס דקאמ' בגמ' ר"מ בין מרוב' בין מועט הינו כלומר בין היות עוס' במלאכה מרוב' בין היות עוס' במלאכה מועט' לעולם נותן' כפועל בטל וכו'. והראב"ס פ"י זה יותר בתוס' פותיו שהיה הרב ז"ל לשונו והס' הם דבריו בפסקיו שכתב והיינו דאמר ר"מ בין מרוב' בין מועט פ"י היה עסוק במלאכה מרוב' בין היה עסוק במלאכה מועט' סכרו סום ע"כ. אלא לא' דהיה המלאכה שהיה עושה בה אינה מעלה או מוריד' כלל לענין שכרו כי לעול' הוא בשום. והשתא לפי' הרב ז"ל אין לאומד' זה מניא' כלל שאם הוא כפי המלאכה שהיה עושה הרי פ"י הסום' והראב"ס דבין היותה מרוב' בין מועט' הסכר סום יאמ' כפי המלאכה שנותני' לו עכשיו לעשו' הרי פ"י הוא בין שנותני' לו מלאכה קלה בין כבד' שעורו סום. וא"כ איזה אומד' שייך בזה ובמה יערכוהו: נמאל' דע"כ לריבין אנו לפרש כפי' הסור ז"ל שהוא הכולן. ומה שהקשה עליו הרב ז"ל שאעפ"י שאדם זה בטל לגמרי אינו נשכר למלאכה כבד' כ"כ כול' כמו למלאכה קלה וכו' יאמר המחיל' הראויה אינה קושיא כלל כי כונת הגמרא כפי' פ"י הסום' והראב"ס ע"ד הסור היא לומר דה"א דקוקא במלאכה קלה או מותין לו כבד' בטל לגמרי מפני קלותה ולא אמד' כמה אדם נטל ליבטל ממלאכתו שעושה כדי לעשות מלאכה זו. אכל בסופא דנפיש טרחא אימא דלא סגי לומר כמה יטול אדם בטל לעשות מלאכה כבד' זו. אלא דאמרין כפי' המלאכה שהיה עושה בה כמה יניח ליבטל ממנו כדי לעשו' אחר' זו דהיינו כפי' רס"י על פועל בטל דודאי אע"ג דמלאכה זו שנותני' לו היא כבד' מ"מ אדם בטל ממלאכה לגמרי יעשה יותר כול' ממנו שמתבטל מהמלאכה שיש לו וה' מובאר ודקו דברי הסור ז"ל מניא' ק"ל קל הסור ז"ל היאך אפשר לומר שפ"י הסום' והראב"ס הוא כדבריו דהא דהיי' דאלו מניא' דקל' דקאמ' אבי' כפועל בטל מאות' מלאכה וכו' יכתבו כלם דפירוש' הוי דפרש' ז"ל והיינו טעמא דככתבו הסום' מדפריך הס' האי לאו בטל הוא משמע דפריך משו' דמשמע לוי' ברית' דקחני כפועל בטל שנותני' לו כמו שיראה פועל ליישב וליבטל לגמרי לכן נר' לפרש הס' דלפ"י בקו' ע"כ יוהשתא אם אי' דלדעת' פ"י יושב וטל' דאבי' היינו אדם הבטל ממלאכה כמה רוצה להסתע' בזה א"כ למע' דחקו לפרש הס' דלפ"י כדפרש' וי' ולא כדסכא דלפ"י ג' דהיה סכר המקשה דפועל בטל ליבטל כבד' היה יכול אבי' לומר שאין פירושו אדם פועל שרואי' להבטל אלא בהפך כמה ירצה אדם להי' פועל ועוס' במלאכה בהיותו בטל ממנו ואי' דוחק יס' בזה ובשכל' לפי' הרב ז"ל ככ"י א"ס דכיון שהם מביני' באבי' גופי' דפועל

בטל היינו שנותני' לו סכר כמי שרואי' להי' יושב וטל א"כ כיון דפריך הס' והאי לאו בטל הוא משמע דהמקסן גופיה' משמע לוי' דפירוש' הוי ליבטל וליבטל ועלה פריך ולפי' ע"כ ז"ל דאבי' דמשני הס' מפרש לוי' באופן אחר ומ"מ הולכנו לומ' דפירוש' דהתם הוא כרס"י ז"ל: הפ"י ה' הוא לר"ת ז"ל כתבוהו תלמידי הרשב"א

ז"ל בשמו דמייתי הרב ז"ל ככ"י וגם הרב הגמאי ז"ל שמערי' בו במלאכתו הראשון' כמו שה' מריות בה' בשע' הבטל' כגון בזמן המלאכה מועט' וכך הוא נטל עכשיו אעפ"י שה' מוטל הרב' מזה בזמן המלאכה מרוב' והוא פ"י מריות הסכר' בו הרמב"ן ז"ל ונ"ל דלפ"י מאי דקא' ר"ס נותן' לו סכר משל' היינו שנותן' לו סכר גמור של אות' מלאכה שהיה עושה בה כמו בזמן שיש לו מלאכה מרוב' לעשות או כיוצא בזה ככר גמור של המלאכה שנותני' לו לעשו'.

ח ואם היה לו עסק אחר בל שהוא למתעסק ומתעסק בו עם מעותיו של זה אינו צריך לחער' לו שבר בר יום ויום ואפילו העלה לו דינר אחד בכל ימי חשופות' דיו ואם פחתו או הותירו יחידה לאמצע בשוה וכן אם אמר לו פן הריוח יהיה לך עשיריתו בשכר' הואיל ויש לו עסק אחר מותר ואם הפסידו הפסד מוחצה:

ועוד

שמואל אמר לא מלא מות' שלים ילך לביתו ריקן אלא אמר שמואל קולץ' לו דינר והא' א"ר אשי עגלא לפטומה מאי לאו דא"ל מותר שלים בשכר. לא דקאמר לוי' אי מותר שלים אי ריש עגלא. אכ"א כו' קאמ' רב מותר שלים בשכר מותר בגון דלית ליה בהמה לז' דלאמר אינשי גביל' לתורי' גביל' לתורי' ע"כ והר"ז ז"ל ככ"י מ' הכרית' כי היכי דלא ליקשו דברי הרמב"ם ז"ל אהדדי' דהיי' דל"ל עסקא אחריתא אם בתחלת העסק התנה אפי' דדינר או מותר שלים שרי' ולא בעינן סכר בכל יום ויום או פלגי' באגר וכו' דכיון דהתנה מער' סגי בהכי. ואם לא התנה אז הדין הוא ליתן לו בכל יום כפועל' בטל או כדרכא כו' כפי' החלוקים שיש בזה יאכל כשיש לו עסק אחר או אפי' לא התנה מער' יכול הוא בסוף לחת' לו דינר לכל ימי העסק או מותר שלים. ובכ"י הרב' להביא ראיות על זה ודריך זו פ"י דברי רבי' ק' ודבריו ז"ל ראויים לגלות חכמתו: ונר' דלפי דרכו ז"ל הדין דריש עגלא לפטומה דשרי' ע"כ דהתנה מער' מיירי: דאזי לא כיון אינו לא סכר כל יום ויום ולא דלאמר דבא אי' פלגי' וכו'. לא הוה שרי' אלא ביש לו עסק אחר' ומשני' דאכ"א משמע דריש עגלא הוי בלא עסק אחר: והשתא גיחא אמאי לא משני' בגמ' על קושיא וסדר רב וכו' דהיי' דמותר שלים מיירי' כשהתני' והדין דריש עגלא בשלא התני' משום דלא מליק' לאוקומה' בשלא התנה כלל דאמרין: ומ"ס הרמב"ם ז"ל בפ"י מאלו הס' וס' ואם אמר לו הרי הראש והאלי' שלך דעמלך יתר על מחלית הסכר מותר וכו'. היינו שאמר לו כן והתנה עמו מתחלה ומ"ס כתב ואם אמר לו כן ולא כתב ואם נתן ל' הראש דהוה משמע דבשעת חלוקה נתנה לו יוכאן כפ"י שכתב גבי ויש לו עסק אחר וכו' וכן אם אמר לו כל הריוח יהיה שלך שלישייתו או עשיריתו בשכר וכו' ולא כתב וכן אם נתן לו שלים הריוח או עשיריתו כו'. כיון דלא לרי' תנא' דמעקרא יראה דרבותא אשמועינן דאלו כתב הכי הוה אמינא דוקא' אם בשעת החלוקה יש שם ריוח ודאי ומתן לו חלק ממנו סגי משום דכבר יש לו סכר ודאי אכל אם בשבאלו לחלוק קודם שיעשו חשבון ולא ידעו אם יש שם ריוח או הפ' דל"ל אם ימלא ריוח תקח שלישי' או עשיריתו. אימא דלא שרי' דלמא לא יהיה שם ריוח' קמ"ל דמותר אפי' כפי' האי גוונא. אכל דריש עגלא לעולם הוא דבר ודאי ואין בו סום הפקדון' לאו דלרי' להחנות הו' ל לפרש דאפי' נתנה לו בשעת חלוקה בלא אמירה שרי: ומזה יבאר לך דקולץ' דינר דקא' שמואל לא מיירי' בשאין לו עסק אחר ובדעתה' דכיון דפליג אר"ב ולפי' המסקנ' רב מיירי' בשיש לו עסק אחר' מסתמא גם שמואל כפי' האי גוונא מיירי' כדברי הראב"ס ז"ל וכיון דביש לו עסק אחר הוא פשיטא דאין לורך לתנאי' וקולץ' דקאמר לאו למימר דקולץ' ומתנה מעיקרא. אלא כל שיש לו סום סכר דוע' ובריא ודאי ואינו בספ' מקרי קליה כלומר דבר פסוק: וכן אם אמר לו כל הריוח יהיה לך שלישי' או עשיריתו בשכר הואיל ויש לו עסק אחר מותר ואם הפסידו יפסיד מוחל' כו' כך היא הגירס' הנמצאת לנו בספרי הרמב"ם ז"ל וכן העתיקם הרב ככ"י וכך היתה כתובה לפניו בכסף משנה ומסתמא לי מלתא טובא דבמאי עסקין אי' בדל"ל שלים רריות או עשיריתו יהיה שלך ושאר הריוח נתן' לחלוק: קשה דבשלא עשירית' ניחא דלא שרי' אלא בשביל שיש לו עסק אחר הואיל ולא התנה משום דהוי דבר מועט ואינו מגיע לשכר פועל בטל. אכל שלישי' היכי קאמר דשרי' משום דיש לו עסק אחר דמשמע דבלא"ה לא הוה שרי'. ואחמא דכיון דמוטל תחלה שלים ואח"כ חולקים השני שלשים סו"ל תרי תלתי באגרא ופלגי' בהפסד והא' פשיטא דשרי' אפילו בלא התנה: והמוסיף ל' תימא ולא מלאתי ידי ורגלי הוא מה שרצה הרב ז"ל בכסף משנה לומר שדברים אלו הם מהתוספתא שהביאו תלמידי הרשב"א ז"ל שאם אמר לו בזה שלים חתך שלי' והשלים עשוי' עליך דבטל' מותר ופירשו' דהכי קאמר בשלים תהיה שותף שלי' שאטול אני שלי' ואח' שלי' והשלים האחר יהיה בשכר בטלך וסיימו פלגא בהפסד ותלתא באגר ע"כ דהיי' מני' לומר דדברי הרמב"ם ז"ל הם מהתוספתא דהיינו מימרא דרבא כיון דהרמב"ם ז"ל מיירי' דוקא כשיש לו עסק אחר: ודברי התוספתא הם בלא עסק אחר ואי' נימא דשלישו' או עשיריתו בשכר דקאמר היינו שהיה זה שכרו בלבד ולא שום חלק אחר. הא נמי לא אפשר דכיון דאם הפסידו יפסיד מוחל' אם לא יהיה לו סכר אלא שלים בלבד וכ"כ עשירית' ע"כ בא ללוי' חלק הפסד גדול מתקן הסכר. וזה ודאי אסור אפי' יש לו עסק אחר דמשמע ממ"ס בפ"י היה לפעם בהמרת' אחרות לפטום וכו'. אפילו לא

גדולי כפר שער מו חלק ג החרומות תרומה

לא הע'ם לו אלא דבר מועט בכל ימי סתתמות דיו וחולק בסכר בסוף
 פ"א חלצו אפ"ר בים לו בסמות אחרות בעין לזיוני לו איהם חלק יותר
 מ ויהי ענין כלו סתים גדול מהספסד . איברא דלוי מחא לא איריא
 דאיכא למימר דהא בפ"א איירי בדל"א התנא ומ"ם מט"ם דבר מועט
 וחולק בסוף . תכל כאלן מירי

והולכים בשם • תכל כחן מיירי
שעתהם בכך מתחלה שלא יסיהלו
אלה שלום מן עשירות כל הריות
ומ' ה' ה' • וכן ה' ה' • מקדיק
לשם שבתוקף דונר באר בהדיא
אפי' ע' ל' ד' ככל ימי השותפו'
דיווחם פתחו או שותירו יסיה
לפ' מ' שם ה' ה' ה' ה' ה' ה' ה'
לפ' מ' • ואלו בתוקף שלישו או
עשיריתו לא הזכיר כלל מהריות
שיתקדו מוסף על העשירות או
השלישית כחז' בהפ' ה' ואלו

יפסידו • יפסידו מתנה • וגם נוסח • לשונו נכתב • וכן • אל • כל • פירושו •
 וכו' • ולא • כתב • וכן • אל • נתן • לו • שלים • או • עשירית • פירושו • דיו • כמו • נכתב •
 אפי' • העלם • לו • דינר • וכו' • משמע • שאמר • בן • דרך • תנאי • מתחלה • ובלא • ה' •
 לא • סגי • ואלע"ג • לעיל • יבטנו • זה • לדעת • שרש • ז"ל • אף • הדברים • מרובות •
 כ"כ • לכן • היה • נראה • דבר • תלמי • בסוגיה • עסק • אחרת • הוא • ושרש • ז"ל •
 בב"י • הביא • הסוגיות • שם • בזה • את • דרך • שסעק • האחר • יסיה • ממין • זה •
 שעסק • שמתן • או • אפילו • ממין • אחר • ופע"ל • למדברי • שרש • ש' • משמע •
 דא"ל • מינו • ממין • זה • שרי • ואולי • לטוב • שכתב • ואפי' • ש' • עסק • אחר •
 לא • עסק • בו • ע"ש • מעותיו • על • זה • מתיישב • יותר • כפי • שפי' • האחר • שפי' • הדב' •
 עכמו • כמ"מ • שעסק • האחר • הוא • ממין • עסק • זה • דומיא • לגביל • לתורה • גבול •
 ל' • ר"י • והשתא • נזכר • שרש • ז"ל • לפי • דעמא • דעלמא • בעיני • סיה •
 חלק • פירושו • למתעם • גדול • חס' • הספסד • הוא • מסוס • לכיון • לטורח • בחלק •
 הפקדון • אי • לא • יסיה • ל' • ע"ס • אחר • נמצא • טורח • בו • בסביל • המלוח • ואסור •
 בשם • לו • עסק • אחר • דומה • לזה • ע"כ • הוא • דרך • לטורח • בשלו • או • אין • לו •
 טורח • מיוחד • בסביל • חלק • הפקדון • דלא • ה' • טורח • הוא • באותו • דבר • ואגב •
 מדי • ש' • עסק • ממין • דת' • ר"י • וכיון • דכן • מן • הדין • לא • היה • דרך • לתת • לו •
 בזה • בספר • וז"ל • תחית • בריות • אלא • דמ"מ • כיון • דלא • התנו • בזה • וסוף •
 מתעסק • י' • לו • סדר • בחלק • הפקדון • מהתנא • גם • מתעסק • זה • אדעתא •
 דכתי' • ר"ל • אבל • אין • לו • סדר • מל' • אלא • אפי' • לא • העלה • לו • אלא • דינר •
 בכל • ימי • השופות • דיו • והסדר • יחלקו • בזה • ויש • עוד • דרך • אחרת • לסיק •
 אפי' • בלא • דינר • וסוף • את • התנא • מעקרא • ואומר • בפי' • שמתן • אלו • השעות •
 דלי • סימול • הם • עסק • לסדר • חלקו • של' • או • עשירית • בלבד • מכל • היות •
 לא • עוד • מהני • תנאי • זה • אפי' • ש' • לו • חלק • קטן • ברשות • ולא • הוי • רבית •
 ואולי • ויש • לו • עסק • אחר • כלומר • בין • דאמי • טורח • ביחוד • בעבור • הפקדון •
 אלא • אגב • דלי • לפיכך • הוא • מותר • כי • אינו • דרך • להעל' • יסדר • טורחו • כאמור •
 אפי' • שחלקו • בריות • קטן • תנאי • ממון • הוא • ומהני • ואם • הפסידו • יפסיד •
 וזה • מסוס • דהתם • עסק • פלג • מל' • והפסד • חלק • מל' • ע"ס • דמתעסק •
 דבר • דלא • התנו • על • הספסד • כלום • אלא • ע"ל • הסדר • מיהו • תנאי • מיהו • בעי •
 כיון • ש' • מתעסק • חלק • גדול • בספסד • יותר • מהסדר • ולא • חס' • יד' • מה •
 וק' • רב • מדכת • לקמן • שאם • התנו • שאם • יסיה • שם • שבר • ועול • המתעסק •
 ופירושו • ואם • יסיה • ש' • הפסד • יפסיד • עשירית • לסדר • שרש • דתנאו •
 ויש • אפי' • אין • למתעסק • עסק • אחר • ודלא • כרבותיו • להדבר • מבואר •
 תשיעית • ר"ל • הוא • גדול • מעשירית • הספסד • יום • אפי' • תנאי • אפי' • בלא •
 חלק • אחר • ואם • ע"כ • לא • בעיני • ממש • חרי • תנאי • באגרא • ופ"ג • בספסד •
 וי' • אלא • שכל • ש' • לו • ברשות • תנאי • דבר • עולק • על • הספסד • כגו' • אבל •
 מהתנאי • הוא • לספק • סיה • חלק • בריות • למתעסק • פחות • מהספסד • אז • לא •
 הוי • תנאי • אלא • ב' • לו • עסק • אחר • מן • טעם • האחר • וענין • זה • אמרו •
 רב • ז"ל • מאגרא • דנפשים • לית • נכונה • בעומה • כמו • נכתב • כמה • דמים •
 ונלא • באלו • מדעתו • הרחב • ואזכר • מ"מ • דרש • אלא • מ"מ • הרב • ז"ל •
 דברי • שרש • ז"ל • א' • לא • כח' • רבי' • ז"ל • סוף • דפי' • דמל' • במקומו •
 ע"ס • ב' • אכחז • מה • ש' • לו • בזה • מקומו • ול' • מה • רש' • הרב • ז"ל • על •
 כ"כ • כ' • הרב • ז"ל • אזכר • מ"מ • ר' • דרש • בפי' • מהלכות • אלו • דא' •
 מ"מ • הוי • לפני • מפרש • דהוי • אחרת • שמתעסק • אותם • עם • אלו • וכו' • ואולי •
 הוא • מתעסק • בסגור • תנאי • אפי' • לא • העלה • לו • אלא • דבר • מועט • כ' •
 ה' • השועות • אלו • דיו • וחלק • בסדר • בשו"ע • כ"ד • דבר • מועט • הוי • מותר •
 י' • וכן • הפקדון • ד' • ז"ל • כך • היה • נראה • לכאורה • לייסד • גירסא • זו •
 מ' • וסוף • כל • דברי • שרש • ז"ל • מתיישבים • אבל • אם • נעשה • דאין •
 ק' • לזה • מסוס • דהוי • דאמי • מ' • סדר • עמלו • בחלק • הפקדון • אין • בזה •
 מסוס • רבית • כיון • ש' • לו • עסק • אחר • מ"מ • מה • ש' • חלק • השעות • בריות •
 חלק • המל' • מ' • י' • או • עשירית • על • חלק • הוא • ברבית • בעבור • פלג •
 ג' • ודאי • אין • להעלות • על • לב • יותר • זה • לכן • נראה • שג' • הנכונה • היא •
 זו • שהענין • רבינו • בעל • התרומות • ז"ל • שלא • כתב • אלא • חלק • עשירית •
 ע"כ • חלק • חלק • של' • לכיון • דמ' • לו • ש' • ע"כ • ע"כ • ע"כ • ע"כ • ע"כ •
 ל' • דאין • ל' • עסק • אחר • הוא • אסור • ועוד • דק' • חלמים • וכו' •
 א' • ד' • ז"ל • סוף • ע"כ • וכתב • ז"ל • שאם • ש' • ספק • אמרו • חכמים • חרי •
 ז' • באגר • פ"ג • בספסד • ע"כ • ושרש • ז"ל • הביא • עוד • הדבר • אחר •
 ח' • בזה • הל' • י' • מ' • ש' • ע"כ • ע"כ • ע"כ • ע"כ • ע"כ • ע"כ • ע"כ •
 ר' • טול • המתעסק • תלמי • הוא • ש' • הפסד • יפסיד • של' • ואין • הדבר • בו •
 ו' • ש' • התנו • על • דבר • זה • בפי' • ע"כ • ופ' • ש' • ש' • א' • ב' • ש' • הרב • ז"ל •
 ר' • מ' • ד' • ש' • ר' • לומר • דמאי • דאמר • רבא • בעובדא • דמי • ר' • ע"כ •
 ז' • פ"ג • בספסד • חרי • תנאי • באגר • הוי • מסוס • דכ' • ודאי • דלא • בעלמא •
 ש' • ל' • חרי • תנאי • בספסד • מסוס • תנאי • הוא • דאמר • כ' • ו' • מ' •
 מ' • י' • מ' • ש' • ע"כ • ע"כ • ע"כ • ע"כ • ע"כ • ע"כ • ע"כ • ע"כ •
 פ' • ד' • ר' • ז"ל • שאומר • שחלק • אחת • מדברי • רבא • היא • חק' • חכמי •
 כ' • ש' • ר' • ז"ל • כ' • ש' • פלג • בפס' • חרי • תנאי • באגר • ובעל • סדר •

ועוד תקנו חכמים שכל הנותן מנצות להתעסק בהם ופחתו או הויתרו ולא רצה ליתקלו שכר עמלו בכל יום ולא התנו ביניהם שום תנאי שיהי שכר המתעסק באותו חצי של פקדון שליש ריוח הפקדון שהוא שתיים ריוח כל הממון לפי אם הריוחו יטול המתעסק שני שלישי הריוח חצי הריוח של חצי המעות שהן מלווה ושתות. הריוח בשכר שנתעסק בפקדון ואם פחתו יפסיד המתעסק שליש הפחת שורר הוא חייב בחצי הפחת מפני שחצי המעות מלווה ויש לו שתיים בשכרו באותו החצי של פקדון ונמצא שנשאר עליו מן הפחת שיש וכו' יפסיד שני שלישי הפחת והרבה האריך בזה בספרו ע"ב:

וכן

או כוכר בהפך במאי לאמר פלג' באגר חרי תלתי בהפסד לוכת' רבי' ז'ל'
 ססברא זו היא בטעות משום דאין לומר לחלוקה אחת מדברי רבא היא
 תקנת חכמים ז"ל ולא האחר' אלא שתיבן תקנת חכמים כמו שכתב
 לדעתו עכ"ל * הפך רואה שעש' ז"ל ג' מחלוקת' להסרמב"ס חלוקת רבא
 שתיבן תקנת חכמי' * ולסראב"ד ז"ל
 חלוקת חרי תלתי באגר' פלג' בהפסד'
 היא תקנה ואידך תנאה * ולסבר' ז'
 סטועי' הו' אפס' * ומודה אני בעניי
 כ"ל זכיתי לרדת לסוף דעתו
 הכלולה כי * מלאתי מזיורגלי
 לומ' שדברי רבא יהיו כלם מתקנה
 לדע' הרמב"ס ז"ל שהרי כפי חשק
 הדקן שאם היה סס' ריות יכול שני
 שליש' יאלמא שהק"ס היא שלטולי
 יכול שני שלישים ולא חלי' * ורבא
 אמר' שיטול חלי' הר' כשיקבל שלי'

[illegible]

והיבא לשלח ליה מחנה מדובה אחר הפרעון כסתם דעת הרב בעל הסמ"ג
היה לאסור. ופשיטא דטעמא משום דלא עבידי אינשי למיחב
מת' מדובה וכו' דאזי דכשיל מעותיו שלחה ואולי גם הראש והטור ז"ל וידו
בזה הואיל ואיכא הוכחה לרביית איכונן. והרב בב"י כתב דאפשר שם

היה רגיל לשלוח לו אפי' דבר מדובה
מוחר דכיון שהיה רגיל לשלוח לו
כ"כ בלאו הכי הו' לא מחתיו רבית
כו' עד ואפשר דמחנה מדובה אפי'
היה רגיל לקודם אסור' משו' דהויא
מלתא דפרהסי' ודמי לדירה בתר
ושמוס בעבדיו דאסור אפי' ברגיל
מקודם כמו שכתב רבינו בסמוך
ע"כ. ור' שמשאל אללו ז"ל בספק
ולא הכריע בלום. והמחנה לאפילו
נחרך דדורון מרוב' שולח לו ע"י
שליח או בינו לבינו יקרא פרהסיא
וידמה לד' בתריו ומסתמא בעבדיו
שהוא דבר נפורה ובלוי לכל מימ'
מאי מייח' מהא מדאסורן הטור
בסמוך. דהא דירה ושמוס שאסור

בסמוך אפילו ברגיל היינו כל זמן שמעותיו בידו ספק מתחיל בדבריו ונריך
ליזהר המלואה שלא ליכנות מהלום שום דבר כל זמן שמעותיו בידו אפילו
בדבר שהיה עושה לו וכו'. וזה חלק בין מדעתו לכשאינו מדעתו דכשהוא
מדעתו אפילו מעותיו בידו מותר כיון שהוא דבר שהיה עושה לו אף אם לא
היהו. ועל זה הוסף ובלבד שלא יהיה דבר של פרהסיא כגון לדור וכו'.
אלמא מה שאסור דבר של פרהסיא אעפ"י שרגיל בו היינו בזמן שהמעות
בידו וכיון שכן תימ' על הרב ז"ל מה מקום יש ללמוד מכאן אסור במחנה
מדובה שהיה רגיל בה שילח אותה אחר הפרעון. גם ממה שכתב בלשוננו
ודמי לדירה בתר ושמוס בעבדיו דאסור אפילו ברגיל מקודם כמו שכתב
רבינו בסמוך ע"כ. ור' שמשאל דמ"ש הטור בלבר שהיה עושה לו אף אם לא
היהו היינו דבר שכתב היה רגיל לעשות לו קודם הלוואה. ואחר המחילה
הראייה מגדלת חכמתו. אין משמעות הדברים. כן אלל קורא הסגתי אלל
הכו' שאנו אומרי' דעת ה"ה שאלו שאלו ממנו המלוה היה עושה אותו אפי'
אם לא הלוהו. ומכל מקום כיון שהוא דבר של פרהסיא אסור' הואיל ומעותיו
בידו ולא עשה עמו כן לעולם.

י אכל בדבר שכתב הוא רגיל קרוב אני לומר שאפילו דבר של פרהסיא
מותר סהרי כבר התפרסם אלל הכל שמהגו המורגל עמו עושה
ואינו מחדש. וזו דבר בשביל ההלואה. ומוכח' לי מלתא מהא דכתב הרמב"ם
ז"ל שאסור למד למלוה כל זמן שמעותיו בידו אם אינו רגיל בכך דמשמע
הא אם רגיל מותר אפילו מעותיו בידו והא ודאי דללמודו מקרא או גמרא
לא גרע מהא דמס' שכתבנו לענין הפרס. ואפילו הכי שרי ברגיל. וגם מלל
יהיב שטור אל הלמוד משמע דאפילו זמן מדובה יכול ללמודו. ופשיטא
דללמודו זמן מדובה מתנה מדובה היא דבלי ספק היה צריך שבר' רב. ועכ"ז
מותר ברגיל במעותיו בידו כל שכן אחר הפרעון. חלקך בין שמשאל בספק
אלל הרב ז"ל. ולגד האסור ליכא ראייה מוכרעת. והראינו פנים להיתר.
נר' לע"ד דים מקו' להקל הואיל ומדברין הוא. שוב וכו' ה' ואנה לידי
חשוב' הרא"ש ז"ל כלל ק"א סי' ח' מחזקת כל דברי ע"ס. ובניין אסור
רבית מוקדמת. ומאחרת מה הוא למר בסתם ולמר. במפרש כפר פי' רבי'
שהו אבק רבי' וכן כת' הרמב"ם ז"ל בפ"ה ואלו בפירושו למס' כת' וז"ל. מ"מ
ר"ג ור"ס הכל הלכה אכל צריך שחדע שדברים אלו וכו' ואלא בהם הם דברין
שצריך לחרוק מהם בלבד ע"כ אלמא ליכא בהא אבק רבית אלל דברי
הרחקה אם לא שנאמר דלא קאי אלל ארביית דברי דר' שואין זה במשמע.
ודע שכתב הרב בב"י לדברי האוסרים אפילו בסתם. אם פי' בשביל
מעותין אי הוי אבק רבית או קול' וכו' ומלא בהגה' אשרי על רבית
מאחר' ודוקא כאלל פי' לשם רבית נר' מדבריו דאיכא דפי' רבית קול' הו'
וכו'. ואפשר דהגהות פליגי אהרמב"ם ז"ל דכתב' ליכא אלל אסורא
ומ"ש דוק' היינו ליהא דליכא אלל אסור' בעלמא היינו דוקא שלא פי' אלל
פי' אבק רבית מיהא הו' וז"ע ע"כ. ואין ספק דדברי ההגה' מתומ' ואפשר
לי לומר עוד בהא פי' שלישי דמ"ל כמו שכתב הטור ז"ל. מדברי הרמב"ם
דכעס' פרעון לא מחסר לטפוי ליה אלל במפר' אלל בסתם מותר. וברבי'
מאחר' אפילו בסתם אסור דאלמא חומר' רבי' מאחר' מבשעת פרעון
והיינו דקא' ודוק' דלא פי' לשם רבי' כלומר האי דמשמע הכא דאסורא
הו' מפני ששולח אחר הפרעון דמשמע דאי הוה בשעת הפרעון מותר היינו
דוקא כאלל פי' לשם רבי' דאז מחלקין בין שעת פרעון למאחר'. אבל אם
פי' לשם רבי' אפילו בשעת פרעון אסור. ולענין מה שכתב הרב ז"ל
אי מקרי רבי' קול' להכרת החולקי' על הרמב"ם ז"ל כפי' ו' במאי דסבר דכל
שלא קלץ בשע' הלוואה אינו אלל אבק רבית. נר' לע"ד דאין מקום לספק
זה ודאי הכא אפי' לדידהו אינו אלל אבק רבית דע"כ לא פליגי עליה אלל
בההיא דהרות' זמ' אהרמב"ם ז"ל לאו כשעת מחן מעות הוא. ואינהו סברי
דכשמרויח לו זמן ה"ל כשעת הלוואה כדכח הראב"ד. ומ"ה הויה רבית
קול'. הרי דמשמע שעת הלוואה נגעו בה. ואיכ' ברבי' מאחר' דלא שייך

יב גם פתב הר"ם ז"ל שאסור ללוה ללמד למלוה מקרא או גמרא כל
זמן שהמעות בידו אם לא ה' רגיל בכך מקודם שנאמר נשך
כל דבר. ומסתבר' דאפילו בנו של מלוה אסור ללמדו הלוח מקר' או
גמרא ואף על גב דלא אסורה תורה אלא רבי' הבאה מיד לוח למלוה הכא
אסור כיון שהאב חייב ללמד בנו תורה ואפילו בשבת חלכך אשתכח
דלדידי' משתדש' ואסור.

יג וכן אסור חכמים שלא יאמר המלוה ללוה. דע אם בא איש פלוני
ממקום פלוני. ובדגרה' באיזהו נשך ר' שמעון אומר יש רבית
דבר' כיצד לא יאמר לו דע אם בא איש פלוני ממקום פלוני.

יד וכן אסור חכמים אם נשך בחבירו מנה ויודע שאין בידו לפרוע שלא
יעבור לפניו. בדגריסין בי אחא רב דימי אמר מנין לנוש' בחבירו
מנה ויודע שאין בידו לפרוע מנין שלא יעבור לפניו. ת"ל לא תהיה לו
בנושה ר' אמי ור' אסי דאמרי' תרויהו באלו דנו בשני דינין שנאמר
חרב' אגוש דראשינו באנו באש ובמים ותוציאנו לרויה.

ובן

בה שעת הלוואה כלל פשיט' דגם לדידהו לאו רבית קול' היא כיון דלא
קלץ בשעת מחן מעות.

הגיא רש"י אומר מנין לנושה בחבירו וכו' גס זה בסוף פרק' והרב בב"י
מייח' משם המרדכי דלא מתסר להקדי' שלום אלל דוקא באו' לו

בשכר מעותיך. והם אללי מילי
דמפרסן אגרי. וחממני מהרב איך
לא דתא' בב' ידי' ולא קאמר אלל
דלא משמ' הכי מדברי שאר המפרשי'
והיא פלא דהכי אפשר לומר דדוק'
במפר' בשכר מעותיך אסור' להקדי'
דא"כ מאי האי דקאמ' רש"י מנין
לנושה בחבירו ואינו רגיל להקדי' לו
שלום וכו' דנר' דוק' בשאינו רגיל
אסור הא אם רגיל מותר. ואם
איתא דלא איירי אלל במפר' בשכ'
מעותי' כי רגיל נמי אמאי שרי. הא
נעמ' דברגיל שרי היינו משו' דכיון
דבלאו הלווא' ה' רגיל לעשו' לו כן
מסתמ' אמרי' דהשת' נמי משום
רגילותו עושהו ולא משום דהלוה לו

מעותיו. אבל כשמפר' בהדי' שהוא בשכ' מעותיו הו' ליכ' למחלי מפני הרגיל'
וכודאי אסור. ומה שהכריע לבעל ההגה' לומר' כן הוא מדאמרין בגמרא
למ"ד הלוינו ודור בחבירו דבהלוהו ודור מותר כיון דמעקר' לאו אדעתא
דהכי ארופים לית לן בה. וכת' ע"ז ותימ' דלקמן אמרי' מנין לנוש' בחבירו
מנה ואינו רגיל כו' ואע"ג דהת' לאו אדעתא דהכי ארופי' י"ל דשאינו התם
דא"ל בפי' בשביל מעותי' כו'. ואין מקו' לקושי' זו כלל דהת' המלו' ודאי
מחל' מנתי' השל' ולפי' אע"ג דלאו אדעתא דהכי ארופי' אי לאו רגיל הו'
אמר' דמסתמ' משום מעותיו יהיב ליה שלום. אבל הכא דקיימי' בחבר' דלא
קיימ' לאגר' וגבר' דלא עביל למיג' שאינו מתהני' בלום. ודאי כיון דלאו
אדעתא דהכי ארופים מסתמא לאו רבית איכונן כ"ל.

יב גם כתב הרמב"ם שאסור ללוה ללמד כו' בפ"ה אחר דין קדימת השלום
כתב וכן אסור לו ללמד וכו' ומלישנא דוכן דקאמר בתר דין השלום.
וגם מדמסיים שאל' נשך כל דבר משמע דמשמע דבור אסור דומיא דשלום.
ואיכא למידק דכיון דהיה חייב לתת לו שכר ועושהו חנם ה"ז הגהת ממון
ולא הכאת דברים ולמה לי משע'. כל דבר ת"ל כשאר כל אבק רבית. וי"ל
דאשמועינן אפילו בשום למלוה מי שמלמדו כמו הלוה בחנם. וגם הלוה
דרכו ללמ' בחנם מה שמלמד למלוה. מ"מ כיון דאינו רגיל ללמד למלוה
עלמא אסור כל זמן שמעותיו בידו משמע כל דבר. א"כ משום גמרא נקטיה
והיינו: ומ"ש רבינו ומסתברא דאפי' בנו של מלוה אסור ללמד. דבריו
ראויים אליו ז"ל.

יג וכן אסור חכמים שלא יאמר המלוה וכו'. משנה שם. ומדברי רבינו
שכתבם שם שלא יאמר המלוה ללוה דע. אם בא איש פלוני וכו'
משמע דמפרס' דברי ר' שפסטי' וכדמפרס' להו הטור דמה שטורח הלו'
ומודיע למלוה בלאותו פלו' זהו רבית דברים. אבל הרמב"ם ז"ל כתב שם
לא יאמר לו דע אם בא איש פלו' מקו' פלו' כלומר שכתבדו ותאכילו ותסקהו
כראוי. וכן כל כיוצא בזה. ותמה הרב ז"ל בב"י שזה רבית ממון ולא רבית
דברים. ויישב דר' ש' תרתי קאמר להרמב"ם ז"ל דלא דיס רבית דברים כלומ'
שלא יקדים לו שלום או דברי כבוד. ותו קאמר דלא יאמר לו דע אם בא
איש פלוני שכתבדו וכו' דס' דא' הואיל שאינו מהנה למלוה כלל וגם לא התנה
כן מעקרא שרי קמ"ל עכ"ל. וקרא מבוחר הדוחק חדא דאם הם ב' דינים
ה"ל ולא אמר ב' ויהיבם פס' ועוד דאיך חסי' אדעתין דשרי בה ג' כיון
דמחסר הלוה ממוןו בשליחות המלוה ודאי דכאלו נותן למלוה גופיה דמי
שהרי כשהתנו כן מעקרא קול'ה היא כדכתבו התו' בהדיא בההיא דמלאו
ישראל אחר. ומסתמא מה שלא התנה מעקרא לאפוקיה מקול'ה. אבל
אבק רבית מיה' פשיט' דהוי דלא גרע מרבית מאחרת. ולי אפשר דהרמב"ם
מפרש יס רבית דברים כלו' רבית נמשך מדברים שאעפ"י שהמלוה אינו אומ'
בפי' שיתן כלום מ"מ מכונת דבריו משמע כן ואסור לאמרם. כגון לא יאמר
אדם ללוה סתם דע אם בא פלוני. דאף על גב שאינו מפרס' ממש שכתבדו
ויאכילהו. וה"א שאם אחר כך הלוה יאכילהו ויסקהו אין בזה אסור כיון
דהמלוה לא אמר לו כן ואינו עושהו בלוינו. מ"מ אסור. מפני שכונת דבריו
באומרו דע אם בא ה"ה כדוה"ל כאלו אמרו בפירו'. וזהו שאמ' הרמב"ם
כלומר שכתבדו וכו' פי' שאסור' לומר כן מפני שהוא כאלו אמר שכתבדו כו'
דמסתמא כך היתה כונתו.

יד וכן אסור חכמים אם נושה וכו'. בסוף פ' דסוף פ' ולא ידעתי טעם מהפיק למה
שמביא רבינו מימרא זו כאן בדיני הרבי' כי אין לדין זה שייכות עם
רבית כלל אלל בדיני הסדור. וכבר כתבה בריס' ש"ב שהוא המקום הראוי
לה וכן הרמב"ם ז"ל מביאה בפ"א מהלכו' מלוה שהיא מתייחסה לענין איותו
הפ' ואינה מזכירה בפריק' של דיני רבית. ואי משום דבגמר' מייח' לה
במוכה לדיני הרבית היינו משום דקודם לכן מייח' הלאוין שיש ברבית וחד
מייח' הוא לא תהיה לו כנושה. מ"ה קאמר דרב דימי היה דורש נמי האי
לא תהיה לו כנושה למי שידע שאין לו כו'. ואפשר דקוק דמבר רבינו

לבי היכי דאחד מאופני הרבית הוא רבית דברא' משום דיש למלוה נחתרות
בהם . ה"נ איכא בוגא אחרינא שהוא כמו רבי' דהיינו שמתנה המלוה
כשרואה שהלוה הוא בוג או מתפתל ממנו והוא כשאלו לו לפרוע דאי אית
ליה אין לו פחד או בושא ומשום הכי אסור לעבור לפניו כשאין לו לפי שבמה
שמתבייש ממנו הוא מתכבד ונח לו
צדק והוא ליה כעין רבית דברים :
ומלאתי כעין וכו' לדבר בשלהי פני
דייני גזרות דקאמר אמר לך רב
אוסעיא . לוי דהנאה ליה לוי כקופי
מי ליה ליה התם נמי אית ליה הנאה
בההיא הנאה למכסוף מיניה ע"כ .
אלמלא איכא לז הנאה מחמת כסיפא
אם כן הא שייכא ברבית :
טו וכן אסרו חכמים דברים דברים שהם
מוותרים וכו' . בדף ס"ב
ע"כ אמתית' דויין אין לו פריך
בגמרא וכו' אין לו יין מאי הוי וכו' .
וקא בעי אביי לאוקומי מתני' כי הא
דרבי חייה וקאמר הכא נמי כגון
דאמר הלויני ל' לינרי' אמר ליה ל'
לינרי' אין לי חטין בל' לינרי' יש לי
וכו' ומוזר ולקחן דלינר זהב . ואי אית
ליה חמר' ללוה דיהיב ליה פיר' הוא
קא שקיל מיני' ולית לן בה . ואי לא
כיון דלית לי' חמר' ולאי חסד' וזוי
מיני' מיתוי כרבי' ולתי ליה רבא
דליסל' למת' . לא מחיק' בהכי .
ורבי' סהס ולא פי' מה יהא הדין
כשיחזור לו פירות במנה בל' .
אבל הוא מפורש להיתר בדברי ה"ה
ז"ל פרק' בשם ר' יוחנן ורשב"א
ז"ל שא"פ סגולתית איקמתא דאביי
דינו אמת ואלה כמותו . ודוק שלא
התנו מחללה ליתן לו בפחו' שאם

טו וכן אסרו חכמים דברים שהן מותרין מפני שהן הערמת רבית .
בדגריסין בפר' איזהו נשך חגי' חייא ישר דברי' שהן מותרין ואסרו
לעשותן מפני שהן הערמת רבית . כיצד אמר לו הלויני פנה אמר לו אין
לי מנה חטים פמנה יש לי ונתן לו חטים שוים במנה ואחר כך חזר המלו'
ולקחן הוא ממנו בחשעים . הרי זה מותר ואסור לעשות בן מפני שנראה
בהערמ' רבית וכו' . אי אע"כ ועשה בן הרי זה מוציא ממנו ק' בכ"ד שאפי'
אבק רבי' אין כאן אלא שהסבירו באיסורו לבחילה בפני שהוא נראה
כמערים וכן פסק הר"ם ז"ל .
טז וכן אסרו חכמים שאפי' משכן לחברו משכנתו המותרת וכו' שנפרש
למטה דרך ההיתר . על פי כן לא יחזור הממשכן . וישכור אותה
מן המל' ח מפני שנראה בהערמת רבית שהרי זה עומד בשדה שלו והמלוה
נוטל שכרו בכל שהוא בשביל מעותיו שהלוהו . ובדגריס' באיזהו נשך
דלית הלכת' בחיורי נרשאי דבתבי' משכן פלוני ארעי' לפלו' והדר חברונה
מיניה אימת קניה דאקניה ניהליה . והאידנא דבתבין וקנינ' מיניה ושחיא
כמה עידינ' והדר חברונה מיניה שפיר דמי ואסיק' ולא מילת' היא דבכל
ענין ובכל לשון אסור . מיהו אם עבר ועשה בן הרי זה נקרא אבד רבית
שנט' ממנו ואין מוציאין אותו מן המלוה ואף אין מחשבין אותו ללוה :
ואיכא מאן דאמר דהוי כרבית קצוצה ולא דמי למשכנתא דסור' דשרי דהתם
במשכנתא דסור' המלוה טורח בקרקע ועיבוד אותה ונראה בלוקח אר'
הקרקע לשעה או באדים . אבל באן שהלוה עובר וזה נוטל שכר הפירות
אסור בכו' רבית קצוצה . וזרו לדעת רבינו שלמה : ואף לדבריו אפשר
לומר דלא קרי רבי' קצוצה אם יורד בה בתורת קבלנות דהא אי עכד'
יהיב ליה ואי לא עבדא לא יהיב ליה ודוקא חבירו' מקריא ר'ק אבל קבלנות
לא הוי אלא אבק רבי' .
יז וכן אסרו חכמים להשכיר מעורת לחבירו אפילו בלשון שכירות והוא
כגון שאמר לו שכור לי מעותיך בגד יום כך וכך . ואף על פי
שאינו מ' ביר רשון הלויני אסור ובדגריסין רב חמא הוה מוגר זוי בפשיטא
בומא בלו זוי דרב חמא הוא סבר' מ' ש' ממד' וקדרו' ולא היא מרא הדרא
בעינא .

יב יב ומסתברא לי דאם אמר ראונו לשמעון הלוי מנה וא"ל מנה אין
לי חטין במנ' יש לי ונתן לו חטין ומכרן ללוי בתעמי'
שיכול שמעון לקנות החטין מלוי בתעמי' ואין בזה שום אסור אפי' יפרע לו
ראובן המנה במעות כיון דיש יד אחר באמצע . וחזינא לה מהא דמייתי
הרב ז"ל בשם תלמידי הרשב"א ז"ל
בסימן קס"ד גבי חכירי נרשאי שאם
בא אחר לחכרה מהמלוה יכול לזה
לחכרה מיניה כיון דאפסקא אחר
שרי ע"ל והוא הדין . והוא הטעם
במאי דאמרינן :
טח וכן אסרו חכמים שאפי' משכן
וכו' . בדף ס"ב ח' ו' מחלוקת
בדבר הא' להרמב"ם ז"ל דמדמי סך
מכירי נרשאי להכי' לחי' רב ספר'
רבית דרבי חייה וקרי ליה הערמת
רבית . משמ' דלדידנא ע"כ דאסור'
הוי . אי עבד הכי מפי' מן הלוה
שכירותה' לרש"י ז"ל דרבית
קלוה' ה' דלמייתי רבינו בשמו .
הג' לשאר המפרשים ז"ל דאין לא
אבק רבית ואין מילתאין . מסיס א'
מס' . ובחב' ה"ה ז"ל בפ' ה"ו ז"ל
ובחב' ה"ה שאינו אלא הערמת רבית
והוא להרמב"ם ז"ל ורשב"א ז"ל ע"כ
והנה על הרמב"ם ז"ל אסור לומר
דאע"כ שאלה להרמב"ם דמקרי
הערמת רבית לאו למימרא דמקרי
הערמת רבית לגמרי וכמו סביר
הרמב"ם ז"ל ה'ה' דרב ספר' .
אלא מודה לו על השם שנקרא הערמ'
רבית דהיינו לדידנא אבק רבית כדפי'
גבי ה'ה' דרבי חייה ונכח פירושא
דאביי : אבל הרשב"א ז"ל דבר כחב'
ה"ה שסכריע כפי' ע"כ ה'ה' ה'ה'

דר' חייה מלשון ה'ה' יתא' אלמלא לישל' דהערמת רבית לדידנא אינו אבק רבית
וכיון דמודה להרמב"ם ז"ל בחכירי נרשאי דהוי הערמת רבית' א"כ משמע לוי'
ללאו אבק רבית הוא . ולפי זה קשה דמייתי הרב ז"ל תשובת הרשב"א
בראונו שהלוה י"כ ליטרין לשמעון והשכיר לו ביתו וכו' וכחב' בסוף השו"ב
וזו ה'ה' חכירי נרשאי ואינו יוצא דליינין וכו' על וכו' מ"אס עדין חייב ראונו
ללוי מדמי השכירות אין מולתאין מראובן לשמעון דאבק רבית אינו יוצא לא
ממלוה ללוה ולא מלוה למלוה ע"כ . הרי דאפילו כסיד לוי באמצע נתן לו
דין אבק רבית כ"ס בחכירי נרשאי גופיה דאבק רבית הוי . ואף א"כ הודה
להרמב"ם ז"ל שהוא הערמת רבית לחוד . ודוקא לומר' דמללא פי' הרמב"ם
גבי חכירי נרשאי שאם עבר ועשה כן מולתא ממנו וכו' כמו שפיר' בההיא
דחטין במנה . משמע דהערמת רבית לחכירי לאו הערמה ממש היא בלחוד
אלא לאפוקי קלוה' אכל אבק ניהא הוי . דהא ולאי לא משמע כלל . דמי
הכניסו בזה לקראו הערמ' רבית כמו באידך ולא קראו אבק רבית' אלא
דאי' מדמינאו בהדי' וקאמר וכן מי' שהיה וכו' משמע דדוק אחד להדי'
וכחב' בשני בהסמכו . על מה שפי' בראשון : ואידך שיהיה פלוגתא דהכי
רבוותא ז"ל אינה אלא כשמשכן בתם ולא התנה שיחזור הלוה לחכרה ממנו .
אבל אם פי' ע"מ שיחכירה : לכ"ע רבית קלוה' היא . וזלי' לדעת הרשב"א
ז"ל כפי מה שהבין ממנו בכו' ז"ל ס' קע"ב דגם בהתנה אינו אלא אבק רבית :
ואם מוכר לו הבית בסך ידוע לתלוטין וחזר הקונה והשכירה למוכר בכך
וכך לשנה בלטר אחר . הדין הריב"ם ס' ע"ה :

יח וכן אסרו חכמים להשכיר מעות כו' . בדף פ"ט ע"כ ומ"ש בשם
הרמב"ם ז"ל שאם עשה כן אינו אלא אבק רבית בכוף פ"ה כתב
אסור להשכיר דינרי' שאין זה דומה להשכיר את הכלי שהכלי חוזר בעצמו
וזה מולתא אלו ומכיל דינרי' אחרים ונמצא זה אבק רבית . והרב המובהק
מזה"ש רש"י ז"ל ה"ה ב"ה ס' כ"ב פתח עליו בזה הלשון ראיתי לשמוע עליון שלא
הזכיר טעמא דידע פחתא כי יראה מדבריו שאסור כיון דלא דלרי
בעיניהו אפילו איכא פחתא אסור ובמרא דהדר בעיניהו אפילו איכא פחתא
שרי אם כן אליבא דידע טעמא דידע פחתא למה הוזכר בגמרא דבשלמא
לשאר המפרשים נחא כי הנה לרש"י טעמא דידע פחתא מהני למרא
דהדרא בעיניה דאי לא ידע פחתא לא שריא דנמצא נוטל שכר רבית בחנם
ובשטת המוס' טעמא דפחתא מהני לזוי . דלא דלרי בעיניהו לאי ידע
פחתיהו שרי ע"כ תמלית כונתו ז"ל . ובכר היה מספיק . לומר בזה שגיר'
הרמב"ם ז"ל היא כדרי' בן ז"ל דמייתא החוספנה ללא גרים וידע פחתיה
ואליה רמז ה"ה ז"ל כנראה מדבריו : אמנם בשוב הרבונות יראה לע"כ
אחר המחילה הראויה דאין מקום לחמיהא אפילו . וס' הרמב"ם ז"ל
כגירסת ספריו כי הוא יסבור כסברת החס' ודלא כהרי"ף ז"ל שביא :
וקושייתו ז"ל בזה לו לפי שהבין דתרי' טעמי ניהו וטעמא דידע פחתיה
אנהי

לא כו' ה"ז כעין רבית גמורה אלו דבריהם ז"ל עכ"ל . וגם הטור ז"ל
הסכים בל' זה סימ' קס"ג ש' תב' במה ד"א כשפורע לו לבסוף המנה
במעות דאז מתוי' רבי' אכל' נותן לו חטין סוף מנה מותר . וכחב' עול
ואפילו כשפורע לו מעות דוקא כשאמר לו תחלה הלויני מנה אכל' אם אמר
לו הלויני חטים מותר ע"כ : ובסתם הרב ז"ל כפי' א"ס התנה ליתן לו
פירות ואחר כך נתן לו מעות או אם התנה ליתן לו מעות ואחר כך נתן לו
פירות אי שרי או לא . ודקדק מדברי הטור דדעתו דאי איתני לפרעו
במעות אם פרעו בפירות שרי דהו לא מיתוי רבית . מיהו היכא לאתני
לפרעו בפירות לא נחביר בדבריו אי מותר לפרעו במעות כו' : ואני תמיה
מגדלת חכמתו א' כחב' שלא נחביר זה בדברי הטור :
יט יא בי' אללי הוא מבוחר בדבריו דלא שרי בזה התנה על פירו' ונתן
מעות . מדכחב' ואפי' כשפורע לו מעות דוקא סוף מנה לו תחל'
הלויני מנה אכל' אם אמר לו הלויני חטים מותר . וכונתו לומר כשאמר
הלויני חטים מותר לפרוע אפי' מעות דלא נאסר פרעון מעות אלא כשקם
מעקרא גס כן מעות ונתן לו חטים חלתי' : ופשיטא דהאומר סתם הלויני
חטים היינו לפרוע נמי חטים דלעולם הפרעון מוטעמא הוא אותו הדבר
ממש שאמר למלוה שילוח לו כל שא פירש דבר אחר ואם כן כשאמר הלויני
חטים ודאי הוה ליה כאלו אמר לפרעו חטים . והשתא אם איתא לכשהתנה
לפרוע חטין פרע מעות מותר אף כשאמר' הלויני מנה : מאי איר' דקאמר
הטור דאם אמר הלויני חטים מותר לפרוע מעות . הא כה"ג אפי' באומר
הלויני מעות שרי כיון שאומר לפרוע חטין . אלא ולאי דוקא באומר
הלויני חטין שרי לפרוע מעות . אבל באומר הלויני מעות ונתן לו חטין
במעות אפילו התנו לפרוע חטין אסור . ובחב' אפי' שפיר לשון תלמידי
הרשב"א ז"ל דמייתי הרב ז"ל שכתבו דאינו אסור' אלא במתנה לפרוע המנה
במעות ופרע במעות : אבל אם מתנה לפרוע בפירות ופרעו בפירות שאין
זה אסור : והקשה הרב ז"ל דיוקא אדיוקא : ובמאי דאמרינן נחא דרישא
קאמר דבהתנה לפרוע מעות דוקא אם נפרע מעות אסור ודוק מיניה הא
אם פרע בפירות מותר אע"פ שהתנאי היה על מעות : אבל אם התנה
לפרוע פירות דוקא אם פרע פירות שרי הא אם פרע מעות אסור דלא
חימא כיון שהתנה על פירות נחא דשרי אפי' יפרע מעות קמ"ל דלעולם
בחר פרעון אזלין ולא בחר הנאה דכל שהפרעון פירות אפי' היה התנאי
מעו' שרי : וכל שהפרעון מעות אפילו היה התנאי פירות אסור : מלבד
כשהלוה אמר מעקרא שילוח לו פירות דאז אפילו פרע מעות שרי כ"ל :
ובוראי' אם עבר וכו' . כן פסק הר"ם ז"ל פ"ד . ואין הכל מודים בזה
דכחב' עליו הטור ז"ל והרמב"ם ז"ל כתב שאבק רבית הוא ואין מולתאין
לא מליה למלוה ולא ממלוה ללוה ולזה הסכים א"א הרא"ש ז"ל ע"כ י"ש
לגמגס קלח אם הסכמת הרא"ש ז"ל היא עם הרמב"ם ז"ל ישוין במקומו :

קאי דמירי בחצר דלא קיימא לאגרא ועלה קאמר דהלוני הויה קלול' . ונסתייע בזה ממה שמאל לו סמך בדברי הרמב"ם תלמידו כאש' דייק מדבריו : ומבוא תשובה למוסרס"ך סכתה בח"ג סי' ב' דקיס ליה שלא ימלא פוסק שסבור בהלוני בחצר דלא קיימא לאגרא שלא יהא רבית קלולה וכו' : ותמה על מהר"ם ז"ל שסובר כן ועל ההנהגות שכתבו כן בשם הרמב"ם כתב שאז שועה כתבו ואין הדבר כן דהא לדברי רבי' כך היה סברת הר"ם והרמב"ם . ואין להוילע מזה כיון שכתב הרמב"ם ואם לא העלה לו שכר ה"ז אבק רבי' לפי שלא התק' עמו שילוחו וידור בחצרו . למשמע בהדיא הא אם התנה עמו שילוחו וידור בחצרו אינו אבק רבית אלא קלולה . וא"ל אפשר לומר דכונתו באומ' שלא התנה עמו היינו בלא אמר בפ"י הלוני וידור בה שכר מעותיך אבל אם אמר דור בשכר מעותיך הויה קלולה דמיייתי הר"ם ז"ל בב"י סי' קס"ו בשם הגמ' די הרשב"א וסינינו לכתוב להח' דנקט דמשמע שהיה דרך חנאי מוכר' דבלאו הכי לא הוה מלוה לו . ואף הרמב"ן ז"ל בזה דטעמא דהלוני וידור בחצרי לא הוה לדידיה אלא אבק הוא משם דמסתמא א"ל דור בה דבלאו הכי אינו מסכ'ר' לחצרי'

אבל כשהוא בשלשן תאני היינו כמפרש בהדיא בשביל ההלואה והויה קלול' . ובחצר דלא קיימא לאגרא דסבר הרמב"ן דאינו קלול' אפי' בהלוני היכא דלדור בה כבר לא הסכימו יחד האחרונים בהשג' כונתו : כי הטור סי' קס"ו מחלק דהלוהו ודור פטור מתשלומין אפי' לנאת י"ס . ובהלוני נהי דאינה קל' לה להוילע אבק מיהא הוה חייב לנאת י"ס . והרב ז"ל דלד להסכים גם לדברי הרמב"ם ז"ל עס בנו . והא ודאי לא אפשר דכל עקר דקדוק הרמב"ן ז"ל הוא לומר דאינו חייב לנאת י"ס מדקא' מחזי כרבית דאלמא לאו אבק רבית הוא אלא מחזי כדכתב בספר המלחמות . והרי הרא"ם ז"ל סיים דבריו בזה הלשון והא דקאמר גריך להעלות לו שכר בין בהלוהו בין בהלוני ה"ק אם בא לדור בחצר לא ידור בלא שכר דמחזי כרבית ששכר חובו נכנס לדור בו אבל אם כבר דר לא מחזיב ממנוא וכן עקר ע"כ הרי דבין בהלוהו בין בהלוני קאמר דמחזי כרבית . וא"כ ע"כ בתרומתו לא מחזיב ממנוא אפי' בלנאת י"ס גם ראה הרב ז"ל לפר' ע"פ דרכו דברי הרב הלמק' . ונרא' רחוק' מזה דכיון דכתב דמקאמרין כ"ש הלוני מכת בהדיא דבמנוא דמחזיב בהלוהו מחזיב בהלוני וכ"ש אכל בטפי לא כו' : משמע דברור דסיים הם לגמרי בלי שום הפרש לענין הדין לאם אית' דהלוני חייב לנאת י"ס . ובה' ויהי אינו חייב . גמולא שאין דינם שוה ולא כ"ש הוא . וכיוצא בזה כתב הר"ם ז"ל סי' ס"ה בענין כ"ש זה' אלא ודאי הרב הנמקי והרא"ם ז"ל הסתו בכותה הרמב"ם ז"ל דבין בהלוהו בין בהלוני פטור אפי' לנאת י"ס : ואני תמיה מאד ממ"ס עוד הרב ז"ל עס וזה לשונו דעת רבינו לחלק בין הלוהו להלוני דהלוהו אפי' לנאת יד' שמים אינו גריך דהתורה ובהלוני אבק רבית הוא . ונהי דלא מפקין מניה . מכל מקום לנאת יד' שמי' גריך להתיר וקל' משמע כן מדברי תלמידי הרשב"א וכן כתב פירושו הרשב"א בפרק מרובה וז"ל מהא שמעינן דקנס כל שאין שם עדים אפילו לנאת י"ס אינו חייב ליתן כן הדין אלא רבית שאינו י' לדינין דאפילו לנאת י"ס אין אומר לו ודאי מוכח בפ"ק ובפ' א"ג בעובדא דרב יוסף בר חמא ע"כ . הנך רואה שכתב הרב ז"ל דהלוני הוה אבק רבי' ומ"ס חייב לנאת י"ס . והלוהו אינו חייב לנאת מפני שאינו אבק וע"ז קאמר שכן כתב בפ"י הרשב"א בפרק מרובה ואתמהא שהרי לפון הרשב"א שמכא מוכיח דם"ל דאפילו באבק רבית גמ' אינו חייב לנאת יד' שמים ואם כן לדידיה פשיטא דאפילו בהלוני לא מחזיב לנאת יד' שמים ומכא' בזה הרשב"א עס תשובתו דמיייתי הרב ז"ל סי' קס"א דרבית מאוחרת אינו נתן לתורה אפילו בבא לנאת יד' שמים . ואף אם כן הסוה דעתו עס דעת הטור . ודע דהרא"ם ז"ל מסכים עס הרמב"ן ז"ל דבלא קיימא לאגרא אפילו הלוני לא הויה קלול' . וכתב ע"ז וליכא למימר כיון דאמר ליה הלוני ודור בחצרי הוה כאלו הסכימה לו : ואף על גב דעד הנס לא היה רגיל להסכיר : עתה הסכירה לו דאחזוקי אינטי ברשיע' לא מחזיקין שיאמר הלוני ודור בחצרי דבלאו הכי אינו מסכירו לאחרים עד כאן . ואיכא למידק דכיון דמטעם אחזוקי אינטי ברשיע' לא מפרס' לישנא באיפ'ן דל' הוה רבית . אלא אמרין לדור בחצרי כמו אחרים קאמר : אם כן דקיימא לאגרא נמי לאמר הלוני ודור בחצרי אמאי מפרסין ליה לאמר דור בחצרי חס' ליהו רבית קלולה . נימא דכיון דסתם כונתו לומר דור כדרך בני אדם שדריס בחצר בשכר ולא נחזיק אות' לרשע כשהיה לאמר הרב ז"ל גבי אם אחר כך אמר לו דור בחצרי סתם וכו' : ונפקא מינה

אפילו מינ' הוה ובמאי דאיתיה אבק רבית לית ליה לאפיקי מינ' מיד' . מכלל דבריו את' למד שאם הלוהו וא"כ דור בחצרו המלוה מן הלוה שצריך להעלות לו שכר כדי שלא יקח ממנו אבק רבי' ואם לא העלה לו שכר אין מוציאין ממנו בדין ואבק רבית הוא דלא אדעוה דהבי אוזפיה ואפילו קא תבע ליה בההיא אגרא מקמי דפרעיה לא מחזיבין ליה לנכטי שיעור אגר ביהא : ים ופסק הר"ם ז"ל וזה טעם לשוני הורו רבתי שהמלוה את חברו לאחר זמן תבעו בחובו ואמר לו הלוה דור בחצרי עד שאחזיר לך חובך הרי זה אבק רבית לפי שר"א קצין בשעת הלוואה וכתב לא תהן לו בנשך וכו' ע"כ וכתב בספר ההנהגה א"א חיי ראשי לא הורו יפה שבין שהגיע זמנו לפרעו וארוח ליה זמנא משום ההיא דירה בשעת מתן מעות דמי ויהי רבית קצוצה ע"כ . גם נראה מדברי הר"ם ז"ל שאם אמר לו בשעת מתן מעות הלוני ודור בחצרי באדם השוכר לחברו להעלות לו שכר מעותיו ברכית דירת ביתו או שאמר לו הלוני ושכור ממני בפחית ולא עשו דבריהם בחזרה משכונה בשני ענינין אלו הרי היא רבית קצוצה ואם אבל פרות חצר זו הרי היא יוצאת בדינין ואפילו בחצר דלא קיימא לאגרא ואיך גברא דלא עבד למיגר צריך להעלות לו שכר דבין ד' ח' כלישנא קמא ואוקמא דאפילו דלא קיימא לאגרא ולא עבד למיגר : והר"ם בהלכו' קרנו רבית קצוצ' שיוצאה בדינין נראת' דאפילו בחצר דלא קיימא לאגרא וגברא דלא עבד למיגר מוציאין ממנו . וכן נראה שנוטה דעת הר"ם ז"ל שכתב בפ' בספר משפטים שאם לא העלה לו שכר' שהוא אבק רבית ופ"י חטעם

למיתת לנכסיה אי נמי ליפרע מן היחומים : ויש לומר דבשלמא בלא קיימ' לאגרא שייך שפיר אחזיקי אינטי ברשיע' אי מפרסין ליה בשכר הלוואה דכיון דבלאו ההלואה לא היה נוטל שכר הדירה : וגם המלוה אינו מהנהג ממנה דלא עבד למיגר : אם כן למה נפרס הלשון שנותנה בשכר ההלואה שעושה באסור הדור עלמו שהיה יכול לעשות בהיתר אותו הענין : ודאי דבכ"ג הוה אחזיקי ברשיע' כיון דאמרין דשביק היתרא ואכיל אכורא : אבל אי קיימא לאגרא . איכא למימר דנתכוון להס' לו הדירה בחס' כדי שילוני כי כן הוא משמעות הדברים . ואף על פי שעושה בזה אסור מ"מ כיון דלא אשכח לעושה בהיתר בזה האופן עלמו שאם ירצה ממנו שכר אולי לא ילוני . לא מקרי שביק היתר' ואכיל אכורא : ובכהאי גוונ' לא שייך אחזיקי אינטי ברשיע' ואם הדבר כן מכאן תשובה למה שדלס הרב ז"ל להבי' ראיה על הרי' דמיייתין בדאמר ליה אחר כך דור בחצרי וכו' דכדרך בני אדם קאמר מלשון זה של הראש וקל להבין ויעוד ים בזה תלוקים אחר' אין להאריך : יע ופסק הר"ם ז"ל זה טופס כו' בפ"ו : וכתב הר"ם ז"ל שהאחרונים חלקו עס הרמב"ם וסתרם וס' וס' חס' כיון עס הר"ם ז"ל בהשגות :

יג יג ויש להסתפק בסברת האחרונים האלו ז"ל היכא דלא חבש המלו' חובו ללוה ולא האריך לו שום זמן : אלא אחר זמן שהלוה לו אמר ליה למלוה דור בחצרי בשכר מעותיך הפטלות אללי : מה דינו מינימא דוקא בהארכ' זמן הוה קלולה משום דכיון דחבש ליה מעותיו ועתה מאריך לו : ה"ל כאלו עתה מחללת ההלואה וקולץ עמו בשעת מתן מעות אבל כל שהלוה אומר מעטמ' בלי שום הארכה דור בשביל מעותיך אינו כשעת מהן מעות ואין בו אלא אבק או דילמא כל שמעותיו בידו כיון שיכול המלו' לחבש חובו בכל שעת שירצה והלא אומר דור בחצרי עד שאפרעך : ה"ל כאלו ארז מאריך זמן הפרעון לפי שבשכר דירת החצר לא יתבענו : והויה קלולה : וראיתי לרב ז"ל בב"י הביא לשון תלמידי הרשב"א ז"ל ובסוף דבריהם כתבו וז"ל : ומיהו אם אחר שהלוה אמר ליה דור בחצרי חס' ולא הזכיר לו בשכר הלוואתו : כפי הא דלפי אע"ג דקיימא לאגרא לא הוה אלא אבק רבית כיון שלא קצן עמו ואם דר פטור מהעלות לו שכר ע"כ : ומשמע דהאי כיון דלא קצן דקאמר היינו מסיס דהויל' ולא פי' בשכר הלוואתו לא מקריא קלולה ונא' ומ"ס אינו אלא אבק . וק"ל בדבריהם מה יסברו באומ' דור בחצרי את' שהלוהו או דומה למאריך זמן דהוה כשעת הלוואה או לאו כשעת הארכה הוא : אי סברי דהוה כמאריך זמן : א"כ כו' היכי דבשעת מתן מעות או בשעת הארכה זמן . הויה קלולה אעפ"י ש"ל הזכיר בפ"י בשכר הלוואתו : ה"ל כש"ל ח"כ דור בחצרי חס' . הוה ליה למיסי קלולה כיון שהוא כמאריך : ואי סברי דבכה"ג לאו כמאריך הוה ואינו כשעת מתן מעות . א"כ מאי תירא דלא הזכיר בשכר הלוואתו . הא אפי' פי' בהדיא בשכר הלוואה אינו אלא אבק כיון שאינו כשעת הלוואה : ואיכא למימר דודאי לדידהו אפילו אחר ההלואה שייך קלולה כמו במאריך זמן ובשעת מתן מעות : אלא דבשעת מהן מעות אין צריך לפרס' בשכר מעותיך משום דכיון דאומר לו הלוני ודור בחצרי . מוכיחים הדברי' שאומ' לו הלוני ובסבר זה דור בחצרי : וכן כשחבשעו המלוה ואומר לו הלוה האריך לי זמן הפרעון ודור בחצרי או דור בחצרי עד שאפרע לך : מבוחר הוא שאומר לו למען מאריך לו הזמן דור בחצרי אבל כשאחר ההלואה אומר לו בלא שום סבה דור בחצרי חס' אעפ"י שכותבו הוה בעצור ההלואה . מ"מ ליכא קלולה מפורשת ומ"ס אינו אלא אבק : אבל כשפי' בהדיא בשכר מעותיך או קצן בפ"י וסוה ליה קלולה ודמי למאריך זמן משום דסוה ליה כאלו אמר ליה דור בחצרי בשכר מעותיך כדי שלא תחבשעני . וזה אינו היבש בשביל כך : והטור ז"ל נראה כמסתפק גם הוא בזה שכתב ונא' דוקא ש"ל כן בשעת שמריות לו זמן אבל אם סבר הר"ם לו זמן ובא בחוק הזמן יאמר דור בחצרי בשביל מעותיך שהן בטלות אללי לא הוה אלא רבי' מאוחרת א"כ י"ל דלא הוה רבית מאוחר' אלא במה שנתן לו אחר שפרעו אבל כיון שאמר לו בעוד שהוא פ' לו אכור ע"כ : וממאי דקאמר ובא בחוק הזמן וכו' . מזה שדאריך לו עוד זמן מובל' ובחוק זמן זה אמר לו דור וכו' . ואם הדבר כן אני בעניי תמיה איך עליה דע' הטור בלישנא דהרא"ם לומר דבכה"ג הויה קלול' : דהא ודאי גרע טפי ממאריך זמן ואפי' כשאמ' כן אחר ההלואה דכידו להוילע ממנו המעות ובשביל הדירה מאריך לו חשביון ליה כשעת מ"ס : אבל כשהאריך לו זמן מוגבל שאין ביד המלוה להוילעו מידו : כי נמי יאמר בשביל מעותיך : אין למיין בזה כלל לשע' מ"מ : והכי דייק לישנא

החלוק הב' נותן עסק סתם ואינו רוצה לתת שכרו כפועל בטל יש בזה לדעתו חלוקה ה' סברות הא' להרמב"ם ז"ל שהתקנה הוא לתת למקבל שני חלקי הרינות אם יריותו ולא יפסיד המקבל אלא שליש אם יהיה שם הפסד ז' להרמב"ן ולהרשב"א ז"ל שהתקנה היא ליטול מהמעסק בריו' ז' חלקים ובהפסד יפסיד מכלה' הג' ליש אומרים שהביא הרמב"ם ז"ל שטול המעסק חצי הרינות ומקבל שליש ההפסד ה' לבעל הטור שהתקנה היא שאחר שתן המעסק למתעסק נשאר בחזירת המעסק לבאר כונתו כל זמן שירצה קודם שיטען חשבון שרוא' ליטול שני שלישי הרינות ולקבל עליו חצי ההפסד או ליטול חצי הרינות ולקבל שליש ההפסד ונראה שלדעתו ז"ל אם לא בלא לידו מזה זו כשיטען לבסוף חשבון יד המתעסק על העליונ' שאם יש רינות יטול שני שלישי ואם יש הפסד יקבל שליש כלדברי הרמב"ם ז"ל וה' נמשכת מדברי הראב"ד ז"ל שמביא

רבינו בעל התרומות שלעולם יד בעל המעסק על העליונה שאם יראה שיש שם רינות יאמר אטול חצי הרינות לפי שאלו היה פתן הפסד הייתי מקבל עלי שני שלישי ואם יראה שהפסיד יאמר לא אקבל אלא חצי ההפסד שאם היה לאן רינות הייתי נותן לך שני שלישי ולענין הפסד יראה שהולך ע"ז הדרך שאם המתעסק מוחזק כשיהיה שם רינות ודאי יטול שני שלישי כי בזה כמעט כל הפוסקים שוים וזלתי הי' לה' שהביא הרמב"ם ז"ל וכן הראב"ד ז"ל ואם יהי' שם הפסד לא יקבל אלא שליש להכי סברי הרמב"ם ז"ל והי' לה' שמביא וכן יסבור השו"ר כדאמרן ואם נותן המעסק הוא מוחזק אז בריות יטול מכלה' כסבר' הראב"ד ז"ל ונראה ג' דעות דמאמר דמא' לאו כמעט דמא' מכל מקום בריות הם שוים שטול מכלה' ומהניא סברתם למוחזק והפסד לא יפסיד אלא מתחלה בסברת הראב"ד ז"ל והרשב"א ז"ל ורבותא אחריתי: ודבר מבואר הוא לדעתי שסבירות לתקן ויש שם רינות יד בעל המעסק על העליונה או לתת לו כפועל בטל או שני חלקים בריות כיון שכל ד' מאלו הוא כפי התקנה וכן מוכח מדברי הרמב"ם ז"ל ופשוט הוא שאין סברת הראב"ד ז"ל דמיתנין ענין לכאן: החלוק הג' נותן עסק סתם ויש למתעסק עסק אחר יכול הנותן לתת לו אפי' דינר לכל ימי השותפות וסגי לשכר חלק הפקדון וחולקין בשוה בריות ובהפסד יבעסק אחר אי בעינן ליהוי ממין עסק זה שנותנין לו או ממין אחר י' בזה חלקי סברות וכפי הנראה עלתה ההכרעה ללא שוא: ואם זה המתעסק שיש לו עסק אחר הוא גם כן אריסו של בעל המעסק אפי' דינר אינו חייב להעלות לו למשתמא הארץ משועב' לבעל השדה: החלוק הד' נותן עסק למי שאין לו עסק אחר והת' עמו על חלק הרינות וההפסד בזה השוה כל הפוסקים דבכל אופן שרי כל שיאי' למתעסק חלק בריות יותר מההפסד אפי' פל שהוא בגי' ואפי' התנה לתת לו דינר בכל ימי השותפות לשכרו או מותר שליש שרי וחולקים בריות ובהפסד יאכל אף התנה באופן שלא יגיע למתעסק בריות חלק גדול מבהפסד אסור ואין חולק בזה וזלתי רבותיו של הרמב"ם ז"ל לסברי לכל שאין לו עסק אחר ארי' שיהא שכל המתעסק יותר על הפסדו שחזק ונפקות משותף אין התנאי מועיל: וסברא יתירה היא לגבי שאר הפוסקים ז"ל:

החלוק ה' היבא דסתו וכתוב בשטר פלגא באגר ובהפסד או כתב פלגא באגר ופלגא בהפסד הדין בזה שאם אחד משניהם ת"ח ומוחזק פלגא אסור בלקיחת הרבית או בנתינתו אז אנו מפרשים השטר באופן שלא יהיה בו אסור להי' שיהיה למתעסק פלגא באגר ותלתא בהפסד או שיהיה לו פלגא בהפסד וחצי תלתי באגר ואפילו היה בעל המעסק מוחזק מפקי' מיניה משום דפירו' לשון השטר כך הוא כי היכי דלא ליהוי באסורא האיל ות"ח הוא ואם אחד מהם רוצה לפרש השטר כפשוטו ולומר שרוצה לתת לו לקבל שכר פרסו של כל יום ויום לאו פל כמיניה דכיון דנתי' לפרש תנאי ולא נפרש השטר שום שכר ארי' לפרש לשונו באופן יאכ"י עם ההיחזק ולא כהראב"ד ז"ל דמיתני רבינו ואילו היינו מוצאים לו חזק היה מקום לומר שאם יטעון כן המוחזק יכול לסמוך על סברא זו אבל כיון שהוא ז"ל יחיד אסור רבותא סמכין ואם אין אחד מהם תלמיד ואם לאו לשון השטר נדון כפשוטו וסבר של רבית הוא ולכן הראב"ד ז"ל אם יש הפסד יפסיד מכלה' עמו שהתנו ובריות אינו מוטל כלום לפי שהוא רבית וכבר פסקתי לעיל למה לא יטול שליש כפי התקנה ואם כבר בעל המעסק מוחזק אין מוצאין מילו' דאזכר רבית הוא ואינו יוצא דמיתנין כלכך הרב הנמקי ז"ל:

החלוק הו' היבא דסתו בשטר פלגא באגר ובהפסד וא' מהם תלמיד חכם למפרשין ליה אחרתא אי נמי אפילו בסניהם עמי הארץ ופירש בהל' א' פלגא באגר תלתא בהפסד אי פלגא בהפסד חצי תלתי באגר וכל אחד מהם אומר חצי אבחר הדין בזה בג' פנים הא' שאם לשון השטר הוא מורה שבעל המעסק יתן למקבל חלקו או בעל המעסק יפטר לתת

כאשר יראה בעיניו למקבל אפי' אם המתעסק מוחזק והב' אם לשון השטר הוא שיטול המתעסק פלגא באגר כו' משמעו הוא שיהיה הדבר תלוי במעסק ובחזירתו מפי' אם בעל המעסק מוחזק הב' ללא חיתופה כלל מן השטר במאן קיימא נראה דיד המוחזק על העליונה כלפירשנו דברי תלמידי הרשב"א שם הרא"ה ז"ל

ודייקנן הכי מלשון הרמב"ם ז"ל ופירשנו דסתו לתת עוד בזה אופן רביעי שאם כתוב בשטר אי פלגא באגר תלתי בהפסד אי פלג' בהפסד חצי תלתי באגר לשון זה שייך במתעסק שלעול' מוטל בריות שתו' יותר מבעל המעסק וכן בהפסד מקבל עליו שתות פחות מחלק הרינות ומשום הכי ככה ג' במתעסק תלתי מלת' וידו על העליונה ואם כתוב בו אי פלגא באגר חצי תלתי באגר לשון זה שייך בבעל המעסק שלעול' הוא מקבל בהפסד שתות יותר מחלקו בריות וכן בריות מוטל שתות פחות מחלק ההפסד ומ"ה ככה ג' דידלי'

קיימא וידו על העליונה והיה מקום לתמוך כן מדברי החוספות אך מלשון תלמידי הרשב"א שלא כתבו זה הטעם נראה שאינו מוכרח ואולי לא נחתי להכי אלא לבעל דברי הראב"ד ז"ל ואי הוה פליק אדעתיהו הוה אמרי' ליה החזוק הו' כסתוב בשטר פלגא באגר ולא פיר' כלום בהפסד דעת הרמב"ם ז"ל והנמשכים אחריו דאם יש שם רינות חולקין בשוה כפי תנאם ואם הפסיד יהיו ב' שלישי ההפסד לבעל המעסק והשליש למתעסק והראב"ד ז"ל סובר דבהפסד יד בעל המעסק על העליונ' שאם יראה שההפסד מרובה יאמר שכרך אתה פועל ותקבל חצי ההפסד וכבר אמרנו שהברתו ז"ל למוינה אלל שאר הפוסקים:

החלוק הו' כפירש פלגא בהפסד ולא כתב כלום בריות גס בזה הדין שוה לקודם שאם הפסיד יחלקו ההפסד כתנאם ואם הרינות יקח המתעסק שני שלישי ובעל המעסק שליש וממילא ל' הראב"ד ז"ל אם הרינו יד בעל המעסק על העליונה ליתן לו שכרו או שני שלישי הרינות ובודאי כהרמב"ם וסיעתו ז"ל נקטינן ולא דמי למאי דלייקנן בלשון החלו' השני מלשון הרמב"ם ז"ל לכל שלא התנו כלל אם הרינות יטול בעל המעסק לתת מה שירצה וכן בהפך דשאני הפא דכבר פירש חלק א' או בסכר או בהפסד וכו' שהתחיל להתנות משום הכי ראו' לפרש החלוקה האחרת מהתנאי כפי התקנה דאין ספק דהיה כונתם:

החלוק הו' היבא דפירש חלק א' מהשכר בלבד או מההפסד בלבד אלא שהתנו בשותפות מהחזק כגון שהתנו סתם שיטול המתעסק רביע השכר או שהתנו שיפסיד המתעסק הרביע וכיוצא יש בזה אריכות דברים בין הרמב"ם ז"ל ורבותיו פירשם הרב ז"ל ככסף משנה ולפי שאינם מענין מה שהזכיר רבינו המחבר ז"ל אינו מאריך בזה ויש עוד פרטים אחרים תלויים בדיני העסקא אין כאן מקומם:

ובן אסור חכמים וכו' אע"ז דבמתניתין דמיתני רבינו גבי חנוני תמי נותן לו שכר כפועל בטל וגבי הרנגולות ועגלי' ושייחיים תמי נותן לו שכר עמלו ומזונו וכחצו התו' דבתרגומים שאין מתבטל להאכילם אלא רגע אחד סגי בשכר עמלו ולא בעי כפועל אבל בחנוני שכל עסקו בכך לא סגי אלא כפועל בטל מכל מקום רבינו דעריציהו סבירא ליה דשכר פועל בטל נשכר עמלו חדא מלתא היא דשכר עמלו היינו שנותן לו כפועל בטל וכן נוסע מדברי הרמב"ם ז"ל פרק ה' דלזה וכן כתב עליו הרב ז"ל בפ"מ פ' ח' דשותפין ואי קשיא גבי הרנגולין ומאי ארי' ליתן לו שכר עמלו כפועל בטל הרי שותפי מינה דזה נותן הבנים וזה התרגולות ומבין שניהם יוצאים האפרותים וכל אחד יש לו חלק בקרן העסק וא"כ ככל שהוא שיתן לו יותר מחלק הרינות בגי' כדן השותפים ומי שיש לו עסק אחד הוא לאו מילתא היא דביש לו עסק אחר דאמרין דאפי' מצילה לו דינר בכל ימי השותפות סגי היינו משום לכל ימי משך העסק לפועל הוא עושק גס בשלו חמיד עד לבסוף ומ"ה סגי בכל דהו' אבל הכא אחר שכולו העפרותים מה שמגדלם אחר כך ומקבל עליו אחריות חצי דמי הבנים שיש לו אין עוד בזה חלק התרגולות דבלאו התרגולות הוא מגדל' ואין לו בהם אלא חלקן מהרינו והוא ליה כמתעסק במעט בעל היח שהכנים גס הוא בשותפו' איזה מעט והריות ככלם ואחר כך חזר ונטל מעותיו והתנאי להעסק בכל השאר דולתי מכאן ואילך דין עסקא אית ליה ולא דין שותפות ומשום הכי כהאי גוונא גבי הרנגולין ארי' ליתן לו שכר עמלו דעסק מקרי' ולא שותפות:

ובן אסור חכמים להשתתף וכו' בלך ס"ח ורבינו כמעט שהעתיק לשון הרמב"ם ז"ל בפרק ה' באלו הדינים בקרת חלוק שבדין השני ללא יתן לו מעט בחזרת עסק ושותף ויבחר כלן מלוה הוסיף זה הלשון ויבטלו זה לזה שיאמינהו אם לא יהי' בו רינות בשעת גובייה וכו' ואיני מבין זה דהיבא לתת כלן מלוה ולא בל' הרינות כלל ע"ש הקרן מה שייך בזה

נאמנות שהיה שם ריוח או לא * דהא אפילו יאמינו היו רשים עצמם שלא היה שם ריוח * מכל מקום יש כאן איסור שהם יגזרו כל השער בחזרת מלוה וגובין רבית דמא היה שם הפסד ולא יוכלו כלום מהחלק * שהיה חייב בעל המעות * ואלו כחב שיאמינוהו אם היה שם הפסד * היה מקום לזה דאף על גב דיאמינוהו שהיה שם הפסד ולא יגבה הכל אלא מה שיגיע לחלקו * מכל מקור' אסור שמה יפול ביד יורש שלא יאמין ויגבה הכל ונמלא גובה רבית * אבל האמנה ללא הים שם ריוח לא שייכא * אלא בין הראשון שכלל הריוח עם הקרן שהוא מאי דאמר רב אשי למר בר אמימר * **ורמור** ז"ל בשלהי דיוני רבית נתן טעם אחר בדין השני שכתב וכן לזו וכתב ש"ת דכיון שאינו מקורס בשטר שהוא עסקה ל"ל הכל מלוה וקרוכ לשכר ורחוק להפסד הוא אפילו * הנתן בזה ע"ג שיחלקו הריוח ב"ה לא מהני דבת' שטרס אוליין * וה"ל כל מלוה ואינו יכול ליקח ממנו שום ריוח ע"כ * הך רואה לדלדל הטעם הוא מפני הריוח לפי שהוא רבית כיון שהשטר כלו מלוה * ולהרמב"ם הוא מפני חשש הפסד שהיה שם ולא יגבה אותו היורש ונמלא לוקח רבית וממיל' דליתיה גופיה לא מחסר בלקיחת

הריוח כיון שצ"היה יודעים שהוא עסקה * וכן הבין מדבריהם הרב ז"ל בבית יוסף * וכבר חזר לה כ"ס הדברים והניחם בדרך עיון * ודע שהיה הרב ז"ל בשם רבינו ירוחם ז"ל בא"ד שאם כתב בפירו' בשטר דאי ה"ל ללא הוה ביה רווחא מאמין אותו מותר * וכתב עליו שהוא פשוט * ולי קשה דהבני שטרי מתוונאי דוקפי רווחא אקרינא דאסורי במנאי עסקיון אי דוקפי רווחא אקרינא ועושים מהכל ש"ת כהם ולא מפרשי ביה שהוא עסקה * אם כן מאי איריא דאסור מטעם הריוח דמי יומר וכו' תפוק ליה דאסור מטעמא דקרנא גופיה אי מטום שמה יפול ביד היורש * ולא ינכה אם יהיה שם הפסד דהרמב"ם ואי מטום דלא מלי שקיל רווחא כיון דלא אחרס שהוא עסקה בלשון ויקשה עול לבשרת הטור מרימר היכי עביל הכי ומאי אהני דמאימין להו ליטול ריוח מתוך גמור * ואי גימ' שמפרס בו בחזרת עסקה אלא שכלל גם הריוח בהור' קרן ועשה מהכל שטר עסקה למחית שטר * א"כ כי נמי אחרס בשטר דמאימין ליה דלאמ' דלא הוה ביה רווחא מאי הני דכיון דהריוח כלול בתור' קרן * עולם יאמר המלו' כל מה שבשטר * קרן הוא וכל קרן זה אני מאמינך אם יהיה בו ריוח עליו או לא * אבל לא האמינך לומר על קרן זה אם היה קרן מומס או ריוח * ואין שום דל לומר דמייירי בשכתוב בו פלוני חייב לפלוני כך וכך לזמן פלוני מקרן ורית וכו' * ומ"ה כשפורס שמהמינו לומר שלא היה שם ריוח מותר * דלדל ליטנא דוקפי רווחא אקרינא לא מבמע הכי אלא שהריוח כלול * וכלע בקרן ואינו מוזכר בשם ריוח * וגראה דודאי לריבית אנו לומר דמייירי * שכתב בשטר שחייב כך וכך בתור' עסקה וכלל קרן עם הריוח * ומ"ה רבינו ירוחם ז"ל לאס מאמינו בפ' בשטר דמותר לאו דמאמינו בלחוד לומר דלא הוה בהו רוחא אלא בסתם שמהמינו ג"כ להוה בהו פסידא * להשתא כיון דהאמינו לגמרי גס על טענת הפסד * כשיראה ש' ה' היה שם ריוח יכול לטעון שהיה שם הפסד כשיעור מה שיגיע לפטור עצמו * מהריוח שנחתיב בו * או שנאמינהו כשיאמר כך וכך ריוח וכלל בתוך זה שלא הרווחתי בו במגו דאי בעי אמר שהפסיד והיה נאמן *

ואכן אסרו חכמים להקדים הרבית או לאחרת וכדגריס' וכו' מתני' היא בסוף פרקין ולשון רבינו הוא כלשון הרמב"ם ז"ל בש"ה וכתב עליו ה"ה ז"ל ומדברי רש"י דלוקא במזכיר אחר פרעון * בשביל מעותיו שהיו בעלות אלו אלא בנותן פתח אחר פרעון אין חוששין בו ע"כ * והוא זה ממה שפי' רש"י ז"ל בהוא עובדא דרבינא יריב וזא לגבי אקרא כו' שיכא באורו בת"ד כ"ז * ומדברי ה"ה ז"ל פרקת' מוכח למפרס דעת הרמב"ם כמו שהבין דפנת רש"י ז"ל דמה שאסור רבית מאוחרת הוא דוקא אחר הפרעון ובהפסיד בשביל מעותיו וזהו גס כן דעת הרמב"ם * והבין דברי רש"י להפך כאשר יתבאר במקומו בע"ה *

ולפי פ' ה"ה בדברי הרמב"ם איכא למידק דהא כתב בפ"ד המלוה את חברו ומלא הלוה יוסר או שהתחיל חובו * ומלא המלוה יוסר את כללי שהדעת טועה חייב להחזיר ואם לאו מתנה הוא שנתן לו וכו' * ופסד על זה ה"ה דכ"ל סבירטתו בגמרא היא ה"ה מאן דאזויק פשיטו לחבריה ואשכח בהו טפייתא פי' ואשכ' בהו טפייתא כשמתוירס לו וכו' * ומסיק ואולי שאפילו מלוה מולא יוסר מותר שאין חולין ברבית מאוחרת שלא יהיה הלוה מאכיל אסור למלוה ואחזוקי אינשי לרשיע' וכל סקלנאן לא מתקנין ע"כ * והשתא לדלדל כל בשעת הפרעון אפילו בסתם אסור * ולא הותר

עם הקרן שמה לא יהיה שום שטר ונמצא שהן באין לידי רבית * וכן לא יתן לו מעות בתור' עסק או שתוף וכתוב אותן בלן מלוה * ויבטיחו זה רזה שיאמינהו אם לא יהיה בו הריוח בשער גוביאנא * כי שמה יבורר ונמצא השטר ביד יורש וגובה בו את הרבית ודגריסין * בפרק אי זהו נשך לית הלכתא בשטרי מתוונא דוקפי ליה לרווחא אקרינא וכתבי ליה בשטרא אמר ליה מר בר אמימר לרב אשי אבא עבד הכי * ובי הו' אתו לקמיה הוה מחימלחו אבד להו חגיגת חיבא דאיתיה לרדיה נפל שטרא קמיהמי מאי הואי בשגגה היוצאת מלפני השליט ונתן נפשיה דאמימר :

יא וכן אסרו חכמים להקדים הרבית או לאחרת אותו * וכדגריסין בפרק אי זהו נשך ד"ג אומר יש רבית מוקדמת ויש רבית מאוחרת * ביצר מוקדמת' נתן עינו ללוות מבנו והיה משלו לו דרונות ואמר בשביל שילוחו זהו רבית מוקדמת מאוחרת * ביצר לוה היכנו * וחזיר לו את מעותיו והיה משלה לו ד' ה' וכו' ואמר בשביל שהיו מעותיך בטלות אצלי זהו רבית מאוחרת * ובשניה' אם עבר ועשה זהו אבק רבית שאינה יוצאת בדינינו כמו שכתב הרב בחלכותיו גבי הלוה ודר בחצרו שכתב דבין * דלאו אדעתא דהכי אוזניה ליתיה אלא אבק רבית דהוה ליה ברבית מוקדמת ובאוחרת אלא שאינו אלא אבק רבית ומסתברא דוקא בשאינו רגיל * רשלו לו דורון הוא דאסור משום רבית באוחרת הא לאו הכי * אלא שרגיל שרי והוא שלא יתבין לכך וכדאבירין אסור להקדים שלום למלו' אם אינו רגיל הא רגיל שרי בדגריס' הניא שמעון בן יוחאי אומר מנין לנושה בחבירו * מנה ואינו רגיל להקדים לו שלום שאסור להקדים לו שלום שנא' * בכל דבר אשר ישך אפילו דבור אסור ואין צ"ל שלא ישכים לפתחו :

יב גם

ולפי' מ"ה הרמב"ם והיה משלח לו ככלונו' בשביל מעותיו שהיו בטלין ז' היא רבית מאוחרת כונתו דמר בפ' בשביל מעותיו : אך הטור ז"ל סימן ק"ס לא הבין כן מדבריו דגבי נותן לו יותר * בשעת פרעון כתב ואפי' אינו פומר לו שנתנו בשביל מעותיו אסור אעפ"י שרשי מתיר בזה וגם הרמב"ם ז"ל כתב להיתרא וכו' אלא מה שמע ליה דהרמב"ם בשעת פרעון כל שהוא בסתם שרי * וגבי רבית מאוחרת דאחר פרעון כתב ויראה שאינו אסור אלא במפרס שבשביל זה משלח לו אבל בסתם מותר והרמב"ם אסור אפי' בסתם נראה שהבין דמאי דכתב הרמב"ם ז"ל והיה משלח סבלונות בשביל מעותיו לאו דאמר הכי בפירו' מייירי אלא על הכונה קאמר ומ"ה לא כתב בשביל מעותיך לנוכח כלשון המשנה בגירסתו : ובאמת הדברים תמוהים היאך אפשר לומר דיסבור הרמב"ם ז"ל דבשעת מתן מעות מותר כל שהוא בסתם ויעיל מה שלא פי' בשכר מעותיך * ואחר הפרעון אפילו בסתם אסור דממע דבשעת החזרת המעות קיל טפי * מלאחר הפרעון וזה אין הדעת בובלתו : וליכא למימר דמאי דקאמר בשם הרמב"ם דאסור אפילו בסתם מותר הפרעון היינו כשנתכין לכך ומוכח' מלתא * דלשם רבית נתן * דודאי ככה"ג אפילו הרא"ש והטור יודו דאסור דהא טעמא * דשרי בסתם ע"כ הינו משום דכיון דלא פירס מסתמא אית לן למימר * ללאו לרבית נתן אלא למחנה * ואם כן כשנתכין לרבית והדברים מוכחים כן פשיטא דאסור * ודברי הטור כך הם ויראה שאינו אסור אלא במפרס * אבל בסתם מותר והרמב"ם אסור אפילו בסתם * אלא מה שהטור מתיר בשתם הוא עלכא מה שאסור הרמב"ם : ושמה דלוקא דסבר הרמב"ם לפי דברי הטור דאדרבא איפכא מסתבר' דכל שגראה ממעשיו שרואה להרחיק הענין ולהעלימו משהיה רבית אז אסור משום דמסתמא איכא ערמ' דבדר שרואה לכת רבית ולהסתירו * ולפי' כשנתן מיד בשעת פרעון בתמימות פתח שרי * דודאי למחנה איכוון דאם ראה להערי' ולתת לשם רבי' היה מאחרו פי' היכי דלא ליסתמע דבשביל המעות יסי' אבל כשנתן אחר הפרעון נרא' שמערי' לאחר אותה כדי שלא יובן אות' בשביל המע' ומ"ה אסור יוסט' סובר להפך : זה איכנו שוה : ועור קשה היאך אפשר לומר דסבר הרמב"ם ז"ל דרבי' מאוחרת אסורה אפי' בסתם שהרי כתב מיד וכן אסור ללמד את המלו' ויקר' או גמ' כל זמן שמעותיו בידו אם לא היה רגיל בזה * מקודם וכו' והיינו דאי משום שטר הלמוד * ומאי איריא כל זמן שמעותיו בידו אם לא היה רגיל בזה מקודם וכו' והיינו דלאי משום שטר הלמוד * ואמי איריא כל זמן שמעותיו בידו אם לא היה רגיל בידו הא אפילו כד פרעו אסור משום רבית מאוחרת * אלא ודאי כיון דהוי שחס אינו אסור אלא כשמעותיו בידו * ואולי איכא למימר דהא דנקט בזמן שמעותיו בידו לרבות דדוקא לומ' דוקא אינו רגיל אסור אבל אם רגיל בכך אפילו אם מעותיו בידו מותר * ורבינו פתח גס הוא ולא פי' במאי מייירי * ונראה דגם הוא מבין דאפילו בסתם אסור ברבית מאוחרת * ומוכח זה מדמלק בן היה רגיל ללא היה רגיל דלא שייך לומר כך * אלא בסתם כדלקמן :

ולענין הלכה נראה דכיון דבדברין פליגי והרא"ש ז"ל והטור ז"ל דבתראי נינהו סברי דלא אסרו ברבית מאוחרת אלא במפרס * ואין הכרח מחליט בדברי הרמב"ם ז"ל לומר שיסבור בהפך שהרי ה"ה מפרס כדברי הרא"ש הכי נקטינן כ"ש שבעל הסמ"ג * מסכים עמם ב' מועט דמיייתי הטור :

והיכא

בסתם אלא אחר הפרעון * אם כן כי משכת האי מלוה טפיאמאי שרי כיון שהוא בשעת הפרעון * ואי לאו מאי דמסיק ה"ה בסוף דבריו * היה החלוק מבוחר דלאני הכא שלא הוליע הלוה למלוה * בשעת החזרה שנתן לו יותר ובדלוי דלמחנה בעלמא איכוון * ולא לרבית דאי בשכר מעותיו הוה ליה לאולדוניה : וכן אנו מוכיחים

לחלק לסבר' הטור דבסיק'ס מ"ד אסר בשעת פרעון בסתם * ובח"ה כי' רל"ב כתב דכשלא המלוה בחזרת הנטות טפי כשאינו בכלי שהדעת טועה מותר והיינו מטעמ' דאמרן דאין לתלות ברבית כיון שלא הודיעו * אבל לטעמא דיריב ה"ה ז"ל דחוק' אין אדם מאכיל אסור למלוה טעם זה שייך בין הודיעו בין לא הודיעו כיון שהכל היה בסתם * ואפי' בנתן לו טפי סתם בשעת הפרעון * הוה ליה להסיר נשטם דודאי למחנה איכוון ולא היה מאכל אסור וכו' * ואי לדלדל אהיה לחלו' דאמרן בהרמב"ם כ' למאי אינטיריך לומר דלא חלין * ברבית מאוחרת מטעם קזקס * לימא דודאי לא הוה לשם רבית מאחר * שלא הודיעו כדאמרן : ואיך שיהיה דעתו בסבר' הרמב"ם ז"ל דבשעת הפרעון אסור בכל אופן ואחר הפרעון אם פי' בשביל מעותיך אסור ובסתם שרי :

ולפי' מ"ה הרמב"ם והיה משלח לו ככלונו' בשביל מעותיו שהיו בטלין ז' היא רבית מאוחרת כונתו דמר בפ' בשביל מעותיו : אך הטור ז"ל סימן ק"ס לא הבין כן מדבריו דגבי נותן לו יותר * בשעת פרעון כתב ואפי' אינו פומר לו שנתנו בשביל מעותיו אסור אעפ"י שרשי מתיר בזה וגם הרמב"ם ז"ל כתב להיתרא וכו' אלא מה שמע ליה דהרמב"ם בשעת פרעון כל שהוא בסתם שרי * וגבי רבית מאוחרת דאחר פרעון כתב ויראה שאינו אסור אלא במפרס שבשביל זה משלח לו אבל בסתם מותר והרמב"ם אסור אפי' בסתם נראה שהבין דמאי דכתב הרמב"ם ז"ל והיה משלח סבלונות בשביל מעותיו לאו דאמר הכי בפירו' מייירי אלא על הכונה קאמר ומ"ה לא כתב בשביל מעותיך לנוכח כלשון המשנה בגירסתו : ובאמת הדברים תמוהים היאך אפשר לומר דיסבור הרמב"ם ז"ל דבשעת מתן מעות מותר כל שהוא בסתם ויעיל מה שלא פי' בשכר מעותיך * ואחר הפרעון אפילו בסתם אסור דממע דבשעת החזרת המעות קיל טפי * מלאחר הפרעון וזה אין הדעת בובלתו : וליכא למימר דמאי דקאמר בשם הרמב"ם דאסור אפילו בסתם מותר הפרעון היינו כשנתכין לכך ומוכח' מלתא * דלשם רבית נתן * דודאי ככה"ג אפילו הרא"ש והטור יודו דאסור דהא טעמא * דשרי בסתם ע"כ הינו משום דכיון דלא פירס מסתמא אית לן למימר * ללאו לרבית נתן אלא למחנה * ואם כן כשנתכין לרבית והדברים מוכחים כן פשיטא דאסור * ודברי הטור כך הם ויראה שאינו אסור אלא במפרס * אבל בסתם מותר והרמב"ם אסור אפילו בסתם * אלא מה שהטור מתיר בשתם הוא עלכא מה שאסור הרמב"ם : ושמה דלוקא דסבר הרמב"ם לפי דברי הטור דאדרבא איפכא מסתבר' דכל שגראה ממעשיו שרואה להרחיק הענין ולהעלימו משהיה רבית אז אסור משום דמסתמא איכא ערמ' דבדר שרואה לכת רבית ולהסתירו * ולפי' כשנתן מיד בשעת פרעון בתמימות פתח שרי * דודאי למחנה איכוון דאם ראה להערי' ולתת לשם רבי' היה מאחרו פי' היכי דלא ליסתמע דבשביל המעות יסי' אבל כשנתן אחר הפרעון נרא' שמערי' לאחר אותה כדי שלא יובן אות' בשביל המע' ומ"ה אסור יוסט' סובר להפך : זה איכנו שוה : ועור קשה היאך אפשר לומר דסבר הרמב"ם ז"ל דרבי' מאוחרת אסורה אפי' בסתם שהרי כתב מיד וכן אסור ללמד את המלו' ויקר' או גמ' כל זמן שמעותיו בידו אם לא היה רגיל בזה * מקודם וכו' והיינו דאי משום שטר הלמוד * ומאי איריא כל זמן שמעותיו בידו אם לא היה רגיל בזה מקודם וכו' והיינו דלאי משום שטר הלמוד * ואמי איריא כל זמן שמעותיו בידו אם לא היה רגיל בידו הא אפילו כד פרעו אסור משום רבית מאוחרת * אלא ודאי כיון דהוי שחס אינו אסור אלא כשמעותיו בידו * ואולי איכא למימר דהא דנקט בזמן שמעותיו בידו לרבות דדוקא לומ' דוקא אינו רגיל אסור אבל אם רגיל בכך אפילו אם מעותיו בידו מותר * ורבינו פתח גס הוא ולא פי' במאי מייירי * ונראה דגם הוא מבין דאפילו בסתם אסור ברבית מאוחרת * ומוכח זה מדמלק בן היה רגיל ללא היה רגיל דלא שייך לומר כך * אלא בסתם כדלקמן :

ולענין הלכה נראה דכיון דבדברין פליגי והרא"ש ז"ל והטור ז"ל דבתראי נינהו סברי דלא אסרו ברבית מאוחרת אלא במפרס * ואין הכרח מחליט בדברי הרמב"ם ז"ל לומר שיסבור בהפך שהרי ה"ה מפרס כדברי הרא"ש הכי נקטינן כ"ש שבעל הסמ"ג * מסכים עמם ב' מועט דמיייתי הטור :

והיכא

גדולי ספר שער מן חלק ג התרומות תרומה כא

לישנה להרא' בד' זהו מריה דהאי דעתא שכתב לא יפה הורו שאל הגיע זמן הפרעון וארוח ליה זמנא משום ההיא דירה כשע' מ"מ דמיו וכו' הרי דקדק לומר דדוקא אם הגיע זמן הפרעון אז הוי כשע' מ"מ . הא אם עדין לא הגיע הזמן ובחוק הזמן נתן לו ההי' דירה בשביל מעותיו לאלו כשע' מ"מ הוא לשיטתו לוי דין קלוה : וייתר אי תמי' על הרב ב"י דכתי' דמסתב' כלישנא בתרא' . דהא אין הסבר' מכרע כן וגם דברי הראב"ד אינם מסכימים בזה . והרא"ש לא אכר בשע' פרעון אלא לאבק רבי' ואם כאן הוא קלוה לאו כ"ש הוא : לכן יראה לע"ד דתוך הזמן דנקט הטור לאו ממע בחוק זמן מיגבל הוא אלא סתם שהאריך בפתי' שאל' יהיו בידך עוד קצת ימים ואח"כ תחבענו בא בחוק זמן זה דהיינו בין הארכ' ובין התביעה . ואמר דור בתרי' . אז יש סבר' לומר ליהיו קלוה משום דהוי כאלו א"ל לא תחבעני עתה וכמאריך מתדש . ובסברא זו יסכים הטור עם תלמידי הרש"ב ז"ל : ובאי דנקט אס ככר הרווח זמן ובא בחוק הזמן ולא נקט שבא אחר ההלוואה אפשר מ"מ דכשתמלי' אחר שהלווה דור בתרי' חנם בשביל מעותיו . פשיטא ליה דהויא קלוה כשדחת תלמידי הרש"ב ז"ל משו' דמסתמא כלי שלא יתבענו ויארריך לו הזמן יהיב ליה דירה לאין כאן דבר אחר לחלות בו אבל כשכ' האריך לו הזמן ואחר כך אמר לו דור בשביל מעותיך יש מקום לומר דלאו כדי שואריכסו יהיב ליה אלא מפני מה שהאריך ככר . ומשום הכי קאמר הטור ז"ל מעקרא דהוי כמאחרת ועוב אמר דכיון שעדין חייב לו קלוה היא דעתו לשיאריך לו עוד :

יד יד ויש לו עוד מקום ספק בחזק' ללא קיימא לאגרא דכתבו תלמידי הרש"ב ז"ל דאי אמר ליה בפי' הלוי ודור בו בשכר מעותיך אפילו בחזק' ללא קיימא לאגרא רבית קלוה הויא דהא גלי דעתיה שרונה להשכירה ומהשתא קיימא לדירה עד כאן . והשתא לסברת' הראב"ד והרמב"ן והרש"ב ז"ל דכקיימא לאגרא סברי דמאריך זמן הוי כשעת מתן מעות וכן אם אחר שהלווה אמר דור בתרי' בשכר מעותיך דהוי קלוה כדאמרו . אי ימא גם כן בדלא קיימא לאגרא כהאי גוונא דכשמאריך זמן אם אמר ליה דור בתרי' עד שספרע מעותיך או בשכר מעותיך דליהוי קלוה כמו בשעת הלוואה כיון דפירש בשכר מעותיך . ונראה דהדין כך הוא דזיל דחר טעמא כיון דכאומרו בשכר מעותיך גלי דעתיה שרונה להשכירה ומהשתא קיימא לדירה . אם כן מה לי בשעת הלוואה מה לי בשעת הארכת זמן : ויראה לי דאפי' אם בשע' מ"מ א"ל הלוי ודור בתרי' להני רבוותא' וכשבא המלוה לחבוע מעותיו א"ל דור בתרי' בשכר מעותיך . מ"מ הויא קלוה אע"ג דככר היה דר' בה שלא בחור' קלוה מן הטעם האמור : ביהו כ"ל דמ"מ תלמידי הרש"ב ז"ל וכו' כל מה שכתבו הוי דוקא בחזק' ללא קיימא לאגרא משום דכיון דפירש בשכר מעותיך הרי גלה שרונה להשכירה ויש כאן נסך ובגברא דעביד למיגר' יש כאן ג"כ תרבי' וזה הוא דין קלוה הגמור דבעינן נסך ותרבי' . אבל אם המלוה הוא גברא דידעינן דלא עביד למיגר' אז אין כאן אלא נסך וליכא תרבי' . ואע"ג דנוטל הדירה בשביל מעותיו לא שייך בזה גלי דעתיה שרונה לשכור דהא חזיון דאינו אריך ואינו לומה לבעל החצר וק"ל : והיבא דהלווה ודור בתרי' ללא הוי אלא אבק כחב ה"ה ז"ל שאם דר בו מדע' בעל החצר הוא אבק רבית אבל אם דר בה שלא מדעת בעלים פשוט הוא שחייב להעלו' לו שכרו משלם ומזיין זמןו ללא גרע מאם לא הלווה כלל לליכ' אסורא . וכ"כ הרמב"ן והרש"ב ז"ל ע"כ . והרב ז"ל בבי' בקס להסכים סברת' ה"ה עם דברי תלמידי הרש"ב ז"ל שחלקו דוק' בשאמר דור בתרי' חנם אינו חייב להעלות אבל בשיעור וסחא או אפי' אמר דור בתרי' ולא אמר חנם חייב . וכבר דאפשר דכל שלא א"ל דור בחנם שלא מדעת בעלים מקרי' . כלומר שלא דר בה מדעתם לשום רבי' וסברא היא דלא ימא דמשום דא"ל דור בתרי' סתם דליהוי פירושו בחנם דהא כל דאפשר לאוקימי אינטי בחזקת דיקי מוקמינן להו דכחב הרא"ש בשם הרמב"ן בבי' הלוי ודור בתרי' בחזק' ללא קיימא לאגרא . כ"ש הכא דדור סתם משמע דור כדרך בני אדם שדרכם לדור

בשכרו עכ"ל : ועם שיש קצת גמגום על הראיה שמביא מהרא"ש ז"ל כדלערי אין פירושו ז"ל על ה"ה רחוק : ואפשר דקדק כן ממ"ס ה"ה אח' כ' בפסקי' לפיכך על השג' הראב"ד ז"ל וז"ל וכולאי בתור העשויה לשכר אם דר בה שלא מדעת בעלי' אפי' פרעו ולא תבע לו יכול לתבעו בדין לעולם ואינו כרבי' מאחרת ללא גרע מאם לא הלווה וכמו שכתבתי למעל' ואם דר בה מדע' בעלים או שהניחו לו השכר מחמת ההלוואה לכסידעו ה"ז אבק רבית כיון שלא תבע בשע' ההלוואה כדאית' בהלכו' עכ"ל . הרי דפרטי' ולא תבעו חלק דכשלא תבע בסתם יכול לתבעו לעולם אבל אם הניחו מחמת ההלוואה דהיינו ספיר ממע שבעבור ההלוואה מניח לו השכירות אז הוי אבק רבית ואינו מווי' כלום וכיון דמשום דר בה מדעת בעלים להניח לו השכר מסמת ההלוואה ותנאו גבי הדדי משמע דכי היכי דמניח מפני' הלוואה היינו שמפרש ממע שמניח לו בחנם . ה"ז דר בה מדעת בעלים הוא שמפרש לו שידור בו בחנם וממיל' דאי לא א"ל בחנם ללא מדעת בעלי' מקרי' . אך תמני על הרב במה שפירש על לשון זה של ה"ה בשתי החלוקות דעל האחרונה כתב וז"ל וזה ע"ד רבוותא' של הרמב"ם שהזכיר רבי' במוקד' וכיון שאינו מווי' מידו לדעה זו משום דבי' גס משום גז' אינו תובע לו שכר ביתו שהרי מחל לו ודמי לדור בתרי' חנם וכו' : ועל הראשונה כתב וה"ה סובר דכיון שלא פי' שנותנם לו בתור' רבי' תובעו משום גז' ללא מחל לו כיון דלא פי' : א"ז אפילו פי' מחילה בטעות כיהא לא הויא מחילה כדאמר תוס' הלוואה הכא זכינו ע"כ . ודבריו ז"ל סותרות אלו אח' אלו דהיכי אפשר לומר בפי' השני דאפילו פי' הויא מחילה בטעות . דהא בהניח לו מחמת ההלוואה דהיינו פי' כחב דכיון דאינו מווי' משום רבית גס משום גז' אינו תובע שהרי מחל בו' אלמא לאו מחילה בטעות היא . ולפי דרכו יהיה ה"ה סות' את עצמו אלא הפי' המחזור . הוי דמחלק בין פירש ללא פי' :

כ ועל זה שפסק הרב וכו' . גם הרא"ש מב' סברת' ה"ה אפרים ז"ל בקצור ולעיל סי' ה' דקדקתי עליו וגם הטור סי' קס"ו מייח' לה' וכו' דבריו בין מהלשון שמביא רבינו זכיון מלשון הרא"ש נראה שדעתו לחלק בין משכנתא לשאר מילי . דבמשכנתא כיון שהיא כעין זכיון ה"ל כאלו המלוה הוא מוחזק בחזק' בפרעון מעותיו וכללו גבה חובו ממנו וכשהלוה מחזיר לו מעותיו נדון כאלו חזר ומוכרה לו ולכן אי מחלקי' ליה בלא זוזי ה"ל ממע אפוקי מיניה ממע שנשכר כאלו ככר גבה . אבל בשאר מ' לי כגון הלווה ודור בתרי' או שאמר לו דור בו אחר ההלווא' אע"פ שסור' לו דירה מ"מ אין גוף החצר משועבד לו לחבוע ומעוה ההלוואה עדין בידו הן ומס' אי מוכינן ליה מעו' השכר לאו אפוקי מיניה הוא : ויש לתמוה ממ"ס הרש"ב ז"ל בבי' וז"ל ודעת הראב"ד פ"ו מהל' מלוה דהשג' כרבינו אפרים שכתב שאל' לא הורידו הוא לדירה אין כאן סלוק דהא ליכא תפיסה עכ"ל . נראה שהבין שטעם הראב"ד הוא עצמו טעם הר' אפר' ושהט' שוים בדין : ואחר המחיל' הראשונה יראה' ללא ראיה כדאי זה . דהראב"ד דרך דרך אחר' והיא שכוין להשיג על הרמב"ם ז"ל ב"מ' ואם לא העלה ה"ז אבק רבי' לפי שלא הסתה עמו דהיינו הלווה ודר וע"ז אמר שאם בא לכו' מהחוב ה"ז כמולי' דדיינין ועלה השינו' ללא שייך לומר מולי' אלא שהלוה עצמו נתן לו אז אי מפקי' מני' מקרי' הוצא' אבל מה שהמלוה לוק' מעצמו בלי ידיע' והסכמ' הלו' לאו סכו' הוא . ולכן כיון שזלוה ודר בה ולא הורידו הלו' לדיר' לא מקרי' תפיסה' לשיהי' כאן סלוק ונ"מ דהראב"ד אם א"ל הלו' אחר ההלוואה דור בתרי' כיון שהוא הורידו לדיר' הרי חפס תפיס' בגונה ואי מוכי' ליה יש כאן סליק' ואלו לה' אפר' ז"ל אפי' הורידו לדירה מוכי' כיון שאין הקרקע ממושכן בידו : ומ"ש רבינו אפרים ז"ל דבחתר דקיימא לאגרא דמחייב ומסלקין ליה בלא זוזי ואי אכל טפי מפקי' מיניה וכו' . נראה דמילי מילי קאמר דהאי דמסלקין ליה בלא זוזי הוא אפילו מטעם אבק רבית כיון שהלוה מוחזק במעוה ההלוואה והמלוה אינו מוחזק בקרקע שאינו ממושכן בידו . ומאי דכתב דאי אכל טפי מפקי' מיניה . לאו מטעם רבית הוא אלא מזינא דחסדיה ממנו ומטעמא דיהיב דאי בלא הלווה חייב כל שכן בהלווה . והא ודאי לא שייך אלא בהלווה ודר מעצמו ולא א"ל הלוה כלום מעולם . אבל

אם אמר לו אחר ההלואה דור בחצרי חנם • אז אם אכל על שטור וזו
מסלקין ליה מטעם רבית : אבל אי • אכל טפי נראה לאלו דהכי קאמר
לאפילו אכל טפי מפיקין : למאי זה טעם נולד מידו אי משום רבית הא
אבק הוא ואין מוציאין ממלוה ללוה ואי מדינה לחסרון ממון הא אמר ליה

דור בחצרי ומדעתו דר בה אלא
ודאי כפי הא לא מפיקין מיני •
ומ"ס דההיא דרבנא יתבאר לפנינו
בס"ד : נמצאו דיני המלוה שדר
בחצר הלוה נחלקים לשערה פרטים
האי חצר דקיימא לאגרא וגבחה
לעבד למיגר אם אמר הלוה למלוה
הלוגי ודור בחצרי • לכ"ע הוי קלוזה
דמסאמי • ה"ק הלוגי ובשכר זה דור
בחצרי • ה"ב בחצר ללא קיימא לאגרא
אם אמר לוה למלוה דור בחצרי חנם
בשכר מעותין גס בזה לכ"ע הוי
קלוז • דכיון דפי' לו בשכר מעותיו
גלה דעתו שרואה להשכירה ומסת'
חצר דקיימא לאגרא קרינן ביה כדכ'
הרב ז"ל בשם תלמידו הרשב"א ז"ל
ולדעתו היינו דוקא בגבחה דעבד
למיגר • דהשתא איכא נטך ואיכא
חריבית • אבל בגבחה דלא עבד למיגר
לאו קלוזה הוי דנטך איכא חריבית
ליכ' דאחזקין אינשי ברישי שילכלו
חסור שאינו צריך להם לא מחזקי' :
הג' חצר דקיימא לאגרא וכו' שחב
המלוה ללוה מעותיו ואמר ליה דור
בחצרי עד שאפרעך או שאמ' למלו'
מעמו אחר שהלוה דור בחצרי חנם
בשכר מעותין • להרמב"ם ולרבנותיו
ז"ל לא הוי אלא אבק כיון דלא קלץ
בשעת הלואה • ולהרמב"ד ורוב
האחרונים ז"ל הויא קלוזה דמסת'
מעות דמי ופיון שיש בזה מחלקת
הדין בזה ידוע : ויראה לי דאף
בחצר ללא קיימא לאגרא וגבחה
לעבד למיגר שייך מחלקת זה לאם
כשהצריך הזמן או אחר שהלוה
אמר לו דור בחצרי בשכר מעותין
להרמב"ד וסיעתו ז"ל רבית קלוזה
היא כיון דפירש גלה דעתו כלעיל
וה"ל כשעת מ"מ • ואפי' אם כשעת
ההלואה אמר ליה הלוגי ודור בחצרי
ללא הוי לדידהו קלוזה • כיון דלא
קיימא לאגרא • א"כ הלוה ודור בה
בכל חצר • ובשעת הארבה או אחר
שהלוה אמר דור בחצרי בשכר
מעותין • הויא לדידהו קלוזה אע"ג
דכב' דר בה שלא בתורת קלוז • ה"ד

אם הצריך לו הזמן ולא א"ל כלום • ואחר שהצריך א"ל דור בחצרי בשכר
מעותין • נראה שזה נסתפק הטור • ולדד שהיא כמאחר • והיינו משום
דאפשר שנותן לו בשביל מה שכבר הצריך • או שהיא קלוזה מפני שעדיין חייב
לו ומסתמא כדי שלא יתבענו נותן לו • ואעפ"י שהרב כתב דכלימנא בתרא
מסתבר מ"מ אין הדבר יוצא מידי ספק ויהיה דינו כדן הספקו • ה"ה
המלוה לזמן קצוב או מאריך עוד למלוה לזמן מוגבל ובחוק זמן שהגבלה
אמר למלוה דור בחצרי בשכר מעותין לא ראיתי בזה לפוסקי' ז"ל דבר
מפורס • ויראה לי דהא • לכ"ע לאו קלוזה היא דכיון שאין המלוה יכול
לתבעו עד הזמן לאו כשעת מ"מ דמי וכדייקין לעיל מלישנ' דהרמב"ד ז"ל
ולא עוד אלא אפילו יאמר דור בחצרי בשכר מעותין כדי שתצריך לי עוד
מזמן שהגבלה ואילך • נראה דכיון דלא חשבו כשעת מ"מ אלא בסוף
הזמן שאז מתחיל זמן הארבה • דינא הוי דכל מה שדר עד הזמן המוגבל
ההוא הוי אבק רבית כדן מוקדמת • ומה שדר מן הזמן ואילך אינו מחליט
לומר שהיא קלוזה • ולפי' בסתם הלואה שהיא ל' יום אפשר אם בחוק אלו
ה' יום א"ל דור בחצרי בשכר מעותין אולי יהיה הדין כך • הפרט הוי לזה
שאמר למלוה הלוגי ודור בחצרי בלא קיימא לאגרא • סברת האחרונים
בזה דאינו קלוזה דאע"ג דא"ל הלוגי ודור מכל מקום כיון דלא קיימא
לאגרא מסתמ' לאו בשכר מעותיו קא"ל אלא דור בו משום דבלאו הכי איני
משכירו • והרי"ק ז"ל כתב דברים שנחלקו בהנחתם להרמב"ם והרמב"ם
ז"ל גס הוא יורה דבלא קיימא לאגרא אינה קלוזה וכי קאמר דהויא קלוז

היינו דקיימא לאגרא • ורבינו הבין מהם דאפי' בלא קיימא לאגרא הויא
קלוזה והפריז על המדה • לומר דאפי' בגבחה דלא עבד למיגר סבר כך •
וגם דברי הרמב"ם ז"ל אינם מוכרחים להפסד כן דמה שכתב לפי שלא
התנה עמו וכו' לאו • דתדוק מינה שאם אמר הלוגי • ודור בחצרי הויא

קלוז • אלא דוק מינה הא אם התנה
עמו הוי קלוזה • ומסתמא תנאי הוא
שהתנה בפני' דכיון שהוא תנאי גמור
ודאי קלוזה מפורס היא : וכיון דרוב
האחרונים מפיקין לה מקלוז • ולא
נחבאר בפני' שהרי"ק והרמב"ם ז"ל
יסברו דהויא קלוזה • נרא' דדייקין
ליה כהצדק רבי' דהוי קרוב לס"ס •
הפרט הוי מלוה שדר בחצר הלוה
ללא קיימא לאגרא • להסבר האחרונים
ז"ל הוי אבק אפי' בהלוגי דלאמר •
אם צריך ללא תי"ש או לא • בזה
חדש הרמב"ם ז"ל דלאו אבק רבי' גמור
הוא לסיחתיב ללא תי"ש דהא לא
חסרים ממנו • אלא מחזי כרבי' •
ונחלקו ז"ל בהב' דבריו דשטור ז"ל
סובר דלא קאמר דשטור בלא
קיימא לאגרא אלא בהלוה ודור ללא
הוי אבק אלא מחזי כרבי' • אבל
הלוגי ודור בחצרי אבק רבית הוא
ותיב ללא תי"ש • והרמב"ם ז"ל
הנמקי ז"ל סברי דכין בהלוה כין
בהלוגי קאמר דשטור משו' דבחרויהו
מחזי כרבי' • וגם מדברי הרשב"א
נראה דשטור אפי' באבק רבית •
ובכל זה יש לרש"י ז"ל בפ' פ' אחרים
ובבאורנו למעלה הארכנו • ולענין
הדין יראה שמים יחוס לעצמו • הפרט
ה' הלוה ודור בחצרי דקיימא
לאגרא • אימני ליה לאפוקי מינה
אגר בתייה מדין ממין ולא מתורת
רבית יש בזה חילוקים הא' אם הוא
דר מדעת הלוה שאמר ההלואה א"ל
דור בחצרי חנם • שאין זה אלא אבק
רבית כיון שלא פי' בשכר מעותין •
לכ"ע לא מצי לאפוקי מינה בדיונא
כיון דמדעתו דר בו • ה"ב אם דר
שלא מדעת הלוה שלא א"ל כלום
לדע' גדולי הפוסקי' ז"ל והי דאינו
יכול להוציא מטע' רבית מוציא ממנו
בדין משום דחסרות ממונא אלא
שאם כבר פרע לו דמי ההלוא' ולא
חבט ממנו כל' • להרמב"ד הוי
כרבי' מאחרת ואינו מוציא ולרב
המגי"ז ז"ל אף עפ"י שלא חבט ממנו
יכול לתבע לעולם מן הדין הפילי

אחר שפרעו • ולמעשה יש לסמוך על הרמב"ם ז"ל למסוף דברי רבינו
אפרים ז"ל נראה כותיה • הג' היכא דא"ל אחר שהלוה דור בחצרי חנם
ולא א"ל כחנם כחב' תלמידו הרשב"א ז"ל דצריך להעלות לו שכר • ולדברי
הרב ז"ל גס ה"ה ז"ל מסכים כן דכל שלא א"ל דור בחנם כשלא מדעת
הוא • הפרט ה' כשדר בחצר בענין דהוי אבק ולא פרע הלוה דמי חובר
הרי"ק והרמב"ם סברי דאין מכלין שדר הדירה מידי דהוא אמשכנא
דאמרין כל סלוקי בלא זוזי אפוקי הוא • ורבינו אפרים סובר דמכלין ולא
דמי למשכנתא שהקרקע משועבד לו לפרעון והר"ם מסכי' עמו וגם הרמב"ם
סבר כוותיה • והרמב"ם ז"ל נמי מחלק מטעם דלא הורידו לדידה • וכבר
הרב ז"ל שדעת הרשב"א נרא' קצת כנוטה לדעת ה"ר אפרים • הלכך כיון
דהלוה מוחזק אין להוציא מידו :
עו פו הפרט • ה' הלוה על המשכון ואח"כ דר בחצר הלוה בענין שהיא
אבק רבית • בזה לא דברו המפרשי' אי מנכה השכר או לא
אבל נראה דכיון דיש משכון בידו על ההלואה שנתנו לו הלוה וקי"ל דר
יחזק בקדושין דב"ת קונה משכון • הרי הוא מוחזק ואין לנכות דהא אי מס'
לשטור וזוזי וסקלינן מיניה משכונא ה"ל כסלוק דמשכנתא דאפוקי מינה
הוא ועדיפי טפי : ובענין משכנתא וכו' • לחוסר טפרי אחרוני הפוסקי'
כגון מהרי"ל ומהר"ם ז"ל וכו' שאינם פתח אללי • איני כות' בדיני משכנת
העמוקי' בי זכורני הם האריכו בעינים בשחתי בחסל אל יזכני לסוס עיני
עליהם ולכתוב קולר העגתי בס"ד :

מסתלקת היא אמר לא מסתלקת אלא כאתרא דלא מסלק ואמר מסלקת
מאי רב פפא אמר לא צריך למיקנא מיניה ורב שיטא בריה דרב אידי
אמר צריך למיקנא מיניה ואמר רב אשי אמרו לי סבא דמתא מחסיא סתם
משנת' שתא למאי נפק' מינה דאי אבל שתא מסלק ואי לא לא מסלק לי :
וכתב הרב על זה בחלכותיו כל הני שמעתיא דמשכנתא בנכיתא ניהו ואף
על גב דס"ל דמשכנתא בנכיתא אסורא ה"מ לכתחלה אבל אם עבר
ועבר הכי דינא כי הני שמעתיא דאבך רבית הוא ואינה יוצאה בדינין ע"כ :
גם פסק שהמלוה את חברו להשתמש בעבדיו אסור וצריך להעלות לו
שכר כמו הלוחו ודר בחצרו דעבד וחצר בחד דינא דיינין ליה : וברגסנין
בניארב יוסף בר חמא הוה תקיף בעבד' דאיש' דמסיק בהו זוזי ועבד' כו'ו
עיבדתיא א"ל רבא בריה מ"ט עבד' מר הכי א"ל אנא כרב נחמן ס"ל דאמ'
עבדא נהב' כר'סיה לא שוה למריה ולמרתיה למאי מתבעי אמר ליה
אימר דאמר רב נחמן בנ' דרו עבד' דמרקיר כי כובי עבד' אחריני דמעבד
עבד' מי אמר א"ל אנא כי הא ס"ל דאמר רב התוקף בעבדו של חברו
ועשה בו מלאכה פטור דניחא ליה דלא נפתריה עבד' פירוש שלא ישב
בטל עבדו אמר ליה ה"מ היכא דלא מסיק ביה זוזי מר בון דמסיק ביה זוזי
מחזי כר'סיה דאמר רב יוסף אמר רב נחמן אף על פי שאמר הדר בחצר
חברו שלא מר'סיהו אינו צריך להעלות לו שכר הלוחו ודר בחצרו צריך
להעלות לו שכר אמר ליה הר' בי וכן הלכתא דאסור להשתמש מלוה
בעבדו של לוח אלא אם כן מיעלה לו שכר דבמר דינא דיינין עבד' וחצר
אסתכח בלא דנקיט' משמעתיא לדעת הר' י"ל דמשכנתא בלא
נכיתא באתרא דמסלקי רבית קצוצה היא ואפילו בשדות וברמס כר'סיה
דעבר עובדא דחש' ואפיק פירי וחהיא עובדא בארעא ולא בנכיתא ואם הוא
בנכיתא אפילו באתרא דמסלקי אבך רבית ואינה יוצאה בדינין ואין צ"ל אי
מסלקי דאחיה נמי אבך רבית בין בנכית' בין בלא נכיתא וזה הדבר
מוכרח משום דקש' האי דעבר עובדא וחשיב ואפיק פירי בחרי דריש פרק
דקתני והא משכנתא בלא נכיתא דבדינא אין מחזיקין אלא דהו' אבך רבית
משמע דהתם מייירי באתרא דלא מסלקי דה"ל כזבני הוואל ולא מצי
לסלוקי כל אי' דבעי אלא עד דמשלם זמניהוה"ל כמבך עכשו וחזר
ודקחה ממנו אחר זמן שאפי' בלא נכיתא קל אסוריה או אתר' דלא מסלקי
הוא עד שר' ש"ל אומר שהיא מותרת בלא נכיתא כלל למר בריה דרב
יוסף הילכך לא הויה אלא אבך רבית אבל בנכיתא בין באתרא דמסלקי בין
באתרא דלא מסלקי לרבינא שרי ואיתו גופיה אביר' ליה דהא פתמא
איתמר רבינא אביר' נכיתא דגביר לה משדה אחוזת' וכו' ככר פסק הרב
ז"ל דלית הלכתא כותיה דקיימא לן כרבינא דלא אביר' ולא תימא אחמורי
מחמרי אנפשיהו דהא אמר מאן דאסר משום דהיא הלואה אלמא מיכר
נמו אפרי והכי איתא בנרסא דקנא אמר מר בריה דרב יוסף משמיה דרבא
האי משכנתא באתרא דלא מסלקי לא ריכול אלא בנכיתא וצורבא
מרבנן אפילו בנכיתא לא ניכול אבל באתרא דמסלקי אפילו בנכיתא לא
אביר' ובנכיתא דבתיב' כהו באתרא דמסלקי סבירא ליה כרבינא דבנכיתא
אביר' אלא דאחמיר טפי ואמר צורבא מרבנן לא נכול ומסתברא בנכיתא
דבתיב' כהו דלא מסלקי מרלא אשכחן חד היתר לצורבא מרבנן אד"א
במשכנתא דסורא ואפשר דמא' דגר' דמסלקי ה"ה דאי לא מסלקי לא
ניכול אלא בנכיתא וצורבא מרבנן לא אלא דלחכי נקט מסלקי לאשמועינן
דבנכיתא מיהא אביר' כרבינא ולא קיימא לן כותיה כמאן דאסר אפילו
בקצות' דהו' אתרא דלא מסלקי ומפרש בגמרא דק' צותא הויה דא"ל חמש
שנין קמאי אביר' בנכיתא מכאן ואילך שיימנא בלח' פירי ותו מדאמרין
רב פפא ורב הונא ורב אשי לא אביר' בנכית' ולא משוי' חלק' בן באתרא
דמסלקי ובין באתרא דלא מסלקי משמע דליכא דוכתי דשריא הלכך אליב'
דהרף ז"ל ליכא משכנתא דשרי דמ"מ איתא או רבית קצוצה או אבך
רבית ותרע דמאן דאסר לבולי עלמא אסר ולא לצורבא מרבנן בלחוד
וליתא למר בריה דרבי יוסף איתו נמי מוחש הויה חייש דהא אמר צורבא
מרבנן לא ניכול ולפיכך השמיט הר' ז"ל הכל ואמר אלא במאי ניכול
במשכנת' דסור' שמי' מינה דלא שגא בנכיתא ולא שגא בקציות' ואפילו
בדלא מסלקי אסורין דהו' מיהא אבך רבית תדע דהא משכנתא דסור'
לא מסלקי מינה הויה ודלא אשכחן כה היתר' אלא משום דבסוף נפקא
ארעא בלא כסף הא לאו הכי אסור' ולא ת' קשי לך הני מימרי דאיתנהו
בשמעתיא דאמר האי משכנתא באתרא דמסלקי אין בעל חוב וכו' דאלמא
שהו' בנכיתא ואפי' באתרא דמסלקי שרבר' כה תורצו הר' ז"ל
בחלכות דלאו למימר דשרי אלא דאי עבר ועב' ומת' מית' כחכי
דיינין להו חבי נמצא עכשו שסברת הרב כך היא דכלא נכיתא באתרא
דמסלקי רבית קצוצה היא ויוצא' בדינין ומתשכין כל הפירות בין בשדה
בין בחצר ובאתרא דלא מסלקי אף בלא נכיתא או אלא אבך רבית דהויה
ליה כזבני וק'ל איסוריה : ובנכיתא בין באתרא דלא מסלקי בין באתרא
דמסלקי אבך רב' הויה ולעולם ליכא משכנתא דהיתרא אלא במשכנתא
דסורא : וכתב הרמב"ן ז"ל דמסתברא ליה לדעת הרב דבאתרא דמסלקי
אי עבר ומשכן ובתר זמן אתא מרי ארע' דהויה לוח' לבני דינא ואמר לא
בעינא דליכול תו לארעאי וביהו לי זוזי פרענא ליה מסלקין ליה מפירי
ולא אביר' תו הוואל והויה צועק עליו בבית דין שלא יאביר' רבית אין נותנין
לו רשות לאכלו ומסדרין לו בית דין ומציאין מן הלוח למלוה כל חובי בדין
כל בעל חוב ובאתרא דלא מסלקין נמי מסלקין ליה מלמיל פירי בתורת
נכיתא ולסלוקי דגמרי אי אפשר דהא מקנין ליה הילכך אביר' לפירי
בשומא ומנבי ליה דמי בלח' פירי כמה דשימי להו כי דינא והא דא' ליינן

בגמרא איזיל ואטרח ואיתי זוזי מאי במשכנת' דמסלקי מיני' אמירא למאן
דשרי לה ולא ק"ל הכי זהו שלא כתבה דרב בחלכותיו ולמדנו שדעתו
לומר דבאתרא דמסלקי מחמת אי אתי ואמר לא ליכול אע"ג דאמר לית
ליה זוזי אלא כי מזדמני ליה לזמני לא אביר' כמו שכתבנו דאי לאו הכי
לכתוב לה כן ולוקמ' קדיעבד כדכתב בשאר' אלא שמע מינ' כדאמרן :
וקדוב אנלומר שאם אמר אי' רצוני שתאכל עוד פירותי בתורת רבית
ואפרע לך חובך כשיזדמן לי או אדון עמך בבית דין ואכלו אחר כך שהוא
משלם דכיון שלא ברצוני אכלן גזלה היא כידו ומציאין פזמנו שכיון
שהעסק אסור כיון שמי' בו שלא יאכל עוד והדין עמו אין לו רשות לאכול
ואם יאכל משלם ואת' אינו משלם יכול אתה לפר' הא דאמר איזיל
ואטרח ומית'נא זוזי לא אביר' לומ' שאם אכל משלם כיון דאמר מית'נא
זוזי ונכון הוא : ומצאתי בחלכות גדולות חיכי דמי אבך רבית וכו' :
ובסוף דבריו כתב ואי מגבינן ליה שרי ואי לא מפקין ליה מההוא : ואף על
גב שאין דבריו נסבמים עם דברי הרב אנו מסת'יעים ממר' שאמר שאף
על פי שהוא אבך רבית מפקין ליה ע"כ : וכתב הראב"ד ז"ל שנראה
דאבך רבית שאינו יוצא אי תפס ליה לוח מיני' דמלוה בחר הכי לא
מהררי' ומאי דחפ' תפס וה"מ במשכנתא אינמי' בזבני דמנפשיה קא
אביר' להו לפירי : אבל רבית מוקדמת ורבית מאוחרת דמרתיה הויה דקא
יחייב ליה ואף על גב דאסר טאי דיהב יהב ואי תפס מיניה כתר הכי
מהרין ליה ע"כ : וסברא זו אינה כסברת' הגאונים שמצינו שכתבו והיכא
דתפס לוח בשיעור אבך רבית דאביר' מלוה מלוה וכו' אלחשבונו ואמר לוח
למלוה נבי ל' רבית דאביר' מנאי כה' גוראי לאוכל כמיניה מאי שגמא
דכאפיקי מיניה דמלוה דמי' ואין יוצא בדינין דאמר רב אשי השתא דאמר'
וב' : ופיהו כל אבך רבית דבתיב' בשמרא וקפי אקנא מגבי ליה מינה ולא
מגבי' ליה דקיימא לן שטר העומד ליגבות לאו כגבוי דמי וכל שכן האי
דא'סורא הוא ולא נתן ליכתב וכן מצוי בתשובה להר"ף ז"ל : ויש לעיין
משנתנו דקתני לא ישכור ממנו בפחות דקרין ליה רבית קצוצה ואמאי מי
גרע במשכנתא בנכיתא דלית'ה אלא אבך רבית : זהו תרין חרוב' בתשובותיו
דמתני' כחוב שקדם : ואית' דמתר' דמתני' כיון דלא נחיר' ליה בתורת
משכנתא אלא בתורת הלואה הויה לה רבית קצוצ' כיון דלא קני חצר כלל
ומחזי בעומד וניטל שטר מעותיו : אבל משכנתא בנכיתא כיון דקא קבלה
ומשיעבד ליה שייכא בכלל זבני ובנכית' אוזול קא אוזול גבוי ושריא :
ועתה צריכין אנחנו לדעת ולברר איך פשט מנהגנו להתיר דהא נהוג עלמא
האי דינא למיכל כל משכנתא בנכיתא : והנה הרב ז"ל אסרה ופסק שאינה
יוצאה מידי אבך רב' : גם מצאנו לבעל כותיות שכתב משמיה דרב יעקב
גאון גברא דמשכן חצר או כרם ומנכה מהלואתו רביע ומותר פחות מכאן
אסור : גם מצאנו בעל החלכות שכתב והאי דינא מעשים בכל יום דקאביר'
בנכיתא וראשונים היו מנכו ארבע זוזי או תרין זוזי או כל
דהו' : ורבנן דהשתא אפילו כהא שמעתיא דחקינו ליה רבנן דיהב מ'ספא
ובדיכ'א ובר אמר מן דוליה ובר אמר מפירי דארעא אמר רבנן מאן
דאפיר' בנכיתא ליתן טפי קליל כיהיבי דנפיק מספיקא : אלו דברי הראשונים
ויכול להיות דאי פלח לה בכל צדדי' מדנפשיה ומנכי' שיעור רביע שיהיה
מותר שזה בדרך לוקחי שדות בארסות דהא אי הויה ביה תיוהא מקל
ליה : כיכל מקום אין אנו יודעין ויורדין לסוף דעת' שלא מצינו הפרש
לרבית : בנכיתא מרובה לנכיתא מועטת ועוד שאין אנו נוהגין במשכנות'
כפי מנהגנו ועל כן יש לחמוה איך פשט ההיתר : ואע"פ ששנינו חכם גדול
הנשיא רבי משה מברכונה שחדש ואמר שמנהגנו בהיתר דשניא נכיר'נא
דידן מנכיתא דאמרי' רבנן דהה' רמנבי ליה דיגר' או סלע כשבא לפרוע
ונפקא משכנתא מתות' דיהו"מ' אסרוה' אבל נכית' להאי דינ' דנהיגי
עלמ' לנבויי שמונ' זוזי בכל שנה שרי' דמי' למשכנתא דסורא ואפשר
דכליא בולי ממנא דמשכנתא בהך נכיתא פורתא פורתא והאי סברא ודאי
איכא לאקשויי עלה דמשכנתא דסורא לא דמיא דהתם לא מסלקין מיניה
עד משלם ההוא זמנא ונפקא בלא כסף : ואין הלואה אלא שכירות בעלמא
וכן פירש רבינו חננאל דשכירות היא ולית בה הלואה כלל ואין אחריות
המלוה עליו ואם שטפה נחר אינו נוטל כלום מן הלוח ואינו יכול לכופו
לפרוע לו חובו לא מזו ולא משאר נכסים מה שאין במשכנתא סתם
שהאחריות עליו : ואם רצה תובע חובי' ממנו ואם שטפה נחר גובה משאר
נכסים מ"מ לרב' כלם משכנת' בנכיתא האמורה בכל מקום כל שיננה לו
במנה ככל שנה ושנה זוזי או פחות או יותר : ובגמרא נמי מפרש דנכיתא
דרב' דומ' דשרה אחוזה דהויה מגבי סלע ופוגדין בכל שנה ושנה ואע"פ
כן את רואין דרב פפא ורב כהנא ורב אשי לא הור' אביר' בנכיתא דלא גמרי
משדה אחוזה דהתם הקדש הוא ולא הלואה ורחמנא אוקמי' אפיר' אביר'
כהא הלואה היא ומיחזי כרבי' הלכך לא נוכל להנצל אגחנו שלא יהיה
מנהגנו אבך רב' : ואף לדברי הר' משה שהעמיד כלל דבריו בג' משכנות
האחת רבית קצוצה והאחת אבך רבית והאחת המותרת וכלל שחצר
ודומה לו שפירותיו מצויין וכלא נכיתא הויה רבית קצוצה : וכל שכן הלוחו
על מנה ש' דור בחצרו חנם : אך המלוה על דבר שפירותיו מצויין בנכיתא
אינו אלא אבך רבית וכן המלוה לחבירו ולאחר זמן אמר לוידור בחצרי
שלא קצץ בשעת הלואה כמו כן הויה אבך רבית וכן משכנת שרה שאין
פירות תדיר וכלא נכית' אין זה כי אם אבך רבית ואינו דומה למיכר
באסמכתא והממשכן גמיר ותקנה גוף לפירות : ומשכנת' מותר' היא שרה
בניבויי מפני שאין פירותיו מצויין הר' ז"ל היתר גמיר ע"כ דבריו ואף לפי
דבריו הוי מנהגנו פאסיר שהרי מנהגנו להתיר כל משכנתא בנכיתא : אך
מצוי לראב"ד שאתו דרך לישב המנהג תנהג בינינו וזה טופ' לשונו
שכתב

גדולי ספר שער מו חלק ג חרומה תרומה

כל וכן אסרו חכמים שלא יאמר כו' דף ס"ט • ואיכא למידק דכפי הנראה מדברי רבינו שםפ"א דין זה בזה החלק • אינו אלא חזק וכן הטור ז"ל ס"י קס"ז כתב בסתם אסור לומר הלויני' ד' דינרין להעסקם בחנות או לקנות בהם מחורה להוליך בספינה ואני אוסיף לך בסכירות ע"כ משמע דליכא אלא אסור דרבנן • ולכאורה הדבר תמוה דכיון דמפרש בהדיא דאין החנות או הספינה נשכרים אלא בכך וכך וקולץ להעלות בשכרו • י' דינרין בתנאי שיתן לו מאתים זוז בהלוואה כדי להסתת' למה לא יהא רבית קלוה כיון שממון המלוה מתרב' בעבור ההלוואה הרי יש כאן נשך ותרבות • ומ"ס זה ממתני' דלא יסכור ממנו בפחות דהויא קלוה למה לי שיתס' המלוה כמה שישכור מהלוה בפחות מה לי שיתסנה כמה שישכיר לו ביתרון • אלדברא מה שמוציא מהלוה ביהרון תשיב וותר רבית ממנו שפחות מלתת לו • ואפשר להכריע דייקי רבינו והטור שכתבו להעסקם בחנות או לקנות סחורה להוליך בספינה להשתת' כיון דאוחס המעות הס לחנות או ספינה עלמה שסוכר ממנו • יש להם קצת שייכות בה וגמ' אינו אלא חזק אבל גבי חזק לא שייך זה כלל והלכך הויא קלוה ולפי זה הדבר דליכא שום שייכות עס מה שסוכר ממנו • אם הוא נשכר בדניר • ואמר אתן

בשכר ב' דינרין • ובלבד שתלוי ק"ק להסתחר רבית קלוה הוא שחר אינו נותן לו הדני' היתר אלא בשביל ההלוואה • והה"נ בעטין מכירה כה"ג אם קנ' ממנו חפץ שסוכר מנה ואמר חקנהו במאתים ע"מ שתלוי • כב וכן אסרו חכמים להסכות בשכר האדם וכו' • היא לשון הרמב"ם ז"ל בפרק ז' ומחבר לקמן בסיעתא דשמיא • כג וכן הסוכר את הפועל וכו' • הסיו להספינה דף פ"ח והדבר' מבווארים • וכתב ה"ה ז"ל בפ' זכס הרשב"א ז"ל דבסכירות קרקע שוכה בה מעתה זכיה גמורה שרי למימר ליה מהסתת בדניר • ולקמי' יפה סלע • ופי' אעפ"י שאינו דר מעתה בחזק ע"כ • ועיין בחלק ה' היתר • כד וכן לא יאמר חרוש עמי וכו' • משנה אחרונה ב"ב • ועס כל הני דפרס"י ז"ל דיש כאן אגר נטר לי בשכר שממתיק לו ע"ל שחר פעולתו עד אוחס הזמן הוא מקבל עליו מלכסה שהיא קסה מזו • ולפי זה איכא לחתומי מוכח כמה שפ"א הרב ז"ל בב"י סימן ק"ס • כמעט דמי סכירות חזרו וחזעו מה שסי' יכול להחיות במעות כתוב בהגה"פ מ"ח מהלכות מלוה שאומר ר' אליעזר מסוך שחייב ליתן לו ואין בו מסוכ רבית וכו' • והס' לו הרב אחר מלמך רבא להסו דמנטרי בלגה וכו' דאלמא גס בסכירות יש רבית

דמסלקי אפילו רבינא לא הוה אכיל דהוה ליה אכק רבית וק"ל בותיה דאכיל הוה דהוה אחרא דלא מסלקי ונביתא אף על גב דרב כהנא ורב פפי' רב אשי לא הוו אכילי אפילו כי האי • חומר' הוה דהוה מחברי אופשי' הו ואין מרבית' דהוה עניד עובדא • לנפשה מינה גמרינן הלכה למעשה ולא בדברי הרי"ף ז"ל • שכתב דלית הלכתא כרבינא משום דהנך פליגי עליה • ויחיד דרבי' הלכה כהו • סוגיא מלתא היא דא"כ הוה ליה למיכר לא ניכל איניש בנכית' וזו היא בדברי הרב אבל כשאמר דלא אכיל נביתא לא בא לומר אלא שדמי' הו כחמירין • על עצמן דהו מחזקי נפשי' בצורבא מרבנן דאמרין אפילו נביתא לא ניכיל ואפילו באתרא דלא מסלקי ולא • משום דסבירא ליה דהו אסור לעלמ' ורבינא שהיה אוכל בנכיתא לא רצה להחזי' עצמו בצורבא מרבנן • ואי הוה בזה חשש איסור בודא' לא הוה אכיל בנכית' דהא אמרין דקיים כל מאי דאמור רבנן ומיהו הני דלא אכילי דהחקה יתירה הו עבדי נפשיה ואל גמרינן מינייהו למיסר בעלמא מיהו יש לעיין אם קבע הלוח זמן עם המלוה שלא לסלקי עד • זמן פלוני ומעתה הוה כמו אחר' דלא מסלקי וזה ודאי עד הזמן פשיטא דפותר • לאכול פירותיו בנכיתא דבאתרא דלא מסלקי ובנכיתא הרי פסקנו דשרי • אבל מאותו זמן ואילך מאי כיון דפסי' לסלקי ליה כל שעה שירצה אסור • או דילמא בין דביתא נחת לה כל אימת דמשכנה גבירא שריא • ובזה פסק הרב ז"ל דאכיל ליה עד דפריק לה לוח או עד דמחי בידיה • ולימ' ליה לחיל ומיתנא זוזי או אטרח ואיית' זוזי • ובגרסא' אמר איזיל ואיית' זוזי לא אכיל אטרח ואיית' זוזי מאי • רבינא אכר אכיל מר זוטרא אמר לא • אכיל וה"ל דהא לא אכיל וזדאי כמשכנתא דכיתא עסקי' ולזמן • דהוה ליה באתרא דמסלקי • וכשהגיע זמן אמר אכיא מעותי ואפדנה • ופסיקנא דלא אכיל ואפ" אמר איזיל ואטרח • דדוקא בימיה • ליה הא שתיק אכיל אע"ג • דשלים זמניה דמשכנתא בכל מאי דמשכנ' משכנת' בידיה משכנתא דהיתר' היא ואכיל בנכית' עד • דפריק לה או עד דמחי ליה מיהו באי דתלש מיהא אכיל • כל זה דעת הרב ז"ל • גם כתב בפירושו והשתא נהוג עלמא למיכר • בגבירא ואחרא דלא מסלקי הוה דבדיו משכנתא • פסקי' להו לזמן דלא פריק ליה עד זמן ידוע • ופוקחזי מאי עמא דבר ע"כ • ועל סברא זו מנגנו יצא להתיר • שהרי אנו קובעין בכל משכנותינו זמן ידוע וקב' • או שיש מנהג שלא לפדות משכנותיו כי אם מתחלה שנה לתחלת שנה • ובזה הם כמו אחרא דלא מסלקי דבנקתא שרינן לבתחלה בין חזר בין שרה וכן תבחן כמה שכתבנו בשמו • והנה מתבנו • ופירוש הרי"ף ז"ל בין באתרא דמסלקי בין באתרא דלא מסלקי • ואחר שרבינא דמקיים כל מאי דאמור רבנן ומר בריה דרב יוסף נהגין היתר בנכיתא • וסיף דבר ה' אהלכה רופפת שאין הכרעה הרב ז"ל לאסור • אלא מדרכ בהנאור פפי' ורב אשי דלא אכיל בנכיתא • ואולי מפני שהיו חכמי ישראל ונהגו להחמיר על עצמן כדאמרין • וצורבא מרבנן לא ניכיל הא • לשאר איניש מותר ואין למחות בידם ויש לנו להניח צבור לנהוג היתר בהלכות • שריא רופפת ביד וברופפת ואין לה חרע • אך יש לנו לברר • משכנ' בלא נכיתא ומלוה בעי לנוי מדפריק לה מיניה כמנהג' רהווא אתרא סה • ומסתברא דלא מחזי ובמקום דהו רבית קצוצה • דינינן ליה להווא שטרא • בנכיתא קצוצה ובמקום דהוה ליה אכק רבית כדן אכק רבית • ואיכא מאן דאמר דמסתמא אדעתא למנהגא משכן דיו וחזקה לא • שניק היתרא ואכיל איסור' ומסתמא לא ספי איסורא להדי' ומנכי לה ואכיל ולא מסתברא בותיהו • ודי למתירי' שמתירי' בנכיתא • והכו דלא לויס' עליה ביהר • מדגרסינן בשטרא' דרב עיליש רב עילי שגברא רבה • הוא ואיסור' לאיניש לא ספי משמע דדוקא רב עיליש דהוה גברא רבה ולא הוה ספי איסורא לאיניש אבל איניש אחרניא לא • נשאר לנו עדין דפרשכי חכמים אסרו שלא יאמר הממשכן בית ושדה לחברו והיה בעל חקרקע אוכל פירותיו לכשתסוכר קרקע זה לא תמכרנו אלא לי וברמים אלו שאסור • ובדגרסינן באיזה נשך משכן לו בית משכן לו שדה • ואמר לו • לכשתמכרם לא תמכרם אלא לי וברמים הללו אסור בשויהם מותר • ובחלק ההיתר נאריך בזה • וכל זה • אם עבר ועשה כן נקרא אכק רבירנ •

בא וכן אסרו חכמים שלא יאמר אדם לחברו נכמה אתה שוכר חנות זה או ספינה זו בכך וכך אני אעלה בשכרן' דינרין • וית' בשנה ובלבד שתתן לי מאתים זוז כדי להעסקם בהם בחנות או אוציאם בסחורה שאוליך בספינה זוז בשביל כל זה אסור • שזה מרבה לו בשכר מעוררי שעומד ונוטל • ובדתניא באיזהו נשך אבל אין כפרין לא על החנות ולא על הספינה •

כב וכן אסרו חכמים להרבות בשכר האדם שלא יאמר לו עשה עמי מלאכה זו היום • שהיא שוה מאה ואני עושה עמך בשכר • האחר מלאכה שהיא שוה מאתים •

כג וכן הסוכר את הפועל בימות החורף לעשות עמו מלאכה בדניר • בכל יום בימי הקיץ ונתן לו • שכרו עתה וחרי' שברו בימי הקיץ • סלע בכל יום אסור שגראה במלוה אותו מעורר כדי • שיוזיל לו בשכרו • והכי איתא בהמוכר את הספינה • השוכר את הפועל לעשות עמו לגרין מהיום בדניר ולגרין יפה סלע אסור ומיקמי • רישא דאסר כיון דלא עבד בהדי מדי מוחזי אגר נטר לי' ואסור •

כד וכן לא יאמר לו חרוש עמי בפרדת בחורף שהחרישה נקלה לחרוש • ואני אחרוש עמך בקיץ שהרי מורח זה אינו שוה כזה וכן לא יאמר לו נכש עמי ואעיד לך שהא' קשה מחברו וכדגר' בא"נ לא יאמר אדם לחברו נכש עמי ואעיד עמך • עדיד עמי ואנכש עמך כל יופי גריד אחד כל ימי רביעה אחד אבל לא יאמר אדם לחברו חרוש עמי בגריד • ואני עבך ברביעה • וכן אסרו חכמים להרבות על המכר ובדגרסינן אין מרבין על המכר

נמצא שער הוייתם הוייתם יבשים וקוד' לכן מקרו ליתנהו כי היכי
 גבי פירי וקרי קודם גמר בשולם מקרו ליתנהו משו' דלין דרך הנאחם עודה
 ממלך מע'ג שכב' יבואו ה' גבי זמורות קודם שיבשו ועודם לחים ה'ל
 כמאן דליתנהו :

כז וכן שומרי גרנות וכו' : גס זו

הממלא אמרה רבא אחר
 אותה דשנאל . ורבינו וסרמב"ס
 ז"ל מפרשים דבעלי הסדות נותנים
 להם פירות בשבין בזול ורס"י ז"ל
 פירש שיינו אח כני הצקעה בדישת
 תבואת הגורן כיוע פורחא לפי
 שבביל סאתם ממתינים שפרכס על
 גמר מרות הגורן הם נותנים לכס
 מתנה יותר על שפרכס לפי' כיינו
 אות' עד כלות הגרן ושכירו' אינה
 משתלמת אלא לבסוף ואין כאן
 המתנה ואם יוסיפו לכס אין זה שכל
 המתנה שפרכס אלא אוזולי אוזילו
 גבינו ע"כ . והנה בהיה דלקמן
 לרבינו יהוב' זונו לבני אקרא וספכי
 ליה טפי כו' הבין הרא"ש ז"ל מדברי
 רש"י דאפילו בבעת פרעון מותר לו
 להוסיף איזה דבר כשאינו מפרש
 בביל מעותך והקשה לו ממתני'
 דרבית מאחרת ללא שרי בבכ"ג
 אלא אחר הפרעון . והקשה חסד
 אמאי לא הקשה עליו ממה שפיר' הוא
 עלמו כאן דמה שמוסיפים לו מתנה
 יותר על שפרכס היה אסור היה ללא

שם יחורש יאותו בשורים של לוקח מותר בפני שמצוי בהם הפסד :
 כז וכן אסרו חכמים לקנות מבועלי כרמים הזמורות קודם שיחתבו
 אותם בזול אלא אם כן מהפך בהן כשחן מחוברין כדי שיהא כמו
 קונה אילן לפירותיו ואם לא הפך בהן נמצאו המעות הלואה והן לוקחין
 בזול מפני החקפה ואסור ופירשין פרק איזהו נשך אמר להו שמואל
 להגי' דשבשי שפשי אפיבו בארעא דגהו' כמאן דקני לבו נופא דארעא ואי
 לא הוי כהלואה ואסור :

כז וכן שומרי גרנות שנותנין להם פירות בשבין בזול אסור להם ליקח
 אם לא יתעסקו מעט צמחם במלאכה בשעת הגרנות ושם לא
 יעשו כן נמצאת השבירות מלוה וזה שיקחו בזול מפני שער מעותיו נטלו
 והוי כרבית ואסור ופירשין אפיבו בבי דרי כי היכי דלא רתשלם שבירות
 דירבו עד החיא שעתא והחיא שעתא אוזולי קא מויל גביה ושריא ואי לא
 אסור :

כח וכן אסרו חכמים שלא לקבל צאן ברזל מישראל מפני שהוא אבק
 רבית ופיר' היו לו פאה צאן וקבלן ממנו דהטפר בהן ויהיו
 הוולדות והחלב לאמצע עד שנה או שתיים ואם מתו הצאן הרי המקבל
 מקבל ער'יו לשלם דמיון הרי זה אסור מפני שבעל הצאן קרוב לשכר
 ורחוק להפסד וברתן אין מקבלין צאן ברזל מישראל מפני שהוא רבית
 ומצאתי בתוב בפסקי חכמי לוגיל דמיון אם המקבל מקבל אחריות הכהמ'
 בגבסי צאן ברזל ונתן כל הריוח לבעל הכהמה בהא את דאברי דודאי שרי
 דהא לא מקרי הלואה כלל אלא שליחותיה קא עבד' פין דכל ההנאה של
 בעל הכהמה לא דמיא להלואה כלל והוי בשלוחו ובשומר דתנן ביה מתנה
 ש"ח להיות בשואל לקבל אחריות כל הקרן ולתת' באונסין וחראב"ד
 ז"ל

היינו מסייעי' עד שעת גמר המלאכה אף על גב דבעת נתינת המתנה הרינו
 מפרשי' בבביל המעות שהיו בטלים דולאי מסתמא בבכ"ג מיירי . ואין
 לתקן דלאני הדין לרבינא להויא זבינא והכא דמי השכירו' הו' פמלוה דאם
 כן מאי מיתי מתחני' הרי החלוק מבוחר התם הלואה הלא זביני . ואולי
 היה אפשר לומר דלעת רבא למתא להם היתר אפי' יתנו מתנה רבה דאפי'
 בסתם אסור משום דמוכתא מלתא דעל . ההמתנה נותן דמיתנין לעיל
 מהטור ז"ל סימן ק"ח בשם הסמ"ג ז"ל :

ובזה יחורץ מאי דאיכא למידק בגמרא דקאמר רבא כי היכי דלא תסתלם
 שכירות דידכו על דה' ה' שעתא ושכירות אינה משתלמת אלא לבסוף
 וכו' דלמה ליה טעמא דשכירות אינה משתלמת כן' חפוק לי לכיון שהם
 מסייעים במלאכה המתנה שמוסיפים היא בשכר פרסם זה שלא נחת'בו
 אלא לשמור ולא בבביל ההמתנה . וגוף השכר הוא בבביל השמירה אפילו
 ישנה לשכירות מתחלה ועד סוף . אבל במאי דאמר ר' י' דכונן רבא
 לומר דה' היתר אפילו במתנה מרובה . שאלו היתה יותר ממה ששור שכל
 עמלם הוא מוכחא מלתא דלאו בבביל שכל עמלם הוא אלא בבביל
 ההמתנה ומיה קאמר דשכירות אינה משתלמת אלא לבסוף דהשתא ליכא
 המתנה כלל ואפי' בתוספ' מרובה שרי :

וראיתי לטור ז"ל סימן קע"ג כתב הדין בזה הלשון שומרי הסדות שבעלי
 הסדה חייבים ליתן להם שכירות מיד אחר הקציר אסור להוסיף
 להם בשכרם כדי שימתין אחר חרישה ומרות אלא אם כן יסיעו לדוש ולהור'
 ע"כ . ומדכח כדו שימתין ולא קאמר מפני שהמתין . משמע
 דמעקרא מהנה עמהם ומפרש שמוסיף בשכרם כדי שיתנו להמתין ולפיוכך
 אסור אם לא יסיעו . והרי לדליה שלמשך אחר הברית אבינו ז"ל בסו'
 ק"ס כי לא פי' נמי כלל אלא שבבעת פרעון נותן . ואפילו יפורשו דבריו שעל הסנה
 אסור דמסתמא בבביל ההמתנה נותן . ואפילו יפורשו דבריו שעל הסנה
 דבר ולא שפירש . מ"מ אינם יוצאים מידו לוחק על פי סוגיית בגמרא :
 פת וכן אסרו חכמים שלא לקבל וכו' . דלך ע' ע"פ פירוש בגמרא
 פירות הא' לרס"י על הדרך שכתב רבינו טל האחריות של
 הנכסים על המקבל וס' אותה עליו במעו' וכל זמן שאין נותן לו מעותיו
 חולקין השכר . ואף על גב דמסתמא יתרה היא דהא תנא לה אין מוסיבין
 חנוני למתנות שכר משום המקבל עליה פלגא דהפסד וכל שכן הכא שקבל
 כל האחריות עליו . נקט לה משום סיפא אכל מקבלים ל"ב מן הע"א
 ע"כ . והסו' ז"ל הקשו על פי' זה וכתבו בס' ר"ת ז"ל פירו' שני
 דהאי רבית דאורייתא הוא שפסק דמים על הכלין וגם פסק דמי השבת
 וקבל עליו לתת בכל שנה ושנה דבר קצוב בין יהיה שם ריוח בין לא יהיה :
 ואיבא למידק לפירוש דפריך בגמרא למימרא דברשותא דמקבל קיימא
 ורמינהי המקבל ל"ב מן ע"א ולדות פטורין מן הבכורה אמר
 אביי לא קסית הא דמקבל עליה אונסא וזולא הא' ללא מקבל עליה אונסא
 וזולא . אמר ליה רבא אי לקבל עליה אונסא וזולא ל"ב קרית ליה והו'
 אדחיי סיפא אכל מקבלין ל"ב מן הע"א ליפלוג בדיניה ד"ה וכו' . והשתא
 לפי' ר"ת ז"ל ללא מקשה אלא משום דפסק נמי דמי השבת והויא לאורייתא
 ויאל מרשות בעלים לגמרי . אם כן מאי דוחקיה דאביי לאוקומי הדין
 דבכורות

ומורה רב בחורי וכו' שלשה פירושים נאמרו בזה . הא' מ"ש רבינו שאם
 יחורש בשור' של לוקח מותר מפני שאלו פהם הפס' והיינו דפרש"י
 שמתקלקלי' רגלי השורים בקלחי שרשים שבקרקע . הב' לר"ת דמיתני'
 שכתבו התו' בשם שמואל עגלים קטנים ולדות עדרו שיולוו בשנה זו ויש
 בהם קלקול שרגילות הרבה שמפילות . הג' להרמב"ם ז"ל פ"ח קרוב לד"ת
 שכתב אם קנה עגל בזול והיה אכל הבעלים עד שיגדיל הרי זה מותר שהרי
 אם מת או כחש ברשות הלוקח הוא והכחש או המיתה דבר מלוי תמיד ע"כ
 וכלם נכוחים לענין הדין שכל אח' מאלו מותר . ויש מקום חלונה על רבינו
 למה מביא תלוקה זאת בזה החלק כי מקומה הראוי הוא בתקן ההיתר
 בדרכו בשאר הדינים :

כז וכן אסרו חכמים לקנות מבועלי כרמים וכו' . מימרא זו שמופה להדיא
 דפרדסא . ורבינו נמשך אחר הרמב"ם ז"ל בפ"ח שהסכי' עם ר"ת
 ז"ל בפירוש שדשי שדשי דהיינו זמורות ודלא כרס"י ז"ל שפי' בעלי בתים
 המלוים תבואה לאריסים לזרוע ומשלמים להם לגורן תבואה חדשה דאי לא
 נהפכי הוי כהלואה סאה בסאה . ואיכא למידק על פירוש זה דל"ב כי
 מהפך בארעא מאי הוה הרי עכ"פ צריך הוא להקזיר הסאה שנתן לו . ומה
 שהפך טובה היא ששעה עמו . דאפו מלוה סאה בסאה אם יוליך חבילה
 של משא ללוה או יסיע עמו באיזה דבר נאמר דמסלק פזה האסור ודאי
 לא . הכא נמי מאי דמהפך בארעא אינו מסלק האסור דאף על גב דהפך
 ונאמר דכמחזיק בה מקרי מה בכך . דהא אפילו לא יוליף הלו' הסאה הדיא
 שהלוהו צריך לפרעו ממקום אחר ונמצא שאין בהפוך זה שום שייכות לסאה
 שמשלם לו . דבשאלא להרמב"ם ז"ל ליחא כיון שלוקח הזמור' של פרס זה
 כמו שיאלו . משום הכי אהני ליה מאי דמהפך בארעא דהוי כעושה בשלו
 וכמוהו אילן לפירותיו ואין כאן הלואה . אבל בשאול סאה בסאה כיון
 שפ"כ צריך לשלם הסאה בשלמות בין משדה זו בין משדה אחרת . כי נמי
 מהפך בארעא מאי מהני . והיה אפשר לומר לענין הדין דאסור
 סאה בסאה הוא משום שמה יתייקר ונמצא משלם לו דבר ששום יתרה ממה
 שהלוהו בבביל ההקפה . משום הכי כי מהפך בארעא שרי לפי שאם יסוף
 יותר בשע' תשלומין יהיה המותר בבביל ההפוך ולא בבביל ההמתנה :
 אלא דלישנא דקאמר שמואל כי היכי דקנו לכו ארעא . משמע דמטעם
 קניית הקרקע נגעו בה . ולא ידעתי איך יועיל קניית הקרקע להחיר סאה
 בסאה כיון דאינו מהכרח שיפרע מאותו הקרקע ולא מוולתו : ופ"י הרמב"ם
 ור"ת ז"ל הוא מוסכם יותר ועליו אמר הרב המגיד ז"ל שהוא עיקר :

ובחב הרב הנמקי ז"ל דליתנהו עסקין משום דהוו המעות כמלוה
 וכו' . והרמב"ם ז"ל מוקי לה אפילו בדאיתנהו ואפ"ה בעינן
 שיחפוך בארעא לפי שאין הדבר ידוע אינו תוצר ואינו תשאר ולפיוכך הוו
 המעות כמלוה וחזול שכר ההמתנה ע"כ . וטעם זה אינו מרווח לי דאע"ג
 דאינו ידוע אינו תשאר : הרי הוא אינו נותן המעות אלא לאותן שחומר וכבר
 אינה בבעת נתינת המעות ולמה נאמר דכמאן דליתנהו הוי . ואכלי גס
 הרמב"ם ז"ל מוקי לה בדליתנהו שהרי כתב והוא קונה אותם בזול עד שיבשו
 ויכרתו וכו' משמע דבשקונה אותם אינם יבשים אלא עדין הם לחים . והלכך
 כיון שערק הנאת' ותשמשם שהיה השרפה אינה באה אלא אחר היבשות

דכורות דקביל אונסא וזלל להסתא קסיל ליה מאי דקרייה ל"ב וגם
ליפלוג ולייתי בדירה לימא דהכא גבי רבית מיירי בגוונא דר"ת דפסק על
השבת והיה דכורות מיירי בדפליג שבתא דלא הוי אלא חצק ופטורי מן
הכורה משום דכיון דלא נקיע מריה זוי ברשותיה קיימי כלתכו לעיל

ובכה"ג ספיר קרי ליה ל"ב כיון דכל
האחריות על המקבל • וגם לוכא
לפלוג בדירה דאף בגוונא דרש"י
מודה ר"ת ז"ל דאסור דכחב הרב
ז"ל ב"ר ריש סימן קע"ח :

הפ"י הג' הוא להראב"ד ז"ל דמיייתי
לבינו דמתניתין איירי כשמוקבל
עליו הלוקח כל האחריות ונותן
כל הריות לבעל הבהמה ואשמועינן
לאף על גב דלא שקיל מידי בהדיה
אסור • והוא פירוש דחוק מאד
לא מלאהי ליישב בריות טובות
הגמרא על פיו • דאי סתם ל"ב
הוא כהאי גוונא שנותן כל הריות
לבעל הבהמה אס כן בהאי
דכורות שכל הולדות הס' לע"א
ואין לישראל המקבל שום חלק
בהם מאי קאשמע לן לפטורים מן
הכורה • ומאי פריך מינה ומאי
האי דקאמר רבא דאי לא יהיה זוי
איתי ע"א תפס לה לבהמה ואי לא
משכח לבהמה חפץ לולדות וכו' •
דמאי חפץ לולדות איכא כיון
שכלם שלו • סוף דבר הוא פי'
זר מאד • ונריך לדחוק לדירה
דשם זה ל"ב כאמר על מה שהנחת
אין לו חלק כלל באחריות אלא פלו
על המוקבל ומוה ה'לך בלבד נקראו
ל"ב ולא מלך הסכר דבין
יחלקו הסכר בין סתיה
כלו לנותן לעולם הס' ל"ב לפי
פאנו מפסיד • אלא דהך מתני'
לרבית לפי שהיה משנה יתרה פירש
שנותן כל הסכר לבעל הבהמה •
אבל היה דכורות א' ירי כשחולקין
הולדות וקרי ליה ל"ב מפני האחריות
ואתא פריך דמשמע הכא דמשום
קבלת האחריות לאו ברשות מריה
קיימי אלא ברשות מקבל ואם כן

למה יפטרו מן הכורה • זה אפשר לפי דרכו ז"ל •

ובעקר הדין שחלקו בו אם מותר לקבל כל האחריות ולתת כל הריות
גם הר"ן ז"ל בתשובתו סי' ע"ג כתב כמעט ככל לשון רבינו אלא
שבמקום הראב"ד כתוב שם הרש"ב : או כפי הנראה מבקשת דבריהם
להקל כ"ס בהיות שגם הראב"ד לא הרשב"א ז"ל חזרו בהם ונמצא שישגין
ל"ב יש לך שהיה קטנה וכל שהיה חבך וכל שהוא מותרת כשפסק על האין
וגם פסק על השבת לתת כך וכך עכ"פ זו היא קטנה : ואם חולקים
השבת הוי חבך ואם כל השבת לבעל הבהמה מותר :

וקשה לי כיון דככהאי גוונא מותר אם כן לפי מבקשת רבא תקשי ליה
נמי דמקשה לאביי אדתי סיפא אכל מקבלין ל"ב מן הגוי ליפלוג
דדירה במה דברים אמורים כשחולקים בשבת אכל אס כל השבת לנותן
ספיר דמי • וניחא לי דכיון דטעם ההתר בזה הוא משום דאין זו הלואה
אלא שליחותיה דבעל הבהמה עבד והוי כשומר שמתנה להיות בשואל :
מ"ה לא בעי לפלוג בין הלואה לשליחות דפסיטא דמותר דלילא הלואה •
אלא מיירי כלה בהלואה ואשמועינן לאפילו כשיש בו לך הלואה מותר :
ובמאי דהקשה רש"י ז"ל ע"פ דרכו וכן המפרש ז"ל דהויא משנה יתר'
ראיתי בזה תירוץ רש"י ז"ל עצמו תירץ דמשום סיפ' דגוים קתני
לה והקשו עליו בתו' דאם כן מאי פריך ליפלוג ולייתי בדירה הא עקר
מתני' לא אתא אלא לאשמועינן דמן הגוים מקבלים • ואפשר להלין בעד
רש"י ז"ל דלמאי דמוקי אביי היה דכורו' דקביל עליה אונסא וזלל •
מ"ה המקבל עצמו מקבל עליו כל שאר אחריות שאינו אונסא וזלל והא
ודאי חדושא הוא דאף על גב דאיכא אחריות שלו על המקבל מותר • ומשום
הא פריך דכיון דאיכא גוונא לאשמועינן רבותא בישראל גופיה טפי עדין
לפלוג בדירה מלומר הדין בגוי • אע"ג דבגוי הוי רבותא בישראל
נמי הוי חדוש : וכי קאמר רש"י דמשום סיפא דגוי קתני לה היא לפי
האמת דלא מקרי ל"ב אלא כשכל האחריות על המקבל :

ז"ל החמיר בזה וכתב דמתני' דקת' אין מקבלין צאן ברזל נפקא דאסור
דודאי ההיא מתני' בכה"ג מיירי דלא שקיל כלל רווחא בבהמה דאי בכ"הג
דשקיל מחצ' לנפשי' מדריש' ש"מ דקת' אין שמי' עגלין וסייחין למחצה
והשתא למחצית הפסד אסור השתא דמקבל עליוה כל הפסד מבעינא
אלא הא אשמועינן דאע"ג דלא שקיל מידה בחדא אסור עד כאן דבריו
ולא ישרו בעיני מפני שאמרו היכן מצינו הלואה דלית בה הנאה כלל
ללוה וכל הנאה לבעל הפסדון הא ודאי לאו הלואה היא כלל ומתני' משום
ס' פא איצטריך לאשמעי' אכל מקבלין צאן ברזל בגוי ע"כ דבריהם ויובל
להיות שחזר הרב מסברתו שמשאתי בפירושו' שכתב אין מקבלי' בגוין
שמוקבל ק' צאן בק' סלעין וחפירות למחצה אפילו יתן לו שכר ומונו אסור
מפני שנתחייב לו בכל הדמי' שלה' ובשטל בעל הבהמ' ריוח מהן נרא'
ברבית ואין זה דומה לשומר עגלי' וסייחים שאמרנו כי שם שניהם קבלו על
עצמם אחריות הקרן ואין שם אסור אלא בעמלו ומזינו ואין צ"ל זו קתני
אי נמי דההיא שומא אפילו ביחשו משל' פלוגא דבבבא אכל קבלנות דהבא
אם כחשנו או הוולו הדרי בעיניהו נרא' מדבריו שכתב בפירושו' דמתניתין
מיירי בשחזקבכל קבלה שיטול ממנה מחצ' הריו' ואז נאם' אחריותו מפני
שבעל הבהמה הוא קרוב לשב' ורחו' להפסד וזה געשה לו' עליה מפני
שנהג' מן המחצה שהוא כלוה עליה ולפיכך אסור • אבל בשביל הריות
לבגליה דהיי זה מותר • מבאן יש להיבית האומר לחברו הלוי מאה ואני
אתעסק בהן לכל הנאתך ועמדו באחריות כל המאה הריו זה מותר אין זה
רבית אלא הריו הוא כשומר חנם שרתנה להיות בשואל ובחלק ההיתר
נפרש כיצד מותר לשכור פרה ולשים אותה על עצמו ולומר לו אם פרתה
הריו היא עלי בכך ובך ואין כאן משום רבית ועל אי זה ענין מותר לקבל
ואפילו צאן ברזל שאמרנו :

בט וכן אסרו חכמים שלא לפסוק על הפירות עד שיצא השער יצא
השער פוסקין אעפ"י שאין לזה יש לזה והוא שלא היה לו מאותו
המין כלל ובחלק ההת' נאריך בזה וכן אסרו שכל דבר שהוא מחוסר שלש
פלאכות אין פוסקין עליו אלא א"כ יצא השער ובדגס' אמר רב מחוסר
שתיים פסק שלש אינו פוסק ושמואל אמר בידי אדם אפילו מאה פוסק
בידי שמים אפילו אחת אינו פוסק ואע"ג דקיל' הרבא בשמואל בדיני
הבא אסורא הוא וקיל' ברב באיסורי ובחלק ההת' נאריך בכל הלואות
תאה בסאה והלואה דינר או זהב שאין יוצאין באותו מקום אם הוא כמו
פיראופוס' בהן דרך מקו וממנו על שער שבשוק מה דיניה' אימתי
אסור ואימתי מותר :

ל וכן אסרו חכמים לבל אדם חשוב שאם היו חמי' גמבירין במדינה ד'
פאין בסלע ובפבר' ו' סאין בסלע הריו זה אסור לתת לו סלע בדי
ש"בא

והרב הנמקי ז"ל כתב דאתא לאשמועינן דאין מקבלין כלל ואפילו
יהיב ליה אגרא הואיל דכלה מלוה אכל לעיל דפלוגא מלוה חקן
אחר כך נותן לו שכרו כפועל בטל וכן הביא הרב ז"ל בבית יוסף בשם
הר"ן ז"ל • וקשה היאך מתרשים בזה יתור המסנה דהא ודאי מלתא
דפסיטא היא דכיון דכל' מלוה ואין
לנותן שום חלק פקדון בו מה תועיל'
נתני' שכר לקבל ריוח • וכי המלוה
מעוטיו יהיה מותר לו הרבית אם
יתן לו שכר על כך • ואם כן גם
זה ממשנה קמייחא שמועינן לה
דכשיל חלק הפקדון נותן לו מחצית
הריות ועליה יהיב לו שכרו : אבל
כשלין סס פקדון אסור : ולדק
הראב"ד בפירושו' סמכיא רבי'
דפי' המסנה כרש"י וכתב שאפילו
יתן לו שכר עמלו ומונו אסור
מפני שנתחייב לו בכל הדמי' וכו' :
ומסיק דזו ואין ל"ל זו קתני הריו
דלאו חדוש היא זה ודחוק דהיי זו
וא"ל זו :

והרומא מחרב ז"ל בבית יוסף
לעל דברי הרן והרב
הנמקי ז"ל כתב וכן כתב בעל
התרומות דכ"ב בשם הראב"ד ז"ל ע"כ :
כאלו כלם אמרו דבר א' • וההבדל
רצ' ביניהם דהיי להשוו דין שהוא
פסוע ודאי לכ"ע : מכל מקום
לענין מתני' להר"ן ונ"י הויא לא זו
אף זו ולהראב"ד ז"ל ז"ל :

אך מה שחירן עוד הראב"ד ז"ל
דשומא דמתניתין קמייחא אס
כחשו משלם פלוגא דכחשא אכל
קבלנות דהכא אס כחשו או הוולו
הדרי בעיניהו וכו' : הוא דבר
תמוה : דאם כן מאי קאמר אביי
הא דלא קביל עליה אונסא וזלל :
הא ע"כ מהכרח יתורה דמתניתין
לריך לומר דמיירי נמי שאם הוולוה
הדלא בעינה דכדרי הראב"ד ז"ל ואפי'
נאמר דאביי לא ידע האמת
ולדידה הויא מתני' ז"ל לז' :
מכל מקום לפי האמת אס איחא
דאם כחשה או הוולוה הדלא בעינה
תקשי ליה היכי קרי ליה ל"ב הלא הם פותחים אלאו כלפריך רבא לאביי :

וחו אי ככהאי גוונא אסור מאי פריך רבא ליפלוג ולייתי וכו' :

כט וכן אסרו שלא לפסוק וכו' בחלק ההיתר יתבאר בס"ד :

ל וכן אסרו חכמים שאם היו וכו' דק' ס' ג ע"כ אמר ר' נתמן האי
מאן דיהיב זוי לקיראה וקא אזלי ד' ואמר ליה יהיבנא לך
ה' ה' איחנהו שרי ליתנהו אסור פסיטא לא לריכא דאית ליה אשראי
במתא מאי דתימא כיון דאית ליה אשראי כעל סיבא דבי או עד שאמלא
מפתח דמי קא משמע לן כיון דמתסרי גוביינא דליתנהו דמי • ולפי
שרבינו ז"ל בחלק ההית' אינו מביא דין מינורא זו אלא אגב גררא נשא ונתן
בו כאן :

הרמבם דפרק ט' כתב דין זה קרוב כלשון רבינו בסתם ולא פי' שקבע
לו זמן • ואזיל בזה לשטתיה דפ"י דכל' שקבע זמן אף על פי
שיש לו מאותו המין או כשיצא השער אסור :

אבל החוס' כתבו דאמר ליה יהיבנא לך תמס' בזוזא פי' לזמן פלוני
איחנהו שרי ליתנהו אסור אכל ד' בזוזא שרי לפסוק כיון שכן השער
דפוסקין על שער שבסוק ואם תאמר אמאי אסור לפסוק ה' בזוזא מאי
שגא מטרשא דרב נתמן גופיה דשרי למכור סחורה בהמתנה יותר
מדמיה וכלבד שלא יפרס אס' מעכשיו בפחות ואם לזמן פלו' ביותר וי"ל
כיון דאזלי ארבע בזוזא הוי כאלו פירס אס מעכשיו בפחות ואם לזמן פלוני
ביותר וכו' ע"כ • הרי דסדרי לאפילו אמר לזמן פלוני כל שיש לו שרי
אפילו לתת ביותר אי נמי ליתנהו כל שנותן כמו שיצא השער שרי • ודלא
כהרמב"ם בתרומהו :

ואפשר

ואשר לאף המצב"ז לא לאסר בקביעות זמן אלא גבי הלואה דהכי מיירי כפי' אבל הכא דהויא מקח וממכר יודע דאף בקביעות זמן שרי כדמחלקי התוספות הכי בדבור שאחר זה מדחינן דלוקא פאה בסאה גבי מכר שרי תמא בארבע • והאי

שיבא לו' סאין מן הפ' ואעפ"י שיעמדו באחריות הלוקח אם אבדו בדרך או נגנבו ובדגריסין פרק אי זהו נשך בסורא מילי ארבעה בפומבדירא מילי שיתא יחיב רב זון ומקבל עליה אונסא דאורחא ושקיל חמשה ומקשי' ונישקול שיתא ומשנינן אדם השוכב שאני וכן אסרו חכמים דבר זה לכל אדם בשאר מיני פחורה שאינה יוצאה ובדגריסין מה לעשות בגרומאית בן א"ל רבי ישמעאל בקש לעשות בן ולא הניחו ר' וכן הלכתא • וכן אסרו חכמים שאם היו נמכרין ד' סאין בסלע ונטל את הדמים שתן לו ה' בסלע ואין לו חטים אך אחרי' תיבין לו אסור מפני שהוא מחוס' גבי' אנה והם כאלו אינם כידם ומזלזל לו מפני שמקיפו ובדגריסין אם יש לו באותו מקום מותר ואם לאו אסור ומקשינן פש' לא צריכא דאית ליה אשראי במתא מהו דתימא בער שיבא בני או ער שאמציא כפתח דמי קמ"ל כיון דמחוסר נוכינא כמאן דליתנהו דמי :

לא וכן אסרו חכמים שהחולך לחלוב את עיניו או לגזוז את רחליו או לדרו' בוורח ומצאו חברו ואמר לו מרה שני חולבו' כך וכך אני מוכר לך בכך וכך אסור אלא א"כ יצא השעד והכי איתא בפ' אי זהו נשך מה שאין כן במוכר דבר המוכר לקרקע והוא קטן וחלנה עמו ליתנם לו בשגורלו שזהו מותר היפא דאיתנהו ואם לאו אסור ובחלק ההיתר נפרש כזה :

לב וכן אסרו חכמים שאם היה מוליד פחורה ממקום למקום לא יאמר לו חנה לי ואני אעלה לך שם כשי ששוע לשם היה ברשות לוק' עד שיגיע לשם אסור כדגר' המוליד חבילה ממקום למקום מצאו חברו ואמר לו חנה לי ואני אעלה לך בדרך שבעלן רך באותו מקום ברשות לוקח אסור : וכן בפירות אם היה מוליד פירותיו ממקום למקום מצאו חברו ואמר לו חנם לי ואני אעלה לך פירות שיש לי באותו מקום אין לו פירות באותו מקום אסור והכי איתא בפרק אי זהו נשך וכן אסרו חכמים שאם הלוחו ממט' הירות כשה משקל כסף יש בו והוסיפו על משקלו יותר על חמשתיו אף על פי שלא הוזלו הפירות מחמת אותו תוסף או שלא הוסיפו עליו כי אם עד חמשתיו והוזלו הפירות מחמת אותו תוספת זה אסור ליקח ממנו אותו תוספת ויש לו לגבות ממנו כל אותו תוספת וכדאיתא בפרק הגזול ואיכא מאן דאמר דהוי כרביית קצוצה אם עבר וקבלו ואיכא מאן דאמר דהוי אכרית ואין מוצאין ממנו ובחלק ההיתר נאריך בזה פרוסופו עליו ובפחתו ממנו ובמלו' על השטבע ונפסל מה דני' : נפרש

לא וכן אסרו חכמים שהחולך וכו' • ברייתא דף ס"ד לבד מויתונן לה לעיל : ולשון רבינו תמוס אללי שכתב מלאו חברו ואמר ליה מה שעני חלבות כך וכך אני מוכר לך בכך וכך אסור אלא אם כן יצא השער למשמע דמה שהוא אסור היינו כסלא יצא השער : והרי גבי מאן דתיב זון לקירשה דכי ליתנהו אסור : אדרבא עקר טיטס האסור הוא מפוס' לאזלי ד' דהיינו יצא השער אבל אי לא יצא השער הים מותר והיאך כתב כאן רבינו אסור אלא אם כן יצא השער : ונריך סנדקוק בפירושו שכונתו לומר אסור אלא אם כן יצא השער בן כפי מה שקצב : ומ"ס מה שאין כן בדבר המחבר לקרקע כתבאר לעיל :

לב וכן אסרו חכמים שאם היה מוליד כו' ברייתא בסוף עמוד ב' ופרס"י ז"ל ממקום למקום ממקום הזול למקום היוקר חנה ליואליכנה ואעשה לרכי במעות עד זמן פלוני ע"כ נראה דלוקא כשאמר שרונה להשתמש במעות אחר המכירה אסור משום דמשתת מכירה ואילך היא הלואה גמורה ולפי אי לאו לקביל עליה מוכר אחריות לאו בשעת מכירה מה שנמכר צווקר של בעלים ראשונים הוא היה אסור : אבל אי אמר למיד פסימכרס יתן הדמים למוכר ולא יסארו במלוה אללו • משמע דאין בזה אסור דאין כאן הלואה כלל ואין הלוקח מחלנה כלום כיון דאזנה סחורה עצמה מולכה למקום היוקר וטס מוכרש ונותן מיד למיה למוכר : נמצא שמה שמוליד אותה שם הלוקח על אחריותו : חסד הוא שמתחיל

פס המוכר : אבל הפור' כפי' ע"ג כתב אם אחריות ההלכה על הלוקח אסור אפילו אם אמר אפרענה לך מיד כשתמכר שמיד במקום הזול נעשה עליו הלואה כפי מה שסוה שם ומוסיף לו לכרעו במקום היוקר בשביל המתנה המעות ע"כ : ולפי זה נריך לומר דמאי דקאמר רס"י ואעשה לרכי במעות אחרת למלח נקט דאין לך לעשות פה"ג אלא כדי להשתמש במעות דאי לאו הכי למאי נ"מ יקבל אדם שום אחריות ללא הועיל : טוב טוב ובכתבא לי להיכא דקאמר בהלוי שרונה להשתמש מהמעות ל"מ במלח דלוחמו ידועה דיצא השער לפש"טא דאסור : אלא אפילו במלח דאין שומחו ידועה או כסלא יצא השער • אף על גב דגבי מלח דרב נחמן אמרינן דכשהי גוונא כל שלא פירש אם מעכשו וכו' מותר הכא בענין חבילה נראה דאסור אף על גב דאין מפרש אם מעכשו וכו' : משום דהתם סוף סוף עקר החוב מכירה הוא : אבל הכא עקר החוב הוא הלואה שהרי פירש"י כונתו שרונה להשתמש בדמים ואין עקר חובו אלא אחר מכירה ואילך ולפיכך אסור • אבל כשאמר אפרענה לך מיד כשתמכר בזה נראה שם הוא דבר שאין שומחו ידועה מותר לרב נחמן ללא גרע מהיכא דמוכר צווקר ממש דכל שלא פירש אם מעכשו פו' מותר : אלא מיהו היכא דבמקום היוקר עבדו להעלות הסחורה הרבה יותר ממקום הזול : אפשר דככה"ג יהיה אסור אף כסלא יצא השער כאותה שכתב הטור ז"ל גבי מרשא : ופ"ש וכן בפירות אם היה מוליד פירותיו וכו' : ג"ס ופרס"י ז"ל אין לו באותו מקום אסור כשתכר המתנה נהו לו זה במקום היוקר ע"כ : ונראה דבמקום היוקר לאו דוקא שגולע ממש שהוא מקום יוקר : דלא עדיף מה שמשלם מעליו אחריות הדך להוליד הפירות ממקום למקום • מביאה בסאה במקום זה עלמו דאסור אפילו לא ידעין אם יתיקרו ואולי יוזלו • ואם כן בכל ענין אסור ללוות כאן פירות כדי לפרעם במקום אחר כל שאין לו פירות באותו מקום • ונקט מקום היוקר לרבותא דהיתר דכל שיש לו מס אפי' הוא מקום היוקר ידע מותר :

ית יח ונראה להיכא דיצא השער באותו מקום ה"ל נמי כאלו יש לו שם דהא מצי לקנותם בכל חפצו וכל סאה בסאה שרי בחז' מאני חרי גוונא ועיין בחלק ההיתר

ולאפוקי חל חירולא דמיתתו רבינו לקמן כשם רבינו חס' ז"ל דהכא נמי לא מקסר אלא במפרש ממש • וכעת אין בידי ליישב זה :

ובתב' הטור סימן קע"ג י"א שמוחר אפילו במפרש אם אקדים לך המעות לא חתן אלא י' • ואם לכשתתן לי החפץ חתן י"ב וה"ר ישעיה פתח דוקא בסתם אבל במפרש אסור והכי מסתברא עד כאן לשונו : ולסדרת ה"א קשה מכ"ש פדאקשינן לתוספות דרב נחמן בהא דהיתר אשמועינן דבאיתנהו אפילו פירוש בהדיא שרי • ומכל מקום לפי מסקנת הטור דפסיק כהר' ישעיה לפאורה היה נראה דאף על גב דגבי מרשא דרב נחמן כתב הטור בזה הסי' עלמו שאפילו אינו מפרש בהדיא אין היתר אלא במעלה מעט אבל מעלה הרבה עד שנכר לכל שבשביל המעלה המעור' הוא הוה ליה כמפרש ע"כ • עכ"ז הכא גבי הקדמת המעות אפילו מוזיל הרבה עד שנכר שבשביל המתנה החפץ מוזל מותר : דהא כסלא השער דה"ל כמפרש גבי מרשא ואסור : הכא שרי כיון דלא פירוש בהדיא משום דאין כאן אסור אלא כשפירש ממש אבל לא בדבר שהוא כמפרש כדכתב הרב ז"ל בבית יוסף לדברי התוספות והרא"ש ז"ל : ואם כן במזלזל טובא נמי ה"ל כמפרש ואינו מפרש ממש ומותר :

יו יו אלא • להיכא לספוקי דכיון דיצא השע' חשדינן ליה כמפרש • וגם מוזל טובא ה"ל כמפרש השתא דאיתנהו תרוייהו חשיבי מפרש ממש שהרי הדבר מבואר מאלד וגילה לעין דאגר נטר הוא ואולי בכשהי גוונא אסור • ולא יהיה מקום לזלזל הרבה אלא בדבר שאין שומחו ידועה : ומסתברא דבכל אופן מותר : משום דטעם הסותר באית ליה הוא כדכתב הרי"ב ז"ל סימן ש"ו ומיתתו ליה הרב ז"ל דכיון דמלאורייתא מעות קומות : ה"ל לענין רבית כאלו קנאם מעתה ואין כאן הקדמה וכו' : ולכן כל שלא פי' בהדיא אם מעשיו אע"ג דאיכא כמה הוכחות : מכל מקום כיון דאיתנהו גביה לעולם אמרינן וחסדינן באלו קנה קנין גמור מעכשו וכאלו אינו ממתיך כלל ומותר : אבל כשאמר כפי' אם לזמן כו' : הא איכא המתנה בדורה ואין כאן לד היתר : ועיין עוד בחלק ההיתר בענין מרשא :

חלק ד

א ראובן

שאלו מעותיו וכו' הך בריית' דהניח להם אביהם מעו' של רבית הובאה בשלש מקומות : בא"ז דף ס"ב ובסגולת קמח דף ל"ד • ובסגולת בחרא דף ק"ח ואיפליגו בטעמא דמי דר חמא אמר זאת חומרת רשות יורש כרשות לוקח דמי דבא אמר לא"ל רשות יורש לאו כרשות לוקח דמי ושאני הכ' דאמ' קרא אל תקח מאתו נשך ותרבי' אסדר ליה כי הוי דניתי בהדך לדילי' מזהר ליה רחמנא לבריה לא מזהר ליה רחמנא ע"כ • ופסק הראש ז"ל הלכתא דרשות יורש - לאו כרשות לוקח דמי • וכן הו' מסקנת הפוסקים ז"ל והיינו דכתב רבינו ולא עמ' משום דרשות יורש כו' :

ויש לחמוס על רש"י ז"ל דהגזול קמח כחב אסך ברייתא וזה לשון חזן חייבים להחזיר דכתיב והשיב אה הגזלה אשר גזל והני לא גזול מידי דקניניהו בשנוי רשות וקסבר רשות יורש כרשות לוקח דמי ע"כ • והוא תימא אמאי שדיק טעמא דרבא שהוא אליבא דהלכתא דין לענין רבית דאחי כרבי אלעזר דרבי קלנאס יולאס דליניס דנפיק מהאי קרא • ובין לענין גזלה דקיי' לן רשות יורש לאו כרשות לוקח דמי • ונקט טעמא דרמי דר חמא דהוי ללא כהלכתא :

ואפשר לומר דמשום דכרך סוגיא דסגולת דברייתא דגזלנין ומלוי דברית שהחזירו חזן מקבלין מהן נשנית בימי רבי • ועלה פריך מהניח להם אביהם וכו' • ומשני דדין הוא דאביהם נמי אינו חייב וכו' • ובא"ז כ"כ פליג רבי יוחנן גופיה ארבי אלעזר וסביר ליה דרבי קלנאס אינו יולאס דליניס ופריך עליה מהך דהניח ומשני כה"ג הוא וכו' • אלמא סוגי' דסגולת דהגזול קמח כרבי יוחנן אלא • וכיון שכן ע"כ לר"י ז"ל לא מני למימר דטעמא דיורשים פטורים הוא משום דלדידיה אזהר רחמנא וכו' דהא לא דריש קרא דוחי אחיק עמך להא • ומ"ס כתב כאן רש"י ז"ל טעמא דרשות יורש כרשו' לוקח כי הוי דליתי כרבי יוחנן כיון דהוא מרי' דהך שמעתא ואע"ג דהתוס' כתבו דסוגיא דסגולת כמ"ד רבית קלנאס יולאס • רש"י ז"ל ראה לאוקומה כר"י שהוכר כאן :

אבר אם הניח להם פרה כו' • דהגזול קמח אהא דפריך אי עשה חסודא מאי בעי גביה סקסו בחוספסו וז"ל וא"ת ולימא כגון שלא קבלו ממנו דאין מקבלין מהם וז"ל דאם החזיר ולא קבלו ממנו לא מחייבו בנים להחזיר מפני כבוד אביהם דתו ליכא גנאי • א"כ בדבר המסוי' ומקבלין מהם מפני כבודו ומשני בשלא הספיק להחזיר עד שמת לפיכך חייבים בנים להחזיר מפני כבוד אביהם ומקבלים מהם

עלמא מירע ידעי דרבית אסור כי כל מקום שתמצא לשון ידעיה זו יש גופות חלוקות בדבר • ופדאמרין בגיטין שאני אתתא דלא ידעיה לאקנויי וכמו כן זאת הידיעה אחר שחיה תלויה שאחר ידיעת האיסור באה המחילה והמתנה אין כל הדעות שוין בכך לתת ולמחול מתנה ומחילה גמורה בראוי בלב שלם ובלא הערמה שזה אינו כי אם בת"ח מועטים שהן גדולים בחכמה ויראת שמים וכראיתא בבכורות דאמר מבקרך ולא של שותפין וגרמינן עלה מרי בר רחל אוקניגתו לאודינהו דחותיה לרעותיה ואמרין עלה דוקא מרי בר רחל דידע לאקנויי הא אינוש אחרינא לא • ופרש"י ז"ל כההיא דתלמידי חכמים דידעו וקא מחלי ואפילו הכי בלו חותיה ושיילין והא ידע לאקנויי ומשני אדם חשוב שאני והא נמי דכותה היא • גם יש מתרצין דברבית דלאחר הלואה קאמר ודייקי ליה מרגקט לישנא דתלמידי חכמי' מיתרין ללוות זה לזה כרבי' ולא קתני מותר להלוות זה את זה דרבי' מבי' דבשע' הלוואה מנה במנה בלא רבי' קא מוסי' מהדרי ואחר הפרעון נתלו רבי' והוא כמו רבי' מאוחרת וזה מותר לתלמידי חכמים בלבד

חלק רביעי

אנפרש

דברים שהן כמו רבי' ואין בהם איסור לא מן התורה ולא מדברי סופרים דעוהבן כי יש דברי' שהן ממין רבית והן מותרים ביד מי שהן ליהנו' מהן והוא כגון ראובן שהלו' מעותיו ברבית קצוצה ומת שאין מוציאין כלום מאותו רבית מיד הבנים והן אובלין אותו וגהנין ממנו וברתניא בהגזול בתרא הניח להם אביהם מעות של רבית אע"פ שיודעין שהן של רבית אין חייבין להחזיר ולא טעמא משום דרשות יורש ברשות לוקח דמי אלא טעמא בדבא דאמר טעמא דמילתא משום דקאמר קרא אל תקח מאתו נשך ותרבי' לדיריה קא מזהר לי' רחמנ' לבריה לא קא מזהר לי' רחמנ' ואע"ג שהאב עשה תשובה ומת ולא חספיק להחזיר אין חיותים חייבים להחזיר אותן מעות מפני כבודו הואיל וליתיה דבר המסוי' דהא מעות ניהו אבל אם חניח להן פרה וטלית וכל דבר המסוי' ועשה תשובה ולא הספיק להחזיר עד שמ' בזה בניו מחזירין מפני כבוד אביהן אבל אם לא עשה תשובה ומת ברשעו אפילו מדבר מסוי' פטורים הבנים מלהחזיר דהבי גרסינן באי זהו נשך הניח להן אביהן פרה וטלית אמאי מחייבי קרי כאן ונשיא בעמך לא תאור בעושה מעשה עמך ומשנינן דאמר רבי פנחס בשעשה תשובה הכא נמי בשע' תשובה ומקשינן אי עשה תשובה מאי בעי גבי' ומשנינן בשלא הספיק להחזיר עד שמת הא למר' שאם לא עשה תשובה אפילו דבר מסוי' אין מחזירין אותו :

ב וכן

יש אחרי' שהן מותרין להלוות זה את זה ברבית ואין בו שום איסור בדבריהן ת"ח שמלוין זה לזה ברבית ובגרסינן בסוף פרק אי זהו נשך אמר רבי יהודה ת"ח מותרין להלוות זה לזה ברבית מ"ט ידעי דרבית אסורא ומתנה הוא דקאחבי להדרי ודבר זה צריך ביורר כי בודאי אם נאמר הדברים בפשטן אין לך תינוק בישראל של בית רבו שלא ידע ידיעה זו שהרבית אסורא ובולן ת"ח כדבר ואין נמצא אדם שלא יהא מותר להלו' ברבית לחברו אחר שלמדו ושנו תורת המלוא והלוח וזה ודאי דבר תימה הוא אלא שיש דוחקין ואמרי' דהא דרב יהודה אמר שמואל דאמר ת"ח מותר ללוות זה מזה ליתא ולית הלכתא כותי' וקא בעי מימר דהא דקא מסיים ואזיל בפרק אי זהו נשך עלה דההוא מילתא דקאמר דמותר להלוות בניו ובניו בתי ברבית ומסיים ולא היא דילמא אתא למסרך האי ורא היא אמרי אכלדו מלי קאי פירוש אמילתא דקאמר רעיל מההון וקאי נמי להא מילתא דת"ח ולמלתא דאמר שמואל לאבית ולהתא דמותר להלוות בניו ברבית אכלהו קאי ובכלהו קאמר ולא היא כלומר ולתנהו להרא מנהון הלכתא וכן מצוי בחשוכה לרב עמרם גאון ז"ל וזה ודאי הוא חזק מן הדעת ודבר שאי אפשר לאמרו שנגזר עליהם משום חשש סרך כי בודאי תלמידי חכמים זריוסיהם ולא ירגילו עצמן בדבר האסור וכמו שאנו אוסרים כי תלמוד חכם מותר לחלוות לעכו"ם ברבית כיון דתלמיד חכם הוא לא גמר ממעשיו ולכ"ע אסור ולודיהו שרי ודאי נמי דכות' היא גס דה"ר שלמה וכל שאר חמפרשי' לא פירשו ולא מלת' הי' דילמא אתי למסרך כי אם אמילת' דמותר להלו' לבניו וכו' ובהא איכ' חשש סרך מפני שהם קטנים ובמה שירגילו עצמן בקטנות גס כי יקין לא יסור ממנה שיחמדו הממון ויהיה להם כהיתר • גם מצאנו כי כל חמפרשי' והמחברי' והר"ף בכלל שקבעוה בחבור' על כן יש לנו לפתו' ולישב פירושה דע כי הצרפת' פירשו בתוספות דדוקא בדבר מועט בלבד דכלאו הכי היו נותנין כך זה לזה אע"פ שלא ילוה לו כלום אבל דבר מרובה לא שהרי דומה שאינו יכול ליתן לו מהנה אף בשאינו מפר' בתור' רבי' כ"ש כשמפר' ודבר מועט נמי לא אמרן אלא ת"ח אבל אינוש אחרינא לא דייקי כולי' חאי ונותנין בתורת רבית ע"כ סברתם • ובעיני יש סעך לדבריהם מדקא סמיק ותני לגביה דההיא ת"ח ההיא דאמר שמואל לאבות בר אידי הלוי מאה פלפלין במאה ועשרים וארץ פ' שרי מפני שכל זה דבר מועט והוה לי מתנה בההיא דתלמידי חכמים דבדבר מועט שריא כי האי ויש מפרשים ז"ל דמדנקט לישנא דידעי דרבית אסורא לאו למימרא בדס'ר בעיקרא דבולי

ללא שייכא חקנה גבי בנים • ועי' מאי בעי גביה דאביה ליה למפרו או להוציא מתת' ידו ומללא חשש לכבדו א"כ אמאי חייבים בנים להחזיר ע"כ : **ואיכא** למידק לפי תירוצם דהא דקאמר דכ שלא קבלו ממנו אין ספק חייבי' להחזיר אפילו בדבר המסוי' דהא עלה קיימינן בסיפא דברייתא

אם כן אמאי מחלק במתניתין בין שאינו מסוי' למסוי' לפילוג וליתני כולה במסוי' ולימא הניח להם דבר מסוי' שהחזירו ולא ראו לקבלו אין חייבים להחזיר (וכיון דטעמא הוא משום דליכא גנאי ממילא הוה שמעינן דה"ל בשאינו מסוי' דליכא גנאי דפטור) הניח להם דבר מסוי' שלא הספיק להחזירו חייבים להחזיר • ובתירוצם הסני' לראות דכיון דבדבר המסוי' נוקבלים מהם • אם כן חייבים הם להחזיר ללא אמרינן דאין חייבים להחזיר אלא מה שאין מקבלים מהם • ונמצא לפי זה שהבנים יש להם דין האב עצמו דמה שהאב חייב להחזיר דהיינו דבר מסוי' הואיל ומקבלים אינו נמי מחייבי להחזיר • ומה שאינו חייב להחזיר דהיינו דבר שאינו מסוי' אינו נמי לא מחייבי להחזיר • וכיון שכן מאי האי דמחרץ בגמרא בדקין סוף דאביהם נמי אינו חייב להחזיר אלא משום סיפא וכו' :

ומכר מהם וליפיק מדבריהם לענין הדין דאפילו בדבר המסוי' אם ראה להחזיר ולא קבלו ממנו אין הבנים חייבים להחזיר :

ב וכן יש אחרים כו' • סך רואה כמה מרח ויגע רבינו למנות טעם נכון לדון זה ודאמת שהסברא הראשונה שהביא דמאי דקאמר בגמרא ולא היא כוללה מילי קאי אינוס' הסגמרא סובלתה דבשלמ' אי הו' כל הני מימר' דשמואל גופיה הו' אפשר לדחוק דאע"ג דקאמר בלשון יחיד ולא מלתא הו' היינו לומר דכל מלתא מהני לאו כלום היא • אבל כיון דמיומרא דת"ח אמרה שמואל ומימרא דבניו ובני ביתו אמרה רב ודאי כל"ל ולית הלכתא כרב ולית הלכתא כשמואל כי כן הוא דרך הגמרא וכ"ס דכיון דעבד שמואל עובד' במלתיה הלכה פסוקה היא :

ובמה שכתב רבינו על סברא זו שכן מלוי דתשובה לר"ע גאון ז"ל • אולי לאו דסמכא הוא שהרי ה"ס כתב בפ"ה דסס הרמב"ן ז"ל דבעסקי סעודה ודבר מועט שרי בשלא קלן חסלה וסיים וכן פסק רב עמרם דתשובה ע"כ • ושם אפשר דרב עמרם מבין כל דברי שמואל כפסגס דקלנאס גמורה מותר • ומ"ה פסק דלא כשמואל והיא דתשובה שמי' רבינו דשמו • ולענין דין הרמב"ן ז"ל דבעסקי סעוד' ודבר מועט כשלא קלן פוסק כן דמותר ולא ממימרא דשמואל אלא מסברתו דמסתב' טעמ' דהתירא דכיון שלא קלן מתחלה והו' דבר מועט ודאי למתנה איכיון הואיל ותלמיד חכם הוא :

ומה שרצה ליישב עם סברת בעלי התוס' ז"ל דדוקא בדבר מועט שרי

שאני אתתא דלא ידעיה לאקנויי ונכמו כן זאת הידיעה אחר שחיה תלויה שאחר ידיעת האיסור באה המחילה והמתנה אין כל הדעות שוין בכך לתת ולמחול מתנה ומחילה גמורה בראוי בלב שלם ובלא הערמה שזה אינו כי אם בת"ח מועטים שהן גדולים בחכמה ויראת שמים וכראיתא בבכורות דאמר מבקרך ולא של שותפין וגרמינן עלה מרי בר רחל אוקניגתו לאודינהו דחותיה לרעותיה ואמרין עלה דוקא מרי בר רחל דידע לאקנויי הא אינוש אחרינא לא • ופרש"י ז"ל כההיא דתלמידי חכמים דידעו וקא מחלי ואפילו הכי בלו חותיה ושיילין והא ידע לאקנויי ומשני אדם חשוב שאני והא נמי דכותה היא • גם יש מתרצין דברבית דלאחר הלואה קאמר ודייקי ליה מרגקט לישנא דתלמידי חכמי' מיתרין ללוות זה לזה כרבי' ולא קתני מותר להלוות זה את זה דרבי' מבי' דבשע' הלוואה מנה במנה בלא רבי' קא מוסי' מהדרי ואחר הפרעון נתלו רבי' והוא כמו רבי' מאוחרת וזה מותר לתלמידי חכמים בלבד

שהיה נותן בללו הכי גם הצור ז"ל סימן ק"ס כתב כן והרב ז"ל כ"י
הביא כן בספר הרב הנמקי ובספר תלמידי הרשב"א ז"ל * ואע"פ שכלם
מסכיני בדבר זה שלא הותר אלא בדבר מועט ימים חלוק סברות ביניהם
לפי הסופר ז"ל הוא מוכרח בדבר מועט שהיה נותן בללו הכי מותר
לת"ח אפי' להטות מעקרה כפסטה
דגמרא דאמר שמואל לאבוב בר אידי
הלוי ק' פלגין בק"ב דאי * דוקא
בשלא הניחו מתחילה לדידן אפי'
בע"ה שרי כי האי גונא כדמוכח
מדבריהם דף ס"ד בה"א ללא ידור
בחדרי חסד * ואלו להרמב"ן ז"ל
לא הותר דבר מועט אלא כשלא
הניחו מעקרה :

ג ים מדרגין וכו' * ים לדקדק לפי
תירוצו זה דליון דברית
מאחרת התירו לתלמוד חכם משום
דקוי דרבנן ולא גזרו עליהם כיון
דרבנן מתמרי דרבנן וכו' * אם כן גם
בשאר אבן רבית יומא הכי לליסוי
מוחר בת"ח משום דכיון דידעי דאית
ביה אסור גמרי ויהיב לשם מתנה
ונמא שאלין לדבר סוף * ורחוק הוא
לומר שהותר להם כל אבן רבית * וגם
אין שום סברא לתקן בזה בין רבית
מאחרת לשאר רבית דרבנן :

ג בדברי הלל ז"ל ים מדקדקים
וכו' בפ"ד וכת"ה ז"ל ופי' רבינו
ללאו למימרא שיקללו בשעת הלואה
ויקפידו בזה דכ"י הא רבית קליה הוא
דבר תורה ואינה מותרת לת"ח אלא
דוקא בשלום סתם שאין המלוה מתנה
שום דבר אלא הלואה נותן לו יתור וזהו
שאמרו ללוי ולא להלוות יתורא מלסון
הגמרא שהוא מותר אפי' באמירת הלואה
בשעת הלואה ומדברי רבינו דוק * פלוס
סתם וכו' והרמב"ן ז"ל הוסיף להקמי'
ואמר שאינו אלא דוק * בעסקי סעודה
ובדבר מועט כו' עד וסמאל ה"ק
הלוי ק' פלגין ואפשר שבשעת פרעון
אפרע יך ק"ס שלא אקפיד למנות ואריך שזה כבודי אפי' הספתי
על תומם כל זה לשון ה"ה ז"ל :

וראוי לדעת לפי סברת הרמב"ם והרמב"ן ז"ל מאי רבותיהו דת"ח
שמות לכן ככה"ג שנותן לו יותר על מה שלום ממנו שהרי גם
בשאר אדם שרי בהכי כה"ה דרבינא דספדי ליה טפי דמייתי לה הרמב"ם
פ"ח ורבינו לקצן ולפי פ"ה ה"ה ז"ל לא תקשי לן דפי' ה"ה דפי' דללא שרי
אלא אחר הפרעון אבל בשעת הפרעון אפי' בסתם אסור והבא בת"ח
שרי אפילו בשעת הפרעון * אבל לפי מה שהבין העור דאפי' בשעת
הפרעון מתיר שם הרמב"ם ז"ל מה כח ת"ח יפה * וסמאל אפשר ליסבור
הרמב"ם לדעת העור ז"ל להבית דת"ח היא דאפי' יהיב ליה מתנה
מרב' דאפשר לומר דמוכחא מלתא דלסם רבית היא מ"מ כיון דת"ח הוא
אמרינן מאתמא ידע חומר האיסור וגמר ונתן לשם מתנה אבל בשאר אדם
לא הותר אלא במוסיף על המלה שנתן לו דסתם תוס' כמדה היא מתנה
מועטת * אבל אם היתה ממש מתנה מרובה לא הותר שרי *

ולהרמב"ן דאסור הבא בת"ח מתנה מרובה ולא הותר אלא בעסקי
סעודה ודבר מועט יהיה החדש בת"ח שאפי' אמר
מתחלה שלא יקפיד להוסיף איהו דבר משום כבודו מותר לת"ח דאי לע"ה
לא היה מותר באומר כן מעקרה אעפ"י שפי' שיתן במתן גמור *
ורע דברים אלו גבי הא דכתב הר"ה שבעין תחיל' רבי דאי בשע'
לקיחת רבי' אפי' אני נותן לך במתן אסור לקבלו כתוב בהג"ה
ז"ל ושאין ת"ח אפי' אם התנה מתחלה כדי לתת לו בתור' מתנה אסור
מא"ז ע"כ ולסון זה נתקשה אלא הרב ז"ל כ"י * וכתב אינו מבין הגם
זו דמשמע מדבריהם דכי התנה מעקר' לא מתסר כולי האי וליתיה
דלא ודאי טפי דמי לרבי' קליה כי התנה מבי לא התנה וזה דמשמע דלא
דאמרי' ת"ח מותרין אפי' הניחו מעקר' מותר בכל גונא והא ליתא *
ונ"ל דלא נחת הג"ה לחלק דבר מועט אלא לחלק בין ת"ח לאינו
ת"ח וה"ק ת"ח אם נותן בתורת מתנה מותר דידעי אסור דרבית'
מחלו בלב שלם ובהניו ליתן מתחילה לא מתחיל' כ"כ כרבינא אבל כשלא
הת' מתחל' אעפ"י שנותנו בתור' מתנה אינו נראה כמתנה אלא כרבית
וסאינו ת"ח בכל גונא אסור דלא ידע למחול ות"ח אפשר דשרי בתרייהו
ואפשר דלא שרי אלא בהניו ע"כ הנה בחירונו סתם הסברא שאמר
בקושי' דטפי דמי לרבי' כי התנה מבי לא התנה * ותירון שהדבר בספק
דבהנחה היא מתנו לת"ח ובלא התנה הדבר בספק :

ומלבר דוחקו מספק הסברות אפי' חמיה מגולל חכמתו מה ראה
על ככה בהנחת לשון הג"ה אשר בעניניו אחר המחיל'
הראוי מובנה פשוט דעל דברי הר"ה קיימ' דקאמר

דבשעת לקיחת רבית אור אני נותן לך לשום מתנה אסור וכו'
ובדאי דמסתמא בדהנחה מעקרה לשום רבית איירי וסמאל קאמר
בהג"ה דל"מ כדון דהר"ה ז"ל לתחל' התנה לרבי' וכשע' נתינתו אומר
לנותן למתנה דולדי אסור לכל אלא אפי' כי התנה מעקרה ופירש שיתן
לשם מתנה * כל שאינו ת"ח אסור שלא
הותר תנאי למתנה אלא לת"ח וכו'
כשלא היה שם תנאי דמותר לת"ח *
באופן דלפי אפי' אם התנה דקאמר
לאו לטפויי על לא התנה כלל אלא
אלא לטפויי על התנה מתחלה לשם
רבית * ומינה דס"ל לבעל ההנחה דולדי
בשלא התנה כלל ונתן לו בסתם כ"כ
דברי לת"ח :

ומאי דמייתי הרב ז"ל שבהם לידו
תשובה אשכנזית וכתוב בה
לסון כלסון הזה אף על גב דרבי' דרבנן
מתנה אסרי ק"ה רבנותא * מ"מ הא
תקן בא"ז כי התנה מתחלה בתורת
מתנה שרי לת"ח וכו' * נראה שדבין
ז"ל ממה דאמר בדהנחה מעקרה
שרי ואפלי' גם תשובה זו הולכ' דע"כ
ההג"ה וכוונתה דאע"ג דכשעשה איזו
ענין שנתנו רבית דרבנן וכשע' נתינתו
אמר שנותנו לשם מתנה אסור * היינו
דוקא כה"ג שמתחלה נעשה בסתם
לשם אבן רבית ולבסוף פירוש
למתנה * אבל כשמתחלה היה התנאי
מפורש לשם מתנה שרי לת"ח ככ"ל *

ג ים דרך אחרת כו' בסוף
דף ס"ג ומייתי לה הרמב"ם
פ"ד וכו' ופי' הג"ה גיר' רבינו הוא
כפי הגי' הא' שכת' שם ה"ה ז"ל וז"ל
גיר' רבי' שם האי מאן דמוזק פשיטי
לחבריו ואשכח' בסו עפית' פי' ואשכ'
בסו כשמתחזרס לו * וגי' אחרת ים
האי מאן דיוזק פשיטא מתחבריו * וכו'
לפי גי' זו דוקא בשלום מוליד יותר
אבל כשמלוה מוליד יותר ים לתלות
ששלום נותן יותר משום רבי' * ואסור
שלא בת"ח דברי הכל ואף כפי' הגי' האחרת ראיתי מי שמפורש' בשלום
מוליד יותר * ואפלי' שאפי' מלוה מוליד יותר מות' שאין תולין דרבית
מאחרת' שלא יהיה הלואה מאכיל אסור למלוה * ואחזקי אינסי דרשיעי
וכ"כ לנזקין לא מחזקי עכ"ל * וכבר לקדקנו על לשון זה בחלק הקוד' סי'
י"א ע"ס :

ועתה אני מוסיף במ"ס שלום יהיה הלואה מאכיל אסור
למלוה כו' דמשמע דכל אדם כל היכא דאפשר לומר שלא היה
מאכיל אסור למלוה אמרי' משום דאחזקי אינסי כו' והלא בעדכ'
דבר עילים אמרי' רב עילי' גברא רבא הוא ואסור לאינסי לא הוה
ספי וכו' דמשמע דוקא לרב עילי' ודכוותיה ליכא למימר הכי הא באינסי
דע"מא אמר' ואמרינן :

ויי לחלק בין ענין זה לענין שלל ענינו לסיקל הצל' תוע' הוא
עשוי דסיני עסק' ומ"ה דוקא לרב עילי' דגבר' רב' הוא מפרסי
לי שלא באסור' ולא לאינסי אחרינא וכ"כ לדחוק בהנחת לשון הספר
משו' דסתם עסקא נעשה לסיקל' המלו' חלק מהריות ולא מוקמי ליה
להתיר' אלא כשפרש כן בהדיא * אבל בסתם הלוא' אם מחזיר' הלואה
יותר למסתמא אית לן לאחזקי אחזק' היתרא ולא שיהיה נזק כנכסיו
ומאכיל אסור :

רבפי עשורי ית' ותמשיית' לא כתב רבינו כלום * ואעפ"י שיש חלוק
לסונו בזה בין פי' רש"י לפירו' הר"ה ז"ל * דלענין הדין אין
חלוק ביניהם שאם יש חמש או שש עשריו' או תוספות עודפות אמרינן
טעם ג' פשיטא או חמש במנין קתמסיות כדכתב רש"י בהדיא * והרי"ק
ז"ל סכת' כגון סמאל תוספת' חמשה או תוספת' עשרה וכו' * וק"ה
טעם דהדא חמשה או בתדא עשרה וכו' : לאו למימרא דדוקא בהדא
זימנא עיבדי אינסי דעשו אבל טפי לאו עשותא הוא אלא אורחא
דמלתא נקט :

רבפי כתב הרב הנמקי ז"ל וס"ה הרבה חמשיית' או הרבה עשריות
תלין בטעותא ע"כ * ובדאי אפוי מתלוקת במאי לא
אחזק' בהדיא לא מפסיק * ואע"ג דהרמב"ם כתב באחת או בשתיים
ואי אמרינן דליכא למתל' בטעותא הרבה פעמים * א"כ לעולם הוי
בכדי שהדעת טועה * איכא למימר דס"ל דכל היכא דליכא למתל'
בטעותא תלין כדכתב' כי בשם הרב הלוי ז"ל * ובעלי חסום ז"ל ויסקו
סכתו אם הוי רגילים בחמשה כדרך שאנו מונין אחד ת' ולדידן כיו כל
ענין בכדי שהדעת טועה ע"כ * הרי בהדיא דכשנהגו למנות בא' לעולם
הוי טעות :

והוסיפו עוד הר"ה והרמב"ם ז"ל שגם אם מלא אחדים יתרי'
מכווני

דבשעת לקיחת רבית אור אני נותן לך לשום מתנה אסור וכו'
ובדאי דמסתמא בדהנחה מעקרה לשום רבית איירי וסמאל קאמר
בהג"ה דל"מ כדון דהר"ה ז"ל לתחל' התנה לרבי' וכשע' נתינתו אומר
לנותן למתנה דולדי אסור לכל אלא אפי' כי התנה מעקרה ופירש שיתן
לשם מתנה * כל שאינו ת"ח אסור שלא
הותר תנאי למתנה אלא לת"ח וכו'
כשלא היה שם תנאי דמותר לת"ח *
באופן דלפי אפי' אם התנה דקאמר
לאו לטפויי על לא התנה כלל אלא
אלא לטפויי על התנה מתחלה לשם
רבית * ומינה דס"ל לבעל ההנחה דולדי
בשלא התנה כלל ונתן לו בסתם כ"כ
דברי לת"ח :

ומאי דמייתי הרב ז"ל שבהם לידו
תשובה אשכנזית וכתוב בה
לסון כלסון הזה אף על גב דרבי' דרבנן
מתנה אסרי ק"ה רבנותא * מ"מ הא
תקן בא"ז כי התנה מתחלה בתורת
מתנה שרי לת"ח וכו' * נראה שדבין
ז"ל ממה דאמר בדהנחה מעקרה
שרי ואפלי' גם תשובה זו הולכ' דע"כ
ההג"ה וכוונתה דאע"ג דכשעשה איזו
ענין שנתנו רבית דרבנן וכשע' נתינתו
אמר שנותנו לשם מתנה אסור * היינו
דוקא כה"ג שמתחלה נעשה בסתם
לשם אבן רבית ולבסוף פירוש
למתנה * אבל כשמתחלה היה התנאי
מפורש לשם מתנה שרי לת"ח ככ"ל *

ג ים דרך אחרת כו' בסוף
דף ס"ג ומייתי לה הרמב"ם
פ"ד וכו' ופי' הג"ה גיר' רבינו הוא
כפי הגי' הא' שכת' שם ה"ה ז"ל וז"ל
גיר' רבי' שם האי מאן דמוזק פשיטי
לחבריו ואשכח' בסו עפית' פי' ואשכ'
בסו כשמתחזרס לו * וגי' אחרת ים
האי מאן דיוזק פשיטא מתחבריו * וכו'
לפי גי' זו דוקא בשלום מוליד יותר
אבל כשמלוה מוליד יותר ים לתלות
ששלום נותן יותר משום רבי' * ואסור
שלא בת"ח דברי הכל ואף כפי' הגי' האחרת ראיתי מי שמפורש' בשלום
מוליד יותר * ואפלי' שאפי' מלוה מוליד יותר מות' שאין תולין דרבית
מאחרת' שלא יהיה הלואה מאכיל אסור למלוה * ואחזקי אינסי דרשיעי
וכ"כ לנזקין לא מחזקי עכ"ל * וכבר לקדקנו על לשון זה בחלק הקוד' סי'
י"א ע"ס :

ועתה אני מוסיף במ"ס שלום יהיה הלואה מאכיל אסור
למלוה כו' דמשמע דכל אדם כל היכא דאפשר לומר שלא היה
מאכיל אסור למלוה אמרי' משום דאחזקי אינסי כו' והלא בעדכ'
דבר עילים אמרי' רב עילי' גברא רבא הוא ואסור לאינסי לא הוה
ספי וכו' דמשמע דוקא לרב עילי' ודכוותיה ליכא למימר הכי הא באינסי
דע"מא אמר' ואמרינן :

ויי לחלק בין ענין זה לענין שלל ענינו לסיקל הצל' תוע' הוא
עשוי דסיני עסק' ומ"ה דוקא לרב עילי' דגבר' רב' הוא מפרסי
לי שלא באסור' ולא לאינסי אחרינא וכ"כ לדחוק בהנחת לשון הספר
משו' דסתם עסקא נעשה לסיקל' המלו' חלק מהריות ולא מוקמי ליה
להתיר' אלא כשפרש כן בהדיא * אבל בסתם הלוא' אם מחזיר' הלואה
יותר למסתמא אית לן לאחזקי אחזק' היתרא ולא שיהיה נזק כנכסיו
ומאכיל אסור :

רבפי כתב הרב הנמקי ז"ל וס"ה הרבה חמשיית' או הרבה עשריות
תלין בטעותא ע"כ * ובדאי אפוי מתלוקת במאי לא
אחזק' בהדיא לא מפסיק * ואע"ג דהרמב"ם כתב באחת או בשתיים
ואי אמרינן דליכא למתל' בטעותא הרבה פעמים * א"כ לעולם הוי
בכדי שהדעת טועה * איכא למימר דס"ל דכל היכא דליכא למתל'
בטעותא תלין כדכתב' כי בשם הרב הלוי ז"ל * ובעלי חסום ז"ל ויסקו
סכתו אם הוי רגילים בחמשה כדרך שאנו מונין אחד ת' ולדידן כיו כל
ענין בכדי שהדעת טועה ע"כ * הרי בהדיא דכשנהגו למנות בא' לעולם
הוי טעות :

והוסיפו עוד הר"ה והרמב"ם ז"ל שגם אם מלא אחדים יתרי'
מכווני

מכונני העשרות או התמטיות גם כן י"ל דשם כל עשר או כל ה' שהם מונח הם מניח אחד לכל א' כדי לדע א"כ סכום כל העשרות או התמטיות שמונה ובעצמות ערב אלו האחדים עם העשרות והתמטיות ותייב להחזיר וכל זה הוא מהעיקר האמור לכל שיש להחזיר בטעות תלוי ב"כאופן שאין לו היתר אלא כשחלף אחדים יתירים שאינם מגיעים לאך המניחם הוא רגילות למנו' בו וגם כשלא באו מכונני האחדים עם כל סכום המניחם סרגילין למנות בהם כדי ליכא חלף מהני אז הוי טעות י

והיכא דאיתנהו לתרויהו

כגון ש"ל הלוי חמשים ומלא ששים וחמס וזה רגילות למנות בעשרייתא ואיכא למימר דלמלא טעה בחד עשרה וגם האחדים שבהם הם מונח העשרות היו ה' כמנין העשרות שסבור שמהם ואולי ערבם יחד בזה היה נראה לומר דכ"ל לא טעו אינסי שיש כאן טעיות משונים ומחלוק' ולא דמי לטעות פעמים הרבה בחשבון סהכל מן טעות א' אך כיון שהחלטנו לומר כל דאיכא למחלי בטעות תלין אין לנו כח להחזירו :

ומהתברא דדוקא כי שתיק כו' בחוסן המשפט

סימן ר"ב הביא הטור ז"ל דין זה דעשרייתא בזה הלשון וכן אם טעה במנין המעות שחלף חסרון או יתרון על המנין שפסקו חזירים לעולם לחסרון או היסרון ואפי' אם לא תבעו היסרון אם הוא בכדי שסדעת פועה כגון לפי המנכג סרגילין למנות וכו' והרשב"א ז"ל דב"י הביא סוגית הגמרא ופ' רשי" עליה ולשון הרמבם * ולבסוף כתב וז"ל כתב רבינו ירוחם ב"ט ח"ג א"ל אסבא הוא ואמר טעיתי במנין המעות שנתחילך תייב להחזיר ב"ד ובהג' מרדכי בפרק ה"כר כתוב בהפך עכ"ל * מהמשך דבריו נראה שנתכוין להביא דין זה למדוע נמס רבינו ירוחם ושלח נזכר כלל בדברי הטור * ואולי הטור ז"ל כתב דין זה בכלל דבריו דקאמר תחלה במלא יתרון או חסרון על המנין שפסקו חזירים לעולם לחסור היסרון * ואח"כ אמר אפי' אם לא תבעו היסרון אם הוא בכדי שסדעת טועה חייב להחזיר * ומדברי לא תבעו קצת אס בכדי שסדעת טועה * משמע בד"ד דמאי דקאמר מעיקרא חזירין לעולם לחסור היסרון מיירי אפי' בענין שאינו בכדי שסדעת טועה דים לו לחסור ולומר שטעה * דאי לת"ה כל דברי הטור הראשונים אין להם מקום ולא היה לו לומר אלא סתם וכן אם טעו במנין המעות שחלף

חסרון או יתרון אפילו לא תבעו אם הוא בכדי שסדעת טועה וכו' * חייב להחזיר וממילא הוה משמע דכל סכן כשתבעו אלא ודאי תרתי קאמר דכשתבעו כל ענין חייב אפילו אינו בכדי שסדעת טועה * ויש דין אפי' בלא תבעו חייב להחזיר והוא בכדי שסדעת טועה ונמלא לפי זה רבינו וסבור ורבינו ירוחם ז"ל שטעם א' וכו' תייהו נקטון ולא כהגה מרדכי :

וראייתו

ז"ל אינו מכיר שכן הוא לשון המרדכי וכתב הרב ז"ל שהבליע לו בחשבון בכדי שאין סדעת טועה אפילו אם בא הנותן לאחר מכן לתבע המעות ממנו נראה דלא יסיב ליה כלום וכן מלאחי בחוספ' וראיה מההיא דאמר פרק הספינה גבי פלוגתא דרב יהודה ורבנן מבר לו את המלא לא מכר את הבקר ודוקא הסתם פלוגתא דר"י ורבנן דליתא התם וכו' דהדמים מודיעים אצל הכא דאין הדמים מודיעים לא ע"כ * והיינו דהתם בהספי' פרקי' לרבנן דאי אין הדמים ראי' ליהוי בטול מקח וממנו כאן בכדי שסדעת טועה כאן בכדי שאין הדע' טועה דלמלא כשאין הדעת טועה אמר' וסתמא במתנה יסיב ליה ואינו יכול לתבע :

ולדעתו

לא דמי כלל להסס הטעו' אינו במנין אלא בשומה וקליפת הלמד ובסווי כלל שבה לדי שווי ודאי לכל סהוא בכדי שסדעת טועה איכא למחלי בטעות אצל כשהוא יותר מכאן ליכא שום כל לומר שטעה שסרי הכל יודעי' שומת הלמד כמה שיה וטענת טעות שחר היא אצל כל אדם וכו' כ"ס הרב הנמקי ז"ל דלמד הדבר ידוע שאינו למכר מאתי' וזו הלכך הוי אידיקנמי טוען בריא דודאי לא טעה אלא למחנ' איכונן ועכסו חוזר בו * ולפיכך מוקמינן זווי היכא דקיימי אצל הכא טעות המנין אף ע"כ ללא עבדי אינסי למטעי באותו הסך הרי הוא באפסרות דאולי לא נזהר היטב ואידך לא מלי טעין בריא שלא טעה * וכיון דזה טוען בריא מוליא כדברי רבינו ז"ל :

דגם י' דרך אחרת שמוחר וכו' מחלוקת הרמבם והראשונים ז"ל הוא בפ' דוכר הסכמו הרא"ש וה"ה ז"ל שדין עם הרמבם ז"ל ברבית שכבר קבלו המלוה ועתה בא להחזירו שסם מחלו המלוה מחיל מטעם הראי' שהביא מהגולנין ומלוי רבית שהחזירו אין מקבלין מהם דלמלא המחילה מועלת אצל ברבית שעתיד ליקח ודאי לא מהני בים מחילת וזמנה וסגס הרמבם מודה להם :

וכה שכתב רבינו וזה שכתבו שאין מקבלין וכו' * דבריו ז"ל תמוהים לכאורה בזה דאין לחלק שכל אלו שדין הקורה בגולה קיימת וברבית קיים עסקי' וכו' * דהא בההיא סוגיא דהגול' דמיייתי לה רבינו ז"ל לקמן מסקינן והסתא דאמר דב נחמן כשאין גולה קיימת אפי' תימא אידי ואידי לאחר תקלה ולא קשיא כאן בגולה קיימת כאן בסאין גולה קיימת וכו' * דלמלא חלוק זה איתיה כפי המסקנא ואיך דחאו רבינו בסת' ידים * והרי"ק כתב בהג' ת"ר הגולני ומלוי רבי' שהחזירו אין מקבלין מהן והמקבל מהן אינרות חכמי' ומהם היינו וס' כשאין גולה קיימת אצל גול' קיימת מקבלין מהם * וגם הרמב"ם כתב בספ"א דגולה * ואף על פי כן אם לא היה הגולה קיימת וכו' חקנת חכמים היא שאין מקבלין ממנו וכו' * וכן העלה הרא"ש ז"ל בפסקיו * אלמא לכל הגי רבוסא ז"ל איתיה לחלוק דבין גולה קיימת לכשאין קיימת * ולמה כתב רבינו שאין לחלק בזה :

ונראה

ועאי שלא כיון רבינו לומר שאין שום חלוק ביניהם כלל דהא גמר' ערוכה הוא * אלא כוננו שאין לנו להחליט ולומר דדוקא בגולה קיימת דנין בהם החזרה וכשאין גולה קיימת לא שייך בה החזרה כלל לעולם * דהא ודאי ליחא דנהי דאיתי' לחלוק זה היינו לומר דכי אשכחן בזה דוכתא דאין דנין דין החזרה הוא דוקא לשאין גולה קיימת דלא אשכחן מעולם כשהגולה קיימת שדון בו שלא להחזיר כי לעול' מחזירין אצל לא בעבור זה יוחלט דכשאין קיימת לעולם אין מחזירין שסרי מלינו שכירות ב' שהוא רבית מחזירין אף על גב דאינו קיים * אלא ע"כ לריכין אנו עוד חלוק אחר באין גולם קיימת גופה דאף בזה פעמים מחזירין * זו היא כונת רבינו :

וכה שחירן תחלה שר' בימיו בלכד הורה ולדורו חקן וכו' * כן כתבו התוס' בשם ר"ת ז"ל ומה שהקשה על זה רבינו מנחם כל הגולנין משלמין כשעת הגולה * התוס' השליעו בדבריהם שכתבו בזה הלשון * ולכך לא פריך לקמן אלא מבריייתא דהוה שוגס רבי תיית שהיה תלמידו של רבי ולא הקסה ממתניתין דקתני משלם כשעת הגולה לפי שהמטות היו קודם ר' אלא שרבי סדרן אצל ברייתא היה שוגס רבי תיית מה שהיה מוסיף רבי על המטות ע"כ * הנה הם חוזרים דמתניתין דמשלמין כשעת הגולה שגאה ר' כפי מה שהיה קודם

קודם שתקנה ובמסקנת דבריהם אמרו גסם הסיף לסוף אליו מליאות
 דקאמר בימי רבי נשנת משנה זו מפרש ר"ת ללא נשנת אלא להסוף דלא :
ורפום ריהטא קשה לסוגיא דלא מליאות הכי איתא ת"ר וכו' **וכל**
 העוסק בגמרא אין לך מדה גדול מזו ולעול'הו רץ למשנה יותר

מהגמרא * ופרכינן הא גופה קשיא
 וכו' אמר יוחנן בימי ר' נשנת משנ'
 זו שבקו כ"ע מתני' ואזלו בתר גמרי'
 הדור דרש להו ולעולם הו' רץ למשנ'
 יותר מהגמרא * מאי דרש כדדרש
 רבי יהודה בר אבא ר' יוחנן ד' הגד לעמי
 פסעם אלו ת"ת שגגות נעשות להם
 כדזונות וכו' והיינו דסנן ר' יהודה
 אומר הו' זהיר בגמרא שגגות תלמוד
 עולם זדון * ופרש"י בימי ר' נשנת
 משנה זו הא דקאמי גמרא אין לך
 מדה טובה הימנו לפי שמשרבו
 תלמידי שמאי וכו' מאי דרש מתחלה
 כדדרש שגמ' גדולה עכ"ל * הרי שרבי
 הוא שתקן בימיו ללכת אחר הגמ'
 לסבת המלכות * אלא שאתר כך
 הולך לתקן בהפך בעבור המשנה
 גאפ"ה קאמר עלה והיינו לתקן ר'
 יהודה אומר הו' זהיר בגמרא וכו' *
 דאלמא אף מה שתיקן בימיו וכו' וכו'
 כתבו במשנה וסיכא קאמרו החוס'
 ללא סקסא ממתני' למשלס כשעת
 הגזלה לפי שהמשניות הו' קולם ר'
 אלא שרבי סדרן וכו' :

אמנם במשט פיון כונת'
 מבואר בנקל אין לורך
 להאריך :

אלא שיש לנו לתרץ וכו' גס זה
 הסירוק הדיבור התוספת
 בשם ר"י ז"ל ואיכא למידק דבשלמא
 הא דברייתא דמיימי דגולנין ומלוי
 ברביית ורועי וגו' וכו' איכא למימר
 לאירי כשאומנתן כך שכן מורה
 שם * אבל הסיף דהניח להם אביהם
 מעות של רבית וכו' היכי פריך מינה
 דמנ"ל לומר שעסקו בלך * נימא
 דבאקראי בעלמא לקח רבית ולפיכך
 הו' הו' חייב להתירו ועכשיו שמת
 קודם שהחזיר אין בניו חייבים * ושמא
 אפשר לומר דייק מהא דקאמר אף
 על פי שהם יודעים שהם רבית כו' *
 ואי באלס שפ"ה ה' הלוה ברבי' איירי
 היכי אתרמי שאלות המעות נשאלו

בעינן עד דיוס מותו ולא נתנו להו' אה מעולם * וגם לומר שקרה
 מקרהו שלקח הרבי' פסעם וכו' והו' סמוך למיתתו והו' דא"ל מיירי באל'
 שכל ימיו עד יום מותו החמוד בלקיח' הרבי' ואותו של שלקח סמוך למיתתו הו'
 עדיין בעיניו דעו בו בניו וקאמר דאפ"ה אין חייבי' להתירו * ומ"ה פריך מינה :
ער כן מתרצין שכל עיקר תקנתא דכו' * איכא למיד' כיון דתקנ' ר'
 ל"י זה הסירוק אינה אלא בבא לעשות תשובה * א"כ המקשין
 דפריך מכל הסך ברייתות ודאי דס"ל דכלהו איירי בעוש' תשובה * וכיון
 שכן בהסיף דפריך נהניח להם אביהם וכו' ע"כ ס"ל למקשן דבעשה אביהם
 תשובה מיירי דאי לא מאי פריך מינה * והשתא מאי מקשה בתר הכי והכי
 מפני כבוד אביהם חייבים להתירו איקרי כאן נשיא בעמך לא תאור
 בעוש' מעשה עמך וכו' והלא כבר ידע הו' בהסרת מתחלה דבעשה
 תשובה הו' כיון דפריך מינ' דוחק לומר דהרי מקשנים מינה וי"ל דהמקשן
 הכי הו' מפרש לה הניח להם אביהם מעות של רבית וכו' הכי' להתירו
 בתקנה שגז' הו' ביד' ואי' רועים להתחזק במעו' של גזל אינן חייבים הא
 אביהם אלו הו' רועה לעשות תשובה הו' חייב להתירו דודאי גזל ורבית
 הם בידו והשת' פריך אסופא לסוף סוף בדבר המסויי' אמאי חייב להתירו
 כיון דאכתי לא עבד תשובה דמברייתא לא שמעינן אלא שהם ירעו לשון
 פריך להחזיר * ומשני ליה דמיירי שכבר עשה :

ואע"פ שאלו מקבלין וכו' הטור בחסן המספ' סימנ' תוכת ומיאו' אס'
 ר"ה ללא * וכו' ולהחזיר' אינ' דין מוחזק לנגזל מלקבל ויכול לקבל ע"כ
 ומ"ס שאין ב"ד מוחזק לנגזל מלקבל נחת ד' ה' דאין לו קבל ממנו אין ב"ד
 מוחזק בידו * אבל מ"ס עוד ויכול לקבל לא ידענו מאי קאמ' דמשמ' דכשהגזל
 רועה להתירו כדי ללכת ידי שמים ויכול הגזל לקבלו ואין בזה שום חשש והא'
 ודאי ליכא דבפיר' אמרו בגמ' מחזירין ואין מקבלין מהם אלא למא מחזירין
 ללא ידי שמים דאלמא אף כשמחזירין ללא ידי' אין מקבלין * ואולי כונתו
 ז"ל לומר דאע"ג דאמרין דאין מקבלין מהם לאו למימרא דיש בזה אסור
 ממש אלא דאי רוח חכמים נוחה הימנו בקבלתו אבל אס' רעה לקבל ויכול

כן יש לנו לתרץ שרבי בימיו בלבד הורה ואמר דין זה ולדורו תקן
 אותו אבל לא נהנו בו לפניו ואף לא נהנו לאחריו אלא שקשה
 לזרז התירוקן זו המשנה שאנו מוצאין כל הגולנין משלמין בשעת
 גזלה ואות' המשנה מסתמא רבי שנאה ובימיו היתה נוהגת אלא
 שיש לנו לתרץ שלא נתקן תקנה זו אלא בגולנין העוסקין בענין
 הגזל תדיר כאותו מעש' דההוא גברא דא"ל אשתו אפי' אבנא'
 אינו שלך שכל עסקו ומה שרווח בכל ימיו מן הגזל היה גם המלוי
 ברכית כל ימיהם קמצו קמצו מעסק ומאלו שנה רבי שאין מקבלי'
 מהם שאלו אם יבואו להחזיר לא יספיק להם את שלהם וישארו
 רקנין מכל ממנם ובהו יהיו נמני' מל' עשות תשובה וירד רבי
 לסוף דעתם ותקן שלא יקבלו מהם כדי לפתוח להם רגליהם
 אבל מי שאינו גזל או מלוה ברבית אלא דרך מקרה ואין עיקר
 עסקו בכך זה ודאי צריך להחזיר אף בימי רבי ועל זה איבא
 דק"ל א"כ מצאנו חושא נשבר שכל אדם שעסקו בגזל לא נקבל
 ממנו והו' פסוק ואף על פי שעדיין ממון הגזל בידו על כן מתרצי'
 שעיקר כל תקנת רבי לא היתה אלא במי שרוצה לחזור מעצמו
 בלא עשוי ב"ד ואנו מכירים בהם שדעתם לחזור אחר תשובה
 יפה אבל מי שאינו חוזר מעצמו ודאי כופ' אותו לחזו' ועל כגון
 אלו נשנו כל הברייתות והמשניות שבגמרא שדין דיני הגזלה
 והרבית להחזירו וכן אבל לא נתקנה רבית זו אלא לשבים
 רצונם * ואף על פי שאין אנו מקבלין מהם אינם יוצאים ידי
 שמים ער שיחזיר מחזירין והאחר לא יקבל וכדגרסינן בהגזל ובי
 מאחר דאין מקבלין מהם למה מחזירין לצאת ידי שמים *
 ובל זה שפסקנו שאין מקבלין מהם ה"מ בשאין אותה גזלה עצמ'
 קיימת או הרבית עצמו או דבר המסויים אבל אם היתה גזלה
 קיימת או הרבית דבר המסויים והרי הוא בעצמו בעין מקבלין מהם
 ורוח חכמים נוחה הימנו איקבל מהם וכו' בהגזל והשתא דאמר
 רב נחמן באבא בגזלה קיימ' כאן בגזלה שאינו קיימת אידי ואידי לאחר
 תקנ' רבי ולא קשיא כאן בגזלה קיימ' כאן שאינה קיימת ומקשינן והא'
 אבא בגזלה קיימת הוא ואפי' הכא אפ"ה שאין מקבלין ממנו ומשנינן
 דמי אבנא קאמר וכו' מילתא בדאיתא התם :

ה וכן יש דרך אחרת שמותר לאדם להלוות ממון שדורא
 בידו ברבית שאינו אלא מדבריהם והוא כגון אפטרופ'
 המבונה על ממון חירותו' שמותר להלו' מעות חיתומי' שהן
 בידו לאר' נאמן שיהיו לו נכס' רחוק להפס' וקרוב לשכ' וא"ל
 רח"ה נושא ונותן בהם אפ' יש ריוח תתן להם חלקם מן הרווח
 ואם יש הפסד את' תפסיד לברך שזהו אבק רבית שאינו אסור
 אלא מדבריהם ובנכס' חיתומי' לא גזרו וכדגרסינן באי זו נשך אמר
 רב ענן אמר שמואל מעות של יתומים מותר להלוותן ברבי' א"ל
 רב נחמן משו' דיתמי נינהו ספי להו איסורא יתמי דאבלי דלאו
 ידידו ליזלו בתר שבקיהו ואסיקנא דמותר להלוותן קרוב לשבר
 ורחו'

ואינו עושה אסור בזה * ובפרק א' גזילה כתב' ה"ה ז"ל שאם רוצה לקבל
 ולכוף את הגזלן בב"ד הו' נוקקין לו *

זה שתקנו שאין מקבלין וכו' * הלשון הו' מעומד קנה למשמע
 מיניה דלרביית בעלמא והדבר מסוים הם שתי חלוקות ואין הדבר

כן דגזלה כל שהגזלה קיימ' בין שהו'
 דבר מסויים או אינו מסויים חייב
 להחזיר * וברבית דוקא דבר מסויים
 חייב להחזיר ושאינו מסויים לא * אמנם
 כונתו מבואר' דברבית תרמי' בעי' שיהי'
 הדבר עצמו בעין * וגם שיהיה דבר
 מסויים * אבל אם אינו הוא עצמו בעין
 אף על פי שהיה דבר מסויים או שאינו
 דבר מסויים אפ"ה הו' שהוא עצמו אין
 חייב להחזיר :

ה וכן יש דרך אחרת שמותר
 לאדם להלו' וכו' בדף ע'
 וממסקנ' הגמרא דמיימי רבינו כר' א'
 דהדי' דלר' שיהיה זה ע"י בית
 דין * ובאור' הבית דין נאמרו ג'
 פעמיים * הא' לרש"י ז"ל מפני שיש להם
 כח להפקיר נכס' המקבל אלא היתומים
 ולהתנות עמו קרוב לשכר ורחו'
 להפסד * ופי' דבריו המרדכי ז"ל וז"ל
 פרש"י משום דהפקר ב"ד הפק'
 להפקיע ממון הו'איל' ולא רבית דאוריית'
 הו' דאין קנאה משמע אבל בלאו ב"ד
 הו' זוזי דיתמי כוזי דעלמא * ואסור
 להלוותן קרוב לשכר ורחוק להפסד כך
 דקדק ה"ר הלוי ז"ל עכ"ל * ודברים
 אלו הם אלא תמוהים למשמע מנייהו
 דמשום דלאו רבית דאורייתא הו' * מ"ה
 הפקר ב"ד הפקר להפקיע ממון הא אי
 הו' דאורייתא אין הפקד' הפקר * והא'
 עיקר הפקר ב"ד הפקר הו' אפי' במדי
 מדאוריית' וקדושין וכו' שיש כח להפקיר
 ולהוציא תשע מתוקת תשע חס' כל שכן
 גבי רבית * ואדרב' ברבי' של דבריה' אין
 אנו צריכין לטעי' ספק ב"ד דיש לנו
 לומר מעקרא כי תקון לאו ביתומים תקון *
 מידי דהו' ת"ת שמוותר להלוות לת'ת
 ברבית דרבנן דודאי מטעם דלא גזור
 עליהם הו' וכן כלל שא' הענינים שהתירו
 אבק רבי' הו' משום דלא על כך גזרי
 ולא מטעם הפקר * ובהדיא כתב הרמב"ם
 ז"ל בפ"ד דנכס' יתומים לא גזרו *
 ור"י ז"ל עצמו כתב לעיל בהדי' גבי
 קרוב לשכר ורחוק להפס' דביתומים לא
 גזור שלא יכלו מעותיהם כו' * הטעם

השני הו' לתלמידי הר"ה שבה' הרב ז"ל בב"י בשם' דב' דלרבי' כדי
 לטעו' רשו' מהם דאין אפטרופוס רשאי להלוות מעצמו בלי רשות ב"ד
 שיש תועלת ליתומים בכך * הטעם השלישי להרש"י ז"ל כי היכי דתיהוי
 ללוה איתתא דבית דין : **והחזון** ז"ל בדיני הרבית סי' ק"ס כתב ומענות
 של יתומים מותר להלוותם קרוב לשכר ורחו' להפסד פי' שאם יהיה ריוח
 שיתלקו ביניהם ואם יהיה הפסד שיהיה הכל על המקבל וכו' בג' ככל רבי'
 דרבנן ע"כ : **ואיכא** למידק עליה דהואיל ובגמרא נראה דמלריכין
 בבית דין אמאי כתב איכו בסתם היתור ולא פי' שצריך שיהיה בב"ד * ואי
 הו' ס"ל לטור כסברת אביו או הרשע ז"ל הו' מניין למימר דלא נחית
 השתא אלא לומר מה דשייך לענין הרבית * אבל
 התנאים הרביכים לענין הסלוא' עצמה אין כאן מקומו' אלא
 דביני אפטרופוס ואהתם קא' סמיך * אבל אין הדבר כן דבת"ה סי' צ"ג מיימי
 סברת הרמב"ם בענין אי ב"ד מוקמי אפטרופוס להלוות המעות או לא
 ואיך פליג עליה ומיימי' לישנא דרש"י גופיה לומר הטעם דלר' ב"ד הו'
 מפני שיש להם כח להפקיע ממון המקבל' אלמא לורך הב"ד הו' תנאו דבק
 מוכרת להיתר השכר דאי לאו דהפקרן הפקר הו' הדבר אסור באופן דלא
 סגי בלאו ב"ד ואם כן קשה דכאן שהו' עיקר דין הרבית הו' לומר שצריך
 להלוותם בב"ד כדי שיהא מותר להלוות קרוב לשכר * וכיוצא בזה ק"ל על
 רש"י ז"ל גופיה דכיון דלא הותר קרוב לשכר אלא בפני ב"ד מפני שם
 מפקירין ממון המקבל * היכי קאמר סתם רב יוסף בר חמא מעות של
 יתומים מותר להלוותם קרוב לשכר ורחוק להפסד * הא' ס"ל לחטויי' שיהיה
 בב"ד כדי שיהיה השכר מותר דבשלמא להק' טעמא איכא למימר דלא תחת
 לאשמועינן אלא היתור דרביתא בכה"ג : אבל לטעמיה לורך הב"ד הו'
 עקר היתור * והרמב"ם ז"ל שבסוף פ"ד לא כתב לורך הב"ד הו' היינו משום
 דלדידיה אין הב"ד צריך כדי להיתר הרבית אלא לענין היתומים * ומי
 סמך על דבריו בפ"ה דנחלות כי שם ביאר בהדיא שצריך בית דין שהם
 דינים השייכים לאותם הסלכות :

יט ואיכא

לספוקי במעות מי שנתתם לאמריכו פר נערה
שב"ד יורדין לנכסיו מי שרי להלוותו ברכי' לרבנן
נכסיו יתומים או לא • מי יומא דהו נכסיו שבי דאף על גב דב"ד יורדין
לנכסיו נשיא דאסור להלוותן כול יתומים כיון דעלה קאמר בגמרא
דהמפקיד אפטרופא דקנני לא

הפורה לכל אס הים עדין ציד האפטרופו' מודה גס פוא צלריך
לחזיר ומ'ס וגס האפטרופוס פטור • פשיטא דהיינו השתא דכבר
נאמן טעמא דקאמר שלא נתן ע"ד שיעבד לעצמו אלא כדי שיתן לאלמנה
וכו' ומסתוב' שאתר שמו יא מבוארות יותר •

ובתשובה

עלמה יס לי לדון
במה שרצה לפטור
האלמנ' והיתום מהחזרת הרבית מטעם
ללא גרע מגזל גמול דבגזל ומאכיל את
בניו פטור מלשלם יוקסא דהא דמאכיל
לכניו פטורים היינו דוקא אחר יאוס
כדמוכח הסם בגמרא וכיון דפטור
מן הרבית מאותו הטעם משמע דמאן
דיהיב רביתא מייאש מניה דאי לאו הכי
חייבי' להתחייב כמו גזל ומאכיל לבניו
דאס לא נחייאשו בפעלים חייבים
לשלם • והכי מסתברא דכיון דמלעמיה
יהיב רביתא ודאי יאוס גמור הוא • ולפי' •
מאי איריא אפטרופוס אלמנה ויתום
כל רבות ע"י • אמרנו • ושלח לא יהא
חייב להתחייב דה' איכא יאוס ושנוי רשות
שנותן הרבית מתחילת ממונו והשלח
נותנו לבדל המעו' וכס'ג בגזל • נמי
כל דאיכא יאוס ושנוי רשות פטור
מלשלם • וגם השלח עצמו אינו חייב
שהלוא ע"ד שיתנסו לבדל המעו' מתנו
כטעמי' דהרשב"א גופי' באפטרופוסו' •
תדע דאלמנא מ"ס מאחר •

ולכא

למימר דהרשב"א סבור כמו
שהביא המרדכי בשם רש"י
דרכי' שאינם באים מיד הלום למלוא •

מותר לא"כ הים הרשב"א מתיר באפטרופוס רבית קטנה פ' לכתחלה •
ואין חיון דאפי' לא ב"ב • בריר ליה התירא •

ושמא

איכא למימר בהא דמשמע ליה ז"ל דדוקא גבי אלמנה
ויתום איכא יאוס משום דסברי אינשי דמלוה עבדי להבנות •
וכיון דאבן הותר לגמרי גבי יתומים לא מח' קי בין רבית • לרבית ומסו •
אלמנה ליחומים ויתום גדול לקטן • הלכך גמרי ויהי רבית והיו יאוס •
אבל לגבי אחריו כיון דידעי אנשי דאיסורא • הוא ושוואה דיינין לא
מתחייא דאמר אנשי אף על גב דהיינו עתה הרבי' • כל כמה דבעינן
מפקי' מיניה דדינא ודינא •

מירה

מההיא דרמי בר חמא גבי הניח להם אביהם מעו' של רבית
דקאמר זאת אומרת רשות יורש כרשות לוקח דמי • משמע דכל
ססס רבית איכא יאוס • ונמא לא"כ לפי דברי הרשב"א • ז"ל דכל רבית
לאורייתא ע"י • אחר אינה יולאה בדעינן •

ועוד

ק"ל דמדבריו ובאן נראה בהדיא דסבר דיתומים אינם חייבים
להחזיר המעות של רבית • ואלו הריב"ש ז"ל בחשבה דמייתי
הרב ז"ל לקמן והיא בס' חס'ס מויתי בשמו להפך שכת'ו ז"ל וא"כ ב' חומי'
דלאו בני מעבד מלוה נינהו כל שכלו לידם מעות של רבית קטנה אין כופי'
אותם להחזיר • ואעפ"י שראיתי בחשבה להרשב"א דאפילו במעות של
יתומים רבית קטנה יולאה בדעינן מה שכתבתי ז"ל יותר נכון עכ"ל •
והימים מהרב ז"ל שהביא כל אלו החשבות ולא שח' לבו סתם כפתחו של
אולם לזאת הסתירה • דע"כ החשבות דמייתי רי"ב להרשב"א היא
אפי' אחר שכלו המעות ליד היתומים דאי לאו הכי • לא היתה סותרת
דברי הריב"ש • ע"כ נראה כי כותב עליו שמה שהוא כת' הוא יותר נכון •
אס לא שגא' דמייתי הריב"ש ז"ל שהיתומים • עתה סלו ברבות אלא
שעדין לא הגיעו לחיוב' דמעבד מלוה וזה רחוק •

ושמא

נאמר דמאי דקאמר הריב"ש כל שכלו לי דס לאו דוקא
לידס ממש אלא כל שס בחזקתה • וכסס ביד האפטרופוס
ברי' סס של יתומים וביד מקרי תדע שהרי הריב"ש ז"ל מביא כל זס
על מעות הקדש שכתבתי למעלה אס הפירות עדיין • בעין שלא חלקם
הקנה לעניים הים אפשר לומר שיש לו להחזיר למוכר לפי דעת הראש ז"ל
אבל נראה שפ'י' לדע' הראש ז"ל שאסר רבית קטנה בהקד' • עניים לא
אסרו אלא לכתחילה דומי' דמעו' של יתומים וכו' • הרי דמה שרצה
להחזיר להקדש עניים הוא אפי' היו המעות בעין • ולא נחלקו עדיין
לעניים • ועלה קאמר דומי' דעניים אלא כל מאי דשקיל וטרי לפטור
העניים הו' אפי' המעות לא הגיעו לידם ממש ואס כן מנינו למימר
דכס'ג איירי תשובת הרשב"א שראה ולפי זה יש ג' מחלוקות בדבר רבינו
בעל התרומות סובר דאפילו נתן האפטרופוס המעות ליתומים חייבי
להחזיר לאפטרופוס והאפטרופו' ללוה • והרי ב"ס סובר להפך דאפילו
הס עדין ביד האפטרופוס אינס בתורת החזרה כיון דיתומים לאו בני
מעבד מלוה נינהו וכל שסמעות בחזקתם אין לכוף על ססס • והרשב"א
מטיל פשרה שססס ביד האפטרופוס מוילאין מידו כיון • שעדיין לא בלו
ליד היתומים ואס כסר קבלוס פטורים מלהחזיר כמו בגזל ומאכיל
לבניו

ורח'ו להפסד ואמר רבא לרב יוסף הני זוזי דיתמי היכי עבדינן לחו
א"ל מותבי' להו בידא דבי דינא ויהי להו זוזא זוזא ומקשין ויהא
קא בליא קרנא א"ל מר היכי עביר א"ל ברקי גברא דשפו נכסיה
ומהימן שבע דינא ולא קא מקבל ער'יה שמת' דרבנן ויהיב' להו
בבי דינ' קרוב לשכר ורחוק להפסד •
ו' י"ש לעיין אס עבר האפטרופוס וחלוה מעות של יתומים
ברבית קצוצה וגבה את הרבית וגתנו להם ממי
מחם מוציאם אתו ומי משלמו מי אמרינן דהוה ליה בחניה
להם אביהם מעות של רבית שאין לחם להחזיר ואפילו הו' דבר
המסוס ועשה תשובה ולא חספיק האפטרופוס להחזיר עד שמת
אפילו בהא אין חייבין חיתומים להחזיר דהא פאביהם אין
חייבין מדינא אלא כבוד אביה' אבל ר'גי דלא מחייבו בכבודו
מפטר פטרי או דילמא אבותן שאני דממונא דידיה הוה
החיא שעתא דאזופיה ברבית ולנפשיה עבר איסורא וקרינן ביד
יבין רשע וצריך ולבש אבל יתומים דממוניהו עבר אפטרופוס
איסורא ולצרכיהו קא עסי' עליהו דידהו רמי להדורי ומנייהו
אית ללוה למתבעי דבידהו קא משתכח רביתא ראייה לדבר
דהא אמרינן משום דיתמי נינהו ספי' להו איסורא דאלמא
מדינהו מניה איסורא קא עבדיהו דאמרינן יתמי דאכלי דלאו דידהו
ליזלו בתר שבקייהו מדק' לייט להו ש"מ דאסור להו למשקלי' ואינהו
קא מהדורי ליה ועוד ראייה משימ' דיתמי דאס' פשע ולא נטר תורה
דידהו משלם מעליית אפטרופוסין • והדר גבי אינהו מנכסי יתומים
בראית' בקמא ובסבר' בתרא מסתבר •

לא גזרי רבנן ביתמי באבן רבית כי
היכי ללא ליכלי קרנא אס יאכילוהו
פרוטס פרוטס הכא נמי לא גזרי נכסיו
שוט' ולא דמי כלל לנכסי שבו' או יול' לדעת וכוונא • דהתם לאו מהביו
נכסי קא אכלי ואס עמדו ביד בים דין בלא הלואה לא • מכליא קרנא
הלכך חלס עליהו גזרה דרביתא • אבל נכסי שוט' ע"י צריך להאכילו
מהס אס יתנו לו פרוטס פרוטס וכלה הקרן • ומ"ס נראה דכיתוס
ממש דמי •

ותשובת

הרב בעל ת"ה ז"ל דסימן ט' הכי דייקא דדוקא
במי שאין אביו רואה לפרנסו ולהחזיקו
נכסיו אין לו דין יתו' אבל יתו' שהגדיל א"י גדול סמת אביו ואינו
יודע להחזיק נכסיו דינו כקטן כדלויק מינה הרב ז"ל בב"י • ואס כן
בלי ספק דמי שנתתם איכא למימרס' ואין לתמוס היכי לא משתמוס חד
מהפוסקים להחזיר בהכי • דמהאי טעמא לא רכס הרב להחזיר במעות
אלמנה ובקס טעם לאסור • דשאני שוט' מאלמנה דהיא שכיחא טובא וגם
לעול' נאחר דיהא אלא היתום • וכיון דהכא נאמר דין היתום ולא הוזכרה
האלמנה והשמיטוס הפוסקים משמע דבהך מילתא אין דיוס שוט' • אבל
שוט' מלחא לא דשכיחא היא ולא הושה בכל מקום ליתוס •

ועל

דבר האלמנות העלה הרב ללא דמי ליחומים דשאני אלמנות
שהן מתעסקות כשאר נשים ולא בעינן סיהו מתעסקות באישים
ואסור להלוות מעותיהן אפילו באבן רבית ומסין דהכי נקטינן • וא"כ
המנהג שנתפס בזמננו זה להשוות אלמנות ליחומים בהלואה אין לו שום
שרש ועקר וראוי לעקרו •

ו' י"ש

לעיין אס עבר האפטרופוס וכו' סברת רבינו ז"ל בזה אינה
מוסכמת מכל וכל • וכפי הנראה מדברי הרב ז"ל הרשב"א
ז"ל חולק עלו לגמרי וז"ל הרב ז"ל אפטרופוס שהלוה מעות היתומים
רבית וכן גבאי דקס שאלו מעות דקס ברבית קטנה ככתב בהגהת
מרדכי דקדושין שריבין להחזיר • וכ"ס בספר התרומות פ"ג • ולענין
אס גס האפטרופוס הרבית ונתנו להם כתוב בספר התרומות בחלק
הגמרא שחזר הלוא ומוילא ממנו והוא מוילא מהיתומים • והרשב"א
בחסבה חלק על כל זה שכתב על האפטרופוס של אלמנה ויורש גדול
שהלוה ברבית שאין האלמנה והיורש חייבים להחזיר לפי שהם לא החזרו
באותו רבית ולא לקחיהו מיד הלוא • אלא הלוא נתן לאותו אפטרופוס
שהחזר עליו עמו והאפטרופוס נתן לאלמנה ואפי' בגזל גמור בכל כי הא
אין חייבין להחזיר וכתבנו בגמרא ומאכיל את בניו והניח לפניהם פטורים
מלשלם • כל שכן הרבית שאינו גזל גמור וכו' גס האפטרופו' פטור לפי
שהלוה לאו לאפטרופא הוא נוחז' ע"ד שיעבד לעצמו אלא כדי שיתן לאלמנ'
או לבדל המעות וכו' ע"כ •

ותחלה

איכא למידק על הרב ב"י ז"ל דקאמר' כלשון כולל והרשב"א
חולק עכ"י משמע דס"ל להרשב"א חולק על כל מה שכתב קודם
לכן בענין זה החזרת הרבית בין כשהוא ביד האפטרופוס שהוא דין המרדכי
בין כשהוא ביד הרב כשהוא חולק על כל מה שכתב קודם
דלא כל עקר יסודו דהרשב"א • הוא מטעם דגזל ומאכיל פטור מלשלם
וחמשי' החשובה יש לומר שהוא אין האלמנה והיורש חייבים לשלם לפי
שהם לא יתנו וכו' • ואס כן נאמר דוקא דכס'ג שכתב בזה לידס ליכא

לכוננו ולענין הלכה אם באו ליד היתומים כיון דהרשע והרשעא ז"ל דליק עניים ומייתי רשעים מדון יתומים ודאי דקיסלית דכל מוסכמים לסתור כל חד כי טעמיה כוונתיהו בקטין אבל בהיות ביד דליכא ביתומים רשעים דאי לא לא הוה מייית האפטרופוס נראה דהואיל רבינו ומהר"ז ז"ל דהגה' מרדכי דקדושין וכו' לאסור וגם הרשב"א כפי מה שפירשנו מהר"י עמקס אפי' יהיה ויש' שריו לאסרו אפילו קרוב לשכר וכו' באמת אני חמום בספדא זו בה"ש ז"ל מיקל ה"ל יתידא לנבייהו :

ז וכן יש אפטרופוס אחר כו' סוגיא זו פה"ק הוא דף כ"ג וזכרונותה דלספק סלחות עיין מה שאכתוב לקמן ע"ז בפסקא המתחלת ולא עוד וכו' ודין זה דרבית מותר בהקדש הוא מוסכס מסגל והביאו הטור וגם הראש ז"ל בתשובותיו ואכתי תמצה שלא נזכר בדברי הרמבם ז"ל בשום מקום ולא ידעתי למה כיון שהיה גמרא ערוכה ודברו ז"ל שלא להסמיט שום דין

ח ביהו אהקדש דין וכו' גם הראש ז"ל בכלל י"ג סו' י"ז כתב דודאי לא סותר רבי קלוה אלא להקדש של דק היתומים משום דכתיב אחיך וכו' :

ומה סכת רבינואלך ז"ל שאם נמלא אדם כו' ע"ד למעו' יתומים ומעו' עניים א' הוא לכל דבר ודאמרין בפרק שור שנגח כו' מימרא זו היא בראש הפרק וגם הר"י ז"ל הביא לענין זה בסו' ת"ס בזה הלשון וכן הקדש עניים בכל מקום כדן היתומים כדאמרין בפ' שור שנגח ד' וס' אכן יד עניים אכן דאמר רב יהודה אמר שמואל היתומים אינם צריכים פרוזבול ר"ג וזית דינו אביהם של יתומים הנה שהביאו ראיה מדן היתומים לדן הקדש עניים עכ"ל :

ואי סימא מאי ראיה איכ' דהותרו מעו' עניים באכס רבית מדחינן דבעינן אחד סושו ליתומים דהיינו דאנן יד עניים אכן כי היכי דר"ג וכו' דאביהם של יתומים ודאי בפרק הנוקין אמר רב יהודה וכו' וכו' יתומים הרי הם כהקדש וכו' ומסיק שם רב נחמן דלעולם ידם על העליונה דומי' להקדש ואפי' צמטו הם פירות או נתנו דמים לפירות הוינן מודמים להו הקדש להיות ידם על העליונה אי לאו דהוא רעם לדידכו אלמא הקדש גמור ויתומים כי הדדי נינהו ואפי' לענין רבית חזין דהקדש מותר ברבית קלוה ומעו' יתומים לא הותרו אלא באכס וכו' היכא דאע"ג דהסו יתומים להקדש לענין חזרה מ"מ לענין רבית חזין דהקדש ח"י נימא דאע"ג דעניים ויתומים הם שוים בהא דאכס דעניים ויתומים אכן מ"מ לא בעבור זה יהיה מוכרח להשוותם לענין אכס הא מלתא דפסיטא דעקר הסכרם הוא מדקאלי כדן

דליק עניים ומייתי רשעים מדון יתומים ודאי דקיסלית דכל מוסכמים לסתור כל חד כי טעמיה כוונתיהו בקטין אבל בהיות ביד דליכא ביתומים רשעים דאי לא לא הוה מייית האפטרופוס נראה דהואיל רבינו ומהר"ז ז"ל דהגה' מרדכי דקדושין וכו' לאסור וגם הרשב"א כפי מה שפירשנו מהר"י עמקס אפי' יהיה ויש' שריו לאסרו אפילו קרוב לשכר וכו' באמת אני חמום בספדא זו בה"ש ז"ל מיקל ה"ל יתידא לנבייהו :

ז וכן יש אפטרופוס אחר כו' אפטרופוסותו ברבית קצוצה והוא גובר ההקדש וכתניא בפרק הוהב רבית ואונא להדיא ואינן רבית ואונא להקדש ושיי' האי רבית דהקד' היכי דמי אילימא דאזיף ק"ב ק"ב והלא מעל הנזכר פירוש כשהוציא מעות הקדש לחולין ולא הכניס להקד' תחתיהו כלום והיל' כיון דמעל הנזכר נפק להו לחולין והוה להו להדיא פ' מושל גובר שהרי עליו לשל' קרן וחומש ופשוטי הב"ע דא דקתני אין רבית להקדש לא בהלוואה קאי אלא בהדיא שקבל מעות הלש' מן הנזכר לספק סלחות בל השנה למנחו' שלצבור מד' סאין בסל' ועמדו מנ' מפני שהקדשו ואלו גבי הדיוט אסור דלפס' על הפירוח ער שיצא השע' וכאן אעפ"י שלא יצא השער עדיין מד' פוסקים וכתניא המקבל עליו לספק סלחות מד' ועמדו על ג' מספק מד' מנ' ועמדו מד' מספק מד' שיד הקד' על העליו' רב פפא אמר הכא באבני בנין עסקינן פ' לעול' בהלווא' ובגון דאזיף ק"ב ק"ב ודק' ק"ל והלא מעל הנזכר לאו מעו' עסקינן אלא פאבני עסקינן ובגון שהלוה הנזכר מאה אבנים להדיא בק"ב ודקא ק"ל והלא מעל הכא ליכא מיני' כדשמואל דאמר בגין בחול ואח"כ מקרישין פירוש בשחיו קניין האבנים והמיט לא היו קניין אותן במעו' דהקדש אלא קניין אותן בהקפה כרי שלא ימעלו בהן אם ישבו האומנין והעם עליהם ואינם הקדש עד שיהיו כחומה וזלזלן אילו מעלה לנזכר אעפ"י שעדיין חול הם כיון שעומדת להקדש מלוח אוהן און באן משום דביהובן דהל' ברייתא :

ח ביהו ההקדש דין דאיתיה ממון עניי' דהא אין מקרישין ואין מעריכין ואין מחרישין פ' ב"מ דהא ואם הקדש סתם פסקהו יוסף אבן מנש בפרק ב"מ ב"ד מסתמא לעניים או לבתי כנסיות הוא הילכך ה"ל כשאר ממון הדיוט ויש בו משום רבית ואסור להלוותו ברבית וכו' אינן עדיין לפנינו דאחיק קרינא ביה ולא נקרא ממון הקדש כלל אלא מפני שהוא אסור לעשירים הלכך אסור להלוותו ברבית ולא עוד אלא שנראה שאסור להלוותו כלל לא לישראל ולא לגוי ולעושות בו שום דיוח בעולם אלא א"ב משתכר בו בדבר שהוא כגון כסף וזולתו בדי' שירא מוכן כל שעה שיצטרכו לו עניים וכמו ששינונו בשקלים ביהו שוריר לשבה מה הוה עושין בה לוקחין בהם יינות שמנים וסלתות והשכר להקדש דבריר' ישמאל ר' עקיבא אומר אין משתכרין בשל הקדש ואף לא בשל עניים ומפרש טעמא בגמרא בשל הקדש מאי טעמא אין עניות במקום עשירות בשל עניים מ"ט דילמא מתרמי עניא זליכא למעו' ליה וקו"ל כרבי עקיבא ובכתובות פרק שני דייני גזילות קא מייית' לה אנב גררא וכן התב' רבי האוי גאון בספר המקדש שער' דין מקח במה דאוי להרויח הענין הראשון ממון הקדש וענינו אין ראוי לאדם לא שיסחר בו ולא שיעשה בו שום דיוח כעולם לפי שהוא לגבוה ודאי אינו צריך לסחורות בני אדם דמתיב לו הכסף ולי' הוהב חענין השני ממון עניים והצדקות אינו ראוי שיסחר בו גזברם כדו לעשות בו ריוח אלא צריך שיהא מוכן בכל שעה ושעה שיצא עניים שיהא מצוי' במה שילקח להם מה שיאכלו או מה שיסבסו או שיהא מוכן כמובן לפדיון שבייב ואלו דיה' בסחורת לא היה מוכן להם כמו שוה' הדמים מוכנין כשהן בעין ועל זה גרסינן אין משתכרין בשל הקדש ואף לא בשל עניים ע"כ אד' ג"ל שאם נמצא אדם שחזו נכסיו משיבים ומחזיקין ושמע דניא ולא מקבל שמתא דרבנן ומשתכר בהן בדבר המצוי בעין כגון אלו חשולותים שמחליפין אותם המטבע מטבע מדכא זו במטבע מדינא אחרת כל זור דבר מצוי בכל עת וכלל שעה וסענין וזהו מותר לחפיקו להם להתעסק בה' בזה קרוב לשכר וזהו חוק להפס' כדן ממון יתומים דממון יתומים ומעו' עניים אחד הוא לכל דבר מדאמר' בפ' שור שנגח אנן יד עניים אנן דאמר רב יוחנן אמר שמואל היתומים אינן צריכין פרוזבול ר"ג וכו' דאביהם של יתומים אלמא דחד דינא דייני' להו והילכך כיון דקרוב לשכר ורחו' להפס' אינו אלא רבית דרבנן עיקר ויש שרצו לאסרו אפילו קרוב לשכר ורחוק להפס' במעב' שבני דעיר העשירים נהנין מאותו הבית דניחא להו דכיון דקצי עליהו או אף על גב דלא קצי כיון דרווח רוחו וזה אינו כלום שלא אסרה תורה הנאה דממילא ברבית המותר למלוה וללוה דאם כן האידך רבית מותר בשל גבוה פגון מעו' בדיק הב"י ושל לשכה והלא הצבור נהנין מהם וניחא להו בהך רווחא שהרי מהם מוציאים תמידים ומספיקין וכל קרבנות הציבור והדבר ידוע שאם לא יספקו אלו הם היו מביאין משלהם ואף על פי כן כיון שעיקר הממון משל הקדש הרבית מותר בו ואף על גב דאית להו הנאה לצבור בההיא רווחא הילכך אינו אלא כמין עניים שהוא כממון של יתומים שהתירו בהן קרוב לשכר ורחוק להפס' אבל לא ילונו ברבית דאחיק קרינא ביה ודאי עוד אלא ששמענו מפי רב צרפתי גסמכו הרבנים להתירו להלוותו ברבית קצוצה לישראל שלא אסרה תורה אלא רבית הבאה מלוה למרוה וזה הממון אין לו בעלים ידועים שהרי זיכו בו אף הנולדים ולזה אין אני מודה להם שאני קורא בהם אחיק ואין אני קורא בהם בשל הקדש דנכסי הדייטין והנזכר המלוה אותו הוא הנקרא שלוחם והוא נקרא מלוה ורבית הבאה מלוה

ודבריו ז"ל צריכים לז' באור כמ"ס דהא דמשמע דההיא דנוקא הקדש גבוה אותה ברבית לא הקדש עניי' הוא משום דהקדש גבוה הוי כמעו' מיוחדים לא ידעו' לא ידעו' לנכסיהם וזכותיהם בהקדש עניים אסור' אלו הקדשים לעניים ידועים אכל מעו' הלו' בהקדשות הנכסיהם היום לעניי' שאין להם בעלים ידועים מותר כל זה כתב הרשב"א בתשובה אכל כתב בסוף ולכלם אמרתו אכל לא למעשה ע"כ :

מפני שהוא הנאה דממילא כו' דמשמע דאי לאו דהיה ממילא היתה נאסרת להם ירי אפילו היתה הנאה גמורה מה בכך שכל עקר הדבר תלו' אס' מי שפוא בעל זה הממון דהיינו עניים מותר לקבל ממנו אכס רבית מנל' עצמו או לא אס' הוא אינו מותר אס' כן אין אנו צריכים לאסור מפני הנא' העשירי' שהרי עניים עצמ' אסור בקבלתו ואם מותר קבלתו הוה עצמם א"כ אפי' יתנו העשירי' וזלזלן שאלים בעלי המעות הנא' גמור' ומפורסת לסבת עניי' אין צד אסור דע"כ לא קאמרין דאסור להלוות מנה ע"מ שיחן לפלוני ד' זוזים אלא כשהמלוה עצמו אסור לקבלו לפיכך נאסר ג"כ לסתו לאחר כספתו דה"ל כאלו הוא עצמו קבלו אכל כשהמלוה עצמו מותר לקבל ודאי גסם לאחר שמקבלו כספתו מותר לכל עדיף מגברא דאחי' מחמתיה :

ולא עוד אלא ששמענו וכו' הרי טעמא דאין לזה הממון בעלים ידועים כתבו הרשב"א ז"ל סו' חרס' ט' בלסוף אפסרו וסיים ב' שאין ראוי לעשות כן פן יפרגול' בזה במקום אחר וכו' והרי"ט ז"ל הביא דבריו וכתב בצורף קו' תס' דלעיל וז"ל לפי שורת דין להלכה במעו' של' הקדש אפי' ברבית קלוה שרי שלא אסר' תורה אלא רבית הבאה מלוה למלוה וכן אין מנא' שהרי מעו' הללו אין להם בעלים ידועים שהרי אין לך עני' שיכול לסו' אף חלק לעצמו מיד הנזכרים אלא הגזברים וזלזלן אלו כולם ידעו' דהא דאמרין רבית ואונא' להלוות' להלוות' ואונא' להקדש הוינו הקדש גבוה וכלאיתא פר' הוהב דמשמ' סת' הקדש עניים לא : תס' הוינו טעמא דאצטריכין למעו' הקדש גבוה ברבית משום דהקדש גבוה הרי הם כמעו' מיוחדים לא ידעו' לנכסיהם וזכותיהם בהקדש עניים אסור' אלו הקדשים לעניים ידועים אכל מעו' הלו' בהקדשות הנכסיהם היום לעניי' שאין להם בעלים ידועים מותר כל זה כתב הרשב"א בתשובה אכל כתב בסוף ולכלם אמרתו אכל לא למעשה ע"כ :

ודבריו ז"ל צריכים לז' באור כמ"ס דהא דמשמע דההיא דנוקא הקדש גבוה אותה ברבית לא הקדש עניי' הוא משום דהקדש גבוה הוי כמעו' מיוחדים לא ידעו' לא ידעו' לנכסיהם וזכותיהם בהקדש עניים אסור' אלו הקדשים לעניים ידועים אכל מעו' הלו' בהקדשות הנכסיהם היום לעניי' שאין להם בעלים ידועים מותר כל זה כתב הרשב"א בתשובה אכל כתב בסוף ולכלם אמרתו אכל לא למעשה ע"כ :

156

לא תחיד ולא תחיד לא תחיד
 מי עשה לזה אמאי לא
 לאו לענין החרפה למלקות
 תן להשכון אלא להגדיל ולהרבות

ומקשינן

ורחיבו אפשר לומר שפירשו מותר
 דהא מלתא דפשיטא היא
 ומיכילא תיתי לן לאסור ליקח מהן
 רבית • דהשתא אילתא להס רבית שאני
 מהניא אותם אמרינן ללא צריך קרא
 למשרייה בל שכן ליקח מהם רבית
 יתבא מותר ולמא צריך קרא להכי אלא
 דאי למאז הוא ללא סבי בלאו
 הכי :

וכן יש דרך אחרת כגון שיש
 וכו' בדף ע"א ע"ב ובח"א
 סימן ד' פתחתי סדרת רמ"ז ל' בזה
 דאפי' בהעמידו אלל ישראל שרי חס
 לא שנשא ונתן ביד ושם בקשתו כפי'
 הסוגיא במ"ד ומ"ס רבי' אעפ"י
 שבע' ספ' בע"א לישראל יכול מזה
 הישראל הרבית ויתנו לו לידו של ישראל
 המלוה ה"ו מותר • לאו למימרא
 בזכה ג' דוק' שבע"א נוטל הרבית
 וישראל המלוה ונתן לישראל המלוה
 בל' אם היה ישראלי המלוה נתן מידו ליד
 ישראל המלוה אסור • דודאי בכל גווני
 ונתן כיון דלשם בע"א נתן וכדמקשו
 תוספות ז"ל אבריתא וכך כתב בהדי'
 טור סימן קס"ט ורבינו נמשך אחר
 לשון אבריתא •

הדינים שמביא רבינו ז"ל מכאן
ואילך מרבית על יד כוח
א עינתי עליהם הם ביד ובכוח
יוסף ז"ל :

וכן יש דרך אחרת שמותר בנזן שיש לישראל משכון של
 ע"א שהלוי והענין וכך לסוף נצטרך אותו ישראל
 לממונו ולא רצה הע"א לפדות משכונתו ואמר זה הישראל המלוה
 לישראל חבירו הלוה לי מה שיש לו על משכון זה ומקבל ממנו
 רבית שעלה עד אותו יום הרי זה מותר לישראל לגבותו מן הע"א
 ואין כאן שום איסור וכן מצוי בזה תשובה לר"ש ז"ל וזה טופס
 לשונן ושאלתם אם ישראל ניתן משכונות לע"א ב"ה למשכנו
 לישראל אחר תחת יד אם מותר לאותו ישראל אחד לגבות הרבי' מן
 הע"א כיון שיוצא מכיסו של ישראל או לא תשובה זה ששאלת
 הוי יודע שמותר והמנע הרי זה חסיד שיטה ופלג שלא יתבין
 מתחלה דקנס' ליה • ומה ששאלת אם ישראל נותן משכון שיש
 לו מע"א ואמר לישראל הלוה לי מה שיש על המשכון ומקבל
 ממנו הרבית שעלה עליו עד אותו היום ומבאין אלך תעלה לך רבי'
 ששאלת אם מותר לישראל זה לקבל הרבי' מיד הע"א וליתנו לחביו'
 הוי יודע שמותר שלא אסרה תורה אלא רבית הבאה מלוה
 למלוה ושרתי תשובות הללו אני יודע היתרן ומונע אני להורו'
 מפני לעני שפ' עד שמצאתי סיני לדברי ממור' ר' דוד הלוי
 ז"ל שמור' הלכה למעשי ע"כ • וכן יש דרך אחר שמותר לישראל
 לקבל הרבית מעפ"י שישר' חבירו נותנו וכיצד ישר' שלו' מעו'
 ברבית ובקש להחזיר לנמצאו ישראל חבירו ואמר לו תנס' לי
 ואני אעלה לך כדרך שאהיה מעל'לו אסור ואם העמית
 אצל ע"א מותר ואוקמי רב פפא בנזן שנטל' הע"א בידו ונתן ליד
 ישראל הב"י וכו' מותר וא"עפי שלא פטרו לראשון ואין צ"ל אם אמר
 להניחם על גבי קרקע והפטר שהוא מותר וכן הלכתא
 ויש לברר ישראל שעשה שליח חבירו ללוו' ממון על משכונות
 המשלח מן הע"א ברבית אם יש בזה הש"ס איסור אם לאו
 ובהא איכא מ"ד שאם חמשל' נתן לו משכונתו ללוות
 עליהם ברבית מן הע"א זה נעשה שלווח ומותר שהרי
 אין הע"א סומך על השליח כלל כי אם על המשכון

ובן בקשו עליו מה' ה' דמכות כו'
אני חמיה מאלו המקשים
הם במכל חין ז"ל מיייתי קרא למלוא
כונן בנשך ותחבית לחונן ללים יקבלנו
וקאמר עלה רב נחמן אמר לי הונא
לא נזרכה אלא דאפי רבית דעכוס •
ובר • וכי פריך ממחיתן ללווין מהם
ומלוין אותם ברבית פרוק עליה ללא
נזרכה אלא בכדי חייו או בת"ת •
וע"ז לפ"ז ז"ל דמאי דריש רב הונא
אפי' רבית דעכו"ס וכו' אקרא למלוא
הונא היינו מחקת חכמים או
בעלמא כדכחבו הסוספת • ואם כן
מאי אולמיה דקרא כספו לא נתן בנשך
דמקשו מנייה לפרמב"ס ז"ל מקרא
דמרבס הונא • ה' ודאי כי ה'בא דקרא
דמרבס הונא מיירי במאי דגזרו רבנן
או בדרך אסמכתא • ה"ל קרא כספו
לא נתן בנשך הוי כה"ג דאלת"ה לדידהו
נמי ה' מיה' מדאורייתא שרי ואין בו
שום אסור ולמה אמר כספו לא נתן
בנשך דעכו"ס בזה די הכ' עבירות
דמחטע דה' נמי אסורא איכא •
וכל שכן למאי דדייקנן מהיפא דקרא
ע"ש אלה לא ימוט לעולם ה' עושה
אחת אלה ימוט וכו' אלא על כרחין
פריך למר סה"א דמרבסן או אסמכיה
אבאי קרא ואם כן אין מקום להקשות
מזה על הרמב"ס ז"ל :

ומקשינן

דוא סימך וכמושאן ידו' באמצע דמו שתי' אין מקבל השלי' אחריו' הלוות על עצמו שעל המשכון שם בטוחו ואף על פי שאינו שיה אל א פלג חובו ורבות וגם המלוה לא יכול לבפול לשיח' לפרעו על כן הוא מותר דשליח ישראל הוא וישראל הלא הוא עושה שליח ובין שאין אחריותו של ע"א על השליח מותר אצל' דאמר רב פפא דכע' שנטל הע"א ביד ונתן לישראל ה"מ לשלם נפטר הראשון אבל אם נפטר אע"פ שישראל נותנו בידו הרי זה מותר דה"ל כהניחם על גבי קרקע והפטר ואית דאמרי דאסור דדוקא כניחם על גבי קרקע שאין יד ישראל באמצע אבל רתנב לו והפטר בין שאין שליחות לע"א אסור דאע"ג דפטר' בין שאינו יכול למנות שליח נעשה כמו השליח עצמו פקבל מעותיו ומלוה אותם על משכנו של חבירו ואסור בין שיד ישראל באמצע אע"פ שלא קבל מהם אחריות אסור ומסתברא בסברא דקמאי דודאי שליחות דישאל ניהו בין דישאל עושה שליח ולא אחריות דמלוה על השליח לא בקרן ולא בחסרון ולא בכפיר' פרעון אין לך הרת גדול מזה ובתשובה לקמאי ישראל שמשכן לחבירו משכון ואמר לו של ע"א הוא שמשכנו אצ' ויעלה רבית בכך וכך בחדש ומהיום ואילך יהא שלה ולא העמידו אצל דהע"א ונשתקע זה המשכון כיד אותו ישראל שלא פדאו הע"א ושוה כפלים פמה שהלוהו עליו וזה המשכון הישראל רוצה להוציאו מידו בקרן לברו מפני שלא העמידו אצל הע"א מחו' פי אסורין מכר גמור היה שמכר לו כל זכותו שהיה לו על המשכון בשעה שלקח ממנו המעות ועל המשכון הוא סימך מן הקרן והרבית או דילמא בין שלא העמידו אצל הע"א אסור : את"ל כחא אסור הואיל וזה המשכון קניי לזה ישראל מתחלה והרי הוא כשאר ממין שלו היכא שאמר לו הע"א לישראל הילך משכון זה ובקש לי מעות ברבית וכן עשה וקבלם מישראל ולא העמידו אצל ע"א מהו דכיון שאין שליחות לע"א משמע דאסור ואלו חמשים פשט חתימים בכל ישראל ולא ידענו על מה סמכו והשיבו מה ששאלתם חריני מוסף על דבריה' שאפילו יאמר לו השליח הזה לישראל המלוה אין לי שום זכות בזה המשכון שאפי' ישתקע בידך שלא יפרנו הרי שלך אע"פ ששוה בפלי' מקרן ורכי' שלך א"ה אסור מפני שהע"א ב"ה יך אחר השלי' ויאמר לו היכן משכונך ואחריות הע"א על שליח ישראל הוא והרי הוא כממון השליח ואסור אלא הנה להם לישראל מוטב שעתו שוגגין ואל ירחו מזדין ע"כ אבל מצי' לר"ת ז"ל שהרמיר כגון שאמר לו ישראל ראשון המלוה ללוה אני מוכר לך כל כת וזכות ושעבוד שיש לי על משכון זה אין לי עסק עמך עליו כלל' ולא לך עלי ועל מעורתיך בפנין זה מותר' ואע"פ שהראשון חלו' תייב באתריו' המשכון לע"א חתיר התם ליטול ממנו רבית עד כדי דמיו כשיבא הע"א ויפדה אותו ואם רצה ישראל ראשון לפדותו קודם שיפדנו הע"א ונתרצה המלוה הרשות בידם ליטול ממנו רבית לפי שהוא כמוכרו לו עכשו ובתב תלמיד אחר בשם רבי יעקב ז"ל כי פעם אחת היה לר"ת משכון מע"א והוצר' למעות ונתן המשכון כדי להעלו' לו המעות עליו והוא חוב שלי ואמרתי לפני חייא אהיה מותר ברבית הע"א אשר לוח ממך וחייב לך ברבית ואתה לוח ממנו על משכונותיו וענה לי אני מוכר לך כל המשכון ולא תענה לי ממנו עוד ולא אתחייב לך מעות ואתה לא תתחייב לי המשכון ובענין זה התרו פשוט וכתב הר' יצחק ז"ל ב"ה אי יחייב ליה ישראל לע"א משכנו ללוות לו עליו מעות מישראל ברבית מותר מלוה ליטול אותו רבית משום דאקנויי אקניי ליה ישראל לע"א משכנו ללוות בו ברבית וכתב עליו הרמב"ם ז"ל כי נראה דמשכנו של ישראל כיד ע"א שלוה עליו ברבית מישראל בין דאחריותיה דישאל חמלוה אחיהו משכון אסור והאי טעמא דכתב הרב ז"ל משום דאקנויי אקניתיה ניהליל לאו דסמכא הוא אבל היכא שלא לוח ישראל אלא שהשאל משכנו לע"א ללוות עליו מותר אע"פ שהלך לי הע"א ופרע ישראל זה המעות לישראל חבירו מותר דמתנה דיהיב לע"א וכבר קנאה הע"א לכליו של ישראל במשיכה דמשיכה בע"א קונה וכל זמן שלא משכו הע"א למשכון לא קנאו ואסור לישראל ללוות עליו ואחר שקנאו אע"פ שישאל נותנו לו בפני הע"א וקבל מעותיו מישראל בשליחות הע"א כיון שהישראל אינו חייב כלום לחבירו מותר דכל שכאחריו' דע"א מותר אע"פ שאין שליחות לע"א דישאל' מ"ט' בעלמ' הוא וכל גדול כל שכאחריות' ה"עא מותר וכן גמי בר ישראל דיהיב ליה משכון לע"א ואמ' לו צא ולוה לי עליו מעורת מן הע"א ויך ולוה מישראל ואחר כך נודע הדבר בעדים אסור לישראל ליטול ממנו רבית ולא עוד אלא שאני אומר אם חבירו מישראל שהוא של ישראל והמעות שביד הע"א נאנסו ולא הגיע ליד ישראל הליג' שהדין להחזיר לו משכנו בלא כלל' ללוה והיא שידע המלוה בשעה הלוות שהוא שלוהו של ישראל אבל אי לא ידע חייב לשלם מעותיו לא יהא אלא נגב או גולן הקנת השוק עשו בו ומשכנו של ישראל כיד הע"א אסורה עליו הע"א מעות מישראל ברבית כיון דע"א לא קני משכון מישראל אסור ליטול ממנו רבית ואם אחריותו אף על דהע"א ישלם לו הע"א ואע"פ שאלו היה בד

שאלו

רבינו מרדכי ליה דאורי' ליומא דקנו מיניה ראי' לדבר ההוא דתנן כותבין
שטר ללוה אעפ"י שאין מלוה עמו ולא חיישין שמא כותב ללות
בניסן ולא לוח עד תשרי דהא מתקמ' בשטרי אקניאטא
שאפי' יהי בדבריו שלא לוח עד תשרי וקדם מקחם בין ניסן לתשרי אפי' ה'
משעה דקני מיניה שעבד נפשיה ליה והא נמי דכותא היא גם יש לבד
אימת ועל אי זה ענין יכול ישראל להיות ערב בהלוואת ישראל מע"א
ברבית או בהלוואת ישראל דע כי ישראל בשלוח מעות מן ע"א וקבל
הע"א שלא יתבע הערב תחלה הרי זה מותר להיות ישראל חברו ערב
אותה הלוואה ואם לא קבל הרי זה אסור ודגריסין בפר' אי זהו נשך ת"ר
אל תקח מאתו נשך ותדבית אבל אתה נעשה לו ערב ושייל' ערב
למאן אילימא לישראל כלומר שהמלוה הוא ישראל' שהלוה מעות לישראל'
חברו וקאמר קרא שזה מותר לישראל אחר להיות לו ערב באותה
הלוואה אעפ"י שחייב ברבית והא תנן אלו עוברין בלא תעשה המלוה
זה הלוה והערב והעדים אלא ערב לע"א והא כיון דע"א הוא דיניה אול'
בתר ערבא אשתכח דישאל הוא דקא מוויף ברביתא שהרי הוא עליה'
כמו לוח מן הגוי וחזר והלוה לישראל ומחזרין אמר רב ששת בשקבל
עליו לדון בדיני ישראל והוא שיתבע הלוה תחלה אם לא ימצא אצל
הלוה יגבה מן הערב דהשתא אין הערב כלום בתחלה מן הגוי וכמלוה
לישראל וחילוך כי פרע ערב לגוי ההוא שעתא הוא דאופיה לחבריה
מאי דאויזף ליה שקיל מיניה ושרי וקא שילינן או קביל עליו לדון בדיני
ישראל רבית נמי לא לשקול ומחזרין בשקבל עליו לזו ולא לזו בדבר זה
יש שגורסין ערב לע"א ונמצא שהם מפרשים שהע"א הוא המלוה
וישראל לוח וישאל אחד ערב ובשקבל עליו לדון בדיני ישראל שלא
ילך אחר ערב עד שיתבע הלוה בזה הוא מותר לערב להיות ערב באות'
הלוואה ויש שגורסין ערב דע"א ורוצי' לו' שהמלוה הוא ישראל והלוה
הוא ע"א והער' הוא ישראל שנכני' ערב בשביל הע"א הלו' מן המלוה
ישראל כל זה מותר בדקביל עליה לדון בדיני ישראל שיתבע הלוה
תחלה נמצא לשתי הגרסאות ששתיהן להתיר בשקבלו זו סבר'
הראב"ד ז"ל אך בת' בפירושו כי עכשו שנוהגי' הע"א שכל זמן שימצ'
ללוה מה לפרוע לא שקיל מערבא אע"ג דלא קביל במי שקבל דמי
ומותר הולב' לסברתו בין שחלוה ישראל לע"א ברבית ונכנס ישראל
ערב לע"א הלוה בין שהלוה הע"א לישראל ברכי' ונכנס ערב ישראל
לישראל חברו הלוה הכל מותר בדקביל ואף לא קבל מסתמ' בקבל
דמי וזה טופס לשונן אבל אתה נעש' לו ערב אוקמינא בשנעש' לו לע"א
ובשקבל עליו לדון בדיני ישראל שלא ילך אחר הערב עד שיתבע ישראל'
את הלוה וכו' שם המלוה ישראל שהלוה לע"א ברבית שאין
ישראל אחר רשאי להיות לו ערב אלא א"כ התנה הע"א שלא
יחרה אותו אצל הערב כל זמן שיש בידו לפרוע ואע"ג
דמחזיא מלתא דרחבא אע"ג דקביל עליה הכי אסור משום דמי לית
ליה לגוי לסו' בתר ערבא איל ושקיל מיניה רבי' א"ה אם קבל עליו הע"א
שלא לדחותו אצל הער' מותר דהכי אשבחן בתוספת' דתניא בהדיא
ישראל שלו' מע"א וע"א שלוח מישראל ישראל נעשה לו ערב ואין חושש
משום רבית אלמא כי הדדי נינהו והאי דינא קא חזינא דע"א הכי דיני דמי
משתכח ללוה לאפרועי מיניה לא שקלי מערבא חילוך כמו שקבל עליו
לדון בדיני ישראל הוא ומותר ע"כ גם הרב ב"ה פסק כמו כן שאם הלוה
ישראל לע"א ברכי' ונכנס ערב ישראל לע"א מותר בדקב' וישר' שלוח
מע"א ונכנס ערב ישראל לישראל חברו הלו' מותר בין קב' בין לא קב' וז"ל
בתו' בירו' ונפרעין מן האדם שלא בפניו תפתר בשחרב' אוכלת בהן וכו'
גובין רבית הפתר בשערב לו מן הע"א כוס מסתבר דנמרינן מיניה ישראל
שלוח מעות מן עבוס ברבית ישראל נעשה לו ערב דבין בדינו בין בדיניה'
כי קא שקיל רבית עבוס הוא קא שקיל רביתא מישראל ולא מיתסר ערבות
אלא בעבוס הלוה מישראל דבדיניהם עקר האחריות על הערב וישראל הוא
דפרע הקרן והרבית מישראל ואשתכח דישאל שקיל רבית אבל
בדינו עקר האחריות על הלוה ולא אסרה רערה אלא רבית הבאה

יא ובן יש דרך אחרת שאנו מוצאים וכו' דק' ע"כ ע"א * ולסון
רבינו אינו מדקדק שכתב ע"א שלום מעות מישראל ברבית
וזקף עליו במלוק קרן ורבית ונתגייר ה"ז גובה וכו' * למשמע מיניה
למפני שזקפן עליו במלוק ואח"כ נתגייר מ"ה גובה הכל אלף איפסא לא
וזס אינו כדמיתו ממסקנא
דגמ' דלר' יוסי דהלכס כמותו בין קדושי
קרובה הכל מטעמ' שלא יאמרו בשביל
מעותיו נתגייר :

ולפיכך ישראל גובה המנו וכו' *
כונת דברי רבינו ז"ל
קסה אללי כאשר נבאר לקמן בע"ה *
וקוד' בואי לבאור נבוא מאי דכתב
הראש ז"ל וז"ל הלכך שקיל מיניה אפי'
רבית שעליהם משנת גייר עד שעת
פפרעין אף על גב דאסורא דאורייתא קא עביד יש כח לחכמי' לעקור
דבר מן הסורה ואפי' במקו' עברה עכ"ל :

והנה האחרונים ז"ל נחלקו בסדרת הראש דמחזיקין ז"ל שרש ק"ל
כתב ז"ל ואע"ג דמשמע מחזק דברי רבינו אשר לאפי' זקפן עד

מלוה ישראל למלוה ישראל ומשום הכי בעינן שקבל עליו בדיני
ישראל והכי איתא לישנא דגמרא דילן כאו"נ בנסתי דוקני אלמא ערב
דעבו"ם כיון דבדיניה' בתר ערבא אול אשתכח דישאל קא שקיל
רבית ולא גריסין ערב לעבו"ם ולא אשתכח דישאל קא מוויף ברבית'
ודייקנן מדקא פרכין אי בשקבל לדון בדיני ישראל רבית נמי לא לשקול
אא"כ ישראל הוא המלוה היינו דקא מקשינן רבית לא לשקול אלא אי
אמרת דמלוה עבוס הוה הכי מקשינן רבית לא לשקול אטו משום
דעבוס קבל שלא יתבע הערב לא ישול רבי' אלא בישראל עסקינן שהוא
מלוה אבל בעבו"ם שהוא מלוה לישראל אפילו לא קבל עליו לדון
מותר דידוע הוא שהעבו"ם נוטל הרבית ולא אסרה תורה אלא רבית
הבאה מלוה למלוה ולא איצטריך לבריי' למי' אבל אתה נעשה לו ערב
לעבו"ם חמלוה ברכי' אבל רבית הגיה בספרים אלימא ערב עבו"ם
ישראל קא מוויף ברביתא * וה"ג ירושלמי עבוס שלוח מישראל וישראל
נעשה לו ערב ואינו חושש פי' עפ"ם שלוח מישראל בשקבל לדון בדיני
ישראל וישראל שלוח מעבו"ם בין קבל בין לא קבל עד כאן * נשאל
עדין לפרש ישראל שחלוה לעבוס ונעשה לו ערב ישראל חברו בשביל
העבוס הלוה שכתבנו שהוא מותר * הא פשיטא לן שיכול הוא להלוות
לעבוס מאה במאה וחמשי' וישראל נכנס בהם ערב ואין בכך בלום אבל
אם התנה המלו' ישראל עם הלוה לתת לו בזה אחר העברת הזמן
הקבוע ה' דינרין בכל חדש וחדש עד אם יעבב מלוותו יש לברר אם
מותר לו לישראל המלוה לתבוע בהם הערב ישראל או לא * ובהא
איכא מאן דמטי בה להיתר * וכן כתב סברא זו הרב יהודה אלברצלוגי
זה טופס לשונן גרסי' בירושלמי תפתר בשערב אותו מן העבוס
הא בשערב לו מן העבוס לא קאמר שהיה ערב לעבוס ברבית
ערבות ישראל חברו דהוה אסורא הוא ולא שבקינן ליה כדגריסין פרק
אזי וזהו נשך אלא פירש שערב לו מן ע"א שהוא עשה ערבות
לישראל חברו עכור הע"א וכיון דישאל דיניה בתר הלוה אול' ולא
בתר הערב אשתכח דלא שקי' רבית מן ישראל אלא מן הע"א וזה
הישראל הערב מן הע"א לישראל חברו אינו לוקח ישראל חברו
רבית ממנו כי מתנה הוא שעשה ישראל לע"א מנכסיו והישראל גובת
אותה המתנה שעשה הישראל חברו לע"א ומצינא ממנו וזהו פירוש
בשערב לו מן הע"א שבין שראובן עשה שמר ערבות בקנין לשמעון
עכור הע"א שיתן לו רבית שחייב לשמעון בכל חדש וחדש או בכל
שנה ושנה כך וכך דינרין ונשתעבר ראובן לשמעון באותו הרבית בכך
נפרעין מראובן ומן היתומים מפני שהרבית אוכלת בו ע"כ וההתר הזה
יש לו פנים דכיון דלא משתרי שיהא ישראל ערב לע"א שלוח מישראל
אלא בשקבל אשתכח דהוה שעת' דקא פרע ערב כבר הוה מן הע"א
מחוייב בבולי ממנא קרנא ורביתא ומסתברא דאי ליתיה ערב אלא
קבלן אעפ"י כ' אם קבל עליו שלא לתבעו תחלה מחני ושרי ולדעת
הראב"ד ז"ל שכתבנו למעל' אי הוי מנהגא דהו' אתרא דאעפ"י שכותבין
לשון קבלן דאי אית ליה ללוה נכסי פרעי מיניה ברישא משתרי לחכמי'
לו קבלן אף בדלא קבל דמסתמא ה"ל כמו שקבל שלא לתבעו תחלה
והיבא דכתב ערבות לע"א או שנכנס קבלן לע"א שלוח מישראל או קבלן
איכא לעיוני במה יתחייב הערב אם בקנין אי בלא קנין וזה בודאי א"כ
נראה מלשון השטר של העדים שערב בשעת מתן מעות היה לא
בעי קנין ומשתעבד ואם נראה בלשון השטר שהוא לאחר מתן מעות
בודאי בעי קנין ואי לא קנו מיניה לא משתעבד והוא דהוי אותו שטר'
עשוי בערכאות של ע"א וכוכל משפטיו כמו שאני עתיד לפר' בשער ס"ו
המיוחד לדון זה וכת' הרב ב"ה וחיבא דעבי' ערבות לע"א שלו' מישראל'
נמי בעי קנין ואם לא קנו מיני' לא משתעבד ואי מעין ע"א ואמר פרעתי
הערב פטור אם לא התנה המלוה עמו על דעת כן תעשה לי הערבות
שאהיה נאמן עליך כל זמן שאומר לא נפרעתי ואם כפר הע"א עיקר'
החלואה והערב מודה שהלוה לע"א ורזיא היה ערב מסתמא שהוא חייב
עד כאן :

יא ובן יש דרך אחרת שאנו מוצאים וכו' דק' ע"כ ע"א * ולסון
רבינו אינו מדקדק שכתב ע"א שלום מעות מישראל ברבית
וזקף עליו במלוק קרן ורבית ונתגייר ה"ז גובה וכו' * למשמע מיניה
למפני שזקפן עליו במלוק ואח"כ נתגייר מ"ה גובה הכל אלף איפסא לא
וזס אינו כדמיתו ממסקנא
דגמ' דלר' יוסי דהלכס כמותו בין קדושי
קרובה הכל מטעמ' שלא יאמרו בשביל
מעותיו נתגייר :

ולבאורה איכא לאתמוהי סיכי קאמר מהרריק לסדרת הראש
לאסור רבית שעלה אחר שנתגייר שהרי בהדיא כתב
כלשון סהבאנו דשקיל מיניה אפילו רבית שעלה עליהן משנתגייר עד שעת
הפפרעין ודעת שפתיו ברור מללו שהכל מותר *
דלר' ופ

ותו אפילו לא היה כותבו כפי קסה מהיכא תיסק אלעתינן לאסרוי דהא כשלא זקק כלל עד אחר שנתגייר מן הדיו אסור לקבל מזנו אפילו רבית שעלה קודם שנתגייר לדברי הראש וסוף שום בזה למה שעלה אחר שנתגייר ועם שאין אסור שום אחד מדאורייתא הא מהא שניהם אסורים . ואפי' קאמר ר' יוסי דאף כשלא זקפן קודם שנתגייר גובה עם היותו אסור והתירושו חכמים מטעם שלא יאמרו וכו' אם אחת אומר שרביה האחר שנתגייר אסור ליעול ממנו אכתי איכא למימר דכשכיל שלא יעלו ממנו רבית מכאן ואילך נתגייר . אלא ודאי מהאי טעמא איכא למימר להכל פרי .

וברבי ניתא לימאי זאיכא למידק בדברי הראש ז"ל דכפלוגת

דרבנן ור' יוסי כתב בספרת רבנן בזה הלשון ואם משנתגייר זקפן עליו במלוא

גובה את הרבית ואפילו רבית שעלה עליהן בעודו ע"א ר' יוסי אומר וכו' דכיון דפסק הלכה הוא כר' יוסי דבין כך בין כך גוב' הקרן והרבית מה לו לפרש ו להוסיף בדברי רבנן דאסרינן אפילו רבית שעלה עליהן בעודו עכום דמאי איכפת לן האריך יטברו רבנן כיון דלית הלכתא כותייהו אבל לפי מה שאמרנו אפשר דכונת הראש להקדים כעין הכרח למה שיאמר בספרת ר' יוסי דאף מה שאחר הגרות שרי ואמר לרבנן שאוסרי' הם משום אסור מה שעלה קודם למה שאחר . ואפי' כמדברנן נשמע לר' דכיון דגם מה שקודם הגדות אסור לרבנן וכן הוא מן הסין . כפי החקירה הכוללת לתכתיב ואפי' התירו ר' יוסי מטעם שלא יאמרו . אם כן מה שאחר הגרות שרי לדידיה מה אי טעמא דשום הם לעולם בין לאסור בין להיתר וכיח שכן מנינו למעריף לומר דהראש אסור רבית דאחר שנתגייר ור' יוסי דאמר דאסורא דאורייתא קא עביד וכו' דודאי הא לא שייך אלא ברבית דאחר שנתגייר . דאלו רבית דקודם שנתגייר ודאי איך אסורו דאורייתא אלא מדרבנן כדאמרנו וכו' מדברי ה"ה ז"ל וכו' דברנו בזה בחלק הקודם : ורחוק הוא לומר שלא הוסיף בגירסת מהרריק כל לשון הראש דמייחנן :

אשר

לכל זה היה נראה דע"כ לא קאמר מהרריק דהראש לא גבי רבית דאחר הגרות . אלא בחלוקת ישראל שלום מן העכום וזקק הכל קודם שנתגייר דהא לא יגבהמה שאחר הגרות משום דאי גבי ליה נמלא גובה רבית שאינו זוכה בו אלא משעה שנאסר עליו ובזה אין שום מעש להחיר . אבל ודאי בחלוקת עכום שלום מישראל גובה הכל מטעם שלא יאמרו על הדרך שאמרנו . אבל אין טעם להיתר לדידיה בזה שאחר הגרות מפני הזקיפה לומר דחשיב הכל כקרן .

אך

לרב בעל ת"ה עקר הטעם בהיתר מה שאחר הגרות הוא משום דזקק וחשוב כקרן . והיינו דקאמר בשלשון ונראה נמי לפי הדקדוק באשרי בהיה לעכום שלום מעות מישראל וכו' דמה דקדוק נריך להוכיח מדברי הראש דאף מ"ה שאחר הגרות מותר כיון שבהיה כתב כן בפירוש אלא דאף על גב דכתב בפירוש שמונת גובל מקום לא נחבאר שיהיה מטעם דחשיב כקרן מפני הזקיפה דאולי אינו אלא כדאמרנו וכו' דבישראל שלום מעכום יתחלק הדין כפי חלוקת הטע' בהיתר מה שאחר הגרות שלום . וזה עקר המחלקת בין מהרריק ובעל ת"ה .

אם

תאמר נהי דאין מדברי הראש ז"ל סתירה לדברי מהרריק ז"ל . אכתי מנליה לומר דסבר דלא חשיבא ליה זקיפה כקרן ויתחלוק בזה אמר'ה"ה ז"ל דמיייתי דאף אין מדבריו אלה לא סתירה ולא סיוע לזה וי"ל דאפשר דזיקק לה מדכתב דין ההיתר בחלוקת ע"א שלום מישראל דאם איתא דכ' מה שזקק חשיב כקרן . ודאי אין בזה הפרש בין מה שעלה קודם הגרות למה שעלה אח"כ ולריך שיהיה או פלו אסור או כלו מותר . וכיון שכן הוה ליה להראש לאשמעין כחא דהיתרא בישראל שלום מע"א ולומר דשזקפן קוד' שנתגייר גובה הכל אף מה שעלה אחר הגרות מטעם זקיפה וממילא הוה שמעין לכל שכן בע"א שלום מישראל דאיכא טעם זקיפה שמוס אותם . וגם טעם דשמוס יאמרו דשייך בתרומתו אלא ודאי נראה דזקיפ' לא חשובא ליה כקרן ומ"ה לא הוה אלא בע"א שלום ומטעם שלא יאמרו שייך בכל הזוגים :

ובער

ת"ה יאמר דהדין בע"א הוי רבותא דאיכ' תרתי לרעות' סהרביית הוא בזמן שכבר הוא ישראל וגם זקק בהיותו ישראל . וכ"כ בישראל שלום דא"עג דהוי רבית דאחר גרות מ"ה נזקק בזמן גיורתו ונחשב מאז כקרן :

אך

תמיהא לי . מלתא איך מצא מקום מהרריק ז"ל לומר דסבר הראש בישראל שלום מעכ"ם שאינו גובה מה שעלה אחר הגרות . דאם כן מאי הוי דכתב הראש ואם משנתגייר זקפן עליו במלוא גובה את הקרן ואינו גובה הרבית ואפי' ברבית שעלה על המלוא קודם שנתגייר דכיון שלא זקפן עליו במלוא קודם שנתגייר השתא הוא דשקיל מניה רבותא וכו' . דכיון דלמהררי' ק אף כשזקפן קודם שנתגייר כל עממו של היתר אינו אלא דוקא בזה שעלה קודם שנתגייר . אסכנ' ע"כ מאי דקאמר בבריית' שאסור בזקפו אחר שנתגייר הוא בהכרח תאשעלה קודם

שנתגייר דאי בזה שעל ה"ה ח"כ הא אפי' זקפן קודם שנתגייר אסור ואסור מה משמינו הראש ז"ל באמרו ואפי' רבית שעלה חודם וכו' . כאלן מתקם לנו מה שלא היינו מבטלים מהוה ד' והלא לדבריו היה לו להראש אלא הוא בהכרח כל עלמות דין האסור ולא היה לו להראש אלא לתת בו הטעם ולומר ואם מט' גזיר זקפן במלוא גובה את הקרן ואינו גובה את הרבית דכיון שלא זקפן מלוא קודם שנתגייר וכו' ולא היה נריך לומר ואפי' רבית שעלה וכו' דהא עלה קיימין . אלא מדבריו נראה דזקפן מקודם כל הרבית מותר . ולכן אמר באסור דלא נימא דל' נא"ל ולא מה שעלה אחר הגרות אבל שהדין הוא דאפי' מה שקודם אסור מטעמא דהיה ודאי דייק בדברי רבנן בעל ת"ה ז"ל :

ועתה

נבא אל דברי רבינו שאם אין בהם טעות לשון לא יכלנו לפרש דכתב לפיכך ישראל גובה ממנו אחר שנתגייר כל מעות הרבית שנתחייב בהן כשהיה ע"א וזה ממש לשון הרמבם ז"ל דמשמע מגיה דא"עג דזקפן מ"ה . אינו גובהמה שעלה אח' שנתגייר אלא מה שנתחייב בעודו ע"א דהיינו סברת הרמבם ז"ל שצביא הטור ס' קע"א ודלא כהראש וכן הבין אוחס הרב ז"ל ככ"י . ואם כוננו כך לא ידענא מאי קאמר תו' ומיחו דוקא זקפן אבל אם כתב בשטרו רבית כל חסד וחסד והוא לא תבעו מיד ושהא מלחבצו כל מה שעלה אחר שנתגייר דהא ודאי אסור לו את הרבית . דמשמע דכשלא זקק אסור ליקח הרבית שעלה אחר שנתגייר אבל מה שעלה קודם שנתגייר מותר . והרי לפי מה שאמר תחלה גם כשזקק הדין כך ומאי איכא בין זקק ללא זקק :

ע"כ לבדתי הניח דברי' אלו מבוטלים ובלי יסוד אני אומר כי מובנים הוא הפך מה שגראה לכאורה מפשטם . כי רבינו והרמבם ז"ל שהא העק' כלשון זה המ' דא"ו כי עקר טעם רבי יוסי שהתיר הוא כדי שלא יאמרו בסביל מעותיו נתגייר זה . אם כן נמצא שהיתר הוא בכל מה שיש לחלוק שנתגייר בעבורו . ודבר מבורר הוא שאין לומר שנתגייר בשביל המעו' אלא בזה שבעודו בגיות הוא מוכרח לפרוע מפני שהוא חייב בו כבר ובגרות נלול ממנו . אבל בזה שהוא בידי גס בגיותו לאגל מהפרעון לא שייך בזה לומר שצביל . מעותיו נתגייר . ולפי' סברי הרמבם ורבינו דשזקק אחר שנתגייר . אז בזה שעלה הרבית עד זמן שנתגייר איכא למימר דצביל מעות אלו נתגייר כדי שלא לפרוע מפני שצטעם זו על כרחו נריך הוא לפרוע תה שנסנה מהצעות מהזמן שעבר עד עתה ולפיכך גובה ממנו רבי' זה כדי שלא יאמרו כן . אבל הרבית שיעלה משעה שנתגייר ואילך . לא שייך לומר בו דצביל כדי שלא לפרוע נתגייר שהרי עדין אינו חייב בו ואם יראה שלא לפרוע רבי' מכאן ואילך הרשות בידי להחזיר מעות ו למלוא אפי' בהיותו ע"א ולא יפרע רבית וכיון שמתחלה לא זקק הכל קרן ורביתא . ואם כן ודאי לא מפני זה נסגייר ולפיכך רביתא דמשנתגייר ואילך אסור הואיל ודא בזמן יהדותו :

אמנם

כשזקק מתחלה הכל קרן ורבית . נמצא דמעקרא כבר נתחייב בגיותו על הכל והשתא איכא למימר שנתגייר צביל כל הרבית בין מה שעלה קודם בין מה שעלה אחרי' לפי שמתחלה נתחייב בהן בזקיפתו הלא כן כי הניח ללא לימרו הכי גובה הכל אף מה שאחר הגרות . וזו היא כוונת הרמב"ם ורבינו בזה שאמרו כל מעות הרבית שנתחייב בהן בשיות ע"א . ואין הכנה מלת שנתחייב רבית שעלה . דאם כן היה אומר כפי מה שעלה כמו שאמר רבינו דתה הכי או לפחות היל' מעות שהוא חייב בהם כשהיה ע"א דהם משמע שחייב בא מאליו מחמת הזמן שעבר ועוד כל המעות דקאמר מאי מדכתב כל דודאי בזה שעלה קודם שנתגייר אין שום סבירא לחלק בין קנתו לקנתו שייך לך להשמיטם שגובה כלו . אלא ודאי נראה הו' סכור' שגוב' כל המעו' ע"א זה הוא עממו נתחייב בהן כשהיה ע"א מלך שזקק הכל יחד בין רבית שעלה קודם גרות ובין רבי' שעלה אחר גר' :

ובזה

אנו מדייקים לשון הרמבם שכבד אצל ע"א שלום מישראל ברבית וזקק את הרבית במלוא אפי' שזקפן אחר שנתגייר גובה את הקרן ואת הרבית שלא יאמרו צביל מעותיו נתגייר זה גובה הישראל ממנו אחר שנתגייר כל מעות הרבית שנתחייב בהם כשהיה ע"א דלמה לו להאריך ולעשות כעין ב' חלוקות יאמר בקלר מעקרא : אעפ"י שזקפן עליו אחר שנתגייר גובה את הקרן ואת הרבית שנתחייב בהם כשהיה ע"א שלא יאמרו וכו' . אלא נראה דשתי חלוקות הן יא' אעפ"י שזקפן עליו אחר שנתגייר גובה את הקרן ואת הרבית אחר שנתגייר עליו צביל מעותיו דהיינו מה שכבר עלה עד שנתגייר ועוד חלוקה אחרת כשזקק קודם שנתגייר אז גובה כל המעות שנתחייב בהם כשהיה ע"א אפי' מזה שעלה אחר שנתגייר . נראה שלפ"ז שגור לשון רבינו כך הוא . לפיכך כלומר כיון שאמרו שהטעם שהתיר ר' יוסי כשזקק אחר שנתגייר הוא כדי שלא יאמרו דהיינו בזה שעלה קודם שנתגייר כדאמרנו . לפיכך נמשך מזה סיגובה הישראל אחר שנתגייר כל מעו' רבי' משלים כליתר אף מה שעלה אחר שנתגייר שנתחייב בהם כשהיה ע"א בזה שזקפן כי טעם שמו' שייך בכל זה . ומיחו דוקא זקפן פי' ומיחו לא מקרי נאמתי :

נחמיו בכל המעות אלא דוקא בשוקפן כלם יחד לאז משעה ראשונה
נחמיו בכל אלא לאז זקפן אלא שכתב בשטר לפרוע רבית כל חדש
וחוד' ואז ודאי נהי דמה שעלה קודם שנתגייר גובה לפי ששעה
שנתגייר כבר חל עליו החוב מן הזמן שערב עד אותה שעה ואיכא למימר
בשביל מעותיו וכו' מכל מקום כל מה
שעלה אחר שנתגייר י' בהא
אסור הרבית משום דבשעה שנתגייר
אין לו שום חוב על העתיד וליכ' טעמ'
דשמה יאמרו ו'ואע"ג דמדברי ה"ה ז"ל
משמע שאינו מבין הלשון כן' נראה
לע' דלפרשו כך ליישב כל מה שאמרנו
הואיל ורבינו נקט לישבית כלשון הרמבם
ז"ל :

ושמה

אפשר דגם הראש ז"ל
אזל בשעה זו מדחזין
דבסדרת רבין דפליגי' אר' יוכי
וקאמרי' אס' משנתגייר זקפן
עליו במלוה גובה את הקרן ואינו גובה
את הרבית' כתב ואפי' רבית שעלה
עליהן בעודו ע"א' ויהא ודאי משנה
שאנינו לריכה כיון דלית הלכת' כותייסו
אלא דאולי כיון לומר דזקפן אחר
שנתגייר בהא פל' יגי' דלרבין אפי' רבית
שעלה קודם אסור ועלה קאמר ר"י
דמותר להיניח מה שעלה קוד' שנתגייר
כיון דעליה שייך טעמ' דשמי' יאמרו
אבל לא פליגי ברבית שעלה אחר
שנתגייר' דלית ביה האי טעמא וממילא
דמאי דקאמר הילכך שקיל מניה אפי'
רבית שעלה משנתגייר' היינו בשוקפן כל קודם שנתגייר מטעמא
דאמרין :

ואולי

שכן הדין מהרריק ז"ל בזמנו ומה הכרח דבישראל לז' מע"א
פ"ל דשוקפן קודם אינו גובה אלא רבית שעל' בזמן גיותו
מדגי' ע"א' שלום יהי' טעמ' דאע"ג דאסור לאוריית' עבדי' י' כתב בחכמי'
לעקור וכו' דהיינו ברבית שעלה אחר שנתגייר שזקפו קודם שנתגייר
א"כ ממילא בישראל שלום אסור הרבית שעלה אחר שנתגייר אע"פ שזקפו
קודם לית ב' טעמא דעקרי חכמים :
והיכא דלא זקף כלל כשלוה הע"א מישראל' דעת רבינו מכוון
שכל מה שיעלה אחר שנתגייר אסור אבל מה שעלה קודם
שנתגייר מותר וכ"כ הרב הנמקי ז"ל בשם הרשב"א ז"ל וכתב הרשב"א
דטעמא דשלא יאמרו איתיה אפי' זקפן הלכך בין זקפן בין לא זקפן
לעולם גובה את הקרן ואת הרבית ולפירושו ז"ל משום ת"ק נקט זקפן
פכ"ל' ואע"ג דאיתיה לא פי' דדוקא מה שעלה קודם שנתגייר גובה כבר
פירשו ה"ה ז"ל בשמו דגובה הרבית שנתגייר הן קודם שנתגייר וכו'
ולדעתו נחמיו ר"ל שעלה :

אמנם

מ"ש ע"ד הרב הנמקי' לפירושו משום ת"ק נקט זקפן
אפי' מבין דמשמע דק"ל דכיון דאפי' בלא זקיפה גובה
אחרי נקט ר"י בין כך ובין כך דמשמע בין זקפן קודם בין אחר
לישמעינן דאפי' בלא זקפן כלל גובה' ותירץ דכיון דת"ק הולך לומר
זקפן לאשמעינן דאפי' בזקפן אינו גובה' אגבית נקטת' ג"כ רבי יוסי :

ואני

תמיה מזה דודאי רבית לאשמעינן ר"י בזקפן היא לומר דאע"ג
דזקף הרב' אחר שנתגייר ומתחייב' אחר יהדותו אפי' מותר
וכ"כ כשלא זקפן כלל אחר שנתגייר ששאר החוב כמו שהיה בגיותו
דודאי גובה תדע דבישראל שלום מן הע"א דאמרין דלא זקפן אחר
שנתגייר אסור אפי' מה שעלה קודם שנתגייר היינו משום שזקפן אחר הגרות
בזמן יהדותו ובתר זקיפה אזלינן כדכתב ה"ה' אבל ודאי דלא זקפן
כלל גובה מה שעלה קודם שנתגייר וא"כ אשמעינן ר"י דאע"ג דכלום
ישראל מע"א אסור כשזקפן אחר שנתגייר : כשלוה ע"א' מישראל מותר
אע"פ שזקפן אחר שנתגייר :

ואעקרא

דדינא דהרשב"א ז"ל קשה לי מה לו לתלות טעם בהיתר
כדי שלא יאמרו דמשמע דבלאו האי טעמא אסור' :
והלא כשלא זקפן כלל אף לת"ק מותר מה שעלה קודם שנתגייר דע"כ
לא אסור במה שעלה קודם אלא כשזקפו אחר שנתגייר משום דמשום ליה
לישראל שלום מן הע"א דשזקפן אחר שנתגייר אסור אף מה
שעלה קודם שנתגייר משום דכתב דכח' זקפן אלא זקף כלל
בזמן היהדות פשיטא דכלל גוונא שרי מה שעלה קודם דאיתיה לא אסור
י' ברבית שעלה בזמן הגיות' ומעולם לא התירו בו אלא מתחת הזקיפה
לכ"ע וא"כ למה תלה הרשב"א הטעם כדי שלא יאמרו' לכן כ"ל דעקר
כונת הרשב"א ז"ל אינה לאשמעינן בחדא דהיתרא למה שעלה קודם' :
אלא אדרבה לשלול מה שעלה אחר' וכאלו יאמרו דאפי' בשלא זקף כלל
לא ניתא כיון דליכא זקיפה בזמן יהדות ישראל מותר הכל' שאין הדין כך :

לפי טעם שמה יאמרו אי שייך היינו דוקא במה שעלה
קודם שנתגייר' ומעולם לא היה בו עליו שום חוב אלא משעת
יהדות ואין כאן טעם דשמה יאמרו ולפיכך אסור' ולפי' יסבור הרשב"א
דשוקפן הכל קודם שנתגייר גובה הכל אףמה שעלה אחר שנתגייר' ונוסף
גם הוא על סדרת הראש' והרם
ז"ל' אלא שסדר' ז"ל כב"י כתב
דמסלמדי הרשב"א רנ' שדעתם
כסרמ"ס ז"ל ואולי אינו מכוון בפי'
דבריהם :

ובתב

ה"ה ז"ל ד"א דוקא זקפן
אחר שנתגייר אבל לא
זקפן כלל לא וכן נראה דעת רבינו
ע"כ' ומברר' זו נראה תמונה דמה
טעם י' לאסור רבית שעלה קודם
שנתגייר שהוא חייב בו בעודו ע"א'
ולא זקפו אחר שנתגייר' דהא בישראל
שלום מע"א דאסרינן רבית דקודם
שנתגייר הנה מטעם דאזלינן בסר
זקיפה' אבל כשלא זקף מותר' :

מיהו

הראש ז"ל כתב גבי ישראל
שלום מע"א אס' משנתגייר
זקפן עליו במלו' גובה את הקרן ואינו
גובה את הרבית' ואפי' רבית
שעלה על המלוה קודם שנתגייר דכיון
שלא זקפן עליו במלוה קוד' שנתגייר
השתא הוא דקסקיל מניה רבית ע"כ' :
נראה מדבריו שטעם האסור הוא
מפני שלא נזקק בזמן גיותו ובשעה שגבי'
את הרב' יהודי היא' ואינו מפני

הזקיפה דלאחר שנתגייר' ולא הותר אלא כשזקף קודם דכגזי' מאז דמי'
ולפי' וגם בשלא זקף כלל אסור לדידיה כיון דהשתא שקיל מיניה רביתא
ואפשר שזו דעת ה"ה שכתב ה"ה :

אבל

רחוק הוא בעיני לומ' כן בדעת הראש' שהרי בנו הסור ז"ל כתב
בסבת ומה' כ' לא זקפן עליו במלו' כיון שלום כשהיה כותי לריך
לפרוע הרב' : ואילו היה משמע מלשון הראש' שאינו פורע הרבית לא
היה שתיק מניה הטו' : כיון דלעיל בסמוך מביא סדרת הראש' דמייחין
ולא היה מחליט הדין נגדו אלא ודאי מאי דקאמר הראש' ש' כיון שלא זקפן
קודם שנתגייר כונתו לומר כיון שהזקיפה לא היתה קודם שנתגייר אלא
אחר שנתגייר לפיכך אסור' לפי דעתה נוטל רבית שהוא נחמיו בו ע"א'
הזקיפה אחר שנתגייר :

וחכלל

העולה דבכותי שנתגייר י' דינים לענין הרבית : הא'
ישראל שלום מע"א זקף בגיותו כל הרבית עם הקרן' ודא
מה שעלה עד שנתגייר מותר לכ"ע ומה שעלה משנתגייר ואילך למחר
ות"ה ז"ל וגם להראש ז"ל לפי דעתו דכתב זקיפ' אזלינן מות' וגם מהרריק
ז"ל מסכים לענין הדין עם מהר"ם ולרבות' אחריו אסור' והפס' במחלק'
ידוע בין לענין האסור בין לממון :

הדין

השני ישראל שלום מע"א ונתגייר' ואת"כ זקף הרבית עם הקרן'
ודאי כל מה שעלה מהרבית משנתגייר ואילך לכ"ע אסור מן
הדין הגמור' ואף מה שעלה קודם שנתגייר משום דחכמי' תקנו לילך
אחר זקיפה להחזיר כדכתב ה"ה ז"ל והשתא הוא דקא שקיל רבית' כדכתב
הראש ז"ל' ולא ניתא חילוק מפורש בזה :

ב הדין

הג' ישראל שלום מע"א ברבית ונתגייר' ולא זקף כלל
ברבית אס' מותר מה שעלה קודם שנתגייר' : לא ראינו
שדבריו בזה המפרשים ז"ל אלא בע"א' שלום מישראל ואין ולאז ורפיא
בידי דאי טעמא דשזקפן אחר הגרות אסור מה שעלה קודם שנתגייר' :
היא משום דאזלינן בתר זקיפה דבריה ה"ה א"כ בהא דליכא זקיפה מותר
ואי טעמא משום דהשתא שקיל רביתא כדמשמע' מדברי הראש' א"כ בהא
נמי דלא זקף כיון דהשתא שקיל מניה רביתא אסור ומה גס דהאטריך בזה
דברי הרשב"א סב"י דבע"א' שלום מישראל ולא זקף כלל תלה הטעם
להתיר מה שעלה קודם משום דשייך ביה נמי שמה יאמרו וכו' משמע
דבישראל שלום מע"א דליכא האי טעמא אסור ויהי' ודאי משו' דהשתא
שקיל מניה רביתא' וכיון דספק זה הוא בדברין המיקל לא הפסיד :

הדין

הד' ע"א שלום מישראל ברב' וזקף הכל ואת"כ נתגייר' : גם
בזה הוא מוספס דמה שגבה קודם שנתגייר גובה לכ"ע : ומה
שעלה אחר שנתגייר להראש' וכ"כ להר"ם ומהר"ק ומה' ולדעתו אף
לסרמב"ם ואולי אף להרשב"א מותר כיון שזקף הכל מקודם הרי הוא
כגזי' מאז' : ולהרמ"ם ולפי דברי הרב ז"ל כב"י גס' לסרמב"ם ולחלמודי
הרשב"א ז"ל אסור ובתב דנקטינן כותייסו דרבי' נינהו וכ"כ דמסתבר
טעמיהו והואיל ונפק מפומיה ז"ל פסק זה מייקל נגדו לענין האסור אבל
לענין הממון היבא דתשום ודאי אין מולאין מיד המזקק דרבי' ונכבדים
איתו :

הדין ה' ע"א שלום מישראל ונחגי' ואח"כ זקף הכל גם בזה הסכימו דמה שעלה מהרבית קודם שנתגייר מותר כר"י דסבר הכי וכטעמא דר"ב דשםא יאמרו וכו' אך בזה שעלה אחר שנתגייר עם סגורא מדברי הראש ז"ל שמואל רבו האוסרים וכותייהו עבדין :

הדין ה' ע"א שלום מישראל בדי' ונחגי' ולא זקף כלל. מה שעלה אחר שנתגייר נראה דלכ"ע אסור. וזמם שעלה קודם שנתגייר להרשבא ולרבינו ולטור ז"ל מותר. וז"ל שםב"א ה"ה ז"ל אסור. ואע"ג דהטור כתב בסתם והס"י זקפן עליו כיון שלום פשיה כותי צריך לפרוע הרבית דמשמע דכל הרבית צריך לפרוע ודאי אין לעשו מחלקת שלישי להרתיק הסדרות אלא נאמר דברבית שעלה קודם מיירי דשייך ביה טעמא דשםא יאמרו ופשיה דסברת ה"א דתויה לגבי כל הכך רבנותא ז"ל :

כא הדין ה' עכוס שלו' מישראל מנה לשנה ח' דיוור לחדש ולא זקף ואחר כך בתן לו י"ב דינרין לרבית כל הסנה ובתוך הזמן נחגייר. אי נמי ישראל שלום מעכוס דכ"ה"ג מה יהא הדין ברבי' שעל' משנתגייר ואילך אי נחגייר לאלהדורי ליה אי לא. מי נמא דוקא כשזקף הכל קודם שנתגייר אז מותר לגבותו אחר שנתגייר לפי שמתחלתו כבר נתחייב בכלו בפיוטו עכוס ונעשה קרן ממש.

ונמל' שאינו גובה רבית אלא קרן אצל הכא דלא זקפיה כל מה שנתן רבית גמור דהן ונמלא נהנה ברבית שבזמן הגרות ובעת אסורו. או דילמא כיון דכבר גבה אותה מקודם חו לא תשבינולים ברבית דזמניסות :

וראיתי לה"ש ז"ל שפי' בבריית' זקפן עליו במלוה לאחר זמן חשב עמו על הרבית וזקף הכל ביחד במלוה וכו' וגובה את הרבית דמשעת זקיפה הוא כגבוי ע"כ וכן כתב הטור. אלמא עדיפותא דזקיפה היא משום דתשבינו ליה כגבוי. ואם כן איכא למימר דפלוגתא דאיכא בין רבות' ברבית שעלה אחר שנתגייר כשזקף הכל קודם שנתגייר שייכא נמי בשגבה הכל קודם שנתגייר בלא זקיפה דמאן דאסר התם לאו משום דלא תשבי ליה כגבוי משעת זקיפה הוא דאסר אלא משום דאפילו יהא גבוי הרי גבהו רבית שלא זכה בו אלא משעה שהוא מזהר עליו.

ומסתברא דאין מוסיאין מידו אלא ח"כ הוא רונה לנאת י"ט :

יב וכן יש דרך אחרת בגון שלקח מחברו וכו' רבינו אב"י לטעמיה דלית הלכתא כטעמא דרב נחמן ולקמן יתבאר בע"ה ועל חוספתא זו כתב המרדכי ונראה לרבינו אב"י העזרי דדוקא לאחר גמר התברא"ל תן לי בפחות אבל מעקרא לא דתן ואם לגרן ב"ב מנה אסור. והרב הנמקי ז"ל כתב וכן הדין במכר שאלו מכר את הסדה ב"ב מנה לגרן ואחר שנגמר המקח וזכה בו לוקח רשאי המוכר לומר לו תן לי אלק זוז עכשו שאף מכר זה כיון שלא היה משתלם עד הגרן ואולי הוא דמוזיל גביה משום שיפרע לו מיד ע"כ :

ועל דבריהם כתב הרב ז"ל ב"ב סי' קע"ג וז"ל ואם לומר דאל"כ אסור לקבל ממנו עכשו בפחות הא ודאי ליתא אלא עכ"ל דאסור לקבל ממנו אחר זמן כמו שפסק דהוה ליה כדמפרש אס מעכשיו הרי הוא לך ב' סלעין ואם לגרן ב"ב מנה דאסור והא לא הו' צריכי לשמועין דפשוט הוא עכ"ל. ולפי זה כשמחלה מכר ב"ב מנה לגרן ואחר כך אמר חן לי עכשו ואנכה לך שטם ונתרנו בזה : אם ירנה אחר כך לחזור כבחחלה לתת י"ב לגרן : חזינן אי מעקרא כשהתנו בפעם הראשונה ב"ב מנה לגרן נגמר המכר וזכה בו. אז יוכל עתה גם כן לחזור מתדע לאת שנים עשר לגרן. משום דמאי דקאמר קודם זה שיתן בצרבע אוזיל אוזיל גבי נפי שנותן לו עתה המעות שלא היה מחוייב לתת לו אלא לגרן כמו שהתנו וגמרו מחחלה ופבר זכה בו. והשתא חזור למה שהיה חייב שאינו רונה להויל כלום ולאו אגר נטר הוא. אבל אם מחחלה לא נגמר המכר ולא זכה בו לגמרי. נמא שעיין לא נחתייב במעות לזמן הגרן. וכי הדר אמר שיתנס בעשרה לאו מוזיל הוא. וכי קאמר חן ב"ב לגרן הוה ליה כמפרש אס מעכשיו ב"ב ואם לגרן ב"ב. ולכן אס ירנה לקחת בעשר' ספיר דמי דאין כאן שום דל רבית אבל לקחת ב"ב לגרן לא. דאגר נטר הוא :

ב"ב ויראה לי שאין דין ההיתר אמור אלא דוקא בשלא נגמר עדין המקח שאת' שיחנהו ב' דכיון דאבתי לא הותלי לגמרי. מותר אחר כך לחזו' וללקחו ב"ב לגרן כפי המקח הראשון שזכה בו כבר ועדיין הדין במקומו עומד. אבל אם כבר נגמר המקח

הב' בעשרה לאלתר ונחלט : נמא שכבר נחצטל הנוקח הראשון לגמר והוא עתה מחוייב בהכרח לתת לאלתר עשרה וכי הדר אמר שית י"ב לגרן הרי היל' הוה מוסיק שכר בשביל שממתין ומרויח לו זמן והוא אפלי אסור :

יג וכן מותר אדם לומר וכו' גם הרי"ף ז"ל הביא ירושלמי זה בשלכו' וסרמב"ם ז"ל בפ"ה והוסיף הטור ז"ל בסמין קע"ו דכמו שיוכל למכרו לאחר בפחות כך יוכל למכרו ללוה עצמו. ומבואר הוא הדבר דהא מרבין על השכר ללוה עצמו הוא כמוכר והירושלמי לרבות' נקט מוללו של חברי דא"עג דעכשו נותן זה מנה ולאחר זמן מקבל מהלוה מאתים שיש לו בדי' הנאה וריוח ממעותיו יותר ממה שנתן אפ"ה שרי :

ודבר זה יש מי שאומר וכו' סברא זו אינו מולא בה טעם דהא עיקר דין זה הוא מהירושלמי שהביא רבינו ז"ל ואם איתא דלא מיירי אלא דוקא בהגיע זמנו מאי הוי דקאמ' יס דברים שהם ברבית ומותר וכו' דכיון שכבר הגיע זמנו ומוטל עליו ומחוייב הוא לפרוע מיד וזה ניתן לו בפחות. הא ודאי מחיל גביה זאין בו שום דל אגר נטר ולא מחזי כלל ברבית. אלא ודאי מיירי בלא הגיע זמן ולפיכך כיון שנותן בפחות בעבור הזמן הזה מחזי כאגר נטר ונר' כמו רבית קמ"ל דמותר :

והוא דלא קביל עליה אחריות וכו' כן הסכימו האחרונים ז"ל ודוקא באחריות דלא הוה מחמת המוכר. אבל בא מחמתו בגון שגמלא פרוע או שטרפו בעל חוב מוקדם מותר ואפילו לא בא מחמת המוכר כל שלא בא מחמת הלוה כגון שקבל עליו אחריות אס לא יגבנו מחמת גזירת המלך בכל הני שרי : והוסיף הרשב"א ז"ל בתשובה הביאה הרב ז"ל בבית יוסף דקרוכ' הדבר דכתיב הוינא אפילו אחריות הרבית מותר כאחריות מכירת קרקע שמקבל עליו אחריות העמל והשבח

ומסתברא שאם עבר כו' סדרת רבינו נכונה בטעם וראיה דודאי לא קנסין התיירא אטו אסורא וכו' ביא דריון הרב ז"ל מבלי חולק : אלא דאיכא למידק דמדנקט רבינו וקבל עליו אחריות שאם לא יוכל לגבות מן הלוה שיחזיר לו מעותיו. משמע דכה"ג שלא קבל עליו אלא להחזיר לעשות הקרן אבל אם קבל עליו אחריות כל החוב לא. והוא תימא דהסברא נות' דאע"ג דקבל עליו אחריות כל מה שהלוה חייב. מכל מקום נהי דלא יגבה הרייות הקרן מיהא יגבה דומיא דשטר שיש בו רבית. והוה ליה לרבינו ז"ל לאשמועינן דך רבנותא :

ושמא אפשר דבפ"ה דמי לטע' שכלול בו הקרן עם הרבית דלא פסיקא לן מכל הפוסקים ז"ל שיגבה הקרן לתוספו' לא גבי ליה. ולהרמב"ם ז"ל צריך שהעדים התחומים בשטר לא ידעו כלל מהרבית או שהיו אנוס' מחמת נפשות כאשר מתבאר בח"א סימן ג' וכל זה אינו מרווח. וכבר העלנו שם באופן השעי' דמחלקת זה דהרמב"ם והתוספו' ז"ל לא שייך אלא ברבית דאורייתא אבל דברב"ב לכ"ע מותר : וכ"ש בזה שאינו אלא קרוב לשבר ורחוק להפסד. לכן נראה דאפילו במקבל אחריות הכל מחזיר לו מעותיו. ורבינו ז"ל לא נחית להכי ואורחא דמלחא נקט. מיהו שםא בקבלת אחריות כל החוב הוי דאורייתא דאינו קרוב לשכר אלא ודאי וחזרו המעות הלוהא :

יד וכן יש דעת אחרת וכו' : דקף ס"ט ע"ב : ומ"ש וכתב רבינו יעקב ז"ל וכו' גם הראב"ד ז"ל כתב וכו' : נראה מל' רבינו מדער' דברי ר"ת ע"ה דברי הראב"ד דכלסאמר ד"א ומה שיסבור מר יסבור מר ואין זה מוכרח דנהי דהראב"ד ז"ל יסכים עם ר"ת דאי אפי' פיוס אסור אף על גב דלא פרע מידיו. כל שכן כשמחזיר לו מעות מכל מקום ר"ת אפשר דסבר דדוקא כשמחזיר הלוה לזה כלום הוא דאסר משום דככה"ג הוי כשלוחו אבל אמירה ופיוס בעלמא לאו כלום הוא ומוח' חדע דהרמב"ם ז"ל סובר כן דכתב ה"ה ז"ל בשמו בפי' שאפי' פיוס אותו הלוה מותר כל זמן שאינו מושלם לו משלו וכו' :

והרא"ש כתב בפסק' וז"ל דוקא כשמעצמו אמר כן בלא דעת הלוה והוא שלא יחזור ויקחסמן הלוה וגם שלא ידבר הלוה למלוה חני לא אחז לך אבל פלוני לך יתן לאהבתי. באיזה דל מאלו הדרכים נראה כשולחן ואסור ע"כ. וכיוצא בלשונות כתב הטור ז"ל סימן ק"ס :

ואיכא למידק במאי דכתב וגם שלא ידבר למלוה חני לא אחז חני היכא דמי אי עיירי שאומר הלוה למלוה פלוני יתן לאהבתי לפי

שאלו ה' ביה"ע היה נוס' ממנו רבי' ישראל מיה"אסור אבל אם עמד אצל
ע"א וחז' הע"א ולזה מישאל הקרן והרבות. שה' לו עליו כבר שקיל' ישראל
מינה מאי דאזיף עליה שהרי כבר נשתעב' לו לע"א למעו' ולרבות' נמצ'
זה בקנהו ולא כמלוה ויש לעיין ולברר אם ישראל מינה שליח ע"א
ללות לו מעות מן הע"א ולזה מישאל או ע"א שמינה שליח ישראל ללו'
מעות מישאל מהו והנה הרמב"ן ז"ל בתב' בזה שמצא בתשובה
לרבי' גרשון ז"ל הצרפתי ע"א שאמר לישראל לזה לי מעות מישאל
חניך ברבות מותר לפי שאעפ"י שאין שליחות לע"א מ"מ ישראל
הכלוה עושהו שליח שילוח לו מעותיו דע"א ונעשה בישראל שאמר
לישראל הלזה לי מעותי לע"א שמוחר שיש שליחות לישראל ע"כ והוא
גם זהו שלא יתחייב ישראל באחריו של קרן והרבות' כלום שיעמדנו אצל
הע"א או שיאמר לו כמה שרוקח מן הע"א תן לי ואם אינו מאמינו
נשבע לו שלא נתן הע"א וית' ויפס' ע"כ והוסף לבאר איננו יח' ליה סתם
מותר דמסתמא ישראל שליח הוא כדיניה אבל אמר לו כל זמן שמעותי ביד
הע"א אתה נותן לי דינר בחודש אסור דכיון שאם העכו' אינו פורע הוא
חיי' ליתן לו רבי' נמצא באחריות הקרן עליו עד שיפרענו הרי זה כלוה
מעות מישאל ואומר לו כל זמן שאני נותן לך דינ' רבית בחד' לא
יהא לך רשות לכופני לפרו' לך הקרן ואם אמר לו אני אתבע את הע"א
ואם אינו פורע אחריותו עליך והוא יכול לת' את הע"א כרני' מותר
והוא דין ערב שישאל נעשה ערב בשביל ע"א לישראל חבירו והוא
שיהא ישראל תובע הע"א תחילה אבל אם התנו כיניהם לתבוע
ישראל תחילה בדין קבלן אסור ואף כאן אם הדבר בענין עינינו
יכול לתבוע הע"א דא"ל לא בעל דברי דיהו' את והתנה ליטול מן
הישראל אסור ואם הדבר כן בין בתנא' בכתם אע"ג דשקל ההוא
ישראל רבית מע"א לא שקיל האי ישראל מיני' כלומר דהו"ל לזה מעות
מישראל וחזר ומלוה אותם לע"א וגר ישראל דא"ל ע"א לך ולזה
לי מעות ומאי דחב' בהו קרנא ורבית עלי' והמלוה אינו יודע
שבשביל ישראל הוא לזה אותם ובסבור הוא שצורך עצמו לזה מבני
נעו לה דיניה מאי מי אמרינן אין שליחות עכו' וכיון שישאל זה אין
לו עמק עם ישראל הלזה מותר דעובד אלילים הוא שריות המעות
ונתחייב באחריותם וחזר והלוה אותם לישראל או דילמא בין דיש
שליחות לעכו' להוציא דבריו רבינו חננאל ז"ל האי לזה נמי אסור
לומר כן ומלוה אי נמי ידע אסור ליטול ממנו רבית שידו של עכו' זה
ביד שולחו ומישאל הוא דשקיל רביתא כו' השיב הרב רבי יצחק
ז"ל הצרפתי בעל התוס' ז"ל ואמר נראה לי שהוא מותר משום דאם
תמצא לומר נמי אסור היכי דשוויה שליח הכא לא מחזיקין אינשי
ברשיעי דנימא שליח שוויה אלא דעתו היה שילוח העובד אלילים
מישראל ויחזור וילוו' לו ואפי' פירש בפירוש בפני עדים ושיהא
שלוהו לא מחזיקין כוליה האי ולא דמי להוציא דקדמי ספא דבריתא
משום דהתם שניה יודעי' בדבר ומתכוין ישראל ליטול רבית מכיסו
של ישראל אבל כאן לא וליכא אימורא לא לגבי לזה ולא לגבי מלוה
עד כאן ומצינן בתשובה לרבינו רבי משה' מלוגיל ז"ל
בענין המשכונ' וזה מופס' לשונות רבנן ישראל שליח מעות
מע"א ברבית ובקש להחזיר לו מצאו ישראל אחר ואמר לו חנם לי
ואני אעלה לך כדרך שאחזה מעלה לו אסור ואם העמידו אצל הע"א
מותר ואוקימנא בשנשא ונתן ביד אבל אם נתן לישראל אסור ואפי'
העמידו אצל ע"א ואמר לו הע"א לישראל תן לו אסור שיתן בידו מ"מ
בין דק"ל אין שליחות לע"א אשתכח דישאל ניהו דקא שקיל רבית'
וכן ע"א שאלה מישאל מעות ברבית בקש להחזיר לו ואמ' לו תנס' ואני
אעלה לך בדרך שאתה מעל' לו מותר ואם העמידו אצל ישראל אסור
מהא שבעין דאפי' היכי שהמעות הן בע"א וע"א הוא דשקיל רביתא
בין דיד ישראל באמצע אסור משום דאין שליחות לע"א וכן נפי' משמע
דאסור לישראל למשקל רביתא מחבירה על ידי ע"א מדאמרינן אם
העמידו אצל ישראל אסור כלומר אם אמר לו ישראל לע"א הלזה לי
מעות לישראל ברבית משמע מהא שאפי' היכא שהמעות דע"א
אסור דשלוהו רוא' במותרו ואף על גב' דאמרינן אין שליחות לעכו'
כהא כיון דרבית אחמירו כיה רבנן מיה' ישווי' שרי'
מדאמרינן בשלמא ספא להוציא וכו' ואמרינן נמי בע"א דאמר ליה
לישראל שקול האי כסא דכספא ולזה לי בו מעות ישראל ברבית
דאסור דאין שליחות לע"א כראמרינן במעות עד שישא הע"א ויתן
ביד ישראל ה"נ עד שישא הע"א ויתן המשכון ביד ישראל ואי
לא ישראל מישאל הוא דשקיל רביתא ודוקא אותו ע"א שהמשכון
שלו אבל ישראל אי א"ל לע"א שקול כסא ידי ומלוה לי בו מעות
מישראל אסור דבהא יש שליחות לע"א ומשום הוציא מיהא דאמרינן
אם העמידו אצל ישראל אסור טעום דשוויה ישראל לע"א שליח
ובהא שליח ע"א כמותו ואי אמרינן דוקא היכי דאמר ישראל לע"א
ללות לו מעות מישאל כהא כסא דשוויה שליח אבל היכא שהרחין
ישראל כסא דכספא ביד ע"א לרבית וכו' ע"א והרבהו אצל ישראל
ברבית מהו מי אמרינן בין דעכו' מישאל לא קני משכון אסור לפושקל
מינה רבי' אודילמא כיון דשרי ליה לעכו' למשקל רבית מישאל וישר'
אקני לי' במשכון דידה רבית אשתכח דיש' מעכו' הוא דשקיל רבי' אע"פ
שהישר' נותן הרבית לע"א וע"א לישראל היכי דאמרינן בעכו' שלוח מעות
מישראל ונמצאו ישראל אחר ואמר לו חנם לי ואני אעלה לך כדרך שאתה

מעלה לו מותר אף על גב' דישאל שקיל רבית ומישאל נפיק
כיון שישאל יהיב לעכו' ועכו' לישראל שרי חיי נמי אם הרחינו
ישראל מידו לעכו' אעפ"י שהרחין אותו משכון לישראל שרי לישראל
למשקל רבית ואם תמצ' לומר כהא כיון דלאו ברשותו דישאל
זיף העכו' מעות דישאל וכן המשכון שמינה העכו' לישראל כיון דלאו
ברשותא קא עביד שרי ויחייב שלוח ישראל מעות מעכו' ובקש לזמן
ידוע העכו' לישראל ואמר לו ישראל מעות אין לי אבל חילך משכון
על מעותיך ואם תרצה לזה בו מעות שאני חייב לך מישאל ולזה על
המשכון המעות מישאל ברבית מאי מי אמרינן כיון דעכו' לא קנה
משכון מישאל קא שקיל רבית או דילמא כי אמרינן דעכו' לא
קני משכון ה"מ גוף המשכון כנון חפץ שהרחין ישראל אצל העכו' ו
ועבר עליו הפסד דגוף החפץ לישראל הוא אבל המעו' שהוא חיי' ששעב'
לו המשכון עליהם יש לו על המשכון דקדקן והרבי' שררי' לא יוכל
להוציא ממנו כדינן עד שיתן לו קרן ורבית וכיון שהמשכון משועבד
לע"א במעותיו יש לו לעכו' ללות בו מעות ברבי' מישאל דמדרידה
קא עביד שהרי המשכון בידו ומשם' דכל היכא דידע ישראל שהע"א לזה
אותם בשביל ישראל אסור להלוותם לו מיהא דאמרינן התולה מעותיו
בע"א ומלוה אותם ברבית שהמקו' עתיד ליפרע ממנו ופרש רב אחא
בנון דבעי ישראל למיזף לרבית' מיני' ואמר לע"א שקול זוזי ותלם כגוד
ואחזינהו ברבית' ואמרי' דבתפרע מיני' קידשא בריך הוא ואמרי' נמי
אבל מעות דישאל למי' לע"א שקיל ואזנן ברבית' אסור דמשמע
דבין בצניעא בין כפרהסי אסור להלוות מעו' לעכו' שילוח אותם
לישראל ואע"ג דא"ל רבי אסורי' היכא דא"ל ישראל לעכו' שקול הני
מעו' ואזנן לישראל ברבית אבל היכא דמשעבד ישראל ביד ע"א א"א
שהיה ישראל חייב לעכו' מעות וזה אותם הע"א מישאל ברבית
לא מ"מ צריך לישראל שיחזר שלא יבא הפסד לישראל שלא יתן
רבית על ידו אם היה לו הפסד בדבר שנדולה מזו אמרינן עמי ועכו'ם
עמי קורם ואפי' דעכו' ברבי' לישראל כחנם ועוד בתב' מימ' קאמרינן
אסור ישראל ללו' מעו' מעכו' ע"י ישראל דאין שליח' לע"א עד
שישא ויתן הע"א ביד הלזה וכן נמי משמע דאסור להלוות במשכון
של ע"א על ידי ישראל ברבי' עד שישא ויתן ע"א בידו לישראל המלות
מידי דהוה אפעות היכי נמי דאמר ליה ישראל לע"א לזה לי כהא
משכון ידי כיעות מישאל ברבית אסור דבהא יש שליחות לע"א משום
הוציא אבל אם רצה ישראל להשאל משכונו לע"א ללות בו מעות
ברבית מישאל מותר שהרי הרשות בידו ליתן לו משכונו במתנת
וכאם הרשוהו שילוח בו מעו' ברבית מיש' מותר לישראל להלו' עליו ברבי'
אב' אסאין שבאותו הע"א השוא' את המשכון אינו יכול להוציא את המשכון
על ידי ע"א אחר שילוח בו מעו' מישאל ברבית בשביל הע"א האדע"א
אין לו זכיה ושלירות דישאל קא עביד אי אחר מקבל המעות מיד הע"א
וכ"ש אי אמר אותו ע"א הוציא שילוח המעות לישראל אבל אם אמר
אותו ע"א השואל את המשכון לישראל תנהו לפלוני ע"א שהלוה לי
מעות ברבית וכשתמסרנו בידו מיד אני חיי' לך להחזיר המשכון
הרי משעבד לו השואל מיד ויכול לתת המשכון למי שצוה כי מבני
לו שאמר הע"א להלוות מעות לישראל ברבית ונתן לו ערב ושלח לו
הע"א המעות ע"י ישראל מי אמרינן כיון שהביא לישראל הרי
הוא כמו שנתנה לו או דילמא בין דק"ל דאין שליחות לע"א מישאל
נקיט רבית ולא יעשה עד שיטול הע"א ויתן בידו וכן נמי אי אמרינן
במשכון שהשאל ישראל דעכו' אם צריך העכו' שישא ויתן המשכון
למלוה והוא העכו' יקבל המעות אבל אם העכו' נשא ונתן למלוה
ואמר לו ישראל אחר שקבל לו המעות או שנתן לישראל המשכון
ביד ישראל והעכו' הלזה יקבל המעות אסור עד שישא ויתן העכו'
המשכון לישראל המלוה ויכל המעות כיון דקיימא לן דאין שליחות
לע"א אע"פ שחז"ל נותן המשכון כיון שישאל קבל המעות בשביל
הע"א וישאל מישאל קא מוזיף ברביתא : וכן אם ישראל נתן
המשכון אע"פ שהע"א קבל המעות הרי נתנת המעות בשליחות ע"א
ואינו כדום וישאל על המשכון קא מוזיף נמצ' ישאל מישאל קא שקיל
רביתא כי מבניא לן אם יוכל ישראל לעשות ערבות לע"א שיעשה ערב
לישראל בשביל הע"א ממעות שיש לישראל ברבית מי אמרי' כיון
דלית ליה לזה ע"א שקיל מערב ישראל אשתכח לישראל מישאל קא
שקיל רבית או דילמא כיון דישאל גופיה לזה אזיל כחלק הע"א שהוא
לזה משועב' לישראל ברבי' ונפי' ע"א הוא דשקיל ליה לרביתא ואף ע"י
גב' דכי לא יביל למגבי מן הע"א משום דלי' ליה או שאין יכול לכופו כיון
דמן לזה תבע החלה אף על פי שהוא ע"א גובה מן הערב ישראל דההיא
שעתא דקא גבי לא רבית קא גבי מישאל כי קרן גובה ממנו כי כל עת
הרבית עולה על הע"א וכשהוא גובה מן הערב ישראל קרן לא גבי
כדאמרינן אבל אתה נעשה ערב לישראל הלזה מן הע"א ברבי' אם קבל
עליו ע"א שיתבע מן הלזה תחלה בדין ישראל אבל אם לא קבל אין
נעשה ערב דע"א בחר ערבה אזיל וישאל מישאל שקיל רבית כי
הערב משועבד לע"א מיד והרבי' עולה עליו והערב נותן והדר לוקח
הרבית מישאל הלזה אבל אם קבל הע"א שיתבע הלזה תחלה הלזה
לברו משועבד ע"י הקרן והרבית והערב לא ישתעב' לע"א ולא יעלה
עליו הרבית ואפי' כי לא יביל למגבי מן הלזה ויגבה מן הערב תהא
שעתא

שעתא דנבי אין כאן רבית עליו כי הכר הוא קרן עליו וכן נמי
 ישראל הנעשה ערב לישראל כשכיל ע"א הלוח ממנו מעות ברבית
 כיון דרין ישראל למתבע לוח תחלה בשתכח דלא משתעבד הערב
 ער שעת גבייה ובשעת גביה כל החוב קרן הוא אצל
 ישראל ואם מותר לישראל שיעשה ערב לישראל כשכיל ע"א יכול
 נמי לעשות שליח ישראל שיקח מן ע"א הלוח הבטחה וערכות
 מישאל כי ישראל משוי שליח ישראל אחר לכל דבר ע"כ דבריו
 עתה יש לברר ישראל שעשה שליח חבירו ללוות לו ממון מן ע"א
 ברבי' בלא משכנו של משלח אלא שיכנס הוא לזה שבילו וישתעבד
 נכסיו במקומו ולזמן הפרעון נוטל השליח קרן וחריבית מן המשלח
 ומוליכו לע"א אם יש בזה חשש איסור אם לא ובזה מצאנו סברות
 חלוקות יש שמתירין ויש שאוסרים וזה מופס דכריהם החכם הגדול
 רבינו משה מברכונא כך כתב אומר אני כי יפול ישראל לומר לישראל
 ללוות מן הע"א ברבית וראיתו ממה שאנו נוהגין לישראל שלוח מעו'
 מן הע"א מצאו ישראל חבירו ואמר לו תנס לי ואני אעלה לך בדרך
 שאתח מעלה לו וכו' ואם העמידו אצל ע"א מותר וכדאיתא בפ' אי
 זהו נשך ופי' הרב' כן הוא אם העמיד ישראל הראשון לישראל השני
 אצל ע"א בעסק המעות והודיעו שבשליחתו של ע"א הלוח אותו
 שהוא חייב לו לישראל חבירו ואותו ישראל השני יעלה לו רבית מעות
 לישראל הראשון שליח ע"א בדרך שהוא היה מעלה לו בדרך ולא
 יכלין למימר שזו העמידה היא בענין שהמחה ישראל הראשון לישראל
 השני אצל הע"א והוא שנתחייב לע"א לגמרי בדרך שהוא חייב לו
 לישראל הראשון ולא יהיה שייך לישראל הראשון כלל לא שאמר לע"א
 רצונך שאתן מעותיך לזה ישראל חבירי ותהי יתחייב לך עצמו מזה החוב
 בלא שום תפיסת ידו ואמר לו ע"א הן ומסר לו המעות ישראל הראשון
 לישראל השני על פי דברים הללו והוא מותר שאלו היה כן אין כאן
 שליחות כלל ואף על גב דאין שליחות לע"א מותר ומותר דמה לי
 הניחם על גבי קרקע והפטר מה לי תנס לפלוני בשליחותי והפטר
 כי הע"א שחלף לישראל ואומר לו הולך מעות הללו לישראל פלוני
 שאני מלווה ברבית אסור לו לישראל להוליכם לו משום דאין
 שליחות לע"א בוראי מותר ומותר הוא בוראי וא"ל העמדה היא ובענין
 שאנו מפרשים שלא נסתלק הראשון מן המלוה אלא שבשליחות העובד
 אלילים ובדעתו היא מלות המעות לזה ישראל השני המעומד אצל
 העובד אלילים וישראל השני מעלה לראשון שאין לו להעובד אלילים
 לתכוע לישראל השני בכלום אלא לישראל הראשון והוא המלווה ישראל
 השני בשליחות העובד אלילים ובהעמדתו ישראל אצל העובד אלילים
 ומקשינן כיון דאין שליחות לעובד אלילים אשתכח דישאל קא מוזיק
 ברביתא אמר רב פפא כגון שיטול העובד אלילים ונתן בידו של
 ישראל אבל אם נתן ישראל אסור ואפילו העמידו אצל הע"א מאי
 מעמא כין דאין שליחות לע"א אשתכח דישאל הוא נהנה דשקיל
 רביתא וכן הלכתא מיהא שמעין דאלו תיהן שליחות לעובד אלילים
 מותר ואף על פי שאין אחריות העובד אלילים על ישראל השני אלא
 על ישראל הראשון וישראל הראשון על השני אף
 על פי כן מותר הוא ששלוש של אדם כמגרנו וזה ישראל השליח
 שהמלווה לישראל כתרא הרי הוא ביד העובד אלילים והרי הוא כאלו
 געא ונתן הע"א בידו ומותר וביון שבן ישראל שמנה שליח ישראל
 חבירו ללוות לו מן העובד אלילים מעות ברבית מותר מאחר דיש
 שליחות לישראל ושלוש כמותו יד השליח ביד שליחו והרי הוא כאלו
 קבל הלווה מן העובד אלילים ולא מוזיק ישראל ומותר ואף על פי
 שאחריות הע"א על ישראל השליח אין בכך בלום ולא דמי הא
 להתיא דקתני בירוש' ישראל שמנה ע"א אפטרופס או סנפרא אסור
 ללוות ממנו ברבית חיו מעות של ע"א ביד ישראל מופקדים אסור
 ללוות ממנו אף על פי שהמעות של ע"א הרי הן עומדין באחריות ישראל
 ואין כאן שליחות ולפיכך אסור ומה הכלל דקאמרין בירושלמי
 זה הכלל כל שהיא באחריות ישראל אסור וכל שהיא באחריות העובד
 אלילים מותר יכולין אנו ללמוד שאם הפקיד העובד אלילים
 מעותיו לישראל ופטר מכל דבר ואפילו בפשיעה שהמעות באחריות
 הע"א הן עומדין יכול אדם ללוו מאותו ישראל ברבית בלא שום
 העמדה אצל ע"א ומעות של ישראל שהיו מופקדין ביד העובד
 אלילים שהוא מורה ללוו מן העובד אלילים מאחר שהם באחריותו
 אבל אם פטר ישראל כ"ה ע"א הנפק ואפילו מפשיעה ומכל
 דבר שנמצא שהמעות באחריות ישראל הן עומדים לגמרי אף על פי
 שזון ביד ע"א אסור ללוות מאותו הע"א ולא דמי שליח לערב שהוא
 אסור להעשות ערב לע"א בדלא קבל לרין בדיני ישראל אי נמי לא
 אתני דהרי המלוה שלא יתבענו תמורה דהתם גבי ערב שהוא אסור
 להעשות לע"א ערב לא הוי ערב שליח הלוח אלא הוא מעצמו אומר
 לע"א הלוח לו לישראל פלוני ואני ערב והוא אסור לפי שאותן מעות
 שמלווה הע"א בערכות ישראל הרי הן כאלו הן מישאל הערב ואומר
 לע"א שילוי אותן לישראל חבירו בשליחותו ואף על גב דאין שליחות
 לע"א ואי אפשר לע"א המלוה להיות שלוחו של ישראל הערב אע"פ כן
 אסור דאמרין יש שליחות לע"א לחומר אסור וכו' דאמרין בנמרא בשלמא
 סיפא להומר גבי ע"א שלוח מעו' מישאל ואם העמידו אצל ישראל
 אסור שבמדתו של ישראל ובשליחותו הלוח אותו הע"א לישראל

ואסור לחומר ואף על גב דאין שליחות לע"א מן התורה מדרבנן לחומר
 אמרין דיש שליחות אבל אלו היה הערב שליח הלוח לית דינא ולית
 דינ' שהוא מותר ולא אצטריך קרא למעוטי כח"נ אפ"ל נעשה לו ערב
 דשלומו של אדם צמותו מתרומה נטרי' לזה לכל התורה בילה יערב
 דלאו שליח אצטריך ומוקמינן לה כגון שהוא נעשה לו ערב בדין ערכות
 של ישראל ששעבד המלווה הוא על הלוח תחלה וזה אי' שכן אותן
 מעות שמלווה הע"א אין של ערב ומותר ועוד אפילו אשכחן בפירוש
 שאסור לאדם לעשות ערב לע"א בשלוחו של מלווה ישראל ובמזונו
 בדלא קבל עליה לדין בדיני ישראל אכתי' שליח גמור דלא הוי ערב
 מותר לגמרי דלא דמי לערב שהלוח אי אפשר למנות שליח ערב שהוא
 כמותו דהא איהו גופיה הלוח אי אפשר לו שיהיה ערב ממה שהיה לוח
 ומה שהוא אינו יכול להיות אינו יכול למנות שליח שהוא כמותו דמאחר
 שהוא לוח יצא מכלל ערכות מאותה מלווה וגם שליח לא ימנה ולפי'
 אסור אבל כשהוא ממנה אותו שהוא שליחו ללוות הרי הוא כגוף
 שהוא יכול להיות לוח וממנה זה רדתיו שיחא לוח ושלומו של
 אדם כמותו ומותר הליכך לא דמי לערב ועל אפילו היה חשש
 בדבר אינו אלא אבק רבית שהוא אינו בא אלא מלווה למלווה וכבר
 פירשו בו רבים ונהנו בו חידושי וכל הזקנים והחכמים שהיו לפנינו
 וכן בכל סביבותינו ואיפ"ש הם פ' תריס את הדבר משום חיו
 דכריהם ממה פנים שדעו להם דחוק וחסר וכל העולם נמנעים
 מלהלוות אלו לאלו שאין פרושה מצויה להלוות איש את אחיו ולא
 לחטול מלאי כדי להרעם כן וכמה פעמים יבקש אדם מאת
 רעהו ומאית קרוביו לברר לו הלואה מאת הע"א כדי להטפל בהן
 נתייב גם השלשונים כמה פעמים משילין מן על הקהל נתייב שאי
 אפשר להשהותו עד שיפסק לכל אח' ואחד הראוי לו לתת ויעמדו
 ב' או ג' מן הסובי' וזוים אותו מס ברבית בשליחות הנשארין
 ואחר שיפסק המס פורעין קרן והדיוט מישלם ולא רחוק אדם
 חול' ומערער בדבר וכדאמרין במעיות של יתומים מותר להלוותן
 קרוב לשכר ורחוק להפסד ואע"ג דתנו רבנן קרוב לשכר ורחוק להפסד
 רשע ופדא מלינן גבי פרוזבול וכמו שהמנהג פשוט ברו' המקומות
 דאפ"ל נכוחתא וכל הגאונים האדוניים אפ"ל דבר זה כגון רבי'
 שרידא גאון ז"ל ורי"ף ז"ל אף על פי כן מצוין שדושי' בבייתא
 שלא אסרה לחב' אלא שיאמר תששה הרשים שישנ כחצר בתורת
 משכונה יתן נכירא בפי מנהג המקום ולא יתן שבירו' שתלה הרב'
 במנהג עד כאן ויש שמחמירין ואוסרין לומר לישראל חבירו דמי
 שליח ללוות לי ממון מע"א ברבית באחריות ואני אסלקנו מעליך
 מקרן ורבית דפיקדיש יד ישראל השליח באמצע ואותו מהיי' באחריותה
 איתנו יהיו דקא מוזיק ברבית ומוזיק לחב' ברבית דהא לית ליה להחוא
 ע"א עליה דמשרח מדי ולא מצוי למתבעי בממוניה כי אם לשלוח
 הליכך איהו הוי לוח מע"א ומלווה לישראל חבירו פרבי' דאסור ראה
 לדבר דהפ"ל השנוי בירוש' שכל שהיה באחריות ישראל אסור
 ותו דהא גרסינן ישראל שלוח מע"א וכו' להחזירם לו ומצאו
 ישראל חבירו ואמר לו תנס לי ואני אעלה לך בדרך שאתח מעלה
 לו אסור ואפילו העמידו אצל ע"א צריך שלא יהא ידו באמצע אלא
 שישא ויתן הע"א המעות החם ביד ישראל הלוח ואע"פ שדחה
 החב' הנו' ראית אלו מרוב הדודין ופלוני לא יהוה לו חבירו ומסתברא
 שאף לרברי המתירין ודנין שמועיל שליחות לזה חובית דוקא
 שהיב עצמו בדבר קצוב כגון שאמר לו יהיה שליח ללוותם
 ברבית ובהעלאתו עד כדי כך פלוני ואי ראה ה"ל מחייב עצמו בדבר
 שאינו קצוב שאף בקנין לא יתחייב וכל זה לדעת הר"מ שפ"ס
 בספר קנין שאינו משתעבד אפי' קנו מידו אף לפי דעתנו אפי' בדבר
 שאינו קצוב בקנין משתעבד ובזה נאריך לפרש בשע"ס ה"כ הצורך
 ויש לזו לעיין דעת המתירין שליחות ברבית אבס גובה אותו השליח
 מן המשוועבדין אם לא ובזה חשיב לי הרמב"ן ז"ל דהקתני דרבר על
 מה שאינו מדעת' אף בוראי לפי דכריהם שמתירין אבס פירוש לו
 מתחלה לוח מנה זה בשליחותי ברבית עד שיעלה למנה אחר ולוח
 ברבית ואחר כך שיעבד משלח נכסיו גובה מן המשוועבדין של משלח
 משום דהוי להו קצובין ובתומין וכן פירש רבינו ב"ה שאף שבח ופירות
 אם קוצב להם דמים גובה אותן מן המשוועבדין ועל דרך שהספריים
 מותבין מופס השמורות במקומות הללו כותבין בקנין גמור אע"פ שלא
 קצב גובה ממשועבדיהם כדאוקי' התם חיה גובה מנפסיהם משועבדין
 בשקנו מידו ע"כ ויש לעיין מזה אי אמרין דמי אולי' בענין הרבית מתר
 שעבד וטריף במשעבד מוזק שטרי' ה"מ בשלוח ברבית תחלה ואחר
 כך מכראו שעבד את נכסיו שנמצא שקדם חיוכ הרבית למקחו של זה
 אבל אם מכר הלוח תמורה קרקע ואחר כך הלך השליח ולוח ונמצא
 קנייתו של זה קודם שיבא חיוכ הרבית על הלוח מזה נאמר אינו מורף
 שהרי קדם המקח קודם שיכנס תלוה בחיוכ הרבית ופדגר' בנטיין א"ר
 נתן אימתי בזמן שקדם מקחו של שני לשכחו של א' אב' אם קדם שכחו
 של א' למקחו של שני חרי' זה מוזק מנכסיו משועבדי' ואע"ג דלית
 הלכתא בשבא ברבי' נתן משום דאין קצוב אבל הכא ברבית דקצוב
 כותיה דיני' אלא שיל' דמילתא דרבי נתן מיירי בלא קנין אבל בקנין
 משע' שקנו מידו ששעב' לו נכסיו ומעבשו ולזמן שיצטר' ללוות ברבי'
 מהח' שעת' ה"ל שעבדיו עליהו ואע"פ שקדם קנייתו של זה לתלוה
 רביתו

למיתתי לעיל דקאמר גבי ארעא וכו' לאו ידידיה סוף וכו' וכיון דקאמר
רשב באתה תימר' דרש שעת מציילא שמעינן דאין בזה מסוס גזל דיינא
ד"ר • ולכן מביא דין זה על מנו הרמב"ם ז"ל בפ"ה מהלכות גזלה שמוך
לדין מה שהם דרבינא לא שולא את שניהם מירי גזל • הב' מסוס רבית

לדין להסתעבד בו יותר אסור מה
 שנתן נראה זה היתרון כרבי' •
 וכן ע"ז מסתמין דברי רב סתם
 להחמיר שם מבריתא סתם ולא
 סתם • איכא לאווכות בסדי' דאין
 כאן רבי' ומ"ס מיתי לה נמי סתם
 ו"ל בדברי רבי' להחמיר • הג' מלך
 הסתעבות עליו סתם אסור
 להסתעבד בסתם חבירו יותר
 מדי חב' מסון לחזקן דסתם
 רב סתם וסתמי' יותר דמלך
 אחר מאן ללא ידע כרבי' להסתעבד
 מאן דידיע עליה קדח • מסתם
 דאין סתם דין לסתם להסתעבד
 וי' סתם דמי' סתם קתון בערו
 כיון ללא ידע קדח מסתם דאפי'
 סתם סתם גדול יוכל להסתעבד
 בו כפי שערור וגם יותר ממנו מותר
 ק' על גב דודאי אסור סתם
 אמת כשעו' סיחוב עליו הסתעבדו'
 יותר מדי אלא זה סתם סתם •
 אף על פי כן נראה מסתם
 מותר מטעם דין סתם • וזהו
 כתב בס' סתם עבדים סתם
 הסתעבד בו יותר מדי • נמ"ל
 נסתם סתם ו"ל באלו סג' מקומות
 יותר דאין בזה אסור לא מלך גדול
 לא מלך רבית ולא מלך
 הסתעבדו וסבא כל דבר במקומו
 מיוחד • ולפי זה מ"ס יותר מדי

לאו מלת טפי מסיק ליה • דלא כן מנין לו
 מה שכתב בלכות מלוה שאפי' שצמצם עבד יותר מדינר מותר •
 דלמא מה שמותר להשתעבד בו יותר מדי היינו עד כדי שיעור המס אבל
 יותר ממנו הוי רבית • אלא ודאי האי טפי לענין רבית מפרס ליה •
 ויותר מדי מסיק ליה מהנין עצמו בלחמין • אי נמי מפרס טפי יותר
 מדי והאי לכתב לענין רבית לא צילי ביותר מדינר מותר היינו מן הסבר
 הנכונה דבין דהאי ובינה דלכלא היא איך כאן הלוחס כלל וממילא
 לכתב רבית אפילו ביותר •

ז וכן הדין במה המוטל וכו' . לשון הגמרא שם כך הוא רבינא
 ישיב וזני לבני אקרא לטוביה וספדי ליה טפי טפיהא אחא
 לקמי' דרב אסי א"ל מי סרי א"ל איך תזווי הוא דמוזיל גבר א"ל הו
 ארעא לאו לידעו היא א"ל ארעא למסקא מסעבדא ומלכא
 אמר רבן :

ואת אשר מחר וכו' :
 שאתה רבינו לפנים יומא זו לשלול פי' דא"י ז"ל שפי
 גבי ויהא דרעא וכו' • וז"ל ותמא • וכן שאני לוקח • הם
 גזל הוא בידו דקרקע אינה נגזלת וספירו' גזל ע"כ מסמ' מדבריו • חסם
 דבינו' דגזל היה על עיקר הפירות עצמם כלפני דהעשירים לוקחים אותם
 שלא ברשות הם גזל בידם • ולפי' יקשה • למה מעקרה כשתפק רבינו
 על מה שהיו נוטלים לו יותר ממה שהיו • אם הוא רבינו או לא וא"ת
 שאל על הפירות עצמם חתום ה"ל לחוס על עקר כללות הפירות מטעם
 גזל וא"ת כ"ע על היתרון אם הוא רבינו • לכך פי' רבינו לעצמה מה שהיה
 מסתפק היה שמה שמוזילין לתת • לו יותר ממשן שהיו יסוים גזל בידו
 משום דבעיקר הפירות אם יבואו הכללים ויתנו הספקא ויטול כל מה
 שילא מהם דהיינו שיוציאו מידם כל מה שאלו וכל מה שגזרו ולא יוציאו
 מידם אלא האצות שנתתי ולא ישימו בחשבון מה שנתנו לו יותר ונגזלו
 מוציאו ביתרון מהם שאינו שלהם וסרי • הוא גזל בידו • ופסח רב אפי'
 דכיון שהוא חס הסתך למלא דמדידהו קא מוצי • באופן דלרבינו כל
 עקר הספק הוא מסו' הא דמוזל גביה • ולפי' ז"ל • ואפשר לומר דרבינו
 כשתמר מעקרה מי שרי מסתמא אכולא מלתא בעי בין כללות הפירות
 מטעם גזל בין ביתרון מטעם רבינו אלא שרב אפי' לא חשב שיטעם
 רבינו דכיון הגזל שהוא דבר פשוט דד"ד • אלא הבין ששאלתו
 היתה על היתרון לרבי' ועלים השיב ושוב פי' עוד רבינו' דבריו :

י' ריש' לנו לעיין וכו' • אני נבחר בדיון זה לענין פסק הלכה כי
ראיתי בזה ספרות טובות לפוסקים ז"ל • מסקנת רבינו
ופרמב"ן ז"ל היא שאסור ללווה סתם ללווה ממש מתחייב בו בשביל
המנ' שה' וכו' הנראה מדבריו אסור סתם יש בו דמינו ואם רבינו
מדעבי' לקתי ק"ו מהסור' דלע אס בזה איש פלוגי וכו' **ומצאתי**

יו רבן הדין במס המוטל על חקרקע אם אין הבעלי מצויים
 כאן ופרע ישראל חברו מס המגיע על אותו קצע
 מותר לאכול מן הפירות עד שיבאו הבעלים ויפרעו ומסו-
 כאן משום רבית אף על פי שהוא כמו הלואה דמלכא אמר מאן
 דיהיב טסקא ליכול ארעא וכיון דאיתו פרע ליה כלתו פירי כדיריה
 חו ואין צריך לנכיתא כלל וכדגרסי' בפר' איוו הנשך לבינא יחיב
 זוזי לבני אקראתא ושפיכי ליה טפינאא פי' בני אדם היו שהם דרים
 על שפרת הנחר והיו להם ברמים ושרות שנותנים למלך טסקא
 וברחו הבעלים ובאו אחרים וקבלו אותם מן הגזבר' של מלך
 לטסקא ואותן שקבלו אותם מכרו מן הפירות לבינא ונותנין יותר
 ממק שהתנו לו והיה לבינא ירא שמו הית אקוד מפני שהכרמים
 לא היו שלהם והיה סבור שאינו אלא כמו הלואה או פקדון גבייתו
 לא היה להם לזלול בפירותיהם שאם יבאו הבעלים ויתנו הטסקא
 שלו כל מה שיצא מהם ופשט ליה רב אשוי דלאו הכי הוא דאחולי
 הוא דקא מויל נכך ושרי והא דקאמרת דלאו דידהו הא לאו מילת'
 הית דודאי דידהו הוא ומדידהו קא מוולי דמלכ' אמר מאן דיהיב
 טסק' ליכו' ארע' והני מין דאינהו יהבו מריתו מסק' כלתו פירי
 דידהו וכן הלכת'

יו"ש לנו לעיני ישראל שהלוח מנח לחבירו לכל הנאתו אך
 התנה עמו שישלם מעל אותו סנה מס חמולך המגיע
 עליו מי אמרינן כיון דמנה זה למלכא משתעבד לחכי ומלכא אמר
 מאן דפרע מס המנח יאכל הנאותיו היוצאות ממנו הילכך ליכא
 משום רביתא ומותר דהא לא אסרה תורה אלא רבית הבא מלוח
 למלוח או דילמא כיון דאי קיימי בידיה מחייב למפרע עליות מס
 בין עבדי פירי בין לא עבדי והילכך פורע חוכו מן הבית חברו חוה
 ואסור ומסתברא דאסור דבין דבתור"ה לוחא מלוח לו מעותיו
 בשביל

להסחף אלהים יפטר אונות חייב
ממות אלו בשליחותו בשביל ההלכה
עלמי בדיון זה להמלוה בשביל מחי
מפורס לפוטקוס ז"ל • איך שיה
מש בשביל המנה

ובתשובותיו

אָר
מ'ה ש'ם ב'ז'ה מ'קו'ס'י
ה'וא מ'וק'ס'ה מ'ת'ס'וב' א'ח'ר
ק'ע'ז א'ח'ר ה'ב'י'או ד'ב'ר'י ר'ב'י' כ'
ד'ה'י'כ'א ד'ק'ב'ל ע'ל'יו ה'ל'ום ב'ש'מ'ת'
מ'ם ש'י'ט'ל ל'ל'א ה'י א'ל'א א'ב'ק ר'ב'י'
ש'ת'ח'י'ב ה'ל'ום ו'ל'א ע'וד א'ל'א ש'א
ה'ש'נ'י א'ע'פ'י ש'ה'ג'ל'ך ע'ש'וי ל'ב'ק'ם
כ'ו'ס'ל ל'ד א'ר'ב'י' ו'א'ינו א'ל'א א'ש'
ש'י'ט'ל ע'ל ה'א'ע'ו' א'ח'ר ה'י'ת'ן ב'יד ה'
ע'צ'מו ה'ל'ום ע'ד'ין ל'א ה'י'ה ה'מ'ל'ך ת'ו'
ה'ת'ס'וב' ד'ש'י'ת'ח'ל'ל' ד'ה'ה'כ'ם ה'מ'צ'ו'
ו'א'י'ל'ך : ו'ג'ל' ש'ס'וב' ה'כ'ל ה'וא כ'י'ד'
ש'ה'מ'ל'ך מ'ט'י'ל ע'ל כ'ל א'ר'ב'י' ד'ב'ר ק'ס'
ש'ל'ר'ג'ו'ב'יו א'ו'ה'ו ו'א'ם ש'ה'מ'ל'ך מ'ט'י'ל
א'ר'ב'י' ו'א'ז' מ'ח'ל'ק'י' א'ו'ת'ו ב'ין ה'י'ח'י'ד'י'
מ'ט'י'ל ל'כ'ל א'ר'ב'י' ד'ין ה'וא ש'ה'מ'מו'ן
מ'ח'ע'ס'ק ב'ו ו'מ'ר'ו'י'ת' ו'ל'כ'ן כ'ס'ה'ל'ום א'
ב'ע'ב'ור'ו ל'פי ש'מ'רו'י' ב'ו ו'א'ינו מ'ס'ור'
ו'א'ח'ר מ'ח'ע'ס'ק ב'ו ו'ז'ס'ו ע'י'ן ה'ת'ס'וב'
ד'ו'ל'א'י' ב'ח'ר מ'ח'ע'ס'ק ב'מ'ל' א'ז'ל'י' :
ש'מ'ע'י'ל ל'כ'ל א'ר'ב'י' כ'ה'ל'ו'ם : א'ין ע'י'ן ה'
ב'ע'ל ה'מ'מו'ן ע'צ'מו ו'ה'י'ינו ד'ד'י'ק ר'ב'י'
ק'י'י'מי ב'י'ד'י' מ'ח'י'י'ב ל'מ'ס'ר' ע'ל'י'י'ס'ו מ'
ה'ל'כ' פ'ור' ת'ו'ב'ו מ'ן ר'ב'י' ת'ב'רו ה'וא'ו

וְלִרְיֹכֹת בָּאוּ •
 הַרְבֵּה שָׂכַר שָׁלַח קָלָה סָהָר
 אִם אִם יִכְלִיִּם לָלוֹת מִצֵּד מִיִּשְׂרָאֵל
 פָּטְרוּ אוֹתָם הַמְּלֹאֹם שֶׁתִּקְחֶיָה לָמָּה עַל
 אוֹתָם אֲלֵפִים דִּמְרָה • רוֹאֵה

אני שהיה רכוש קרוב מפני שהם
אני חייב להם כלום אלא למלך
וסרי הם אומרים הלווי מעות אלו
אנו מותנים מכם לפלוני שאתם חייב
לו ע"כ • וסם לכאורה דברי קמנוס
דקאמר מפני שהם אנו חייב להם
כלום אלא למלך • דמאמר אלו לא
היה החיוב למלך אלא להם עצמם
לא היה אסור בדבר ואמאי הו' חכ'
הנחת מחיל קוד גלמס לא יראה אסור
כאלו נותן לו עתה דמי אומר החוב
דחא לא מלימו שתועיל מחילה אלא
דמי שלקח דברי רבי • וכשנא לסתור
מוקל לו ללו' דסברי דרמב"ד הוסיפתו
ז"ל דמאמר שלא כסורא דהגאונים
כאש' נחבאר במקומו • אבל הכא אם
הקהל ממתני' לפוטרו ממם הלא
דינרם כדי שלום להם • אפי' היה
חייב העם לקהל פשיטא דכשנא
הסלואה מוקלים :

ישמעאל אפער לומר דזכס"ג
אם הים חשוב להם

כיון דכבר ה' קייב וספת' לאו מירי
יחבו ליה בשנין ואינה מוילאין עתה
כל' מידע דמי לרבי' מוקדמי' ומסמי'
מבגהת אסרי דלמוקדמת אפי' פסק
לא הויא אלא אבק כדכתיבין לעיל'
והוא ז"ל ר"ל דאחילי קציל' הוי וליכ'
בהא אלא טעמ' דחוב' הו' הוא למל'
הס' לשלם למלך ומלאו מוילאין
והי' רבי' בגמור' מיהו איני תוקע
חוב לא יחא אלא אבק כי לא מלאו
ה' נרא' מכלאן דסברתו ז"ל סהפור'
גלוס הוא קאזכר :

ובתשובותיו
הנדפסות סי' תתפ"א כתב בסוף התשובה וז"ל
והנ"ל נאמר שחייב לחברו מנה ופרעו אותו מנה
התאמר שיתחייב הלוה לפרוע הח"ל שיהיה חייב לחברו מנה כבר למס זה
ודאי אינו עכ"ל נראה מדבריו שהלוה חייב במס מעות שהלוה
מחזיקן שנקנסו המעות בדמותו דהממון הני אז שלו ודין הוא שיפרע
עליו מס "אעפ"י שכתב קודמו ליד המלוה "ומס שאשר בתשובה" הקל הוא
בשמתחייבים לפטור המלוה ממס שהיה כבר חייב עליהם קודם שיבואו
לולם וזה פשוט :

אתה שים בזה מקומו הוא שזה הפך פס' הרמב"ן ורבי' הוא מוקדם מחשוב' אחרת גם באה בדברי הרב ז"ל סי' קע"ז אחר הביאו דברי רבי' כתב ז"ל ובהשגחות הרשב"א כתוב להיבא לקבל עליו הלוט בשעת הלוואה לסלק מעל הממון הסוף כל מה שיוכל ללא הוי אלא אבק רבית לפי ש"ל היה המלוה חייב כלו' בשע' שנתחייב הלוה ולא עוד אלא שאפשר שלא יבקש האגף מהם כל אות' השני' תעפ"י שהגלף עשוי לבקש בכל שנה ושנה כיון דאפשר כן ואפשר כולם ל' דא' ברבי' ואינו אלא אבק ע"כ • שמע' מי' דאפילו המס' שיוכל על המעו' אחר היותן ביד הלו' חייב המלו' אלף שביון דבשע' שחייב עצמו הלוה עדין לא היה המלו' חייב כלו' ואינו אלא אבק וזה שלא לדברי החשוב דשיתתת' דההנכס המעו' ליד הלוה מתחיי' במה שעליו' 'מכאן ואילך : ונ"ל שסוף הכל הוא כי ידענו ש' אמר' נפרעי' ב'א' מ'פני' א"ס שהמלך מטיל על כל א' וא' דבר קלו' כפי ממנו או בענין אחר והממוני' שלו גובין אותו וא"ס שהמלך מטיל מהם כללי על הקה' בלי קצבה לכל א' וא' וא"ס מחלקי' אותו בין היחידים לכל א' וא' כפי מה שראוי לו וכשהקס' מטיל לכל א' וא' דין הוא שהממון יפ' ביד מי שיה' נזק' אללו' כיון שהוא מחזק בו ומריות ולכן כשהלוה א' לחברו מהם נכנס הלוה לפרוע מהם בעבורו לפי שמריות בו ואינו מוסר' הדין שיפ' המלוה מממון שאינו בידו ואחר מחזק בו וזה ענין התשוב' דמי' תת' לו לאיורי' שהקל' מטיל' דולאי' בתר המחזק במ' אזלי' אבל כשמהם הית' דים הוא למלך עצמו שמטיל לכל א' כדלנו • אין עין המלך על המריות או מחזק' אלא על בעל הממון עצמו והיינו דלויק רבי' בלישנים דכתב או דלמ' כיון דאי קיימי בידו' מתחייב למפר' עליהו מהם בין עבדי פירי בין לא עבדי פירי ה"לכ' פור' חובו מן רבי' חברו הוא וכו' ובהכי איירי סתו' השגחה' האחרת'

מחזיק במיון ק"ם דמירי ככ"ג
הספד נתייבול לספור אוחו מסמ
שלה דבר ואלו זכ"ג אס היה
קולקסל עמא מזה שער לא
היה בזה אלא אבק כדדייקין מלסון
תשובה זו :

לפי יש ל' חלוקת בלוי הפוט'
 אח המלוה מן המס הא'
 שפוטל אותו מן המס שנקחייב כבר
 שעבר בזה כל אפיא שזין שביקאלי
 מס הקיוב הוא למלך עצמו • הב'
 שכלס פוטל את המלו' מהמ' סימול
 למלך מכאן ואילך על המלו' שכלס
 הוא אסור מדרבבן • הג' אם פוטל
 המלו' בנא וחיו' הוא לקח' ששכנועיל
 וקח' על היקידים • בזה הוא מוחס'
 שורה דיין מחייבת כן • הד' מקב'
 נספא דבחרי' שהוא מלוי' שחלף הד'
 כפי מה שאמרנו בהלוא' גמור'

ים לדרך אחרת להיות
 בקו וכו' • בלחור
 ללראש שזה כמות קרוב לריו
 ומוקל הפסל שמתנה אם יהיה ש
 וזו יפרע למנו בעדו המס שכל
 מרנו שהוא אסור כמתנה ש
 סלקו • ואם יהיה שם הפסל
 מלוא מפסל כלום שהרי ת
 תחזיר לו מעותיו שם בתור
 וזה • ואף אם המ' יפרע המ
 זה הפסל שאף מחל' היה מ
 ד ובהוא דסטרי מחזנאי דמיו
 שמע מיל' דדוקא בשוקא דרי

יִנְאוּ כָל דָּהוּ וּרְבֵנָה דְּהִשְׁתָּא
וְרַעָא עַד בָּאן : וּבִמְסַכְרָא דְּ-

כִּנּוּן שִׂיאָמֶר לִרְאוּלוֹת אוֹתָךְ מִנֶּה
פֶּרַע תַּחֲלֶה מִן חֲדִיחַ מִנֶּה הַמֶּלֶךְ
בְּהֵן רִיחַ אִפִּיעַ אֲנִי מִשְׁלוֹ מִנֶּה
וְאִמְרִינָן דְּלִי' הִלְכְתָּא כְּשִׁמְרִי
וְיִנּוּן דְּאִמְיֶר חוּחַ עִבִּי הִבִּיחוּרִי
דְּאִיתִיחַ לְדִירִית הִכְאֵר דִּנְה נִפְשִׁי
וְכִכָּא וְדִאִי שְׂרִי דְּהֵא לֹא זָקָו הִבִּי
אֶרְוִחָא הִילְכְךְ שְׂרִי וְשִׁאלְתִּי בִּיחַ
וּמְלוֹת שְׁחַתְגַּתָּ עִם חֲלוֹת שִׁמְלֶךְ
בְּמֹו שְׁחַתְבְּנוּ דְּכִין שְׁחַמְס מִשְׁלֶךְ
תִּתִּיו אִמְרֵר וּבִדְאִי דְּמִיִּי לְהִרְוִי
תִּתִּי גְבִי יִינְנִס לֹא מִיתְבַּעַל דְּמִתְפִּי
קִרִּים לוֹ דִּינֵר אִנְרֵר הִכָּא וְדִאִי אִמְרֵר
וְיִירֵךְ כֶּךְ לֹא יִאֲמֵר אֲדֵם לֵעַ אִלּוּלֵךְ
שְׁרוּת חִלְף מֵאֲתִים דִּינֵרִים וְשִׁקּוּ
וְיִפְרִשְׁנִי מִן חֲאוּצֵר וְכֵן לֹא יִאֲמֵר
עַל דִּי לֹא מִסְנוֹת אִבְרָל אִמְרִימֵר
הִיא שְׁנוּת וּפְרִשׁוּהָ שְׁהוּא נִוְתָן לִי
תִּתִּיו לֹא מִסְנוֹת הַמֶּלֶךְ שְׁחִירָה עַל
קִרִּים לוֹחַ דִּינֵר פֶּרַע בְּמִקְוֹמוֹת
פְּרִיִס לִיחַ כְּשׁוּהָ מֵאֲתִים אוֹ בְּפִחוֹ
מֵעוֹת שְׁחֲלוֹתִי בֵּין מְדוּבָה בֵּין מַעַ
עַד כֵּאֵן :

וה' כן נראה בעיני ובהלכות
רבנן דהיינו טסק' ובאריכו
או בדשאים ליה בלהו פירי
בנתיא אסור עד כאן :

וּשְׂאֵרְתִּי בְּזֶה פִי הִרְמִינִי ז"ל

וכו' יסוף תחוספת
 שהביא הרמב"ן ז"ל ומה שפירש בה
 למנון רבית לחלק בין שקול על ידי
 לא ומנה ובין פרשני מן ה"ל מנ"י הוא
 ענין נכון וכן מביא הרב ז"ל בב"י סי'
 קע"ז תשובת הרשב"א ז"ל שמביא כן
 בשם הרמב"ן ז"ל אלא שסמול"ה מביא
 חס"ב אחר להרשב"י בשם ק"כ ראובן
 מסכן ביה"ט לשמעון באלף וסודיס"ה
 שנים ונתן ללוי ח"ס זה וקבל עליו
 לשחרר לו הבית מיד שמעון מלחן
 ועד זמן המשכונה והשיב דה"ס' ולא
 שרינו מטעם יסוים את שמעון בפחיתו
 עד כאן ונראה דהחלוק מביא
 דבש"מ באומנת המלך אע"פ שיהיה
 עליו בטהר שלם מאות מ"ח לא קבל
 כן מתעם עם המלך בפ"י אלא שלפי
 דעתו שזה כד ומס"ה מותר לו
 פרשני לפי שאפשר שיחפיים בפחות
 אבל זה סבילת אלף זהובים לחמשה
 שנים הוא סך עבורר ורחוק הוא
 שיתרצה בפחות ועוד שהמלך לא
 הוציא כלום מידו ונתן ביד זה אלף
 הוא רוצה להוציא מיד היסוד
 ולפיכך נקל הוא שיקח פחות מדמ
 גביתו : אבל המלך שהוציא כ
 מעותיו אינו עשוי ליקח פחות ממנו
 שנתן :

י' וכן י' דרך שהמכר מתבטל
 וכן • בדמ ע"ה סוף ע"ה
 ולמעלה בחלק הקטנה דברנו קא
 בזה • ולמען נבין איזה דבר בפרש
 שמוציא רבינו וליעם הסוגיא זו
 נוסחה מכר לו בית מכר לו שד
 וא"ל לכשיהיו לי מעות תצירם
 אחור לכשיהיו לך מעות תחזיר • ל
 מותר מ"ס רישא ומ"ס סיפא ריש
 דלאח"ל מדעתו סיפא דא"ל מדעת
 הבורא גברא דזבין ליה ארע
 לקבריה שלא באחריות חזייה דזה
 עניב • א"ל אמאי עניבת אי טר
 לה מיך מגבינה לך שורא שבה
 ופרי אמר אמימר • פטומי מ
 בעלמא הוא • א"ל רב אשי • מי
 טעמ' מאי כיון דלוקח בעי ללחמי
 והלא מוכר קא מחני אמרת פטומי
 מיילי בעלמ' הוא אלא מחני' דקח
 לכשיהיו לך מעות מותר דמוכר ה
 דבעי לאחזיו • מוכר לא אח
 ולוקח קא מחני ואמרינן מ"ס ריש
 ומ"ס סיפא ואמר רבא סיפא דא
 מדעתה טעמא דא"ל מדעתה
 לא

מזל אומר מריליה ומר אמר מפ
ווקמ' אבל למפרע ליה ליה למס

דבית כיצד כגון שמכר ראובן בית
לדך זה הבית או השרה במע
"כ תרי זה מיתר הלוקח לאכול פירות
והאין

מאי דפירק רס"י ור' אבהו וכלל דהכלתו בין התנא המוכר
ל' תנא לוקח. איכא למידק היכי ש"ד דרב תש' לומר טעמא

והדר"ר יצחק פי' בתשובתו וכו'
ספרת זו דר"י ז"ל לט"ל

דכפי דרך זה יאמר שר
ז"ל צומר סהרמב"ס ז"ל

בזה אמו כי יקחא אחר גמר תמו
בזה ר"תו"ל שפירש בזה הפי

הוא כלל ממש' הרצו' בזה
ורא חכמת הפירות או הסוד'
נאי קיימים בזמן ה' אלף הע'
ועתה נחמד למדוד ולהקנות להם
כל המעלות באותה שעה ש'
שעתה הם המוכר הוא המ

ב וכן יש פעמים שהמכר אינו שלם כל צרכו והמועית עומד
כמו הלוואה והמכר והחלוקה מותרין לאכול פירות

וְאֵלֶּיךָ יָשָׁב הַלֵּל לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנִשְׁמָח בְּיָמֵינוּ וְנִשְׁמָח בְּיָמֵינוּ וְנִשְׁמָח בְּיָמֵינוּ

הפירות רבות הא' יקיים דבריו הלווקח אבל אם

חור אכילת הפירות או הסית' תלו
חנאי קייסוס בורד ה' חלל העיק'
הוא גומל למזכר ולהקנות לממרי
לקבל המעוה בחומה טעם שוא
והקמת חס המזכר הוא המקנה

דא איכא קנין לעולם אסור בפירות כו' ע"כ דין זה

חנני המכר חס קצו חנני חנו
 וחזקן הרי הוא חנני יכל כל טעם
 ילד ואלילי חסוד המכר וסח

תקנה בו כלום ונמצא שכן כן
יה קמיה לו כלל בזה המוסר בזה
אך למנוח חניניה לו ענינו על

תשובה משמע שערך החלוק הוא
נעשה קודם גמר המכר או אחר
שגומר ומסופס משמע שכל תל
דחוקר שהיה הוא או שהחזיר

דברי ה' יוקח • ומצא לדעתו זל תרתי בעיני לקיום ההגאי וסיה
בפירות לדת רב' שיהיה פוזם גמר המכר וס' שיתנה המוכר 6

יקיים דברי ה' לוקח אל תשם המה ה' לוקח והמוסר לא
אין המה כלום :

ב יבן יס פעמים שמכר אינו שלם וכולו תלויות פשוטות בל"ג ע"ב בבריית' דרבי חי'א ואל'

דבמורא מסדר חלוקת שמים אסורים תכף מחר חלוקת שמים
מותרים : מ"מ רבינו הביאם בסוף מאס דבולק היתר ק"י ומיה
סל"ה

6-189

בכלל כל התלוקות שיש בן היתר ובאחרונה
ועקר הסוגיא היא מהם היו מכר לו את
וא"ל אימתי שהתורה הבא מעות וכול
פירות רב הונא אמר מוכר אוכל פירות רב
עק אמר משלשין את הפירות
ולא פליגי הא דאמר לבי מיתא קני
הא דאמר לבי מיתא קני מעכשיו
פני רב ספרא ברבי דבי ר' חייא
פעמים וכו'

והמור ז"ל בחלוקת יסיו מונח
ביד שליש כתב ואפילו
אמר הלוקח אני אוכלס ואס לא יגמ'
המור כשיחזיר לי הונאות גנתיו לו
אסלס לו הפירות אסור לסוף סוף
רבית אוכל לא שמתירו אבל ודאי
אס יאמר הלוקח אני אוכלס ואס לא
יגמור המקח כשיבא המוכר להחזיר
לי מעותי אעשה עמו חשבון ואנכה
דמי הפירות מותר וס"ה אס המוכר
אומר כן וס"ה ז"ל כת' שהרב הנמוקי
ז"ל הביא כן בשם הרשב"א ז"ל וראיתי
שרס הענין כז"י שהביאו לומר כן
על אמרינו שלסו ולא אמרינו שלסו כלל
שניהם ובע"מ להחזיר ש"מ ואח"כ
כרובא דמוקי פלוגת דר"ה א' ורבנן
ברבי א"מ להחזיר דאי כמ' דל"ד א'
ברבי איכ' בינייהו ובע"מ להחזיר לביע
ז"ל ריהב לא הול' משלשין ובכל
מקום שסמרו משלשין דוקא הוא וכו'

ובלי ספק דהמור נמי דקאמר
דאף אמ' הלוקח אסלס יגמור
המקח כשיחזיר לי מעותי אסלס הפירות
אס' סמוך להכרח הרשב"א ז"ל מלקא'
בגמרא דוקא משלשין
וקשה לפי מה שהוסף עוד
לחשבת' כשיחזיר לי דמי
המק' אכ"ל דמי הפירות מות' אס כן
אמאי קאמר בהחלט משלשין לימא
שיאכלו שניהם ועל מנת לנכות מן
הדמים אס לא יגמור המוכר דכ"ב
שרי כדברי הטור והיא סברה נכונה
וחלוקת פס' כתובהו החוספות באותה
סוגיא דפלוגתא דר"י ורבנן דק' ס"ה
דבור רבית ע"מ להחזיר וכו' :
ואין לומר דאי החמו לנכות פשיטא
דמותר לאין כאן דר' רבית ולא הוה

לר' ר' לא שמתעבדא ליתא דהא גסתלוקת' שניהם מותר' דמוקי לה רבא
ב' א"ל קנה כשיעור מעותיך דבר פשוט ומצוא הוא דכל א' יאכל כפי חלקו
ואין כאן שום רמז רבית ובלי ספק יותר חלוש הים משמיע רבא אי הוה

מוקי שניהם מותרים בתנאי הטובי :
והרב הנמ"י ז"ל הקשה על דברי הרשב"א ז"ל דא"כ איך דאמ' בגמ' מאן
תנא שניהם אסורי' דלא כר' דאי ר"י הא אמ' ז"ל א' ברבי מות'
דמשמ' הא לרבנן א' וסא למאן דמוקי פלוגתייהו בלד א' ברבי ע"מ להחזיר
לכלהי שרי ולית דהבא משלשין חזי' לית ליה חק' אלא במשלשין כמ' ש"ס
ז"ל ולפי פירושו הול' דאמ' ברבי ע"מ להחזיר מות' דאחי ספיר לרבנן ומיהו
אפס' דלא נח' למימ' הכי משוסרבנא לא לומ' דר"י אפילו בלד א' ברבי
אמ' מות' למפסטי דלא אחי' כרבי יהודה עד כאן :

ותמהני אס קושייתו ז"ל קושי' איך נתיישב במה שחירן דר"י אפי'
בלד א' ברבי דאמ' מות' ומסתיה למפסטי דלא אחי' בר"י
דהא אי קי"ל כמאן דמוקי פלוגתי' ברבי ע"מ להחזיר לדדיס' דא' ברבי
אסור לכו"ל ע"מ א"ל לר' כדמבאר באותה סוגיא ולדידיה אחי' מתניתין
ככ"ע וא"כ הבא דקאמ' מתני' דלא כר' משו' דלדיד' ז"ל א' ברבי מות' אחי'
דלא כמאן דמוקי פלוגתי' ברבי ע"מ להחזיר וס"ה קושי' לדוכת'

אלא דבעניני מעיקר' קושי' לית' דהרשב"א ז"ל בשט' החו' דדבור
דמית' דרב' דמוקי פלוגתי' ברבי ע"מ להחזיר מוד' דמדאורי'
בלד א' ברבי ע"מ א"ל מדרבנן דלא כר' לית' דמאן דרבי וכו' וס"ה כל
הני אקורים דקאמ' מדאורי' אי ידרי' כדפרסין בחלק האסור ומס' שפיר
קאמ' דהבא פליגי ר' יוס' ז"ל דאחד שרי מדאורייתא

בא וכן יש פעמים שהמכר מתבטל וכו' :
בסייעתא דשמיא :

בכ וכן יש דברים שהם מותרים לאכול וכו' :
מסקנא דגמ' דף
ס"ז בתי פלוגתא דרב הונא ורב נחמיה איכ' למיד' במאי דל'

רבינו הרי זר המלוח אוכל הפירות כל אותו הזמן בנתיים ואס פרענ' לזמו
שקבע עמו מחזור לו הפירות שאלו כו' דמאי עדיפות' איכא בהא מההיא
לעיל דנתן לו מקלט דמיס דאי דא"ל לבי מיתא קני מונכסו קיימא לן
משלשין ולא אמרינן יאכל א' מהם הפירות ואי לבסוף לאו דידיה נינהו
יתזירם לשכנגד' ואדרבה נר' דהיא
לעיל עדיפ' דמעקרא כל הענין דר'
מקח וממכר נעשה ולא בתורת הלואה
ואלו סבא הלוי עלסדסו קאמר וא"כ
אמאי אמרינן דלוקח אוכל פירות
ורס' יעסמר מוס וכו' אלא קממא דאמו'
ליס קני מעכשיו ופירו' לר"י לוקח
אכלן ולרבנן משלשין :

איברא דדבר רס' ז"ל יס טע'
לרבינו ז"ל וסמרו דבריו
מגומגמ' אללי שכ' בזה הל' וא"כ א' מתני'
דא"ל מעכשיו קני אס' לא אחת' ד'
לג' שנים דבלא אסמכתא היא אלא
קנין גמור הוא ש"מ מכר גמ' הסו'יק
בו מעכשיו בדמים הללו ואחילו אוזיל
גביס חס קבל עליו שאסיתו' לו מעות'
עד ג' שני' וקבל' וספירו' לר' לוק' אוכלן
ולרבנן משלשין אותו ע"כ ולכאור' קס'
טובא דכיון דלפי פירושו ז"ל אין שום
תמאי על עקר' המכ' דמכר מוחל' הוא
מעקרא באותה דמית' וסמנאי הוא
שהלוקח עצמו קבל עליו שאסיתו' לו
מעותיו שיקבלס ויחזיר לו קרקעו ומל'
א"כ שאין המכר מלוי' ועומד עד סוף
הסלס שנים דמכר גמור הוא מתחלתו
ואס מחזיר את' כמעתידיהס ל' כאלו
הלוקח חוזר ומוכר לו הסל' באות' דמי'
ולא שייך סכא דל' א' ברבי כלל דהניחוי'
לו מעותיו בין לא יחזיר לעולם הקרקע
של לוקח הוא ש"מ מכר גמור הסו'יק
בו מעכשיו כל' רס' ז"ל וא"כ היכי קאמ'
דפירו' לר' ז"ל אוכלן ולרבנן משלשין הא
ודאי ל' כ"ע אוכלן הלוקח בהיתר גמור
דבשלו הוא אוכל וזה נר' סה' טעברבי'
ז"ל דכ' שהלוקח אוכל פירותיו משוס דכב'
הוחלט לו אלא דמכ"מ כיון דמעקרא
נשתעבד שאסיתו' לו עד ג' שנים יחזיר
הסדה מס' חסבינן ל' כאלו אינו מכר
גמור לענין שאס' נתן לו דמיס יחזיר לו
ג' כ' הפירות זלרס' ז"ל לר' שסמאמר
לחסינא האי חנאס להחסינא דאלגאין ססדה
מכורס לחלוטין אף לענין סלס יאכל

יש פעמים שהמכר מתבטל אף על פי שהמעות כמו
הלואה יש ללוקח מעות' ושבת ודגריסין בבבא
מציעא פ"ד נמצאת שאינה שו' ויש לו מעות ויש לו שבת אבל
הביר בה שאינה שלו אין לו שבת ובזה נאריך בשער מ"ט
שלפנינו :

בכ וכן יש דברים שהן מותרין לאכול הפירות אף על פי שהם
כמו הלואה וכיצד כגון שאמר לו הלויני מנה על שדה
זו ואם לא אחזירם לך מבאן ועד זמן פלוני הרי השד' שלך וקנה
ממנו בקנין כלשון מעכשיו כרי שלא תהא אסמכתא הרי זה המכר והוא
אוכל כל הפירות כל אותו זמן בנתיים ואם פרעו לזמן שקבע
עצמו מחזיר לו הפירות שאכל ואם לא פרעו בזמנו הרי כל הפירות
ללוקח וכה במקומו ואין כאן משום דבית אף על פי שנראה כמו
הלואה ודאי גריסין לה בפרק אי זהו נשך מתניתין הלוחו על שדהו
ואמר לו אם אין אתה נותן לימה שהלוייתי לך עד ג' שנים הרי
שדה זו שלי הרי הוא שלו וכן דיהי' ביתוס בן זבדי עושה על פי
חכמים ואס' בגמרא דבין החנה עמי תנאי זה בשעת מהן מעות
בין לאחר מתן מעות לא קנה אלא אם כן אמר לו קנה מעכשיו כי
היכי דלא ליחוי אסמכתא :

בכ וכן אם משכן לו בית או שדה ואמ' לו לכשתרצ'
ותמכרנה לא תמכרנה אלא לי ברמים הללו אסור
שהרי פסק לו דמים מועט' לחוסף לו כל מעות ההלואה
לחצמיתה בידוקי' ל' צד אחר ברבית אסור וזה הרי הוא צד אחר
כי

הפירות אלא אחר סלס :

ומדבריו הרמבם ז"ל פ"ה ה"ה נראה שמכר כדעת רס' ז"ל סכתב
במלוה את חבירו על הסדה וא"ל אס לא תחזיר לי מכאן
ועד ג' שנים הרי הוא שלי ה"ז לא קנה מפני' סבא אסמכתא לפיכך מנכס'
כל הפירות שאכל מפני' שהיא רבית של תורה אלא אס א"ל המוכר אס לא
יחזיר לך עד ג' שנים קנה אותה מעכשיו וסבא ל' בתוך שלס אין לפירות
סביא לו לאחר ג' הרי כל הפירות ללוקח ע"כ מדקאמר וסביא לו בתוך
ג' אין לו פירות ולא קאמר מחזיר הפירות משמע שאין הלוקח אוכל הפירות
בתוך ג' שאס הרי אוכל שייך בו לשון חזרה ולא לשון אין לו ואס דבר
כ' כיון שהרמבם מסכים עס רס' ז"ל וגם הרב הנמוקי ז"ל מעתיק לשונו
כך ראוי לעשות :

ומה שנים הרמבם ז"ל בלשונו דבחלוקה הראשונה כ' שהלוקח הטיל
התנאי ובשניה תלואו במכר נר' דרבנן אסמיתו' ככל חלד
מנייהו דאפי' אס התנא הלוקח דאיבעי ליה למוכר לחתנו' סבא לטובתו
ע"מ כיון שהיא אסמכתא לא קני ובסיפא אס ג' דאחני' מוכר וס"ל ללוקח
לאחני' אפי' כיון דאמר מעכשיו קני :

בכ וכן אס משכן לו וכו' דק' ס"ה ע"כ ומה שפי' רבינו שהרי פסק לו
דמים מועטים וכו' נמשך אחר לשון רס' ז"ל שפי' כן וכתבו החו'
דעצמו משום דלאו אורח ארע' הוא שימחול לו לגמרי בדמי הלואה דלמה
יפסד כן דמז לו סתמא בתור' משכון סיפדה מתי שירצ' ודחסינא כן דבלאו
חוספו' דמים פוסק עמו להחמית' בידו אסבא למוכר דכסי' חוק אותו המלו'
ממעותיו ע"כ יסא זקוק למכרה או לפדותה ע"כ

ואפשר לומר דאנכ' אורחא רצ' דרס' להשמיענו דדוקא ככה ג'
ספס' דמיסמועטיס שאינס דשווי' הסדה אסור אבל א' ספס' דמיסכסי' שווי'
אע"פ ספס' דמיס' דעיסמות' ולא מחו' כמחול גביס דבביל' שהלואה לאפוקי
בכרת ס"ה ז"ל דאכר כהא ע"כ ז"ל וכשפסק דמים ידועים אסור
וא

לי בדמים הללו אפילו אם תוכל למכרו ביותר ויחכך וזו וזהא קבל
עלך הכל • ומיהא אם אמר מעבדו תהא קניה לך כשארלא למכרה שרי
ע"כ ומתוך קושייתו מוכח דסבירא ליה כשכר קמית' דמיתאי כ"י דאם
לא מכרה ביותר לשני קנה ראשון ומותר ביה שאינו מחסיד בלום ומאי

כי שמו יפרענו ולא יתקיים המקח שמולל לו בשביל הלואתו
 שהוא בידו אעפ"כ כיון דמוזיל גביה ושפא לא יחזיר לו מעותיו
 ויתקיים המקח בידו ואיכא משום רבית ואסור אבל אם אמר
 לכשתרצה ותמכרנה תמכרנה לי בשווייה מותר מיה' כ"ה איכל
 פירות עד אותו זמן או המלו' איכלן כנפיתא הרי זה מותר וה"ג לה
 בפרק אי זהו נשך משכן לו בית או שדה ואמר לו לכשתרצה
 ותמכרם לא תמכרם אלא לי כדמים הללו אסור בשווייה מותר
 ואוקמינן דלא בר' יוח' דאי ר' יהוד' הא אמ' צדא' כרכי' מית'
 וכן הלב' ויש לדקד' מ"ש הא מההי' דלעיל דקתנ' הלוהו על שדהו
 ואמ' לו אם אי אתה נותן לי מכאן ועד ג' שנים הרי היא שלי הרי
 הוא שלו דודאי כיון דשווייא טפי ואיהו בשכר שטלוהו לו מעותיו
 עד ג' שנים מזכר לו שדהו כפחורת מדמי שווייה ואמאי מותר הא
 הוי כדמים הללו שהוא אסור וכ"ת הכא מיירי בשווי' והא מוקדמי
 בגמרא אמר רב הונא בשעת מתן מעות קנה
 הכל לאחר מתן מעות לא קנה אלא כנגד מעותיו
 אלמא השדה שיה יותר ממה שחלוהו והלב' אמאי שרי והא קתני
 הכא כדמים הללו אסור וזה תירץ הראב"ד ז"ל בפרק ג' דהתם דלא
 קאמר אלא לכשתרצה ותמכר' לא תמכרם אלא לי ערן הרצו
 תלוי בדעתו אם ירצה למכור ימכור ואם לא ירצה למכור לא
 ימכור והילכך ח"ל הלו' ואסור אבל הכא תנאי מכירה היא
 דהא קא"ל מעבשו ואם לא אפרעם לך לסוף שלש שנים שדה
 זו מכורה לך הילכך בשעת הלואתו קנה הכל על כרחו של לוח
 שחרי אין אונאה לקרקעות ורנאי מכירה היא ותנאו קיים וליבא
 משום חשש רבי' כלל שחרי אין עליו שם הלואה גם תירץ דאי נמי
 קנה אמרינן אבל איסור רבית מיהא איכא מיהא ליתא אלא
 אנכר רבית שחרי על ידי מכר הן באין ודע כי התנאי מרתקיים
 שיהיה

ויש לדקדק מ"ס הא וכו' קושיא
זו נחשוררו עליה בסו' ויתיר'
למאן דמוקי לה מעכשו א"ס ללא
היית הלואה ואפי' למאן דמוקי לה
בלא מעכשו מ"מ הלואה הית יכול
למכור מן הסדה לאחר כנגד המלואה
וליקח לעצמו הסוחר וכשהיה מניח
לו כלה אינו עושה משום רבית אלא
מלחא בעלמא הוא דעבד מלואה גביה
שמחל לו בחנם ע"כ - וכיוצא בזה כת'
הראש ז' - ומה שאמרו בקטור דלמאן
דמוקי לה במעכשו א"ס ללא היית
הלואה כפי הנראה הוא תי' הראש ז'
שמביא רכיבו באורך דמסי' אצל הבא
חנאי מוכירה הוא דקא' ל מעכשו וכו'
ויס' הללו - משמע ללא מיירי דא"ל
סוס דמשעת הלואה קנה הכל והיינו
מעכשו .

ואם הדבר כן קסה מאי דקאמר רבינו ז"ל במסקנת דבריו ודע פי
התנאי מתקיים וכו' ברא"ל מעכשו וכו' דאי במעכשו איורי
אף בדמי' הללו ליסתי שהרי אין עליו סם הלואה כיון שמסעה ראשונה
קסה הכל :

אשר על כן אחרי ההתבוננות נראה להאי מעבשו דנקטי התוס'
והראב"ד בסה"ל ג' שנים לאו עקב התירוצ' הוא ולחיימי'
דבבך דדמים הללו מיירי בלא מעבשו * אלא דאידי ואידי במעבשו
גיבוי' אלא דהסיף דשלא שנים מהני מעבשו להיתרא משום דכיון
דאיכא זמן דע"כ לא היה נחלשת למלוא משעה ראשון דהיינו אחר
שלא * מ"ה נסתקע ממנה סם הלאה משום דנחלש דמשעת מהן מעו'
היה מכירה למפרע אבל גבי דמים הללו * כיון באין המלו' יכול ללקחה
בע"כ לא הוה בשום זמן ודעתו על לוב הדבר תלי' אם ירצה למכור או
שלא למכור מ"ה לא מהני ליה מעבשו לפי שלעולם הטעות הס בחובת
הלוואה בכל זמן עד סירטה הלוה למכור * ואז לא חשבינן לה כמכורה
משעה ראשון אלא משעה זו הוהיל והסתא נמי אלו לא היה רוצה לא
מוכרה * ותלינן ברבית כיון שנוחה בפחות משווה * אבל בשווה
מהני ליה מעבשו דכיון דאינו פוסח מדמיה אין כאן רבית

ורשתה דברי הראב"ד שמוציא רבינו הסהם דברי הסגור שכתבו בפ' על דין זק"ל וסא' אבמלתא היא דהא לא ידע אי מוצין ליה או לא ואמת קמי לה * ומסתברא דהא"ל מעכו ותפ"ה בדמיס הללו אכור הואיל ולא פסיקא מלתא דזבני ע"כ :

מִיָּהוּ מִחוּץ הַהֶהָרֹת מִרְדֵּכִי ז"ל לֹא נִשְׁמַע הַכִּי לִכְתּוּבוֹ וז"ל
לֹא תִסְמְכֶם אֶלֶּל לִי בַדְמִיִּם יִלְלוּ חֲסִיד וְאֵם תִּחְמֹר וְאִמָּתִי
מִחוּץ וְהָא לֹא מֵהֵי תִנְאֵף פֶּרֶק בְּחֵרָא לַעֲבֹדָה זָרָה וּמִיָּיתִי בְּסוּף בֵּית
וְרַב בְּאַלְפִים הֶהָרֹא בְּדִרְא לִחְמֹר לֵב לְהַדְרִיף אִי מִזְבִּינָא לְהֵא אֶרְעָא
דְּמִצְיָנָא בִּק' וִי' לְהִכָּן אִיירִי בְּגוֹן פֶּתַח הַבַּיִת לְהַחֲדִיל לֹא תִסְמְכֶם אֶלֶּל

ואולם סוף דברי הגהת מרדכי דמיייתין ומיייתי להו הרב ז"ל
 בב"י • אינם מובנים אללי שכתבו ומיהו אם אמ' מעכשיו
 תהא קנויה לך כשארצא למכרה שרי • ולא ידענא אהיבא קאי • דאי
 אמאי דבליק מניה שהתנה לא חמכור אלא לי בדמים הללו אפי' אם
 תוכל למכרה ביותר וכו' • ואהא קאמר דאי התנה במעכשיו שרי א"כ
 משמע דשמעתין בדלא אמר מעכשיו איירי וסדרא קושיא לדוכת' דכיון
 דלא אמר מעכשיו לא קנויה דאם כן הו' ולא מהני תנאה ואמאי אסור
 ובשו"ת בעמי קנה כיון דליבא מעכשיו =

ואפשר לומר דכלפי מה שאמרו שם בע"ז דכש'אמר בסתם שיה' זו תהא קנויה לך כשאמכרנה ללא קנה אפי' אמ' מעכשו כיון דלא קנץ דמים משום דלא סמכ' דעת' • מ"ם קאמר דכש'אמכר' לו וואמר מעכשו תהא קנויה לך כש'אמכרנה למכרה ולא קנץ דמים ה"ז מותר אפי' פחות משוויה הואיל ולא מהני תנאי אף על גב דאמר מעכשו כיון דבעקר חסר • וכ"ש אם לא אמר מעכשו • דודאי לאו משום רבית מויל גביה כיון שהיה יכול למכרה לאחר • והתירא אחת לאשמועינן ולא בעקר הקנין מיירי אי מהני חו' לא :

ג פירוש דאי נמי קנה אמרינן וכו' . לא ירדתי לסוף דעת תירץ זה דהכי אפשר לומר דהסיד דלג ענין דקתני הכי הוא שכל דוקא לענין הקנין קאמר אבל אסור רבית איכא . דאם כן תמיהו מלמא טובא הו"ל אפשר שהיה ביתוס בן זונין עושה כן על פי תכמים וכי יתכן שחכמים היו מתירים לו לעשות דבר שיש בו גדול אסור של רבית אפילו של דבריהם דולאי משמע דהורלו דלכתלה מותר ויכול לעשות כן :

והרב ז"ל כפי כתב דה' הלשון כתב בעל התרומות שאם עבר ועשה כן הוא אבק רבי' וכו' . דאם ע"ס כ"ג דא' בדבור רבית על מנת להחזיר איכא בנייהו דמשמע דא' רבית הוי דאוריית' . וסא דמסקן לו בית וכו' . הוי דא' רבית וכן אמרו בסוגיא בגמרא עלה פ"ה וכו' . כהני רבית קלוהי עד כאן . ואמא הואשכין כח רביתו בחלק האבק . אבל מאי דכתב בתירץ סני זה להראב"ד ז"ל מיהו ליתא אלא אבק רבית שהרי ע"י מכאן באין אין דברים אלו אמורים בענין אס משכן לו בית וכו' . שאם עבר ועשה כן נקרא אבק רבית . דא' כ"ג לא היה להם שום משמעות . אלא אהיה דג' ענין קאי דקאמר דהני דקנה אסורא מיהו איכא עלה קאמר דאסור זה אינו אלא אבק רבית כיון שעל ידי מכר כן והכא לא שייך דאחד ברבית דלא אמרינן דא' אלא היכא דבשעת אכילת הרבית הוא ביד המלוה או הלוה לעשותו דא' אחד : אבל בג' ענין מיד כשנשאל הזמן שאז נחלע לו הסדה למפרע . אז ממילא הוא שלו ואין שום אחד מהם יכול לעכב על חבירו אס אין ענינה מתרנים דמכר גמור הוא למפרע ומ"ה אין כאן דא' ליתא מותר' אלא איסורו מדרבין בלחוד דלדברי ראב"ד ז"ל אבל מהלך שאמרנו יקשה דאפי' אבק אין כאן :

נמצא דיני האומר כשתמכור שדה זו לא תמכרנה אלא לי נחלקים לז' . הא' האומר שדה זו כשתמכרנה לא תמכרנה אלא לך ב' מים אלו פחות משווה ואפילו אמלא יותר והנה ע"ז במעכשו ומלא

יותר מדמים אלו או אפי' לא בא לידי מכירה לאחר . בזה לכ"ע אסור והויא רבי' גמורה כיון דמלא התנאי הוא מוכר ליתנה לו פח' משווה כהר מלא או אולי ימלא יותר . הב' באומר דמים אלו פחות משווה ואלא התנה אפי' אמלא יותר וזאת לוקח שני ונתן לו יותר . נראה דלרב הגמקי הואיל ומלא יותר אסור . ולגמרא מרדכי כיון דתנא לא מהני דמי טעין דווי אכסוה . מ"ה אם ירצה ליתנה לו כסנא דמי' מותר . ובלי ספק סברת ההגה דחווה כיון דהרמב"ן וגם האחרונים ז"ל סברי דלא כותיה מלל כתבו דפי' שריף לומר בשעת התנאי כשתמכר אפי' אס אמלא וכו' . וכתב ה"ה ז"ל בשם הרמב"ן דסלכו מוכר' בהיה דע"ז ה'ג' . באומר דמים אלו פחות משווה ומוכרם לאחר באופן דמים כפי הנראה מדברי הרב הגמקי ז"ל קנה הראשון כיון דלא מלא יותר ולהרמב"ן ז"ל אסור כיון דהתנה ע"י הלוה וכתב רמב"ן נקטין דהכי מייחסי ה"ה ז"ל בשמו . הד' באומר דמים לא תמכרנה אלא לי בלא הזכרת שום סך . כפי מה שאני מביין מתוך דברי ההגה מותר ליקח אותה אפי' בפח' משווה כיון דמלא התנאי אינו מוכר למוכר לו הואיל ולא סמכה דעתיה לפי שלא אמר סך ידוע אלא מלת' בעלמא הוא דעבד ליה לאזולי גביה : אלא שלא מלאתי זה בפירוש לא' מן המחברים ז"ל ולא נאסר עתה דהיה ללא יסבור ממנו בפחות ה' היכא דא' סחם אמכרנה לך בשווה דהיינו שאינו מפרש לו שום סך ואינו מוסיף דזה שום תנאי ולא מלא מזולתו יותר משווה : בזה לכ"ע מותר כיון שאינו פותח מדמיה הו' אס אמר אמכרנה לך דמים אלו והס דמי שווה ולא מלא מזולתו יותר לרש"י ושאר המפרשים ז"ל מותר אפי' שפרס סך ידוע כיון שהו' מה שזה ולרב המגיד ז"ל כשפרס דמים ידועים אסור משום דמקומו כמזיל גביה מתחת ההלוא'

שיהיה מוכרת למוכרו לזה ולא לאחר בדאמר ליה וקנו מיניה בסודר ואמ' מעבשיו בחנהו עובדי דאית' ובסוף ע"ז דאוקמ' הרב ז"ל בהלכותיו בדקנו מצי' בק"ס ובמעבשיו ודא' נמי דבות' היא : **כר** יש דרך אחרת שהאדם מלוה מעות על קרקע של חברו ואוכל פירותיו ואין בו משום רבית כלל וכיצד בגון משבנתא דסורא דבסוף עשר נפקא בלא כסף אינמי לדעת המתירין משבנת' בנכית' וכבר הארכנו בזה בחלק ב' המיות' לדון אבק רבי' שחקרנו :

בה יש פעמים שדורא אוכל פירות המשכונה בלא נפוי ובלא העלאת שבר ומותר פיצר בגון שמשכן ע"א חצרו או שדורא לישראל וחזר הע"א ומכרו לישראל אחר אף על פי שערתה היא נקראת קרקע של ישראל ואין בו נביתא אין המשכן חייב להעלות לו שבר ואף לא לנכות לו בלוס בשעה שתצא משכונתו מתחת ידו שדינו עם הישראל כמו שהיה עד עתה עם הע"א והוא מילתא לפי' לה . פמאי דגר' באי זה נשך רב מרי בר רחל משכן ליה ע"א ביתא הדר אתא וזבנה לרבח נטר ליה שתא שקל אגר ביתא אפשייה ליה א"ל האי דלא מייחסי' אגר בית' עד האידנא משום דסרת' משבנתא שתא ולא הוה ע"א מצי' מסלק ליה השתא דאזל שתא לישקול מר אגר ביתא א"ל אי הוה ידענא דמשבנתא למר לא הוה מזבינא ליה השתא כדנינא' עבידנא לך כמה דלא מסלקנא לך בזוי' לא שקילנא אגר ביתא . מבאין למדנו שהבא מחמת ע"א הרי הוא כע"א לכל דבר בין לזכותו בין לחובתו דהא איכא צד רבית ובי אתי מחמת ע"א שרי ליה למישקליה מיניה דישאל וכן מפר' ר"ח גאון ז"ל כי דרבא היה לו לפדות ולפרוע המשכונה למרי שהע"א לא מבר לו לרבא בי אם החליטה ב' גלמא : גס' הרא"ב ז"ל כן פ' השתא נמי כדנינא' עבידנא לך ישראל הבא מחמת ע"א הרי הוא כע"א אינהו משבנת' בתורת זבני אחו לה וכל זמן דלא יחבינא לך זוזך בזבני הוא גבך ואע"פי שריף ז"ל לא כתבה בהלכותיו מסתבר דיינא הוא וגמיר' מינה ועבדי' מי' עובדא ועוד שהר' משה קבעה בחבורו וזה הדין בורא' נר' כי הוא דין אמת ואע"פי שהוא רבית לא חיישי' לאיסורא כלל דבדיני' ע"א דיינינן ליה דלא עדיף ישראל הלוקח מגברא דאתי מחמתיה דהוא הע"א דזבנא ניהליה ואף על פי שהר' שרי' נראה מפירושו שהוא חילק על סברתו זו שהרי פירש לא שקילנא אגר ביתא מינך עד שאבוק הע"א לשב לך מעותיך שר משבנתך ואין זו רבית דהא רבא לא מחייב מידי למרי אלא הע"א היה חייב אלמא דס"ל דרבא פרע הכל לע"א כל דמי הקרקע והע"א היה חייב לפדותה מיד הישראל ולהחזירה לו מופקע ומוה"ר מבר' שעבוד ובה"ח א מותר אבל נר' מלשנו שאלו לא פרע לו אלא דמי החרי"ט ב' ב' והיה מוטל על רבא לפדות המשכונה מיד היה אסור לדור בה חנם וישראל ניהו דקא יחייב

ולא אחר אלא באומר כחם בשווה . ואין ספק דלאן סברתו מקובל אלא שאר הפוסקי ז"ל . הו' כשאמר בשווה כסתם או דמים שיה' דמי שווה ומלא יותר משווה . לפי דברי הרב הגמקי נראה דמותר ולפי דברי ההגהות אפילו אס אמר כפי' שגם אס ימלא יותר משווה והוא מכורה לו בשווה שרי לכיון דלדידהו אסורא דמיסהללו מנירי דדאיכא לוקח שני שנותן יותר א"כ היתרא דבשווי' ככה"ג הוא ואני מסופק אם יהיה דין זה מוסכם כן דנראה דלא נפיק מידי מקומו כרבי' כיון דחזינו טעותה לו בפחות ממה שא' מולא בשביל תנאי ההלואה ורפי' בידי .

בד יש דרך אחרת שא' מלווה וכו' . טעמו במקומו :

בה יש פעמים שהוא אוכל פירות וכו' . עובדא דרב מרי הוא דק' ע"ג ע"ב . ומכאן דבדברי רבי' המחלק שיש לו וסיעתו ז' לעשר' ו' לזכפי מה ספיר' רש"י במאי דקאמר רבא לא שקילנא אגר ביתא עד דמסלק' לך בזוי' דהיינו עד שאכונף לע"א לשלם לך מעותיך ואין זו רבית דהא רבא לא מחייב מידי אלא ע"א וכו' . משמע דאי הוה רבא מחייב עדין דמי המכיר' היה אסור לאכול הפירות . ולרבינו וסיעתו אפי' היה נשא' הישראל חיי' מותר למלוה לאכול הפירות כיון שלוקח מחמת ע"א ב' . אין לו ללוקח אלא כח פופר . וה"ל כאלו הע"א הוא עדיין החייב . וסומך רבינו על פי' ר"ח ז"ל דרבא ה"ל לפדות ולפרוע המשכונ' למרי שהכתי' לא מכר לו לרבא אלא החליטה בעלמא וכן מצי' בסה"ר אבד ור' אלכרלוגי ז"ל :

וקשה לי אהאי פירושא דר"ח ז"ל הו"ל אפשר לומר דכי מכר ליה כותי ביתא לרבא לא יהיב ליה אלא דמי החליטה ונשאר סחוב על רבא לפרוע המשכונא למרי . דא' כ' מאי הוי דקאמר רבא למריאי הוה ידענא דהוא ממכנתא ליה למר לא הוה זבינא ליה דהיכי מצי למימר דלא ידע שהיה ממושכנת אלא כיון שבשעת הלוקח נשאר הוא חייב לפרוע דמי המשכונא לרבמרי' דדוחק גדול הוא לומר שא"ל הכותי

כסתם שיתן לרב מרי כך מעות שהיה חייב לו ולא פי' שהי' אותו הבית ממושכן בזיו עליה או שלא פי' שהיה ביד רב מרי וחשב שהיה ממושכן ביד אחר דאין כל זה במשמעות הדמ' ונדרש' א' ז"ל שחולקין על רש"י כדמיינתי ה"ה ז"ל וכן זולתם מהפוסקים ז"ל על עקר הדין פליגי עליה לומר דאף ככה"ג שהיה הלוקח חייב מעות ההלואה מותר כיון דאתי מחמת כותי אכז על פשטא דהאי עובדא לא פליגי אפירושא דרש"י ז"ל וכן משמע מלשונ' ה"ה ז"ל שכתב בפ"ז ופית' רש"י ז"ל שלא היה על הקונה לפרוע למלוה דבר אלא על הכותי היה מוטל לפרוע משמע שאלו היה על הקונה אסור וכו' . אבל הרמב"ן והרשב"א ז"ל כתבו בשם אחרים שאפילו היה על הקונה לפדותה מותר וכו' ומדלא כתבו שהמעשה איירי בהכי אלא בהך ליטתא דאפילו היה על הקונה לפדותה וכו' . משמע דדינא בעלמא קאמרי' ופשטא דעובדא דרבא במקומו הוא :

אבר לרבינו חננאל ז"ל שפרס המעשה עצמו בענין זה נראה דבר תמוה . ויותר מזה נפלאתי ממה שראיתי בהגאסא אשרי ז"ל שפירש בשם ר"י ז"ל בזה הלשון והשיב לו רבא דאנא כשקניתי וחפנתי להחזיק בבית ואמר . לי שמשכנתא גבך לא נחבונתי לזכות בו שיקיל המקח עד שיהיו לך מעותיך וכה"ג שרי לדור חנם עד כאן .

ואתמרה הו"ל יסכים אמרו ואמר לי שמשכנתא בידך וכו' . ע"ס מה שאמר רבא אי הוה ידענא דהוה ממשכנא ליה למר . אס לא שכתאמר דלא גרסי כגרסתו אי הוה ידענא וכו' . אלא אמר ליה השתא בדיניהם עבידנא לך וכו' :

רבות תמים בין שמואל על הסוד
לפדות המסכון ולפרוע למלוה ובין
הסקוה כשאר חייב למלוה והבי
נקטינן :

כד ישי לנו להחזיק את יספיק
מעם זה לכל העומים

נשאלים לנו חרבות וכו' י
 מדברי החי"ק ז"ל ברא דאפי'
 עלי החרבות מבקשין מעשינו
 כי ישתא לוכא טעמא דאין
 ללוות מכל מקום מותר לפנות
 ש משום דסו כמשפחת דסורא
 וכות ברא"ש ז"ל סימן ט' ותיית'
 הרב ז"ל סימן קע"ב כתב ז"ל
 לת על בית הקדש של הקהל
 וי לכס שתלו מעות כדי לבנות
 תו לכס שלם מן הסכירות
 ה לכשיבנו זה הלשון דומה
 לאסור כיון שאין זמן הסכירות

הם וזה דלפי סקל פארו
סבתים לאו צועל' טומס
דלי חני אפילו ביום זה
הם אלף סקל צ' טום דר
בלי בית לם אמות מאלף
לסק' לעצ' אם סבת
נעל סבלו כל דין אלה
או סיפרו סגרות
פחות

בן וכן יש דרך אדרת שמותר לדור בחצר חברו ואין בו משום רכית וכיצד ראובן שאינו צריך ללוות כלום אלא מפני הנאתו של שמעון ממציא לו חורבתו ואמר לו בנה חורבא זו שלי ודור בה ותשוב כל הוצאתך ותעלהו בחשבון עלי ובשתתבע' ממני אחזרם לך ולא אקח ממך שכירות ביה השיב הר"ף שבין שלא היה צריך ראובן לבנות חרבה זו עכשו ומשום הנאת שמעון עשה מה שעשה הרי זו מותר וחייב לפרעו ואינו יכול לחשוב לו כלום בשכירותו דתנאי שבממון דתנאי קיים ש"ת ש כאורכית הרי א"כ רבי שהרי זה א"צ ללוות כל' ואנו לא שנינו אלא המלוה את חברו לא ידור בחצרו חנם וכן חזין . ותינשאל יש לנו חרבות ואין בה ביד בעליהם לבנותן ופסקים העשירים לבנותן וחשבו כל הוצאתה ואם שוה שכירות החורבה ג' והוכיז מעלין כזהב בשכירו' חשנה עד שיכלו בדרך זה דמי הוצאתה ואתה נק מחירה לבע ל"ב בלא כלום והשיב שרבי זה מותר ודין הוא במשכנתא דסורא דשריא לכ"ע :

כז ובן

ראוי בענין לא זכותי להביא על מזה
 ליתודים להלוות מעות כדי לבנות
 אומרים כן כהסיד דה"י"ף ז"ל לעיל
 יכולים לדור כל שכן בפתות בכל אופן ש
 חלים לבנות הבתים בבביל תועלתם ועל
 מסיחידים שילוו אותם לבנותם : והשת
 מה בפתות מאוי הוא שגכס מלמי הלו
 נאמר כך יתורו הבתים לקבל בלא כל

וּנְמָצָא לַפִּי דְהַסֵּךְ אֶת עֵדֶיךָ
לֹא פָרַע רַבָּא דְמִי
הִמָּקַח הֵיךְ מוֹתָר כִּיּוֹן שְׂמֵהּ שְׂנֵאֲרָא
חֵיב לִפְרֹעַ לֹאֻ מִסּוֹס חֵיב דִּלִּישׁ
גּוֹפִים לִרְבִּי מְרִי הוּא אֵלֶּךָ מִזִּיב
כְּכֹתִי שְׂהִיָּה חֵיב לִרְבִּי מְרִי וּנְכֻסֵּס
רַבָּא בְּמַחְזֹמוֹ וּבְחֹזֵק כִּכְחַ כְּכֹתִי וּבְזֵס
הוֹסֹמוֹ כֹּל - הַלְּעוֹת בַּעֲקָר הָדֵן לֹא
מַפְסִיק מִתְּלֻקָּתָא לֹא מַסּוּיָן רַשִּׁי זַל
מֵאֲדוֹר הַעוֹלָם חֵלֶק עַל כִּבְרָא יִשְׂרָאֵל
וּפְסוּטָא וְלֹא טוֹעֵס כְּמִסֵּס הֵרָ
לְבַרְלָאֻי זַל - וְסִגְיָנִי לֹא מֵה
הִרְאִיתִי בְּמִרְרָא כִּי שִׁבְתָּ וְזַל וְכֹתִי
שְׂמֵשֶׁן מִשְׁכּוֹן לְרֵאשׁוֹן בְּרִבּוּת וְחֹזֵק
וּמְכֹר לְשִׁמְעוֹן וְגַם שְׂמֵעוֹן לְפִדּוֹתוֹ
מוֹתָר רֵאשׁוֹן לִקְחָא רַבִּי מַשְׁמַעֲן הוּא
לֹא לִיָּה מַמְנוּ כְּדֵאמְרֵיךְ בְּשִׁמְעָאֵן
רַב מְרִי בֶר רַחֵל וְכו' עַד אֲנֵה נְמִי לֹא
שְׁקִילָא אֲגַר בִּיתָא עַד שְׁאֲכֹף לְגוּי
וְיִסִּיב לָךְ זֶזְךָ וְפִי רַשִּׁי דֹּאֵן זֶה רִבּוּת
דְּהֵא לֹא מַחֲיִיב לֹאֻ אֵלֶּךָ כְּכֹתִי וְסִיָּה
בְּגֵדוֹן זֶה מִלְּאִתִּי פִּסְקִי רִבּוּת בְּסֵס
רִיבָא ע"כ וְסוֹן דְּבִסְהִיא כְּדֵין שְׂהֵס
שְׂמֵעוֹן לְפִדּוֹתוֹ מַשְׁמַעֲן שְׂהֵס נִשְׁאֵר
עַלִּי חֵיב פִּרְעוֹן דְּמִי הִלְלָא וְהִיאֵךְ
מִיִּיתִי רֵאשִׁי מַשְׁמַעֲתִין וְפִירָשׁ לֹא
שְׁקִילָן אֲגַר בִּיתָא עַד שְׁאֲכֹת לְכֹתִי
וְיִסִּיב לְרֵזוּךְ - דְּהֵת סִכְכַּר פִּרְעַר רַבָּא
לְכֹתִי כֹל סְדֵמִיָּה וּמֵאִי מִיִּיתִי מִפִּי
רַשִּׁי - סִיבֵּה רֵאשִׁי לְכֹתוֹר דְּקִאֲמִי דְּהֵת
לֹא מַחֲיִיב לִיָּה אֵלֶּךָ כְּכֹתִי וּמִנִּיָּה
מַשְׁמַעֲן דְּלִי הוּא חֵיב עֵדֶן הַיִּשְׂרָאֵל
זֶה רַבִּי וְאִסּוֹר וְיִסִּיב קִאֲמִי דְּהֵס בְּגֵדוֹן
זֶה אֵלֶּךָ עֵיֶשׁ לְעֶרְךָ לֹאֻ מַשְׁמַעֲן רִיבָא
זַל פִּי הַדְּבָרִי כְּדֵכְתִּיבִין הוּא אֵלֶּךָ יִנְכּוֹן

וְאֵפ"י שְׁהִי"ף ז"ל לֹא הֵבִיאוּ וכו' אַע"ג דְּבִטְחוֹתֵיהֶם לִכּוֹת שְׁלֹמוֹ
אֵינֶיהֶם לִהְיוֹת עוֹבְדֵי יְבִלִי סֶפֶק עֲשִׂיתָ סוֹפֵר הוּא שְׁהִי
הֵרָא"ם הַשְׁמִיטוּ וכו' יִדְעוּ שֶׁלֹּא הִרְיָן ז"ל הֵיוּ תַלְמִידָיו בְּרֹב הַמִּקְוָא'
וְשֵׁמָּה אֶפְסֵר לְמוֹתֵר דִּסְמָכִי אֲמִימָרָא סְתָמִי' דְּרַב שְׁכַתְּבוּ בִּי' חֲזַקְתָּ יִשְׂרָאֵל'
סִבָּא מִחֲמַת כּוֹתֵי הָרִי הוּא כְּכֹתִי וּמִסְתַּמְיָתָה נִרְאֶה שֶׁהוּא מוֹלֵלֵת
לְכָל הַדְּבָרִים אֲשֶׁר אֵלּוּי סִמְכוֹ אֲמַתִּי' דְּמִלּוֹ אֵת חֲבֵרוֹ לֹא יִדּוֹר בַּחֲבֵרוֹ
שָׁמָּה דִּמְחָמֵעַ מִיָּה דּוֹקָא כְּשֶׁלֹּסֶם אֵת חֲבֵרוֹ אֲסוֹר לְדוֹר בַּחֲבֵרוֹ חֲסֵם
אֲבָל אֵם לֹא הִלִּיף לוֹ תַלָּא לְאַחֵר מוֹתֵר וְהֵיכָּן הָרָא דְרֵבָא :

גם מאזי לה"ר יאודה ברה"לויז' וכו' • תמסדי על הא"מ"ד
לאין לו לראובן ליקח רבית ממעיוכו' לכיוודעק' טעמו ה"א
לפי שטעמו יבול לזכות דמינו לפי סעדיין לא נתן לבותי דמי הבלואה
"כ מאי דוחקים לזרזי ה"א דרבא בסבא סמו דחיק' ללגיטמאורת
דין עבד או ממני שמינס ת"ת וכו' ונא פי' דה"א מיידי' קרנא לא

פחות משווי וחשאר ההלואה קיימת עד שיפרעו למלוי
אם סגניה היכי קאמר לשון זה דומה קנח לכעור וכו' והרי חסור
דבא איכא כמתניתין דהמלו' את חבירו לא יסכו ממנו בפחו' דלרוב
דרכותא ז"ל היא קלוה ולמה תלם הטעם שאין זמן הסכור מתחיל מעתה

דכפי המנהג ודאי אפי' יתחיל מעתה
אסור לשכור ממנו בפחות כיון דלא יכ' **הלואה** • ואם ההלואה היא לנכות
דמיה בשכירות עד חומה אם כן קיינו
משכנתא דכורא ולמה יהיה צד כעור
במה שנותן לו מעות עכ"ו • ולא
יתחיל לשכור מיד אלא אחר זמן •
הנאמר שצביל הקדמ' נתינת המעות
קודם שיתחיל להשתמש יהיה צד צד
אסור • והכא נמי כל עוד שאין הבתים
צנוים אינם משתמשים מהם המלוים
ואולי כיון דמשעת נתינת המעות עד
השלום הבתים צד המלוים בחזרת
הלואה נמצא שאחר כך משכירים
בפחות ושכר זה דמי לכעור :

בזבן יש דרך שמתכר וכו' בדק
ע"ה ע"א • ולשון רבינו
מגומגם אללי ובלתי מכוון ב"ש יש
דרך שמתכר עם חברו בהקדמת
מעותיו וכו' וכדגריס' וכו' דמשמע
מהתחלת דבריו דעקר היתרא דאחא
לאשמועינן הוא על הסוכ' דאף על גב
דכשוקדים מעות הסכירות משכר
בעשרי' צביל הסקדמה מותר לעשות
כן ואחא מייח' סוגי' דמרבין על הסכ'
וכו' ואין הדבר כן דמתני' היתר' דמסכ'
קמ"ל דאע"ג צביל שממחין מלקבל
מעותיו כלם יחד בתחלה מתרבה
שכירתו עשרים יותר • מ"מ לאו אגר
נטר הוא וכלי ספק לא דקדק רבינו
בנוסח לשונו דאח מחני' אסרה במכר
מה שהתיר בשכירו ואם היתר השכירו'
הוא לשיכ' שיתן פחו' עשרים בהקדמות
המעו' א"כ גבי מכר כשיאמ' אסמכס'
באלף וזו ואם גרן צ"ב מנה אסור
היינו דאסור הלוקח ליקח אותה באל'
זו • וזה לא עלה על לב • אלא ודאי
לא דק בלישניה •

ובתב הרב ז"ל צ"ב י"ס קע"ו צ"ב תלמידי הרשב"א ז"ל דבשכירות
נמי משכנתא לה דאסור כג' ואם הסכיר לו חלרו במנה מעכשו והחזיק בה
ואחר כך א"ל שאם ימחין לפרעון חלש בחלש יתן לו בשכירות סלע בחלש
רביית גמור הוא • וכתב עליו הרב ז"ל וז"ל ומה שכתב רביית גמיר הוא
נ"ל דלאו רביית קלוה דהא כל שאינו דרך הלואה אינו רבי' קלוה
וכמ"ס הרמבם בפ"ח מהלכות מלוה דרביית שהוא על ידי מקח וכונתם
ברביית גמור היא לומר דלא נמצא דאוגה אלא בערמת רבות ככ"ל •
ויש לדחות' דשאני הכא שהחזיק כבר בחלש וזכה בו במנה ועכשו
שנותן יותר צביל הסמכתה תשבי' כאלו נותן לו המנה וחזר ונטלו
ממנו ולפיכך הוי רביית קלוה ע"כ • ממרולת לשונו ז"ל נראה שחופס
לעקר מאי דקאמר מעקרא דאינו אלא אבך רביית כיון שהוא על ידי
מקח • ומאי דקאמר אח"כ שהוא קלוה דרך דחיה אמרו :

ובעניינותי נראה לי דהעקר הוא שהיא קלוה ולא גרע הא מההיא
דרב ספרא פעמי' שגניה' אסורים כשאמר כדמיתית
דמי קני מעכשו דהא המוכר אסור וכתב רבינו בתלף הקלוה סימן ט'
שהכל הוא רביית דאוריית' • ובטוב הסתבוננות דמי טפי לתלוך דקני
מעכס' וזווי ליהו הלואה גבך דמוכר אסור והיא קלוה כדאמרן • ובהא
אולי תלמידי הרשב"א ז"ל לסתם רבס דמיתיתן בתלף האבך סי' י"ט
דהארכת זמן הוי כשעת מתן מעות • אבל להרמבם ז"ל בפרקו' שמצא
הוראת רבותיו דכל שלא קצץ בשעת הלואה דלא הוי אלא אבך כל שכן
הכא :

ובהגהות אשרי ז"ל אחא דאמרין שכירות אינה משתלמת אלא
לכסוף כתבו קרוב לדברי תלמידי הרשב"א ז"ל וז"ל
הא אי הוה משתלמת מעכשו וכו' ה"ה אסור כמו במכר הלכך לבסוף
כשהגיע עת תשלומין אלו א"ל אמחין לך שכירותך עד זמן פלוני על מנת
שחזן לי כך וכך אסור וכו' :

בבבבב אסור וכו' הרמבם ז"ל כתב בריש פרק ח' אסור
להרבות על המכר כיצד המוכר לחברו קרקע או
מטלטלין וא"ל אם מעכשו וכו' ה"ה אבך רביית שזה דומה כמי שנוטל
עשרים צביל שנתן לו מנה להשתמש בהם עד זמן פלוני וכשיתבענו
דקין אינו תייב ליתן לו אלא מה שהיה שום בשעת המכר או יתויר ממכרו

מידו אם היה קיים • וכתב ע"ה ז"ל אסור להרבות על המכר משנה
מפורשת שם ופירוש הוא אבך רביית ומפני כך כתב רבינו וכשיתבענו
בדקן וכו' והרב ז"ל צ"ב מ"ה ר"ה לפרש דברי ה"ה ז"ל וכתב כלומר דלא
תימא דאינו אלא אסור בעלמא ע"כ : נראה שהבין ז"ל דכונת ה"ה ז"ל
הוא לפרש אסור זה דקאמר הרמבם

מה הוא ופי' שהוא אבך רביית ולא
אסור בעלמא • ואם הדבר כך הוא
תימא מה צורך יש לכל זה כיון דבשדי'
כתב הרמבם ה"ה אבך רביית שזה דומה
ופי' • ע"כ נראה בעיני דמ"ס
ה"ה ופי' והוא אבך רביית אין כונתו
דפי' דברי הרמבם הוא כך • אלא
דאינו דכונת הרמבם הוא להודיע
לנו דפירש המנהג דאין מרבין על
המכר הוא שסאסורו אבך רביית דלא
נימא כיון דהוי כמי שנוטל עשרים
צביל שנתן לו מנה להשתמש עד
זמן פלוני אם כן יהיה קלוה מיד
דכא' אהיה דתני רב ספרא
בחלוקה דכסיהו לך מעות תהא
קנויך לך מעכשו דאף המוכר אסור
באכילת פירות מדאורייתא •

מסוס הכי קאמר דפירושו של רמבם
הוא שאינו אלא אבך רביית
וכתב עוד ומפני כך כתב רבינו ז"ל
וכשיתבענו וכו' כלומר השתא
נימא מאי דכדורך רבינו ז"ל לומר
וכשיתבענו וכו' דמותר גמור הוא
אלא דכיון דהך מלתא דאבך רביית
לא אחמרא במתניתין בהדיא אלא
פירושו של הרמבם הוא עליו מפני
כך כתב רבינו וכו' שמונתו לבאר
פירושו לומר דאין כאן איסור • אלא
לכשיתבענו בדקין אינו נותן לו אלא
מה ששם לאפוקי שאם כבר נתן
ק"כ אינו מוילא מידו ודלא כהיה
דרב ספרא דמיתיתן דהויא רביית
גמורה • וכת' א"ל סי' ט' באדתימא
שנראה בעיני לתלף ביניהם •

בט ודע וסבן דאף במכיר קרקעו'
וכו' • מימר' דר"ב שם
הוא וכתבאר בסמוך בע"ה ובעיני דברי רבינו מרפסי' אגרי
במה שמתיר למכור קרקע יותר משווי לזמן פלוני כל שלא קמ"ל ומוילא
דין זה מטרשא דרב נחמן ועליו מייסד ראייתו משום דמשני התם קץ
ליה הכא לא קץ ליה משמע דכרז נחמן ס"ל וממנו עקר דין זה יולא וספי'
לא קץ ליה היינו שלא פי' אם מעכשו וכו' אלא דקאמר בסתם כך וכך
אחזן לזמן פלוני •

ואתמרהא דאם יפרש כן כדברי רב נחמן כמו' שפי' בהם רש"י
ז"ל כדלקמן • הרי דינו של רב נחמן כולל בין בקרקע
בין במטלטלין • ואמאי קאמר רבינו דינו במכירת קרקעות דמשמע אבל
מטלטלי לא וכדמוכח מדמיתית חסותה הרי"ף ז"ל על זה לימא דינו בסת'
שיכלול הכל כאשר אמרו רב נחמן • ואם אמרי דוקא בקרקע מפני שאין
לו אונאה וכטעם הרי"ף א"כ אין דין זה יולא מדברי רב נחמן ולא סגי
מאי דלא קץ דהא הרי"ף ז"ל מאריה דהאי דינא הוא • ואיני לא ס"ל
כרב נחמן כאשר הוכיחו כל המפרשים מדהשמיט מימריה בהלכות אלא
ודאי לאו מדרב נחמן נפיק דון זה אלא ממיתיתין גופה דייק לה סרויף
דכיון דקתני אם מעכשו בכך ואם לזמן בכך אסור משמע דכל שלא פי'
אם מעכשו מותר להרבות במכר על שווי לזמן ואק' יהיב טעמא הרי"ף
ז"ל משום דאין אונאה לקרקעות • וטעמא דמסתבר הוא דכשאינו
מקדים לומר אם מעכשו בכך איכא למימ' דהאי דמרבה לאו משום
דמעתין לו הוא אלא צביל הקרקע גופי לגבי דידה שום כך אפילו
היה נותן המעות מיד דאין אונאה לקרקעות אבל כשאמר אם מעכשו
בכך כבר הורה דעתו ללדידיה אין זה הקרקע שזה מרבה צביל המנות
וכשחזר לומר ואם לזמן בכך • מבואר הדבר שהוא מרבה צביל המנות
הזמן • ואם כן הדין דרב נחמן אינה ענין לדקין זה כפי דברי רבינו • אם
לא שנאמר שהוא ז"ל מעמיד מימרא דרב נחמן בקרקע ממש כגוונא
דמתניתין ופירשה בפי' מתחלף מכל הפירושים שמצא לקמן :

גם מנא תיב כתוב כי חכמי לוגיל וכו' דקדק רבינו במאי דמסיק
שדבריהם ל"ע דולאי סברא זרה וקסה היא בעיני במאי
דקאמרי דמתניתין איתמר שמכרו לגמרי והחזיק בו הלוקח עכשו כדי שיתן
לו אלף דינר ולא א"ל קודם שהחזיק בו ואם לגרן ל"ב מנה וכו' •
וכפי

מנא תיב כתוב כי חכמי לוגיל וכו' דקדק רבינו במאי דמסיק
שדבריהם ל"ע דולאי סברא זרה וקסה היא בעיני במאי
דקאמרי דמתניתין איתמר שמכרו לגמרי והחזיק בו הלוקח עכשו כדי שיתן
לו אלף דינר ולא א"ל קודם שהחזיק בו ואם לגרן ל"ב מנה וכו' •
וכפי

וכפי הנראה מהם מהדברים: אלו היו שמתחל' אמר סתם באלף דינרין ונתתו ביניהם כך וע"ז החזיק בו ואחר שהחזיק בו אמר אם לגרן ב"ב מנה ולפיכך חסור מפני שלא הי' יכול לחזור בו על האלף כיון שכבר החזיק בו הלוקח • והנה מלבד שהוא דוחק לאס מעכשו באלף וזו יואם לגרן ב"ב מנה דקחני הס דברי' נאמר' בזמנים מתחלפים • עוד קשה טובא דהא מדקחני מרבין על השכר ואין מרבין על המכר • נראה דמאי דהוה דכר הוא עצמו מה שנאמר במכר וגבי שכר שהוה להרבות ע"כ איירי כדאמר בהדי הדרי אם מעכשו בעשר הלעים ואם בעל חדש בחדש בכל לע לחדש דאי בדאמר מעקרא סתם בעשר שנים לשנה לתת עכשו והחזיק בה כהני ובחר הכי קאמר אם בכל חדש דינר לחדש פשיטא לאסור להשתא בלי ספק אגר נטר הוא דמרה על השכר כדי שימתין וכבר מיייתין כן לעל בשם תלמידי הרשב"א ז"ל שהביא הרב ז"ל בסיומן קע"ו וכחב עליו שהיה פשוט • ובלי ספק הדין עמו ולהלן בס"ד אלקק בדברי ז"ל

ואם כונת חכמי לוגיל ז"ל הוא לומר שהלוקח היה מוחזק כבר בקרקע ועכשו באו לידי מכירה ואמר אם מעכשו בכך ואם לגורן בכך • וטעם האסור הוא משום דכיון שהוא מוחזק בו כבר • מיד כשאמר מעכשו בכך כבר הוא קנויה לו באותן דמים ואין המוכר יכול לחזור בו • וכשהוסיף עוד ואם לגרן בכך לאו על דמי הקרקע עצמו הוא מוסיף שאינו בידו אלא בשביל ההמתנה ולפיכך חסור • הא נמי לא אפשר • דודאי אף על פי שהקרקע הוא ביד לוקח כל שלא נגמר לחלוטין ביניהם דמי המכר יכולים לחזור בהם חוץ כדיבור • וכשאמר אם מעכשו במנה ודאי חוץ כדיבור זה יכול לחזור בו ולומר איני נותנה אלא במאתים • אף ע"ג דכתב הרמב"ם ז"ל בפרק ה' דמוכר המוכר או הקונה שקנו מידו יש לכל אחד מהם לחזור וכו' מש"כ בשאר דרכי הקניה ופי' ה"ה ז"ל דבחזקה ובמשיכה אינו חוזר ולא אמרו אלא קנין וכו' דמשמע דבחזקה לא מצי למסדר ביה מבואר • הדבר שלא אמר כן אלא בחזקה הבאה אחר שהשוו דמי המוכר מפני שהחזקה מאשרת ומקיימת בפועל מה שדברו ומשום הכי לא מצי הדרי בהו • אבל חזקה דקודם דבורם אין ספק שאינה מונעת החזרה בשווי דמים כל שהם עסוקים באותו הענין •

ותו במאי דקאמר' אבל הכא דאין מוכר לו הקרקע אלא בדבורא בעלמ' דאם יתן לו ק' דינרין מעכשו ימכרו והלוקח לא החזיק בו ולא קנו ממנו כיון ליכול המוכר לחזור בו דהא ליכא בינייהו אלא דברים בעלמא וכולי משמע דכל עקר כאן אלא דברים בעלמא וליכא קנין • מ"ה יכול לחזור בו אבל אם היה כאן קנין כיון דאינו יכול לחזור בו חסור • וזה קשה מב' דברים • דכפי הדין אפילו היה כאן קנין כל זמן שעסוקין באותו ענין יכול לחזור בו כדמיייתין מדברי הרמב"ם ז"ל והיה מימרא דרב יוסף ב"ג כדמייית' ה"ה ז"ל • ואין לומר דמפרשי לפ' בס"מ דוקא כדעת קת' • כיון שה"ה ז"ל החליט לומר שאינו כן ומסתיע מבעל העמור והרמב"ם והרשב"א ז"ל • והב' דאפילו יהיה כן דאין אחר קנין כלום ולא מצי למסדר ביה • יקשה דאם כן למה הולכנו לדחוק כ"כ במתניתין יסודם הוא מפני שאין

דמים שבעול' הוא שוה לו דמי אמרין באי זהו נשך מבר לו בית או שדה ואמר לו אם מעכשו בכך ואם לגורן ב"ב מנה אסור דהוי כאגר נטר לי דוקא התם איתמר שמכרו לגמרי והחזיק בו הלוקח עכשו כדי שיתן בו אלף ד' ולא אמרין לו קודם שהחזיק בו ואם לגורן ב"ב מנה וביון דהחזיק בו ולא מצי למסדר המוכר ממכירתו ולומר לו תן לי מעכשו • ב"ב מנה דודאי המכירה הויה מכירה בשביל המתנת מעותיו עד לגורן מעלה עליו דמים ואסור אבל הכא דאין מוכר לו הקרקע מעכשו אלא בדבור • בעלמא דא"ב יתן לו מאה דינרין מעכשו ימכרו לו והלוקח לא החזיק בו ולא קנה ממנו כיון דיכול המוכר לחזור בו דהא ליכא בינייהו אלא דברים בעלמא דהכי שויה לדידי יכול למכרה בעלוי גדול לשנה דהוי כאומר לא אמכרנ' אלא במאתים דינרין וקרקע אין לו אונא' והשת' דנותנ' בק' דינרין כשנותנין לו מעכשו • איוולי הוא דקא מוזיל גביה ע"כ דבריהם צריך עיון •

ל גס יש דרך שאעפ"י שמוכר החפץ לחברו באשראי ומחייב עצמו מהן בהעלאת דמים אף על פי כן הוא מותר וזהו ענין הטרשא ולשון טרשא הוא מלשון העלאה מלשון מרשים שבהרים ומצאנו בגמרא ג' עניני טרשות טרשא דרב נחמן טרשא דרב פפא וטרשא דרב חמא בגמרי' בפרק א' וזהו נשך אמר רב נחמן טרשא שריא איתביה רבי בר חמא מבר לו בית מבר לו שדה ואמר לו אם מעכשו דרי הוא לך באלף ד' ואם לגורן ב"ב מנה אסור ומשני וא"ל התם קיין ליה חבא לא קיין ליה ואמר רב פפא טרשא דרי שרי וכו' ואמר רב חמא טרשא דרי ודאי שרי מ"ט ניתא ליה וכו' ותחלה יש לברר טרשא דרב נחמן כי המפרשי' נחלקו בה ודע שר"ח פי' טרשא שריא כגון שנותן לו פירות במרחשון בהמתנה לפרוע לו הדמים באייר כשער של אייר שהוא דרכו לחתיקר בו הפירות ופי' הת' קיין ליה במשנתו וחבא לא בטרשא דרב נחמן לא קיין ליה אלא שאמר לו תן לי כמה ששון פירות בעת שתפרעני דהיינו ולא קצין כמה אלא בין שיהיו לאותו זמן יוקר או זול תפרעני כמה שישו וטרשא דרב פפא נמי הכי הוה שנותן לי בשער של אייר בין ביוקר או זול משמע לפי פירושו דטרשא דרב נחמן דרב פפא הכי הוה דהוה אמרין ליה אם מעכשו בשער של עכשו ואם לאייר בשער של אייר שדרבו להיות ביוקר והראיה בזה מדמקשים עליה ממתני' דקתני אם מעכשו אתה נותן לי וכו' ופשיטא דאי א"ל סתם נתן באייר בשער של אייר מותר דא"ל חטי הוא דקדחו באבלבאי וחבא זביני הוא ושרי אלא דרב נחמן כדאמר מעכשו מיירי וכן רב פפא וקרי קיין כשאמר להב' במשנתו ואם לגורן ב"ב מנה וקרי לא קיין לטרשא דרב פפא ודרב נחמן אע"ג דאמר מעכשו כיון שאינו קוצץ לו דמים בעתה אלא שנותן לו בשער שישוה באייר וכו' בגמרא שפס' דלית הלכתא ברב פפא ואין צ"ל דלית הלכתא ברב נחמן דהשתא טרשא דרב פפא דשכריה לא פסיד א"ה קאמר זיל בתר דידהו דאלו הוו להו זוזי שקל' כי השתא השתא שקל' ביוקרא דלקמיה וכו' שטרשא דרב נחמן דאסירא על כן לא כתב הר"ף ז"ל דברי רב נחמן מכלל דס"ל דלית הלכת' ברב נחמן ופרשי' טרשא כגון שמוכר סחורה בהמתנת מעות ביותר מדמייה ובלבד שלא יפרש לו אם מעכשו דרי הוא בפחות אלא ימכור לו סתם בכך וכך לז' פלוני ופפרש שזה הוא לא קיין ליה וראינו שפי' טרשא דרב פפא שהיה אומר פתם לגיסן רתפרעני בשער של גיסן שהוא ביוקר לשכר נמצא שלא פרשה בראמר מעכשו • ולפי מה שפירשו בטרשא דרב פפא יש לנו ללמוד שטרשא דרב נחמן אף על פי שאינו מוכר בה מעכשו אסור היא דהרי היא יותר קיין ליה מדרב פפא שהרי פרש"י שדברי רב נחמן במשנתו שאומ' אם לגורן ב"ב מנה אסור ואחר שפסקנו דלית הלכתא ברב פפא וברב נחמן נמי לית הלכתא ואף על גב דחתם בקרקע משבי דטרשא בלא מעכשו שריא קרקע שאני דלית ליה דמים שהרי אין לו אונאה ולא מחזי

ל גס יש דרך שאעפ"י שמוכר החפץ לחברו באשראי ומחייב עצמו מהן בהעלאת דמים אף על פי כן הוא מותר וזהו ענין הטרשא ולשון טרשא הוא מלשון העלאה מלשון מרשים שבהרים ומצאנו בגמרא ג' עניני טרשות טרשא דרב נחמן טרשא דרב פפא וטרשא דרב חמא בגמרי' בפרק א' וזהו נשך אמר רב נחמן טרשא שריא איתביה רבי בר חמא מבר לו בית מבר לו שדה ואמר לו אם מעכשו דרי הוא לך באלף ד' ואם לגורן ב"ב מנה אסור ומשני וא"ל התם קיין ליה חבא לא קיין ליה ואמר רב פפא טרשא דרי שרי וכו' ואמר רב חמא טרשא דרי ודאי שרי מ"ט ניתא ליה וכו' ותחלה יש לברר טרשא דרב נחמן כי המפרשי' נחלקו בה ודע שר"ח פי' טרשא שריא כגון שנותן לו פירות במרחשון בהמתנה לפרוע לו הדמים באייר כשער של אייר שהוא דרכו לחתיקר בו הפירות ופי' הת' קיין ליה במשנתו וחבא לא בטרשא דרב נחמן לא קיין ליה אלא שאמר לו תן לי כמה ששון פירות בעת שתפרעני דהיינו ולא קצין כמה אלא בין שיהיו לאותו זמן יוקר או זול תפרעני כמה שישו וטרשא דרב פפא נמי הכי הוה שנותן לי בשער של אייר בין ביוקר או זול משמע לפי פירושו דטרשא דרב נחמן דרב פפא הכי הוה דהוה אמרין ליה אם מעכשו בשער של עכשו ואם לאייר בשער של אייר שדרבו להיות ביוקר והראיה בזה מדמקשים עליה ממתני' דקתני אם מעכשו אתה נותן לי וכו' ופשיטא דאי א"ל סתם נתן באייר בשער של אייר מותר דא"ל חטי הוא דקדחו באבלבאי וחבא זביני הוא ושרי אלא דרב נחמן כדאמר מעכשו מיירי וכן רב פפא וקרי קיין כשאמר להב' במשנתו ואם לגורן ב"ב מנה וקרי לא קיין לטרשא דרב פפא ודרב נחמן אע"ג דאמר מעכשו כיון שאינו קוצץ לו דמים בעתה אלא שנותן לו בשער שישוה באייר וכו' בגמרא שפס' דלית הלכתא ברב פפא ואין צ"ל דלית הלכתא ברב נחמן דהשתא טרשא דרב פפא דשכריה לא פסיד א"ה קאמר זיל בתר דידהו דאלו הוו להו זוזי שקל' כי השתא השתא שקל' ביוקרא דלקמיה וכו' שטרשא דרב נחמן דאסירא על כן לא כתב הר"ף ז"ל דברי רב נחמן מכלל דס"ל דלית הלכת' ברב נחמן ופרשי' טרשא כגון שמוכר סחורה בהמתנת מעות ביותר מדמייה ובלבד שלא יפרש לו אם מעכשו דרי הוא בפחות אלא ימכור לו סתם בכך וכך לז' פלוני ופפרש שזה הוא לא קיין ליה וראינו שפי' טרשא דרב פפא שהיה אומר פתם לגיסן רתפרעני בשער של גיסן שהוא ביוקר לשכר נמצא שלא פרשה בראמר מעכשו • ולפי מה שפירשו בטרשא דרב פפא יש לנו ללמוד שטרשא דרב נחמן אף על פי שאינו מוכר בה מעכשו אסור היא דהרי היא יותר קיין ליה מדרב פפא שהרי פרש"י שדברי רב נחמן במשנתו שאומ' אם לגורן ב"ב מנה אסור ואחר שפסקנו דלית הלכתא ברב פפא וברב נחמן נמי לית הלכתא ואף על גב דחתם בקרקע משבי דטרשא בלא מעכשו שריא קרקע שאני דלית ליה דמים שהרי אין לו אונאה ולא מחזי

לגרן כפי מה שישוה לגרן שאז הוא ביוקר כהדי' דאמר' ב"ב ד' דמי' יקרי ארעתא ובינומי חשרי • זילי דמיייתי רבינו בשם הרמב"ן ז"ל אסור • ודוחק לומר דחמי הכי משום דחמי רישא התירא דשכירו' אפי' במפרש דכל דאיכא למטעי לסתור את האסור ליכא למחני ליה משו' אגב • ובמאי דאמרן היסוד מבואר דחמי הכי לאשמועינן דבות' ככתא דהתירא לומר דדוקא משו' דקאמר מעקרא אם מעכשו באלף זוז אסור אבל אם לא אמר אלא נתן לגרן י"ב מנה מותר אף עפ"י שפירש סך מעות משום דליכא הוכחה דאגר נטר וממילא שמעינן דכל דאיכא הוכחה אפי' בלא הוכחה הסך אסור' ואלו הוה חמי אם מעכשו כשער של עכשו ואם לגרן כשער

ולמעמידה כשהחזיק בה • לוקמוה בקנו מידו דתו לא מצי הדרי ביה • **ל גס** יש דרך שאעפ"י שמוכר וכו' • רבינו האריך להביא פירושו הראשונים ז"ל דמיימרא דרב נחמן • והעולה מדבריו שכלל אותם שמוכר סתם תפרע כפי שער הזמן אשר נתן דמים שאם תתנס עכשו תפרע כשער של • עכשו ואם תמתין לאייר תפרע כשער של אייר • הפי' הב' לרש"י ז"ל דבמפרש דמים איירי אלא שאינו מפרש רק דמי הפרעון שבזמן היוקר שמוכר סתם בכך וכך לזמן פלוני אבל אינו מפרש דמים דשעת הזול לומר אם תפרעני עכשו נתן כך ואם לזמן פלוני בכך וכך • יותר • הפי' הב' לרבינו הא"י ז"ל וכפי הנראה לפי שלא נתייבץ פירושו לא הביאו • וכתב דאליבא דר"ח לית הלכתא כרב נחמן והסכים ספרת הרי"ף ז"ל עם ספרתו והוליד מדבריו שאם אמר סתם נתן באייר כשער של אייר שרי •

ולכאורה נראה שכן הוא דלכ"ע מותר בכה"ג • פדמסי' רבינו בסוף ענין זה דהא כל עקר האסור לר"ח ז"ל הוא מפני התנאי שמקדים אם מעכשו כשער של עכשו • דכשפרש אחר כך ואם באייר כשער של אייר מבואר הדבר לאגר נטר הוא אבל כשאומר סתם באייר כשער של אייר ליכא שום הוכחה ולקמן נדקדק בזה בסיעת' דשמאי •

בה וי"ז להסתפק כפי פי' ר"ח ובספרתו • מה יסבור כשיאמ' בפירו' כדוכן לזמן פלוני • מי נימא כיון שלא הקדים לפרש אם מעכשו בכך שהוא סבת האסור • מ"ה אף על גב דמפרש כך המעות שיתן לזמן אין בכך כלום דלאו בתר פירש המעות אזלינן אלא בתר הוכחה דבשביל המתנה מרבה דהיינו כשהקדים לומר אם מעכשו בכך • או דילמא לר"ח תרתי לטבותא בעינן להיתר • חדא שלא יפרש שום סך • ותו שלא יקדים לומר אם מעכשו וכולי • ומשום הכי לא הותר אלא באומר סתם נתן באייר כשער של אייר •

ומסתברא דלדידה כל האסור תלוי במה שמוכר בתחלת דבריו שבשביל ההמתנה מרבה על המכר הואיל ואמר אם מעכשו וכו' • אבל כל דליכא הך הוכחה אינו מעלה ומוריד מה שמפרש סך המעות **והגיעתני** לזה קושיא א' שיש כפי שטתו ז"ל אשר לא מצאתי לתרצה בתירון מרווח אלא בזה וסויה דלדידה לית הלכתא כרב נחמן כפי פירושו • אם כן מחניתין אמאי חני אסורם במפרש אם מעכשו באלף זוז ואם לגורן ב"ב מנה דמסמ' דאי לאו דפי' בכך וכך מותר ליתמוע' רבותא דאפי' בסתם כשאומר אם מעכשו כפי מה ששוה עכשו • ואם

לגרן כפי מה שישוה לגרן שאז הוא ביוקר כהדי' דאמר' ב"ב ד' דמי' יקרי ארעתא ובינומי חשרי • זילי דמיייתי רבינו בשם הרמב"ן ז"ל אסור • ודוחק לומר דחמי הכי משום דחמי רישא התירא דשכירו' אפי' במפרש דכל דאיכא למטעי לסתור את האסור ליכא למחני ליה משו' אגב • ובמאי דאמרן היסוד מבואר דחמי הכי לאשמועינן דבות' ככתא דהתירא לומר דדוקא משו' דקאמר מעקרא אם מעכשו באלף זוז אסור אבל אם לא אמר אלא נתן לגרן י"ב מנה מותר אף עפ"י שפירש סך מעות משום דליכא הוכחה דאגר נטר וממילא שמעינן דכל דאיכא הוכחה אפי' בלא הוכחה הסך אסור' ואלו הוה חמי אם מעכשו כשער של עכשו ואם לגרן כשער

יסודם הוא מפני שאין כהן אלא דברים בעלמא וליכא קנין • מ"ה יכול לחזור בו אבל אם היה כאן קנין כיון דאינו יכול לחזור בו חסור • וזה קשה מב' דברים • דכפי הדין אפילו היה כאן קנין כל זמן שעסוקין באותו ענין יכול לחזור בו כדמיייתין מדברי הרמב"ם ז"ל והיה מימרא דרב יוסף ב"ג כדמייית' ה"ה ז"ל • ואין לומר דמפרשי לפ' בס"מ דוקא כדעת קת' • כיון שה"ה ז"ל החליט לומר שאינו כן ומסתיע מבעל העמור והרמב"ם והרשב"א ז"ל • והב' דאפילו יהיה כן דאין אחר קנין כלום ולא מצי למסדר ביה • יקשה דאם כן למה הולכנו לדחוק כ"כ במתניתין

יסודם הוא מפני שאין כהן אלא דברים בעלמא וליכא קנין • מ"ה יכול לחזור בו אבל אם היה כאן קנין כיון דאינו יכול לחזור בו חסור • וזה קשה מב' דברים • דכפי הדין אפילו היה כאן קנין כל זמן שעסוקין באותו ענין יכול לחזור בו כדמיייתין מדברי הרמב"ם ז"ל והיה מימרא דרב יוסף ב"ג כדמייית' ה"ה ז"ל • ואין לומר דמפרשי לפ' בס"מ דוקא כדעת קת' • כיון שה"ה ז"ל החליט לומר שאינו כן ומסתיע מבעל העמור והרמב"ם והרשב"א ז"ל • והב' דאפילו יהיה כן דאין אחר קנין כלום ולא מצי למסדר ביה • יקשה דאם כן למה הולכנו לדחוק כ"כ במתניתין

כשער של הגרן לא הוה שמינין מדייקא להיתרא חלל דוקא חס אמר סתם חתן לגרן כשער של הגרן :
ולסברת ר"ת ז"ל נראה דטעמא דלית הלכתא כרב נחמן הוא משום דסבר דעקר אסורא דמתניתין משום דפירש כך

וכך הוא והיינו דתירין סתם קן וכו' אבל כל שלא קן מותר אפילו הקדים לימר אם מעכשיו כשע' של עכשיו . ולא הכין הוא אלא עקר אסורא דמתני' משום דאמ' אם מעכשיו הוא איך סיהיה ומאי דקתני בכך וכך לרבותא דדייקא אתא כדלמירן :

ובמה שאמרנו נמצא יסוד ללשון הגסות מרדכי ז"ל . אשר הוא מגומגם מאד סכתב והאלפס לא הזכיר ערשא דרב נחמן משום דס"ל דלית הלכתא כותי' . וכן פסק ראב"ן אב"ר ר"ת ור"י ור"מ והמיימוני פסקו כרב נחמן וכפי' רש"י ע"כ : וכבר נתקשו דברים אלו אלל הרב ז"ל ב"י ודחאם בשתי ידים וכאב עליהם ללאו דסמכא נינהו שר"ת אינו מפרש כפי' רש"י ז"ל וגם אינו מפרש כרב נחמן ע"ד כתבו הגהות הנזכר שהיינוני פוסק כרב נחמן וכפי' רש"י וליתא דהדיא פסק ללא כותים ע"כ ואין ספק שאם נפרש כונת הגהות שר"ת ומיימוני פוסקים ממש כמיימר' דרב נחמן גופה וגם שר"ת מפרש כפי' רש"י . אין לדברים אלו שחר . וא"ל שהגהות יתפו על הגאונים האלו דברים אשר לא כן ושכסדיא בחבנו בסיפך :

וע"כ נראה דענין שוונתם מוחלפת מזה : והוא כי תחלה אמרו שהרי"ף ז"ל לית ליה סא דרב' נחמן מדלא מיתיליה דהלכותיו : וכיון דלא מיתיליה מימרא כלל לא מלין למיקס על דעתיה דענין הדין כפי חלוק הפירושים אשר בה . כי כיון שרש"י ז"ל מפרש אונס באומר חתן כך וכך לזמן פלוני ור"ת ז"ל מפרש כהאם מעכשיו כשע' של עכשיו וכו' לא ידע' אם מפרש כפי' רש"י וא"ל לא ס"ל כרב נחמן . או כר"ת ור"מ דחאה מילכה . אבל כל שאר רבוותא ר"ת ור"י ור"מ והרמב"ם כלם . סברו כרב נחמן כפי' הפי' שפי' בו רש"י : כל' כלם מסכימים לענין הדין שאם היה פי' מימרא דרב נחמן כפי' רש"י ז"ל שאמר חתן כך וכך לזמן פלוני לכ"ע מותר ואין מהלקה ביניהם בעקר הדין כפי' רש"י דהדי' פירשו כרש"י ופסקו כרב נחמן . ור"ת כיון דפי' דברי רב נחמן באומר אם מעכשיו כשער של עכשיו וכו' דמסמך דמ"ה דוקא פסק דלא כותי' אבל אם היה שפי' דברי רש"י שלא הקדים מעכשיו אפי' אמ' לזמן פלוני בכך וכך מותר ומסברת דמתני' :

וגם המיימוני כתבוכן אם מכר מטלטלין עד זמן פלוני במאה והיו שוין בשוק למי שקונה אותם במעותיו מיד תשע"ה ס"ז אסור וכו' ימשע דדוקא מפני ששויים עתה בשוק תשע"ה דהיינו דבר ששומתו ידוע' דהוי כילא השער דאף לר"ת ורש"י אסור כדכתבו רמזו לקמן . נראה דהדיא דאם אין שומתו ידוע' מותר . והיינו כפי' רש"י בדרכ נחמן . א"כ כללו סני רבוותא פסקו כרב נחמן כפי' מה שפי' רש"י

מהיו באגר נטר לי ובתב הרמב"ן ז"ל הוי יודע שאף לדברי ר"ת ז"ל לא התיר רב נחמן לומר לזמן פלו' כך וכך אלא בששער אותו זמן הוא ביוקר לפי רוב השנים והתנאי שהוא מתנה בשער של אותו זמן ברוב השנים לפי' לא מהיו באגר נטר לי . ובתבתי זה מפני שר"א הלכת ברב נחמן כפי' הפי' שפרשי ז"ל ועל כן נהנו ליתן פירות בכפלי' ובפלי' בפלים מכיו דמיהן לזמן ואוקמה דכיון דחלבה ברב נחמן כל דלא פסקו מהן מעכשיו משר' שרי . ודבר זה אסור גמור כיון שלא פסק עמו בכעין השער שיצא לאותו זמן ומדרב פפא נלמוד דקאמר שבראי לא פסיד זוי לא צריבנא אלמא כעין אותו השער היה מתנה . ואם תקשי ממתני דקתני ואב' לגורן ב"ב מנה אסור מפני שאמר אם מעכשיו ומשמוע דאי לא אמר מעכשיו מית' והנה הקרקע לגורן לא יהיה לו שער שלו ביוקר וא"ה מות' הא לא קשיא דגורן נקט דוקא משום דגורן יקרא ושווי' י"ב מנה ברוב השנים בדאמרו בב"ק דבניסין יקרו ארע'ת' וביומי תשרי זילי ע"כ ויש מן המורים שחורו שהלכה ברב נחמן דטרש' דלא קיין שריא . ובן פיר' רבנו יעקב בספר הישר וזה טופס לשונו דהרב' ברב נחמן וכן הייתי מורה ובה מדפסיק לקמן בפרקין לית הלכתא כטרש' פפונאה ולא חשיב לית הלכת' כטרשא דרב נחמן ע"כ והאי דפס' הלכתא ברב חמא ולא פסק הלכת' בר' נחמן . לא אתי למעוטי אלא טרשא דרב פפא שחיה סובר להתי' טרשא אפי' בדקיין ליה . ודרב נחמן ליכא דפליג עליה דהא פירשה בדלא קיין ולחבי מותרת לכל בלא מחלק' . ולא תקשי לך ההיא דפסק רב נחמן כלל דרבית כל אגר נטר לי אסור וזהו ודאי מרשא גם אמ' רב נחמן האי מאן דהייב זון לקוראה ואז"ל ד' בוזא וא"ל יחיבנא לך ה' איחנהו שרי דאזול קא מוזיל גביה ליתנהו אסור דה"ל אגר נטר לי ויהלך קשיא דיריה ארדיה . וזה נובל לתרין דהת' דאסור רב נחמן אגר נטר לי מידי בדקיין ואף על גב דלא קתני התם אלא שאמר לו יחיבנא לך ה' ולא קתני אם מעכשיו ד' ואם לזמן פלוני ה' א"ה מסתברא דבקיין מיירי אלא שאתו לשונו בדרך קצרה א"ר רביון דאזול ד' ובכר נודע וגלוי לכל השער דאזול ד' בוזא בדקיין ליה דמי ואסיר שהשער המפורסם למבירת הדבר חשוב לזה כמו קיין ליה והילכך לא קשיאן אהדריו ולא מידי . גם ישאל השואל איך נפסק הלכה ברב נחמן שהרי רב פפא נחלק עליו דהא אמר רב פפא עלה מרשא דירי ודאי שריא אלמא דיריה שריא ולא דרב נחמן נשיב אליו דרב פפא לאו למעוטי דרב נחמן ארמא דהא אפרק פרוקי' דרב נחמן דאוקמ' בדלא קיין אלא בא רב פפא ללמד לנו מרשא המותרת אפילו בדקיין אי נמי בדבר שיצא לו שער קבוע שריא כמו קיין דשריא וזה אינו כן דקיין אסור ויצא השער מפורסם אסור ומכירת שבר דבר ידוע השער שלו ולפיכך לא קבעי ברב פפא והוציא אותו מהלכה . גם רבינו האי ז"ל קבע ברב נחמן מרשא שריא אך פיר' ענין מרשא על דרך אחרת דלא נתיישב פירושו אך נמצא ממנו פער לדברי ר"ת ז"ל דהלכה פ"ב נחמן גם פירש' שנראה בעיניו דטרשא דרב נחמן כגון שמו' לו חפץ ששוח עתה אלה זון בשנים עשר מנה לגורן ופרש"י ז"ל החיה דנקט גורן בארס האומר בשעת אפיפת פירותיך שיהיו לך מעות מצויין רתפדעני וזה מותר בדמוקי לה ברלא קיין ליה דרבית דרבנן אקילו ביה רבנן היכא דלא קיין וליכא שער קבוע משום תקנת השוק ששניהם רוצין בהקפה עד כאן דבריו . גם הרב רבי יוחנן פסק כרב נחמן בדלא קיין כלומר שלא אמר לו אם מעכשיו בכך ובמרשא דרב פפא אסיר בדקיין ודרב חמא שריא אף על גב דקיין . נמצא לפי דעתם ז"ל כי כל מרשא דקיין ליה ואמר לו אם מעכשיו בכך אף על פי שלא יצא שער אותו דבר ולא נודע כמה שווי אסור וכן כל דבר שיצא השער שלו כמו קראת או כמו שברא דרב פפא דתרצינן מידע ידוע חוו לחו בקיין ליה אף על גב דלא קיין מהיו באגר נטר לי ואסור . וכל דבר שלא יצא השער ולא נתפרסם שווי ולא קיין ליה כלומר שלא אמר לו אם מעכשיו בכך אלא שאומר לו סתם לזמן פלוני תתן לי מבני כך וכך אף על פי שידענו שאם חיו לו מעות המצויים יכול לקנות בזה הרי זו מרשא המותרת לדברי הפוסקים בר' נחמן ולפירוש שפירשו הם ומפני שסברת הרי"ף ז"ל לאיסור נכתוב טע שגשאל בזה הרי"ף והשיב ראובן הוציא על שמעון שמר ב' זהובים וטען הלוח

בו חלל מיהו איכא מניהו ללא פסקי כרב נחמן אסור ללא מפרשי מימריה כדרש"י . ולפי' אפסר דגס הרי"ף אם יפרש מימרא דרב נחמן כפי' ר"ת ומ"ה לא קבע הלכה כמותו יסבור דכפי' פירש"י סא מותר כסברת ר"ת ז"ל ועוד נדבר בדברי הרמב"ם ז"ל :

ובב"ש דמשמע דאי א"ל סתם חתן לי באייר כשער של אייר מותר וכו' . איכא למידק מהירושלמי דמיתתי הרב נ"י ז"ל ב"ש הרשב"א ר' חייא רבא ה"ל כיתין אתו חמרי למזבן מיני' אמ' לית דלעתאי למזבן כדין אלא דפוריא א"ל זבנא לן כמאן דאת עתיד למזבניה דפוריא אתא שאל לר' א"ל אסור ע"כ . סרי דאע"ג דלא פירש מעכשיו קאמר ר' דאסיר לומר בסת' כשער של פורים ולר"ת אין מקו' לתרין כדתיירן סתם הרשב"א סתם ילא השער לכחנא וכל שילא השער הרי הוא כקולא . דהא אן מימרא דרב נחמן קיימין דאמר אם מעכשיו כשער של עכשיו ואם לאייר כשער של אייר . דמוכח דהדיא שהוא דבר שילא השער לו עכשיו ועלם קאמ' דאם לא אמר אם מעכשיו אלא סתם חתן באייר כשער של אייר מותר אלמא אפי' ילא השער מותר ולמה אסור ר' :

וג"ל לתרין דע"ר ר"ת דשאני סתם כיון דמערק' אתו חמרי למזבן באותה שעה כשער של עכשיו מסתמא הוי כאלו אמרו חן לנו עכשיו כשער של עכשיו וכי הדרי אמרו חנ' לנו כשער של פורים כבר קדמו דברים שרלו מיד כשער של אותה שעה וה"ל כקצתתלה וצטוף הילכך אסור :

וכתב הרמב"ם הוי יודע וכו' סברת זו היא נכונה דטעמא הסכים דה סטור סכתב ונרא' שאפי' אינו מפרש בהדי' אין היתר אלא במעלהו מעט אבל אם מעלהו הרב' עד שניכר לכל שצטביל המתנת המעות הוא מעלהו ה"ל כמפרש וכו' וזה דומה למס שאסר הרמב"ם ליתן פירות בכפלים וכפלי כפלים מכדי דמיהן לזמן וכו' . וכן דקדק הרב' ב"י מן המרדכי :

ובאי' דכתב חו הרמב"ם ואם חקקה ממתניתין דקתני ואם לגרן וכו' ותירן דבגרן יקרא וסוי' י"ב מנה ברוב השנים וכו' . דמשמע דמשום דשויא הכי ברוב השנים שרי הא לאו הכי אסור אעפ"י שהוא קרקע . נראה שאינו מחלק בין קרקע למטלטלין וזה שלא כדברי רבינו סכתב קרק' שאני דלית ליה דמים וכו' וכן כהני לעי' בשם חסוב' הרי"ף דקרק' אין לדמיו קבא ואין לו אונאה ולפי' נראה דאפי' מעלה אותו הרבה מותר . ועל דברי הרמב"ם דפ"א וכן אם מכר מטלטלין עד זמן פלוני בק' והיו שוים בשו' למי שקונה אות' במעותיו מיד תשע"ה ס"ז אסור ואינו נותן אלא תשע"ה כחב ה"ה ז"ל ויראה ממ' שרבינו ז"ל מטלטלין שאין הדין כן בקרקע לפי שאין לזמן שיהיה כמלא דו ממכר בשוק ויהיה הרב' נכר בו ועוד שאין אונאה לקרקעות וכל שהוא דרך מקח וממכ' כל זמן שאין נראה כרבי' מותר . ע"כ .

נראה שהסכים סברת הרמב"ם ע"ס פרי"ף ורבינו שאין אונאה לקרק'

לקרקע ולפיכך אין הרבי נכר בהם
שאינו נראה כרבי מותר נראה כונתו דוק בקרק' דומיא דמטלטל
מות' דהיינו שמכר עד זמן פלוני במאה שאז אינו נראה כרבי כיון שיש
לנו מקום להסיל העלאת הדמי' בשביל
לאפוקי אם הוא כענין משנתנו אם
מעכשיו בתשעים ואם עד זמן פלוני
במאה לאז נראה כרבי' או אולי
כונתו בעלמא כל זמן וכו' :

ובפי הנראה מדברי ה"ה ז"ל
אינו מציין מדברי הרמב"ם
פיתור למכור דמים יתרי' בדב' שאין
שומתו ידוע כדדיוק' לעיל מלשוננו
כפי' הגה' מרדכי שהרי כתב דעתו
ז"ל כדעת ההלכות שלא סבילא הא
דב' נחמן דאמר טרשא שרי לפי
שהוא מיקל יותר מרב פפא ואין
הלכה כרב נחמן ואף דעת הרמב"ן
ז"ל כהוא לאסור למכור דמיסיתריס
בשביל המתנה אבל הרשב"א ז"ל
התיר בדבר שאין לו שער קצוב עכשו
וגם הוא לא אמר אם מעכשיו בכך
וכך לפי שיש כאן שתי טענות להקל
וזה היא דרב נחמן וכן כתב בעל
המורה ז"ל עד כאן. ומדכתב אבל
הרשב"א ז"ל התיר בדברים שאין
להם שער קצוב משמע שהרמב"ן ז"ל
אף בזה חסר :

ויש מן המורים שהורו וכו' כ"כ
התוס' והראש' בשם ר"ת
ז"ל : ומ"ס ולא תקשי לך ההיא
דפסק רב נחמן וכו' גס אמר רב
נחמן האמיאן דיהיב זוזי לקיראה וכו'
וזו נוכל לתרץ דהת' דאסר רב נחמן
מיירי בדקין וכו' . מדברים אלו
מוכח דדעתיה כדעת ה"ה שםביא
הטור ז"ל דההיא דקיראה אם ישן
ברשות המוכר מותר אפי' במפר' אם
אקדי' לך המעות לא אתן לך אלא י'
וכו' שהרי תירץ דהיא קיראה דר'
נחמן דאסר מיירי בדקין אם מעכשו
וכו' ובהדיא אמר רב נחמן איחנהו
שרי ודלא כה"ר יעציה דכת' דוק'
בסת' אבל במפרש אסור ועמו השכ"י

הטור וכת' והכי מסתבר :

והרב בב"י כתב מדברי התוס' והראש' ז"ל שתיירא כתיבון שני
דמייתי רבינו דכיון דינא השער ה"ל כמפרש' אין הכרע
לומ' דמ"ל כי"א מדפירשו כי לית ליה דהוי כמפרש'
ואם כן גס כי אית ליה הוה כדמפרש' . ואפ"ה שר
דליתא שאני בין כמפרש' למפרש' ממש וכו' . וכן אמת דלדעת הטור
פוסק כטורש' דרב נחמן כפי' ר"ת והכא
פוסק כרבינו יעציה דבפירוש אסור . ודאי דלדידי הנהיר לחלק
בין כמפרש' למפרש' ממש כי היכי דלא תקשי מדלילא דיד' : וק"ל
לפי סברתו למה ליה לרב נחמן לחלק בדיוני דקיראה בין איחנהו לליחנהו
שאפשר לנו לטעון במפרש' באיחנהו לומר דשרי . דכיון דינא השער
ה"ל כמפרש' אולי לא ברר לעומק חלוק בין מפרש' ממש להוי כמפרש' כי
היכי דלא מפלגי בהכי הוי"א ורבינו כ"ל . ליפלוג וליחני כולה באיחנהו
ולימא האי מאן דיהיב זוזי אקיראה ואולי ד' וכו' . ואותנהו אם אינו
מפר' אם מעכשיו ד' וכו' מותר ואם פירש' אסור וממילא הוה שמעין
דדוקא משום דאיחנהו שרי בסתם אבל ליחנהו אפי' בסתם אסור כיון
דינא השע' . ובהכי ליכא למיטעי בסברת י"א : והגני יוסף להפליא
על סברת ר"י והטור בנה שאוסרים במפרש' היכא דאיחנהו
דקשי' לדידהו משנתנו דמרבין על הסכר דקתני כינר הסכר לו את
החנה וז"ל אם מעכשיו אתה נותן לי הרי הוא לך ב' סלעים לשנה ואם
של חדש בחדש סלע לחדש מותר . וקאמ' בגמ' דמשוי אהסור דקא שוית
סלע בחודש והאי דקא"ל אם מעכשו בעשרה סלעים אוזולי הוא דקא
מוזיל גביה וכו' . דאלתא אע"ג דשווי הוא י"ב סלעים . מ"מ מותר ליתן
פחות בשביל הקדמת המעות . דמאי דמחלקין בין שכירות למכר
אינו מעלה או מוריד אלא לענין המשכיר שאינו אגר נטר משום דכיון
לשכירות אינה מסתלמת אלא לבסוף אמרינו מסתמא מאי דיהיב סלע
בחדש אינו מעלה לו כלום בשביל הסתמא אלא משום שיש הכי כיון
דבלאו תנא' גמי הוי ממחין . אבל לגבי שוכר אדרבה כיון דשכירות אינה
מסתלמת אלא לבסוף . מוכח טפי דכשנותן בפחות לאלת' בשביל הקדמ'
המעות הוא וכשמפרש' מיהא אם מעכשו אמאי שרי . ואין לחלק כלל בזה

בין דבר שינא השער או שומתו ידועה לקרקע שאין לו שער ושומת'
דפשיטא דטעמ' דינא השע' לא הוי עק' לאסור' אלא בסת' דהיינו מפרש'
המוכ' והלוך' ולפיכך כשאומ' לנא' ממנו אם מעכשו וכו' דין למוכ' כשמוכ'
בשביל המתנה בין לקונה כשמוזיל בשביל ההקדמה דכפי' השע' בכך אומ'
שע' חסדי לה כאלו פורשה' בהדי'
בין בזול לקונה בין ביוקר למוכר
אסור . ואלו לא ינא השער או
הוא דבר שאין שומתו ידועה .
כיון שאמרו בסתם אין יאכח' בשביל
הסתמ' או הקדמ' מייקרי וזילי הלכך
מותר . אבל כשהם מפרשים בהדיא
אם מעכשו וכו' . הרי הן מבארי'
היוק' והזול וטעמו וסבתו ואפי' לא
ינא השער אין לריך הוכח' אחר יותר
ממה שפירשו בדבריהם . וא"כ הוי
שרי במתני' לפרשו . אלא ודאי נראה
דעקר הסותר וטעמו הוא דאיחנהו
והכא גבי שכירות קרקע כאיחנהו
דמי דכיון דהוי קרקע והסוכר מחזיק
בו בדוכתיה קאי לזר' בו כל משך זמן
השכירות והלכך שרי אף לפרש' כדעת
רבינו והי"א . וזו סיעתא לסברתם .
כל שכן דעקר מליק דבין מפרש' ממש
להוי כמפרש' הוא חליש וקלוש מאד
אין לאמרו אלא לדחיה :

ומפני שסברת הר"ה ז"ל
לאסור וכו' . מדברי
רבינו ז"ל נראה שהרי"ה ז"ל אסר
הטורש' שהתיר ר"ת ז"ל דהיינו כפי
מה שפרש' ז"ל כדרכ' נחמן שאומ'
סתם תחן כך וכך לזמן פלוני ולפי
מה שאמרו לעיל דלפי' ר"ת יש לנו
לומר דדוקא באומ' אם מעכשו
אסור אבל אם אינו מקדים מעכשו .
מותר אפי' כשמפרש' סכום מעות .
אפשר דגם הר"ה ז"ל שאינו פוסק כרב
נחמן היינו משו' למפר' מלת' כר"ת
שאומ' אם מעכשו . אבל דעקר
טורש' דרש' י' ור"ס שאינו אומר
מעכשו : גס הוא יסכים להיתר .
ומהשוכה שכתב רבינו דעל הטורש'
שבאס' בשאלה הסיב זה ששאלת הוא
אבק רבי' וכו' : דמשמע מיהא דאסור'

אע"ג דלא פ"א אם מעכשו כו' : אין הכרח לומר דישכור דלא כר"ת .
דאפשר דמ"ל כדברי הטור דאין היתר אלא דוקא במעלהו מעט אבל
אם מעלהו הרב' עד שנכר וכו' אסור דה"ל כמפרש' וכיון שהלכו טוען
שכל ליטרא שוה ושוו וחלי והעלה הממון משני
זהביו וחלי שהיא העלה הגדולה קרובה לבפלי' בשווי' מ"ה הוי
כמפר' ולפיכך אסור' ואולי ראה לדיק זה בלשון שכתב זה ששאל' אבק
הוא ולא כתב בסת' אבק רבי' הוא לות' דוקא בענין זה ששאלת דאיכ' העלמ'
גדולה הוי אבק רבי' אבל בהעלאת מועט לא :

מיהו מחשוב' הר"ה ז"ל . דמייתי רבינו לעיל דבקר' ל"כ משום אגר
נטר אלא אם פ"א מעכשו לפי שאין אונאה לקרקעות . משמע
דדוקא בקרקע מותר מהפוא טעמא אבל במטלטלין לא . ודעקר דברי
רבינו על הר"ה ז"ל ודיוני עיין בשער כ"ה שרמז :

ומסתברא דטורש' המותרת לכל הסברו' אנו תמים על רבי'
האיך כת' דטורש' זו דפירות הללו מכורים לך בדמים
שישו באייר היא מותר' לכל הסברו' שהרי כפי הנרא' כיון דנקט פירו' .
משמע דאפי' במלתא שיש שם שער קבוע דינא הכי : וכעין מה שהוליד
כה"ג מסבר' ר"ת לעיל דכת' ומשמע דמי' א"ל סתם תחן באי' כשער . של
אייר מותר דה"ל חוטי' דאכלי באכלא וכולי' וכו' והוא הל' שון ממש שאמ' כאן
משום דא"ל חטי' הוא דקדחיו וכו' . וכבר הוכחנו לעיל דאפילו
בינא השער מיירי כיון דקאי אדרב' נחמן לפי' ר"ס ז"ל . ומדסתם
הכא בפירו' ולא פ"א בשלל ינא השע' משמע ודאי דאפי' בינא השע' קא'
וקשה שהרי לעיל כשהעתיק פירוש רס"י כתב וראינו שפי' טורש' דר' פפא
שהיה אומר סתם חפרעני לניסן כשער של ניסן וכו' אלמא לרש"י אסור
לומר פירות הללו מכורות לך בדמי' שישו באייר . דהא מימר' דרב פפא
דמוקי לה בהכי אידידיא לה מסלכס . וטעמא דמלתא משום דשכר'
מלתא דאית לה שער הוא . כדכתבו ז"ל אליבא דרש"י . ובהדיא כתב
הרשב"א ז"ל בהשווא' דירושלמי דבתנא דרבי חייא דמיסין לעיל בשם
הני' ז"ל דהתם לא קנץ לא בתחלה ולא בסוף ואסור מפני שינא השער
לכתנא . ואיך א"כ כתב רבינו בפשיטו' ותסם במושלם דטורש' זו מותרת
לכל

הר"ה ז"ל נראה שהרי"ה ז"ל אסר
הטורש' שהתיר ר"ת ז"ל דהיינו כפי
מה שפרש' ז"ל כדרכ' נחמן שאומ'
סתם תחן כך וכך לזמן פלוני ולפי
מה שאמרו לעיל דלפי' ר"ת יש לנו
לומר דדוקא באומ' אם מעכשו
אסור אבל אם אינו מקדים מעכשו .
מותר אפי' כשמפרש' סכום מעות .
אפשר דגם הר"ה ז"ל שאינו פוסק כרב
נחמן היינו משו' למפר' מלת' כר"ת
שאומ' אם מעכשו . אבל דעקר
טורש' דרש' י' ור"ס שאינו אומר
מעכשו : גס הוא יסכים להיתר .
ומהשוכה שכתב רבינו דעל הטורש'
שבאס' בשאלה הסיב זה ששאלת הוא
אבק רבי' וכו' : דמשמע מיהא דאסור'

לכל הסדרות :

רכב

היינו דוחקים עצמנו בשוב לשון רבינו ולאוקומים בשלא ילא השער - דאע"ג דקאמר סתם פירות ראוי לנו יותר לסבול זה הדוחק מלומר סיסתור את עצמו - ויעמים על הגדולי הנ"ל מאי דלא אפשר בסדרתם - אי נמי דמאי דכתב לעיל אליבא דרש"י ז"ל בדרכ פפא לאו דקאמר סתם כמו שיסוד באייר ביקרב בין מעט הוא - אלא דקצבה"י בדמים הרגלי בשער של אייר וסתם דקאמר היינו בלא מעכשו :

אך נוראות נפלאותי מהרב בעל

הלבנוש ז"ל דאזיל בשעת רש"י ור"ת ופסק כוותיהו בטרשא דרב בהמן וכתב אח"כ וכל זה דוקא שקלן סך קטוב לפרעון לזמן שקבל לו אכל סכמוכר בלא קבל כפרעון אלא שאל כך וכך חביות אני מוכר לך ופרעוני לזמן פלוני כמו שיהיה השער באותו זמן שריאף על גב שאל השער ואף על גב דמסתמא יתייקר ועכשו אינו כוס כל כך לא מסוי כאגר נטר הויל ולא הזכיר שום סך קטוב וכו' :

והחזין

מחמתו אחר המחילה לא דק ואין סדקין כן לרש"י ור"ת ז"ל דאשילו נפרס בדרכ פפא שהיה מפרס סך שער של אייר - הא כפי מה שפרס ר"י ז"ל בהסווא דירושלמי אפילו באומר סתם כשער של פורים אסור ובשעת רש"י ז"ל אילו דמחש לזיל השער הוא וכתב על"ס דמאי קאת לזכר פפא ולפיכך לא קים לן כותיה וזקין הוא דהא להכי רבוותא ז"ל נמי ודאי כשאמר מעכשו כשער של עכשו - ואם באייר כשער של אייר אסור כר"ח ז"ל - וכיון דלדידכו כל שאלה כשע"הו כמפר'אם מעכשו וכו' - אם כוכי אמר נמי סתם כפרעני באייר כשער של אייר אסור מחש דמאי דזיל השער חשביון ליה כאלו אמר בהדיא אם מעכשו כשער של עכשו :

והתוכחא

דמיתירבינו דחתי הלוינו כור חטים ואני נותן לך כשער שאתה מוכרו מות"י נרא לי דכלא ילא שער הוא דקאמר לי כיון דעדין אף שום שער לחטים הלוינו כור חטים ואני אפרע לך כשיהי' זמן שתמכרו דהיינו כשיהיה נפחח השער אני אתן לך כפי השער שתמכו' אז השאר :

לא וכן

יש טרשא אחרת שפסקו הכא וכו' - התוספות והרא"ש ז"ל נתנו טעם למאי דאיתריך לטעמ' דנקטי להו שוקא וכו' משום דאי לאו הכי הוה אסור אעפ"י שאחריות הדרך היה על רב חמא שהרי הו' עורחין לו להביא סחורתו ולמכר' בשכר הלוואתו - וכו' ג' אמרו בהסווא דהמוליך חבילה ממקום למקום וכו' - למיירי כגון שנותן לו שכר עמלו ומזוני שלא יהא טורח לו בשכר הלוואה - ולפי זה אין מקום למאי דפריך רבינו דאש אית' שהאחריות היה על רב חמא למא הו' לך לטע' דהא שבקי מכסא וכו' - שהרי בשביל טעם האחריות בלבד היה מותר וכו' דלפי סדרתם נריקאלי טעמא דשבקי וכו' - משום דכלא הכי היה אסור שטורחים בשבילו בחנם בשביל סהלוואה :

בניהו

ק' לדידכו מה שתמה רבינו מעקרא דהא פשיטא דשרי דשלימות בעלמא הוא ומאי קא"ל רב חמא - דהא התוספות גופיהו בהסווא דחבילה דלקמן הקשו מאי קא"ל והוצרכו לתרץ דסיפא אינטיריכא ליה ברשות לוקח אסור וכו' :

ושמא

אפס' לומר אליבייהו במאי דקאמר הרא"ש ז"ל בהסווא דחבילה וקמ"ל ללא חיישין דילמא אחי לזוזלי בשכר עמלו ומזוני - כתב הרב ז"ל בב' דמפסט דברים אלו משמע דבעי למיתן ליה שכר עמלו ומזוני משלם - והסתחא נאמר דאשמועינן רב חמא דאע"ג דבעינן שיתן לו שכר עמלו משלם - האי דנקטי להו שוקא ושבקי להו מכסא - כשכר עמלו ומזוני חשביון ליה להוציא הדבר מדי רבית :

אלא

דאעיקרא דזינא דחיק הרב ז"ל מדברי הראש קשה דהא חיון דהקלו רבנן ברבנות דהבנ ובשכר כל דהוא סגי כמנ' דיש עגלא לפטימי דכדכחו התוספות - בהסווא דמגלי להו תרעא - ובכל הכי סוגי אזיל הרא"ש ז"ל בשעת התוספות - בהגהות אשרי ז"ל לשון תמוש אללי מאד - דאמאי דקאמר

הראש פרש"י שהיה מוכר במקום הזול כבמקום היוקר ואחריות הדרך בהליכה עליו וכו' - כתבו בזה הלשון - ואף בחזרה וזה היה שכרם ולכך שרי הא לאו הכי אסור ע"כ נראה דאע"ג דנקטי להו שוקא ושבקי להו מכסא היה אסור' אי לאו דקבל עליו רב חמא אחריות ההליכה והחזרה - וזה תימא

אמאי לא ליסגי לשכרם הרווחת דמי המכס קדימת מכירת סחורתם דולאי לא גרע כל זה ממגלו להו תרע' דלקמן' ולמה נריק'ג"כ שיקבל אחריו החזרה והיותה ק' שכתבו כן בשם ר"י ז"ל וסמדרכי בשם ר"י ז"ל כתב דאחריות ההליכה על הלוקח' וכ"ס שיאמר כן בחזרה - איכר' דלקמן בהסווא דחמורין כחבי הגסות אשרי בשם ר"י גופיה אם הם חמרי חדתי דסיך דהו' הגסות גלוי תרעא אין נריך ליתן להם שכר טרחת' -

ומה הו' שכר חמורי נריך לתת להם דלא חשיב הגסות גלוי תרעא רק כנגד שכר הטורח בעלי חמורים וכו' אלמא לדיליה הסיא דמגלו תרעא לא חשיב כשכר שלם על הכל ולפיכך נריך לתת שכר חמרי' -

ורפ"ז אולי כהא נמי דרב

חמא האי דנקטי שוקא ושבקי מכסא לא חשביון ליה לשכר שלם ומ"ה נריך נמי שיקבל אחריות החזרה -

מיהו מדברי התוספות בדבור

החמרי' נראה בהדי' להך דנקטי שוקא ושבקי מכסא לעדי' טפי עובא מהסיא דמגלו תרעא -

אבלם סדרת רבינו היא דעקר

טעמא דרב חמא הוא משום דנקטי שוקא וכו' - ולא היה נריך רב חמא לקבל עליו אחריות אפי' מההליכה - דאי הו' עליה אחריות - אף בלא נקטי שוקא שרי

ועקר מתלפת זה הביאוי הארצי ז"ל בזה הסגנון פרש"י דרב חמא

היה מוכר פרקמטיא וכו' - והוא היה מקבל עליו אחריות הדרך של ההליכה וכו' עד ור"י פי' דאחריות ההליכה עליהם פסק בא"י דטרשא דרב חמא שרי אע"ג דלא נקט שוקא ולא שבק מוכסא וראים מדלקמן המוליך חבילה ממקום למקום ומאלו דבריו וכו' - עד כאן" ומ"ס דפירש ר"י שאחריות ההליכה עליהם לא קשה אמאי דמיתתי בסמוך בשם רבינו מאיר ז"ל בהסווא דחמרי' ומפרש ר"י ודבעל מקבל עליו אחריות ההליכה וכו' - דחלוק גדול יש בין שואשאלו כלכתביון בשם התוספות בדבור החמרי' ע"ס :

ורבינו משום דהך חבילה להסווא דרב חמא לעינן דכי היכי דהכא

כסהי' ברשות מוכר' אין נריך טעם אחר להסווא - הכי נמי הסו' :

וגם הרב המגיד ז"ל בפרק ט' כתב בשם קצת מהמפרשים ז"ל שאף

על פי שאין נותן לו שכר עמלו מותר כל שאחריו' הדרך ברשות מוכר עד כאן -

וכתב הרב ז"ל בצית יוסף ולדברי האומרים דבהסווא דהמוליך

חבילה שכתבתי בסמוך אין נריך ליתן לו שכר טרחו קשה למא ליה לרב חמא למימר דנקטי להו שוקא וכו' - דמשמע דאי לאו הכי הו' אסור - וז"ל דלרבנותא אמר הכי אבל אש"כ דאפי' לא נקטו שוקא וכו' - שרי - כדתינא דהמוליך חבילה וכו' - שלא הוזכר שם שכר עמלו ומזוני עד כאן -

ואם קושייתו ז"ל קושיא מה שפירץ דלרבנותא הו' אמר הכי הוא

דוחק נמרץ דהא ליסנא דרב חמא הכי הוא טרשא דידי ודאי שרי מאי טעמא ניקא להו ללוקי ברשותו דכל היכא דקא אזלי וכו' - מדקאמר מאי טעמא ניקא להו וכו' - משמע דעקר טעם הסווא הוא תלוי במאי דניחא להו וכו' - שכן הוא טעם לשון מאי טעמא -

אך תמיהי מגדלת חכמתו ז"ל על עקר קושייתו כי נראה שאין לה

מקום דהא כל סנו רבוותא ז"ל דאמרי בחבילה דאיך נריך ליתן שכר טרחו היינו משום דאיידין בחלוקת ברשות מוכר דכיון שהמוכר מוקבל עליו אחריות הדרך - משום הכי אינו נריך לתת שום שכר כדברי רבינו והרב המגיד בשם המפרשים ז"ל - ולדידכו הא דרב חמא לאו במקבל אחריות הדרך הוא אלא האחריות היה על הלוקחות - ומשום הכי אינטיק

חית

איתרך לטעמך דנקט להו סוקא וכו' וזה אכלי פשוט :
קטני לדברי הא"י דפסק דטרשא דרב חמא קריא אע"ג דלא
נקטו סוקא וכו' דלא בלאו הכי קריא למה תלה רב חמא טעמא
בהכי ורריך שגזקת דהא"י בשטת ר"י אזיל דרב חמא לא היה מקבל

וכתבו הראש והמרדכי ז"ל
בסם רבינו מאיר ז"ל
דמכאן ללמוד דמותר להלוות מעו'
לחירו שליל לריות המלוה עד שיהיה
שני מנים מלוה ויהיה באחריות
המלוה עד אותו זמן וכו' וכו'
שני מנים יסא שני מנים מלוה ויהיה
בריות של הלוה וכלבד שיתן לו
סכר עמלו ומזנו עד שיהיה שני מנים כלי
שלא יסא רבית מוקדמת ע"כ :

והרב אס המקבל לוקח לעצמו הדורות שמכילים הכותים כשבאו
לשדו מסכנותיהם הראש דהג' במקום סכר עמלו
ונראה בעיני דבהא גס רבינו וכו' וזהו דאע"ג
דמלוה מקבל אחריות עד שיהיה שני מנים : מ"מ רריך לתת
סכר עד אותו זמן דהא לדידהו ע"כ טעמא דבבבילא אין לריך לתת
סכר שמקבל אחריות אע"ג דמקבל טורח בעדו בחנם בשביל מה
שגאריהם המעות אכלו הלואה היינו משום דאין החלף ביניהם לשילוח
לו כדכחש הרב ז"ל בכו"י וכוונתו בזה לדעתו כי מה שמוכר לו ביוקר
אינו בשביל מה שיסתמש הלוקח אלא בשביל מה שממחין
מחצית הלוה עד זמן המכירה וכיון שמקבל עליו המוכר אחריות ה"ל
כאלו לא בזמן המכירה מוכרת הלוה לו כיון דעד היום שעתה בר סות
מוכר קאי והלכך ליכא אגר נטר אלא במ"מ מעות ע"מ סיריית בעדו
עד שני מנים ומסס ואילך יהיה הריית ללוה מבוחר הדבר למה
שמחנה עמו שליל בשבילו עד אותו הזמן הוא בעבור שמלוה אותו לו
מסס ואילך ומה ודאי לכ"ע רריך שיתן לו גס נן סכר עמלו כי ה"כ
דלא ליכא רבי מוקדמת וזהו אפיכא אס אמר שיהיה הלוה אלא הלוה
לבריות בהם עד שני מנים לתועלת הלוה וא"כ ילום כך זמן לתועלת
המלוה מותר כשיתן לו סכרו :

והטור ז"ל סי' קס"ד הביא דין דמהרש"ל וכתב הרב ז"ל בש'
הראב"ד ז"ל שיכול אדם לעשות עסקו מלוה בגון מכאן עד
סוף שנה ויהיה ביני ובינך כשקנת חכמים מאותו יום ויהלן הריית
ובפסד סלך ותממוני לזמן פלוני וכו' אבל אס ירצה לעשות עסקו פקדוני
אחר שנה זה לא מלאתי ולא נחבר לי להתי' מפני שהיא כרצות מאוחרת
ובשביל חתי הלוואה שאלוה לו שנס טורח לו שנס דפקדונו עכ"ל
כתב עליו הרב ז"ל מיהו בזמן לו סכר בעבור שמירתו בשנה שניה אפי'
כל דקא נרא' דפשיטא דמותר דחו לא מרא' כרצות ע"כ :

ואינו יודע מאי חדושה אשמועינן הראב"ד ז"ל בדין הראשון דיכול
לעשות עסקו מלוה דכיון דשנה ראשונה עביד עסקיה
בסיותר כחוקת חכמים כי הדר מלוה לו מעותיו משס ואילך מאי הוי'
ומהיכא תיתי לאסור דאיתרריך להסירו דהא מלוה הוא שמתחשד ע"כ
הלוה להלוות לו מעותיו חס ואינו מתחשד כלום לשאמר לשביל חלק
המלוה של שנה ראשונה טורח בעדו
ואולי מפני החלוקה האחרת נקטה כעון פשיטא ליכא :

והכלל העילה מדיני הערשא שהם נחלקי' לשמנה בבות הבבא
הראשונה כשקן בחתלה ובסוף דפי' אס מעכשו בכך ואס
לזמן בכך זה אסור לכ"ע בין מטלטלין בין בקרקע והוא דין משנתנו
וזולתי לחכמי לזיל שמתירין בה"ג בקרקע כל שא לא החזיק בו הלוקח
מטקרא ויהי סברא דחיה אלא שאר הפוסקי' ז"ל שלא הזכירוה הבבא
הב' כאלא פירש שום סך אלא אמר בשם אס מעכשו כשער של עכשו
ואס לזמן כשער של אותו זמן לדברי ר"ח ז"ל זו היא טרשא דרב נחמן
ודעתו אין הלכה כמותו ואסור ונראה ודאי דאף רש"י ור"ת והראש
ז"ל וסיעתם יסכימו בעקר דין זה שאסור לעשותו הבבא הב' בדבר
שיא לא השער או שומחו ידועה ולא קין בחתלה שלא אמר אס מעכשו
בכך אלא קן בסוף שאמר חתן כך וכך לזמן פלוני לרש"י ור"ת
והנחשכים אחרים ז"ל זו הוא טרשא דרב פפא ואין הלכה כמותו ואסור
ודכיון דנא השער ה"ל כאלו פי' מתחלה אס מעכשו בכך שהוא
השער של עכשו ואולי גס ר"ח ז"ל יסכים בזה הבבא הב' בדבר שינא
השער כג' ולא קן לא בחתלה ולא בסוף אלא אמר סתם חתן באייר
פשער של אייר בזה דייק רבינו מדברי ר"ת ז"ל דמותר ללדיה משמע

איתרך לטעמך דנקט להו סוקא וכו' וזה אכלי פשוט :
קטני לדברי הא"י דפסק דטרשא דרב חמא קריא אע"ג דלא
נקטו סוקא וכו' דלא בלאו הכי קריא למה תלה רב חמא טעמא
בהכי ורריך שגזקת דהא"י בשטת ר"י אזיל דרב חמא לא היה מקבל

וכתבו הראש והמרדכי ז"ל
בסם רבינו מאיר ז"ל
דמכאן ללמוד דמותר להלוות מעו'
לחירו שליל לריות המלוה עד שיהיה
שני מנים מלוה ויהיה באחריות
המלוה עד אותו זמן וכו' וכו'
שני מנים יסא שני מנים מלוה ויהיה
בריות של הלוה וכלבד שיתן לו
סכר עמלו ומזנו עד שיהיה שני מנים כלי
שלא יסא רבית מוקדמת ע"כ :

והרב אס המקבל לוקח לעצמו הדורות שמכילים הכותים כשבאו
לשדו מסכנותיהם הראש דהג' במקום סכר עמלו
ונראה בעיני דבהא גס רבינו וכו' וזהו דאע"ג
דמלוה מקבל אחריות עד שיהיה שני מנים : מ"מ רריך לתת
סכר עד אותו זמן דהא לדידהו ע"כ טעמא דבבבילא אין לריך לתת
סכר שמקבל אחריות אע"ג דמקבל טורח בעדו בחנם בשביל מה
שגאריהם המעות אכלו הלואה היינו משום דאין החלף ביניהם לשילוח
לו כדכחש הרב ז"ל בכו"י וכוונתו בזה לדעתו כי מה שמוכר לו ביוקר
אינו בשביל מה שיסתמש הלוקח אלא בשביל מה שממחין
מחצית הלוה עד זמן המכירה וכיון שמקבל עליו המוכר אחריות ה"ל
כאלו לא בזמן המכירה מוכרת הלוה לו כיון דעד היום שעתה בר סות
מוכר קאי והלכך ליכא אגר נטר אלא במ"מ מעות ע"מ סיריית בעדו
עד שני מנים ומסס ואילך יהיה הריית ללוה מבוחר הדבר למה
שמחנה עמו שליל בשבילו עד אותו הזמן הוא בעבור שמלוה אותו לו
מסס ואילך ומה ודאי לכ"ע רריך שיתן לו גס נן סכר עמלו כי ה"כ
דלא ליכא רבי מוקדמת וזהו אפיכא אס אמר שיהיה הלוה אלא הלוה
לבריות בהם עד שני מנים לתועלת הלוה וא"כ ילום כך זמן לתועלת
המלוה מותר כשיתן לו סכרו :

והטור ז"ל סי' קס"ד הביא דין דמהרש"ל וכתב הרב ז"ל בש'
הראב"ד ז"ל שיכול אדם לעשות עסקו מלוה בגון מכאן עד
סוף שנה ויהיה ביני ובינך כשקנת חכמים מאותו יום ויהלן הריית
ובפסד סלך ותממוני לזמן פלוני וכו' אבל אס ירצה לעשות עסקו פקדוני
אחר שנה זה לא מלאתי ולא נחבר לי להתי' מפני שהיא כרצות מאוחרת
ובשביל חתי הלוואה שאלוה לו שנס טורח לו שנס דפקדונו עכ"ל
כתב עליו הרב ז"ל מיהו בזמן לו סכר בעבור שמירתו בשנה שניה אפי'
כל דקא נרא' דפשיטא דמותר דחו לא מרא' כרצות ע"כ :

ואינו יודע מאי חדושה אשמועינן הראב"ד ז"ל בדין הראשון דיכול
לעשות עסקו מלוה דכיון דשנה ראשונה עביד עסקיה
בסיותר כחוקת חכמים כי הדר מלוה לו מעותיו משס ואילך מאי הוי'
ומהיכא תיתי לאסור דאיתרריך להסירו דהא מלוה הוא שמתחשד ע"כ
הלוה להלוות לו מעותיו חס ואינו מתחשד כלום לשאמר לשביל חלק
המלוה של שנה ראשונה טורח בעדו
ואולי מפני החלוקה האחרת נקטה כעון פשיטא ליכא :

והכלל העילה מדיני הערשא שהם נחלקי' לשמנה בבות הבבא
הראשונה כשקן בחתלה ובסוף דפי' אס מעכשו בכך ואס
לזמן בכך זה אסור לכ"ע בין מטלטלין בין בקרקע והוא דין משנתנו
וזולתי לחכמי לזיל שמתירין בה"ג בקרקע כל שא לא החזיק בו הלוקח
מטקרא ויהי סברא דחיה אלא שאר הפוסקי' ז"ל שלא הזכירוה הבבא
הב' כאלא פירש שום סך אלא אמר בשם אס מעכשו כשער של עכשו
ואס לזמן כשער של אותו זמן לדברי ר"ח ז"ל זו היא טרשא דרב נחמן
ודעתו אין הלכה כמותו ואסור ונראה ודאי דאף רש"י ור"ת והראש
ז"ל וסיעתם יסכימו בעקר דין זה שאסור לעשותו הבבא הב' בדבר
שיא לא השער או שומחו ידועה ולא קין בחתלה שלא אמר אס מעכשו
בכך אלא קן בסוף שאמר חתן כך וכך לזמן פלוני לרש"י ור"ת
והנחשכים אחרים ז"ל זו הוא טרשא דרב פפא ואין הלכה כמותו ואסור
ודכיון דנא השער ה"ל כאלו פי' מתחלה אס מעכשו בכך שהוא
השער של עכשו ואולי גס ר"ח ז"ל יסכים בזה הבבא הב' בדבר שינא
השער כג' ולא קן לא בחתלה ולא בסוף אלא אמר סתם חתן באייר
פשער של אייר בזה דייק רבינו מדברי ר"ת ז"ל דמותר ללדיה משמע

היו הפרעון הראשון מתנה למפרע ומה שכבר נטל אינו חייב להחזיר
שאינו אפי' אבק רבית וכו' ומסיק אלא כי אסור לעשות כן לכתחלה מפני
הערמת רבית וכו' * ומתנין דא"צ מוקף לה דכוותה דלא מסלקין
כו' * קשה דא"צ הי' אף ה"ה ב"יתוס בן זנון עושה כן ע"פ חכמי' :

ליה ומחייב בהחזא מופיאנא לאו אנר נמרלי הוא ליתיה רבית ודוק
בלישא תשבח :

לה וכתב הר"ם ז"ל כי יש דרך אחרת שמוכר כיוקר ענין
ממכרו מפני המתנת המעו' וזוקק עליו במלוח דמי

והרב ז"ל בד"י סי' קע"ז כ"בס
ר"י נתי"י בדס ספר השרומה
שע"פ: שמן הדין מותר ימ"מ אסור
נעשות כן מפני הערמת רבית וכן
במלוא על המשכון ואמר אם לא
אפלט לזמן פלוני יהיה שלך כל ששה
יותר על החוב אסור משום הערמת
רבית. ובתנ"כ ל' כתב דין המשכון
להסיר כדינו ולא הזכיר חמרת
האסור ונראה שסמך על מה שכתב
נתי"י עכ"ל. וכפי הגרסה הרב ז"ל
לא קא לרא' סיוס דברי רבינו ירוחם
מנ"ל כי יסגר המשכון הביאו בדס
חשובת הר"ס ולבסוף כתב ובדיני
האמנות' כתבתי לשון החרום' בד"ק
זה ע"כ להיטו חמרת האסור :

לד גם

ולבאורה מכת דקדוקו של הרב ז"ל בדברי הרמבם נרא' דמושא
כזה ליכא אלא הערמ': דדבר זה הוא לעשו' מחלקת
רחוק כ"כ להר"י יסיה מותר לכתחלה אפי' מדרבנן ולהנך רבוותא יהא
אסור אף מדאוריית' ולפ"ז ספיר קא דייק הרב בב"י דולאי אסור לכ"ע
דאין לך הערמת רבית גדולה מזו וכו' ולא גזר עליו שהוא קטנה כדברי
מהר"ז ז"ל: ומ"מ לענין מעשה נראה דאית לן להחמיר עליו ולא
כדיינים כסתם הערמת רבית אלא יתבין ליה דין אבק:

לבתחלה אסור לעשות כן • להסנוח לדרך חכם לפרוע יותר בזמן העבוד
 אבל אם כב' התנו בכה"ג באופן מועיל שלא יהיה אסמכתא • התנאי קיים
 ויכול המלוה להוציא מיד הל' כדכתב הרמב"ם ה' וכתב' ה' ז"ל שכן כה"ר
 הרשב"א • וכל זה כשהוא קנס סתמי בעין של רבינו והרבדן • מ"ג"ז ז"ל
 וכללון להרשב"א שאינו מתרצה בהתרבות הזמן אלא בפעם א' מתחייב
 על הקנס ומ"ה למר מותר לבתחלה ולמר הוי כהערמ' רבי •
 אבל אם הוא באופן שהולך ומתרצה בהתרבות הזמן כגון שאומר אסיעבור
 הזמן יפרע בכל חדש כך וכך וכיוצא • זה הוא ענין הסער שמלא בעל
 הגור' מרדכי בפלגי מליצא מכתובת הר"י מאור ליינס ז"ל שהסיר
 בליות ברבית למי שנתחייב כך וכך מהלואה לפרוע חוך ט"ו ימים להזמנה
 וכל זמן שיעכב ולא יפרע' מתחייב לתת לו במתנה כל שבוע ושבע
 שיעכב מיום ההלוא' ומעלה עד יום הפרעון כך וכך פשוטים וכו' •
 וכתב ע"ז הרב ז"ל בב"י דכ"ל שלכ"ע אסור לכונן שחייב עצמו ליתן לו כך
 בכל שבוע בעוד שמעכב ממנו ואין לך הערמ' רבי' גדולה מזו שהרי
 מעלה סכר מעותיו הבטל'ן אללו מידי שבת בשבתו • ולא דמי לאומר אם
 לא אפרעך נתחייבתי מעכשו בכך דינר' ללא מחזי ברבית כולי האי
 והרשב"א כתב על תנאי כיוצא בזה ה"ז רבי' גמורה ולא תסא כוזת בישראל

ט"ב

וְיָחִיבָהּ לַסְּפוּקֵי אִי רְבִית גְּמוּרָה דְּקָאמַר הַרְשָׁב ז"ל הֵימֵנו רְבִי מִמֶּשׁ
שֶׁל תּוֹרָה לְהִיט דִּינוֹ כְּקֹלֶה אוֹ עֲנִינוֹ רְבִית גְּמוּרָה דְּלִדְרֵי
יֵהָא כְּעֶרְמָת רְבִית וּמִמֶּשׁ הַרְשָׁב ז"ל לֵאמֹר לֶךְ הַצֵּרֶמֶת רְבִית
גְּדוּלָּה מִזֹּו אֹלֵי יִרְאֵה לְלֹאן שֶׁל תּוֹרָה הֵיא :

ויאמרו הרב המושק מוהל' ו' חזיב ז"ל בסי' ק"ג הרב להשיב
על השער הזה והפליג באסורו עד שגזר שהוא רבית
מלאוריית' וחיליה מן הדא דכתב הרמבם פ"ה הורו רבתי שהמלוה
מת חבירו ולאחר זמן תבע חובו ואל"ל הלוה דור בחזרי עד שאפרע לך
חובך ה"ז רבית לפי שלא קנץ בשעת הלוואה וכתב הרא"ש שם
הנזק זמן וארוח ליה מלוה משום ההיא דירה כשעת מתן מעות דמי' .
גם הוא דעת הרמבן וירושל' ז"ל . ואם כן לדעת כל אלו הרבנים ז"ל
כל שכן בנזק שלפניו שקנץ עמו בשע' מתן מעות אם לא יפרע בסוף
הזמן שיפרע כך וכך על כל שבע שיעבור אח"כ שולחי הוא אסור מן
החורה . ועוד הוכיח שלא לבד לדעתם ז"ל אלא אפילו לדעת הרמבם
ורבתי' הוא אסור מן החורה שדוקא הורו הם שהוא אבק רבי' כשלא קנץ
בשעת הלוואה אבל אם קנץ בשעת הלוואה אעפ"י שנשאר הדבר חלוי
אם לא יפרע לו בחוד הזמן הראשון שאז יקח ממנו רבית על אותו הזמן
הראשון ועל הזמן הבא או על הזמן הבא אח"כ לבד . קצוה בשעת מ"מ
מקרי ואסור מן החורה . שאם לדעתו ודע' רבתי' הדין שום : עדיף
י"י' ה"ל לאשמועינן וה"ל הורו רבתי' שהמלוה את חבירו וקנץ עמו שאם
לא יפרע חובו עד זמן פלוני שידור בחזרו אחר אותו זמן עד שיפרע חובו
ה"ז אבק רבי' וכו' . וכיון דלא אשמועי' הדין בזה הגושא אלא בנושא
החזיר שלאחר זמן תבע חובו ואל"ל וכו' משמע דדוק' בשהוא גוונא הוי
אבק רבית לא בנ"ל עכ"ל

צננוי תמחתי מגדלת חכמתו ודקות עיונו ז"ל איך עשה יסוד
סתירת דינו של שטער זה מדין סוראת רבותיו של הרמב"ט ומהסברת

והנבטי הקדש לזמן הזה וכן של יתומים נראה שהמקל בכה"ג לא הפסיד וכן לדלתי בחסובה ואפי' להחיות מעקרא על כל הזמנים :

לג וכתב הר"ם ז"ל כי יש דרך אחרת וכו' בפ"ח: ומ"ם רבינו
 דדבריו נכונים לטעם דרש חמא: גם ה"ה ז"ל כתב
 אולי זה באור לטעם דרש חמא הנזכרת בגמרא והדין בעלמא פשוט בטעמו
 ע"כ:

אך מ"ט עוד רביונו שזה שפסק סומכוס ז"ל ביתר על שתיים יהיה
שכרך בוליא וממאי דאמר רב מותר שלש בשכרך מותר וכו'
הוא חמור אללי דהא על ההיא מומר דרב שהיה בד' ס"ט פקסו בגמרא
וסב' רב אין קולליו לנדינר והאמ' רב ריש עגלא לפטומא מאי לאו דא"ל
מותר שלש בשכרך ומוסקין כי קאמר רב מותר שלש בשכרך מית'
כגון דאית לו' בהמה לדידיה דאמרו אינוס גביל לתור' גביל לתורי וכו'
אלמא לרב לא הותר במוהר שלש אל' בדאית ליה עסקא אחרינא ובה
שמח' הרמבם ז"ל ביתר על שתיים יהי' שכר' לא מייירי כלל ביש לו עסק
אחר אלא משמ' דאפי' בלא עסק אחר מותר ויהי' ז"ל כתב שלא מלא
מקום ברור מאין יצא לו :

ואפֿשר דאָס כּוֹל רֵבִינוּ ז"ל לומר דִּין הרמבם היינו מימרא דרב
אלא הכונה למחוק דקדיק מימריה דרב הוֹלֵא ז"ה דין
זוה דרב מיירי הסם בדיני עסקא דהינו שבעל המעות מחתק עם
מית המעשה

פִּיִּת

גדולי ספר ישעיהו חלק ד תרומה

המחצית בלגרא והפסד ונשכיל חלק הפקדון שנוטל ממנו בעל המעות
הריוח ר"ל שיתלו סכר עמלו וע"ז נותן לו מותר שלש בשכרו ולפי שמוחר
שליש הוא דבר מועט מ"ה קאמר דאי אית ליה בהמה אחרת מותר
לסגן בהכי משום דגביל לתורה וכו' והשתא איכא למידק מיניה דדוקא

התם בעינן דלמדי ליה עסקא אחרת
לפי שהוא בתורת עסקא : ועל
כרחו הוא צריך להטיל עמו בדיקה
שם ריוח בין לא יהיה ואפילו אם
יפסיד סלכך כיון דאפשר שלא יהיה
עם מותר שלש ונמצא טורח בכדי
מ"ה לא הותר אלא בים לו עסק
אחר אבל אם הוא בענין שכלל ימל'
הלוקח להרוויח כרצונו יוכל להסתיר
החפץ למוכר כסור'ל' איננה כמתעם'
וסגי מה שאומר לו הותר משתים
יהיה בשכרך ואפילו כשאין
לו עסק אחר דהא שלוחו הוא ואינו
טורח למכרו בשבילו בחנם :

לד גם יש דרך אחרת שפסק הר"ם ז"ל ואע"פ שהוא בעין
טרש'ל' ביצד היו לו שאר פירו' רצה למוכר בשוק וליקח
דמיהן מיד מוכרו בעשרה אם תבא אותן לקנות ויתן המעות מיד
יקנה אותן בשנים עשר הרי זה מותר למוכר ב"ב עד שנה
שהרי אפילו הביא זה מעותיו עתה ב"ב היה קונה אותו וכן כל
כיוצא בזה :

וראיתי מוכר בדברי הרב
ז"ל בפ"י דבסימון פ"ז
כתב וז"ל והרמב"ם כתב בפ"ז
מסכת' שותפין וכן אם א"ל כל הרי'
היה לך שלישי או עשיריתו בשכרך
הואיל ויש לו עסק אחר מותר וכתב
בעל התרומות פ"ג סז' סכת' הרמב"ם
וכן אם א"ל כל הרוויחיה לך וכו'
היינו הריח דמותר שלש בשכרך
וק"ל ע"ז וכו' נראה דאגב ריהטא
לא דק הרב ז"ל בדברי רבנו ונתחלק
לו מה שביא מדברי הרמב"ם ז"ל
מפ"ח דמלו' עסקאות דפ"י דשותפין
ומ"ה הרבה להקשות עליו וכפי האמ'
בסך דפ"ח דמלו' שואמר הותר
משתים בשכרך אין מקום לכל לקויותיו
ז"ל כאשר הוא מובא :

לח וכן יש מקח שקונה אותו בזול ומטפיל' בו בעליו ומגדלין
אותו בעליו אין בו משום רביה כיצד יכול לקנות עגל
או שאר בהמה בזול ונותן מעותיו תחלה ומתנה עם הבעלים
שיהיה אצלם ויטפלו בו עד שיגדיל' ומותר שהרי אם מרת' או
בחדש ברשות הלוקח הוא והמיתה דבר מצוי הוא ומותר וכן פסק
הר"ם ז"ל ובתו' בס' הגה' א"א וזהו פ' בתורי דנפ' פסדיו ואינו
נכון :

ובפרושו להרמב"ם ב'ה'
שותפין דקדק
בדבריו ומלא כאמת ע"ס אלא
שלדקו ז"ל כונת רבינו היא שדינו
של הרמב"ם הוא מותר מותר
שלש ממש ולפ"ז נסתלקה תמיהתו
של הרב ז"ל בפ"י שכתב בסוף ה'ל'
שהוא ומהני על רבינו למה
השמיט הא דמותר בשלש שכרך
ע"כ דהא בס' קצ"ג מביא
הטור' ז"ל דיהי' אלו
של הרמב"ם כמו שמביאם

לח וכן יש אחרת שמפני הקדמת מעותיו מולול לו את
סחורתו ומות' וביצד היו החטים ד' סאין בסלע במדינה
ובבפרים אדם קונה אותם ששה סאין בסלע הרי זה מותר ליתן
סלע להגר כדי שיבי' לו שש סאין מכני הכפר והוא שיהיה ברשות
לוקח אם יאבדו בדרך או נגנבו ואדם חשבו אסור לעשות כן
ובדגרים' בפרק איחיו נשך בסורא מולי' ד' סאין בפומבדיתא מולי'
ששה יהיב רב זווי להמרא מקבל עליו אינסא דאורחא ושקיל ה'
ומקש' ונישקול שיתא ומשינן אדם חשבו שאני וכן הלבנתא
לט' וכן

רבינו וא"כ לפי דעתו נאמר נמי דסבר הטור דהיינו הריח דמותר שלש
א"ל לזי מה שדקדקנו למעלה אין דין זה של הרמב"ם ז"ל המימרא
ע"מאם אלא דקדק רבינו בלשנו לומר שזה הריח ממש רב וכו'
ועל דברי הרמב"ם ז"ל שמביאם הטור ז"ל סי' קע"ג כתב הרב ז"ל
ויש לדקדק בדבריו הא' ודאי משמע שכל מה שהיה מוכרם יותר
על שנים הים ללוקח וכן נראה ממ"ש ואם לא מלא למכרה ולהרוויח בה
וא"כ למה האריך בדיון שני כ"כ דלא היל"ל אלא ואפילו אם הים האחריות
אם אברה או הקמיה על הלוקח מותר וז"ל ע"כ ונראה בעיני כי שני
דיונים אלו הם חלוקים זה מזה והראשון דוק' כשקבל עליה המוכר האחריות
מוחר ובה' מותר ואפי' האחריות על הלוקח והתלוק בדיניהם שדין הא'
שמכרה לו עד זמן הקין' המוכר לא עשא' שליח ללוקח שימכור בשבילו
ויתן לו המעות כשימכרה לאחר' אלא מכרה לו שיתן המעות למוכר
לזמן מוגבל ונמצא שהלוקח אינו מתחייב לתת המעות אלא בזמן הקין'
אעפ"י שימכרה עבדיו וכיון שאינה שוה אלא דינר ומעלה אותה שנים
נראה באגר נטר העל המחנה לקבל המעות עד הקין מוכרה לו כיוקר'
זה אסור אף לר"ה והראש והטור ז"ל כיון שהוא יין שיש לו שער קבוע
ושוה דינר' סלכך בעינן שיקבל המוכר האחריות עליו דבהכי נרא' כאלו
לעולם של מוכר הוא כיון דברשותיה קיימא' ומ"ה מותר להעלות דמיה'
ומה שמחתי' לו עד הקין בקבלת המעות חסד הוא שמושה עמו וכו' וכת'
הא איכא טרחא שמטל למכרה בשבילו ואינו משלם לו שכרו ונראה
שזה הוא בעבור הסלואה' הא נמי ליתא דמה שמטל למכרה הוא כדי
להרוויח בה ואם לא מלא למכרה ולהרוויח ה"ל להחזירה לבעלים' אבל
בדין השני' הוצרכו עושהו שליח לגמרי ולא מכרה לו שיתן לו המעות
בשום זמן מוגבל אלא שוטפל בה למכרה לשירותיה מה שימכרה יותר
משתי' וכשיכרה יתן לו

דוקא בפשט דבריו כפי זה הפי' מ"ה עדיף לי טפי לפרש כן מפירוש אחר
אשר יפלו בו קושיות עלומות
ובפסקי הרא"ם ז"ל לא הביא פך דומדה רב ואם אינו ט"ס לא
ידעתיו למה השמיטה
לח וכן מותר לקנו' מעבלי הכרמי' וכו' שם וכבר כתבנו בזה
בחלק האבק בס"ד :
לח וכן שומרי' השדות וכו' : שם ועיין חלק האבק :
לח וכן יש אחרת שמפני הקדמת' וכו' שם ורבינו נקט כלשון
הרמב"ם ז"ל פ"ט שכתב ה"ז מותר ליתן להגר כדי שיביא
לו שש סאין וכו' ואף על גב דבגמ' קאמר יהיב רב זווי לחמרי להרמב"ם
ל"ק מידי אמאי נק' הכא תגר ולא קאמר לחמרים' הו"ל יגבי חמרי
שייך טעמא דמגלו להו חרע' כו' דקאמר בגמ' דהביא דחמרים' :
דהרמב"ם ז"ל אויל לטתיה דמפרש הריח דחמרים סנכנכיס לעיר עם
התבואה ובעלי בתים מקדימים להם מעות קודם שימכרו וכו' כאשר
יתבאר בסמוך' סלכך דוקא בחמרין מותר מטעמא דמגלו להו חרעא
משא"כ בתגר אבל דהריח דרב דיהיב זווי לשיבא' לו תבואה מן הכפרים
דסוי כעין שליח' דהא חמרי לאו דוקא אלא אף בהגר אף על גב דלא
שייך ביה טעמא דמגלי חרעא מותר מטעם שליחות' אבל לרבינו ז"ל
דבהריח דחמרים מפרש ממש כדבר דיהיב זווי לחמרי וכו' : קשה אמאי
נקט הכא תגר דלית ביה טעמא דמגלי חרעא' הא דהריח דרב משמע
דמשום דהו חמרי הותר' ורבינו עצמו מקשה לקמן על רש"י דהריח
דחמרין ומהך דרב אלמא חרוייהו שוים' ובלי ספק רבינו ליפנא דהרמב"ם
נקט ואויל ולא קס' לדקדק :

אבל

אבל לפי האמת נראה דלפוס פירושא דהך רבותא ז"ל בההוא דחמרים גס בהך דרב דוקא בחמרי שרי למישקל שמה ולא בתגר כיון דלית ביה טעמא דמגלי תרעא :

לט וכן המוליך פירות ממקום למקום וכו' ג"ז שם ופרש"י ז"ל דכשים לו שם מותר

דמהשתא אוקמינכו ברשותו ואע"ג דלא משך סאה בסאה לאו רבית קלושה היא אלא אבך רבית דרבנן היא וכי יש לא לגזור :

כו ואיכא לספוקי היכא דילא השער

במקום היוקר : אי שרי כמאן דלית ליה כיון דטעמא הוא משום דהוי כסאה בסאה : דהא מותר ללות סאה בסאה במד מתרי גווינאזו דלית ליה אף דילא השער כאשר יתבאר במקומו בעז"ה : אלא דטעמא דמהשתא אוקמינכו ברשותו דקאמר רש"י ז"ל אתי ספיר טפי כשים לו בלוחו מקו : מהיכא דאין לו וילא השער : כיון דענין זה הוא במקום למקום אחר ואינו במקום עלתו שנתן לו הפירות דהשתא נראה דלא שייך לומר דהוי כמו עד שיבא בני אף עד שאלמלא מפתח וכו' :

ומהאי טעמא גס כן היה נראה דדוק היכא דלית ליה בלוחו מקו כ"כ בלוחו שנתן לו כאן דחשבינן לסו כלו מהשתא אוקמינכו ברשותו אבל לא נאמר כאן כדאמרין גבי סאה בסאה יש לו סאה אחת ליה על"ה כמה שאין ונר"ה להתיישב לסכריע בכל זה :

מ וכן חמרים המשתכרים בתבואה וכו' הרמב"ם

הבין דכרי הכרייתא פי' מהתלף משאר המצר שכתב החמרים שנכנסו לעיר והרי החטין סאים בסלע הוולו ומכרו למוכריהן או לספסריהן חמש בסלע במעות

שנתנו להם תחלה כשיכנסו לעיר עד שיפתחו סקיהם וימכרו לכל אדם הרי זה מותר שאין אלו מוכרים בזול מפני שנתנו המעות עתה ולא יקחו אלא לאחר זמן אלא מפני שמדיעין להם את השער ומסעדין אותם וכח ע"ה ז"ל ואין פירוש רבינו מתיישב לפי לשון הברייתא ולא לענין הסוגי' האמורה שם ועוד קשה לי למה אנו זריזין נטע' הודעת השע' ומסעדין אותם והלא כיון שיש לחמרים התבואה יכולים הם להויל בה למי שירצו כמו שנתבאר למעלה בבא המתחלת היו החטין נמכרות ד' סאין וכו' ע"כ יומ"ש שאין לשונו מתיישב לפי לשון הברייתא נראה דהיינו משו' דקדמי מעלין במקום היוקר כבמקום הזול משמע שהיוקר והזול במקומות מתחלפין והם כפי' הרמב"ם ז"ל מאי כבמקו' דקאמ' לימא בזמן היוקר כבזמן הזול וכבר היה אפשר לפרש ע"פ דרכו ודוחק יומ"ש ולא ע"פ הסוגיא יתבאר לקמן בס"ד :

אך מה שהקשה עליו ממ"ש למעלה היו החטים נמכרין ד' וכו' : לכאורה נראה שהוא קושי' עליומה ואין לחלק דהיא דלעיל מיירי בלי קביעות שום זמן והכא עד שיפתחו סקיהם היו קביעות זמן : דהא לעיל קאמר היו לו חטים קוב אלא אחרים ונטל המעות עד שיגבה חטיו אסור שהרי הם מחוסרים גביה וכאלו אינם וה"ז קובע זמן והזול לו עד שמקיפו : אלמא דוקא מפני שהם מחוסרי' גביה חשיב קובע זמן והזול וכו' : דה"ל כאילו אינם : אבל אם הם ברשותו ובידו ולא מחסרי אלא פתית' השקילה דמ"ש מעד שאלמ' מפתח דהתם נמי אינו יכול לפתוח וכלי הפק לא גרע מיניה : וכ"ש לפי מה שכתבנו בדעתו ז"ל בזה הדין בחלק האבך :

ואפשר לי לו' בישוב זה דה"ה ז"ל הבין מדברי הרמב"ם כפי הנ' דהחמרים קבלו המעות מעקרא על החטים דרך מקח וממכר : ומ"ה הקשה דכיון דהני חמי' אייתנהו בידיהו יכולים להויל כמו שירצו :

ואצלי אולי אין זו כונתו אלא שהחמרים קבלו המעות דרך הלוא' להשתמש מהם עד שיפתחו סקיהם וכשימכרו יפרעו מאית' המעות ואם קאמר הרמב"ם שאלו החמרי' יכולים לתת כ"כ חטים בזול לפרעון אלו המעות שנתנו להם תחלה מפני שמה שמזילים אינו בסביל המעות שנתנו ולא יקחום אלא לאחר זמן אלא לפי שמגלים להם השער וכו' דאלו בעבור המעות היה אסור כאותה ששנינו המלוה את חבירו לא יסכור ממנו בפחות אבל אם היו נותנין המעות בסביל

החטים עצמם ודאי היה מותר ליטול בזול הואיל ואיתנהו אי נמי אפשר לאוקומה כפשוטה דמעקרא יבזי דמי אחטי' והחלוק ביניהם הוא דהיכ' דבשעת מתן מעו' קולב עמו בזול מותר היכא דאיתנהו משום דכיון דאי' ליה דמויל גביה לאו משום המתנה הוא אלא לפי שרצונו בכך שהרי בידו הוא ליתנס לו מיד : והכא מיירי

דילא השער בד' ונתנו לחמרים מעות לשיתנו חטים כשיפתחו סקיהם וימכרו לכל אדם ומסתמ' אלדעתא דשער זה של שעת נחיתת מעות הוא דהיינו ד' ואל"כ הוילן בשעת פתחת' הסקים מותר ליתח בזול חמש בסלע לפי שאין מוזילי' מפני שנתנו מעו' עתה ואיכ' לוקהי' אלא לאחר זמן כלומר דאינו בסביל הסמתני אלא בסביל הודע' השער' ואי לאו האי טעמא היה אסור משום דכיון דמעקרא נתן המעות בסתם כפי אותו השער שהיה ארבעה כי יביב הסתא חמשה מוכחא מלתא דהוי משום דהמתין עד דהשתא ולא לקחס אף דל"כ למימר כיון דאיתנהו גביה אפילו היה לוקחס מעקרא הוי מוזיל גביה דהא מעקרא מן הסתם אלדעת' דארבעה יביב והסתא הוא דמוזיל בסביל העכוב והא לא דמי לסהי דרבינא דשפכי ליה טפי ומותר וכתב הרמב"ם ז"ל בפ"ח בלוקח חטין ד' סאין וכו' דהתם ודאי כיון דעל כל הסך מוסיף איזס דפר בשעת הנתיב' אין לתלות ברבית אלא במתנה בעלמא אבל הכא שכל סלע וסלע מוזיל סאה אחד אף כיולא שהוא ענין ידוע וקולב ע"כ לאינו סבס עביד הכי ואי לאו משום דמגלו להו תרעא איכ' למימר דבסביל הסמתני הוא :

מ וכן חמרים הנשתכרין בתבואה ומביאי אותה ממקום הזול למקום היוקר מותר להם ליקח מעות מבעלי בתים עשירים במקום היוקר ע"מ ליתן להם לזמן פלו' כשיבואו ממקום הזול ויביאו התבואה בשער שקנו אותה במקום הזול ואף על פי שיביאו הפירות באחריותם ויוליבו חמעות באחריותם ואין כאן משום אגר נטר לי שהרי הם מרויחים עמהם עם בעלי המעות כמו כן שמפני שהם מקדימין להם את מעותיהם והם משופעים במעות הם גברים סוחרים מוכחין ומכירין אותן בעלי בתים של מקום הזול ונותנין להם בחקפה פעמים חרבה ומשתכרין אצלן הילכך אפי' לא היה מסתין זה שום זמן לחמרים מותר לתת להם המעות במקום היוקר כשה ששיון במקום הזול ולקבל עליהם אחריות הדרך שגם הם ירויחו בזה : גם יש טעם אחר להתר טפני ששומעים בני מקום הזול שאין אלו משתכרין בזאת התבואה כי אם מעט מזה גביהו ויתר משער הזול הנהוג בדי שלא ימשיכו ידיהם מלהרגיל אצלם וכדגרסינן באי זהו נשך החמרין מעלין במקום היוקר במקום הזול ואין חוששין מ"ט רב פא אמר נחא להו משום דמגלו להו תרעא אי נמי משום דמוזיל גביהו : ודרך זה בד פרשו הר"ש ז"ל והראב"ד ז"ל כמו שפירשנו' ויש לתמוה איך התיר רש"י הענין אפי' אחריות על החמרים דהא רב תמא אף על גב דניחא להו משים דנקיטי להו שוקי ושכקי להו מכסא אע"פ כן היה האחריות על רב חמא ופרשין שאם לא היה באחריותו היה אסור ועוד הא אמרין לעיל בסור' אולי ד' בפומבדיתא ו' יהיב רב זיוי לחמרי ומקבל עלי' אונס דאורח' ושקיל ה' ופרבין ונשקל ו' וא"כ ה"ל לאקשוני אמאי מקבל אונסא דאורחא ולפי' נר' שהאחריות היה על ב"ה ור' פ' ששכר החמרי' היה על ב"ה שהיה נותן ב"ה לחמרים ומ"מ נראה שאין נותנין להן שכר עמלם דא"כ פרושי הוה מפרש ליה בכלל

ואף על פי שיבואו הפירות באחריותם וכו' ה"ה ז"ל בפ"ט גבי הסה דרב יסב זיוי כתב בטעם דברי רש"י ז"ל שכיון שאלו הוולו פירות נכחים במקום היוקר יותר ממה שלקחום במקום הזול יקבלו בעלי בתים של מקו' היוקר כסף שלקחום שם בעל כרחם הרי אלו כשלוחים כלם וכו' :

ומעמו ז"ל הוא בעיני תמוה דאם כן סאה בסא' אמאי אסור דולאי איסור סאה בסאה הוא כדכתב הריב"ם ז"ל דכיון שלא נקבע השער איכא למיחס שמה יתייקרו הקטים וגמלא המלוה מתהנה וכו' והשתא אי בהך דחמרים שהוה במקום שעכשו הוא שער היוקר ודאי שרינן לתת מעות כדי לקבל לזמן ידוע פירות כפי מקום הזול וזה מפני שאפשר שיוולו הפירות כאן במקום היוקר יותר ממה שסם במקום הזול כ"ס גבי סאה בסאה שעדין לא נקבע השער שהיה לנו להחזיר משום דאפילו אם וולו ארבע בשעת הפרעון יותר ממה שסם שוים עתה לריך המלוה לקבלס ושמה גבי סאה בסאה הסתירו טפי משום דהוי דרך כלואה :

גם יש טעם אחר מפני ששומעין וכו' לשון הגמרא כך היא מ"ט רב פא אמר נחא להו דמגלו להו תרעא רב תמא אגור נחא להו דמוזיל גביהו מאי בינייהו איכא בינייהו תגרא חדתא ובההוא דרב פפא הביא רבי' פ"ד רש"י ז"ל דמגלי להו תרעא היינו שע"י מעות שביד נכרי' סוחר' וכו' והקשו עליו בתוספות דקאמר איכא בינייהו תגרא חדתא ולפירוש איכא בינייהו תגר יסן דטעמא דמגלו להו תרעא ליכא שהרי נכריה הם מימי קדם ונראה כפי' ר"ח דפי' דטעם דמגלו להו תרעא שבעלי בתים המלוים מגלים להם שער היוקר שפעמים בעוד שהולכים החמרי' במקום הזול וחזרים מתייקרים כאן ובעלי בתים מודיעים להם ומסייעים למכור להם ע"כ :

ואפשר להלין בעד רש"י ז"ל דלעולם טעמא דמגלו להו תרעא מהני גם לחגרי עתיקי משום דאף כשהגור יסן אם כשהולך אל מקום הזול לא יראהו משופע במעות לא ירצו לתת לו עוד דהקפה כי יחשבו שמה הפסיד נאמנותו אבל כשהוא משופע במעות לעולם יקיפו אצלו ומאי דקאמר איכא בינייהו תגרא חדתא ג"ז משום טעמא דרב פפא קאמר למי מרא דדוקא דהגרא חדתא אי יבין ליתיה : אלא משום טעמא דרב תמא קאמר דלית' בהגרא חדתא והיינו דכתב רש"י ז"ל בהגרא חדתא וכו' למ"ד דמגלו להו תרעא איכא למ"ד דמוזיל גביהו ליכא דכיון דאינו ניכר להם אין מאמינים בדבריו וכו' דפי' בטעם

גדולי ספר שער מן חלק ד התרומות תרומה

הטעם דלית' למ' דמוזלי גבייהו ולא פי' טעמא דליתיה למ' דמגלו להו
תרעא חלא קאמר סתם איכא • משום דעקר הגמרא לומר דלמ' דמסוס
דמוזלי גבייהו ליתיה אחא • דאלו טעמא דמגלו להו תרעא הוא כולל
ומהני בין לחגור חדש בין לישן • דכל שהוא משופע במעות לעולם הוא
כך לשותף מומחה ונאמר ומקיסין
לו בני מקום הזול :

ובנה ספי' ר"ח ז"ל דמגלו
להו תרעא היינו הבעלי
בתים שנותנים להם המעות מגלים
השער לחמרים וכו' • גס הרמב"ם
ז"ל הבין כן בדמית' לשון לעיל
ז"ל נראה מדברי רבי' ז"ל חלא
דבסיחא דמוזלי גבייהו הוסיף
רבי' ז"ל לפרש דהאי נמי בבעלי
בתים תיירי ולפי' פירו' איכא
ביניהם הפסדא חדתא בספק
משא' המפרש' דהיינו שבעל הבית
הוא חגר חדש דלמ' דמסוס דמגלו
להו תרעא ליתא דזה הבעל הבית
כיון שהוא סוחר חדש אינו יודע
לגלות השער לחמרים ולמ' ד
דמוזלי גבייהו ליתא דאף הסוחר
החדש מוזלי לחמרים מסוס דמוזלי
גבייהו • ואי קים מפרש כן גס ר"ח
כלי ספק לא הו' מסתמטי בעלי
התום מלאמרו חלא ודאי דהיה
דמוזלי גבייהו מפרש כן ר"ח ז"ל דבני
מקום היוקר מוזלי גבייהו :

מיהו דדברי הרמב"ם ז"ל

לא ידענא מאי אידון לדעתו בטעמא דמוזלי גבייהו • אי
מפרש כרס' ז"ל דבני מקום הזול מוזלי גבייהו מפני שמועיה שאין אלו
משכירים בה הניחא לפי שטת רש"י שהחמרים לוקחים המעות כאן
במקום היוקר להוליכם למקום הזול ע"מ ליתן לבעלי בתים בחזירתם
פירות כשער מקום הזול • דכיון שקדם הנאי זה לחמרים הוא נשמע אלא
בני מקום הזול ומ' מוזלי גבייהו לפי שידעו שאינם משכירים בה
כי כן התנו שהחמרים עצמם אומרים להם בכך וכך התנינו • אבל לפי
שטת הרמב"ם ז"ל שאחר הביאה התבואה לעיר הם מוזלים לבעלי
בתים שמקדימים להם מעות היכי שיד לומר דבני מקום הזול יוזילו
גבייהו מפני זה דהא בשעה שמכרו לחמרים עדין לא היה נודע שהחמרי'
עתידים לתת בזול לבעלי בתים שיקדימו להם מעותיהם •

ואי נימא דמפרש כפי' רבי' ז"ל שאלו הבעלי בתים הקונים
מהחמרים בזול מוזלים ג"כ לחמרים במה שמוכרים להם •
יקשה דא"כ לדידיה נמי האי דקאמר איכא ביניהם תגרא חדתא היינו
שבעל הבית הקונה הוא סוחר חדש ולמ' דמסוס דמגלו להו תרעא
ליתא • וכיון דהרמב"ם מביא טעם דמגלי תרעא בלבד • אם כן ה"ל
למלק דדוקא בסוחר יסן מותר ולא בתקדש • ואולי שמפני כל זה כתב ה"ה
ז"ל שאין פירושו מתיישב לענין הסוגיא :

ושמא אפשר דמפרש מוזלי גבייהו בני מקום הזול כפי' רש"י ז"ל •
אבל בענין אחר לפי שטתו • דהיינו שבפעם אחרת כשיחזרו
החמרים למקום הזול יאמרו לחמרים שבפעם הראשונה מכרו בזול •
ולפיכך ימכרו להם בזול כדי להרגילם אללם • וכשהחמרים אלו הם תגרי
חדתי לא יאמינו בני מקום הזול ואין הדבר יוצא מידי דוחק :

והרב ז"ל בב"י כתב לא הכריעו רבי' ז"ל ורש"י ז"ל הלכה כדברי
מיוגס לא הוזכר בדברי הרמב"ם ולא בדברי רבינו •
ורבינו ירוחם הזכיר טעמים אלו משמע דתרוניהו איתנהו וכו' • ולא
הבימתי מ"ס ז"ל חלא הוזכר בדברי הרמב"ם דהא בהדיא הביא טעמא
דרב פפא שכח מפני שמודיעים להם את השער ומסעדים אותם •
ורבינו ז"ל שמביא ב' הטעמים נראה דלדידיה כלתו איתנהו • ולא שני
לן בין סוחר חדש לישן :

ויש לחמוס איך התיר רש"י ז"ל וכו' • כן תמכו עליו החוס' ורש"י ז"ל
ז"ל מדרב חמא ומהיה דרב • ותמיהא לי מלחא טובא על
רבינו במה שבאם מוסקת דבריו בזה הלשון ולפיכך נראה שהאחריות
היה על בעל הבית ע"כ : דבשלמא החוס' ורש"י ז"ל ניקח במאי
דאמרי דאחריות הדרך בחזרתן היה על בעל הבית משום דאזלי
לשטתיהו שסם מסכימים עם רש"י ז"ל • בהדיא דרב חמא שהיה
האחריות עליו ואפילו הכי איצטריכי' לטעמא דשבחי' להו מכסא וכו' •
כדי שלא יבא לטרוח בעדו בחנם בשכר האלוהה כו' • ומסוס הכי סכא
גבי חמרים אף על גב דהאחריות על ב"ה מ"מ צריך טעמא דמגלו להו
תרעא או דמוזלי גבייהו • דאי לאו הכי הוה אסור דכשכר הלוואה של
הליכה היו טורחים להם בחזרה כדכתבו החוס' • אבל לרבינו ז"ל
לעיל הקשה לרש"י ז"ל • בהדיא דרב חמא דאם איתא שהאחריות היה
על רב חמא למה הוצרך לטעם דהא שבקי מכסא וכו' • שהרי בשביל טעם
האחריות בלבד היה מותר • ומ"ה הסכים לעיל עם פי' הרז"ה ז"ל חלא

בכלל החיתור וכתב הרב ב"ה שבאחריות הליקח היו הולכין המעות :
מא ובר זה שהתירו לא התירו אלא בפירו' אבל בשאר מיני סחור'
אסור שאין אלו הטעמים של החיתור כגון דמוזלי גבייהו
או דמגלו להו תרעא מצוי בשאר מיני סחורה וכדגרסינן בפרק איתוחו
נשך בעא מיניה רב אפי' מרבי יוחנן מהו לעשות כן בגרוטאות א"ל ר'
ישמעאל בקש לעשות כן ולא הניחו רפי וכן הלכתא :
מב וכן יש דרך אחרת שמות' ללוות סחורה אחת מחברו ולעשות
במנח דמים כמו שימכרנה במקום שרצונו לחזוליבה לשם
וביצד היה מוליד סחורתו במקום למקום ואמר לו תנה לי ואני אעלה
לך דמיה כמו ששוח באותו מקום • אם היתה ברשות המוכר עד
שתגיע לשם מותר ואם היתה ברשות לוקח אסור • וכדגרסינן בפרק
א"ג ת"ר המוליד חבילה במקום למקום • פי' במקום הזול למקום
היוקר מצאו חברו במקום הזול • ואמר לו תנה לי ואני אוליכנה שם
למקום היוקר ואמפרנה ואעשה צרכי • באותן מעות ואקח מחן סחורה
אחרת שהיא ביוקר באן ומעתה אקבלנה עלי בחובי כמו ששוח חבילה
זו במקום היוקר ברשות המוכר פירוש אם קבל המוכר על עצמו אחריו
הדרך מותר דאין באן מלוה עד שימכר וכל מה שנמכר ביוקר של
בעלי' הראשונים • היא ואין באן משום אגר נטר • לי שאף על פי
שאחריות החזירה היא על הלוקח דכיון שהנא יוציא המעות בסחורתו
דין הוא שיחיה האחריות מוטל עליו אבל אם האחריות כל הדרך בין
בהליכה בין בחזרה מוטל • על הלוקח אסור דמחוי באגר נטר • לי שהרי
במקום הזול נעשית החקנאה מאותה שעת לגמרי והמוכר דמים דא
שנושה

היה באחריותו של רב חמא • אם כן היכי מסיק הכא להאחריות היה
על ב"ה • דא"ה מאי בעי בגמרא מ"ט ואיצטריך לטעמא דמגלו
תרעא ומוזלי גבייהו • הא כיון דהאחריות על ב"ה לדידיה מותר כל
שם טעם אחר • וצריך עיון :

ור"ח ז"ל פירש וכו' בעלי
התום הביאו שטתו
אחא דקאמר בגמרא מ"ט ניקח
להו דמגלו להו תרעא וז"ל לא
המ"ל כגון דיהבי לכו סכר עמלם
כדפירש ברשות מוכר מותר כי זה
לא היה שום חדש ור"ח פי' כי
אפילו סחירות החמרים נותן ב"ה
לחמרי' ומכל מקום נראה דמוזס
דלא יסיב סכר עמלם דאי יסיב לא
הו' צריך כלל לטעמא דמגלו להו
תרעא ואזלי גבייהו • ומה שדחק
ר"ח ז"ל לומר שנותן סכר החמרים
לפי שדומה לו סכר מועט גלוי
תרעא • ובחנם דחק דהקלו חכמי'
ברבית דרבנן כמו ריש עגלא
לפטומי ע"כ :

ובל מה שכתבו על ר"ח ז"ל
נראה שהוא מפני שבינו
מסכתו דאזיל בשטתיהו
שהאחריות הוא על ב"ה ומ"ה
אמרו דידע דלא יסיב סכר עמלם
דכיון דמקבל האחריות ודאי אין
שום צורך לתת סכר עמלו כיון
דאיכא טעמא דמגלו להו תרעא
ואחא נמי קאמרי דבחנם דחק כו' •
בהכי' מייירי חלא בשלא קבל ב"ה אחריות ודעוהו כדעת הרמב"ם ז"ל שהביא
ה"ה ז"ל שמקבלין החמרים אחריות הדרך ובעלי בתים נותנין להם
סכרן וכו' • והרב הנמקי ביאר בענין יותר וז"ל הסכימו האחרונים לפר"ח
דמייירי בחמרים שהן שלוחים של ב"ה • ולזה להם סכר טרחם ועמלם
חלא שסם היו מקבלים עליהם אחריות הדרך כו' • עד וסא דאמרי' מ"ט
כלומר שהרי משקבלו עליהם את המעות היו הלוואה כאלו היו צריכין
להם היו מוציאים אותם ולפיכך הם מעלים להם בחזרת' כשער הזול
וסכר הלוואה שקלי ומסני' דלאו • סכר הלוואה הוא חלא האי דעבדי הכי
משום דניחא להו לאתויי פירות באחריותם משום דמגלו להו תרעא וכו' •
ע"כ • ש"מ תלת דפי' דברי ר"ח ז"ל • חדא דהאחריות על החמרים
ולא על ב"ה וזהו דיהבי לכו סכר עמלם • וסו דמאי דיהבי סכר עמלם
לאו משום דטעמא דמגלו להו תרעא הוי סכר מועט הוא • וכל זה שלא
כדברי התום • כפי' דעת ר"ח • ורבינו נמשך אחר לשון התום ונראה
שסבין כדכנס :

והרב בב"י הביא דברי הרב הנמקי ואח"כ מ"ס התום כאלו אינם
סותרים אלו את אלו ובלי ספק לא הושוו כלל כפי' דעת
ר"ח :

ולפי' יש ג' מחלוקות בדבר הא' לרש"י שמוחר אפי' האחריות על
החמרים אע"ג דלא יסיב לכו ב"ה • שום סכר משום דטעמא
דמגלו להו תרעא מספיק על הכל • הב' לבעלי התום' דצריך שז"ה
יקבל עליו האחריות ואז מהני טעמא דמגלו תרעא • ג' לר"ח והרמב"ם ז"ל
דאעפ"י שקבלו החמרים האחריות מותר כל שיתן להם ב"ה סכר עמלם •
וכבר כתב ה"ה ז"ל • שכן עקר והרב הנמקי שכן הסכימו האחרונים •
ונראה דהיינו לאפוקי סברת רש"י ז"ל • שהפרי' להחיר בלי שום סכר אף
כשהאחריות על החמרים • אבל הדן כפי שטת החוספות והדין כפי
שטת ר"ח ז"ל תרוניהו איתנהו :

מא ובל זה שהתירו וכו' • שם ומה שכתב שאין אלו הטעמים של
היתור מלוויים בשאר מיני סחורה וכו' • היינו לפי
שטתו בהדיא דחמרים כפי' רש"י • דהוי כהדיא דרב יחי' זוזי לחמרי'
וכו' וכיון דעלה קאמר דאין לעשות בגרוטאות כן • א"כ משמע דמסוס
דלא שייך בהו הכי טעמי לחמרים הוא דאסור • והרמב"ם ז"ל כתב לפי
שאין מיני סחורה מלוויים כפירות • ונראה דאין כוננו לומר דלפי שאינם
מלוויים לא שייך בהו הכי טעמי כדכתב רש"י • דהא באגר טעמי על פיה
דחמרים איתמרו ולדידיה הכי דרב צענין אחר הוא • וכלאז טעמי
לעיל מותרים לכל אדם • וכיון דעלה קאמר דבגרוטאות אסור לאו
משום חסרון הטעמים הוא • חלא טעמא סתמא לפי שאין מיני סחורה
מלוויים כ"כ כמו פירות משום דדוקא בפירות התירו להו' מלוויים :

מב וכן יש דרך אחרת שמוחר ללוות סחורה וכו' • שם וכבר
כתבנו לעיל בפרש' דרב חמא מחלקת המפרשים ז"ל בזה
אם צריך ג"כ לתת סכר או לא • דלרבינו וסיעתו אינו צריך • אבל לחוס'
וסיעתם ז"ל צריך וז"ל ברשות מוכר מותר וכגון שנתן לו סכר עמלו ומזונו
שלא יסא טורח לו בשכר הלוואה • וא"ת א"כ מאי קמ"ל וי"ל דסיפא
איצטריכ' ליה ברשות לוקח אסור דס"ד דלא מחוי ברבית כיון שהוא
מוכר

מוכר במקום היוקר כמו שהוא נותן לו כאן במקום הזול עד כאן : ולפי
קשה להבין רבותא דסברי דאין לרדך שכל כדקדקס הרב ז"ל בב"י
דאם כן נמצאו עורחים לו בסדר הלואה : ותימן ז"ל דאין מתנה עמו
פלוס לו חלא הוא מעצמו נוטלן ומשתמש בהם וכיון שלא התנה עמו
להלוות לו אין כאן חסור רבית
דטורת טעורת בהג"ח הוא ומתנה
ליסיב ליה :

ואני שמעתי ולא חזק דכיון
שסלקת הוא הוא המוכר
למוכר שיתן לו החבילה למאי נ"מ
תובעם לו חלא למכרה וסיחיו
המענות חלו הלוואה להשתמש
מהם עד שיחנם לו : ובהלואה
פרש"י ז"ל תנה לי ואוליכנס
ואעשה צרכי במעות עד זמן פלוני
ולא תימא דרש"י אזיל לטעמיה
דאף רבינו סכוא מכת הסוכרים
דאין לרדך לתת סכר : כשהעתיק
הפרייתא כתב ואני אוליכנסם
למקום היוקר ואמכרנהם ואעשה
צרכי באותן מעות ואקח סחורה
אחרת מהם שהיא ביוקר כאן וכו' :
ואין לך לשון חנאי הלוואה גדול
מזה : **איברא** דבחלק האבק
כתבו דרש"י אחרת דמלתא נקט
ולאו דוקא דאמר בהדיא ואעשה
צרכי וכו' מדקאמר טעור אמור
אפילו אם אמר אפרענה לך מיד
כשתמכר וכו' ואולי נאמר כן כלשון
רבינו ז"ל :

מג וכן יש דרך שמפני
הקדמת מעותיו
וכו' דק"ס ד"ע ז"ל וכו' דקשה
מסוגיא זו להשיא דפרדסא כתבו
בחלק האבק ודקדקו בדברי רתוי
בזה בס"ד : ודין זה כתבו הרמב"ם
ז"ל סוף פרק ט' בזה הלשון הנותן
מעות לבטל הגנה דמי עשר
קסואים חלו דמי עשר אבטיתים

חלו והרי הן קטנים ומתנה עמו שיתנם לו כשיגדלו הרי זה מותר שהרי
הוא מניח וכן גדלים מאלוהין ואלו קטנן עתה כשהם קטנים לא היו
באים אחרים תחתיהם וכן כל כיוצא בזה מדבר שאין בו הפסד ולא
חסרון על המוכר ע"כ : ואף על גב דבגמרא קאמר יחינא לך בני
גרידא והרמב"ם ז"ל כתב בסתם שיחנם לו כשיגדלו ולא פירש שום
טעור : חלו מלתא היא ואין בכך כלום :

ומה שכתב דמי עשר קסואין חלו וכו' דמשמע דדוקא אם נותן לו
אותם דלועי דאיתנהו בשעת פסוק : אבל אי קאמר קסואים
בסתם לא : לרדך דקדוק : דאפילו יסבור כהגהת מרדכי ז"ל שהביא הרב
ז"ל בב"י ס' קע"ג דדוקא אם נותן לו אותם דלועי דאיתנהו בשעת
פסוק אבל אם נותן לו אחריו חסור וכו' : ברור הוא דלא הריך חלא
שלא יסיו מאותם ליתנהו : אבל לא סייחיו בסכר מעקרא רשומים
וידועי חלו דוקא ולא זולתם אף על גב דאיתנהו : ולמה דקדק הרמב"ם
לומר דמי עשר קסואין חלו :

ואפשר לומר דלרבותא נקט הכי לאחמיתין דאף על גב דיעשה
בהם איות תקון או מלאכה בקרקע לשיגדלו באותו אופן
שיהיה מותר אף על פי שאלו הם ידועים לבטל המעות ולהימא דוקא
בשארם בסתם מותר : משום דלעולם המוכר עושה בשלו דרך כלל כי
אין יודע עתה איזה מהם יהיה ללוות : אבל כשאלו הם ידועים ללוות
איכא למימר דבטל בעל המעות הוא טורח בשביל הסקדמה : קמ"ל
דמכל מקום מותר : משום דסוף סוף הם אינם צריכים כלום שהוא
מניחם והם גדלים מאלוהין ואם הוא רואה לעשות איות תקון הוא ע"כ
היותר טוב :

ובתב ה"ס ז"ל ואינו דומה למה שכתב ר' בפרק א' שאסור לקנות
פירי הפרדס לפי שפרדס יש עבודה והרי המוכר חסר בכך
ועוד שאין דרך ליקח פירות פרדס קודם שיגמרו ודרך לוקח קסואים
ואבטיתים בקטן ונמצא שעתה כשהוא קונה אותם כך הם נמכרם בשוק
וזוה הוא שוין ומה שמניחם ליגדל מאלוהין הם גדלים וכו' :

ואין להקשות כיון דכך הוא שוין בדקאמר בגמרא ואולי עשרה בני
גרמיה וכו' ועקר הטעם הוא כיון שהן גדלין מאלוהין והוא
מניחן וכו' : נמצא שהוא אינו קונה אלא הקטנים כמות שהם שדרכס
לימכר בקטן ואלו הקטנים איתנהו בידו דמוכר : ואמאי לא טרינן
אפילו מויל טפי מהטעם : דמ"ס מהסיה דרב נחמן במקדים זוי
לקידא דכי חלי דיוסיב תמא איתנהו שרי לרש"י ורש"י נחמקא
יד

שנושה בו ובשמוכר אותה ביותר מדמי אותו מקם שנמכרת לשם
מחוי באגר נטר לי ואסור וכן הלכתא :

מג וכן יש דרך שמפני הקדמת מעותיו יולד בממכרו ואינו
אסור אע"ג דמחוי באגר נטר לי והוא בגון שאמר לבטל
הגן אני אקדים לך מעות על הקסואים הקטנים שלך ואניחם ביד
עד שיגדלו אף על גב שדרבן של בעלי הגן לתת עשר קסואים שרי
טפח בפשוט וזה נותן עשר קסואים של שני טפחים בפשוט חרי זה
מותר : וכן אם אמר לו מה שעזי חולבות למחר בין רב בין מעט מכור
לך הרי זה מותר אף על גב דהני תרתי הוה מצולי גביה היכא דאיתנהו
מיהו חיבא דליתנהו אסור : וברגס"י בפרק איחיו נשך אמר רבא האי
מאן דחיב זוי לגנאה וקא : אולי עשרה קרי בני זרהו לא בפשוט וא"ל
יהיבנא לך בני גרמיה ביון דממלא קא רבו שפיר דמי : ואקשינן והא
חניא ההולך לגוזה את עיזיו ולחלוב את רחלותיו ולרדות את בוורתו
מצאו חברו ואמר לו מה שרוחלי גוזה : מכור לך מותר שהרי לא עשה
קצב' בדבר אבל אם אמר לו מה שעזי חולבות כך וכך מכור לך אסור
אף על גב דממלא קא רבו ופשוט' לא קשיא דהתם לאו מיניה קא רבו
דחא אי שקילי ליה להאי חלב אתי ואחרינא חבא גבי קארי מיניה קא
רבו דחא אי שקילי ליה להאי קארא לא אתי אחרינא חילכך כי שביק
ליה התם לית ליה בגייה פסידא ושפיר דמיין וכן הלכתא :

מד וכן מותר לומר לחבירו הילך מאה דמי חבית זה ותמכרנה
בחנות מעט מעט ופאי דתרויח נפלוג בינינו ואם
החמיצה מכאן ועד יום פלוני יעמוד ברשותך ותחזור לי המעות ואם
החלה או הוקרה תעמוד ברשותי ויהיה לעצמי הרי זה מותר ואין כאן
משום אגר נטר לי שבוין שמקבל על עצמו חזול וחיוקר קרוב לשכר
ולרפמר הוא נקרא וברגס"ינן באי זהו נשך אמר אביי שרי ליה לאניש
למימר לחבריה הילך ד' זוי דמי חביתא דאמרינן אי תקפה ברשותך אי
יקרא וייל' ברשותאי וכן פריש על דרך שכתבו שזוהי דרך העסק
הרא"ב ז"ל אך אם היה דרך חוב פפר"ש ז"ל כי מקבל פריה וקרא
וילא מאי הוי דחא אמרינן א"ל רבא לרב אשי חזי מר רבין דקא אכלי
רבייתא אמר ליה מאי הוי יהבו זוי אחרינא בת שרי ואמרינן ליה אכחרי
לן בשבת וא"ל שפיר עבדי דאחלא לא יהבי זוי : והאי מטיקרא בת שרי
אי חטרא חטרא אי חלא חלא : ובשבת הוא דקא מבחר נפשיה אלמא
טעמא

אפילו בקיבוע זמן כאשר נכתב במקומו : דאיכא למימר דכי שרינן
בעלמא לאוולו כי איתנהו הוא מכוס דמסתמא אמרינן דהאי חלי דמויל
לאו מכוס דסקדים המעות עד שהמוכר מתעבב : לתת לו יומא שמכר הוא
דהא בידיה הוא ומאי למיסב ליה אימת טירא כשיבא בנו או כשימלא
מפתח וה"ל כאלו קנאם מעתה

קנין גמור כלכתב הריב"ש ז"ל :
חלא מדעתיה הוא דמויל גביס
אבל כשהלועים בני זרת וקונה
אותם ע"מ ליתני כשהם בני חנם :
הסתא מיהא אין בני חנם בידו
ליתנם ללוות כשיראם כי פדין
קטנים הם וע"כ לרדך להטעם
על שיגדלו : ואי יסיב ליה טפי
מעשרה דאולי בוזא מחוי כמויל
בשביל שמקדים המעות וממתיין
על שיהיו הלועין גדולים ודמי
קלת לאית ליה אחראי : דכי יסיב
להתם מחוסר גוביינא הכי נמי
מחוסרי טעורא : וקא דחשבנן להו
כאלו הן בידו כדברי הטור ז"ל
היינו לענין הגדלות דכיון דממילא
קא רבו דיינינן להו כעשויות כדר :

מד וכן מותר לומר לחבירו
וכו' שם בסמוך :
ומה שפירשם בראב"י ז"ל דרך
עסק ועמו הסכים רבינו : הוא
חלי חמום לפי לשון המימרא כי
הוא פירש שאמר הילך דמי חבית
ותמכרנה בחנות מעט מעט ומאי
דחרייה בה נפלוג בינינו וכו' :
דאלמא חריין דהיינו מה שיעלם
עוד בלמים כמסירתה ממה שסוה
עתה הם חולקים ביניהם בשוה
ואינו כלל לז"ה : ומשמעות לשון
אביי לאו הכי הוא : דקאמר אי
יקרא או זילא ברשותי ויקרא ודאי
דומיא דזולא הוא דכי יסיב דזולא
ברשותי היינו שקבל עליו כל צדו
שכל מה שחשום ותמכר בפחות
מהלמים שנתן לו משוויה יפיה הכל לחשבון בעל המעות : ה"נ אי יקרא
היינו שכל מה שחשום יתור ותמכר טפי מהלמים שנתן לו יסיה הכל לבטל
המעות : ולרדך שנאמר לדעתו כפי פירשו אי יקרא אי זילא החבית
בכללם ממה שסוה עתה : למכרה כלם ביחד יהיה ברשותי : ולעולם
הריות הבא מחמת המכירה מעט מעט נחלוק יחד נחשב תמיד על מה
שסוה עתה : ה"נ אפשר דבמוכר מעט מעט נמי קאמר אי יקרא אי זילא
ברשותי דסייע בגון שבעת התנאי היה נמכר בכך וכך המדה מעט
מעט והיה שם ריות ממה שקנה ביח דלואוזה ריות קאמר שילוקו : ואם
אח"כ תתיקר המדה הקטנה או תפחות הכל יסיה על בעל המעות באופן
שלעולם בעל החבית נוטל מחמה מה שסוה עתה יתור למכור מעט
מלתכור יתד :

אך אם היה דרך חוב כפר"ש ז"ל וכו' : לדברי החוס' ז"ל מיד
דכתבו דאין לחלק בין מוכר בחבית ולוקח בטבת לשאר הסוג
דכהמוכר פירות לא מפניו בין קודם טבת לאחר טבת וכו' : ולפי"ז מאי
דקאמר ומכרי ליה בטבת לאו לעכובא הוא לאפוקי בתר הכי חלא
מעשה שהיה כך היה ובטבת זו ילך רש"י ז"ל :

והנה סברת הראב"ד ז"ל ורבינו ז"ל דמפני שהוא דרך עסק מותר
שאלו היה דרך מקח אסור : לכאורה היא תמיהה שיה נראה הפך שטת
כל דיני רבית דלעולם אמרינן להקל טפי כשהוא דרך מקח מכשהוא דרך
עסקא כיון דעסקא יש בו בהכרח חלק מלוה : וכיון שהסוגיאם והעניני'
שום ה"דך נחמיר במקח טפי מדעסקא :

ונראה לומר בטעמם דכשהוא דרך מקח כשהחמיצה נשאר
המעות למפרע חלא המוכר בחזרת הלוואה ובשלמא על
טבת דק הוא סיהי האחריות על המוכר משום דמעקרא נמי הוי חלא
והוי במקח טעות ואין כאן צד רבית דאפילו לא נחן לו מעות אין המקח
קיים : אבל משבת ואילך דאיכא למימר שאת"כ החמיצה אם אחריות
זה הוא על המוכר : נמצא שמקבלו עליו בשביל המעות שהם חלו
כהלואה : ואין לומר שכנגד זה מקבל עליו לוקח ויקרא וזולא והוי קרוב
לזה ולזה : דיוקרא וזולא ליכא חלא כשלח החמיצה : וכשלת החמיצה
סוה חביתא בחזקת לוקח היא וסיה שלו לגמרי ולמה לא יקבל עליה
זולא ממה שסוה שלו : ומה שזעלתי יש למוכר ממה שמקבל עליו הלוקח
אחריות דבר שאין למוכר חלק בו כלל : אבל כשהוא דרך עסקא מיד יש
למוכר שותפו וחלק בהם שימכר מן היין : ופי' מקבל עליה מוכר אחריו
דחמנן בכל זמן ש' דמשום דלוקח נמי דהיינו בעל המעות מקבל עליה
זולא

זולא לכולא חבונא . אף מולק המתעסק . ונמלא זכנגד זה . כן
אפשר בטעמא ז"ל : אמנם סתו ז"ל סוברים בהפך דמפני שהוא לרך
מקח מותר שאלו סיס לך עסקא הים אסור כלתבו גפי דולת דבני מר
עוקבא :

ולענין הלכה נר' לעבדין

קולו דמר וקלי
דמר בזה האופן . כשהוא לך
מקח אף על גב דהרבי ורבינו
סוברים דלוקא עד טבת מותר
לקבל אחריות החומץ אבל מטבת
ואילך לא . הרי סתו סוברים
לדין לתקן בין לוקח בטבת לשאר
שנה וכתב הרב ז"ל ב"י דכיון
למילי דרבנן הוא גרסא דסמכין
אדתו . וכשהוא לך עסק על
האופן שמפרש רבינו . נראה
לקבל אחריות החומץ מותר
לכ"ע אפילו לאחר טבת לא
הסופי שחזרו כן גבי גכר מסו
דכל שהחמין לעולם מתעורר
להחמין והו' מקח טעות . וא"כ
בעסקא נמי כשהוא מותר דמי חביו
ואומר שימכרנה בחנות בתורת
עסקא . אלא התמילה אח"כ
אמרין דמעקרא נמי הו' חלל
ואינו אחרת . ה"ב דמי ולא חלל
נמלא דגם התוספות ידו להחבי
ולרבינו ז"ל דשרי בעסקא אחריות
החומץ . ואי לאו דמסתפינא

אמינא דלרוב בעסקא אפילו אי לא קביל עליה בעל המעות וקרא
וזולא מותר המעסק לקבל אחריות החומץ . דאפילו לא יקבל עליו
ממילא אמרינן אי חמלא ללא חללא יהיב דמי . אף לקבלת אחריות
שאר קלוליס כהא נראה דפליגי . דלחו' אסור בעסקא . ולכך רבותא
מותר . ושייכי דברי הרב ז"ל דדרכנן מקלינן :

מה וכן

מותר לקנות וכו' . דף ע"ג ע"ב . וכבר נתבאר
לרבינו וסיעתו דוקא עד טבת מותר ובתרי הכי לא
וסתמו' חולקים בזה . ועקר טעמא כחבונא בסוגיא דלעיל דבור אי
תקפס וז"ל וא"ת אכתי בי לא אחני נמי יכול לתזור בו אי תקפס דמקח
טעות הוא וכו' . דא"ר חנינא בהמוכר פירות גבי מוכר יין לחברו
והחמין ל"ס אלא בקנקנים דלוקא אבל בקנקנים דמוכר מלי א"ל הא
חומר וזה הנקנך וכו' . ובסוף פרקא נמי אמרינן גבי רבין ליהבי זוזי
אחרתא בתשרי ומבשרי ליה בטבת וקאמר אחרתא יהיב חללא לא יהיב .
ואין לחלק בין מוכר בשתרי ולוקח בטבת לשאר השנה דהמוכר פירות
לא מפליג בין קודם לאחר טבת . לכך נראה דתקפס דהכא לאו היינו
שהחמין חללא ק' קול בעלמא וכו' עד כאן :

הנה

מה שהכריח לבעלי התוספות לומר דכל זמן שהחמין הו'
מקח טעות הוא מההיא דהמוכר פירות :

ואני

בעניי שמעתי ולא אבין דהא סוגי' הגמרא להחם הכי איתא
המוכר יין לחברו והחמין אינו חייב באחריותו א"ר יוסי בר
חנינא ל"ס אלא בקנקנים דלוקא אבל בקנקנים דמוכר א"ל הא חומר
וזה הנקנך . ופרקי ובי הו' קנקנים דמוכר מאי הו' לימא לא איבעי לך
לשהויא . לא תריב דא"ל למקפס וכו' . הרי בהדיא דוקא כי אמר
למקפס בעינא קיימ' באחריותה דמוכר אם החמין אבל פסלוקא סתם
ולא קאמר למקפס . אף אחריות החומץ על בעליו ללא איבעי ללוקח
לשהוי . וא"כ בהך דמבשרי בטבת כיון דלא קאמר בהדיא דבעו
להחמין עד אחר זמן יהוי כמו למקפס . ע"כ ז"ל דלפחות עד טבת
דוקא . דאי דתריב הכי לאו דאמרי הכי בהדיא דבעי למקפס אין
האחריות על המוכר דא"ל לא איבעי לך לשהוי כולי האי ללקח .
כההיא דהמוכר פירות דוקא לה אחר טבת כי ה"ב דלא תקפי אסוגיא
דהכא . ולפ"י בההיא דא"ר יוסי אחריות דמוכר ע"כ לר' יוחנן
דאי תקפס דרש דך כי ה"ב דהיקוס דרשותיה דמוכר אפי' אחר טבת
דהו' כמכר' למקפס וכו' ע"כ . אם לא שנמילא לתקן בין קודם יין מעט
בקנקנים דמסתמא לעשו לשותו מיד כשהוא פני . ובין קונה סרבה
דמסתמא הוא לשמרו ואין צריך לפרש :

והטור

סי' קע"ג כהה מותר להקדי' מעות על יין בשעת הכזיז
ע"מ סתו לו יין טוב בניסן וכו' . וכתב הרב ב"י אפשר
שכך פיתה גיר' ספריו ואפשר שגירסתו כגיר' דין אלא שכתב ניסן
במקום טבת ללמדנו דלאו דוקא בטבת דה"ה בניסן או לכל ימות השנה
כמ"ס הסוס' . ומ"מ יס' לגמגמ אס' רבינו סובר כדעת הסוס' שברי
משום דאין לתקן בין דוקא בטבת לאחר טבת העמידו דין דאי תקפס
דלאו היינו החמין אלא נתקלקל ורבינו כתב אם החמין וכו' . לפיכך
ז"ל גירס' ספריו היתה ניסן במקום טבת או סובר שדורר היין הוא
עד ניסן ושני ליה בין קודם ניסן בין לאחר ניסן . והשתא דהמוכר

פירות קודם ניסן הוא וכן הרמב"ם שאלו ליה בין קודם טבת לאחר טבת
ולפיכך כתב בפר' ח' מהלכות מלוה אם החמילה במקום תקפס האומר
בסמוך . ואין להקשות דאפי' דתרי טבת נמי ה"ל למשרי כלשרינן באחרית
בהדיא אי תקפס דרשותך בדלין שאתר זה . ד"ל דשאני הכא כיון דלא
אחני בסדיה מעקרא כי שדיק ליה
השתא למבשרי' מחזי כאגר נטר .
אבל כי אחני מעקרא כיון דקרוב
לזה ולזה הוא שרי כ"ל ע"כ :

והם דברים חמוסים בעיני
מתלם במאי דמסיק דלמור
ז"ל הדין דהמוכר פירות קודם ניסן
הוא וממילא להרמב"ם ז"ל קודם
טבת . קשה דא"ל לומר כן בשום
חד מנייהו . דא"כ לדידהו ע"כ
הדין דהמוכר פירות היינו ממש
כשהוא דסוגין דמבשרי ליה בטבת
דאמר' דמעקרא חמרא חמרא
וכו' . וזה ליתא דהמור ב"ה
סי' ר"ל כתב כ"ז לא איירי אלא
בשלא ערה הלוקח את היין אלא
הניחו בתוך כליו של מוכר וכו' וכ
נמי בכליו של מוכר ולא א"ל
למקפס שאין המוכר חייב
באחריותו אפי' החמין תוך ג' ימים
כראשונים אינו חייב באחריותו
שאנו אומרים יין היה כשמכרו
המוכר ומול הלוקח גרס לו להחמין
וכו' . ואם איתא דקודם ניסן
איירי דהיינו הך דמבשרי ליה

דהכא . אחרי אינו חייב באחריותו היכא דלא קאמר למקפס והכי קאמי
יין ה"ה ומול הלוקח גרס וכו' דהא כיון דקודם ניסן הוא מקח טעות
הו' דלדין כיון דהחמין עתה מעקרא נמי איני חללא דאמרין דמסתמא
דמעקרא חללא חללא וכו' . ואע"ג דלא מיירי דמפרשי רבנן למקפס
ולאו מולא דלוקח גרס . והרמב"ם נמי כתב בפ"ו מהלכות מכירה מוכר
לו יין וברי הוא בקנקניו של מוכר והחמין אם א"ל למקפס אינו צריך
והחמין מחזיר ואומר לו ברי ייך וקנקנך שאני לא קניתי לשותו אלא
לכסל מעט מעט ואם לא אמר למקפס הוא אינו יכול לחזור שהרי אמר
לו למה לא שתית אותו ולא היה לך לשותו עד שתחמין ע"כ . ואי קודם
טבת הוא מת' טעמא הוא לא היה לך לשותו עד שתחמין הא מתחלתו
הוא שהחמין . ותו במאי דלחם קושייתו דקאמר דשאני הכא כיון דלא
אחני בהדיא וכו' דהא ודאי בשני הדינים מקבל עליה וקרא וזולא .
ואי כי אחני תשיב קרוב לזה ולזה להחיר . כ"ש כשהוא החנם היה לנו
להחיר . דהא לעולם דענין רבי' מחמירין טפי במהרה מעקרא
מכשאינו משהה כדאשכחן כמשה ענינים פשוטים אין להאריך ואם כן כי
שדיק השתא למבשרי למה נאמר דמסוס אגר נטר הוא אדרבא נאמר
דמסוס דכל קת קביל עליה וקרא וזולא ואלו הו' מולא לא היה מגיע
סוס הפסד למוכר . משום הכי כנגד זה שדיק ליה השתא למבשרי .
אשר לכל זה נראה דלמבשרי רבותא ז"ל דסבר דעד טבת דוקא או
סגירת הטור ז"ל עד ניסן דוקא . אית' לאוקומי הדין דהמוכר פירות
אחר טבת או אחר ניסן . דהשתא אין הכרח לומר דמעקרא נמי הו'
חללא דלמא מטבת או מניסן ואילך נחמין . הילכך כי לא אמר
למקפס אינו חייב באחריותו דמאי א"ל למה לך לשתי וכו' :

מו וכן
אחולי מחלי גוף הואיל ולא פסקת עממא ומדעתך
מוחיים לך ואין מוכרים לומר בשבך מעותיך שהיו בטלות אללנו מחסה
בעלמא הוא . וכתב ע"ז הר"ם ז"ל ולבי מהסס להחיר הדבר דמלישנא
דמחמין משמע הא דלא אסור רבית מאוחרת אלא בשא"ל בשביל
מעותיך שהיו בטלות אללנו . היינו היכא דשלה לו אחר שהחזיר מעותיו
אבל בשעת פרעון מחזיר לו יותר מתקני אפילו בסתם ע"כ .
נראה שהדין בדברי רש"י דאפילו נתן לו בשעת הסדרת מעות בסתם
מותר ובהדיא כהר הטור ז"ל סימן ק"ס שרש"י ז"ל מתיר בזה
ובעניינא לא ידעמי סיכן מצאו בדבריו שמחיר אפילו בשעת מקח מעות
שהרי הוא ז"ל לא הזכיר אלא שלא פסק עממא ומדעתך נתנו לו אבל
לא אמר שהמחנה היתה בשעת הסדרת המעות ואין הכרח מדבריו ע"ז
להקשות עליו :

ויותר
אני תמים מה"ה ז"ל שהדין בהפך בפ"ט שכתב דין הלוקח
חטים ד' סאין בשלש וכו' זה פירוש ההוא עובדא דרבינא
וכו' . ואף רש"י ז"ל כן פירש והטעם לפי שאין חולין ברבית מאוחרת
כל זמן שהוא אחר פרעון . ולא הזכיר בשבך מעותיו שהיו בטלות אללנו
וכו' . ברי שיחם לרש"י ז"ל פברת הרא"ש ז"ל . ולפי הנראה אין
בדבריו הכרח אם היה בשעת הפרעון או אחר כך ואדרבא אם יש קצת
הוכחה בענין זה הוא כדבין הרא"ש ז"ל מדעתך דאי דוקא אחר
הפרעון הוא הו' ליה לפרש . וכבר היה אפשר לומר דכונן הרב
המגיד

המגיד ז"ל הוא לומר דאף רש"י פירש כן לענין שיש חלוק בין סתם למפרש בספר מעותיו ולא נקח לומר דלדל"ה בעינן דוקא אחר הפרעון. אבל ממה שכתב בפרק חמשי לא משמע כן.

ואפשר לטעמא דפליגי הר"ם ז"ל וסרס המגיד ז"ל בהבנת לשון רש"י ז"ל הוא מסו' דהר"ם ז"ל סבר הו"ל ומומחני' משמע דהר"ם בעינן סתם אחר הפרעון וגם שיתן סתם כשכח רש"י ז"ל לפרש כאן דברי רב אשי אחר בלבד שהיה בסתם ולא פירש בסתם שהיה גם כן אחר הפרעון שמע מינה דסבירא ליה להיות אחר הפרעון אינו מילא ומוריד: **וה"ה** דייקא דאמר לשון רש"י דקאמר הו"ל ולא פסקא עמהם ומדעתה נתנו לך: דה"ה ה"ה מ"ה סבין מדבריו בספק ממה שכתב הר"ם ז"ל לתלמידיהם ליתא דאם לא פסק עמו מעקרא דאלו פסק אפי' לו יתנוכו אחר הפרעון ואפי' בסתם פשיטא דאסור. ומה שכתבו ומה לא יתנוכו אלא מדעת' סתם הענין כן וכו' ודאי שכל שנתנו' בשעת הפרעון אין הדבר מוכיח שנתנו' מדעת' המוטלט אבל כשהתנו' היה אחר הפרעון מוכח' מלתא טובא דמדעת' הגמ' נותנים. ואף בזה צריך תנאי ג' שהיה בסתם ולא שיתנו' בספר מעותיו. זה אפשר לדחוק ע"פ דברי הר"ם ז"ל:

ובכברת הר"ם ז"ל וסמך דין קשה לי דלדידכו צריך טעם לעובדא דרבינא דשרי ליה רב אשי סוג אחר הפרעון כמו שהבינו הם ממחני' דרבי' מאוחרת' ור"כ מאי הוה מספקא ליה לרבינא שהולך לשאל לרב אשי מי שרי. ה"ה מס' שלמה היה דכל' שלם פ"י בשביל מעותיו שרי לאחר הפרעון ואפי' נראה לדחוק דמספק' ליה אי מאי דקאמר בשביל מעותיו הוא דוקא בדקאמר הכי אבל בסתם שרי או דילמ' לאו דוקא דקאמר בהדי' אלא אפי' בסתם אסור כאשר נראה שהיה סמך דלדברי הרמב"ם אכתיו חקאי לרב אשי דידע קושטא דמחני' לפי סברת הר"ם. אמאי לא פשיט ליה ממחני' וליתא ליה תניחוס וכו' ולא ה"ל אין אחולי טעמא מנפשיה. וה"ה מחני' כדורחא ה"ה:

ותו איכא למידק על הר"ם אמאי לא מקשה על רש"י מההיא דאמר רב' להנכו דמנכרו באגי אפי' וכו' דפ"י רש"י גופיה אס יוספו לכה שכי' המחני' שברכי' דאלמא אף על גב דמוסיף בסתם: אי לאו דמסייעי הוה אסור. וכבר כתבנו בזה בחלק האבק בהך מימר' דרבא ב"ד:

ומכא לשון זה של רש"י נראה ודאי לפי פשוטן של דברים דא"הו מחלק בין הלואה למקח וממכר כדכח' סרס הגמ' בס' התוס' ז"ל. ומ"ה סבא דרבינא דהו' לעולם במקח סתיד בסתם אפילו בשעת הפרעון ובההיא דמנכרו באגי דנפשו' המעות בחורת' הלואה אסור אי לאו גמ' ע"י. מיהו אע"ג דהרב הגמ' מיייתי חלוק זה בשם תוס' לא משמע הכי בחוס' שדידינו לכתבו ע"י ולא דמי להלבוש וד' בחזרו שצריך להעלות לו סכר אע"פ שאינו אומר שיהא דר' בשביל בטול מעותיו דשאלו ה"ה שצ"ח חייב לו ע"כ. ואם איתא דמחלקי בין הלואה למכר. א"ל קמ"י מהלכו ודר בחזרו דהו"ל כלואה. ומדקאמרי דשאלו ה"ה שצ"ח חייב לו משמע דאי לא היה חייב לו עדין אלא שפורע לו ההוב היה מותר אע"פ שהיה חקף עם הפרעון:

ולענין הלכה נראה דכל שהוא דרך מקח יש להסיר בסתם אפילו בשעת הפרעון ולסמוך בזה על רש"י כפי דברי הר"ם ועל בחו' דיוק ודנ"י ועל תלמודי הרשב"א שכתב הר"ם ב"י. וכשהוא דרך לואה כיון דלתלמודי הרשב"א הוא אסור וכן לחוש' שמביא ל"י והר"ם:

להם לפני הכציר לתת לו יין בעת הכציר כשער היוצא ושפכי ליה שפי מדעתם שלא בתנאי וזה התיר לו רב אשי שהרי אין מובירין לו בשב' מעותיו שחיו במלות' אצלנו ומתנה בגלמא הוא. ועדין שאל רבינא לרב א' והלא אין הקרקעות שלהם. בי עשירים היו וכשרואים בני אדם שהניחו שדותיהם וברחו ואין נותנין כס' הקרקע למלך הם נוטלין אותן ופורעין חמס למלך ושמה חין' שאני לוקח גול הוא כדרי דקרקע אינה נגזלת ופירות גול הן השיב לו רב אשי ארעא לספקא משתעבדא ובדין הם זוכין בקרקע ומותר.

מו וכן מותר לאדם לחשבו' אריסו את שדהו יותר משאר אריסין ונמתי' לו במעות של שכירות האריסות ומותר כיצד הרי' שחיה דרך' אותה מדינה שכל בעלי השדות מפלקין אות אריסיהן משדותיהן בניסן וחאריסין נותנין בשב' הקרקע שמניחין להן באחריות ד' סאין לכל בית בור'. וזה מניחין להן את הקרקע? שיעברו אותו עד אייר ונשל מהן ו' סאין לכל בית בור' הרי זה מותר ואין כאן משום רבי' וכדגרסין בפרק אי זהו נשך אמרו ליה רבנן לרב' קא אבי' מר רבי' ב"ע שקל' ד' ומסתלקי בניסן מר נטר ליה עד אייר ושקיל שיתא אמר' להו אתון הו' דקא עבדי' להו שלא כדן ארעא לאריסא משתעבדא אתון מסלקיתו להו בניסן ומפסדי' להו בכמה אנא נטרינא להו עד אייר ומרוחנא להו בכמה:

מה וכן מ"ה אדם לומר לחבירו תן לי עכשיו מאתיים זה ואפרנס מהן את השדה שלך או אבנה מהם חנות זה כצויר נאה או בכיור נאה ואני אעלה לך מהן יותר בשבירות' ב' דינ' או ג' די' כל זה הוא מותר אע"ג שנראה ברבית מן המאתיים וזו' שהוציאו לו שאין זה רבית אלא מפני שמעלה השדה פירות יותר הרי שפרו מתרבה יותר. וכן כל חנות וכל ספינה וכל בהמה שמתיקרין בשבירות' בשביל הנויין ולפיכך ה"ו מותר בדגריס' בפרק אי זהו נשך ת"ר מפרין על שדהו ואינו חושש משום רבי' כיצד השביר שרה לחברו ב' בורין לשנה וא"ל תן לי מאתיים וזו' ואפרנס' פ'י אובל אותה בראוי לו ואני אעלה לך י"ב בורין מותר ותו אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוח פ'עמי' שמפרין על החנות ועל הפינה חנות לעשות בה צורחא כי היכי דציירי בה אינשי ושויא טפי אגרא ספינתא לעשות בה אסקריא דבין דשפירא אסקריא שויא טפי אגרא וכן הלבתא: ויש מפרשים דהאי תן לי מאתיים דקתני בהלואה ניהו ולסוף שנה מחזיר לב' ואפ"ה שרי ואין בו משום רבית. והר"ם ז"ל בך פירש וזה לשונו הן לי מאתיים זו הוציאם בזבל ולחרוש ואפרנסנה ואני אעלה לך בחבירות' י"ב בורין חטין לשנה ואחזיר לך מעותיו מותר ואין זו רבית' שכר מעותיו אלא שתוכר ממנו שדה משובחת ומעלה לו בחבירות' שדה טובה יותר משדה רעה מאתיים זו ושני בורין חטין ע"כ. וי"מ שאין חמעות חוזרין לבעלי' ולפיכך אין בו משום רבית והבי' סובר הר"ם ז"ל. וכן מותר בחנות בראמר רב נחמן אמר רבה בר אבוח פ'עמי' שמפרין על החנו' ועל הפינה חנות לעשות בה צורחא כי היכי דציירי בהו אינשי ושויא טפי אגרא ספינתא לעשות בה אסקריא דבין דשפירא אסקריא שויא טפי אגרא וכן הלבתא:

מט וכן האחרים שאין המעות חוזרות לבעלים ולפיכך אין בו משום רבית. דהא דברייתא קחני הכי מפרין על שדהו ואינו חושש משום רבית וכו' אבל אין מפרין בספינה ולא על חנות וכו'. וע"כ בהך דחנות וספינה המעות חוזרות לבעלים דהם הלואה גמורה וינהו להחזיק בהם בחנות או בחורה לפולך בספינה. ואי מפרין על השדה הוא דוקא כשאין המעות חוזרות. אמא' מפליג דברייתא בין שדה לחנות וספינה. ליפלוג וליהני כלה בשדה וליתא במה דברים אמורים כשאין מחזירים המעות אבל אם מחזירים את המעות אסור. וממילא הוה ידעינן דבחנות וספינה אסור נכ"ס. דאי בשדה אע"ג דמוציא המעות בשבח פסלים דאיכא למימר דמרבה בשכר שדה שהוא שוה מאתיים יותר אפ"ה אסור מפני שמחזיר המעות. ק"י בחנות וספינה דאסור כיון שהוא מתעסק במעות אבל במה שאמרנו ז"ל דאי הוה מחלק בשדה גופה כדאמרן. הוה אמרינא דדוקא בשדה אסור משום דכשחזיר לו המעות נמא' משתכר בתרתי בשבח פסלים גופיה דהוה טפי מאתיים ממה שהיה קודם. וגם בשני בורין יותר אבל בחנות וספינה שמחזיר לו המעות ואינו מתעסק ממה שפסולא'ם המקבל כלל רק בשכר החנות והספינה אימא שרי קמ"ל:

ועדין שאל רבינא לרב אשי וכו'. רבינא ז"ל נמסך אחי' פ'י רש"י ז"ל שכתב כן שמה ה"ן שאני לוקח מהם גול הוא בידו דקרקע אינה נגזלת והרי היא של בעלי' ופירות גול וכו'. ובתשובת הר"ם ז"ל סימן רע"ג כתב הקשה לך דהא קונוכו בשמיות' לקנות מהם היין כדאיתא פרק הגול בתרא וכו' עד לא קשיא דהא דרבינא כי ישיב זוזי קודם שנעשה היין הוה ישיב וכן כתב רש"י ז"ל עלמו וכו' ע"ס:

מווכן מותר לאדם להשכיר לאריסו וכו' ס' ואף על גב דהכא נמי יסבי בסתם בלי שום תנאי ונראה שהוא מדעת' מ"מ לא שייך בזה מחלקת הר"ם ז"ל וה"ה ז"ל בההיא דרבינא דלעיל. דהכא פ'ין דכ"ע יסבי ד' והני יסבי שתא. ודאי ליכא למימר דהא דמחלו ולמחני' איכונו דאין דרך מחנה ככך. ועדיפא ממחנה גדולה דאסור כמ"ג ז"ל דרבי' מאוחרת' כדאיתא בחלק האבק אלא ודאי בשביל שכר המתנה הם נותנים. ואנכו רבנן הו' סברי דבשביל המתנה ה' שאין כו' וקאמר לכו רבא דאינו אלא בשביל המתנה הקרקע בידם שהם משתמשים ממנו ונהנים בו:

מה וכן מותר אדם לומר שאלוהי' יתברך יתן לי פ'י דק' ס' ע"כ וסבירא דהר"ם ז"ל שכתב רבינא בשם רש"י ז"ל דהני מעות הלואה ניהו ולסוף שנה מחזירם וכו'. גם הר"ם ז"ל וכו' הטור ז"ל סימן קע"ו סברי הכי ולכאורה נראה דבר זה כיון דמוציא המעות בפרנסת השדה ע"מא ומחזירם לו בעיניהם. ה"ה מחזיר לו שדה ששם מאתיים יותר וכתמחזיר לו גם המאתיים. נמא' זה מתכנס בפ'אית' ששנה יותר השדה וגם בשני בורין יותר דק' לי לפי המפרשים:

ואורי בזה יחזיק מאי דק' לי לפי המפרשים האחרים שאין המעות חוזרות לבעלים ולפיכך אין בו משום רבית. דהא דברייתא קחני הכי מפרין על שדהו ואינו חושש משום רבית וכו' אבל אין מפרין בספינה ולא על חנות וכו'. וע"כ בהך דחנות וספינה המעות חוזרות לבעלים דהם הלואה גמורה וינהו להחזיק בהם בחנות או בחורה לפולך בספינה. ואי מפרין על השדה הוא דוקא כשאין המעות חוזרות. אמא' מפליג דברייתא בין שדה לחנות וספינה. ליפלוג וליהני כלה בשדה וליתא במה דברים אמורים כשאין מחזירים המעות אבל אם מחזירים את המעות אסור. וממילא הוה ידעינן דבחנות וספינה אסור נכ"ס. דאי בשדה אע"ג דמוציא המעות בשבח פסלים דאיכא למימר דמרבה בשכר שדה שהוא שוה מאתיים יותר אפ"ה אסור מפני שמחזיר המעות. ק"י בחנות וספינה דאסור כיון שהוא מתעסק במעות אבל במה שאמרנו ז"ל דאי הוה מחלק בשדה גופה כדאמרן. הוה אמרינא דדוקא בשדה אסור משום דכשחזיר לו המעות נמא' משתכר בתרתי בשבח פסלים גופיה דהוה טפי מאתיים ממה שהיה קודם. וגם בשני בורין יותר אבל בחנות וספינה שמחזיר לו המעות ואינו מתעסק ממה שפסולא'ם המקבל כלל רק בשכר החנות והספינה אימא שרי קמ"ל:

ומ"ש והכי סבר הר"ם כחב' הר"ם ב"י א"י על הרמב"ם ז"ל קאמר לא ידענא מנ"ל דהכי ס' שהרי ב"י העתיק לשון הגמרא בלבד ואפשר דעל הרמב"ם קאמר ע"כ. ונראה דלדק דבינו לומר דהכי סבר הר"ם דהיינו הרמב"ם וסוליא זה ממה שטענת הר"ם ז"ל דכיון דהעתיק לשון הגמרא כדאיתא. ודאי משמע ליה דאין מחזירין המעות: לדחוש כי ה"ה לפרושי בהדיא דמחזיר המעות כמו שפירשו רש"י והר"ם

וּבְרָאָה וְהָמוֹר • וּמִלֵּסָתָם מִשְׁמַע דְּדִבְרִים כִּפְשָׁטָן לְכִיּוֹן לְהוֹרִיחַ הַמַּעֲוֹת
בְּסֶכֶת הַשָּׂדֶה וְהוּא חוֹזֵר בְּעִימוֹ לְבַעֲלִים אֵין סִבְרָא לומר שִׁתְּחִיר גַּם כֵּן
הַמַּעֲוֹת :

הבי ירא ספיכת'

ועל

במזמור וכן מותר במקום שנהגו לשובר את הספינה וליטול שכרה

צמ ובן

ולענין

וְכֵן מוֹתֵר לומר לחבריו נִכְשׁ עִמִּי הַיּוֹם וְאֵנֶכֶשׁ עִמָּךְ לַמּוֹחַר

ב וכן

מזיר :

ומדברי רש"י לא אהפרס אי ס"ל מני כלדרי החוס' דדוקא

ומדברי

ובשמים

ואירא למידק לדידכו בהיילא דכני מר עוקבא יואך אפסר

三

רמז

מקום לוחר דזהכיהא הים הסוכר מקבל עליו גם הוולומ"ה
אינטריק לטעמא דחוסכא * דכ"ה ודאי נראה ללא פרי

ואפילו לסדרת רס"י בקבלת חומרת דכיון דהיול על הסוכר הלוואה גמור
לא פחתה ולא מקבל זולת • אלא ודאי הו"ל על החסדיו הוא •
וכיון שכן לטעם צריך לטעם חומרת •

ומסתברא

וַיִּנְרָא לומר למאי לא ינטרדך חוסכא בההוא דודא • היינו משום דבשלמא בספינה וכו' • כשמזנה שאם חשבר ופרעה

קד וכן הוא ענין מסופק אם יבא לידי פרעון זה או לא דלילמא לא תסבר
ומ"ה שרי בכל ענין אפי' לא היה שם כתם או קלקול מטעם סהול על
במשכיר דאולי לא תסבר ולא יפרע אלא תסבר בלבד • אבל בדודא
המקבל עליו הסוכר דמי פחתא • פרעון זה הוא ברי ודאי שהיה פותח
בלי ספק במלאכה ובסכרת הוא פורע עכ"פ • הלכך ר"ק לטעמא
דחוסבא • כי היכי ללא תקשי תיאר יפרע שמים בבת אחת דמי
השכירות ודמי הפחת :

146

זכמה

יבמה שאמרנו יבואו דברי רבינו שהם הם דברי הרמב"ם ז"ל מדוייקים שכתב מקום שהגוי לשכור ספינה וליטול שכרה אם נעברה עמין לו מה שפחתה וכו' הרי זה מותר * וכן מותר לאדם

גדולי ספר שער מו חלק ד תרומות תרומה

ולקחור דעתי עקר ישוב הענין כלשון המדכני דכל שהנפק' מכין לחועלת המפקיד אעפ"י שגם אי' בו אסור לענין שיהא ברשותו : ויש לנו לעיין אם יש לו היתר להוסיף עוד על תנאי ההלוא' קצב הסכר ולומר לחברו הילך ק"ק דינרין ויהיו לעולם לכל

המתעסק משה ונותן בחובות ודאי דכל האחריות עליו • דמה לראומר ע"מ שלא תלוס אלא כספים לאומר ע"מ שלא תלוס אלא על מסכונות : קשה לי לפ"י מאי דקאמר ואי מתעסקת במסכונות ומפסדת ועוד כלם פסידת לדידי ואי רווחת פקלת פלגא וכו' דמשמע דדוקא כשקבל עליו כל הפסד המסכונות

אחריותי ע"מ שלא תלוס אלא על מסכונות של כספים ולא תסמך אלא בקרקע ולא תלוס אלא עשרה לק' ותפול כך וכך בשכרך ובתנאי שלא תחזיקם שום זמן בידך בלי הלוואה כנ"ל ואם לאו תחזירם מיד לדי • מי נימא דכל שהוא דרך תנאי שיעש' מקבל העסקא ויהא בידו מותר להא' אם לא ימלא להלוו' בעשר' לק' כמו שהתנה ויכל להחזירם לבטל המעות ולא יתחייב בכלל • אז דלמא כל שמפרס סך קצוב משוער הדבר דהדיא תזיין שהיא הערמה מבוארת דולאי אין דעתם לקיים התנאים האלו ממא' אלא אדרב' שיעבור עליהם פיסיכי לזיקול איך רביהא : וראיתי לרב בעל ת"ה ז"ל סו' ש"צ הראה פנים על ענין כיוצא בזה בראובן שבקש למסור מעותיו לשמעון שילוס ברבית ורצה לקצץ עמו בסך מבואר ושיהא לו ג"כ כמעט בטחון גמור בקרן שלא יפסד כלל וכחב שיש תקנה לעשות כל זה צדיתר בדרך זה שראובן יקבל עליו כל האחריות וכו' אך אם שמעון המקבל פוסע בממון כ"כ שדומה הוא כמזיק בידים יתחייב שמעון באחריותו וגם יקבל עליו שלא יהא גאמן אפי' בשבועה כו' רק אם יעידו עליו הרב והס"ט

נה וכן

מותר להשכיר מעות לחברו בלשון שכיירות ולא בלשון הלואה וכלכר שזה ששוכר יצמדו בידו בעין ולא יוציאם בשום ענין אלא שיעמידם בידו כדי להתעשר בהן להתכבד מהן בעיני התגרים להוציא שם על עצמו שהוא עשיר להפקיד לו ממונם ע"ד זה הוא מותר וכלכר שלא יתחייב עצמו בהם אלא כשאר שוכר שיהא חייב בגניבה ואברה ופטר מאונסין • והא מילתא ילפינן לה ממא' דגרסינן בתוספתא משכיר אדם מעות לשולחני להתנאות בהן ולהתעט' מהן נגנבו או אבדו חייב באחריותן גיטלו מלפניו באונס הרי זה כשוכר עליהם ופטר נשתכר בהם ה"ז אסור משום רבית ואם עשה בן בהקדש מעל והא דגרסינן בפרק אי זהו גשך דאפילו בלשון

וכפ"ג וכו' • וקרוז דקרוז הוא לולאי שלא ידעו כל האחריות ושרי ליה לקצץ כדמבאר לעיל וכו' • וגם חייב מדון זה של התוס' שמתירים תנאי הטמנת כספים בקרקע אע"ג שהכל יודעים שאין כלל בדע' הנותן והמקבל שיתקיים התנאי שילוס אותו רק על כסף וזהו וישמין וכו' :

ורבאורה

איכא למידק על הרב הזה ז"ל כיון דעקר ראייתו מהאי דינא דר"י ז"ל • א"כ למא ליה מעקרא לאהדורי בתר תקנות רחוקות שיעידו הרב והס"ט וכו' לימא דיש תקנה שיהא בטוח מכל הפסד כשיתנה על האופן שהתיר ר"י • שיקבל ראובן עליו כל מין אחריות דכפ"ג מותר לקצוץ ויתנה שלא ילוס רק על כספים ויעמנם בקרקע דהשתא אם יקיים תנאי שמורים הם בקרקע ואין הם אחריות ואם לא יקיים הרי חל האחריות על המקבל • והישוב בזה מבואר אין צורך להאריך בו :

ומסיק

דבריו בזה הלשון אמנם אין ראיה מכאן שיש לחפש דדקין ודקדוקים רק להחיר הרבית דרבנן כגון הא דלעיל נותן למחצית שכר דאפי' אם היה המקבל מקבל עליו דהדיא בלא שום תנאי האחריות מ"מ לא היה אלא אסור דרבנן הואיל ואינו קולץ עמו כלום • והכי מוכח הדין מתוך הסוגיא להדיא דהכי איירי בלא קצוצה כלל • אכל נ"ד דקוצץ עמו להדיא ואם לא היו התנאים ביניהם היה רבית דאורייתא מאן לימא לן דשרי לחפש דדקין וכו' עד די לנו במה שדקדקו הגאונים הראשונים וכו' :

הנה

סגר הדלת בפנינו ולא הניח לנו מקום להכנס בו בענין אלו היתירות • גם הלוס ראינו מה שקרא תגר מהררי"ק ז"ל שרש קי"ט על מנהג לומדי ד"ה • ע"כ אין להקל בענינים חמורים כאלו ואע"ג דכפי הנחתנו אין הנותן מתנה עם המקבל שהוא יתן הריאות אלא מתנה עמו שלא ילוס להכרי בפחות מכך וכך • מ"מ הדבר נראה לעינינו שהיא הערמ' עליומה ושומר נפשו ירחק ממנה • ועם שמדברי מהררי"ק נראה דאם הנותן מקבל כל מין אחריות לאונסין וגם דגנבה ואכזה שרי לקצוץ • לא הסכים עמו הרב בב"י ובמקומו נדבר בזה בע"ה :

נד ואיכא

מ"ד מאן דמקבל וכו' • רבינו מיייתי ראיה על דין זה מההיא דחבית' ע"פ שטת הראב"ד דמפר' ע"ד עסק' ומשמע מדבריו ז"ל דלשטת סגך רבנותא דמפרשי לה בתור' מקח וממכר אין מקום לדון זה • ואחמא דהא התוס' דאולי בשטת רש"י לפרש שהיא דחביתא בדרך מקח וממכר מיייתי דין דלעיל דכל שמנה מדעת הנותן מתחייב המקבל בכל האחריות • וא"כ פשיטי' גמי דכל שמגל' דעתו מתנה שאינו רוצה שיתעסק בקיבו' • אם

הותירו לו ותניא איך הותירו לאמצע כגון שגחן לו בתורת שותפות ואוקימנא להך ברייתא בדברי יתורא בדאמר לא קני לה אלא בשנוי מעשה אלא כל המשנה ידו על התחתונה וקיימא לן כותיה ואם על השנוי לא נסתלק השתוף קל וחומר על הפשיעה ע"כ :

נד ואיכא מאן דאמר מאן דמקבל עסקא וא"ל בעל העסקא אם מפסדת בחובות בלא פסידא לדילך ואי מתעסקת במשכונות ומפסדת בלא פסידא לדידי ואי רוחת שקלת פלגא דמקבל עליה וקרא וזולא אף על גב דאמר אי תקפה ברשותך שרי • ואיכא דמקשי עליהו דא"ל דהתם דרך מקח וממכר הוא דשרי הכא הכדרך עסק אסור ולא היא שרי הראב"ד פירשה על דרך עסק שהאחר מתעסק והריות כיניהם ומקבלים בעלים יוקר וזול ומותר ואע"ג שחשותה מקבל עליו אחריות המלוה דקרוז לזה ולזה קרינן ליה ושרי • ותו ראייה מההיא דנכסי צאן ברזל דאיתיה בתור' עסק ומותר אם קבל בעל הצאן עקר וזול ואם ימותו למקבל וחולקים גזה וחלב לאמצע ואם ימותו ימותו למקבל ומשלמן ופותר בדלקמן • וכן מותר שות שכיר אשה תרגולת לחברתה לישב על הכצים בשני אפרוחים ואין בהם משום רבית וכדגרסינן בפרק אי זהו גשך ת"ר משכר' אשה לחברתה תרגולת בשני אפרוחים בשנה ואין כאן משום רבית :

נה וכן

מותר להשכיר מעות לחברו בלשון שכיירות ולא בלשון הלואה וכלכר שזה ששוכר יצמדו בידו בעין ולא יוציאם בשום ענין אלא שיעמידם בידו כדי להתעשר בהן להתכבד מהן בעיני התגרים להוציא שם על עצמו שהוא עשיר להפקיד לו ממונם ע"ד זה הוא מותר וכלכר שלא יתחייב עצמו בהם אלא כשאר שוכר שיהא חייב בגניבה ואברה ופטר מאונסין • והא מילתא ילפינן לה ממא' דגרסינן בתוספתא משכיר אדם מעות לשולחני להתנאות בהן ולהתעט' מהן נגנבו או אבדו חייב באחריותן גיטלו מלפניו באונס הרי זה כשוכר עליהם ופטר נשתכר בהם ה"ז אסור משום רבית ואם עשה בן בהקדש מעל והא דגרסינן בפרק אי זהו גשך דאפילו בלשון

רבנותא כפ"ג אסור בלא תנאי :

וכן

מותר ששכיר אשה וכו' • בדף ס"ע ע"ב ורבינו כתב כלשון הרמב"ם ז"ל בפ"ק שפדיא תמלית הבריתא בסתם ולא הוסיפו בזה כלום • ורש"י כתב אשה שיש לה תרגולת מותרת לומר לבעלת הבית כלשון שכירות חני לי בנים ואשים תרגול' עליה' ואטרח באפרוחים ואטול שני אפרוחי' בשכרי וכו' • וכחב ה"ה משמו שאין אחריות הבנים על בעלת התרגולת אבל טורח' בהם ע"כ • ואין הכונה דס"ל דלרש"י בעינן שתהא בעלת התרגולת טורח' בבני' דיקשה למא כך כיון שהיא נותנת התרגול' בתור' שכירו' למא לא נפין הבריי' כפשוט' שה' נותנת התרגולת לבעלת הבנים כדי שבעל' הבנים תטרח בהם ותחל' בעלת התרגולת בשכר התרגול' באפרוחי' דמה לי שתחן לה בשכרה אפרוחים או מעות דמי נרעא תרגולת מחנו' או ספינה שמותר להשכיר' כדי להשתמש ממנה ולהריות בה • וא"כ אמאי מצריכים שבעלת התרגולת תטרח בבנים • אלא הכונה דאע"ג דבעלת התרגולת טורחת בבנים ונראה שהוא כמו עסק בשתוף וה"ל ללא שרי בב' אפרוחים יקמ"ל דכיון דבתורת שכירות הוא לית לן בה :

נה וכן

מותר להשכיר מעות וכו' • בדף ס"ע ע"ב גבי ההיא דמרא דרב חמא כתבו החוספות ז"ל מה שפרש"י ז"ל • וזו לא הדרי בעינייהו שהרי מוציאם ולפיכך אחריותם עליו ושכרם רבית אף על פי כלשון שכירות • ועוד אי נמי מהדר להו בעינייהו לא ידוע פתחיהו נמלא שכרם בחנם והוי רבית • והקשו עליו דהדיא תניא בתוספתא משכיר אדם מעותיו אלא שלחני להטראות בהם ולהחלמ' בהם וכו' והיא התוספתא שמביא רבינו • ושטת רש"י ז"ל היא גם כן שטת הרי"ק בהלכות שכתב וזו לא הדרי בעינייהו ואח"ל הדרי בעינייהו מרא ידוע פתחא וזו לא ידוע פתחיהו וכו' • נראה מדבריו ז"ל דבזווי אע"ג דהדרי בעינייהו הואיל • ולא ידוע פתחיהו אסור וזה בדברי רש"י ז"ל ודלא כחוספתא • וכן הבינו האחרונים ז"ל בסדרת הרי"ק ורש"י ז"ל • והוצרכו לומר דלדידו סך חוס פתח לאו דהמכא היא הואיל ובגמרא פליג עליה דכחב הרב ז"ל בב"י :

ובעניינתי

נראה דבר זר שהגאונים האלו ז"ל יפסקו הפך החוספתא כיון שהוא נגד הסדרא הישרה • דהא כשה נותן המעות בתורת שכירות דוקא להחלמ' או להטעטר שאין הלווק מוציאם אלא מחזירם בעין • אין כאן רבית כלל אלא שכירות בעלמא בכל שאר כלים ולמה יהא אסור • ע"כ אפשר לומר דתוספתא דייקא בלישנא דקתני משכיר אדם מעות לשלחני לה טנאות וכו' • קתי

הוא דמותר : אבל אי הוה חזיה חלק בהפסד המסכונות גם על המקבל היה אסור וזה ודאי אינו וכלי ספק דעדיפא מינה ה"ל לאשמעי' דאפי' כי אמר אי מתעסקת במסכונות נפליג ברוח' ופסידא כפי דרכי היתר • כל עסקא שרי • דהא באומר ליתק חטין ולקחט שעורים דאמרין אם פתחו פתחו לו • דמינה ילפינן דכשאומר ע"מ שלא תלוס אלא על מסכונות כסף ותעמין וכו' • דאם שנס תייב זה בכל האחריות ודאי דאם לא שנס ופלוס על מסכונות והטמין נשאר הענין תורת עסק דעלמ' לענין הפסד והריות • וא"כ גם כשיאמר שאם ילוס על חובות יהיה כל האחריות על המקבל • לא יטעך לומר ואי מתעסק במסכונות ומפסדת כולא פסידא דלי • אלא ישאר הענין ככל עסקא דעלמא • ושנא אפשר לומר בישוב הכל לכונת רבינו להחיר אפי' בלא סגון תנאי שיגלה דעתו דלא יתחא ליה בחובות • אלא דאפילו כשמורה היוחו חפץ שילוס על חובו' כשכיל היות שיהא מרובס אבל אינו חפץ באחריות דהשתא אינו משכ' אפי' שרי כשמקבל אחריות כל המסכונות כשהיא דחב יתחא למאן דמפרס לה בעסקא אבל להפך

דבנותא כפ"ג אסור בלא תנאי :

מותר ששכיר אשה וכו' • בדף ס"ע ע"ב ורבינו כתב כלשון הרמב"ם ז"ל בפ"ק שפדיא תמלית הבריתא בסתם ולא הוסיפו בזה כלום • ורש"י כתב אשה שיש לה תרגולת מותרת לומר לבעלת הבית כלשון שכירות חני לי בנים ואשים תרגול' עליה' ואטרח באפרוחים ואטול שני אפרוחי' בשכרי וכו' • וכחב ה"ה משמו שאין אחריות הבנים על בעלת התרגולת אבל טורח' בהם ע"כ • ואין הכונה דס"ל דלרש"י בעינן שתהא בעלת התרגולת טורח' בבני' דיקשה למא כך כיון שהיא נותנת התרגול' בתור' שכירו' למא לא נפין הבריי' כפשוט' שה' נותנת התרגולת לבעלת הבנים כדי שבעל' הבנים תטרח בהם ותחל' בעלת התרגולת בשכר התרגול' באפרוחי' דמה לי שתחן לה בשכרה אפרוחים או מעות דמי נרעא תרגולת מחנו' או ספינה שמותר להשכיר' כדי להשתמש ממנה ולהריות בה • וא"כ אמאי מצריכים שבעלת התרגולת תטרח בבנים • אלא הכונה דאע"ג דבעלת התרגולת טורחת בבנים ונראה שהוא כמו עסק בשתוף וה"ל ללא שרי בב' אפרוחים יקמ"ל דכיון דבתורת שכירות הוא לית לן בה :

נה וכן

מותר להשכיר מעות וכו' • בדף ס"ע ע"ב גבי ההיא דמרא דרב חמא כתבו החוספות ז"ל מה שפרש"י ז"ל • וזו לא הדרי בעינייהו שהרי מוציאם ולפיכך אחריותם עליו ושכרם רבית אף על פי כלשון שכירות • ועוד אי נמי מהדר להו בעינייהו לא ידוע פתחיהו נמלא שכרם בחנם והוי רבית • והקשו עליו דהדיא תניא בתוספתא משכיר אדם מעותיו אלא שלחני להטראות בהם ולהחלמ' בהם וכו' והיא התוספתא שמביא רבינו • ושטת רש"י ז"ל היא גם כן שטת הרי"ק בהלכות שכתב וזו לא הדרי בעינייהו ואח"ל הדרי בעינייהו מרא ידוע פתחא וזו לא ידוע פתחיהו וכו' • נראה מדבריו ז"ל דבזווי אע"ג דהדרי בעינייהו הואיל • ולא ידוע פתחיהו אסור וזה בדברי רש"י ז"ל ודלא כחוספתא • וכן הבינו האחרונים ז"ל בסדרת הרי"ק ורש"י ז"ל • והוצרכו לומר דלדידו סך חוס פתח לאו דהמכא היא הואיל ובגמרא פליג עליה דכחב הרב ז"ל בב"י :

ובעניינתי

נראה דבר זר שהגאונים האלו ז"ל יפסקו הפך החוספתא כיון שהוא נגד הסדרא הישרה • דהא כשה נותן המעות בתורת שכירות דוקא להחלמ' או להטעטר שאין הלווק מוציאם אלא מחזירם בעין • אין כאן רבית כלל אלא שכירות בעלמא בכל שאר כלים ולמה יהא אסור • ע"כ אפשר לומר דתוספתא דייקא בלישנא דקתני משכיר אדם מעות לשלחני לה טנאות וכו' • קתי

נדרים ספר שער מו חלק ד חרומות תרומה כב

קחני בכתם משכיר אדם מעית להתנאות וכו' . דאע"ג דאיכא למימר ארחא דמלתא גקטא מ"מ טפי כ"ל למנקט סתמא ככולל . אלא נראה דלאו בכל שוכר מעות להתנאות שריין אלא דוקא בשלחני דמוכחא מלחא דודאי לאו להוויאם שוכרם אלא דברים כפשיטא ששוכרם להתנאות או להתעטר וכן כל כיוצא בשלחני שמוכח מחוץ סענין ולפי מה שהוא אדם לאדעתא דהכי שוכרם ולא לכוונה אחרת אבל בסתם כל אדם דליכא הוכחה דודאי אדעתא דלהתעטר וכו' לוקח אותם ואפשר שאומר כן ואח"כ יוציאם . איכא למימר דאע"ג דהמשכיר נותנם לו בהורח שכירות כדי להתעטר וכו' . דעמו הוא צמא שמקבל השכר אע"ג דלא ידע פתחיהו . משום דאולי יוציאם השוכר ויתנהג בכם . וכי היכי דגבי כלים לחו' שריין אף על גב דלא הדרי בעיניהו משום דאין השכר בעבור הלוואה שיש לו רשות להוציאם אלא משום דאם אולי יתזירנה בעין וישתמשם הוא ממנה תפחת . ה"נ בזווי לרש"י ז"ל איכא למימר לאסורא לכל דלא מוכחא מלחא שהוא ודאי להתנאות אמריין דאין השכר בשביל מה שמשתמש בהם בעין אלא בעבור מה שיצאנה הלוואה אס' ויציאם וי"ל דהו' רבית ואסור . וזה הוא מה שהוא אסור כפי דיוק לשון הרי"ף ורש"י ז"ל אבל כשהוא ודאי אדעתא דלהחזירם בעין כגון שלחני וכיוצא בו . גם הם יודו דמותר . ואפשר דבריינא גופה מפרשא מאי דייקין מינה דקאמר' תו נשכר בהם ה"ו אסור משום רבית כדמיייתי רבינו . והיינו דאם שכר כדי להתנאות ואח"כ זה השוכר נשכר בהם שהוציאם והריות בהם . גלה דלמפרע אדעתא דהכי שפרס הלכך אסור משום רבית :

והשתא איבעי לן לברורי היכא דבעל המעות מקבל עליו כל מין אחריות לאונסין וגנבה ואבדה אי שרי ליה ליטול שכר קצוב עליהם אפילו להוציאם או לא . והוא ענין צריך מאד לזמננו זה . ע"כ אנכי בקצור תמלית מה שהשגתי מדברי הפוסקים ז"ל אשר בידי בזה הכדון :

הנה המרדכי ז"ל הביא בשם מה"ס ז"ל ושאלת על הבחור שהלוה לך מעות ואתה נותן לו הוצאה והוא חוזר עם בך . אם מתחלה היה התנאי ביניכם שילוח לך מעות ואתה נותן לו הוצאה והוא חוזר עם בך . מ"מ כיון שהיה התנאי כך שילוח מעות אסור וכו' . ואף על פי שהבחור קבל עליו אונסין כיון דאחריות דגנבה ואבדה עליך אסור משום רבית כיון שאתה קצבת עמו לתת הוצאה ה"ל רבית קצוצה כדאמרין קצבת חמא הוה מוגר זווי בפשיטא דיומא וכו' . וכן משמע בחוספתא וכו' . משמע דאפילו כה"ג דאחריות לאונסין על הנותן ואחריות דגנבה ואבדה על המקבל לא שרי לנותן לקבל שכר מעותיו אלא בכה"ג להתנאות וכו' . עד אבל הלוואה אפילו מקבל נותן אחריות אונסין אסור ליטול שכר מעותיו ולא דמי להאי דאמרין האי קרוב לשכר ורחוק להפסד הוא ומשני כיון דמקבל עליה יוקרא וזולא קרוב לזה ולזה הוא ומהם דא"ר דהיי"ב זווי אחרתא וכו' . דשאני התם דדרך מקח וממכר הוא דרבנן אבל בהלוואה אסור כדפרישית . אבל אם כך הוא שנותן לך הקרן במתנה גמורה שאם תרצה לעבדו הרשות בידך . כה"ג מותר ע"כ . ממרוצת לשוני משמע שדקדק מהחוספתא דזו ואמני שקבל הנותן אונסין בלבד ולא גנבה ואבדה . מ"ל לא שרי אלא להתנאות . אבל אם היה מקבל גם אחריות גנבה ואבדה מותר בכל ענין ואפילו שלא להתנאות . וכן הבין הרב בעל ת"ס ז"ל סימן ש"ב וז"ל בגליון בחוספות גבי הא דמעו יתומים כתב דנראה דהיכא דכל האחריות על הנותן שרי אפילו לקצוץ דאין כאן מלוה אלא פקדון ושכר מעותיו נוטל . ובחוספתא שרי להשכיר מעות לשלחני משום דמחזירן בעין וזה"ל אפילו אם השכירם להוציאם דשרי כיון דאחריות על הנותן כשהמקבל מוציאם וכ"כ ר"ת בחסותו . והחוספות והס' מג' מוקמו הדיא דרב חמא שהיה מקבל עליו אחריות אונסין וכו' . עד והשתא מדברי גליו' דלעיל מבואר דכל היכא דאין הנותן חושש כלום אחריות הקרן מותר אפילו לקצוץ . והחוספות נמי לאוקמו הדיא דרב חמא מקבל אחריות אונסין ואפ"ה אסור ז"ל דוקא משום דלא היה מקבל עליו רק אחריות אונסין ולא שאר אחריות כמו גנבה ואבדה . אבל אם היה מקבל גנבה ואבדה הוה שרי . והכי משמע לסדיו בחסות מהר"ם בהסוד פקרא על א' שקצב עם בחור וכו' . וכן בא"ז דלעיל מוקי רב חמא שהשוכר קבל עליו אחריות גנבה ואבדה . משמע נמי דאי לא הכי שרי . אמנם מסד"פ דחסות מהר"ם איכא למידק איפ"כ דכ' בסוף היתר שהבחור יתן המעו' ל"ה במחנ' משמע להדיא שאפילו אם קבל אחריות גנבה ואבדה ואפ"ה פשיעה לא מהני אלא"כ נתן לו בנחתה . אף י"ל דעדיף טפי לבחור ליתן במתנה וכו' ע"כ . הרי בהדיא שהביא כמה רבוותא דסגרי להיתר בקבלת כל האחריות והבין כן מתשובת מהר"ם ז"ל כדכתבין :

אך קשה לי על הדיוק שרצה לדיוק מסוף דבריו דמללא אשכח גווי' דהיכא לא לא כשיחן במתנה גמורה משמע דאפילו אם קבל כל האחריות לא מהני והוכרתי בעציר זה לדחוק עלמו דע דיקטפ

וכו' . ולע"ד אחר המחילה אין מקום לזה כלל דמהר"ם ז"ל בחסותו לא מהדר איכו לאשכוחי גווי' דהיתרא אלא משיב על מה ששאלו ממנו . ומוכח מלשונם שהשואל עלמו כתב לו שהבחור נתן לו הקרן במתנה גמורה . וע"ז השיב אם כך הוא שנתן לך הקרן בנחתה גמורה כלומר כמו שכתבת אה"כ כה"ג מותר .

ברשון שכירו' אסור ובדגריסין רב חמא הוה מוגר זווי וכו' : הוא סבר מ"ש ממרא וקדרים אלמא דאסור התם הלורה היה מוציאם בעיניו ולפיכך אסור אבל באן שמעמדין בעין ואינו משרת ברון מותר :

והרב ז"ל בב"י סימן קע"ו אחר שהביא בקצור דברי הרב בעל ת"ס ז"ל בענין זה של קבלת כל האחריות : כתב ומ"מ משמע שאין לעשות מעשה להיתר ע"כ . ותמיהני פה קדוש יאמר כן כי אחר בקשת המחילה מעצמותיו הקדושים מה שחש הרב בעל ת"ס שלא לעשות מעשה להיתר הוא על מה שרצה הוא להוציא היתר באופן שיפאר המלוה בטות דהיינו כשיקבל המלוה כל מין אחריות ויטול לעטון על הלוה טענת פשיעה ולא יהא נאמן לומר שלא פשע אלא בעדות הרב וס"ל וכו' . דבכה"ג קבלת האחריות מלחא דבדיוחא היא דלעולם הוא בטות בטענת פשיעה והיא קאמר דאין לבקש דדי היתר כאלו אלא ברבית דרבנן ולא בקוצץ שהוא דאורייתא . אבל לא דיבר כלל להחמיר היכי דמקבל ממש כל אחריות בלא שום תנאי אחר . ובזה אין מקום ג"כ למא' שהקשה עליו ה"ה מוהרש"ך ז"ל ח"ג סימן קט"ו ע"ס . מלב' שלע"ד אותה הקושיא מתיישבת מאליה אין להאריך :

והטור ז"ל סימן הע"ו כתב בשם הרב רבינו ישעיה ז"ל שלא היתרו אלא עסקא למתנת שכר בלא קנייה אבל אם קנץ בדבר ידוע אפילו כל האחריות על הנותן אסור מוכח דמחזי כמלוה ברבית ואחי לאחלופי ברבית גמורה ע"ס :

וכתב ע"ז הרב בב"י מדברי מהר"ק בשרש קי"ט משמע דלא אסר רבינו ישעיה אלא כשהנותן מקבל עליו אחריות לאונסין ולא מגנבה ואבדה אבל אם מקבל עליו אחריות מגנבה ואבדה מותר לקצוץ וכדמשמע מתשובת מהר"ם שכתב המרדכי וכו' : ואין ג"ל דכיון דה"ר ישעיה לא אסר אלא משום דמחזי ברבית אפילו קבל אחריות דגנבה ואבדה אחזי מחזי כמלוה ברבית ואפשר דגם מהר"ם יודע בכך . ומ"ס באותה חסות ואע"פ שהבחור קבל עליו האונסין כיון דאחריות דגנבה ואבדה עליך אסור . לא כתב כן אלא כי היכי דליהוי רבית קצוצה אבל אה"ג דאפילו קבל עליו הנותן אחריות גנבה ואבדה אסור משום דנראה כמלוה ברבית עכ"ל . ומה שדחה ז"ל דברי מהר"ק ז"ל משום דטעמא דמחזי כמלוה ברבית שייך ג"כ בקבלת גנבה ואבדה . יש לי להלין עליו ז"ל דבשלמא בקבלת אונסין בלבד איכא למיחש דילמא אחי לאחלופי במלוה ברבית גמורה משום דגבי הלוואה כי נמי קביל עליה אונסין לא פקע שם הלוואה מינה . דמ"ס הו' אסור למר מדאורייתא ולמר מדרבנן . כדכתבין בתלך האבק סימן י"ז . לפי שהשכר ודאי הוא בשביל שי כול הלוה להוציא המעות ולשכר בהם . ולא חשיב קבלת האונסין אחריות כ"כ גדול שנאמ' שהשכר הוא בשביל אחריו זה הלכך כה"ג בפסקא נמי אסור כי היכי דלא ליח' לאחלופי במלוה . אבל בקבלת כל האחריות גם דגנבה ואבדה כבר פקע שם הלוואה מיניה ונשאר הדבר כפקדון גמור כדברי גליון החוספות דמיייתי בת"ס ז"ל . והשתא ודאי קבלת השכר לא שריין לה משום מה שמוציא המעות . אלא מפני שמקבל עליו הנותן אחריות בולל כזה . ומ"ס שכתב מותר הלכך בעסקא נמי כה"ג שמקבל עליו כל האחריות גם דגנבה ואבדה שרי לקצוץ . דהשתא לא דמי להלוואה אלא לפקדון :

ותו כפי סדרת הרב בב"י דרבי ישעיה אסר אף בקבלת גנבה ואבדה . קשה טובא לכאורה . דאע"ג דלפי עמ' ז"ל סברת מהר"ם לאסור . הא ודאי אין להבקים דרבוותא טובא ז"ל סברי להיתר כל הנסו דמיייתי הרב בעל ת"ס הגליון וחסות ר"ת והחוספות והס' מג' ז"ל דודאי לדידע' כיון דבקבלת אונסין הו' אבק כדכתב הרי"ב ז"ל . ממילא בקבלת גנבה ואבדה מותר לגמרי . ואם איתא דרבינו ישעיה בכל גוונא אסר היה מקום חימא על הטור ז"ל היאך כתב דבריו רבינו ישעיה בסתם מבלי חולק כאלו הם מוסכמים מהכל . והרי יש כמה גדולים חולקים . ולפחות ה"ל להזכיר סברת ר"ת ז"ל שהוא עמוד ההוראה . אע"פ שהיה דעת הטור לפסוק בר' ישעיה ז"ל . והיות קשה דא"כ הטור מותר דבריו עלמו דמכתב כאן דברי רבינו ישעיה בלי מחלקת משמע דכוותיה ס"ל ובסימן קע"ז כתב אסור לאדם לשכור מעותיו בלשון שכירות וכו' . ומכתב סתם אסור להשכיר ולא קאמר המשכיר מעותיו בלשון שכירות ה"ו רבית משמע אין זו קצוצה אלא אסורא אית ביה מדרבנן . וע"כ טעמא הו' משום דסתם שכירות מקבל האונסין המשכיר כדברי הרי"ב ז"ל . אלמא כל שיוצא מגדר שכירות דמקבל כל אחריות דגנבה ואבדה ודאי אפי' אסור אין בו מותר לגמרי ואי בנחתה משום סתם כן . כ"ס בעסקא וזה שלא כדברי רבינו ישעיה ז"ל כפי פירוש הרב ז"ל בב"י : אבל בשטח מהררי"ק ז"ל דלא איירי אלא בקבלת אונסין בלבד א"ס :

אך מ"ם הרב ז"ל למחר"ס אפילו קבל הנותן אחריות דגנבה ואבדה אסור. לכאורה מסתבר טעמיה דלעולם לכ"ע אחריות דגנבה ואבדה מסתיים לאחרותיה. חד דרגא מאחריות אונסין בלחוד. דלר"ת וחוספות וסיעתם ז"ל דבאונסים אסור מדרבנן בגנבה ואבדה מותר לגמרי. אבל

למחר"ס ז"ל דפהדיא קאמר דבאונסים הויא קפולה. ח"כ בגנבה ואבדה חייב סבירא לאחיותי חרי דרגי ולהתירו אף מאבק אלא די לנו לומר דאסורא בעלמא אית ביה: טוב כמלא דברו בדיונים אלו האחרונים ז"ל כגון מוכריכ"ל ז"ל וזולתו יעויין במקומן:

נו וכן מותר לפסוק על שער שבסוק וכו'.

מתני' דף ע"ב ע"ב. ודברי רבי ז"ל מתנייהו אלאי במאי דקאמר דלעתה הר"ם ז"ל דוקא בלא קביעות זמן אבל בקביעות זמן אסור. וכדאמרינו גבי לוויין סתם שהוא ר"ל בלא קביעות זמן וכו'. דלכאורה זה נמנע בלעתה הרמב"ם ז"ל. דכפ"ט כתב דיגיס אלו דפסיקה ומקח וממכר. ובפ"י כתב דיגיס הסלואה וס' בפ"י בדיוני הסלואה כתב דעזו שלא הותר אלא בלא קביעות זמן. ובפ"ט דיגיס המקח כתב הסותר סתם ולא פי' כלום.

ואם איתא דלעתה ז"ל דאף גבי מקח אסור בקביעות זמן לישמעלין הך רבואה בדיוני מקח הקולומים. ושם כ"ס יתיר הדבר כן בהלואה. אלא ודאי מדגער לכתבו עד דיגיס הסלואה. מוכח דלוקא סתם אסור ולא גבי מקח:

ותו דכפ"א כתב היו החטים נמכרות ד' שאין בסלע ונטל את הדמים ונתן לו ה' אש ים לו חטים מותר היו לו חטים חוב אלא אחרים ונטל המעות שיגבה חטיו ויתן לו אסור שהרי הן מחוסרי גביה וכלא חייבין והרי זה כקובע לו זמן והזיל לו מפני שמקיימ' ע"כ. משמע בפהדיא דהא דאסור מטעם דכיון דמחוסר גוביינא הוי כקובע זמן. היינו דוקא מפני שמוזיל שנותן לו חמש והסער אינו אלא ד' אבל אם היה נותן ד' כפי הסער אף על פי שימתיק עד שיגבה חטיו שהוא כקובע זמן מותר ואם איתא דשום מוכר להלואה גבי קביעות זמן. ח"כ כי סיכי דבהלואה כשינא הסער ואין לו סובר הרמב"ם ז"ל שאסור בקביעות זמן. ס"כ הכא גבי מוכר והיו לו חטים אלא אחרים בחוב ה"ל לאסור אפילו יתן ד' ולא יזיל כיון דהוי כקובע זמן דשם עד שיגבה אותם יתייקרו החטים. אלא ע"כ לר"ך שנאמר לכל שהוא דרך ממוכר אין קביעות הזמן אסור אלא במוזיל. אבלו מפני שנראה כמוזיל בשביל הארכת הזמן. וכשאינו מוזיל אין קביעות זמן אסור. **נו וזה** שאנו מלריכין וכו'. רבינו סתם כלשון הרמב"ם ז"ל פ"ט ועלי דידן סדר הפרק. אמתני' דהיה הוא תחלה לקוראים פוסק עמו על הגדיש כתב רש"י ז"ל פוסק עמו באיזה שער שירצה לתת לו מאותו גדיש. דכיון דיש לו אין כאן רבית דמעכשיו הוא קנוי לו אף על פי שלא משך דמי אין לו גמי אבק רבית מדרבנן הוא וכו' יש לו לא גזיר ע"כ. מלשנונו ז"ל למדנו ד' דברים בלעתה הא' דכשהוא תחלה לקוראים יכול לפסוק באיזה שער שירצה בין ביוקר בין בזול ואין בזה שום קצב מוגבל דלכא' קאמ' בסת' פוסק עמו באיזה שער שירצה. והב' שמה שהותר לו לפסוק הוא דוקא לתת לו מאותו גדיש אבל מוזילתו משמע דלא שרי כיון דליתיה בדידיה:

וער הענין רש"ן דפוסק באיזה שער שירצה נראה דהרמב"ם ושאר הפוסקים ז"ל דכתבו סתם דין דמי שיש לו יכול לפסוק אפילו לא ילא שער. ולא פירשו בזה שום קצב מוגבל. משמע שכל ענין שרו כסברת רש"י ז"ל.

אמנם פרא"ש ז"ל כתב בפסקיו בזה הסגנון היה הוא תחלה לקוראים פוסק עמו על הגדיש דכיון שיש לו תבואה יכול לפסוק כשער הלקוטות. אבל אינו יכול לפסוק פחות משער הלקוטות. והא דאמר לעיל אמר רב נחמן האי מאן דהיב זוזי לקרי יאת' ואזלי ד' וא"ל יתיבנא ה' אי אית ליה שרי שאני הכא דמיתסר' למידע ומידר בלכך חשיב קצת כוון לו וקצת כאין לו ע"כ. ונמשך ז"ל בזה יותר סברת החסוספות דכתבו בדף ס' ג' דגמ' עמו על הגדיש לא שריין אלא לפסוק עמו כשע' לקוט' אבל לע"ס' סוף שחא בחמשי' לא כיון שגדין נריין חקון ואי מוזיל כולי האי מחזי כאגר נטר וכו'.

וקשה ל"ע דהא גרסינן בגמרא היו לקוטות מד' וכלל אדם מג' אין פוסקין עד שיאס השער ללקוט ולמוכר. אמר

רב נחמן פוסקין ללקוטות כשער הלקוטות. ח"כ רבא לרב נחמן מ"ם לקוט דאי לית ליה יוץ מלקוט חריש בעל הבית גמי יוץ מלקוט ח"כ בעל הבית זילי' מלתא למיזק עלקוט ח"כ מאן דהיב זוזי לק' אפירי ספירי יהיב. והשחא לפוספות ולסרא"ש זה שיהי תחלה לקוראים אם הוא בעל הבית כיון

לדלדלו פחות משער הלקוטות אינו יכול לפסוק משום דחשיב קצת כאין לו. אכתו בשער הלקוטות גמי אמאי שרי' דהא מאן דהיב זוזי לבעל הבית אפירי ספירי יהיב ובגמרא משמע דסתמא דמלתא על לקוט ד' זל צ"ה ג'. והא מיאס איכא זימנא לכל אדם. מג' וללקוט מד'. ושי פסיק בשער הלקוט. שאין חבולתו יפה שלוקט בכמט שדנא ומערב שבלי סיפון עם שבלי חטים. ודאי דמוזיל טפי משער פירי דב' ויהיב פירי ד' בג'. וכיון דמשום דמחשבי הני מלאכיו חשיב קצת כאין לו אמאי שרי לפסוק בפחות ממאי דשחא לדלדלו אפי' מאי דשחא בחמשה אסור כ"ס סוף ד' בג' דמוזיל טפי. ומדסתמו לומר דמותר בשער הלקוטות משמע דכלל ענין שרי אפי' היכא דכלל אדם בג' וללקוט בד'. וזה קשה לפי דעתם ז"ל. ורחוק מאד לומר דבי סתירת כשער הלקוטות היינו דוקא כשהוא יותר משום שתא בחמשה דא"כ מאן פלג לן ומי נתן לנו אלו השעורים. כ"ס שדערק היה חסר:

וזה קשה יותר לפי לשון הסור ז"ל סי' קע"ה שכתב תחלה וכן תבוא' של לוקט שאינה טובה היא ד' שאין בסלע ושל ב' ה' ג'. שאין בסלע וכו'. דאלמא מסתמא הוול שיש ללקוט יותר מב' ה' הוא מד' ואח"כ כתב גבי היה הוא תחלה לקוראים וכו' פי' כיון שחסר חקון קצת לא תשבינן ליה כמו בירו דענין שיכול לפסוק שו' ה' בד' אבל תשבינן ליה קצת בירו דענין שיכול לפסוק ע"כ ב"ס כשער הלקוטות שהוא הוול ששעורים וכו'. ואחמשה שאם יכול לפסוק עם ב"ס כוול ששעורים שהוא שער הלקוטות. הא מסתמא זה הוול הוא שוה ד' בג' כדמיתתי לעיל. ואיהו קאמר דאפי' חמש בד' אינו יכול. ואין במשמעות הדברים לחלק ולומר דדוקא בשער הלקוטות בסתם מותר מפני שאינו מפרש פוסק אף על פי שיהיה הוול הרבה. ובסוף שחא בחמשה אסור אף על פי שאינו זול כ"כ לפי שהוא מפרשו:

ורענין הלכה עמינו הרואות שר'י בעל החוספות והרא"ש ז"ל מסכימים לדעת ח' וגם הטור מביא תחלה פי' רש"י ז"ל ולבסוף פי' ר"י. משמע דכוותיה ס"ל. ורבינו ירוחם ז"ל בנ"ח ח"ב סתם בלעת הראש ולא מלאנו שום פוסק שיפרש בהדיא היות לעתו כדעת רש"י ז"ל. הלכך אף על גב דמדסתמו הרמב"ם ורבינו ז"ל ולא פירשו ים מקום לומר שאינם נותנים שום קצבה. מ"מ יר' דנכון הוא לסתמיר בלעת הגדולים ז"ל שאמרו כן בפ"י אף על גב דבדרבנן הוא: **וער** הענין הב' דייקין מדברי רש"י ז"ל שצריך שיהיה לו כל השיעור פוסק עמו. פן הסכימו רובא דרבנותא ז"ל. ובהדיא כתב הסור ז"ל אם יש למוכר חטין יכול לפסוק עד כדי החטין שיש לו וכו'. ואף על גב דהרמב"ם ז"ל כתב בד"א כשהוא ה"ל למוכר כלום מאותו הוין אבל אם ה"ל למוכר מאותו הוין כלום ה"ל מותר וכו'. ובזה הרב ז"ל בב' דמפסוק דבריו משמע דאם יש לו סאה ח' פוסק עליה כמה שאין כדין הלוואה סאה בסאה. כבר כתב בסה"ה ז"ל שפי' דברין כדעת הרמב"ם ומהא' היות בן דעת הרמב"ם ז"ל שכתב בהדיא בפ"י גבי מי שהיה נושא בחבירו מעות וכו'. אם יש לו חטים כשעור מעותין מותר וכו'. וצריך שנאמר שמלת כלום לא על הכמות אמרה אלא תשלוס המלאכה הנרי' שאם כבר יש לו אחת המין בקצת האלא' הכריכה פוסק עליה אבל אם אין לו כלום דהיינו שהוא ממוכר מלאכה הרבה כדמפרש ואזל אינו פוסק עליו דתשבינן ליה. כאלו אין לו כלום כדכתב לקמיה:

אכן רבינו ירוחם ז"ל כתב במקום הנ' בהדיא דהיה נושא בחבירו מנה וכו'. וז"ל והא דאמרינן דאם יש לו מותר כשהמעות הלוואה י"מ שיש לו כל מה שפסק ויש מי שכתב דהוי כמו סאה סלואה מליה כמה שאין וכו' נראה עקר. ולזה הסכים הרא"ש ע"כ כאן. ואי גבי הלוואה אמר כן. כ"כ שיהיה הכי גבי חקן. וכתב עליו הרב ז"ל בסיומן חס' ג' שלא ראה לן בדברי הרא"ש:

ויש לחמוק על פסקו של רבינו ירוחם ז"ל על מה נתייחד דהא טעמן של הגאונים ז"ל המלריכים שיהיה לו כשעור מעותין פירשו:

פירשו הרב הגמלי ז"ל בזה הרשאה ז"ל מזהם לבלות כל שיש לו טפה ולזה עלים כמה טפין רואין כאלו לזה טפה כנגד טפה שיש לו וכשהם נחתים לזה נחתים וכן לעול מה שאין לומר כן במיכר וטעם נכון הוא עד כאן : וא"כ גבי מי שהיה נוסה בחברו מעות או מוכר כשאין לו חטין כנגד כל מעותיו כמה יקנה הלוקח לטהור נחשבים כאלו

נח ועל זה שפסקנו שאם היה הוא מתחיל לקוצרים שפוסק אף על פי שלא יצא השער אם היה מחוסר ג' פוסק ג' אינו פוסק ושמואל ובדגריש' בפרק אי וחי נשך אמר רב מחוסר ב' פוסק ג' אינו פוסק ושמואל אמר בירי אדם אפ' מאה פוסק בירי שמים אפ' א' אינו פוסק פירוש מחוסר מלאכה אפ' אחת שאינו יכול לעשות בירי אדם אינו פוסק וק"ל ברכ דהא ענין איסורא הוא וק"ל דרב ושמואל חלכתא כרב באיסורי היבך מחוסר ב' פוסק אף על פ' שרא יצא השער ג' אינו פוסק אלא אם כן יצא השער שביין שהוא מחוסר ג' מלאכות חרי זה במי שאין לו באיתו המזבלות דכאלו לא בא לעולם הוא נמצאת אהא אומר גריש' שהיה מחוסר הנחה לשמש בדי ריבש ודישה וזריה אינו פוסק עליו אלא אם כן יצא השער היה ריבש ואינו מחוסר אלא דישוה וזריה חרי זה פוסק עליו וכן בענינים ושמן וכו' ודנינו בדגרישין הפוסק ע' היין משיבצור הענבים ויתנם בעביט ועל השמן משיחן הוה' במעמין ועל הסיד משישקעני' בכבשן ועל הזבל כל ימות השנה וכן הלכתא מפני שהוא מצוי תמיד :

נח וזה שפסקנו פוסקין על שער שבשוק אין פוסקין על שער שבעיירות מפני שאין השער קבוע אלא על שער שבמדינה ובדגרישין פרק אי וחי נשך אמר רב אסי אמר רבי יוחנן אין פוסקין על שער שבעיירות מאי טעמא משום דלא קביע תרעיהו :

ס ותו גרסינן התם היו חטים חדשים במדינה ד' סאין בסלע וישנות ג' סאין בסלע אין פוסקין פירוש על החרושות ד' סאין בסלע עד שיצא השער לחדש ולישן ובדגרישין בפרק אי וחי נשך היו חדשות מד' וישנו' מג' :

נח ועל זה שפסקנו וכו' מתק' רב ושמואל בך ע"ד ע"א וכל המחלוקת שמביא רבינו הן מבוארות במשנה והאי כלל דכיל כלל דמחוסר ג' אינו פוסק על שילא השער לריך להוסיקו שם מבואר שם בגמרא דלפעמים אף במחוסר ג' יכול לפסוק אפ' שלא יצא השער וישינו היכא דדרך הלוקח לעשות אחד מאותו הג' מלאכות שחברו וכו' כהדליא הרמב"ם ז"ל בזה של יוצר שהיו מחוסרים לפיפת ויבש והולכה לכבשן ושרפה והולכה אינו פוסק ט' ליקוהו יבשין ואינו מחוסרין ואלא הולכ' לכבשן ושרפ' פוסק עליהו והו' סיהיה דרך הלוקח להוילא אותן מהכבשן וכל אס היה המוכר הוא שמוני' הרי אלו מחוסרין ג' וכו' : ואיבא למידק אמאי נקט דין זה בתלוקה דכ"ז של יוצר ולא נקטיה בתלוקה קמיתא דאיתא במתני' דהיינו ויין ועלה מפרש בגמרא בתחלה באחרא דהוא דבין הוא דנגיד : ואי דעתיה לאתויה בתלוקה האחרונה כי היכי דנשמע מינה לכל האחריו : א"כ ה"ל לאתויה בתלוקה דעל הסיד משיקענו כדבשן שהיה האחרונה שבכלן : ואפשר נקט תלוקה זו להשמיענו חדות שיש בה דהולכה לכבשן ושרפה והולכה משיבי שלש מלאכות : שההולכה היא מלאכה בפני עצמה וההולכה מלאכה בפני עצמה אף על גב דבשתייהן אין עושה שום דבר מלאכותיו נכר בגופן של בצים והרב הגמלי ז"ל הוסיף דכולה מתניהן איירי בהכי שאין על המוכר לעשות בדבר הנמכר אלא ב' מלאכו' ואפ' אי מחוסר ג' וד' מיירי שמנהג המקום שהלוקח עושה שאר המלאכו' וכו' והא דהריף והראש והטור ז"ל לא בארו ענין זה אף על גב דבגמ' איתמר דרך קושיא ואירין : נראה משום דלדידהו הוי דבר פשוט ומוכר מהם כדא הוכנה דכיון דטעמא דמחוסר ג' אסור הוא משום דחשבינן ליה כלייתיה בידיה מוכר הדבר שלא נאמר כן אלא היכא דעליה דידה מוכר מהדר לעשותה ואיל לא עשה מה שמוטל עליו לעשות כליית' דמייאבל מה שהיה דרך להיות מוטל על הלוקח לעשו' ודאי ללא חסרון הוא : בדגרישין הפוסק על היין וכו' : הני תרתי בדי אוקי בגמרא כדמני ר' חייא על הכומר של זשים על הכומר של ענבים דאי לאו הכי הו' מחוסרי טפי מב' מלאכות ורבינו לא חס לבאר זה דמאי דקאמ' מחוסר שלשה אסור הוא מוכר : ועל הזבל כל ימות השנה וכו' ב"בא זו במחלק' היא שמויה דת"ק קאמר ופוסק על הזבל כל ימות השנה רבי יוסי אומר אינו פוסק אלא כ' היה לו זבל באספה וחכמים מחזירים ושיילין חכמים היינו ת"ק אמר רבא ימות הגשמים איכא בינייהו : ורבינו נמשך אחר דעת הרמב"ם ז"ל דפסק כח"ק : והראש ז"ל כתב בזה הר"ם הלוי ז"ל דהלכה כרבנן בהדאי : וקאמר עלה וכו' נראה דהלכה כמכריעי' ועוד דבעינן סיהי מלויין קלחת מידה דהו' אפוסק על הגדים כשער לקוטו ע"כ ורבינו והרמב"ם ז"ל בארו טעמא מפני שהוא מצוי תמיד :

נח וזה שפסקנו פוסקין על שער שבשוק וכו' מימרא דרבי יוחנן הדיאיה הריף והראש ז"ל עלה דמתני' דלעיל : ובדק ס"ג אמר רבא השתא דאמר רבי ינאי מה לי הן מה לי דמיהן : מה לי דמיהן מה לי הן נמי אמרינן ופוסקין על שער שבשוק ומפירוש רש"י ז"ל מוכח דאית רבא כדברת ר' יוחנן דאין פוסקין אלא בדורמות ולא על שער שבעיירות : והתוס' פליגי עליה וסבר' דרבא א"בא דרבי ינאי דהלכתא כוותיה אפ' בשער של עיירו' מחיר ללא כר' יוחנן : והטור ז"ל כתב בסדרת התוספות וכתב ע"ז הרב ז"ל בב"י

והראש בעל קמ"ח כתב מימרא דרבא ופירשה כפירוש התוספות ובעלה קמ"ה כתב מימרא דר' יוחנן סתם : ואף ע"ג דמלכת מימרא דר' יוחנן סתם משמע דהכי ס"ל : מ"מ מלכת' לפרושי מימרא דרבא כפי' התוספות משמע לרבינו דהכי ס"ל : לאפילו תאמר דפירש' משו' דפירש' י' במימרא זו אינו מתיישב י"מ מ"מ לא ה"ל לפרושי

אי לאו דס"ל דהלכה היא דאין דרך פוסקי פסקים לפרש שמיעות דלאו הלכתא נינהו עד כאן :

ותמיהו דמקאמר לא ה"ל לפרש אי לאו דס"ל דהלכת' היא וכו' : משמע דאי לאו דפירשה' היה לו מקום לומר דסבור דלאו הלכתא היא : וזה חיומא דודאי בך מימרא דרבא תינת דאפשר לפוסקים ז"ל לפרש פירושיו שונים כאשר יראה לכל א' היומו מתיישב יותר : אבל לדמותה מהלכה אי אפשר בשו' אופן דהא רבא מפיק דינ' מדברי ר' ינאי דלפי סברתו דאמר מה לי הקמה לי דמיהן הוא בהכרח ג"כ לומר מה לי דמיהן לי הן כדא פוסקין הלכת' בהדאי בגמרא דאיתיה לד' ינאי : א"כ דינו של רבא יפירש אף סיפור הוא מוכרנו לפסק הלכ' : וייתר אני תמיה דרלה להכריח דס"ל להראש' כרבא מדנחת לפרושי מ' מריה כפי' התוס' וכו' דאין דרך פוסקי פסקים לפרש שמועות דלאו הלכתא נינהו דלפ' ז' אין שום הכרח לומר דפוסקין דלא כר' יוחנן דהא כי מיימי מימרא דר' יוחנן לא מיימי ליה בסתם כדאיתא בגמ' אלא פרושי קא פריש לה בטעמה וז"ל א"ר אביי אין פוסקין על שער שבעיירות דטעמא שפוסקין על שער שבשוק משו' דא"ל מאי אהני ליה הא חטי בהיני והא חטי בשילי : ובשער של כרכים סיף הא' טעמא שהשער שלהם קיים ונמשך זמן מרובה אבל בשער של עיירות לפי שעה השער משתנה עד כאן ירי' שחאריך להראו' פנים לדניא דר' יוסי ויהיב עליה טעמא דמחוסר ונימא נמי הכא דאין דרך פוסקי פסקים לתח טעמים ולפרש שמועות דלאו הלכתא נינהו ומאי אולמיה דהאי מהאי : איבא דדברי הראש ז"ל עמין צריכין תלמוד דמיימי הני תרתי מימרי דרבי יוחנן ודרבא ומדנחית לפרש בכל תלא מנייהו : משמע דתרויהו הלכתא נינהו : ולפי פירושיו וטעמיו סתרינהו דדי' ואי צריכין למימר דאנני נתינת טעם בעלמא מוכר עממות המימרא באיכות הדין היאך יובן :

ס ותו גרסינן התם היו חדשות במדינה וכו' רבינו אביל בשעת רש"י ז"ל דגדיש אין פוסקין על החדשות מד' וכו' : אבל הרמב"ם ז"ל כתב בסתם אין פוסקין עד שילא השער לחדש ולישן וכתב ה"ה ז"ל ולדברי רבינו וגירסתו שכתב אין פוסקין סתם ז"ל שהכונה בין חדש בין יסן : והטעם שכל שיש חלוק בין חדש לישן אינו שער קבוע שעתיד להיות שוים או בא' משתרים אלו או פחות מא' מהם או יותר והרי הוא כשער של עיירות שאין פוסקין עליו מפני שאינו קבוע עד כאן יק' שה לי לפי טעמו ז"ל שכל שיש חלוק בין חדש לישן אינו שער קבוע ומ"ה אין פוסקין עליו כלל דהוי כשל עיירות : א"כ גבי של ד"ה ולקוט נמי ודאי הואיל ויש חלוק ביניהם דל ב"ה ג' ושל לקוט דר' : לאו שער קבוע הוא והיאך כתב בזה דל ב"ה מג' יכול לפסוק וכן מוכיח בסוגיא שם ואף רבינו לזה נחזיון וכו' : הכא נמי הו' לן למיכר לפסוק בי ללקוט בין לב' עד שיקבע השער לשניהם בזה דקדמני בתוספתא אין פוסקין עד שילא השער ללקוט ולמוכר ופירש' ז"ל עד שילא השער של ד' ללקוט ולמוכר :

וג"ל דהרמב"ם ז"ל האי עד שילא השער ללקוט ולמוכר לאו כעד שילא השער לחדש ולישן דקדמני לעיל הוא : דבחדש וישן איכא למימר דיבא זמן סיהי שניהם ויש בשער א' לפי שהחטים החדשות ע"כ עשויות הן עלמין להשתנות ולעשות ישנות ויהיו שוים לחטים הישנות ואז השער יהיה שוה ולפיכך אין לו לפסוק עתה לא לחדש ולא לישן מפני שעתידין ודאי להיות שוין וכיון שעתה יש חלוק ביניהם אין השער קבוע הלכך ימחין עד שילא השער שוה לחדש ולישן דהיינו כשהיו שוין ממש : אבל בלקוט ומוכר אינו מההכרח שילא זמן סיהי השער שוה לשניהם דלעיל החטי' של לקטות הם פחותים משל מוכר כיון שלקטין כמה שדות ומערבין זבלי שפון : ולפיכך צריך שפירש' אין פוסקין עד שילא השער ללקוט ולמוכר דהיינו אין פוסקין למוכר ד' כמו שהוא של לקטות : עד שילא השער ממש ד' למוכר כמו שהוא עתה ללקוט' אבל לאו לממרא שצריך סיהי שער שוה ללקוט ולמוכר והו' שדיין הרמב"ם ז"ל בלשונו דגבי מודם כתב עד שילא השער לחדש ולישן : ובב"ה כתב ולא יפסוק לב' עד שיקבע השער לב' ולא כתב בזה בלשון דבריהם ואמא דקדוק להעמיס זה בלשון רש"י ז"ל :

ויש לתמוה על הרב ז"ל בב' שכתב דברי ה"ה ז"ל לפי גיר' זו בין חדש בין יסן אין פוסקין וכתב עליו וכן כתבו תלמידי הרשב"א וספר התרומות

החרמות ח"ד וכו' • כע"ל רבינו בהדי הרמב"ם וסיעתו • ואנן חזינו בהדי
דכתב לשון רש"י • וטעמו בלי שום מחלוקת • ואולי נוסחא אחרת נודמנה
לו לר"ז • דבריו רבינו • ואמר רב נחמן פוסקין לקוטות וכו' • כפי הסר
מהסכמת הפוסקים • ו"ל אין לפסוק עם ב"ה כשער לקוטות אפי' על חסין
של לקוטות • וזלתי רבינו ירוחם • ו"ל
שכתב ופוסק בפי' לב"ה על פירות
של לקוטות כשער לקוטות וכו' • וכבר
תמה עליו הרב • ו"ל בפי' דלי אהיה
תחלה לקוטרים קאי • ופסיקת
הרא"ש דלעילי' אפי' על פירותיו
יכול לפסוק כשער לקוטות • ואי
איהיב דלינו תחלה לקוטרים קאי •
הא משמע בגמ' דכל ענין אינו יכול
לפסוק עם ב"ה כשער לקוטות •
וישכח • ו"ל דבריו כפי שני הטעמים
שנאמרו בגמ' • ומ"מ כיון ששאר
הפוסקים • ו"ל לא כתבו כן ובהדיא
אמר הסור • ו"ל לפסוק עם ב"ה
מד' כסלע אפילו בסכנות לקוט
הכי נקטינן •
בא • וכן בכל דבר שנקבע וכו' •
מה שהעריך לפסוק כשע'
הגבוה הוא כדעת רבנן דמתני'
ולית הלכתא כר' יהודה דפליג
עליוהו וקאמי' דאפילו אם לא התנה
יכול לומר לו תן לי כזה או תן לי
מעותי • וכל הפוסקים שכתבו דין
זה לא כתבוהו • אלא גבי יא' השער
בדכתבו בהדיא הרמב"ם ורבינו • ו"ל
כיון שנקבע השער מותר לפסוק על
שער הגבוה וכו' • וכן הסור • ו"ל
הפוסק על השער צריך לפרש שם
יזלזלו וכו' • ולא פירשו כלום היכא דלא יא' השער ויש לו •
ל"א • וצריכין למדע היכא דיש לו דמותר לפסוק אפי' שלא יא'
השער אי שרי נמי לפסוק כשער הגבוה • ומדחזינן
דלעיל' השו"ע יא' השער ואין לו ליש לו ולא יא' השער לענין פסיקה בחמית'
ה"נ נראה דאיכא למימר לענין שער הגבוה דמאי שאל • ונראה דבר פשוט
דמותר • דהא כי אית ליה שרי לפסוק אפי' שיהא שחא בחמית' ופסיקא דלאו
דוקא דה"ה אפילו שיהא אלק' ב"ה • כ"ס שיהא מותר לפסוק שיקח כח' משערי
הזול • ותר' גריסין עלה ההוא גברא וכו' • דברי רבינו הם הם דברי
הרמב"ם • ו"ל דפליג אהרי"ף • ו"ל בענין זה ומחלוקתם הוא בנאמי דמית'
בגמ' אמלחא דרב פפא • דא"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי ותפוק ליה
דסליח שויה מעקרא א"ל בחגרא דזבן ומזבן • ונראה בעיני דהרי"ף • ו"ל
לישנא דתפוק ליה קסיתיה • דטעמא הוי ליטנא על הרוב הוי לקיים הענין
כלו או קתהו שכליו אמר ו"ל אלא שמקשה דתפוק ל"י היות הדבר כן מאידך
טעמא דמית' וכיוצא • ואי כפי' רש"י • ו"ל הוי ו"ל הוי לסתור ממש דברי
רב פפא ולבעלם לגמרי שלא יהא כאן שום קנין לא למכירה עצמה ולא למי
שפרע • עד שהורכו החוס' לדחוק דהאי ו"ל לאו ארבע פפא גופיה קאי
אלא אמאי דפריך לעיל לבטל דברי רב פפא • וה"ק נהי דלא נכתב דברי
רב פפא מחמת קושיא דרבינא • מ"מ ת"ל דשויה שליח כלומר ומחמת קושיא
או יתבטלו וכו' • והוא דוחק מבורר • ע"כ פי' הרי"ף • ו"ל דהאי ו"ל אעקר
דברי רב פפא דהו' משום דליהו קאמר מעקרא סתם אי פסקת עמו כשער
הגבוה שקול כי השתא ואי לא שקול כי מעקרא ומשמעות דברים אלו דלי לא
פסק יסקול כמעקרא • דע"כ ועלה פרכי רבנן דכיון דמשום נינהו הא לא קנו
ואמאי שקול כי מעקרא • והוצרך לומר רב פפא דלענין מי שפרע קאמר •
לכדי פריך השתא רב אחא למה ליה לרב פפא • לפרושי מלחיה למי שפרע
ואמאי נאיד ממאי דמשמ' מסתמיות דבריו דקנה לגמרי • דע"כ • תפוק ליה
דכדי הו' וסקנה ודאי דכיון דשליח שויה לא מלי דהר ביה • ועקר טעמ'
הרי"ף • ו"ל הביאה הרב • ו"ל ב"ה סימן קפ"ב בשם תלמידי הרשב"א • ו"ל
שהיא כפי מה שפי' הר"ן • ו"ל בשם הגאונים • ו"ל דהאי עובדא הכי הו' דהו'
גברא דהיינו החתן יהיב לחמיו סימן לו בהם תכשיטי נדוניה אלא שפסק עמו
כשער שבשוק והלך חמיו וקנה נדוניה • וכשהגיע זמן נשואין זל נדוניה • ולא ר"ה
החתן לקבלה ממנו אלא כשער של עכשיו ואמר רב פפא דמקבל עליהמי
שפרע ובמסקנא מקשינן • ו"ל דשליח שויה כלומר היכי שייך הכא מי שפרע
דחא חמיו שלוחא הו' דכיון שלא היה לחמיו נדוניה • לא היה זה לוקח ממנו
אלא שליח ששאו וא"כ היאך יכול לחזור בו • והלא משעה שלקחה חמיו קנאה
דשלומו של אדם כמותו ואוקימנא בחגרא דזבן ומזבן וכו' • ע"כ נראה בהדי'
דעקרא קושיא ות"ל דשליח שויה הו' לשיקנה לגמרי משום דמית' למונח קיי'
שחמיו כבר קבלה וכיון דשליח שויה ה"ל כאלו באת לידו דשלומו כמותו •
וקשה לי לפ"ז אמאי דחיק לאוקומ' בחגרא דזבן ומזבן לוקמה בשעדין הו'
ביד מוכר ראשון ואכתי לא באת ליד השליח • דהא הרי"ף • ו"ל גופיה
פריך לעיל ות"ל ומה בכך והרי הוא בסתם קנה וכו' • וכ"ת הכא כשהודיעו
שהוא שליח עסקינן לוקמה בדלא אודעיה וכו' • ומאי קושיא נימא דקיס ליה
לגמרא דעובדא פכי ביה דהודיעו • ו"ו מדחזינן דמ' דמקשה דהו' שליח

מג' אין פוסקין עד שיצא השער לחדש ולישן ופרשיון דטעמא משום דהאי
חדש אינו הולך ד' סאין אלא משום שלא נתייבש כל הצורך והפוסק על
החדש' הרי לא יקבלם אלא לאחר זמן כשיבשו כל צורכן ולפיכך אינו פוסק
השער לחדש ולישן הו' ללקוטות מד' סאין כסלע ולכל אדם מג' אין פוסק
עד שיצא השער ללוקח ולמוכר ואמר ר"נ פוסקין ללקוטות כשער הלקוטות
אבל לא לב"ה כשער לקוטות מאי טעמא מאן דיהיב זוזי לבעל הבית אפירי
שפירי יהיב וכן הלכתא •
בא • וכן בכל דבר שנקבע בו השער פוסק עמו בשער הגבוה וביצד הו'
חסים נמכרין ד' סאין כסלע • ופסק עמו ליתן לו חטים כשער
הזול אם עמדו אחר כן • עשר סאין כסלע נותן לו • סאין כסלע ד' נותן לו
ד' סאין כסלע כשער שהיה אותו זמן בשוק • ואם הוזלו כשער הוזל שהרי
פסק עמו כשער חגבו' בדגריס' • בפרק אי זהו נשך • ופוסק עמו בשער הגבוה
ותו גריסין ע"ה ההוא גברא דיהב זוזי אנדוניה • דבי חמוה זל נדוניה ארתו
לקמיה דרב פפא • א"ל אי פסקת כשער הגבוה שקיל בדהשת' ואי לא שקיל
ברמיעק' ומאן דמהדר ביה מיניהו מקבל מי שפרע חילוכך אם פסק כשער
גבוה נותן לו כשער הזול • ואם נותן לו חסעות כסח • ולא פסק עמו כשער
הגבוה והוזלו נותן כשער שהיו שוים כשנתן לו חסעות ומי שהו' מקבל מי
שפרע בר"א כשפסק לעצמו ולצרכו אבל אם ה' שליח לאחרים בין המוכר
בין לוקח נוטל כשער הזול או מחזיר את הדמים ואינו מקבל מי שפרע דגבי
לוקח נדוניה • ו"ל לא שייך דהא שליח דחמיו הו' • ואם חמיו חוזר בו מה ביד
השליח לעשות שבי' מקללין אותו • וחמוה נמי דאו בר קבולי הו' דמצי
א"ל היה דרך לפסוק כשער הגבוה והרי המשלח אומר לו לחקוני שדרתיך
ולא לעוותי וכדמס' • ואזיל בעובדא דלעיל • וכן נראה לפי' רש"י • ו"ל אבל
על דרך אחר' פסק הרי"ף • ו"ל ו"ל ה"מ בחגרא דזבן ומזבן אדעתא דנפש'
אבל אי יהיב זוזי רב"ה דלא זבין ומזבין אדעתא דנפש' אלא אדעתא דמרי
זוזי הו' דזבין שליחא שויה ומאי דזבן • ומחייב דקבולי מיני' בחרעא
דזבין ודוקא בדלא שני שלוחותיה אבל היבא דשני אמר דהקני שדרתיך
זל

וקא' • ל"א הו' אלא חגרא • משמע דגופא דעובדא ממס לא נודע בהכרח
ומהדרינן לאוקומי' אליבא דהלכתא • כי היכי דלא תקשי ליה מדי • ומ"ה
מקשה הר"ן לוקמה בדלא אודעיה • ו"ל כ' אן נמי נקשה לוקמה בדלא מסך
השליח • וליבא למימר דאי שליח הו' ואכתי לא מסך גס נמי שפרע ליכא
למשלח • דהא לא שייך אלא לשטת
רש"י וסיעתו • ו"ל דמ' ל' דכל שלא
פי' השליח כשער הגבוה • משתמא
סנה מדעת המשלח • ולפיכך אין
המשלח מקבל מי שפרע דא"ל
לחקוני שדרתיך ולא לעוותי • אבל
להרי"ף • ו"ל דבהדיא מוכח מדבריו
דמאי דלא פסק • כשער הגבוה לאו
סנוי הו' ולא מני אמר לחקוני וכו' •
ודאי מקבל משלח מי שפרע • וי"ל
דלא מני לאוקמה בהכי משום
דקאמר רב פפא אי פסק כשער
הגבוה מוכר קא דהר ביה מקבל
עליו מוכר מי שפרע • ולפי פי'
הגאונים והרי"ף • ו"ל אין ספק דמאי
דקאמר משתמא אחר לקמיה דרב
פפא היינו סתתן • ונמנו כלבד באו
לזניו לדין • ואי הו' שליח סתם לא
מיתוקמי דברי רב פפא במאי
דקאמר מוכר קא דהר ביה מקבל
עליו מי שפרע • וזה הדין המהיר
וק"ל • ועל פי' רש"י • ו"ל הקשה
הר"ן • ו"ל מה בכך הרי הוא בסתם
קנה ואין למוכר דין ודברים אלא
עמו וכיון שהמוכר לא מכר אלא לו
למה לא יקבל מי שפרע וכו' • וחזיק
דלמי קושיא הוי שכיון שהמשלח חזר
בו והוא אין בידו למסות אפילו לא
הודיעו למוכר שהוא שליח אין לו לקבל עליו מי שפרע • דמה בידו לעשות
וכ"ת יקנה משלו הא לא אמרינן דמעקרא לאו אדעתא דכדי נחת ע"כ •
וכתב סס הרב • ו"ל בח"ה • ולי נראה דאי משום הא לא איריא דהא דעובדא
דגט פשוט לאו אדעתא לקבולי עליה מי שפרע נחת • ואפי' אחייבין ליה
לקבולי • אלא הכא היינו טעמא דאפילו עשה סחורה עמו ולא ר"ה ליתן לו
ליכא עליה אלא מי שפרע • וא"כ השתא דאנוס הו' ליכא למימר יקנה
משלו דכל היכא דהדר ביה משום אנוסא ליכא מי שפרע כדלית' בתיזהו נשך
וקרוב לזה מנאמי בשטת תלמידי הרשב"א • ו"ל וכו' •
ואני בעני ראייתי דברי הר"ן נכונים • ומאי דמקשו עליה דא"כ נימא
הכי בהדיא דגט פשוט וכו' • אחר המחילה הראויה יראה בעיני
דאינה קושי' כלל ונמאמי איד דחו בזה דברי הר"ן • ו"ל דהתם הויא איתתא
כשאררה לשליח למזבן לה ארעא וכו' • אף על גב דאמררה סתם ולא
פירשה שיקח באחריות • אם הלוקח ג"כ היה לוקח בסתם ולא היה מפרש
כלום היה עושה ממש שליחות האשה • ומסתמא היה המקח באחריות
דאחריות ע"ה הו' אפילו במקח אליבא דהלכתא • אבל השליח פשע פשיעה
גמורה דסנה ממש וחדש מהשליחות כי הו' פי' בהדיא שלוקח שלא באחריות
וזה סותר ממש כונת המשלח • דמסתמא לא שדי איניס זוזי בכדי וממה
שסתמא מוכח דלעתה באחריות • וכי מפרש שלא באחריות כל עצמו של מקח
אפשר שיבא לידי חסרון שיערפוסו ממנו והיא אין לה עליו כח האחריות •
הלכך דין הוא שהשליח יתנהו שלא באחריות וימכרהו לאשה באחריות דכיון
דפשע בה"ג איכא למימר אדעתא דכדי נחת • אבל הכא גבי שער הזול נהי
דאיכא למימר דעתיה דאיניס אדעתא זולא • הא מיהא השליח לא חדש ולא
הוסיף כלום על מה שאמר המשלח • אלא גס הו' אמר סתם כמו שאמר לו
המשלח ולא פירש לקבוע כשער הגבוה • ומ"מ מסתמא לומר דטעמ' דלעתה
דאיניס אדעתא זולא אהני למשלח לשלח יקבל מי שפרע • אבל לא לחייב
השליח שיתן לו הוא כשער הזול דכיון דלא אמר השליח כי אם כפי מה שאמר
משלחו אלא שלא נהדר לפרש מעצמו כשער הזול • ודאי לאו אדעתא דכדי
נחת • כ"ס שאין כאן אחריות הפסד כל המקח • רק מה שבין שער הזול
לשער שפסק • באופן שדברי הר"ן • ו"ל דקו יחדו •
נמצא תמצית מחלוקת הגאונים והרי"ף • ו"ל ע"ס רש"י והרמב"ם וסיעתם
ז"ל • לענין הדין הו' דרש"י והרמב"ם דברי דכיון דסתמא דעתא
דאיניס אדעתא זולא • אף על גב דהמשלח אמר בסתם • מ"מ ה"ל לשליח
לאסוקי אדעתיה הכי ולפרושי למוכר ולפסוק כשער הזול • וכיון שלא פי'
כן מני המשלח למהדר ביה לגמרי ולית ליה מי שפרע דא"ל לחקוני שדרתיך
ולא לעוותי • ולגאונים והרי"ף • ו"ל כיון שהמשלח לא פי' כלום • גס השליח
לא סנה במה שלא פסק כשער הזול ולא שייך בזה לחקוני וכו' • והוא לא עשה
אלא כפי מה שא"ל הלכך שלוחו של אדם כמותו • ואם חוזר בו המשלח • אם
הי' בענין שכבר בא ליד השליח מה שלקח לא מני דהר ביה ואם אין סם אלא
נחית מעות מקבל המשלח מי שפרע • ולפסק הלכה הרא"ש • ו"ל כתב על
דרך הרי"ף • ו"ל שאינו מחזור • גס הסור • ו"ל אזיל בשטת אביו • וכיון דרש"י
והרמב"ם והרא"ש • ושאר אחרונים • ו"ל קיימי בחד שטתא הכי נקטינן •
וכללו דיני פסיקת השער הם מבוררים ממה שקדם •

הוא וכל זה שפסקנו שפוסק וכו' מ"ס דמס איכא מ"ד לגבי אסור בלבד
איתמר וכו' ודאי אין לסמוך על סברה זו כלל שהרי כתב
הרמב"ם ז"ל פכ"ב מהלכות מכירה הפוסק על שער שבסוק ולא היה אותו
המין שפסק עליו ברשות מוכר חייב לקנות וליתן ללוקח מה שפסק ואלא תז
מקבל מי שפרע וכו' הטור ז"ל
בח"ה סימן רי"א וכן כמה רבנות
ז"ל דפסקו בהדיא למדינת קנה
אלא דמשום דליכא חללא משהו אין
כאן לחזור אללא מי שפרעויה"ה ז"ל
כתב על דברי הרמב"ם ז"ל זה
מבוא מפ' איז"ר וכתב ע"ז הרב
ז"ל בכ"מ ואני אומר שמת' דהה"י
דריש פ' איז"ר איכא סנוי' אללא לענין
קיום המקח וכו' שרבינו למד דין זה
מלחמית בתוספת דמליטת
המוכר לחברו בחזקת שיש לו ונמלא
שלין לו לא כל הימנו לאבד זכותו
אל זה ומפרש רבינו בפוסק עמו על
שער שבסוק שכבר יצא ולענין המקח
למי שפרע ע"כ ויש לחתום חתמה
במה שר' ז"ל לומר דהרמב"ם מסיק
דיניה מהיהא תוספת ושהו' מפרשה
בפוסק על השער דהא בר"י קחמי

המוכר לחברו בחזקת שיש לו ונמלא שאליו ואין ספק דמשמעות דבריש אלו הוא
שהמוכר אמר ללוקח דמאי דמוכר ליה ברשותיה הוא והלוקח סובר כשהוא
ברשותו ואדעתא דהכי יהיב ליה דמי וזה הוא בחזקת שיש לו וימיה כשנמלא
אח"כ שאין לו שהוא הפך מה שאמר ללוקח לאו כל הימנו לאבד זכותו של
לוקח משמע דאי לא מכר בחזקת שיש לו דגם הלוקח יודע שאין לו . אז מלי
הדר ביה ללוקח אפסיד אנפסיה כיון דיהיב דמי במה שידע שאינו ברשותו
ואם איתא דהך תוספת בפוסק על שער שבסוק איירי דהיינו דינו של הרמב"ם
הוא ודאי דהרמב"ם אף כשהלוקח יודע בהדיא שאין לו למוכר ואדעתא דהכי
גמרו שניהם המקח על סמך שער שבסוק קאמר דאם תז מקבל מי שפרע
והיאך אפשר שהו"א דין זה מתוספת זו . אפי' נאמר דחזקה לקחני לאו
דפי' כן אללא דמן הסתם כך הוא . הא מיהא כשידע הלוקח שאינו ברשותו
לאו בחזקת שיש לו הוא והרמב"ם ז"ל איירי אף כשיודע כן . אללא ודאי
התוספת לא מיירי על פוסק על שער שבסוק אללא על סתם מכירי בעלמא
דסבר דאף על גב דהמקח דבר שאינו ברשותו לאו כלום הוא היינו כשניהם
יודעים כן אבל אם מכר בחזקת שיש לו מכריחים אותו לקיים המקח משום
ללאו כל הימנו לאבד זכותו וכו' . כדמייטי בעל העטור ז"ל הובא במקומו .
ואיכ' הרמב"ם ז"ל דמיירי בכל ענין דפוסק על שער שבסוק לאו מהך דרייתא
למד כן ונריך שנאמר דמסוגין דאיז"ר מסיק ליה כדברי ה"ה ז"ל .
ואמנם מה שטען עליו הרב ז"ל דהיה לא לענין רבית וכו' שהוא ממש
כסברת ה"ה שמיא רבינו . נראה בעיני דכונת ה"ה היא
דמחזיקין דכדפסק על שער שבסוק ואין לו אמרינן דמוכר ואין בו משום
רבית אף על גב דבשעת מכירת המקח נתייקר אית לן למימר דודאי מדינת
ונה ואינו יכול לחזור בו אללא מקבל מי שפרע . דאם איתא דיכול לחזור בו
מדעתו לא היה לנו להחיר בה"ג דמחזיקי רבית דבשכיל דהקדים לו המעות
רועה ליתן לו כשער הוול ואינו חוזר בו אף על גב דהיה יכול לחזור בו .
ובשלמא אי מדינת קנה ניתא דאין כאן רבית משום דנאצי דלא הדר ביה ליכא
למסלי שהוא לשכר הקדמת מעותיו . אללא משום דכע"כ מדינת קנה .
ואע"ג דעגהה"א דאיתא במרדכי בהיהא דלא חמור אללא לי בדמים
הללו דמייחין לה לעיל משמע הפך זה דכל סמן הדין לא קנה ליכא
רבית אללא היכא דהקנין קיים . נראה דלפי דברי ה"ה ז"ל הסברה היא
כדאמרין : דין אחת דעלמות הטעם למה קנה הכא באין לו
הואיל ואין ברשותו . הוא כדברי הרב ז"ל בכ"מ שכיון דסבר זה נמכר בשוק
חשדינן ליה כאלו הוא ברשותו ממש ולא מקרי אינה ברשותו אללא מלחא שאין
כמוה נמכר בשוק בכל שעה אללא שריך להוסיף על דבריו ז"ל דמלבד
דבעין שיהא נמכר בשוק בכל שעה שריך ג"כ שיהא לו שער קבוע דאז כיון
שילא השער ששדינן ליה כאלו הוא ברשותו הואיל ובכל עת שירצה יכול
לקנותו בלי שום טורח ועכ"כ אללא אם הוא דבר הנמכר בשוק ואין לו שער
קבוע לאו כעומד ברשותו הוא לשיחול הקנין בהכרח . שהרי כתב הרמב"ם
פכ"ד מהלכות מכירה האומר לחברו קרקע ודקלים אני פוטר לך אפילו לא
היו לו דקלים אם רצה לקנו' לו שני דקלים ה"ז נקנה המקח וכו' . ומכאן
ידיחו קלח מהפוסקים דכל מלחא דשכית למזבן אף על גב דליתיה ברשותיה
מחייב לזבוגי וכו' כדמייטי ה"ה ז"ל וכמו שכתב בע"ה אללא דקלי מלחא
דשכית למזבן הוא ואפ"ה הרמב"ם ז"ל הוא מן הכת הסוברי דלא מחייב
לזבוגי אללא המוכר רועה בקיום המקח יקנה הדקלים . והא גבי פוסק על
שער שבסוק סובר דלא מלי הדר ביה מוכר כלל . אללא ודאי דלא מרן דעקר
הטעם הוא משום דכיון שילא לו שער קבוע וידוע כעומד ברשותו דמי מש"כ
גבי דקלים : ומה שאני נבדך הוא דעת הר"ק כי ראיתי לאחרוני מביאים
משמו סברות שונות בפכ"ד מהלכות מכירה על דין קרקע ודקלים אני מוכר
לך שכתב הרמב"ם ז"ל אם רצה לקנות שני דקלים נקנה המקח וכו' כתב

ולא לעשותי עד כאן :

סב וכל זה שפסקנו שפוסק אדם על השער שבסוק וכו' לו מעותיו
זוכה במקחו אף על פי שאין הפירות עבשו בשערת מכירתו ביד
המוכר יש לעיין במה מתקיים המכר ביניהם שהרי אין אדם מקנה דבר
שאינו ברשותו והא איכא מ"ד לגבי אסור בלבד איתמר דאיתא דלית
בה"א סורא אם רצח להעמיד המוכר מקחו ללוקח שאין בו משיב אסור
רבי אבל מדינת לית לן לאברוחי להעמיד מקחו וכו' י"א שהמקח מתקיי'
והארבנו בורה בספ' הנקרא זכרונות בפרק המוכר את הבית :
סג וכל דבר שישנו ברשותו כגון ענבים המחוברין לקרקע או תבואת
מחוברין לקרקע שפסקנו למעלה מחוסר ב' פוסק ג' אינו פוס' צריך שיקנה
במנו בקנין הדין לקנייתו דבריו להעמיד מקחו ע"כ של מוכר והוא שאם מכר
לו ענבי' שהצריבין לקרקע ולא נתבשרו כל צרכן ואינו מחוסר י' אלא שחית
ונמצא שהוא מותר לפסוק עליהם צריך שיקנה לו באחד מן הדרכים
שהקרקע נקנה בהם דכיון שאין עומד' עבשו להבצר הריהו בקרקע ואם
אין צריבין לקרקע כגון ענבי' העומדות להבצר הריהו במטלטלין ואע"ג
דגבי שום דייני' לחו בקרק' ובדא' בשבוע' מחלק' דר' מירבין דרבנן
סברי

הראב"ד הרב ז"ל חייב לקנות שני דקלים ועקר ע"כ . וקרב היינו הר"ק
ונסדוהי כתב ה"ה ובהלכו' מהא שמעין דמאן דזבין לחבריה מידי דשכית
למזבן אע"ג דליתיה להסור מידי ברשותיה מחייב למזבן ולמחן ליה
וקי"ל נמי דפוסקי' על שער שבסוק ואעפ"י שאין לו ואיתא נמי בתוספת
המוכר לחברו פירות בחזקת שיש לו
ונמלא שאין לו לאו כל הימנו לאבד
זכותו של זה והוא שכתב הר"ה ז"ל
ע"כ הרי דלפי דברי הרי רבות' הריף
ז"ל פליג אהרמב"ם וסבר דקלני'
הואיל והוא מלחא דמני למזבן מחייב
להעמיד מקחו ואין הדבר כלום
ברצונו : וארו' בנסתי דילן בהלכו'
בהמוכר את הבית כתב בזה הלשון
ואיכא מאן דסמייע ליה מהאי מומר'
דמאן דזבין לחבריה מידי דשכית
למזבן אע"ג דליתיה להסור מידי
ברשותיה מחייב למזבן ולמחן ליה
ואין לא סבירא לן הכי דכל מידי
ללאו ברשותיה דבר שלא בא לעולם
הוא והא דאמרין הפא זבן חרי'
דיקלי לאו חייבי מחייבין לי למזבוגי
חרי דיקלי דדבר שלא בא לעול' הוא
אללא רשות יחבנא ליה למזבוגי' חרי
דיקלי דאי א"ל זכרונא לך חרי דיקלי לא מלי
אלא ארעא דאית בה חרי דיקלי לאו כד זבין ליה חרי דיקלי מחייב לקבולה
להיהא ארעא ואף על גב דלית בה חרי דיקלי ע"כ . וזה מובא שם סתם
לדעת הרמב"ם ז"ל : וגם הרב ז"ל בח"ה סי' ר"ט כתב בספ' הראש' ז"ל פי'
לדי לעמוד בדבריו ולא שיהיה מחייב לקנות לו וכו' . וכ"כ הר"ק ז"ל וגם
רשב"ם ז"ל כן דעתו וכן דעת בעל התרומות בשער ס' דוכן דעת הרמב"ם
ז"ל בפכ"ד מה' וכתב ה"ה ז"ל סכן דעת הרשב"ם ופכ"ד מה' האריך
הרבה ע"כ י"ג הטור ז"ל סי' ר"י כתב שהרי"ק פ' בהרמב"ם :
והחיבא מהרב ז"ל דכיל הר"ק פ' סברת הרמב"ם והרא"ש והרשב"ם ז"ל
ומזכירי שמאריך ה"ה פכ"ד ולא הזכיר הסתירה שיש בזה מדברי ה"ה
בסברת הר"ק לממה שמבי' הוא בשמו' ולא מלחתי מקום לייסב ולהסכי' דברי
ה"ה פ' הנמלא בספרינו דודאי נוסחא אחרת נזמנה לו : וס' מ' דריבין אנו
להחבוק במה שכתב הר"ק ז"ל בהלכות דילן לאו חייבי מחייבנא ליה למזבן
חרי דיקלי דדבר שלא בא לעול' הוא וכו' דאי משו' דבר שלא בא לעול' קאמר
דלא מחייבין ליה למוכר ואם רצה לחזו' בו חוזר י"כ גבי לוקח אמאי אמרי'
דאם רצה לקנות שני דקלי' לא מלי חידך למימר וכו' הא כיון דאין הדקלים
ברשותו דהו' כדבר שלא בא לעולם הוה לן למימר דלוקח נמי מלי הדר ביה
שהרי כתב הרמב"ם ז"ל בפכ"ב המוכר פירו' דקל לחברו יכול לחזור בו וכו'
וכל החזור בו משניהם אין מחייב לקבל מי שפרע . אללא ככל שלא בא לעול'
שניהם יכולים לחזור בו . ומאי שנא אם כן בדבר שאינו ברשותו דמוכר יכול
לחזור בו ולא לוקח . וקרב לזה כתב ה"ה ז"ל שהקשו על הרמב"ם
ואפשר לי לומר בשוב זה דהא דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם פליגי
באז"ל דלכך נחמן אף משבא לעולם יכול לחזור בו ולרב הונא דוקא
עד שלא בא לעול' יכול לחזור בו ואיפסיקא הלכתא כרב נחמן ויולי' הטעם
הוא דבחר דעת הקונה או המקנה בתת' הפסוק אוליין שיהא סושו' כחלתו'
דהיכא דסברי וידעי שהוא דבר שלא בא לעולם אע"ג דבחר הכי בא לעולם
הא מיהא הפת' אין הדב' כמו שידעו בראשונ' שלא היה בעולם ובחר מעקר'
אזלי' הלכך יכולים לחזור בהם : אבל באומר ארעא ודיקלי מזבוגנא לך הדי
דמוכר ידע שאין הדקלים ברשותו . מ"מ הלוקח חושב וסובר שהם ברשותו
כיון שהמוכר אומר לו סתם ארעא ודיקלי מזבוגנא לך . ומ"ה כשהמוכר
קונה עתה דיקלי ורועה לקיים המקח לא מלי לוקח לחזור בו דא"ל מוכר מה
נחתם עשה ממה שהיית חושב מעקרא בגמר הרי מאז סבר' דברשותי נינהו
ואדעתא דהכי יהבת זוזי וכלי ספק אם היו' אז ממש ברשותי לא היית יכול
לחזור בך . והשתא נמי כיון דליכא עשה שום שמו' ממה שהיית חושב והם
ברשותי לאו כל כמיך אבל המוכר אם לא ירצה לקנות הדקלים יכול לחזור
בו משום דלפי האמת לאו ברשותיה קיימי' ולעול' הוא אומר דבר זה אינו
ברשותי ולא מקנה איניש מאי דליתיה ברשותיה ולפ"י נראה דהאי דקאמרי'
הרמב"ם והריף ז"ל דאם ירצה לקנות שני דקלים נקנה המקח ואין הלוקח
יכול לחזו' בו היינו אחר שלקח השני דקלים דהשתא איתנהו ברשותיה דמוכר
כדסבר מעקרא . אבל אם קודם שקנאם המוכר בא לוקח לחזור בו יכול ולא
מלי מוכר לומר אקנה דקלים ואקיים המקח דהשתא מיהא בשעת חזרה
ליחנהו ברשותיה : ואיך שיהיה נראה ודאי דלהרי"ק ז"ל נמי אף על גב דגבי
ארעא ודיקלי סבר דמלי מוכר הדר ביה . וגבי פוסק על שער שבסוק יודה
דקנה למי שפרע אעפ"י שאין לו משו' דהת' לאו בלית' ברשותיה חשבי'
לי' הואיל ונא' השע' כדלעיל אחר זמן ראיתי דברי הרב בכ"מ עמוד עלי' :
סג ובר' דבר שיסנו ברשותו וכו' . מה שכתב שכתס' צריכים לקרקע
צריך שיקנה לו באחת מהדרכים שהקרקע נקנה בהם . הוא
מוסכס מהפוסקי' ואין בזה שום ספק . אף מה שכתב שאל אינס
צריכים לקרקע הרי הם כמטלטלין וכו' . יש בזה דקדוקי
דברים

חמישי מהלכות טושן טעמו טובים

דרבנן סברי לאו ככצורות דמיין וח"ל פקרקע נאט' הא קא פריך רבינו י'
 מ'גש דדוקא לענין שום' דלאו למתלשיניה מסדינהו ניהל' אבל מוכר בין
 דלמתלשינהו וזנינהו נחלית והגיעו להבצר ככצורות דמיין ורייני' בהו דין
 מטלטלין לכל מילי כגון דין אינאה ושבו"ע וכו' צא כהן וכבר בררנו זה ב'פ'
 ה' שובר את הספוגה בענין דלוק' פשתן מחברו ותלש בו כל שהוא שקנאו *
 ואקש' התם אטו מפני שתלש בו כל שהוא קנאו * ומשנ' הכ"ע דא"ל ר"ך
 ויפה לי קרקע כל שהוא וקני כל מה שעלית וי"מ קניה זו משום דהוי כשוכ'
 את מקומו וי"מ משום הקנא' אגב וה"ק יפה לי קרקע פל' שהוא וקנה אותו
 ואגב תקנה פירותיו שעליו רביין שהוא כשאר מטלטלין הרי קנינו באגב
 כדרך קני' שאר מטלטלין אבל אם מבר לו פירות העומדים להבצר אע"פ
 שקדם ותלש מהן או שאמר לו קנה קרקע זה לפירותיו לא קנה שאין נקראין
 פירותיו כיון שאין צריכין לקרקע וה"ה שנקנין בקנין שהרי הן בעין וכבר באו
 לעולם

כסא

בשטר או בחזקה וכו' : וקנין הכסף והשטר ידוע . והחזקה באלו הפירות הנריכו' לקרק' כתב ה"ז ל' דין החזקה נחבד פרק המוכר את הספינה על מתני' להלוקח פשתן מחבד ותלם כל שהוא וכסוגיה שעליה ואין להאריך ויחבד פ"ג ע"כ . וכתב ע"ז הרב בכ"מ ויש לתמוה שזה ע"פ פ"י רשב"א אבל רבינו כח' ססדוהי כאינו לריק לקרקע . וכחב ה"ה שקנה הקרקע בשכ"י פני וקנה הפשתן אגב הקרקע . וא"כ אין דין הפשתן ענין לחזקה כלל עכ"ל ואני תמיה מהרב איך חשב כזה על ה"ה ז"ל כי הוא ז"ל דקד' לומר שדין זה נחבד על מתני' דפשתן וכסוגיה שעליה וכוונתו מדפריך בגמ' משום דתלם כל שהוא קנה כדמיתני רבינו ופירושו בפשתן שאינו לריק לקרקע . משמ' דמשום ללא לריק לקרקע דהוי כמטלטלין קא מחמה היאך קנה בתלישת כל שהוא הא אי הוה לריק לקרקע ניחא דבתלישה כל שהוא טעשה מעשה בגופו קנה דזו היא תוקפו . דכיון דמשמ' לריק לקרקע דינו כקרקע . הלכך כי היכי דקרקע כי החזיק במקלטו קנה כלו . הכי נמי בפשתן כיון שהחזיק במקלטו ע"י תלישה זכה בכלו . אלמא מחבד מהכא דכל הנריק לקרקע תוקפו בתלישה :

חרק חמשי

א וחיבא דבעי ללות פירות וכו' הראבד שמביא רבינו כאן . ודאי לאו הרב בעל ההשגות הוא דהא בהמשך לשונו קאמ' והוא שלא יקבע עמו זמן וכו' וזו סבר' הרמב"ם הוא והראב"ד השיגו בזה : ובעקר דינו דהראב"ד דמנריך ליהונו ללוה וזוי הסכימו גם התוס' בההיא מימרא דרב הונא אין לוין על שטר שבסוק דק"ע ב"ע ז"ל . וז"ל ומסקנת דלוין לפי ה"ג דלויירי סאה דבא' מיירי בים לו מעו' ללוה דמאי זבין בשוקא או אס' יס לו מעט דבר' יחזק בסוף פרקא יס לו סאה ללוה עליה כמה סאין . וק"ק למה לי שער רק שימלא פירו' לקנו' אפי' ביוקר . ואית דגרסי אין לוין על פירו' שבסוק ע"כ . והאי או יס לו מעט דבר' יחז' אס' הוא כפסוקן של דברי' פים לו מעט מאותו הדבר שלום . קשה דא"כ היינו ממש דרבי יחזק יס לו סאה א' ללוה עליה כמה כורין ואמאי איצטריכין הכא להא חמשי בהיני ובסילי הא אפי' לא יחז' השע' ואפי' לא ימלא כלל לקנות לא בזול ולא ביוק' מותר לו ללו' כאשר יחבד' במקומו בס"ד : ע"כ נראה לי דהאי יס לו מעט אס' לו מעו' ללוה קאי משום דקאמרי מעקרא דיש לו מעו' ללוה דמאי מזבין בשוק' דמשמ' פים לו סך מעות שיוכל לקנו' כנגד כל מה שלום מ"ה קאמרי השתא דכי יס לו נמי מעט מעו' שיוכל לקנו' כל זא' סגי דהכי כי היכי דבדר' יחז' כי אי' ליה סאה ללוה עליה כמה כורין : ובוה כתב הראש"ם לפי הראב"ד אס' יס לו מעו' כנג' סאה א' לו' עלי' כמה סאין דקאמרי' יס לו סאה ללוה עליה כמה כורין ע"כ : אלא דק"ל לפי דברי הראש"ם דהא כל עקר ראיי' הראב"ד הוא מדקאמ' בגמ' אי בעי זבין ופרע ליה דאמ' אי לי' ליה וזוי במאי פרע . והשתא נמי אי לית ליה אלא דמי סאה א' במאי זבין ופרע כל מה שלום . ושמא כיון דאית ליה דמי למזבין סאה א' וק"ל יס לו סאה ללוה עליה כמה סאין יחבד' כאלו זבין סאה סאה וסלוה עליה כמה סאין לפרוע למלו' . וזה סיוע למה שפכדנו בחלק הקודם במ"ס רבינו ירוחם בס' הראש"ם בה"י דהיה נושה בחבדו מעו' וכו' דאפי' אין לו כל מה שפסק מותר וכו' : ואיבא למידק לדעת התוס' והראב"ד דכל סאין לו מעו' כלל אין לוין סאה בסאה : א"כ כי אמר רב שעת בשם רב הונא אין לוין על שטר שבסוק ופריך מי אמר רב הונא הכי והא בעו מיניה וכו' אמאי דחיק דמעקרא סבר רב הונא אין לוין ולבסוף דבר ביה מההיא דר' אליעזר . לימא דכי קאמ' רב הונא לוין הא פריש טעמא משום דאיכא חמשי בהיני ובסילי דאי בעי זבין ופרע ליה . והיינו דלא' ליה מעו' דבברי הראב"ד . ואידך מימר' דקאמ' רב הונא אין לוין מיירי באין לו אפי' מעות . ואפשר שדך קבל דמעקרא סבר אין לוין כלל בשום אופן :

והיינו שמביא סברת הראב"ד בלחוד נראה שדעתו לפסוק כמותו וכן פוסק בהגהת אשרי לדעת רש"י ואין כן דעת האחרונים ז"ל כדכתב הרב ז"ל בב"י סי' קס"ב בשם הרא"ש בר נחמ' ז"ל דהגאונים והרי"ף והרמב"ן ז"ל בכל ענין החירו ומסיק ודאי נקטינן : ופירשו הגאונים ור"מ בכללם וכו' . מחלקת זה בריש פ"י ומיתני ה"ה ז"ל חרי טעמי בסברת הרמב"ם ז"ל וחולה דמיתני ממחני' דקתני לא יאמר אדם הלוגי כור חטין ואתן לך לגורן . ודעת רב דרישא דאוסרת בקובע זמן לגורן היא אפי' בים לו דומיא דהיתר דסיפ' דע' דשיבא בני שהיה בשים לו ואס' היה כדברי המפרש' דכל שים לו מוח' אף בקביעו' זמן והכל תלוי אס' יס לו . ה"ל למסנה לומ' כך לא יאמר אדם לחבדו הלוגי כור חטין אפי' כ"ס לו . אבל עתה נרא' שאוס' אפי' יס לו שכל שזה קובע זמן למה שחייק' ומזיל נראה שגונתו שלאותו זמן יתייקר

עולם ואין צ"ל שיכול לחייב עצמו בהם אם רצונו שיעמדו באחריותו וכבר הארכנו בזה בפרק המוכר את הספינה בספרי הנקרא זבנונות :

חלק ה

א והיבא דקא בעי ללוות פירות בפירות לא חמצא שיהיה מותר לדעת בלם דרך הלואה אלא על שני דרכים האחד שילוח לו ד' סאין של חטין בלא קביעות זמן אלא שיחזירם לו כל זמן שירצה להחזירם לו או שיוכל לחבכו בהם כל זמן שירצה המלוה ועל דרך זה הוא מותר אף על פי שאין לו מאותו המין מותר : ופ"י הראב"ד והוא דאית ליה זוי ללוה שאם היה רוצה יכול לקנות מהן בשוק והוא שיצא השער ידוע וקבוע ולוה מחבדו עשרה סאין חייב להחזיר לו עשר' סאין אף על פי שהוקרה חמשי שהרי בשלוה ממנו כבר היה השער ידוע לשניה ואלו רצה היה קונה ומחזיר לו ומה לי הן ומה לי דמי' אבירין והוא שלא יקבע עמו זמן אבל לית ליה דמי' אעפ"י שיצא השער אס' דהא מפר' טעמא אי בעי זבין ופרע' ואי לית ליה זוי ללוה במאי זבין פרע' ויבדגרסינבאי וזו נשך אב' רב הונא אין לוין על שטר שבשוק פ"י סאה בסאה ומי אמ' רב הונא הכי והא בעו מרב הונא בני כי רב דיופי בתשרי ופרעי חמ' בטבת שרי' אב' אס'ר זא"ל הא חמ' בהיני הא חמ' בשילי אי בעי זבני ופרעי ליה א"ל ד' מעקרא אין לוין אמר כיון דשבעתיה להאי דאמר שמואל א"ר אליעזר לוין פהם ופורעין סתם אמר איהונמי לוין סתם ופורעין סתם ופירשו הגאונים ור"מ בכללם דלוין סתם פירושו שלא יקבע עמו זמן . ובתו' בספר

וחזקה שלא יפרענו הלוה חוץ זמנו מפני כך אסור וכו' ובס' הרשב"א כתב ד"מ לוין סתם בלא קביעו' זמן פרעון מפני שיכול הוא לפרוע בכל עת שירצה אבל אס' קבע לו זמן אינו יכול לפרוע חוץ זמנו וחוששי' שמא ישתנה השער בנתיים וכו' : ואיבא למידק במאי דכת' ה"ה דלדעת הרמב"ם עקר מחני' ללא יאמר אדם הלוגי כור חטין לגורן הוא מטעם קביעות זמן לגורן וכו' . דהא בדר דמיתני הרמב"ם דין זה דאסור סאה בסאה בקביעו' זמן ומאריך בו כל הנורף . לא כתב סמוך לו דינא דמחני' לא יאמר אדם לחבדו הלוגי כור חטין ואני מחזיר לך כור לגורן אלא אומר לו הלוגי וכו' . ואס' כל עצמו של אסור דקביעו' זמן ויגאל מחוץ הדיק' של משנה זו . היכי מיתני לה הרמב"ם אחר כל האמור כאלו הוא ענין מחודש' ואי משום היתר' דע' דשיבא בני כבר היה יכול לכללו בסיוס דבריו הקולמ' במ"ס אעפ"י שהיה לו מאותו המין או שהי' השע' קבוע ה"ז אסור ללוות פירו' בפירות עד זמן קבו' אלא לוח סתם ופור' בלוי' זמן שיפרע וכו' . כאן היל' אלא לוח סתם ופורע בלוי' זמן שירצה או יאמר לו הלוגי עד שיבא בני או עד שאמלא מפחח . אבל כל מה שכתב לא יאמר וכו' הוא ללא הועיל לפי דבריהם ה"ה ולקמן נבא דעתנו הקצר בזה בע"ה : ודו' במאי דקאמר אס' היה כדברי המפרש' שהכל תלוי ס' יס לו כך היל' לא יאמר אדם לחבדו הלוגי אפי' יס לו וכו' . וחימא דאי הוה חני הכי ה"א דוקא בים לו ממש בידו ובכסותו בלי שום עיכוב אבל בשאינו תחת ידו שלריק' שימחין שיבא בנו או שימלא מפחח אימא כאלית ליה אשראי דמי ללא כדלדיה הוא קמ' ל דשרי דה"ג בני אשראי אמרי' בגמ' איפכא אימא כעד שיבא בני דמי וכו' דההיא דיהיב זוי לקיראה . ע"כ נראה דמהך מחני' דאני אתן לגורן ליי' תיובתא למתירין קביעו' זמן ולא סיעתא להרמב"ם ז"ל וסיעתו דאסרי' והוא במה שכתבו התוס' הלוגי כור חטין ואני אתן לך לגורן אסור דחיישין שמא תחייק' אעפ"י שאז אין רגיל להתייקר ע"כ : ולדעתו אין כו' התוס' לחטטעם למה אסור' כה"ג אלא רצו לחתך מה שמרגישי' לפי פשט המס' דלויירי באין לו . א"כ אמאי קתני ואני אתן לך לגורן אסור דמשמע דטעמ' דאסור' משום דקבע לו זמן לפרוע לגורן . הא בלאו הכי אסור כיון דאין לו להכי קאמרי דהאי ואני אתן לך לגורן לרבוחא נקטיה לומ' דאע"ג דאסור סאה בסא' הוא מפני חסדת היוקר . ובגורן אין רגיל להתייק' והא כיון שקבע זמן הפרעון בעת שאין דרך להתייק' שרי קמ' ל' דאפ"ה אסור' משו' דכו' סוף חיישין שמא יתייק' וכל דאיכא שום חשש' אסור' : מעתה נראה דגם הרמב"ם מבין כן דברי המשנה . ומ"ה אחר שהביא כל דיני אסורי הלוא' פה' בסא' באין לו ולא יחז' השע' או בים לו בקביעו' זמן כת' משנה זו כדורחה לאשמועי' האי חדש' דאע"ג דלגורן אין חטין עשוין להתייק' . מ"מ לא נסתלקה חסדת שמא יתייקרו . ואיך שיהיה סברת הרמב"ם היא לאסור בקובע זמן בין בים לו בין בינא השער . ולדידי' איכא למיד' כדדייק' לעיל במאי דפריך ומי אמר רב הונא הכי אמאי לא משני כי קאמר אין לוין בקובע זמן ולוין כשלא קבע זמן ולתתן כדאמרן : וראיתי לרב' דב"י הביא חסובה להרשב"א ז"ל לא זכיתי להבינה וז"ל שאלת קהל שהוצרכו למעו' והנאמני' לו מראובן מאה קפוזים של חטין בק' קפוזים לזמן ידוע לפרעו דמעו' כמו שסוה לאותו זמן וכדי לעשות בהיתר נתן סאה א' חסו' לקהל כדין לוין סתם על שער שבסוק מותר או לא . תשובה מותר הוא זה ואין כאן לוין סתם על שער שבסוק אלא יס לו סאה ללוה עליה כמה סאין ואפי' למאן דאסיר בלוה סת' על שע' שבסוק בקובע זמן הכא שרי דהא יס לו ע"כ : ואיב' לאחמיה במ"ס דאפי' למאן דאסר בקביעו' זמן הכא שרי משום דיש לויסרהי האוסרי' בקביעו' זמן אף בים לו אוסרין ובהדי' כתב הרמב"ם אעפ"י שים לו מאותו המין או שהיה השער קבוע ה"ז אסור ללוות פירו' בפירות עד זמן קבוע וכו' וליכא למימר דאו או קאמ' דדוק' בחדא מינייהו או יחז' השער או יס לו אז אסור לקבוע זמן . אבל אי איחנהו לחרוייהו לטבוחא שיאל השער וגם יס לו מותר גם בקביעות זמן והיינו דקון דהרשב"א . דהא ודאי אין להעלותו על לב . דכיון דטע' אסור קביעות זמן הוא משום דחייש' דכו' המלוה היא שיתיקרו החמ' בשעת פרעון וכ"ס לטעמא דיהיב הרשב"א גופיה דמ"ה דעתי' שלא יוכל לפרוע חוץ זמנו . א"כ מה יתן ומה יוסף שיאל השער וגם יס לו לענין זה הרי לעול' דעתו על היוקר . ותו מאי האי דקאמ' ואין כאן וכו' הא חרוייהו ריכוי : ושמא אפשר לומר דמאי דקאמ' ואפי' למאן דאסר וכו' אין כונתו דמאן דאסר בקביעות זמן הוא עצמו מהיר בים לו . אלא הכונה לומ' דאפי' אס' אולי נודה לסברת מאן דאס' בקוב' זמן . אין מקו' להודו' לו אלא בפוסק על שער שבסוק ואין לו דים פנים לאסור מהטע' שנותן

הרשב"א

ברשכא שכוניתו שלא יפרענו אלא לאותו הזמן כחשבו שאז יתייקר אבל ביש לו
לא נודע לסברתו לאסור אלא בלי ספק מותר הוא ללא שייך ביה האי טעמי
דהא כמים לו טאה חשבי' כאלו היא מעתה ברשו' המלו' וכן כל טאה וטאה
נמאט שהכל כאל מלוח הוא וכאלו מחויק בו מעכשו. וא"כ אעפ"י שיחסו'
והטעה המים המרעוץ הא דהמו'

בספר החת"ת א"א חרוש זה לא מצאנו ולא שמענו מעול' אלא אם יש לו
על שער שכשו' לזה סאה בסא' סתם בלא עש' דמ' אפי' לזמן קצוב ע"כ
ובמובן פרש"י סתם שלא יקצוץ דמ' לא בשע' הלואה ולא בשעת פרעון'
גם מור רב יהודאי גאון כתב לוויקסאה ולא פ' מת יחזילו אם סאה אם דמ'
מות' אבל אם פ' לו סאה אני מחז' לדלו' כשול' לא חמי' ולא תרעולית ליה
ללוה חמי' כלל אסור הא איכא חרא מינייתו שרי' והבי' פסקו רבנן קשישי'
קמאי' : ובתכ' הרב ב"ה מאי דכתבו הני רבוותא' דלא אסרי' סא' בסא' דרך
הלוא' אלא היכא דליכ' שער שבשוק והא דאמ' רב הונא לווינעל שער
שבשוק סאה בסא' לא דיק' לן חרא דלא הוה ליה למימ' לרב הונא כפיסק'
דאין פוסקין על הפירות עד שיצא השער אלא בפסק' בסוף
פרקין דהיינו לא יאמ' אדם לחברו הלוינו כור חטין ועוד חיבי' אמ' רב יהוד'
זו דברי ב"ה אבל חכמים אומרים לוויין סתם ופורעין סתם היינו
דרב הונא מאי אתא לאשמועי' ותו כי אמרי' לעיל מה לי חקמה לי דמיהן
ופוסקין על שער שבשול' אעפ"י שאין לו ופרבי' מהא דאמרי' אם יש לו מותר
ומשנינן החם הלואה הכא זכינו ש"מ דלגבי הלוא' היכא דאין לו לא מהני
שער שבשוק ותו בעובד' דרב יויף דינרי' מכרת' דר' חייא למא ליה לשנוי'
רב דינרי' הוה ליה . אפי' לא הוה ליה דינרין מותר סאה בסאה כה"ג דיצא
השער בשוק אלא לאו ש"מ דאפי' לשער שבשוק ואין לו אסור ללוות סאה
בסאה בתנאי' אלא ברפסקי' לוויין סתם ופורעין סתם בלא תנאי' דכיון דלא

מלכ' ברכיו ירוח' שלעת הריק בזה
כדע' הרמבם : ויש עוד גמגום במ"ס ויש מהגדולי' שכתבו שמותר וכו' עד
מאחר שלא השער אם יש לו וכו' . לזכרון שלא השער היכי מתנה אם יש לו
ואם' כשאין לו אפי' לא השער וזהו דלאפי' אין לו כיון שלא השער מותר
להראב"ד ולהרשב"י שלא שאלו שיש ט"ס ובמקו' מלת אם לריך להג' או ישלו
וכונתו או אפי' לא ילא השע' היכ' דים לו מות וזהו קאמ' אבל אשאין לו אסור'
שחזו' על הנוס' עצמו שאמ' עליו יש לו להיטו כאלא ילא השע' ועם שמשמו
גרא' היוטו נוט' לסבר' הרמב"י אנו אין לנו לא הסכמ' הרשב"י והרא"י וסמו' דם' ל'
בהראב"ד : ובאר הראש בתשוב' הגו' דאם התנ' אמרו בהדי' שלא יוכל לפרעו
עד הזמן שקבעו אז ודאי אסור . על סמך שער שבסוק דהא טעמ' דהא חטי
בהיני ובשילי אזל ליה אבל בים לו מותר דלעול' כל סאה וסא' נחלט' לו וכו'
כדכתבין : גם מר רב יהודאי גאון כתב וכו' כפי הגרס' מדברי רב יהודאי
מפר' פי' שלישי כמה שאמרו בגמ' לוויקסת' להרמב"י וסיעתו ז' פירושו סתם
בלא קביעו' זמן יולרס"י וסיעתו פירושו סתם סאה לפרו' סאה מבלי קביעו'
דמים . ולרב יהודאי פירושו לוויקסתס סאה מבלי סיפר' לו מה יפרע לו אם
סאה אם דמס' וכו' מביא לו הפירוש' דלפי' רש"י והרמב"י לוויקסתס היינו על
סער שבסוק או בים לו . ואלו לפי' רב יהודאי ז' נראה מלשנו דהיכא דלא
פירש מה יחזיר לו מותר אפי' לא ילא השער ואין לו . דהא בחר הכי קאמר
אבל אם פירש לזה סאה אני מחזיר לך וכו' . ותדעו זה לא מלאהיו מבואר
בדברי הפוסקים ז' וראוי לחקור אם הוא מקובל אלל האחרונים ז' :

ובמשכן הרמב"ז"ל היה נראה לדקוק בהפך זה שכת' וכן בשאר הפירושים
לא יולה אותה עד שיעשה אות' דמים ואם לזה ולא עשה אותם והוולו
מחזיר לו פירו' כמדה של זה או כמשקל ואם הוקרו נוטל דמים שהיו הלואה
ע"כ. משמע שלא מלא מקום להחיר כשלא יאלה השער ואין לו אלא בשיעור
דמים וכתב בהדיא דאם לא עשה דמים יד המלו' על התחזוק' ואם כסדרת
רב יהודאי ז"ל אפי' לא עשה דמים יכול לפרוע פירות אף אם הוקרו כש'
פיר' מעקרא מה יחזיר לו יוש' לדחות זה דהרמב"ם ז"ל לא קאי אלא אמאי
דקאמר ה"ז אסור ללו' סאה בסא' דהיינו שמפרש בהדיא קלוה סאה לפרוע
סאה ממנו. ואם קאמר דאין בזה חקנה אלא בעשיית דמים ואלה"נ דהכי
ללא הוי סאה בסא' שלא פי' כלומה יפרע שמות' וימ"מ נרא' דחדש כי הוי
אי הוה ס"ל לא הוה שחיק מיני' ולא הוה משחמי' איני' פוסק אחרון להעלותו
על ספר' ורבינו מביא דברי רב יהודאי על דברי רש"י וכתב גם רב יהודאי
וכו' כאלו שניהם אמרו דבר א' . וההרחק ביניהם מבואר ואינם מסכימים
יחד רק במה שאינם מפרשים לווי' סחם רפי' הרמבם על בלתי קביעות זמן:
ובמ"ש עוד רב יהודאי אבל אם פי' וכו' וליכא בשוק לא חטי' ולא תרע' וכו' .
משמע דהלא מינייהו סגי או חטי' בלא תרעא או תרעא בלא חטי' . וזה
כלעת התוספו' דאקשו אההיא דרב הונא דלווי' על שער שבשוק אמאי רריך
שער רק שימלא פירות לקנות אפי' ביוקר וכתבו דאית דגרסי על פירות
שבשוק גם הגהות אשרי' ז"ל כתבו כן כלעת רש"י ז"ל וכבר דחה זה הרב
ז"ל ב"ב י"ז וכתב הרב ב"ה מאי דכתבי הכי רבנותא וכו' דברי הרב ב"ה ז"ל
בתקשו בעיני ותחלה נשתדל ליישב כל קושייתיו על פי' הגאונים ז"ל א' לא':
מה שחשקה ללא הל' ז"ל הא דרב הונא בפסקא דאין פוסקין על הפירות עד
שילא השע' אלא בשבטא דסוק פרקין דלא יאמר וכו' י"ל דהחיר דסאה
בסאה הוא דברי גוגי' תד דאית ליה ללוה מעפ"י שלא יאלה השער וחד ביאל
השער מעפ"י שאין לו : וממתינתון דאומר הלויני עד שאמלא מפתח ילפין
דהיכא דאית ליה ללוה שרי . אבל מהתם ליכא שום ילפותא להיכא דאין לו
אלא השער אלא אית לן למילף מעמין מקח דכי היכי דמותר לפסוק היכי דיאל
השער מטעם דמעפ"י שאין לו זה וחשבי' כאלו החטים שבשוק הם ביד המוכר
ה"נ בעיין סאה בסאה כיון שאין אסורו אלא מדרבנן . שרינן ללוות על שער
שבסו' דכיון שהלו' מלא לקנו' בשער קבוע אסיס לו מעו' להראב"ד או באשראי

במקפידו קאמ' א"כ ממיל' אפילו בתנאי דהוי כמקפידין סרי • אלמא הא
סתם אין פירושו בלי תנאי • שלישי • במאי דקאמר דרב ליוזף דיגריין לוח
סתם ולא רצה לפרעם ונתת לרבי' תמיהא מלתא אי לוח סתם בלי תנאי •
למאי אינטריך לסגוי דרב דיגריין ה"ל דמשמע אי לאו דאית ל ה הוה תסור •
לימא רב לוח סתם ולא הוה כקפדי •

רביעית • במה ספיר' התיב דרב
הונא לווין על שער
שבסוק כפי' רס"י בלסון ראשון לווין
מעוה לפרוע חטין כשער שבסוק
וכו' איכא לאקסויי לדידיה על
הדרך שסקסא על הגאון' לפירוש'
ה"ל לגמרא לקבוע מימרא דרב
הונא אמחני' בתריית' דסוק פרקין
ואנן נקשה לפי פירושו איפכא דאי
בלוח מעוה חטין לא הוה ליה
לאקסויי על משנת אין פוסקין על
שער שבסוק דמיירי במכר • אלמא
אמחני' חטין קנייית' דריס פרקין דקתני
לקח הימנו חטין דליגרי' דרב הכור
וכן השע' וכו' דמיקי' לה דרב בשאלה
לו מעוה ואח' כמותו לו לפרעון חטין
אחא ה"ל לאקסויי הא דרב הוה דהוי
ממס כה"ג בלוחא דמעוה ופרעון
דחטין חטין דהוי לווין על שער

שבסוק לדידיה ע"כ פירושא הוי כדכתב רס"י ז"ל דקאמר ע"כ שאל לא
אש"ל לך מעו' עד זמן פלו' אהן לך פירו' כשע' של עכשיו וכו' • הרי שסתם
כפי' וקפיד על הפרעון ויש להפלא לדידיה כשהלוחא הוי פירות אי קפיד
על הפרעון אסור ליקח פירות כשער של עכשיו דהיינו כשער התמין שהלוח
לו משום דאפשר סתמין קרו' אז • וכשהלוח מעוה אע"ג דקפיד אפרעון ומחנה
שאל לא יתן לו מעוה יתן חטים כשער זה יהיה מופת אף על גב דאיכא
למיתסא שאלא אז יתיקרו • זה ודאי דרב זר אין הדעת שובל שסתם הלוחא
פירות חמורה מהלוחא מעוה • יתן אמת דבהא איכא למימר ליישב קלת דכיון
דאפשר שיפרע מעוה הוי כמו דאחד ברבית • אבל סאה בסאה ע"כ יפרע
סאה • ואין הדבר יולא מידי זרות • אבל הלין דאמריין יראה דלדקו
יחדו הפוסקים ז"ל להחזיק בפ"י דה"ג והגאונים ז"ל וסברתם ולא כמו שפי'
הרב ז"ל אלא כל סאה השער אעפ"י שחילו מותר דה"ל כעד שיב' בני'
ואמנם אס שער זה צריך שידעו בו הלוח והמלו' או א' מהם או לא בזוה כחב
הרב ז"ל ב"ב שהרמב"ם ז"ל הצריך שיהיה השער ידוע לשניהם וכו'
אבל מתשובת הראש שכתב רבינו בסוף סי' זה משמע דלא בעי ידיעה כלל
שהרי לא הצריך אלא שיכיר שאלא השער או שהיה ללוח סאה א' ואלו ידיעת
השער לא נזכר כלל בדבריו • ואעפ"י שבתחלת התשובה כתב אס היה שער
ידוע במקו' שהלוחא ימסמט מחיל לשונו דלאו למימר שצריך שיהי' השער ידוע
ללוח או למלוה אלא שיהי' ידוע שבאותו מקום היה שער ידוע וקבוע ע"כ •
נראה שדעתו ז"ל לומר שהרמב"ם והרא"ם ז"ל פליגי דהרמב"ם ז"ל לריב'
ידיעת הלוח והמלוה ולהראש לא • ואס היה כן לא הוה משתמיט הטור
מלומר סברת הרמב"ם ושאינו הרא"ם ז"ל חולק עליו כי כן דרכו להביא
מחלוקתם ברוב המקומות • וכי היכי דקאמר דהרמב"ם לא התיר אלא היכא
דלא קב' לו זמן • וא"א ז"ל לא חלק בזה • ה"נ ה"ל שהרמב"ם לא התיר אלא
בשידוע לשניהם ושהראש לא הצריך כן • ע"כ אפשר לי לומר דהרמב"ם והראש
לא פליגי וכל חד מינייהו מודה בדין האחד דהרמב"ם מיירי בתחלת הלוחא
לחת היתר שיוכל ללוות הסאה בלי שום חשש ולהכי קאמר דהיתר ללוות
בתחלה בעינן שיהיה ידוע לשניה' דאס אינו ידוע לאחד מהם נמצא דאפשר
דמתכוין להלוות אוללות ע"מ לקבל או לפרוע חטים בזמן היקור וכיון
שמתכוין איזו מהם לשם רבי' אסור כדכתב הרב ז"ל • ובזה גס הראש יודע
להתיר מעקרא ידיע' שניהם בעינן • והיינו דקאמ' באותה תשוב' ואפילו
אין ללוח חטין ואלא שער קבוע שהחטה נמכרת בכל מקום כשער ידוע בעיר
מותר ללוות על סמך שער שבסוק וכו' • ונמלת סמך דאי הוראתה על שהמלו'
והלוח הם הומונים ע"מס על שער השוק ואס אינו ידוע לשניהם היאך סמכו
עליו • אלא כונתו סמך שהוא ידוע לכל הם סומכים על השער ומ"ה הוא
מותר לכתחלה ללו' על סמך זה • אך אס חולי לוח האה בסאה בזמן שאלא
השער ולא ידענו אס היה ידוע לשניהם • או אפי' הוא ידוע שלא נודע להם
בהא נהי דאסורא עבדי ללוות ולהלוות בלא ידיעת יליאת השער דאיכא
חששת מחשבת רביה • מ"מ הא מיהא ילא השער • וכיון דאי לא ילא השער
כלל אינו אלא רביה דויבנן ואין מוליחין משום חד מנייהו • השתא דיל' השער
ולפי האמת בהיתרא עבדי אלא שלא יתברר שכוונו לכך בהדיא ק"ל טפי
מהערמה וכ"ס מאבק דהתם הערמה מבוהרת שכוונתם להעלים • והכא
לאו ברי' היא דמתחבטם לרביה דאפשר נמי שאינו אלא הלוחא חן בעלמ'
דכך הם מעוהדים לזול כמו ליוקר ומ"ה קאמ' הראש בעיניו דעל המלוה
לברר שהיה שער קבו' בעיר ואז יגבה חטיו דטעמ' דחטיו מי קדחי באכלבאי
טענה אלימא היא כדכתב בפסקיו • ולא אידחיא לה אלא כשהיא בהלוחא
ממס דהיינו כשלא ילא השער כדלעיל • והרמב"ם לא יחלוק בזה •
ורב"ז צריך שגאמ' ש"מ הרמב"ם ואס לוח ולא עשה אותה והוולו מחזיר

קפדי מות' כדאמרי' גבי בני חבור' שמקפידין זה על זה אבל שאין מקפידין
ביתר ודוקא פורעין סתם אבל אי קפיד כפרעון אסור
דחא לא קתני לווין סתם אלא ופורעם סתם קתני • ורב דיוף דיגריין לוח
סתם ולא רצה לפרעם וחשש לרביה • ותא דאמר
רב הונא לעיל לווין על שער שבסוק בפירושא דר"ש לווין מעוה לפרוע חטין
כשער שבסוק ובנסחי עתיקי גרסי' הני דיופי וזו' בתשרי ופרעי בטבת ע"כ •
ב הענין השני שהוא מותר אס לוח פירות והיה לו פאותו המין שלוח
ולא קב' עמו זמן לדע' הר"ם ז"ל הרי זה מותר אעפ"י שלא יצא
השער ואפי' היתה לו סאת אחת לוח עליה במה סאין היה לו טיפת יין או
שמן לוח עליה במה גרבי יין ושמן • וכדגרסין בפרק אי זהו נשך לא יאמר
אדם לחברו הלויני בור חטים ואני נותן לך לגורן אלא אומ' הלויני עד שיבא
בני עד שאמצא מפתח והלל אסור ולי' חלכת' בהלל' גמרא אמר רב הונא
יש לו סאה לוח עליה סאה סאת' לוח עליה סאת' ר' יצחק אומר אפי"ש
לו סאה לוח עליה כמה בירין תני ר' חייא לסייעי לר' יצחק טיפת יין אין לו
הא יש לו לוח עליה כמה טיפין יין וכן הלבנתא •
ג ופיסק' • וכן היה הלל אומ' לא תלוה אשה בכר לחם לחברתה עד שתעשנו
דמים שמה יוקרו החטים • ונמצא באה לדידי אסור רביה גמרא
אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי הר"ל אבל חכמים אומרים
ליוין

לו פירות ואס פוקרו נותן דמים וכו' • אחרלוק' ללא ה"ל מאותו המין ולא
ינא השער קאי ולא אחרלוקה ללא ידעו שער השוק • ועס שאין זה ינא מידי
דחוק אפשר לסבול כי היכי דלא נעביד פלוגתא דתתא ולקשות סבר וז' אלו
הגאונים • והיותר נכון אללי שלברי הרמב"ם הם כפשוט' דכל שלא ידעו

אסור • והרא"ם דקאמ' סיבר'
המלו' שהיה ידוע לאו למימר'
דאע"ג שהם לא ידעו בו מותר אלא
כונתו שיכיר המלוה שהיה אז שער
קבוע • ובהכי אמריין ודאי כיון
שילא אז השער ממילא ידעו בו
ובהיתר עשו דסת' שער קלא אית
ליה וא"א להובית ולהבי' שום ראייה
על השליל' שיאמ' הלוח שאינו מהם
לא ידע אז • השער דמאן נוכח
ואדרבא אכן סהדי שהוא נודע לכל
וכן אס יכיר שהיה לו אז • סתמא
דמלתא היא שהודיעו שיש לו דלא
סבין איניס היתרא ואכיל אסורא •
ב רענין השני שהוא מותר
וכו' • מ"ס ולא קב'ע
עמו זמן לדעת הר"ם ז"ל כבר
נכתב לעיל ומ"ס ואפי' היסה לו
סאה א' וכו' • דק' ע"ה ע"ה כתו'
החוס' וריב"ן פו' דביחא אין יכול
להלוות אלא כמו שיש לו ובהא אח' ז' קא' כרי' • ומיהו בהא מודה ריב"ן
דאפי' יתן לו ביחא ויאמר קני בזה אח' ז' פרי דבדבר לח מסתמ' סופך ביחא
וסרי כמה טפין • ומיהו נראה דא"ל דקדק אלא לוקח הרבה בבית א' לרבי
יצחק דאותה טפה יכול להיות כנגד כל טפה וטפה ע"כ • וכפסקו האחרוני'
דאין דקדק בזה •

והרב • ב"ב הביא לשון הרב הנמק' ז"ל בריס הזכר דמהתם משמע שאפי'
לא אמ' לו עד שיבא בני או סאמל' מפתח כיון שיש ברשותו ואדעתא
דהכי עביד שרי • וכתב עליו ז"ל ולא ידענא מאי קאמר דהא פסיטא וכו' •
הנה הוא ע"ה ברותב שכלו לא ידע מאי קאמר מהטעם פסיטא • ואני
בענייני לא זכיתי להבינו מפני שלא נחברר לי טעמו • כי כפי הנרא'
כונת הרב הנמק' ז"ל היא לומר דכל שיש ברשותו של לוח מאותו המין אף על
פי שלא אמרו למלוה שיש לו באופן שלא ידע הלוח מזה ואיכא למימר שמת'
נחכוון המלוה לשיפרע לו בזמן היוקר ויהיה אסור כדכתב הרמב"ם ז"ל
גבי ינא השער ואין לו שאלא אינו ידוע לשניהם אסור מ"מ קמ"ל דשרי כיון
דסוק סוף יש לו והלו' אדעתא דהכי עביד • והשתא לפי מאי דאמריין לעיל
דאוליגס הרא"ם ז"ל יקבל כדברא זו של הרמב"ם יקשה לרב הנמק' • מ"ס
גבי יש לו אפילו לא ידע המלוה מותר ובינא השער לא סגי בלאו הכי •
ועל דברי הרמב"ם ז"ל גופיה צריכין אנו לדייק למא באר בינא השער שצריך
שידעו כן שניהם ולא בארו גבי יש לו • ואפשר לומר ע"ה החלוק דטעם
ההיתר בשער שבסוק הוא משום דהא חטין בהיני ובשילי • ואס יראה יכול
לקנות מן השוק • כיון שהדבר תלוי ברצון ע"כ צריך שידע הלוח שילא השער
ודאיכא חטין • בהיני ובשילי דאי לא ידע היאך יאמר אי בעינא
זביננא בשוקא והואיל והלוח צריך בהכרח שידע • גס המלוה
צריך שידעו כי היכי דלא ליכוון סד מנייהו לרביה • וביס לו כעס
ההיתר הוא • משום דכל סאה וסא חשבינן לה כאלו היא נחלק למלו' וסד
מלת' לאו ברצון חפץ שלי' דכל שהו' ברשותו של לו' ממילא ידע' כאלו הוא ברשו'
מלו' ואין צורך מקו' לידע' והשוו' בזה הלוח והמלוה וכל זה דחוק • והיב' דאית
ליה ללוח פרי בשקדון ביד אחריכתב הרב ז"ל ב"ב דאפשר דחשבי' לו דכל
איכא דאיתא ברשותא דמריה איתא • ותדע דא"ל כ' לישמעלי' נרב נתמאיכא
דאית ליה פקדון ומינה הוה שמעינן להיכא דאית ליה אשכא במכ' ש' עד כאן
ובלי ספק דינו ז"ל אמת דהא כתב הרמב"ם ז"ל פנ"ב מה"מ מטלטלין שמקנ'
אות' אדסעל הקרק' אס אינ' ברשו' המוכר או הנוחל לא קניס שאין אדם מקנה
דבר שאינו ברשותו מי שהיה לו פקדון ביד אחר ה"מ מקנהו ביד אחר • וכן
לפי שהפקדון ביד בעליו הוא וכו' • אלמא כל שהוא מופקד ביד אחר חשבינן
כאלו הוא ביד המפקיד • ואיכא למידק א"כ כי קתני מתני' אכל אומ' הלויני עד
שאמלא מפתח או עד שיבא בני דהוי ברשותו ממס לישמוע' רבותא דאפי' יש
לו פקדון ביד אחר יכול לומר הלויני עד שיחזרו לי פקדוני • ואפשר לומר דהך
מלתא דפקדון לאו פסיקתא היא דאס כפר בו הנפקד לאו כשלו הוא כדכתב
הרמב"ם ז"ל • ואי הוה תני דילא דפקדון היה צריך לחלק בין כופר לאינו כופ'
מ"ה תני עד שיבא בני דפסיקא ליה • ומינה נדון נמי • דכל שהוא תשוב
כברשותו שרי •

ג ופיסקא • וכן היה הלל לומר וכו' • מתלקת זה שמצינו רבינו בן הרי"ף ז"ל
ובעל המאור וביעשו ז"ל הזכירוהו רוב האחרונים ז"ל להרי"ף
אף בכרכות בעינינא השער או יש לו ילרב בעל המאור ז"ל כיון שהוא דבר
מועט לא החמירו בו חכמים כ"כ • והרב הנמק' ז"ל באר יותר טעם ההיתר
בסם הבינו הא' ז"ל כחשבה דשאלת כבר שהוא דבר מועט ולא בעינן שער
שבסוק שאעפ"י שאין לוח יש לזה מידי דהו' אכל כל ימות השנה וכ"כ הראב"ד
ז"ל דאעפ"י שאין לה שרר רבנן משו' דמלתא זומרתי היא ואכתי לאזנפי
קדא

חדל מחברתא • א"נ משום דלא קפדי שכינים אהדדי בהא מלתא עד כאן • וכל זה נכלל בדברי הרב בעל המאור שמביא רבינו וליבא למידק לפי הטעם השני שכתב הראב"ד ז"ל משום דלא קפדי שכינים אהדדי בהא מלתא למשמע הא קפדי אסור • הא קאמר שמואל בני חבורה המקפידים זה ע"ז עוברים כדברי הלל אף משום רבינו דמשמע

לרבינא א"נ קפדי אפי' עוברי משו' רבי' • דלדלי' ה"ק בני חבור' דבעלמי' הם רגילי' להקפיד זה על זה בעקר הדבר קסבר הלל דמסתמ' אף לענין מה שפירא יותר בשעת פרעון קפדי' • ומ"ה אסור משום רבי' • אבל רבנן סברי דא"נ דבעלמא הסמקפדי' על העקר הכא שהוא דבר מועט מה שפירא יותר בשעת פרעון לא קפדי בו משו' רבי' וקרוכ לזה כתבו הסו' •

ד וקיי' כר' ינאי דאמר וכו' • דף ס"ג ע"א ומ"ס רבינו ואף על גב דזו' יתיב וזו' שקיל ומחזי כרבי' שרי וכו' • הנה מחלקת רשב"ם ובעלי התוספ' ז"ל שכתבו רבי' שמואל ר"ה לומר דוקא יין • אבל מעות אסור ואין נראה לר"ת דבפרק הגזל גבי רב כהנא זבין כיתנא וכו' • ורבינו ז"ל נמשך אחר סברת ר"ת ז"ל מההי' להגזל' אבל הרא"ש ז"ל פסק כרשב"ם ז"ל שכתב ונ"ל פירש רשב"ם עקר דאי ס"ד דר' ינאי שרי למסקל דמי מנ"ל לגמ' דרב אסור למסקל אף פירי דפריך ליה מברייחא דר' אושעיא דילמא לא פליג עמיה דר' ינאי אלא בזו' דמחזי כרבי' אבל בפירי אחריו מודה דשרי • הלכך נראה

דר' ינאי לא שרי אלא בפירי ובהא פליג רב עליה • והא דקאמר רב לטעמי' משום דרב מחמרי בלמנ' ולא מצינו מה יאמר בפיר' רבי ינאי דפרעון מעות אלא שאנו מדקדקין מתוך הסוגיא דשמעתין דר' ינאי מודה דפרעון מעות • הלכך ניחא ליה למימר רב לטעמיה דאסור אף דפרעון פירות וכו' • וזו' עד כאן • ויש לי לדקדק על דבריו ז"ל אדדיק דלא פליגי אלא בדמי' שהם פירות ולא במעות ממס' דקא פריך אר"ב וכו' • מדעדיפא מינה ה"ל למיד' דקאמר רבא ש"מ מדרב' • אושעיא איתא לדרבי ינאי דאמר מה לי הן מה לי דמיהן • אלא רבי ינאי לא התיר אלא בדמים שהם פירות • דאי תימא אף במעות התיר מנ"ל לרבא דהלכה כר' ינאי • מד' אושעיא דילמא ע"כ • א שרי' • אושעיא אלא פירות אחרים אבל דמים ממס' לא • אלא ודאי אף ר' ינאי בפירות דוקא קאמר • ובלי ספק דעדיקטפי לאוכוחי מכח פסק' דלי' דמפיק רבא מהכרח ברייתא דר' אושעיא • מלאוכוחי מכח דברי המקסן דאיכא למדחי אולי קים לי דרב אכולא מלתא פליג עלי' דר' ינאי • והו' קשה בעקר דיוקן ז"ל דמנ"ל למקסן וכו' • דאם איתא דיש מחס להקשות למקסן מנ"ל לומר דרב פליג נמי אפירות כדי להקשות וכו' • לא ידעתי איך נסתלק קושי זה מהמקסן דאכתי השתא נמי נקשה לו מנ"ל דרבי ינאי דוקא בפירות מתיר ולא בדמי' • משום כפחם לשונו דנימא דרב בפיר' נמי אסור ונפרוך עליה מברייחא • דילמא ר' ינאי אף בדמי' ממס' התיר ואהא פליג עליה רב ולא חקשי עליה מרבי' אושעיא • דהא רב בשלילה דקאמר אין עושין אמר' בדמי' סתם קאמר ולא פירוש ור' ינאי נמי בחיוב דקאמר מה לי הן מה לי דמיהן סתמא קאמר • ומאי אולמיה דהאי ליטנא דר' ינאי דלא נקשה עליה מכליה דלא קאמי' דמי' • משום • מליטנא דרב דקאמר עליה הרא"ש ז"ל דילמ' לא פליג אלא בדמי' • וכ"ס לפי מ"ס א"ח הראש בהדיא דההיא דהגוזל דלא מצינו בפ' מה יסבור ר' ינאי דפרעון מעות וכו' • אלא ע"כ לומר דמקשה • מסתמא ידע דר' ינאי דוקא בפירות קאמר • א"כ לר"ת נמי נאמר דמסתמא ידע דרב אפירות נמי פליג • ומה גס דלעולם הסתמיות מורה על הכולל מעל הפרטי • ושם איכא למימר בהא ע"כ הדוחק דמקאמר רבי ינאי מה לי דמיהן בכנוי • ולא קאמר מה לי הן מה לי דמים סתם כלשון רב משמע דר"ל מה לי הן מ"ל דבר שיהיה כמו הדמים שלהם והיינו ודאי פירות דאלו מעות היל' דמים סתם אלא דלפ' דדוק איפכא מליטנא דרב מדקאמ' ואין עושין אמנה בדמי' • ולא קאמר בדמיהן • משמע דמים ממס' קאמר • גם מ"ס דהא דקאמר בהגוזל רב לטעמיה הוא משום דלא מצינו בפ' מה יאמר ר' ינאי דפרעון מעות וכו' • הוא דוחק גדול ומפורסם דהיכי תיסק אדעתין דהמקסן דפ' הרבי' ידע שפיר דרבי ינאי לא התיר אלא בפירות ולא במעות • ממס' ומ"ה הקשה לרב • והתירן דהגוזל דהוא סתמא דגמ' לא ידע מה יסבו' ר' ינאי במעות בלי ספק דבר זה זר מאד • ועוד נראה שאם נרצה לתת איזה הכרח למקסן מכליה דרב אף למסקל פירי אסור • וכל לומר דממאי דדייקין בתחלת דברינו בדברי רבא קא דייק • דכיון דממאי דשרי ר' אושעיא בדרייתא פרעון פירות למד רבא דלית' לדר' ינאי דאמר מ"ל הן מ"ל דמיהן אלא כל שהוא שוה כמו פירות • שפסק מקרי דמיהן ל"ש פירות אחרים לא

ליוין סתם ופורעין סתם • ובתב' הרי"ף ז"ל ודוקא עד שער שבשוק ברב הונא רלעיל אינמי היבא דאית ליה מהחא מינא • דבתני רבי חי' לסויעי לרבי יצחק טיפת יין אין לו וכו' • ואמרינן נמי בפרק חזהב רב יוץ דיגרי מברתיה דרבי חי' ואיקור אחא לקמיה דרבי חי' א"ל זיל חב ליה דיגרינן תקלין ושבין א"כ טבעא הוי שפיר • אלא א"א פירא הוי סאה כסאה ה"ל ואסור ופריך רב דיגרינן הוי ליה • וכיון דאית ליה נעשה באומר לו הלוגי עד שיבא בני או עד שאמצא בפתח • ע"כ וכתוב בספר המאור שאינו נראה כן אלא ליוין סתם ופורעין סתם ואפי' שלא • עד שער שבשוק דבשאלת כבר לא חיישינן ולא מידי ששברו ופחתו דבר מועט ועוד הרי מצוי תדיר ובהוב בספר בתו' שם אני כתבתי בדבריו ובמכתי דברי מפרק שואל אדם ונראין הדברים שאף שער שבשוק לא נבעי דכבר אחד ופוק חזי מאי עמא דבר ע"כ ולעולם אסור ללות סאה כסאה • אלא אם כן יש לו בידו פירות מאותו הבין או יצא השער ויש לו מצות כמו שכתבנו בשם הראב"ד ז"ל למעלה

הא לא יצא השער אסור אף על פי שיש לו כמה מעות • ד וק' ל' ברבי ינאי דאמר עושין אמנה בין בפירות בין בדמים ומקבל הפירות או הדמי' שישוה הפירות בשעת פרעון ואעפ"י שנתיקרו ואע"ג דזו' יתיב וזו' שקיל ומהו כרבי' שרי דאמרינן מה לי הן מה לי דמיהן דק' ל' בותיה דרבי ינאי דאמר מה לי הן מה לי דמיהן ופרשינן מה לי אם מקבל בשעת פרעון הן • עצמן מה לי דמיהן הילכך בשעת פרעון יכול לשאול ממנו פירותיו או הדמים שישוה ובי היכי דאי אית ליה סאה לוח עליה במה באין חבי נמי אי אית ליה דמים שרי ביון שיצא השער ודגרסין בפרק הגזל קמא גבי רב כהנא דיהב זוזי אביהנא ולבסוף ביתנא איקור ובגמיה מרורתא • א"ל רב זיל חזי אי כי מוכני לבידתא אמרינן הא כיתנא דרב כהנא שקול זיך ואי לא מחזי כרבי' ואסור וליתא דרב לטעמיה דאמר עושין אמנה בפירות ולא בדמים וליתא הילכך בין בפירות בין בדמים מות' לו ליקח ואין בו משום רבי' •

ה ודוקא • מעות מצויין בידו השער אבל אם אין לו מעות ויש לו קרקעות או מיני סחורה בביתו שצריך אדם לסבור ק"ם שיוכל אדם לקנות בהן פירות אין זה נקרא יש לו דהיישין דילמא אדהי' והי' דאזיל ובין לנכסיה דידיה לא משבח

שנא מעות ממס' • דאי לאו הכי יליף מדר' אושעיא דליתא לדר' ינאי כיון דר' אושעיא לא איירי אלא בפרעון אלא ודאי אישוס הפרס בין פרעון פירות לפרעון מעות שהכל א' וכלהו דמיהן מיקרו • ומ"ה פריך לרב דודאי כל מה שסבור במעות יסבור בפירות שהכל א' • ורוב הפוסקים ז"ל הסכימו לסברת ר"ת ז"ל להתיר שהרי הרב הנמקי ז"ל הביא כן בשם הרא"ה ז"ל וגם המרדכי ז"ל כתב מסקנא כר' ינאי דאמר מה לי הן מה לי דמיהן וא"כ מותר לתת מעו' בלמנא כשער שילא בשוק ע"כ לקבל הן פירות הנמנות ואפי' א"ס יוקרו ולא באמי' כיון דזו' יתיב וזו' שקיל מקמי הטופיינא רבי' עד כאן •

ועתה נתקשתי כמה טריתיי בהגהת מרדכי גבי האי מאן דיהיב זוזי לקיראה וכו' שכתבו בזה הלשון • ודוק' ליה' להו הגהו קיראי דליתנא בשע' פסו' דמים אבל אי זבין להנהו דהו' ליה בשעת פסוק לאניש ולהאי גברא יתיב אתרינא אסור ע"כ • ואתמה' דכיוודנהו קיראי גופיהו שרי למיה' כי מוכר להו ויהי' אחריו בתרייהו מאי הוי • הרי הן דמיהן של הראשונים ומה לי הן מה לי דמיהן • דמ"ס מכיתנא דרב כהנא דזבני ליה מריותא • ודוקא רב אסור למסקל זוזי אבל לר' ינאי הים מותר והוא ממס' כענינא דהגהות ובהא אפי' רשב"ם והרא"ש ז"ל יודו כיון דהפרעון אינו במעות אלא בפירו' ואי משום דאמרינן יש לו מנח' ממס' דקפדי שיהיה לו ומ"ה לא שרי אלא בהנהו גופיהו ולא בליתא חתיהם הא בההיא דר' אושעיא נמי בעינן

יש לו בכלהו • ואפי'ה אי בשעת פרעון יתיב פירי אחריו שרי ואפי' ממין אחר כ"ס מאותו מין עלמנו • וליכא למימר דכיון דלזלי ד' בזוזא ואיהו מוחל ויהיב חמשה מ"ס בעינן דליהו הגהו גופיהו דפסיק • דהא ודאי אינו מעלה ומוריד כלל כיון דבשעת פסוק בהיתר פסק הוהיל ויש לו אפי' בזול הרבה • וכך הוא בזול כשים לו כמו בשווי כסילא השער ואין לו • א"כ כי נמי יתיב אחריו מה בכך וחתמיה על הרב ז"ל כד"י שמבי' הגהה זו בס' קע"ג ולא כתב עליה כלום ולע"ד ז"ע • ואיבא למידק על רבינו ז"ל דמיתי האי דינא דעושין אמנה בדמים הכא בחוק דיני סאה בסאה ויומן הראוי היה להביאו למעלה בדיני פוסקין על הפירות דהיינו • ממש עושין אמנה כדפיר' רש"י ז"ל יוסם ה"ל להשמיטנו דאפי' אי יתיב מעו' דפרעון שרי דאי לאשמועינן דאף בהלואת סאה אם א"כ יחזור דמי' • ממש שרי הא ודאי פשיטא ומק"ו ה"ה ינאי לנו דמהאי טעמא ליכא למימר נמי דאשמועינן דשרי להלוות סאה ולקבל סאה כגון שהלוה סאה חטין בסאה של חטין וכשכא ליפרע ממנו אמר חן לי שאני רוצה ליקח בהם יין ואומר חטין אקיל • לא וחשוב אותה כשער של עכשו והרי לך אללי בהם יין א"כ הוקר היין והזלו החטין וכשכא ליפרע מן היין א"ל חן לי ייני שאני רוצה למכרו ולקנות חטין וא"ל יין אין לי חטין יש לי והרי לך חטין כשע' של עכשו דהשתא שקיל חטין טפי ממאי דיהיב ליה דהא נמי לאו רבותיה דאפי' בהלוא' מעות כה"ג מותר בדריית' דר' אושעיא כפי מה שדייק ממנה רבא למיהב חטין ולמסקל ד' • כ"ס פירות בפירותיגס מ"ס רבינו כאן • והיכא דאי אית ליה סא' לוח עליה כמה באין ה"כ אי אית ליה דמים וכו' • פריך להבין להבין כוונתו בזה •

ה ודוקא • מעות מצויין בידו וילא השער וכו' • נראה בעיני דענין דפני עלמנו הוא • ואעקר דינא דלעיל קאי שכתב בשם הראב"ד ז"ל שמוחר ללוות סאה בסאה אעפ"י שאין לו היכא דינא השער והוא שיהיו לו מעות • וקאמר השתא דדוקא מעות ממס' וכו' • ואע"כ דלא מלאחי כן לשאר הפוסקים ז"ל אפי' לסברת הראב"ד ז"ל • מ"ה הדברים נכונים בטעמה לפי סברתו ז"ל דלאו בכל שעתא משכח אניש לזבוי קרקע או סחורה דאית ליה • ומסתיע זה ממ"ס הסו' דף ס"ג ע"כ דבור ופוסקים ז"ל דיותר יודמן לבשל המעו' לקנו' חטין אפי' בשוק של עיירות ממה שידמן לבשל חטין למכור • אפילו בשוק של אכלבאי • וארבא ע"כ והוא מבורר שהדבר ק"ו בעינינו • ולפ"י יש לי לתמוה עמ"ס הרב ז"ל כד' בשם מוהר"ר ישראל ז"ל דכתביו סיטנא דשכתב להתיר דינר זהב דלינר זהב אפי' אין שער קבוע בעיר דינרין של זהב וגם אין לו דינר' • וכלבד שיהיו לו מטלטלי' דכיון שיוכל למכרם וליקח בהם זהובים חשיבי כים לו וכו' • ע"כ הטעם ע"כ • וספר הכתבי' אינו מצי' כעת צ"ד לעיניש הטע' ולראות שרש הדבר אף לפי הלשון שמביא הרב ז"ל נראה חמוס לומר דכיון דיש לו מטלטלין למכור • וליקח דינרין חשוב כאלו יש דינריו מותר ללוות עליה' דינרין החשובי' כפיר' דהא מייחזין מהתוס' וכן נראה מדברי רבינו • דמה שיש ביד אדם למכור לא חשיבין ליה כמכור • ואין הדבר נק' כ"כ למכור מה שבידו • והו' אם כדבריו ז"ל כ"ס אם יש לו • מעות ממס' שיוכל לוקח • דינרין דשרי וזה לא עליה ע' •

五

לו הפירות עמם אסור משום הלואה : אך להראש קאמר גבי אין לו דר' אונסעא פ' אין לו מעות ולא חטים . יקשה כי קאמר רבא סהם הלואה הכא זבני הא הלואה נמי דומיא דזבני דסיני כסין לו מעות שרי . וכמעט קיל טפי הלואה שהמעות אינם של המלוה עלמנו ובפוסק המעות של הלוקח ואין להעמיס דהיא היא דהסם הלואה דקאמר היינו דכיון דהיא הלואה אין לו פתח המעות והכי זבני דלית ליה הכרו דמי . כיון דלוי רחוק מאל מפסע הדברים : והרב ז"ל דנחת לומר דהסם נ"ל אינם דברי רבא ש"ס אלא בגמ' . ה"ס יכול להכריח כן מכת הקוסם הזאת : הן אמר שרפה דוחק גדול מה שקדקק רבא מדברי רש"י דאפילו ב"ס לו מעות אסור כל שאין לו חטים שמוכנת כשחיי אינו מורה כן כדלעיל . גם בדברי רבא ש"ס ז"ל קשה לומר שהיא בגמ' כיון שכל ספרי הדפוס בא הלשון בחוק הסוסקיה אשר ע"כ אפשר לי בעניותי דלכ"ע כי אית ל'מעות שרי מטעם שיכל לקנות . ומה שפסקנו אמאי משני רבא סהם הלואה הכ' זבני רבא דבניי ליישובו במה שפסק רבא הנמקי בסם הרשב"א והרב"ר דמי מלריבין כל"ס לו דוקא כשהוא המעות מעיקרא בתורת הלואה או אפילו אם נתנם בתורת פסק אם את"כ זקפן עליו במלוה או בעיקר לו מס' לאלו כדאסרו רבא גיז' וכו' . אבל אם מעיקרא פסק בתורת מקח שכל באסרו מתחלה מותר לפסוק לו יין כיון שלא הסער וכלאו בא איסורו על היין הוי וכו' . והשתא לפי נראה דרבא נקט עיקר יסוד הסותר בפוסק לומר לכל סהם בתורת זבני ואין סם סהם הלואה לא בזקופה ולא מעיקרא מותר אפילו אין לו לעולם מעות הראשונות איסורו הבא ליזו מקרו ואפ"י אין לו בידו עתה לא מעות ולא פירות הו"ל ואלא הסער וכל לקנו באסרו . אבל כשיס' סהם הלואה לא באסרו רבא ליזו סהם ומה"ס לא סגי אלא ב"ס לו פירות או מעות . באופן דלי ה"ס משני רבא כלשון רש"י דגבי פוסק מותר אפ"י ש"ס לו חטים משום ד"ס לו במה לקנות במעות שנתן לו . ה"ל דלי פסק את"כ יין במקום החטין ואין לו יין ולא מעות אסור . קמ"ל דעיקר הסותר הוא משום קולא דזבני :

ובן ים מלוה סמותר להלוות סהם וכו' . בק"ע ד"ע"ב וכתב הרב בב"י סומקס"ב וז"ל ופרש"י אם ירד כמנהג בני העיר ואח"כ נתרנה הארץ ע"י שום מתנה שהיא הזרע שלו הלואה היא גבי' ואסור ולא ר"ל לפרש שפסק עמו שהיא הזרע משל ארץ ואח"כ ירד דלי' מותר הוא דע"י פסק שפסק עמו הד' ה"ל כדוכתא דלר"ם יחי' ביורא וכתבו תלמידי הרשב"א דגם הראב"ד ד"פ כרס"י . ומה ז"ל כתבו דלע"י שפסק עמו קודם שירד מאתר שירד אסור משום דכיון דהוא דמארי ארעא יתיב בחרא כיון שירד בקרקע קונים בחוקתו ואע"פ ששנים לא לת הזרע . מ"מ בדברי הקנים הנכנסים לא

סנה . וא"כ כיון שירדח לא מני מסלק ל"ס אלא שהוא חייב לזרוע משלו וכיון דלא מני מסלק ל"ס אסור . ודברי הרמב"ם כ"פ' אין בהם הכרע ורבינו פי' כ"פ רש"י ע"כ . ומה שקדקק ז"ל מלשון רש"י ז"ל דלי פסק עמו קודם שירד שיהיה הזרע משל ארץ . הוא מבוחר כן מדבריו .

ט ובן יש לוח שמותר להלוותו סאה בסאה א"ע פ' של"א יצא השער וא"ע פ' שקבע עמו זמן וא"ע פ' שאין לו מאורתו המין ובדגריסין בפרק איזוהו נשך מתני' מלות אדם את ארסיו חטים בחטים לזרע אבל ר"א אבול שהיה ר"ג מרדכי אותן את ארסיו חטים בחטים בזול וחוקרו ביוקר והוזלו נוטר מהם כשער הוזל ר"א מפני שהלכה כן א"ר שרוצה להחמיר על עצמו ותנו רבנן מלוה אדם את ארסיו חטים בחטים לזרע בר"א שלא ירד אבל ירד אסור ושילי' מאי שנא תנא דין דלא קא מפליג בין ירד דלא ירד ומ"ש תנא ברא דקא מפליג בין ירד ללא ירד ומשני אמר רבא באתרא דתנא דין אריסא יתיב ביורא בין ירד ללא ירד כמה דלא יתיב ביורא מצי במסלק ל"ה הלכך במקום שנהגו שיחן הארץ את הזרע בין קודם שירד הארץ לשרה בין לאחר שירד הארץ לשרה יכור להלוותו חטים בחטים שהרי יד בעל הקרקע לסלקו ב"ד זמן שלא נתן ובי קא נחת דארעא אדעתא דחיי נחית ושרי : באתרא דתנא ברא מרי ארעא יתיב ביורא הילכך בין שנהגו שבעל הבית יחן הזרע אם לא ירד הארץ הרי זה מותר ללוותו חטים בחטים שהרי יש לו לסלקו ונמצא בעת שירד דשרה ירד על דעת שיחזיר לו חטים שהלוהו אברא יאחר שירד דשרה חזאיל ואינו יכול לסלקו הרי הוא ככל אדם . ואסור להלוותו חטים בחטים לזרע אלא אם כן מלווה סתם על שער שבשוק וכן הרבנא :

נשאר רנו ע"ן לפרר אב מותר להלוות מעות ברבית ללוה שיש לו מעות בביתו ובזה מצני דחכמי הדור שהתירו דבר זה מההיא דגרסינן בפרק הוהבין אמר עולא אין מטבע נעשה חליפין ומקשינן איתביה רבי אבא ר' עולא חיי חמרין פועלין תובעין אותו ואומר לשכחני הן לי בר נה ואפרנס ואני אערוך דך פה דינר וטריסית אם יש לו מותר ואי אמרת אין מטבע נעשה חליפין ה"ל הלואה ואסור . פ' א"ב בחליפין שפיר דברך מקח וממכר אקני ליה ושרי ואומר קא כויל גביה אלא אי אמרת בדמים כיון שנתחייב זה להשלים לו דינר וטריסית ואחריותו עליו עד שיגיע לידו ה"ל הלואה ואסור ומשני רבא אשי אמר לעולם בדמים ובין דאית ליה נעשה כאמר ד"ה ה"ל ה"ל ע"י ש"בא בני או עד שאכצא מפתח וזה היה סמך להוראתו ואין לסמוך עליהם וזה מה שכתב הראב"ד ז"ל במה הוא טועה זה שהור' כן שלא מצני זה הריחור כי אם לסאה בסאה ברהנן לא יאמר אדם לחבירו הלוי עדינא בני וכו' : ואמרין בנמרא יש לו פאה לוח עליה כמר שאין אבל לא מצני ולא ראינו טעור שדחתיר דלוות ברבית במקום שיש לו בביתו והבא בטריסית היינו טעמא דשרי משום דדרך מקח וממכר הוא והיינו דקאמר ה"ל בחלואה ואסור וקא קרי ליה חלואה מש"ע"ב . גם בעל הלכות כן פירשו אמר רבאשי לעולם בדמים וכו' . אין לפרש כגון שהשלחני נורחן ד"ה פרוטות והוא מחזיר לו פרוטות (א"נ חלחני נותן לו פרוטות והוא מחזיר לו פרוטות) דא"ב ה"ה רביר גמורה . שא"נ מקח וממכר אלא הלואה כיון שבחזר לו המעות שהלוה לו אלא מיירי שהשלחני נתן לו מעות והוא מחזיר לו פרוטות שזה דינר וטריסית והיינו הא דנקט לשון יפה דינר שזה אינו רבית דאורייתא אלא הוא בנחשת והוא בכסף וקא הוי דרך הלואה כיון שיש שני מינין אלא דרך מקח וממכר היא . אבל שניהם ממין אחד הוי דרך הלואה ואסור דסאה בסאה לא אשבחן דשרי אפילו יש לו אבל רבא בטריסין שרי דה"ל בחלחני עדינא בני הכי חייב דהתם אע"ג קא"ל דרך הלואה שרי כיון דאיצא חרא לט בותא דסאה בסאה ליתיה אלא רבית דרבנן הכא נמי אע"ג דסאה בסאה הוא שחרי ה"ס לו טריסית ורבית דאורייתא הוא . בין דאיבא חרא לטביתא דדרך מקח וממכר הוא ומיילי הוא דבמיל גביה שרי ע"כ . ועוד יש ראיה לאסור מההיא דקתני ברש"י בסתברא דכל חלוא סאה בסאה אפילו יש לו קרקע או אפילו היבא דקני מיניה אסור דהא אמרי' אמר רב יוסף כגון שיש לו קרקע ואמר לו אבי' וכי מותר ללוות סאה בסאה במקום שיש לו קרקע אמר ליה התם הלואה הבא זבני איבא דאמרי לעור' בב"ח כגון שקנו מידו ופסקינן ובי מותר ללוות סאה בסאה היכי דקנו מיניה ומשני חרם הלואה ואסור אף בשקנו מידו הבא זבני מותר . בשקנו ואמנ' הרא"ש פ' רבירי לתירא אפ"י דרך הלואה וזה לשונו רבאשי אמר לעולם בדמים פ' לעולם בפרוטות הוא דקאמר מרדכי יפה דינר ומיחו טעמא לא משום דלקני לחו בחל"פין שאפילו התנה עמו בתורת דמים אין

נשאר למ עדין לבאר וכו' . סוגיא דפוסק היא בק"מ"ו . וכך היא בגירסתנו איתביה רבא לעולא הרי שהיו חמרין וכו' . אשתיק א"ל דלמא חיידי ואידי בפרוטות שבו לזכא עלייהו טבעא ואידי פירי' ויני' ומ"ס נקנו בחליפין . א"ל אין דייקא נמי דקתני יפה דינר וטריסית ולא קתני דינר יפה וטריסית פ"מ רבאשי אמר לעולם בפרוטות כיון דלית ליה נעשה כאומר הלויני עד שיבא בני או עד שאלמלא מפתח וגי' רבינו ה"ל לעולם בדמים ולכל האופנים מה שכתב ר' אינו אלא כשהחטוי מתן מטבע וב"ה פרוטות שאינם טבעים דלא הם דרך מקח שכתבנו מעלה דמי דינר או בעל הבית מוציא בדמי בפרוטות ונראה דלע"ג דכתבו בחוספות דהבא אינו נותן לו אוחו מטבע עלמנו שלקח אלא מין אחר דלמי למקח וממכר וכו' . וגם רבינו כתב בשם בעל הלכות ז"ל אין לפרש שהשלחני נותן פרוטות והוא מוח לו פרוטות קא"כ ה"ר ר"י גמורה אלא מיירי שהשלחני נותן לו מעות והוא מתיר לו פרוטות וכו' . ה"י ינו דוקא

בעל הבית לתת תבואת הזרע והארים נתרנה ליתנה אז אינו יכול להלוות לו סאה בסאה לזרעה אלא"כ הלוהו מיד כשירד לתוך הסדה ע"כ : וצריך לדייק הא דקאמר והארים נתרנה ליתנה להיינו הפסק אימתי הוא . אם נתרנה אחר שירד ה"כ קאמר אינו יכול ללוות וכו' אלא"כ הלוהו מיד כשירד וכו' . דכיון שלא נתרנה קודם שירד ה"כ אפסר טלוהו מיד בזמן שעדין לא פסק . ובלי הפק הא דקאמר אלא"כ הלוהו וכו' יאוסאריס נתרנה ליתנה קאי . ואם הפסק הוא אחר שירד ומ"ס אסור . אין לדברים אלו דלא"כ הלוהו מיד וכו' מליחות . ואם נאמר דמאי דקאמר והארים נתרנה ליתנה להיינו קודם שירד א"כ לפי דברי רב ז"ל דהטור מפרש כרס"י . אמאי קאמר דלמינו יכול להלו' אלא"כ הלוהו מיד . הא כיון דפסק ה"ל כאתר' דאריסא יתיב בורא ומפלו אחר שירד מותר להלוותו . ואם בדברי רב ז"ל לא ה"ל אלא ובמקום שדרך בעל הבית ליתן תבואת הזרע והארים נתרנה ליתנה אז אינו יכול להלוותו אלא"כ נתרנה כדן מיד כשירד וכו' . דלא ה"ס שמענין לכל שלא התנה אחר התנה אחר שירד מותר להלוות . וה"ס הפוסק אימתי שיהיה בן קודם שירד כן אחר שירד . אבל מכיון שכתב אלא"כ הלוהו מיד כשירד וכו' . משמע דעיקר האסור הוא לסותם ההלואה אחר שירד אפילו יהיה הפוסק אימתי שיהיה כדברי חלמידי הרשב"א ז"ל . גם בדברי הרמב"ם ז"ל יש לדקדקו ואין להאריך אלא לכל הפחות אם אין הכרח בדברי הרמב"ם שפרש כרס"י כ"ס בדברי הטור : ואסור להלוותו חטין בחטין לזרע וכו' . הוא לשון הרמב"ם ז"ל כפ"י וכתב ה"ס דעת רבינו ז"ל שקציעות און אסור אפ"י צעילא הסער וזהו דין הארץ במקום שבעל הקרקע נותן זרע ויורד לקרקע שאסור להלוותו לזרע ולא"י ילא הסער כל זמן שקבעו זמן וכן דרך לקבוע זמן לגרן ודעת שר המכריזים ז"ל שאסור הארץ אינו אלא כשל"י ילא הסער ודברי רבינו נראין ולדברי הכל אם יש לו לארץ מותר וכו' הוא כנ"ל כל אדם ע"כ ואין לשון זה מובן אלא במ"ס ולדברי הכל אם יש לו לארץ מותר להיכיר מיירי אי בקבע לו זמן ואלא ארץ הוי ככל אדם . וככל אדם כנ"ל הרמב"ם ז"ל בהדיא א"ע ש"ס לו מתנותיו במין וכו' . אסור ללוות עד זמן קבוע ויכ"כ כתב ה"ס ז"ל לדברי הכל מותר . ואי בלא קבע זמן . מתי ולדברי הכל אם יש לו לארץ מותר וכו' . דמשמעות דברים אלו הוא א"ע דבינא הסער פליגי . ודברי רבינו נראין נ"ג כפ"י כ"ע מודו דב"ס לו מותר . ואם הוא בלא קביעות זמן . הא אפילו בינא הסער ואין לו לכ"ע מותר כנ"ל קבע זמן ומאי עדיפותא איכא ב"ס לו ולא ילא הסער מילא הסער ואין לו לעולם ש"ן ס"ס . דבקביעות זמן פליגי בתרומתו . ובכל קביעות מזו בתרומתו . ודבריו ז"ל נריכים לי נמוד :

נשאר למ עדין לבאר וכו' . סוגיא דפוסק היא בק"מ"ו . וכך היא בגירסתנו איתביה רבא לעולא הרי שהיו חמרין וכו' . אשתיק א"ל דלמא חיידי ואידי בפרוטות שבו לזכא עלייהו טבעא ואידי פירי' ויני' ומ"ס נקנו בחליפין . א"ל אין דייקא נמי דקתני יפה דינר וטריסית ולא קתני דינר יפה וטריסית פ"מ רבאשי אמר לעולם בפרוטות כיון דלית ליה נעשה כאומר הלויני עד שיבא בני או עד שאלמלא מפתח וגי' רבינו ה"ל לעולם בדמים ולכל האופנים מה שכתב ר' אינו אלא כשהחטוי מתן מטבע וב"ה פרוטות שאינם טבעים דלא הם דרך מקח שכתבנו מעלה דמי דינר או בעל הבית מוציא בדמי בפרוטות ונראה דלע"ג דכתבו בחוספות דהבא אינו נותן לו אוחו מטבע עלמנו שלקח אלא מין אחר דלמי למקח וממכר וכו' . וגם רבינו כתב בשם בעל הלכות ז"ל אין לפרש שהשלחני נותן פרוטות והוא מוח לו פרוטות קא"כ ה"ר ר"י גמורה אלא מיירי שהשלחני נותן לו מעות והוא מתיר לו פרוטות וכו' . ה"י ינו דוקא

נשאר למ עדין לבאר וכו' . סוגיא דפוסק היא בק"מ"ו . וכך היא בגירסתנו איתביה רבא לעולא הרי שהיו חמרין וכו' . אשתיק א"ל דלמא חיידי ואידי בפרוטות שבו לזכא עלייהו טבעא ואידי פירי' ויני' ומ"ס נקנו בחליפין . א"ל אין דייקא נמי דקתני יפה דינר וטריסית ולא קתני דינר יפה וטריסית פ"מ רבאשי אמר לעולם בפרוטות כיון דלית ליה נעשה כאומר הלויני עד שיבא בני או עד שאלמלא מפתח וגי' רבינו ה"ל לעולם בדמים ולכל האופנים מה שכתב ר' אינו אלא כשהחטוי מתן מטבע וב"ה פרוטות שאינם טבעים דלא הם דרך מקח שכתבנו מעלה דמי דינר או בעל הבית מוציא בדמי בפרוטות ונראה דלע"ג דכתבו בחוספות דהבא אינו נותן לו אוחו מטבע עלמנו שלקח אלא מין אחר דלמי למקח וממכר וכו' . וגם רבינו כתב בשם בעל הלכות ז"ל אין לפרש שהשלחני נותן פרוטות והוא מוח לו פרוטות קא"כ ה"ר ר"י גמורה אלא מיירי שהשלחני נותן לו מעות והוא מתיר לו פרוטות וכו' . ה"י ינו דוקא

בעל הבית לתת תבואת הזרע והארים נתרנה ליתנה אז אינו יכול להלוות לו סאה בסאה לזרעה אלא"כ הלוהו מיד כשירד לתוך הסדה ע"כ : וצריך לדייק הא דקאמר והארים נתרנה ליתנה להיינו הפסק אימתי הוא . אם נתרנה אחר שירד ה"כ קאמר אינו יכול ללוות וכו' אלא"כ הלוהו מיד כשירד וכו' . דכיון שלא נתרנה קודם שירד ה"כ אפסר טלוהו מיד בזמן שעדין לא פסק . ובלי הפק הא דקאמר אלא"כ הלוהו וכו' יאוסאריס נתרנה ליתנה קאי . ואם הפסק הוא אחר שירד ומ"ס אסור . אין לדברים אלו דלא"כ הלוהו מיד וכו' מליחות . ואם נאמר דמאי דקאמר והארים נתרנה ליתנה להיינו קודם שירד א"כ לפי דברי רב ז"ל דהטור מפרש כרס"י . אמאי קאמר דלמינו יכול להלו' אלא"כ הלוהו מיד . הא כיון דפסק ה"ל כאתר' דאריסא יתיב בורא ומפלו אחר שירד מותר להלוותו . ואם בדברי רב ז"ל לא ה"ל אלא ובמקום שדרך בעל הבית ליתן תבואת הזרע והארים נתרנה ליתנה אז אינו יכול להלוותו אלא"כ נתרנה כדן מיד כשירד וכו' . דלא ה"ס שמענין לכל שלא התנה אחר התנה אחר שירד מותר להלוות . וה"ס הפוסק אימתי שיהיה בן קודם שירד כן אחר שירד . אבל מכיון שכתב אלא"כ הלוהו מיד כשירד וכו' . משמע דעיקר האסור הוא לסותם ההלואה אחר שירד אפילו יהיה הפוסק אימתי שיהיה כדברי חלמידי הרשב"א ז"ל . גם בדברי הרמב"ם ז"ל יש לדקדקו ואין להאריך אלא לכל הפחות אם אין הכרח בדברי הרמב"ם שפרש כרס"י כ"ס בדברי הטור : ואסור להלוותו חטין בחטין לזרע וכו' . הוא לשון הרמב"ם ז"ל כפ"י וכתב ה"ס דעת רבינו ז"ל שקציעות און אסור אפ"י צעילא הסער וזהו דין הארץ במקום שבעל הקרקע נותן זרע ויורד לקרקע שאסור להלוותו לזרע ולא"י ילא הסער כל זמן שקבעו זמן וכן דרך לקבוע זמן לגרן ודעת שר המכריזים ז"ל שאסור הארץ אינו אלא כשל"י ילא הסער ודברי רבינו נראין ולדברי הכל אם יש לו לארץ מותר וכו' הוא כנ"ל כל אדם ע"כ ואין לשון זה מובן אלא במ"ס ולדברי הכל אם יש לו לארץ מותר להיכיר מיירי אי בקבע לו זמן ואלא ארץ הוי ככל אדם . וככל אדם כנ"ל הרמב"ם ז"ל בהדיא א"ע ש"ס לו מתנותיו במין וכו' . אסור ללוות עד זמן קבוע ויכ"כ כתב ה"ס ז"ל לדברי הכל מותר . ואי בלא קבע זמן . מתי ולדברי הכל אם יש לו לארץ מותר וכו' . דמשמעות דברים אלו הוא א"ע דבינא הסער פליגי . ודברי רבינו נראין נ"ג כפ"י כ"ע מודו דב"ס לו מותר . ואם הוא בלא קביעות זמן . הא אפילו בינא הסער ואין לו לכ"ע מותר כנ"ל קבע זמן ומאי עדיפותא איכא ב"ס לו ולא ילא הסער מילא הסער ואין לו לעולם ש"ן ס"ס . דבקביעות זמן פליגי בתרומתו . ובכל קביעות מזו בתרומתו . ודבריו ז"ל נריכים לי נמוד :

נשאר למ עדין לבאר וכו' . סוגיא דפוסק היא בק"מ"ו . וכך היא בגירסתנו איתביה רבא לעולא הרי שהיו חמרין וכו' . אשתיק א"ל דלמא חיידי ואידי בפרוטות שבו לזכא עלייהו טבעא ואידי פירי' ויני' ומ"ס נקנו בחליפין . א"ל אין דייקא נמי דקתני יפה דינר וטריסית ולא קתני דינר יפה וטריסית פ"מ רבאשי אמר לעולם בפרוטות כיון דלית ליה נעשה כאומר הלויני עד שיבא בני או עד שאלמלא מפתח וגי' רבינו ה"ל לעולם בדמים ולכל האופנים מה שכתב ר' אינו אלא כשהחטוי מתן מטבע וב"ה פרוטות שאינם טבעים דלא הם דרך מקח שכתבנו מעלה דמי דינר או בעל הבית מוציא בדמי בפרוטות ונראה דלע"ג דכתבו בחוספות דהבא אינו נותן לו אוחו מטבע עלמנו שלקח אלא מין אחר דלמי למקח וממכר וכו' . וגם רבינו כתב בשם בעל הלכות ז"ל אין לפרש שהשלחני נותן פרוטות והוא מוח לו פרוטות קא"כ ה"ר ר"י גמורה אלא מיירי שהשלחני נותן לו מעות והוא מתיר לו פרוטות וכו' . ה"י ינו דוקא

גדולי ספר שער מו חלק ו חרומות תרומה כח

היינו דוקא כשנשים טבועים או בלתי טבועים לכיון שפורע לו מאותו המין עלמנו ונותן יותר • הוי סאה בסאתים הואיל וזה וזה בלתי טבוע • אבל אם בשלחני נותן פרוטות טבועות וכו' מחזיר לו פרוטות בלי מוטעא אע"ג דהווי מאותו המין עלמנו מותר לכיון דפרוטות הווי פירו' לעולם איכא למימר דרך

מקח הוא • סה מוכר ביוקר או זה בזול • ואם הדבר כן איכא למידק על הסוד ז"ל שכתב בסיונו קע"ג שלחני שמוכר דינר טבוע במעות שאין טבועות ומוכר דינר ביוקר מכוון בשביל שממחן למעות אם יש ללוקח המעות מותר ואם לאו אסור וכו' • ומסיק דוקא דינר במעות • אבל מעות במעות אסור וכו' • וע"כ מעות במעות דומיא לדנר במעות הוא דהיינו בני טבועות והני פרוטות ואמאי הא אפילו במעות ומעות נמי כיון דהא טבוע והא בלתי טבוע • מקח גמור הוא לפלוג וליתני במעות במעות • דבשלמא דברייתא דקתני תן לי דינר מעות ואני אעלה לך מנמעות וכו' • ר"ג למימר דאירי ואירי בפרוטות שאין טבועות • ומ"ה בעינן מין אחר כי היכי דלא תהיו סאה בסאתים • ועוד דלא קתני תן לי דינר אלא תן לי דינר מעות וסיונו שהשלחני נותן מעות סה דינר • וכו' מחזיר מעות • אבל הסוד דקאמר שהשלחני נותן דינר טבוע אמאי אלטרך לומר דמשלם במעות שאינם טבועים • דהא אפילו דינר בלתי טבוע שרי • ועם שגמור דהסוד גרים כרבינו רב אחי אחר לעולם דמים • ומפרש לעולם דמיון שהלחני יסב דמים דהיינו דינר טבוע ממנו ולא פרוטות • ומ"ה נקט לישנא דברייתא • אכתי לפי פירושו אברייתא גופה נקטה אמאי לא אשמועינן סך רבותא דאפילו משלם מאותו המין עלמנו מותר כל שאינו טבוע • ושם אפשר דמסו רבותא דאין לו נקט הכי לומר דאף על גב דהווי שני מינים כיון דאין לו אסור • ומ"ה אבל מעות במעות אסור כונתו מעות במעות ושייחם אין טבועים • ומשם דברים מלתי נקט דינר טבוע במעות שאין טבועות לרבותא דאין לו • משום הכי נקט דהא נמי דוקא דינר במעות וכו' • אבל אס"ג דאף מעות טבועות במעות שאין טבועות מותר :

חלק ו

א והיכא

שלוש מחבירו דברים של אסורי וכו' • הסוד ז"ל בסיון ת"כ הביא דין זה לזו ככר קודם הפסח לריק לפרעו אחר הפסח וכו' בשם רש"י ובמרדכי פרק כל טעם מיייתי ראיה זו לפירי שביעית • ויראה דאם שנתה כספים נהגת אף בהלכות פירות • נריך שגאמר דהא דבי רבי ינאי הווי מהני על מנת שלא תשמעני בשביעית • או הווי אמרי אף על פי כן אחר שאמר העני משמע אני • או בלתי ענין אחר מהדברים שאין השביעית משמעת • דבלאו הכי היכי הווי פרעני בשביעית • הא כבר עברה שמיטה על ההלואה • ולא פירשו זה בגמרא • משום דהשתא לאו לענין אלו הדינים מיייתי לה • אלא להחזיר מה שהיה נראה אסור מטעם הסוד • וכיוצא בזה הוא מ"ה החוספות דמטעם רבית לא היה לאסור דלוחה דבי רבי ינאי היה להם תבואה בסתם וסאה בסאה מותר ביש לו וכו' :

ב וכן

אם לוח מחבירו וכו' • דברי רש"י ז"ל באו בפירוש בכל שותפין דף ד' כדמיייתי רבינו • וכ' בפירוש רבינו ישמעאל דף כ"ד • ואם דתן בריס הסוד את הפועל לעשות עמנו כיון נסך שכו אסור לחזקתו בגמרא מאי טעמא שכו אסור אילימא הואיל ויין נסך אסור בהנאה שכו נמי אסור • ושרי ערלה וכלאי הכרם לאסורין בהנאה ותנן מברן וקדש בדמיון מקודשת • אלא הואיל ותופס את דמיו כע"א ושרי שביעית דחופסת את דמיה ותנן האומר הילך דינר זה וכו' • אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן קנט הוא שקטו חכמים בחמרין ובין נסך וכו' • וכתב

אין פאן רבית דאגר נטר לי שאפילו הלואה אם יש לו בביתו מותר לרדת עוד דה"ל בהלויני עד שיבא בני ואנו אין לנו אלא מה שבתבנו :

חלק ו

א והיכא

שלוש מחבירו דברים שחל עליהם איסורי הנאה אם חייב להחזירם לו אם לאו • דע שאם לוח מחבירו דבר שבשעט ההלואה הוא דבר המותר אף על פי שבין כך חל עליו אסור הדרי זה חייב לפרעו ויש בו משם גזל ומשום לוח ואינו משלם וביצר הרי שריו מחבירו ככר של חמין קודם דהפסח ועבר הפסח צריך לפרעו לאחר הפסח ואין בו אסור חמין שעבר עליו הפסח הואיל ולא היה בעין בשעת בייעור ויש בו משום גזל ומשום לוח ואינו משלם שהרי שנינו דבי ר' ינאי ופ"י פירי מעניי בשביעית קודם זמן הביעור ופרעי ליה בשביעית וא"ר יוחנן יאות עברין והבי איתא בע"א פרק השוכר את הפועל :

ב וכן

אם לוח מחבירו מעות שהיו מדברים של אסור הנאה כגון שמב' ערלה או כראי הכרם וכו' צא בהן והלוח המעות כיון שאין תופסין את דמיהן ובראיתא בקדושין פרק ראיש מקדש דקתני וכלן אם מברן וקדש בדמיהן מקודשת • שאינו תופס את דמיו דמדגלי רחמנא גבי ע"א ויתית חרם כמיהו דמשמע כל שאהם מתפס אחריו הרי הוא כמיהו הא כל אסורין שבתורה דמיהן מותר ואע"פ שהוא עובר ברבר ומבין אורו מבית מדרות הדמים מותרין לו ולאחר' ויש בהן משום גזל ומשום לוח ואינו משלם וכן נראה לדעת הר"מ ז"ל אך לרא' שמשמע דלעצמו אסורין אף הדמים ובי קאמרין שאינו תופס את דמיו ומותרין לאחרים אבל לעצמו לא והיינו טעמא דמברן וקדש בדמיהן מקדשת דמ"ה היא מותרת ליהנות מהן ומבואר איתא דידה ומקדשה אע"פ שלא היה מותר לו ליהנות מהן מ"ה מקודשת דיעבד ולחומר דאם כן דלעצמו מותרין דמיסבהנאה אשתכח דקאמחתי מאיסורי הנאה ולסברא דידה אינו פורע לו ברום שהרי לזה חשני מותר לומר דלחזקתא אסורין וכן כתב בפירו' חולין פ"ר עלה דהה"ד דתני חמין של עובדי עברה אחר הפסח מותר מיד בפני שהן מחליפין פ"י עובדי עברה שאין סב ענין חמין בפסח מפני חמוד מבוא' מות' מיד אע"פ שלא שהה כדי לאפוא אחר הפסח והי' לו לומבי בורא עבר עליו הפסח הוא אפ"ה מותר לבשרין לאכול מחמין מיד מפני שהן מחליפין בשל ע"א דכיון דמצוי לטיב' בהיתרה דהא חמין של נכרי שעבר עליו הפסח מותר לאכילה בסתמא לא אבל הידירה שהוא אסורא דחמין של ישראל שעבר עליו הפסח הוא ואע"ג דמ"ה איכא השתא אסורא לגביה דהא מרחמי כחמין שעבר עליו הפסח דאי לא יהיב ליה דיה לע"א לא הוה יהיב ליה אפ"ה במה רמצי למעבד בהתירה פורתא עכיד ולדין מיהא שרי דאין דך איסור הנאה תופס את דמיו חוץ מע"א ורקדש ושביעית ויש אומרים שאף לעצמו מותר וטענת הוא בידם דא"כ מצינו דמים לחמין כפסח ושור הנסקל שאם רצה מוכרו לע"א ותנן האוכל תרומת חמין בפס' פשור מן התשומין ומדמי עצים בר' יהודה בפרק כל שעה ע"כ • אבל יין נסך בין וראי יינם בין סתם יינם ובין ע"א ותקרו' שלה בין שרהלוח לו דבר האסור מאדו בעין בין שמכרן ועשה מהן דמים והלוח אורו לחבירו כיון שתופסין את דמיון ודמיהן אסורין וכן ערלה וכלאי הכרם עצמו וכו' כן שחזרו לו מפירותי בעין ולא עשה מהן דמים בכל אלו אין הלוח מתחייב בהן כלל שאין זה נקד' מוטו שהרי הוא נאסר עליו ור"מ נכון את זה להחזירו לו אלא יש לבית דין לוטר ללוח גם עליך באסור עד שתכער איתך מרשוהך • ויש

ג ויראה

לי ליישב זה ויתורא גם כן • תמיכות החוספות דמאי פריך אמתיתא הוא משום דקתני בסוכה את הפועל לעשות עמנו כיון נסך שכו אסור דמשמע דנקט דין זה דוקא כיון נסך משום דממי מוכר או ואם איתא דטעמא הוי משום דשאיני שכו מלאכה מדמי מוכר או משום דדוקא לאחרים מותר אבל לדידיה אסור או דלא שרי אלא דיעבד אבל לכתחלה אסור • אם כן מאי איריא כיון נסך • הא בכל אסורי הנאה יהיה הדין כך • ומדלא כיליגו בהדי יין נסך • משמע דלא מתקלקל בהדי חוקי אלא דאיכא טעמא לאסור כיון נסך ליתיה בשאר אסורי • ומשדר לאשכוחי מאי הוא :

ד מיהו

קשה תו לדברי הירושלמי וכפי פירש הר"ן מאי איריא וקדש בדמיון מקודשת דקתני דמשמע דוקא דיעבד וכדמיייתי החוספות מפרק השותפין הא כיון דאין כחן דמי אסורי הנאה אלא כמתנה הווי • אפילו לכתחלה היה לנו להחזיר • שהרי כתב דמן הירושלמי נראה שאם עבר ומכר אסורי הנאה שדמיון מותרין אף למוכר עלמנו וכו' • ופשיטא דמוסרין אף למוכר משמע אפילו לכתחלה • ושמא לדעת הירושלמי נקט קדש בדמיון משום דדוקא בהדי אסורי דאין תופסין דמיון אם קדש בסם מקודשת • אבל בע"א ושביעית דמייחם כמותם אם קדש בדמיון אפילו דיעבד אינם מקודשת • אי נמי סירכא דרישא נקט דקתני המקדש בערלה וכו' :

לנו לברר דין הלוואת י"ט וכו' • גירסת הר"ף היתה דרבה
תלמידו של רב יוסף פליג עליה • ומס' ה"ה מקום לספק
דלמא ה"ה כרב יוסף דרבה הוא • אבל התוספות גרסי רבה שהוא
בר פלוגתא דרב יוסף ופסקו בהדיא • לגבי רב יוסף ככללן
דעלמא • ומאי דמייתי בנהורבנותא
ז"ל דלכא כרב יוסף מדחזין לרב
אויף דקול משכונא • ורבה בר עולא
מערס אערומי • יס להקדק להא
בגמרא אקשין למאן דאמר נתנה
ליתבע ממתינן לקחתי אס חינו
מאמינו מניח עליהו אללו • חמאי
ליחן ליתבועי ופסי אמר לא בעי
דליקוס בדינא דמינא • הרי לאפילו
נימא דנתנה ליתבע ניחא לי לאניס
לעשות בלופן סיגה חובו שלא בב"ד •
ואס כן נימא דהיינו רב אויף
ורבה בר עולא :

ונראה דמיין ז"ל מסתם גמרא
דמייתי הני עובדא למאי
נפקותא הא מתניתין היא דאטעייחא
לאשמועינן דעבדי כמתניתין אלא ודאי
לפסוק ה"ה • כמאן דאמר לא נתנה
ליתבע ללא מל"ה מקום להפסד אלא
בסנינו גויי :

אלמא שדעו מוטע וכו' • ה"ה
ז"ל כתב בפרק ל' ד"ט
שלא הכריע הרב אלפסי ז"ל בזה דבר
ורבינו הכריע בנאן דאמר נתנו ליתבע
משום דמסתבר טעמיה וכן עיקר
פ"כ : וס' לחמה מקור פסקי
הרא"ש ז"ל סכת הלוואת י"ט לא נתן
ליתבע פ"כ • דאין בזה שום גלוי בדברי
הרא"ש ז"ל שהרי אינו מביא אלא דברי
הר"ף מביי שום הכרעה • ואי משום
דכתב עליהו והתוספות כתבו דלכא
כהה גבי רב יוסף ואע"ג דאמר רב
אויף שקיל משכונא ורבה בר עולא
מערס אערומי מחמירין על עולמן
היו שלא לתבעו ורואה אני בספרים
שגורס רב יוסף תקלה וזו כרב אלפס
דגריס רבא ע"כ • דמשמע דהתוספות
פליגי אהר"ף • והוא מכריע בדברי
הר"ף • דבר פשוט הוא דלאן על עיקר
פסק דין פליגי אלא אי גרסי רבא או
רבא יע"ז קאמר הרא"ש ז"ל דמדמייתי
תחלה דברי רב יוסף ודאי רבא הוא
לעולם מייתי דברי רבא קודם :
ובטור א"ת סי' תכ"א כתב בהדיא ורב
אלפס פוסק כרבא וכן דעת התוספות •
ואלו סברה אביו ז"ל לא הזכירם כלל •
נראה דבי דינ' דמדברי הר"ף ז"ל
העלה דפסק כרבא • ה"ה הרא"ש ז"ל
דמייתי לשונו • מסתמא סבר כוותיה •
ולריך למחוק מלת לא ולומר הלוואת י"ט נתנה ליתבע :

חלק שביעי

א והיבא שחפיד ע"א וכו' • בח"א סימן ז' כתב רבינו שם אחרים
בזה שאין ממין זה נקרא של נכרי שאין שליחות לנכרי וכו' •
ומסיק גם ראיו הר"ף ז"ל שדאטעו ולא הביאו בהלכותיו גם הרמב"ם ז"ל לא
הביאו בהורו גם הרא"ש ז"ל כתב כי אין הירושלמי שום עם התוספתא • פ"כ אין
לסמוך עליו ומפי שכל אלו דעתם לאסור כתבתי דרכיה אלו • בחלק זה וכו' •
נראה שאמר רבינו שדעת הר"ף והרמב"ם לאסור מללא הביאו זאת התוספתא
במחוריה • וכתב הרב קב"י סי' קס"ח ואע"פ שהר"ף והרמב"ם ז"ל לא כתבו
אפשר דלאו משום דלא ס' כוותיה השמיטם אלא משום דכיון דלא הוזכרה בגמ'
אינה מוכרחת לכתוב • ולי אפשר דכלהו סברי דאחר כסדרת רבינו דהכא •
והא דהשמיטו כך תוספתא • משום דמכלל מאי דמייתי בגמרא דין נפקא •
דחלקה דע"א שחפיד ביד ישראל מותר • נפקא ממתינן דמל"ה אדם מעותיו
של נכרי מדעת הנכרי אבל לא מדעת ישראל • דמדפדפין כיצד ישראל שלום מעות
מן ע"א וכו' • ומקמינן לה כפא ונחין יד • משמע דדוקא משום דבא ליד ישראל
במחורית הלוואה בעין נכסא ונחין ביד דלא י"ה ש"ו הוא מל"ה אבל אם אינא ללא בהלווא'
אלא בתורת שמיטת מותר דלעולם של ע"א הם • לאל"ה לאשמועינן רבותא אפי'
בע"א שחפיד ביד ישראל דלכתב רבינו לקמן • וא"כ מהכא נפקא דע"א שחפיד
מעותיו אבל ישראל מותר • וכ"כ להרמב"ם דאין ללמ"ה התיירא מהסית דמייתי

חלק שביעי

א והיבא שחפיד ע"א לישראל מעותיו כדי להלוותן ברבית לישראל
חברו אם מותר אם לאו הרי כתבנו זה בחל' הא' המרבר
על ענין רבית קצוצה ואסרו מן התורה כי י"א שרעם נוטה לאיסור והביאו
הירושלמי בשנוש גבומה • לרם כי חולק עם הכבלי ואינו נראה לנו כי יש
לסמוך על גרסת התוספתא והג"ס • היא חרוקסמה שכתבו הם ואינו חולקת
ברל עם הכבלי וכך היא הגירסא דהתוספתא שניה • בדוקא בלא שבוש
התוספתא ישראל שאומר לע"א הילך שכרך ובא וחלוה מעותי ברבית מותר
אבל אסור מפני מראות העין פ' לנקות עצמו מן הדומה לביעור וכן החשד •
ביעות של ישראל מופקדן ביד ע"א אסור לית כמנו ברבית פ' וזה הוא
הוא תורה • מעותיו בע"א ושל ע"א המופקד ביד ישראל מותר ללות ממנו
ברבית זה הכלל כל שחא באחריות ע"א מותר • ישראל שנעשה רע"א
אפטרופוס או סטר מותר ללוות ממנו ברבית וזהו דהתוספתא למדנו
כי כל פקדון שחפיד ע"א לישראל מותר ללוות • כמנו ובלבד שיודע
ללוה כי של ע"א הם כדי לסלק ממנו מראית העין ואע"פ שאמרו חכמים
בו כל מקום שאסרו מיפני מראית העין אפילו בחדרי חדרים אסור דבא
ביון דאורעיה לרואה ולפחדו דע"א נינהו אול ליה איפסורא דמראית העין ושני
ואף על פי שאין שליחות לע"א מכל פקיד • הישראל אינו יכול לקנות ממון
הע"א ובמנו של ע"א הוא נקרא ואינו אלא בסרסו של ע"א ומותר ובלבד
שלא יאמר לו אני אלוה אותם לישראלים • ברבית וחדרי חדרים • כאחריותו
שאם יאמרו החובות שאני אתנם רק שאם אמר לו בן נעשה הנפקד כלוה
עבשיו בשעה שקבלם והלווים כימנו הוא להם כמלוה ואסור אבל אם אמר
לו ישראל לישראל פלוני אלוה אותם עבשיו ברבית ואם לא חמצא לו
נכסים

תולה מעותיו בע"א דמשמע בהדיא דמשום דמסקר • ואומר שהמעות שבידו הם
של ע"א ואינם אלא שלוי"ה הקב"ה נפרע ממנו הא אם הי' אמת שהם של עכו"ם
אין הקב"ה נפרע ממנו דמותר הוא • וז' גרים תולה מעותיו ביד ע"א יולא דין
כלאמרין בהר"ף ז"ל : דברנו כי כל פקדון שחפיד נכרי וכו' • נראה מדברי
רבינו שסובר דגם בחלוקת פקדון אע"ג
דמן קדן מותר • כשמעותיו של נכרי
מופקדן ביד ישראל • מ"מ אסור מפני
מראית העין ומ"ה רריך להודיע ללוה
כדי לסלק החשד • גם הטור ז"ל כתב
בסי' קס"ג ויראה שאף בפקדון אסור
אע"פ שאינו באחריותו מפני מראית
העין • ואיכא למידק לפ"ז אמאי מפליג
בתוספתא הך דפקדון ובהיא דהילך
שכרך בתרי בבי וגבי הילך שכרך שהיא
הראשונה קאמר אבל אסור מפני מראית
העין ולא באחרת • ליערבינו וליאנינו
ולימא ישראל שאמר לנכרי הילך שכרך
ובא הלוה מעותי ברביתו • שהיו מעותיו
מופקדות ביד נכרי אסור • ונכרי שאמר
לישראל הילך שכרך ובהלוה מעותי ברבית
או שהיו מעותיו מופקדות ביד ישראל
מותר אבל אסור מפני מראית העין •
ומללא ערבינו • משמע דהאי אסור
מפני מראית העין בהדיא דהילך שכרך
ד' ק' הוא ולא בפקדון • ואפשר לומר דהא
דלא ערבינו הוא משום דאי הו' תני
נכרי שאמר לישראל הילך שכרך או שהיו
מעותיו מופקדות ביד ישראל מותרים • א'
הילך שכרך דומיא דמעותיו מופקדות •
מה דמעותיו מופקדות אין לישראל שום
חלק בריות כלל אלא הכל לבעל המעות
כי אינם אללו • אלא בפקדון גמור • ה"ה
הילך שכרך סייעו דוקא כשקצץ שכרו דבר
ידוע דין אס' ריות דין לא יריות דהשתא
אין לישראל כלל חלק בריות המעות והם
בגדר פקדון גמור יאכל כשיאמר יהיה לך
חלק כך בריות • דהשתא לא היו בפקדון
לגמרי • דמחמת המעות עלמם משתכר
כפי בריות שיש בהם אס' מעט ואס' הרב'
אימא אסור • דלעת ה"ה שמיכא רבינו
לקמן קמ"ל דהילך שכרך מ"מ מות' אפי'
מתוך הריות עלמם • דלעת הרמב"ם ז"ל
וסייעתו • ועיין עוד במה שאכתוב בזה
בס' ד' : ועד דברי רבינו ז"ל שכתור
בהודיע ללוה ולעדים וכו' • כתב הרב
ב"י אלא הר"ן • כתב דדוקא בישראל
שנעשה אפטרופוס למותי הוא דשרי
ללוה ממנו ברבית משום דאית ליה קלא
הא לאו הכי אסור • מפני מראית העין
פ"כ • ולפ"ז אפילו מודיעו אסור דהא
לית ליה קלא ואכת' חשד ליה • ואפשר
דמוד' הר"ן דה"ה דהודיעם תו לא חשדי

לית דל"כ כי נעשה אפטרופוס לכותי ממי איכ' למחשד • דמעותיו ג"כ מל"ה ויחלה
אותם בכותי שהיא אפטרופוס לו וכ"כ תלמידי הראשונים דאם אומנותו בכך ליתכא
חשדא ינ"ל דאפילו נימא דאסור הר"ן בה • דיע' לזדה באומנותו בכך דקלא אית ליה
כמו באפטרופוס עכ' • לזוג להסבון מה יסבור הרב ז"ל שיהיה עיקר זה החשד אי
משום הלוה וס' דים עלמן שיחשדוהו שמוס' לו מעותיו ברבית • אס' כן סיכי אס'יק
אלדעתיה מעיקרא שסבור הר"ן דאף בהודיעו אסור • ועוד הוכיח בסוף דבריו
דאפילו נימא דאסור הר"ן ז"ל בהודיעם וכו' • הרי כיון דאסור החשד הוא בשביל
הלוה וס' דים קשה דיעם הך לו זה החשד יפסיטא דלפי זה מאי דקאמר הר"ן ז"ל
דדוקא באפטרופוס שרי וכו' • סייעו לומר דדוקא באפטרופוס שרי בשםם בלא
הודעה משום • דכיון דקלא אית ליה יממילא ידעו הלוה וס' דים זה ותו ליכא חשד •
הא לאו הכי שאינו אפטרופוס אלא כגון שהוא נפקד אסור בשםם מפני מראית העין
שאין הלוה יודע כלום שיש בידו מעות עכו"ם ואינו חושדו • ואם החשד הוא מפני
כלל העם שישמעו בה' ואם זו יחשבו שהיא ממעותיו ייקשה סיכי קאמר ואפשר יודה
הר"ן ז"ל סיכא דהודיעם וכו' • דכי נמי הודיע ללוה ולעדים מה בכך הא כיון דלית
ליה קלא • לא ידעו שאר העם זה ויחשדוהו שמוס' ברבית כי מה שידעו הלוה
והעדי' לא יועיל לכל וזלחם ויחברח שמיכא ז"ל מאפטרופוס לא דמי דבאפטרופו'
כיון דקלא אית ליה וס' יודעים שיש בידו מעות עכו"ם • בתורת אפטרופוסות •
מסתמא יאמרו דאותם המעות הוא מלוה כי למא יחשדו לישראל המוחזק בכשרות
דאכיל איסורא הואיל ואיכא קמן היתרא למוחזקי ביה • אבל כשהם בפקדון שאינו
נודע לכל • ודאי יחשדוהו האחרים כיון דלא ידעו במה לתלות • ולע"ז נראה
דפסד דברי הר"ן ז"ל מאיר דכשאינו אפטרופוס אפי' בהודיע' אסור דהא כתב דוקא
בישראל ששם אפטרופוס לכותי הוא דשרי ללוה וכו' • הא לאו הכי אסור מפני
מראית העין • ופסיטא דהאי אסור דקאמר • אמאי דשרי באפטרופוס קאי דהיינו
ללוה

גדולי ספר שער מו חלק ה תרומה תרומות ל

וכי' כשיבול להוציאם במקומו - אבל לפי מ"ס ר"ע לשמואל כשאין לו דרך למישן
לא - אלא חייב שמואל לשיבול המלוה להוציאם בלי דוחק - וכי קפדי מלכיות
אין לך דוחק גדול מזה וגרע טפי מאין לו דרך להיציאם ממנו ליהוצאם דרך ואלא
כי קאמר שמואל במקפידות לאו למימרא ללדידיה לא מיירי במקפידות - אלא
הכונה בשלמא לדידי מיירי שמואל
במקפידות ואפ"ה לא חייב כיון דאפילו
ליה ליה אורחא קאמר - אלא לדידי
דחייב לטרחא למלוה - א"כ כיון דמיירי
במקפידות קשה היכי ממטי להם :
וחבי ודאי מהתברר דרבה נמי הוה
סבר דשמואל במקפידות קאמר
דאי לא תימא הכי - אלא דמיירי דוקא
באין מקפידות - תקשי א"כ מ"ט דרב
דקאמר נותן לו מטבע היוצא באותה
שעה - דכיון דיכול להוציאם אפילו באותו
מקום לא קפדי מלכיות - הוה ודאי
סברא זרה ואין לך מלת סדוק גדולה
מזו - ועוד דברייתא דאחרונים דומיא
דראשונים הוה תיובתא דרב וסיכי
מוקי לה רבא אליבא - אלא ודאי
מתקוקטת בקפדי - והיינו טעמא דרב
בכתב דבינונ' לא מני אמר ליה
לך הוציאם במישן כיון דמלכיות
מקפידות : והרבא דשמואל ורבא
נחמן וכו' כל הפוסקים ז"ל פה אחד הסכימו כך דהלכה כשמואל - אבל בהנהגות
אשר י"ל כתב דפסק רש"י ז"ל כרב ורבינו חננאל ורבינו יונה דשמואל וכו' -
והוא באמת פסק תמים - להיכי אפשר לפסוק כרב מכמה טעמים מפורשים :
ואפשר לומר בטעמו דמתן אסא דנעא מיינה רבא מרב הדלא המלוה את חברו
על המטבע והוסיפו עליו מה - ופרש"י ז"ל אליבא דרב דאומר נותן
לו מטבע של אותה שעה וכו' ואולי פירש כן משום דאי אליבא דשמואל בעי ע"כ
לא משכחת לה אלא בחלא מחרתי או כשמלכיות מקפידות לגמרי ואין יוצאות בשום
מקום - או דלמא בחאי ואין לו דרך למישן - ואם הוה דעת רבא בחלא מהכי הוה
ליה לפרושי דהוא ולימא הוסיפו על המטבע ומלכיות מקפידות לגמרי או אין לו
דרך למישן מהו - ומסתם משמע דלאו בשום חד מהכי גויי מיירי אלא בהסתם
כפי מה סקול המתקן שבין רב ושמואל - דהיינו במקפי ות קלת ויש לו דרך להס' -
ובשחא לשמואל אין מקום לבעיא כלל - אלא ודאי אליבא דרב קא בעי - ומדעתי
אליבא וסקיל וטרי כולי האי - משמע דהלכתא בוותיה - ועוד מדקא פריך
הבא והא קא זיילן פירי וכו' דהיינו רבית משמע ליה מחלקת רב ושמואל במטבע
שנפסל לענין רבית הוא - לשמואל כשיש לו דרך למישן - אם יפרע לו מטבע
היוצא ממלא המלוה משכח שאלו הו מעותיו בידו - הוה לריק לטרוח ולהוליכס
באחריותו ועכשיו אינו לריק לזה - ורב לא חייב להכי : ומדמייתי הרמב"ם
ורבינו ז"ל דין זה באלו הסלכות - משמע דלענין רבית שייך - וכיון דמחלקת רב
ושמואל הוא בדבר אסור - הא ק"ל הלכתא כרב באסורי : הלכך מכל
הכי פסק רש"י ז"ל כרב לפי ההנהגות : אך יש לי בזה מהמבוכה מהא דכתב ר"ה
ז"ל בהיות דהוסיפו וז"ל יש מי שכתב שאלו הו המטבע במשקל הראשון ואלא
במקום אחר כבתחלה ויש לו למלוה לרך שם ה"ז מחנו לו - והוה פשוט ללא
גרע ממלוה את חברו על המטבע ונפסל כמו שכתב רבא בסמך - וכ"כ רש"י
ז"ל וסברא ז"ל - קרי שכתב בס"י רש"י ז"ל דהוסיפו על המטבע ויש לו דרך
למקום אחר שותנו לו - ונמצא ממטבע שנפסל דהיינו סברת שמואל - וזה
שלא בדברי ההגהה שפסק רש"י ז"ל כרב - אם לא שנאמר שחזר רש"י ז"ל
באמת מהם כמו שחזר במ"ס דוקא פרקמטיא וכו' כמו שכתב רש"י :
ובתב ד שפירשו ודוקא הוהו פרקמטיא וכו' - מלשון זה של רבינו שכתב
וקבע לו זמן לפרוע כן וכן מטבע וכו' משמע דאפילו בשפירס בהלוות
מעות שפרע המטבע סובר רש"י ז"ל דמחזיר לו מה שהלוהו - וזה אינו
מוסכם שכתבו החוספות ז"ל על פירוש רש"י ז"ל וזה לשונם ולפירושם ר"ה שאלו
הלוהו מעות נמי וקבלו שישלם מעות דמשלם מטבע היוצא באותה שעה דמעות
שנפסלו לאו מטבע נינהו - ולא נקט בקונט' פרקמטיא אלא משום דשמואל
אלס מעותיו אין רגילין להוציר דבר' אבל כשמיכר פרקמטי' אפילו אמר סתם
קד וכן מעו' חתן לו לריק לשלם לו מטבע היוצא וכו' - אלא לרש"י הלוות
מעות סקל פירעון במעו' סוף לפרקמטי' הוא יוריק לפרו' מטב' היוצא וטעמא
דמסתבר הוא - דכיון דפירש כן מסתמא לך פירש שאלו יפסל יתן
לו מטבע היוצא - דאזנא שנפסל אין שמו מטבע - כדכתבו החסות לקמן - ואין
כתב רבי' דלרש"י אף כי פירש לפרוע לו כן וכך מטבע מה ש לוה מחזיר וכו' -
ואפשר לומר דרבינו נמי ס"ל כהו' דלרש"י כל שפי' שפרע לו מטבע חייב ליתן
לו מטבע היוצא באותה שעה - וטעמא משום דמסתמא מי שילוי לחברו א"ע חא
שישלם לו המעות מלוה ואין לריק לפרש הפרעון וכיון שפירש שפרע לו מטבע
ללא לורך - אמרינן דנותנו לומר שאלו יפסל - יתן לו מטבע היוצא כדברי החסות
ומינה דן רבינו דדוקא הוה דמה שפירש ליכא למימר שנתכוון לדבר אחר אלא
לאפוקי מטב' שנפסל אבל אם קבע לו זמן לפרוע לו כן וכך מטבע אז מה שהלוהו
מחזיר לו - משום דליכא למימר הואיל ופירש שלא לורך דעתו לומר על
הנפסל - דהא לורך פירש דהיינו לקבוע זמן על הפרעון אימתי יהיה ומטבע
שהוציר אורחא לייסגא הוא - ומ"ה לא אמרינן דמסתמא נתכוון שלא יתן מטבע
שנפסל : ואין שיהיה כתב המרדכי ז"ל שרש"י ז"ל חזר לו בסוף ימיו ופירש
המלוה על המטבע כגון שהלוה מעות ע"מ שישלם לו מעו' ולא שאר המורס

כו' וכן נראה מדברי ר"ה ז"ל והא ק"ל כרב הוה דהיה רביה דרב יהודה וכו'
אמתינהין גזול מטבע ונסדק וכו' - אמר רב הוה נכדק נכדק ממש ככל כולתו
מלכות ורב יהודה אמר ככלתו מלכות נמי היינו נכדק הלא היכי דמי נפסל
שכסלוהו מדינה זו וינצח במדינה אחרת - והחוספות ז"ל אחרי שכסוהו דאף
בהלוה מעות כל שפירס מותלו ממטבע
היוצא - כתבו וז"ל ור"ת וכו' שגזלן
דנתן גזול מטב' ונכסל הומר לו בדי
שלך לפניך - ממשע משום דישנו בעין
אבל ליתנהו בעין משלם כשע' בגזילה
וכסא גבי הלויס אפילו אחתכו בעין
דמי כלינתכו דמלוה להוציאם נחם -
וי"ל דיש לחלק בין הלוהה לגזלה דמטב'
שנפסל משום כהוול דבמעקרא שוין ד'
ולכסוף שוין וזוהא אמרינן גבי גזלן דמי
לינתכו בעין משלם כשע' בגזילה אבל גבי
הלוהה כי הוול אמרינן משלם כי זוהא
דכסא בל"ז גבי מלוה הדס וכו' -
חטיס הוולו - נותן חטיס הוקרינות
דמינן ומטבע שנפסל ודאי הו כהוול -
ונראה דרב ושמואל סברי כרב הוה
דלעיל דלרב יהודי דחשיב מטבע שנפסל
כנסדק גבי הלוהה לא מלי למיפטר
נפסיס במטבע שנפסל וכו' עכ"ל :
ולכאורה - תמיס לי מלתא במאי
דקאמרי מטבע שנפסל הו כהוול ומשום דמי מחלקי גבי הלוהה לריק לשלם
כי זוהא דכסתא ומייתי ראיה מהלוות חטיס דהוולו נותן חטיס הוקרינות
וכו' - דה"כ היכי קאמרי זלס החסות ופירש במסלם מעות לריק לשלם מטבע
היוצא באותה שעה משום דסתמא דמלתא להכי פירש שאלו יפסל יתן לו מטבע
היוצא וכו' - דהא כיון דנפסל הו מעות - א"כ הו במתנה קרוב לסכר ורחוק
לסכר דגבי חטיס נמי לא הוה אלא בסתם ואזמלס כי זוהא דכסתא הוולו
פירות הוקרינות דמינן - אבל אם החסות כרטיס שאלו הוולו יפסל לו מעות מה ודאי
אסור לכ"ע - ובדילק כתב רבי' ש"ז בכתובה הו כסיונ' י"ט ויכי שרי הבא
להנות שאלו יפסל מטבע הוול' דהו רמז כמתנה שאלו יפסל מעו' -
וליכא למימר דהבא לאו כשארמר בהדיא שאלו יפסל מטבע היוצא אלא
ש"מ בסתם שישלם לו מעות - ולא נאסר להנות אלא כשהמלוה מרויח מ"מ -
כגון שמתנה שם יפסל יתן מעות ואם יוקרו חטיס כהוה דהרי' ש"ז - אבל
הבא אינו מתנה כלום להשתכר אלא שאלו מוולויס מדבריו דלפחות לא יפסיד
אם יפסל המטבע ולא יפסל פחות ממה שהלוה לו - דהא ודאי ליתא דלעולם
גבי הלוות חטיס בעין שהמלוה יהיה משועבד להכסד הוול - ואפילו
כשעשאל דמיס אם הלוה יתן לו חטיס אף על פי שהוולו לריק הו ליטלס
בע"כ - ולא הוה לו כלל להנות שאלו יפסל יתן לו מעות - ובהא נמי
אם יפסל המטבע דהו כהוול חטין לו להסיר שיאמר ויתנה שפרע לו מעות
באופן שלא יסאך משועבד להכסד הוול כשיפסל :

ונראה לומר דכל עיקר האסור גבי חטיס הוא משום דכיון דשער הפירות עשוי
להשתנות והוא דבר מנוי - אפשר שיסתנה לעלו שירות המלוה כשיפרע
לו החטיס וכו' וגר נכר ומ"ס בעין שיהיה משועבד ג"כ אל הכסד אם יפסל -
ולפיכך לא הוה סס להנות שאלו יפסל יתן לו מעות - אבל גבי הלוות
מעות מלחא ללא סתמא הוה ורחוקה מאל שישתנה דער לעלווא אם לא במקרה
דעס ביוכל מחמת גזרת המלכ' או ענין אחר - ומסתמא המטבע לעולם סוף
בענין א' - הלכך כי פירש יפרע לו מעות לאו להשתכר קאמר אלא לשלם יפסיד
אם יפסל - ולפ"ז גם בחטיס אם יתנה שאלו יפסל כשער של עכשיו יחזיר לו חטיס
ואם לא יפסל כשער זה בין יוקרו בין יפסל לו מעות - דהשתא ודאי אינו
מסתכר כלל נראה דלע"ג דולאי אינו מפסיד אפ"ה כיון דליכא חסא דאגר נטר
שרי : ומ"מ מודברי החוספות למדנו דמאי דמייתי רבינו סתמא לסדרת
רש"י ז"ל מההיא דרב הונא גבי מטבע ונפסל שאומר לו הרי שלך לפניך - אינה
ענין לזה כלל דההיא מיירי בהסגולה קיימת - משלם כשעת הגזלה - ובהלוה
להוציאם נחם כליתיס בעין הוא ומשום הכי משלם מטבע היוצא :
ובסקנת החוספות דלכל הפירוש אם הלוה מעות סתם מעות שהלוהו יפרע
לו אפילו שנפסל וכו' - וכ"כ הרא"ש ז"ל - ואין בין דברי רש"י
לדבריהם אלא מדר פרקמטיא בהתם - דלרש"י ה"ל כמפרש ולחוספות
זכר ש ד"ה כמעות : אך הנומרים האחרים ובכנלס הראב"ד ז"ל וכו' :
כגון הדבר לעטע במחלקת ולומר דמאי דפירשו הנומרים ובראב"ד ז"ל בהלוות
מעות היינו בשפירש שפרע לו מעות כדברי החוספות ובראב"ד ז"ל - אבל בהתם
גם הראב"ד וביעיתו ז"ל יודו דמה שהלוה מחזיר אפילו אינו יוצא בשום מקום :
ומ"ש הפוסקים כרב יהודה וכו' - כד מייחין דהחוספות פוסקים כרב הונא
וקאמרי דרב ושמואל סברי כוותיה - וסרמב"ם ז"ל בפ"ג דגזלה פסק
כרב יהודה - וראוי להסתכן בטעם פסק זה - דהא טענות הפוסקים כרב
הונא הם חזקות אי משום דהו רביה דרב יהודה ואי משום דהו לרב יהודה
נפסל היינו נכדק - אין מקום לדידיה להא דרב ושמואל - דאטו אם ירדס הלוה
לפרוע למלוה מטבע שנסדק יפטר בוס ודא לא - ה"נ נכסל דהו ממש כנסדק
כשיטא ללא מלי פטר נפסיס בה : ועוד הוסיף הראב"ד ז"ל להוציא ראיה מדר
דאמר לקמן שמתחיל סק מטבע של חברו פסור כי מתחיל בקורנסא סבר כרב
הונא דאי פסלוה מלכות הו כנסדק כ"ס מחייב בקורנסא - וכ"ס בחוספות
ענאם בההיא דרבה - ואין א"כ פסקן ברמב"ם ובראב"ד ז"ל כרב הונא :

גדולי ספר שער מן חלק ה תרומות תרומה

ובחקר דרכי דקדוק מוטבע הדבר מזהיר להרמב"ם ז"ל אין שום סתירה ממנה
משום דמחיל לשטתיה דרבה דפטר היינו משום דלית ליה דינא דגרמא
אבל לדיוק דק"ל כד"ל לית הלכתא כרבה דהיה דק"ל ומ"ה דפ"ז מהלכות חובל
כתב בסתם וכן המקור דיוקרי חברו והעביר לורתן חייב לשלם משום גורם וכו' .
ואדרבה בטוב התבוננת נראה לאיכא
למיומר דמסתא משמע דהלכה כרב
יהודה דמטבע סתם היינו נסדק דהא
רבה פטר דקדוק מטעם גרמא דלפרס"י
ז"ל וכן הבי' הרא"ש ז"ל בשמו ואם אית'
דנפסל למו היינו נסדק ולא היוק גמור
הוא דסדק רב הונא . אלמא דמלך
הפסד לורת המטבע לא חשיב ליה
להפסד וא"כ גבי דקדוקי דלא חסריה
מידי אלא העברת סלוק דה"ל כאלו
נפסלה אמאי אינטיך דכא למפרס"י
מטעם גרמא חפוק ליה דאפילו אי
מטעם ונחשיב ליה כממס פטור מלך
שאין הפסד סלוק חסוב מוק' אלא ודאי
חוק גמור הוא . אלא דמסוס דלא הוי
ממס אלא גרמא פטור . ומסוס דרבא
פטר ליה מטעם גרמא לא פסק הרמב"ם

כוותיה דהלכה כר"מ . אבל במאי דסדק דהוי חק כרב יהודה נפסל ליכא מאן
דפליג עליה דרבה . א"כ הלכה כרב יהודה אף על גב דרבה סוגא הוה רביה :
ובמאי דקאמר התו' דלרב יהודה דחשיב מטבע ונפסל נסדק גבי הלואה לא מני
פטור נפסיה נפסל וזה דלא כרב ושמאלא פסטר לומר להרמב"ם דכי היכי דלחוס'
אע"פ דר"ם מלמס מטבע ונפסל לתרומה ונמטאית מ"מ חרומה ונמטאית לא דמי
להזיל ואינו יכול לתתה בתשלומין ומטבע ונפסל הוי כהזיל ולפיכך משלם כי ואלא
דסתתא . ה"ל איכא למימר לרב יהודה דאע"פ דמלמס נפסל לנסדקס"ל נמי
דנפסל הוי כהזיל וסוס לתשלומין . אבל נסדק לאו כהזיל הוא ולפיכך לא מהני
לתשלומין : והשתא ניחא מאי דאוס ק' לרב יהודה דאנחילק בתתו' בין נסדק
לנפסל לפלוג וליתני כלל דנפסל בין פסלתו מדינא לפסלתו מלכות וכו' נסדק .
אלא דאי הוה תני פסלתו מלכות הו' פירות וסדקו בין וסחמין . ה"ל דלמו
לגרמא וכי היכי דסדק לא מעלו לתשלומין . ה"ל לא פסלתו מלכות . מ"ה קאמר
נסדק לומר דוקא נסדק דומה לנכר מכל וכל אף לתשלומין ותו ליכא למיטעי
בנפסל אע"פ דנפסל חייב גבי תרומה ונמטאית וסדק ימסוס דמרישא סמך יקלה :
וא"ת אי פסלתו מלכות לרב יהודה הוי כהזיל . ואנאי כי איתיה בעיניה מסלם
כשעת הגולה לימא ליה סדק לנכר ככל הוה דעלמא י"ל דליכא קפיד : דפסלתו
מלכות עמי מוטא בעלמא דסבא מיכר סדקא יכפרס"י ז"ל שאין לרש"י דומה
לרש"י של כל הולאים עבדיו ובסוגא סמך הוי כל לורת המדינות שוות לה וכו' .
וכיון דאיכא סמך גדול כ"כ הילך יאמר לו הרי שלך לפניך . אבל כהזיל דעלמא
לח מנכר סדקא כלל דאין סמך שוה מרגש בקמח ולורת מה שגול אלא בשוויה
ואין זה היוק מוחסיה אפשר ללדל בפעמ' פסקו של הרמב"ם ז"ל כרב יהודה :
וראיתי לומר דכי שכתב ז"ל המלוא את חברו על מטבע מוק' לו מטבע הויא
באותה שעה ומיירי בסוק הסדקס וסדקס במסקל ואע"פ דזיילי פירי בחדשים
הואיל ומחמת חריפותא הוי אין בכך כלום . וכגון שהוליא סלום המטבע שהלום
לו אלא אם הוא בעין לא גרע מנא' סאמר הרי שלך לפניך . וגזל נמי אם הוליא
המטבע שגול לא עדיף גולה ומתן לו מטבע הויא . ואיכא דתניא כל המלנין
משלמין כשעת הגולה . י"ל כיון שהסדקס וסדקס שוים במסקל כשעת הגולה הוא
ע"כ ומ"ה דמיירי כגון שהוליא סלום המטבע וכו' . הוא מזהיר שם שגול כדברי
בסוס"י ז"ל דלדדו אע"פ דליתא סמך בעין כיון דמלוא לסותא נחם כליהנהו דמי
ואיכא מחלקי בין הלואה לגולה : ונראה דלפ"ז גס במאי דקאמר מעיקרא

דאף על גב דזיילי פירי בחדשים אין בכך כלום הואיל ומחמת חריפותא הוי וכו' .
לא יסכימו דזה הסוס' דאי זיילו פירי מחמת הלואה החדשה לא גרע ממלוא חסין
דאם הוקרו מסלם לו מעות ולא חסין כי היכי דלא ליכיו רבית :
ובאמת קסא דלסוק כמרדכי ז"ל כימי מיירי אי דפירוס על מנת שישלם
לו מטבע כדכתב לעיל דולאי היינו
לומר שאם יפסל יפרע לו מטבע
היואל . אס' כן כי איכנהו בעינייהו
נמי אמאי אומר לו ברי שלך לפניך .
הריביתא דהדיא שפרע מטבע היואל
ולא דמי לגזלן דהסס ליכא סוס חנני .
ומ"ה מסתמא מהשגלו מחזיר לו .
ואי כהסס שלא פי' ע"מ לשלם מטבע .
א"כ כי זיילי חסין במטבע כחדש אמאי
שרין לתת לו מן הסדקס דאע"פ דמסוס
חריפותא ואלא ולא מסוס חוסכות .
גס במלוא חסין כי וקרי . אף על גב
דוקרו מחמת עלמין אסור ליתן לו
חסין ולריך לתת מעות אף על גב דאינו
מס' סתן לו . כ"ס הכא דיתן מה סלום
לו דפסול המטבע הוי כהזיל :

ובעיקר הדין היכא דהזיל החסין בלי
חוספות לא מלאתי לאחרונים ז"ל שהביאו סדרא ז"ל המדקדקי לכויתר . ואלתי
מס' סכתב מהר"ל ז"ל בתשובה הביאה סד"ל בס' קס"ה וז"ל וילא דפירי
שכתב מר אי הוה מסוס חריפותא לאו כלום הוא כדכתב ראב"ן וכו' : אך מלאתי
בהגהות אשר"י ז"ל שכתב פסק רב נחמיה גאון שאם עמדו אוקן מעות שנפסלו
ביוקר נותן לו המעות שלקח סימנו ופירש רבינו יואל כגון שהסדקס קליס מן
הסנים אבל אם הם שוים במסקל . והוקירו היסנים שנותנים יותר פירות ביסנים
ממס ססין נותנים בשעת הלואה מן הפירות וזה אסור מדרבנן עכ"ל ורואה אני
שהדברים ק"ו היכא דוקרו בחדשים וסס שוים במסקל וסדקס לריכס למוד :
ב ע"ה דברנו כשנפסל וכו' . מ"ה דסס רש"י ז"ל דרבא אליבא דרב
מיבעיא ליה דאמר נותן לו מטבע של אותה שעה וכו' . כך כתב
בהדיא בפירושו וטעמו נראה כדאמרין לעיל ע"ס וסיונו דכתב ה"ה ז"ל דרש"י
וסרס"ה הסכימו דאף בהסיופו אי אית ליה דרך למיטן ס"ז נותנו לו כו' . אע"פ
דלא מנינו ספירס קרס"י בהדיא מכלל דבריו אלו משמע הכי מללא מני לאוקומי
הך בעיא אלא לרב : ואיבא למידק דכתיב אמאי לא מוקי הך בעיא אפילו לשמואל
דהא לענין רבית קא מיבעיא ליה . ופסיטא דכי קאמר שמואל יכול לומר לו לך
הוליאס במיטן . היינו שאין המלוא יכול לעבד ולומר איני רואה כ"ה המטבע
החדש הויא כאין כי יכול הלום אס ירצה לומר לו לך הוליאס במיטן . אבל אם
שאם ירצה הלום לתת לו מן המטבע החדש דרשות בידו ואין כאן רבית כיון שאין
זה סוס חוספת למלוה יוא"כ מימא דהסוכסופר בעי אפי' אליבא דשמואל אם ירצה
הלום לתת מהמטבע החדש אם מותר מלך החוספת או לא ולפי מה סכתבנו לעיל
לדעת הגהות אשר"י דרש"י ז"ל פסק כרב ואמרנו דאולי סבב דפליגי לענין רבית
מטעם חוססא דאורחא וכו' . והלכתא כרב באסורי ל"ק מידייך לפי דברי ה"ה
ז"ל דהסכ"י דעת רש"י ע"ס הרשב"ה ז"ל דבאיכא אחרא למיטן נותן לו אותה מטבע
בין בנפסל בין בהסיופו ק' כדאמרין אמאי לא מוקי ליה נמי כשמואל . הן אמת
מסתבר נפי כדברי ה"ה ז"ל כי היכי דלית רש"י ז"ל בהסכמת כל הפוסקי לענין
הלכה : ואפשר לומר גס כזה דמכת הסתמויות משמע ליה דמעיקרא בעינן מאי
דפליגי רב ושמואל קא בעי דסיינו אי מלי ליה ע"כ דמלו לומר לו לך הוליאס במיטן
או לא . ואח"כ נמסר לו קוסית וסא זיילן נכסי וכו' . לענין אסור רבית מסוס
דקאמר אפי' כי נפסל אפי' כי תורטיא ססא שיעור גדול ואיכא רווחא טיבא . ותו
דנדקט רב חס' דא ליסגא דרב גופים נותן לו מטבע הויא באותה שעה . משמע
דכ"ה

חלק ב' סוף סימן א'

דין שטר גמור דבענין הסרבות קלא אי' ליה ואין לורת הכתיבה לומר לזה
חייבנו כו' כי הסרבות וסכרת הסעמד' בדין או' הסמט' מפורסמ' זא אלא ודאי
לסיסיה דדון כשטר לגמרי נכח' . הילכך מסתמא לא יפר' הלום עד שיטול בידו
הפסק וכל זמן שבו' ביד המלוה אינו נאמן לומר פרעתי כשאר שטרי דעלמא וסיינו
מאי דכתב הסור ז"ל בל"ת דלתי' דנא' אבל אם יולא מלפני כ"ה בסרבות
וסתמוהו אינו נאמן לומר פרעתי כו' ע"ס יורה דא' ד' שכתב ד' ווינו להעמד' בדין
שחסי' כשטר כדמיתיי רבי' ועליה' אמר ככל אלה כותבין ואם טען אח"כ פרעתי
לא אמר כל' וכו' ז"ל דכל חד כדניס קאמר : ואינו מבין מאי דקאמר תו .
ועד"ז מתיישב מ"ה רב זביד בהתלת דבריו שנאמן לטעון פרעתי ובסוף דבריו
דכשאמרו לא תן לו שאינו נאמן וכו' דמסמ' שיש סתירה בדברי רב זביד מתחילתו
לסופן וסלריך לייסבן בא' מוסדרי' שאמר . ואסתמא דהא רב זביד גופיה פירש
החלוק בין הוחזק כפרן . דאז כשאמרו לא תן לו אינו נאמן לומר עוד פרעתי לפי
שכבר הוחזק כפרן ובין לא הוחזק כפרן . דאז בכל אופן נאמן לומר פרעתי ואין בזה
סוס סתירה . ואם לריך לחלק כפי' דרכו ז"ל באותם הד' אופנים שכתב יס בזה
ממיה' חזקות מהאורות באופן שלא ירדתי לסוף דעת הראב"ד ז"ל בזה :
ובתב' הר"ר משה ז"ל בקיאי הדע' כשו'ל הלום כלום וכו' . בפ"ז דטוען
ואיכא למידק מה הועילו בהקנתן הא אפילו אי' אל תפרעני
אלא בעדים מני' א"ל פרעתיך בפני פלו' ופלו' ומחו וסא נאמן בהיסת' לדעת
הרמב"ם ז"ל בפט"ו דמלוה . וסמא ליסגא קנילא נקט . וכונתו ז"ל סיפרע או
שבע בפני עדים ידוע' ויפסול על עצמו כל ואלת' בפ"י :

ב אם

נשפט בשער י"ב

וב' הם דברי הסור ז"ל סימן ע"ט שכתב לפיכך בא הזכאי לב' דוכו' אין
כותבין לו דמז' פרעו ויבא לגבות ממנו פס"ה בפסק דין שכתבו לו
ע"כ . ואסתמא הילך יגבה פעם שנית הא בסיומן ל"ט שהקד' דה"ה מכלי
חולק דאף על פי פסק דין נאמן לומר פרעתי ואסוב אסתמא על כרב ז"ל איכא לא
סרגיס סתירה זו הסבארת . אך במס' שאמרנו הויא מזהיר . דמה שכתב כאן
בסימן ע"ט הוא לאיכא למיחש שפרע כבר קודם סכתובה ופסיטעון כן יחייבוהו
שנית מפני הכתיבה כי לא הוה להס' לכתוב אלא אם כן נחבר סעדין לא פרע .
ולא יחלוק ראב"ה בזה . שוב מלאתי און לי בדברי הרב הנמקי ז"ל דמיתיי הרב
ז"ל בסיומן דלדיקי כותבי שכתב בפ"ז דבורר גבי הסיא דאמרין דק"ל כ"ע לא
כתבי' עד דקבע דוכתא וכו' וז"ל דוקא קודם שילא מלפני כ"ה אבל לאחר שילא
אין כותבין דמייסין סמך נחן לו . ובהכי מיתוקמ' הסיא דפ"ק דמלע"ה י"י . הרי
בהדי' דהסמ' הויא סמך נחן לו קודם שכתבו ואחר שילא מב' דולפי' אין כותבין
אלא קודם שילא מב' דולפי' עד אומן זמן לא פרע וסוי כהסא דלכתב' בעדי'
שלא פרעו דכתבו הרי"ף והרא"ש . ונוסס דאחר שילא יכול לטעון פרעתי
אף על פי שכתבו שאם אינו נאמן מה הועילו במס' שכתבו שלא יכתבו אלא קודם
שילאו הא איכא למיחש נמי סמך יתן לו את"כ . אלא ודאי אין מקום חסס' ליה
שאם יפר' יטעון פרעתי ויה' נאמן כנ"ל . וכל מ"ה הוא דלתי' דינא אבל דללא
זייל' דינא להרמב"ם ס' סעמ' דהס' בדין ע"כ והרי"ף והראב"ד ז"ל סלי' בסרבות
מלפני כ"ה וסתמוהו . אז אינו נאמן לעולם לומר פרעתי משום דכיון דלא זיית
ינא' ידע הלום דמסתמא הכ' יכתבו ויתנו ביד המלוה מפני סרבותו וסוס ליה

דבע"כ לזה לר"ך לחת לו המטבע המלך שיש בו הסוספת כהסוף דרב
א"כ כי בעי רבא ולחזי לענין חיוב לתת לו מטבע חדש או חינו לר"ך קא
בעי : ונותן לו סמוכה וכו' והמפי' רס"ז"ל הוא דלדלית הא' קאמר עד
עשרה בתמולא מלי מלמטה למטה כדכתבו החס' : אבל לגאונים ולהרי"ף

והרמב"ם ז"ל יהיב עשרה דמי
מלמטה למטה וכן הסכימו הראש
והטור ז"ל : ובטעם הדין בתומס'
כתב הראש אע"פ דהא שכת לענין
נכסא תומס' לא חיישין לאותו שכת
דפיו דדינא הוא לשלם לו מטבע
היוצא באותה שעה לולא מחמת
התוספת דשכת לענין נכסא ונחזי
ברבית כיון שאין בו חיל מומס' עתה
אין כאן שכת לענין נכסא דהא היה
מחזירו לנכס' ופחת התומס' לחפרון
החוד נכסא לורף : אבל אם היה
התוספת יותר מהתומס' משלם לו
ממטב' האחרון במסקל מעו' ראשון'
שהיה חייב לו ולא לפי המנין מסוס'
דאיכא שפא לענין נכסא עכ"ל :
וק"ל כיון דאית ליה טעמא רבא
להיחרא דתומסא אין כאן
שום שכת מסוס' פחתא דהחוד וספ'
לורף : אם קולמס' ליה להרא"ש ז"ל
לומר דתחת דבריו כיון דדינא הוא
לשלם לו מטבע היוצא באותה שעה
לולא מחמת התוספת וכו' : דמטבע
דעקר הדין הוא מסוס' דמדינא
חייב לשלם מטבע היוצא : דנלוק
מינה הא' כי לית ליה מדינא לשלם
מטבע היוצא באותה שעה כגון אי
אית ליה ארעא למימן : אם ירלה
להת לו החדש יהא אסור מחמת
השכת : ואמאי הא' כיון דלוקא שכת
כלל בתומס' שפחתא דהחוד אין כאן
רבית ואס' כן לא ה"ל אלא נכסא
ואע"פ דהא שכת לענין נכסא תומסא
לא חיישין לאותו שכת דהא היה
מחזירו לנכס' ופחת התומס' וכו' והיה
זה כולל בכל ענין וזהו איכ' לאתמוהי
להאי טעמא : א"כ כשהתוספת יותר
מהתומס' אמאי משלם ממטבע אחרון
במסקל מצות ראשון' וכו' דהא ע"כ
א"ל לו למלוה לעמוד בסלו דהיינו
דיקבל סווי מה סג' ויהו אלא אם
יחזיקאלו הסדסות שאס' ויניחא כמנ'
סהס הרי הוא נתן י"א סיכול לקנות
מהס גור חטי' דעלסו אין בידו אלא
שמהס סלא יוכל לקנות אלא כור
פחות סליס בקרוב אלא ע"כ לר"ך
לסתיכו ולעשות גרוטאות וכיוצא :
והסת' בהסרת המלוה יפסיד תומס'
ממה שיחסר בהחוד וסכר הלורף :
ולמס' יתן א"כ כפי המסקל הראשון
בלבד : הרי ליה למימר סתן לו כפי
המסקל הראשון ועוד תומס' דמגור
הפחות והסאכר יכלה לו : דהא גבי
פחתו פסקה הרא"ש ז"ל כהרי"ף והיה
טעמא דאיכא למיחס' לפסידא
דמלוה : וחי ק"ל טובא לפ"ז בהך
דפחתו שפסק כהרי"ף דקאמר ה"ה
להמלוה חבירו ופחתו וכו' : והיינו
סלינו לגבי מלוה כמו בהסופו לגבי
לוה : וכדפי' רמינו לקמסאס הפחת
הוא עד תומ' אינו מנכ' לו כל' ונותן
לו במטב' של עכסו כמנין הראשון'

לא מנכה ליה מזה המטבע היוצא שאין זה נהנה בתוספת המטבע שכמו
בן אש היה המטבע ראשון יוצא כזה השע' עצמו וקנה בו ומקשינן והא קא
ש"ח לענין נכסא פירוש אע"פ שאינו משתכר לענין פירות משתכר הוא
מכל מקום לענין נכסא שאם בא לחתן ולעשות מהם גרוטאות יש בו בסף
צדק יותר מן הראשונה נמצא שהוא נהנה בתוספת ואיכא משום רבירת
ומשנינן אלא ב' הא רב פא ורב : הונא בריה דרבי הושע עבוד עובדא
בזמא דגרמ' ש' א"א עד עשרה בתמולא פירוש לעשרה באדם שהלו'
את חברו על המטבע והוסיפו עליו והלבו אצל הגרמ' וחי' סוחר וחיו לו
מצינא מן הראשונה ומן השניה ונמצאו כעמנה של מטבע שניה עשרה מן
הראשונה ונותן לו שמת' וכתב הר"י הלוי הלכך אי ה"ל מאה ז' כל זמא
מנייהו אית בת תמולא פריט' ואוס'פו עליה השתאוועכדינהו לכל זמא י'
פריט' אי לא קא זילי פירי מחמת ההוא תוספת אלא תרעא דקא' קאי
יהיב ליה מאה ז' מ' מאה' מטבע שהא סכום כל כאי דאית ליה גביה מההיא
מבעא קמא ולא מנכה ליה כלום ואף על גב דקא שכת לענין נכסא תומס'
מלכר דא' ונתן תרתי פריט' בכל זמא ב' ודלויכא שכתא גביה לענין פרי' לא
איכא ליה בההוא תוספת משום דא' פא א' נכסא וחיו' דקאמר רב חסדא
נותן לו מטבע היוצא באותה שעה ואי קא זילי פירי מחמת ההוא תוספת
אפילו לא הוסיפו עליו אלא כל שהוא מנכה ליה מחאי טבעא בותיה ואי
הוסיפו עיה טפי מחומשא אע"פ דלא זילי פירי לא יהיב ליה מחאי טבעא
דנפיק אלא בשעורא דחייב ליה מטבעא קמא וכ"ש אי קא זילי פירי דמנכה
ליה לההיא שפיאנא והוסיפו עליה עד גמירה וה"ל לפלוה את חברו על
המטבע ופחתו סמנה וה"ל נמי כמקום שנושא' ונותנים בכספים של
משקל ופחתו מן הכסף שבהם או שהוסיפו עליו ע"א הוא ע"כ ומסכת ברא
דהא דאיכע' לן בהוס'פו עליו צ"ל בהוס'פא דאית ליה אורחא למישן שנותן
לו מטבע היוצא לרברי חבל : וכו' כח' רינו של הוס'פו מהו דהא פסיקנא
בשמואל וברב נחמן א"ל חובא דנפסל בכל מקום דכלהו מורו שנותן לו
מטבע היוצא הלכך כלל'א דמילתא הכי איתיה נפסל ודא פחתו ולא
הותירו בשווי אלא ששנו צורתו בלבד אית ליה ארעא למישן יכול לומר
לו לך והוציא ל' שש נותן לו מן הנפסל לא אית ליה ארעא למישן נותן לך
מן היוצא נפסל והוסיפו על השני אית ליה ארעא למישן ונותן לו מן הנפסל
לית ליה אורחא דמישן צריך ליתן לו מן השני היוצא אך נדקדק מפני איסור
הרבית ונראה שאם הוחלו הפירות מחמת התוספת אפי' הוסיפו עליו בסף
כל שהוא מנכה לו שעור התוספת ואם לא הוחלו מחמת התוספת אך הוחלו
מחמת הרעא הוול אינו מנכה לו ונותן לו מטבע היוצא במה דברים אמורים
בשחוס'פו עליו עד המישיתו כגון שהיה משקלו ד' ועשהו ה' אבל הוסיפו
עליו יותר על המישיתו מנכה לו כל התוספת אע"פ שלא הוחלו הפירות דהא
איכא לענין נכסא שכתא :

ג נפסל דראשון ופחתו השני וי' ליה אורחא למישן נותן לו מן המטבע
נפסל לית ליה אורחא למישן נותן לו מן היוצא ואי נפחת פחות
מחומש ולא איקר פ' ר' לא מנכה ליה : דרביע' לשליש מנכה ליה דהא גרע
דענין נכסא אע"פ דהא איקר פירי : איקר פירי מחמת ההוא פחתא אע"פ
דלא פחת אלא משחו מוס'פו עליו מן השני עד שישלים לשני הראשון
שהיה יוצא באותו זמן ובאותו מקום ואין כאן משום רבית וכן נראה לדעת
הרי"ף ז"ל והרמב"ם ז"ל : אך הראב"ד ז"ל חולק עליו ואמר דלענין פחתא
ליכא דמיחש להא' שיעורא ואפ' פחות כמה נותן לו ופסידו שלא הקפידו
בתוספת בקיחושא ליתר מחומשא אלא משום איסור רבית אבל נפחת אין
בו הפרש ע"כ : וסברא זו רחוקה היא מאד שיה' ישכר וזה יפסיד הקרן שלו
שהלוהו ואם הלוהו מנה שיחזיר לו שוה חמשים בכסף אלא ודאי
מסתבר דה"ה לפחתו והפי' שדרו מכהיב' גבר ראוי'ף וז' ואפחת וזהו זמא
דאוי'ף שוה חרי' וז' מחאי דאפקי השתא ואפחות לענין נכסא דינא הוא
דמשלם לפי מה שפחתו שכתא :

ד ואיכא מ"ד דהיכא דפחתו ולא ירעין כמה הוא אותו פחת ויש בקיאין
אומנין ע"א שירעין ענין המטבע וצוה המלך אותם להעיד
האמת במלאכתם ובמשקלם סמכין אפומיהו דערבא' גינהו ולא מרעי
נפשיהו וכדערבד' בשטרא פרסא דמקרי ליה ר'שני ע"א זה שלא בפני זה
במסיה לפי תימ' ומגבי' ביה ממשעבדי ואיכא דגרים מבני מ"מ ממון
הזינן דמפקינן אפומיהו היכא דלא אפשר לן בישראל וחוא דהוי ערבאור
דלא מקבלי שוחדא דמסתמא לא מרעי נפשיהו ואיכא דפליג' ואנו בחבנו
מה שנ"ל :

ה ויש לברר אם המלך גזר על מלכותו שכל מלוה לחברו שיהא פרעונו
מן המטבע השני שעשה עבשו אף על פי שפחת אותו מן הכסף
שהיה בראשון ואם הלוהו מנה במטבע רביעי שיפרענו מן החדש מנה
שהיא משבע שני או אחד או שוה לו מן השני אף על פי שהוסיפו עליו כמה
וכמה כזה ודאי איכא מ"ד דינא דמלכותא דינא ויכול הלוי' להתנהג בפחת
להחזיר בלא חשש איסור וכן המלוה יכול לקחת התוספת בלא חשש איסור
כי בכל ענין דינא דמלכות' דינא ומותר בין ללוה בין למלוה ואע"פ שהמלך
חדש מחדש הגזירה ההיא הואיל וצוה להתנהג בה בכל מלכותו או בכל
אותה העיר אף על פי שאין חוקי המלכות מקובלים מתחלה בבר דינו דין

ואף על פי שגזירתו מחדש ור"ל כי כל גזירה שגזר המלך לכל ולא יהיה לאדם אחר בפני עצמו אינו גזל אכל כשגזר
והמס' שלא מן הדין והמח' קק' למלכות הרי זה גזל והעו' לחברו דבר בשביל אותה צוה או הלוקח סמנו מה שלקח המלך מאותו ישראל הרי הבעלים

ולא כמסק'ס ואם העדות יותר מחומש נותן לו ממטבע של עכסו כמסקל
הראשונה ולפי טעם הראש ז"ל כל ספק טעמא שהכל הוא מסוס' דכיון
דפירי סו' השתא כמסק'ס ולא הוקרו' אם כן אין הפרש בין הראשונה לאלו
הואיל ואם היו לו הראשונה והיה
מתיק'היה מפסיד החומס' טעמו
במסרון ההחוד וסכר הנורף הלכך
לא מנכי ליה מילי : והשתא חמיהא
מלחא כהפחת יותר מחומס' אמאי
יהיב ליה כמסקל הראשונה : הא
פ"כ איכא רבית דקא רוח החומס'
שהיה מחסור בהחוד : ומן הראוי
לא ה"ל ליתן אלא מחומס' ונמעלה
ולטעם המרדכי ז"ל אחי ספיר הכל
פעל שעור זה אין קפידא ודעת
פלוס' כך אם ישתנה המטבע וכו' :
באופן דב' דעת רלוס' אזלינן וזה
איכא דפחתו גבי מלוה ואולי לזה
כיון הר"ף ז"ל :

ובמל' מקום לשון המרדכי הוא
מגומס' אללי שכת' כרב פפא
ורב הוני' דעבדי עבד' סווי
דלגר דמיס' סו' עשר' בתמני' עשר'
יסגיס נעסו סמנה וליה לפר' עשרה
חדשים : וזה דוחק מסוס' כו' איכא
רבית מ"ל מעט מ"ל מרובה וס' ל'
מיוסב טפי סלו' לחת להס' סמנה
חדסי' דעבור העשרה יסגיס כיון
שהוכחל המסקל עכ"פ וכ"פ ר"מ
והאלפסי עכ"ל ויש תימא עמ"ס
וכ"פ ר"ח והאלפסי דאי קאי אמאי
דמליק מיניס סלו' לחת להס' סמנה
חדסי' דעבור העשרה יסגיס : הא
ליתא : דזו סדרת רס"ז"ל היא :
אבל ר"ח ז"ל כתבו התו' בשמו ספי'
עד עשרה בתמני' ויהיב ליה עשרה
וכו' : והרי"ף ז"ל כתב בהס' כגון
דאית ליה גבי חבליס' מאה זוזי וכו'
עד קא יהיב ליה השתא מאה זוזי
מהאי טבעא וכו' : ועוד אני חמיה
דאפירוש' קמא דיהיב עשרה קאמר
שהוא דוחק מסוס' דסוף ח' רבית
מ"ל מעט מ"ל מרובה וכו' וכתב
סיס' לשון אחר מיוסב טפי דיהיב
סמנה וכו' משמע דכפאי ל'סל' ליכא
ההוא דוחקא דאיתיה בליס' קמא :
ואחמיהא : דהא על כרחין מדקאמ'
עד עשרה בתמני' לפוס'
האי פירושא דיהיב תמניא חסיד
מלמטה למטה אבל הענין נק'
הראשונים דסמנה מן השניים יהיב
חשש' כדכתבו החס'סות : ואם כן
אכתי סוף איכא רבית ומה לי מופט
מ"ל מרובה דולא ליכא סוכסוקות'
רחוקה בין סני' לסוגות אלו אלא אי
תומסא מלכר או תומסא מלגו סהוא
דבר מופט : ואי כהא איכא למימר
סהוא רבית' דהא נמי איכא למימר
הכי לפי דרכו עמה לי מעט מה לי
הרבה : ויהיב כתב על ל' זה שהוא
מיוסב טפי : והרב ז"ל דב' כיון
הע"ה הדין עוד טעם סליסי דהס'
הרשב"א ז"ל דקיס להו לרבנן דאפי'
בטבעא קמא איכא זוזי דחקילי טפי
עד חומס' :

ג נפסל הראשון ופחתו השני
ואית ליה ארעא וכו' :

בכך

ג' על אחד מבני המדינה דרך כעס
ג' על אחד מבני המדינה דרך כעס
ואני

בזה פלוגתא גבני פתח הסכימו רוב האחרונים ז"ל כסדרת הריוף ז"ל
 דלא פלוגתא גבני פתח הסכימו רוב האחרונים ז"ל כסדרת הריוף ז"ל
 דלא פלוגתא גבני פתח הסכימו רוב האחרונים ז"ל כסדרת הריוף ז"ל

שער מו חלק א א גרסינן ב"מ פרק א"ז ה"ה ה"ה גרסינן
 פרדסא וכו' דף ע"ב
 ומ"ש ומיהו גבני חרי מיהו גבני ואי
 שפין פרעתי וכו' . לשטתיה א"ז
 ש"כ כ"כ שפין גבני מוקדמים .
 ואיכא למודק דהסס כתב וף ע"פ
 שהר"ף ז"ל פוסק בהוליה עליו
 כתב וזו שגובה בו נמי מוכס' ב"ת
 דאי טעין פרעתי לא ליינוק ליה
 כדן מוכס ב"מ וכו' עד לא קשיא
 דהסס הוא סטרא דלא תתימי עליה
 סהדי ולא חייס לוב למסקל . אבל
 הכא כיון דתתימי עליה סהדי אית
 ליה קלא ודילמא לא מגליא מלתא
 דמוקדס הוא . והוה טעמא דליגבי
 מינייהו אפי' ממסעבדי מזמן שני .
 וכי לא גבי לאו . משום דינא חללא
 משום גזרה בעלמא דמא יגבה
 מזמן ראשון . הלכך דינא הוא

והא קתני בגיטין על פשנת כל השטרות העולין בערכאות של ע"א כשרים דקתני בנפרא בשלמא שארי מכל כי יהיב וזו קמיהו הוא וקנה ושאר
 לראיה בעלמא הוא אלא מתנה במאי קנה בהאי שטרא הא שטרא חספא בעלמא היא . ומהדר אמר שמואל דינא דמלכותא דינא אלמא שאף
 בדבר שאינה עסקי של מלך אלא שהם עסקי זה עם זה . כגון שטרי פתנות שנותנים קרקע זה לזה נדין ביניהם דינא דמלכותא דינא וקשיא עליהו .
 וכזה יש לנו לתרץ דלא אחקיא שנויא דשמואל ולא טעמא משום דינא דמלכותא דינא אלא לישנא כחרא הוא עיקר דאמרין איבעית אימא
 חני חוץ מבניי נשים ושטר מתנה פס לולא יועיל בהם דינא דמלכותא . גם ק"ל תהי דקתני לבתרא פרק חזקת א"ר יהודה אמר שמואל נכסי
 הע"א חרי הן במדבר וכל המחזיק בהם נכסיהם . פ' ישראל של קח שדה מע"א וכו' ישראל והחזיק בה . אין פוציאין אותה מיד השני מ"ט ע"א מבי
 משו וזו לדירה איכתיק ליה וישראל לא קני עד דמטי שטרא ליה . הלכך חרי הם במדבר וכל המחזיק בהם אזה בהם . ומקשינן א"ל אבוי לרב יוסף
 מי אמר שמואל הכי והא אמר ש"א אל דינא דמלכותא דינא ומלכא אמר ארעא לא לקני אלא באגרתא וכולא מלתא כדאיתא התם אלמא שנא דין שמואל
 אף בעסקי זה עם זה א"ע"פ שאינו מעסקי המלך . ויש לתרץ דחני נמי עסקי המלך הם של קרקעות שכאנתו זמן היו נותנים מסקא למלכים ועלליהם חקנו
 שלא יהיו נקנים זה לזה כי אם בשטר בדין . גלוי וידוע לכל ויהיו מזכירין אותו בשטריה . שיהיו חוקי המלך קיימים הלכך כלל דידריו כלל
 חמספי' הוא ומעתה נסתלק מן החובות דיני המלכים למי שירצה לצאת מידו נשים או למי שיתר המלך לרין ביניהם דיני הנגמרא בענין דורינו שהמלך
 אימר דוגו ביניכס הביעיותיכס ואין מבריתין אותנו לרין בינינו כי אם בדיני ישראל אלא כדאצו שניהם בדין . ושאלתי בזה הרמב"ן ז"ל והא אשר כתב לי
 פה ששאלת במלך ששנת המטבע ופחת ממנו הרבה וגזר על הכל שיהא זה המטבע יוצא במקום הראשון בפריעת חוב . וככל דיני הלוא' מתוך דברך
 למדתי שאזנה סומך על דעת קצת חכמי הדור שלפנינו שהיו מדיים דלא אסרונן דינא דמלכותא דינא אלא בעסקי המלך לצרבו כגון דקמלי דקלי וגשרי
 גשרי לעשות להם דרך וכגון בארעא דמסקא להו טסקא דמלכא אמר מאן דיהיב טסק' ליכול ארעא . ובאמת שהסכרא הזאת מסורה בידיו מפי קצת
 רבותינו ועם כל זה אינו מודה לדברך בעסקי המטבעות שאין לך עסק מלכות גדול מזה שהן בעלי המטבע והן שעושין אותו ומוציאין אותו לארץ שיהם
 ואם אין פסק שלהם בעלוי המטבע מתקיים הפסידו כל חר וח שלהן וכל זכות במטבע . והדין הזה הוא שזה נגמרי לדין הקרקע שמעלה בטסק' שגזרתו
 של מלך מתקיימת בה לומר מאן דיהיב טסקא ליכול ארעא ולמימרא נמי ליכא דאביל אלא כשטרא ואריסן דפרסאי ארבעין סאין . אבל אנו כבר עמדנו
 על הסבר' וראינו משתכרת ומשתכשת בנמי' בסוגיא ההיא שבפ' חזקת הבתים ועוד שחרי בשטרו' העולים בערכאות של ע"א דמקשי' אלא בזהנא במאי
 קני לה בהאי שטרא הא שטרא חספא בעלמ' הוא אמר שמואל דינא דמלכות' דינא אלמא כי אמרי' ליבשר שטרא דערכא' מתכשר משים דינ' דמלכות'
 ופלחו שטרות כשרין ואפי' לית ליה למלכותא עסק בהן . בדתנן כל השטרות העולין בערכאות של ע"א כשרין . חוץ מגיטי נשים אלמא כל דבר שבמסון
 גזרתן מתקיים מן הדין וליכא לדהוייה לההי' ולאפוקה מחלכת' משום דאיתמר עלה טעמא אחרינא ואבע"א רזני חוץ מבניי נשים דהא שמואל שחאו
 מרא דשמיעתא דינא דמלכותא דינא אמרה והלכת' היא וליכא דפליג עלה וש"מ בכלהו דינין ומנהגים דמנהגי' מלכים במלכותם ומחזיקים לכל המלכ'
 בכלם דיניהם דין . יוכר בתנתי כחדשי' ח"ה בלשון הזה וצריך לפרש היא חכמים חולקין בדבר זה . אם מצות המלך הוא דינא דמלכותא דינא
 ואם אינה מצות המלך פשיטא שאין המלך מתקיים ואי לא ידעי' גבני ממלכא או מזדחורי דיליה . ויש מי שאומר דילמ' שלוחי המלך מעצמן הן עושין ולא
 במצות המלך . ואין זה נכון אלא שגראין הדברים דבי אמרין דינא דמלכותא דינא ה"מ בנך הרנים הידועים למלך ככל מלכותא שהוא וכל המלכים אשר
 היו לפניו הנהיגו הדברים והן כתובים בדברי הימים ובחיקי המלכים אבל מה שהמלך עושה לפי שעה או חוק חדש . שהוא עושה לקנוס העם כשהם שלא
 נהגו בימי אבות חסמונותא דמלכא הוא ואין אנו דנין באותו הדין . והרב רבינו יוסף הלוי חורה שאם גזל חסדך לא מבני עמו ממנו שבא עליו בעלילה
 דחסמונותא דמלכא אקרי אבל במאי דעבר בכל ארעא הרמנותא דמלכא מקרי ודינא והוראה נכונה היא אלא שיש לחוסף עליה מה שכתבתי ודיקנא
 לה ממה דאמרי' דינא דמלכות' דינא ולא אמרי' דינא דמלכא דינא אלמא דינא הידועא לכלהו מלכי קאמרי' ולא מה שהמלכים עושין מעצמן באונם .
 ואף מלכי ישראל הקדושים דיני המלך ידועין כמו שכתוב בקבלה ע"ש שמואל הנבי' ואמרו רבותינו כל האמור כפרש' מלך מלך מותר בו . ויש כאן שאלה
 מחייא דאמרי' בגיטין גבי כל השטרות העולין בערכא' של ע"א אלא מתנה במאי קני לה בהאי שטרא הא שטרא חספא בעלמא הוא אמר שמואל דינא
 דמלכות' דינא ואבע"א חני חוץ מכג' מי נשים משמע דלא קי"ל כשמואל אלא כי ההיא ואי בעי' אימא חוץ דמסקנא הוא ועוד שכל רבות' וגאונ' בחכמה
 בפסק וילכה ולידי לא קשיא כלל דהת' הבי קאמרין ואי בעי' אים' אפי' באתרא דליכא הרמנות' דמלכא איירי פתני' וחוקי מבניי נשים קתני . ובכאן
 חשוכה לדברי האומ' דא אמרין דינא דמלכותא דינא אלא דמלכא דעבר לה לצרכיה כגון דקמלי דקלי למעבר עלייהו . וביוצא בו בארעא' משום טסק'
 וגמרי לה משום דספרי דלתה לההי' דאמ' שמואל התם דינא דמלכות' דינא וכבר כתובנא דחלכת' פסיקא היא וליכא לדחויי דשמואל הוא מרא דשמיעת'
 דהכא ודהתם וכיון דאיפסק' בתא כותיה דחר דינא הוא . ועוד דדינא דשמואל דינא הוא . דאיהו ושכור מלכא אחי בדינא נינהו ולית לן לאפלוגי בהרי
 אמורא בלא ראי' . ומכאן נ"ל שכל השטרות העולות בערכאות של ע"א בנזטרין של מלכים כשרים בין בשטרי מתנות . בין בשטרי הלואות וב"ש
 בשטרי מקח ומסכר ואפי' בשטרי חודאות אי כתיב בהו . ואמר להדיא אתם עדי או דאמר להו לע"א . לגופיהו כתובו ליה קנה דשטרי מקרו ואי איכא
 הורמנ' דמלכא דבלאו הכי נמי ליקני בלאו הכי קנה דשטרא מקרי ואי ליכא הורמנא דמלכא איכא שטרי דכשרין ואיכא דפסולין ואין זה מקומן . ומצאתי
 לי חבר כמה שאמרת' שהמלך שרן דין חדש שלא בחקי המלכים חסמונותא הוא שכתבו חכמי צרפת ז"ל בחבוריהם שיש מקומות שישראל יוצא מסלבו
 למלגות והמלך מחזיק בכל מה שנמצא להם במלכותו אם בא ישראל אחר וקנה מן המלך זה ה' מעשה ופסקי דין שאין זה דינא דמלכות' אלא חסמונות'
 דמלכות' . ולפי שהדברים ידועים בדיניהם שדין היהודים כדן הפרשים לרין בכל מקום שירצו וכיון שכן אם יש מלכות שכאה לשנות הדין ולעשות דין
 לעצמה אין זה דינא דמלכותא והוה פיוע לרבני . גם דברי הרב שמואל ז"ל דאמר דינא דמלכותא בנן מסין וארנוניות . ומנהגן וכל משפטי המלכים
 שרגילים להנהיג בלכותן דינא הוא שכל בני המלכות מקבלים עליהם כרצונם חוקי המלך ומשפטיו ע"כ דברי הרב ז"ל . ולענין חוספו על המטבע כשגזר
 המלך שיהא מנה זה . ע' במקום מנה של מטבע ראשון . שאמרת' משום איסור רבית . אף בזה דינו דין שהרמס' הזה שלא ברצון בעלים הוא נפרע
 אלמלא דינו של מלכות אינו כפול רפית אלא ככלל גזל אלא שדנו של מלכות דין . והפקדו הפקר ואין כאן גזל ואין כאן רבית ומיהו אין מלכים עבשו
 גוהגין לפחות מטבע חדש מכרי שווי אלא להעלותו .

שער מו חלק א
 א גרסינן בב"מ פ' א"ז החוה גפרא דמשכן פרדסא לחברי' לי' שנים ואכלה תלת שניא' ל' אי מזכנת ניהלי מיטב ואי לא מכישנא לשמך משכנתא
 ואמינא לקוחה היא ביד קם תהא דמשכן ואקני' לבנו קמן והדר זכני ניהליה זכנה וראי לא הוה זכני וזו דקשיל מיני במלוה כשטר דמי
 וגיבה מדינא' משועבדי' או דילמא במלוה ע"פ רמיה ולא גבי אלא מבני חרי ופשיטא רבא

ואיבא דפליג וכו' . הית' סדרת התוס' דעל בעית הגמ' אמר אביי ולא
היינו דרב אשי מודה בסטר שכתבו אין לריך לקיימו וגובה מנכסים
משועבדים . אמר ליה רבא מי דמי התם נתן להכתב הכא לא ניתן להכתב
וכו' . וכתבו התוס' תימא מה עמין דרב אשי לכאן . וי"ל דהכא לא מיבעית

דבמלוה ע"פ דמי ולא גבי ממשעבדי מ"ט משום דלא ניתן ליכתב . ובפסק
הרב בהלכותיו מכל זה למדנו שכל מי שכתב באונס מסר מידע או עשה
דבר המביא ביטול למבירתו הרי הקעות שקבל מיד האונס אצל המוכר
במלוה ע"פ דמי ואינו טורף בשטר המכר שבידו כלום מן המשועבדין שאין
דין שטר זה ליכתב ולא נכתב אלא מפני האונס ואין דינו בשטר אצל
המשועבדים . מיהו מבני חרי מיהא גבי . ואי טעין פרעתי אמר' ליה
שטרך בידיה מאי בעי . ואיבא דפליג ובעשר ג' מ"ח מוקדם
נאריך בזה :

ב ודוקא הני שאין פירפין מעו' המקח מהמשועבדין בשטר מבירתן
שנכתב אבל יש אחרים שמתפלת מבירתן ועימד השטר
כשה' לטורף מעות המקח הביתין בו מן המשועבדין . והוא המוכר שדהו
בשטר שלא באחריות שלא נכתב בו דין אחריות טעין סופר הוא אף
המוכר שדהו בעד' וקבל אחריות דבהא לא אמרין טעין סופר הוא דבין
דוב ג' קרילי הוו דלא פתיב שטרא בהו הבינומי אמרין דאחריות לא קביל
אבל אם קבלן בפניהם אע"פ שלא נכתב אם טרפו ממנו הרי זה גובה כאילו
שטר או בעד' המבירה מנכסים משועבדים . שחזרו המעות במלוה בשטר
בדגרים ב' חוקת הבתים . אמר רב המוכר שדהו כעדים גובה מנכסים
משועבדי' אם טרפו השדה מבניו ומפרש טעמ' בגמ' דמאן דמוכר שדהו
מוכר' וקלא אית ליה אפי' בעדים ולקוחות אינו דאפסידו אנפשיהו וק"ל
כרב . וכן הנוול שדה מחברו ומלכה והרי היא יוצאה מתחת ידו של לוקח
כשרואי גובה גובה את הקרן מנכס' משועבדי' . ואת השבח מנכסים בני
חורין ובדתי' לשבח קרקעות כיצד הרי שגול שדה מחברו ומכרו והרי היא
יוצאה מתחת ידו כשהוא גובה גובה את הקרן מנכסים משועבדים ואות
השבח מנכסים בני חורין . ובדתי' נמי המוכר שדה לחברו ומצא שאינה
שגול וטרפה מן הלוקח פעמים כל רשע' כגון שהוקר פ' ימים חצי אם היא
מחמת הוצאה וכמו שבארנו בשער ג' . ועל אותו שכתב גרס' יש לו מעו'
ויש לו שבח שכל אלו חורין המעות הלואה וגובה מן המשועבדין הקרן
אבל לא השבח מפני תקן העולם ובדתי' אין מוציאין לשבח קרקעו' מפני
תקן העולם ואע"ג דהני שטרי בלוו חזרו בשטר שלא ניתן ליכתב . ובפסק'
לעיל דא גבי בהו ממשעבדי הכא גבי דשאני הני מחמי וכדמרתין ב' אד' נ'
דקאמ' ואלא הא דתניא לשבח קרקעות ביצד וכו' נימא בהו לא ניתן ליכתב
ומשנ' הני השתא התם בכלהו א' למאן דאמר ניחא לחו דלא ר' קדיוה
גולנא אי' למ' ניחא ליה . דליקום בחבטותיה מפ' ליה למריה ומקיים
ל' לשטר' אבל בעובדא דפרדסא ומאי דדמי ליה אברוחי קא מברת
ליה מניה שטרי' מקיים ליה ופ' קרמין נמי טעמא משום גזרה איתא . וכן
פ' שמכר שדה לחברו והביר בה שא נה שלו בעת שלקחה וטרפה ממנו
הבעלים ונמצא שדמי המקח חזרו הלואה וגובה אורח' מן המוכר אף מן
המשועבדים דכמלוה בשטר דמיא וכן פתח מבין ב' שמכר בנכס' אביו וכן
מי שלקח מן הבן ממנה שירש מאביו או פירות דקל שלא תפס בהן ערין
וכן הלוקח מקח באסמכת' כל אלו וביוצא בהן חזרו מעות המקח הבתין
בשטר המוכר בחלואה בשטר על המוכר . וגובה אף מן המשועבדים שלו
במסקנא דשמעת' במעשה דפרדסא דקא מקשי צלה . מההיא דקתני הרי
שגול שדה מחברו ומכרה ומשביחה . והרי היא יוצאה מתחת ידו כשהוא
גובה גובה את הקרן מנכסים משועבדי' אפאי נימא לא ניתן ליכתב ובמחצית
עלה בגמ' הני השתא התם אי' משום דניחא ליה דלא ר' קדיוה גולנא אי' נ'
דליקום בחבטותיה מפ' ליה למריה ומקיים ליה לשטרא חכא פריסא
אברוחי קא מברת ליה אקמו מוקפא בידיה אלמא דכל מוכר מדעתו טרת
ומוקי מקח באפי לוקח הר כך כל מוכר שלא באונס על דעת להעמיד מקח
ביד לוקח מכר וזו מלוה בשטר הוו . ועוד דע"כ לא מצטרך בגמ' להנהיג
פ' עמי אלא בשאחרים מבטלין המכר כגון ביעשה דפרדס' . וכגון גזר שדה
ומכרה אבל במוכר לקרקע שו דבר ברור הוא דעל דעת מכר גמור עבד
ולא עבד אינש לשווי נפשיה דשע וכן מחוסדי אסנה ועוד נתן ליכתב נמי
הוא כיון דאדעא דידיה הוא ותרווייהו ניחא לחו בהני זבני ולית כהו א סורא
ניתן ליכתב מקרי וא"ת מפני שהפירות רבית . הא לא קשיא דבין דלאו
ברורת הלואה כהן ולא קץ ליה לית ביה שומא משעת כתיבה אלא אם
יחזור בו מוכר פירות חורין שלא יהא בהם רבית . ועוד דלגבי קרן מיהא
ניתן ליכתב הווא כדאמרין נהי . דלא ניתן ליכתב מוכר ראשון מוכר שני
מיהא ניתן ליכתב הווא . והילכך גובין מן המשועבדים . ודע כי בכלם בין
שהמעות חורין כמו הלואה הפירות . שאכל הלוקח כתיבה כולם יש לו
להחזירם לבעלי הקרקע חין ממי ששורפו ממנו ב"ח דב"ח הא דא כרף
מיניה דלוקח פירות וחין מהביר בה שאינה שלו שמוציאם הבעלים ממנו
הפירות שאכל ואינו חוזר וגובה אותם מן המוכר שר' בדה"א אמר רבא
הלכתא הביר בה שאינה שלו ולקחה מעות יש לו שבח אין לו . ופירש הרב
ז"ל בהלכות דלא מיידי בשכתא דאתי מחמת הוצאה בגון שלקחה באלף
והוציא בה הוצאות וחזרה דהיות שיה אלה ומאחית . דהא ודא גבי ליה
לוקח ואם ההוצאה יתר על השבח נוטל ההוצאה מבעל השדה ואם הווא
שכתא דממילא בגון שהוקרה מצמדה ועמדה באלף ומאחית על זה נאמר
שאותו שבח אין לו אף מן הגזק דה"ל ברבית ואסור . וה"ל לפירות שאכל
שמחזירן לבעל השדה ואינו חוזר לגבותו מן המוכר שלו אלא שמחזיר לו
הקרן בלבד ולא פירות דה"ל ברבית ואסור . וכן פסק הר"ם בנזקין .
ומסתבר דה"ל לפח' מבין ב' שמכר בנכס' אביו ומי שלקח מקח באסמכת'
כל אלו הרי היא כמכיר בה שאינה שלו ויודע שהמקח לא יתקיים בידו אפ'
לא

ב ודוקא הני אין פירפין וכו' . בת"ה סוף דף מ"א אמרין שלשה
לקוחות מטרפין אמר רב וכלן בסטר . למימרא דסבר רב
שטר אית ליה קלא ועדים לית להו קלא והאמר רב המוכר שדה בעדים
גובה מנכסים משועבדים . התם לקוחות אינהו אפסידו אנפשיהו . ומי

אמר רב הכי והתן המלוה את
מכרו בסטר גובה מנכסי' משועבדי'
ע"י עדים גובה מנכסים ב' תוכו .
ומסיק מלוה כי יזיק בלגמא קא
יזיק מאן דזבין ארעא בפרהסיא
זבין . וכחכ רבינו ע"י דמוכר שדהו
בעדים דאמר' גובה מן המשועבדי'
היינו דוקא בדקבל האחריות וכו' .
ובקוצר הסגתי אחר' . התפוס
האפשרי לא יכלתי למל'
זו מנין לו ז"ל ותמהא לי מילתא
דבגט פשוט דף קע"ה אמר
עולא דבר תורה אחד מלוה בסטר
ואחד מלוה על פה גובה מנכסים
משועבדים מ"ט טעבולא דאוריית'
ואלא מה טעם אמרו מלוה על פה
אינו גובה אלא מנכסים ב"ח מסוס
פסידא דלקוחות וכמלוה בסטר
אינהו דאפסידו אנפשיהו :

נראה דה"ל דטעבולא דאורייתא
הוא סוד בפ"פ כמו בסטר
ומן הדין אף בפ"פ הוה ליה לגבות
מן המשועבדין מטעם טעבולא
דאורייתא מן הסתם אע"פ שלא
פירש בפני העדים האחריות . אלא
דכיון דמאן דזיק בלגמא יזיק ליכא
הכא למיזן דלקוחות אינהו אפסידו
אנפשיהו כדליכא למימר בסטר .
וא"כ דבר פשוט הוא לגבי מוכר
בעדים דפרהסיא זבין דלקוחות
גיפיהו אפסידו אנפשיהו כדאמר'
בגושין . ולא גשאר הדבר כדין
תורה דטעבולא דאורייתא וגובה
מן המשועבדים אע"פ שלא פירש
לעדים שמוכר באחריות : וע"כ
יראה לעניות דעתי דהרמב"ם ז"ל
אינו מסכים בזה . עס רבינו ז"ל
שכתב פר' י"א זמלוה המוכר שדהו
בעדים ויאלה מתחת ידי הלוקח
אע"פ שאין שטר ביד הלוקח הרי
זה חוזר וטורף מנכסים משועבדים
וכו' . משמע דאפילו בסתם הדין
כן . ואי הוה סבר רבינו ז"ל ודאי
כל כי הך מלתא איבעי לי לפרושי
שוב מנא ח' לרב ז"ל ב"י סימן
רכ"ה הביא דברי רבינו
וכתב עליו אב"י כחך אחריות
ט"ס הוא לאו דוקא בסטר הוא
דקאמר אלא אפילו מוכר שדהו
בעדים קי"ל גובה מנכסים
משועבדים אף על פי שלא פירשו
אחריות כלל גובה וכן כתבו
הרשב"א והר"ן ז"ל עכ"ל . והו'
עיני וישמח לבי למשמע דהיא
דעתיה דהרמב"ם ז"ל כדאמרן .
ולא נמצא לרבינו ז"ל חזר לשייכל
המוחזק לומר קים לי הכי :

עוד הוספתי להחזוק בזה מדברי
הרמב"ם ז"ל שזכיר רבינו
ז"ל בספר שחרזה ח"א כי
המתבין במ"ס ואי משום אחריות
שבוהא קי"ל המוכר את חברו
בעדים גובה מנכסים משועבדים
וכו' . ימלא דלא כרבינו ודוק :
מיהו תמהא על הרב הנמקי ז"ל
כי מנא ח' סותר את עצמו
בסוף בחרא כתב ואע"ג דאמרין
סתם קנין לכתיבה עומד נהי
ללכתובה

מסוס דפסיטא ליה לנאמן לומר'
פרעתי מסוס דלא ניתן ליכתב .
ומיבעית ליה חי לא נתן ליכתב גבי
משועבדי . כיון שאין השטר מועיל
אלא ע"פ הודאתו או דילמא גבי .
וע"ז בא אביי להביא מדר' אסי
דכי היכי דמודה בסטרא מהניא
הודאתו לגבות ממשעבדי אף על פי
שאם היה תומר מזויף לא הי' לריך
קיום י"ה"כ הכא גבי פרדסא וכו' .
הרי דהיא מילתא דפסיטא לגבייהו
למזי טעין פרעתי : ודבריהם קשים
אלל קצורי דאי פסיטא ליה לגמרא
דנאמן לומר פרעתי . מה מקום יש
לבעי' וסיאך הוה רוצה אביי לפסוט
דאפי' משועבדי . דהא טענת פרעתי
לא מהני' אלא היכא דלא מזי איך
לומר שטרך בידי מאי בעי :

ופשיטא דאי הוה גבי ממשעבדי'
איכא ספיר למטען שטרך
בידי מאי בעי' וא"כ ע"כ לא מניין
למימר דנאמן לומר פרעתי אלא
בזניית דלא גבי ממשעבדי ולא דמי
לדבר אסי דטענת מזויף יש לה
מקום מלד עמלה ואינה תלויה בדי'
גבי ממשעבדי או לא וטענ' פרעתי
לאו כלום היא אלא בדלא גבי
ממשעבדי ונמלא הבעיין חלה הסכ'
במסוכב ופסיטותא דאביי ספך
הסרס : ויראה לע"ל לדקדק
מלכרי הרמב"ם ז"ל דלא סבר לא
כמר ולא כמר . דלרבינו בין במוקד'
בין במוכר באונס לא מני טעין
פרעתי דלעגין זה דין שטר יש לו .
ולתוס' בין במוקדס בין במוכר
באונס איכא טענת פרעתי דלא
תשבינולי כשטר כלל : ואלו הרמב"ם
ז"ל סבר כרבינו שחלל דמלוה שטר'
בחלל דכתב פרק כ"ג דמלוה שטר'
חוב המוקדמי' פסול' שטרי טורף
בהם לקוחות' שלא כדין ולפיכך קנסו
איתו חכמים ולא יגבה בשטר' מוקד'
אלא מבני חורין גזרה סמא יטורף
מזמן ראשון שהקדימו ע"כ . מדנקט
האי ליגנא ולא יגבה בשטר מוקדס
אלא מב"ח וכו' . משמע דמכני
חורין גובה . מכח שטר שכתב אצל
ב"ח כדניו של שטר וממילא אינו
יכול לומר פרעתי . וזה כדעת
רבינו בשער כ"ו : ולקמן בפרק ז'
כתב עול מ' סמכר . שדהו באונס
ומכר מודעא או שקלס ומכר או
נתן לאחר קודם סימכור לאנס הרי'
המצו' של אנס אלא המוכר כהלואה
על פה ואינו טורף בשטר מוכר
שבידו כלום מפני שאין דין שטר זה
שיכתב ולא נכתב אלא מפני האנס
ע"כ . מדקדק לומר שכתבו
המעות כהלואה על פה וכתב בסת'
ואינו טורף בשטר זה כלום . ולא
קאמר ולא יגבה בשטר זה אלא
מב"ח בכתב למעלה גבי מוקדס :
נראה שאין לזה דין שטר כלל לגבו'
אפי' מבני חרי בחור' חוב שיש עליו
שטר . אלא הוא לגמרי כמלוה ע"פ
לכל דבר ואמילא מהניא ביה טענת
פרעתי כסדרת התוס' :

לכתיבה עמוד אצל אינו עומד לכתוב בו אחריות ושאר יפויין על שיחנו
עמו בשעת קנין ואף על גב דמ"ל לאחריות טעות סופר הו"ל הינו כשהתנה
ולא כתב ע"כ והוא פליא דאי אפילו כשטר כל שלא התנה על האחריו לא
אמרינן בו לטעות סופר הוא כל שכן כשאנו אלא כעדים והיאך כתב
דמוכר שלהו בעדים גובה מנכסו
משועבדים אף על פי שלא פירשו
לאחריות כלל ובהקדמתו ודאי לא
עדיף מכר בעדים מהלואה כשטר
דאפי' במכר כשטר נראה מדבריו
לא אמרינן אחריות טעות סופר
אלא בהתנא ולא כתב :

שער מח חלק א

א גרמי' דפ' גט פשוט כותבין
סטר למוכר וכו' בדף
קס"ו וכתבו תחום' כנסים אוחזין
דף"ב וז"ל כותבין שטר ללוה אעפ"י
שאין מל' עמו וליכא למיחס למחזי
לסקר' כמו באשרתא דלוינו לאס
כתבה קודם דנחזי חזמ' ולי סקרי
פס' לה' דהפ' כיון שהיא כח חובתו
לא שייך מחזי כסקר' ע"כ :

ובאר זה דפטר' כל הגט דף"ו
א"ל דהפ' דב' כר' אלעזר דמכשיר
בטופסי שטרות . אמרינן והאמר
רב פפי ממז' דרבה ה"ל אשתא
דלוינו דמכתבא מקמי דליסדרי
סכדי אחתיתת דליסדרי פסולה אלא'
מחזי כסקר' . ה"ל מחזי כסקר' .
וליתא מדבר נחמן דאמר רב נחמן
אומר ה"ל ר"מ אפי' מלאו באשפה
חתמו ונחמו לה כסר ואפי' רבנן לא
פליגי עליה דר"מ אלא בגמי נשים
דכתיב כתיבה' וסמה . אכל כסאר
שטרות לא דאמר רב אסימ' ר'
יוחנן סטר שלהו ה' ופרעו אינו קו'
ולוה בו ספד נמחל שעבדו טמא'
דנמחל טע' וזו אכל מסוס סקרא
לא חיישינן : ולפי סוגיא זו דברי
החום דריסין' למז' מחזי מקמי מהאי
לאשרתא . ה"ל מסקין דליתא לדרב
פפי ומוכרי מהאי' דמחל שעבדו
לא חיישינן מס' סקרא יאפי' למאי
דמקמי תחום' עלמס דפטר' כל הגט
מהי' דפ' דכתיב כותבין דפטר' מדרב
פפי לרב ומגיה דב' רב ומחזי
דלוינו א"ל רב דרב ליתא וסת' פריך
לליסדרי דאמר פוסמיה דרב הו"ל
וכו' א"ל חפ' דמ"מ לפי סמ' פסק'
דלוינו הוא כרב ורב פפי ליתא .
וכ"ס לאידך גיסא דמיתו דלא
קאמ' אלא וליסדרי ופירוש' וליסדרי
לקושי' דדוק' באשרתא חיישינן אכל
כס' סטרות וסמיה' דא"כ לא קס'
מאשרתא אהני שטרין' ואולימדכין
למי' דכונן להקשות ארצ פפי גופי'
היכ' חייש לסקר' ובמחזי לא חיישינן
ואקופא דאין כותבין למלו' וכו' .
כתב ה"ה ז"ל בפכ"ג
דמלוה סכך פירוש' סאס בל מלוה
לעדי' וא"ל איני מלוה לפלוני מנה
כתבו השט' ויהיה בידכם ואס יבא
הלוה היום ויאמ' כן חקנו ממנו
ותחנונו לי ואס אין חקרעוהו . אף
עפ"י' אין כותבין לפי שכתבה
כתיבה הוא סקר' ויש לחוס אולי
מפרים הוא כך נ"ל על כאן לסונו :
וכתב עליו הרב ז"ל ס' ל"ט וק"ל

דהא משמע בפרק כל הגט דלמחזו כסקר' לא חיישינן ואפילו נחמס השטר
קודם שילוו בו וכדאמר רב אסי סטר שלהו בו וכו' עד וז"ל דאפי' הסס
דכשעה שנתחם לא הוה מחזי כסקר' אכל הכא דמשע' שנתחם מחזי כסקר'
חיישינן ליה וכו' ויש לפתוח מחלוקת ז"ל דהא מוכח מהקדא סוגיא דאין שוס
חלו' דין סטר' שנמחל טעבדו כשכתבה'

לא ירצה המוכר והמע' שנותן כמכר על דעת הלואה נוחנים ולפיכך מחזיר
בהן כל הפירות שאכל כיון שרוצים לבטל מבירחן . וכן דעת הרמז ז"ל
שבת' פחות מבין כ' כשמוציא מן הלוקח מוציא ממנו כל הפירות שאכל .
מדבריו נלמד שכן הדין באחרים ואעפ"י שהמוכר פירות דקל שיכול
לחזור בו אף משכנו לעולם אמרינן בהו' דמורה רב נחמנא דאי שמיט ואכל
לדור לא מפקינן מיניה התם שאני דהו' זבני וכו' דשהק הו' מחזיריהו
מחילה חבא הלואה וחפי קא מתרין לה חתם כאי זהו נשך אכל נמצאת
שאינה שלו נהי שהפירות שאכל מחזיר הלוקח לבעל השדה מיהו אחד כך
חוזר וגובה אותן מן המוכר שמכרו לו ובדפסקין נמצא' שאינה שלו שפח
יש לו וה"ה לפירות שגובה מן הגזול מנכסים בני חורין ובפסק הר"מ בספר
נזיקין : אבל קטן שמכר ועשה שטר מכר על מבירתו והוכרר הדבר שקטן
היה בעת המכר הרי המסקח בטל וחזרו המעות הכתובים בשטר המכר
במלוה ע"פ לפי שאין מעשה הקטן כלום ולא ניתן ליכתב על מבירתו
ומחזיר לו כל הפירות שאכל מבני חורין שלו ולכשיגדיל מחזיר לו את הקרן
באותה ששנינו הגדיל הקטן חייב לשלם . ויש לנו דבר באלו שמכתבטל
מבירחן וזו דין המע' הלואה כפלהו פשיטא שמוכ' נותני' באחריותו
כשאר מלוה אבל הבר' בה שאינה שלו ולקחה וכן בן שמכר מה שעתיד
לירש מאביו דהו' כמכר בה שאינה שלו ואוקמה רב דחזו מעות פקדון מי
הו' עליהו כשומר חנם או כשומר שכן . ומסתברא דכשאר וכמו שאר
לוה דמי דמעות לאפוקינתו יהבינהו ניהליה ושיהיה אוכל פירות עד שיבא
הלוה ויערער ויהרר לישום ליה יהרר דהא אם חזר ולקחה מבדל' ראשונים
קנאה הלה דמיומ' סתמא איתמר כגמרא ואף להביר בה שאינה שלו
ולקחה קאי דרעדתא דהו' עלה כגמרא מההיא דמה שאירש מאבא מבור
דך שהוא כהביר בה שאינה שלו ולקחה וכן נראה מדרהא תשובה שהביא
הרב בחלבותיו דקאמר' לה לשרה זו לכשאקחנה קנייה לך מעפשו ואי
ס' דמעות פקדון גמור הו' חפי קני' הא לאו אדעתא דלקח ומכר
איתיהבו כלל . ולמ' דנמי מעות מתנת הובי אמר' ניהא ליה דלא ליקרייה
גולא מאי גול מעינה ומחסינותיה דקאי בזה הלא מתנה יחב ליה ואינה לאו
מירי עכו' דרך מקח וממכר אלא ודאי נראה דמעות חזון דקאמרין לומר
לכשיצא קרקע יחיו פקדונו מלוה ופיהו ברשות' חזון ע"מ להוציאן נתנם לו
ואם יוכל לקנות הקרק' כגון שחזר ולקחן מבדל' ראשונים דמי מקח דהו'
ובי ה"ג ברשותיה קיימי אפי' לענין אונסין דרע דלאו פקדון כמש' הו' דאילו
אתי איניש אחרתא ונחת לה לארצא אי נמי אתי מוכר למהדר ביה ואמר
ליח לא בעל דברים דידן את דפקדון בעלמא דאפקרת לן ומחזרנא לך
פקדונך אבל בארעא לית דלוא מירי . והא ודאי לאו כל כמיך אלא קימא
בדיח עד דאתי נגול ונחתו תרוייהו לדינא הלבך כל כי האי נוונא דמי מקח
הו' ומחזיב באחריותו . וכן השיב הרמב"ן ז"ל שאף ח"ד ז"ל כתב בהלכות
דבין שהביר בה שאינה שלו ולקחה הו' זו הלואה גבי מוכר ואעפ"י שכתב
לשון פקדון לא בא אלא לפרש שלא יהא נוטל בשבח אבל אין לשון פקדון
זה בכאן אלא לומר שהמעות חזון אכל במעות ודאי ברשותיה דלוקח הו'
ועל מנת דלעכיר בהו כדור' ה' יהביה להו' וגבי קדושין דאיתו נמי איצ"ג
דמהשתא כמילו ליהו' נבך בקדושין דידך קאמר ליה הלבך כמלוה דמי
לאפוקינהו ומחזיבא באחריות' . והאי דקאמרין כגמרא דלשון פקדון לומר
שאם רצח מעות חזרים מיד בעיניהו ולא דינינן בהו כמתם הלואה של שי'
יוכב' ויהיבא דאמר' ללוקח תא שקול זוז ואיתנתו לרמי דזבני בעין דלא
אפקינן לשום מדעס כהא ודאי' כיון דאמר ליה שקול זוז וליח כמין לקבולי'
עליה מי שפרע דהא הביר בה שאינה שלו דמראווייתא לא קני' והלכך הו'
ליח כדבר' בלא מעות דמשום מחזירי אמנה איכא משום מי שפרע ליכא
ובין דליכא מי שפרע ואמר ליה תא שקול זוז איח ליה לקבולי' ואי לא
מקבל ואיתניסו זוזי לדידיה איניסו וכשער נ' דעתנו להאריך בזה :

שער מח חלק א

א גרסינן

כנכא כהרא פ' גט פשוט מהנחתין כותבין שטר
למוכר אעפ"י שאין הלוקח עמו ואין פותבין שטר ללוקח
בשאיין המוכר עמו . וכתב הרב אבן מוגש ז"ל בפירושו מסכתא ללוקח
היכא דהעיד העדי' על עצמו שכבר קבל הדמים מן הלוקח שאין כאן חובה
על הלוקח כלל כדי שיהא צריך להיות מדעתו אבל אם לא העי' על עצמו
שכבר קבל הדמים מן הלוקח אין כותבין וחותמין אלא מדעת לוקח דחיישינן
שמה אינו רוצה לקבל אית' קנייה ולהרחיק את עצמו מנחית' הדמים הלבך
אם טעו העדי' וכתבו שט' ומכירה למוכ' בלי תודא' קבול דמים ותובע
אותו בדין ליתן לו את הדמי' צריך הוא להביא ראיה שמדעתו היתה מכי'
זו . וההיא דכותבים שטר ללוה אעפ"י שאין מלו' עמו מסכתא ל' דהאי
נמי מירי שחעיד על עצמו שבב' קבל המע' אבל לא רהעיד על עצמו אין
העדי' ושאין לכתוב ולהתום אלא מדעת שניהם : ע"כ דברי הרב בפירושו
ולפי דבריו אתה למד שאם אמר' ראובן לשמעון להלוות לו מנה ואמר לו
לך לסופר וכתוב . ולעדי' ויתתמו שאתה חייב לי מנה ותביא לי השטר
ואלויהיב' לו שטר כשר בקנין שכתב על עצמו כאות' ששנינו כותבין שטר
ללוה אף ע"פ שאין המלח עמו ואח"כ אפר לו שמעון חזוני כי ואיני מלוה
אותך כלום נרא' מדבריו שדן דבר זה כך הוא שאם הודה המלוה דמדעתו

נכתב השט' בנתייב הוא ער המע' לחתם לידו של לוה שבין שהשט' בתי' וחתים או שקנה כך בפני עדים שוב אין המלוה יכול לחזור בו ויתירו אשר וית'
לו להלוותו מעותיו ונתייב לו מיד ואינו יכול לחזור בזה שהכפיתו ואם כפר ואמר שלא צונו וכל מה שעש' שלא מדעתו נעשה על התובע להבי' ראיה
שרוצה

כדכתב ב"מ דאקני וכו' . ודאי כן הוא לכתוב ז"ל דמכר הלמב"ס ז"ל דאין אומרים בדאקני ט"ס הוא אבל לדעת הרשב"א ז"ל וסיעתו דבאקני נמי אמרינן ט"ס כמו באחריות אין לורך לזה יובגמ' דאמרי ואי ט"ס דאקני קנה ומכר לא משמע בד נהי דאב מת ברישא דאיקני הוא וכו' . על עקר הדין קאמר וקל להבין . ועיין שער

מ"ג חלק רביעי סימן ד' :
ב ומצאתי כתוב וכו' . מוכח בהדיא מדבריהם אלו דמסתבר טפי לאוקומי דין זה באב ובן מטעמא דתחת אבותיך יהיו בניך :
א א אלא דאיכא לספוקי אי נימא הכי מפילו בשאר יורשים . והרצ המגיד ז"ל בסוף פ"ה דנחלות בסב ומסקנא דגמ' דככל יורשין כן . מפילו בבן ואב שמחו ואין ידוע איזה מהן מת תחלה אין בני הבן יורשים את הזקן פורעים את חובת אביהם ע"כ . אלמא גבי אב ובן הוא חדוש יותר והדבר ל"ע :

ג וחו גרסינן הסם שלחומתס וכו' . בדף ק"ח ע"ב וכו' . כלא דמיס כף הס דברי הר"א . וכו' . הסכמו ע"ז מוס דקישא להו היכי קאמ' בגמרא אבותי מוזין ואיהו מפיק . הא אבותי נמי מפיק דמא שאירס מאבא מוכר לך לא אמר כלום . ומ"ה אמרי דאבותי בדמי ואיהו בלא דמי : ויש בזה טעם אחרת דברים מי שהיה נסוי בהוא דזכנה לכסובה לאימא וכו' . כתבו החוס' בס"ר ז"ל לאס אמר שלה זו שחירס קנה . ואפילו למ"ל אין אדם מקנה דבר שלב"ל . והך דהכא מיירי בהכי . דאמר שלה זו שאירס מאבא שרר המכר . ועיין במה שכתבו שער ס"ג ט"ס כ"ד בס"ד והרצ בעל העטור ז"ל מצ"פ פירוש אחרים בדרך דמי שהיה נסוי :

ואין ספק דר"ת והמפרש' האמרי' אינם חולקים בעקר הדין הראשון לחלק בין האב לבן בנתינת הדמים אלא משום דלא הוזכר זה בפ' פירשו בענינים אחרים . אבל רבנותא קמאי דפירשו לפניהם דמי' ודאי פליגי אר"ת ולא סבירי לחלק בין שדה סתם לזדה זו כיון דאין לו ראי' אלא מכח הקושי' ולדודא ל"ס מידי וכלכתבו החוס' דלאשון ראשון דרס' אין ראיה : ויש לגמגם על הר"א ז"ל דמי שמת החליט לומר דהאי דאבות מוזין ואיהו מפיק הוא בלא דמיס . ומי ס"ה נסוי הביא דברי ר"ת והאיייתו מהך דמי שמת ולא כתב עליו כלום . והיל"ל דגם מכאן אין ראיה דהאב מקזיר בדמי' והבן בלא דמיס : והטור סי' רי"א כתב אמר מה שאיר' מאבא היום מכור לך . ומת הבן בחיי אביו ואח"כ מת האב . בן הבן מולי' מיד הלוקוחות ואפי' הדמים שקבל אביו מן הלוקוחות א"ל להחזיר סכיון שמת הבן בחיי האב לא באו מעולם הנכס'י דרשותו וזה בן הבן בא מכח אבי אביו ע"כ . ולא ידעתי למה סו"ר לומר מה שאירס מאבא היום ולא כתב סתם מה שאירס מאבא וכו' בלאו מהיום . ואי משום מאי דמקשו דמאי איריא בן מאבא יובמקו' מאי דמוקי ר"ת באות' שלה זו מוקי לה הטור באירס היום על הדרך

שער מט חלק א

א גרסינן במסכת שזועת וכו' דף מ"ג . וכל אלו הצעות שמביא רבינו הביאם ב"כ הטור ז"ל סי' ע"ב . אלא דבחלוקת הלוה שחובע למלוה והמלוה מודה מקנת לכתב כאן דנשבע תחלה שאינה דרשותו וכולל שלא היה סוה המשכונ' יותר על חמשה הטור כתב להפך וז"ל דאמר המלוה שלא היה סוה אלא חמשה דינרים משלם לו ה' דינרין שמודה' וישבע שזועת הסורה' שלא היה סוה' יותר מה' וכול' דינרין בשזועתו שאינו דרשותו אם אינו מאמינו שנאבד וכו' :
ולישא דמשלם ה' דינרים דנקט לא בא דקדוק דאין כאן חלומין אלא דינר א' כדברי רבינו והרמב"ם ז"ל . והרצ בב"י הסתדל לבאר טעמו במה שפעה עקר משזוע' מודה מקנת ושאיר' דרשותו ע"י גלגול : ובעניינה' הדבר מבואר דלדק הטור בזה משום דע"כ לריך להזכיר תחלה השזועה הנאמרת במשנה . וא"ל לפרסה בשזועה שאינו דרשותו שהרי מרישא דביבא

היה עליו כחובת אשה וב"ח יורשי האב אומרים רבין מת ראשון ואח"כ מת האב וב"ח וכתובת אשה אומרים האב מת ראשון ואח"כ מת רבין כ"ש אומרים יחלוקו וב"ח אומרים נכסים כחזקתן וק"ל ככ"ה ועל ב"ח להביא ראיה שמת האב תחלה ואם לאו ילכו ברא כלום והא מלתא ע"כ בדרכות בשטר חובו דאקני קא מיירי . וכדאית' בפרק מי שמת דאלת"ה אמאי לגבי מירשו למאן דסבירא ליה דלות וחוריש' לא נשתעבד בלא דאקנה . וכדין זה כתבנו והארכנו בשער מ"ג שחקרמנו :

ב , ומצאתי כתוב דאיכא לעיני אי אמרינן הכי בשאר יורשין או לא בגון חנוך שירש שמעון אחי אבא אם בעל חוב דראובן גובה מחנוך מי אמרינן דילמא דאבי אביו הוא דאיתיה להאי דינא משום דכתיב תחת אבותיך יהיו בניך או דילמא לא שנא . ומיהו לכאורה נראה מן הגמ' דה"ה לשאר יורשין . דהא מקשי' מדתנן גפיל הבית עליו ועל אביו ועל מורשיו מאי לאו יורשי האב בריה מורשיו אחי . ופורש מורשיו אחי כגון שנפל הכירת על ראובן ועל שמעון . וקאמרי יורשי האב שהם בני ראובן ראובן מרת ראשון ואח"כ מת שמעון ומינ' ה' דשמעון ירחינן ולא מראובן אביו אלמא אפי' בשאר יורשין אמרינן שאין ב"ח גובה מהן . א"נ יש לו מור יורשי האב בניה מורשיו אחי דקא אמרינן בגמ' אעליו ועל אביו קאי . אבל אעליו ועל מורשיו שהן אחי יורשי האב נמי אדוי כגון שנפל הבית עליו ועל שמעון ואומרים לוי ויהוד' אחיהם ראובן מת ראשון ואח"כ מת שמעון ואין אנו יורשים מראובן בלו' אבל לעולם דוקא באבי אביו דא"ל תחת אבותיך יהיו בניך אבל בשאר יורשין לא כיון דאיכא למימר הכי וא"ל חבי אולינן בתר סב' ואין לך בו אלא חדושו בלדו והוא אבי אביו אבל בשאר יורשין לא וכן ראוי לרין ע"כ כתב הכותב :

ג ותו גרסי' התם שלחו בתם בן שמכר בנכס'י אביו . ומת הבן בחיי האב ואח"כ מת אביו בנו מוציא מיד הלוקוחות ופירשו רבנן דהא בלא דמיס . וזו ה' שקשה כדני ממונות אבות מוכן ואיהו ספיקא' אב מוכן ומפיק בדמי בלומר אם רצה לבטל מכירתו יש לו להחזיר הדמים תחלה בדאמרי' בכתובות גבי דהוא . דזכנה לכתובתה דאמיה ואמרי' דאחרי' דנפשיה קבל עליה ופי' רבינו האי גאון . דלענין דמי דמחרר קאמר . אבל קדקע וכתובת לא קני' דמה שירש מאבא הוא והבן מוציא בלא דמיס מפני שאבד מבר מה שאין שלו והוא זכה בו מבח זקנו :
ד ובתם על זה הראב"ד בפירושו השתא דאוקמ' בדיני ממונות שכן הבן מוציא מיד הלוקוחות מבח אבי אביו . אסתפק לי אם לזה מאביו ומכר כל נכס'י עצמו ומת בחיי אביו אם יכא בן הבן וישרף מלקוחות של אביו בשביל חוב אבי אביו שירש הוא ממנו ויכול הוא לומר ללוקוחות את זקני אני יורש השעבוד הזה אי שמא לא אפרינן אלא בשמכר בנכס'י אביו בחיי אביו שהיוזה מכירתו שלא כדין . ולא היה ממכרו ממכר אבל הבא לא אמרינן . ואם ישאל השואל אם איתא דבלוה נמי אמרי' מ"ט שני למלתיה לטכור בנכס'י אביו לישמוע' בלוה בדאמרי' השתא . הא לאו קושי' היא דלישנא דייק בן שלוה מאביו לא קאמר אלא שלוה בנכס'י אביו קאמ' וקחני בנו מוציא ומאי מוציא ועוד דקחני מוציא מיד הלוקוחות משמע דלא קאמר גובה דלאו במלוה קאי ע"כ :

שער נט חלק א

א גרסינן במס' שזועת פ"ק שזועת הדינין המלוה את חברו על המשכון ואבד המשכון ואמר לו סלע הלוייתך עליו ושקל היה שוה והלח אומר לא כי אלא סלע הלוייתני עליו וכלע היה שוה פטור . דע כי משנה זו נחלקת לד' כחות הבבא ראשונה מדבררת על המלוה התובע ללוה שסלע חלוה ולא שוה המשכון . כי אם שקל שהוא חצי סלע ונמצא שהלוה חייב למלוה חצי סלע והלוה אומר לא כי אלא סלע הלוייתני עליו וסלע היה שוה ואין לך עלי כלום . פטור הלוי' פירוש פטור משזועה דהא אינו מודה לו כלום . ולפיכך פטור משזועת התורה וחייב לישבע הלוה היסרת שכן הוא בדבריו . ומיריו משביעין המלוה תחלה שזועת השומרין שאינה ברשותו . ובדאמרי' מי נשבע תחל' מי שהפקדון יצלו שמא ישבע זה ויוציא הלה את המשכון . זו היא הבבא א' : והשני' מדברת על המלוה שחובע הלוה והלוה מודה לו במקצ' ובדקתני אבל אם היה תובע המלוה ללוה ואמר לו סלע הלוייתך עליו ושקל היה שוה והלוה אומר אמת שסלע הלוייתני עליו וג' דינרים היה שוה . ונמצא שטענה לו בדינר אחד הרי זה הלוה חייב . עהרי הוא מודה מקצת' ולפיכך ישבע תחלה המלוה שאינה ברשותו ואחר כך ישבע הלוה כמה היה שוה שהרי הורה במקצת וישלם דינר : אלו שתי הכחות מדברות על המלוה שחובע את הלוה . עכשיו מדברות הכחות אחרות על חלוה שחובע את המלוה וזה היא תביעתו . הבבא הראשונה . סלע הלוייתני עליו ושהיה חיה שוה והלח אומר לא כי אלא סלע הלוייתך עליו . וסלע היה שוה פטור . פ' הלוח חובע את המלוה שר' ל' שהמשכון היה שוה בפל'ים . כמה שהלוה לו וחמלוה כופר בכל פטור המלוה משזועת התורה אם הלוה מאמינו שנגנב ממנו ומשחבע היסרת שהרי אינו מודה לו פלוס . ומ"מ אם אינו מאמינו שנאכר ממנו ישבע מדבר הונא . שזועת התורה שאינה ברשותו וכולל בשזועתו שהיה המשכון כנגד החוב . וה"ל לה בבבא מציעא פ' המפקד דמוקים לר' להאי בבא כשיש לו עדים שנגנבה ממנו אי נמי במאמינו שנגנבה ור' להי קחני . שאם משיכו סלע הלוייתך . וסלע היה שוה פטור דאי לא הכי בודאי ישבע המלוה על ידי גלגול דהא מהיב לאשרבועי שאינה ברשותו

הסלע הלויתני וסמך היה שזה והלך אומר סלע הלויתני עליו וסלע היה שזה הכריתו בהמפקד דף ל"ה דל"ה כמאמרו דא"ל לאו הכי וזה מסתבב שאינה ברשותו וע"י גלגול כמה היה שזה ואל"כ בהכרח סיפא נמי דקאמר מלוה חמשה דינרין היה שזה איירי כמאמרו : והשתא לא מניין לפרושי

וא"ל דנתיב בה חייב אלא שבועה דכמה שזה : ומ"ה קאמר הסור שבועה דמתיני דהיינו שלא היה שזה אלא ה' דינרין : ותוסף מדליה שכולל בשבועתו שאינו ברשותו אם אינו מאמרו שנאמר טענין זה לא בזה במשנה : ובחלוקה דל' שמיא רבינו ז"ל בס' הרב בעל העמוד ז"ל שד"ר ג"כ בדברי הרמב"ם ז"ל פ"ג דמלו' בלזה אומר סלע הלויתני וסמך היה שזה והמלוה אומר איני יודע דמיני דיבעי הלוה שמיני ברשותו ויכלול שאינו יודע דמיני יודע וכו' : כתב ה"ה ז"ל וז"ל ואם היטה שבע' שאינה ברשותו מתמת טענת בריא : אם היה טוען על הגלגול איני יודע היה חייב לשלם אבל כיון שאינה אלא מתמת ספק נסבב על הגלגול שאינו יוד' ונפטר ופ' ראשון מהלכות טוען ונטען אבא ר דין אלוע"כ :

ולבאורה דברים אלו מתמיהים : חתלה דפרקא דטוען כתב הוא עצמו ז"ל ודע שמפורסם פ"ק דקדושין שמגלגלין בין בטוען החוב טענת בריא בין בטוען סמא בין על הגלגול בין על השבועה וכו' : נראה בהדיא דדין הגלגול הוא כולל בכל העניני דאף כשהי' עקר השבועה על טענת בריא שייך דאם גלגול : והיאך כתב כאן שאם היטה שבועה שאינה ברשותו על טענת בריא אם היה טוען על הגלגול איני יודע היה חייב לשלם וכו' ולמה לא יכלול בשבועה טענת הגלגול : אמר הוא שזה יס ליישבנו בנקל : אבל הקושי העצום הוא אפי' שהיה שבועה שאינה ברשותו על טענת בריא : מה מקום יש לומר דכשלאמר המלוה איני יודע כמה היה שזה חייב לשלם : דמאיזה דל בא לו חייב זה של חסלונין : אי משום מחוייב שבועה ואינו יכול לישבע חסלם : הא לא אמרינן הכי אלא דוקא בחייב שבועה חסורת כוונת : והיאך אפשר לקיימו לשלם : הרי כבר כתב חתלה ה"ה ז"ל דכשהמלוה אינו מחייב עצמו בכלום פסוק הוא דה"ל כאומר מנה לי בידך והלך אומר איני יודע דפטור וכו' : ואם הוא מלך עצמו פטור : מנה חייב ויסיק לו היות הלוה טוען בריא שהיה ברשותו שהיה טענה אחרת :

ב ודע והבן כי כל זה שאנו אומרי' שנשבע המלוה כשהוא נחבע מן הלוה שבועה שאינה ברשותו אם אמר הרי אני משל' בפי מה שתובע אותי ואיני נשבע אעפ"כ כשיביעין אנו אותו שאינה ברשותו : ובדקתני בפי המפקד א"ר הונא אמר חריני משלם משביעין אותו שבוע' שאינה ברשותו חיישין שמא עיניו נתקנה מיהו אם היה דבר שהיה מצוי בשוק לקנו' באותן דמים שרוצה לשלם ה"ו משלם ואינו נשבע וכן פסק הר"מ ז"ל וזה טופס לשונו שומר שאמ' הריני משלם ואיני נשבע אם היה הפקדון בר שכל מינו שיה' ומצוי בשוק לקנות כמותו כנון פירות או יריעות ש' צמר ושל פשתן וכל כיוצא בהם ה"ו משלם ואינו נשבע ע"כ : ומסתברא דדוק' כשהשבועה באה על המלוה יש לנו לפטור משבועה שאינה ברשותו אחר שרצ' לשלם והוא דבר המצוי כמותו באותן דמים : אבל אם השבועה באה על הלוה שנשבע במה ה' שיה' ונטול או יפטר לעולם לא ינצל המלו' מלהשבע שאינה ברשותו תחלה ואפי' ירצה לשלם : ויהיה מצוי ושוה בשוק לקנות א"ה נשבע תחלה שאינה ברשותו משום טעמא דחיישין שמא ישבע וזה ויוציא הלה את המשכון ונמצא מתחלל ש"ש בשבועה :

חלק שני

א והיבא רלא נאמר ויש מחלוקת ביניהם שהלוה אומר שקר הלויתני והלוה אומר סלע הלויתני עליו נאמן המלוה ובנקיטת חפץ שישבע ויטול בדרך כל הנשבעין ונטולים כדאיתא עובדא בעיני דאבלי חושלא דיכול למעון עד כדי המיחם וה"ל לה בירושלמי חד בר גשקם עם חבריו בשוקא וא"ל תרין דינרין לי בידך ומשכונך שוה חרין דינרין

נימא מעקר' קושיא ליתא דכי אמר רב הונא נשבע שאני' ברשותו היינו בדלויכא למיתחם סמא עיניו נתן בו : וכולה מתניתי' דשבועות איירי בדבר שמינו שזה ומנינו וכו' ליתא הכי תשכח : וי"ל דאין מקום לאוקומי מתניתי' בהכי דהא כל מקלק' בלוה והמלוה אינו אלא בדמי המשכון פתח היה שזה אם נשבע ואם הרבה : אבל במשכון עצמו מהותו וכמותו פניהם שוים : ואם היה מדבר' סמא שזה ומנינו : א"כ לא היו מלייני' בשווי' ופרכו א"כ הוה שוה סקל או סלע או שני סלעים וזה פסוק : ולפי זה מה שהביא רבינו כאן ענין זה דאם ה' מנינו וכו' היינו לענין המנה דהמפקד בשומרין דעלמא : דאלו למתני' דשבועות דסלע וסקל וכו' אין לו טענות כלל :

אך קשה מאי דמסי' דכשהשבע' בזה על הלוה כמה היה שזה וכו' : דלעולם לא ינצל המלוה משבועה שאינה ברשותו אפילו אם ירצה לשלם ויהיה מנינו וסוף בשוק וכו' : דאם יש כאן שבועה לדעת כמה היה שזה א"כ אין זה דבר שזה ומנינו בשוק : ואם הוה דבר שזה ומנינו בשוק : בטלה מחלוקת דפוק חזי כמה היה בשוקא : אם לא שגדוק מלך להעמידה על כמות המשכון ונלטרך להלחץ בכמה דוחקים עצומים דחוקים מלך מפסוטן של דברים : ובסתברא דוקא כשהשבועה וכו' : מ"ס רבינו ז"ל על הלוה שנשבע כמה היה שזה ויטול או יפטר וכו' : לא ידעתי בכל ענין זה שום מציאות שהלוה יהיה נשבע ונטול דכלל הכנות שהלוה תובע למלוה לא מנינו אלא א"מ מ' דינים : או שהמלוה נפטר בשבועתו דאינה ברשותו וינטרך לכלול ג"כ בשבועתו כמה היה שזה א"כ שאינו יודע או שהלוה נטול בלא שבועה דהיינו כשהמלוה אומר איני יודע שהיה שזה יותר על המלו' אבל איני יודע כמה שמשלם כל מה שטען הלוה בלא שבועה כדכח' לעיל ואין עליו אלא חס' : והפור ז"ל סימן ע"כ כתב ברבינו :

חלק שני

א והיבא דלא נאמר וכו' דברי הרמב"ם ז"ל פ"ב דה"ה י"ג דמלוה ומוכח מינייהו בהדיא דאין מקום לסברתו ולסברת הגאונים להשבע המלוה בנקיטת חפץ ולא היסת אלא דמטעם הרב' מייגש ז"ל דאין אומרי' מנו לאפטורי משבועה ולא סגי במה שכתב שאינו נשבע על גופו של משכון אלא על הממון וכו' דאכתו הוה קשה מכל מקום נפטריה משבועה חמורה וליסגי בהיסת מנו דלקוחה סתם נפטר ג"כ בהיסת : מ"ה הור"ך לומר בהכרח דאין אומרים מנו לאפטורי משבועה וכו' : ונמצא שכל זה הוא טעם א' ולא ב' טעמים : ולפי זה ק"ל מה שכתב הר"ה ז"ל בהנשבעין וז"ל ומקלח הגאונים כתבו שהמלוה על המשכון שנאמן לטעון על כדי דמינו במנו דלקוח הוא בידי' : דלא שקיל בלא שבועה חמורה : וזה נוטה קצת לדברי ה"ר יוסף ז"ל דלא אמרינן מנו לאפטורי משבועה : ועוד אמרו הגאונים פטעם אחר כיון דלאו אגופיה דמשכון קא

קא טעין אלס צו לאפוקי ממונה מרשותא לחבריה לית ליה בלא שבועה חמורה וכו' ע"כ. משמע להבין ז"ל שהם טעמים חלוקים וטעמים דלאו פגופים למשכון קא טעין מספיק לעצמו. ואתמלה דהא היא גופה קשיא. דכיון דא טעין חבופים למשכון היה נפטר בהיבט כי צעיר לאפוקי ממונה

נמי לפטוריה מסבועה חמורה אלס ולאי עקר. ויסוד הטעם הוא דלא אמרינן מנו על שבועה. ובמאי דפליג הראשון ז"ל על כללו של הרב נ' מנחם ז"ל כתבתי במקום אחר: ב' כתב הרב ב"ה וכו'. הדברים באלו סתומי' באלו השבועות דגבי מלוה כתב ישבע זה שלא היות צידו משכון ולא פי' איזו שבועה ומן הסתם היא היסת. וגבי לזה נמי קאמ' ישבע שאין ראוי ליטול הימנו חס היה חובו כנגד משכנו וגם זו דלא היא היסת וקאמר תו ואם הי' סוה פחות ישבע וכו'. ומדמסת משמע לישבע כעין ללעיל דהיינו היסת. ואין הדבר לראיה כן שהרי המלוה תובעו כל החוב והלוה מוד' מקנת החוב. דהיינו מה שמשכון סוה פחות. וא"כ הוא מחייב בשבועת התורה והטור ז"ל כשהבי' דין זה סי' ע"ג גבי שבועת המלוה כתב בקדילא ישבע המלוה היסת. וכן בשבוע' הלוה כשהיא כנגד חובו פירש ישבע היסת. וכספיה פחות כתב הסתם ישבע שמשכנו סוה כך וכך וישלם השאר וכו'. ואולי נחזיון לשבועת מודה מקלת:

ג גם כתב והיבט שנפחת וכו'. כל זה הענין מבאר רבי' בלמרו ויש לנו לברר וכו'. ובמ"ס שאם פחת פחת שריף הלו' להסלי' למלו' הלוה נשבע היסת ונפטר. ואיכא מ"ל שבוע' התורה לה"ל מודה מקלת וכו'. הכריע הטור כסדר' ראשון. וכבר נז"ל חס הלוה מודה שמתחל' לא היה סוה אלס כדי החוב כגון שהלוה עשרים והיה סוה עשרים ועתה סוה עשרה והמלוה אומר שנועקרה לא היה סוה אלס ט"ו ושאל ממנו חמס' נשבע הלוה היס' ונפטר. ואע"פ שהוא מודה מקלת שהרי המשכון הילך הוא ע"כ: ויש גמגום מאי מודה מקלת איכא הכא ואיך שייך בזה הילך. דהא המלוה אינו תובע כלל אלס

דינרין א"ל חד דינר אנא בעי למיתן ומשכני שוה תרי דינרין אתא עובדא קומי דריני דנהרדעא אמרי כיון דב"ע מודו דמשכין שוה תרי דינרין דינר' אחרינא ייתי עלוי סהריו ולא שמע מאי דא"ר יוחנן נאמן המלוה לומר עד כדי המשכון הלויתך פי' ירושלמי זה כך הוא המלוה היה המשכון בידו שלא נאבד ממנו והיה טוען כי עליו הלוהו ב' דינרין והיה מודה ששני דינרין היה שוה משכנו ולא היה תובע ממנו כלום. אבל הלוה היה תובע למלוה ואומר לו אמת שמשכני שוה ב' דינרין. אבל אתה לא הלויתני אלא דינר והחזיר לי משכני בדינר שאפרעך והיו דיני' דנהרדעא סבורים לומר כי אחר ששניהם מודים כי המשכון שוה ב' דינרין נמצא כי תביע' הלוה וראיתו על המלוה שהוא ספק לנו מה שהוא תובע יתיב ער'וי סהריו פי' נעמיד עדים על הוראתו שיותר בפניהם שמשכון זה הוא בידו ושרוא שוה ב' דינרין ואח"כ ישבע הלוה שאינו חייב לו אלא דינר ויוציאו מידו מפני שהמלוה מודה לדבריו והוא אינו מודה לו כלום מן הדינר שתובע ממנו. השיב ר"י ואמר דלא מחייבי ליה למלוה בהודאת פיו שהודה בפני עדים שמשכון זה הוא בידו ושהוא שוה תרי דינרין דמ"מ יכול למעון עד כדי דמיו הואיל ולא היו שם עדים בשע' המשכונה שיעירו בכמה משכנו אצלו וק"ל ברבי יוחנן וישבע המלוה כשאר נשבעין ונוטלין שנוטלין בשבועתן ואין דין זה כדן משנתנו שמשכנו מ"ידי שנאבד המשכון מן המלוה ורוצה להוציא ב"טן זה מן הלוה ולפ' שנינו סלע הלויתך ושקל היה שוה והלה אומר סלע הלויתני ושלשה דינרים היה שוה שנשבע הלוה מפני שהוא מודה במקצת ונפטר אבל באן שהלוה מודה במקצת נשבע המלוה מפני שרוא נפרע במשכון שהוא תחת ידו שלא נאבד ממנו ולפ' נשבע בדרך שאר נשבעין ונוטלין שנוטלין בשבועתן. ויש לברר דמיה הוא נשבע בנקיטת חפץ ואינו היסת כדן האומר בלי זה לקוח הוא בידו שנשבע היסת ונפטר ודבר זה כך פירשו הר"מ ז"ל וזה מופס לשינוי. ומלוה את חבירו על המשכונות הלוה והמלוה בין שמרת הלוה תחלה בין שמת המלוה הואיל והוא נפרע ממה שהוא תחת ידו ואלו רוצה לומר לקוח הוא בידו הרי זה נשבע בנקיטת חפץ ונוטל בדרך כל הנשבעין ונוטלין ומפני מה אינו נשבע היסת לפי שאינו נשבע על עצמו של משכון אלא על המכין עליו קח שאלו אמר על עצמו של חפץ אתה גברתו לי אתה נתתו לי במתנה היה נשבע היסת ונפטר אבל אם היה שם עדים שחפץ זה משכונתו בידו ולא ידעו על כמה אינו יכול לישול אלא בשבועה והואיל ואין שם עדים ויכול לומר שלו הוא נאמן לומר יש לי עליו כך וכך בשבועה עצמה שהיה נשבע אם היו שם עדים שהוא משכון שאין אומרים מנו לפטרו משבועה אלא לפטרו ממכון שלא יחזיר המשכון עד שיטול מה שטען ע"כ זה לה גבי עיני דאבלי חושל בנהרדע' וסב"ג דאשבתא דגרמי' עליה יכול למעון עד כדי דמיהן מתוך שיטול לומר טעני לקוח הוא בידו היל' משתבע בע' האורי' ומחזיר במשכנו עד כדי דמיו והבי בחזרו רבנותא דמאן דנקט משכון במאן דנק' שטרא דאי טעין פרעתיך לאו כל כמיני' ואם אמר משתבע לי משבעי ליה וכן כתב הרב אבן מיגש בפירוש שבועות בפ' כל הנשבעין דלאפטורי' משבועה לא אבירין מנו ואע"ג דאשכחן דאמרינן מנו ומחייבי שבועה בגין משכון התם היינו טעמא וכו'. ויש לתמוה למה יתחייב כי אם היסת והביאו ראיה ממכר כליו ביד אחר שישבע כמה הוציא ויטול ואלו טען לקחתים היה נאמן בהיסת וכן במשכון והאי ראיה אית עלה פרכא שהטעם מפרש כירושלמי מפני בעלי בתים שלא יהיו מטופלין עם הגנבים. וה"ר אפרים כתב בזה מאן דאית ליה משכון לא דאמו לכל הנשבעין ונוטלין דהאי דרמו רבנן עליהן שבועה מקצתם משום דמורו היתרא ומקצתם משום דכעו אפוקי ממנו אבל האי לא מודי ולא בעי לאפוקי ממנו וברין הוא דלא משתבע כלל וכיון דתקין רבנן היסת משתבע היסת ומילי דסמכא ניהו. אלא שרבו עליו החולקין

חמשה לא מה שסוה עתה המשכון דהיינו עשרה ולא מה שסוד' שפחת דהיינו חמשה. א"כ הוא והמלוה מתרלים לנכות מהחוב ט"ו בלמסר בכבר קבלס מחמ' המשכון. ועכשיו המלו' תובע חמשה בלבד ולא יותר שטוען אלס היה לו משכון עליהם והלוה כופר בכל תביעה זו ואומר שאינו חייב אלס החמס' שכבר נפרע מהם המשכון

שהיה סוה גם אלס החמשה יותר מהט"ו שסוד' המלוה שהיה סוה. וא"כ אינו מודה כלל בסוס חלק ממה שתובעו המלוה וליכא סוס הילך. מיהו אין זה ממה שיקסה יסובו: אבל תמסני ממה שכבר נפרע כאלן שאם נפחת פחת טעדין גובה את חובו. נשבע שבועת התורה המלו' וגובה חובו וכו'. דמה שבוע' התורה שייכא הכא למלוה כי אפי' תהיה הטענה ביניהם שהלוה תובע למלוה עשרה שנפחת המשכון שהיה סוה יותר ולא נשאר אלס על פי' דמי החוב. והמלוה מודה שנפחת חמשה סה' שוה יותר ממה שסוה עכשיו שהוא כדמי החוב מ"מ כיון שהוא מחזיק במשכון כדי להפרע ממנו בחובו והוא טוען עליו מד כדי דמיו פחות חמשה שנפחת ממה שהיה. פסיטא שאין כאלן שבועת התורה למודה מקלת. שהרי הוא אומר ללוה חס אתה תרל' המשכון תן לי מה שאני טוען עליו.

ואולי הא' דקאמר שבועת התורה היינו כעין של תורה כדן הנשבעין ונוטלין כסדרת הגאונים ז"ל דהטוען על כדי דמיו של משכון נאמן בשבועת המסנה:

ד וכתב הרב ב"ה ז"ל מלוה וכו'. אין זה דומה לדין שהביא מהרב ב"ה עצמו בת"א טעני' תובע' זה חס זה דמאמינו שלאכל שיהם נשבעין היסת וכו'. דהס אינו מההכרח סה' מהס יבא לידי שבועת סוה דהא זה נשבע שאינו סוה יותר מסלע וזה נשבע שאינו סוה פחות מסלע וכבר אפשר שהוא סוה סלע ושניהם נשבעים אמת. וכאלן הדס דאע"ג דע"כ ח' מהס נשבע לסוה סוה אומר מכירה וזה אומר משכון. מ"מ נשבעין שניהם: אך י' מקום דקדוק חס שבועה זו היא ממס כפי הלשון הכתוב כאלן סוה נשבע משכון הוא צידו

ורבינו בספר בחוב שם כתב אמר אברהם כאמת וברור זה קשה עלינו כל הימים על מה שחברו כל המחברים נשבע על משכנו שהיא שבוע' חמור' דהא איכא מגו והאריך ובסוף דבריו כתב כי הוא סבור כי מי שאמר הוציא איתתה על מארי דחושלא דתפס נהו להנהו עיני וההיא ודאי שבועה בעי דהא לא ידע מארי עיני דההיא נקא כמה היה וכל מודי דלא איפשר ליה לידע לנתבע לא גבי מיניה אלא בשבועה כדן מוציא הוצאות על נכסי אשתו וברין המכיר כליו וכפריו ביד אחר שנשבע כמה הוציא ויטול והבאי' האריכו בזה ואמרו על כל משכון ואפשר שהיה טענת בידם או אנו הטועים ויש לי קושיא אחת עליה מרבה בר שרשו' דקאמר דאי בעי לאפרועי מיניהו הוא בעי לאשתבעי וכולה מידתא כדאיתא התם והשתא קשיא דרבא בר שרשו' כעין טוען עלה מ"ש היה ולדבריו איך נצל משבועה חמורה ויש לתרץ דכרת קאבל ובתור דאביל להו לא משבעינן ליה כל זה מרחנו להעמיד דברי הגאונים אבל איני יודע מה פתחו ע"כ. ודוקא שיהיה המשכון מדרגים שאין עשויין להשאיל ולהשביר. ואין לו עדים שהשקיפו בידו ואז נאמן המלוה כשבועה לישול משום מנו דיביל למימר לקוח הוא בידו. אינמי איתנהו דברים העשויין להשאיל ולא ראה וליכא עדים שייכול לומר החזרתים לך או להר"ם כי אמר הלויתך עליו כך וכך מהימן ובשבועה ולקמן נאריך בזה:

ב וכתב הרמ"ה היבט שכבר במשכון ושניהם מודים בהלואה ישבע זה שלא הניח בידו משכון והלוה ישלם שאין ראוי ליטול הימנו אם היה חובו כנגד משכנו ואם היה שוה פחות ישבע היתר על המשכון ואם היה המשכון שוה יותר על חובו בכר נשבע המלוה שאין לו משכון ופטר: ג גם כתב והיבט שנפחת המשכון זה אומר בשעת הלואה היה שוה כך וכך נפחת כך וכך וזה אומר לא נפחת. א"נ דא נפחת אלא כך א"נ איני יודע נשבע המלוה שביערת היסת ונפטר. והר' יהודה כתב דאיכא מ"ד מלוה נשבע בעין דאורייתא שלא נשתמש וגובה בה חובו וכן אם השכירו נשבע כמה נטל משכירותו. ואיכא מ"ד דהלוח נשבע כמה היתה שוה בשעת הלואה מינו דאי בעי אפר לא הלויתני אלא כמו ששוה היום כי אסר כך וכך היה שוה ונפחת נאמן ובשבועת היסת וכשבירות המשכון נשבע המלוה ע"כ. ויש לנו לברר על אי זה הרך יבא ביניהם טענת נפחת המשכון כי בודאי אם טענו הלוח נפחת המשכון בידו של מלוה מפני שאכלותו עכברים או הרקוב או אכלו עש בכל אלו. כיון ששוחר שבר הוא נקרא על המשכון אם שמרה בראוי ונער אות' בראוי לה וכמו שפסקנו בפ' אלו מציאות דתנן מצא כסות מנערה אחת לשלשים יום ושטחה לצרבה וכלי נחושת משהמש כיון לצרבה הילכך כיון שעשה לה מניעור ומשמר במקום שאין מצויין שם לא עכברים ולא ריקבון אם נרק' או אכלותו עכברים אף על כל זה ר"ל אינכם ומפטר אכר אב פשע ופחת המשכון בידו מחמת פשיעתו בידים או שנתעצל בשמירתו ובנעורו. אם מודה חייב לשלם ואם כפר הואיל והלוה טוען בכריא כי המשכון נפחת מרמיו תחת ידו יש לו לישבע שלא נפחתה בפשיעתו וששמרה בראוי במקום הראוי לו ושנערה כל צרכה ונפטר וכל זה בשבועת היסת ואם מודה שפשע בה ולא נערה בראוי או שהניחה במק' שאין ראוי להניח ופחת מרמיו ויש מתלוקת כיניה' זה אומר כך נפחתה אם פחת פחת שצריך ללוה להשלי' למלו' שאין שוה מה שהלוה הלוה נשבע היס' ונפטר ואיכא מ"ד שבוע' התורה' ליה מ"מ אבל המלו' אינו נשבע שהרי אינו נפרע במשכנו שהרי נפח' ואינו שוה מה שה' תוב' לו ואם נפח' פח' שעדין שוה את חובו נשכ' שבוע' התורה' המלו' חובו מן המשכון שנאמן בשבועתו עד כדי דמיו: ד וכתב הרב ב"ה מלוה אומר סלע הלויתך ג' דינרין היה שוה ויש לי אצלך דינר ודוה אומר מברתיו לך בה' דינ' ויש לי אצלך דינ' שניהם נשבעין שבועת

בירו וזה נשבע שבחורת מכירה וכו' ואין נשבעין כלל על הכמות לא ידעתי מה הועילו בשבועות אלו דאכתי כל א' יאמר לו יהי כדברך עדיין אחת חייב לי דינר כי המלוה יאמר אני נתתי לך סלע ואחת לא נסת לי אלא מה שסוף שלשה דינרין והלוה יאמר אני נתתי לך מה שסוף חמשה דינרין ואחת לא נתתי לי אלא סלע

ע"כ נראה להכא נמי נשבעין כעין ההיא למייתין להמלוה ישבע במשכון היה ויכלול שלא היה שיה יאמר מסלע וזה ישבע ממכר לו ואלא היתה המכירה בפחות מסלע ואם הולך בן יקשה מה לנו להביאם לידי שבוע' שאל בשעה ישבע מכירה וזה משכון לא נרמי עליה שבועה אלא על הסך שהמלוה ישבע שלא היה בידו משל לוה מה שהי' מתחייב בו יותר מסלע והלוה ישבע שלא היה לו ביד המלוה מה שהיה מתחייב בפחות מסלע וכבר הם שנים שקבל סלע ויהיו בזה שניהם פטורים בין היתה מכירה בין היה משכון ולמה נכניס אותם להיות שם שבוע' שאל בהכרח

והנה לקדקתי בדברי הסור ז"ל ושנה בטענת הלוח ממה שכתוב כאן שפסח ולוח אומר וכתבתי לך בחמשה דינרים ולא נתת לי המעות ותובע אותו בחמשה וכו' ואלו בלשון שמביא רבינו דקאמר לוח יס לי אלך דינר הוא מודה שקבל סלע ואולי נתכוון הסור ז"ל להחליף טענת הלוח מפני מה שהרגנו לכיון שהוא תובע למלוה כל החמשה דינרין וכופר מה שא"ל המלוה שנתן לו ד' א"כ ע"כ צריך שיסבע המלו' על נתינת הד' דהיינו שנתנם לו בחורת הלוחה וכיון שהמלוה נשבע על ההלוואה נשבע הלוח על המכירה

חלק ג

א והיבא דראובן משכון וכו' כפי הלשון שמביא רבינו קשה על חסות רבינו יצחק ז"ל שמחייב שבועה לשמעון שלא היה טע' מדינר ואולי מטעם שהוא מודה מקצת דאמטע שהיה לאורייתא והא ליחא דלאו כמורה מקצת הוא שהרי בטענת שמעון קאמר רבינו שהוא משיב לא היה שום אלא דינר וחתי והילך פלגא וכו' וכבר נודע דהילך פטור משבוע' החרום ואי נימא דשבועת היסח היא מה לו לומר שמוזה מקצת ובבר יראה שהסור ז"ל נאמר מזה שכתב בסיומן ע"כ ושמעון אומר שאינו שיה אלא שלשה דינרים ואינו חייב לו אלא דינר וגמלא שמעון מודה מקצת וצריך ליסבע שלא היה שום אלא ג' דינרין ולפ"ז השבועה ודאי היא לאורייתא ויש לרצ ז"ל בבי' על לשון הסור דברים נפלאו ממני וז"ל

ומ"ם ונאבד מיד לוי לדעת הגאונים שסוברים דמלוה על המשכון שומר שכן היו' הצינאבד היינו באונם גמור כגון שטבעה ספינתו בים דאל"כ אפי' נאבדה ביד שמעון חייב לשלם ואין כאן שבועה עכ"ל ולא חצינותי זה דאי נאבד באונם גמור נמלא המלוה פטור מכל וכל וגוב' כל חובו לכ"ע וכדכתב הסור ז"ל בראש הסיומן וא"כ אין כאן שום מקום ליסבע להפטר מהדינר דוקא שהרי אין לו שום חוב ומה לו למלוה לטעון על שווי של משכון המעט הוא אם רב כיון דמ"מ אינו חייב כלום וכ"ש שיסבע ע"ז ארצה יש לו להקפיד לחבוע כל חובו גם מ"ם הרב ז"ל דאליכ אפי' נאבדה מיד שמעון חייב לשלם וכו' הוא תימא דאף באבדה שלא באונם אין המלוה שהוא ש"ס חייב אלא בתפילומי מה שסוה המשכון ולא יותר וכיון שהוא טוען

שבועה היסת זה נשבע שמשכון הוה בירו וזה נשבע שבחורת מכירה מבר המשכון אצלו ואע"פ שמוכר' שאחר מהם בא לידי שבועה שוא הלבנתא כר"ק רבן גנם דאמר שניהם נשבעין וניטלין מב"ה ואם רצו להפכן זה בזה תופכין ואם חלקו על חתופי' זה אומר אני מהפכ' וזה אומר אני מהפכ' עומד הדבר עד שיתרצה אחר מהם ואם לא נחרצו שניהם נשבעין

ה וכתב הר' יהודה מלוה שטען שנאבד המשכון ממנו באונם והלוה טוען לא כי אלא אתה מכרתיו ולקחת דמיו איכא מאן דאמר נשבעי מלוה וניבה חכונאיסא מ"ד לוח נשבע היסת ונפטר דמחוימן מנו דאי בעי אומר אין לך בידו כלום או פרעתוך כי אומר שלא נאבד מהימן ופטור ומיהו בהיסת עד כאן

חלק שלישי

א והיבא משכון משכון ביד שמעון וחלק שמעון וחוצרך למעוה ומשכנו ללוי או נתן לו משכונתו במתנה שיהי' שלו בכדי מה שהלוה על אותו משכון ונאבד המשכון מיד לוי ועבשין תביע ראובן לשמעון ואמר משכונתי היה שוה ב' דינר ולית לך גבאי אלא דינר ושמעון משיב אמת שריני הלוייתך ומשכונך לא היה שוה אלא דינר וחצי והילך פלגא הדינר על זה נשאל הר' רבי יצחק ז"ל והשיב כך ראינו כי שמעון מודה מקצת הוא ועליו חוב שבועה דלא שוה האי משכון טפי מדינ' וחצי ועוד שצריך ליסבע שנאבד המשכון ושאינו ברשותו ושמעון לא מצי דאשתבועי דהא לא איתביד ביד' אלא כידא דלוי דהוא מודה בכך שמשכרה ללוי ותחת יד לוי נאבד וכדאי לאו כל במיניה לממס' ממנו דחבריה ביד אחרים ולא סמך ראובן על שבועת לוי וכדגרסין שימר שביסר לשומר חייב וכיון דלא יביל שמעון לאשתבועי דמשכון דראובן אבד דלאו מיניה נאבד אלא מלוי הילכך ה"ל במחויב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם וה"ה אם נפחת ביד' המשכון ויש מחלוקת ביניהם ומידה שמעון שנפחתה ואינו יודע אם נפחתה בפשעו של לוי או באונם בכל אלו ה"ה שמעון מחויב שבועה ואינו יכול לישבע ומשלם ואי ניח' לשמעון לשמותי על כל מי שמשכנו אינו שיה כמו שטען הרשות בירו עד כאן לשון הרשומה

ב והוא ל ויחא לידן דין וזה יש לנו לברר בראוי דהיבא דישעדים ששמרה לוי בראוי ונאבדה מידו באונם בהא לא מחויב שמעון לשלומי אחרי שביא לוי עדים שנאבדה ממנו שמ"ד נפטר שמעון בהכי דהא ליכא השתא עסק שביעה ביניהם דנימא מחייב שאינו יכול משלם דהא לא מצי למטען בעל המשכון לשמעון ארת מהימנות לוי האין לא מהימן לוי דהא איב' סהדי דנאבד וכי אמרי' אין השואל רשאי להשאל אין הנפקד רשאי להפקיד מלכתהלל אבל דיעבד לא ובין דאיכא סהדי ללוי דלא פשע בה לא מחייב שמעון מדי דהא גבי השוכר פרת מחברו והשאירה לאחר ומתה בדרבה בין דליכא פשיעוהא דהא בדרבה מתה לא מחייב שוכר לשלומי מדי' ואע"פ שהשאלה לאחר דלא מ"ל כר' מאיר דאמר כל חמבעיר על דעתו שר בעל הבית נקרא גזקין וכן פסק הרב בהלכותיו בפרק המפקיד וכן אם היה דרכו של בעל המשכון להפקיד ללוי וללוי פקדונותיו והיה רגיל להחזיקי בנאמן אח' שירוע כברור שלא היה דרכו ורגיל רמשכון ולהפקיד בידו תמיד את שלו בזה כמו כן יפטר שמעון בשביעת לוי אע"פ שאין לו עדים שנאנסה ממנו ודק' לה פההיא דהמפקיד דהנהו גנאי דהוו מפקדי מריהו כל יומ' לההיא סבת'

ג ויש לנו לברר אם פשע לוי ואבדו למשכו' ביד' ואין ללוי מומן במה ישלמו והיו הבעלים רגילין להפקיד אצלו בזה כתב הר"ר יהודה ברצלונני שני דעו' הא' דפטור שמעון והא' דחייבו ולא הבריע את דבריהם ואנו מצאנו לה"ר יעקב שכתב דלא אמרי' כל המפקיד על דעת אשתו ובניו מפקיד אלא שלא יוכר המפקיד לומר את מהימנות לוי בנד לא מחויבנו ריי בשמועה אלא צריך לקבל שבועה אבל אם הבנים פשעו והזיקו ואין להם לשלם לא יפטר הנפקד על ידי טענה זו אלא דינר' בהם שומר שמסר לשומר חייב וחיינו דקא' לימ' ליה לאימי' זיל שלי' היינו משים שהי' חייב לבניה שמכרה לה תרע לא כן כל הפקדונות שיפקי' אד' לחברו ומסור לאשתו ותאכל' אשתו וחריע'כ' וה' נמי דכות' הי' שאם אין לו לשלם שמעון ישלם תחתיו שמסר לו

ונשאל

שהוא שוה פחות ממה שהלוה תובע למה לא ישבע כדי להפטר מאותו היתרון איברא לענין זה עצמו ק"ל טובא במה שדנו רבינו יצחק וסא'ר הפוסקים ז"ל שזה הוא מחויב שבועה ואינו יכול ליסבע ומשלם דהיינו ודאי מפני השבועה הסנית שנאבד בלא פשיעה ואינו ברשותו שאין המלוה יכול ליסבע זה כלל והיאך אפשר לומר כן דהא מדלוח אומ' שהי' שום ד' דינרין וחובע מהמלוה שנים והמלוה אומר שלא הי' שום אלא ג' ונשאר חייב דינר כדברי הסור או הילך כדברי רבינו אלמא שניהם מסכימים ואוס' בחיוב הג' והמלוה מהרצה לאבד הב' שהלוי ועוד לשלם א' כמו פסיה שום המשכון והא' ע"כ לא סייך זה אלא כשהמלוה מודה שנתתה השמירה שהיתה שלא כראוי חייב לשלם ואין המסלקת ביניהם באופן השמירה או האבדה היאך היתה אלא בשווי כמה היה שום וא"כ פסיקא שאין כאן מקו' לשבועת הסורר' של חור' שנאבד בלא פשיע' או על אופן השמירה והיכי מליין למימר דהיי מחויב שבועה ואינו יכול ומשלם שמה תאמר דמ"מ לא יוכל להמלט משבועת שאינו ברשותו כדרכ הונא וזה אינו יכול ליסבע ומשל' גם הדינר הרביעי יעקר דבר זה אין לו שרש דפסוק הוא דהכא הך שביעה שאינה ברשותו לאן לאוריית' היא כאשר התבאר לעיל וכבר קדם בשער ל"ח והוסכס מהסור והאחרוני' שאין דניס מתוך שאינו יכול וכו' אלא דוקא בשביע' לאוריית' מעתה הי' נראה שהדק שהיה ראוי לקון בזה הוא שיסבע שבועת הסורה שלא היה שום יותר מג' ויכלול שאינה ברשותו

ב והוא ל ויחא לידן וכו' יש עוד דרך אחרת לפטור את המלוה דהיינו כשהוא יודע בדאי שנאנסה שלא בפשיעת לוי שהי' יכול ליסבע ע"כ וכן כתבו התוס' בהדיא בהמפקיד דף ל"ז בדבור את מהמג' לי וכו' ע"ס

ג ויש לנו לברר אם פשע לוי וכו' סבת ר"ת ז"ל הובאה בתוספ' בהמפקיד דף מ"ב בעובדא דהסור גברא דאפקיד זוזי גבי חברי' אשלמינהו לאמיה ואותבינהו בקרעלי'תא ואיגנוב אמר רבא היכי נדיינו דייני להאי דינא נימא ליה לדידיה זיל שלים אמר כל המפקיד ע"ד אשתו ובניו הוא מפקיד נימא לה לאומיה זי' שלומי אמרה לא אמ' לי דלאו דידי' ניגנו דאי קברינהו נימא ליה אמאי לה אמרת לה אמר כ"ס דכי אמיתא לה דידי' ניגנו טפי מזדקרא בזה אלא אמר רבא משבוע' אינה דהנהו זוזי אשלמינהו לאמיה ומשכבוע' אמיה דהנהו זוזי אותבינהו בקרעלי'תא ואיגנוב ופטון' ואיכא למידק במ"ס דמאי דאמר בגמרא נימא ליה לאמיה

זיל שלים היינו משום שהיא חייבת לבנה שמסרה לה וכו' דמשמע שהחייב שהיה רוצה לחייב' לשלם לא היה מחמת המפקיד לבן אלא מצד הבן עצמו שהפקיד בידה היא מחויבת לשלם לבן עצמו וא"כ מאי דחי בה דאמרה לא אמר לי דלאו דידיה ניגנו וכו' למה דכך כי חשבה נמי שהם של הבן מ"מ היא חייבת לבן עצמו שהיא מסר לה והוא לן לאפוקי מינה מדר' נתן הן אמת דלשון החוספות אינו כ'סון רבינו ובדבריהם יש מקום ליישב בדוחק ומ"מ מגדולי האחרונים ז"ל לא הסכימו כן דכתב ה"ה ז"ל פרק ד' דשאלה ועוד כתבו הרמב"ן והרשב"א ז"ל שאפילו אין להם לשלם שהסור פטור וכעקר וגם זה בכלל דברי רבינו ועקר ע"י יוכיון שהרמב"ם והרמב"ן והרשב"א ז"ל פסקו לפטור מי וכל להוציא נגד סבתה

גדולי ספר שער כט חלק ג ד חרומות תרומה

ד ונשאל הר"י יצחק ז"ל יורשוכו * שבועת היסוד וז' שמיטת לכתוב
לישבע שלא הגיע המשכון לידו ולא החזירו לו וכו' * יש דם מקום
עיון דהא קי"ל אין משיבין היסוד אלא על טענת ודאי * ופסל על מה יסבע
שלא בא לידו המשכון הרי אין מי שיעזוב שיהזירו לו מן שבת לידו * אדרבה

היורש מודה שלא בא המשכון ליד
הלוה בשום אופן אלא טוען שנאבד
ממורישו באונס * וא"י שייכא שבועה
לא ה"ל לישבע אלא שהוא יודע
שנאבדה בפשיעה או שאינו יודע
שנאבדה באונס וכיוצא שפירא שבוע'
לסתור טענ' התובע * והיות נכון
היה שישבע שאין היורשים ראויים
ליטול ממנו כלום כהיה דכתב
בשלהי זה החלק גבי לאה ורחל אבל
לישבע שלא באה לידו * אין כאן מי
שיכחיש זה * וא"י משום דלדין אית
לן האי ספקא ואין משיבין ליה *
הא אמרינן דאין שבועת היסוד על
הספק * והמור ז"ל מ"י ע"כ הוסיף
דברים ואמר יסבע זה היסוד שלא
החזיר לו המשכון * ושהיה שזה כנגד
חובו ונפס' וכו' * ולכאורה הוא תימא
סיאך יסבע שהוא שזה כנגד חובו
כאלו יש ספק על עיוני של משכון *
הרי כל עממה של שבועת היסוד זו
דשדין על הלוה אינה אלא משום
דודאי הגיע למלוה משכון כנגד
הלוה והאבדה היא ספק כדכתב
המור ז"ל בהדיא ובאר נמי שהספק
הוא אם נאבד באונס או בפשיעה *
אלמא אין כאן שום ספק אחר * ואין
לי בכל זה יסוב מרווח *
ה ותו נשאל ראובן הניח וכו' *
במאי דמסיק להקדושים
אין להם שבועה ולא חרם סתם
שאפטרופוס של יתומים חובה
עליה לטעון וכו' * יש לדקדק מחזיקת
הראב"ד ז"ל שמביא רבינו עמר"ד
סליה ח"ו * דאם יש לקטן אפטרופו'
ומבין חובותיו של קטן לאפטרופו'
ליסב' וכו' * ופ"י * דהא דכשיגדיל
הקטן קאמר לישבע שבועת היורשין
למה לן לעכב עד אחריו זמן * יסבע
פסח האפטרופוס כהיה דהראב"ד
ז"ל ויטול מיד * ותו למה פטר הר'
יצחק ז"ל גס מת' * דאע"ג
דאפטרופו' יש לו לטעון כל מה
שח"י יכול לטעון המוריש כדאמר
דפר"ש דייני גזר' מ"מ היינו ודאי
כשאנו יודע שהוא סקר ובהדי' כתב
הראב"ד ז"ל כה"י * כלל פ"ו
דהאפטר' של יתומי אסור לטעון
ליתומים דבר שגורא לו שהוא סקר
וכו' * וא"כ מה הפסד יש להטיל
ח"ס על מי שידע אם חס חס
היתומים ומה צוה אם חס חס
מאה או אם נמלא וכו' * כדי לעמוד
על צורין של דברים * דאולי מתוך

ד ונשאל הר"י יצחק ז"ל יורש שחציו שטר שיש למורישו אצל פלוני
כך וכך וחובים ויש לו אצלו בהם משכונ' כך וכך ושען היורש
שהמשכונ' אבד מן מורישו והורה תלמיד א' שתשבע אשת המוריש
שהמשכונ' אבד מהן שלא בפשיעה ויטול היתום מה שבשטרו והביא ראיה
מן כל המפקיד על דעת אשתו ובניו הוא מפקיד * תשובה ראיה זו אינה
נכונה שאין אומר כל המפקיד וכו' * אלא כשה' אותו האיש שניתן לו
המשכון קיים ואם שנתתיו לאשתו ואבד אבל הפא איך נאמר דבר זה מי
ימר שמשכו לה שנשבענה מספק אבל הרין כך הוא שאין על הנתבע
לפרוע משטר זה כלום אלא א"כ המשכון מצוי וקיים בעולם * וא"ת היורש
ישבע שבועת היורשין ויגבה הכא ליכא למימ' משו' דבעלמ' השטר הוא
ודאי והפרעין ספק אבל הפא כדאי כבר הגיע אליו משכון בנגד הלוהא
והאבד' הוא ספ' דאימר אבד אימ' לא אבד * ומ"מ אינו דומה לדין זה
ואפ"י אמר היורש לנתבע א"כ למה לא החזיר לך השט' אח' השט' במל
והנתבע נשבע היסוד כי לא הגיע המשכון לידו ולא החזירו לו ונפטר *
ותו נשאל *

ה ראובן הגיה משכונו ביד שמעון ומת שמעון והניח יתומים קטני'
וכא ראובן לתבוע את המשכון מיד יורשי שמעון ואמר שחוא
ממושכן ביד אביהם בני שמעון היתומים ואמר כך צוה המת שהוא בידו
במאה וטען ראובן ואמר ישבעו הקרובים שכדצוה המת שהוא בידו במאה
ואמר לו הדיינין אין על הקרובים שבועה לממן שאינו שלהם אלא אם
דצה ראובן יתן ק' ע"י שלישי עד שיגדלו היתומים וישבעו שבועת היורשין
שלא פקדנו אבא ושלא מצינו בין שטרותיו שמשכונ' פרוע ונזולין ממנו
מחמת יד השלישי * תשובה כך אנו רואין שיפ' אמר דין זה אלא שאין מן
הדין שניתן הק' דינ' כולם ע"י שלישי שהרי הוא מודה מא' ליו בני דינור'
אלא חנניה ליתומים הני דינורין מיד והשאר שחולק להן ניתן ע"י שלישי
וכל זה אם היה המשכון שוה ק' ואם לאו אין עליו לתת להן אלא כדי דמיו
בלבד שאלו היה אביהן קיים לא היה יכול לטעון יותר מכדי דמיו וה"פ
דהוי המשכון מדברי' שאין עשויין להשאל ולהשכ' אבל אם הן עשויין
להשאל ולהשכ' אין משלם אלא נ' דינור' שמורה ואע"פ שהמשכון שוה
יותר דמיהמן במינו דאי בעי אמר שאלו הוא בידו והקרובים אין עליהם
שבועה ולא חרם סתם שאפטרופו' של יתומים חובה עליו לטעון ליתומים כל
דבר ודבר מכל טענה שאפשר לטעון בה פדאמרין כהתוא אפטרופוס מאן
דמוקי' אפטרופו' למר' ולוקי' האי וכו' ע"כ *

ו ותו נשאל לאה חרתיני אצל רחל משכון בכך וכך וכשתבע' לפדו'
כפר' בה רחל ואמר להר"ם אלא אני יש לי אצלך כך ובקתשוב'
חשב' רחל שאין ללא' אצלה משכון ואח"כ תרא' לאה במה היה שוה
המשכון שלה ואם הוא היה בנגד הדמים שלקח על המשכון שמור' בהן
לרחל תטול הדמים לעצמה ותשבע היסוד שאין רחל ראו' ליטול ממנו
כלום ואם היה המשכון שוה יותר רחל זו פטור' ממנו שכתב נשבע עליו ואם
היה שוה פחות ולא מור' בכל שהדמי' שנמל מרתר' על המשכון הם
יותר ממה ששוה המשכון תתן לרחל מה שהורה לה ותשבע שבועת
התורה שאין רחל ראויה ליטול ממנה יותר מה' פשוט שהוא הוראה
מקצת ע"כ *

חלק ד

א והיבא דמשכון לחבר' דברי' העשויין להשא' ולהשכ' והוא
דאיב' ער' שהוא ידוע לו אע"פ שמשלו בלא ער' א"נ
דברי' שאין עשויין להשאל ולהשכ' ואיב' סהדי דאשלו' ניהליה וראה ויש
מחלקת ביניהם שמי שהוא רחוק ידו טוען פלע הלויתך עליו ובעל הכלי
טוען הפקדתי אצלך בזה כיון שאינו יכול לומר לקוח דהוא בידו ולא לטעון
החזרת' לך ולא לטעון להר"ם דברי' שעשויין להשא' ולהשכ' אשתכ'
שאין באן טענ' מנו והילכ' אינו נאבד בכל מקו' שאינו יכול לטעון לקוח הו'
בידי ג"כ אינו יכול לטעון משכונ' הוא בידי אלא זה נוטל כליו ונשכ' היס' על
טענ' המלו' וכדגר' בפ' המקדש דמשג' התם לאו בידי דעב' לאשולי ולאוגורי
הוא

כדיגיד האפטרופוס או הקרוב שהוא יודע שלא היו אלא חמשים * והי"ם דהוי
המשכון מדברים שאין עשויין וכו' לא היה צריך לחלות טעם הפטור משום
דהלוה נאמן במה דאי בעי אמר שאלו הוא וכו' * אלא היל"ל שאלו היה
אביה' קיים לא היה יכול לטעון טענ' משכון כיון דלית לי' מגו ולפיכך לא
יס' הלוה אלא מה שהוא מודה והיה זה ממש מעין מה שאמר חתל' דאם אין
המשכונ' שוה ק' אין לו לתת אלא כדי דמיו ומטעם שאלו היה אביהם קיים
לא הי' יכול לטעון יותר מכדי דמיו וכו' * והיינו משום דאין למלו' מגו על יותר
מזה ולא איכפת לן אי אית ללוה מגו או לא * הי"ס ה"ל בענין העשויין
להשאל * ואולי כוננו ז"ל לומר הא דאיכא טריכין לטעמא דאבדון היינו
דוקא לדברים דעלמא * אבל בעשויים להשאל בלא טעמא דאבדון * הלוה
עלמא נאמן משום דאית ליה מגו *

ו ותו נשאל לאה הרהינה וכו' * מ"ס דאם היה שוה פחות ולא היה מודה
תתן לרחל מה שהודת ותשכ' שבוע' המור' וכו' * פשיט' דאין
להדין דברי' בכחם ממש שאחר שתתן מה שהודת תשכ' מדאוריית' * דא"כ

הוי הילך ואין כאן אלא היסוד * אלא הכו' שיש ללוה שני חובות א' של חלואין
במה שהודת ואל' שבועה של מודה מקלת וישאר הדבר דמיו וא"י שאל
הקדימה לתת אותו המקלת נפטר משבועת התורה * אך מה שיש בזה קצת
מהדקדוק הוא מה שהצריך שבועה לרחל שאין ללאה אלא משכון * ומדכחם
משמע שבועה זו היא לריבך בכל

החלוקות * ובשלמא כשהמשכון שוה
יותר ניחא שפשיט' רחל להפטר ממה
שהיתה חייבת לפלס מה ששוא
המשכון יותר על דמי הסלואה אבל
בשאר החלוקות דע"כ * פ' אפי' לדברי
לאה * אין לה על רחל שום חביעת
דמים * לאינו נפקותא תשבע רחל
ללא צורך דאע"ג דלאה רונה גופו
של משכונ' ונתת דמיו מ"מ כיון שיוצא
זה בזה * לא היה צריך שבועה מיד
דהוה אמאי דמיימי בחלק שאתר זה
מנה לי בידך והלה אומר יש לי בידך
כנגדן במנה כסות במנה כלים *
דמסתמא ודאי המלוה כופר יוצא *
לא משכונ' ליה אלא משכונ' ללוה
היסוד להפטר כאשר התבאר בריש
ספר ז' דודאי אינו מפרש יש לי בידך
במנ' כסות שמכרת' לך דלפי' בהגה'
מדלכי אלא הדברים כפשוטן שכו'
הלוה שיחזיר לו הכסות או הכלים
ויפרע המנה * ומה לי שיהיה המלו'
המתחיל לתבוע או שהלוה תבוע
תחלה * מ"מ אין המלו' מחזיר או
משלם כלו' אפילו לדברי הל' ולמה
לו לישבע יואלי צדין נוקקין לתבוע
תחלה מתיישב זה *

חלק ד

א והיבא דמשכון לחבר' דברי' דמסיק
קשה מאי דמסיק
בסתם לנשבע היסוד על טענ'
המלו' דמשמע דקאי על כל המשכון
לעיל דבשלמ' דדברים העשויין
להשאל ולהשכ' ניחא דישבע
משום דאע"ג דהם עשויים לכו' ולא
למכרם או למשכנ' מ"מ כבר אפשר
דמשכנ' ואין שום ראיה על ההפך *
ולפיכך צריך לישבע להפטר * אבל
במאי דקאמר א"כ דברי' שאין עשויין
להשאל ולהשכ' ואיכ' סהדי דאשלו'
ניהליה וכו' * הרי יש ראיה ברורי'
שהע' ד' מעידים שאסרו לזה בתור'
שאלה ולא בחזרת משכון ולמה נשכ'
זה על טענת המלוה * הא המלוה
אינו טוען שהלוה קודם המשכון או
ח"כ אלא אומ' שבוע' הלוה
מסרו לו בתור' משכון וזה סקר כפי
פדו' העדים והמלוה הוי כמור' שלא
הלוה לזה אלא בשכ' משכונא ונמלא
הלה פטור מכל וכל כהיה דטענו
חטין והודה לו בשעורין דפטור' אף
מדמי שעורין * ואי לאו דמסתמינא

הייתי מוחק מלת ניהלי' ולא תפיה הכו' שהשאלו לזה החוב' בשרטות אלא
הע' ד' מעידים שהוא משתל זה הכלי ורגיל בכך דבהכי משום ליה בדברים
העשויין להשאל וכו' כדלקמן בס"ד *
ובדגרסינן בפר' המקבל וכו' * בסוף הפר' וא"ע הסוגיא למה שיצטרך *
ההוא גברא דחבל סכינא דאשכבת' גבי חבריה אחא לקמי'
דאביי א"ל זיל תהדרים דה"ל כלים שעושין בהם אוכל נפט ותא קיס דדינא
עליה * רבא אמר לא צריך למינס דדינא עליה יכול לטעון עד כדי דמיהן *
ואביי לית ליה ההיא סברא מ"ס מהנסו עיני דאכלו חושלא בנהרדע' ואחא
מרא דחושל' וקא טעין טופא ואמי אבדו דשמואל יכול לטעון עד כדי דמיהן
התם לאו מידי דעב' דלא לטעולי * ולאוגורי הוא הכא מידי דעב' דלא לטעולי
ולאוגורי הוא דלח רב הונ' דר אבין דברי' העשויין להשאל ולהשכ' ואמר
לקותין הן בידי אינו נאמן * ורבא לית ליה האי סברא והא רבא חפיק זוגא
דמרבל' וספר' דאגדחא מיתמי בדברים העשויים להשאל ולהשכ' * אמ'
לך רבא האי נמי כיון דמיפגמא קפדי אינשי ולא מושלי *
ובמ"ס

ובם ש' רבינו דפס הרי"ף ואמ' עליו אעפ"י שדברי הרב לריכ' באור כן נראה לה' כמון שפסקו רוב המורים וכו' והוסף לומר וכן הולך עד' הר"מ ובענין זה פסק הרב' מ'גש בענין אומן וכו' כונתו לומר דבר' העשוין להשאל ולתקן' הסו' הרי"ף והרמב"ם וכו' המורים דוק' בלוי' מגו' אינו נאמן אכל' במגו' נאמן כגון לוי' ראה' והודיענו עוד דכע"ן זה הנאמ' אל' דברים העשוין וכו' פסק' הרב' מ'גש בענין אומן דוק' בעד' וראה' הוא דאינו נאמן מש"כ דע' הרי"ף בפרק חזק' לגבי אומן פליג' ללא אמר' ביה מגובין ראה' בין לא ראה' כי אמר' וזכיתו ויהי' אינו נאמן וכן ה' סברת ר"ת וכתב ע"ז הפור סי' קל"ד וז"ל וא"א הר"א ש' ז"ל הסכים

לסברת ראשונה וכן דעת הרמב"ם שכתב יס' גאוני' שהורו שאל' פ' שלא הביא ב' ה' ידים שכלם אלו הן שלו הואיל ורא' כליו ביד האומן והאומן מוד' שהיה שלו ומכרו לו אין האומן נאמן . אבל אם אמר לה' מ' וסלי' היה כלי זה האומן נאמן ונשבע ה' סת' ואם הביא בעל הבית עדים שהכל זה היה שלו אין האומן נאמן ודין זה פלג' בעיני ע"כ :

וכתב עליו הרב ז"ל צ"כ ויש להחמיר על רבינו ז"ל למה השמיט מדברי הרמב"ם ז"ל מ"ס חמלה שהוא דעתו והוא מבואר שהוא כסברת ראשונה . ולכן ז"ל להגיד בדברי רבינו ולמחוק ש"ן ממלת שכתב ולכתוב וי' במקומה דהשתא מ"סוכן דעת הרמב"ם ז"ל רומז למ"ס הרמב"ם בחמלה שהוא דעתו . ואח"כ הביא מה שכת' בשם הגאונים ונפלא על דיוס' ושם כתב בפירוט שדעתו דכל היכא דאיכ' מגו' אומן נאמן : ואני בעיני לא ידעתי מה חק' ז"ל בהגותו דאי מ"ס וכן דעת הרמב"ם כונתו על מה שכת' הרמב"ם חמלה דעת ע"מ שהוא צ"כ כס' הראש' היא מ' למה לי מ"ס מסכת הגאונים ונפלא על דיוס' הרי אין בזה שום חוספת חדש שאם הוא כותב בהדיא כדעת הרי' הלוי והראש ז"ל ודאי שהוא מולק על דעת הרי"ף וביעתו ז"ל :

אמנם הנראה בכונת הסור ז"ל היא לומר דמי היכי דהראש ז"ל הסכים לסברת ה' דהיינו שאתרי ראותו הסברת השניה הכריעה דעתו להסכים עם הראשונה . גם הרמב"ם ז"ל דעתו כן להכריע בתור' הסכמה עם הסברת הראשונה וזה לא פייך אלא בהיותו מזכיר הסברת השניה : ועל כן הביא מה שכתב הרמב"ם ז"ל בדברי הגאונים ז"ל ונפלא עליהם : אלא במור' הסכמה הוא סובר כדעת האחרים ואלו לא היה מביא אלא דבריו הראשונים . אולי נאמר שאמר כן מדעתו ושם אלו ראה' דברי הרי"ף לא היה כותבן : אבל עתה הוא כהראש מסכים :

ג' ופ' דברים העשוים וכו' . בפ"ח דטוען וכתב ה"ה ז"ל דסובר הרמב"ם דמפלק דאבי

ורבא בההיא דסכי' דאשכחא היא כס' עדים שזה השאילו דאי לא לא היה אמר אבי שהוא מדברים העשוים וכו' דהא ודאי אינו עשוי מעקרו לכך . ואף עפ"י חלק רבא ואמר שאין מבטלין חוקת כלי זה שכל אדם מקפיד עליו וכו' . ולמטה גבי ראה' לדברינו שהרי רבא הוליד וכו' כתב

הוא דשלח ר' חנינא בר אבא דברי' העשוין להשאל ולהשכיר ואמ' לקוחין הן בידי אינו נאמן :

ב' וברב' הריף מהא שמעת' שמע' דפאן דאפקיד נביחבר' מירי מדבר' העשוין להשאל ולהשכיר' או אושליה לירידי' ויריע' הוא מירי דהיה דיליה בסחדי' אע"ג דבי אפקיד' או אושלי' לירידי' לאו באפי' סהדי הוה ואמ' הלה לקי' הוא בידי או משכון הוא בידי אינו נאמן ואפ' מת הנפקד וטעני' בניה דמשכון הוא גבי אבוהון אינ' נאמני' גם כתב ושמע' נמי מבדל דאי הפקיד באפי' סהדי לחברי' אע"ג דלית' לההוא מירי מדבר' העשוין להשאל ולהשכיר' ואמ' חזרתי ולקחתיו או משכנו בידי אינו נאמן . והבי' רא' לדבריו מהה' דהוק' הכתי' ראובן ואחר ואע"פ שדברי הרי צריכין בירו' וברדנו' במקומן כדנראה' הדבר' כמו שפסק רוב המורים שאף בדברים העשוין להשאל ולהשכיר' צריך שיהא אותו כלי שהיה חבוע בו נראה ועומ' ביד הנתב' ויש לו עדי' שהוא ידוע אבל אם טעולו כלי שיש לי אצל הנתב' הוא שאול ביד הנתב' לי עדי' שהוידוע ואמ' הנתב' את' משכנתי לי נאמן ונשכ' הים גפטי' שבין שלא נרא' עכשו בידו ויכול לומר להר"ם ואין בידי פרי זה או יכול לומר' החזרתיו לך נאמן לומר' ישנו אצלי ואת' משכנתי בידי וכן הול' בר' זה הר"ם ורו' המורי' . ובענין זה פס' הר"מ מגש בענין אומן שצ"ר ראה' ועדי' שז"ו ידוע לו אע"פ שאין צרי' עדי' שם' לו וכן בדבר' שאין עשוין להשאל ולהשכיר' ראה' אצמרי' ומפני' שאין מקימו לא הארכנו בראיו' בזה כל הצורך ואע"ג דבעובדי' דכתובי' וההיא רבב' מציע' אמרי' דאחי פרי דפקידו' ויהי' סימני' ושקיל לאו למ' דבס' מנ' בלבד מהדרין אלא מתרי טעמי' אתא דלא אמר אבוהון הנפקד ועוד דקא יהיב סימני' מיה' אי הוה אבוהון אמיר אפי' בסופן לא מהדרין ובהא האריכו ביה :

ג' ופ' דברי' העשוין להשאל ולהשכיר' ההיר' הר"מ שלא חס' בין דברי' העשוין להשאל ולהשכיר' לדברי' שדרבן להשאל ולהשכיר' כמו שטעו רבי' וגדולי' שכל דברי' ראויין להשאל ודרבן להשאל אפילו חלוקי' של אדם ומטרתו ומצו' ראוי' להשאל' אבל דע שדברים העשוין להשאל ולהשכיר' הן חבלי' שכל בני אדם של אותה מדינ' עושין אותן מחל' עשייתן בדי' להשאיל' ולהשכיר' וליתור' שברן והן לבעליהן כמו קרק' שאוב' פירו' והגוף קיים כך אלו הכלי' עיקר עשייתן כדי ליהנות בשברן בנק' הירות הגדול' של נחשת שמבשלין בהן בבית הששתא' ובגן חלי הנחשת הטובה בזהב ושוברין אותו לבלה לחתקשט בו שעקר עשיית' אלו הכלי' אינו למכור' עצמן ולא להשתמ' בהן כ"ה אלא להשאל' ולהשכיר' לאחר' כדי ליהנו' כנגדן או להשכיר' וליתור' שברן וכן אם הית' לאדם משאר הכלי' ויש לו עדי' שהוא משכיר' ומשאיל' תמיד ומוחו' בכך הרי דינ' כבלי' עשוין' להשאל' ולהשכיר' וכל שהפסדו מרוב' משכרו ובני אדם מקפידין עליו שלא ישאלו אורחו מירי' הוא בחוקת שאינו עשוי להשאל' ולהשכיר' כגון ספין של שחיט' ולפי' אפי' באו בני אדם והעידו שהשאילו או השכירו אין סבטלין מהם חזקתו אלא הרי הוא ככל חבלי' . ראה' לדברינו שהרי רבא הוצי' זוג שעושי' בו סביל בדברי' העשוין להשאל' ולהשכיר' ולולי שנתברר לו בעדי' שהם מדבר' העשוין להשאל' ולהשכיר' לא הוציאן מתח' ידי היתומי' שאר חזו' אבל שאר הספרי' אינ' כבלי' דין זה אעפ"י שאין ראוי' להשאל' ולהשכיר' : ודבר זה עקר גדול בדין והוא דבר של טעם שראוי לסמך עליו ולדין בו וברור הוא למוצאי דעת וראוי לריין לשי' אותו נגד עיניו ולא ללי' ע"כ וכו' בתו' שם א"א אחר כל ההתרא' אשר התרה זה המחבר ואשר שם לרבים וגדולי' טועים חזר הדין לבל דבר שאין כל אדם מקפיד עליו מלהשאל' או מפני חשיבותו או מפני בלאותו הרי הוא מדברים שאין עשוין להשאל' ולהשכיר' ע"כ . גם כתב ר"ת בספ' היש' ופ' דלא אולי' אלא לאחר האומד וראיית' העין במק' שידוע העולם שרגיל הוא להשאילו כי יש דברי' שאדם רגיל להשאיל' ויש מי שמשאיל' לו חפצי' ויש שאין משאיל' ואעפ"י שהוא עומד לסביבו מ"מ אין אדם משאיל' לשאין רגיל אצלו חלק' הנרא' חפצי' בידי אדם שהסבר' נותנ' שלו לא היה משאילו וכ"ש אם נרא' אותך כיד שונאים שאין ל"ל השאל' להן . וכל מי שמפד' שיש שום דבר עשוי להש' לכל אדם ואין להן חזק' אינו אלא טוע' שאין ללב' כי אם אח' מה שאנו רואים למי משאלי' ולמי אינו משאלי' ולית' טענה ברב' לזה לא היה משאיל' מפני זה או שאינו יודע לשמרו והיינו דאמ' אפי' זוג דסביל' מדבר' העשוין לפי שהיו יודע' שהיו שיאלי' אצלו ומעת' יש לכל אח' בי אחר' וי"מ כי אותו חפץ עשוי להשאל' ולהשכיר' ואי' דע' דסבר' עשוי להשאל' חיה וזה טע' ביד' והא מיעשי' בכל יו' שאינו מדבר' העשוין להשאל' זוגא דסביל' ויעד מפני שבאותן חייב' היה עשוי . ויל' דלהו' לעיל' לא היו ידועי' באות' שעה לאיזה איש משאילו . ואין לנמו' ימיון ושפאל' שזה הדבר תלוי באהבת הא' ובשנאתו ולפי מנהג המקום ולפי ראי' הדיני' כדאמ' גבי סכי' דאשכבת' לאביי עשוי להשאל' לפי סברתו ולרבא אינו עשוי ולפי סברתו לא מושלי' ע"כ :

ודע

ונראה מדברי רבינו שהביאו לו עדי' שהיו מדברים העשוין וכו' עד ואף הכרח בגמ' שנתברר לו לרבא זה בעד' ואולי יפ' לו גירס' מבוארת בזה עד כאן : ומדבר' זה בזה דבר' אפי' משמע לעיל בההיא דאביי ליכא למימר דאיהכרתי ואנכי לא ידעתי מה הכרח יש לומר שם שנתבר' שמשאילו

פ"י עדים דאי מטעמ' דאי לאו הכי לא הוה אמר אביי שהוא מדבר' העשוין להשאל' דהא ודאי אינו עשוי מעקרא לכך . הלא נמי בדי' זוגא דסביל' וספרתא דאגדת' פשי' ללא נעשו מעקרי' לכך :

אמנם יראה לכונת ה"ה ז"ל היא לפי שאל' הרמב"ם ז"ל ראה' לדברינו וכו' . דמשמע דבך דרבא היא ראה' מכרעת על מה שאמר לעיל לפיכך אמר דאין בזה הכר' : ובעניתי' אולי נאמר בהכרח הרמב"ם ז"ל בשנעמוד

על דעתו מי הכניסו בזה לפרש עשוין שנעשו מחמתן לכך . ולא ככל העשוי הנאמר בגמרא שהוא על הרגיל ונחוג' : ושם הוקשה לו ז"ל מ"ס חמ"ס דבור והא רבא וז"ל . וא"ת דהכא משמע דספרים עשוים להשאל' ולהשכיר' אפי' ספר' דאגדתא . וקשה דתנן בהגוזל בתר' המכיר כליו וספריו ביד אחר אם יאל לו שם גובה בעיר ישבע כמה נתן ויטול ואי לא לאו כל הימנו שחי' אומר מכרה לאחר ולקחה זה הימנו ואמאי יהיה נאמן זה לומר נגנבו לי במגו' דאי בעי אמר השאילתים לך וכו' עד ונראה לר"ת דהס' איירי במכירים שאין בעל הספרים רגיל להשאל' אותם שהם ציור ולמורי הרב דודי נרא' לחרץ דמגו להוצי' לא אמרי' ומיהו למ"ד צ"כ דאמר מגו להוציא ז"ל כפי ר"ת ע"כ :

והדמבם לא נתרצה בפ"ר' ת מפני שהוא דחוק מאד : דכיון דסבר דסתם ספרי' הם עשוים להשאל' . נמ' דכי אמרי' דהס' איירי במכירים שבעל הספרי' היה אינו רגיל להשאל' וכו' . היא חוקעת' חדשה שאין מובנ' מסתמיו' המטנה . וא"כ שם בגמרא בהגוזל בתר' דמפרשי' פתני' כגון דאמ' ספר פלוני ופלני' וכו' ואמ' הס' רבא לא שמו אלא צב"ס' העשוי למכור' כליו אכל צב"ס' שאינו עשוי למכור' כליו לא צריך להאדורי כולי האי וכו' . היה צריך לפר' ג"כ ולומר' ש' אלא צב"ס' שמכירי' שרגיל' שלא להשאל' אותן ספרי' . אבל בסתם צב"ס' לא צריך דמהימן במגו' דהשאלתו' . ומדלא קאמ' הכי ש"מ דלענין שאלה מירי צב"ס' בני אדם ולא מחדשי' שום חוקת' אלא לענין מכירה דאיירי דוקא צב"ס' העשוי למכור' : גם חז' הרב דודו מבוא' הוא דאינו אלא למד מ"ד וסוף סוף צריך להסמך על תירו' ר"ת : ע"כ סובר הרמב"ם דטע' המטנה הו' כספמיות' לכלים וספרי' מן הסת' אעפ"י שהן ראויי' להשאל' מ"מ אין יכול לטעון טענ' שאל' לפי שאינו עשויי' מחמת' להשאל' ולפיכ' יש מקו' לומר דמכרן דכי אמר רב הונא בר אבין דאין נאמן לטעון לקוחי' הן הוא דוק' כשתחל' עשייתן נעשו לכך . מעשה גבי רבא דאמר' דאפי' זוגא דסביל' וספר' דאגדת' בדברי' העשוי' להשאל' ע"כ אין הכוונ' לומר שהוליד אותן משום דמן הסת' הן עשוין להשאל' אלא ה' הולידן במה שנתבר' לו שאלו נכנסו בכלל דברי' העשוין להשאל' דהיינו

שערים העידו בזה ע' כדון למיל בהיה לסכי' לאשכבת' כי קאמר בגמ' הכא צדי' לעבד לאי' שלי' היינו לומר זה היה דבר שמו' ונחברר שהוא רגיל להשאל' בו' וע' ככתב הרמב"ם ראי' לדברינו שהרי רבא וכו' משום לאנו מוכרחי' לפרש כן מלת הסתירה שיש ע' מהיהא להמכיר וכו' :

ד ורע והבן וכו' כאן הביא סברת
הר"ן מיוגש בלבד ולקמן
בסוף ח"ט מביא סברת הר"ף ז"ל
שעליה חולק תלמידיו ז"ל:

ה ויש לנו לבדד וכו' דברי הרז"ה
ז"ל באו בריש מליצא על
מאי דאמרי' בגמ' ונימ' מגו דחשיד
אממונת חשיד אשכנזיתא ופריק
אביי חיישין שמה מלוה ישנה יש לו
עליו ופרכין א"ה נשקול בלא
שבועה ומסיק אלא חיישין שמה
ספק מלוה ישנה יש לו עליו דפרשי
אנשי מספק שבועה ולא פרשי מהס
מומזי' והקשה ע"ז הרב בעל המאו'
ז"ל איך נטען וקולמא הכי והכי אית
לי גביה בפי' ואמטו להכי חפיהנא
ליה ומהך קושיא זו העלה פאס הי'
טוען כקלא היה נאמן לתקוף בטלית
של חברו וכו' והשיב עליו הרמב"ן
ז"ל זה אינו דכלהו אינשי לאו האי
דינא גמירי * ועוד שהרי הוא רוצ'
לחלוק עמו בגופו של טלית ואביי
הכי קאמר דלמא מלוה ישנה יש לו
עליו ואע"פ שאמר כולה עלי לא
חשד ללא תחתוד לאינשי בלא דמי
מאמע להו וכו' * ואיכא למידק
לדברי הרמב"ן ז"ל שהוא רוצה
לחלוק בגוף הטלית מאי פריך
נשקול בלא שבועה * דאדרבא
מכשנין ליה כי היכי דלא נשקול
בגופה של טלית אם אין לו בגופה
כלום וכגון דחזיא לקטנים או לבני
מלכים כדלקמן דע"י שבועה יאמר
האמת ולא יטול אלא דמי דבשמי'
לדבריה ז"ל דאיהו לא קפיד אטלי'
גופיה אלא משום חובו איערומי ק'
מערס נחא דבין דטלית כונת
טענהו היא דמלוה אית ליה גביה
הא ודאי מהימנין ליה ולז' נריך
לשבועה * ולדעת הרמב"ן ז"ל
קייטת הגמ' סיכא בהיה דבשמי'
דע באינה אלא לדמי כדמצי'
בגמ' : האמנם בעקר דקדוקי של
הרז"ה ז"ל * אפשר לי דהא דטעין
בגופו של טלית משום דסבר אי
אמינא הכי והכי חית לי גביה לא
פק ללא דמי אלא בשבועה וכדכחב
הרמב"ם ז"ל פייג דמלו' לכל שאינו
טוען בגוף המטען עצמו אלא בדמי'
נפצע שבועת המסנה בנקימות חפץ
מיה טעין בגוף הטלית שהא של
דאע"ג דלפי האמת נריך לישבע
איהו סבר כיון שהוא מחזק בה
חשיה שלו בלא שבועה לאכתי
במתני' לא נחקנה שבועת היסוד *
והרמב"ן רצה לבקש טעמי' כוללי'
לכל הסברו' אפילו למאן
דפליג אהיי' דהרמב"ם וסבר דלוק
עם אלא היסוד כאשר הביא רבינו
לעיל ח"ב : וזה מה שהשיב עליו
הראב"ד ז"ל וכו' * עקר חסודת
הראב"ד על דקדוקו של הרב בעל
המאור ז"ל היא מ"ש בסמוך דהא
דלא טעין אני חופסו ע"מ שיש לי
עליו כך וכך היינו משום דחזיקוהו
לרשע שחבל משכון מחברו בלא
טלית ב"ד שאינו רשאי וכו' * וליכא
למימר דלטעון דטלית ב"ד נחתו
ומסרו לידו כדינו שכתבאר בפער

ד' ורע והכן כי אף דבר העשוי להשאל ולהשביר שפסק' דינו בדין אומן
ואין נאמן עליו למעון חזרתי ולקחתי ממך אם אותן דברים הן
מכ"ה העשוי למכור את כליו חזר דינו כד"ק שא"ע שו"ן להשאל
ולהשביר ונאמן המוחזק בהן למעון את מוכרתי לי או משכנת כירי בכר וכך
ובן פסק הרב נ' מינש בפ"י שבוע' פרק כל הנשבעין נמצא הכלל העולה בידינו
שבמקום שפסק בו שהוא נאמן בו לומר לקוח הוא כירי כך נאמן למעון כך
וכך משבין יש ר"י בהן נשבע עד כדי דמיו וניטל ובמקום שפסק שאין נאמן
לומר לקוח נשבע ב"ה היסת שאין חייב לו כלום ויטול :

ה ויש לנו לברר מה יהיה דינו אם הפקיד בידו כליו ולכא סהדי ולא ראייה וסורה לו באמת הפקדות בידו ואני תופסו ממך כמה שיש לי עליך בתובך וכך ה"ו נאמן במנו שחיה יכול לטעון החזרתים לך ודא בדברי הרב בעל המאור שכתב בכ"מ גבי חיישינן שמא מלוה ישנה יש לו עליו דמההיא משמע דבפקדון אפילו אפקיד בלא סהדי ולא ראה לא יכיל לעכובי בשום חפץ שמעין עליו דליכא לההיא כללא דתיבן פרח מגוי וזה מה שהשיב עליו הראב"ד ז"ל א"א וכי אינו יודע שאינו רשאי לעשות כן שלא התירו לנתח אלא לשלוח ב"ד ואם ינתח ושניה' ת פסים בו כנגד מה יועיל סתותו בדבר שהוא מוחזק בו ואי זה חזקה יש לו וזה שיוכל לומר כך וכך הוא ח"יב לי באמת וברור כך הוא הדין • ובך נחלק בדבר שהוא אצלו ואין לו עליו עדים נאמן לומר כך וכך הוא ח"יב לעד כדי דמיו ועל כן האמינו למרי חושלא והחזא דחבל פניא שלא היו עליהם עדים בשעת תפיסתם ובן בפקדון עבירו נאמן לטעון עד כדי דמיו • על כן הומינו עדים בשעת הפקדון ואפילו היו לו עדים בשעת הפקדון אם אין עליו עדים שראוהו עתה בידו מתוך שיכול לומר החזרתים לך נאמן לומר כך וכך יש לי אצלך וכשבועה כדאיתא בפרק חזקת הכותים וכן החתופס בטלית חבירו ואינה טלית דוע לאחר והאחר אסר שלי הוא וזה משיבו הן אבל אתה ח"יב לי כך וכך בתוך שהוא נאמן לחלוק עמו כשבועה ודאמר בכ"מ חיישינן שמא מלוה ישנה יש לו עליו אמאי לא טעין כדובך יש לי אצלו על כן אני תופסו בסבור הוא שיחזיקו או ברש' שחובל משבון מחכרו בלא שליח ב"ד שהרי אינו רשאי לנתח מחכרו וכשיאמר כולה שלי אין בני אדם יורעין בו ומה שכתב בעל המאור שהקשה לו אכא מרי אף ע"ז השיבו א"א כל מה שכתב א"א כי אף כמי שתפס יכול לטעון ע"כ דמיוהו אם לא היה שם עדים וכ"ש כמה שהוא בידו בין בפקדון בין במלוה אם לא היו שם עדים כמו שכתבתי למעלה • ובה"י נאמר מה לו בירד הרי לא חלק בין מלוה לפקדון :

למענה וזהו שאמר משה ליהוה לא תקח עמי נאמה כלים פטור
או אבל כמה שאמר או שיש לי בך כמנה בסות כמנה כלים פטור
בוה יש לחלק בין מלוה שאם היה מנה של הנסות והכלים
פקדון והלה תופס בגנזן צריך שידע כברור שהן בעין כאותה שעה ביד
הגפיק דאם גאנסו אין לו לתפוס בגנזו וזהו החפץ בין מלוה לפקדון שבע
השומע ושעה ומת יעשה במלוגא דשאר רכתוב דמכח תפיסה קא אתא
ואע"ג דאפקדינהו גבה ואמרת דמחיים תפיס' לה ולא טענה דאינהו
מסרינהו נ הלה בטשטן אלא מהניא תפיסה בפקדון וכן בקרא דירומי
דתפסו מניה חורא דיתמי ואהני להו ואע"ג דבמקרה שקלוה ג"ש בפקדון
שיש בידו יהנו מעיד שלא הן בן הר"מ בר יוסף ע"כ * גם הר"מ בספר
משפטים כתב שאם א"ל בהמה זו פקדון היה כידרך והתיפס אומר בן חור
אבל אותה חייב לכך וכך או אתה משצנת בידי כך וכך יכול למעון עד כדי
מיה וישבע בבקשת חפץ ויטול ע"כ * גם מצאנו שנשאל רבינו האי גאון
לוח בשגר סחורה למלוה למכור ולשגר לו דמיה ומכרה ותפס זמלות
דמיה בחוב שישי לו עליו ובא תלוה ותבעו למלוה כאותה סחורה או בדמיה
דינא מאי ואם תבעו למלוה כדיני ישמעאל מהו שיתקד' על עצמו כמשכוננו
ויטול מתחת ידו וישבע לו שאין לו אצלו כלום דינא מאי * והשיב הכין
חזינא שאם הלוח רוצה לשלם חובו ישלם לו חובו ויטול מהחת ידו סמך
ושלח לו ואם נמנע מלתת לו יש לו ליטול מתחת ידו ואומר חשבתי לך
בגנזר מה שישי לי עלוך דתניא בתוס' או שישי לי בידך כמנה בסות כמנה
פירות פטור ומיהו משבועה דאורייתא וחייב בדרבנן * וה"ה במאן דתפס
בפקדון שישיבע עליו היפת ויתפוס מה שתופס דגרסי' הה"ה אחתא דאפקידו
גבה מלוגא דשאר רכתוב כמתיבות * גם השיב בתשובה אחרת וזה
טופסה מה שאמרת מי שישי לו אצל חברו ממין ויש לו גם הוא תחת ידו
מלוה או פקדון ולא קא יתיב ליה מהו למיתפס ולא ישתכנעו ליה הכין חזינא
דאי מלוה הוא דאית ליה תחות ידיה לאו מעבר דינא לנפשיה הוא אלא
חושכנא בעלמא קא חשיב אית לך עליך כך אית לי עלך כך וכך * ותניא
בתוספתא בהדיא מנה לי בידך והלה אומר אין לך בידי כלום או שהיה לך
בידי ונתתיו לך או יש לי בידך כמנה בסות כמנה כלים פטור ואע"פ שבעל
דינא אומר יש לי בידך כמה שהודית ואתה אין לך בידי כלום אין משגיחין
על דבריו אלא הנחבע שאומר חשבתי מה שישי לך עלי כמה שישי לי עלך
ולא נותר לך עלי כלום או שנותר לך עלי כך וכך נשבע ונפטור ואם מודה
יש לזה או משאת פאימה או תשומת יד או גזל או בדומה לו והאחר יש לו
פקדון שחייב להחזירו בעינו הא ודאי דמי לעכיד איניש דינא לנפשיה
והכין חזינא דאית ליה למתפסי' לפקרין על מאי דאית ליה וכי אתו לב"ד
אמר דמלתא בצורתא אית ליה לותאי פקדון ואית לי עליה כך ובריותסתיה
עלי מאי דאית ליח בידי ואי יתיב לי במחרנא ליה דיליה בעיניה ודינא הוא
מנו דיכול למימר לית לך לותאי פקדון אי נמי אהדרתיה ניהלך יכול למעון
עד כדי דמיה כשמעתין דהוא דחבל כבינא והנהו עיז דאבילוכו * דכל
היכא דחצי תפוס ויכול למעון עד כדי דמיו ומשחבע ע"כ לשון רבינו האי

ל

א' . ודלמי סבר אמר אנשי אי ע"י שליט ב"ד איהעבז' קלמ וזה לה למלת' :
אך קשה אחי לטעון איהו גיפיה מסר לידו בחורמ מסכון ועתה הוא
מתעצל לחספה ממני באונס . ואולי רחוק הוא שיסזור לבקש לחטוף מה
סכבר מסר הוא עצמו . וחושב שיאמינו יותר שהוא חטף מידו מעקר' מיהו
עדין ים טענה פקדון וק"ל :

ו אבל בזה שאמר וכו' • דין
הפקדון שצריך לידע שלא
יחשש כדי שיוכל לתפוס כנגדו הוא
מוסכם • אבל יש בזה חלוקי סברות
דמדבריו הראש' ד' ז"ל בהסמיוחן
נראה דכל טענה שיטעון הנפקד
אפי' כפר ואמר לא הפקדת ממני
כלום אין סכנגדו יכול לתפוס אלא
כשידע בדברור שלא נאנס • ולא
הסכים בזה הרמב"ן ז"ל אלא הכר
שם כפר הנפקד בפקדון יכול
המפקיד לתפוס מה שהוא טייב לו
ולישבע שאין לו עלי' כלום דכיון
דכפר נהחייב בו דכל האומר לא
הפקדת לי כאומר לא נאנס דמי
כו' דלכחבו האחרונים ז"ל בשמו
וכן הביא רבינו ז"ל :

גם הר"מ ז"ל וכו' • ברים פ"ח
לטוען כחב זה אומר כלי זה
עבדך שלי הוא או הפקדונו שלי
וכו' • והגמב' אומר לא כי אלא
אתה מכרתו לי או נתתו לי הרי זה
נשבע היסח ונפטר • טעם שהוא
משכון בידו יכול לטעון עד כדי דמיו
ונשבע בנקיטת חפץ ונוטל כמו
שבארנו ולקמיה כחב עודי אם טען
שכלי זה היה שלי ונגנב או אבד או
גנב וזה שתחת ידו אומר איני יודע
אבל אחרים נתנוהו לי או מכרוהו
לי משמדין אותו ביד זה שהוא בידו
ואינו נשבע כלל שהרי אין לו טוען
ינא לבעלים חזקה שנגנבו ונשבע זה
בנקיטת חפץ כמה הוציא ויטול
ויחזור הכלי לבעלים הראשונים •
טען אתה מכרתו לו וכו' • ה"ו
נשבע היסח ויעמוד הכלי בידו •
מכאן אתה למד לכל מי שיש לו
מטלטלין בידו אע"פ שיכול לומר
שלקוחין בידו וישבע היסח ויפטר •
הם אמר שלך הן אבל חייב אתה לי
כך וכך ישבע בנקיטת חפץ ואח"כ
יטול כדין כל הנשבעין ונוטלי' • כי
וכתב הרב ז"ל בכ"מ חמא דדברי'
פסוטים הם כמ"ס בראש הפרק
ומאי קמ"ל במ"ס מכאן אתה למד
היא היא • ואפשר שבא ללמוד מכאן
ללא אמרינן מגו לאפטורי משבועה
דאל"כ כי אמר שלך היא אבל אתה
חייב לי וכו' • לא ה"ל ליסבע אלא
היסתע"כ • ולא הבינותי זה לרמ' •
שמכרי' הדבר בעצמו דרש' להוסי'
ללא אמרינן מגו לאפטורי משבועה
מדמחייבי' ליסבע בפעל' אבל אתה
חייב לי והרי היא גופה מנ"ל
דכשאמר שלך היא אבל אתה חייב
לי משבעינן ליה בנקיטת חפץ •
דלמא מפטר בהיסח במגו דלקוחין
ולעולם איכא מגו לאפטורי
משבועה • איננה פסוטין של דברי'
נראה דככתב הרא"ש בהנשבעין
זו"ל ועוד אמרו הגאונים טעם אחר
כיון דלאו אגופי' דמשכון קא טעין
אלא בעי לאפקוי ממונא מרשותא
דחבריה לית ליה בלא שבוע' אמור'
והביאו ראיה ממה ששינוי המכיר
כליו וספריו ביד אחר ישבע כמה
הוציא ויטול ואלו טעין ממך לקחת'
נאמן בשבועת היסח ועלשון נשבע
ונוטל

ומטל כעין דאוריית' וכן במשכון וכו' ע"כ. דלמלא בעי לאווכחי דמשכון
לא גבי דמיס עד דמשכבש בנקיטת חפץ אע"ג דליכא מגו. מדהחם נמי
משכבש שבו המסנה כמה הוליא ויטול. אע"ג דהוה מפטר בטענת לקוחים.
והיא הילכית כונת הרמב"ם ז"ל. דכשהביא דין זה דינא לו שם גנבה וכתב

שישבע זה כמה הוליא ויטול וסאס
טען אחת מכרתו לי נפטר בהיסת.
אמר מכאן אחת למד הדין שכתבנו
בראש ש"ס שכל הפועל דמי על
החפץ לא כגי בלא טענת המסנה
אע"פ שהיה יכול למעון לקוי.
אבל קשה לי בראי' זו של הגאונים
מהך דישבע כמה הוליא
ויטול. דמה ענין יש לזה אלל טוען
משכון הוא בידו או כך וכך אחת
חייב לי כו'. דהתם כפינא לחסם
גובה בעיר וזה טוען אחרי מכרוהו
לי. משורת הדין אף אם הדבר כן
כטענתו שהוליא דמיס בלקוחתו יש
לו להחזירו בלא דמיס אלא דמסוס
תקנת השוק חייבו חכמים לגנוב
שיחזיר לו הדמיס שהוליא ואם כן
הואיל ואפילו בשבועה לא ה"ל
ליטול דין הוא דהשפס מיהא דנוטל
לא יהא אלא בשבועה אע"ג דליכא
מגו. אבל בטענת משכון שאומר
אחת חייב לי כך וכך שכפי טענתו
הלה חייב מן הדין באותם דמיס.
למה לא יטיל לו המגו ליטול שלא
בשבועה וכו' ע.

ז ילפינן לה ממאי דנרסינן
בשבועה וכו'.

בשבועה דייניי דף מ"ג. ובפסקי
דינים אלו הדברים עתיקים בהמה
מתלוקות בלא באורך כלדרי הסוס'
והאר הפוסקים ורובם מיתתי לחו
הרב דב"י סימן ע"ב אין לורך
להעתיק לשונו. לבד ראה זה ראיתי
בדברי הרב ז"ל כתב על הטור ז"ל
בזה הלשון ויש כאן מקום עיון כיון
דאמרין בסוף האומנין ובסוף
שבועת הדיינין דלא אר' יתחק ד"ח
קונה משכון אלא שלא בשעת
הלוואתו אלא בשעת הלוואתו לא
אמר מ"ל לרבינו להשוות שעת
הלוואתו לשלא בשעת הלוואתו לכ"ע
ויהא לשטת הגאונים כדכתיב הר"ן
וכו'. והמיהני מה לו אלל הטור
ז"ל הלא דבריו הם דברי אביו
הרא"ש ז"ל בסוף הדיינין שכתב
בהדי' וז"ל ומ"מ המלו' על המשכון
ל"ע משכנו בשעת הלוואתו לא שנת
הלוואה מעות ול"ש הלוואה פירות
ש"ס הוי שאל אחד או גנבה והיה
המשכון כנגד החוב אין למלוה על
הלוואה ולא ללוה על המלוה כלום
אלא ילא משכנו בחובו וכו'. וא"כ
לא על הטור ז"ל תלונותיו אלא על
הרא"ש ז"ל בן יהיו דברי הרא"ש
דעת עצמו בן יהיו לדעת ר"י
כאשר פירש הרב ז"ל:

האמנם יש להפלא מגדלת חכמתו על חקירתו זאת שהניחה בל"ע כי יראה
בין הרא"ש בין הטור ברור מללו. דלא חיידי אלא לענין מאי
דחשבינן למלוה על המשכון כש"ס להחזיר בגנבה ואבדה. כהא קאמרי
דבמאי דשייך חיו' זה ל"ס לן בין שעת הלוואה לשלא בשעת הלוואה למד
כדאית ליה ולמד כדאית ליה כהא דשמואל ודבר יוסף לענין זה אמרו
דבאיה אופן סיה' ילא זה בזה. ואף לשטת הגאונים ז"ל צענין זה דינא
החוב בעד המשכון אף בשעת הלוואה. יראה דלאו מסוס תירוץ דהרמב"ן
שהביא הר"ן ז"ל הוא כדברי הרב ז"ל. אחר המחילה הראויה להחזיר
אליטריך למאי דמקשו מההיא דהשולח ודפרק כל שעה דמיתתו ההכ' אבל
להא דהוי ש"ס לא תריכנא לומר. דהא דמהלק דר' יתחק אימור וכו' הוי
דחויא בעלמא. דאפי' יהיה כן לקוטעא דמלת' היינו דוקא לענין רבי יתחק
גופיה דקאמר ב"ח קונה משכון לכמה דברים. אבל להחזיר מדין ש"ס.
אפי' להחזיר שניא אין הפרש. בא וראה מ"ס החוס' בהאומני' דבור הכל

יט

וכו' בסופו וז"ל ומה שרצה לומר דליכא שטר קני אפי' בשעת הלוואה
לא מטעם דר' יתחק דקרא לא חיידי. אלא שלא בשעת הלוואה אלא קני
מדשמואל וסדרי דהלכה כשמואל ואין הלכה כרז יוסף ע"כ. נראה בהדיא
דאפי' נאמ' בדרכי יתחק דלא חיידי אלא שלא בשעת הלוואה. מ"מ כר

פסקין כשמואל לענין דמי החוב
דחשבינן ליה כש"ס היינו אפי' בשע'
הלוואה. והתירויה מהרז ז"ל דולא
ראה דברי רבינו בעל התרומות.
והרי מיתתי דברי רבינו אפרים ז"ל
דפליג ארביה דר"ף דפ"ט מאונסי'
למלוה על המשכון אפי' שלא בשע'
הלוואתו. ואיהו סבר דלא בשעת
הלוואה ולדי חייב באונסי' מדאמר'
דלא בשעת הלוואתו כ"ע ל"פ ואית
לכו דר' יתחק דהיינו שקנה משכון
לגמרי כו'. כי פליגי ואמרי ש"ס
הוי במשכנו בשעת הלוואתו וכו'.

הרי בהדיא דאפילו למאי דמחלקין
בין שעת הלוואה לשלא בשעת
הלוואה. מ"מ המחי' מטעם ש"ס.
הוא אפי' בשעת הלוואה. ולא השיב
על דר' יתחק ז"ל על תלוק שעת הלוואה
שחייבו מדין ש"ס אלא על תלוקת
שלא בשעת הלוואה שפטרו מאונסי'
ולא לנו אלא כש"ס.

ח וזה הדין שפסקנו וכו' דין
האונסין כשמשכנו שלא

בשעת הלוואה יג' מתלוקין בדברי
הא' סבר' הגאונים והרי"ף והרמב"ם
בפ' דשכירות דאפי' במשכנו שלא
בשעת הלוואתו אין המלוה מחמייב
באונסין אלא נשבע ונוטל וכל שכן
במשכ' בשע'. הלוואה וסדרי דרבי
יתחק דב"ח קונה משכון לאו לגמרי
קאמר להחמייב באונסין אלא קנה
להיות כש"ס ודמחלקין בין בשעת
הלוואתו לשלא בשעת הלוואתו דר'ן
דמיה הוא ולא לקוט' כדכתב הר"ן
ז"ל. ולעול' שוין הם בין כמה שהו'
פטור מאונסין בין כמה שהו' חייב
בגנבה ואבדה. ה"ב היא להראב"ד
ורבינו אפרים דמחלקין בין שעת
הלוואתו לשלא בשעת הלוואתו לענין
אונסין דר' לגמרי קאמ' דמחמייב
באונסין ולא חיידי אלא שלא בשע'
הלוואה אבל בשעת הלוואה פטור מן
האונסין אך להחמייב בגנבה ואבדה
זה וזה שוין וחד דינא דש"ס איח' להו
וזו נראת שמת רש"י שפירש בדרי'
להחמייב באונסין. הג' הוי לבעלי
החוס' ז"ל דפליגי על רש"י ז"ל
וסדרי דאף שלא בשעת הלוואה פטור
מאונסין כשעת הר"ף ז"ל. אלא
לענין גנבה ואבדה מחלקי בין שעת
הלוואה לשלא בשע' הלוואה כאשר בא
בדבריהם. אבל הא מיהא בשעת
הלוואה ליכא מאן דסבר דחמייב
באונסין ולכ"ע אי מחייב אינו אלא
בגנבה ואבדה כש"ס. ולפי זה לא
הבינותי דברי הרב ז"ל ב"ב כשכתב

לכלול חמאי' סדרות הפוסק' ז"ל כתב וז"ל וכל מה שמחמייב המלו' כשאבד
המשכון לכל חד כדאית ליה לכ"ע לא מחייב אלא כש"ס דר' מרש"י שסובר
שמחמיי' אף באונסין ע"כ. והוא חמו' דאי שלא בשע' הלוואה היכי קאמ' דלכ"ע
לא הוי אלא ש"ס לבד מרש"י. הא לאו דכ"ע היא שהרי הראב"ד ככתב בהדי'
בפ' דשכירות' אין אנו מודלנו ולרבותיו בזה שאם אחר הלוואתו קני' אותו אף
לאונסין וגם רבינו אפרים פליג על רבז ז"ל דמיתתי רבינו. ואי בשעת
הלוואתו בזה ודאי לא סבר רש"י ז"ל שמחמיי' באונסין.

חלק ה א יש לברר אימתי המלוה וכו'. גס הטור ז"ל סימן ע"ג כתב
ולאח' שער הזמקס' לו או ל' יום במלו' סתם אם הלוואה
על משכון סתם יכול למכרו ע"פ ד"ד וכו'. ולפי זה חיי' על הרב ז"ל ב"י
בזק' סימ' ע"ג שכתב ישראל המלו' לישראל על המשכון אין זקוק המלו' לשמרו
יותר משנה מלמכרו ולגבו' הלוואתו כדי' דמלכות' גבי מלו' לעכו"ם ברבית
מרדכי פ' הג' ולכך נ"ל שאת' ל' יוס' יכול למכרו אם לא קבע לו זמן דסתם
הלוואה ל' יום ע"כ.

חלק ה

א ישר אימתי יכול המלוה על המשכון לבזק את הלוואה
שיפרענו או שיהא רשאי למכור את משכנו אם אין הלוואה
פורעו על זה גרסינן בפרק המקבל דשב"ג אומר אף לעצמו אינו
מחזיר

לכלול חמאי' סדרות הפוסק' ז"ל כתב וז"ל וכל מה שמחמייב המלו' כשאבד
המשכון לכל חד כדאית ליה לכ"ע לא מחייב אלא כש"ס דר' מרש"י שסובר
שמחמיי' אף באונסין ע"כ. והוא חמו' דאי שלא בשע' הלוואה היכי קאמ' דלכ"ע
לא הוי אלא ש"ס לבד מרש"י. הא לאו דכ"ע היא שהרי הראב"ד ככתב בהדי'
בפ' דשכירות' אין אנו מודלנו ולרבותיו בזה שאם אחר הלוואתו קני' אותו אף
לאונסין וגם רבינו אפרים פליג על רבז ז"ל דמיתתי רבינו. ואי בשעת
הלוואתו בזה ודאי לא סבר רש"י ז"ל שמחמיי' באונסין.

ולמה תלה דין זה במה שכתב לו באלו הוא מחולק מעצמו ז"ל והלא שנו
פרוך הוא בפי הסור ז"ל בסימון הסמוך לזה שלמדו מדברי רבינו ז"ל והלא
אלא ולדיקתו רבינו ז"ל בסימון שכתב זה שכתב שלשים יום יכול למכרו וכו' .
ובלבד שידועו וכו' . כך הביא ה"ה ז"ל פי"ג דמלוה בשם הגאון ז"ל שער
שפי ובעת הרמב"ם ז"ל

בזה סוכר הסור ז"ל דאין מלך
להודיעו אפי' הלוה בעיר . והריב"ם
סי' ס"ו פליג עליה ומפרש דוק
כשאין בעיר סוכר דאין לך
להמתין עד שידועו . והרב ז"ל
בב"י תמה על הסור במ"ס אבל
הרמב"ם כתב שכתב שחולק על מ"ס
תלה . ואינו כן והאריך בזה עד
דמסיק לך אני אומר דסמי מהכא
אבל ע"כ כוונתי יס מקום לעמוד
על כוונתו של דברים כשנלמד מעם
הודעה זו למה . וה"ה ז"ל כשכתב
דברי הגאון ז"ל אמר לפי שם רוב
לפדונו הוא ראוי במשכנו ויתר
מאחרים ע"כ . ואין ספק לענין זה
אולי לא יחלוק הרמב"ם שהוא נכון
להודיעו כדי שידעו הוא עצמו .
אמנם יש עוד ענין אחר כדורך
ההודעה לשיבא הלוה
והוא מלך הטענות דאולי יכפור
הלוה ההלוא' או קצתה או על הזמן
שיאמר עדין לא הגיע וכיוצא ממה
שיוכל לטעון הלוה . וזהו דקדק
אלו כונת הסור במ"ס אבל הרמב"ם
כתב וכו' . כי מה שאמר תלה וי"א
שב"ד יודיעו ללוה תלה וכו' מלל
כתב בהדיא טעמו של ה"ה ז"ל .
נראה מן הסתם דהיינו כדי שיבא
הלו' ויטעון איזו טענה נגד המלו'
והסתא קאמ' דהרמב"ם ז"ל פליג על
זה בפסיוט' שהרי כתב דאין נזקקין
לומר המתן עד שיבא הלוה ויטעון
דהיינו שאין להמתין לטענות הלוה
ותלי טעמ' משו' דאם ירל' לשק' יאמ'
לקוח וכו' . א"כ פשוט הוא ומוכרח
דאין שום דורך בזה להודיע ללוה
כלום כדי שיטעון שום טענה שהרי
אפי' יא' ויטעון מה שיהיה לא יועיל
כלל כיון שהמלו' הוא נאמן בכל מה
שאומר במנו לקוח :

ב וכתב בספר הנוקח וכו' .
בהפקיד דף ל"ח חנן
המפקיד פירות אבל חבירו אפי' הן
אבודים לא יגע בהן רשב"ג אומר
מוכרן בפני ב"ד מפני שהוא כמשיב
אבדה לבעלי' ובגמרא אמר רב
חנא א"ר יוחנן מתקן בדי חסרון
אבל יותר מכדי חסרון ד"ה
מוכרן ב"ד ואיפסיקא הלכת' כרבנן
וכלוקמתא דרבי יוחנן בדי חסרון
ומ"ס הגאון ז"ל כדאמרינן באבדה
ופקדון וכו' אע"ג דבאבד' לא אחמר
בהדיא . פשיטא דאבדה ילפה
מפקדון ב"ד וכו' הרמב"ם ז"ל
פי"ג דגזלה ואבדה באר כן בזה
הלשון וכן פירות שהתחילו להקדיש
וכיוצא בהן מכרן בב"ד . וה"ה ז"ל
כתב ע"ז וז"ל . יא' לו לרב ז"ל

מחזיר אלא עד ל' יום משלשים יום ואילך מוכרו בכ"ד ואף על גב דליה
הלכתא בותיה ה"מ בדבריהם שהן צריכין ללוה שהוא מצוה להחזיר לו עד
לעולם דצדקה הוא דרמא רחמנא עלויה אבל אם משכנו דברים שאין צריכין
לו ללוה כבי האי גונא הלכה ברשב"ג דמל' יום ואילך מוכרן ב"ד ולאחרים
ובלבד שידועו תחלה כי היכי דמשכנו בשעת הלואה מוכרן אחר שלשים
הכי גמי משכנו שלא בשעת הלואה . מוכרו ונפרע ממנו אחר שלשים יום .
ובמלוה על המשכון דיי' הכי וכן פסק הרמ"ז ז"ל דסתם הלואה שלשים יום
בין במלוה בשטר בין במלוה ע"פ בין בלוה על המשכון . וכן כתב רש"י ז"ל
בפ' שביעו' אבר קתא דמגלא אבר אלפא וזו דסבר וקביל ודוק' אבר אבל
אי לא אבר כל זמן שהן כ' ין ע"כ יגבה חובו ואם מלוה בסת' הוא ל' יום
יום ואם פרש לו זמן כשיגיע זמנו פורעו ולא מצי א"ל סברת וקבילת דאם
לשם משכון קבלה לשם פרעון לא קבלה ע"כ :

ב וכתב בספר המקח בייש ענין אחר שהמוכר את המשכון ובגין
שהמשכון הוא בלה וחיל' ונפסד בזה ואין לו להתעבב
מלמכרן ואעפ"י שהוא אברה מדעת לפי שלעצמו של לוה יחסר אותו
חסרון ולפיכך התירו לו למכרו בכ"ד כדאמרינן באברה ופקדון דיתר מכדי
חסרון דברי הכל ימכור בכ"ד וב"ש חבא דקא פסד איתו בהדיא שמכרו
בין שהיו שם בעליו בין שלא יהיו שם גם הרמ"ז ז"ל כתב מי שבא ואמר לב"ד
זה משכנו של פלוני ואני רוצה למכרו ולהפרע ממנו אין ב"ד נזקקין לו עד
שיבא לוה ויטעון שהרי אם ירצה יכול לומר לקוח הוא בידי ומשיאין לו עצת
למכרו בעדים כדי שירע הלוה בכמה נמכר ע"כ . ויש כאן שבוש ספר' .
וצריך לומר כדאם לא רצה לכה ה"ז מוכרין אותה שהרי אם ירצה יכול לומר
לקוח הוא בידי :

ג ואיכא מ"ד דמשכנו קרקע יכול לכופו לפדותו ואיכא מ"ד שאינו
יכול לכופו לפד' תו' ושאלתי בזה הרמב"ם ז"ל וזה אשר חשיב
לי דבר זה אתה יודע שכבר נשאל עליו הראב"ד ומה שנכתב בו והורה
עליו ארטה יודע הכל והכל מצוי בידך ובספר העטור כתב בפ' שהדין עם
המלוה ועוד היו קצת מרכותיו מוכיחין אותה ממה שאמרו בגמרא האי
משכנתא באחרא דמסלק' שביעית משמטתה והיו דנין בן ואם אין המלו'
יכול לכופו לפד' רעו היאך שביעית משמטתה הא לא קרינא ביה לא יגוש :
וקשה עלי לפי זו הראיה שהרי חכמים הללו באחרא דמסלקי יכול המלוה
לכופו למשכון לפד' משכונתו קוד' הזמן הקביל' להם . וכן גמי יכול
המשכנן לפד' רעו המלוה דהא אחרא דמסלקי הוא אם קיומן הקצוב בשטר
למה בא ולמאי מהני . שכבר הסבירו כל המפרשי' דהא מסלקי ולא מסלקי
דקא אמרי' דהיינו בנו זמניה וכן כתב בהלכות' . ובין שכן באחרא דמסלקי
זמן זה למה . וי"ל לכך קבעו להם זמן שלא יהא אוכל פירות מזמן משכונה
ואילך שלא היו כותבין כמו שנהגין עכשו לומר כל זמן שחמש' משכונה זו
בידי יהא אוכל פירות בנכונא אלא ידר לכות דין ויתבע חובו והרי זו
בראיה נכונה אלא שיש לבעל הדין לרחות ולומר שאעפ"י שאינו יכול
לכופו לפדות משכונתו אבל כיון דהוא יכול לסלקו מפני שאינו רוצה לפד' רעו
הלה עומד בקרקע שלו וגובה ואוכל פירות לא יגוש קרינא ביה . וכן מה
שהביאו מדתניא העושה שרתו אפותקי ושטפה נהר גובה משאר נכסים
ובתב רבינו הגדול בתשובה דאפותקי זה הוי משכנ' במדומה בעיני
שהאפותקי סתם הוא שמשכון לו שרתו ולאכול פיר' בשומא או בנכיתא
ואם לא פרעו לזמן פלו' יגב' ממנו ולפי' אם לא שטפה נהר אינו גובה אלא
ממנו ואם שטפה נהר גובה משאר נכסיו משכנת' האמורה בכל מקום שאין
כתוב בה גובאנא אלא משכנת' לו שרתה פלו' באחריות ועל דרך זו כתבה
רבי יוח' ברצלוני ז"ל ואינלה ענין דיינו . אבל אני כתבתי בחידושי' כלשון
ד"ה אבר קתא דמגלא אבר אלפא וזו וכו' : פר"ש דסבר וקביל' אבל כל
זמן שהן בעין ע"כ יגב' חובו ואם מלוה סתם הוא סתם מלוה ל' יום ואם
פ' לו זמן כשיגיע זמנו יפרע . ודא מצי למימ' ליה סבר' וקביל' דאי לשם
משכון קביליה לשם פרעון לא קביל' ובין דקביל' לשם משכון כל כמה דלא
טהדר ליה משכנ' לא גבי ומתני' גמי דקא דקת' סלע הלוי' ע"ז ושקל
היה שיה ואלה אומר סלע הלוי' עליו וג' דינרין היה שיה הייב וא' אטרת
אינו יכול לכופו לפד' מאי הוד' איכא הא לא מודה לוח מדי בריא
ואדרבא שותיה נשבע ונמל ולא אשבח' הכי אלא כאותן שמו חב' .
וחכי גמי משמ' מרקי' ל המלוה על המשכון שומר שבר ואם נאנס גובה
חייב ש"מ דכי איתיה בעיני' גמי יכול לכופו לפד' דאי לא ה"ל באפותקי
מפורש שאם שטפה נהר אינו גובה משאר נכסים ויש ללמוד ממנו למשכון'
קרקע ואעפ"י שיש לו דרות' בין דקא אביל פירי אי בנכיתא אי בשומ'
כזבני' היא אלא א"כ שטפ' נהר מ"מ הדע' מכרערת שאף משכנ' קרקע
דינה בדין משכון של מטלטלין ע"כ . ומצי' בתשו' שאל' דראב"ד שכתב
ראובן שמשכון לשמעון ביתו יולא קבע לו זמן אם יכול לכופו לפדותו וכן
אם הלוחו על המשכון סתם אם יתבענו אחר שלשים יום ויכופו אותו לפד' רעו

ומהמסנה דהמפקיד דע"כ לא נחלקו רשב"ג וחכמים שאומרי' חכמים צפירו'
המקריבים לא יגע בהם . אלא בפקדון שהבעלי' מניחין אותם מדעת אבל
באבדה לא ופשוט הוא ע"כ : אך קשה במה שהסוה אותם הגאון ז"ל ואמר
כלאמרי' באבדה ופקדון דיתר מכדי חסרון דברי הכל מוכרין בב"ד וכו'
דמשמ' דכי הדדי נינהו להתי' המכיר

בב"ד מטעם יותר מכדי חסרון
ופא' ליחא דדוק' בפקדון אינעריכי'
ליתר מכדי חסרון מפני שהוא
מדעת אבל באבדה ודאי לא לריכי'
להכי לכולי עלמא וכדברי הרב
המגיד ז"ל . ואי אישר חילי אמר
לאות הוי' במל' אבל ופקדון היא
משוכסת שכתב הסופר או המדפי'
במקום דל"ת והנוכחא הראויה
להיות היא כדאמרי' באבדה דפקדון
וכו' דהיינו שהפקדון כולל ואבד
כלשון המסנה המפקיד פירות אפילו
הן אבודים וכו' :

גם הרמ"ז ז"ל כת' וכו' . לא בא זה
כאן דקדוק דהא לא סייד כלל
לדין משכונ' שהוא כלל יולא קאי אלא
למעלה בדין הראשון :

ג ואיכא מ"ד דמשכנו קרקע
וכו' . בנה שהקשה
הרמב"ם ז"ל דזמן הקצוב בשטר למה
בא כיון שכל אחד יכול לכוף לחבירו
אפילו תוך הזמן ותירץ דאחרי שלא
יאלץ פירו' משעת משכונה ואילך
וכו' איכא למידק דאכתי לא
היה הלוה צריך לזה . דהא מיתני
רבינו ז"ל ע"ש מ"ו חלק שלישי שכתב
הרמב"ם ז"ל דמסתברא ליה לדעת
הרב ז"ל דבאחרא דמסלקי אי עבר
ומשכן ובתר זמן אחת מ"ד ארעא
דהוא לוח לבית דין ואמר לא בעינא
לכופו תו לארעאי וכי הוי לי וזו
פרענא ליה מסלקין ליה מפירו'
ולא אכיל תו וכו' . וא"כ כיון דכל
עת שירצה הלו' יכול לומר לא בעינא
לכופו תו פירי . נמצא דזמנא
דשטר לא מהני והוא לבלי לורך
וי"ל דכונתו לומר דאחרי היכא
דהלוה לא עכב דמן הזמן ואילך
מסתמא לא יאלץ עוד הפירות :

ד נשאר לנו עדין דבר וכו' .
מה שכתב בדפוס
שלפנינו אביי אמר הו"א ובלא זמנו
קס פירא הוי וכו' . ודאי הוא שבוש
גמור דבהמקבל ד'ק ע מוכח בהדיא
דלא בזמנו מודה אביי דקרא הוי
הלכך דרי' להגיה בלשון רבינו הו"א
וזמנו קס וכו' : ומ"ש אבל גוף
האילנות טניהם אסורים משו' רבית
וכו' . הוא כשעת הרמב"ם בפ' ז'
דשכירות דסבר דטעם אסו' טניהם
הוא משו' רבית אבל הראב"ד השיג
ואמר אין כאן רבי אלא המלוה אסור
משום דקא כליא קרנא והלוה אסור
משום דמשתעבדי למלו' ע"כ וכתב
ה"ה ופי' דברי רבינו שהמלוה אסור
באילנות מפני שאם הוא אוכל הקרו'
נמצא שהפירו' שאכל עד פתח הים
בשכר מעותיו אבל הלוה ל"ע היאך
יש

או לא והשיב דע כי מקומות יש בפרצלוניא ובספר שבוין לפדות' אחר שנה או אחר הזמן שיפסקו ביניהם אבל בנכונא אין כופין לא בבי' ולא בשד'
ובמשכון אחר לא שמעתי מנהג ולפי החל' מל' יום ואילך מוכר בכ"ד שלא נחלקי חכמי' על רשב"ג אלא בעני' שצד' תור' אבל באחר לא נחקקו ובמשכון'
קרקע במקו' שאין מנהג הולכי' אחר מנהג הגוי' והם נהגו שאם לא התנה בשע' הלוא' אינו יכול לכופו לפדותו וכן אני אומר בכל דבר שאין דינו מפורש אצלנו
ואין לנו בו מנהג ידוע שהולכין בו אחר מנהגו שלהם שקרוב דבר זה לדינא דמלכותא דינא והם דנין על פי המנהג' ע"כ ובמשכון של מטר טלין אף שכת
לוה בחיי פלוה ואחר כך מת מלוה יורשין נשבעין ונוטלין כמו שכתבנו למעל' בשם הר"ם זכ"ל בררנו כמו כן במשכון' קרקע מה יהיה דינה אם מת מלוה
בחיי לוה אם ידר כבר והוחזק במשכונתו או אם לא ידר כל זה בררנו בשער י"ד שהקדמנו : וכמו כן בררנו בשע' מ"ג אם משכון לו שדה ושטפה נהר או
בית ונפל אם גובה משאר נכסים וכן בררנו אם מכר משכונתו אחר שמשכנה לאדר ויש ללוה נכסים אחרים בני חורין :
ד נשאר לנו עדין לברר משכונה שעשה לו מכרמו והזקין או מאילנו ויש מה דינו ועל זה נד' בפרק המקבל הו"ו גברא דמשכון פריד' לחבר' י'
י' שנין קש לה' שנין אביי אמ' הואיל ובלא זמנו קש פירא הו' ויאלצנו המלו' רבא אמ' אפי' הכי קרנ' הוי וילקח בו קרקע ותוא אוכל
פירות

יש בו מחסור רבית ויש לפרש שאם יאכל הקרן הל' ונריך להחזיר לו מעותיו למלוה וממנה שנתן הפירות כרביית המעות ועדין כ"ע עכ"ל משמע דכונתו ז"ל דאסור רבית אלל הלוה הוא כשנמנה שנתן למלוה פירות בשכר המעות ועבר על לא זשיך שהוא אזהרה ללוה • והדבר קשה אללי לומר כן בדעת

הרמב"ם ז"ל • דהא בהדיא כתב בפ' זמלוה דמשכנוי שדה ליכא חלל אבק רבית דוקא בבית וחצר איכא קלוה וא"כ הכא דמירי בממשכן פרדס לאפי' יאכל פירותיו באסור אין כאן חלל רבית דרבנו היאך אפשר ליעבור הלוה בלא ללא חשיך ללא שייך חלל בדאורייתא וחכמים לא הטילו סוס אסור על רבית על הלוה • וכבר דקדק הראש כן בפ' הרבית מההיא דרב עילום דאמר רבא עליה גברא רבא הוא ואסור' לאכסי לא הוה ספיולא קאמר ולא עביד אסורא וכו' וליכא אסור' ללוה חלל משום ולפני עור וכו' • אבל אסור של רבית לא מצינו איברא דמניין לדחוקי דהכונה שכתב כלל הקרן אין כאן משכנתא ונשאר המעות כאלו הו' הלוה גרילא בלי משכנתא והפירו' שאלל בשביל המעו' ולכן היה הלוה באסור • וזה אינינו סוה :

אמנם אעקרא למלתא קשה לי כי לא יכלתי לנייר היאך אפשר דבהך משכנתא תהיה חכיל' הפירו' באסור רבית אם יאכל גוף האילנות ואי לאו לאי' דבאיו משכנתא עסקין אי במשכנתא דאסורא המותר' כדכתב רש"י ז"ל לשטת הרמב"ם ז"ל הוא נכיתה ורש"י ז"ל במשלים שני' מפקא בלא כסף • א"כ נמצא שכל זמן שאוכל הפירות הוא אוכל' בחור' שכיפות בשביל אותה הנכיתה שמכיל' בכל שנה ושנה או בחלק מהקרן ולא בתורת רבית • והשתא אי נמי שמיט ללוה ואכיל גוף האילנות שיכשו היאך נאמר שנמנה שהפירות שאכל עד עכשו היו בשכר מעותיו • הא ודאי ליתא שהרי עכ"פ הוא מוכה מכל הזמן שאכל כפי מה שהתנו בנכיתה' ומה שאכל אכל בהיותו פור' שכירותו ולא בשכר מעותיו • וכשילטוך הלוה להחזיר מעותיו למלוה • פשיטא שלא יחייבהו להחזיר כל דמי ההלוה' חלל כפי מה שנשאר עוד מהשנים • ועל

שעור זה שיחזיר אינו נותן לו סוס פירות לא עכשו ולא לשעבר ואין כאן חלל אסור שמזיק שגבדו של מלוה שעדין היה לו לאכול פירות אם ימכרו • ואי איירי במשכנתא בלא נכיתה דהרמב"ם ז"ל אסורה מדרבנן כל שאינה בבית או חצר וכיוצא היכא דעבר ועסה כן • א"כ מאי איירא דכי אכל כל האילנות אמרינן דיש אסור רבית משום דנמנה שהפירות שאכל עד עתה היו בשכר מעותיו • הא בלאו הכי היה שם אסור רבית ובשכר מעותיו היה אוכל כיון דהוי בלא נכיתה • וגם היאך יתיר לבתחלה ששמיטתו העלים יאכל פירותיו עד סוף זמן המשכונא • הרי אכילה זו אסורה בלי נכו' • כל זה יראה חמור לשטת ה"ה ז"ל • ואם על כל חלה אמר שעדין כ"ע : עדין דבריו ז"ל כ"ע דאיהו לא כתב כן חלל על חלוקת הלוה חלל לגבי מלוה נחא ליה שפיר • דאם הוא אוכל הקרן • נמנה אכילת הפירות למפרע בשכר מעותיו • ואף על זה איכא למשדי נרגא דכי היכי דכי אכל הלוה הקרן קאמר שיטריך להחזיר מעותיו למלוה • ה"ה אית לן למימר דכי אכל המלוה הקרן ודאי צריך לעשות חשבון עם הלוה מה ששם גוף אלו האילנות וכל מה שישו יותר ממה שהיה המלוה נושה בלוה אחר נכו' הפירות שכתב אכל יחזירם ללוה ולא יהיה כאן רבית • וכ"ש אם לא יגיע שווי האילנות למס שישאר מדמי ההלוה אחרי גרעון מה שצריך לנכות מפני הפירות שאכל כפי תנאים דפשיטא שלא ימנה בזה אפילו רבית :

חלק ששי א והיבא למשכן לו שדה וכו' • עיין מה שכתוב בזה בשער ס"א סימן ז' בס"ד • וכתב הרשב"ם סי' שמ"ג דהאי שטרא דשנין מתמנה למלוה אומר שלש ולוה אומר שתי' איירי דנראה לב' דקודם טענתא או דנפק עליה קלא דמשכנתא' אחא לידיה או

סי' עלים בדבר • דאי לאו הכי היה המלוה נאמן לומר שלש שנים ואפילו בלא טעמא למלתא דעבידא לגלויי :

ב וכן משכון לו בית או שדה וכו' • כתב הרב ז"ל בס"י סי' ק"נ וז"ל ודוקא שאין שם עדים שממשיכנת או מושכנת היא בידו וגם בעל הקרק' לא מיחה שהרי השוכר או המלוה יכול לומר לקוחה היא בידו • הא לאו הכי אינו נאמן שהרי נאמנותו אינו חלל מדין מגו ואם אין שם מגו בעל נאמנותו • וכתב כ"י שכן כתב הרב • ושהרשב"א חולק עכ"ל • והדבר חמור מה שייכות יש לדברי הרב הנמקי ז"ל במחלקת הרב' והרשב"א ז"ל • לפ"ז נמצא הרשב"א ז"ל חולק עם דברי ה"ה ז"ל • וכי אפשר שישכור הרשב"א ז"ל דאפי' בדאיכא עדים על המשכונ' או איזה ענין אחר שמבטל המגו שיהיה זה נאמנה ודאי לא עלה על לב שהרי בההיא דלעיל דמלו' אומר שלש ולוה אומר שתי' אמר רב יהודה גופיה קרק' בתוקף בעליה עומד ולא אמר כי הכא נאמן מלוה במגו דלקוחה כיון דאכלה ג' שנים • והיינו ודאי משו' דכבר יכל השטר קודם תביעת' וגודע שהיה ממושכן • ואם כן היאך יאמר בהא דחמש שנים שיהיה נאמן אפי' ש' עדי משכונא דמה לי שגודע ע"י השט' או ע"י העדים חלל ודאי פשיטא דבדברי ה"ה ז"ל ליכא מאן דפליג • אבל מחלקת הרב' והרשב"א ז"ל שהביא הרב הנמקי ז"ל הוא ענין אחר שדלש הרב' דאפי' ידענו שכבר דר בה ג' שנים לאחר זמן המשכונה אינו נאמן לכל שירש דרשו' אין לו חזקה וכו' • ואהא פליג הרשב"א ז"ל ואמר דאם החזיק בה ג' שנים אחר עבור זמן המשכונא הויה חזקה וכו' • ופשיטא דבמה שהחזיק ג' שנים בזמן המשכונא אין חללו שום חזקה ולא מגו כשים ששעדי משכונ' • ויש לטור ז"ל בזה דברים מגומגמים אללי וז"ל וכתב ה"ה יונה ז"ל דלא הוי מגו להויה לפי שכבר זכה בקרקע לפי טענתו משעה שירד בה והחזיק בה לחמש שנין בתוקף דנעל גר ופרץ ואפי' למאן דפליג בפרק המקבל גבי מלוה אומר חמש ולוה אומר ג' היינו בשטר דריעא

חלק ששי

א ודיבא דמשכן לו שדה או ביתו לזמן ירוע שלא יוכל לבטל לפדותו מידו עד אותו זמן ואין בתיב בשטר כי אם שנים בחם ויש מחלקת ביניהם מלוה אומ' שרש שנים היו ובעל הקרקע אומר שתי שנים מי מהן נאמן הכא ודאי כשיבואו לדין בתחלת שנה שלישית פשיטא דבעל הקרקע מהימן דקרק' בחזק' בעליה עומד' והוא נקרא מוחזק ועל המלוה לברר שכן הוא בדבריו אבל אם קדם חמלוה ואכל פירות אותה שנה שלישית קי"ל בהא ברב כהנא דאמר בפרק המקבל פירות בחזקת אובליהן עומדים עד שיבא בעל הקרקע ראיה • ובגמ' מקשין והא קי"ל בענין שוכר בית מחברו בשני' עשר וזוהי לשנה ברכ נחמן דאמר קרקע ב' זקת בעליה עומדת ומשנין החב' דאו מדתא דעבידא לאגלווי וכו' מלתא בדאיתא התם :

ב וכן משכן לו בית או שדה וטען המלוה עד ה' שנים קבעת עמי זמן שלא תפדה איתן מידי ואוכל פירותיו ולוה אומר עד ג' וכו' עברו השלש שנין והא דין מעותין והסתלק ממנה • וכבש המלוה שטר המושכן וטען ששטר המשכון שהיה לו נאבד מסגו בזה קי"מא לן ברב יהודה דאמר בפרק המקבל שהמלוה נאמן אף על גב דפבירא ליה בעלמא קרקע בחזקת בעליה עומדת הבא מלוה מהימן משום מגו דאי בעי הוה אמר לקוח הוא שהרי החזיק בה שרש שנים בן פסק הר"ף ז"ל בתלבות והר"מ ז"ל פסק כטובן :

ג ויש לברר החזיק בקרקע חברו ואוכל פירותיו וטען מחזיק כי במשכונא ירד בו והיה לו שטר מק' דינרין שהלוה עליו ונאבד ממנו ולוה טען שלא הלוה לו עליו בי אם חמשים ד נרים מי מהם נאמן ונראה שאם ר"א החזיק בו המלוה שני חזקה הלוה נאמן בקרקע בחזקת בעליה עומדת וא"ע פ שירד בו ועומד בתוכו משתבע לוה כדן שאר מורה מקצת ושקיל ולא דמי למשכנתא דמטלט' דמשתבע מאן דחפ"ס לה בידה ושקיל דהתם חפ"סיה מהניא לה וכמאן דנקיט שטרא בידה דאמי דהא איכא ביה דין מגו דיכיל ל' מימר לקוח הוא בידו ומהימן כי אמר במשכון תפיסנא ליה מהימן אבל קרקע כיון דלא החזיק בו שני חזקה ולת ביה מגו כל היכא דאיתיה ברשותי' דמאריה איתיה חלוקה משתב' כדן מורה מקצת ופרע ליה ג' דאורי ליה ושקיל קרקע דיליה אבל אם החזיק בו ג' שנים איכא מ"ד דמהימן בלא שבו' ולר דן מהימן ובשבו' כיון דאי טעין לקוח הוא בידו משתבע היסת הכא נמי משתבע היסת דלא אמרינן מגו לאפטורי משביעה ולפיכך נשבע המלוה היסת דלא דאמי לשאר משכון כדאיתא בעובדא דרבה בר שרשום שכתבנו

טענתיה דכיון דלגוביינא קאי מזהר זהיר ביה ולא כשים ליה לפיכך אם טען היה לו שטר משכונא ואבד אינו נאמן לפי שהמלוה נזהר בשטר המשכונא עד שיכלו ימי המשכונא שצריך לו לראיה שממשיכנת בידו כיון שאינו בא להחזיק בגוף הקרקע • אבל בלא שטר לייכא רעותא בטענת המלוה נאמן במגו ורב אלפס פסק דאפי' אם טען המלוה שטר היה לו ואבד נאמן לומר שהוא לחמש שנים במגו לקוח הוא בידו וכן כתב • א"א הרא"ש ז"ל ע"כ משמע דהר"ף והראש פליגי ארבינו יונה ז"ל בפסק ההלכה ואיהו סבר דלית הלכתא כרב יהודה • ובענייני אס' לשון רבינו יונה ז"ל • אינו חלל כפי הסגנון שמצינו הטור ז"ל • אינו רואה הכרע לומר כן • דמאי דקאמר הלכך אם טוען היה לי שטר משכונא ואבד אינו נאמן וכו' • אינו דברי עצמו ז"ל שפוסק כן חלל הם נמשכין למאי דאמר מעקרא ואפי' למאן דפליג בו • והכונה דאפי' לרב עיורא ורב דביד דפליגי ארבי יהודה יינו דוקא בדאיכא שטר משו' דריעא טענתיה ולפיכך סבר דכשעוין שטר משכונ' היה לו ואבד אינו נאמן דאין סהדי שהוא שומרו וכו' • אבל בלא שטר לייכא רעותא בטענתיה מורו דנאמן במגו • וכל זה לרעותא דמילתא דלכולי עלמא יהיה הדין כך • ולעולם לדין אפי' בשטר יועיל המגו כסדרת רבי יהודה ואם מה שכתב מעקרא הסור ז"ל ואין לו שטר נאמן במגו דלקוח וכו' • הם דברי רבינו יונה ז"ל דמינייהו משמע שכך היה סברתו • לא יבא על נכון מה שאמר אחר זה וכת' הר' ז"ל וכו' דמשמע דמכאן ואילך מתחילין דברי רבינו יונה ז"ל :

ג ויש לברר החזיק בקרקע וכו' • דברי רבינו ז"ל מתמיהין אללי במאי דמסיק ולדין מהימן בשבועה וכו' • עד דלא אמרי' מגו לאפטורי משבועה ולפיכך נשבע המלוה היסת וכו' דמה ענין לזה בדין מגו לאפטורי משבועה

הא לאו הכי אינו נאמן שהרי נאמנותו אינו חלל מדין מגו ואם אין שם מגו בעל נאמנותו • וכתב כ"י שכן כתב הרב • ושהרשב"א חולק עכ"ל • והדבר חמור מה שייכות יש לדברי הרב הנמקי ז"ל במחלקת הרב' והרשב"א ז"ל • לפ"ז נמצא הרשב"א ז"ל חולק עם דברי ה"ה ז"ל • וכי אפשר שישכור הרשב"א ז"ל דאפי' בדאיכא עדים על המשכונ' או איזה ענין אחר שמבטל המגו שיהיה זה נאמנה ודאי לא עלה על לב שהרי בההיא דלעיל דמלו' אומר שלש ולוה אומר שתי' אמר רב יהודה גופיה קרק' בתוקף בעליה עומד ולא אמר כי הכא נאמן מלוה במגו דלקוחה כיון דאכלה ג' שנים • והיינו ודאי משו' דכבר יכל השטר קודם תביעת' וגודע שהיה ממושכן • ואם כן היאך יאמר בהא דחמש שנים שיהיה נאמן אפי' ש' עדי משכונא דמה לי שגודע ע"י השט' או ע"י העדים חלל ודאי פשיטא דבדברי ה"ה ז"ל ליכא מאן דפליג • אבל מחלקת הרב' והרשב"א ז"ל שהביא הרב הנמקי ז"ל הוא ענין אחר שדלש הרב' דאפי' ידענו שכבר דר בה ג' שנים לאחר זמן המשכונה אינו נאמן לכל שירש דרשו' אין לו חזקה וכו' • ואהא פליג הרשב"א ז"ל ואמר דאם החזיק בה ג' שנים אחר עבור זמן המשכונא הויה חזקה וכו' • ופשיטא דבמה שהחזיק ג' שנים בזמן המשכונא אין חללו שום חזקה ולא מגו כשים ששעדי משכונ' • ויש לטור ז"ל בזה דברים מגומגמים אללי וז"ל וכתב ה"ה יונה ז"ל דלא הוי מגו להויה לפי שכבר זכה בקרקע לפי טענתו משעה שירד בה והחזיק בה לחמש שנין בתוקף דנעל גר ופרץ ואפי' למאן דפליג בפרק המקבל גבי מלוה אומר חמש ולוה אומר ג' היינו בשטר דריעא

הא לאו הכי אינו נאמן שהרי נאמנותו אינו חלל מדין מגו ואם אין שם מגו בעל נאמנותו • וכתב כ"י שכן כתב הרב • ושהרשב"א חולק עכ"ל • והדבר חמור מה שייכות יש לדברי הרב הנמקי ז"ל במחלקת הרב' והרשב"א ז"ל • לפ"ז נמצא הרשב"א ז"ל חולק עם דברי ה"ה ז"ל • וכי אפשר שישכור הרשב"א ז"ל דאפי' בדאיכא עדים על המשכונ' או איזה ענין אחר שמבטל המגו שיהיה זה נאמנה ודאי לא עלה על לב שהרי בההיא דלעיל דמלו' אומר שלש ולוה אומר שתי' אמר רב יהודה גופיה קרק' בתוקף בעליה עומד ולא אמר כי הכא נאמן מלוה במגו דלקוחה כיון דאכלה ג' שנים • והיינו ודאי משו' דכבר יכל השטר קודם תביעת' וגודע שהיה ממושכן • ואם כן היאך יאמר בהא דחמש שנים שיהיה נאמן אפי' ש' עדי משכונא דמה לי שגודע ע"י השט' או ע"י העדים חלל ודאי פשיטא דבדברי ה"ה ז"ל ליכא מאן דפליג • אבל מחלקת הרב' והרשב"א ז"ל שהביא הרב הנמקי ז"ל הוא ענין אחר שדלש הרב' דאפי' ידענו שכבר דר בה ג' שנים לאחר זמן המשכונה אינו נאמן לכל שירש דרשו' אין לו חזקה וכו' • ואהא פליג הרשב"א ז"ל ואמר דאם החזיק בה ג' שנים אחר עבור זמן המשכונא הויה חזקה וכו' • ופשיטא דבמה שהחזיק ג' שנים בזמן המשכונא אין חללו שום חזקה ולא מגו כשים ששעדי משכונ' • ויש לטור ז"ל בזה דברים מגומגמים אללי וז"ל וכתב ה"ה יונה ז"ל דלא הוי מגו להויה לפי שכבר זכה בקרקע לפי טענתו משעה שירד בה והחזיק בה לחמש שנין בתוקף דנעל גר ופרץ ואפי' למאן דפליג בפרק המקבל גבי מלוה אומר חמש ולוה אומר ג' היינו בשטר דריעא

טענתיה דכיון דלגוביינא קאי מזהר זהיר ביה ולא כשים ליה לפיכך אם טען היה לו שטר משכונא ואבד אינו נאמן לפי שהמלוה נזהר בשטר המשכונא עד שיכלו ימי המשכונא שצריך לו לראיה שממשיכנת בידו כיון שאינו בא להחזיק בגוף הקרקע • אבל בלא שטר לייכא רעותא בטענת המלוה נאמן במגו ורב אלפס פסק דאפי' אם טען המלוה שטר היה לו ואבד נאמן לומר שהוא לחמש שנים במגו לקוח הוא בידו וכן כתב • א"א הרא"ש ז"ל ע"כ משמע דהר"ף והראש פליגי ארבינו יונה ז"ל בפסק ההלכה ואיהו סבר דלית הלכתא כרב יהודה • ובענייני אס' לשון רבינו יונה ז"ל • אינו חלל כפי הסגנון שמצינו הטור ז"ל • אינו רואה הכרע לומר כן • דמאי דקאמר הלכך אם טוען היה לי שטר משכונא ואבד אינו נאמן וכו' • אינו דברי עצמו ז"ל שפוסק כן חלל הם נמשכין למאי דאמר מעקרא ואפי' למאן דפליג בו • והכונה דאפי' לרב עיורא ורב דביד דפליגי ארבי יהודה יינו דוקא בדאיכא שטר משו' דריעא טענתיה ולפיכך סבר דכשעוין שטר משכונ' היה לו ואבד אינו נאמן דאין סהדי שהוא שומרו וכו' • אבל בלא שטר לייכא רעותא בטענתיה מורו דנאמן במגו • וכל זה לרעותא דמילתא דלכולי עלמא יהיה הדין כך • ולעולם לדין אפי' בשטר יועיל המגו כסדרת רבי יהודה ואם מה שכתב מעקרא הסור ז"ל ואין לו שטר נאמן במגו דלקוח וכו' • הם דברי רבינו יונה ז"ל דמינייהו משמע שכך היה סברתו • לא יבא על נכון מה שאמר אחר זה וכת' הר' ז"ל וכו' דמשמע דמכאן ואילך מתחילין דברי רבינו יונה ז"ל :

משכונה ללא נאמר זה אלא כשהטענה האחרת של המגו ספיה יכול לטעון פוטרתו משכונה כהא פליגי אי השתא נמי בהך דטעין יפטר בלא שבוטע מגו דאי כפי הוה טעין טענה אחרת שהיה פטור משכונה • אבל כאן דאי נמי טעין לקוח הוא בידו • לא מפטר בלא שבוטע היסח • פשיטא דהשתא נמי דטעין שהיה ממוסכן במנה לא סגי בלא אותה שבוטע • ואפי' מאן דסבר דעלמא דאמרין מגו לאפפורי משכונה • מודה הכא דמשכונה היסח • ואולי יס' כאן איזה טעות ופיין ריש"ח"ב :

חלק ז

א והיבא שתפס מחברו כלים וכו' סוגיא דכל הנשבעין היא דף מ"ו והדין הראשון שכתב רבינו דמי שחטף בפני עדים לא מהניא ליה שום טענה ונריך להחזיר וכו' • הוא מוסכם והר"מ ז"ל בפ"ד דגזלה כתבו בנכנס לביתו לטעון זה הו' כחטף מידו וז"ל ראוהו עדים שנכנס לחוך ביתו וכתבו שלא בפני בעל הבית ונפל מפס כלים אע"פ שהוציאם מגוליו אם טען ואמר דרך גזל לקח והלה אומר כרשותך באתי והלה מוכרח לי לא נחתם לי או בחוב שיש לי אללך חפצתים אינו נאמן בכל הנכנס בבית חברו שלא בפניו ונפל כלים משם והוציאם בפני עדים ה"ז פחוקת גזלן לפיכך מחזיר את הכלי לבעל הבית ואין כאן שבוטע שהרי העדים ראוהו גזל ואחר שיתחזר יחזור ויתבע את צ"ה בכל מה שיטעון והדין ביניהם ע"כ • ואמרו אין כאן שבוטע יראה שהכונה על בעל הבית לאין שייך בזה אלא שבוטע התקנה :

ואיבא למידק למה תלה הטעם שהעדים ראו מה גזל • הא דלוי אין מקום כאן לטענה זו כלל שהרי אין שום מחלוקת ביניהם בפני הכלים עצמם כלל דהנכנס עלמנו מודה כמה כלים נטל כחו מחזיר צ"ה • ואין הטענה ביניהם אלא על סבת הנטילה שזה אומר בחזרת מוכר או מתנה או על חוב לקחתיו וזה אומר לא כי אלא בגולה • ואם כן על מה יטען צ"ה

מחקנה המשנה • אם על הכלים ומנינם אין הנכנס כופר • ואם על המכיר או החוב להפטר • לא על זה חקנו שבוטע והעדים אינם מפלים או מורידים בזה כלל • וכבר באר דעל הטענה חוזר ותובע את בעל הבית • ואז ודאי לא ימלט משכונה היסח להפטר • ושמא נדחוק כיון דלא אמר בקטור מחזיר את הכלים לבעל הבית בלא שבוטע • אולי חוזר על הנכנס • והכונה שאין מקום שבוטע לזה שנכנס להאמינו כמה טעון שהרי יס' כאן עדים שראו מה שגזל וליכא שום מגו • דאלו לא ראו עדים כבר היה מקום לטיות נאמן בשבוטע מטעם איזה מגו :

ב וכן אם אמר בפני עדים וכו' • מהשתן דין גזלן לנכנס לחוך ביתו למשכנו • היא סברת הרמב"ם ז"ל בסוף פרק ג' דגזלה : והראב"ד ז"ל השיגו וכתב לא מחזירא הא מלתא אע"פ שאמרה המשנה הגזל כיד דהו' מעידים אותו שנכנס לחוך ביתו למשכנו שלא ברשות וכו' • התם הוא דאשתכח דלא הו' חייב • ועוד הרי פירש הר"ז ז"ל לפי שאין מקבלים שבוטע להכפיש את העדים אבל משום פסול גזלנות לא מהפכין ליה • וגבי נכסא נמי אמרי' ליטעב הא מודה עכ"ל :

ולא ידעתי מה ראה מיייתי מהרב ז"ל דזהדיא כח ג"כ סברת הרמב"ם ז"ל דשער הראשון וזה לשונו כגון שהעדים מעידים אותו שנכנס למשכן את חברו וכו' • עד ומפני מה אין חברו נשבע שלא נטל כלום מביתו של חברו ונפטר • חלא מפני שהוא גזלן • ועוד שאין מקבלין שבוטע להכפיש את העדים וכו' • הרי באר דדין גזלן יס' לו : ומה שהביא מוסכא דאמרין הא מודה • במוסכא דין כמוב כיון דאמר מחטף חטפי הוה ליה כגזלן • ואף לפי מוסחתו ז"ל מאן לימא לן דמאי דאמר לדידי שטפי היינו למשכנו

שכתבנו בשער י"ד דשקיל מאה דקא תבע והיל כמלת' דרב יהודה דלעיל • והר"ב בעל העטור פסק על דרך אחרת ואנו אין לו אלא מה שכתבנו :

חלק ז

א והיבא שתפס מחברו כליו בפני עדים ויש מחלוקת עליו משניהם שהתופס אומר אחפסנו בחובי שאתה חייב לי ובעל הכלים אומר איני חייב לך כלום והכלי גזול הוא ביד אימתי נאמן התופס לומר בחוב שאתה חייב לי אני תופסו • וזה נחלק לענינים רבים ובמו שחלקן בשער' שחבר הרי"ף ז"ל בפרק בר הנשבעין על משנת הגזל כיצד כי בכל מקום שאינו נאמן בחפצתו לומר לקוח הוא בך אינו נאמן לומר בחובי אני תופסו • ומהם כללתי דרכים אלו דע ביהחוטף בפני עדים ברי מחתת ידי חברו וטען תפסתיו ובחובי תפסתיו ובעל הכלי אינו מודה לו בכך הרי אין תפסתו בלוי ונכסא דרכי אבא מוכח בן דקאמר לישלם ליבא תרי סהרי אלמא דאי איבא תרי סהרי אי אמר דדירה חטף דא מהימן אלא מחזיר לו כליו וחזר ותבע התופס בעל הכלי מה שטען במנו והדין ביניהם וכן אם חטפן בעד אחר ואמר אין חטפתי ובחובי חטפתי ה"ל מחזיר שבוטע ואינו יכול לישבע • ומחזיר הכלי וחזר הדין ביניהם בעובדא דנסבא :

ב וכן אם אמר בפני עדים הריני נכנס לביתו של פלוני למשכנו על חוב שיש לי עליו • ונמצא שהוא כגזלן כיון שנכנס לחובי שנאמר בחוף תעמוד ובפני עדים נכנס לבית וראוהו בשעת בניסתו שלא היו כלים תחת כנפיו ודא וזהו שיצא וכלים תחת כנפיו וחוליקן לביתו ותבעו בעל הבית בהן ואמר לו הן לי כלי שנטלת • והוא אומר באמת נטלתי בך וכן כלים ובפשעין חובי תפסתם הרי זה מחזירן לבעל הבית בדאיתא בשבועות שחקנת חכמים היא שהגזל ישבע ויטול • וכן אם טען הגזלן שנכנס ולא נטל כלום או שטען לא נטלתי אלא כלי אחד והגזלן טען שנים היו כיון שהעדים מעידים עליו שנטל • ואין סהרי דכל מאי דאיתיה ברשותיה דאיניש דיליה הוה ונמצא שהוא גזלן ולפיכך ביון שאין כאן טענה מגו לא מהימניה ליה ותקנו שישבע הגזלן שאין לו חוב עליו ושנטל במנו כן וכך ומחזיר לו את כדיו • וכתב הר"ם ז"ל כדא' כטענו ברבר שהוא אסור בו או שאמור שפסקידן אצלו ובדברים שאיפשר שינטלו תחת כנפיו כמו שהעידו ע"פ ולמטה נפרש אם יצטרך ראוה בזה שחטף בפני עדים אם לא :

חלק ח

א אם ראוהו עדים שנכנס לביתו של חברו ואמר שימשכנהו בחוב שהוא חייב לו ויצא ולא ראוהו בשעה שיצא או יצא ולא ראו כלים תחת כנפיו והלה אומר הן לי כלי שנטלת • והוא אומר לא נטלתי כלום אינו נשבע ונטל • ואע"פ שראוהו שנכנס לטול כיון שלא ראוהו בשנטל ישבע היסח שלא נטל כלום ויפטר דעביר איניש דגזים ולא עביר • וכן אם טען כן נטלתי ובחובי נטלתי • נאמן בכנו שהיה יכול לומר לא נטלתי • ובשם שנשבע היסח אלו טען כך עכשיו נמי נאמן בהיסח • ואיבא דפליג

ב ח"ג סי' ס"ט ראה ליישב דכונת החוס' היא דבשלמא אי נימא דרב נחמן איירי אפי' במוחזק לכך ניחא דאיצטריך להאי טעמא וליכא מגו דכיון דהוא מוחזק לכך הו' מגו במקום חזקה • אבל לפי מה שפי' ברוקח דוקא בפסח אדם אכל במוחזק לכך לא • איכא לאקסווי דאמאי איצטריך רב נחמן לטעמא דעביר איניש דגזי' ולא עביר בלאו הכי יס' לנו להאמינו במגו ונכחלת' הקושיא שהקשה מוהר"ר ז"ל לב' וכל מה שכתבתי הס דברים פשוטים • זו כונת דבריו ז"ל • ואחר המחילה הראו' הכא איכא תרי מיני חזקה אחת כוללת וא' פרטית • הפרטית היא לאדם זה שהוחזק בכך • והא' כללית בעלמא דמסתמא כל אדם עביר מאי דגזים • וחזקה זו הכללית אארו לנו דגמ' דליחא משום דעביר איניש דגזים ולא עביר • ונהי דאמרין דהכא מיירי בסתם אדם • והוא דעלמא אינו מוחזק בכך בפרטות • מ"מ אי לא דאמרין דעביר איניש דגזים ולא עביר • אלא שבקינן כדאמ' דעלמא דמסתמא כי גזים עביר • א"כ לא שייך חו' מגו • דהוי כמנו במקום עדים וא"כ איצטריכין לטעמא דגמרא וכקושיית מוהר"ר ז"ל • ועכ"פ אין מגו זה טוב דלא ניחא ליה לאב' לטעון לקחתי דחייש שלא יאמינוהו כיון דכבר אמר חתלה דרך הגזמה דבעי למקטילה באלמוח האידן יחזיר אה"כ לקנותו בדמים דאזיל לאידך גיסא הלכך ניחא ליה לכפור ולטעון דלא קטליה :

והחיסא דנראה דהבין ז"ל דטעמ' דגזים גלא עביר רב נחמן גופי' אמרו ושהחו' מקשו לרב נחמן דלא איצטריך להאי טעמא ומשגת הגמ' לא משמע הכי דקאמר אלמא עביר איניש וכו' • מ דקאמר אלמא יראה דסתם גמרא קאמר הכי להוציא קושייתו • ותהיה כונת החוס' על המקשן מנא ליה דטעמא דקיל' משום דעביר וכו' • כדי להקשות הא בלא הכי

בעבור חוב • אולי לדידי ממש הוא לומר שהנכסא עצמה היא בלוי שאחר גזלה ממנו • דהא לא מטבס הוא • ומי' הכי איצטריכין לטעמא דהא מודה : הרי זה מחזירן לבעל הבית כדאיתא בשבועות וכו' • משמע דחקנת המשנה שיפסד הגזל שייפסד בענין זה • והוא היסח דהא ליכא שום הכחשה בין הגזלן והגזלן בענין הכלים ומנינם שהרי הוא מודה שנטל הכלים תמם שהגזלן אומר • אלא שאומר שנטלם בחובו • ואיך אם כן ישבע בעל הבית כמה שאין האחר מכחש • ולומר שיפסד שאין לו חוב עליו • זה אינו להפטר לא מחקנה שבוטע המשנה • אלא יהיה הדין ביניהם על החוב אחר החזרת הכלים וישבע היסח מחקנה רב נחמן כדלעיל • ומה שכתב דדין דאחר זה ותקנו שיפסד הגזלן שאין לו חוב עליו ונטל ממנו כך כך וכו' דבר פשוט הוא דע"י גלגול קאמר שיפסד על החוב שלא להרבות בשבועות :

חלק ח

א אם ראוהו עדים וכו' • אמרנו דנגזל כידה הו' מעידין אותו שנכנס לביתו למשכנו שלא ברשות וכו' • אקשינן בגמרא למשכנו ודילמא לא משכנו מילא אמר רב נחמן האי מאן דנקט נרגא צידה ואמר איזיל ואיקטליה לדקלא דפלגיא ואשתכח דשקיל ושדי לא אמרינן דהוא קטליה אלמא עביר איניש דגזים ולא עביר הכא נמי אימא גזים • ולא עביר • אימא ומשכנו וליקטו מאי משכנו אמר רבא דר בר מנא אמר ר' יוחנן דטענו כלים הנטלין תחת כנפיו • וכתבו החוס' עביר איניש דגזים ולא עביר פי' ברוקח דוקא • בסתם אדם אכל במוחזק לכך לא • וא"ת בלאו הכי מהימן במגו דאי כפי אמר דזכנס מיניה דמהימן כדאמרן בח"ה האי מאן דנקט מגללא ותובילה צידה וכו' עד ז"ל דסתם איירי בלקיטת פירו' וכו' • והקשה ה"ה • והריב"ז ז"ל בחדושי שבועות שלו ח"כ דמאי מקסוהא אי לאו טעמא דעביר איניש דגזים ולא עביר הו' מגו במקו' עדים וה"ה מוהר"ר ז"ל זלה"ה

גדולי ספר שער מש חלק חטי יא דחומות תרומה לט

הכי איכא מגו ונימא דטעמא דרב נחמן משום מגו ולא חקשי מידי : ואי תימא דלעז הרוקח ז"ל מאי דוקחין לומר במתני' אימא משכנו ולא דוקחיה בכלים הנפלים וכו' . לוקמה בדוקחין לכך . הא לא קשי' דאי בדוקחין איירי אמאי קמ' היו משידי' שכלם לכיתו למשכנו דמשמע

דפליג ואמר דנשבע בנקיטת חפץ דכיון שנטל ואינו נשבע על המשכון שישאר בידו כי אם על המטות שלוקח נשבע בנקיטת חפץ ויטול : וכן הטוען את חברו שנכנס לביהו בלא עדים והוציא משם כלים והוא אומר דרך משכון לקחתים בחוב שיש לי אצלך ובעל הבלי אינו מודה לו אע"פ שהודה שמשכנו שלא בעדים הואיל ואין שם עדים שיעידו בדבריו הרי זה נשבע וגובה חובו מן המשכון שהפה שאמר הוא הפה שהחיר ונשבע בנקיטת חפץ ונטל בן פסק הר"ם ז"ל :

חלק ט

א מי שנכנס לרשות חברו לפני חבריו ויצא וכלים טמונים לו תחת בנפיו והעדים רואין אותו ולאחר זמן רביעו בעל הבית ואמר לו החזיר לי כלים שהשאלתיך והרי עדים . והוא אומר לקוחין הן בידו או שאמר אתה מפרתם לי בחובי דרך משכון אינו נאמן . ובדאמר רב יהודה ראהו שהטמין כלים תחת בנפיו ויצא ואמר לקוחין בידו הן אינו נאמן וכן נמי אם יטעון במשכון הן בידו אינו נאמן דבשם שאינו נאמן על לקוחין הן בידו כך אינו נאמן לומר במשכנוי תפסתים ונשבע בעל הבית היסת להבטיח דברי התופס ומחזיר לו כליו ואמר דין עלה דהא מילתא דרב יהודי ולא אמרן אלא כב"ה שאינו עשוי למכור את כליו אבל כ"ה שעשוי למכור את כליו נאמן ולא אמרן אלא באיניש דלא צניע אבל איניש דצניע חייבו אמרנו ובאיניש דצניע נמי לא אמרן אלא בדברים שדרבן דרמין אבל דברים שאין דרבן להטמין אינו נאמן . ול"א אלא זה אומר שאולין וזה אומר לקוחין אבל גמבין לא אחזקי איניש בגמבי לא מחזקי דבבוליהו לא אמרן אלא בדברים שאין עשויין להשאיל ולהשכיר אבל דברי' שעשויין להשאיל ולהשכיר אינו נאמן דשלח רב חונא בר אבין דברים העשויין להשאיל ולהשכיר ואמר לקוחין הן בידו אינו נאמן ואת היא גורסת דהיי"ל וכן פירשה בשער' של פירוש ולא אמרן שאינו נאמן חזקן במענותיו אחר שהטמינו תחת בנפיו דרועא טענת' שלא הצניעו אלא לפיכך בהן . הני מילי באיניש דלא צניע ובעל הבית אינו עשוי למכור כליו ואותן כלים אין דרך בני האדם להצניע ואי שבע בעל הבית ויטול שאחר שהצניעו אדם כזה ודבריו אלו שאין דרבן להצניע דיע' טענתיה . ולפיכך אינו נאמן אבל אם כ"ה עשוי למכור את כליו אע"פ שאין זה הנוטל צניע ואותן כלים אין דרך בני אדם להטמין תחת בנפיו ואמר לקוחים הם בידו או בחובי תפסתים נאמן ולא אמרן שאינו נאמן דתופס בטענתו אלא בשמוען בעל הבלי שאול או נפקד הוא אחר אבל אם אמר באענתו גבתו במני נאמן התייבס לומר לקוח הוא בידו או בחובי תפסתיו . דרועא טענתיה דב"ה דאחזקי איניש בגמבי לא מחזקינן ואע"פ שאין כ"ה עשוי למכור את כליו ואותן כל' אין דרך בני אדם להצניע ואותו האיניש צניע ואף על פי שהטמין היה לנו לומר שאלו לא היה משקר לא היה מצניע א"ה מחזקי דאחזקי איניש בגמבי לא מחזקי' הוא בדברים שאין עשויין להשאיל ולהשכיר אבל אם אותן כלים שהוציא תחת בנפיו דרך בני אדם להשאיל ולהשכיר וזה אומר שאולין וזה אומר לקוחים או שאמר בחובי תפסת' אינו נאמן ואע"פ שדרך אותו בעל הבית למכור את כליו ואותן כלים אין דרך בני אדם להטמין ואותו האיניש צניע ואע"פ אינו נאמן דשלח רב חונא בר אבין דברים העשויין להשאיל ולהשכיר ואמר לקוחין הן בידו אינו נאמן . ורבא אפ"ק ונא דפרבלא וספרא דאגדתא מיהמי בדברים העשויין להשאיל ולהשכיר . וכפרק המקבל כתב הרב דלא דוקא בכלים הטמונים תחת בנפיו שאף הוציאן מגולין כיון שהן מדברים העשוי' להשאיל ולהשכיר ויש לו עדי' שהוא ידוע לו הרי הבלי בחזקת בעליו ובמקדאכא סהדי מחזירו לו . ואע"ג דאיבא רבויא דס"ל דלא אתמרא מלתא אלא בשחטמינלא סמכי' עליהו והנה חולק עליו תלמידו הר"ר יוסף הלוי ו' מגיש ז"ל בחילוק הגירסא ופסק שב"ה העשוי למכור את כליו אפי' בדברים העשויין להשאיל ולהשכיר נאמן התופס :

חלק עשירי

אם ראוהו עדים שיצא מבית חברו וכלים מגולין בידו והן מדברים שאין עשויין להשאיל ולהשכיר ואמר לקוחין הן בידו או בחובי תפסת' נאמן התייבס ול"ש כ"ה העשוי' למכור את כליו ל"ש אינו עשוי נאמן דאמר' אימר איצטרי' לזוזי חבין דרייק' טעמא דרב חונא שהטמין הא יצא ולא הטמין תחת בנפיו כיון שאינו מדברים העשויין להשאיל ולהשכיר ואמר לקוחין הן בידו נאמן . וכן נאמן לומר בחובי תפסת' דהא תנן אומן אין לו חזקה הא את' יש לו חזקה :

חלק אחד עשר

אם היה מוחזק ומפורט בגמבה וראוהו שהטמין כלים תחת בנפיו ויצא ואמר לקוחין הן בידו או בחובי תפסת' אם היה כ"ה שאינו עשוי למכור את כליו ואותן כלים אין דרך בני אדם להטמין ואין דרך אותו האיניש להצניע כלים שכירו אף על גב שזה אומר גמבין וזה אומר לקוחים או בחובי תפסתים אינו נאמן דרייקין טעמא דלא מחזקי איניש בגמבי

כה

כלל שלו . וכן בחובל וחבריו כלם בכפירה היא בעקר הדבר שהוא חובע ונמצא בזה נופל ממש כפי תביעתו מה שזה כופר ויזקק עליהם שם נשבעין ונוטלין . אבל כשהם משיב מכרתם לי נחמס לי או הם אללי במשכון י אינו כופר לגמרי עקר הדבר למודה הן שהיה שלו אלא שצא עליו בטענה מתודת' שאין ראוי להחזירו לו מטע' מכר או מחנה או עד שיחזיר לו חובו ולא יקרא ממש נשבע ונוטל אלא נשבע כדי שיחזירו לו מה שהן שלו מבלי שיוציאו ממנו כלום ממה שהאחר טוען . ולא יוכלל עס שאר הנשבעין ונוטלין . ואע"פ כן לא יפטר בהסת' בלבד דסוף סוף הוא מוציא בכלי מיד זה שהיה בידו ובתנאים זו יקרא נוסל בהשאלה . ומ"ה בעיא נקיטת חפץ . זה אפשר לדעתם ז"ל :

חלק י

א אם ראוהו עדים וכו' . טעמא דדילמא זוזי איצטריכו ליה נחמ' בהגוזל בחרת דק קט"ו אפי' במי שאינו עשוי למכור את כליו . ומאי דמסיק וכן נאמן לומר בחובי תפסתים דהא תנן אומן וכו' אין לפרשו ענין בפני עצמו ופרושה להוכיח דנאמן להפוס בחובו מההיא דאומן כהסיכי דהוכיח דנאמן לומר לקוח מלקאמי רב חונא שהטמין וכו' . לודאי מההיא דאומן לא משמע כלל ענין חוב דההיא חזקה לענין טענת לקוח היא : אבל הכונה באומרו וכן נאמן לומר בחובי תפסת' וכו' הוא נמשך למה שסיים לומר דנאמן בטענת לקוח כדוכות מליש' דרב חונא . על זה קאמר דכי היכי דיכול לטעון לקוח . הכי נמי נאמן לומר בחובי במנו דלקוח . ואין צורך לזה שום ראיה . ואח"כ קאמר חו דהא אומן וכו' לעקר דבריו דמבי' עוד ראיה דנאמן לומר לקוח מדתנן אומן אין לו חזקה ודייקין צינה הא אחר יש להחזקה . וכן נרשח הכנת הדברים מלשון הרי"ף ז"ל בשעריו שהביא סתי הראיות ולא הזכיר כלל ענין תפיסה בחוב :

חלק יא

א אם היה מוחזק וכו' הרי"ף ורבינו ז"ל לא פירשו בזה שנפרסם בגמבה אם ישבע בעל הבית ואי זו שבע' ישבע אלא אמרו כחס אינו נאמן וכן בשער השביעי בדברים העשויין להשאיל ולהשכיר וזה אומר שאולין וזה אומר לקוחין אמר רבא לזוזי נחמן ולא פירש שום טענה . ואין חזקין להרמב"ם ז"ל פ"ח דטוענות ככלי העשוי להשכיר כשהם טוען שאול וזה מכר' אינו נאמן אלא ראובן וטל כליו ונשבע היסת על טענה שמטען וכו' . ואולי גס הרי"ף ז"ל יסבור כן וסמך על מ"ש חזקת' בשער ד' גבי ב"ה שאין עשוי למכור ואין דרך ב"ה להצניע וכו' . דאינו נאמן בטענת לקוח אלא חייב הוא להחזיר את הכלים לב"ה וישבע ב"ה הים' שלא מכר לו כלום וכו' ויהיה זה א"כ דין כולל לכל שאין חנו מאמינים לזה בטענת

דוקא ראו שנכנס . ליטמועין רבות' דאפילו לא ראו כלום אלא ששמעו שאמ' אלק ואכנס למשכנו סגי דומי' דרב נחמן דאע"ג דלא ראו שהלך לקצוץ האילן אלא שמעו סתם שאמ' אלק ואיקטלי' חס הוא מוחזק לא מהימנין ליה אלא ולאי מתני' לאו בדוקחין איירי : מיהו זה קשה קצת דאימ' הא דלרב נחמן אמרינן דגזים ולא עביר' היינו משום דלא חזקין דעבד סוס התחלת פעולה ממה שאמר שלא ראינוהו הולך ולא היתה עס אלא אמירה בעלמא אבל זה שאמר למשכון וראינוהו שנכנס לביתו שהתחיל לפעול מה שאמר ואח"כ לא נמצאו הכלי בביתו מ"ה אמרינן ולאי דגזים ועביר' : וכן הטוען את חברו וכו' . יש לתמוה מה חדש בדק' זה דפסיטא דאחיה בן ז' מן הקודם דאי אפי' בדאוכא עדים שנכנס . ליון שלא ראוהו כשיצא או לא ראוהו בכלים הוא נאמן בשבועה לומר בחובי נטלתי . כ"ס דלליכא עדים כלל אלא הכל מפיו של בעל הבית . דולאי יהיה נאמן בשבועה לומר דרך משכון לקחתים ויגבה חובו . ומהא השמיטנו דאפי' בזה שיש לו מגו חזק יותר מהרשטון . לא סגי בלא שבועה :

חלק ט

א מי שנכנס לרשות חברו וכו' . חלוק הגירסאות והדינים בא דברי התוס' ובדברי הרב הנמקי ז"ל . ונ"ס רבינו ונשבע ב"ה היסת להבטיח דברי התופס וכו' . סתם הלן כאלו הוא דבר מוסכם ואינו כן . דבמחלקת הוא סנוי . דכתב הסור ז"ל ס"ז סבגול צריך ליסבע כעין לאורייתא כדי ליטול והכא כל היכא דבעל הבית נאמן נוטל בלא שבועה . מיהו שבועת היסת צריך והוא לדעת הר' יוסף הלוי והרמ"ם אבל רבינו שאני כתב שאין חלוק ביניהם כלל דהא נמי לא יסול בה אלא בשבועה כעין לאורייתא ע"כ הרי דסברת הגאון ז"ל לחייב אף בזה שבועת חמורה וכן היה דעת הראב"ד ז"ל בהשגו' פ"ט דטוען וכתב ע"ז ה"ה ולדברי הר"א ז"ל לא ידעתי למה לא סנו זה במשנתו בכלל הנשבעין ונוטלין ולא סנינו אלא הגגול וכו' :

ואין ספק שהוא הרגש ראוי לשיח לב עליו כי הוא רחוק געלם מעיני עמודי העולם רבינו הא"י גאון ז"ל והראב"ד מרייחו דגמרא : ושם סברי דנשבעין ונוטלין השנויין במשנתו הן כשהנשבע הוא כופר לחלוטין חביעת החובע מעקרה שאומר שאין בידו כלל אותו הדב' או הממון שהאחר תובע כגון שזה טוען כלי נטלת . והלה אומר לא נטלתי שמכחש לגמרי גוף הכלי שלא היה

ונומל

ה"ם וז"ל וכל פסוק שאם תפס הגזל
האמורים בגמרא לפי שכל זה הוא מן התקנה
אפילו תפס מוליחין מידו ע"כ: ולא ידעתי
אשר בארבעיני התקנות ומ"מ אני
תפס גזל אין מוליחין מידו: דהא
איהו גופיה לא ידע מאומה לטעון
בריא על הגזלן ואינו יכול להפסד
ועכשיו תפס מה שהוא אללו ספק
בכח מה יתקיים בידו: שהרי פסד
התפס' דבעלמי מהניא היינו מסו'
למחזיק אומר בריא לי שזה שפיר
הוא שלי בולחיינו: כ"ל לא נוכ' אוננו
פסד להוליה מידו משני טענות
של הפסד הראשון דהוי בריא ובריא
ויל מיהו נוחזק נוחזק עתה על
העליונה אבל זה שאנו רואים שאינו
יכול לטעון ברי' שמה שיש בידו הוא
ולא שלו כיון שלא ראה כלום למה
לא מליא אותו להחזירו לבעל
הראשון שהוא בריא בטענתו יענין
בשלי פער פ"ח:
ב ותו גרסינן אמר לים רב יומר
וכו' . העור ז"ל סי' צ'
הביא בשם רבינו האי ז"ל דהיכא
לא אמר הנחבע נשבע ונפטר
הרי יסעיה כתב שיש לו דין גזלן
שנכנס למשכנו שלא ברשות א"ר הוא
חטור על השבועה ופטר בלא
שבועה אלא שמתירמין וכו' . והר"ב
ז"ל כ"ב כתב בשם המרפס דהיינו
פעמי' לרב האי משום דהה"ס דהדי
לא מפסול לכיון שלא ראו העדים
מה היה חתם הפיו: אפשר דעפר
או לרורות היה או עשה עתמו
כמויאל לבר חתם בפיו ולא הוליה
כלום ע"כ: והדבר פשוט לאם יש
מקום לומר דלא הוליה כלום דאולי
עפר או לרורות היו: א"כ היאך
מליא מיד זה בשבועה כ"ה כשהוא
אמר ונשבעתי בגמ' ודלמא לא
משכנו ודאי דנפסד בזה ג"כ דלמא
מה שראו הוליה לא היה דבר של
משכנו אלא דרך פרומה ונשכרנו
אומ' משכנו: הכונה לראו ודאי
היה דבר דמיון צו משכנו סקו כלים
והוא אלא שלא ידעו בפרומה
מהותו ומשפסד מפני שהיו חתם
בפיו ולכן העור ז"ל בעקר הדין
הוא ובע"ז ראוהו סקו לו ללי חתם
כנפיו ואינו יודעין מה הסוכו:
ובסגנון זה כתבו רוב הפוסקים ז"ל:
אלמא ראו ודאי כמה שאין להסתפק
בעפר או לרורות: וטעם רבינו
האורי ז"ל יראה לפע"ז דכבר
דמכנס למשכנו שלא ברשות נהי
לאסורא עבד מ"מ לאו גזלן גומר
הוא להחזיר חטור על השבועה כיון
דהוא סבר ליטול את שלו: וגבי
נשכא לגירסתו אמרינן לישבע
כיון דאמר מחסר חטפי ה"ל כגזלן
וכו' . כגזלן אמרו ולא גזלן ממש:
והרשב"א בה"ה דמכא כת' סי'
תקפ"ח והו' כגזלן קלח כו':
ג ועל כל זה שכתבנו כו' ג"כ סברו

ז"ל סבר דהגזל את חברו בעדיו צריך להחזירו בעדיו וכו' ובענייני ההפדה
שלהם הוא מבוטא מדחזיקין דהחליט הרמב"ם ז"ל לומר דכבר ראוהו עדי' שנכנס
לשוק בית חברו שלא בפניו ונטל ממש כלים וכו' . שאינו נאמן לטעון שחפס
בטובו ותלה הטעם ואמר שכל הנכנס לבית חברו שלא בפניו ונטל ממש כלים
ואולי אם בפני עדים ה"ז גזלן וכו' .
משמע דהדין דעקר הטעם שאינו
נאמן: הוא מפני מה שראו העדים
שהול' ממש דהיינו שגזל בפני עדי'
ואלו היה נאמן בטענת החזרת' הי'
צריך שיחנה ג"כ הרמב"ם ז"ל שראו
עמה הכל' דידו: דאל ה היה נאמן
בטעם' מוב בגמ' דהחזרת' . אבל
מדלא פ"י כן ולא תפיד אלא על
ההולא שהיה בפני עדי' ש"מ דלא
איכפת ליה אח"כ אי איכא ראה או
ליכא ראה דמ"מ אינו נאמן לומר
החזרתו ותו ליכא מגו . וחלוקה של
הרמב"ם להאמין בהחזרתו ולא בגמ'
לא עלה ודאי על לב הרמב"ם לכל
כי הוי תדושא איכפני ליה לאודועי
ולפרושי בהדיא: מיהו יש מקום
דקדוק על זה מ"מ ש' בפ"ד דטוען
בדיני דע"א שכת' פ"ה ה"ס דעכ"פ
אוסף דיני' אי' כמסמנן וקעמדין
בפ"א פ"ה מ"מ ש' עדין מנה זה
אללו וכו' . ונרמכ' גופה כח דהוא
מפני שהגזל את חברו בעדיו צריך
להחזיר לו בעדיו הוא דוק כשהעד
מעיד שהספס היא עדין ביד הסוכף
וכו' וא"כ כיון דהרמב"ם סתם ולא
תקדש טעם: מיי המונע שלא נאמר
דלעתו דליירי כשהעד מעיד וכו':
ועל עקר הסבר' ע"מ דהגזל את
חברו בעדיו צריך להחזיר בעדיו:
יש לעיין דהא דאמר' דכמחזי' שלא
צעד' אינו נאמן היינו מסו' למסתמי'
לאו להחזיר קאי כדכ' הרב הגמני
והמפרשים וא"כ למה אמרו דצריך
להחזיר לו בעדיו דוק כשהעד בפני'
דאלו כגזל בלא עדים נאמן לומר
החזרתו ואלמא דהדי' ליה מגו
דלא גזלתינו' מהסתא דאמר גזל:
אקסדהי דליתיה בהחזר' והוי כגמו
במקום עדים ולא היה להם לומר
אלא דרך כלל כל הגזל את חברו
צריך להחזיר בעדים: ואחר כמה
ימים וכו' . האחרוני' ז"ל כתבו בשם
הרמב"ם ז"ל שקלס מאל דאיתו של
הרמ"ה ז"ל מהכיל דהאשה
שנתארמלה וקר' עליו ספתיים ישן
וגו': ואני בעניי קשה לי על ראיה
זו מהכיל לפ' חזקה דף מ"ה דאמר
רבס לאביי מי סברה המפקיד אל
חברו בעדים אינו צריך לפרעו
בעדים לא פ"ד אלא המפקיד אל
חברו בעדיו צריך להחזיר לו בעדיו:
מחזירי אביי ראה עבדו וכו' עד אל'
הדרי בי: והשתא היכי הוה אסיק
אלעתי' רבה קודם חזרה דהמפקיד
אלל חברו בעדים צריך להחזירו
בעדים לא"כ חקש' ליה הך מחזיר'
דמזל' ר' יהושע באומר לחברו
שלה זו וכו' דליתני בדידי מודה ר'
יהושע באומר לחברו הפקד' אללי
והחזרתו לך נאמן והוה חזי ספיר כפי' ואם יש לו עדי' שהפקיד אללו אינו
נאמן ומדלא חזי הכי מ"מ פקדון נמי הוי כהלואה דאי' להחזיר לו בעדים:
ואביי אמאי לא פריך ליה מינה: ומה שיתורץ בהא דהמפקיד נחרץ גם כן
בהדיא דהגזל: ומצאתי לרב המכר ספר לחם משנה ז"ל כתב ז"ל ולי
נראה לחרץ לדעת רבינו דניחא ליה לאשמועינן טפי דאין מחזיקין בנכסי
קטן וכדחזרו החוס' אמאי צריך לפרעו בעדים יכ"ה הסתא נמי מאי מקשה
מהלואה נימא דרבותא אשמועינן טפי דאין מחזיקין בנכסי קטן י"ל ודאי אי
הוה אשמועינן בהלוא' דצריך לפרעו הוי רבות' גדול' טפי מהא דאין מחזיקין
בנכסי קטן: אבל הך רבותא דהגזל את חברו בעדים צריך להחזירו בעדים

ונוטל שבמקומו חן עומדין ובעירב פאא שביר וליקיש של ב"ה מאי פירוש
כיון שלא מנה אוחם שומר על כליו מהו שישבעו הם במקומו של ב"ה
ומיתוקמה בחיקו ואין נשבעין ואף הגזל אינו יכול לישבע: שהרי לא היה
בבית ומפני העדא העדים אין אנו יכולין לחייבו שבועה שהרי אין יודעים
מה היה נוטל ואף אין הגזלן יכול לישבע מפני שהוא חשוד על השבועה
הילכך מחזיקין חרם פסח ונפטר:
ב ותו גרסינן א"ל רב ימר לרב אשי טענו כסא דבספא מאי פירוש מי
תקין כהאי שבועה לגזל ויטול א"ל חזין אי איניש אמיר הוא
או איניש דמחזיק הוא דמפקדי' איניש גביה משתבע ושקיל ואי לא לא
וכן הלכתא:
ג ועל כל זה שכתבנו שנאמן הגזלן על הגזלן ואין כח לגזלן לומר בחזרי
תפסתיו יש לעיין אם יצטרך שיהיה הכלי נראה ועומד בידו:
ומסתב' שכל ד' נ' שמוע' חללו פיירי בשרא' אבל לא ראה מרחוק שיכול
לומר החזרתו לך יכול לומר לקוחין הן בירי או בחזרי חפסתי ועובד' דגאון
שהביא הרב אי' אל"ה בשראה צ"ק מדמי לה לחזיא דראה שהטמין
כלים תחת כנפיו: וכן בגמרא דר' אבא שאפי' כגזלן נמור אם לא ראה נאמן
לומר החזרתו יומצי למימר אין שקלי וירדי שקלי ואפי' ביש שם ב' עדים
וקי"ל איבא עדים בלא ראה אחד ודלא אומן יש חזקה אלא ודאי כולחו
מייירי בשרא' הא לא ראה נשבע היספ' ונפטר: אבל מצאתי שכתב לי ה"ר
נחן כה"ר מאיר נראה שאין צריך לנו ראה כלל אלא אחר שיש לנו עדים
שגזל מידו או שנכנס לביתו בפני עדים למשכנו וראוהו שיצא בכל' שמוע'
שוב אין לנו צור' דראה כלל שאין לגזלן נאמנות כלל בגמ' דאי בעי אמר
החזרתים לך ואפי' יטעון בפני' החזרתים לך איכא מאן דאמר שאינו נאמן
דאפי' דנאמן מודה ה"ר יצחק שאם טען בפני' החזרתים לך מהימן דנהי
דאינו נאמן בשום מגו מ"מ אי טעין החזרתים לך מהימן: גאון לא מהימן
ואפי' דטעין החזרתים לך אינו נאמן שאין לגזלן חקנה חבא שגזל בעדים
א"כ החזיר לו בעדים מנסבא דר' אבא מוכח דקא' לישלם ליכא חרי
סהדי אלמא דאי איבא ב' סהדי איני' דלא חזין לנסבא לא מצילמיסר אין
חטפי וירדי חטפי דכיון דאית' גזלן לא מהימניה ליה בגמ' דא"כ בפי' אמר
החזרתו לך מ"מ ליכא למילף מהאי מילתא דנהי דלא אמרין מינו כדון
אומן מיהו אי טעין החזרתו טענת' טענה אבל יש ר"ה מההוא דחקס'
א' בפנינו ואפי' כי חדר וארני לקמן כי תפס לה אינו נאמן וא"כ לפירוש
דדלמא במלית היוצאה עכשו מתחרת ידו קא מייירי רהוא דאה גם ההיא
דהגזל דקחתי אם אמרו יתומים יורעים אנו חשבונו שחשב אבינו עסק
ולא פשלך ולא מירי פמורין פירוש שהן נאמנין לבר אנו החזרנו לך וחרי
הן כאלו אתו בטענ' עצמן כדאמרין בהגזל כן גזלן אין לו חזקה ומקי לה
החם דאמרי בפנינו דהורה לו משמע דאלו אמרי בפנינו מנה לו נאמנים
דהא ליכא טעמא דאי לא דאורי הוה ממטי ליה ולחפריה לשחור ואפי'
דאבוהן לא מהימן יתמי מהמני וכל זה יש לרחות ולומר דבגולה קיימרת
וגראית עסקין ובעיין דגזל בסהדי ולא ראה אבתי לא איפשטא אלא שיש
לנו ראה מדכרי' רש"י ז"ל שכתב בפ"ק דבבא מציעא אמר רבי יוחנן מנה
לי בידך ותלה אומר אין לך בירי כלום ועדים מעידין אותו שיש לו וחזר
ואמר פרעתי הוחזק בפרן לאותו ממון ופירש רש"י ואינו נאמן עוד עליו
לומר חזרתי ופרעתי עד שיפרענו בעדים וגאון וכו' בפקדון היכא דאיתיה
גבי דינא שוה מיהו נראה לענין דעא שגזל דינו באומן שנאמן לומר
החזרתו לך ואינו נאמן בשום מגו כמו שכתב ה"ר יצחק ז"ל וכן כתב רבינו
יעקב ז"ל ע"כ: ואחר כמה ימים באה לידי תשובת הראב"ד ומצאתי בה
בסברתי וכן טופסת ואשר שאלתי על ראובן שחבב את שמעון במנה ובפר
בו והלך ראובן ולקח כלי א' פכיתו של שמעון שלא מדעתו ע"כ: אם יוכל
לחשבע בב"ר שאין בידו של שמעון כלום א"ל א' תשובה מרה לו לראובן
שישבע שאין בידו של שמעון כלום ישבע יש לי בלי' פ' משלו ויש לי עליו
כן וכן ואפי' נטלו בפני עדים נאמן בשבועתו מתוך שיכול לומר החזרתו
לך יכול לומר ולטעין עליו עד כדי דמיו ואפי' בגמרא דרבי אבא אם הורה
יכול לומר החזרתו יכול דומד אין חטפי וירדי חטפי ואפי' חקפ' בפני עדים
לפי שאין באן ובחשת עד' כלל ע"כ תשובה הרב מאיר אלעפאי על דבר
זה שנשאל לו הגזל את חברו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים ואם טען
ואמר החזרתו נאמן דאיה לרבר כוהניא דבתובות פרק האשה שנתארמלה
דקתני ומירה רבי יהושע באומ' דחברת' שרה זו של אביך היתה ולקחת'
ממנו נאמן וכו' ואם יש עדים שהוא שלו וכו' . אינו נאמן ובגמרא בקשה
עלה ולייתי מודה ר"י באומר לחברו מנה דריתי ממך וכו' . ובמה
קיישי' אחריו דמקשת עליה ואם אירא דתגזל את חברו בעדים אינו
נאמן

הן כגזלן היכא דליכא ראה: האי להרמב"ם כאלה הפניו מדעתו ה"ה
ז"ל פ"ד גזל' והרשב"ם ז"ל סי' ט"ז דאפי' ג' לייכ' ראה אין הגזלן נאמן לומר
החזרתו דהגזל את חברו בעדים צריך להחזירו בעדים ואולי אינו נאמן
לומר בחזרי נטלתי כיון דליכא מגו להחזרת' צ"ל לרבינו וסיעתו ז"ל דכי לא
מהמנין לומר בחזרי נטלתי אי דידי חטפי היינו דוק בראה אבל אי לא ראה
מהימן בגמ' להחזרת' . וכ"ה דמהימן לטעון החזרת' . הב' לה"ר נתן צר'
מאיר ז"ל דמיייתי רבינו דבלא ראה נאמן בטענת החזרת' . אבל לא בטענה
אחרת בגמ' להחזרת' למדמ' לי' בהא לאומן כטעמ' ר' ז"ל: והנה על דברי
ה"ה והרשב"ם ז"ל כתב הרב ז"ל ככ"מ אינו יודע מהיכן למדו לומר שהחמ"ם

לא סוף כי כח רבות כמו דאין מחזיקין בנכסי קטן ע"כ חזרתי על כל דבריו
ז"ל לבקש מקום להבינם ובקצור לא מנאחי דמאי האי דקאמר דאי הוה
אשמועינן הלוואה הוה רבותא טפי מאין מחזיקין וכו' הרי זה עצמו הוא מה
פירשנו התם ספ"ו לשלול שאמרו דלמ"ד דריק לפרעו בעדים לא תני לה ר"האשע

משום דכפי לאשמועינן הא דאין
מחזיקין אלמא על כרחין רבות דאין
מחזיקין הוירבות טפי מלאשמועינן
בהלואה דלריק לפרעו בעדי דאי לאו
הכי לא מתרני התוספו מידי בהאי
סירוח למאי דמקשו להאי
מ"ד דליתני מנה לך בידי וכו' :

ובעקר הרבנו דקאמ"ל השת'נמי
מאי מקשה מהלואה נימא דרבותא
אשמועינן וכו' אשר המחילה מעולם
עיונו לא ידעתי סוף נכנס בזה
דמקשן דפריך וליתני ומודה ר"י
פירוש לחזק מליתני וכו' לא אסר
לדעת' כלל דכל עצמו של ר"י משום
ספ"ת' לה' דזה גל' התלכו ודעו
משום דכפי למתא' אס' יס' עדי' וכו' :
אבל המקשן פריך מר"ס גופה דהא
לאשמועינן ר"י דלא מקביל של אביך
לישמוע' נאמנו זה טפי בענין הלווא'
וכתריק'ו התרין דכונת רבי יהושע
לאשמוע' דכ' דסיפ' אמרו התוספו'
דחו לא קשה ליה למ"ד דריק לפרעו
אמאי לא תני ליה ר"י משום דסבר
דרבותא אשמועינן כאין מחזיקין וזה
לע"ד פשוט : וכו' אפריין וט"ס
ז"ל דלפי מה שהביא מהתוספו' איכ'
למית' בה' דלכ' דמית' מהאפקיד
בע' דריק להחזי' בע' דל' : דלא הוה
קשה ליה ולא לאביי הך דר"י אמאי
לא תני באומר לחברו הפקלת אל'י
וכו' משו' דכפי לאשמוע' טפי דאין
מחזיקין וכו' : ואל' כה' גלאמר ג"כ
בהלואה דגזל' ודכדכ' הרב הנזכ' ז"ל :
ומ"ש הרשב"א ז"ל דאפי' נטלו בפני
פד' נאמן בפניו וכו' כדש' רבינו
האי ז"ל דמית' בס' דלא לו לסבר'
הר"י פס' ז"ל כיון שכל' למשקן שלא
דרשות יס' לו דין גזל' ונעשה חשוד על
השבוש' וימאן דאיה' לטע' שכתבו
שם שלא כדברי המר"ם ולא השיב
עליו הרב כלום :

חלק יג א והיבא שהכיר כליו וכו' : סוגיא דהגוזל היא בדה קי"ד
ודברי רבינו ז"ל מחזיקין אל'י בת"ש שהרי לא טען
עליו שהשאלו או שהשכירו או שהוא גנבו ממנו אלא שגנב ממנו ואין ידוע
מי גנבו וכן דעת הרם ז"ל וכו' דעריב וכו' טענת שהוא גנבו ממנו ע"ס טענ'
שהשאלו או השכירו דמשמע דאי הוה טען אהה גנבת ממני היתה טענה
מספק' שלא להעמיד ביד זה אע"פ שלא ידענו שגנב ממנו ואין ידוע
ז"ל : וחלילה סיסבור כן דכפ"ת דפועק' כשהיה' הדין דכלים העשויין להשאל'
ולשכיר הן בחזקת בעליהן : כתב אין כל הדברים האלו אמורים אלא שהי'
בעל הכלי טען אני הפקדתי אל'ך או השאלתי לך : אבל אם טען היה שלי
וגנב או אבד או נגזל וכו' מעמי' לין ביד זה שהוא בידו ואינו נשבע כלל שהרי
אין לו טוען עד כאן : הרי בסד' דבהלוקות הראשונות דהן בחזקת בעליהן
לא כיל' טעו' עליו שהוא גנבו והא' מובאר דטעמו הוא משום דאחזקי
אינשי בגנבי לא מחזיקין ואפי' כשטוען סתם גנבו ואינו ידע' על זה שהוא
גנבו סובר הרב ז"ל לא מחזיקין בגנבי כדכתב ה"ה ז"ל כ"ש כשהוא מפרט
לזה : ואם יס' מי סובר דאיכא טענת גנבה : אינו אלא בגנבו סתם משום
דכמה גנבי איכא בטוקא כדכתבו התוספות בכל הנכס' : אבל לומר לזה
אהה גנבת ודאי לאו כל כמיניה : וכו' איכ' למידק על ל' דכיון שכתב מעמידין
אותה ביד מי שהוא חסד ידו שהרי אין ל' פועק' וכו' : דמשמע דטעמא דהרי
אין לו פועק' הוא לעקר הדין שמעמידין אותו בידו ואיך הרב' כן דמה שמעמידין
אותה ביד זה אינו מטעם דאין לו טוען אלא משום דכיון דלא ידע' מזה שם
גנבה בעיר אין שום ממש בטענתו שאמ' סוגב' או גזל' וטעם שהרי אין לו
פועק' שכתב הרמב"ם ז"ל הוא לענין השביע' שהנחב' אינו נשבע כשפטו
לפי שאין נשבעין להפטר אלא כשיס' עליו איזו טענה : וכאן אין לו טוען על
מה ישבע דאין שום כפירה או הכחשה כיניהם שאם ב"ה טוען גנבה ממני
ה"ה מסי' איני יודע ואפטר שהו' כן אבל באו ליל' במכירה או במתנה ואם
זה אומר מכרוהו או נתנוהו ליכ' ה' אינו מכחישו אלא שאמר מביתי גנבו
ונמא' קונה דבר גנבו וגזל' וא"כ אין מקום להביעה ז"ו וזהו פשוט' של דבר' :
ב אבל אם יא' לו שם גנבה וכו' מה שהריק' שילא לו שם גנבה אפי' בעשויין
להשאל' ולהשכיר' היא סבר' הרמב"ם בפ"ה דגנב' דכלא שם גנבה לא

נאמן לומר החזרתי תיקשי ליה נמי וליתני ומירה רבי יהושע באומר לחברו
גזלת' מנה והחזרתי לך נאמן שהפה שאכר הוא הפה שהתיר : ואם יש
עדים וכו' : אינו נאמן מדלא קשיא ליה הדין שמע מינה דאפי' יש עדים
שגזלו נאמן :

חלק יג

א והיבא שהכיר כליו וכו' פירוש אחר ומענין הבעלים כי גנבו מהם
זה אומר איני יודע אבל אחרים מכרוהו לי או פשטנוהו ביד
בחיובי ולא יצא לבד' הראשון' שם גנב' בעי' אע"פ שאין זה ב"ה עשוי
למכו' את כליו ופירשוהי' הנז' עדי' שכלי זה הוא ידוע לו בעמיד' אותו
ביד זה שהו' החזק ידו שהרי אין לו טוען שהרי לא טען עליו שהשאלו לו או
השכירו לו או שהו' גנבו ממנו אלא שגנב ממנו ואין ידוע מי גנבו ממנו וכן
דעת הרמ"ז :

ב אבל יצא לו שם גנבה בעיר וכו' : אינו עשוי למכו' אר' כליו והכיר
כליו ביד אחר או שהיה עשוי למכור וחיו כלים אלו עשויין
לחשאל' ולהשכיר' ובאו עדי' והעידו שזה כליו ישבע זה שהחזקת ידו בנקיט'
חפ' כבמה לקח ויטול מב'ה שיעשו בהם חק' השוק :
ג וכן אם היו דברים שאין עשויים להשאל' וכו' עשוי למכור את כליו
אפי' פ"ש' לו שם גנבה בעיר והכירו כליו אין מחזיקין ביד זה
שחפ' כן בטענת קניה או בטענת' משכן חוב' שאני אומר שמה הוא מכר
לכם ורם מכרום לזה שהוא מוחזק בהן ומשכנם לו אבל יש כדבר רביה
גסורק' יתיר' שם גנבה בעיר בגין שכאו בני אדם ולנו כתור' כיתו ומצאו
בחתרת חתירה ועמד זה והפ' כליל' ומצאו כלים על כתפ'ה' של הכורחים
וחבל אומרים כליו ופד'ו של גזל' הן גם בזה עשו תקנת השוק ומחזיקין לו
אחר שישבע ב"ה במה היו ויטול כליו ודין זה הרי הוא מפורש בכ"ק פרק
הגזל' ובפני שאין זה מקומו לא הארבת' בו וכבר כתבת' כל צרכו בספרי
הנקרא גזלנות :

ד וכתב הרמ"ז בספר נזיקין בהלכות גזל' שהלוקח מגזל' שאינו
מפורס' עשו בו תקנת' השוק כדין לוקח מן הגנב ואיכ' דפליג
וריק' לה מההיא דרב' דקאמ' דהי' עבדין חזין איניש דאית'
ליה דחבא פריכא וכו' ודוקא פריכא אבל כלים לא דאי אית'
איניש מעלמא ויהיב סימנ' שקיל ליה אלמא דלא עשו בו תקנת' השוק
אלא בגזל' בלבד שהרי זה אחר שבמשכנ' שקדון שבידו לא גרע בגנב או מגזל'
שרי שולח יד בפקדון הוא וחייב' באונסין אלמא לא עשו בו תקנת' השוק
ובפס' יחמי ודאי קשיא ליתא גזל' דמלת' דבמחר' הראב"ד בפ"ה שיה
אינו לא כמכר ולא כמשכנ' אלא אחיות בעלמא הוא שהרי לא חזר לו
לאכול וישת' עסק ביה' וישי' ולפי' אין דנין בו חק' השוק הא לאו הכי כד'
הקוקח מגנב וגזל' יטול בו חק' השוק דהאי לא טען ליה למירה אתה מפרתו
לי דיהיב סימנא שקיל ליה ועשו בו תקנת' השוק ע"כ :

ה ודע והבן כי בכל מקום שאנו אומרים שהכלי מחזיר לבעליו אך מפני
תקנת' השוק
למכור' וכו' : וזהו פירוש דברי רבינו ז"ל דאין מחזיקין בנכסי קטן ע"כ חזרתי על כל דבריו
ז"ל לבקש מקום להבינם ובקצור לא מנאחי דמאי האי דקאמר דאי הוה
אשמועינן הלוואה הוה רבותא טפי מאין מחזיקין וכו' הרי זה עצמו הוא מה
פירשנו התם ספ"ו לשלול שאמרו דלמ"ד דריק לפרעו בעדים לא תני לה ר"האשע
משום דכפי לאשמועינן הא דאין
מחזיקין אלמא על כרחין רבות דאין
מחזיקין הוירבות טפי מלאשמועינן
בהלואה דלריק לפרעו בעדי דאי לאו
הכי לא מתרני התוספו מידי בהאי
סירוח למאי דמקשו להאי
מ"ד דליתני מנה לך בידי וכו' :
ובעקר הרבנו דקאמ"ל השת'נמי
מאי מקשה מהלואה נימא דרבותא
אשמועינן וכו' אשר המחילה מעולם
עיונו לא ידעתי סוף נכנס בזה
דמקשן דפריך וליתני ומודה ר"י
פירוש לחזק מליתני וכו' לא אסר
לדעת' כלל דכל עצמו של ר"י משום
ספ"ת' לה' דזה גל' התלכו ודעו
משום דכפי למתא' אס' יס' עדי' וכו' :
אבל המקשן פריך מר"ס גופה דהא
לאשמועינן ר"י דלא מקביל של אביך
לישמוע' נאמנו זה טפי בענין הלווא'
וכתריק'ו התרין דכונת רבי יהושע
לאשמוע' דכ' דסיפ' אמרו התוספו'
דחו לא קשה ליה למ"ד דריק לפרעו
אמאי לא תני ליה ר"י משום דסבר
דרבותא אשמועינן כאין מחזיקין וזה
לע"ד פשוט : וכו' אפריין וט"ס
ז"ל דלפי מה שהביא מהתוספו' איכ'
למית' בה' דלכ' דמית' מהאפקיד
בע' דריק להחזי' בע' דל' : דלא הוה
קשה ליה ולא לאביי הך דר"י אמאי
לא תני באומר לחברו הפקלת אל'י
וכו' משו' דכפי לאשמוע' טפי דאין
מחזיקין וכו' : ואל' כה' גלאמר ג"כ
בהלואה דגזל' ודכדכ' הרב הנזכ' ז"ל :
ומ"ש הרשב"א ז"ל דאפי' נטלו בפני
פד' נאמן בפניו וכו' כדש' רבינו
האי ז"ל דמית' בס' דלא לו לסבר'
הר"י פס' ז"ל כיון שכל' למשקן שלא
דרשות יס' לו דין גזל' ונעשה חשוד על
השבוש' וימאן דאיה' לטע' שכתבו
שם שלא כדברי המר"ם ולא השיב
עליו הרב כלום :

יחזי' אע"פ שעשויין להשאל' ולהשכיר' וז"ל חול' עליו וסובר דכיון דעשויין
להש' ולהש' דריק' עכ"פ להחזירם אע"פ שלא ידענו שגנבו ולא היה צריך
לשם גנבה אלא להפטר משבוש' שלא השאיל' ושלל' השכיר' ושלל' מכר' ופני'
ה"ה דעתו דנאמן לומר גנבים מטע' שהי' יכול לת' שאולי' או שכור' ומדין
עמו וכו' והנז' ז"ל סי' שכ"ז הבין וכו'
הרמב"ם באופן מתחלף וכו' השיב עליו
שם הרב דבריו מלוקים :

אבנ' נזל' ופלא' דלע' מה שהבין
הטו' מכור' הרמב"ם כ"ו ז"ל ולא נהיר'
לא"ה הראש' דל'ין שהוא אומר שהם
גנבי' איתר' לה חזק' שהעשויין להש'
ולש' וכו' וזכ' הרב דכ"י דהיינו מסו'
לכל' הנשבע' כה' בפסקיו ויס' שהיו
רובי' לדק' דמל' דקא' מעקר' ולא אמר'
אלא זה אומר' שאולי' וכו' והדר מפליג'
בדעשויין להש' וצ"ל אפי' עשויין להשאל'
פ"מ דאפי' אומר' גנבים דבר'י
העשויין להש' ולהש' אינו נאמן ולית'
להאי דיוק' דכיון דאמ' גנבי' איתר'
לם חזקתו של כלי' שהם עשויין להש'
ולש' כיון שהיו טוען שלא ידעו מת'
ידו דתור' שאל' וסכר' וצמ' דשאל'
וסכר' לא מחזקי' אינשי בגנבי' עכ"ל
ותמיה' לי מלת' מהיכן פולט' מזה
הטור' והרב' דבמכ' כליו וספריו
וטע' נגנבו דאף דבר'ים העשויין
להש' לא ידע' נאמן כשלא ידע' שם
גנב' דהא מ"ש הראש' אינו אלא בזה
אומר' גנבין וזה אומר' לקוחין טוען
על זה שהוא עצמו גנבו דקאמ' גנב'
אחזקי' אינשי בגנבי' לא מחזיקין ע"ז
קאמ' דאפי' בעשויין להש' לא מחזיקין
לומר גנבים כפי' להו' מיד זה דאי
מטעם שאל' גופה הא איתר' לה
כיון דאיהו טען דלא השאיל' : ואי
בטענת גנבה עצמה מגו דהוה מצי
לומ' השאיל' לך איך זה מגו דאחזקי'
אינשי דרשיע' לא מחזיקין הוה
ומחזיק' את זה לגנב' : אבל כשהוא
דמכר' את כליו כשטוען נגנבו שאינו
מחזיק' לזה דפרט' לגנבי' כשהיו כלי'
העשויין להש' כהי' דלא נתייב' להחזי'
מחז' השאל' עצמה שכבר הורעה
בטענת גנבה : מ"מ הועיל טענת
גנבה כאלו יא' שם : מגו שהיה יכול
לטעון שאלה דל' דיהי' זה הוי' מגו טוב כדכתב הוא ז"ל עצמו לקמן בהלוא'
דספר' דלגזל' דמית' מחזקי' דהמכר' כליו וספרין דבעינן גנב' כמה פרטי'
ודייק אמאי בעי' כולי' המי נהמניה בגנו דאי כפי' אומר' שאל' כו' : על ולא
סייך למי' אחזקי' אינשי בגנבי' לא מחזקי' : שהרי אינו אומר' שהו' גנב' אלא
נגנבו ממני וכת' גנבי' איכ' בשוק והי' מה סדל' רש' לפרש דספר' איך עשון
להש' ולהש' וכן מה שחיר' ר"ת שהדבר' תלוי בראות' הדיינין וכו' הרי' בהדי'
דמטע' מגו נאמן כל שיש לו מקום שלא ידעו הדיינים בראות' שנין דלא הוה
סייכא ביה שאלה אל' אם היה יכול לטעון שהשאל' יכול לטעון ג"כ שגנבה
בהאי מגו וא"כ אין שום הוכחה לומ' דלא נהיר' להראש' סבר' הראב"ד שיחס'
הטור' להרמב"ם ז"ל ואולי' לא עלה על דעת הפוס' ז"ל טעם המגו דכפ"ה ה'
ז"ל אבל הוא רחוק שהרי הזכירו אבינו ז"ל בב' המקומות :

ג וכן אם היו דברים וכו' : יס' בזה מוכחה עיין בדברי הרב ז"ל בב"י סי' קנ"ו
ד וכתב הרמב"ם ז"ל וכו' בפ"ה דגזל' : וכלעתי כתב הטור סתם סי' שכ"ט
ומה שהביאו החולקי' ראוי' מההי' דזווי' דיתמי הוא באז"ל דף ע"ז
לחזמה מראית' זו אפי' לפי שטת' דודאי טעמייהו דגזל' לא עשו חק' השוק
הוא כדכת' ה"ה גזל' ממתא הרי הוא כג' מפורס' דקול' יונא' גזל' וכו' :
וכ"כ הרב דכ"י בשם הרשב"א והדבר' מוכרח דאי לאו הכי מה טעם יס' לחלק
בין גזל' לגנב' : וא"כ מבו' הוא דטעמ' דקול' יונא' לגזל' לא שייך אלא לגזל'
ממס' אכ' האי דשול' יד בפקדון' דל' לענין דל' מחזיקין ליה כאלו גזל' להחזיר'
באונסין' מ"מ פס' דבהק' מלת' לא שייך לומר קלא איה' ליה לשולח יד ופשת'
לדידהו מי יתא' והתימ' מדבריה' ז"ל שאמרו דלא גרע מגנ' או מגזל' וכו' :
ואי לא גרע מגנ' נימא דל' וליטעמין אמאי לא הוי כגנב שטע' בו חק' השוק
ומאי חזית דזייר' לה כגזל' להסברת' ולא כגנב כיון דכח ריהו הוי אלא ודאי
לעני' זה לא הוי כחד מיניהו וכדברי הראב"ד :

ה ודע והבן וכו' : מ"מ רבי' בגזל' או בגנב' מפורס' לא עשו בו חקת'
השוק ה"ה מימרא דרבא ואע"ג דמסקינן בגמ' והלכתא ככלהו
עשו חק' השוק' דר' מגנ' ופרע' בחובו גנב ופרע' בהקפו' : כבר כתבו התוספות
ז"ל כ"ל לא קאי אלא אהי' דפליגי בהו אמוראי' אמר' ומר' זוט' דאמרו
לפסו' כמ' עשו בו חק' השוק' : אבל אמלתא דרב' דגנב' מפורס' דלא פליג
עליה

ואלל קלורי זה קשה הסחור דודלי הכי הוא לכל יאוש ושנוי רשות לאיתמר
בגמ' הוא דקני קנין הגוף להינינו דגוף הדבר עצמו הוא קנין אללו ואינו נריך
להחזירו לבעלי וגם הראב"ד ז"ל הכי קאמר כסדרת הרמב"ם ז"ל . אלא
שהוסיפו דאע"ג דגוף הדבר הוא נקנה אללו . מ"מ נריך שיתן לבעלים דמי
שונו ונחיל' דמי' זו אינה מפקעת
קנין הגוף אלל זה . וההיא דאבא
דמייתי שהיא בריש פ' לולב הגזול .
לח' הדינא מלי קאמר הרשב"א ז"ל
דהא אינה אלא כעין מסכון דבדמי'
בעי לאהדורי וכו' דמאן דכר שפיה
דמסכונא הכא ודבעי לאהדורי בדמי'
דהא לא סייד אלא כאלא נתיאש
לח' נריך הלוקח להחזיר גוף הדבר
לבעליו והבעל יחזיר לו דמי מקמו
מפני ספק' הסוקינא ח'כא למימ'
דהלוקח מחזיק בה כעין מסכון
ללקופטא דמלחא אינו שלו . ואם זה
אינו אלא כשאינו מפורס' יאכל הכא
בהסו ארמאי דמזבני אסא אי' ח'
יתום ושנוי רשות והלוקח'ם זוכים
ומחזיקים באסא שפיה קנייה להם'
ואפי' יבואו הבעלים ויראו לסלקם
בדמי לא בעי לאהדורי אלא ח'כ'
שהלוקח'ם הם חייבים דמי לבעלים'
ואעפ"כ לכס מקרי וכו' .
ט ויש לנו לדבר אס בל הגב וכו' .
מדברי רבינו נראה דאפילו
כשאמר בפי' יהיה מלוססן בידך
במאח' לא עשו בו חקנה השוק .
והוא תימא דהא רב כהן לא קאמר
אלא דילמא גלימא בדיק' זו קמאי
יהיב ליה וכו' . וזו בתראי המוני
הימניה וכו' . דמסמט דמפוס דתיכ'
למפוקי בהכי איתיה לרבינא אלא
אי הוה אמר בסדיא שהוא ממסכנו
גסב עד האפרי' הי' הדין עט רבי'
ובדלי' כ' ה"ה ז"ל פ"ה דגנב' ודוק'
כאלא פי' לומר לו הלוי' ק' אחרים
על תפן זה וכו' אלא אס פי' ואמר
הלויני על ספר זה ק' . ודאי זו היא
מסכונ' שעשו בו ת"ה הוא פשוט וכן

ולא נתיאשו הבעלים ובא אחר ואכלו דעה מזה גובה רמ"ג ובי קאמר רב
דהדין עם הראשון אחר יאוש ר' יוחנן לפני יאוש :
ט ויש לנו לברר אם בא הגנב למלוה שלו והביא הבלי שגנב ואמר לו
הלויני מאה עתה מכיך ויריהו ממושבך בידך במאח' עם
המנה האחר שהייתי חייב לך כבר כזה ודאי לא עשו בו חקנה השוק אלא
אומר לו שילך ויתבע הגנב ויחזיר החפץ לבעליו שכשם שהאמינו בראשונ'
כך האמינו באחרונה ובגרס' אבימי הוה מסיק ד' זו' . בההוא גברא גנב
גלים' ויהב ליה ואזיף מיניה ד' זו' אחריני ואסיקנא דרלכחא כרב כהן בר
דלא דאמר חיישין דילמא אזיזי קמאי פסרה ניהל' וה"ל בההוא גנב
ופר' בחובו דלא מחי' בתראי אימוני היסני' בדמיעק' ושקיל לח בלא דמי'
י וכן אם לקח מנכ' שאינו מפורסם במאה וסבר לאחר במאה ועשרים
והובר הגנב בעל הגניבה נותן לה האחרון מאה ועשרים ונוטל
גנבתו וחזיר ונוטל עשרים ש' שבר מן המוכר . ונוטל המאה מן הגנב וכל
הדברים האלו לפני יאוש ובגרס' נן נרשא גנב ספרא זכניה לפפניה
בתמנין אול פפינאה וזכניה במאה ועשרים לסוף הובר הגנב ואסיקנא דריני'
הכי בדבתיבנא :

חלק יד א והיבא
שמשכן בלי מחברו שעושי' בו אבול
נפש . וזה טעם כך וכך . יש לי עליו
והלה אומר לא הלויני בלום ולא גאבר המשבון כמני' מאי מי אמרין בין
שהוא מדבר'ם שעושי' בהן אוכל נפש שחייב להחזירן ללוה אול לית דין מנו
ואין נאמן עליהם אפי' בבדי דמיהן שאין דין בשאר משכון . הואיל ואינו
יבדל לחזיק בו ולתפוס או דילמא הואיל ובתורת משכון בא ליה בלא ערי'
נאמן בשכונתו עד כדי דמיהן . והא מילתא ילפינן לה ממאי דגרסין פרק
המקבל התרא גברא דחבל סבינא ראשכבתא מחבריה אתא לקמיה דאבי
א' ז' א' אהדריה דהוה ליה דבר שעושין בו אוכל נפש ותא קום עלה ברינא
בדין מלוה ע"פ אס יורה יושלם אס יפדור ישבע . רבא אמר יכול למעון עד
בדי דמיהן וק"ל ברבא . ואע"ג דרבא לא פליג עלי' דאבי' בהזור' דוראי
כולהו מורו דאותננו בחזרה מיהו פלוג עליה דס"ל דלא גרע משאר משכון
שנאמן עליו עד כדי דמיו ודוקא סבינא ראשכבתא דאיתיה מדברים שאין
עשויין להשאיל ולהשכיר דאיידי דמפנמא קפדי אינשי ולא מושלי אבול
בדברי' העשויין להשאיל ולהשכיר בזה לא פליג רבא דהא ליבא מנו :
ב ועתה יש לנו לעיין אחר שפסקו ברבא דלא איבפת ליה בחוקה
שאעפ"כ הוה נאמן בו עד כדי דמיו בשאר משכון אס משכן
אלמנא שחיה בחזרה מה דינא כי לרעה רבא משמע שהכלוה ישבע עד
כדי דמיו כמו שהוא דין בעסקי אוכל נפש שאף על פי שהן בחזרה ישבע
הח'פס ויטול . אך הרמב"ם ז"ל פסק באלמנא שאחר שהוא בחזרה אס רגורח
השלם

יראה למדברי רבא ים מקום להכרי' כסדר' הראב"ד ז"ל דהא רבא לא קאמ'
דבעל הגנבה יהיב לאחרון מאה ועשרים אלא משום דליקלוקח מלוך' מקי'
דלוקח מגנב' יא' כ' ים לנו לומר דיו לבא מן הדין להיות כדלוקח לא עשו
בו ת"ה אלא כשהגנב אינו מפורס' אף לוקח מן הלוקח' מהגנב לא עשו בו ת"ה
אלא כשהגנב לא היה מפורס' ויאויל
מפני זה סתם הסו' ז"ל בסי' טרי'
כהראב"ד ז"ל : ולענין מתנה אי עשו
בה ת"ה או לא . הסו' ז"ל סי' ט'
הביא תשובת אביי הרא"ה ז"ל . במי
שעצב מטלטלי אגב מקרקעי שחמ'
ע"ז שכל' כ' אין לך אדם שקונה חפץ
מחברו ורציתי לבעלו ואמרתי ע"פ
סכותבין כן כסטרות כבר נהגו בכל
הארץ והוא שאין מגבין לב' מומטלי'
שמכר לו נתן הלואה מפני ת"ה וכו' .
ובתב ע"ז הרב' ז"ל בסי' יט'
דס"ל דמתח' נמי איכא ת"ה ואינן
דעת הרשב"א כמ' שסי' שני' וי' מ'
סוגיין בעלמ' בהא דהרא"ה ז"ל ע"פ
שאפ"כ שטעמא מפני שלא ראו חולק
עליו' מ"מ כדאי הוא הרא"ה ז"ל לסמוך
פליג ועוד דמסמט דחכמי דורו הכי
ס"ל ועוד דהרא"ה ז"ל מוקמינן ממונא
בדוכתיה עכ"ל : ודברי הרשב"א
דסימנא' הם לפי' לוקח מן הגזול
דבת דמיו בהגזול' אמרס . ואפ"כ
שמורא' פל מלכות גדלת הרב' ז"ל
מוסלת עלינו הייתי מלדל לומר דלא
פליגי הרא"ה ז"ל ורשב"א ז"ל דלענין
שעבוד יודה גס הרשב"א ז"ל דיש מקום
לת"ה מסו' דסוף סוף הכי מטלטלי
לא הוה מעקר' של המלוה ממש אלא
היו של לוח ומשעבדי' למלו' לפרעון
חובו בלבד . ואף שעבוד זה אינו
ממילא מדין הגמ' אלא מלד תנאס'
הלכך אהניא ת"ה כל דהוא אע"ג
דחליט' לשל' יטרוק' מלו' המטלטלי'
שנתנו' בעליו' לאחר' וחסדי' וחסדיו'
כמכיר' אלא גבי גזול' וגנב דהכל הי'
באמת של בעל הכי' ומן הדין היה לו
ליטלה מיד הלוקח בלא דמיס כלל .

יודה הרא"ה ז"ל דכי אהניא ת"ה היינו דוקא בלוקח שנתן מעותיו דאל"ה
בטלת מקח וממכר במטלטלין שלא נמלא מי שירצה לקנותי' אלא במתנה יטול
בעל הגנבה חפץ שלו בלא נסיונ' דמיס כיון שהמקבל לא הסכים כלום . ולא
סייכא ת"ה להפסיד בעל הגנבה :

חלק יד א והיבא
שמשכן בלי שעושין אוכל נפש בו מחלקת אביי ורבא
בסבינא דאשכבתא הוא בסוף המקבל ואמר' עליה
בגמ' ואביי לית ליה ההוא סברא מ"ס מהנהו עיני' . לאכלי מוסלא וכו' ההס'
לאו מל' דעביד' לאפולי ולאגורי הוא הכא מידי דעביד לאיפולי ולאגורי'
ולפ"ז תמיהא לי טובא במאי דכתב רבינו ז"ל וק"ל ברבא דמסמט דאי הוה
אמר' דהלכ' כדאי' לא היה נאמן לטעון עד כדי דמיהן בכל כלי אוכל נפש'
והא מן הגמ' נר' בהדיא דאביי נמי איה ליה ההוא סברא ברבא דאף על גב
דסיכנא חוי כלי של אוכל נפש היה נאמן עד כדי דמיו אי לאו משום דהוה כלי
העשוי להשאיל ולהשכיר . ומתאי טעמא הוא דלא הימניה יאוש כדברי רבינו
מאי קשיא לאביי מהנהו עיני' הא תיבה לא קאמר אלא בכלי שעושים בו אוכל
נפש : והרמב"ם דרבינו ז"ל כתב על רבא דדוקא בסבינא דאשכבתא משום
דמיסנמא קפדי אינשי ולא מושלי אבול בדברי' העשויין להשאיל לא פליג רבא
דהא ליבא מנו וכו' והוא דהכי א"ל למימ' לאביי דדוק' בסבינא דאשכבתא'
משום דהוי כלי העשוי להשאיל ולהשכיר אלא בשאר בלי אוכל נפש שאינם
עשויין להשאיל לא פליג אביי דאיכא מנו :

ב ועתה יש לנו לעיין וכו' . לשון הרמב"ם ז"ל במשכון דאלמנא בפ"ג
דמלוה כך הוא ואס חבל מחזירין ממנו בעל כרמו ואס חנה לו
חשלים ואס חכפור חשב' אבד המשכון אונסרף קודם שיחזור לוקח ע"כ .
ומה שהמה רבינו מסתיר' כלים של אוכל נפש והנחתה בל' ע"פ . הרב ב"מ
הביא דברי הריב"ם ז"ל דהס נתיישב הענין אלא שהענין' בקצור וראית'ם
במקומן סי' תפ"ח וז"ל לא בא לומר שלא יוכל לטעון על המשכון עד כדי
דמיו במנו ללקוח הוא בידי אס מסכן אוחו שלא בעדים שהרי באים דומיא
דאלמנא דהיינו בחבל כלים שעושין אוכל נפש יכול לטעון עד כדי דמיהן אי
ליכא עדים על החבלה דהכי אמרי' בגמ' בההוא גברא דתו' עד ואפי' אביי
לא פליג עליה אלא משום דס"ל דסיכנא דאשכבתא הוא מדברים העשויין
להשאיל ולהשכיר אלא הרמב"ם ז"ל דעמו בזה לומר אעפ"י שאין ממסכנין אותה
אס היא מור' שחייב' חשלים כלומ' ב"ד כופין אות' לפרוע ומגבין מלו' מנכסיה'
שלא אמרס חורה אלא שלא למשכן בחזרת משכון . אלא להגבות חובו מגבין

מוכית בגמ' ע"כ יואין מקום לומר דדוק' בדלא פי' אלא הק' שעתה רוצ' ללו'
על הגנבה שלא הזכיר הראשונ' דהשת' ליכא למימר בזה גנב ופרע בחובו .
אלא אס הזכיר הראשונים אפי' אמר הלויני עול ק' ויהי' ממוסכן במאח' יודה
לרבינו דלא סקליה אלא על הראשונים והמוני' המ'יה על האחרונים . דהא
ודאי מחלחל לשוק' ה נראה דאין בזה שום חלוק' והוא מבור' ומדברי הסו'ר
ז"ל ג' כלכרי היה דקאמר ש"ל כמו שהאמינו על הראשונ' והאמינו בהמסה
האחרונים וכו' יאמא אקאמרין הכי והוא לא אמר כלום ויצאתי להרשב"א
ז"ל חשב' הביא הרב סי' ע"ב ממוסכ' כ"ז וז"ל על ראובן שמסכן כלי לשמעון
בה' דינרין וכשבא לפדותו טוען שמעון שהוא מעבדו כפ' ה' דינרין אחרים
שחייב לו מלד אחר' ועמד לוי ואמ' שהכלי הוא שלו והוא הפקידו ביד ראובן
ומסמטון' להחזירו לו בלא כלו' ושמעון מודה שהכלי של לוי וסוקי' הדין עס
לוי וכו' עד ויהי' כה דמכ' הכי הא דכבר הלואה שפעון' דינרין בלא מסכון חייב
שמעון להחזיר' ללוי בלא כלו' דאע"ג לעסו ת"ה במסכנת' בכל כה"ג ליכ' ת"ה
כדאי' בפ' הגזול ומאכיל בהה' דהלכה כרב פהן עכ"ל . נר' דסבר ז"ל דאע"ג
דכסמסכונ' כלי משכנו בה' דינרין אחרונים שלא הזכירו כלל מהראשונים מ"מ
אמר' דכיון דכבר הלוי לו פעם אחר' בלא מסכונ' עשה על נאמנותו הלואה
ולא על המסכונ' ואין בלח' ה' ולא חקשי לך כיון דהרשב"א ז"ל כ' בשם י"א גזול'
לא עשו בו ת"ה כדמייתי הרב ז"ל סי' ש"כ וימללח חלק עליהם ש"מ דמסכני'
עמהם יא' כ' מה לו לומר בלא דכלל כ' ג' ליכ' ת"ה מטעמ' דרב פהן יהא בשו'
לד אין בזה ת"ה דשולח יד בפקדון גזול' והא לא מל' היא חדא דרנה ז"ל
לפסוק הדין מדרוש ככ" ע' . ותו דמסכנ' מלי דכתבין בס' ד' מזה החלק .
דאע"ג דשולח יד בפקדון מקרי גזול' היינו לענין חיובו אלא לא סייד לומר בו
קלא איה לה לגולה לשלא יעשו בו ת"ה דודאי בגזלות כיוצא בזה ליכא קלא'
ואי מעקר' הי' לוח במסכונ' על פקדון שבידו הי' בו דין חקנה השוק ומכאן סיוע
לדברינו שם : י וכן אס לקח מגנב וכו' . בגמ' הוה אסוק ארעתי' דאביי
לומר דבעל הגנבה נותן לאחרון מנה וזה האחרון נוטל מהלוקח ראשונ' עשר'
שנשכר' יא' ז' רבא השתא לוקח מגנב עשו בו ת"ה לוקח מלוקח מבעי' יא' וכו'
הרמב"ם ז"ל פ"ה דגנבה דאס גנב מפורס' הוא נוטל המאה ועשרי' מן התקנה
סלקת מן הגנב והולך ה'גר ומובע הגנב במאה של קרן וכו' . ופירושו שבעל
הגנבה נותן חק' כ' ללוקח אחרון ונוטל' מהתגר הראשון יורה ראב"ד חולק עליו
וסובר דכיון דהגנב הי' מפורס' בעל הגנב נוטל כליו בלא נחיל' דמיסיה הלוקח
השני נוטל מעותיו מהתגר הראשון וכתב ה"ה אין לי בזה הכר' ע"כ . ובעניינותי

וכן אם חכפור חייבת היא לישע'אעפ'י שהיא אלמנה כדרך שאר האנשים
פ"כ יתקראם דכחב בהדיא דאבי מודה לרז דברים שאינן שווין להשאל
באשר כתבנו למעלה : ומה שרש"י ז"ל ליישב דברי הרמב"ם ז"ל דאשמועינן
לאלמנה כופין אותה לפרוע וכו' הוא לחוק עד מאד לאס כן הוא ענין בפני

תשלם ואם חכפור תשבע היסת והיא נפטרת ובענין דברים שעושין בהן
אוכל נפש פסק ברבא ומילתא צ"ע . ירושלמי בשבועת הדיינין חר בר נש
קם עם חבריה בשוקא וארים סביניה פירוש ארים סבינו מידו בלא עדים
א"ל לית הרין סבינא נפיק מן ידי עד דתתיב לי מאי דאית לי בידך אחא
לקמיה דשמואל א"ל הכ ליה סביניה וזיל דין עמיה מה שמואל בדייני
דנהרדע' פ"יובי שמואל נוטה הוא לסברת דייני דנהרדע' דפליגי עליה דרבי
יוחנן בירושלמי דלע"י מהאי שהיה דין שנאמן עד כדי משכנו ומשני התם
הוחזק המשכון בידו ובאן לא הוחזק המשכון בידיו ופ"ה ר' נתן בר מאיר ז"ל
כלומר הוחזק המשכון שהוא משכון שישאר בידו ולפיכך נאמן עד כדי משכנו
ולא יוצאו מרשותו ובאן לא הוחזק בפני שהוא מדברים שעושין בהן אוכל
נפש ולפיכך דין שמואל דנהרדע' ואח"כ דין עמו כאבי דפרק המקבל א"נ
חיא הוא וברב' אולא וכו' וזיל דין עמיה ויתן לך בדי דמיו :

חלק טו א והיבא

דחפיש בבלי של חברו בלא עדים
ומעין שבחיבו תופס שהמחזיק נשבע
עליו בבדי דמיו ונוטל אם הדבר מוחזק בו אינו שותף אלא פלג ממה שהוא
תובע בו לשומת בקיא וזוהא אום' אחזיק בו ואטלו בממוני דלדידי שותף
שאינו תובע עליו . בהא דרבי מסתברא דאעפ"י דשאר לוח אינו יכול לומר
למלוה אסלק אותך מעל קרקע זה בשווי ויכול לומר לו חמלוה או תפרע לי
כל ממוני או אחזיק בקרקע זה שלך עד שתפרענו הא לא דמי לשאר לוח
דהבא לוח לא קא מודה ליה מדי דאיתו מהימן עליוה בכדי מאי דרפ"י
חלבך מסתי' דמהמנין לוח בשווי מטפי משווי לא מהימנין ליה חלבך
פרע ליה כמה דשוי לב"ע ושקל דיליה ויש חולקין דאפי' מודה לא מצי
לעלווי ברמי יתירי . וראייתנו החיה דגרסינן בירושלמי פרק אלו נעדרות
החיה איתת' דהות פירנא עשרין דנירין וחות תמן חד ביתא דהות שב עשרה
דינרין איתא עובד' קומי ר' חנינ' אמר י"ב ונליה כיתא או י"ב ונליה עשרין דנירין
אמר רב מונא מבין דלית כיתא טב אלא עשרה דינרין כמאן דלית ליה פירנ'
אלא עשרה דינרין הוא מבאן ואילך היא אומר' קרקע וכן אומר' מעות הרין
עם היתומי' והלכה בר' מנא דבחי' אסתלק עובדא ודכא למימר הבא
בראמרין התם בפרק מי שהיה נשוי נבי לוח דמעלה לב"ח ואמר אי שויה
לך אלפא לחיי ואי לא שקול אלפא ואסתלק ופסקו דהרין עם חלוקה דשאינו
התם דאית ליה פסידא לב"ח בעלווי דלוח דאלפא יהב ואלפא שקול אבדל
כל היבא דאיכא פסידא לחאי כגון דקא מודה ליה מדי לעלווי לא מצי
ובראמרין בפרק מי שהיה נשוי או אמרו יתומים חרי אנו מעלים על גבשי
אבינו יתר דינר אין שימעין לחן ומפרש טעמ' בגמרא משום דקא מפכדי
לאחריו אלמא כל היבא דאיכא פסידא להאי לא מצי אידך לעלווי אבד
הרמב"ם נתפס עליו וזה אשר כתב אית למלו' למימר לדידי שותף לי והירושלמי
שהביאו דהוא דרך אחרת יש לו ועל דהשכירות מדור אלמנה נאמר שכן
הוא בגמרא שלו רבי אלעאי ורבי זעירא שאל לר' נחמן לא היה שם בית
א"ר הירושין שוברין לה בית מבאן ואילך היא אומרת קרקע וכו' והבא
פרשניהו בארובה על דעת ראשונים ועל דעתנו שיש לנו מחלוקת בשכר
מדור של אלמנה מ"מ אנו ענין דין זה ותמה על עצמך האך כתובה של
אשה זו בלבר האך דמי של בית זה בלבר אלא על השכירות נאמר . וכן
כתב הגביר ז"ל במדור אלמנה לענין הרין ארעא ללוח משתעבדא וכו' אית
לחו זון ללוקח או ליורש לסלקו בפרעון כל חובי מסתלק ואי לא יוכל לומר
ל' די שותף לי והראיה שהביאו אסאפרו יתומים חרי אנו מעלין וכו' אדרבא
מינה סבירא הדיא סברא דהתם קאמר' דלא מצי לוקח לסלקו לבעל חוב
בוזי אלא משום דלית ליה לבעל חוב פסידא ולמענה דאי שויה לך אלפא
לחיי ואי לא שקול חובך ואסתלק דמיה אך שמעתא היא דק"ל דמצי לוקח
דסלקו לבעל חוב בוזי ומינה אלו אמר בעל חוב שויה לי ולוקח לא בעי
דמפרע כל חובי הרין עם הב"ח ע"כ . אבל מצאתי רשומת הרב ז"ל
שאנו הולך על הדרך הראשון וזה טופסה ראובן ח' יב לשמעון מנה בשמר
ומת ראובן והניח קרקע שותף ג' דינרים וכן שותף לבד אדם ולא יותר ורצוה
שמעון למרפו בחובו ובני ראובן אומר' אנו נותן לך בממונינו שלא ירענו
מאבינו ג' דינרים דמי חקרקע כמו דמי קטנא שלא יוכל למרפה פעם שני'
ובדאית' בכתובות ושמעון טוען לדידי שותף לי במאה או חנו לי במאה או אקח
קרק' והשי' שהדין עם שמעון וכן מצינו בעי' דאבלי חושלא בנהרדעא דאמר'
יבן למען עד כדי דמיהן אם בא לומר אני אקח העיזים במאה לא מפיק
מינה בחמשין דמי העיזים ע"כ . ולא ירדתי לסוף דערו :

חלק יו א והיבא

דהפס שותף בדבר המשותף וכיצד בגון
שמועין
וכו' . ג' סברות נזכרו כאן בענין זה
הא' דקא במלוה סבא להפ"ע מן
הלו' יכול לומר לו לדידי שותף לי ככל
הקו' ואחזיק בו עד שתפרעני כל
ממוני וזה מסו' ללוח מודה בהלוותו
אבל כשלוס כופר וזה טוען ויתר
מדמי שווי לאו כל פמיני' ופרע ליה
כמה דשוי הכלי ושקיל . הב' דאפילו
כשהלו' מודה בחביעת המלוה מצי
לסלקו בדמי שווי וכו' . ג' כשכופר .
והג' דניבזק וכן בזה מצי לאחזוקין
בכל דמים שטוען עליו : וראינו
דרכינו כתב דעתו ראשונה וקאמר
ודאי מסתברא דאעפ"י דשאר לוח
אינו יכול . דנראה בהדיא שהוא
סובר בפשיטו' ובודאי דכל' דעלמ'
לא מצי לסלקו למלוה בשווי וקשה
דשער ג' ח' ס'י' י"א כתב להפ"ע
ומסתבר' דלא מצי לעלווי להו בזמי
יתירי אלא בדמי דהוא ארע' דשון
לכ"ע בעד' דשון לוח ב"ד כדאית'
בירושלמי וכו' . אם לא שדחוק דמה
שכתב כאן מסתברא דאעפ"י דשאר

פלאו ולא איירי כלל להיבא דמשכן
אח האלמנה . ואיך הכניסו הרמב"ם
ז"ל ביקשני דינים סמוכים המדברי'
בשחבל דכח' ואסתכל מחזירי' בע"כ
ואם חידה לו חסל' ואם חכפו' תשב'
אבד המשכון קודם יתחזיר לוקח .
הרי דלין אם חידה ותכפור שבה
באלמנ' קדם לו דיןאם חבל מחזירי'
בע"כ ובא אחריו אבד המשכון וכו'
דאיירי פמי שחבל יואידכנס בנסיס
אם חידה חסלס דהיינו בעלמ' בלא
פוס חבלה ולא שייך כלל באלו הדיני'
אלא ודאי נראה דבענין דחבל עלמו
מיירי . ובעניני סופא דמלחא
דהרמב"ם ז"ל גלה על דעתו דקאמ'
אבד המשכון או נשרף קודם שיתחזיר
לוקח . ומלכתס ולא הזכיר מציאות
חדש . משמע דעל המציאות הקודם
ממש קאי . וכיון דקאמר דכשחבל זה
המשכון לוקח . הא לא אפשר אלא
כשמשכנו בעדים דבלא עדים ליכא
מלקוח . א"כ עד השתא נמי בעדים
איירי דהשת' ליכ' מגו דלקח ולפיכך
איןאם נאמן על החוב כשכפופ' אלא
היא תשבע ותפטר :

ירושלמי בשבוע' הדיינין חד בר נש
וכו' . כאן קיים הר' ר' נחמן ז"ל סבר'
רבינו במלתא דאביי שכתב ולפיכך
דן שמואל דלהדריה ואח"כ דון עמו
כאביי וכו' . דאלמא טעמא דאביי
הוא כיון דאיתיה בחזרה בע"כ ליכ'
מגו . והוא הימא מחזיקתא דעניי
כדלעיל :

חלק טו א והיבא דחפיש
בבלי של חברו
וכו' . ג' סברות נזכרו כאן בענין זה
הא' דקא במלוה סבא להפ"ע מן
הלו' יכול לומר לו לדידי שותף לי ככל
הקו' ואחזיק בו עד שתפרעני כל
ממוני וזה מסו' ללוח מודה בהלוותו
אבל כשלוס כופר וזה טוען ויתר
מדמי שווי לאו כל פמיני' ופרע ליה
כמה דשוי הכלי ושקיל . הב' דאפילו
כשהלו' מודה בחביעת המלוה מצי
לסלקו בדמי שווי וכו' . ג' כשכופר .
והג' דניבזק וכן בזה מצי לאחזוקין
בכל דמים שטוען עליו : וראינו
דרכינו כתב דעתו ראשונה וקאמר
ודאי מסתברא דאעפ"י דשאר לוח
אינו יכול . דנראה בהדיא שהוא
סובר בפשיטו' ובודאי דכל' דעלמ'
לא מצי לסלקו למלוה בשווי וקשה
דשער ג' ח' ס'י' י"א כתב להפ"ע
ומסתבר' דלא מצי לעלווי להו בזמי
יתירי אלא בדמי דהוא ארע' דשון
לכ"ע בעד' דשון לוח ב"ד כדאית'
בירושלמי וכו' . אם לא שדחוק דמה
שכתב כאן מסתברא דאעפ"י דשאר

לוח אינו יכול וכו' בונתו לוח' אע"פ שהיינו דנים בשאר לוח שאינו יכול לסלק
וכו' . מכל מקום הא לא דמי לשאר לוח וכו' . ואין זה במשמעות הלשון .
עוד ראיתי סתירה אחרת בירושלמי דמ"י הכא והתם . ואינו מצי אלא
לראותו במקומו אבל חזיון דהכא קאמ' דאעבדא דהיה איתתא התם דאית
עובדא קומי ר' חנינא אמר ייצולה ביתא או ייבון לה עשרין דינרין ואמר רב
מונא מכין דלית ביתא טב וכו' . הרי שהיה שם מחלוקת רבי חנינא ורבי מנא
ואילו התם בשער ג' לא הביא דברי ר' חנינא וכתב ובאמת הלכה כר' מונא
ברוב הדברי' בירושלמי ועוד דהכא ליכא פלוגת' עליה ובהכי אסתלק עובדא
דלפסיק איה וכו' . ואולי מה שאמר דליכא פלוגת' עליה פירשו באמרו ובהכי
אסתלק עובדא והכונה דאע"ג דמעקרא הוה סבר ר' חנינא בהפ"ע מכל מקום
בחר דשמעיה לר' מונא לא נתלק עוד עליו ונגמר המעשה כפסקו וסברתו

של רב מונא : ומוצא אני עוד סברא רביעית שהיא נומס הפך הראשונה דכונן
הטור סימנע' ב' והיבא שמוחזק במשכון שלא בעד' סאמרנו שזכר לטעון
כדי דמיו ואם אינו שותף לשומת הבקיאית החי' שהוא טוען עליו . ואומר
אטלנו בחובי לפי שהוא שותף בעיני כדי חובי' ושאר כופר ואומר אע"פ שהי

חייב לו אני רוצה לסלקו בדמי שהוא
שותף כתב בעל הסרומות שהדין עם
המחזיק והכי מסתברא כיון שאינן שם
עדים ואלו היה אומר לקוח הוא בידי
היה נוטלו בע"כ של שני . גם עתה
שטוען עליו ויתר מכדי דמיו אלא
שאמ' שרול' ליטלו בחובו נוטלו בע"כ
ע"כ . וכו' . וזה הדין
המרדכי' ז"ל דהמקבל בשם
כמה דבנותא ז"ל . וכתב
הרב ז"ל בבי' ז"ל ומה שהכרי'
רבינו שהדין עם המחזיק משום מגו
אינו נראה לי ודברים תמוהים הם
שאין זה דרך מגו דכי אמרינן
מגו סינינו לומר דהמני'
בהאי טעמ' מגו דאי הוה טעין טענה
אחריתי והוה מהימן השת' נמי נאמן'
והכא הא מהמני' ליה ליטול מה
שטוען עד כדי דמי הקפ' עלמו ה"אך
אעפ"י שגאמ' שיטול הקפ' עלמו כמגו
דאי בעי אמר לקוח הוא בידי וכו' .
ולע"ל אין כאן שום תמיהה ודברי
הטו' ז"ל הם מבוררי' ונכונים בטעמ'
דהאי ככל מגו דעלמא הוא . דמה
שהלו' אינו רוצה שהמלו' יחזיק בבלי
ביומ' משווי הונו משום דהוא כופר
עקר ההלוואה ואומר שלא לוח כלום
והוא לכת לו דמי שווי בלבד והשת'
שחובע יפסיד המלוה לחלוטין ולא
יהי' נאמן עוד עליו כלל וע"כ אומ'
המלוה כיון שיש כלי זה בידי לא
אחזירו לך עד שתחן לי כל דמי
חביעתי ואין בונתו להחזיק בבלי
עלמו ע"כ של לוח . אלא דעתו שלא
להפסיד השאר שכופר בו הלוח .

והשתא קאמר ספיר הטור ז"ל דכיון
דאין הלוח מסרב מלכת כל דמי
החביעה של המלו' אלא מפני שכופ'
בו שאלו היה חייב כל דמי חביעה
היה נותנס לו . מ"ה פסקי' דנאמן
המלו' בטענתו כמגו דלקוח הוה
ואם היה טוען לקוח היה הכלי שלו
בהחלט ע"כ של זה השתא נמי שהוא
מחזיר' בו לבטחון טענ' של כל ההלוואה
מהימנין ליה ונוטלו בע"כ על כל
הסך שחובע ולא יפסיד כלום וינמא'
שהמגו מועיל לו להאמ' טענתו ולא
לשיטול הקפ' עלמו . ולפי זה בשאר
לוח בעלמא שטודה כל דמי ההלווא'
וקמלו' אינו רוצה להחזיר מה שבידו
עד שפרעו לו כל חובו דלא שייך
בזה מגו . דהא יסבור הטור והכי
דברבי ז"ל דלאו כל כמיניה לומר
לדידי שותף לי ככל חובי' והלוה יכול
לסלקו בדמי שווי והשתא יא' חלו
מלוה . אבל מלאתי חשבות הראב"ד
ז"ל וכו' . מ"ה בהגסו עניי דאם בא
לומר אקסס במיה לא מפיק מיניה
בדמיו' דמי' העיזי' וכו' . אף על גב דהתם הוה טעין מארי' דחושל' טובא
ואבזה דשמואל קאמר נאמן עד כדי דמי דמסמט ותו לא היינו לומר
דכשם חובע למריה דעניי שמלבד העיזים יתן לו עוד מה שבידו יותר
משווי' כי הוא אינו מתרבה בעי' לפרעון כל הנזק . או אמרינן
דאין זה נאמן להוציא ממנו עוד יותר ממה שהם שוים . אבל להחזיק
בעיזים אם ירצה בעבור כל הנזק שלא להוציאם מידו עד שיתן לו כל מה
שטוען הרשות בידו :

חלק יו א והיבא דחפיש שותף בדבר המשותף וכיצד בגון
שמועין
וכו' . ג' סברות נזכרו כאן בענין זה
הא' דקא במלוה סבא להפ"ע מן
הלו' יכול לומר לו לדידי שותף לי ככל
הקו' ואחזיק בו עד שתפרעני כל
ממוני וזה מסו' ללוח מודה בהלוותו
אבל כשלוס כופר וזה טוען ויתר
מדמי שווי לאו כל פמיני' ופרע ליה
כמה דשוי הכלי ושקיל . הב' דאפילו
כשהלו' מודה בחביעת המלוה מצי
לסלקו בדמי שווי וכו' . ג' כשכופר .
והג' דניבזק וכן בזה מצי לאחזוקין
בכל דמים שטוען עליו : וראינו
דרכינו כתב דעתו ראשונה וקאמר
ודאי מסתברא דאעפ"י דשאר לוח
אינו יכול . דנראה בהדיא שהוא
סובר בפשיטו' ובודאי דכל' דעלמ'
לא מצי לסלקו למלוה בשווי וקשה
דשער ג' ח' ס'י' י"א כתב להפ"ע
ומסתבר' דלא מצי לעלווי להו בזמי
יתירי אלא בדמי דהוא ארע' דשון
לכ"ע בעד' דשון לוח ב"ד כדאית'
בירושלמי וכו' . אם לא שדחוק דמה
שכתב כאן מסתברא דאעפ"י דשאר

וכתב ע"ז ופי' אפילו אין האבנים יולאות מתחת ידי זה ואין לנו רואין אותן
ברשותו ותברו תובעו במחלית האבנים והלה טוען לא כי הכותל היה שלי
כלה אינו נאמן • ואעפ"י שהיה יכול להכחיש ולומר אינן בידי וכגון שיש זמן
רב מן הנפילה שאפי' שותפין מקפידין זה על זה בזמן מרובה ה"ז מנו במקו'
עדי' דאנן סהדי לבחל' הכותל

של שניהם וכן בבקעה כשעשו שניהם
מוזית ומנו במקום עדים לא אמרין
וסטה אחרת יפ' להלכו' כתב' המכתב
בשמוך ע"כ והשטה שהביא המכתב
ז"ל הוא שכתב בסוף הפרק ואפי' נפל
לרשות ח' מהם או שניהם ח' מהם
אח' כל האבני' לרשותו וטען שמכר
לו חברו ולקחו או נתנו לו במתנה
אינו נאמן אלא הרי הן ברשות של
שניהם עד שיביא ראיה ע"כ :

וגם כאן כתב ה"ה ז"ל וכב' כתבתי
שטה אחרת למעלה ונראה שדעת
ההלכות כשאנו רואים האבני' חתם
ידו וס' עדים שמכירים אותן וכו' :
וחיבא • לי אס' דברי הרמבם בס'
בשטת הרי"ף ז"ל וסנייה אמרו לבר
ח' ה"ן מל"ז ה"ה שס' חולק' עם
השטת' דלעיל ושהפרטים אותה
שטה לא יסכמו עס הריף הרמבם
ז"ל כי לע"ז הא' והא' איתא וכל דין
מסנייה אחת ונכון בטעמו •
דהרמב"ם ז"ל כתב הדין שטען זה
ס' האבנים ברשותו שמכר לו חברו
חלקו או נתנו לו במתנה וכו' • כי
הוא מודע שכותל של שניהם היה
וסנייהם בנאווהו אלת שטען היותו
עשה ס'ו במכר או במתנה • ע"ז
אמר שמה שהוא מוחזק באבנים
זה ברשותו : אינה כותה על
אמת טענתו שאחר מכרם או
נתנם לו כי השותפין אינן מקפידין
כדיהי' טעמא הרי"ף ז"ל וממילא

היינו דוקא בראיה ז' יבא שים מגו אבל כל דאיכא מגו ודאי דנאמן בטענת
לקוחים או נתונים דהא לא הוי מגו במקום עדי' כיון שאינו כופר שניהם
בנאווהו ודין המגו ליכא מאן דליפלו עליה ויסכימו בזה גם המפרטי' דלעיל
אבל הם אמרו עוד ענין אחר דאין להאמינו בטענה אחרת דהיינו הכחשת
השותפו' בכותל לומר שמתחלה היה הכותל כלו שלו שהוא לבדו כנאו
לבהא אנו סהדי דמסקר' דמסתמא כותל החצר של שניהם הוא ואיך הא' לבדו
בונה אותו ולפיכך אפי' יהיה לו איזה מגו שיהיה לא נאמינהו דהוי
מגו במקום עדים • שהרי הוא כאלו אנו עדי' ראיה פראימו
שניה' בונים את הכותל • ופשיטא שגם הרי"ף ז"ל והרמב"ם ז"ל יסכימו כן ואין
פאן שום מחלקת • ואם ז"ל דבטענת לקוחה אס' שהו זמן הרבה ברשות הא' הוא
נאמן דהו' ליכא טעמא דאין מקפידין יתחשבו דברי חסידים בפירוש המשנה
עלמא ימלא סמוכות לדרונו אלה וכן בהראש ז"ל ובגמ'ה שלו :

ויתיישב לך בזה מה שהניח הר' בב"י ב"ע מה שכתבנו דברי הראש ז"ל
כסותרי' אח' עמנו במ"ס קמ"ל כיון דמסתמא מחזקין ליה לחרויהו הוי
אפי' דאיכא הסתא ברשותא דחד מיניהו לא נפקא מחזקה דאידך דשותפין
לא קפדי אהדדי ואפי' נשתהה ברשותו וכו' והבי' הרב בסיומא קמ"ז שתי השטות
שמביא ה"ה ז"ל דלעיל וכתב על הראש ז"ל דמנו"ס ואפילו נשתהו ברשותו
דהיינו יותר מכלי רגילות שאין השותפין מקפידים • נראה שסובר כשטה
ראשונה דאלו לסער שניה לא הוי בחזקת שניהם אלא דוקא בחזקת זמן שאין
השותפין מקפידים אבל לאחר שער זמן זה הוי אידך המע"ה וכו' ומסוף
דבריו שכתב • שותפין לא קפדי אהדדי משמע דס"ל כשטה שניה דאלו לשט'
ראשונה אפי' שהו יותר מכדי שהשותפין מקפידין עליה' חולקים וכו' ע"כ
ולד ד' הדברים מבוארים • ואי דקאמר הרא"ש ז"ל ואפי' נשתהה ברשותו וכו' •
האי ואפי' לא קאי אמאי דקאמר השותפין לא קפדי לומר דאפילו נשתהו זמן
הרבה לא קפדי • אלא קאי אמאי דקאמר הרא"ש ז"ל לא נפקא מחזקה דאידך
והכוונ' דמ"מ אין לנו להוסיף מחזקה דחרויהו ולומר דזה כנאו • וז"ל וכו' וכו'
ברשותו • קלא דהיינו ברשותו אינה הוכחה משו' דשותפין לא קפדי • ותו
דאפי' נשתהה בידו דודאי איכא קפידא ית"מ לא נפק' מחזקה דאידך משום
דמסתמא ודאי שניה' בנאווהו בדכתב מעקר' : אד נחשקה לי לשון הטור ז"ל
שכתב שם וז"ל הן של שניהם אפילו נפל כלו לרשות א' מהם או שפנים והכנים
לרשותו אפי' שלא בעדים ושהו ברשותו זמן רב ואפי' שאין בו דין חלוקה אינו

שמועין ראובן לשמעון שתוף היה ביני גבין מעסקי ממון או משט' חוב והכל
הוא כדרך והלה מוצאן אמת שעסקי שתופך בידי אבל אהה חייב לי כנגדו
מנה • בזה ודאי אי ידעא בשהי' שהוא מדעם דאיתיה בשרוף לחרויהו
ואיבא ראה לא נפיק מחזקה דאידך אלא נשבע האחר והיטה שאין לו
בידי כלום ומוציא חלקו מיד המחזק' בשתפוזוה כמו שכתב הריף ז"ל בפרק
השותפין על משנת אס' נפל הכותל המקו' והאבני' של שניהם מיהא שמעי'
דכל מילתא דירעא היא לחרי שותפי אפי' דאיתיה השתא ברשותא דחד
מיניהו לא נפקא מחזק' דאידך מאי טעמ' שותפין' האי גונו לא קפדי אהדדי
הילכך לית להו חזקה במטלטלין אלא בראיה ברורה אי גמי לאחר חלוקה
ע"כ אבל אי ליכא שהרי דהוא מדעם ידעא בשתפוזוה דאי בעי אמר לא
הוי דברים מעולם אי גמי אהדרת' נהו נהלי' כי אמ' אין דידה הו' ואתה
חייב לי כנגדו מחזקין • ואע"ג דגרסינן בחזקת הבתים אחר מן האחין שהיו
אונות ושטרות יוצאין על שמו דק"ל ברב דעלו להביא ראיה ה"ם אונות
ושטרות דוקא שאין תפיסות מחזקות • בגד הממון אבל אם יש במטלטלין
בירם וטוען שלי הם שנתנו רי' או נתנם לי נאמן כיון דל בא שהרי דהוא
מדעם ה"ה בשורתו • וזהו אנו עתידין להאריך ולפרש בשער אה' וכו' :
ב גם הראב"ד ז"ל הוסיף דקרקע וכך כתב לא שכיציא מילתא דירעא
בשהרי לחרויהו שוה בשורה ואמר חד כולה דילי הוא דובינת'
מיני' דלא מחזקתהא עקר להחיותיהו כוליה אלא אפי' מלתא דלא ידעא
לחרויהו שוה בשוה אלא דהו' סהדי דהאי אית' וזו והאי אית' וזו וזי' וזי' וזי'
הריי'יהו לחד מדעם ב' אהדדי ולבתר יומין נפק ההוא עסקא מידא דחד ואמר
דודי תלתי דירי אפי' • דהנהו סהדי לא ידעי כמה זיו' לחד אפי' הכי דא
מחימן ונחזיק השתוף לאמצע ודייק' לה מהתא החבית והעליה שנפלו
דשותפיתא אמת הו' בשעת נפילה דער השת' כל חד וחד באפי' נפשיה
קאי ובשג' נפלה הא לא ידעי' במת' שבורו' להאיובמה שלימו' להאי וכו'
אמ' דר' רובא דש"מ' • דירי נינהו לא מחזקין ואע"ג דפנינתו לרשותיה
וקימי תותי יריה לא מחזקין ופלג' להו בשוה ותא גמי דבוחא היא והו' דלא
מצי טעין להד' מולא מענת דחזרת' לך עד באן כתב בפירושו פרק הבית
והעליה • הילכך אס' בא לתפוס מחזק' השתוף בחוב שמועין על שותפו כיון
שיש לאחר עדים באותו ענין אפי' שאין לו עדים במה היה חלקו מסתמא
המחצה שלו ואין תפיסתו מועלת למחצה כנגד אותו מחצה והוא דאיכא
עדים דהו' שותפי בזהו' מדעם וראה ובדלעיל :

גרסין

יכול לומר לא נתרלה לחלוק עמו אלא על דעת שאכמו הכל משלי וכת' ה'ר
יונה דוקא שהאבנים נכריס שהם מזה הכותל אבל אס' אינם נכריס לא
מיבעי' אס' טען לקחתי ממך חלקך סהו' נאמן סיכול לומ' אינם מאבני
זה הכותל ואין כאן מגו במקום חזקה • אלא אפי' אס' טוען אפי' נתינו משלי
נאמן כמגו ע"כ • ומדקאמר וכתב
ה'ר' יונה ולא חלק עליו נראה ש"מ
סותר למה שאמר הוא קוד' ומשמע
שהוא מסכים עמו • ויש להבחין
דכיון דהטור כתב דאפי' שלא בעדים
אינו יכול לומר לא נתרלה לחלוק
עד שאבני משלי וכו' נראה בהדי'
דאינו נאמן אפי' כמגו משום דהוי
מגו במקום חזקה דהיינו במקו' עדי'
כדלעיל : וא"כ כשאין מכירין האבני'
למה יהא נאמן לומר אני בניתו כמגו
דאינם מאבני זה הכותל • דמאי
עדיפותיה דהאי מגו מלומ' להד"מ
או הקורא' וכיוכל' דלא חשבי' ליה
למגו מפני שהוא טוען נגד החזקה
למסתמא שניהם בונים • ואינו מולא
לזה יסוב מרווח • ועוד דבסי'
קע"ט כתב דאפי' נשתהה בידו זמן
רב אינו יכול לטעון שלקחו ממנו או
שנתנו לו וכו' • דנראה דאפי' טענת
לקוחה לא מהני' אף ע"ג דאיתיה
בידיה יותר משעור קפידא וזה שלא
כשטת סתום • דממילא היא דעתיה
דהר"ם ז"ל ונריך לחת לב על
כל זה :

ואע"ג דגרסינן בח"ה אחרון
האחרון וכו' • לא ידעתי
מאי קשיא ליה מהקדא ומס' דרך
לחלק בין שטרות למטלטלין • דהא
הס' מוכח בהדיא דקד"ב דמירי
באחים שהם מוחזקין בשתוף כל
נכסיהם שירשו מאביהם ואינם
חלוקין • בעיניהם כלל יוא"כ כיון דלא
מודע מעול' נאמיה כל יבא לו ממון בלא אחי' בדכתב רש"ם ז"ל אין לחלוק
השטרות אלא בממון האב ואינו יכול להוסיף מחזקה האב' ובהא ודאי אפי'
היו מטלטלין מה לנו לליכ' סהדי דהוא מדע' היה בשותפות' הא' חזקתו
דאין לו כלום אלא משל השתוף • ואי מצי לומר שלי הם שנתנו לי • אס' קן
בשטרות נמי יאמר מעות נתנו לי במתנה והלוייתים בשטר זה אלא ודאי אין
מקום לשום טענה • אלא"כ ידוע שהוא חלוק בשיתוף
באיה דבר :

ב גם הראב"ד הוסיף וכו' • כן הביא ג"כ הרב הנמקי בשמו וכתב שלום
הסכים הרשב"א דכיון דשותפין לא קפדי אהדדי הו' ליה תירוץ של
זה ושל זה כהנר של שניה' • או כשיטתו ומאי אולמיה דהאי מהאי וכן דעת
הרמב"ם ז"ל :

ואיבא למידק עליה דהראב"ד דרבותא טפי ה"ל לאשמועינן דל"מ הוכח דלא
ידעי סהדי אי יסוב חד זיו' טפי מחבריה • אלא אפי' אי חזו דחד
מניהו יסוב תרי תלתי וחד יסוב תלתא ולא ידעי הי נאמיהו שהממון ברשותו
אומ' אלא הוא מרי דחרי תלתא • אפי' אינו נאמן משו' דכיון דאי' ליה
לאחריתא מידי בהאי שתופא • לאו רשותא דאידך מקרי אלא כחצר של שניה'
וסף הוא מוחזק' האחד כמו האחר דהא הכא בהדי' והעלי' הכי הוי דע"כ אין
לשניה' חלק שוה בשתוף דאי בחבט' נפ'ו ראו' ליטו' כל השלמו' או איפכ' בחבט'
כלכת' בג"י • ואפי' זה שהן ברשותו אינו יכול לומר אי' הוא בעל השלמות
משום דרשותו הוי כאלו היא של שניהם • ותו קשה דלכאור' נראה דאדרבא
אין משם ראיה דלא דמו אהדדי • דהתם אין הכי נמי דאנן לא ידעין כמה
שבורות להאי וכמה שלמות להאי אבל מכל מקום טענותיהם שוות שוה אומר
שלמות שלי וזה אומר שלמות שלי ואין אחד טוען יותר מחברו והלכך אהני
השתוף מטעם שותף דחשבינן הממון כאלו הוא ברשות שניהם ויהינן לכל אי'
מוחזקת מה שהוא תובע ויחלוקו לא מטעם דסתם שותפות הוא למחצה אלא
מטעם ממון המוטל בספק יחלוקו כששניהם מוחזקים • אבל סבא שזה טוען
תרי תלתי דידי והלה אומר לא כי אלא פלגא הוא דידך ואידך פלגא הוי
דידי • דהשתא אין הספק אלא באידך פלגא • אי הו' כוליה לשני שמוכרו
או אס' וס' לאחר חלק בעד תשלום תרי תלתי • מ"ל דיהבי'
כוליה פלגא מפעמא דסתם שותפי' הו' למחצה • ולא נזון ביה
דינא דרס' מכליתין :

גרסין

א גרסינן בגמין פרק הזרק היתא עומד וכו' דק"ס וכו' פירוש קרוב לו קרוב לה איפולגו בגמרא ויש תריכות דברים דפי' הסוגי' ובמסקנ' הפוסק' לענין גמין כאשר תראה בס' ק"ט מח"א שהביא הרב את הכל באורכו וכו' רבינו הס' דברי הר"ף דקאמר היכי דמי קרוב לה ומייתי עליה הא דמחיל כלבד משמע דה"ל דמחיל לפרושי מחני' קא' אחי' ותמה עליו הר"א ש' היכי פסק כוותיה דמחיל הא קי"ל הלכתא כרב דאמרי' ועוד להלכה כר' יוחנן דבגמין מקום הפולגו כנגד רב וכו' וכו' ועוד דר' יוחנן דבר לה כר' יוחנן וגם תניא לוותיה וכו' ונראה לכל זה מתייבס להר"ף משום דמייתי בסמוך הא דא"ל רב מרדכי לרב אשי' הוה עובדא ואכרסיה רבנא דה"ל למימר' דאיפסקא הלכה למעשה כמחיל' וכן מקום לכל הכללים היכי דפסקו רבנן נגדס' וכו' כדעבדו עובדא' וכיוצא בזה רמז הר"ף ז"ל ונפי שאין כאן מקום דינן אלו איני מאריך בזה :

שער נ חלק א

א גרסינן בגמין פרק הזרק היתא עומדת ברשות הרבים וזרקו לה קרוב לה בגמרא היכי דמי קרוב לה א"ל שמואל לרב יהודה כדי שתשוות ותטלו וא"ה את לא תעביד עובדא לרה"ר להנשא עד שהגיע גמ' לידה פ' משום גמ' שמואל אפרו על דיוקן שהוא קרוב ועל קרוב שהוא רחוק : א"ל רב מרדכי לרב אשי' הוה עובדא שזרקו לה ברשות הרבים והיה קרוב לה ובת ואצדכיה רבנן חייציה :

א אבל אם אמר לו המלוה זרקו לי חובי והפטר זרקו אפילו רחוק למלוה ונאבד או נשרף קודם שיגיע ליד המלוה פשו' שררי' הרשונו בכך :

ד אבל אם אמר לו זרקו לי חובי בתורת גמין והיו המעות קרובין ללוה הרי הן עומדין באחריותו של לוה' הן קרובין למלוה נפטר חלוט מחצה על מחצה יחלוקו בלומר אם נאבדו משום או נגנבו משלם הלוה

לשמו' : דכנה"ג סי' כל כפי למתנתין דקרוב לזה או לזה או לשניהם : ולא הולך בדבור במתנתין ספיר' כן המלוה דמסתמא ודאי א"ל דברים אלו דאין אדם עשוי להרשות ללוה סיוור' לו חובו אלא במקום שימורה ובהכי מקשו ספיר' כיון דלוי התנה עמו כן מאי למימר' פסי' שאם נחקי' התנאי שהוא פטור ואי לא לא : אבל אם לא פי' מאומה אלא א"ל סתם זרקו לי חובי והפטר :

משמעו הוא סיפ' מי' ואפי' קרוב ללוה הוא פטור : וזו היא טעם רבינו והסא' שכתבו דאפילו רחוק למלוה ונאבד קודם שיגיע לידו פטור שהרי הרשונו בכך וכו' דלדעת ז"ל לא עלה מעול' דעת הגמרא למתני' איירי בהכי : אמנם להרשב"א ז"ל מוחלפת הטעם דפי' מוקי לה למתני' בד"ל זרקו לי חובי והפטר : לא אמר אלא דברים כלבד : ואפי' אחי' כל כפי דמתני' ספיר' משום דאע"ג דלא פי' שזרקס' לרשותו : מ"מ כך הוא משמעו של דברים דמסתמא זרקו לי ברשותי קאמר : ונענין הדין כך הוא אלא דמשום קשיית מאי למימר' מוקמי' מתני' בדל' כ' בתורת גמין דאשמועי' דלא מאי א"ל משום חני' כך :

ועתה אומר מה שיש לי בכל זה מהקשי' תולה על ה"ה ז"ל חמשה ב' דאפ' דכונת הרמבם כשכתב זרקו לו ואבד ר"ל זרקו לרשותו : דהיכי מניא לומר שזו דעתו וכוננו שהרי לשונו ז"ל כך הוא א"ל המלו' זרקו לי חובי והפטר זרקו לו ואבד או נשרף קודם שיגיע ליד המלוה פטור : א"ל זרקו לי חובי בתורת גמין היו המעות קרובות ללוה הרי עדין באחריותו הן קרובות למלוה נפטר הלוה מחצה על מחצה אם אבדו משם או נגנבו משלם הלוה מחצה ע"כ' והשתא אי צבא קמייתא זרקו לי חובי והפטר כי קאמר הרמב"ם ז"ל זרקו לו ר"ל זרקו לרשותו של מלוה ואם קאמר פטור : משמע בדל' דזקא ברשותו של לוה חייב : וא"כ היינו ממש דינא דזרקו לי בתורת גמין דהס' נמי קאמר דקרובות ללוה עדין הם באחריותו וקרובות למלוה נפטר הלוה דפסיקא דקרוב למלוה היינו ברשותו : ומאי איבא בין זרקו והפטר לזרקו בתורת גמין דלדל' הרשב"א ז"ל הכל אחד ודין שוה : ואי הרמב"ם ז"ל איז לטעמיה היכי פלגיניהו לתרי דיני ובהפטר לא קאמר אלא דין פטור : ובתורת גמין אמר כל חלוקי המס' : אלא ודאי משמע בדל' דבחלוק' והפטר הלוה פטור כל גומא זרקו לו קאמר לאו בזרקו ברשותו דוקא הוא וכס' התוס' ורבינו והסא' : ודברי הר"ם ז"ל ע' ובשטת הרשב"א איכ' למידק דכיון דלא אמר בדל' זרקו ברשותי : א"כ מאי פריך מאי למימר' הא ספיר' אשמועי' דאע"ג דלאמר התם : זרקו לי חובי והפטר : לאו מכל וכל קאמר אלא גמ' דזרקו לי ברשותי היא : והלכך כשהוא קרוב ללוה הלוה חייב : ולא כדחש סליק אדעתיה מעקרא להרשב"א ז"ל גופיה דאפי' קרוב ללוה ה"ל להיות פטור משום דקאמר והפטר : גם לטעם התוס' קשה לי אי צדפי' כסדיא' שזרקו לו במקום שיכול לשמרו הוא : איכ' אכתי תקשי במחצה למחצה אמאי יתלוקו : הא קא' ל' שזרקו לו במקום שיכול הוא לשמרו וכשהוא נכנס ברשות הלוה בכל ססוא לא יוכל הוא לשמרו : ואף אם יש לו סכא' ליישב זה הא מיהא אינו כ"כ פשוט :

ומאי פריך מאי למימר' ימא' להך חלוקה דמח' על מח' אחא' לאשמועי' : ד אבל אם אמר זרקו בתורת גמין וכו' : מסתמא נראה דפסי' האי כמון סמך רבינו אמאי דכתב לעיל בענין גמין כדי שתשות ותטלו וכו' : וגם הרמב"ם ז"ל כתב לשון קרוב כלבד ומסתמא סמך בפירושו על מה שכתב בהלכות גמין : אמנם השיר ז"ל כתב בח"ה סי' ק"כ ואם א"ל זרקו לי חובי בתורת גמין אז יש לו דין גמ' שאם זרק לחז' ד' תמוטיו של המלוה ונאבד פטור שכבר זכה בו זרקו חז' ל' אמנותיו אם יכול המלוה לשמרו אפי' רחוק ממנו הרבה זכה בו והפטר הלוה : ואם הלוה יכול לשמרו ולא המלוה אז לא יא' עדין מרשותו ואם שניהם יכולין לשמרו אז הוא ברשו' שניהם ואם נאבד משם נאבד לשניהם ע"כ :

ובחב' עליו הרב ז"ל צ"ב ורבינו בתחלת דבריו נקט לה דכר' שתלה הדבר בד' אמות ואח"כ נקט לה כד' יוחנן שתלה הדבר בדיכול' לשמרו והוא דבר תימא : ועוד יש לתמוה כיון דנק' לה כד' יוחנן למא' השמיט חלוקת שניהם אינם יכולים לשמרו : ונ"ל שטעמו משום דס"ל דר"י לא פליג

ב ואמרינן עליה א"ר יוחנן וכו' : מבואר הוא מדברי רבינו דאפי' א"ל בדל' זרקו לי חובי וזרקו הוה לעול' באחריות הלוה זרקו וסמור קאמר כדפריש' עד שיפדס' לו זרקו לי חובי והפטר וכו' כ' כהדיא הסא' סי' ק"כ : ואיבא למידק מלן הא' נראה דר' יוחנן לקאמר לגמין אמר וכו' ולא לדבר אחר משמע דלדבר אחר דומיא דגמין ופסיקא דמגין זרקו לה סתם אפי' הוה לא אמרה זרקו לי גמין : וא"כ ר' יוחנן נמי דאמר ולא לדבר אחר היינו דבחו' שלא אמר המלוה כלום אלא שהלוה זרקו לענין המלוה אינו בטל לעולם הלוה חייב באחריותו : והשתא לא תקשי מילי לרבי יוחנן - ממתנתין דזרקו לי חובי : דדוקא בדהרסו מלוה שחבר לו זרקו לי חובי ולא הוה נתינה בעל כרחו אז יש לחלק בין קרוב לו לקרוב לה וכו' : אבל כשלא אמר כלום : כהך אמר ר' יוחנן דאפילו קרוב למלוה חייב הלוה ומסתמא דע' כ' וכו' : ומג"ל דלא נפטר כלל עד דקאמר נמי והפטר : ולא נאטרך לאוקומי' במתנתין שום חוקמחא אלא כפשוטה : ולא תקשי מאי למימר' :

ושמא משום דקפיד לומר זרקו לי חובי ולא קאמר סתם משמע דכוננו לומר זרקו באופן שהיה הזריקה לי דהיינו שהגיע לידי : הלכך מפרשינן ליה דזרקו וסמור קאמר על שיגיע לידי : וכשלאמר והפטר שלא היה צריך לכך : אז מפרשינן דהפטר מכל מקום על ידי זריקתה קאמר ומלת לי לאו לעכובא היא אלא ש' שחלל בכך : ואין הכי נמי דלא אומר זרקו חובי סתם ולא אמר לי נפטר בזריקתו כלל מקום שהיה : ועדין כמה שאכתוב בסמוך בסעיף דמח' : וזה לדבר לענין החלוקה שאמרנו : הדיא דפוק' יש נוחלין גבי מתנה על מנת להחזיר הקדישו והחזירו : לאמר רב אשי תזינן אי אמר על מנת שתחזיריהו הא אהדריה : על מנת שתחזיריהו ליה הא לא חזי' גיה : והכא נמי כשאינו אצלנו הא לא חזי' ליה :

ג אבל אם אמר לי המלוה זרקו לי חובי והפטר וכו' כי מקשינן בגמרא לרבי יוחנן ממתנתין דזק' לענין החוב אמר ליה זרקו לי חובי וכו' : משנינן הכא במאי עסקין דאמר ליה זרקו לי חובי והפטר ומקשינן אי הפי מאי למימר' לא צריכא דאמר ליה זרקו לי חובי בתורת גמין : ואפתי מאי למימר' וכו' : ולבא עד חליות תמלית הדין בענין זה צריך לניי להביא מה שכתבו ז"ל על הסוגיא : החוטפות כתבו זה לשונו אי הפי מאי למימר' ואם תאמר אדרבא תקשי ליה אמאי קרוב ללוה חייב לזה כיון דאמר זרקו חובי והפטר קרוב ללוה נמי ליפטר : וי"ל דמייירי מסתמא דמפרש' לו שזרקו לו במקום שיכול לשמרו הוא עוד לאן : זה ה"ז דפריק' וי' דמלוה כתב זה לשונו והקשה הרשב"א ז"ל לאוקמחא דזרקו לי חובי והפטר אם כן קרוב ללוה אמאי חייב וחריך לכי קאמר זרקו לי חובי לחז' רשותי קאמר וכל שקרוב ללוה לא בא לרשות מלוה והכי איתא בירושלמי : ואפטר שלעת רבינו ז"ל וכוננו כשכתב זרקו לו ואבד ר"ל זרקו לרשותו עכ"ל :

ויראה לי דהרשב"א והחוטפות ז"ל פליגי לענין דינא כפי מה שנתחלפו בפירושיהם : דהחוטפות סברי דמאי דאוקמינן במתנתין בדאמר ליה והפטר הוא בדאמר לי בפירוש כהדיא שזרקו לו במקום שיכול הוא

חלק ב

א והיבא שגור הלוח וכו' הסוגי' הוא בעל'הי הפרק וכו' וכו' פליג עליה דרב ואמר מהו שחייב באחריותו אם בא לחזו'

ז"ל כחבו בסוף פ"א דשכירות כזה הלשון היה בילו פקדון ושלחו ביד אחר לבעליו הואיל והסומר הראשון חייב באחריותו עד שיגיע ליד הבעלים אם בא לחזו' ולחזו' הפקדון מיד הסומר השני מחזיר ואם הוחזק הסומר הא' כפרן אינו יכול לסחור מיד הסומר השני אע"פ שעדין הפקדון באחריותו של הראשון ע"כ :

ובעניני נחשתי במ"ס הואיל והסומר הראשון חייב באחריותו אם בא לחזו' מחזיר וכו' . דו סברת שמואל היא דאמרין מגו וכבר פסק בפ"ו דמלוה כרב ללא אחריותו מגו' וכבר פסק הנה דבהך מלתא אין שום חלוק בין מלוה לפקדון דכי שמועין מן הגמ' דכסלא הוחזק כפרן יכול הנפקד להחזיר . לאן משום הואיל והנפקד חייב באחריותו הוא למשכ' דחיישין לחוב הנפקד אלא מפני חוב הנפקד אחרת' עלה דאין ר'ננו סתם פקדונו ביד אחר . ואם כן היכי כתב הרמב"ם ז"ל הואיל : ולפי הנראה מדברי ה"ה ז"ל הרגיש זה וכתב וזה לשונו ומ"ס הואיל והסומר הראשון חייב וכו' : כבר נזכר טעם זה בגמרא : ונפקא מינה שאם היו הבעלים רגילים להפקיד אלל האחר שמסר לו זה שאין הנפקד הראשון יכול לחזו' בו שהרי כבר נפטר מאחריותו כמו שנחב' למעל' ע"כ :

ולא הכינות זה למשמע שהזכיר טעם זה שהזכיר בגמרא אף על פי שאינו הלכה משום ד'נמ' להיבא להפעל'ם היו רגילים וכו' : והוא תימא דהא בטעם האמתי גס כן יוצא דין זה ובפשיטות יותר דטעמא דמלי דהך ביה נחוס דקפדין אהוב' דמפקיד דאמר אין ר'ננו סתם פקדונו ביד אחר . ואם כן נ"מ דכשנסרו למי שהנפקד רגיל להפקיד אללו דחו ליכא טעמא דאין ר'ננו וכו' : אין הנפקד הראשון יכול לחזו' בו אבל לא נאמר שאינו יכול לחזו' מפני שנפטר מהאחריות' דלאו בהא תליא מלתא :

ג ויש לברר וכו' . הסוגי' ז"ל הביא בסס הרמ"ם ז"ל שחולק על זה : ומבין ריב' לשונו נראה שהיה נוסה לדעתו ע"ס : ד וכתב הר"ם ז"ל וכו' . בפ"ו דמלוה . והטור כתב בס' קנ"ה ואם החזיר לו המנה לראובן והעני אה"כ ולא היה לו לכרוש בענין שהפסיד שמעון שלו לויחייב לשלם שהוא פושע כמה שהחזירו וכו' . עד והרמב"ם כתב שהחזירו לו שניהם חייבים באחריותו עד שיגיע לו חובו ע"כ . מדקאמר והרמב"ם כתב וכו' משמע דהבין דהרמב"ם פליג על הדין שכתב דכשהחזירו

ושל את שרף דאסור באכילת פירות אלא מבר גמור הוא ומדינא ארעא לא הדרא ורחמנא אמר דתהדר והוי כחזו' ולזקק ממנו פנים אחרת ואין יכול לחתקייב אותו מקח אלא מדעתו ובפניו לולי חק' הלל וכן בענין גט דומה לבתי ערי חמה הוא שכל זמן שלא נתקיים החתונה רשת בעלים עליה ואינו מריות וכו' בזה אינה נתינת דתנינה שלא מדעת שבידו לעבב הרבר שערין לא נגמרי לצאת מרשות מה שהיה שלו וחיינו הוא דרבא לא גמר מתקנה דהלל אלא גט דיימי ליה לבתי ערי חמה ובראמון ורב פפא נמי דאסק אפילו בפניו נמי מדעתו אין בע"כ לא נגמ' כלכד איתמרא מלתא אבל בשאר ענין חוב הוא נתינה : והו' הנראה לי ושאולי בזה פי הרמב"ם ז"ל וזה אשר השיב לי דבר דבר הוא שהחזיר חוב לחבירו אפילו בתוך חצי אמה שלו דלא דלוי פרעון אלא מיתו היבא דא"ל מעק' חילק מעותיק והלה מסרב בו ואמר איני רוצה לקבל בזה אני אומר שאין צריך להניח בב"ר אלא וזקק בחקין או בפניו וחולק לו דקי"ל נתינה בע"כ הוי נתינה ובי אצטרך לית להלל לתקוני' לשרא בפניא אבל בפניו הויא נתינה בלישנא בתרא דרבא וכן פסק רב הא"י בתשובה ולא עוד אלא אפילו למאן דאמר דהס נתינה בע"כ לא הוי נתינה חני מילי במתנה כנועל מנת עתתני ליר' וזו וכן בית בבתי ערי חמה דמבר הוא ורחמנא אמר ליתוב דמי ותהדר אבל בפריעון חבל מוד' דהוי פרעון : והקשו עליה דאמרין בקדושי' מי דמי חתם בתורת פקדון אלא ליר' סברת אי שרינא להו אחייב' בחו אבר' הכא בתורת קדושין אלו ליה אם איתא דלא נחא לה תשרינהו ופריך רב אחאי אמו כולחו נשי דנא גמירן משמע דמדינא אי שריא להו מחייב' בחו וזו הקוש' כבר בתרצ' מדברינו דורא בפקדון אי שריא להו מקבלי' אלא כעני' למיקם כהדיא בטענות אבל בקדושין אי איתא דלא נחא לה תשרינהו לא תהדר ולא לשחמנו בידה דאנן משום שתיקא וקבלה דמעו' דמעב' להו בידא איתין עלה ולא משו' טענות דאי למטען בחדיה טפי הו' נחא לה למימר ליה לא בעינה וזה בר' דרוא : ויש מוחזקי הדור שהעמידו בפקדון לזמן והוא שבוש סוגי' וכן מה שכתב בחלבו' בעובדא דשומשי דא"ג דאמר ליה תא שקול זון איתנהו למובר החם משום דלית להו לקבלי' נתינה מיניה עד דמקבל מי שפרע ועוד דהתא תא שקול זון א"ל ולא שדנהו קמיה אלא בביתיה דמובר ובדשותיה מחתי :

חלק ב

א והיבא שגור הלוח ממון הלוואתו למלוה ע"י שליח על איזה דרך פטר מאחריותו הלוואתו ועל איזה דרך עומד באחריותו ככתחלה ואימתי יכול המשלח לומר לש"י החזיר לי שאין רצוני לשלח' לו ואימתי אין יכול השליח להחזיר לו כיון שקבלה להוליכה למלוה ע"ז גרסינן בנזיקין פ"ר איתמר הולך בזה לפלו' שאני חייב לו אמר רב חייב באחריותו כלומר חייב המשלח שהוא הלוח באחריות הממון שהפקיד לזה לחול' בו למלוה אם נאנסו או נאבדו מתחת ידו של שליח ואם בא לחזו' אינו חזו' פ"א אם בא המשלח לשלוח אחר שמסר לו ממון המלוה ונמלך וא"ל החזיר לי שאני חושש שמא יאנסו בידך ואין רצוני שתהיה שלוחי בדבר זה אינו חזו' דרב ט"ל לשון הולך בלשון זה דמי נאחר שובח למלוה ממון הלוואתו ע"י שליח זה אינו יכול לחזו' בו אע"פ שעדין מוטל אחריות הממון עליו וקי"ל בהא ברב ואע"ג דשמואל פליג עליה דהא תניא בעותיה דרב ובדת' הולך מנה לפלוני שאני חייב לו הולך פקדון לפלוני שיש לו בידו חייב המשלח באחריותו ואם בא לחזו' אינו חזו' :

ב ופריך גמרא בפקדון אמאי אינו חזו' והרי הוא חב למפקיד שנשתלחו לו דהא יכול למימר אין רצוני שיהיה פקדוני ביד אחר וחילב' אין חב לו לאדם שלא בפניו ואוקימנא לה בפקדון שהוחזק המשלח עליו כפרן דאנן סהרי דנחא ליה למריה דפקדוני' דליפ' מידיה דנפקד ולפ' אם בא לחזו' אינו חזו' ואחריות הדרה על הלוח או על הנפקד לעיל' עה שיגיע ידיו של בעלים אבל פקדון שלא הוחזק עליו כפרן הולך לאו כזכי ואם בא לחזו' חזו' ואם חולין ומצאו שמת בין שמת המלוה בין שמת הלוח לעולם נותן לשליח לירש' המלוה ולא חיקשי לך התיא דתניא בסמוך לזה הולך מנה לפלוני והלך ולא מצאו יתורו למשלח וכולא מילתא כדא תא הרתם דהתיא במנה של מתנה קא מיירי ובמו שהארכתי בזה בספרי הנקרא גברות :

ג ויש לברר אם שגר הלוח מעותיו למלוה ביד שליח והשליח אמר למלוה הנה הם ביד אי אחזק בהם לעצמי מפני שאת חייב לנאם הלו' מודה לו חובו לשליח ולית ליה שאר נכסים דלגבי מיניה שליח חובו מה' וחגי' זמן הלוואתו בה' פשיט שהדין עם השליח ואין חב ביד המלוה לערער על המשלח ולומר אפסדתן וזואי דיהבת להו בידא דלא מצינא לאפוקי' מעדיה דמשלח א"ל אי קו' ביד לא הוה מפ'ק להו הכי נמי מדר' נתן דהא לית ליה נכסי אחרני' חילב' פטור המשלח שהוא הלוח ופטור השליח כיון שזה הורה ברברי השליח מיהו היבא דא ת ליה נכסי דאולא לה טענה דר'נתי איהו משתעי דינא כהדי משלח ומשלח אע"ג דאיהו לא מצי מפ' מיני' מעצמו וכדאמר נן שאם בא לחזו' אינו חזו' דוקא דלא מצי למהדר' הא למבפ"ה למהדר' ולמיהב למלוה מצי כ"ף ל' ז והיטוני לא מה מן משום מגו דמצי א"ל אהדרתיהו ונזק דהא לא מצי למהדר' ליה דבין דהולך בזכר' באחריות' קיימי ולא מהדר' להו מיהו היבא דמת משלח ולית ליה נכסי חזו' הדין בין השליח והמלוה שנשתלחו לו ואף שקבלם מן המשלח בעדים מגו דיכול למימר פרעתיק ומיהו'ן בשכועה כי אמר בחובי אני חופשם נאמן ובשכועה בין שאינו תובעו בהם המשלח או יורשין ומצ"ע :

ד וכתב הרמ"ם ז"ל שאם עמר משלח ותחזיר המעות למשלח שניהם חייבין

באחריות

חזו' והוא כ"ד דפליגי אי הולך כזכי למי' ומס' דכ"ע כזכי ופליגי דמר סבר ללא אחריותו מגו ומר סבר אמרין מגו : וכלהו רבנותא פסקי כרב מלחני' כוונתיה כדברי רבי' . ובהב הרא"ש פ"א ה"ה נהי דהולך לאו כזכי וכי גרע מתופס לבי' דקנה אפילו בע"כ של לוח כ"ס הכא דמדת וא"כ אמאי יכול לחזו' . ותיקן וכו' . ע דלוי גרעה ללא קשה מויד דהס נמי מלי א"ל לתופ' או קבל עליך אחריות או סחור לי מה שחפסת ואפילו רב מודה בזה כיון שחפס שלא מדע' הלוח דמלי למימר ליה את לא מהנות לי ע"כ . וקשה לי מאי תירצ'הא אע"ג דכתוב' לבי' מלי א"ל קביל עליך אחריות וכו' : אכתי תיקסי מי גרע הולך דאלו בתופס לבי' ת כי מקבל עליה אחריות קנה בע"כ ללוה . ובהולך אע"ג דירעה השליח לקבל עליו האחריות פשיט' דלשמואל הוה סבירא לן דחזו' הלוח אסירא כיון דהשתא קיימין להולך לאו כזכי למי' ועקר קושי' ז"ל היתה אמאי יכול לחזו' למאי דאסיק דעתי' דבהולך כזכי פליגי' והשתא לא ידע מאי למעני דפליגי' אי אמרין מגו דסבר שמואל דהא כהא תליא ותדע דכי ממני דכ"ע הולך כזכי פרס' ז"ל ואם היו נותנים לליכא אחריות מודה שמואל שאינו חזו' והתוספות פירשו דכשפטרו המלוה מן האחריות או בגט שחרור מודה שמואל שאינו חזו' ולכל הפ' משמע דהוה סבר מעקרה דאפילו כשאין סוס אחריות על הלוח קאמר שמואל דחזו' וא"כ הדרינן לקושי' גרע מתופס לבי' דכי אין האחריות על הלוח קנה בע"כ : ותי' איכא למידק על החס' אמאי לא קאמרי דכשמתחייב השליח על האחריות מודה שמואל וכו' כי היכי דקאמרי כשפטרו מלוה וכו' ונראה ליישב זה דכשחלף ההלוח מדעתו משלח המעות למלוה אז אע"ג דהשליח מקבל עליו האחריות היינו דוקא לגבי לוח עצמו שהשלי' נשאר חייב באחריותו אלל הלוח . אבל לגבי מלוה עדין אחריותו הוא על הלוח עד שיגיעו לידו' מליה הלק' לא מלו' התוספות לומר דבכה"ג מודה שמואל דלאו הכי הוא דאינו מודה אלא דליכא על המשלח סוס מין אחרית' והיינו כשהמלוה פטרו או בגט שחרור או במתנה כדברי רס"ז ז"ל אבל בתופס לבי' כיון דבעל כרתו ללוה זכה זה במה שחפס ואמרי' דהיינו דוקא כשקבל זה התופס האחריות אם כן ודאי האחריות עליה לתופס הלק' והלוח נפטר ממנו' ועיין מה שכתוב עוד על דברי הרא"ש ז"ל בשע"כ פ"ד :

ז ופריך בגמרא בפקדון וכו' : הדין מבואר לתלק בין הוחזק כפרן ללא הוחזק' והרמב"ם

לכסחתי ויהי עמי הלוח חייב השליח מפני שמספיד האל את כלל הרמב"ם ז"ל כבודו ולעולם כשהחזירו נשאר השליח חייב כמו השולח והיינו שאם ראה ב"ח מוכה ממנו כדכתיב ה"ה ב"ה הרמב"ם ז"ל ומסיק ו"ל ובהשגות ח"א אחריות לוי השליח חייב יודע מה הוא אלל שאם יכפור ראובן במלוה נמא לוי פושע בדבר ע"פ וכבר נחבאר הדבר וכן מלאתי כתוב חסובה לרב אלפסי ז"ל שאם העני הלוח השליח חייב וכן עקר שגיתוס חייבים באחריותו כדברי רבינו ע"כ : וראיתי לר' המחבר לתם מנסה כתב ע"ז משמע דמפרש דברי רבי דקוק' יסבא דהעני ראובן חסובה שמעין על לוי אלל. אם לא העני לא ויהי הסברא הראשונה שהזכיר בעל הטור : ולדברי ה"ה אין חלוק בין דברי רבי ובין דברי ר"ף כלל ע"כ וחסותה מעלמות עיונו היאך אפשר לומר דה"ה ה"ה דהרמב"ם חייבי דהעני דוקא בסברת הטור דהא ה"ה ה"ה דברי הרמב"ם אחרת אמרו מתחלה על דברי הרמב"ם ז"ל דמעובדא דר' דוסתאי בר ינאי גלמ' לה שכל שלא החזיר מאונס חייב השליח וכו' . וע"ז כתב וכו' הרמב"ם ז"ל ו"ל ו"ל ואם החזיר השליח למשלה חייב לשלם וראה ב"ח גובה ממנו וכו' . אלמ' הרמב"ם והרמב"ם ז"ל לדעת ח' נחבאו . ואם בסוף דבריו יאמר ה"ה דלא חייבי הרמב"ם אלל דוקא בהעני כדברי הטור . ח"כ נמא הרמב"ם ח' והרמב"ם חלוקים בדין והיו כל דברי ה"ה צאים ע"ל הכלבול : אמנם אחר המחילה הראויה יראה הדעת ה"ה ז"ל פשוטה בחלוק מה שהבין הרב המחבר ח"כ ז"ל דכונתו להביא ראיה נגד הראב"ד ז"ל דבר דאין השליח מתחייב כשמחזיר ללוח אלל כשהלוח כופר אלל כשהוא מודה נשאר השליח פטור לגמרי . על זה אמר סכר נחבאר הדבר דהיינו דמעובדא דר' דוסתאי משמע דחייב השליח כל שלא החזיר מאונס וכדברי הרמב"ם ז"ל . ואין החיוב חלו דכפירת הלוח . והוסיף שכן מלא חסובה לר"ף ז"ל דאף בלא כפירה חייב השליח דהיינו כשהעני הלוח ח"כ לא עמדו דברי הראב"ד ז"ל :

הן אמר שהריק ז"ל לא דר מאומה כאלא העני ואולי לא יהיה חייב לדעתו כדעת הטור ז"ל . אבל מכל מקום הוא חולק עם הראב"ד . ועתה מסיק ה"ה דכן עקר דלאו בכפירה ללוח חלוא מלחא דחויבא כי האמת הוא שגיתוס חייבים כדברי הרמב"ם ז"ל ועל הדרך סכר נחבאר דברי הרמב"ם ז"ל כי כן משמע ודאי לשון שניה חייבים שהוא סתמי וכולל ולא נחית עמה לדיוק מלשון הרי"ף ז"ל דקוקא בהעני וכו' :

חלק ג

א גרסינן בפרק הכותב אבימי בריה דר' אבהו חזו פסקי ביח זוי בי חוואי שדרתהו ביד חמה בריה דרבה בר אבהו אול פרעיהו אמר להו הכו לי שטרא אמרו ליה שטראי ניגרו אתו לקמיה דרבי אבהו אל אית לך סהדי דפרעיתיהו אל לא אל מנו זכיל לזימר להו"מ יכול דומר שטראי ניגרו ודינו דשטראי ניגרו ודי' דאיהר' שטרא כבר בר' בשער י"ט שהקדמנו : ועתה נכתוב הצריך לדין זה שרפנינו על זה גרסינן בסוף דבר זה לענין שלומי שריח' מאי ואסיקא בין א"ל חמשדא שקול שטרא ברישא והב זי בין א"ל הב זוי ושקיל שטרא אם פרע בלא עדים ולא שקיל שטרא משרם דבין דאיהר' ליה דלישקול שטרא או בסוף או בתחלה ולא איזדאר לקבלו לשטרא תחלה פצי' א"ל רתקיני שדרת' ולא לעורר' ודוקא דא"ל לבתחלה או בסוף שקיל שטרא והולך מסרמא היה לו לתבוע השטרא תחלה קודם שיפרע פעותיו אבל א"ל אמרו ליה שקול שטרא כלל אע"פ שדקדקוהו שחוב בשטר היה לו עליו כל זמן שלא אמר לו שקול שטרא פטור דמצי למימר סבור הייתי שמלוח ע"פ היה לו עלי' בין שלא הודיע לו המשלח ויהיה סבור שעל אמונתו דהיו סומכים ובמו שהיה כחוננו שיכול לומר בפני הייתי שיפסוק על אמונתו ובין פסק הר' בהלכותיו גם כתב דאי לא אמרו ליה פרעיה בסהדי לא מחייב למפרעיהו בסהדי ובדאיתא בחוננו דהא יחייב מעותיו במעות בעל הכית לפועלים שלא בפני עדים ובשבע ומוטל מבי' אע"פ שהפועלים מחויבים אותו ואומר לא נמלנו אע"פ שפשע בשפרעם בלא עדים ויצטרך ב"ה לפרעם פעם אחר' לא מחייב חוננו בהחיא פשיעות' דיכול לומר דהרי לא הוזהרנו לפרעם בעדים והא נמי דכותה היא וההיא דשליח דאיתא בקדושין דמשתבע שליח דיהבני' ניהלי' ובפטר ובשחבא מלוח דא שקיל ופרע ליה דוח אלמא דהיכא דלא אזהרנה למפרע בסהדי לא מחייב למפרע בסהדי דיריתיה פושע עד כאן . אבל אם החזירו ופשע חייב :

ב ויש לבדל מלוח שעשה שליח בעדים להביא לו מעותיו אם יכול השליח לבקש הלוח לרצותם לו ואם נחרצה ונתנם לו אם נפטר מאחריותו אם נאנסו או נאכרו ביד השליח על זה גרסינן בב"ק פ' הגזול קמא אתמר שריח שעשאו בעדים פירוש האי שליח לאו דא"ל לשליח בסהדי אימא ליה לפלגיא דלישלא לוי וזא"ל בידך דכבי ה"ג ליכא פלוגתא דמפטר ומחזיר' וזא"ל אמר לו השואל שחזה לי ביד בנך וכו' . וכן משעה שמחזיר ומא לי בשאומר הוא בעצמו מה לי בשאומר ע"י שליח ועדים מעידים עריו . אבל האי פלוגתא דשריח בך היא שאמר לו בפני עדים אומר לו לפלוגי אם ירצה לשלוח מעות על ידי ואם יאמר לך הן קבל אותם והביא וזהו שליח שחלקו עליו והר"ם ז"ל פ"י על דרך זה שהרי כתב שליח שעשאו מעד פירוש האובן שיש לו מעות ביד שמעין ומנה שליח בעדים לקבל ממנו ע"כ דמשמע דמפרש הוא בפירושנו דדוקא בשלא אמר לשליח אלל שיקבל אבל עשה ממנו שליח שיאמר לנפקר שיחנם לו בוראי מיד שיתנם לו פטור ומשעמא דאמרו אבל בשליח שעשאו שיקבלם אם יתן לו בזה הקלוק רב חסדא אמר הוי שליח ואם נאנסו פטור המשלח ורבא אמר

באחריותו עד שיגיע ליד שמעין כל חובו :

חלק ג

א גרסינן בבתובת בפרק הכותב אבימי בריה דר' אבהו חזו פסקי ביח זוי בי חוואי שדרתהו ביד חמה בריה דרבה בר אבהו אול פרעיהו אמר להו הכו לי שטרא אמרו ליה שטראי ניגרו אתו לקמיה דרבי אבהו אל אית לך סהדי דפרעיתיהו אל לא אל מנו זכיל לזימר להו"מ יכול דומר שטראי ניגרו ודינו דשטראי ניגרו ודי' דאיהר' שטרא כבר בר' בשער י"ט שהקדמנו : ועתה נכתוב הצריך לדין זה שרפנינו על זה גרסינן בסוף דבר זה לענין שלומי שריח' מאי ואסיקא בין א"ל חמשדא שקול שטרא ברישא והב זי בין א"ל הב זוי ושקיל שטרא אם פרע בלא עדים ולא שקיל שטרא משרם דבין דאיהר' ליה דלישקול שטרא או בסוף או בתחלה ולא איזדאר לקבלו לשטרא תחלה פצי' א"ל רתקיני שדרת' ולא לעורר' ודוקא דא"ל לבתחלה או בסוף שקיל שטרא והולך מסרמא היה לו לתבוע השטרא תחלה קודם שיפרע פעותיו אבל א"ל אמרו ליה שקול שטרא כלל אע"פ שדקדקוהו שחוב בשטר היה לו עליו כל זמן שלא אמר לו שקול שטרא פטור דמצי למימר סבור הייתי שמלוח ע"פ היה לו עלי' בין שלא הודיע לו המשלח ויהיה סבור שעל אמונתו דהיו סומכים ובמו שהיה כחוננו שיכול לומר בפני הייתי שיפסוק על אמונתו ובין פסק הר' בהלכותיו גם כתב דאי לא אמרו ליה פרעיה בסהדי לא מחייב למפרעיהו בסהדי ובדאיתא בחוננו דהא יחייב מעותיו במעות בעל הכית לפועלים שלא בפני עדים ובשבע ומוטל מבי' אע"פ שהפועלים מחויבים אותו ואומר לא נמלנו אע"פ שפשע בשפרעם בלא עדים ויצטרך ב"ה לפרעם פעם אחר' לא מחייב חוננו בהחיא פשיעות' דיכול לומר דהרי לא הוזהרנו לפרעם בעדים והא נמי דכותה היא וההיא דשליח דאיתא בקדושין דמשתבע שליח דיהבני' ניהלי' ובפטר ובשחבא מלוח דא שקיל ופרע ליה דוח אלמא דהיכא דלא אזהרנה למפרע בסהדי לא מחייב למפרע בסהדי דיריתיה פושע עד כאן . אבל אם החזירו ופשע חייב :

ב ויש לבדל מלוח שעשה שליח בעדים להביא לו מעותיו אם יכול השליח לבקש הלוח לרצותם לו ואם נחרצה ונתנם לו אם נפטר מאחריותו אם נאנסו או נאכרו ביד השליח על זה גרסינן בב"ק פ' הגזול קמא אתמר שריח שעשאו בעדים פירוש האי שליח לאו דא"ל לשליח בסהדי אימא ליה לפלגיא דלישלא לוי וזא"ל בידך דכבי ה"ג ליכא פלוגתא דמפטר ומחזיר' וזא"ל אמר לו השואל שחזה לי ביד בנך וכו' . וכן משעה שמחזיר ומא לי בשאומר הוא בעצמו מה לי בשאומר ע"י שליח ועדים מעידים עריו . אבל האי פלוגתא דשריח בך היא שאמר לו בפני עדים אומר לו לפלוגי אם ירצה לשלוח מעות על ידי ואם יאמר לך הן קבל אותם והביא וזהו שליח שחלקו עליו והר"ם ז"ל פ"י על דרך זה שהרי כתב שליח שעשאו מעד פירוש האובן שיש לו מעות ביד שמעין ומנה שליח בעדים לקבל ממנו ע"כ דמשמע דמפרש הוא בפירושנו דדוקא בשלא אמר לשליח אלל שיקבל אבל עשה ממנו שליח שיאמר לנפקר שיחנם לו בוראי מיד שיתנם לו פטור ומשעמא דאמרו אבל בשליח שעשאו שיקבלם אם יתן לו בזה הקלוק רב חסדא אמר הוי שליח ואם נאנסו פטור המשלח ורבא אמר

אלל אם היה אומר שליח לי על ידו פשיטא דהוי שליח דהא תנן בהשואל ח"ל השואל שלח לי ביד בני ביד עבדי ביד שליח חייב ומ"ל ח"ל בפניו שליח ומ"ל ח"ל שלא בפניו שליח . ונראה לקמן לא משמע הכי דבעי לשמואל מאי תקנתא ח"ל שליח לי ע"י זה דלא הוי שליח . לכן ז"ל דבכל ענין שלא בפניו לא הוי שליח עד שיאמר בפניו שליח לי על ידו כההיא דהשואל דאירי בפניו וכן מוכח מתוך הק"ו ע"כ : וצריכים חנו לפדש דמאי קאמרי לך ז"ל דבכל ענין לא הוי שליח שלא בפניו וכו' . לאו למימרא דקוסטא הכי הוי למסקנא דהלכתא . דהא ק"ל ברז חסדא וכן פסקו הס"ז ל' לקמן דשליח שעשאו בעדים הוי שליח והיינו שלא בפניו . אלל כונתם דמשו' דמעקרא קאמרי אם היה אומר שליח לי על ידו פשיטא דהוי שליח וכו' . דהיינו לומר שהוא דבר פשוט שאפי' רבא יודה בו ולא יחלוק עליו להכי אמרו השתא דל' דבכל ענין שלא בפניו לא הוי שליח וכו' . כלומר דמאי דהוי דבר פשוט לשידהו כגם רבא הוא דוקא שאומר לו בפניו שליח לי על ידו אלל כשלא ח"ל בפניו . הוי כעושה שליח בסתם ולא ח"ל בלוח דהא פליגי רבא ורב חסדאי כך נראה לפרש כונתם . וזה שלא כדברי רבינו דמוקי פלוגתיהו דקוקא בשת"ל אמור לפלוגי וכו' : ואי קשיא לך בין לחסות דהלכתא כרב חסדא דשליח שעשאו בעדים הוי שליח חס"ל אמר ללוח פה אל פה . ובין לרבינו דגם רבא מודה דאי אמר לשליח לימא ליה לישקר כהלי פטור . ח"כ הכי קחני במחני' דהשואל ח"ל השואל שליח לי וכו' דמשמע דמסר דא"ל כן הוי שליח אלל אם אמר לשליח לא מחני' וכי היכי דפריך בגמרא לרב חסדא ממחני' דלא יתן לא לבנו ולא לשלוחו ובתר דמוקי לה בסמיו ולקיימו קאמר אלל שליח שעשאו בעדים מאי הכי נמי דהוי שליח אדתי' סתם אלל נותן הוה לשליח וכו' . לפיכך ולייתי בדקדק שליח

הודיעו שהיה לו חוב בסטר פטור . ויהי עמא לכל חד מהני דהיכא דלא ח"ל כלל פטור ממועם דמצי למימר סבור הייתי שהיה מלוה ע"פ שכל שיאמר פרעתי נאמן . והיכא דהודיעהו דהוי מלוה בשטר נני' פטור משום דאמר סבור הייתי דהמנותיה קא סמכת כיון שלא הוזהרו ליקח את השטר ואע"כ דאין הלשון מרווח כ"כ . אריק ליישבו כן להלכו מהגמנו שזכרנו . ובבאן קשה לי על חסות הרמב"ם ז"ל שהביא הרב ב"י סי' פ"ג ששאל על ראובן שקבל מעות משמעון ומלא ח' רעו' ואמר ללוי מול מעות אלל והנס לשמעון ח' לוי לי נטלם שמעון וחסם בהם בשביל שהיה לו אלל ראובן מהו והסיכ דהוי יכול לחפוס בהם אם אין חסם עדים מגו דיכול לומר להד"ס וכו' ולענין שלומי שלי' מפני שלא נתנם לו בעדי' מסתברא דלא מחייב דהתם הוא בש"ח שכן דרך לקבל השטר אלל לא ח"ל לתת בעדים שאין דרך בני אדם לעשות כן ע"כ נראה דהא טעם החיוב והפטור פמה שהוא דרך ומנהג לעשות . דמשמע מנהג דאם היה דרך בני אדם לתת בעדי' באשר הוא בשטר היה חייב כדון פושע וזה תימא שהרי אפילו בשטר גופים שהוא דרך לקבלו אמרין מטעם כל הסומקים ז"ל דאי לאו דא"ל בפ"י שקול שטרא או בתחלה או בסוף הוא פטור . וכן בענין עדים כדנתינו רבינו בשם הרי"ף ז"ל דא"ל ח"ל פרעיה בסהדי לא מחייב למפרעיהו בסהדי . וא"כ לא היל להרי"ט שאל ז"ל לומי' אלל דלא מחייב דהתם בש"ח אינו חייב אלל מפני שאל שקול שטרא מה שלא היה כן בענינו . ולא יתכן בשום אד לומר שיחלוק הרי"ט ז"ל על גדולי הסומקים הרי"ף והרמב"ם ז"ל . כ"ש שאל לומר כן שהריא מההיא דחוננו היה נזכרת :

ב ויש לבדל מלוח שעשה שליח בעדים וכו' . דק"ק : ומ"ש רבי' דלאו דח"ל לשליח חייב לפלוגי וכו' . עד דמוכח דהיא דהשואל וכו' . קן פלה דלע"ה דהוי מטיקרא דכתבו לכאורה נראה דאירי כגון דלא ח"ל שליח לי על ידו רק עדי' מעידיש שעשאו שליח

אלל אם היה אומר שליח לי על ידו פשיטא דהוי שליח דהא תנן בהשואל ח"ל השואל שלח לי ביד בני ביד עבדי ביד שליח חייב ומ"ל ח"ל בפניו שליח ומ"ל ח"ל שלא בפניו שליח . ונראה לקמן לא משמע הכי דבעי לשמואל מאי תקנתא ח"ל שליח לי ע"י זה דלא הוי שליח . לכן ז"ל דבכל ענין שלא בפניו לא הוי שליח עד שיאמר בפניו שליח לי על ידו כההיא דהשואל דאירי בפניו וכן מוכח מתוך הק"ו ע"כ : וצריכים חנו לפדש דמאי קאמרי לך ז"ל דבכל ענין לא הוי שליח שלא בפניו וכו' . לאו למימרא דקוסטא הכי הוי למסקנא דהלכתא . דהא ק"ל ברז חסדא וכן פסקו הס"ז ל' לקמן דשליח שעשאו בעדים הוי שליח והיינו שלא בפניו . אלל כונתם דמשו' דמעקרא קאמרי אם היה אומר שליח לי על ידו פשיטא דהוי שליח וכו' . דהיינו לומר שהוא דבר פשוט שאפי' רבא יודה בו ולא יחלוק עליו להכי אמרו השתא דל' דבכל ענין שלא בפניו לא הוי שליח וכו' . כלומר דמאי דהוי דבר פשוט לשידהו כגם רבא הוא דוקא שאומר לו בפניו שליח לי על ידו אלל כשלא ח"ל בפניו . הוי כעושה שליח בסתם ולא ח"ל בלוח דהא פליגי רבא ורב חסדאי כך נראה לפרש כונתם . וזה שלא כדברי רבינו דמוקי פלוגתיהו דקוקא בשת"ל אמור לפלוגי וכו' : ואי קשיא לך בין לחסות דהלכתא כרב חסדא דשליח שעשאו בעדים הוי שליח חס"ל אמר ללוח פה אל פה . ובין לרבינו דגם רבא מודה דאי אמר לשליח לימא ליה לישקר כהלי פטור . ח"כ הכי קחני במחני' דהשואל ח"ל השואל שליח לי וכו' דמשמע דמסר דא"ל כן הוי שליח אלל אם אמר לשליח לא מחני' וכי היכי דפריך בגמרא לרב חסדא ממחני' דלא יתן לא לבנו ולא לשלוחו ובתר דמוקי לה בסמיו ולקיימו קאמר אלל שליח שעשאו בעדים מאי הכי נמי דהוי שליח אדתי' סתם אלל נותן הוה לשליח וכו' . לפיכך ולייתי בדקדק שליח

שליח ששאלו בעדים וכו' : לפרוך נמי כה"ג בקושיא קמייתא דפריך ממחני' דהשאל את הפרה וכו' : דמוק לה בשכירו ולקטנו : ולימא אדחני סיפא ואם ח"ל שאל לי וכו' : לפרוך וליחני בלידיה ואם אומר לשלוח אומר לו שישלח לי וכו' : ואלו הם עשאו שליח בעדים דהויא רבנא טפי :

איבא למומר דלא קשה מידי דמסקה דקחני ממחני' שאלה ביד בנו ביד עבדו ביד שלוחו ולפי שטת הרב ז"ל בכ"מ פ"ב דשליחותי' דהויא דלא קטן הוא דלא גדול היינו שוחטו : מ"ה אינדיקא סיפא לומר דאם ח"ל שאל לי ביד בני מהג' : דוקא כפ"ל פה אל פה מהג' בקטן : אבל שלא בפניו לאו כלום הוא : וכוון דברי' קאמר שלוחו דהדי בנו לרבות דלא מהני פ"ה נמי כה"ג כה"ג דהדי בנו אע"ג דשלוחו כה"ג כה"ג בעדים נמי שאל בפניו הוי שליח ועיי' בס' להי ס' ח' לקמן מה שאכתוב בס' ד"ע דברי הרב ז"ל הנ"ל : מיהו ה"ל דאמר יס"ל מקום ע"פ שטת רבינו : אך לפי לשון הסו' מסמע דליכא למימר הכי דכתבו וכו' דכל ענין שלא בפניו לא הוי שליח עד שיאמר לו בפניו שאל לי על ידו כה"ג דהשאל דמיירי בפניו וכו' : ורישא דה"ל ליטא מסמע דאית להו לקיטא דמלתא דמחני' דהשאל גבי שליח נמי : דוקא הוי ובפניו דע"כ לעכובא : ופ"כ דברי' דעניי תמוהים או ממסקנא דהלכת' ואי משום דלא פריך מהך סיפא לרב חסדא : והא דכתבו דפירוסס מוכח מתוך הקו' : חזון לרבי'

דגם הוא וס' חזון מדברי רש"י ז"ל לקיים סברתו : ואיך יהיו דבריו סובלי' שתי סברות סותרות זו אחת זו והנה רבי' מבי' לשון רש"י שסמחיי' ממנו : אבל התו' לא כתבו מהיכן מוכח פירוסס מתוך הקו' : ונראה דכוונתו ז"ל משום דאמאי דפריך בגמרא ממחני' דהשאל פ"ה פטור דלא קמא ברשות שאל להחייב באוסיס עד שיאמר לו מפיו לשלוח לו ביד בנו וכו' : ומכאן ראו התוספות להוציא דסבר רש"י כוונתו ואמנם כיון דרש"י לא אחא אלא לפרושי מחני' לא מוכיח מיניה מידי : דאש"כ דלריך שיאמר כן מפיו והיינו משום חלוקה דבנו כדאמרין : ולהכי דייק רש"י ז"ל בלישניה עד שיאמר לו מפיו לשלוח לו ביד בנו וכו' : נראה להשמיטנו דעקרא דמלת' הוי משום בנו : והראש ז"ל אולי' בשטת רבינו שכתב אבל ח"ל אומר לפ' שישלח לי על ידך מעיני שבידו דהא ליכא מאן דפליג דפשיטא דהוי שליח : וקשה לי לסברתו ז"ל דגם רבה מוד' דאי אומר לשלוח אמתא לפלוני דליפטר לי זוני' דמפטר : א"כ מאי האי דפריך בגמרא לרב חסדא מסיפא דמחני' דלא יתן לא לבנו ולא לשלוחו וכו' דקאמר אדחני סיפא אבל נותן הוא לשלוח ד"ל לפלוני בידה' : וסרי לרבה גמי קשה טפי לפלוני וליתני בידה' דהא בלידיה רישא מיירי בפסטה בשליח ששאלו בעדים דלסברתו לא הוי שליח : ואל"כ לפלוני בסיפא בשליח ששאלו בעדים גופיה דאם ח"ל בפני עדים אומר לפלוני שישלח על ידך פטור :

ג אלא דממניא לו שליח וכו' : לשון הגמרא כך הוא ואם אומר משנתנו דממניא לו שליח דא"ל אית לי זוני' גבי פלו' ולא משרה להו איתחזי ליה דלימא איניס הוא דלא מסכת לשדורי ליה א"ל כדרב חסדא בשכירו ולקטנו : ומ"ס רבינו דממניא לו שליח בלא עדים עסקין וכו' : כן פי' גס רש"י ז"ל לא חוקמה בשעשאו בעדים וכו' : אך מ"ס עוד רבינו דגרוע הוא ז"ל משליח ששאלו בעדים דהתם אעפ"י שאינו מזהיר לו שיאמר לו בשמו שישלח לו מ"מ אומר לו קבל אותם והביאם לי אבל כאן אינו אומר אלא שאל האחר רצונו שיאמינם לו שיעשה מצותו וכו' : לא כן פי' רש"י ז"ל מדכתב דקם מחברו סימניא לו גזלן אמתא עמנו לומר לו אם תרצה לשלוח כל' לפלוני שלח ביד ע"כ : והיינו ממש כמו שפירש רבינו גבי שליח ששאלו בעדי' שכתב האי פלוגתא דשליח כך היא שאל בפני עדים אומר לו לפלוני אם ירצה לשלוח מעיני על ידך : איידי' דברי רבינו מגומגמי' בעיני' ולכאור' סתרי' אהדדי דמקאמר מעיקרא גבי שליח שאל בפני עדים אומר לפלוני אם ירצה לשלוח וכו' משמע דתרחי' בעיני' לסייה שליח : חלד סיהיה בעדי' ותו שיאמר לו אומר לפלוני אם ירצה לשלוח וכו' : הא דחלד מינייהו שלא היה בעדים אע"ג דאמר אומר לפלוני או שלא אומר אומר לפלוני וכו' : אלא סתם שלחו המלא לפלוני אולי' ישלח בידך וכו' : אע"ג דהוי זה בעדים לאו שליח הוא ולא מפטר הלוה : ואלו ממאי דפי' גבי ממניא שליח דמיירי בלא עדים וגם שאינו אומר לו אלא שאל האחר רצונו שיאמינם לו שיעשה מצותו וכו' : משמע דממניא דלא הוי שלי' משום דאיתחזי לגריעותא :

אמר לא הוי שליח עד שיאמר לו פה אל פה שלחתי לך בידו או שיאמר לו בעדים אומר לפלוני שישלח לי מעיני על ידך אבל זה שלא א"ל בעדים אלא קבלם אם ירצו לך לא הוי שליח דיהו לא מפטר משלח רבי יוחנן דרבי אליעזר דאמרי תרניהו שליח ששאלו בעדים הוי שליח ופטור המושלח ואם תאמר משנה' דקת' גבי הגזל את חברו וליכנו אחריו אפילו למדי ולא יתן לא לבנו ולא לשלוחו דמשמע אפילו לשליח ששאלו בעדים לא מפטר מושלח מאחריות חמעות דהא קתני ולא לשלוחו ומנא ידעינן דהוי שלוחו אם לא עשאו בעדים הא לא קשיא דהתם במשנת' לא מתוקמא בשליח ששאלו בעדים :

ג אלא בממניא לו שליח בלא עדים עסקין כלומר לא אמר אליו אלא שימציא עצמו אצלו ויודיעהו שרצונו לבא לעיר המפקד' או המלו' שלו ואם רצונו לשלוח לו על ידו הוי יעשה במצותו אבל גרוע הוא זה משל' ששאלו בעדים דהתם אע"פ שאינו מצוה לו שיאמרו בשמו שישלח' לו מ"מ אומר לו קבל אותם והביאם לי אבל באין אומר אלא שאם האחד רצונו שיאמינם לו שיעשה מצותו והכל בלא פסידתו והכל בלא עדים ולפיכך קתני ולא לשלוחו דהא אוקימנא בממניא בלבד והכי אמר ליה מלוג' אית ליה גבי פלוני זון ולא קא משרה להו ניהליה איתחזי ליה דילמא איניס הוא דלא משבח לשדורי לי : וכחכ' הר"ף בהלכותיו הלבנתא פותיה דרב חסדא דהא קיימא רבי יוחנן ורבי אליעזר בותיה וותיה ליה רבא יחיד אצל רבים ולית הלכתא בותיה :

ד אלא מיהו הני מילי היכא רבי מאן דאיתיה ממנא בידה למתכיה ניהליה דכיון דשליח הניעשה בעדים הוי שליח אי יתבניה ניהליה ונאנסו לא מחייב באחריותו אבל אי לא בעי הוויא דאיתא לבמונא אבידיה למתבניה ניה' יבחה' שליחו' לא ביי' ליה בדינא למתבניה ניהליה דהא אמרי נהרדעי כל אורכתא דלא בחוב זיל דון והנפק לנפשיך לאו אורכתא היא דאמר ליה לאו בעל דברים ידי את עד כאן : מכל זה למדנו ששליח ששאלו בעדים לקבל לו ממון הוואתו מן הלוה וחרשות ביד

הא דתלדא לטבותא שליח הוא : אמנם הטור ז"ל לא לסונו דקדוק סכתב בס' קכ"א ואפי' לא אומר לשליח אומר לפלוני שישלח לי על ידך מעיני שבידו אלא ח"ל בפני עדים מעיני יס לי ביד פלוני לך ואומר לו שדעתך לבא לכאן ואם יתנס לך הביאם לי ונתנס לו הלוה ונא דרו דרך פטור : אבל לא עשאו שליח אלא ח"ל יס לי מעיני

ביד פלוני ואינו שולח לי אולי' אינו מוצא שליח לשלח' על ידו לך והתרא' אליו' : י' יסלחם על ידך ליי' כה"ג לא הוי שליח וכו' : משמע מדבריו דבההוא דממניא לא איכפת לן בין יהיה בפני עדים או שלא בפניהם : אלא עיקרא דמלתא דלא הוי שליח הוא משום דלא ח"ל כלום להביא המעות ולא לומר שום דבר ללוה שלא עשאו שליח על כך : אלא תלדא דבר כלום אולי' יסלחם על ידו : וברי' דמחני' כשעשאו בעדי' משום דא"ל אם יתנס לך הביאם לי דעשאו שליח מיה' להביאם לו : ונמצאו ח"ל ג' סברות פפי' ממניא שליח : האי לרש"י ז"ל דלא מקרי שליח משום דעשאו שלא בעדים : ואעפ"י שקדש ממנו שיאמר לו אם תרצה לשלוח כלום שלא על ידי לאו מלתא היא : ה"ל לטור ז"ל דמיירי בלא ח"ל משלח כלום בענין המעות אלא בקדש ממנו שימנא בפני הלוה ולפיכך אע"ג דהוי בעדים לא הוי שליח : הג' לרבינו דהכא עסקין דליפא עדים וגם ללא ח"ל כלום : והר"ב ז"ל ככ"י על דברי הטור הביא הסוגיא וכתב פי' רש"י ז"ל : ולא העירנו היותו מתחלף מכות הטור :

שוב פשפטי אחר דברי הטור ז"ל ומלתי לו בהלכות גזלה סימן ס"ז וז"ל ולא יתן לבנו של גזל ולא ליד שלוחו ביד' אלא עשאו שליח אבל הוא שכירו או לקיטו או ממניא לו שליח ולא עשאו שליח בעדים אבל עשאו שליח בעדים יתנו לו ע"כ : נראה דלא קפיד כלל על ענין האמירה אלא עיקר השליחות תלוי בהיותו נעשה בעדי' או בלא עדים וא"כ על דרך זה לריך סיפוי' מה שכתב בס' קכ"א דמיירי : ואחרי התוספות נראה דלאו חרי' מילי ניכחו אלא ה"ל דהא תלמי' דכשעשאו שליח ממנו לומר איזה דבר ללוה או להביא לו בחורת שליחות ממילא עושה' בעדים דלאו הכי לא מהני מידי : וכשאנו מחבין לשליחות ממנו להביא או לאמירה אלא להמלא לו בעלמא : אינו מבקש זה ממנו בפני עדים : וזהו נתיישבו דברי רבינו וכל שאר העניינים דוק וחסכך :

ד אלא מיהו ה"מ היכא דבעי וכו' : הראש ז"ל כתב ע"ז בפסקיו דלריך טעם לדבר כיון דידעינן דשויה שליח ואם ימסור לו פטור מאחריות הדך ושלוחו של אדם כמותו בכל מקום הויאך מצי למימר לאו בעל דברים ידי את : הלא פי' השל' כפי הבעלים לכל דבר שנעשה שליח וכו' : וז"ל דחיישי' שמא יבטל המפקד שליחותו הסליח בפני עדים : אבל כי כתב ליה ז"ל דון וזכי והנפק לנפשיך הוי כאלו' נחמו לו במתנה וסוב לא מצי מבטל ליה : ואע"ג דמסקין לעיל בס' מרובה והלכת' שליח שויי' היינו לענין דלא מצי שליח למחוסס לנפשיה' : אבל ודאי איתא דכתב ביה ז"ל דון לענין שלא יוכל לבטל השליח ע"כ : ואיבא למידק אמאי לא קאמר נמי דאיכא למיחש סגורא מת המלך דממילא נחבטל השליחות דנפלי' זוני' וכו' דכתב רבא בגמ' דלקמן : והטור ז"ל בס' קכ"ב הביא שני הטעמים יחד שכתב וטעמא משום שיש לחוש שמא בטל המלוה את השליחות או מת שאלו מת או בטל השליחות קודם שיתן לשליח : ונתן אח"כ לשליח ונאבד חייב באחריותו וכו' : וא"כ הראש ז"ל למה כתב חסדא דבטל ולא חסדא דמת : ואם אולי' מאי זה טעם נאמר דסבר דדוקא חסדא דבטל איתא : אבל חסדא דמת לית' יקשה לטור ז"ל למה כתב שניהם שלא כדעת רבינו ז"ל : ונראה דזה תלוי בדיו הבא בהרשאה דכתב הטור בשם רבינו ז"ל : דכיון דהרשאה לשליח וכתב לו ז"ל דון והנפק לנפשיך הוי כאלו' נחנס לו במתנה ותו לא מצי מבטל וכו' : וכתב לקמיה ואם מת המרשה קודם שהגיע הממון ליד המורשה הוי נראה לפי סברת ח"א ז"ל שאינו יכול לבטל השליחות : ג"כ לא נחבטל במוחו : אבל הוא כתב בחסובה שנחבטל כשמת ע"כ : הגה שהיה הטור ז"ל סבור דהני תרתי בטול השליחות ומיהו כי הדדי ניכחו ובמאי דשייך הא שייך הא : אבל להרש"י ז"ל דוקא בטול לא סגי לבטולי הרשאה דכתוב בה ז"ל וכו' : אבל מיהו מבטל : ומ"ס בזה הרב ז"ל ככ"י דקדק בו לקמן בע' : ומנחה כיון דקיימין השתא ליתן טעם למה בשליח ששאלו בעדים יכול הלוה או הנפקד לימר לאו בעל דברים ידי את ובהרשאה : דכתב בה ז"ל דון וכו' : לא מצי למימר הכי : א"כ ע"כ לריך לתת טעם שיהיה שייך דוקא בשליח הנעשה בעדים

גדולי שער נ חלק ג תרומה תרומה

בעדים ולא בהרשף. ולפיכך הטור דסבר דבהרשף בין כשמבטין כשמת אין
ההרשף מבוטל. מיהא גבי שליח בעדים כתב שני הטעמים דמתי הלוח
לומר לאו בעל דברים דידי את משום שמה יבטל או ימות מה שאין כן
בהרשף דבטל חל מנייהו לא נתבטלה. אבל הר"ם ז"ל דגבי ההרשף
סבר דכשמת נתבטלה ההרשף.
לא כתב בשליח אלא טעמא דשמה
בטל השליחות דבשליח הני מבוטל
ובהרשף לאו כל כמיניה: מיהו נשא
לי קשה להרא"ם ז"ל כיון דבהרשף
אם מת הרי הוא מבוטל. א"כ היכי
אמרנו בהרשף דאין כתיב פיה זיל
וכו'. לא מתי למומר לאו בעל
דברים דידי את. הא אכתי אית ליה
למיתא למיתא שמה מת נתבטל
השליחות ואי יהיב ליה זוזי ונאכדו
חייב הכתוב כי הריא לר' אבא.
וכי היכי דבשליח בעדים קאמר
הר"ם ז"ל דמתי אומר לאו בעל דברים
דידי את מטעמא דשמה יבטל השליחות
ה"כ כבד בהרשף מתי למומר הכי
מחשך מיתא. וליבא למומר דע"כ
לא סבר הר"ם ז"ל דבמיתא נתבטל
השליחות לא לענין דכשנודע שמת
לא מתי כפי' לכתוב דזינא וליינא.
אבל אס נח לו הכתוב המעות קוד'
שנודע שמה נפט' הכתוב מאחריות'
דבשליח מיתא מתבטל שמה הר"ם ז"ל
ריש כלל ק"ב דלא מפטר הכתוב
שנאנסו אלא כשהמלך אקניניהו
לשליח אגב קרקע. וכ"כ למיתא
הרב ז"ל בב"ב בחלוק הג' מהשליח
חלוקים שטעם: ובבב"ז זה לא שייך
הא דאמרין בפרק כל הגט בכל
הגזו דנותן או מפריש בחזקת שפוט
קיים ואין חוששין שמה מת וכו'.
כאשר יתבאר לקמן בס"ד.
ה ודוקא שליח ששאלו בעדי' וכו'
כפי' דיוקני זה שאלו
עליו עדים לא ראיתי המפרשים ז"ל
שוים בדעתא דרס"י פי' בדיוקני
מוסר לו בעל הפקדון לשליח סימנין
וכתב לו חותמו באגרת ומסרה לו
וא"ל לך התראה לפלוני ויתן לך
מעות סוף לי בידו ע"כ. נראה

שהדברים כן היו באמת שמסר לו הדיוקן והאגרת ושלחו לשיתן לו
המעות. ומ"ה כיון שאין העדים מעידים על השליחות עצמו אלא על
הדיוקן שהוא שלו מ"ה אינו מועיל כדכתבו החסידים. ורבינו באר
יותר דאפי' כשעדים מעידים שפלוני אמר לנו שזה הדיוקן שלו. לא נפטר
המלך עד שיגיע ליד המלו'. אלא לאו דמלוה כופר ואומר שאינו
דיוקני עבדיק דהא איכא סהדי דקא מסהדי מפיו דדיוקנו הוא. וגם
ליכא סוס הכתוב אחרת ביניהם. אלא לדון דעיקר השליחות לא
נעשה בעדים לאו כלום הוא: אבל ראיתי להרמב"ם ז"ל בפ"א מהלכות
שופטים לא הבין כן הענין שכתב אבל אם לא הים הכתב כתב ידו או שאין
הלוח יודע שהוא כתב ידו או אפילו היו כתובין בו סימנין ואותיות שביניהם
ביתוד אם טען ראובן ואמר לא שלחת כתב ואחרים רמו בו שמעון חייב
באחריותו ומש"ל לראובן אחר שיחריש על מי שלחת כתב זה מדעתו ולא
יודה. ויש מי שהורה שישב ראובן ואח"כ יטול כדיון כל הנשבעין ומוטלין
עכ"ל. וכתב הרב ז"ל בכ"מ דהיינו הדין דדיוקני שפירשו סימנים בצורות
שביניהם וכו'. משמע דהבין הרמב"ם דהאי דדיוקני מירי בשכופר ואומר
אלא שלחו ואחר רמה בו ואינם חולקים על דיוקני אם הוא שלו או לא.
אלא בעיקר הדבר אם כתב או לא ומ"ה שמעון חייב באחריותו. ומטעמא
דכתב הרב ז"ל דהוי כמנה לי בידך ואיני יודע אם פרעתיך: וקשה לי
דמימרא דגמרא היא אין משלחין מעות בדיוקני ואפילו עדים חתומים
עליה. ונריך להבין לפי סברת הרמב"ם ז"ל הני עדים אמאי חתומי אי
אעיקר כתב השליחות הא לא אפשר שהרי הוא מכחיש ואומר לא שלחתי כתב
והיאך יוכל להקדים העדים. ואי חתומי אסימנין ואותיות דהיינו הדיוקן
דקא מסהדי דהני אותיות וסימנין הן של מלוה: אבל לא על עיקר הכתב.
א"כ מאי רבותיהו דהני סהדי. הרי אותם סימנים הם ידועים ביניהם ואין
המלוה מכחיש לומר שאינן סימניו ולא על זה הם דנים. ומאי אפילו עדים
חתומים: וחו קשה לי דאי כשמלוה מכחיש ואומר לא שלחתי כתב עסקינן
דאע"ג שכתוב בו סימנים שביניהם לא

כיד הלוח דאם רצה ליתן נפטר ואינו חייב באחריותו שהרי נתן לשלוחו
ואם לא רצה ליתן אינו נותן. שאין זה בעל דנו ואפילו יעשהו שליח שיאמר
למלוה שלח לי ביד זה עד שיבא בהרשאה ולבטא אאריך אם יש לחוש
לדילמא אדחבי והבי מאית או חור. משליחותו ובטלו ושלחותיה דעבד
בטל אי לא:

ה ודוקא שליח שעשאו בעדים הוא שאם רצונו לשלח נפטר מאחריותו
אבל בדיוקני אינו משלח ואם שליח עדין עומד באחריותו
המשלח עד שיגיע לידו של מלוה וכדגרסין אמר רב יהודה אמר שמואל
אין משלחין מעות בדיוקני ואפילו עדים חתומים עליה פירוש כגון שכתבו
העדים למטה בשטר זה אנו פלוני ופלוני פעידים שפלוני אמר לנו שזו
הדיוקני שלי הוא. אבל לא הודיענו מה כתוב בשטר ורבי יוחנן פליג עליה
דשמואל ואמר דאם עדים חתומים עליה משלחין. ונפטר הלוח באחריותו
הממון. וכתב הריף דהלכתא בשמואל דסבירא ליה דאין משלחין בדיוקני
ואפילו בעדים חתומים עליה דלא דמי לשליח שעשאו בעדים דהתם העדי'
יודעין עקר השליחות אבל כאן בדיוקני אין להם ידיעה כלל בגוף העדות
ואצורתאקא מסהדי ולא אשליחותא ולפי' אם שלח על דרך דיוקני עדין
הן באחריותו:

ו ומלתא צריך עיון אי צריך למכתב ההקבלתי בשליח שעשאו בעדים.
ותו נמי אסתפקא לן אי סגי נמי בהקבלתי משום דקשיא לן
החייא דגר' עלה דהא דיוקני' ולשמו' מאי תקנת' ומהד' כי הא דר' אבהו
היה מס' זוזי בדר' יוסא בר חמא א"ל לר' ספרא בחדא דאית' איתניהו
ניהלאי א"ל רבי אמי בר' ר' דהתקבלתי אמר ליה לא א"ל זיל ברישא
ולכתוב לך התקבלתי לסוף א"ל אי כתב לך התקבלתי לאו כל' הוא ולא
מפטרנא מאחריות הדרך דדילמא אדאית' שכיב ר' אבא והתקבלתי דר'
אבא לא וכל' הוא משום דהא נפול זוזי קמי' יתמוולית להו כח כהנהו זוזי
אלא מאי תקנת' א"ל ניקנינחו ניהלך אגב ארעא דמטבע הואיל ואית'
בעין מקני אגב ארעא וזה החוב כבר חזע זמנו והיו המעות בעין ותא את
כתוב לך התקבלתי פי' ואם ימות אחר כך אין לנו בכך שהרי נסתלקו הוא
ויורשו מכל זה הממון וכי הא דרב פפא הוה מס' הריסר אלפא זוזי בי
חזא אקניניהו ניהליר' לר' שמואל אגב אסיפא דביתיה ופי' הרב בן מגש
בהקנאה נמירה ולא בתורת הרשאה ובי' אתא נפק לאפיה עד תוך כדי
שלא יחזיק בהם לעצמו. ומפני זה שמצאתי על מימרא דאין משלחים
מעות בדיוקני יש לנו לברר בשלי' שעשאו בעדים דהוי שליח אי חיישינן
לדילמא מאית משלח וכלל הני חששי דאמרן ומכתבא דודאי דלא חיישינן
ותחלה נברר שאין לנו לחוש ולטעון טענת חזרה כלומר שיאמר הלוח
אולי חזר בו משליחותך ובטלו דאף על גב דאי מבטל ליה מצי לבטולי
ובמו שכתב הר"ר יצחק בהלכותיו בשם ספר רב יהודה נאון בפרק מרובה
אפ"ה בטענת שמה לא מצי למידחי' עד דמי יתרא' דבטולי במלוה
דמסתמא אמרינן כי היכי דחוקת שליח עושה שליחות הן הבי נמי אמרי'
חוקת ב"ה מעמידו בשליחותו: ותדע לך שכן הוא שררי חולך מתנה
לפלוני

שפיר לית הלכתא כותיה דהכי קאמר בשלמא אגב ספיר מנינו למיכל בסרא
דלא חיישינן לסברא דר' מ. אבל איהו גופיה היכי אכיל בסרא לפי סברתו
וכן בההיא דרב הוי כה"ג והגה הר"ם ז"ל גס בהך דשמואל כתב בהך
דבריו דשקיל וערי לאשכחי היכי מסדר שמואל וכו'. אך הר"י ז"ל אינו
מבין כן דלא קאמר בגמ' אלא בסתם ולשמואל מאי תקנתא. ומשמעות
דברים אלו אינו דפריך לשמואל גופיה היכי משדר איהו דאין זה כמו הפסד
דמן הסתם לא סגי בלא אכילת בסר ולפיכך הוצרך לבקש היאך היה אוכל
בסר. אבל הכא מאן לימא דאזמנן ליה לשמואל לשדורי עד שהגמ' יאמר
לישא וליתן בזה. אלא קושייתו היא אליבא דשמואל מה תקנה יס לנו לשלוח
והשתא איכא למימר שפיר אי לית הלכתא כשמואל. מאי איכפת לן לאשכחי
לדין שום תקנתא לפי סברתו כיון דלא נריכין לה. אלא ודאי הלכתא
כשמואל. ומ"מ מסיק הר"ם ז"ל דאף על פי שדבריהם חתומים אין
לחלוק עליהם:

ו ומלתא ז"ל וכו'. חקירה זו של רבי' והסתמכות בה נריכין לי למוד כי
חקר ז"ל אם בשליח שעשאו בעדים יש לחוש שמה בטל השליחות
או שמה מת ומסיק ודאי דלא חיישינן לטענת חזרה. שיאמר הלוח אולי חזר
בו משליחותך ובטלו. דבטענ' שמה לא מתי למדמיוה עד דמייתי ראיה
דבטולי בטלי וכו'. ולכאורה משמע מדבריו אלו שכתבו לומר שמה יבא
השליח שטענה בעדים לכתוב מהלוח חוז המשלח צריך הלוח ליתן לו ולא
מתי למדמיוה לומר לא אתן לך מטעמא דשמה בטל שליחותך אלא ע"כ יתנו
לו. ואם הדבר כן הוא תמוה דהא מסיק לעיל בבי' ד' כדבר הר"י ז"ל
דאע"ג דשליח שעשאו בעדים הוי שליח. מ"מ אי לא בעי ליה למיחביהו
ניהלי' לא כיפינן ליה דמתי אומר לאו בעל דברים דידי את וכו'. מעשה
מאי נפקא מינה מהא דאמרין כי היכי דחזק' שליח עושה שליחותו. היכי
חזקת ב"ה מעמידו בשליחותו. והא אפי' מצי ליה למדמיוה בלא שום
טענה משום דלאו בעל דברים דידי' הוא ולמה יצטרך לאחזי' ראיה דבטולי
בטליה לשליחותיה כיון דכלאו הכי אי לא בעי למיחב ליה לא כפינן ליה:

אפשר דאחר רמה בו וכלי ספק הוי כאומר איני יודע אם פרעתיך לדברי
הרב ז"ל בהא מי לימא ר' יוחנן דמשלחים אם עדים חתומים עליה למימרא
דמפטר ליה. ואחמאה דכי נמי עדים חתומים עליה דהיינו לומר שאלו הם
סימניו מאי הוי. דהא מלוה נמי מודה שהם סימניו ואפי' טוען שלא כתב
אותו כתב ולא מתי הלוח להכחישו

בדלתי. ואטו לית ליה לר' יוחנן
דולתי בהלואה וספק בפרעון חייב.
והרי בסוף הגזל בפרק דאפילו
רב יהודה ורבי יוחנן באומר מנה לי
בידך והלה אומר איני יודע קסב' ר'
יוחנן דפטור. ופי' כל המפרשי' דע"כ
לא פטר אלא כשאומר איני יודע אם
הלויתי אבל איני יודע אם פרעתיך
מודה ר' יוחנן משום דהוי כפס
בפרעון. והיאך יאמר ר' יוחנן
גופים כאל' שהי' פטור כיון שהוא כמו
ספק בפרעון. וכתב הר"י
דהלכתא כשמואל וכו' כתב על זה
הרא"ם ז"ל בפסקיו חמיהא בעיני
דבטולי גמ' קי' דשמואל ור' יוחנן
הלכה כרבי יוחנן כדליתא בריס
מסכת י"ט וכבר רב אלפס מדקאמ'
בגמ' אלא שמואל היכי משר וסקיל
וערי לאשכחי היכי משר שמואל
אלמא דהלכתא כשמואל דאית'
הלכתא כותיה למה האריך בדבר
שאין לו צורך. ואפי' ז"ל דמקאמ'
שמואל היכי מסדר מכלל לית הלכת'
כותיה כדאמר בפ"ק דחולין רבי
מאיר דקיים למעוטא היכי אכיל
בסרא וכו'. ע"כ ובאמת שהדבר קשה
ממדת הראי' שמביא דמחוקק משמע
דכי פריך לשמואל מאי תקנתיה היינו
משום דלית הלכת' כותיה. ונריך
לחזור אחר איזה התנלות להרי"ף
ז"ל והשאלתו ופאר הגאונים ז"ל
שפסקו כשמואל: ושמה אפשר
לומר דדיוקני דבההיא דר' מורד
לא פריך בגמרא ולר' מ מאי תקנתא
למיכל בסרא. דהוה משמע מאי
תקנתא איכ' לדין לפי סברתו שוכל
אנחנו לאכול בסר. אלא פריך ורבי
מאיר היכי אכיל. בסרא דהשתא אין
הקושי אלא לעצמו. ובהכי מוכח

שפיר לית הלכתא כותיה דהכי קאמר בשלמא אגב ספיר מנינו למיכל בסרא
דלא חיישינן לסברא דר' מ. אבל איהו גופיה היכי אכיל בסרא לפי סברתו
וכן בההיא דרב הוי כה"ג והגה הר"ם ז"ל גס בהך דשמואל כתב בהך
דבריו דשקיל וערי לאשכחי היכי מסדר שמואל וכו'. אך הר"י ז"ל אינו
מבין כן דלא קאמר בגמ' אלא בסתם ולשמואל מאי תקנתא. ומשמעות
דברים אלו אינו דפריך לשמואל גופיה היכי משדר איהו דאין זה כמו הפסד
דמן הסתם לא סגי בלא אכילת בסר ולפיכך הוצרך לבקש היאך היה אוכל
בסר. אבל הכא מאן לימא דאזמנן ליה לשמואל לשדורי עד שהגמ' יאמר
לישא וליתן בזה. אלא קושייתו היא אליבא דשמואל מה תקנה יס לנו לשלוח
והשתא איכא למימר שפיר אי לית הלכתא כשמואל. מאי איכפת לן לאשכחי
לדין שום תקנתא לפי סברתו כיון דלא נריכין לה. אלא ודאי הלכתא
כשמואל. ומ"מ מסיק הר"ם ז"ל דאף על פי שדבריהם חתומים אין
לחלוק עליהם:

הם לא שלחוק להינין שחם כבר נחן המעות לשליח מחמת השליחות ואח"כ רוצה לחזור ולעולם ממנו בטענת שמה בטל השליחות ללא כל כמיניה וזה רחוק מאד :

ולפיכך חיישין בעובדא דר' אבא לחשש מית' ולא חיישין לחשש חזרה וכו' :

קשה דאי לא חשש לחזרה

משום חזקה דמסתמא עומד בדבורו ה"כגס לחשש מיתא חין מקום דהא לעולם הוא בחזקת קיים ולמיתא לא יישינן כנודע מההוא דפרק כל הגט דנחנו בחזקת שהוא קיים ומפרש בחזקה שהם קיימים וכו' . ואמאי אלימא דהך חזקה מהך חזקה . ואי כדכתב הרב הנמקי ז"ל דכיון דבא ליחלף . הוה רוצה לעשות לו חזקה גדולה שלא יהיה בה חשש כלל וכו' . א"כ יקשה לרבינו יעשה ג"כ חזקה זו מפני חשש חזרה ואמאי קפיד להזכיר חשש מיתא דקוקא : ונראה דהדבר מבואר בכונת רבינו לחזרה ליכא למיחש משום דכיון דליכא חזקה דמסתמא עומד בדבורו ולא הדר ביה . אהי הך חזקה לשלם נחן המעות לשליח ונאנסו . אעפ"י שחזר בו המשלח הלוה פטור כיון דלא ידע דהדר ביה לחזקתיה קא סמך כלקמן ותו אילו דסמכין אהך חזקה חס' כבר נהנס גט מעיקרא ליכא למיחש לשמא יחזור . מטעם חזקה זו דכי נמי יחז' ללא כלום הוא אבל למיתא ליכא למיחש . משום דאע"ג דליכא חזקה דמסתמא קיים הוא מ"מ אס' נהנס לשליח ונאנסו ונמא שמה קודם שהגיעו ליד השליח כבר נחבטל השליחות מטעם מיתא וחייב הלוה . הלכך מעיקרא נמי איח' ליה למיחש למיתא : ואי תימא היא גופה מיקסי אמאי איפטר כי הדר ביה משלח ולא מפטר כי מת נימא כי היכי דסמך אחזקה דלא הדר ביה ה"ל סמך אחזקה שהוא קיים . ומ"ה שרינוהו וליפטר בהריונו . ו"ל דשחזר בו איכא פשיעוהא דמג' גיפיה דה"ל לאסוקי אדעת' דהוה ילחש לו בחזקת שהוא עומד בדבורו שלא יעשה בנפשו סקר דכדידיה תליא מלתא וכיון דהדר ביה אינו דאפסיד נהפסיד : אבל גבי מיתא ליכא שום פשיעוהא לא במשלח ולא בבורשים . אלא מן שמא גזרו הכי . ולפיכך הלוה גופיה ט"ל לאסוקי אדעתיה דילמא מת משלח ואיבטיל שליחותו : ובהא מתקמא פלוגתא דשמואל ור' יוחנן . דברי רבינו ז"ל אינו מוכיח אללי דאמאי הוצרך לחוק דהאי דיוקני דפליגי ביה

שמואל ור' יוחנן דפסקין ומטעם דלחי לחלופי וכו' . דהא כי קאמר דבהלואה ליכא למיחש לא לחשש מיתא ולא לחשש חזרה . היינו דוקא בשליח שעשאו בעדים שהם מעידים על השליחות עצמו ולפיכך הוי שליח גמור ופטור בו הלוה מן האונסים . אבל גבי דיוקני כבר פ' דאין מעירי' אלא על הדיוקני ולא על גוף השליחות . וא"כ שפי' איכא לאוקמא בענין הלוואה ולחשש אונסין כפשוטא דלא קשה מינה מידי למאי דקאמר דשליח שעשאו בעדים לא חיישין למידי . דהכא לאו שליח הוא וליכא שום חזקה : וחו' קשה במאי דקאמר והיינו אפילו עדים חתומים על אותו אסמיון אין משלחין משום דאין סימן למטבע וכו' . דא"כ היכי פליגי ר' יוחנן וקאמר אס' עדים חתומים בו משלחין דמשמע משום דעדים מעידים על סימן המטבע משלחין . דאלמא ס' ל' יס' סימן למטבע . והא האי דוקא דאין סימן למטבע היא ברייתא מוחלטת בפרק אלו מציאות ואיך יחלוק עליה ר' יוחנן ונראה קשה במאי דקאמר דחשש דילמא אחי לחלופי וכו' דאחריני וכו' . נראה שהשם הוא שמה זה השליח הוא יחליף המעות הטובות ברעות וא"כ מאי האי דקאמר ואי מיתא דהאי יחמי וקא מערערי . דכשלתא אס'

לפלוני דקיימא לן דאמרינן בה הולך לאו בזבי ואי בעי למהדר מצי מהדר ליה וא"ה מסתמא אויל שליח ויהיב ליה למקבל מתנה ולא חייש לחזרה דבסתמא אוקמיה אחזקתיה שעומד בדבורו ולפיכך חיישין לעובדא דרבי אבא דחשש למיתא ולא חשש לחשש חזרה והן הכי נמי לחשש מיתא לא חיישין : וכן כתב רב' סופרים דבהא' מענה לא מצי למידחי' דאף על גב דרבא חשש למיתא חתם הוא משום דעשאו שליח לקבל מטעם פקדון שלו שהן בעין בדיוקני שלו שהפקיד אצלו ובהא מתקמא פלוגתא דשמואל ורבי יוחנן גבי שנוי בלהו' דפליגי והיינו דקאמר אפילו עדים חתומים ע"ד אותו אסמיון אין משלחין משום דא"י סימן למטבע וכו' יש דילמא אחי לחלופי וכו' כוונת אחרני דגרעי מיניה ואי מיתא אחי יחמי וקא מערערי על הלך וכו' דליתנהו הנהו וכו' דאפקיד ליה אבוהון והיל' בעי לאקנינוהו ניהליהו אגב ארע' כי היכי דלסתלק מיניהו ערער דיהו דבשלמא אם היה בחיים הוא לא היה מעיז פניו לחבוע מה שאינו שלו אבל כיון דמית לבניה חיישין ולא גרסין בכל הני עובדי דמסקי בהו וכו' שיהיה ענין הלוואה אלא הו' ליה וזויהם בכו' דפקדון אכל שליח שעשאו לעדים לקבל מן הלוה מה שפירע לו בשביל המשלח או לקבל שאר מטלטלין שרפקיד לו שיש להם סימן בביתו לא חיישין לחשש מיתא דאמו משום דזבניה יורשים מתבטל התקבלתו דאבוהון ושליחותא דאבוהון דעבד כשהיה בחיים וכו' מי גרע שליח שעשאו בעדים מאפטרופוס שמונהו אבי יתומים שכל מה שיעשה וקבל מן הנפקדים של הממנה אותו יהא עשוי ומקובל על היתומים אלא ש"מ דדיוקני ושליח שעשאו בעדים ליכא חששה ובהתקבלתו לחזרה בגי' דלמא למיחש דלילמא בהדי דאחי שליח והתקבלתו דשלי' בעדים לאו בלו' הוא וכל שכן להרשאה שכתוב בה ז"ל דין והנפק לנפיק שאין לנו לחוש בכך דלמא מאית וחרשאתו לאו כלום הוא ולא עוד אלא אפילו בשליח שעשאו בעדים גרידא אס' קדם המעות ונתן לידו ואחר כך גודע שכבר חזר ובטל שליחותו של שליח ונאנסו המעות מיד השליח פטור הלוה מאי מעמא משום דממי למימר ליה אנא אשליחותא דידיה סמכי ואסחרי סמכי ואת הוא דפשיע' דהדרת כך דמיד' ידעת דאנא מסרנא ליה ואדעתא דאמס' ניהליה שדרת ניהליה בסדרי' ולא אחבעי לך למהדר כך ביה ומשום הכי פטור : ומשום הכי חשש רבא לחשש מיתא ולא חשש לחשש חזרה וכו' ש"כ יאחי ליה באורכת' דלא מצי למדרחי' ליה במענה חזרה ולא במענה מיתא אלא א"כ נודע שחזר בו . וזהו הנראה לנו וכן הוא דעת הרב ב"ה ז"ל . אבל דעת הראב"ד ז"ל ששליח שעשאו בעדים ומעות בדיוקני וחתימים עליו עדים חרא מילתא ניהו וכו' קחני שמואל אין משלחין מעות בדיוקני וקיימא לן בותיה לאו למיטרא אלא דאי שדרנינו לא יוכל להפטר מן האונסים . וכך פירוש' אין משלחין בדיוקני אפילו בחב לו שטר שליחות וכתב לו צורתו עליה לאות וחתמים עדים על השליחות ועל הדיוקני . אפילו הכי קה' אין משלחין פרוש כרי שיוכל להפטר ולהציל מאונסין מאי מעמא דילמא אדאחי שליח לגבי מריה דפקדונא שכיב מריה דפקדונא ונפלי וכו' קמי יחמי ושליחותא דידיה לאו כלום הוא . ורבי יוחנן אמר עדים חתומים עליה ועל השליחות משלחין דכיון דטרח כולי האי למפטרניה בכל ענין הוא דעבד בין מיניה בין מירתייה ולית הלכתא בדבי יוחנן אלא כשמואל ולת ליה תקנתא לחשש מיתא אלא בתקנתא דר' רשאה בעובדא דרבא ורב ספרא בזי דרבי אבא דההיא התקבלתו דהתם הרשאה הויא דמתקריא אורכתא ותקנתא בעובדא דרב פפא דתקנה ליה וכו' אנב אסיפא והיא היתה הרשאה כמו כן . ואם תאמר אפ' בן דהרשאה הוה הא ק"ל דשליחא שויא ואי חס' נפקין מיניה הילכך אמאי נפק לאפיה עד תוך דלא בעי למיקם כהדיה לדינא אינמי' משום כבודו אי נמי משום שמונתו ע"כ . נמצא לפי פירושו שפירש בדיוקני כמו שכתבנו שיותר הוא דיוקני משליח שעשאו בעדים וא"ה איכא כל הני חששי דמיתא אלא אם כן בא השליח בהרשאתו וכבר הארכתי בזה בספרי הנקרא זכרונ' פרק הגזול קמא : גם כתב הרב אברהם בר' יצחק כי יש לדקדק מה

בהוב

היה בחיים הוא לא היה מעיז פניו לחבוע את שאינו שלו וכו' . דאם זה השליח החליף וזו' כוונת אעפ"י שהוא חיי יערער דאין זה חובע מס שאינו שלו וליכא שום העזה : ויותר מכל זה קשה לי אעיקרא דמלתא דקאמר דחששא דמיתא היא דילמא אחי לחלופי וכו' .

דהיינו לומר דקוקא לזה איכא חששא דמיתא : אבל לענין אס' נאנסו ביד השליח חששא דמיתא לאו כלום הוא . והוא תימא דמה נפסק אי כשמת נחבטל השליחות וזו' דאחי ליד שליח בחזקת ליה קיימי : אס' כן כי היכי דמנמיחמי לערער מטעם חלוק . הכי נמי איח' להו טעמא לערער כשנאנסו . וכל שכן הוא . ואי מיתא לא בטלה השליחות . אס' כן כי היכי דלא מנמי לערער כשנאנסו משום דמיד כשבא ליד שליח הוי כאלו באו ליד המשלח או היתומים . הכי נמי כשהחליפס השליח מה ערער יס' ליתומים על הלוה . הרי יד השליח כידם ואחמנותיהם דשליח דריך סיסמוכו . וליכא למימר דאין הבורה להוציא מיד הלוה דדינא ודינא אלא להוציא החרעוהא דעלמא שלא יהיה להם זל להתרעם על הלוה דאין חששא דאס' כן אף שום חזקה לעולם על זה . דכי נמי אקנינוהו לשליח אגב קרקע מה יועיל זה להציל הלוה מחששא היתומים באופן שדברים אלו נריכים לי ישוב :

ובי מי גרע שליח שעשאו בעדים מאפטרופוס וכו' . ה"ה ז"ל בריס כלל ס' דבירא ליה דמיתא מבטלת השליחות . ולהנצל מטענה זו של רבינו כתב דאס' שמה על נכסין אפטרופוס בחייו ומת אין האפטרופוס על נכסי יתומים דהא דחקן אפטרופוס שמהו אבי יתומים . היינו שמהו סמוך למיתתו להיות אפטרופוס כי דבר ידוע הוא ומלוי הוא דאס' מאמין נכסיו לאחר ואינו ירא שיעשה לו עול לפי שהוא ירא ממנו . וגם אס' בקי ואכיר בנכסיו וירגיש אס' יעשה בו עול . אבל אינו נאמן בענינו להשליטו על ממון יורשיו עכ"ל :

ושמא אפשר לי להליץ בעד רבינו דכשלתא כשמונה אס' אפטרופוס על הנכסים כדי לישא וליתן בהם ששאר' ביד האפטרופוס להחשק . אז יס' לחלק בין כשמונה אותו בחייו לכשמונהו על היורשים ומטעמא דשמואל יעשה עול ובביתא נאמנות כי לא ירא שירגישו היתומים . אבל בעושה שליח סתם להוצאה שאינו נטפל אלא להביא המעות או הפקדון מיד הלוה או הנפקד ולמסרם מיד . אינו חשש עול יס' בזה . וכך הוא כשמונהו על כך בחייו : כמו כשמונה אותו אפטרופוס לשליחות זה לאחר מותו . והיינו דדיוקני רבינו ז"ל לכתוב מאפטרופוס שמהו אבי יתומים שכל מה שיעשה ויקבל מן הנפקדים יהא עשוי וכו' . לאסמועינן דלאו לאפטרופוסות גמורה נכתובן שמפקח ומתעסק בנכסים אלא לענין זה לעשות ולקבל מן הנפקדים על הממנה וכו' . דכדי האי גוונא גס שליח שעשאו בעדים הוא כמוהו :

אבל דעת הראב"ד ז"ל וכו' . נראה דהזקיקו להראב"ד ז"ל לפרש כן מה שהוקשה לרוב המפרשים ז"ל מאי פריך לשמואל מאי חתנות . לימא שיעשהו שליח בעדים ובההיא דרב חסדא . והוצרכו לחוק דבעי לתרומי פירושא רווחא וכו' . להכי פירש דהך דשמואל היא גופה הויא שליח שעשאו בעדים . ושאינו דנו מדרב חסדא דרב חסדא איירי לענין אס' נאנסו המעות ביד השליח בעוד המשלח קיים . ובהא מודה שמואל דשליחות במקומה

במקומה עומדת ונפטר הלוח • וסמואל מיירי לענין אם מת משלח דבכי האזי בוונא אם נאנסו ביד שליח כיון שנפלו וזו קמי יתמי לא מפטר לוח • ומשום הכי קאמר סמואל דאפילו בשליח שעשאו בעלים ומעוט בדיוקני לא ישלחם בידו משום חששא דסמא ימות משלח • והשתא צריכי ספיר מאי תקנתא איכא להיכל מחשש • וקאמר דאיכ

תקנתא כההיא דרב אחא דהוי בההוא ענינא גופיה :

ז ויש לברר אם אמר ליה המלוה ללוה וכו' : משנת הסואל

הוא בסוף דף ל"ח • ומה שכתב ודוקא עבדו עברי וכו' • שם בגמרא

דף ל"ט פרכין ביד עבדו חייב ביד עבד ביד רבו אמר סמואל בעבד

עברי ללא קני ליה גופיה • רב אמר אפילו תימא בעבד כנעני נעשה

כאומר לו הכישה במקל והיא תבא • מיתבי הסואל את הפרה ושלחה ביד

בנו ביד שלוחו חייב ביד עבדו פטורי בשלמא לסמואל מתניתין בעבד

עברי ברייתא בעבד כנעני • אלא לרב קשיא • אמר לך רב לא תימא

נעשה כאמר לך • אלא תימא באמר ליה הכישה במקל והיא תבא דאיתתא

וכו' תימא מסייע ליה הסואלני פרחך ואמר ליה ביד מי ואמר ליה הכישה במקל והיא תבא כיון שילתה מרשות

משאיל ומתה חייב אמר רב אשי הכא במאי אסקינן כגון שהיתה חזרו של סואל לפניו מתפרו של משאיל דכי משלח לה ודלתי להסתם אזלה תי הכי מתני למימרא לא צריכא דאיכא גזרתא וכו' :

ובחב הרמב"ם ז"ל בפרק ג' דסואל שלחה לו המשאיל ביד עבדו הכנעני אף על פי שאמר לו הסואל שלח ומתה פטור מפני שידו ביד רבו

ועדין לא יצאה מרשות משאיל אמר ליה הסואל הכישה במקל והיא תבא מאליה ונעשה המשאיל כך אין הסואל חייב בה עד שתכנס לרשותו אבל מתה

בדרך פטור • וכתב על זה ה"ה ז"ל שלחה לו ביד עבדו הכנעני וכו' מחלק רב וסמואל פסק כסמואל בלוי וכן בהלכות • אמר לו הסואל הכישה במקל

והיא תבא וכו' • ללא כרב • וזה נמשך אחר מה שאמרנו לפי הגרסה בסוגיא סמואל חלוק אף בזה ועיקר ע"כ :

נראה מדבריו להרמב"ם ז"ל רב וסמואל בתרתי פליגי חדא בשלח ביד עבדו כנעני ע"פ הסואל להסואל פטור ולא חייב : ותו בשאמר

סואל הכישה במקל פליגי גמי בכי האי גונא • וזה תימא דמהגמרא לא משמע דפליגי אלא בענין הכישה במקל וכו' • אבל בשלח ביד עבדו הכנעני

גרירא הוא מוכרם שלא יצאה מיד משאיל ביד עבד כיד רבו • ולא פליגי רב הכישה וכו' • והדבר פשוט מעצמו שכן הוא מוכרם מדפריך לרב ז"ל

מברייתא דקתני ביד עבדו פטור וקאמר תימא בזה הכישה וכו' • אלא לרב גופיה ברייתא דקתני ביד עבדו היינו בעבד כנעני גרירא ללא א"ל

הכישה • והיכי קאמר ה"ה ז"ל דהך בעבד כנעני הוא מחלקת רב וסמואל : וחרב בעל לחם משנה כתב בזה הא דכתב הרב המגיד ז"ל דפסק כסמואל

משום דמשמע הך עבדו הכנעני דקאמר ז"ל היא אפילו שאמר ליה הכישה במקל והיא תבא כמו שפירש דבריו אחר כך אמר ליה הכישה במקל ללא

מהני • דאלו עבד כנעני לחוד בלא הכישה • לא הוי פלוגתא וכו' עד ומה שכתב הרב המגיד ז"ל אחר כך ולפי הגרסה מהסוגיא סמואל חלוק אף

בזה • משום דהיינו יכולים לומר ללא פליג סמואל היכא דהכישה במקל אלא משום דשלחה ביד עבדו הכנעני דידו פיד רבו אבל היכא דלא שלחה

ביד עבדו הכנעני מודה סמואל דכיון שיצאה מרשות משאיל חייב לכך כתב שאינו נראה מהסוגיא כן אלא לסמואל חלוק אף בזה וכו' עד כאן :

והוא מבוחר כמה מהדוחק הוא לומר דמ"ס הרמב"ם ז"ל בשהם שלחה ביד עבדו הכנעני היינו בשא"ל הסואל הכישה וכו' • דהא קאמר

אעפ"י שא"ל הסואל שלח והכישה במקל והיא תבא ומתה פטור אלא ודאי נראה דמאי דכתב דהכי א"ל הסואל הכישה במקל וכו' : הוא ענין

מחודש ללא איירי ביה עד השתא : ועוד קשה במ"ס דהיינו יכולים לומר ללא פליג סמואל בהכישה אלא משום דשלחה ביד עבדו וכו' : דהא תרא"ס

ז"ל כתב ומתני' ניתח ליה לאוקומה בע"ע מלאוקומה בהכישה דא"כ למה הזכיר עבד וכו' : והא דרביא איכא למימר דמ"ה הזכיר עבד לאשמועי

רבותא דאע"ג דעדין היא ברשותו חייב : ואלו לא הזכיר עבד ה"א דדוקא הכישה בלא עבד חייב : אלא ודאי כל דאיכא הכישה אין העבד מעלה או

מוריד :

וגראה שנתכוון ה"ה ז"ל לאפוקי מהבית הראש שכתב בפסקיו ופסק ר"ח ז"ל דה"ל כה סמואל וכתבו הסוס' דאין כ"כ ראיה דסמואל פליג

על דרב דמר אמר חל שנויא ומר אמר שנויא אחרת : ומדמיתני לרב סיעתא מן הברייתא ודתי לה בדוחק משמע להעמיד דברי סמואל קא דתי

ברוב באותו דיוקני ואפשר דבתיב ביה אמרי ליה לפלוגי באפי סהדי דליקבל הני זוי מידך ולירוביה ניהלי אבל אי כתב בפירוש שדר לי זוי בהדי פלוגי

אפטר ליה ובאורבת' נמי אי אראתי שביב אבטיל ליה ההיא שליחותא ע"כ

ז ויש לברר אם אמר לו המלוה ללוה : מנה שיש לי בידך שלחה לי ביד פלוגי וזה אמר לו פה אל פה פנים אל פנים וכן עשה

ונאבדו או נאנסו מן השליח בזה דאי אפילו היה השליח שומע או קאן או עב"ם שאינן בני שליחות אם רצה לשלחו בידו נפטר ואינו חייב באחריותו •

ובן כתב הרב בהלכות ז"ל • והיכא דא"ל חד לחבריה פה אל פה שדר לי זוי בהדי פלוגי ושדרינהו ניהליה בהדי פלוגי • ואתניסו פטור מלשלם

דהנן בהשואל א"ל השואל שלחה לו ביד בני ביד עבדי ביד שלוחי או שאמר לו המשאיל הריני משלח לך ביד בנך ביד שלוחך ואמר לו השואל

שלח ושלחה ובתה חייב פי' שהרי צוהו לשלחה לו ביד אלו ומיד בארלו נשלח הוא מידו ונתחייב באונסיה וכן בשעה שמחזירה פי' אם בקשה ממנו

המשאיל וצוה לשלחה ביד אלו מיד נפטר פאונסין משערה שקבלו אותה אותן שלוחין ודוקא עבדו עברי אבל אם אמר לו למשאיל בשעת חזרה

שלח ושי חב ביד עבדו הכנעני אף ע"פ שאמר לו שלח בידו אם מתה בדרך חייב השואל שיד העבד ביד רבו דהא קני ליה גופיה ובאלו לא יצאה

מיד

ליה אלמא ה"ל כה סמואל : וז"ל מדלא פליגי סמואל בעיקר מלתיא דרב ודאי ס"ל כותיה ומתניתין ניתח ליה לאוקומה בע"ע מלאוקומה באומר הכישה במקל דא"כ למה הזכיר עבד ה"ל או שאמר ליה הכישה וכו' ומה שדחה רב

אשי לסייעתא דברייתא כך הוא דרך הגמרא כל מה שיכול לדחות הוא דוחה אע"ג דהלכתא הכי וכן האמורא

עצמו ואומר אי משום הא לא חסייען ע"כ : דנרא' מדבריו ז"ל ללא פלוגי בעיקר הדין אלא באוקומה דמתני' :

ולפ"ז אין מקו' לפסוק הלכה כחד מנייהו : דתרוייהו איתגסו ואיכא לאוקומי מתני' בין כמר ובין כמר

אבל להרמב"ם פליגי באוקומה דמתני' משום דזה תלוי בעקר הדין דגם בו פליגי : והשתא ע"כ ליכא

לאוקומי מתני' אלא ע"פ פסק הדין : מעשה קאמר ה"ה דכיון דהרמב"ם ז"ל פי' שהיה שם שלח ביד עבדו

העברי חייב הסואל והחליט הדין בשלח ביד עבד כנעני לגמרי הא פטור : אלמא לדליה לא מתקמא

מתניתין כלל אלא בעבד עברי לא בכנעני והיינו משום דסמואל רב פליגי בהא בענין הדין עצמו ויש

לפסוק כסמואל בדוקא : דאלו לא הוי פליגי אלא באוקומי מתניתין הוה מביא הרמב"ם שתי האוקומות • והוא

הוא מה שכתב א"כ סמואל חלוק אף בזה ועיקר וכו' : כלומר סמואל חלוק אף בדין עצמו : ולא בהבנת המשנה גופה בלחוד פליגי דהקשר

הראש ז"ל נמדקאמר בתחלת דבריו וזה נמשך אחר מה שאמרנו וכו' • מוכח דלא עצמו נכתובין במאי דקאמר מעיקרא מחלקת רב וסמואל פסק כסמואל

וכו' כדאמרנו : ומה שדחה הראש ז"ל ר"י דהתוספות שהביאו מדמיתו סיעתא דרב וקאמר שכן דרך הגמרא כל מה שיכול לדחות דוחה וכו' :

גראה דכן הוא כסמואל דרך דחיה בלשון סמואל זה כגון תימא או כיוצא • אבל הכא קאמר רב אשי הכא במאי עסקינן וכו' : וזה מורה שהיא אוקמת'

מוחלטת דמתניתין איירי בהכי • אמנם ראיתי לרב ז"ל בכ"מ פרק ב' דשלוחין דברים נפלאו בעינינו ביהא

דכתב הרמב"ם ז"ל עושה אדם שליח איש או אשה ואפילו א"א ואפי' עבד ושפחה וכו' • וז"ל ובפרק הסואל נמי חנן הסואל הפרה ושלחה ביד

בנו ביד עבדו או ביד שלוחו ומתה פטור • ואמר רב הסואל אפילו עבד כנעני ואפילו סמואל דאמר דוקא עבד עברי לא ממעט אלא משום דידו ביד

רבו הא בשליח' שאינו נוגע לרבו בר שליחות הוא וכו' :

ואתמא דהא כי קאמר רב אפילו עבד כנעני היינו משום דמנקי לה באומ' הכישה במקל דהשתא שליחות העבד לדידה אינו מעלה ומוריד

כלום וכדכתב רש"י ז"ל דשעביד נפסיה מכי נפיק מחזרו ומשום דשלח עבדו עמו לא מפטר וכו' • ואם כן מנא לן מהא דרב אית ליה דעבד איתיה

בתור' שליחות • והיה יכול הרב ז"ל להוכיח כן מדבריו רב על הדרך שהוכיחו מדבריו סמואל ולומר דע"כ לא הוצרך רב לאוקומי מתניתין באומר הכישה

וכו' • ולא סגי ליה בשלח על ידי עבד כנעני גרירא אלא משו' קושיא דגמרא דיד עבד רבו • הא בשליחות' שאינו נוגע לרבו • בר שליחות' הוא בלא הכישה

ובן פסק הרמב"ם ז"ל בספר קנין וכו' • בפרק שני מהלכות שלוחין ושלוחין וכתב עליו הרב בכ"מ דזה נלמד ממתני' דהסואל שלחה לו ביד בניא

ביד עבדי או ביד שלוחי וכו' • ובנו דקתני משמע דקאן הוא דאלו גדול היינו שלוחו ובר' מן דין הקטן נלמד ממה שכתב בסמוך דלוחות אבדה

מדעת היא • ועד השתא מיירי בשליח לקנות והכא בשלח לו חובו או פקדו עד כאן • וקשה דאי האי בנו צריך לומר שהוא קטן משום דאי גדול היינו

שלוחו • אם כן וקשה היכי קתני בההיא מתניתין עבדו ומוקמינן ליה בעבד עברי כסמואל דהלכתא כותיה • ואי עבד עברי הוא היינו שלוחו • דע

דגבי ערוב אמרינן מוכה לבני המבוי הערוב על ידי בנו ובתו הגדולים על ידי עבדו ושפתחו העבדים דמיתיה הרב ז"ל בראש הפרק • אלא עבד

עברי ובנו הגדול כי הדדי נינהו • ואי בנו הגדול היינו שלוחו • עבד עברי נמי היינו שלוחו • ושמא אפשר לומר דדוחק דעבד עברי איצטריכא ליה

לדוקא לאשמועינן דדוקא בעבד עברי אבל לא בעבד כנעני • אף על גב דבעלמא איתיה בתורת שליחות • הכא שאני דידו ביד רבו

אך קשה דאי בנו דמתניתין היינו קטן • אם כן כי היכי דפריך אעבדו דידו ביד רבו משום דהלכתא דעתך דאיירי בכנעני • אמאי לא פריך נמי בנו

שקדס במשנה • והא ידו ביד אביו דבתרוייהו אמרינן דידו בידו דמתניתין • ואלו להרמב"ם ז"ל מוכיח לא קשה מידי דאיכא למימר דאיהו בקטן דעלמא

קאמר שאינו בנו של סואל או משאיל דהשת' לאו כיד המשלח הוא ולא אחרת אלא מפני שאינו בתורת שליחות מחמת קטנו • וזה נתקן במה שהוא עצמו

אומר שלח לי עש הקטן • אבל לרב זכור לדבריה שררה ללמוד זה מכנו דמתניתין : קשה לפרשן עלה ידו כיד אביו • ולסמואל לא מיתרעא • ודוחק

גדול הוא לומר דבלידך חלוקה בנו הוא דוקא גדול • ונתייה אגב החלוקה האחרת

האחרת וכן בעבר : דודאי לא אמרין אגב כשהמשמעות הוא מחלוק : ואיך שיהיה מנינו בזה התכלית להרמז על הרמזים דהיינו פליג על מה שהיה מוכרח ממנהיג לא להאזין : וז"ל דת' הוכחה זו כדאמרן : ולפיכך הדין הטור ז"ל בריש ס' קב"א הסכים עם סברת רבינו והרמב"ם : ונראה ללא חש לסברת הרמב"ם ז"ל :

ח ויש לברר אם התנו ביניהם וכן : אמנם הוא להרמב"ם בפ"ב דשלוחין כתב דאם נגנב או נאכל דבר פטור וכו' דנראה דהדיא דפס"ב ז"ל מ"ד פטור מאונסין אלא אפי' מגניבה ואכילה : אבל הר"ק לא כתב אלא אי איתנים פירא דרשותיה דמרי' איתנים וכו' ומאן לימא לן דאין זה דוקא לומר דמאונסין בלחוד מיפט' ולא מגניבה ואכילה : מיהו משמע דמסוס דכל הני סמכין להו אמחיתין דהשואל דקתני שלחם ביד בני וכו' שלחם ומתחילת דמחית' נקט מתח' לרבותא דאפי' באונסין חייב כל שלחם ע"י אלו ע"פ השואל מ"ה נקט הר"ק ז"ל סירכא דליסנא דאונסין ולא דוקא הוא : אלא כל שלחם בא מחמת פשיעה קרי ליה אונס וה"ה גניבה ואכילה והיינו דכתב הטור ז"ל בריש סימנא קב"א ופ"י לא יחד לו המלו' אלא ידוע אלא ביד מי שחלטה ושלחם לו ונאכלו או שפיר דהם השליח פטור והוא ששלח ביד אדם נאמן וכו' : כי כשתם לא נחזיקו לפטור אלא מן האונסין וכו' ואם לא נחזיקו לפטור אלא מן האונסים ממנו ולא מדבר אחר : היכי קאמר מעיקרא שם נאכל או כפר פטור : אלא ודאי אונסין לאו דוקא : רק הוא שם נאמר על מה שקרה במקרה שלא בפשיע' הלוה : ש נשאר לנו לברר אם שלח אגרת וכו' מה שדייק רבינו מדברי הר"ק שאין צריך לייחד השליח : כבר כתב הרב ז"ל בפ"ב דבבב' דהיינו דין כתב דהדיא דהיינו פליג : מיהו מאי דהיינו מדברי הרמב"ם ז"ל שם בפ"ב דשלוחין דס"ל דצריך לייחד לו שליח : הוא קשה בעיני דמשמע מזה דאי כתב לו בכתב שלח ביד מי שחלטה שלא יחד שום שליח פטרי' : לא מופט' הלו' בהכי : וזה דבר תימא שדרי כבד נחבאר בס' הקוד' דכתב הרמב"ם וקוסנים שהחזיקו ביניהם שכל מי שירצה לשלוח לחברו משלח ביד מי שירצה לו שהוא ראויה וכו' : דמשמע דהדיא דכל שחלטה המלוה בכך מכלי' שיהיה שום שליח פטרי' מאי ליה לומר לא יחד שום שליח פטרי' : וזה שירצה לו וזה שירצה לו וכן פה אל פה : למה יצריך הרמב"ם ז"ל בהכרח שיהיה מיוחד לו שליח פטרי' ולא סגי בכוחן לו רשות בכתב : דאי לא מהני כשאינו מיוחד אף כשמיידת

לא ליהני אלא ודאי האי ביד לוי דנקט הרמב"ם ז"ל לאו דוקא אלא ארצא דמלחא קאמר כדברי הרב ז"ל בבית יוסף : והטור ז"ל בריש סימנא קב"א כתב ואפילו לא יחד לו המלוה אדם ידוע אלא כתב לו שלח לי ביד מי שחלטה ושלחם לו ונאכלו פטור וכו' : ואחר כך בספ"ק ז"ל הביא דברי הר"ק דמיידת רבינו : דקדק גס כן דמשמע מדבריו אפי' לא יחד שום אדם : וכתב ע"ז הרב בב"י ואפ"י שכתב רבינו דחלחל סימנא קב"א לא אפי' לא אפי' פה אלא ששלח לו כתב שלח לי ע"י פלוגי או ע"י מי שחלטה ושלחם לו על ידו ונאכלו

מיד השואל דמי : והבי איתא בפרק השואל דמוקי לה בעבר עברי וכן פסק הר"מ ז"ל בהלכות שאלה ומיהו אם אמר לו שלח ביד ע"א פלוגי או שוט' או קמן פלו' דלא קני ליה גופיהו פטור השליח : וכן פסק הר"מ ז"ל בספר קנין שהאומ' לחברו מנה שיש לי בידך בין מלוה בין פקדון שלחתי לי ביד פלוגי אפילו הוא קמן אם רצה לשלחו בידו נפטר ואינו חייב באחריותו ע"כ : ומדנק' קמן ה"ה לע"א או לשומא אבל הרמב"ם כתב לי שאין המשרח פטור עד שיוציאם מרשותו לרשות המלוה או המפקיד בדרך שאמרו בשאלה כך אמרו בחזרה : וברתקן בחשואל אפר ליה שלחה לי וכו' ואוקימנא כגמרא בעבר עברי : אבל בעבר בעני לא וכן סיפא דקתני וכן בשעה שמתחילה אם אמר לו שלח ושלחה ביד עבר בעני ה"ה השואל : וכן פסק הרמב"ם ז"ל ושם מונה שאין המחר פקדון או מלוה נפטר אעפ"י שאמר לו בעל הממון שלח עד שישלח ביד האדם הראוי להיו' שלוחו וכן בדיון לפי שלא יצאה מרשות של שומר ודאי אמרו דרוק לי חובי אפילו קרוב לו חייב וכ"ש שולח ביד ע"א או שומא הילכך אינו פטור עד שיאמר לו בפ' שלח לי ביד ע"א פלוגי והפטר ע"כ :

ח ויש לברר אם התנו ביניהם הלו' והמלוה שביד מי שירצה לשלוח לו הלוואה ושלחנה לו ושלח לו חובו : ביד אחר שראוי להוליך דבר זה ונאמר או נגנב בדרך : או שפיר בו השליח ואמר שלא היה שלוחו מעולם או שמינן שבכר נתנם לו למלוה ופחש בכל זה מסתברא ודאי שהוא פטור דתנאי שבממון תנא קיים : וכן פסק הר"מ ז"ל : וכן כתב הרב בהלכות פ"ה הגדול קמא וזה לשונו והיכא נמי דחתנו מעיקרא דכל מאי דמשרח כל חד וחד דחבר' אית ליה רשותא לשדורי ליה ביד' מאן דחזי תנאי ממון הוא וקיים ואית ליה רשותא לשדורי ליה בידה מאן דחזי ואי איתנים בארצא כרשות' דמריה איתנים : וכן כתב הרמב"ם ז"ל מסתברא ביה ויהוה שלא פשע בו שאם שלח לו ביד מן שהחזיק בפרן או גזלן לא מפטר : וכן אם שם ממון במקום סגור דרכים מקום שאין הרבים רואים להכניס בו ממון הרי הוא פטור ויעל דעת פן רא ררשרו מסתמ' אלא א"כ פירש לו כי בכתב מן האונסין נחזיקו לפטור ולא מן השליח : ודין זה חלוק מאותו ששינו בקיושן גבי האומ' דב"אנו וקדשו לי את האשה הם אומרי' תננו והו' אומר לא נתתם ואמרי' עלה וכן בדיון ממון ואוק' חתם דהחזקתו שלוחו ומשתכני וכו' דה"ה רואי שלח למלו' את מעותיו ע"י שליח זה בלא מצו' המלו' ולפיכך אעפ"י שהשליח מעיד למלו' שקבל נשב' המלו' להחבישו ונמל מן חלו' אבל כאן אה' שהוא מור' שאם יתנו ליד מי שירא' שיהא ראוי לחביא' שימסר' בידו ויפטר וזה מופת' שכתב מסרם לו לא מביע' אם אין השלי' בעור' כגון שמת או הדיק לו עפ"י חלו' ואפי' בלא שכו' שחרי אין כאן מביע' כלל אלא אפי' יהיה בעולם ומכח' את המפק' שהוא הלו' שלא מסרם לו פטור הלוה וא"ר פט' בלא שכו' דהא לית ליה תיבע בודאי וטאר' שהמלו' צוה בכך איתו דאפ"י אנפש' שחרי' אנו יכול לתובעו בודאי ואין לו להשביעו בשמא וא"ר רבינו ששליחבכחושו שלא נתקלו כלום ה"ל בעין טעם בריא בהחזיק דקדשו ושתכנע היסת ומפמ' : ולמטה נאריך בזה במה שכתב הרב הזה ז"ל :

ט נשאר לנו צדיק לברר אם שלח המלו' כתב אגרת של שלום וכתו' בכלל מנה שיש לי בידך שלחתי לי ביד לוי וכן עשה מה דינו ע"כ כתב הר"ב בהל' פ"ה הגדול קמ' והי' דשרר ליה כתבא לחבר' וא"ל הו' מיד דאית לי גבך שרדינהו ניהלי לא מחיי' באחריותו דהבי נחגי תגרי האידנא וק"ל מנהגא מלתא היא : והבין שרר' ממתיבתא ע"כ ומשמע למאן דראיק בלישני' דרבינו שכתב שאף על פי שלא יחד לו המביא אם רצה הלוה יש לו למסור המעות ליד מי שמביא כתב זה ומפטר מאחריותו אבל הר"מ ז"ל משמע דס"ל שצריך ליחד לו השליח בפ' וזה טיפס לשונו ראובן ששלח כתב לשמעון ואמ' לו מג' שיש לי בידך שלחתי לי ביד לוי אם רצה לשלחו אינו חייב באחריותו בין שהיה מלוה בין שחיה פקדון והוא שיביד שהיא כתב ידו ואם טען המלוה ואמר לא כתבתי ולא שראתי לך ישבע הלוה היסת שכתב ידו : בא אליו ולפיכך שלח ויפטר : ובה דורו רבותי אבל אם לא היה כתב ידו הכתב או שאין הלוה ידוע שהוא כתב ידו ונכתב לו אם הוא כתב ידו או אינו אפי' היו כתובין בו סימנין ואיתיות שביניהן ביחוד אם טען ראובן ואמר לא שלחתי כתב ואחרים רמו כך שמעון חייב באחריותו ומשלם לראובן אחר שחרי' על מי ששלח כתב זה מדעתו ולא יורה יושמי שהורה שישבע ראובן ואח"כ יכול בדיון כל הנשבעין וניטלים ע"כ : והראב"ד כתב במשפטי ההרשאה דברי הר"ק ז"ל ובסוף דבריו כתב אמר אברהם לולי שהדבר הזה תלוי במנהג וכו' שכן נהגו התנאי אין לרונ אחריהם אבל אם לא כנהיית' אומר שאין ראיה מהכתב הבחב

לכתוב שלח לי לאין סברא לחלק בין כתב לאומר פה אל פה דכי היכי דמהני באומר ה"ה בכותב ומאי ק"ל דקאמ' ומאי תקנת' וכו' : הנה החוס' מכתב סברא בעלמא קאמרי דאין לחל' בין כותב לאומר : וע"ז הקשו דמאי פריך מאי תקנת' והוצרכו לתרץ כמ' שכתב דבריהם אמנם הר"ק ז"ל מכת קופיא זו דאם איתא דמהניא כתיב' באמירה לא הוה פריך מאי תקנת' מ"ה סבר דאין הכרח מן הדין לומר דכך היא כתיבה כמו אמיר' ולפיכך אסמכיה אמנהגא ולא רעה להכנס בדומק החוספ' : והראב"ד

גימל

פטור : הולרך לכתוב דבריו אלו שכתב הר"ק ז"ל מפני שיש חדוש בדברי הר"ק אפי' לא כתב לו שלח לי ע"י פלוגי אלא כתב לו שדרינהו ניהלי ולא פ"י לו ע"י מי וגם לא כתב לו ע"י מי שחלטה : וזהו שכתב ומשמע מדבריו אפילו לא יחד לו שום אדם עכ"ל : ודבריו ז"ל חמוהים בעיני דמשמע דמאי דלא כתב' שלח ביד מי שחלטה הוא חדוש דמשמע וכן הטור דברי הר"ק דאפי' הכי פטור והוא כי כתב ליה בכתבם ההוא מיד דאית לי גבך שדרינהו ניהלי וכו' : דא"כ כונתו היא מן הסתם להרשותו שישלחה ביד מי שירצה דמנו מי קאמ' ליה שישלחה באורי' אלא ודאי הו' כאלו כתב בהדיא שלח ביד מי שחלטה : ולא רעה לחדש אלא מה שלא פירש ביהוד סוס אדם פרטי : והתימא ממאי דקאמר והיינו שכתב ואפילו לא יחד שום אדם : נראה שהבין ז"ל שאלו כתב מי שחלטה מקרי יחד לו שום אדם וזה דבר זר דודאי משמעות לשון יחד : אינו כללי לכל מי שירצה אלא הכנתו על פירטי מיוחד והרי בתל' הסומן דמייחין כתב בהדיא ואפי' לא יחד לו אדם ידוע אלא כתב שלח ביד מי שחלטה וכו' דלמא יתוד נאמר על אדם ידוע פרטי : וכי כתב ביד מי שחלטה לא מקרי מיוחד אלא כותב וכולל : אם כן גס מה שכתב כאן אפילו לא יחד לו שום אדם לזה נחזיק אף על פי שלא הוסיף מלת ידוע :

האמנם הנראה בכותב הטור הוא כי למעלה מגמטו והעקבותיו היטה לומר שמועיל ההנאי מלד ענינו ודין הכתיבה כתב אגב : וכאן כתב עיקר דין הכתיבה לומר שמועיל הכתב כאלו הוא נאמר פה אל פה לחדש מה שכתב הראב"ד ז"ל על זה במקום שאין מנהג על זה דכתב רבינו ז"ל : והראש ז"ל בפסקיו פרק הגזל מיידי דברי הר"ק ז"ל וכתב עליהם ולא ידענא מה הולרך לחלוק דר זה במנהג אס' יס עדי' שהו' כתב ידו אפי' רבה דאמר השליח טעמא בעדים לא הו' שליח : בכה"ג מודה ע"כ : ונראה שכתב כן לפי גירסתו דברי הר"ק ז"ל שהיא כגירסתו דקאמר בהדיא דהיינו פלוגי' : דכיון דפ"י ע"י מי שלח פשיטא דמהני מן הדין הגמור ולא צריכין למנהגא אבל לפי גירסת רבינו דכתב בכתב בלי יחד שום אדם : הדבר מבואר שצריך לחלוק במנהג דאדרבא אי לאו מנהגא אין הכרח מדכתב הכולל לשלוח גס ע"י שליח זה וכדברי הראב"ד ז"ל : ושם גס לפי גירסת הראש ז"ל אפשר דסמכיה הר"ק ז"ל אמנהגא מסוס דהחוספות הקסן בהשואל אמחיתין דאמר ליה השואל וזה לשונו תימא דהגמול קמא אמר שמואל אין משלחין מעות דיוקנין ופריך אלא לשמואל מאי תקנתיה והשתא בלא התקבלתי מהניא יכול

והראב"ד

לא תאכל ז' כחב וכו' : כתב ע"ז הרב ז"ל כ"י הס' דברים תמוהים בעיני
סנהדרין מדבריו אלה שהבין בדברי הרי"ק ז"ל שנהגו לתת הממון
ומי שמביא תשובה בידו • וזה אינו במשמע דברי הרי"ק כלל וכו' • ומסיק
דכפי הלשון שמביא רבינו נראה שהרשב"א הביא בתוך דברים שכתב הגאון

הכתב למפור הממון לידו • דאפשר שגם אמר לו 'שלח לי את ממיני ביד
מי שהוא ראוי לשלחן שיביאנו בלא סבבה ופיר נאמן ואם לא עשה כן חיי'
באונסיו • אבל השתא דפתחו הגאונים ז"ל המנהג שכן הוא
למפרן ליד מי שמביא הכתב אין לנו אלא מה שנהגו • ונ"ל דוקא במקומו
שנהגו אבל במקומו אין אנו בקיאים במנהגו • הללו אלא הפל לפי מה
שהנהגו ביניהם מתחלה :

י ואם החנו מתחלה שישלחו ממנו ביד מי שיביא לו כתב ידו
ומשקמו לידו נאנסו ואחר כך בא בעל הממון ונחב את ממנו
מן הנפקד וטען הלוה ואמר כבר נתתיו לשליח שהביא לי כתב ידך
בשליחותך אמר הלה אני לא כתבתיו מעולם • אם הוציא
הלה את הכתב וכתב ידו ידועה בעדים שהיא היא
או שהיה כתב ידו יוצאה ממקום אחר ודאי פטור הוא ואם אינה
ידועה בעדים ואין כתב ידו יוצאה ממקום אחר ואמר אני מכיר בה שהיא
חתימת ידך אם זה הממון הנפקד אצלו בלא עדים אפילו בעדות על פה
שלא בשטר מתוך שישלח לומר לא הוה דברים מעולם אי נמי החזרתים לך
מידך ליד ידך לומר אני מכיר שכתב ידך הוא זה ובמכירת ליד שדוהך •
וככל מקום בשבועת היסוד • ואם זה המעשה יש עליו שטר • פקדון צריך
שבועת חמורה ובשבועת חמורה • מהא מפטר מתוך שיכול לומר נאנסו
מדי יכול לומר החזרתים לך מיד שדוהך ולא מצי למימר האין שטר
צרי מאי בעי דהכי איפסיקא הלבטא כהדיא בפרק המוכר את הבית ואם
הוא מודה בשטר אפילו בשבועת חמורה אינו נאמן אלא שיכול הוא
להשביע את המלוה שבועת חמורה • בחפץ כדור אם היה כתב ידו אם לאו
שנה דומה למה שאמרו ואי אפשר אשה בע"ז משתבע ליה והקשו מה בין
זה לפונם וכו' אלמנה שבעה חמורה היא בעין הפונם • כללו של דבר בזה
בזמן שהמפקד אינו מאמין במענו הנפקד אינו יוצא מידו שבועת היסוד
או חרם סתם אלא אם מפר לו בעדים והשליח שנאנסו מידו צריך שבועת
חמורה מפני שהיא שבועת השומרין והדברים כבר הם ידועים לשבועת
היסוד ולחרם סתם שגם פירשו הגאונים • כל זמן שהתובע בא בכריא והלה
כופר בו שבועת • בשם בלא חפץ כגון זה שבפר בבבית • ידו א"נ שבופר
בחו"א שההנו כינה מתחלה יבזמן שהתובע בא במענה ספק הוא חרם
סתם וטענת ספק בענין זה הוא כגון זה שלא הגיעו המעות לידו והשליח
אומר נאנסו ממנו והלה טוען איני מאמין שנאנסו ואינו מאמין בו שנתנם
לידך כגון זה מחזרים על הנפקד חרם סתם שמסרם ונשבע השליח שבועת
חמורה שנאנסו ממנו וכל זה בזמן שהשליח מודה שכאן לידו ונאנסו ממנו
אבל בזמן שהשליח כופר הענין מתחלה כלל לדרך אחר • שאם כפר במפקד
ואמר הגעתי לידך והלה אומר לא קבלתי נשבע השליח חרם סתם
והנפקד מקבל על עצמו חרם סתם שמסרם ליד השליח כמו שראה
בכתבו של מפקד • ואם הוא כופר בנפקד ואמר לא נתתם לי והלה אומר
נתתי השליח נשבע למפקד שבועת חרם סתם במעמד הנפקד והנפקד כמו
בן נשבע שבועת היסוד למפקד במעמד שליח מפני שיש עליו בעין טענת
בריא מפני שהשליח מבחישו שלא נתן לו כלום • ופי האי גוונא נמי
אמר' בקדושין גבי הן הם שלוחיו והן הם עדיו • והא גמ' דכוחה היא •
וא"ת כאן נמי ישבע שבועת המשנה שהיא בחפץ שהרי הוא בחזונו על
פנקסו דתנן • סאתים חטים לפועל • הוא אמר נתתי והם אומרים לא
גמלתי • והא נמי להאי דמאי שהרי אמר לו בכתבו או ע"פתן לשלוחי
מעוטי והוא אומר נתתי והשליח אומר לא גמלתי • הא לאו מילת' היא
דהתם חנוני נשבע כדי ליטול מב"ה וכל נשבע ונטול כעין זה הוא שבועת
חמורה אבל המא אינו נשבע ליטול אלא להפטר וכשטען נתתיו לידך שדוהך
כאלו אמר נתתי לידך ואין עליו אלא שבועת היסוד אבל היבא דלא שדוהך
ליה כתבא ולא הוה מעקרא תנאי כיניהם דלישדד ליה בידא דגברא ואהא
חר גברא ואמר לנפקד פלגיא שוין שלוהא בטהדי דתשרד לידה ממזניה
ע"י וחמניה נפקד ומסר ליה ממזניה ואתניסו או דלכפר ביה ואמר פרעתי
למלוה ומלו' אמר לא פרע ולא שויתיה שליח מעולם • והשתא ליכא
פחד דשויתיה שלי' כגון שחלבו להן למ"ה הא ודאי אי טעין נאנסו נשבע
לנפקד שבועת חמורה שלא עשו שלי' חלוא באו • לידו ונטול מעות' •
מן הנפקד • ודבר זה למדנו אותו מדברי הרי"ק • שכתב בחלכותיו
ומשחב מלוה ושקיל וכתב הרב דשבועת מלוה • שבועת חמורה היא
בעין שבועת פועלים לב"ה דכין • דמורה ב"ה לפועלים שהייב להם שכרם

והוא אינו יודע אם נפרעים אם לאו שנשבעים הן ונטולין ממנו כך הלה הרי הוא מודה שהוא חייב למלו' • מכונן ואינו יודע עכשיו אם פרעוהו אלו
השלוה ואם לאו ישבע המלוה שהוא כעין פועלים ויטול מן הלוה מורה גמ' חייב זה הממון וא"י אם פרעו זה השליח
או אם נעשה להפטר בו אם לא ובשיבא המלוה להפרע ממנו ישבע שבועת ויטול • וכדאי כדי הוא הרב ללמוד מדבריו ולדמות מענינו לענין אחר
הדומה לו ואעפ"י שאין דבריו ודבריו דומין למשנה ש"ל בדבריו אלה בין שהלוה מודה בחוב והפרעון אצלו ספק יהיה כמאמר שחברו גזיתך
והפקדת אצל יואני יודע אם החזרתי לך אם לאו דהיכא דה"ל ליה חברה • מיחייב מן דינא ולא אשכחן בה שבועת חמורה לא במשנה ולא בדברי
הגאונים ז"ל • וא"ת משנתנו הלא ב"ה מודה לפועלים שהוא חייב להם ואינו יודע • בפרעון שלהן ואעפ"כ נשבעין • פועלין ונטולים ממנו • הא לא דמי
התם בין דא"בא חנוני דאמחינו בהדיה ושוין • בדוכתיה למפרעיהו ואיהו קאמר דפרעניהו משו' הבי נשבעין פועלין להבחישי את חנוני שהרי החנוני
נעשה גם הוא תובע לב"ה ובין דתרווייהו אתו למגבא מיניה ומבחושו אהררי דין • הוא שלא יפרעו אלא בשבועת אבל בענין שאנו מדברים בהם מנין לנו
לא שבועת חמורה ולא שבועת קלה ואעפ"י שהשליח מבחישו • אבל יש לנו לסמוך על דברי הרב ז"ל שהוא מרמז הענינים האלו וס"ל דכין דאיכא
שליח דקא מבחיש ליה למלוה אף יד גב דלוה טוען טענת שמה ישבע המלוה שבועת חמורה ויטול והכא נמי הא קא מבחיש ליה שליח ואמר רשויה
שליח בעדים וקא מפטר ע"י ומשום הכי משחב מלוה שבועת חמורה ושקיל • ובמכתבא נמי בדברי הרב ז"ל מדאמר בגמרא לגבי עדים משתבעי
שבועת היסוד ולגבי מלוה אמרין משחב מלוה ושקיל ולא קאמר שבועת היסוד אלא שבועת חמורה • של מלוה שבועת חמורה היא
מחוץ בין הבא בין התם דוקא היכא דאיתנהו להן שלוחין דקא מבחיש ליה למלוה • אבל אי אזלי ליה לעצמא ולא מבחיש ליה בוראי שקיל הלוה בלא
שבועת ובתהר הכי אי בעי ליה לאחורמי סתם מחרים • ע"כ כתב בספר משפטי החרשאות :

י ויש לבאר אם טען המלוה שלא שלה שלוחו כי אם לקבל עשרים דינרים בלבד הביא לו וזה טוען כי מאה במר לו • על זה כתב
הר"ם

לחבראבל ז"ל כתב וכו' : כתב ע"ז הרב ז"ל כ"י הס' דברים תמוהים בעיני
סנהדרין מדבריו אלה שהבין בדברי הרי"ק ז"ל שנהגו לתת הממון
ומי שמביא תשובה בידו • וזה אינו במשמע דברי הרי"ק כלל וכו' • ומסיק
דכפי הלשון שמביא רבינו נראה שהרשב"א הביא בתוך דברים שכתב הגאון

הכתב למפור הממון לידו • דאפשר שגם אמר לו 'שלח לי את ממיני ביד
מי שהוא ראוי לשלחן שיביאנו בלא סבבה ופיר נאמן ואם לא עשה כן חיי'
באונסיו • אבל השתא דפתחו הגאונים ז"ל המנהג שכן הוא
למפרן ליד מי שמביא הכתב אין לנו אלא מה שנהגו • ונ"ל דוקא במקומו
שנהגו אבל במקומו אין אנו בקיאים במנהגו • הללו אלא הפל לפי מה
שהנהגו ביניהם מתחלה :

י ואם החנו מתחלה שישלחו ממנו ביד מי שיביא לו כתב ידו
ומשקמו לידו נאנסו ואחר כך בא בעל הממון ונחב את ממנו
מן הנפקד וטען הלוה ואמר כבר נתתיו לשליח שהביא לי כתב ידך
בשליחותך אמר הלה אני לא כתבתיו מעולם • אם הוציא
הלה את הכתב וכתב ידו ידועה בעדים שהיא היא
או שהיה כתב ידו יוצאה ממקום אחר ודאי פטור הוא ואם אינה
ידועה בעדים ואין כתב ידו יוצאה ממקום אחר ואמר אני מכיר בה שהיא
חתימת ידך אם זה הממון הנפקד אצלו בלא עדים אפילו בעדות על פה
שלא בשטר מתוך שישלח לומר לא הוה דברים מעולם אי נמי החזרתים לך
מידך ליד ידך לומר אני מכיר שכתב ידך הוא זה ובמכירת ליד שדוהך •
וככל מקום בשבועת היסוד • ואם זה המעשה יש עליו שטר • פקדון צריך
שבועת חמורה ובשבועת חמורה • מהא מפטר מתוך שיכול לומר נאנסו
מדי יכול לומר החזרתים לך מיד שדוהך ולא מצי למימר האין שטר
צרי מאי בעי דהכי איפסיקא הלבטא כהדיא בפרק המוכר את הבית ואם
הוא מודה בשטר אפילו בשבועת חמורה אינו נאמן אלא שיכול הוא
להשביע את המלוה שבועת חמורה • בחפץ כדור אם היה כתב ידו אם לאו
שנה דומה למה שאמרו ואי אפשר אשה בע"ז משתבע ליה והקשו מה בין
זה לפונם וכו' אלמנה שבעה חמורה היא בעין הפונם • כללו של דבר בזה
בזמן שהמפקד אינו מאמין במענו הנפקד אינו יוצא מידו שבועת היסוד
או חרם סתם אלא אם מפר לו בעדים והשליח שנאנסו מידו צריך שבועת
חמורה מפני שהיא שבועת השומרין והדברים כבר הם ידועים לשבועת
היסוד ולחרם סתם שגם פירשו הגאונים • כל זמן שהתובע בא בכריא והלה
כופר בו שבועת • בשם בלא חפץ כגון זה שבפר בבבית • ידו א"נ שבופר
בחו"א שההנו כינה מתחלה יבזמן שהתובע בא במענה ספק הוא חרם
סתם וטענת ספק בענין זה הוא כגון זה שלא הגיעו המעות לידו והשליח
אומר נאנסו ממנו והלה טוען איני מאמין שנאנסו ואינו מאמין בו שנתנם
לידך כגון זה מחזרים על הנפקד חרם סתם שמסרם ונשבע השליח שבועת
חמורה שנאנסו ממנו וכל זה בזמן שהשליח מודה שכאן לידו ונאנסו ממנו
אבל בזמן שהשליח כופר הענין מתחלה כלל לדרך אחר • שאם כפר במפקד
ואמר הגעתי לידך והלה אומר לא קבלתי נשבע השליח חרם סתם
והנפקד מקבל על עצמו חרם סתם שמסרם ליד השליח כמו שראה
בכתבו של מפקד • ואם הוא כופר בנפקד ואמר לא נתתם לי והלה אומר
נתתי השליח נשבע למפקד שבועת חרם סתם במעמד הנפקד והנפקד כמו
בן נשבע שבועת היסוד למפקד במעמד שליח מפני שיש עליו בעין טענת
בריא מפני שהשליח מבחישו שלא נתן לו כלום • ופי האי גוונא נמי
אמר' בקדושין גבי הן הם שלוחיו והן הם עדיו • והא גמ' דכוחה היא •
וא"ת כאן נמי ישבע שבועת המשנה שהיא בחפץ שהרי הוא בחזונו על
פנקסו דתנן • סאתים חטים לפועל • הוא אמר נתתי והם אומרים לא
גמלתי • והא נמי להאי דמאי שהרי אמר לו בכתבו או ע"פתן לשלוחי
מעוטי והוא אומר נתתי והשליח אומר לא גמלתי • הא לאו מילת' היא
דהתם חנוני נשבע כדי ליטול מב"ה וכל נשבע ונטול כעין זה הוא שבועת
חמורה אבל המא אינו נשבע ליטול אלא להפטר וכשטען נתתיו לידך שדוהך
כאלו אמר נתתי לידך ואין עליו אלא שבועת היסוד אבל היבא דלא שדוהך
ליה כתבא ולא הוה מעקרא תנאי כיניהם דלישדד ליה בידא דגברא ואהא
חר גברא ואמר לנפקד פלגיא שוין שלוהא בטהדי דתשרד לידה ממזניה
ע"י וחמניה נפקד ומסר ליה ממזניה ואתניסו או דלכפר ביה ואמר פרעתי
למלוה ומלו' אמר לא פרע ולא שויתיה שליח מעולם • והשתא ליכא
פחד דשויתיה שלי' כגון שחלבו להן למ"ה הא ודאי אי טעין נאנסו נשבע
לנפקד שבועת חמורה שלא עשו שלי' חלוא באו • לידו ונטול מעות' •
מן הנפקד • ודבר זה למדנו אותו מדברי הרי"ק • שכתב בחלכותיו
ומשחב מלוה ושקיל וכתב הרב דשבועת מלוה • שבועת חמורה היא
בעין שבועת פועלים לב"ה דכין • דמורה ב"ה לפועלים שהייב להם שכרם

והוא אינו יודע אם נפרעים אם לאו שנשבעים הן ונטולין ממנו כך הלה הרי הוא מודה שהוא חייב למלו' • מכונן ואינו יודע עכשיו אם פרעוהו אלו
השלוה ואם לאו ישבע המלוה שהוא כעין פועלים ויטול מן הלוה מורה גמ' חייב זה הממון וא"י אם פרעו זה השליח
או אם נעשה להפטר בו אם לא ובשיבא המלוה להפרע ממנו ישבע שבועת ויטול • וכדאי כדי הוא הרב ללמוד מדבריו ולדמות מענינו לענין אחר
הדומה לו ואעפ"י שאין דבריו ודבריו דומין למשנה ש"ל בדבריו אלה בין שהלוה מודה בחוב והפרעון אצלו ספק יהיה כמאמר שחברו גזיתך
והפקדת אצל יואני יודע אם החזרתי לך אם לאו דהיכא דה"ל ליה חברה • מיחייב מן דינא ולא אשכחן בה שבועת חמורה לא במשנה ולא בדברי
הגאונים ז"ל • וא"ת משנתנו הלא ב"ה מודה לפועלים שהוא חייב להם ואינו יודע • בפרעון שלהן ואעפ"כ נשבעין • פועלין ונטולים ממנו • הא לא דמי
התם בין דא"בא חנוני דאמחינו בהדיה ושוין • בדוכתיה למפרעיהו ואיהו קאמר דפרעניהו משו' הבי נשבעין פועלין להבחישי את חנוני שהרי החנוני
נעשה גם הוא תובע לב"ה ובין דתרווייהו אתו למגבא מיניה ומבחושו אהררי דין • הוא שלא יפרעו אלא בשבועת אבל בענין שאנו מדברים בהם מנין לנו
לא שבועת חמורה ולא שבועת קלה ואעפ"י שהשליח מבחישו • אבל יש לנו לסמוך על דברי הרב ז"ל שהוא מרמז הענינים האלו וס"ל דכין דאיכא
שליח דקא מבחיש ליה למלוה אף יד גב דלוה טוען טענת שמה ישבע המלוה שבועת חמורה ויטול והכא נמי הא קא מבחיש ליה שליח ואמר רשויה
שליח בעדים וקא מפטר ע"י ומשום הכי משחב מלוה שבועת חמורה ושקיל • ובמכתבא נמי בדברי הרב ז"ל מדאמר בגמרא לגבי עדים משתבעי
שבועת היסוד ולגבי מלוה אמרין משחב מלוה ושקיל ולא קאמר שבועת היסוד אלא שבועת חמורה • של מלוה שבועת חמורה היא
מחוץ בין הבא בין התם דוקא היכא דאיתנהו להן שלוחין דקא מבחיש ליה למלוה • אבל אי אזלי ליה לעצמא ולא מבחיש ליה בוראי שקיל הלוה בלא
שבועת ובתהר הכי אי בעי ליה לאחורמי סתם מחרים • ע"כ כתב בספר משפטי החרשאות :

י ויש לבאר אם טען המלוה שלא שלה שלוחו כי אם לקבל עשרים דינרים בלבד הביא לו וזה טוען כי מאה במר לו • על זה כתב
הר"ם

יכול לישבע ע"פ העד • ואם הסכים • הא אין המחלוק' בין המלוה והלוה
אם נתן כל החמשה' לשלוח או לא • כי המלו' אינו כופר בזה ומאמין את הלוה
שנתי' כלם לשלוח ואין כאן שבועה ודאי על הנתינה • אלא הטענה ביניהם
היא שהמלוה תומר' לא מנתי' שליח • אלא לעשרים • ומעתה הלאך יסבע
הלוה שמורה על כל הנתינה לא ידע
פלוס מזה אלא ע"פ העד •

ועל יטוב הרב ז"ל תמתי' דליהו
קאמר בחלוקה הב' דטענת שמעון
היא שגא' עשיתו שלי' להביא כל
החוב וז"ל כאומר שגא' פרעתיך
וכו' • והשגא בחלוקה הראש' את
לראובן שלח לשמעון סילוח לזכור
נמלא ג"כ כששמעון אומר חמשים
היו • אינו טוען ודאי חמשי' הלוייתך
אלא הוה ליה כאומר שגא' הלוותך
חמשים • דאין מקום לחלק בטענה
זו בין כשהיה תומר' להפטר' לכשהיה
תומר' להוית' ולדבר' גריעא ודאי
טפי כשגא' להוית' מכשגא' להפטר
וא"כ תמיהא מלתא טובא אכתי
אמאי יסבע ראובן שבועת מודה
מקנת על טענתו • דאין נשבעין
שבועה זו אלא על טענת ודאי •
ובהדיא כתב ה"ה ז"ל בסוף פ"ד
לגולה דלעת הרב ז"ל ששבעין בעל

ה' בטענת שגא' ולא על מודה מקנת אלא
הוא מוסכם וכו' אלא מה' דבעינן טענת ודאי
לשבועת מודה מקנת אין בזה
שום מחלוקת • באופן שכל אלה הדברים מרפסן אגרי' ורענין דינו של הרמב'
ז"ל כדבר אלה' רואה בגס רבינו ז"ל מבינו באשר הבין אותו הפור ז"ל
דבמלוה שולח לגבות חובו מן הלוה מיירי • ולהנילו מתמיהתו נאמר דרך
שבועה המודה מקנת לאו • משום לזה הלא וזהו ממהו אלא מפני טענת
השליח היא • דאף על גב דשליח מפקד מן הלוה בשבועת היסוד • מ"מ
כיון דסוף סוף הלוה פורע השאר • תרעומת אית ליה נגד השליח • וגם
אינו נפטר אלא בשבועה והוא רואה להפטר משבועה ולפיכך השליח הוא
נעשה חובב למלוה החזר לו החמשים שנתי' לך • כדי להחזיר ללוה שלא
יפקיד ולא אצטרך לישבע לו • והוא תומר' לא הו' אלא עשרים • ע"ז נשבע
שבועת מודה מקנת להפטר מהשליח • וכן ששבע שבועה זו מתקנת השליח
היא עולה גם כן ללוה לחייבו על השאר • ואין מקום לומר דלא ליחוי האי
למודה מקנת כיון דהיי' עשרים למודה מקבלם בחובו ואינו מתוירס ודמי
קנת להילך • דודאי אין מנין הילך בזה וק"ל •

חלק ד

א ורביא דביעי מלוא' לכאן וכו' • סיגיא למרובה דף ע' כך היא
אמרי נהרדעי לא בחבין אורכתא אמטלטי אמר רב אשי
לאומי' מ"ט א"ל משום דאמ' ר' יוחנן גזל ולא נתייתא דבעלי' וכו' • איכא
דאמרי אמרי נהרדעי לא בחבין אורכתא' אמטלטי דכפרים טעמא דכפרי'
דמיתוי כשקרא אכל לא כפרים בחבין • ופי' רש"י ז"ל משום דר' יוחנן
דהואיל ואינו ברש' דבעלי' אינו יכול להקנותו לשליח הלאך אם אכל יכול
לחזור ולתבוע מיד הלוה ע"כ • וכח הרב ז"ל בבי' סי' קנ"ג ותמיהא
דאפי' אין בידו הרשאה אלא ששאלו שליח לקבל ממנו חובו ונתנו לו ואכל
פטר הנאמן שהרי על פיו נתן ונתנו שחבא' בסי' סלפי זה וז"ע ע"כ •
ובהאורה היא תמיהה עצומה שהרי מייתי' רבי' לקמן בשם הראב"ד גבי
כפרים דלינה הרשאה אכל' מ' שלי' שויה ופי' מסר ליד' מיפט'
מאונס' כו' • אבונס אחרי העיון יראה לע"ז דרש"י סובר דודאי גרע
מורסא משל' ששאלו בעדי' • דשליח ששאלו בעדי' מוכח דנחכוון משלח
סיקל המעות או הפקדון בתי' שליח' ולפיכך כשמשירו הנאמן ביד השליח
היה כבר נשתלק מחובו דשליחות זה במקומו עומד ואין ציוס גריעות •
אבל הכונה הרשאה גבי' אדעתיה שרגה' שיקבל' בתורת הקניאה ולא סליק
אדעתיה תורת שליחו' • וכיון דהקניאה גופה גריעה לפי שאינס ברשותו • מ"ה
הנאמן אפסי' אדפסי' דלא ה"ל למסר' למרסא מה שהמרסא מחכוין להקנות
ואינו יכול להקנותו • ודמי האי למאי דכתבו החוססות בדי' מיעא גבי' מאי
דקאמר בגמרא דה"א מאי מלאתיה ראייתיה דאע"ג דתקן במתני' ראה את
המלואה ואמ' לקברו תהויל' דלא קנה בראיה מלי' למדחי כיון דאמר תנהו
לי או שגל עלי' גלי' אדעתיה דלא יתא' ליה למקני ע"ז סיגי' לידע ע"כ •
ואף על גב דהתם אמרי הכי לפי ה"ה היינו משום דלפי האמת לא לריכין
להסות טעמא • אבל הענין בעלמא נכון • והלא נמי גלי' דעתיה שרואה
בתורת הקניאה ולא בתורת שליחות • והא דמסקין בגמרא הלכתא שליחא
שויה • היינו לענין שלא וכלל לחסות • אבל לעולם כוננו שיהא שליח על ידי
הקניאה ולא בתורת שליחות גרידא • ומחוי' הסוגיא שהלכתי ויחברו דברי
רבינו דמ"ס לא בחבין אמטלטי דכפרים • היינו ליקנת בחרא •

פירוש ואף על גב דלאין מטבע נקנה בחליפין וכו' • רבינו ז"ל סתם בזה
הרבה מה שצריך פירוש • דלאם אין מטבע נקנה בחליפין הלאך יושיל כאן •
אבל יבין זה כמה שכתב המור ז"ל סימן קנ"ג המרסא את חבירו להוית' את
שלו מיד המתוירס בו צריך ליקח לו בקנין דהרסו וכו' • עד והרמ"ה כתב שאין
צריך להקנות לו בקנין אגב קרקע
כיון דלאו לאקנויי ליה גופא דממונא
מכונן אלא יהיב ליה רשותא למחצט
דיליה עד כאן •

ובחב על זה הרב ז"ל בבית יוסף
המרסא את חבירו וכו' • כתב הרמב'
ז"ל פרק שלישי מהלכות שוהפין ונרין
לקנות מילי' שהרסו וכו' • עד וקנין
זה היינו קנין סודר • שהוא מקנה לו
בחלופי הסודר מוחו ממוןס לו ביד
פלוני • וכן משמע מדברי הרמב"ם
ז"ל בפרק הנזכר להקנות מעות
דוקא בעינין • קנין אגב קרקע אכל
להרסות בגי' בקנין סודר ופדברי
הרמב"ם ז"ל שכתב רבינו ז"ל
בסמוך וי"ש והרמ"ה כתב שאין
צריך להקנות לו בקנין אגב קרקע
וכו' • כד כתבתי בסמוך סקן משמע
מדברי הרמב"ם והכי מסתבר שלא
היי' רבינו דברי הרמ"ה אלא להרס
מ"ס צריך לוקח בקנין שהרסו •

ולפי' היה ראוי לו לכתוב וכתב הרמ"ה ז"ל לכתוב וכתב הרמ"ה
לכאור' שה' חולק על מה שכת' קוד' לכן אלא דא עכ"ל • ודבריו ז"ל
תמוה' בעיני כמה שרצה להסכי' דעת הרמב"ם ז"ל ע"ס דעת הרמב"ם ז"ל •
ולא עוד אלא שכתב סקן משמע מדברי הרמב"ם ז"ל דלוחין • וכפי הנראה
ס' משמע לספק • דהא ברש"י ס' כתב מי שהיה לו קרקע חתה יד אחר או
שהיה לו מטלטלין פקדון ורצה לעשות שליח לדון ע"ס זה להוית' הקרק' או
הפקדון מחת' ידו הרי זה כותב לו הרשאה וצריך לקנות מידו שהרסו וכו' •
הרי דקדק לומר קרקע או מטלטלין פקדון • ומיהו משמע דמער' קדקדון
לא מהני בהו קנין סודר אפילו לעשות שליח להוית' מידו דבהא מיירי • ולא
חיתא דבכלל מטלטלין • איכא נמי מטבע • דלקמן בחר דבריו בפי' וכתבמי
שהיו לו מעו' פקדון ביד אחר ורצה להרשות פניח להביאן אין הקנין מידו
מועיל בזה שאין המטבע נקנה בחליפין אלא כולד עושה נותן לו קרקע כל
שה' ומנה לו המעות על גבה כדי להוית' בהרסא וכו' • הרי בהדיא
מוכח דאפי' להרשות בסתם להוית'אם ולהביאם לא סגי בלא קרקע • וקנין
סודר אינו מועיל לו • וא"כ פליאה דעת ממני הלאך כתב הרב ז"ל דמדברי
הרמב"ם משמע דלהרשות בגי' בקנין סודר • ואין להעלות על לב לדחוק
ולומר דאין כונת הרב ז"ל אלא לחלק בין שאר ממוין למעות • דהא ודאי כיון
דנחתין לפלוני בין נחכוון להרשות • לנחכוון להקנות • כדברי
הרמ"ה ז"ל • ע"כ במעות גופיהו • עסקינו דאי בשאר ממוין • אין בזה סוס
חלוק דודאי כל שאר מטלטלי אפי' להקניאה גמורה סגי בקנין סודר • דכל
המטלטלין קניין בחליפין וזה פשוט • מעתה שגא' לזה נחכוון הסודר •
במ"ס והרמ"ה כתב וכו' • ולא קאמר וכתב הרמ"ה לרמוז דשכרת הרמ"ה
במחלוקת היא שנויה ואינה מוסכמת •

ויש לתמוה על הרב ז"ל שכתב דהטור הביא דברי הרמ"ה לפרש מ"ס וכו' •
דלא גא' כותיה ס' ל' דאפי' במעות כשהוא להרשות בגי' בקנין סודר •
דא"כ הוא סותר את עצמו בסי' קכ"ג דכתב בסתם ואפי' פקדון שדי' חבירו
אם הוא מעות אין כונתהן עליו הרשאה שאין מטבע נקנה בחליפין וכו' •
הרי בהדיא דאפי' הרשאה בחמית' דמשתמא אין כונתה אלא להרשות ולא
להקנות ממש • אין כונתהן על פקדון שהוא מעות • וזה שלא כדברי הרמ"ה
אלא ודאי כתב סברתו כמי שחולק ואח"כ גלה דעמו ללא ס' הכי •
ואע"ג דק"ל בבי' יוחנן וכו' • רבינו ז"ל לא בחר למה נדחת מומרת ר'
יוחנן דהלכת' כותיה מקמי' היא דנהרדעי כדתמוה הראב"ד ז"ל
בפכקיו • אך התוספות כתבו במרובה בס' ר"ה ז"ל דטעמא דהלכתא
כליטנא בחרא דסוגיא דגמרא כותיה דשבועת העדות דייק טעמא משביע
ארי עליכו • דאם פלוני כהן הוא הא מנה לפלוני ביד פלוני חייבי' והא קתני
סיפא עד שישמע מפי החובב אמר שמואל בבא בהרשאה והאמרי נהרדעי
לא כתבוין אורכתא' אמטלטי' ה"מ דכפרים אכל לא כפרים בחבין וכן
בפ' ים כבוד וכיון דהלכתא כליטנא בחרא • א"כ אפי' כפרים בחבין דהא
ליטנא בחרא מפקס טעמא דלא בחבין אמטלטי דכפרים משום דמיתוי
בשקרא ולמחוי' בשקרא' לא חייטין דממסין • בהכח וכו' • עד וא"כ כיון
דלא חייטין למחוי' בשקרא' • א"כ בשבועות ובכבורות כי פריך מנהרדעי
דאמרי לא בחבין ס' ל' דליחא וי"ל דאורחא דגמרא למפרך ממלתא אע"ג
דליחא וכו' ע"כ •

וקשה לי במאי דמקשו דה"ל בשבועות דליחא דנהרדעי וכו' דהא כל
ההוא סקלא וטריא אמתי' הוא כי היכי דלא תקסי רישא אסיפא •
ולא מליין לאוקמה אלא בבא בהרשאה • והשת' כי פריך מדנהרדעי ודאי
כונס

מונת הגמרא להקשות לנהרדעי גופייהו ללדידהו ללא תדיבין אורכתא היכי
מתוקמא מתני' • וא"כ היכי הוה מצי למימר ליתא לנהרדעי דהא לא
מיתרלא בהכי עיקר הקושיא שהיא ללדידהו : ואיך שיהיה חזוין דהלכה
כליטא בתרא לנהרדעי מסוגיא דשבושות • ומ"ה לא תיישיבין לדר' יוחנן :
מיהו מדברי הרב ז"ל בב"י גראה

שרצה לקיים סמי ההלכות
 ליטול בתרא' עזר הדעת ומימרא
 גר' יוחנן דלמאי דכתב הפזר ז"ל
 ריש ב' ק"ג מדינא דגמרא אין
 כותבין הרשאה אלא לחוב פקדונו
 שביד חברו ולא כפר בו וכו' • כתב
 זו"ל ומעתה מ"ס אין כותבין הרשאה
 וכו' היינו כלישנ' בתרא' דלא תאמרי
 דלא כותבין הרשאה במטלטלי אלא
 בדכפריה אבל לא כפריה כותבין •
 מיהו היינו במטלטלי דפקדון אבל
 במטלטלין דגז'ים לא כותבין דבהא
 נקטינן כר' יוחנן • ולפיכך דקדק
 רבינו לכתוב פקדון כלומר ולא גז'
 ושלא כדברי הרשב"א וכו' :

ויש לתמוה לדעתו ז"ל אם יסבור
לישנא בתרא דנהדרני
דבמטלטלין דפקדון דוקא כחבינן
ובגולה לא כחבינן דבהא קי"ל כר'
יוחנן • ת"כ היכי קאמר טעמא
דכפריה למחזי כשקרא וכו' • והא
פקדון דכפריה נעשה עליו גזלן
זמיר' יוחנן גופיה נפקא דלא כחבינן
ולא מטעמ' דמחזי כשקרא' דכשלמא
לדידן דכי פלגינן בין פקדון בגולה
היינו ללישנא קמא אבל ללישנ' בתרא
אפי' בגולה כחבינן כי לא כפריה •
מ"ה דריכין לטעמא דשקרא דכי
לא כפריה לא מחזי כשקרא ומ"ה

כתבין ולא חס לדר' יוחנן. אבל לפי' הרב ז"ל דגם לישנא בתרא מודה ללא
 כתבין. א"כ כי כפרים היינו גולה כדכתב הרמב"ם ז"ל בפ' דערכין :
 עתה אחר זמן רב ראיתי לרב בעל לחם משנס ז"ל תמוה עליו ז"ל ללישנא
 קמא ובתרא לא פליגי אלא במטלטלין גזולה ללישנא בתרא כתבין
 היכא ללא כפרים ולקמא לא כתבין. אבל במטלטלין דפקדון חפצי ללישנא
 קמא כתבין דאדם יכול להקדים וכדכתבו החוס' וכו'. ואחרי העיון יראה
 לי שאין סוס תפיסה ע"כ הרב ז"ל בב"י כי הוא ע"ל בשמא רש"י ז"ל אויל
 דמפרס לפלוגתיהו. איך דפקדון כדכתב משום דר' יוחנן. דהואיל ואינו
 ברשות בעל' אינו יכול לסקמוהו לשלוח הלכך אם אבד יכול לחזור ולתבוע
 טון הנאמרו ע"כ. אלא אם כ"ל ללישנא קמא דפקדון דינו כגזל ומיניה יליף.
 ואם כ"ל ללישנא בתרא גם כגזל פליגי אדר' יוחנן היכא ללא כפרים. והשתא
 קאמר הרב ז"ל דפקדון ק"ל ללישנא בתרא דכתבין היכא ללא כפרים
 אע"ג דלישתיה ברשותיה וללא ללישנא קמא דמדמה פקדון לגזל. אבל כגזל
 ק"ל כר' יוחנן ולא ללישנא בתרא דאע"ג ללא כפרים לא כתבין :

ב ויש אומרים דדוקא בפקדון וכו' • הראיה דמיתא משבועות היא
סוגיא דשבועת העדות דמיתאין משם הו' • והיא בדף ל"ג •
ומאי דלתי רבינו דמיתא בפקדון יש בו קלף גמבוס • דאי ע"כ כשאומר
שמואל בבא בהרשאה לא מני מיתא אלא בפקדון • אם כן מאי פריך תו
והאמרי נהרדעי לא כפרינן וכו' • הא מודו נהרדעי אפילו ללוסנא קמא
דבפקדון כחבינן וכדכחו התוספות • יצריך לומר דרעה לא שמועין
עיקר הלכתא • ולשטת רס"י ז"ל דאף בפקדון פליגי אתי שפיר • וההיא דשני
סטרות דפרק מי שהיה נשוי דף ל"ד דלתי משום דהוי שטרף ויכול להקנותו
בכסיה ומסירה • הדין עלמו הוא דבר מוטב • אך מה שרצה להביא
ראיה מההיא דבכורות • התוספות מקשו מיהו ב' שבועת העדות ודמו
דחתם נמי איכא לשנוי בבא דמועמד שלשתן ע"כ •

וקשה לי להא מעמד שלשון באמירה בעלמא הוא ולא צריך תו שום מלתא
אחרת. ויא' הך לזכורות מיירי במעמד שלשון יוכי קאמר בבא
בהרשאה דכיון דקאמר במ"ס הן לפלוגי הני חמס סלעים דלית לי בגד *
הא תו למא לי אס לא סגדחוק דכונת התוס' היא לומר דהך הרשאה לאו
הרשאה ממס הוא : אלא מעמד שלשון שבאומרו תן לזה מה שיש לי בידך *
הוא מרשה אותו ונותן לו כח לקבלה בעדו * וכל זה רחוק מאד * דהא
שמואל גופיה הוא דקאמר התם בזכורות בבא בהרשאה דקאמר ג"כ הכא
בשבועת העדות בבא בהרשאה * דמשמע דתרווייהו בחד גוונא נינהו
והרשאה ממס היא : יכול להקנו' השטר בכתיבה ומסירה וכו' * היא דעת
הרמב"ם ז"ל בפ"ג דשוחפין סכתב היתה לו מלוה ביד אחרים אינו יכול
לכתוב הרשאה עליה ואפילו היה החוב בשטר ואין לו דרך שיטתה אלא

ואפי' בעלים דמיקרא מפני שאינו כרשותו אפי' הכי קיל בלישנ' בתרא :
 ב ויש אומרים דדוקא בפקדון כחבין ונ"א ראפי' כמלוה דלא כפרה
 ביהבין הרשאה ומביאין ראיה פה הדיא דשבוועות דקרבני
 טעמא איש פ' בהן הא מנה לפ' ביד פלוני חייבין ואמאי הא קתני סיפא אין
 חייבין עד שישמעו מפי החוב' ומשגי כבא בהרשאה ואיכא לדחויא כפקדון
 אך הדיא דכפרק מי שרהיה נשוי דקתני גבי הנחו הרי שמדי דחלואה מאי
 תתייה לכתוב הרשאה זה לזה : אלא מאי מצי מרשה בחלואה והא נמי
 איכא לדחויא דכמלוה כשטר מיירי שאדם יכול להקנות השטר משעבדו
 כהדיניה ומסירה הא כמלוה ע"פ דנתנת לחוצצה ולית לה שעבודא
 דארעא וליתנהו כרשות' לית לן ראיה למכתב עד דיה הרשאה מילי אית
 לן ראיה מהדיא דבכורות דאוקמה שמואל כבא בהרשאה וכדאיתא
 לקמן ואע"ג דאיתא בכפירה כפ' מ"ט איה לן למילף מינה דבעסק הלוא'
 נתנה הרשאה לעשותה • ויש מן הראשונים שברכו דטעמא דמלוה
 מפני תקון העולם שלא יהא כל אחד ואחד חולץ עמו ממון חכרו למ"ה
 ואינו מחזרו לן • וכתב הר"ף בהלכות היל' מאן דמיתית אורכתא
 דמטלטלי דכפריה לא מהניא ליה ולא מיירי ולית ליה רשותא לאשבעי
 ולא לאשתעויי דנא בהדיה כלל דלא כהבירה אורכתא אלא אסאן
 דמודה דאיכא גביה ההוא מיירי דמורכבין ביה אבל אסאן דכפר לא כתב'
 דק' ל' כהרדעי ע"כ • ורבינו יעקב כתב דהאיר' אפי' אמטלטלי דכפריה
 כתבי דהא טעמיהו דנהרדעי משום דמחזי כשיק' וק"ל דלמחזי
 כשיקרא לא חישינן :

ג ואיבא לעיוניא אמאי לא חיישין בהרשאה לדלמא מית מרשה
כדת'יש' בדיוקני ותריץ הר"א דהרשאה שליחותא ואקניתא
הוא ואפ' מיתמי מהני * ומסתברא דכרת'כין' אורכת' אמאן דכ' אארע'
והולך המורשה ותובע ממנו אות' קרקע ודוקא שיכול להוציא'ו בדינין כגון
ע"י עדים אי ע"י שביעה כההיא מסת' דמקרקע' דאיתיה בפרק שנים
אוחזין בטלית וכן מלור' בשטר דכפרי' כיון דנקט שטרא אוקנין בעדים
דאיתיה במאן דמתיב בשטרא כמאן דאית' (למנו') בעין דאמי וכתבין
הרשאה עליה דכפירת' שעבוד קרקעות הוא ומצי לאקנוי ולאורכי
אניש

במעמד שלשון או בהקניית שם החוב עליו. בהחזרה ומסירה מפני שהוא מקנה השעבוד שבו ע"כ. וכח הרב ז"ל היה לו מלוה וכו' א"א אם לא מהר לו ש"ע ע"כ. וכח הרב ז"ל בכ"מ לא ידעתי מה חדש הרב ז"ל שהרי כתב או בהקני' החוב וכו' ואפשר שדע' הרב ז"ל לא ידעתי

מכיון למסור או לתת מלותיו לזה
שהוא שלו לחלוטין אז לא סג
במסירת השטר אלא לר"ד בכתב
שיכתוב לו קניונו כדי להקנות
הקנייה גמורה • אבל זה שעשה
להרשותו שיהיה החוב מן הלו' בחור'
פליחות כדי ליתנה למלוה עמו •
בהא כיון דאי' הרש' סג במסיר'
השטר • ולא לר"ד שיכתוב קני' האי'
שטרא וכל שעבדא דאית ביה • אבל
הרמב"ם ז"ל סובר דעכ"פ לא סגי
בלאו כתיבה ומסירה • וכתב הטור
ז"ל וכשם שיכול להקנו' השט' בכתב'
ומסירה • כך יכול להרשות עליו
ולמסור השט' בידו כדי שיגבה ונר"ד
לכתוב לו קני' לך האי שטרא וכל
שעבדא דאית ביה ע"כ • ויש מקום
דקדוק מאחר דעכ"פ לר"ד שיכתוב
לו קני' לך וכו' • ת"כ הרשאה זו למסר'
הא מכלי שרשקו כי איכא מסירה
וכתיבה ודאי קני' ויכול ליתן למלוה
מה שגבה • ופסיטא דיכול להרשותו
דאטו מי הוה אסיק אדעתין דגרע
בחו משה' לאוסף ההרשאה על
הכתיבה ומסירה ואלו הרמב"ם ז"ל
הקניית השטר בכתבה ומסירה
קאמר אפי' בלא הרשאה • ויש מן
הראשונים שכתבו וכו' • כל זה כתב
הרמב"ם ז"ל שם בפ"ג דשופין
ומביאו רבינו לקמן • והקשה הרב
הגאונים לכתוב הרשאה על מלוה לא
ממון חברו וילך לו • אפילו במלוה
היה רוצה לפרש דהרמב"ם ז"ל מיידי
תקנה וכו' •

ובביתותי אין יסוד עמון זה רחוק לבין הסעס הוא כדי שלא יעול כל א' ממון חברו ויילך לו וכו' • לא שייך זה אלא כשאינו כופר דאז תזיזן שהוא נוטל ממון חברו והולך לו • ומתקני דלא יחרוך רמיה לידו • אבל כשכופר מאן לימא לן שהולך לו בממון חברו • אולי אמת הוא שאין לו משלו כלום • הלאך אין לחקן בדכפריה • אלא כשהיא כפירה שעבוד קרקעות דאינה כפירה משום לקרקע בחוקת בעליה עומדת • ומכל מקום האחרונים הגהינו אף על הלוואה דכפירה כדכתב הטור בשם אביו הרמ"א ש"ל :

ורבינו יעקב כתב וכו' • כן כתבו התוספות בשמו • מיהו לשון רבינו ז"ל
לא בל על כל הדקדוק הגמור כפי הלורד • דקאמר ורבינו יעקב
כתב דהאידינא אפי' אמטלטלי דכפרי' כתבין דהא טעמיהו דנהרדעי
וכו' • וביינא דהאידינא משמע פתח בזמן הזה אחר הגמרא ולפי הטעם
שנזקק ז"ל דק"ל דלמחזי כשקרא לא חיישין וכו' • אין זה אלא מדיון הגמ'
המוחלט ומאוחז הומן נפסקה כן ההלכה • אמנם התוספות כתבו בשבועון
אחר • והוא דכתב ר"ת דהאידינא נהגו לכתב אורכתא אפי' אמטלטלי
דכפריה • וטעמא לא ידענא • ור"ת מפרש דטעמא דהלכתא כליטא
בחרא וכו' • ובגמ' מבוארת דר"ת ז"ל סובר דמדיון הגמרא אין
לכתוב הרשאה אמטלטלי דכפרי' • ולכן לא ידע הטעם למה בזמן הזה
כותבים שלא כדין הגמרא • ור"ת אומר שאין זה דבר מחודש דמן הדיון
הגמור יש לעשות כן כפי שיטת הסוגיות • ולקמן שקלי וטרי לענין מה שאין
נוהגין לכתוב הרשאה אפי' במלות והוא ענין אחר •

ורע דכתב הרמב"ם ז"ל ועוד תקנו שאם הרשעו ליטול מעות שיש לו ביל
חברו או לתכופ ממנו הלוואה ולא ה"ח לה למקנה קרקע מקנהו ל'
אמות מקלקו שבא"י ומקנה לו המעות על גבן ודברים אלו קלים הסעד
מאד ורעועים וכו' כדמיינתי רבינו לקמן : וכתב הרב ז"ל ב"מ באמת
איני יודע מה אורך להקנות ארבע אמות להרשות גביות מלוה שהרי
אינה נקנת אגב קרקע והרשאה אינה זריכה ולא קנין סוגר . ושמא
מתוך שהקלו שחושין הרשאה למלוה התמירו מאד להזריכה ארבע אמות
קרקע ודוחק ע"כ : ואני בקולר השגתי נפלאתי על כל התורה
הזאת ולחוק לפסי ז"ל לאזרכי אגב מסוס פומרא . וכל זה לקיים שעתו
שהבאנו בס"י א' להסכים דעת הרמב"ם ע"ס הרמ"ם ז"ל לחלק בין להרשו'
או להקנות . ותמהני דהדין מודה דמן הדין הגמור הופרח כן :

ה וכתשוכה לגאון מירס וכו' : דבר פשוט הוא דהא דנקט שקרוביו הם כשרים : ולא אסתמיך עמי דאפי' המורשה עלמנו כשר .
הינו מחסר כדילין דין דכח"ג לא יהיה מורשה וליין . וסתמך עלמנו ימ"י כדך . אבל לעדות והא המורשה עלמנו יכול להיות על דין להטריף עם אחר לחייבו ממון בין הוא לבדו לחייבו שבוט' כיון שאינו נוגע בדב' ולאו כל כמיני' לכתב על סמך בזה :

ו וכתשוכה לגאון אם הרש' אם עבדו וכו' .
המורש' ז"ל סי' קכ"ג כתב יכול אדם להרשות נשים ועבדים אבל לא אחר עבדו שאין קנין לעבד על ידו דבו וכו' . וכתב עליו הרב ז"ל דב"י יכול אדם להרשות נשים ועבדים כך כתב בעל התרומות שכתב בחזקת גאון והביא ראיה מלתתן פ"ו מעין אפטרופוסין נס' ועבדים וקטנים ואם מינן אבי יתומי' הרשו בירו' . וא"ס רבינו אבל לא את עבדו

וכו' . כשרדכי פ' ערוכ' כתב דיקול להרשו' את עבדו ע"כ . ואם מרסמו בדברי רבינו כמירסמו לא ידעתי היאך על דברי הטור אמר סך כתב בעל התרומות וסתמך סתם הטור אבל לא עבדו המרדכי חולק עליו . דהא רבינו בעל התרומות מיימי כהנא לישנא דגאון דהא הרש' נאבדו כהנא הרש' היה זה חולק על הטורי ומה שמביא המרדכי אינו אלא הלשון עלמנו שמביא רבינו מתשובת הגאון ז"ל :

ז וכתב הר"ק ז"ל וכו' . קשה לי על סברת הר"ק ז"ל מהסי' דשכונת העדות דף ל"ג דהמרי' טעמא דאז' פלוג כהן הא מנה לפלו' ביד פ' חייבין הא קשה סיפא עד סיסמא מפי סתובע ומקו' לה שמואל דבא כהנא הרש' ומקסי' והמרי' נהרדמי לא קשה' אורכס' אפמלטי ומסני' ה"ס סיכא דכפרי' והסס' ע"כ איירי דפפר אחר ההרש' וכן כתבו הסוס' . והטור ז"ל סי' קכ"ג הסכי' לדע' הר"ק ז"ל : גרסינן

השיעור שבו וזה הדין שיראה לי מן הגמרא . אבל הגאונים תקנו שכתובין הרשאה אף על מלוה בדי שלא יפור כל אחד ממון חברו וילך לו למדינת הים ועוד תקנו שאם הרשהו ליטול מעות שיש לו ביד חברו או לתבוע ממנו הלוואה ולא היתה למקנה קרקע . מקנה ארבע אמות מהקדש שבארץ ישראל ומקנה יו המעית על גבן ודברים אלו דברים קלים הן עד מאד ורעועיים שזה מי יאמר שיש לו חלק בא"י ואפי' הוא ראוי אינו ברשותו וחגאונים עצמן שתקנו תקנה זו אמרו שאין אימרי' בה יקוב הדין את החר ואינה אלא לאיים על הנתבע ואם רצה לדרן בהרשאה זו וליתן נפטר ולס' הפטר שאין זה הבא כהרשאה זו רעועה פחות משליח שעשאו בעדים אבל אם לא ירצה הנתבע לדרן עמו אין כופין אותו ליתן דרו ולא להשביע עד שיבא בעד דינו : וכן תורה שאם היה לו מלוה אצל חברו בין בשטר בין בעידי קנין אף על פי שכפר בה בכית דין כותבין עליו הרשאה מפני שהוא בידת שעבור קרקעות . אבל אם היא מלוה על פה שכפר בה לא תקנו שיכתבו עליה הרשאה מי שהרשה לאחד ורצה לבטל השליחות ולהרשות לאחר הרי זה מבטל ואין למורשה לכתוב הרשאה לאחר שזה אומר לו . אין רצוני שיהא פקדוני ביד אחר לפיכך אם התנה עליו שירשה הוא לאחר ואחר לאחר הרי השליח כותב הרשאה לשני ושני לשלישי . אבל לפי תנאו חכמי' בהרשאה שמחל לזה הנתבע או שכפר לו או שמחל לו על השבועה או שעשה עמו פשרה לא עשה כלום שהרי אומר לו לחקן שלחתיך ולא לעוורר לפיכך אם חתמה עמו בין לתקן בין לעוורר אפי' מחלו לו על הכל הרי זה מחול ראובן שבא כהרשאה ונתבע אין שמעון יכול לדחותו ולומר לו שמא השלח אותך הרשה אחר . ובטל שליחותיך שהרי ראובן אומר לו הן לי הפקדון שיש לי בידך וזה הרשאתי תהי אצלך . ואם המפקיד הרשה אחר הוא המפסיד על עצמו . ושמעון פטור שהרי בהרשאתו נתן ראובן שבא כהרשאה שמעון ותבע לוי ואמר לא היו דברים מעולם . אבל ישבע שמעון ויטול . מוציאין הממון מיד לוי ויחיה מונח בבית דין עד שיבא שמעון וישבע ויטול וכן כל הדברים שתולה לוי בשמעון ידון עם ראובן . ויהיה הממון מנת ככ"ד עד שיבא שמעון וישבע ויטול . וכן כל הדברים שתולה ראובן בשמעון ידון עם ראובן . והיה הממון מונח עד שיבא שמעון וישאל וישל ראובן . להחרים סתם על מי שמוען טענה שקר בדי לעכב הממון . ולאחר נרחיב לוי שבועה אינו יכול לעכב ולומר איני נשבע עד שאחרי' בפני שמעון על פי שמוען עלי שקר שאין זה החרם . אלא תקנה קלה שתקנה הגאונים האחרונים כדי שיכוננו בעלי דינין טענותיהן ואין מעכבין שבועה של זה מפני תקנה כזו ע"כ כתב הר"ם ז"ל בענין הרשאה :

ה וכתשוכה לגאון מורשה שהוא מורשה בשכר ידוע אפי' לא יוצא ממון מיד הנתבע כשרין הן קרוביו בין לעדות בין לדין שההפסד וההנא' לבעל התביעה הוא אבל מורשה שיש לו חלק במה שיוציא מן הנתבע פסולין הן קרוביו בין לדין בין לעדות ומי שיש לו עדים כתביעותיו לא ירשה א' מן העדים אם יש למורשה חלק בתביעתו וכן נתבע שיש לו עדים בפריעתו לא יבא לדין עם המורשה בפני מי שיהיה קרוב שהרי יבטל עדותו : וכתשוכה לגאון אם הרשה את עבדו הרשאה היא בדתניא אין עושין אפטרופוסין נשים ועבדים . ואם מינן אבי יתומים הרשות בידו . וכתשוכה להר"ק זכרו לזכרה הרשאה יצאה לפנינו . וכתוב בה זל סב ואפיק לנפשך והיו שם קצת מן החלמי' דים . שאמרו הרשאה זו כמלה לפי שאין בה דון וזכו והשיב כיון שכתב בה סב וזכו חרא מילתא נינהו אבל משום דבר אחר היה למלה . שאין בה דין אלא כיון שעיינו ומצאנו שכתוב בה כל דמתעני' מן דינא עלאי בין לזכור ובין לחובה הרי זה עומד במקום דון והרשאתו קיימת עד כאן . ואהשיר מקמיה דרבינו שרירא בענין הרשאה ולא כתיב בה כל מאי דמתעני' מן דינא עלאי והשיב שאין על בעל הדין שעליו ההרשאה הואת עסק דברים ואין כלשון זה פוגם את השטר וכ"ש שאין יכול לומר לאו בעל דברים דידי את אלא שבין המורשה והמורשה פסק כדך אי מפקין מיניה אם לאו :

ז וכתב הר"ק כתשוכותיו מה שסומכין על דברי נהרדעי דלא בחכ' אטלטי דכפרי' . לא תימא דכפריה ולא כפריה על הכתיבה הוא חזיר אבל אי כפרי' לאחר כתיבה מפק' בההיא אורכת' שלא תדע . אלא דיני' בה כל עיקר בין הכפר בו או קודם כתיבה או אחר כתיבה ואפי' כפר במקצת והודה במקצת אין לו להשביעו על מאי דכפר ביה ולא עוד אלא אף מה שהודה לו אין נותן משום שאומר לו הנתבע אורכר' זו בין שכפתי במקצה' כמלה הוא ואפי' זה שהודתי איני נותן לך דלאו בעל דברים דידי את . ואם הרש' אותו לקבור לו שדהו או מטלטליו אין צריך לד' אמות קרקע ולא דון וזכה לנפשך שהרי מינהו שליח ואמר לו מכור אותו . אבל אם אמר לו דון עם פלו' זה היא הרשאה שצריך כזה כל צרכה שכתבנו . והנה לא השוה הראב"ד ז"ל עמו כמה שכתב . דאפי' כפריה לאחר כתיבה לא דינינן בה כל עיקר . שמאחד שהקנה לו הקנאה גמורה וקנה זה מה שקנה לו שהרי היה מודה הנפקר באותה שעה . היאך יכול זה לבטל הקנאתו של זה בכפירתו . כלל הדברים על כל דבר אדם יכול להרשות חברו במשפט דקנאתו הראויה לו חוץ מן ממון שהנתבע כופר עליו . בשעת הקנאתו של זה ואפי' חזר והודה לו אין הרשאתו הרשאה . לפי שלא קנאו זה אצל מכל מקום שליח הוי ואי מסר לידיו מפתר מאונסין ואפי' לא כתב ליה בהרשאה זל דון והנפק לנפשך . שליח מיהת הוי דלא גרע משליח שעשאו בעדים ע"כ . גם כתב הראב"י ז"ל דלא כתבין אורכאה שלא יהא כל א' ואחד פולק מעות חברו למדינת הים . וישיב לו לכך עשו תקנה להחזיר ממון לבעליו ויוציא ממנו בעל ברחו . ונהגו נמי האי תקנה' אפי' היכא דכפריה . כדי שלא ירגיל אדם לכפור ממון חברו . ולא יתנו לשלוחו ודמיא חא מילתא למאי דאמר' כבעל חוב הנפרע שלא בפני לוח ולא חיישי' לשוכר כדאית' בכתובות . ולכך נהגו דאפי' כדכפריה יכול המורשה להשביעו . אם מודה כקצת טענה הוא שאין יכול להפכה או שאר שבועות של תורה כגון עד א' ור' שומרון ודר' חייא קמיתא . אבל אם המורשה תובעו וזה אומר פרעתי או לא היו דברים מעולם שביט דין מחייבין לנתבע שבועת היסת אם ירצה הנתבע לפטור את עצמו בשבועת היסת מוטב . ואם רצה להפכה על בעל דינו זה המורשה אינו יכול לישע' במקום בעל דין . אלא בית דין של אותו מקום שידון המורש' עם הנתבע ישלחו בתכם לבית דין שבמקום הבעל דין ויחרימו עליו . ואם על פי החרם יאמר שזה הנתבע חייב לו הממון זה אחר כן יפרענו הנתבע למורשה על זה . זה טעם הדרשאה שכתב הראב"י ז"ל וירעויהו אנו עדים חתומי מטה עדות ברורה וכו' . מחמת שהקניתי לו ארבע אמות קרקע בחצרי . ואנכן הרשיתי להבוע לפלוני כן פלוגי מאה דינר' שחייב לי ויהא ידו בידי וזכותו בזכותי וליזיל ולירדן ולזכו ולפוק לנפשי' . ויהא רשאי להשביעו ולהחרימו ולקבוע לו זמן . ולא יהא כח לומר לך פלוגי זה שמחייבים לו לאו בעל דברים דידי את . אלא יהא רשאי זה להוציא מידו בעד ברחו לדון ולהנפיק לנפשיה . וכל מה שיעינו עליו מן הדין בין לזכות בין לחובה מקובל ומרובה עלי ואחר שיתן פלו' זה לידו אלו המאה דיערין . הריני כאלו קבלתי ויהא פטור מכל אונס ואחריות והומר וכו' ע"כ . ואיכא מאן דאמר כל אורכת' דכתיב בה זל דין והנפק לנפשך בין בפקדון בין במלוה בשטר בין ע"פ בין כפירה בין לא כפירה' כמלוה מהני מידי דהוה אאמלר שפמנין טוען לטוען ומפטר הלוה או הנפקד . אם פטרם לו אם נאנסו ס' דבל מי שאומר שאין בידו כח לבטלו . אע"פ דכתב בית דין לאו מילתא היא דכולהו בעל

ח גרסין בפ' ש"ה ואשר וכו' דף ל"א • ומ"ס ומסק' דוקא וכו' • לאו
מסקנת הגמרא היא אלא מברר המפרשים ז"ל • והזכיר
הראב"ד ז"ל בהשגותיו פ"ג דשוחטין • והוכיחו התוספות וכמה רבותא ז"ל
דדוקא כשעשה בשביל שהוא אלא וכו' ע"ס :

א ואם עושה בשביל ליהנות
מהשכ' ולא מפני
האלמו' לא דבר בזה • ואולי
כאן משום לא טוב עשה כי לקח
פלטנו הוא דורס ולא מקרי ריב לא
לו • ורבינו לא הכי' דין הנחבע
אם כול למנות מורסה או לא
והוא מחלוקת בין הראשונים ז"ל
הובא בח"ס סי' קכ"ד • ולי מקום
פיון לרבותא דהכריז מלי נחבע
לשונו אנטלר • ה"ל מייט' לעי'
דאפי' למורסה דתובע מלי אידך
למימר לאו בעל דברי' דידי את ולא
מהי' הרשאתו אלא משום דכתב לי'
זיל דון וזכה לנפשו' שמקנה לו
הממונ' אבל הנחבע איזה ממון הוא
מקנה למורסה • ה"ל מינו אלא שליט
בעלמא ולמה לא יאמר לו הלה לאו
בעל דברי' דידי את והיאך יכריחו
לדון עמו • ואולי לא נחתי ז"ל אלא
האנטלר אף על פי שאינו בעל
הדבר עצמו :

שער נא חלק א

א חניא ר' נתן אומר וכו' •
בכמה דוכתי איתא
לחך דרייתא בפ' כל שעה ובהאשה
שנתארמלה ובהאשה שגפלו ופ' ד'
וה' • וכתבו התוס' בהשולח ד' ל'
דהלכה כר' נתן דרבא פרק כל שעה
לא מתוקמא מלתא' אלא כר' נתן
גבי פלוגתא דלמפרע הוא גופה
וכו' •

ב ומסתברא דדוקא היכא ללי'
לי' וכו' • סוגית
ד' וה' היא בק' מ"א אהיה בריית'
דטאלו בקוק' תס ומל' מועד בעלי'
משלמים חט' זק' ושאל' סלי' נזק' •
מקמינן לה כגון דאקדים כי דינא
וחסדוס ופרכי' אי הכי בעלים אגאי
מכלס חגי נזק' נימא ליה אהפכתי
להוראי' בידיה מלן דלא מנינא
לאישהו' דינא בהדיה דאי
אשהדיה נימא ליה מערקנא לה
ל גמא ומעניק' משו' דא"ל כוף סוף
לאו מעליה סוף משלמי ועליה
אמר' הניחא היכ' דאית ליה נכסי'
היכ' דאית ליה נכסי' מאי איכא
למימר • משום דא"ל כי היכי
דמשעבדנא לדידך משעבדנא
להאיך מדר' נתן וכו' • והשאל' קשה
לי מאי מוכים מינה רבינו דדוקא
דלית ליה נכסי' משעבדי מלתא דר'
נתן הא בגמ' קאנו' דכי אית ליה
נכסי' ממילא הו' משלמי מן העליה

בלאו דר' נתן דהא לא אינטריקין ליה ומשום דקשה להיכא דלית ליה
נכסי' קאנו' דהא נמי הו' משלם בהכרח מדר' נתן משום דלוח משעבד
לבעל חוב שלו עכ"פ בין יהיו לו נכסים בין לא יהיו לו • אבל אין להכריע
מזה דאינו משעבד אלא כשאין לו נכסים • וגם הראב"ד ז"ל סימן
אלף קכ"ב כתב אס' המעות שביד ראובן הס' מעות מלוה שהלוה שמעון
לראובן אין מויליין מיד ראובן לפרוע ללוי כל שנמלאו לשמעון נכסים
אחרים ד"ח • דכל חוב הרי הוא כמשיעבד דין במקום שיש ב"ח וכדמוכח בב"ק
דטו' שנת' ד' וה' וכו' ע"ס • ולא ידעתי היכן מוכח וכדברי הראב"ד ז"ל
פ"ב דכתובות • וראיתי לר"ב ז"ל בב"י סימן פ"ו כתב על דבריהם ז"ל
ומשמע דבשאל הגיע זמן פרעון המזכירי דאי כשהגיע זמן אין לו דין

משועבדין על כאן • ואחר המפילה הראויה מגדלת חכמתו יראש דאין
זה כמשמעות כונתם שיקראו משועבדין מפני שלא הגיע זמן הפרעון •
דליכא דכל חוב הרי הוא כמשועבדי' דקאמ' הראב"ד ז"ל משמע כל חוב
אפילו הגיע זמנו והיינו משום דכיון דליתיה בידי למלוה לא מקרי לחלוטין

בעל כרחו נינהו בכה"י דאמר' בכתוב' דהוה כתיב בה ניסן פחמא וכו'
והרבה הארכנו בקושיות הראשו' ובראיו' בספרי הנק' ובראיו' פרק הגזול
קמא ומאן דלא פני ליה הכא ליציין התם :

ח גרסין בפ' שבו' הערות ואשר לא טוב עשה בחוך עמיו אמר רב זה
הכא בהרשא' ומסק' דוקא דאיתנהו תובע ונתבע בחד רובת'
הו' בכלל לא טוב אבל היכא דתיבע בהאי מחא' ונתבע במתא אחריתי
ודאי מצוה קא עביר ברי' שלא יהא כל אחד נוטל פעות חברו וחולך ויושב
לו במדינת חים ואין לך מציל ממון חברו גדול מזה • וכן דעת הראב"ד
ז"ל ובתבו הראשונים כי הרשאה אין ביה דין קדימה לגמרי אבל יש בה
מקצת קדימה כגון שיש לו חוב אצל שמעון • והרש' לוי לחבעו ואחר כך
הרש' יאודה אצל קדם לוי • ותבע שמעון בהם ונתנם לו קודם שידע בטול
שליחות של לוי וזה לוי • ואין יכול יהודה לחבעו לשמעון אבל אם ידע
שמעון בטול שליחות לוי ולוי ויהודה תובעין אותו יש לו ליהני' ליחודה ולא
ללי' אפי' שהרשאתו מוקדם • שכבר בטל להרשא' לוי בכח'ג אחרון
אחרו' נשב' ובראמר' לענין קדושין • וכן היא שנתנה רשות לשליח וקדמה
היא וקדשה את עצמה אם שלח קדמו קדושה קדושין ואם שלח קדושה
קדמו אין קדושה קדושין • וכדאיתמר משמיה דמר רב יהודאי גאון ז"ל
דק"ל דשלוחא שויה ואי בעי לבטולי לשליחותי' ולא רוצי לאיני' אחרי'
אית ליה רשותה ע"כ :

שער נא חלק א

א חניא ר' נתן אומר הנוש' בחברו מנה וחברו בחברו מנה מנה
שמוציאין מנה ונתנין לזה שנאמר ונתן לאשר אשם לו
ומתרג' לרעה חב' ל' ולשון אש' הוא נקר' קרן ברא' בהגזול ומדלא כתב
לאש' הלו' אלא לאשר אשם אליו משמ' שווא' מוצי' מן חב' אפי' שלא
הלוהו כלום :

ב ומסתברא דדוקא היכא דלית ליה נכסים ללוה אבל היכא דאית ליה
נכסי' ללוה אין ב"ד נזקקין להוציא מזה • ובדאיתא בב"ק
פרק שור שנגח ד' וה' דאמר' חנינ' היכא דאית ליה נכסי' היכא דלית ליה
מאי איכא למימר ומשני' משום דאמר ב' היכי דמשעבדנא לך לדידך ח"ג
משעבדנא ליה להאיך מדרבי נתן • ארמא דמלחא דרבי נתן בדלית ליה
נכסי' להאיך קא משתעי מילתיה :

ג ומסתברא נמי שאם לא רצה לחבעו זה הלוח הלוח השני ברי לפרוע את
חובו אין כופין אותו בכך דמוציאין קתני ב' דינא מפקי ולא
הוא דלי' ליה למכרה' ולוביני למפרע חובי' ותביעה זו כחזיא טרח'
דמא' היל' המלוה הראשון טורח' ומוצי' ע"ה הפרע של בית דין חובו של
הלוח השני ונפרע מחובו :

ד ומסתברא נמי שאחר שחייבו ב"ד ללוה השני מדר' נתן לפרוע למלוה
של המלוה שר' אי אזל ופרע חובו למלוה שלו מיהיב
לפרוע פצם אחרת לוח שנתחייב בב"ד לפרוע לו חובו • ובדלקמן וזכי נמי
אי מחיל ללוה זה לנושה האחר כיון דמדרב' נתן ירו של המלוה דראשון
כידו דאידך מלוותו לא מצי מחיל ליה דח"ל כמכנסת חוב לבעלה דלא
יבילא למימר ליה וכוה השיב לי הרמב"ן ז"ל כי הראב"ד ז"ל כתב שאינו
יכול למחול שהוא אומר דשעבד' דלוקח לאו דאוריית' כדברי רבינו הגדול
ז"ל ושעבדא דהאי דאורייתא ובדאמר' בעלמא כי חייב דמשעבדנא לך
משעבדנא לב"ד דידך מדר' נתן ואמר' נמי בפ' כל שעה כי חייב דמשעבדנא
לאבוכו משעבדנא לב"ד דאבוכו מדר' נתן וכן מצאתי בתוס' במס' כתובות
ואיני נח לרבריהם מסוגיא דפ' החיוב דמקשי לזבין לכתובה בטופח הנאה
להאי דחבלה ביה דאי מחלה ליה גבי בעל לית ליה פסידה וא"כ לרבריהם
חייב יכול למחול דהא משעבדא לניזק מדרבי נתן • דהא לית ליה נכסי'
אחריו וליכא למימר דמשע' משום דלא נתנה בתובה לגבות מחיים דמ"מ
שעבדא איתיה יד מ"ח דאשה בידה דמי • אלא לאו ש"מ לעולם מחיל
וחייב מוכח סוגיא דשנים אוחזין גבי מצא שובר ע"ב ורממה באות שני
נאריך בזה ודוק ותשכח :

ה ואיכא מאן דאמר דלא דינינן האי דינא דרבי נתן אלא בחוב
שהלוה לו או שנתחייב לו • מצד דבר שבא מידו לידו
שבשעה שהגיע ממונו לידו וזה כו' זה כבר אבל בחוב דשכירות וחוב
דהענק

ולא למוכר עצמו • ואידך לו ולא לב"ח מדסבירא לן בעלמא כרבי נתן
וכו' • אפא' לו לאפוקה • ואידך בעלמא נמי לא סבירא לן
כרבי נתן :

ובתבו התוספות' למכאן מדקדקין דאין הלכה כר' נתן דהא רבי אליעזר
ורבנן פליגי דרבי נתן ורבי אליעזר דשמויה הוא סבר
כרבי נתן והלכה לרבנן וכו' • עד ור' תור' אי פירשו דהלכ' כר' נתן
וכו' • ומא' שאומר לרבי אליעזר שמויה הוא גרס רבי אליעזר •
והר' נחמאל מפרש לגבי מלוה כ"פ אית ליה דרי' נתן וכו' וכו' ופרש
לעיל אליבא דר' אליעזר אלא לו ולא לבעל חובו משום דסבירא לן
בעלמא כר' נתן בשאר שכירות שמוציאין מזה ונותנין לזה אפא' לן
ופספי'

בני חרי' ולעולם יוכל הלוח שלו לומר
לוח לך אלא נכסי' אחרים פספי' לו
ולא מאלו שהם בידי כי אולי אהיה
מחס או אולי אפייסנו סיניחה בידי
או ימחול לי וכיוצא • ולפיכך לא
יציאם מידו אלא דלית ליה נכסי'
אחריו • והר"ב דכי אמר'
דמשעבד ליה מדר' נתן אס' עדין
לא הגיע הזמן • גם זה לא יוצא מידו
אלא בזמנו דלא עדין מגברא דאחי'
מחמתיה • ובאשר כתבתי
בראש מדברי הכי"ס ז"ל סי' פ"ג
שכתב פעמא דאין מויליין ונותנין
לזה היכא דאית ליה נכסי' ללוה
לשלומי מיניה הוא משום דכיון דזה
שמונה הוא ביד אחר ה"ל כמשעבדי
וכו' • ותיבא על הרב ז"ל דמשמע
מדבריו דכשהגיע זמן אין לו דין
משועבדין ומויליין מזה אפילו אית
ליה נכסי' אחריו • ואס' כן מאי ק"ל
להר"ב ז"ל ה"ס ומייט' ליה הרב
ז"ל גופיה דקאמר אף על גב דהא
דרבי נתן ליכא אלא היכא דלית ליה
נכסי' אחריו ללוה לאסתלומי מיניה
הכא נמי וכו' • ועאי קושוא הרי
באותו דיון כבר הגיע זמן וחלף
ועבר • אלא דאין אין שום חלוק בין
הגיע ללא הגיע • שוב מלאתי בהגה'
אשרי ז"ל פרק ד' וה' כתב פירש
רבינו יהודה כר' יצחק דוקא כשאין
ללוה במה לפרוע • ולאכא מרי'
בראש דאיידי רבי נתן אפי' ביש לו
ע"כ • עשתי בעל כל הון כי הייתי
מושד את עצמי שחל טעות גדולה
היא בידי מה שכתבתי לעיל שלא
מלאה הכרת לדברי רבינו מן
הסוגיא • ועכשו אני רואה שסבר
אביו ז"ל דקאמר דאיידי רבי נתן
אפי' ביש לו משמע שהבין
כדברי' •

ג ומסתברא נמי וכו' כן הסכים
גם הסור ז"ל סי'
פ"ו ומ"ס דלית ליה למטרח ולזבוקי
וכו' • נכתב בר"ס ע"ד :

ד ומסתברא נמי שאחר שחייבו
וכו' • יכתב
בס"ב כ"ד :

ה ואיכא מ"ד וכו' • בהאית
מקדש דף ט"ו
אפא' דחניא מוכר פלטו אין
מעניקין לו מכרהו בית דין
מעניקין לו רבי אליעזר ואומר זה
זה מעניקין לו • אמרינן בגמרא
מ"ס דת"ק דאמר מוכר עצמו אין
מעניקין לו • משע רחמנא גבי
מכרהו בית דין הענק מעניק לו
וכו' • אפא' מדסבירא לן בעלמא כרבי נתן
ואידך בעלמא נמי לא סבירא לן
כרבי נתן :

ובתבו התוספות' למכאן מדקדקין דאין הלכה כר' נתן דהא רבי אליעזר
ורבנן פליגי דרבי נתן ורבי אליעזר דשמויה הוא סבר
כרבי נתן והלכה לרבנן וכו' • עד ור' תור' אי פירשו דהלכ' כר' נתן
וכו' • ומא' שאומר לרבי אליעזר שמויה הוא גרס רבי אליעזר •
והר' נחמאל מפרש לגבי מלוה כ"פ אית ליה דרי' נתן וכו' וכו' ופרש
לעיל אליבא דר' אליעזר אלא לו ולא לבעל חובו משום דסבירא לן
בעלמא כר' נתן בשאר שכירות שמוציאין מזה ונותנין לזה אפא' לן
ופספי'

קאמער מלוה שטר אמנה הוא היינו דהוס אמנה צינו וצין הלוח שסמך עליו שלא יתבענו אל"כ יתן לו המעור וסדהי לא ידעי מידי אלא סמך אהודאמו של לוח וסברי דכן הוא האמת ואלין כאלן שום רעוהא לומר דתחמי אסקרי : ב ויש לברר אם טוען המלוה פרוע וכו' . יש לדקדק לדעת הסוכרים

דפרוע נאמן משום דשטר לגובינא קאי . והמניה נמי בטענת אמנה במגו דפרוע . דהא לא שייך שום א' מהתירוצים האמורים במגו דאי בעי מחיל וכבר היינו יכולים לומר דכיון דטענת פרוע גופה לא מהניא אלא משום מגו דאי בעי מחיל כדברי הראב"י . כמלא דטענת אמנה במגו דפרוע וי"ל מגו דמגו דלא אמרי ליה . אך קשה כיון דלדידהו אהני טענה דאי בעי מחיל להמוני דטענת פרוע . א"כ באמנה נמי נהימני מעקרא במגו דאי בעי מחיל ונראה לדידיה רבותא וז"ל לא מהימנין ליה באמנה דתוקה אין אד' משהה עולה באלו . ותוק' אלא מתא כזו אהניא אפילו בדאיכא מגו . אבל בשטר פרוע איכא לממר דמקום פשיטי דספר' משהה ליה כדאית' בגמ' וזה טופס תשובת הראב"ד ז"ל וכו' . איכא למידק לדעת הראב"ד ז"ל לאינו מחיל בין מוכר ש"ת ובין כשהוא חייב לאחרי' לעולם אינו נאמן כהולאמו . אם כן כי קאמר אביי לעולם לאמר מלוה וכגון שחב לאחרי' וכו' . נמה ליה למימר וכדכר נחן וכו' . ליטמועין רבותא כגון שחב שטר חיוב ויולא מחסח יד הלוקח מהו דהימא נהימניה במגו דאי בעי מחיל קמ"ל לאינו נאמן . וכל סכן בההיא דרבי נתן . וי"ל דהוא אמינא דוקא דמיכר אינו נאמן דמשוי נפשיה רשיעא וגנבא דמכר לו שטר פסול : אבל בדרכי נתן שאין כאן שום רשע לגבי ב"ת דידהי אמינא נהמניה קמל' :

ג גם כח הראב"ד ז"ל בתשובתו וכו' יראה' ז"ל כתב בשם הראב"ד ז"ל דהיכא דפרע לבטל חובו אחר שאמר שטר אמנה יבא לגבות מן הל' דגבי מיניה דמעקרי לא המנה לגבי אחרים ואי לא פרע לאחרי' מדידיה הוה מפקדן מיניה ללו' ויהיבנא ליה הסתא דפרע' הו' מדידיה גבי מיניה דלא גרע מ' תריס וס' ריונה ז"ל הו' אומר דאם תבע ב"ת מב"ד לגבות משטר זה ובא המלוה ואמר שזה אמנה יש לדון בזה כדברי הרב: אבל אם אמר בלא תביעת ב"ת .

דאין נאמנין יאפי' על שטר שאין כתב ידן יוצא ממקום אחר דאעולה לא חתימו : ועל זה הקשו הראשונים מלוה אע"ג דחב לאחרי' אמאי לא מהימן משום טעם מינו דהוה יכול למחלו ללוה . דהא מצי מחיל אע"ג דחב לאחרי' דהא לא עדיף נושה בחברו וחברו בחברו ממיכר שטר חוב לחברו ומחלו שהוא מחול : וכוה מצאתי במה תירוצים בכמה פנים הרב בעל המאור ז"ל תירץ דהבא ליכא לא מגו דמחילה ולא מגו דאי בעי קרתיה דשאני הבא דאמר ליה אי ערומי קא מערים למחר מפיק לוח לשטרא בבי דינא אחרניא וג' ליה : והצרפתים תירצו דהבא בשטר מקוים עסקינן ואפי' מלוה שני למגבי בהאי שטרא מכח בית דין ומדרבי נתן וכגון דאיתו לבי דינא מקמי דלימא דהאי שטרא אמנה הוא וכיון דמצוין בית דין להוציא מידו לתת לוח . במאן דמפיק ממנוא מיניה דאמי ואי בעי האי מלוה מריה דשטרא למחול ללוה לא מצי מחיל כדאמרין גבי פרוכול דאינו משמט דכללא הוא דכל מילתא דרמיא אבי דינא במאן דנקט משכון דאמי אבל מיכר שטר חוב מדעתיה דנפשיה עביד ומצי מחיל ליה דנהי דלוקח זה בכח דמלוה ויש לו כח לתבוע מן הלוח ולא מצי אמר ליה לאו בעל דברים ידיא את אבל אי פרע' לוח למלוה לאחר מכן שםברה לו או שמחלו לו המלוה בחנם ודאי מחיל הוא וליה ליה ללוקח למחר עליה דלוה אלא עליה דמלוה . והכי הלבתא אבל הא דרבי נתן כיון שחייב לחברו וכו' לבי דין וחיובוהו ללוה יתת לו במקרא דרבי נתן אי פרע לוח למלוה דיריה חייב הלוח לאגבויי זמנא אחר תי לוח שחייבוהו עד כאן לשון הצרפתים : גם הראב"ד תירץ דנתי דמשום מג' מהימן אנפשיה . אבל לאורעי להדרי' ולמימך דאשקרא חתימו הא לא אמרינן ודרכי לא מהימנין ליה משום מגו למענתא דשקרא דמחלי לשקר במקוה עדים לא אמרינן . שכל ישראל בחוקת כשרות הן עומדין גם יש בתרצים דבי אמרינן דכול למחות ה"מ לגבי קונה לפי שלא הוה לו בשטר החוב זכות מתחלה קודם שלקחו . והוא לא לקחו אלא לכשיפרע הלוח החוב שיהיה שלו אבל לגבי בעל חוב ידיה אם הוא היה חב לאחרים אינו יכול למחול לפי שבעל חוב ידו בידו ובידיהי דמשעבד לדידיה משעבד נמי לבעל חוב ידיה ודאמרינן גבי אשה המכנסת ש"ח לבעלה וחזרה ומחלתו שאינו מחיל מ"ט ידו בידה :

ב ויש לברר אם טען המלוה שטר פרוע זה והוא חב לאחרי' . אם נאמן אם לאו וביה יש מחלוקת בין בעלי הוראה בי הראב"י ז"ל כתב בפירוש דאי אמר מלוה שטרא פרועא הוא מהימן במגו דאי בעי מחיל ליה לשטרא דדוקא באמנה לא מהימן משום דמבטל ליה לשטרא אבל פרוע הוא נאמן דכיון דשטרא קאי לגוביאנא מהימן אבל מצאתי בתשובה לראב"ד שאינו נאמן אף למען פרוע הוא והרב בעל העטור כמו בן כתב דדוקא אמנה דמבטל ליה לשטרא אבל פרוע הוא נאמן דכיון דשטרא קאי לגוביאנא מהימן וזה תופס תשובת הראב"ד וזכרו לברכה אשר שאלת במיכר ש"ח לחברו וקור ומחלו מחול . אי אמר שטר פרוע הוא אי מהימן כמגו דאי בעי מחיל דהתם נמי חב לאחרי' הוא ומצי מחיל הבא נמי כי טעין פרועא הוא דהוי נאמן . אע"ג דחב לאחרי' מגו דאי בעי מחיל : דע שאינו נאמן אא"כ יוציא שובר מקוים ושמינתא דאלו מציאות מוכיח דקחני מצא שובר בשוק בזמן שהאשה מודה . ויהי' לבעל דלא חיישינן שמא מכרה כתובתה ואם איתא דכדכוריה בעלמא יכולה לחפסיד הלק חית מאי טעמא איירי בשובר . אלא לאו שמינ' מינה דלא מהיבנא ה"בא דזכנא ועל ידי שובר מיהא מהימנה . ומפסידה לקידות והלכה רוחה היא בשום דבר שהוא חב לאחרי' . ואינו נאמן בשום הוראה היכא דנקטי שטרא דחוב דאמר' אם אית' דודאי דהאי שטר' פרוע' הוה ליה למקריעה או הוה קא בעי מיניה לוח שובר . וכל שכן מוכר שטר חוב לחברו דאמר פרוע הוא דמשוי נפשיה רשע וגנב . וא"ת באומר שטר אמנה הוא זה שאינו נאמן דאוקמא אבי' בשחב לאחרי' מאי איריא שטר אמנה לשמינ' פרוע וכו' ש'אמנה . הא לאו מילתא היא דלא תימא כי אמר פרוע' הוא דלא מרימין משום דהל שעבודא דבעל חוב עליה . ולא פסודינהו קא אתי אלא אפי' אמנה נמי דלא חל עלוה דידהו שעבוד' כלל לא מהימן ע"ב :

ג גם כתב הראב"ד ז"ל בתשובתו נחן וכו' . וזהו שכתבתי שאלו אמר בפני לוח והלוח אומר בן איך יעלה על דעת משביל שלא יהיה נאמן והלח צווח ואומר לבי' דין כתבו לי שטר ואומר ליה שטר אמנה . וכן אם מחל לו בפניו בשביל שחב לאחרים אין מחילתו מחילה אלא השמטה והרי הלח צווח ואמר כתבו לי שטר מחילה מאחר שהודאתי הוראה ומחילתו מחילה דאין בופ' לוח מפני זה ומאי חזית דרמי דהאך סומק טפי . על כן אומר אני לך זאת חשמועה באומר שלא בפני הלוח היא אמורה . והודאתו לאו הודאה אחר שהוא חב לאחרי' דיכול לומר ללוה לאשתמוטי מבטל חובי הוא דאמרי אי נמי שלא להשביע את עצמי עד כאן : גם הראב"ד ז"ל פסק שאינו נאמן אם חב לאחרי' לומר פרוע . ולא חלק בין בפניו לשלא בפניו וזה טופס לשוני : ראובן שהיה חייב לשמעון מאה ולוי היה חייב לראובן] מוציאין מזה ונותנין לזה לפיכך אם אין לראובן נכסים והיה לו שטר חוב על לוי ואמר לו שטר אמנה הוא או פרוע הוא והודה לו ראובן . אין משגיחין על הודאתו שמא קנוניא הם עושין לאבד זכותי של שמעון אלא ישבע שמעון ויטול מלוי כדן כל מירף שאינו טורף אלא בשכועה ע"ב :

ד ויש לברר אי האי שטרא דאית ליה למלוה שני על לוח זה שאנו רוצים להוציא החוב ממנו . ולפרוע לראשון לא כתיב ביה נאמנה וטען הלוח שפרוע הוא וק"ל דאי אמר לשכתב לי משתבע ליה . נמא שאינו יכול לגבות ממנו כלום אלא בשכועה והמלוה שטוען פרוע הוא אינו יכול לישבע שאינו פרוע . בהא היכי דיגי' ומסתבר . ודאי דמפסיד מלוה הרוצה להפרע מחוב זה . ומתרים סתם על הלוח שלו שכן הוא כדבריו שהוא

נראה לגבי עצמו נאמן . דהודא' בע"ל כמאה עדום דמי ולגבי ב"ת אינו נאמן . וכן מהסתבר ואף אם לא נודע לנו בשט' הודאתו דהא חייב לאחרי' כיון שנודע לנו אחר כך איגלאי מלתא למפרע . שכוין לחוב לאחרי' ולא כל המניה ע"ב : ואם הראב"ד ז"ל שמינא דהא"ס ז"ל הוא הוא שמינא דכינו יקס' כהאי דפרע לבטל חובו ותובע מן הלוח . היכי איירי אי כי קאמר מעקרא אמנה הו' בפני הלוח היכי קאמר דגבי מיניה הלוח . הא בתשובתו כחב דכל שהוד' בפני הלוח הודאתו הודאה ולא חליקן באשתמוטי . ואי איירי דוקא בשאמר שלא בפני לוח . היכי קאמר דכינו יונה ז"ל עליו דאם אמר המלוה בלא תביעה ב"ת נראה לגבי עצמו מהימן וכו' .

דכיון דלא היתה הודאה זו בפני בעל דבר למה לא יהא נאמן לפחות באמתלאה . דהשתמט קאמר כדי שלא יבא בעל חובו ויגבה . וסרי כל שאינו בפני בעל הדבר סבר הראב"ד ז"ל אפי' אמר הו' עלי עדים שאני מודה לו שאני חייב לו אינו כלום דכתב הטור ז"ל סי' ל"ב . ואפי' הרמב"ם ז"ל דנקב המודה בפני עדים דרך הודאה ולא דרך שיחה וכו' . כבר נחבאר שם דמ"ט טענת שלא להסבי' יכול לטעון אל"כ הוד' בפני התובע וכו' : וא"כ כאן למה יתחייב בהודאתו להפסיד חובו כיון שהיה שלא בפני הלוח ויש לו טענ' הסמטה שהיא כמו שלא להשביע . ולענין זה אין לחלק בין הודאה בב"ד להודאה בעדים : ואם נאמר שלא אמרו רבינו יונה וסרא"ס ז"ל שהוא נאמן על עצמו אלא כשאמר סן בפני הלוח הרי גם הראב"ד ז"ל ישיב בזה : ע"ב אומר אני וכו' . צריך עיון במ"ס דמ"ל לומר ללוה לאשתמוטי או שלא להשביע וכו' . מהסי' דהב' המרדכי ז"ל פרק זה צורר דלא אמרינן משמא אינו כך אלא בנתבע אבל בתובע לא וראיה מפרקים וחלין . דלא אמרינן אדם עשוי שלא להשבע . אה עצמו אלא בנתבע אבל בתובע לא ע"כ וכו' . דהבא נמי מקרי נתבע בערך בעל חובו שנקבע ממנו הסטר כדי להסטר' בו ממי שהוא חייב לו . אם כן אף הוא כשאמר לו שטר אמנה הוא . לא מקריא הודאה לגבי בעל חובו התובע אלא כפירה שנופר בדבריו : ד ויש לברר האם שטרא וכו' . דין היורשין כתבו הטור ז"ל סימן פ"ו בזה הלשון מה שמעון ונשאר יורשיו וטוען לוי פרוע הוא נשבעין

הא

נשבעין הורשין שלא פקדנו אבא וגובין מלוי וחוור ראובן וגובה מהם בשבועה אם היה חובו בשטר ואם לא רצו לישבע ואמרו יודעים אנו שפרוע הוא ה"ז משבועת הים" שהרי הוא טוען כריא שרשנו זה השטר מאביהם ויש לו זכות בו ע"כ וכתב עליו הרב ז"ל כפי"ו וז"ל מה שמעון וכו' הם דברי בעל התרומה בשער נ"א ונ"ס ה"ז משבועת הים" מפורש הוא שהשבועה היא שאין ביד' לפרו' חובת אביה' ולפי סקס"ע"ז שבוין שאין נכסים ידועים ללוא היאך הוא יכול להשביעם בטענת שמא לכך כתב רבינו שהרי הוא טוען טענת כריא וכו' עכ"ל : והם טעני לבריש תמוהים תתלה במ"ש על דברי שטר שהם דברי רבינו : ופעמיים הם רחוקים מאד אלו מאלו : להטות כתב שאתר שבועת הירשנים הם גובים מלוי ושמעון המלוה הראשון חוזר וגובה מהם : ואלו רבינו לא הניח כל הטרות הזה אלא המלוה הראשון גובה מן הלוה של אביהם עלמנו מיד אחר שבועת הירשנים : ונפקא מנה פובא להטות גובה מן הירשנים אחר שבועת מהלוה של אביהם אינו גובה אלא בשטר ובשבועה וכלדייק הסוד בלישניה אבל אם היה חוב ע"פ אינו גובה מן הירשנים : וכל זה כדן הבא לפרע מוכסי יחומים : אבל לרבינו שראובן אינו נפרע מן היחומים אלא מלו מכל' דר' נתן דקא ליכא לפלוגי בין בשטר בין בש"פ וכדכתב בחלק הקודם : וא"כ איך כתב שהם דברי רבינו : ועוד יש להונו לשטר ז"ל עריב וקאמר ואם לא רצו לישבע ואומרים יודעו אנא שפרוע הוא וכו' : ומשמע למה שלא רצו לישבע הוא לפי שהם יודעו שהוא פרע והכל היה הלוק' אחת : ולפי שזכר הלשון והענין הא' לא מקרי ל' רצו : דלאו מחמתן רצון הוא אלא מפני שאינם יכולים לישבע כן כי היחה שבוע' שקר כיון פידעו שהוא פרוע : אמנם רבינו כתב ע"ל הדקדוק ועשה ב' חלוקות

פרוע ואית דאמרי דמשבת בשבועה חמורה בנקיטת חפץ בדין השוען אין בידי במה לפרוע חובי שבתנו בשע' ג' שהקדמנו ואם ביד זה ונשארו יורשיו וטען הלו' פרו' הוא נשבעין יורשין שלא פקדנו אבא וגוב' זה חובו מן הלוה של אביהם ואם לא רצו לישבע חוזר עליהם אם יש להם נכסים אחרים ואם אין להם נכסים אחרים וטענין שאין יכולים לישבע שבועה זו הרי הם נשבעין שאין בידם כסף לפרוע חוב בירישים : ואבא מאן דאמר חמורה הראשון שהוא בא מחבת השני נשבע שלא פקדנו חמורה השני וגובה מרתן אבל משביע הוא את יורשיו ואת חבאם ברשתיה וכל זה כתב הרב ב"ה דהא פברא בהרא ליתא וכמו שאני עתיד לכתוב למטה מזה בענין ביכירת שטר חוב : ה' ויש מן המורים שהורו דלא אמרי' חב לאהרי' אינו נאמן אלא כשחובו של זה כנגד חובו של זה שבפסיד להם ולא לו אבל אם מפסיד בהודאתו לו ולשלוה כנון שהוא חב לאחרים מנה והשטר שטען עליו שהוא פרוע או אמנה היה מחזיק מאחים ונמצא שהוא מפסיד גם לעצמו בזה הוא נאמן בהודאתו שמתוך שנאמן להפסיד לעצמו נאמן להפסיד על האחרים והאי פברא מסתברא דליתא דבין דחישנין לקניא ולא מהימן בהודאתו היבא דהב לאהרי' ל"מ דאי טעין אמנה דברע לשהרי דלא מהימן אף על גב דאית ליה מנחתא בהחיא פסירא אלא אפילו טעין פרוע הוא מהימן גביה דידיה ולא מהימן גבי חבריה דיכלינן למימר דבהדילוח עבד קניא ולהבי מדה לו בכך ולא דמי להחיא דניטין דאמרין מתוך שנאמן להפסיד שברו נאמן להפסיד : ס"ת דשאני התם דליכא חשש קטניא וב"ה יק' ק'מא שטרא בידיה ניהימנה במנו דאי בעי קתיה דבר זה הרי תדעו הרב בעל דמאמר ז"ל השאני דהא דאיכא למימר איערומי קא מעריב וכמו שכתבנו למעלה :

חלק שלישי

א' והיבא שחוציא ראובן שטר חוב שיש ללוי על שפעין מנה וחוציא שטר שלוי שברו לו בא' זה ענין יהיה דרך הקנאות שנוסף הלוה שפרענו לראובן על זה גרסין בבבא בהרא פרק חמורא אחת חספניה אמר רב פפא האי מאן דמוכין ליה שטרא לחבריה צריך למכתב ליה קני לך דיוא וכל שעבודה דאית ביה ברימור שחיא יהיא רשא' לחבו' במוחיו ולא מצי בתר חבי למימר ליה לאו בעל דברי' דירי את א"ר אשי אמרית' לשמעית' קמו' דר' בהנא א"ל ואי לא בריב ליה חבי לא קני אמו לצר על פי צלוהיתו הוא צריך א"ל אין ולצור ואמר אמימר הלגהא אין אותיות נקטת במסירה פירושה במסירה לברח אלא אם בן משר לו וכחב לו קני לך וכו' : והא

א' כאלא רצו שחוזר עליהם כשיש להם נכסים אחרים : והכונה שאומרים פסי' שאינם רוצים לישבע שבועה זו וזה בלי שום סבה מכרתח אעפ"י שהיו יכולים לישבע כי הם אינם יודעים שפרע : אז חוזר עליהם וגובה משאר נכסיהם אם יש להם כיון שכתבת' רוצים להפסיד לזה : והם אינם מפסידים כלום במה שבועה מכסיהם שהרי הם יגבו הס' מהלוה של אביהם שבועת הירשנים : והשני כשאין יכולין לישבע שבועת הירשנים כי אומרי' שידעו שפרעו בזה נשבעים שאין בידם וכו' : איברא דים מקום דקדוק בדברי רבינו שאמר ואם אין להם נכסים וטוענין שאין יכולים וכו' : לכוין שהם אומרים שידעו שפרעו ומפני זה אינם יכולים לישבע : הרי בזה כ"הוא כשיש להם נכסים אחרים כמו כשאין להם : דקו'א כשאינם רוצים לישבע אמרי' שחוזר עליהם כשיש להם נכסים אחרים : ע"כ נראה לפרש ואם אינו כ"כ מרווח לתרת' קאמר : ואם אין להם נכסים אחרים קאי על החלוקה הא' שאינם רוצים לישבע : ואין להם נכסים אחרים שגבה מהם : וכן כטוענין שאינם יכולים וכו' : באיזה אופן שיהיה אז נשבעין שאין בידם וכו' :

וראינו לרב בעל הלכות ז"ל כתב בזה דברים נפלאו ממני וז"ל ואם לא רצו הירשני' לישב' אם יש להם נכסים אחרים חוזר זה עליהם ולא יוכל לומר דון עם לוי שהוא בעל חובך מדר' נתן הואיל ויש להם נכסים אחרים וטוענין שאין יכולין לישבע שבועה זו מפני שאינם יודעים אעפ"י שאינם יכול להשביע אותם אם יודעים אם לא דה"ל טענתו בזה טענ' שמא נגדם : מ"מ משבועת הים"ת שאין ביד' במה לפרוע חובת אביהם עכ"ל : וימחול כבוד חכמי לא דק בחרתי חלף במה שאמר לחוזר עליהם ולא יוכל לומר דון עם לוי הואיל ויש להם נכסים אחרים וכו' : והיינו משום דלא רצו לנאבע : דמשמע דאם רצו לישבע אינו חוזר עליהם כשיש להם נכסים אחרים

אלא ידון עם לוי מדר' נתן : והא ליתא לכל שיש להם נכסים אחרים דהיינו ללעז שירשו מאביהם ודאי שהוא גובה מהם בין ירצו לישבע בין לא ירצו ואין לזה עם לוי כלום : אלא הירשנים גובים מלוי בשבועתם : וכו' במאי דקאמר שטוענין שאין יכולין לישב' שבועה זו מפני שאינם יודעין וכו' : זו כשגבה שילאם וכו' דהא עקר שבוע' הירשני' הוא שאין יודעין אם נפרע שטר זה דהיינו שלא פקדס מורישם ולא אמר להם שפרעו ומפני זה אינם יודעין כלום מהפרעון : ומה שטוענין כאן שאינם יכולין לישבע הוא להפך שאומרים בפירוש שהם יודעים בודאי שהוא פרוע וכלכתב בהל' הסוד ז"ל והא פשוט : ה' ויש מן המורים וכו' גס הסוד ז"ל סימן מ"ז מסכים עם רבינו : ונריך לעיין במאי דמסיק וכו' וכו' : דשטר י"ל ח' גבי אחד מן האחים שאמר ל' לזה אבא ששטר זה פרוע והשאר אומרים לא פקדנו מסיק דעקר' האו דינא שאם אותו שטר יולא מידו הפסידו כלם דמהימן במנו דאי בעי קליה : ואם יולא מתחת ידו הוא מפסיד את חלקו וכו' : ואמילא נימא החס נמי לאפילו אם יולא מתחת ידו אינו נאמן במנו דאימר איערומי קא מעריב וכו' :

חלק ג'

א' והיבא שהוציא ראובן וכו' : גיר' רבינו היא המוסכמת מרובה דרבוותא ז"ל בההיא להספיקה דף ע"ז א' אמר חמורא אין אותיות נקטת במסירה וכו' : וזלאת כלגריס רשב"ז ז"ל הלכת' אין אותיות נקטת במסירה וכבר הוכיח החו"ס והרא"ש ז"ל שהגיר' הנכונה היא אין אותיות וכו' ומייטו דרבא סבר הכי : וכחצו הסוספות בסוף הדבור וא"ת וכו' דסבר רבא דאין נקטת אם כוהא דדיק רבא בריש כל הבט הא גדולה מני מגרס זאת אומרת שני יוסף בן שמעון הדריס צעיר אחת מויליאין ש"ח על אחרים והיכי דייק דילמא לעולם אין מויליאין דחיישן דילמא מסר ליה לקנות ואין אותיות נקטת במסיר' כ"כ בגט ל"ב למיחש כי למה היחה מוסרת לחברתה דלא סייך שום קנין במסירתה לחברתה וי"ל דגרסינן התם רבה מדאירי אביי בתר הכי : ואפילו אם גרסי' רבא נראה לרשב"א ז"ל דשפיר דיוק דסי' הכי גדולה מני מגרסה ולא חיישינן לפקדון ולשמא מסרה לה לצור ע"פ צלוהיתו ה"ז שני יוסף בן שמעון מויליאין ולא חיישינן לשמא מסר לו לצור על פי צלוהיתו דלגבות החוב הם יודעים דאין המסירה מועלת דאין אותיות נקטת במסירה ע"כ : וקשה ליעל חירון רשב"א ז"ל דאי סבר רבא דאין לחוס למסירה משום דהם יודעים דלגבות החוב אין מסירה מועלת : אם כן היכי מוכיח רבא בההיא דהאשה שלום דמייטי לעיל דלא חיישינן להרי' יאסא מדגבי רבא בר אבבה בהנהו שטרי דמחוז וכו' : הא התם ליכא למיחש מדי' כדאמ' אביי דלגפילה ולפקדון לא חיישינן ולמסירה נמי לא חיישינן אפילו לדידיה דהא מידע ידעי דלגבות החוב אין המסירה מועילה כדאמר הכא : גם במאי דקאמר מעקרא דגרסי' התם רבה והכריחו זה מדאירי אביי בתר הכי ל' מגמגם דהתם אינה מיומרא כשאר מיומרו שהורגלו בגמרא להקדים אביי לרבא לפי שהוא היה ראשון לומר סברתו דבין כי הוא היה מולך בימי רבא : אבל כאן אינו אלא חלוש שחדש רבא מליקא דמחני' דקחני כתב לגרש את הגדולה לא יגרש בו את הקטנה וליק' מניה הא גדולה מני מגרס בה : ועלה המניא רבא דין זה ואמ' זאת אומרת שני יוסף בן שמעון וכו' : ואחא אביי ומקשה ליה אלא מעתה רישא דקתני כו' : והואך היה יכול להקדי' דברי אביי שהוא לא היה מתעורר לומר כלום על המשנה : אי לאו משום מאי דמחדש מניה רבא :

גדולי ספר שער נא חלק ד התרומות תרומה י

ורבותה כיצמו' פר' רבן גמליאל דף ג' א' אירי אביי במד' רבא בפירו' טעם ר' ג' וכן בכמה דוכתי:

והא דאמר' דוק' במסירה וכו' • מחלקת זה כל בדברי החס' בין ר"ת ור"י • וכדאי הוא הרמב"ן ז"ל להכריע לכלל אהל מג'

אלה הגבהה ומשיכה ומסירה קנה זכ"כ הרב הנמקי בשם האחרוני' ז"ל • א"ל רב אשי וכו' • הוזהק רבנו לפרס כלמי קנית הסטר לראיה ולמלי וכו' לשלול מה שפי' רש"י לפי שטחו וגירסתו שכתב מעשה בידים דהיינו מסירה הוא עקר קניינן אבל סטר אחר לא הני' למלי במלי לא מקנו סטר לא יקנה בסטר ע"כ לפי פי' רבנו דאדרבא הני' במלי לא מקנו קאי אמסירה לחודה כשאמר קנה לך וכו' בדברים ע"פ בעלמא • אלא צריך מעשה חזק והקנאה אלימחא דהיינו לנרף הכתיבה ע"ה המסירה וקרו' לפרס כו' רבי' כן להשוותו ע"פ פי' ר"י ז"ל שכתבו החס' בשמו דמסירה הסטר קרי מלי וכו' • ג' ויובאן מוכחים וכו' • רבינו הניח למוסכס לזאתיו' נקנות באגב אלא ש"ס מצריכים ג"כ כתיבה וסברתו היא דאין צריך • ואע"ג דהראש כלל ע"ו ס' ג' כתב בשם ר"ת ז"ל דלא כן שמכר לשמעון סטר ש"ס לו על לוי אינו נקנה אגב קרקע אלא בכתובה ומסירה וכו' • לאו למימרא דע"כ צריך מסירה • ואגב לא מהני כלל אפילו ע"ס הכתיבה • אלא הכונה לאגב לחודיה בלא כתיב' אינו מקנה עד שיכתוב כמו במסירה דבעינן ג"כ כתיבה וז"ל הראש ז"ל בפסקין חומא הדי מוכח מהכא דמלי במלי מקנו לעינן מוסר סטר ש"ס לו על אחרים • דהכא לא קנינן דמהני אלא בסטר שכתוב בשם המוכר לו וקח ופסהו והני' מהניא מסירה בלא כתיבה • ועוד מאי אגטריך לענווי אגב טאני למשמע לאגב מהני באותיו' לימא אגב הוא במסירה דמסיר' מהניא בסטר מוכר שכת' בשמו אבל אותיו' שנקנו בשם אחרים אין נקנין במסיר' • ונראה לפרש דהוה כ"ל אגב מלי נינהו וקנין גרוע הוא ואכ"ס מהני בלא מסירה שעבוד על סטר הכתו' בו וא"כ גם בסטר שאין כתוב בשמו מועיל מסירה בלא כתיבה דקנין שכתב הא ומאני לאגב חסוד ואליס כמו מסירה דהא מטבע דאין נקנה בפליפין נקנה אגב קרקע כמו במשיכה והגבהה • ומיהו אזהרות לא מקנו אגב קרקע בלא סטר וכן מקנין בלא כתיב' הסטר • וכ"כ ר"ת דאוחיו' לא מקנו אגב קרקע אבל רב אלפס כתב דמקנו אגב קרקע ומסחר בלא מקנו בלא דמי כלל קנין אזהרות לקנין סטר שכתב המוכר בשם הלוקח ע"כ • ועקר פלפולו הוא מדברי החס' ומדכתי' אותיו' לא מקנו באגב בלא סטר וכו'

ב והא דאמר' דנקות במסירה איכא מאן דאמר דלאו מסירה לחוד' היא אלא מסיר' שיש בה משיכה דא' לא הא ק"ל דמטלטליב אין נקנין אלא במשיכה ומשום שאין גופן ממון לא נקנו במסירה אטו מוכר גרע אלא מסירה שיש בה משיכה היא רתע דהא קחני בפ' מי שמרת גבי איתיות והא לא משך וה"ל למימר והא לא מסר אלא לאו ש"מ מסירה שיש בה משיכה' היא ולחבי אמר' במסירה לומר דך דבעינן ש' מסרנו מידו לידו ואחר כך ימשיך • ושמעתי מהרמב"ן ז"ל שאין זה כלום שאין מסירה ומשיכה השניין בגמרא משנים זה מזה כלל לפיכך אותיות נקנות במסירה מפני שהמסירה והמשיכה וההגבהה שוים בהם שאין גופן קני' והראיה שב"ן הלא איהו נמשכת ומוגבהה ולפיכך לא הצריכו בהן לא רגבחה ולא משיכה ותקנת חבמים היא שיקנה ראיותיו משעה שיצאו מתחת ידו וגמר והקנה לזבן הא דקתני בשפעתא דרבו נתן אי איכא משיכה ושטר אין נאי לא לא לאו משום גרועותא דמסירה אלא אף במשיכה והגבהה נמי אי איכ' שטרא אין אי לא לא דמירה ליה רבי נתן לתנא קמא שפסירת השטר ומשיכתו והגבהתו כולן שוין בדינן • אפ"ל ליה רב אשי לאמימר גמרא או פגרא אמר' ליה גמרא רב אשי אמר סברא נמי • הוא אותיות מלי נינהו ובולי במיר' לא מקנין בלומר קנית השטר לראיה ולמלי דאית ביה קני ליה ולא לגופו והמוכר צריך לומר לו דכפי' קני לך הוא וכל שעבודא דאית ביה ואלו הוא אמר ה"מ על פה נמצא דמקני ליה במלי ולפיכך צריך שיכתוב וימסיר כי הוכח דתהוי הקנאה אלימחא • ואקשינן לאמימר מהו דא דקתני רבי תי' בר אבין אמר ג' שטרות חן הרי' רבני דאמרן ואידך אם קדם מוכר וכתב את השטר באותה ששנינו בותבין שטר למוכר אע"פ שאין לוקח עמו כיון שהחזיק זה בקרקע נקנה שטר בכל מקו' שהוא וזהו ששנינו נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להן אחריות בכסף בשטר ובחזקה אלמא דאגב מקניא שטרא בלא כתיבה ומסירה ומשנינן אגב שאני דהא מטביג לא מקני בחליפין ואגב מקני כי הא דרב פפא הו' ליה תריסר אלפא וזו' בי חוזאי אקנינהו לרב שמואל אגב אסיפא דביתיה כי אתא נפק לאפיה עד הך •

ג ומבאן מוכיחין דשטרא מקניא אגב קרקע ורוא דכתב ליה קני לך הוא וכל שעבודא דאית ביה ומשערתא דאקני ליה בקנין ובחב לו קרקע כל שהוא אי מוכר לך ועל גבו קני שטר פלוני בכל מקום שהוא קנה השטר בכל מקום דמא למטע' דלא מקני בחליפין ומקני באגב לחודיה בלא מסירה דהא קי' מא לן אגב וקני בעינן צבורין לא בעינן ולדין מסתברא דבאגב נקנה באמירה בלא כתיבה דכיון דקנו מיניה בקרקע כל שהוא ש' ממנו לו או שנותן לו ועל גבו אמר לו שיוכה באותו שטר וכל שעבודו אע"ג דלא כתב ביה בבתיבתה כלל ואף על גב דלא מסר ליה קנה השטר בכל מקום שהוא דאגב שאני ובדאיתא במטבע דלא מקני במיר' ולא בחליפין ומקני באגב • ובן פסק הר"ף ז"ל פרק המוכר מהלכותיו ג' כן פסק הרב אבן מנחם ז"ל וזה לשונו נקנין השטרא דאיתות לא מקנו אלא או ככתב פה ומסירה או אגב קרקע ועולם דאקני ליה הוא וכל שעבודא דאית ביה ואי בבתיבה ומסירה דלכתוב ליה בשטר הכי קני לך הוא וכל שעבודא דאית ליה כנייה ואי אגב קרקע דא"ל חבי דלקני הוא וכל שעבודא דאית ליה חבי אמינא לציר על פי צלוחיתו רוא צריך וג"כ כתב הר"ם ז"ל דמקנה קרקע כל שהוא והקנה לו על גבה ש"ח חרי זה קנה השטר בכל מקום שהוא בלא כתיבה וכלא מסירה • וג"ל שגם זה יכול למחול ע"כ • ודוקא חוב דשטר נקנה באגב אבל חוב דעל פה אין דרך להקנותו כי אם כמעמד שלשתן • וכן פסק הר"ם ז"ל שאין דרך אגב נקנה ואף בש"ח אם הוא מקנה לו הממון ואינו מקנה לו שטר החוב עצמו בבתיבה ומסיר' לא קנה מפני שהמלוה לרצונו נתינה ואין אדם מקנה לחבירו דבר שאינו מצוי בידו בעולם • וזה שפסקנו דש"ח נקנה באגב איכא דה"ל מההיא דקתני פרק שנים אוהזין במלית אביי אמר ליהא דרשמואל וחב"ע בששטר כתובה יוצא מתחת ידה דלית לן למיחשתי דילמא זכנה לבתיבת' דאם איתא דזכנה בידא דלקוחות הוה דהא בעינן כתיבה ומסירה ואם איתא דאגב מקניא אבתי איכא למיחש דילמא זכנה • וכ"ה חבי נפקא מתחת ידה משום דבתיבתא אגב קנו מינה שקנו בכל מקום שהיא והא קושיא היא וכמו שתיירן גאון ז"ל דאיתתא שאני דלית ליה ארעא דמה שקנתה אשה קנה בעלה אבל בעלמא שטרא באגב מקניא • והא' סברא לא מסתברא דהא אגב אפ"ל בנתינתה עסקין וקחני בכל אשה שאם מצא שומר בשוק דמסתמא לקיחות לא קנו באגב דבעי דלימסר בידה דלא שדי איניש זו' בכדי ומסתמא כתיבה ומסירה דאלימא להו טעיקא בעי ואחזקין בהקנאת אגב דאיתתא הקנאה קלילא לא מחזקין • ועל זה הדרך תרצו הרב ב"ה ז"ל •

ד ויש לברר המוכר ש"ח לחברו וקנו מידו בקנין שמכר לו הוא וכל שעבודו ומסרו לו מהו מי אמר' כיון דכתב קנין לבתיבה עושר במאן דכתב וסטר דמי ולא מצוי מוכר דמהדר ביה ובפ"ן לפרעו לקונה בבח אורחו קנין או דילמא כיון הלא כתב כל זמן שלא נכתב מלי הו' ומלי במלי לא מקנין • את"ל דלא קנו קנו מיניה בקנין וחדר כחבי שטרא מאי •

מוכח דהיא דבשטר דהיינו כתיבה קני' • ולשטת רבינו שהיא ג"כ דעת חרי"ק והרמב"ם והר"ן מ"ג ז"ל לאגב לחודיה הוי קנין חזק וסגי בלא כתיבה • קשה דלפ"ז מאי דמשנו בגמרא אגב שאני דהא מטבע וכו' • הכונה היא לאגב עליך טפי ממסירה פיון דחזיון דבמטב' מהני אגב ולא מהני חליפין • והוא תימא דהאי טעמא גופה סיך במסירה דבמטבע מהניא מסירה ולא מהניא חליפין • ואם כן אכתי תקשי כי הוכי דבאג' לא בעי' כתיבה משום דמהני במטבע • ה"ל במסירה לא דבעי' כתיבה כיון דמהניא במטבע •

וגראה לומר דכונת הגמרא היא דולאי אגב וחליפין כמעט דמו אהדדי ש"ס להקנות הדבר הנקנה בכל מקום שהיא אעפ"י שאינו כאן • וכיון דמטבע אינו נקנה בחליפין לפי שאינו בעי' א"כ גם באגב לא ה"ל להקנות מהאי טעמ' גופיה • ומדחזי' דמקני' באגב ולא בחליפין • ש"מ דקנין האגב הוא חזק מאד וסחו גדול מנד עליו אעפ"י ש"ס כאן הסכרון שאין הדבר נקנה בעין ש"מ דה"ל אין החליפין כלום • הלכך מהני אגב אף בלא כתיבה אבל המסירה אין כחה אלא כחה הקנינים במאי דשייכי ולפיכך לא סגי בלא כתיבה • דך תימא לי לכ"ע סיכי קאמר לאגב שאני מדמטב' לא מוקני בחליפין ומיקני באגב • הרי קרקע חוכית לא דרבה מוקני בחליפין כדאוכחו ז"ל מההיא דריש מליעל דקני ארעא אגב גלימא וכו' • ואלו באגב לא מיחני כדכתי' ה"ה ז"ל בפ"ג דמכיר' דהעלו החס' והרשב"א ז"ל דאין קרקע נקנה אגב קרקע דע"כ לא קאמ' שמואל דהאסר נקנית קנה' שדות ב' מדינות כיון שהחזיק באל' מהם קנה את כלל אלא מצום דלדלא דארעא חדא היא אבל באג' לא וכו' • הרי לאגב גרע מחליפין לקרקע ולמטבע הוי איפכא • אלא ודאי מהכא ליכא למשמע מינה דהקנינים הם כפי הענינים ומאי דפיך לזה לא ש"ך ליה ואין להנכות מאחד על חביו •

ד ויש לברר המוכר שטר חוב לחברו וכו' • מהלכת זה כתבו הטור ז"ל סיון ס' ו"ז כתב הרשב"ד שקים בחליפין הן במקור מסיר' לכתו דאחר המטלטלי נקנין בחליפין כן גופו של סטר נקנה בחליפין והכתוב' לקנות שעבוד שבו • והרמב"ן כתב שאין מועיל אלא כ"י ימסור לו גופו של סטר ובכתיב' ע"כ • וחמני למה לא אמר ז"ל כדרכו שאביו סרא"ס ז"ל כתב כסברא ראשונה והכריע בהראב"ד ז"ל שהרי בלשון שהכאנו בסיומן הקודם מפ"ג פ' כתב ומיהו אזהרות לא מקנו אגב קרקע בלא סטר וכוכקנין בלא כתיבת הסטר וכו' • אלמא אגב וקנין כי הדלי ניסו בכך מל' דכלא כתיב' סטר לא מהני • אבל דלאיכא קנין סטר

ובכל זה משמע דדעת הרב אבן מנחם דלא קני אלא בעי למימר להסרי כתבו שטרא דזבני ולכתוב ביה קני הוא וכל שעבודא דאית ביה וחדר אי בעי לקנו מיניה דמז' ליה שטרא דמסר ליה וכ"ש שלא נכתב בה הכי • זה מופס לשונו כמו שכתב בפירושו

קניי נמי מהני כמו מסירה והיא סברת הראשון ז"ל : ושם הטור ז"ל
דעתו נכונה לדעת הרמב"ן ז"ל ולפיכך לא הביא הסכמת אביו עם הראשון ז"ל
ז"ל : כי לא רצה לחלוק עליו בפירוש ועיין עוד שער כ"ח חלק ז' :
ואולי מה שהזכיר רבינו האי ז"ל כו' : קשה לי על דברי הרמב"ן ז"ל

אלו : דהם תחלת דברי רבינו האי
ז"ל שכתב רבינו הס ואלע"פ סתם
קנין לבתיבה עומד : כל שאין כותבין
העדים לא הוי מידי לענין אחריות
וכו' : משמע בהדיא דלא קאמר
נקיין בחליפין אלא משני חסרון
הכתיבה דמקרא כסירתו שהחליפין
יעמדו במקום הכתיבה : והם הם
דברי הר"י ז"ל מ"ג ז"ל שהקב
עליהם שהם נשטין ונראין כדעתו
של הר"א : ולא מה שמנא לגאונים
ז"ל הוא בחליפין וכתיבה איך לא
נכחו דבריהם אלא הגאון ז"ל :

ואין לפרש דנאמי דקאמר הגאון ז"ל
כל שאין כותבים העדים לא
הוי מידי וכו' : לאו לענין כתיבה
הקנאה הסתכלה הוא לכחוב קנה
לך וכו' : אלא להקנאה הסתכלה
שאינו עתה בידו ורונה להקנותו
בחליפין דהא ודאי ליתא : מלבד
שהדבר בעלמא אינו מתיישב : הרי
הוא אומר בתחלת פסק דינו אינו
נקנה בחליפין וכדגריסין אין
אותיות נקנות במסירה עד שיכתוב
וימסור ואלע"פ וכו' : נראה בדרור
דאך כתיבה בחליפין היא דומיא
דכתיבה למסירה שהיא קנה לך
וכו' : ולעולם קאמר דלע"פ ז"ל
לחשוק חליפין למסירה מכל וכל :
ומה שכתב הרמב"ן ז"ל דבריו
ז"ל שאין דעת הראשונים כן
מאחר שלא הזכירו אלא כתיבה
ומסירה וכו' : הוא תימא שהרי

בפירושו היבא דמסר ניהליה לשטריה באפי סהריא ז"ל קני לך הוא וכל
שעבורה דאית ביה ולא כתב ליה מידי אלא קני מיניה בקנין כחבי בין דלא
כתובה אע"ג דקני מיניה ההוא קנין לא מהני מידי והה"ד דאמר סתם
קנין לבתיבה עומד לא דמי דאלו חתם עקר ההקנאה לאו כההוא שטרא
אלא כההוא קנין דקני מיניה ושטרא לראיה בעלמא הוא דבתבו ליה סהרי
לאודועי דקני מיניה על ההוא מידי ועלה הוא דאמר סתם קנין לבתיבה
עומד דבין דקני מיניה ואגטירא לה ההקנאה ברחוק קנין אית להו
רשותא לסהרי למכתב כה שטרא למהוי ראה בהבי ולא צריכי לאפלוכי
ביה משום דסתם קנין לבתיבה עומד : אבל הכא דהאי שטרא דבעי לאו
למהוי ראה הוא אלא למקנא ביה כגופא דהנהו אותיות בין דלמקנא
כגופא דשטרא הוא דבעי אי לא כתב ליה שטרא אבתי לא מהני בההוא
קנין ואע"ג דבתבו סהרי בתר הכי שטרא כההוא קנין דקני מיניה דשטרא
דכתבי בתר הכי לראיה בעלמא הוא דקני מיניה ובין דכההוא קנין הוא
דקני ליה ולא כשטרא אבתי ה"ל קנין מולי בערמא ומולי במולי לא
מקנין ע"כ : גם הרב רבינו האי ז"ל כתב בספר מקח וממכר בשער ד'
שר שער י"ב חליפין ופ' דישו קנין קניין בו הקרקעות והעבדים והמטלטלין
וכל בעלי חיים וכל שהוא מקח וממכר חוץ מן המטבע והאותיות והו
שטר וגם כתב בכתב שער כסוימו מי שהקנה ש"ח לחבירו שיש לו על
אחד אינו נקנה בחליפין וכדגריס : אין אותיות נקנות במסירה עד שיכתוב
וימסור ואע"פ שסתם קנין לבתיבה עומד כל שאין כותבין העדים לא הוי
מידי לענין אותיות : גם כתב וחיבא שיש שטר מראובן עד יהודה ונתן
לו שמעון לראובן שם חפץ וחליפין באותו שטר כדי שיגבנו שמעון
מיחוד ככר פסקו שאין אותיות נקנות בחליפין ואע"פ שראינו לקצת
גאונים שהשיבו דאותיות נקנות בחי יפין אין לסמוך על אותו דבר ולעולם
לא קיי עד שיכתוב וימסור ע"כ : מדברי בולם למדנו שהקנין אינו מועיל
כלום להקנאת שטר עד שיכתוב וימסור : אך הראב"ד ז"ל כתב במשפטי
החדשאה אי נמי בחליפין ומקנה שטרא כל היבא דאיתיה דאמר ליה
במסירה השטרא וכן כתב פ"ב ב"ט פ"ר : ומסתברא דלאו למיבא שיקנה
שטר בחליפין בלבד אלא בא ללמדנו הרב הזה שהחליפין עומדין במקום
מסירה ואם כתב לו מתחלה קני שטר פלני וכל שעבורו ואינו בידו
למסרו והקנינו לו בחליפין קני' : ומפני שנסתפקתי בלשונו שאלתי פי
הרמב"ן ז"ל וזה אשר השיב לי על דברי הר"א עמדותי עליהם ואינו אומר
שיקנו אותיות בחליפין כלם אלא כתיבה וחליפין כלומר שאם כתב לו
קנה שטר פלני וכל שעבורה דאית ביה ואינו בידו למסרו אלא הקנה לו
גוף השטר בחליפין קנה והטעם שהשטר עצמו בטלטלין הוא ונקנה
בחליפין בשם שנקנה במסירה ומשיכה אלא לפי שאלו ההקנאות גבי
שעבור שבי מילי ניהו והוא צריך לקנו' שעבור שבו הוסיפו עליו כתיבה

נמצאו אותיות נקנות במסירה או בכתיבה והחליפין שהוא במסירה
שפירשו כל המפרשים אע"פ שרבינו חננאל חזק בזה : ובפירושו כתב הרב ז"ל שהחליפין
בליכר חס ושלום ואין צורך לכתוב לך ראיות שמוביחות דבר זה שדברי חכמים מפורשים הם בכתיבה ומסירה ולא בחליפין : ובשאלה מדקדק דברי
הרב אבן מינש ז"ל לא תמצא שחלוק על דעת הר"א ז"ל אלא דבריו מסין ונראין כדעתו שהוא לא אומר אלא שאין חליפין עולין לו במקום כתיבה ואם
מסרו קנו מידי לא קנה והוסף שאפ' מסרו קנו מידי וכתב אינו קונה משום דהך כתיבה לראיה בעלמא היא ועיקר קנינו בחליפין הוא ואין חליפין קניין
באותיות ואין כל זה כנגד דברי הר"א ז"ל : עור אמר דמסירת אותיות קונה גופו של שטר בשאר המטלטלין דמקנו במסירה והכתיבה אינה אלא
לשעבור שבו ואם גוף השטר בשאר מטלטלין הוא למה לא יקנה בחליפין וכתיבה לשעבור שבו : ואולי מה שהזכיר רבינו האי שמצא למקצת הגאונים
על דרך תשובת שאלת שהאותיות נקנות בחליפין על זה הדרך נאמר כלומר בחליפין וכתב בה אע"פ שלא נכחו דבריהם אצל הגאון : ודע כי דברי
הר"א ז"ל עולים הם ונראים ומכריחין להורות בהם אפ' מימי א' חוכך בהם מפני טעם שאני מקובל בו דמה שאמרו אותיות במסירה אין דין אלא
בהנכחה אפ' הם שלפי דבריהם דבר שאינו מצוי והוא לעולם ואפ' בשלפי דבריהם דין במשיכה ולא במסירה : ואם הוסיפו עליהם קנין דכתיבה
למה הקדו עליו וחקנות במסירה ולא חצריב אותן הגבחה לגופו של שטר בשאר המטלטלין שביצא בהם ארא קניית שטר' מדבריהם היא כמו שפירש
רבינו הגדול מאותה שפירק מי שמת והם אמרו דמאחר שכתבה דעתו לקנות אותן יקנה דהיינו משמסר לידו : הוסיף לו קניה של כתיבה להיות לו
ראיה לגבי ראיה ושעבור שבהן לפיכך אינו קונין בהן שאין דעתם סמוכה עליהם עד שיגיעו לידו : ודמ' א' הא טליתא לתתא דאמרין בקדושין אלא שובת
הנאה אינה ממון להקנות בחליפין וקנין שטרות כעין : וכתב הנאה הוא ואין גופן בשאר המטלטלין חלכך אין לך בהן אלא מה שמנו חכמים כתיבה
ובמסירה : תדע שהרי אם מסר ולא כתב אינו קונה אפ' גופו שך למדנו מדברי רבינו הגדול במעשה דמלגא דשטרי אלמא אין גופן של אותיות כגוף
שאר המטלטלין וה"ה למימסר שלשתן לא קני בהו' : ולדברי הרב ז"ל נראה שאם היו ברשות הלוי המופקדין אצלו וכתב והמחור קונה אותן דהויא
ליה המחאה במקום מסרת והנה אין לי ראיה ודבר חזק מזה לסתור בו דברי הרב אלא שאין דעת הראשונים נראה כן מאחר שלא הזכירו אלא כתיבה
ומסירה ובגון דא צריכא רבא ע"כ :

ה ויש לנו לברר המוכר לחברי ש"ח שיש לו על ע"א הכתוב בכתיבה של ע"א אם צריך להם למכירתו כתיבה ומסירה וקנה הוא וכל שעבורו וכל
מה שכתוב בתיבו או לא או דילמא דאפילו בכתיבה ומסירה לא מקני דבין דשטרות העשויות בגופו של ע"א ניהו וק"ל שאין להם לא כתב
ולא לשון דיינין בהו כמלוח ע"פ ותו כיון דלא גבי כתב אלא מני חרי : ואע"פ שהיא בערבות של ע"א אין להם דין שטר ותו קא מיבעיא לן נמי כחוב
שהוא בבתיבת דו של לוח שרוצה למכרו : אם דינו כשטר שהיה נקנה בכתיבה ומסירה או דילמא כיון דלא גבי אלא מכני חרי כמלוח ע"פ דיינין ליה
ולית להו חקנא לאקניי לחבריה אלא ממעמד שלשתן : ומסתברא דכלהו בעינן כתיבה ומסירה ובכתיבה ומסירה מיהא קני דמה לנו אם לא יטרוף
ממשעבדי מ"מ מכני חרי גבי ושטרי ראה מקרי שאע"פ שאין להם כתב לגבי שטרות חרי כל הלשונות כשרין וכשאנו אומרים שאין להם כתב כלומר
אין להם כתב כפי עצמו אלא מן הדימויים תפסוה להם : וכיון שכן כל לשון הוכשר שהרי שטר עשוי בערבות : והרי הוא שטר כשר ויש בו שעבור
ונקנה בכתיבה ומסירה אבל אם השטר פסול בדינינו אע"פ שהע"א נהגין בה כיון שאם בא לרדן בדיני ישראל לא משתעבד ליה כלל ה"ל מלוח ע"פ
ולא מקניא בכתיבה ומסירה אבל אם הוא כשר או שהוא כתב ידו שגובה בו בני חרי : הראיה שבהן מבר לו כיון שכתב לו קני לך הוא וכל שעבורו קנאו :

חלק ד

א וחיבא דיריעא ובריר' מילתא דמכר ש"ח לחבירו ומסר ולא כתב אי כתב ולא מסר ואף לא הקנה לו אנכ קרקע או שכתב ומסר ולא כתב שייכה
בו ובכל שעבורו נמצא שלא יזכה בגוף ממין החוב כי אם בגופו של שטר : ובמו שפסקנו ובי לצור על פי צלוחתו הוא צריך אין לצור ולצור
אלמ

לענין אנכ נמי מייחיון לעיל מסה הר"א ז"ל שכתב בשם ר"ח ז"ל דאינו
נקנה אנכ קרקע אלא במסירה וכתיבה וכו' : ומוכח בהדיא דלא נחזק
אלא לשלול היבא דליכא כתיבה : אבל לא להצריך על כל פנים מסירה
דאנכ וכתיבה במקום מסירה וכתיבה קיימי : והכי נמי לדעת הגאון ז"ל
קנין וכתיבה במקום מסירה וכתיבה
קיימי : ולא קאמר דלא מהני קנין
אלא דליכא כתיבה מעיקרא :
ה ויש לנו לברר המוכר ש"ח
סיס לו על ע"א וכו' :
כל האחרונים ז"ל הסכימו למסקנת
רבינו : והרשב"א ס' תתקפ"ד
הביא ראיה לזה ואמר תדע שאף
בפקדון שיכול לומר נאנסונו
התורתי או שיש בו נאמנות ללוה
ודאי יכול למכרו ע"כ : ואיכא
למידק קצת דבשלמא משטר שיש בו
נאמנות ספיר מייחיו ראי' דהוי כעין
הלואה אך מפקדון מאי ראיה איכא
דהתם ודאי יכול למכרו משום
דיסנו בעין ולא להינאס נחן : אף
על גב דיכול לומר נאנסונו
התורתי : מ"מ הסתא מיהא ליתיה
בעיניה : והתם מכירה אינה צריכ'
לא מסירה ולא כתיבה : כיהא
מוכר גוף הדבר הנפקד ומקנהו
בדרכי ההקנאה השכיחין ומה לזה
עם כתב הלואה דליתנהו לזווי :

חלק ד

א וחיבא דיריעא ובריר' מילתא
וכו' : הטור ז"ל בס' ס'
ס' והביא בשם רבינו הסברא
הראשונה : וכתב עליו הרב ז"ל
בכ"י וצריך ליתן טעם למה רבינו
כתב סברא הראשונה ולא הסנייה
וכו' : ולא נתן בזה שום טעם :
וגם

וגם הא' אינה בעינה ממלכתי רבינו נראה דקרא שכתב ולא מסר אבל כתב ומסר אין בפי' להחזיר ע"כ: ואני בעני לא ירדתי לס' כונתו ז"ל דהטור ז"ל סבר דהדין הוא כפי הסבר' הראשון דע"כ"ל חייב הלוקח להחזיר השטר ללוה ואטמו להכי לא רצה להביא הסבר' השני לא מסר כונתיה וכי דבר הלשון הוא שכתב מחלקת לראשונים ז"ל באיזה ענין • דרך הפוסקים האחרונים ז"ל להביא בכלל הסבר' זה מסכימים בה • וכן מ"ס דגם הראשונה אינה בעינה וכו' • לא ידעתי היאך אינה בעינה • דהא הסבר' הראשונה ממילא רבינו ז"ל דמחזיר וטעמו ללוה • אינו אלא כשהלוק' לא זכה בטעמו או מפני שזכר ולא כתב או כתב ולא מסר או אפילו כתב ומסר ולא כתב קנה לך וכו' • והטור מ"ס א"ס לא כתב המוכר קנה לך ויהיו וכו' שלא קנה הטעמו וכו' • אחר המחילה הראשונה אין הכונה כמו שכתב הר"ב ז"ל שמדבריו נראה דקרא שכתב ולא מסר וכו' • אלא נחבון לאופן הג' שאמרנו שלא קנה הטעמו דהיינו אפילו כתב ומסר אלא שלא כתב בהדיא קני לך וכו' • ונקט האי גונא לרבות' וכ"ס אינך דכתב ולא מסר או מסר ולא כתב • וכל זה נותן הסבר' הראשונה שמה' רבינו אבל במסר וכתב כה"ת • הרי כתב רבינו בדברי הר"ס דר' יוסף הלל פ"ס • א"ס נכון איתו להחזיר השטר ללוה • וליון שאין זה פשוט ומבורר לא נכנס בזה העור ז"ל • ב' ולסברא דהני א"ס כתב ומסר וכו' •

מזה' מדברי רבינו שמהלך הראשון נמשך דין זה השני דכיון דלענין החזרת השטר סברי דכל שלא זכה בצדק ממון סחוב אלא בצדק השטר מחייב להחזירו ללוה"ל כ"ס סברי נמי לכתובתו כדאורי' בכתובה ומסירה ופרע הלוא למוכר נפטר הלוא מן הלוקח • ובענייני איני מוצא טוס הלכת' • דמי המונע שכתב וסחוב כראוי לא יוכל לפרוע אלא ללוקח • אף על גב דכשאין קנינו קיים על השעבוד חייב להחזירו ללוה לאין ענין זה תלוי בזה • ומהא' אין כונת רבינו ז"ל לומר שמהלך הראשון נמשך גס כן לפטור הלוא כשפרע למלוה אע"כ דמסר וכתב • אלא הכונה מה שסיים דחזירנו הקונה ללוה • ושטר דבריו א"ל תשוב דוקא כאלא קנה הלוקח השעבוד ה"ל דמחייבין ליה להחזיר שטר

אלמא דמהני ליה המסירה שהמכר קיים מכל מקום לענין גוף השטר שיוכל להשתמש בו בכל תשמיש שירצה • הלכך יש לנו לומר ולדעת אם כופין הלוקח שחזירנו לו אם נותן לו המוכר מע' המכר שקבל מיד או אם יש לו להחזירו ללוה אחר שפרעו למלוה מי אמרינן כיון דפסקנו דזכה בה לצור ולצור אין כופין אותו להחזירו לאיתו נייר דמצ' טעון בעינא לצור ואינא אן קיט ביד כל דהא או דלמא כיון שהמקח בטל הוא והוא לא קנאו אלא ראייה שבה וראיה לא קנה מקבל מעותיו מן המוכר ומחזירו לו או יבטלו להחזירו ללוה אחר שפרעו ויקבל זה מעותו דר' ליה הוא שטרא בתר פרעון • ובחאי דינא איכא מ"ד דכין דאמר מוכר ללוקח אהרריה ניהלירה ללוה דהא פרע לי מחייב למיהדריה ניהלירה ואפילו בלא חזרת דמי קנייתו רביון שזה קבל מעות הלואתו ממנו השטר בטל הוא ויחזירונו לבטל ומהא ניהו לוח' דשטרא אחר פרעון דיליה הוא ובדאמרן והלוא נותן שטר ואפ"ל בעסקא • ובמי שאנו מוצאין בכל הגמרא דמצוי מלוה למימר ללוה שטרא ביד מאי בעי • אלמא ששטר המלוה נקראת שטרו של לוח' ובדאמר נמי זמנין זייר ליה אפשיטא דספרא בדתין והלוא נותן שטר כל זה מביח שהשטר של הלוא הוא אחר שפרעו למלוה וזה ודאי שקנאו לגבות הממון שכתב כתובו ולא זכה בו מפני שלא קנהו על דרך הראוי לו וזה שפרעו למלוה שערין הוא שלו כדין עשה מה שעשה וזה יהיה לו שטרו בכל מקום שהוא ואחר כך יריב עם המלוה שיחזיר לו מעותיו שלקח ממנו • וראיה והכרח לסברתם שחיי' הקונה להחזיר השטר ללוה שפרעו למלוה ההיא דקתני המוכר ש"ל לחברו וזכור ומחלו מחול ואמ' אמימר ומנבי ביה דמי ניירא לביעלי ובודאי א"כ דא שחלו קח יכול להחזיק בשטרו שקנה ולא בעי להחזירו והרי השטר עומד בידו מי הוציאו מרשותו שמשלם לו דמי ניירא אלא מוכחא מילתא דעליו דלוקח להחזירי ללוה מאחר שהמלוה מחל לו את חובו והוא הדין אם פרעו למלוה כיון שמוכר ולא כתב דכיון דפרע או מחל חר דינא אית להו והרי השטר בטל דמה לי שחלו מה לי פרעו וקבל הלואתו בידו הרי בשניה' בטל השטר ויחזירו הלוקח ללוה דר' ליה הוא אלא שריב לו עם המלוה שמוכר לו ממכרו ואחר כך נפרע ממנו והלוא פטור ומוציא ממנו שטרו בעל כרחו והמוכר ישלם לו מעותיו ואף על פי שלא זכה בה אלא לצור כיון דדיינינן דינא דגרמי בין דלא מצוי לאוקומי ביד' לצור על פי צלוחיתו מוחא מ"מ לא גרע משאר מכר דאחריות מעות שקבל מידו עליו •

ב' ולסברא דהניאם כתב ומסר המוכר שטר חובו לחברו וכתב לו שקנה הוא וכל שעבודו אם הלך הלוא אחר' ופרע למלוה והניח קונה פטור הלוא דאע"כ דלא מצוי למימר ליה לאו בעל דברים ידרי את מיהו אם פרע למלו' שלו נפטי' דהי' בטל השט' ויחזירונו לקונה ללוה ע"כ אלא שריב לו עם המלוה שקבל מעותיו והלוא פטור וכ"כ הר"מ בר יהודה שנפטי' הלוא אם פרע למלוה אעפ"י שהלוקח קנאו בכתב' ומסירה אבל לא פירש אם נכף אותו להחזיר השטר ללוה וזה טופס לשוני המוכר ש"ל להכרו ואחר כך באו המלוה והלוקח וכתבו הלוא וכל אחד מהם תובע החוב לצדדו אם אין הלוקח מקפיד בין שיתן לו בין שיתן למלוה וקא אתי לוח קמן למשאל למאן ניהבינאו הא ודאי פשיטא לן שחדין עם הלוקח ומלוה לאו בעל דברים דלוח הוא הואיל ומכר ש"ל לוח • וכל שכן אם הלוח מקפיד בכך על המלוה ודעתו קרובה אצל הלוקח • וראייתנו בזה ההיא דקתני בגמ' פשוט גבי שני יוסף בן שמעון דקתני שיכולין להוציא שטר על אחרי' דמצוי למימ' ליה אי מנאי וזפת פרען ואם מאידך כיון דאותיות נקנות במסירה פרען דהא החוב ידי' הוא אלמא דלא מצוי למיטען לוח ללוקח לאו בעל דברים ידי' את אבל אם הלוח מקפיד על הלוקח ודעתו קרובה אצל הלוח בזה יש מחלקת בין חבמי הדור ואנן ס' דמההיא שעתא דכתב ומסר לו מלוה ללוקח שטר חוב ח' אשתעבד לוח ללוקח בעל פה וכל במה דלא מחיל גביה דמלוה קאי לוקח במקום מלוה וקפידותו של לוח לא תועיל כלום למלוה אלא שאם קדם ופרע למלוה אין לו ללוקח על הלוח' אלא תרעומת מפני שמה המלוה שזכור השטר באותו פרעון ובי' חייב דמצוי מחיל הכי נמי נפרע ממנו וכיפין את המלוה להחזיר ללוקח מה שקבל מן הלוח • ואיכא דפליגי ואמרי דאי פרע למלוה בשטר שכתב ומסרו לו חברו בעת מכירתו לא

ללוה • אלא דע לך דלפי סברא זו גס כשכתב ומסר לגמרי ופרע הלוא למלוה דנפטר בכך מן הלוקח • דהא נמי יחזירונו הקונה ללוה בע"כ מהטעם עצמו ללעולם שטרא ללוה הוא • וכן נראה שהבין הרב ז"ל כד"י • ואיכא דפליגי וכו' • דשנים אוחזין מלא שובר וכו' • דאם לדעתם כל המוכר ש"ל בכתובה ומכירה קלא אית ליה מפני השטר דכתב ביה קני לך וכו' • ח"כ היכי מקשה בגמ' דלמא כתבה וכו' ואזלא וזכנא כחובת' וכו' • הא נא אפשר לזכרה • דאם איתא ע"כ כתב ליה שטרא קני לך וכו' • דבלאו הכי אין הכתיבה כלום • ואי הוה כתבה הכי ודאי קלה הוה ליה • ומלכא קלא למכרה ודאי ליכא למיתסא למכרה •

ולסברא זו א"ס יאמר וכו' • הרב ז"ל צ"י סימן ס"ו חפס על רבינו וכהו ז"ל וז"ל דאף לסברא ראשונה נמי דינא הכי כיון דאיתיה בעולם אעפ"י שצ"ד כופין ללוקח להחזירו ללוה אעפ"י כן יאמר הלוא גיגירי רותה להוציא המעות מתחת ידי ולמיקס בדניא ודינא וסמא לא יזדמן לי צית דין שיכפרוהו ככ"ל וכדאיתא סימן כ"ד ע"כ •

ודעני' רבינו נקט לסברא זו לרבותא דל"מ לסברא קמיתא דקאנור דכופין ללוקח להחזיר השטר ללוה דפשיט' כיון דיש מקום להכריע דניא ודינא ודינא שיתחזר השטר • ודאי מצי ליה לפעם ולומר לא אפרע עד שתחזיר שטרי לידי כי בידך לכופו על כך • אלא אפי' לסברא זו לאין כופין ללוקח להחזיר דמצי אמר ללוח קא בעינא ליה • וה"ל דכל כי האי דיינינן ליה כי אבד ולכונני בשובר • קא משמע לן דאפילו הכי כיון דישנו טעולם וידענין ביד נמי הוא אמרינן למלוה זיל טרח אכתיה ופ"ס ללוקח דליהדריה •

ולי בקלורי איפכא קשיא לי בדברי רבינו דזין זה לא שייך כלל כשהמלוה מכר השטר במסירה וכתובה • דעל כל פנים בלאו הכי אין כופין ללוה לפרוע למלוה דולאי א"ל לאו בעל דברים ידלי את • ומה גס לסברא אחרונה דאם פרע למלוה פטע • ואם כן מה שייך לומר אין כופין אותו לפרוע בשובר כיון דבעקר הפרעון עצמו ליכא ד

כפ"ה • ג ויש

נפטר לוח מלפרוע ללוקח גם חולקין כמו כן דאי מסר ולא כתב או מסר וכתב ולא כתב ליה קני הוא וכל שעבודו בכלן אם פרע למלוה ה"וה אין כופין הלוקח להחזיר לו השטר חוב ואפי' נותן לו דמי הנייר אלא אם כן נותן לו מה שנתן בו כשקנאו וזה תופס מה שכתבו בזה • מסתברא דכיון דלוח הוה ידע דמלוה ז"ל לשטריה בכתובה ומסירה ופשיטא דאית ביה וק"ל דכל שטרא קלא אית ליה מצי לוקח למימר ליה דא היה לך לפרוע בי אם לי אבל לא למלוה שהרי נסתדק מעליו ופשעת בשפרעת לו ותשלם חובי • וראיתם מההיא דגרסינן בפרק שנים אוחזין מצא שיכר בשק בזמן שהאשה מודה ויחזיר לבעל • ומקשי' ואמאי ניהוש דילמא כתב ליה ליתן בניסן ולא נתנה עד תשרי ואזלא וזכנא לכתובתה במופת הנאה בין ניסן לתשרי ואתי בעל ומפיק האי שיכר דכתב מניסן ומפסיד אלקיות • מהבא שמעינן דטעמא דכתב שובר מוזן המוקדם למכירתה הוא דמפסידה ל' קהיות דאשכח דחפא בעלמא • זכין להו דהא אכתי אינו חב לשום אדם בשעת כתיבתה אבל לא חיישין דלאחר מכירתה דלוקח אזלה ופרע ליה בעלה ובתכה לה שובר ומסרת אותו עבשיו לבעלה משו' קנוניא דלקוחות דאם כן טעני לקוחות לבעל איתא תשוב חפרע לנו פעם אחרת שהפסדת אם פריית לה כלום אחר שידעת והיה לך קול שאצלנו היתה כתיבתה מכירה ולפיכך מוכיחין שהייב הלוח לפרוע ללוקח פעם אחר' • גמכתבו דהיכא דמסר ולא כתב או מסר וכתב ולא כתב בשטרו שיזכה בו ובכל שעבודו אין בית דין כופין ללוקח שיתחזיר השטר ללוה אעפ"י שפרעו המלוה ואפי' נותן לו דמי של הנייר אלא אם כן נותן לו מה שנתן כשקנאו דמצוי א"ל אחפוס ביד כל דהא ודצור קא בעינא לה ובכיאי' ראייה מפי' ר"ש שפירש ומאן דלא דאין דגמ' מנבי ביה מן המוכר דמי ניירא שלא מכר את הנייר וא"ל הרי הוא בידך אלמ' דלפיר' אין מוציאין את הנייר מידו • ויש נמי שעוקרים כל הגרסא ז"ל ומאן דלא דאין דינא דגרמי ואמרים כי הכופרים שבשוה משום ההיא דהשורף שטרותיו ש' חברו דאיתיה בפרק הגול דהתם אתי שפיר דלמאן דלא דאין דינא דגרמי פגבינן ליה דמי ניירא דקנה מינא אבל הכא גוף השטר בידה דלוקח

ג ויש לברר אם פרע חובו וכו' כן כתב הראש ז"ל בפסקיו בשם ר"ת ז"ל והוסף וז"ל המוכר הגבול הלוקח ומטעם מחילה אכל לא ידע המוכר חוזר וגוב' מבי"ט מסוס דא"ל לא היה לך ליתן חובי עד שיראה לך שקנאו ממני כדין קנין השטט ע"כ. וכתב הרב בעל תרומת הדשן ז"ל סי' שי"ג שאין חלוק זה לאמר אלא לענין הלואה אם יתחזק המלוה לגבו' ממנו או לא. אבל לגבי לוקח מה שגבה גבה מ' מולא מפקינן מיניה:

ואיבא למיד' דכל עקר מלתיה דרב נחמן בפירות דקל דאי שמיט ואכיל לא מפקינן מיניה אינו אלא מטעם מחילה ופי' רס"ז ז"ל לא מפקינן מיניה שהרי כל זמן שלא חזר מחל על אכילתו ואף על פי שסמכות שלא היה יודע שיוכל לחזור מחילה היא ע"כ. והשתא ממה נפשך. אם מה שלא חזר בו מורה על המחילה הוא דוקא בסידע שאכל הפירות ולא מחה אכל אם כסידע מהאכילה. חקף ומיד מוחה ורואה לחזור בו. אין כאן מחילה ומפקינן מיניה. א"כ גם באותו הדגון דת"ס וכן במוכר ש"ח בעדים נאמר דכל שלא ידע המוכר שהלוקח גבה' מ' מיקריא מחילה וכסיד' מהגביה יכול לחזור מיד ומפקינן מיניה. ואם נאמר שכל שלא חזר בו מחל על אכילתו ה"ל דכיון שהוא ידע שיבא לאכול ואינו חוזר בו ממי' מחל מעקרא וסוב אינו יכול לחזור בו אחר שאכל. א"כ גבי לוא נמי למה יחזור עליו המלו' הרי כיון שחקף וידע שיבא לגבות ולא חזר בו קודם שיגבה מני' מחל ועל סמך זה פרע הלואה ללוקח. וליפטר מניה דמלוה אע"ג דהוא מחילה בטעות. ויש ליישב בדוחק ואינו כ"כ מרובה:

ד ויש לעיין וכו' כדבר אחר ראיה ש"סוד הדין חלוי' אם הלוקח קנה השטר ללוקח או לא. ואין הכל מודים שקנאו דרשב"ם והרמב"ם ז"ל סברי כדל"א דהנפק טעות והדמים חוזרין ולא קנה הגייר אפילו ללוקח וכן הסכימו הראש וכו' ז"ל: ויש חומא על רבינו שלם הזכיר סברת הרמב"ם ז"ל כלל:

ה ורע והבן כי יש מן המור"י שהורו שצריך לכתוב המוכר שטר חיוב לחביו בבתיבה ומסירה בשטר המכירה ז"ל דון והנפק לנפשו. וא"ל מצי לאשתעויי דינא בהדי' בע"כ דלוח דאמר היה ראו בעל דברים ידי את. וחזו לה מה היא מילתא דגרס' בבתיבות קריבתיא דרב נחמן זבנה לכתובתה בטובת הנאה אגרשא ושכיבא ושקבא ברתא אתו לקוחות ותבעיה לברתא אלמא בהדי' ברתא הוא דהו' מצו למידן בהדי' בעלה דהוא אביו דברתא והוא לוח לא מצו למידן. ועוד דאברין הרחם אי פקע האיך מקריש ליה פקע' ובתיב ליה שטרא על שמיא אלמא אי משעבד ליה נפשי' משעבד ליה ואי לא משעבד ליה אבל אי כתב ליה לשון חקנא דוכה בו וכל שעבדו וכתב ליה ז"ל דון והנפק לנפשו בודאי משתעי דינא בהדי' בעל כרחי' דלא גרע מהרשא' וב"ש הא דכ"ל ממונא דלוקח הוא. כך דעת הראב"ד שכתב במשפטי ההרשא' ויש תימא דאפו מי גרע לישנא דקני לך הוא וכל שעבדו מלשון דון וכה נפשך:

ג נשאר לנו עדיין לברר שטר משבונה של קרקע לחברו אם קונה אותו במסירה בלא כתיבה או בבתיבה בלא מסירה. וזה בחב לו שיגבה בו וכל שעבדו שיש לו לאותה משבונה וכה בה אע"פ שלא מסר לו שטר משבונתו ודוקא מוחקת אבל אנה מוחקת הרי היא במלוה בלא משבונה וכמאן דלא מטי ממונה לידה דאמי ושטרא לגובי' קאי. ולדעת הרב יוסף חלוי אב מיגש ז"ל דקאמר כיון דלסלוקי בזוי קאי דינא במלוה. לא שנא החזיק בה בשאר מלוה חוי ולא כקניא אלא בבתיבה ומסירה:

ז ומסתברא דחוב על משכון מטלטלין כיון דמסר ליה ניהלי' קני ליה אע"ג דלא כתב לי' מידי ואע"ג דלא מסר ליה שטרא דאית ליה עליהו אי נמי אם הלוח עליהם בלא שטר מבי מסר המטלטלין של משבונה לחברו וזכרו לו מלוה שיש לו עליה ומשך המטלטלין קנה החוב מידי דהוה אשה שאם קדשה במשכון דאחרים שהיא מקודשת פני שבעל החוב יש לו קצת קנין בגיפו של משכון ואע"פ שאינו קנה גופו של משכון מ"מ קני ליה כנגד חובו וזה חבא אחריו זוכה במשיבתו ובחפציתו מבח הראשון:

ח ויש לברר ראובן שהוא שכיב מרע והיה חייב לו בשטר לוי ושמעון ונחנן בתורת מתנת ש"מ אם צריך לכתוב ולמסור ואת"ל אינו צריך כתיבה ומסירה צריך לומר לו קני לך הוא וכל שעבדו או לא. ע"ז גרס' פרק מי שמת אימיה דרב עמרם ה"ל מלוגא דשטרא כי קא שבכא אמרה ליהו' לעמרם ברי אתו אחוה לקמיה דרב נחמן ואמרו ליה והלא לא משך ושטרא אינו נקנה אלא בבתיבה ומסירה אמר להו דברי שכיב מרע כבדו בן ובמסורין דמו וכן הלכתא: מכל זה למדנו דבאמירה לבדד מוכח שטרותיו של חובותיו למי שירצה שאמירתו בכתיבה

ז"ל דא"כ הני אחי דהון סברי דכל הקנאת בריא צריך לה אפילו לא הקשו והא לא אמרה וכו'. אלא כדאמרן דאפילו את"ל דסבר כרבי מקשו: ומסתברא וכו'. כך היא סברת הרמב"ם ז"ל בפ"י דזכיה שכתב וכן אם אמר תנו שטר פלוני לפלוני זכה במה שיש בסטר וכאלו כתב ומוכר אף על פי שלא משך השטר כו'. אמנם הרשב"א ז"ל

קיימא חיובי משלם ליה אפילו דמי נירא בין דלא דאין דינא דגרמי כל זה מתברר שאין דעתם נוטה להוציא השטר מידו ומצ"ג ובסברא זו אב"י אמר הלוח למלוה לא אפרעך עד שתחזיר לי שטרי מאחר שהוא יודע שהשטר הוא ביד הלוקח וישנו בעולם אין כופין אותו לפרוע בשובר וכמו שבחבנו בשער ל"א בספרינו זה:

ג ויש לברר אם פרע חובו הלוח הלוקח שמסר לו המוכר את שטריו ולא כתב לו מה דינו. על זה כתב רבינו יעקב דלא מפקינן מיניה דלוקח וגם דהיה פאור מן המלוה וראייתו מהר"א דאמר' בפרק אענהו נשך המוכר פירות דקל לחברו עד שלא באו לעולם יכול לחזור בו משבאו לעולם אינו יכול לחזור בו רב נחמן אמר יכול לחזור בו אמר רב נחמן ומדינא דאי שמיט ואביל אינו יכול לחזור בו פי' אם לקטם ואכל לאו דוקא אלמא שאע"פ שאין הסבר טחזור אי תפס לא מפקינן מיניה והא נמי רבנן דהיא:

ד ויש לעיין מלוה שמסר שטר חיוב בלא כתיבה ומסירה או שלא כתב לו הקנאתו כהוגן ונמצא שיש ביניהם דברים ומעות שהרי אמר לו שהוא מוסר לו כל מסון החוב ולא קנאו וחזר בו המוכר אם מוסרין אותו למי שפרע אם לאו. ויש שמורה ואומר שכל דבר שהוא פטור אין מוסרים אותו למי שפרע שהרי אין לו לחזור לו את מעות המקח וכדלעיל דניחא ליה לצור ואין בו משום אונאה וכדלעיל. ואע"פ שאין ברור אצלנו כמו שכתבנו למעלה:

ה ורע והבן כי יש מן המור"י שהורו שצריך לכתוב המוכר שטר חיוב לחביו בבתיבה ומסירה בשטר המכירה ז"ל דון והנפק לנפשו. וא"ל מצי לאשתעויי דינא בהדי' בע"כ דלוח דאמר היה ראו בעל דברים ידי את. וחזו לה מה היא מילתא דגרס' בבתיבות קריבתיא דרב נחמן זבנה לכתובתה בטובת הנאה אגרשא ושכיבא ושקבא ברתא אתו לקוחות ותבעיה לברתא אלמא בהדי' ברתא הוא דהו' מצו למידן בהדי' בעלה דהוא אביו דברתא והוא לוח לא מצו למידן. ועוד דאברין הרחם אי פקע האיך מקריש ליה פקע' ובתיב ליה שטרא על שמיא אלמא אי משעבד ליה נפשי' משעבד ליה ואי לא משעבד ליה אבל אי כתב ליה לשון חקנא דוכה בו וכל שעבדו וכתב ליה ז"ל דון והנפק לנפשו בודאי משתעי דינא בהדי' בעל כרחי' דלא גרע מהרשא' וב"ש הא דכ"ל ממונא דלוקח הוא. כך דעת הראב"ד שכתב במשפטי ההרשא' ויש תימא דאפו מי גרע לישנא דקני לך הוא וכל שעבדו מלשון דון וכה נפשך:

ג נשאר לנו עדיין לברר שטר משבונה של קרקע לחברו אם קונה אותו במסירה בלא כתיבה או בבתיבה בלא מסירה. וזה בחב לו שיגבה בו וכל שעבדו שיש לו לאותה משבונה וכה בה אע"פ שלא מסר לו שטר משבונתו ודוקא מוחקת אבל אנה מוחקת הרי היא במלוה בלא משבונה וכמאן דלא מטי ממונה לידה דאמי ושטרא לגובי' קאי. ולדעת הרב יוסף חלוי אב מיגש ז"ל דקאמר כיון דלסלוקי בזוי קאי דינא במלוה. לא שנא החזיק בה בשאר מלוה חוי ולא כקניא אלא בבתיבה ומסירה:

ז ומסתברא דחוב על משכון מטלטלין כיון דמסר ליה ניהלי' קני ליה אע"ג דלא כתב לי' מידי ואע"ג דלא מסר ליה שטרא דאית ליה עליהו אי נמי אם הלוח עליהם בלא שטר מבי מסר המטלטלין של משבונה לחברו וזכרו לו מלוה שיש לו עליה ומשך המטלטלין קנה החוב מידי דהוה אשה שאם קדשה במשכון דאחרים שהיא מקודשת פני שבעל החוב יש לו קצת קנין בגיפו של משכון ואע"פ שאינו קנה גופו של משכון מ"מ קני ליה כנגד חובו וזה חבא אחריו זוכה במשיבתו ובחפציתו מבח הראשון:

ח ויש לברר ראובן שהוא שכיב מרע והיה חייב לו בשטר לוי ושמעון ונחנן בתורת מתנת ש"מ אם צריך לכתוב ולמסור ואת"ל אינו צריך כתיבה ומסירה צריך לומר לו קני לך הוא וכל שעבדו או לא. ע"ז גרס' פרק מי שמת אימיה דרב עמרם ה"ל מלוגא דשטרא כי קא שבכא אמרה ליהו' לעמרם ברי אתו אחוה לקמיה דרב נחמן ואמרו ליה והלא לא משך ושטרא אינו נקנה אלא בבתיבה ומסירה אמר להו דברי שכיב מרע כבדו בן ובמסורין דמו וכן הלכתא: מכל זה למדנו דבאמירה לבדד מוכח שטרותיו של חובותיו למי שירצה שאמירתו בכתיבה

ז"ל דא"כ הני אחי דהון סברי דכל הקנאת בריא צריך לה אפילו לא הקשו והא לא אמרה וכו'. אלא כדאמרן דאפילו את"ל דסבר כרבי מקשו: ומסתברא וכו'. כך היא סברת הרמב"ם ז"ל בפ"י דזכיה שכתב וכן אם אמר תנו שטר פלוני לפלוני זכה במה שיש בסטר וכאלו כתב ומוכר אף על פי שלא משך השטר כו'. אמנם הרשב"א ז"ל

ז"ל חולק ע"ז וסובר כסברא ראשונה כדמייחיה"ה ז"ל ומטעמא דדברי
ש"ס ככתובין וכמסורין אמרו אבל להוסיף על דבריו לא אמרו. דלי לא
אף אנו נחקן קלשון גבי ידור פלוני בבית זה וכו'. שהרי גלה דעתו שרונה
שידור זה בביתו ונחקן ונאמר דבית דכיה לדירה קאמר וכו'. וכבר הסתכל ה"ה

ז"ל לחלק בין זה לה"ה דדירה
פ"ט: וזכר ב"ה הביא בשם הר"ן
ז"ל שפירא לקיים דבריו רבינו דכל
ש"ס שמתחיל בדבר שיש לו להחלי
אע"פ שלא גמרו אנו גומרין דבריו
וכדאמרינן ב"מ שאלא כחצו גט
לאשתי כחצו גטו קאמ' כך דרכו של
ש"ס מתחיל בדבר ונשטט דרך קצ'ר
וכו' עד אב"ט ש"ס שאלא ידור פלוני
בבית זה אף זה תלמוד לדבריו לא
לכל ולא למק'ת. ואין לני לחדש
למון אחר לגמרי כלי שחקקיו כונתו
כו"ע"כ: וקשה לי להרשב"א
בחסדות ס' תחקי"ס גבי ש"ס
שאמר כל נכסי לפלו' כתב דכיון
שאמר כל נכסי כאלו פי' לו סוף וכל
שעבוד' לאפי' שאין נכסי הלוה
קנויין למלוה ואין בכלל נכסיו.
בכל כי האי זילין. תר' אמר'ת
דכיון דאמר כל נכסי והוא טרוד
על תליו אומדין א' תו כאלו אמר
ופי' הן וכל שעבוד' ודומ'. לזה
מה שאמרו גבי גט ש"ס שאמר כתבו
גט לאשתי כאלו אמר כתב ותנו
וכו' ג"כ. נראה דה"ה דדברי
הר"ן ז"ל. ומכאן עולה דגט
עם ש"ס וי' כלשון: ואי באומר
כל נכסי אמר' דהו' כאלו פי' הן
וכל שעבודן מפני שאל' טרוד על
תליו. א"כ גבי האומר שטר חובי
לפלוני נמי. אמאי לא אמר'
ומפרשין לאיסו וכל שעבודו קאמר
דמשו' לטרוד בתליו לא האריך
יותר: ואי משום מאי דקאמר לעיל
באותה חסובה דשטר שני ענינים
מוחלקי' יש בו האחד לצור' הב'
השעבוד וכיון דמסיר' ב"ה לא
קנה שעבודו עד שיכתוב הוא וכל
שעבודו. ש"ס נמי ל"ס דלי משום
אמדנא אף בבירא נאמר כן וכו'.
א"כ בכל נכסי נמי לאמר' דשטר
בכלל לאיקרו נכסי נא' לא ליהוי
עדיף שטר שנכלל'ת הסתם בנפשי
מהיכא דאמר בפ' שטר. וכן
סווא כולל שני הענינים לצור'
ושעב' ל'יסגי להקנאה א' שה'א
גוף השטר ואשתי הקנא' השעבוד
דהויא מלת' אחריתי לא נזכרה:
ונראה דכיו' הרשב"א ז"ל היא
דכשאמר כל נכסי כונתו
לכלול כל הנכסים שיש לו מאיזה
אופן שיהיו ונכסו בזה גס השטר'
ושעבודן שהשעבוד גס הוא בשם
נכסו וקרא אלא שה"ל בפי'

למון קני לך איהו וכל שעבודיה. וליה יועיל היותו טרוד בתליו להחשיב
כאלו פי' כן בהדיא. כיון דסוף סוף כבר נכלל השעבוד בשם נכסים. אבל
במקנה שטר סתם ש"ס שטר אינו כולל'ת השעבוד שהוא ענין מופלג וחלוק
לעצמו ואין במשמעותו אלא גוף השטר. הלכך לא מוסיפין בלישניה הקנא'
השעבוד שלא נזכר בדבריו. כי הו'י דלא אמר' להקנה הבית לדירה.
והר"ן סובר דכולה חדא מלתא היא ובתחלתה סגי דומיא דגט:
ואבהב'רא וכו'. הראיה שמביא' מהר"י דשטר אקרי נכסי וכו'. כבר
מייחאן שהרשב"א ז"ל מחלק בין אומר סתם כל נכסי לפלוני.
למקנה שטר בפריטות. ולפי זה מה שכתב הרב ז"ל ב"ה שלי' סימן ס"ו
שלש' הראש' ז"ל שהביא הטור ז"ל סוף סימן רמ"ה נראה שהיא כדעת
הרמב"ם ז"ל. א"ת - לדחות דהיא דהראש' ז"ל איירי באומר כל נכסיו.
ואין משם רא' שיחלוק על הרשב"א ז"ל בחלוקו: וכח עזר הרב ז"ל בשם
הרשב"א ז"ל שיש מי שהעמיד'ת לאמר' דשטרות בכלל נכסים במתנת

ככתובה ומסירה דבר' דמיא. ועל זה שנשתפקנו אם צריך להוציא בפיו
קני לך הוא וכל שעבודו בהא איכא מאן דאמר דאימיה דעמרם קני לך
הוא וכל שעבודו אמרה אלא שקצר הלשון הגמרא. וראיה' מדאקשו
לרב נחמן והא לא משך והו' רוצים לומר דכל הקנא' בריא צריך להאילו
אמר קני הוא וכל שעבודו למה לא הקשו לו. והא לא אמר קני לך והוא
וכל שעבודו. ושאל היה מודה להם בסברתם רב נחמן דלא קני אלא
ודאי משמע דקני הוא וכל שעבודו קאמר ליה. ולהכי פריבו ליה במשך
ודוקא פי אמר הוא דקני ואי לא לא קני. ובסבר' דאימיה דרב עמרם
לא אמר קני לך. והיינו סברת בני צרפת דלא צריך וראיה' מההיא
דגרם' בפרק מי שמת שפרא אקרי נכסי דאי אמר נכסי לפלוני שטרות
חיובתיו בכלל הקנאתו משום דאיתיה שביב'רע. אין צ"ל קני לך הוא
וכל שעבודו ושאר נכסי לפלוני לבד קנאם. וב"ת דילמא לקנות גופן
קאמר ולא הרא' שבהן הא ליתא דאי משום הא לא איצטריך למתני הא
פש' דנייר בשאר'מלטין הוא ובכל נכסיו איתיה וכיון דדבריו בבחובין
ובמסורין דמו פשיטא דקני זה:

ט והיכא שיהודה רצה לתת ללוי מאת מנה שיש לו בשטר חוב על
ראובן והיו עדים מאותה צוהה ראובן חלוה באותו שטר ואחר
עמו מחו' מי אמר' כי חלוה קרוב הוא בעיני' ונוגע בדבר קרי' ליה שהרי
הוא מעיד שנפטר פועל חובו ואע"פ שבכנים עצמו ביד השני מ"מ אינו
פועל עצמו מהכל. ואכתי הוא נוגע בעדות דמיכר אמר השני נוח לי
והו' קשה הימיו. ובדאיתא בפרק ח"ה גבי מכר לו פרה דקרי' ל' נוגע
בעדות משום האי טעמא. ובהא איכא מאן דאמר דלא מקרי נוגע בעדות
כיון דלא רווח אלא דשקיל מהאי ויהיב להאי. וההיא דחוקת הכתים לאו
פי' האי גונא דמ"מ לדידיה מסחור. כי הו'י דלא להדר ליה וניהא ליה
למידן ביה בחאי ולא בהאי ודוק ותשכח. וההיא דריש חוקת הכתים
מוכח דקני כגון דאחרו בתרי ואמר' אנא ונרנא מיניה ונרנא ביה ואוקימנא
לר' בדנקטו אג' ביהיה בדייהו. ואמר' למאן נהבי' אלמא כי הם חייבין
לתת השבירות והם מעידין כי זה זכה בו ולא האחר ולא פסלין ליה משום
נוגע בדבר דהשני נוח לי ואני אומר. כי חלוה נוגע בעדותו נקרא כיון
שפועל עצמו מן בעל חובו וטעמא דהשני נוח לי איתא. וההיא מוכחא
דנקטו אג' ביהא. ואמר' למאן נהביה התם הוא מפני שאין עליהם חוב
בשטר ואינו עליהם אלא מלוה על פת ואלו היו רוצים להפטר מן המעצ'ר
על חקרקע היו יכולים לפטר עצמן. במעצ'ת פריעו ולפיכך נאמני. אבל
כאן שהרי יש ביניהן שטר חוב ואינו יכול' לפטר עצמו מן הראשון בטענת
פריעתי רוצה' קיא להעיד ולזכותו לאחר בדי שיבא משעבודו ויכנס תחת
זה השני שהוא נוח לו ממנו. וכן קבלתי זה מפי הה"ר נתן ב"ה מאיר ז"ל
ואין במש' בעדותן שאין כאן אלא עד אחר כשר וכבר נפסל בשנצטרף עמו
בעדותם:

חלק ה

א והיכא שהלוה ראובן לשמעון בשטר וחתום בו יהודה ואחר עמו
באותו שטר ועבשו רצה למוכרו או לתתו לא' מעדי השטר
אם זוכה באותו חוב בבח' אותו שטר אם חלוה אינו מודה חובו. ועל זה
גרסינן עדים החתומים על שדה מקח ועל גט אשה לא חששו חתומיה
לרבר' והא איתא בפרק הוורק והכי קאמיתיה לה. הרי"ף ז"ל בהלכותיו
במסכת יבמות פרק ביצר. ופסק שאם רצה אחד מן העדים לקנות איתת
שרה או לישא אותה אשה הרשות בידו ולא חיישין להשרא. ובמנו
שהביא אותו ירושלמי דקתני שאין שנים מצויים להתום בפני אחד ובין
מותרות לבניהם ולאחיהם שאין אדם מצוי להשא' לא מפני כנו ולא מפני
אחיו. וכתב הרב בהלכותיו ולא ב"ה דוקא דאפי' הני נמי לא חשדו
ודוקא חתמו שנעשה כמי שנחקר עדותן אבל שיבא ויעיד לא
ומשנה דוקא שמכרה לאחד מהם אבל אם מכרה
לשניהם איכא למיחש:

והיכא

שכיב מרע משום 77 דבריו ככתובים וסמבורים דמו ויש מי שהעמידה אפילו
בבריא ונכסי שאני שהשעבוד בכל נכסיו הוא. וכתב שאין זה מחוור בעיניו
עד כאן: וקשה היכי אסיק אלעמיהו לאוקומה דבריא להא דבריא ליכא
מאן לפליג דולמי בעי כתיבה ומסירה. ואי מסר להדיא השטרות ליד זה
מימרא בעי דשטר' בכלל נכבי.
ושאל במקנה כל נכסיו סתם בלא
ושטר הקנא' ונכנס השעבוד בכלל
נכסיו והו' כאלו כתב בפ' קני לך
איהו וכל שעבודו. והאגב עולה
במקום מסירה:

ט והיכא שיהודה רצה וכו' בריש
חוקת דף כ"ט אמר
רב הונא ג' פנים שאמרו הוא שאלין
רלופו. תנן חוקת הבתי' והא בחיס
דביממא ידעא בלילה לא ידע' אמ'
רבה כגון דאחרו בי תרי ואמר' אן
אגרינן מיניה ודרינן ביה תלתא שני
ביממא ובליילא. א"ל רב ימר לרב
אשי הני נוגעין בעדותן הס דלי לא
אמרו הכי אמרינן להו זילו הבו
אג' ביהא להאי. א"ל דייני דשפילי
הכי דייני מי לא עסקין כגון דנקיפי
אג' ביהא ואמר' למאן ליתביה:

והשתא קשה מאי ראיה מייחז'
מהכא דלא אמר' בהכי
דהו' נוגע מטעמ' דשני נוח לי וכו'.
דהא הכא לא שייך זה כלל דכיון
דאיכסו מייחז' אג' ביהא בידיהו
ליתגלמי סווא נאריה דביחא.
מאי איכספ' להו שיהא זה או זה
לאפי' יהיה ס'א' גוס והאמר קשה
אין זה מועיל או מזה' להם כלום
שהסכירן' הם נותנים אותו עתה.
מסא"כ בענין הלוח' שהוא נשאר
בר' וצו' ומתיד לפרוע לא. ואיכא
למימר דמיחא ליה להפטר מזה
סווא קשה ולהיות חייב לאחר סווא'
נוח לו ולא ידחקנו:

ועל רבינו יש לחשוב שדחה זו
הסיבה דאמרו שהם נאמני'
משום דהו' דפרענו וכו'. דאם כן
מערבא מאי פריך רב ימר לרב
אשי הני נוגעין וכו'. ורב אשי למאי
אלטריך לומר כגון דנקיפי כו' הא
כיון דמלו למימר פרענו. או לא
הו' נוגעים והם ג'אננים. וכבר
דחו ה"ה' זה המנו שכתבו הני
ג'טין בעדותן. ואת' ואת' הו'
נוגעין בעדות' הא איכא מגו דתמ'ל
פרענו אג'א. וי"ל דהאי לאומנו
הוא סירא'יס לומר פרענו לך. כי
צמא יזכה האחר ויחבת מהם פעם
שניה עד כאן. הרי לאין כאן מגו
דפרעתי למערער. ומכל מקום
הטור ז"ל סימן ס"ו הסכים לדעת
רבינו:

חלק ח

א והיכא שהלוה ראובן כו' הא דמסיק רבינו ודוקא חתמו שנעשה כמי
שנחקרה וכו'. אם הדברים כפשוטן שאמר'ת לקחה מזה
אינו יכול לבא ולהעיד עליו. לא ידעתי מאי אשמועינן וכי מערר
בעי שהרי ודאי נוגע גמור הוא כו' להעמידה ביד עצמו הוא רוצה
ואין לו מקום להחזיק בקנינו אלא אם כן יש עדים למוכר שמן
המערער לקחה. דאף על גב דבעלמא המחזיק בקרקע
שלשה שנים נאמן לומר מפלוני זבינתה דזבנה מינך קמאי דידי.
היינו מטעם מגו דכיון שאכלה שני חוקה הו' מלי
למימר מינך זבינתה. אבל הכא דליכא שום מגו.
פשיטא

פשיטא ללא מהימן השתא לומר ולהעיד שמי שמכרה לו היתה לקוחה בידו מן המערער : וראיתי לטור ז"ל סימן ס"ו הביא עקר הדין שאינו נוגע וגם סוף דברי רבינו ז"ל דאם מכרה לטובתו איכא למיחש . אבל פרט זה דקוקת חתמו אבל שיבא ויעיד לא וכו' . השמיטו נראה שלא הוצרך לזה לרוב פשיטותו :

חלק ששי

חלק ששי

א והיבא

שמכר ש"ח לחברו בכתב ומסירה וכל דבר הצריך להקנותו יכול המוכר לחזור ולמחול ללוה וע"ז גרסי' פרק הנותן אמר שמואל המוכר ש"ח וחזר ומחלו מחול ואפי' יורש מחול והלכת' כותיה ומורה שמואל במכנס' שטר חוב לבעלה שאינה יכול' למחול בלא רשות בעלה ואם מחלה אינו מחול מפני שידו בידה וה"ל בעל כפי שחזיו' בשטר . וגרסי' נמי בפרק מי שמת ומורה שמואל שאם נתנו במתנת ש"ח ש"אנו יכול למחול פירו' חורש אבל ש"מ עצמו בודאי יכול למחול . ופ' הר"ף בהלכותיו דהיינו טעמא שבריה הוא ויורשו מחול . ובשביב ברע הוא מחול ואין יורשו מחול . משום דחול למקצת רבנותא דאמרי דטעמא דמוכר ש"ח לחברו יכול למחלו בין הוא בין יורשו משום דיכול למימר עינית בחיובנאי ולא פש ליה גביה ולא מירי א"נ אסתפקא לי מלתא אי פריע אי לא פריע ומספיק' לא מנכ' שטרא הלכך ש"מ דלא מצי למימר הכי משום דסתמיה דשביב ברע מידק דיי' והדר יחייב ולפיכך אינו יכול למחול . ואנן מסתבר' לן דהאי טעמ' טעמא פ' בא הוא דאי איתיה להאי טעמא אפי' המכנסת ש"ח לבעלה הות' יכולת' למחול ומרלא יכלת' למחול שמעין דלית' להאי טעמא . ועוד ש"מ גופיה אמאי אינו יכול למחול הא ק"ל בשביב ברע כל שאלו עמד חוזר במתנתו ואף על גב דמסתמ' מידק דייק' והדר יח' אלא דהאי טעמא טעמא פריבא הוא וליתא דשביב ברע גופ' יכול למחול . ולא שביב ברע לחודיה קיימי אלא אירש קיימינן ומאי טעמא דאין יורש מחול . משום דמתנ' ש"מ עשויה במתנה דאורי' תא דהא מטיא לדיה דמקבל בה מרינן דברי ש"מ בכתובין ובמסורין דמו ומ"ה לא יכול יורש למחול . דלית ליה מאי דמחול ובחדי' אמרין בפרק מי שמת דטעמא דהא דמלתא בדפתבי דאמרי' התם אמר רבא אמר רב נחמן מתנת שביב ברע מדרבנן . בעלמא היא גזירה שמא חטרף דעתו עליו ואקשי' ומי אמר רב נחמן הכי . והא אמר רב נחמן איצ"ג דאמר שמואל המוכר וכו' מורה שמואל שאם נתנו במתנת שביב ברע שאינו יכול למחול . אמר' דאורייתא פשוט הכי אינו יכול למחול אלא אי אמרת דרבנן אמאי אינו יכול למחול . ופריך אינה בשל תורה ועשויה בשל תורה דמטיא לדיה דמקבל דשמי' מינה דמ"ה דעשויה בשל תורה הוא שאינו יכול למחול ואירש קיימי' . ולא אשביב ברע גופיה בדקא פשיטנא . ועוד אם איתא איכא ליה למימר המוכר ש"ח לחברו וחזר ואמר לא פש גביה ולא פירי מהימן ולא הוה אמר וחזר ומחלו כדאמר חזר ומחלו שמי' דאפ' אמר' אית ליה גביה דהוה גברא ה"א חוב והרי הוא מחול לו איצ"ג מחול . וטעמא דמכנסת ש"ח לבעלה דאינה יכולה למחול הא קא פריש טעמא בהדי' מפני שידו בידה וכי חייב דאיהו לא מצי מחול משום דממון דלית' הוא הם הכי נמי איהו לא מצ' מחול משום דממון דילת' כדירי' דמי דאין קנין לאשה בלא בעלה ע"כ :

ב ואיבא מ"ד רבין דכתב הרב ז"ל דטעמא דמכנסת שאינה יכולה למחול משום דאין קנין לאשה בלא בעלה הלכך דייקי' מינה דאפי' לא הבנים' לו ש"ח בשעה שנשא' אלא שלוו אחר' במנה אחר' ושוואין ועודה :

א והיבא שמכר ש"ח לחברו וכו' בטעם רבנותא ז"ל דאמרי' דמצי מחיל משום דיוכל לומר עייני' בחשבוני' כו' . ק"ל מהא דקאמר עלה דאמרי' מאן דלחין דינא דגרמי' מיגבי כי מיני' דמחיל שטרא מעליא ומאן דלא לחין דינא דגרמי' מביי ביה דמי נירא בע' מא' . ואם איתא דכי מהני מחיל' היינו תוס' ללא פס ליה מירי גביה או תוס' ספק פרעון . א"כ אפי' למאן דלא לחין דינא דגרמי' קייב לסתור' לו הדמי' סתק' על שטר זה דהוי מקח טעית דהוא לקחו בחזקת חוב אמת' וגמור' ועלשו נמלא שבעת המכירה לא היה חוב מוחלט ואין הספק כלום . ועוד ש"מ גופיה וכו' . מכאן אנו נבין בהכרח דברי הר"ף בענין זה כי מליטין הר"ף ז"ל מוכח בהדיא דלית' כותיה קמאי ז"ל דמתנ' ש"מ בין הוא בין יורש לא מהני מחיל' מטעמא דמתמא ש"מ מילק דייק' והוא ע"ה הקשה עליה' דש"מ בעלמא מצי הדר ביה אע"ג דדיי' וע"כ פירש דהא דאמרי' דחזר במתנ' ש"מ שאינו יכול למחול היינו דקא הורס אבל איהו גופ' מחיל' : וארו הר"ן כה"ז ז"ל וליין למקצת רבנות' זהו דעת ר"ח וכו' . והקשה עליו הר"ף דא"כ המכנסת וכו' על ועוד נתנו במתנ' ש"מ נמי איתא' אינו יכול למחול אי מביס דש"מ מילק דייק' והדר יחייב' א"כ אפי' ש"מ גופ' לא מהני מחיל' ע"כ . מלכדים אלו מחזק דלר"ח נמי דייק' י"י' לא מהני מחיל' ומהא שקשה עליו הוא דלפי טעמו דמידק דייק' אפי' הוא עצמו לא מצי מחיל' וזה אינו דלדעת ר"ח אה"כ לאינו מוחל לא הוא ולא יורשו . ושתא יס איהו חסרון כלסון שמכין בו לקושי' הר"ף ז"ל דעלמ' דהלך ביה : ובתב עוד הר"ן דר"ת ז"ל חולק אהר"ף ואומר דמכיר' שטרות דאוריית' והביא רא' מלחמן בפרק הזהב אלו דברי' שאין להם אונאה העבדים והעשר' והקרקע' ואמר מה"מ דת"ר כי תמפרו ממכר' למעמיתך או קנה מיד עמיתך דבר הנקנה מיד ליד יאלו קרקעות שאין מעלסין ויאלו עבדים שהקשו לקרקעות ממכר' מי שגופו מכור וגופו קנוי ואלו שטרות שאין גופו קנוי אלא לרא' שבהן . אלמ' דמכיר' שטרות דאוריית' וכו' . ומסיק דר"ף ז"ל אפסר' לדחותה דעק' קרא למעוטי עבדי' וקרקעות אקא ואפ' ה' נפקי' שטרות מאונא' לפי שאין בכלל הכתוב אלא דבר המעלסל וגופו קנוי ומכור אבל מירי אחריני לא והלכך שטרות למכיר' דרבנן כיון דאין גופן קנוי ומכור אין להם אונא' עכ"ל : והקשה לי בזה דהא מיתתי בהדיא דשטרות אימעיטו מאונאה מיתורא דממכר' ולא לאן מפיקין להו ממ' לא מתק' משמעויה דאי הכי ממכר' למא לי :

ובהיותי תמיה על זה חפשי' ומאלי' לרב ז"ל דפ"מ פ' דמכירה וז"ל והיותי נכון מ"ה הר"ן בהכרח דעק' קרא וכו' עד הרי שקרקע' והקלס הוליה מיתור' ושטרות לא הוליה אלא משמעויה הפסוק . חלע סכ' הוא דבגמר' מרבינן שכירות לאונאה מלכתיה ממכר' סתם ולא כתב ממכר' לעולם . וכתבו ס' התוספות דקוקא גבי אונאה הוי שכירות כמכר' משום יתורא דממכר' . א"ל לשאר דברים לא הוי כמכר' . ואם כן כי משמעויה שטרות לאו מיתורא דממכר' ממעטי' להו דהא איצטרך לרבות שכירות אלא ודאי משמעויה דקרא ממעטי' להו ולא מיתורא עכ"ל :

אברה' דהיינו עצמו קשה אלא לומר דממכר' יתרא איתא לרבות שכירות דממכר' דהיינו קדק כ"ו כך הוא בעי רבי זירא שכירות יס לו אונא' א"ו אין לו אונאה ממכר' אמר רחמנא אבל לא שכירות או דילמא ל"ס . א"ל

אביי מי כתיב ממכר' לעולם ממכר' כתיב . והאי נמי ביומיה מכירה הוא . והוא מבוחר הקושי דאי שקיל וטרי ביהורא דממכר' . נמלא לבי אמר ר' זירא ממכר' אמר רחמנא ולא שכירות היינו דיתורא איתא למעוטי שכירות מאונאה . ואם כן בהפרכת הסברה מבחון בלא קרא ה"א דלא שנה שכירות ממכירה דאי לאו הכי לא איצטרי' קרא למעוטי' . והכי קאמר או דילמא לא שנה ה"א לא אפשר דאי יתורא דממכר' למאי איתא דליתא לפרוסי' . או דילמא הסברה מבחון היא דקוקא מכירה ולא שכירות ואיתא יתורא לומר דלא שנה דודאי פסטה לליטנא או דילמא לא שנה לא משמע דאיכא קרא דאיתא לאשמועינן דך מלתא דלא שנה . אלא דממילא אית לן למימר דלא שנה הא מהא . דאי לאו הכי . ה"א נמי ה"ל' . או דילמא ממכר' אמר רחמנא למימרא דלא שנה . ואביי נמי דאמר דהאי ביומיה ממכר' הוא אי מיתורא דממכר' יליק' לה . אם כן הסברה מבחון הוא . דממכר' אינו נכנס בכלל מכירה ולא מלקאמר מי כתיב ממכר' לעולם משמע דלהוליה שכירות מכלל מכירה צריך הפסוק לפרש במלת לעולם הא בלאו לעולם מכתמא גס שכירות משמע אלא ודאי נרא' דלאו במלת ממכר' המעשרת בחר' איירי . אלא בענין וס' דהכיר' עצמה ומשום דאפקה קרא כלסון ממכר' קרו ליה הכי ולא שקלו וטרו אלא במשמעותי' דקרא בענין השלש עצמו א"ס נכלל בו גס השכירות או לא וזה ה"ה ספקו של רבי זירא . ופשיט' ליי אביי דודאי יס במשמעותו גס כן שכירות דהוי מעשר' ליומיה כל' אלא פירש במלת לעולם . וא"כ ממילא בהפרכת צריך שנה' דיתורא דממכר' למעוטי קרקעות איתא . אבל הדבר יבא מפי התוס' ע"ה . ואין להשיב : ובפ"ו דמכירה כתב הרמב"ם ז"ל קנין השטרות בדרך האלת מל"ס . אבל מן התורה אין הראי' נקנות אלא גוף הדבר בלבד קנוי לפיכך המוכר שטר מוב לחברו עדין יכול למחול ואפי' יורשו מוחלו . וכתב עליו הראב"ד לא מן הסם הוא זה אלא מפני שהיה אומר ללוקח אנו לא שבעדתי לך את עצמי וכו' ע"כ : נראה שהוא חולק על הרמב"ם במה שחלה הטעם שהמכירה מל"ס . ופי' שאין הטעם אלא מפני שאין גוף הלוה משועבד ללוקח . והיינו טעם ר"ח ז"ל עם חבקה מקומות כתבו התוס' בשמו איכא וכו' ובעי' דוכי' כתב הרמב"ם ומפני מה המוכר או הנותן ש"ח לחברו וחזר ומחלו היור' מחול . וש"מ שנהו ש"ח אין היורש יכול למחול מפני שקנין הראיה בשטר מלכדיהם . לפיכך היורש עדין שטר זה שלו הוא מן התורה ומחלו . ומתנ' ש"מ אף על פי שהיה מדכריהם עשו איתא כשל תורה וכו' : ובתב הראב"ד דוסבר פ"ה הריב הטעם בפרק הכותב שדברי' ש"מ ככתובי' וכמסורין דמו . טעמיהם עשויהו כשל תורה כמו שקבל המתנה והטעם שכתב כאן הוא יותר טוב ומספיק ממ"ה הרב עכ"ל . ונראה שהוא מסכים עם הרמב"ם שכתב' שטר' הוא מדרבנן וכיון דמו התורה עדין השטר הוא שלו ושל היורש יכול למחול . וזה לחו בפ"ו דמכיר' . ולעולם במכירת שטרות טעמו הוא משום דלא שער' עצמן ללוקח דכתב' ס' . אלא משום דקשה א"כ למה לא נאמר גס במתנת ש"מ שיוכל היורש למחול . כיון שלא נשתעבד הלוה למקבל מ"ה מסכים בזה לטעם הרמב"ם דהוי כאלו הניע הנתון ליד המקבל וי"ע מה הפרש עצמי מלא בין טעם זה לדברי הר"ף ז"ל בהכרח דנראה הכל אחד :

ב ואיבא מ"ד וכו' . אין דקדק כיון דמסיק רבינו דאפי' השכירה לו מלוה ע"פ קנאה הבעל ואינה יכולה למחול . א"כ אמאי נקט רבא דס' ר' אבין דמורה שמואל במכנסת ש"ח לבעלה וחזרה ומחלו שאינו מחול ליסמועינן רבוקא דאפי' הכיניס' לו חוב ע"פ דאינו מחול . דהא לאו מלתא היא דכיון דעקר דינא דמחיל' על מחילת' ש"ח נאמר נקט מלתא דמורה שמואל בש"ח שאין לו מחילה כשהאשה הכניסהו לבעלה וכו' דאי

ובדאי לא יירי אפי' הכניסו בלא מסירה וכו' וכו' וממילא דה"ה במלוא ע"פ דככלהו איבא חד טעמא :

ג ודע והבין וכו' י"ס בהפרי הדפוס חסרון ודלוג וכר והגהותיו ולענין המחלקה הטורסי' ס"ו מביא בשם אביו הרא"ש סכרית ראשון :

ואינו מחלי' בין משכונ' קרק' למשכונ' מטלטלין גם הרשב"א ז"ל גמ' לזה בלשון אפשר כדמיינתי הרב ז"ל בב"י :

ד ובתב הרב ב"ה וכו' מ"ש דאם איתא ליעבד :

חקתא דהכי נחמין למאי דאמר רב הונ' בריה לרב יהושע בגמ' ואי פקח הוא מקרקס ליה בזוזי וכת' ליה שטרא בשמיה' ואם היה מועיל :

הנאה ללא מלי מחי' למה לו להולי' מעות ולהת' ללו' כדי שיכתו' השט' על שמו :

יורה פס המלוה שלא יוכל למחול אלא ולאי לא מהני חנאה :

הנאה : ונראה דמהאי טעמ' גופיה הוא מה שהביא הרב בשם תשובות בחזה החנפ' המוכר ש"ח בכתב' :

ומסירה וכלק' עצמו מכת החו' ההוא לגמרי וריקן כל כח השטר ההוא לקונה אפי' אם מחלו מחול ע"כ :

והיינו משום דאי מהני דהכי ליתקנו המכירה בלשון זה כדי שלא יוכל למחול :

ויש להבי' ראיה על כל זה דלשלא גזל המלוה למחול אין טוס תנאי מועיל מהאי דשני' אוחזין ג"מ מלא סוכר וכו' ללא תיסי' דילמ' זכנא כתובת וכו' משום הא דשמואל :

דאם חזר ומחלו מחי' ואם בכתבי או סלוק גמור לא מלי מחול אכת' ניחא דילמא מכרה בכתבי זה או נסתלקה סלוק גמור ואתי למטרף לקוחות שלא כדן : אלא ודאי ליכא טוס חקתא אלא ההיא דמקרקס :

ה ובכתבא ש"ס מוכר וכו' י"ס לחמיה על הסוכרי' ללוקח ראשון שמכר ללוקח שני יכול הלוקח ראשון למחול מטעמא דאין כח לזה יוסף מזה :

דאדרבא מטעם זה סמיהס טוס מוכר דאין הראשון יכול למחול סוכרי' מן הראיה שהביאו מפ' מי שמת נראה בבב"י דהא דמלוה מלי מחיל היינו משו' דשעבודו של לוקח גרע טפי משעבודו של מוכר הא אי הוה טוה לשעבודו של מוכר לא היה כח במוכר למחול דמאי אולמיה :

ולקח הרמב"ן ז"ל ב"מ ס"ה מה מוכר ראשון לשני וכו' :

ו ויש לברר בין שפסקנו כו' סוגיא דהגוזל דף ק"ט כד' הוא :

אמתי' תיין דגזל את אביו וכפכע לו ומת משלם קרן וחומש וכו' אמר רב יוסף אפי' לארנקי של דקדקא אמר רב פפא ור' שיאמר זה גזל אבי' :

אמתי' נמחלי' לנפשיה מי לא תנן מחל לו על הקרן ולא מחל לו על החומ' אלמ' בר מחיל' הו' א"ר יוחנן לא קסי' הא ר' יוסי הגלילי הא ר' עקיבא דתניא וכו' עד אמר רב שח הא וכו' ר' יוסי הגלילי כי קאמר רבי ויהי הגלילי דמלי מחיל לא מלי מחיל :

אבל לנפשיה לא מלי מחיל אלא אמתי' זכה הלא בזה שבידו משום דזקפן עליו במלוה :

אמר הא וכו' ר' ע"ר כי אר"ע דלא מלי מחיל לנפשי' אלא לאחר' מלי מחיל : ולפי האעה זו של שמוע' י"ס להפ' מהסבר' דמיינתי רבינו דא"כ דמליק מהכא משום דק"ל בר' יוסי דנמוקו עמו כו' :

דמאן אחי הא פסק' אפי' תהיה הגירס' ר' יוסי סת' ולא הגלילי הא ודאי כרע שח לא מלי מחיל דבהדיא קאמר דאפי' לרבי יוסי לא מלי מחיל לנפשיה אלא בשקפן עליו :

במלות גבי גר' ואי כרבתא הא כר' עקיבא והיאך נפסוק חנן כרבי יוסי דבריי' דפסח ר' כלהו מחי' כר' ע' ומזהר רבא לאוקומיהו כר' ע' ולא ניתא ליה כרע שח חף ע"ג לליכא עליה טוס פרכא כדאית' בדר' יוחנן :

משמע דנזקק לכך טוס דפוסק כר' ע' וצ"ל לאוקמי מחי' כוונתיה' :

ואי כדר' יוחנן דמוקי חלף מחי' כרבי יוסי וחלף כר' ע' הא"מ מ"מ כיון דלמחני' דהגוזל את אביו דאיתא כר' ע' אמר רב יוסף אפי' לארנקי של דקדקא אמר רב פפא ר' שיאמר זה גזל אבי' :

פשיטא דחוריייהו סכרי דכך היה הלכה : וסוף דאפשר לנו לפסוק בהפך מה שפסקו אמוראי דתרי' וליכא מאן דפליג עליהו :

והנה מלמדינו וכו' : הך דכתובות היא בשלמי האשה שגפלו ולא הבינוהו ק"ו זה שפסק הרמב"ן ז"ל :

דקאמר שהרי אמרו אפילו יורש מוחל במוכר ואיך ז"ל במוכר' דרבי נתן וכו' :

דמשמע דמשועבד דרבי נתן גרע טפי ממשועבד דלוקח והרי עדן לחלוחיה דיו קיים עמאי דאמ' עד השתא הרמב"ן ז"ל גופיה דללוקח לא אשתעבד לי' מלאורייתא אלא מדרכן' :

ואלו מדרכי נתן הו"א שעבוד גמור מלאורייתא פשיטא דעדיף מדלוק' וג"כ סכיב מרע אמרו דיורש לא מלי מחיל משום דעשאוהו כשל חור' כל סכן בדרבי נתן שהיא של תורה ממש :

איבא לממר בשלא היה פקח וכו' : ממה שסיים בזה דלשמואל מוחל ומשלם מדינא דגרמי' ונמסך אחר מה שאמר מעקרא שלא ראה למחול כדי שלא יחייבוהו בית דין לשלם מדינא דגרמי' וכו' :

נראה דסבר בפשיטות דאי ככה"ג דמוחל לעצמו מהני מחילה דיינין ביה דינא דגרמי' :

והטור ז"ל כתב וז"ל ראובן הלוח לבנו בשטר ומכרו לשמעון ומח ראובן לא יאמר הבן הואיל ואני יורש התוקף למחול לעלמי ואין לי לשלם כלומר מדינא דגרמי' טאני לא כוונתי להזיק ללוקח אלא לפטור עצמי' :

אלא פורע כל החוב ללוקח עד כאן משמע דלא שייך בזה אלא פרעון החוב בקורת לוח' שאין המחילה כלום :

אבל אם היה ממש במחילה אין כאן תשלומין מדינא דגרמי' מפני כוונתו שהיא לפטור שגגו ולא להזיק ללוקח :

א א וצריך להקיים בדר' זה דנפקא מינ' מובא דדינא דגרמי' ורבינו הביא לקמן בשם הראב"ד כדברי הטור :

ושמא מובא דלמוד וכו' : אין הרא"ש ז"ל מסיים עם פסק זה של הרמב"ם דהסכות' בההיא דקריביתא לרב נחמן וכו' דמה מה שפרס' ז"ל דהבבא דהא לגבות כתובת אמה מאביה וכתב הפי' הנכון הוא שמת גס האב ואין להם יורש אלא זו הבת בלבד ואשמעי' בגמרא דאף בכה"ג שהמחילה היא לעצמה שהיא יכולה למחול לאביה והיא זוכה במקום אביה וכיוצא בו מלינו בפרק הגוזל קנא הגוזל את אביו ומת ס"ז משלם קרן וחומש לבנו או לאחיו ופר' בגמ' ואמאי ונמחליה לנפשיה ע"כ :

וראיתי לרב בב"י ס' ס"ז כתב על דברים אלו וז"ל ובעל התרומות ז"ל דמפרש כה"ג ואינו לומד מכאן דין זה אלא מההיא דהגוזל קנא דהא דפר' דמחיל מצי' מצי' מצי' וקיי' לן ברבי :

ג ודע והבין כי זה שאנו אומרים שיכול למחול מוכר ש"ח לחברו איבא מ"ד דוקא מוכר ש"ח אבל שטר משכונת קרקע וכתב ומכר וירד לוקח למשכונה והחזיק בה הואיל והמשכונה מוחזקת בידא דמריה אינה יכולה למחול דשטר לאו דגובינא קאי אלא לזכרון דבר' ולראיה בעלמ' :

וגיף המשכונ' מבר ודרי החזק וכמאן דמ"מ ממונא לידידה דמי ולא מצי בחיל ליה וכן כתב הראב"ד בתשובותיו בשם ה"ר יצחק בן מרן כו' גם כתב שגב' מן היתומים בלא שכונה אף כתב בשם הרב' מיגש ז"ל דבין דמצי לסוקי כוונ' בשאר מלוה דמי ולא גבי מיהמי בלא שכונה ונשאל הראב"ד ז"ל המוכר ש"ח לחברו ויש משכונ' ביד המלוה ומכרו ביד הרוקח אם יכול המוכר שהוא המלוה למחול דלוקח אם לאו :

והשיב שאינו יכול למחול מאחר שהמשכונ' מוחזק ביד הרוקח' והביא ראיה ממה שכתב הר"ף בכתובות משום דמתנת ש"מ עשאוהו כמתנה דאורייתא דכמאן דמטיא ליד מקבל דמי ש"מ אם יש משכונ' ביד המלוה ומכרו ללוקח שאינו יכול למחול לר"ה ע"כ :

וכן הפוכ' ש"ח לחברו במעמד שלשתן שוב אינו יכול למחול ובכר כתבנו כל זה בשער ב"ח שהקדמנו :

ד ובתב הרב ב"ה הנאה דלא מצי מחיל לא מהני דאם איתא לעבד תקנתא בהבי' ש"מ דלית ליה תקנתא וגירסת ירושלמי מובח בן ולא נתגלה לי טעמו :

ה ובכתבא שאם מוכר חובו ראובן לשמעון ושמעון חזר אחר כך ומכרו לראובן עצמו אם בא למחול אחר כך אינו יכול למחול דבמוב' לאחר' שאין בעלי החוב הוא דאמרי' שאם מחלו מחול דהתם אהו אוזפי' ולדילי' אשתעבד מדאורייתא אבל למולו דזבני מיניה לא קנו קנין דאורייתא אלא קנין מדרכן' אבל הכא בין דאיהו דהיה מלוה חור' ובנה מעייהו ואסתלקו לחו היכי יכול למחול' :

מיהו היבא דזבניה לוקח דיליה ללוקח אחר ואתא לוקח ראשון ומחלו איבא מ"ד דהוי מחול דהא תרוייהו זכותיהו מדרכן' איתיהולא מדאוריית' ובדאית' בפר' מי שמת ואין פח לוח' יוח' מזה הלכך מצי מחיל ליה לוק' ראשון אע"ג דמזיק ללוקח שני :

ובתב לי הרב בן נ"ר שלא אמרו אלא במלוה שמוכר שטר חוב דחברו שמיחל בפני שעבודו של תורה וקנינו של לוקח מדרכיהם בדעת הר"ף אפ' לקח ראשון שמכר לשני אינו יכול למחול מה מבר לו ראשון לשני כל זכות שהיה לו באותו חוב ולא נשתיר בזבני אילין קדמוהי כלום ובכל הפ' שנתפרשו במחילה זו אין דינא אלא למלוה עצמו והיורש שימחול אבל לוקח לא :

וזה שכתבנו אפי' יורש מוחל יורש אמרי' ולא לוקח ע"כ :

ו ויש לברר בין שפסקנו שאפי' היורש של מוכר מוחל החוב ללוה אם יכול למחול לעצמו הי' רש אם לאו :

וכיצד כנן ראובן שהלוה לבנו מנה בשטר ויכרו לאותו חוב לשמעון ובת ראובן אם יכול בנו של ראובן שהוא לוח' והוא בן המוכר אם יכול לחזו' ולמחלו לעצמו אם לאו :

והא מילתא איבא דמל' לה מההיא דגרסי' בהנו' על משנ' הגוי' את אביו ומח וכו' :

ומקשי' אמאי ניתנו נישחלית לנפשיה והוא פלוגת' דר' עקיב' ור' יוסי ואם קנא דבי אביר רבי עקיבא דלא מצי מחיל ליה לנפשיה אבל לאחר' מצי מחיל ורבי יוסי סבר' אפי' לנפשי' מצי מחיל וקיי' לן ברבי :

בב"י ויש לברר בין שפסקנו שאפי' היורש של מוכר מוחל החוב ללוה אם יכול למחול לעצמו הי' רש אם לאו :

וכיצד כנן ראובן שהלוה לבנו מנה בשטר ויכרו לאותו חוב לשמעון ובת ראובן אם יכול בנו של ראובן שהוא לוח' והוא בן המוכר אם יכול לחזו' ולמחלו לעצמו אם לאו :

והא מילתא איבא דמל' לה מההיא דגרסי' בהנו' על משנ' הגוי' את אביו ומח וכו' :

ומקשי' אמאי ניתנו נישחלית לנפשיה והוא פלוגת' דר' עקיב' ור' יוסי ואם קנא דבי אביר רבי עקיבא דלא מצי מחיל ליה לנפשיה אבל לאחר' מצי מחיל ורבי יוסי סבר' אפי' לנפשי' מצי מחיל וקיי' לן ברבי :

בב"י ויש לברר בין שפסקנו שאפי' היורש של מוכר מוחל החוב ללוה אם יכול למחול לעצמו הי' רש אם לאו :

וכיצד כנן ראובן שהלוה לבנו מנה בשטר ויכרו לאותו חוב לשמעון ובת ראובן אם יכול בנו של ראובן שהוא לוח' והוא בן המוכר אם יכול לחזו' ולמחלו לעצמו אם לאו :

והא מילתא איבא דמל' לה מההיא דגרסי' בהנו' על משנ' הגוי' את אביו ומח וכו' :

ומקשי' אמאי ניתנו נישחלית לנפשיה והוא פלוגת' דר' עקיב' ור' יוסי ואם קנא דבי אביר רבי עקיבא דלא מצי מחיל ליה לנפשיה אבל לאחר' מצי מחיל ורבי יוסי סבר' אפי' לנפשי' מצי מחיל וקיי' לן ברבי :

לדידה כללו סחמי דמתניתין אמו כר' עקיבא והיאך נפסוק חנן כרבי יוסי דבריי' דפסח ר' כלהו מחי' כר' ע' ומזהר רבא לאוקומיהו כר' ע' ולא ניתא ליה כרע שח חף ע"ג לליכא עליה טוס פרכא כדאית' בדר' יוחנן :

משמע דנזקק לכך טוס דפוסק כר' ע' וצ"ל לאוקמי מחי' כוונתיה' :

ואי כדר' יוחנן דמוקי חלף מחי' כרבי יוסי וחלף כר' ע' הא"מ מ"מ כיון דלמחני' דהגוזל את אביו דאיתא כר' ע' אמר רב יוסף אפי' לארנקי של דקדקא אמר רב פפא ר' שיאמר זה גזל אבי' :

פשיטא דחוריייהו סכרי דכך היה הלכה : וסוף דאפשר לנו לפסוק בהפך מה שפסקו אמוראי דתרי' וליכא מאן דפליג עליהו :

והנה מלמדינו וכו' : הך דכתובות היא בשלמי האשה שגפלו ולא הבינוהו ק"ו זה שפסק הרמב"ן ז"ל :

דקאמר שהרי אמרו אפילו יורש מוחל במוכר ואיך ז"ל במוכר' דרבי נתן וכו' :

דמשמע דמשועבד דרבי נתן גרע טפי ממשועבד דלוקח והרי עדן לחלוחיה דיו קיים עמאי דאמ' עד השתא הרמב"ן ז"ל גופיה דללוקח לא אשתעבד לי' מלאורייתא אלא מדרכן' :

ואלו מדרכי נתן הו"א שעבוד גמור מלאורייתא פשיטא דעדיף מדלוק' וג"כ סכיב מרע אמרו דיורש לא מלי מחיל משום דעשאוהו כשל חור' כל סכן בדרבי נתן שהיא של תורה ממש :

איבא לממר בשלא היה פקח וכו' : ממה שסיים בזה דלשמואל מוחל ומשלם מדינא דגרמי' ונמסך אחר מה שאמר מעקרא שלא ראה למחול כדי שלא יחייבוהו בית דין לשלם מדינא דגרמי' וכו' :

נראה דסבר בפשיטות דאי ככה"ג דמוחל לעצמו מהני מחילה דיינין ביה דינא דגרמי' :

והטור ז"ל כתב וז"ל ראובן הלוח לבנו בשטר ומכרו לשמעון ומח ראובן לא יאמר הבן הואיל ואני יורש התוקף למחול לעלמי ואין לי לשלם כלומר מדינא דגרמי' טאני לא כוונתי להזיק ללוקח אלא לפטור עצמי' :

אלא פורע כל החוב ללוקח עד כאן משמע דלא שייך בזה אלא פרעון החוב בקורת לוח' שאין המחילה כלום :

אבל אם היה ממש במחילה אין כאן תשלומין מדינא דגרמי' מפני כוונתו שהיא לפטור שגגו ולא להזיק ללוקח :

א א וצריך להקיים בדר' זה דנפקא מינ' מובא דדינא דגרמי' ורבינו הביא לקמן בשם הראב"ד כדברי הטור :

ושמא מובא דלמוד וכו' : אין הרא"ש ז"ל מסיים עם פסק זה של הרמב"ם דהסכות' בההיא דקריביתא לרב נחמן וכו' דמה מה שפרס' ז"ל דהבבא דהא לגבות כתובת אמה מאביה וכתב הפי' הנכון הוא שמת גס האב ואין להם יורש אלא זו הבת בלבד ואשמעי' בגמרא דאף בכה"ג שהמחילה היא לעצמה שהיא יכולה למחול לאביה והיא זוכה במקום אביה וכיוצא בו מלינו בפרק הגוזל קנא הגוזל את אביו ומת ס"ז משלם קרן וחומש לבנו או לאחיו ופר' בגמ' ואמאי ונמחליה לנפשיה ע"כ :

וראיתי לרב בב"י ס' ס"ז כתב על דברים אלו וז"ל ובעל התרומות ז"ל דמפרש כה"ג ואינו לומד מכאן דין זה אלא מההיא דהגוזל קנא דהא דפר' דמחיל מצי' מצי' מצי' וקיי' לן ברבי :

ג ודע והבין כי זה שאנו אומרים שיכול למחול מוכר ש"ח לחברו איבא מ"ד דוקא מוכר ש"ח אבל שטר משכונת קרקע וכתב ומכר וירד לוקח למשכונה והחזיק בה הואיל והמשכונה מוחזקת בידא דמריה אינה יכולה למחול דשטר לאו דגובינא קאי אלא לזכרון דבר' ולראיה בעלמ' :

וגיף המשכונ' מבר ודרי החזק וכמאן דמ"מ ממונא לידידה דמי ולא מצי בחיל ליה וכן כתב הראב"ד בתשובותיו בשם ה"ר יצחק בן מרן כו' גם כתב שגב' מן היתומים בלא שכונה אף כתב בשם הרב' מיגש ז"ל דבין דמצי לסוקי כוונ' בשאר מלוה דמי ולא גבי מיהמי בלא שכונה ונשאל הראב"ד ז"ל המוכר ש"ח לחברו ויש משכונ' ביד המלוה ומכרו ביד הרוקח אם יכול המוכר שהוא המלוה למחול דלוקח אם לאו :

והשיב שאינו יכול למחול מאחר שהמשכונ' מוחזק ביד הרוקח' והביא ראיה ממה שכתב הר"ף בכתובות משום דמתנת ש"מ עשאוהו כמתנה דאורייתא דכמאן דמטיא ליד מקבל דמי ש"מ אם יש משכונ' ביד המלוה ומכרו ללוקח שאינו יכול למחול לר"ה ע"כ :

וכן הפוכ' ש"ח לחברו במעמד שלשתן שוב אינו יכול למחול ובכר כתבנו כל זה בשער ב"ח שהקדמנו :

ד ובתב הרב ב"ה הנאה דלא מצי מחיל לא מהני דאם איתא לעבד תקנתא בהבי' ש"מ דלית ליה תקנתא וגירסת ירושלמי מובח בן ולא נתגלה לי טעמו :

ה ובכתבא שאם מוכר חובו ראובן לשמעון ושמעון חזר אחר כך ומכרו לראובן עצמו אם בא למחול אחר כך אינו יכול למחול דבמוב' לאחר' שאין בעלי החוב הוא דאמרי' שאם מחלו מחול דהתם אהו אוזפי' ולדילי' אשתעבד מדאורייתא אבל למולו דזבני מיניה לא קנו קנין דאורייתא אלא קנין מדרכן' אבל הכא בין דאיהו דהיה מלוה חור' ובנה מעייהו ואסתלקו לחו היכי יכול למחול' :

מיהו היבא דזבניה לוקח דיליה ללוקח אחר ואתא לוקח ראשון ומחלו איבא מ"ד דהוי מחול דהא תרוייהו זכותיהו מדרכן' איתיהולא מדאוריית' ובדאית' בפר' מי שמת ואין פח לוח' יוח' מזה הלכך מצי מחיל ליה לוק' ראשון אע"ג דמזיק ללוקח שני :

ובתב לי הרב בן נ"ר שלא אמרו אלא במלוה שמוכר שטר חוב דחברו שמיחל בפני שעבודו של תורה וקנינו של לוקח מדרכיהם בדעת הר"ף אפ' לקח ראשון שמכר לשני אינו יכול למחול מה מבר לו ראשון לשני כל זכות שהיה לו באותו חוב ולא נשתיר בזבני אילין קדמוהי כלום ובכל הפ' שנתפרשו במחילה זו אין דינא אלא למלוה עצמו והיורש שימחול אבל לוקח לא :

וזה שכתבנו אפי' יורש מוחל יורש אמרי' ולא לוקח ע"כ :

ו ויש לברר בין שפסקנו שאפי' היורש של מוכר מוחל החוב ללוה אם יכול למחול לעצמו הי' רש אם לאו :

וכיצד כנן ראובן שהלוה לבנו מנה בשטר ויכרו לאותו חוב לשמעון ובת ראובן אם יכול בנו של ראובן שהוא לוח' והוא בן המוכר אם יכול לחזו' ולמחלו לעצמו אם לאו :

והא מילתא איבא דמל' לה מההיא דגרסי' בהנו' על משנ' הגוי' את אביו ומח וכו' :

ומקשי' אמאי ניתנו נישחלית לנפשיה והוא פלוגת' דר' עקיב' ור' יוסי ואם קנא דבי אביר רבי עקיבא דלא מצי מחיל ליה לנפשיה אבל לאחר' מצי מחיל ורבי יוסי סבר' אפי' לנפשי' מצי מחיל וקיי' לן ברבי :

בב"י ויש לברר בין שפסקנו שאפי' היורש של מוכר מוחל החוב ללוה אם יכול למחול לעצמו הי' רש אם לאו :

וכיצד כנן ראובן שהלוה לבנו מנה בשטר ויכרו לאותו חוב לשמעון ובת ראובן אם יכול בנו של ראובן שהוא לוח' והוא בן המוכר אם יכול לחזו' ולמחלו לעצמו אם לאו :

והא מילתא איבא דמל' לה מההיא דגרסי' בהנו' על משנ' הגוי' את אביו ומח וכו' :

ומקשי' אמאי ניתנו נישחלית לנפשיה והוא פלוגת' דר' עקיב' ור' יוסי ואם קנא דבי אביר רבי עקיבא דלא מצי מחיל ליה לנפשיה אבל לאחר' מצי מחיל ורבי יוסי סבר' אפי' לנפשי' מצי מחיל וקיי' לן ברבי :

בב"י ויש לברר בין שפסקנו שאפי' היורש של מוכר מוחל החוב ללוה אם יכול למחול לעצמו הי' רש אם לאו :

וכיצד כנן ראובן שהלוה לבנו מנה בשטר ויכרו לאותו חוב לשמעון ובת ראובן אם יכול בנו של ראובן שהוא לוח' והוא בן המוכר אם יכול לחזו' ולמחלו לעצמו אם לאו :

והא מילתא איבא דמל' לה מההיא דגרסי' בהנו' על משנ' הגוי' את אביו ומח וכו' :

ומקשי' אמאי ניתנו נישחלית לנפשיה והוא פלוגת' דר' עקיב' ור' יוסי ואם קנא דבי אביר רבי עקיבא דלא מצי מחיל ליה לנפשיה אבל לאחר' מצי מחיל ורבי יוסי סבר' אפי' לנפשי' מצי מחיל וקיי' לן ברבי :

עקיבא וכן פסק הרמב"ם עכ"ל . ויש לתמונה בזה שיש לדעת רבינו שלמד מזה הגזל . דהא מסיק בהדיא דההיא דהגזל אין לה ענין לדין זה לא לרבי יוסי ולא לר"ע . דאפי' לר"ע הא דלא מני התם לאתולי לנפשיה הוא מטעמא דעכ"פ צריך להוילי הגזלה מתחת ידו . ואם כן ליכא למילף מינה

ללא מני מחיל לנפשיה במילי אחריו . גם מ"ם ע"ה דהא דפריך נמחלי' לנפשי' לר"ע הוא כו' אחר האמירה ראוי' בזה באשר לדין' ושלל דקדו' דכי פרי' נמחלי' לנפשי' לאו אליבא דר"י פריך אלף סתמ' מכת מחלי' למחל לו על הקרן דסבר המקסן דלתי כר"ע וליכא מאן דפליג עליה . ובחד הכי לתירו' כך מלת' מית' פלוגת' דר"י ור"ע . והרב נמסר אחר לשון הרש"ם דקאמ' ופריך בגמ' וכו' ואלו' ל'הרש"ם שמיא ראי' מכתבא שלל דקדוק . דלאו מסברת רבי יוסי מית' אלף מכת המקסן דפריך נמחליה לנפשי' משמע דהוא דבר מוסכ' שיכול אדם לנמחול לעצמו מה שיתחייב לאחריו . וכשדלס לו סברת ר"ע שאין לו חקנס עד שיוילי גזל' ופסוק כר"ע נמחיל' כי ליכא טעמא דיוילי גזלה מתחת ידו . תשאר סבר' המקסן במקומה : ז ויש' לברר המוחל שמתל וכו' . זו מחלק' ישנה בין המתחב' והראיה דמית' רבינו מדרב נחמן דאי בעי'א לשלומי כל הכתוב בסמו גס התוספו' דקדקו כן וכתבו דיש מפרש' דקטנ' היתה כמו הפעוטות מתנתן מתנה ולא מיתחבא מדינא דגרמי ולר"י נראה מתוך כך דלא מיתחבא מתוך כך אלף דמיס שנתן לה וכו' ומביא ראיה מהא דאמרין פ"ב דגמ' התקדשי' לי ב"ס"ח ר"מ אומר מקודשת וכו' א"א אינה מקודש' ומסיק בדשמואל קא מפלגי ולהכי אינה מקודשת דלא סמכא דעתה הוילי ויכול למחול ואם היתה חייב לשלם כל הכתוב בסטור אמאי לא סמכא דעתה הא אינו ראוי למחול שיצטרך לשל' לה ע"כ

ואיבא למידק למפרשי' דקטנה היתה דבעו בגמרא על רב נחמן מעקרא מאי סבר ולכנסו מאי סבר וקאמר מעקרא סבר ומכשרך לא חתעלם ולכנסו סבר אדם חסוד שאני' . דהא פשיטא למעקרא מניה וחובה היא לאהדורי ולהפוכי בזכתי' דיתומה קטנה . ואין מקום לשאלת מאי סבר ולא צריכין לטעמא דמכשרך לא חתעלם : ועל הראיה דפ"ב דקדושין כת' תו הראש' בשנים אוחזין דקאמר עוד התם דפ"ע אי'ת להו דשמואל מר סבר לא סמכ' דעתה ומר סבר סמכ' דעת' אמר' לא שביק לדידי ומחיל לאחריו יואם היה חייב לשלם היל' סמכא דעת' דאי מחיל ליה חייב לשלומי לה . ומיהו יש לדחות ראיה זו דככל ענין לא סמכא כי אינה רואה להחזקת לו ותהא צריכ' לתבעה לדין אם ימחול עכ"ל וקשה לי דאכתי לפי דחייתו ז"ל הוה מני למימר דהא פליגו דמר סבר סמכא דעתה דאי מחיל חייב לשלם לה . ומר סבר דלא סמכא דעתה שלא תהא צריכ' לתבעה לדין : ועקר הראי' מהך דקדושין בכללה יש מקום לדחותה במאי דכת' הרש"ם ז"ל בתשובותיו כלל

כרבי יוסי דר' יוסי נמיקו עמו גם מרב' יוסף דצריך ליתן לאדנקי של צדקה ולא דהלכה כר' עקיב' . והנה מצאתי כתוב בכתובות בספ' הזכות על אותה ברייתא דקתני הרי שהיה נושה באחיו מנה ומת והניח שומרת יבם לא יאמר הוילי ואני יורש החזקתי אלא מוציאין מידו וילקח בהן קרקע והוא אוכל פירות באמת צריך לעיין בה שהרי אמרו אפילו יורש מוחל במוכר ואין צ"ל כמשועבד דרבי נתן והכי . גמי מוכח בפר' החובל בענין העבד והאשה פגיעתן רעה וכפרק שנים אוחזין בטלית בענין מצא שובר בזמן שהאשה מודה יחזיר לבעל וביון שכן . למה לא יאמ' היבם הוילי ואני יורש החזקתי שמחלתיו לעצמי ובטל' שעבד' ההו' מעיקרו איכא למימר בשלא היה פקח למחול או שלא רצה בדי שלא יחייבו ב"ד אותו לשלם מדינא דגרמי והו' אומרי' עליו . במובת הנאה שלה מעתה דמרתניתין לא ארתי'א אלא לאפוקי הוילי ואני יור' החזקתי כלום' שאין תפסתו מצילתו מן הדין אלא דיננו להוציא מידו הא אם היה פקח ומחל לעצמו בפי' הרי הוא בכל היורשין בשאר כל חובו' דעלמ' ולשמואל מוחל ומשלם מדינא דגרמי . ושםא מכאן נלמוד שאין היורש מוחל לעצמו לפי שכבר גשתעבדו נכסיו בין כדאורייתא בין מדרבנן ואין מחילתו לחפטר משעבד' שלו כלום' וש"מ האלמנה שסברה כתובה ומתה אין בנה שירש נכסי אביו מוחל לעצמו וכך הדין ע"כ . ומסתברא רחמיא דמשנת הגזל אין לה ענין בזה דמ"ד התם לנפשי' נמי מחיל משום דממון של אביו הוה והוא יורשו אבל כאן הרי מכרו אביו ונשתעבדו נכסיו ללוק' ואין אדם פוטר עצמו משעבודו ומ"ד התם לנפשיה לא מצי מחיל נמי טעמא אחרינא הוא דרחמנ' אמ' יוציא גזלה מתחת ידו דמשמע ליה גזל הגר שחייבו הכתוב ליתן לכהנ' אפי' נשבע וחודה ואחר כך מת הגר הוא אלמא לא מחיל איניש לנפשיה וכן הלכה דקי"ל כר"ע ובדחת' רבא :

ז ויש' לברר המוכר שמחל כיון שהוא מחיל והו משלם ללוקח ע"ז גרס' בפר' הכות' אפי' אמיר' מ"ד דינא דגרמי בגביה ביה דמי שטר' מעלי' . ורהלכת' כורתי' וכו' נחלקו בעלי הורא' יש מי שפי' שצרי' להחזיר לו המוכר ללוקח כל מה שכתוב שטר' החוב שמכר לו ואפי' לקחו בפחו' מן הדמי' הכתובין או אם חזר המוכר ומחלו מה שמחל מחול ומשלם ללוק' לפי מה שכתוב בשמ' החוב וכן פר"ש ז"ל שבת' דפי' שטר' מעלי' כל מה שכת' בשט' החוב . וכן סבר הר"ם אבר' רבי' שמואל כתב בפ' מי שמת למאן דראין דינא דגרמי צריך המוכר להחזיר ללוק' מה שנרתן בו כלב' ומסרבר' כות' . והרא"י מההיא דכתובו' דאמ' רב נחמן ליב' דלסבה עצה דחזיל ברחא וחמחיל בתיב' לאימה דאבוה ורתהדר ורתה מניה : ושואלים אכתי מאי רווחא דהא בעי' לשלומי ללקוחות דאימא מאי דאיבא בשט' החוב דהיינו כתובת' דזבנה ניהליה . ומתצי' דאכתי רווחא אידי' הוה טופינא דאימ' זבנה ניהליה דללקוח' בטוב' הנאה דהיינו דבר מוע' ולהכי אמר' ר'נ' שמא תמוח' בתיבת' לאבי' ויהי'א לא תשלם ללקוח' אלא כמה שקבל' אמה מהם שהיה דבר מוע' ותירש מאביה המותר גם יש ראי' אחר' דלא מגבי' מיניה אלא מה שנתן לו דמי השט' הדיא דגרסי' בפ' שנים אוחזין בטל' ת"ר מצא שובר בזמן שהאש' מודה יחזי' לבעל והוינן כה וניחו' שמא כתבה ליתן בניסן ולא נתנה עד תשרי ואז' וזבנת' לכתובת' בטוב' הנאה מניסן ועד תשרי ומפי' ליה לשובר דכת' בניסן וטריף לקוח' שלא כדון . אמ' רבי' ש"ס אית' לשמואל דאמ' חזר ומחלו מחול פי' וכדון טריף בעל ללקוחות דהא השתא שמור' שמחלה לבעל' מחילת' מחיל' ואם איתא דמגבי' ביה כל מה שכת' בשט' אבא יחזיר לבעל ניוחש שמא כחב' ליתן בניסן ולא נתנה עד תשרי וזבנ' בטוב' הנא' מניסן ועד תשרי ואי מחל' לה אית' ליה לשלומי כל מה שכת' בשט' ואי מהדר' שובר לבעל אשתכ' שלא היתה מכירת' כלום שכבר עשתה שובר ממנה וביון דמכירת' אינה מכירה לא יכלי' לקוחות למחבע מינה אלא מה שנתנו לה בכתובת' אלא ודאי משמע דלא מגבינן אלא מה שנתן :

ח ויש' לברר אם לא מחלו המוכר ומחלו היור' אם משלם מה שלא קבל אביו מן הלוקח לדעת אלו שרנן המוכר חייב לתת ללוקח ככל הכתוב בשטר אע"פ שלא קבל ממנו אלא דבר מועט ולזה יש סברות נחלקות כי יש אומרי' כי היורש פטור מכל וכל ואפילו ממה שקבל אביו מן הלוקח דדינא דגרמי קנסא הוא ולמוכר קנסו שקבר ממון מן הלוק' לכריה לא קנסו : וראייתם מההיא עצה דחייב רב נחמן לברתא דחמחול כתובה דאמה לאביה ור"ל שכך היה דעתו דרב נחמן שהבת לא תעשה להם תשלומין ממחילתה דיוורש לא מחייב לשלומי אפי' מחיל דהיל' חשלומי מוחל קנסא ולא קנסין לכריה משום דלא קבל דמי המוכר וס"ל דהיוק שאינו נוכר הוא מוחל ולא קנסו בנו אחריו . וקא מייחו ראי' מירושלמי דקתני בשבועות . המקרה שפורתיו של חבירו שלא מדעתו רבי מונא אמ' חייב רב פפא אמר פטור מ"ד חייב משום קנס מ"ד פטור משום דהו' כסותם פי' עדין . וכל זה בעיני רחוק מן השכל לפי שאני' אומר שהמוכר שמחל ומת בנו חייב לשלם ואין צריך לומר אם הוא עצמו מחל אף על פי שהוא יורש ולא קבל מעית שהוא חייב שהרי

ס"ט ס"א' דהשורף שטר של חברו חייב לשלם לו מה שהיה כחוב בשט' וה"ה למוחל ומיהו שמי' כמה היה שום השטר לימכר כי דבר ידוע הוא שאנו נמכר בכל הדמי' הכתובים בו כיון דמחוסר גוביינא וסמין כל שטר לפי מה שהוא כגון שהלו' הוא גברא אלמא ולא ליי' דינא אף שאין לו נכסים הלכך כל שטר לפי ענינו ע"כ . והשתא האשה לעול' דעתה להתקד' בסך הכתוב בשטר . ואי מחיל אע"ג דמשל' דמי השטר לאו כל הדמים הכתובי' בו משלם אלא לפי מה שסוה ולפיכך לא סמכ' דעת' :

ולמאן דסבר דאינו חייב לשלם אלא מה שקבל כתב עוד הרא"ש במציעא דההיא דכתובות קשה היאך הסייגה עלה לעשות עברה להפסיד לאחרים ואם גאמר דקטנה דפעוטו' היתה ולא היתה בת עונסין . אפי' אם מסלמין כל הכתוב בשטר אין ראיה מסוס דלאו בת תשלומין היא ע"כ . והוא ז"ל מסיק דמסכ' דענת התוספות ורבינו שרירא ז"ל דאינו נוטל אלא מה שנתן בשטר . ולא יישב כלום על מה שהקשה לפ' מעצמו של רב נחמן :

ואפשר לי לומר דבמאי דמיי' מרב' שרירא ז"ל מתיישב זה דקאמ' דלא דמי לשטר זבני דאי' ליה ללוקח שבחא . דהכא כיון דבדיו' למחול אפי' יורש שלא מעקרא זבני רועי ניכחו דמחילי לי לשנויי לשטר' ולמכח' בשמים ומדלא עבד הכי דין הוא שלא יטול אלא מה שנתנו בשטר ע"כ . נחמ' דהו' כאלו לוקח גופים מעקרא אדעתא דהכייס' זוזי למוכ' . דידע דמי מחיל . אי בעי וקבלא הסתדל לעשות השטר על שמו אינו דאפסיד אנפשיה . וא"כ לא מקרי רב נחמן מסיא ענה להפסיד ללוקח ללוקח עצמו סבר וקביל מתקלק ע"כ כך :

ח ויש' לברר אם לא מחלו וכו' . הא דמיי' דלכנו לא קנסו וכו' שרש הדין הוא בהסולת דף מ"ד בעי מיני' רב ירמ' מרב' אסי' אם מכר עבדו ומת מהו שיקנסו בנו ואחריו כו' א"ל תניתנה שדה שנתקוולה שביעית תורע למולא שביעית נטיבה או נדירה לא תורע . למולא שביעית וא"ר יוסי בר' חנינא נקטי' הטיבה ומת בנו זורעה אלמא לצידיה קנסו ליה רבנן לבריה לא קנסו ליה רבנן אמר אביי נקטינן טמא טהרות לא קנסו רבנן בנו אחריו מ"ט היז שאינו נכר לאו שמים היוק וקנסא דרבנן לדידי' קנסו רבנן לבריה לא קנסו רבנן : ואיבא למידק דהני רבנותא ז"ל בעי למימר דאפילו כשהיורש מחל פטור מטעמ' דהוא לא קבל מעית מהלוקח אלא אביי' ומסך סוגיא נראה דעקר הקנס תלוי במי שגמרס ההיזק ושהקנס פטור מפני שהוא לא היה לו מגע יד כלל בזק זה אלא אביו בלבד שטמא הטהרות ואין לקנסו הן על מה שפסה האב . באופן' ולא איכפת לן אלא עקר הזקק מי עשהו או גרס אוחו . ואם כן גבי מוכר ש"ס הו' מנזול' דעק' וגוף הנזק והגור' ההפסד הוא המתל' ללום

ללוח שגורם שלא יוכל הלוקח לגבן דמי הסטר אבל קבלת הדמי אין בה שום מגע יד בגרמת הנזק וכיון שכן הוא כשמתל האב נחתא ספיר לדידהו שלא יקנסו בנו אחריו להאב היוק ולא הבן אבל כשמתל הבן מה לנו בקבלת האב הדמי הרי הבן עצמו הוא המזיק או גורם ההיזק והאב לא עשה כלום ולמה יפטר הבן מקנס הנזק שהוא לבדו גרם :

וקא מיייתי ראיה מירושלמי וכו' יש לתמוה מראי זו שהרי אפי' לפי דעתם לא אמרו במתל דהיו קנסם אלא מטעמא דהיזק שאינו נכר הוא האב ההיזק נכר מוזו דחייב מדינא ולא מקנסא ואל"כ היכי קאמי' בירושלמי דמקרט חייב משום קנס דאי קנס ממס הוא הא מקרט היזק נכר ומוחש הוא אלא דהוא גורם למזון ולא ממון משום אבל לא יקרא היזק שאינו נכר כי הוא נרא' בעין הסטר קרוע והוי כסרוף והחייבא מריבנו ז"ל דמסיים בזה דמקרט ושורף הוי היזק שאינו נכר אלא שאעפ"כ חייב משום גרם לאבד מאונו וקאמר דכן כתב הראב"ן וכו' ואנן מוסיין מלישנא דהראב"ן ז"ל דמיייתי כתב בהדיא דזרק ושף וזרק היזק נכר הוא וכו' ובלי ספק דה"ה מקרט דכל אלו ההיזק מורגש ונראה וכו' וכלי דהאי שורף דקאמר הראב"ן ע"ה הוא בין במטבע בין בשאר דליכא למימר דלענין מטבע דוקא הוא אבל שורף שטר מקרי היזק שאינו נכר שהרי כתב חזק בללו והמוכר ש"ח ומתלו אע"פ שאינו נכר וכו' נראה בהדיא דדוקא מוחל מקרי שאינו נכר אבל שורף נכר הוא וזה פשוט ואיכא מ"ד דאפי' תימא וכו' כתבא זו שכתב עליה הראב"ן ז"ל שיש לה פנים זריכה לי למוד דהנזקין דף ג' מקשינן לחזקיה דסבר היזק שאינו נכר שמים היזק מדתנן הכהנים שפגלו במקדש מזידין חייב ונתני עליה מפני תקון העולם ואי"ס ד' היזק שאינו נכר שמי' היזק הא' שוגגי פטורין מפני תקון העולם ובעי ליה הכי נמי קאמר ואמרין תומתיב רבי אלעזר העושה מלאכה במי חטאת וזפרת חטאת פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמי' ואי אמרת היזק שאינו נכר שמים היזק בדיני אדם נמי ליתייב הוא מותיב לה וכו' והשתא אש אית' דדינא דגרמי כשמכוין להנאת עצמו אינו חייב אל"כ מאי פריך מעושה מלאכה וכו' הא נדאי להנאת עצמו קא מכונו והלכך אינ' חייבין מן הדין ויקשה זה יותר למה שהשיג הראב"ן ז"ל דפ"ח דחובל ומזיק אהא דפסק הרמב"ם ז"ל הפה"מ שפגלו את הזבח במוזד חייבים וז"ל שבוש הוא שאפי' עשה מעשה בגופן למ"ד היזק שאינו נכר אלא שמים היזק פטור מדיני אדם אפי' במוזד וקיי"ל כוותיה וטעמא דמלתא משום דאין מתכוין להזיק אלא להנאתו הוא מתכוין ומ"ה לא קנסו בו מוז' ע"כ וזה תימא דאי למ"ד לאו שמי' היזק אלא דבעלמ' קנסין והא לא קנסו

מפני שמתכוין להנאתו אל"כ למה לא נאמר ג' כ' למ"ד שמי' היזק ומייב מן הדין הכא דמתכוין להנאתו אינ' חייבין מן הדין ועוד קשה כיון דאין מתכוין להזיק ספיר פטורין ליה אפילו במוזד כדי שידעו כדפריך לעיל

יראה מדבריו ז"ל דדוקא הטור ז"ל סבר דמדיון אחריות גובה כל הסטר אבל הרמב"ן ז"ל סובר דגם מדיון אחריות אינו גובה אלא דמים שנתן וטעמו מפני שהטור ז"ל מן מקח טעות מדקאמ'

ט ויש לומר כיון שפסקנו וכו' דברי הרמב"ן בהשבתו ראויין לעומק חכמתו ומכללן אחת למד שם ד' דיון בענין מוכר שטר חוב האחד מה ששייך לחייב המוכר מדיון אחריות והוא כשב"ח של מוכר טרף חוב זה ממנו או שנמנע שטר זה שאינו שלו או שכבר מכרו לאחר תחלה בכל אלו ודומיה' המוכר חייב ללוקח מטעם אחריות ואפילו לא נכתב וממילא דבמחנה דאין בה דין אחריות אין הנותן חייב כלום אם לא שקבל דפי' הב' מדיון מקח טעות כגון שהוליא הלוח שובר שכבר פרעו או שכבר מחל לו קודם המכירה שזה פשיט' דחייב להחזיר לו דמים משום דלא היה מקום כלל למכירה שהיה מקח טעות ופשוט הוא דבמחנה לא חייב מדי' הב' מדיון אונאה שמכר הסטר ביותר ממה שהיה שוה כגון דאינו יכול לגבות כנו שכתב אם מפני ענין של לוח או כיוצא בזה אין למוכר שום חוב דאין לסטריות אונאה דה' מדיון מוזיק כגון שאחר שמכרו חזר ומתלו או שרפו או קרעו וכיוצא בכל אלו חייב מדינא דגרמי ומוכר ומתנה שוין בזה והטור ז"ל סימן ט' והדיא דברי רבינו ז"ל כתב בעל התרומות כי היכי דבעלמא אמרינן אחריות ט"ס הוא ס"ב אמרינן במוכר ש"ח לפיכך אם בא ב"ח ש' מוכר וטרף זה החוב או שבא אחר והדיא ראיה שטור זה שלר או שלקחו מהמלוה תמלה וכיוצא בזה תוור הלוקח וגובה כל הסטר מהמוכר או מנכסיו אבל אם הוליא הלוח שובר שטור זה פרע או שמחל לו המלוה קודם לכן ה"ז מקח טעות והמעות תוורין וכו' והרב ז"ל בדי' העתיק לשון הרמב"ן ז"ל וכתב על הטור ומ"ס רבינו אבל במקו' ב"ס נרא' שטעמו משום דבבא קדמאה תוור וגובה מדיון אחריות ובבא תניי' הוי מדיון מקח טעות וטעמו לרבינו דכי חייב מדיון אחריות גובה כל הסטר וכי חייב מדיון מ"ט המעות תוורין ומ"ס דכי חייב מדיון אחריות גובה כל הסטר היינו למאן דס"ל במוכר ש"ח לחברו וחזר ומתלו גובה כל הסטר אבל למאן דס"ל אינו גובה אלא מעות שנתן הכא נמי אינו גובה אלא מעות שנתן ויש לתמוה שמאחר שרבינו סתם דבריו לעיל בסמוך דאינו משלם אלא דמי' שנתן למה כתב כאן שגובה כל הסטר ולא עוד אלא דאפשר דאפילו למאן דאמר הקס דגובה כל הסטר מודה הכא דאינו גובה אלא דמי' שנתן דכיון דמדיון אחריות הוא דחייב דיו שיתחייב בדמי' שנתן אבל ביותר מנין לנו :

שהרי שורף שטרותיו של חברו פסקנו שאע"פ שאין גוף השטר ממון כיון שהוא גורם לאבד ממון חברו חייב וכדאסיקנא התם אמר רבינו מאן דדאין דינא דגרמי מגבי בידה דמי שטרא מעליא דקי"ל ברבי שמעון דאמר דבר הגורם לממון בממון דמי ואפי' ברבר שאין עיקרו ממון דכיון דשורף ועכיר ביד' או קורע שטרותיו של חברו דינ' דגרמי הוא ואע"פ שהוא היזק שאינו נכר הרי גרם לאבד ממנו של זה וחייב וכו' הראב"ן דינא דגרמי לפענ' ד' קלישא איכא לעיוולתה כל הלכת' דאשבחן בדניא דגרמי אשבחן זורק מטבע ושורף מטבע ושורף שטר דהוה מילת' דעביר ביד' וחייב ומוכר וחזר ומתלו ומסר' דאחוי אחוי חיי' וכולהו הני לא צדיכי התראה דבכונה עושין ודעתן להפסיד ממון חבריה' והמרא' דינא לשולחני ונמצא רע וא"ל עלך סמיכנא והיה הדיוט וטבת הדיוט דעביר בחנם שאין צ"ל עלך סמיכנ' דמידע ידי דעלית סמך דק"ל נתק' אגוס הוא ח"מ באופן אבל הדיוט ודאי חייב ואיכא נזקין אחרני כגון מטבע וחמדמ' והמנס' והמפגל' דבמזיד חייבין ואמרין נקט' טמא שטר' חברו ומת לא קנסו בנו אחריו מ"ט היזק שאינו נכר לא שמי' היזק יקנס' הוא ולכרי' לא קנסו רבנן ואיכא לעיוני דהנך דלעיל אי' מחייב' ליה לכרי' רבש"מ זורק ושף ושורף היזק נכר הוא ומראה דינ' לשולחני היזק נכר הוא דאומן הראוהו מבי' שהוא רע והמוכר שטר וחזר ומתלו אע"פ שאינו נכר ההיזק דילמא מחייב' ליה משום דשקל מיניה דמי' ודילמא אמרי' אחריות ט"ס הוא וכו' ש' אי כתב ליה אחריות ותו דאיכא למימר נמי אחריות דנפשי' מי לא קביל עליו' ומטבע ונפסל תרומ' ונמא אה חמק ועבר עליו הפסד בחמ' ונעבדה בה עברה או יוצא ליסק' דבכלהו אמר לו חדי שלך לפניך ההא משום דאיתי' להחזיר מדי' בעיניה והוא היזק שאינו נכר ע"כ : מכלל דבריו למדנו שחמול ומת קנסו בנו אחריו ומשלם דלא הוי קנס' אלא ממונא ומחייב יורש עבור מירישו וכו' ש' אם היורש מחל שהוא מוזיק ומשלם יכנס פסק הר"ם שאם מחלו יורשי המוכר שמשלם מן היפה שנכסיו כשאר מוזיק וכן פסק במסור שאם מסר ומת אע"פ שהוא גורם לאבד ממון ע"י רוצ' כגון מוחל שורשין חייבין וגובים מהן כשאר כל מוזיקין גס הראב"ן כתב בתשובתו הריני מוסר לך מה שנתנה לי לענין פסק דין והלכה למעשה פלוגת' דרבי שמעון ורבנן והוי יודע שדעתי נוטה לקבוע מסמרות בר"ש דאמר דבר הגורם לממון בממון דמי' ודינא דגרמי שייך בדינא דגרמי ודוקא גורם אבל גורם דגורם פטור ובראמרי' בשבועות הכל מודים בעדי סומא שפטור בעדי קטיר דהוה ליה גורם דגורם וכו' לענין תשלומין הילכך השולח את הבעירה ביד חרש שומא וקטן אלו אבלה דבר שגופו ממון חייב אבל אם אבלה שטרותיו של חברו שאין גופו ממון פטור דהוה גורם דגורם ע"כ ובתשובה אחרת השיב כי מה שאמרו התלמידים שלא קנסו אלא למוכר שמתל אבל יורש שמתל לא קנסו טע' דדינא דגרמי נקרא שמו ולא דינא דקנס' ע"כ והראיה שהביאו ב' עלי' הסברא ההיא מהה"ד דאסבה עצה רב נחמן לברתא דתמחול וכו' ורוצים לומר כי היה דעת ר"נ שאחר שהיא יורשת אם מחלה לא נדון בה דינא דגרמי לא סמכין עליה אלא טעמא דמילתא משום רוחא דההיא מופיאנ' וברלעיל ואיכא מ"ד דאפי' תימא שכל מה שכתוב בשטר משלם המוחל ברתא פטורא דהיכא מחייבים למוחל בזמן שהוא מתכוין להזיק ללוקח והוא אינו מריות כלום אבל שמפסיד מקחו אבל הא' ברתא להנאת עצמה היא מוחלת כרי שגחיר ותיירש אבי' וה"ה ליורש שמתל לעצמו שאינו משלם כלום ובמו שכתבתי למעלה וזאת הסברא כתבה הראב"ן בתשובותיו בי יש לה פנים :

ט ויש לומר כיון שפסקו שחמול חייב לשלם ללוקח צריך לעדי' להמלך במוכר וכתוב לו אחריות על מכירתו : או אמרי' ליה אחריות טעות סופר הוא ואין צריך להמלך ואף אם לא נכתב הרי כמו שכתבו בו אחריות : ובה נסתפק הר' יהודה ברצלוגי ז"ל ולא הכריע : אך ממה שכתבו למעלה בשם הראב"ן ז"ל נראה דאחריו' מחילה ודאי קבולי קביל דאחריות דנפשיה מקרי כהא מוזיק הוא וא"צ להמלך : אך זה בודאי צריך בירור אם הלך הלוקח ותבע את המלוה ומצאו עני מהו מי אמרינן כיון דמעוטי קבל וקנה בהזקת ש"מ ציבו ביד הלוח ולא מצא ה"ל מקח טעות ומשלם לו מעותיו המוכר ללוקח או דילמא לוקח היה לו לפרש ומשל' פי' יש לנו לומר כי לפי מזלו קנהו ואם יש לו ינכה ממנו ואם לאו הפסיד את מעותיו הלוקח ולזה יש קצת ראיה מהחייא דאיה דירושלמי שכתבו בשער מעמד שלשתן : ראובן היה חייב לשמעון סמיכה גבי לוי אפרסן ר' ל' ת ראובן חייב הרא דתימא בשלא עשו ערמה אבל עשו ערמה חייב וכתב הארכנו בפ' הירוש' ב' שב"ח שהקדמנו ולזה יש לבעל ההין להשיב ולומר שאין זה דימה לזה דהתם כיון שהמפסד אומר חן לזה מעותי והוא אומר הן אתן בודאי אם הוא עני ועשו ערמה ואין לו מה לית' בודאי אין לך טעות גדול מזה שהטעיהו אבל לוקח כיון שמכר לו השטר וקבלה ממנו אינו מפרש לו שיהיה באחריותו אם לא מצאם ללוח מסתמ' ניחא ליה דלחוי ליה אידך עבה לוח דיריה ואין רצונו שזה יתחייב לו בכלום ואף זה אינו מטעהו דילמא קני נכסי היו' או מכר ופרע ליה וניחא ליה בהבי כי היכי

שהרי שורף שטרותיו של חברו פסקנו שאע"פ שאין גוף השטר ממון כיון שהוא גורם לאבד ממון חברו חייב וכדאסיקנא התם אמר רבינו מאן דדאין דינא דגרמי מגבי בידה דמי שטרא מעליא דקי"ל ברבי שמעון דאמר דבר הגורם לממון בממון דמי ואפי' ברבר שאין עיקרו ממון דכיון דשורף ועכיר ביד' או קורע שטרותיו של חברו דינ' דגרמי הוא ואע"פ שהוא היזק שאינו נכר הרי גרם לאבד ממנו של זה וחייב וכו' הראב"ן דינא דגרמי לפענ' ד' קלישא איכא לעיוולתה כל הלכת' דאשבחן בדניא דגרמי אשבחן זורק מטבע ושורף מטבע ושורף שטר דהוה מילת' דעביר ביד' וחייב ומוכר וחזר ומתלו ומסר' דאחוי אחוי חיי' וכולהו הני לא צדיכי התראה דבכונה עושין ודעתן להפסיד ממון חבריה' והמרא' דינא לשולחני ונמצא רע וא"ל עלך סמיכנא והיה הדיוט וטבת הדיוט דעביר בחנם שאין צ"ל עלך סמיכנ' דמידע ידי דעלית סמך דק"ל נתק' אגוס הוא ח"מ באופן אבל הדיוט ודאי חייב ואיכא נזקין אחרני כגון מטבע וחמדמ' והמנס' והמפגל' דבמזיד חייבין ואמרין נקט' טמא שטר' חברו ומת לא קנסו בנו אחריו מ"ט היזק שאינו נכר לא שמי' היזק יקנס' הוא ולכרי' לא קנסו רבנן ואיכא לעיוני דהנך דלעיל אי' מחייב' ליה לכרי' רבש"מ זורק ושף ושורף היזק נכר הוא ומראה דינ' לשולחני היזק נכר הוא דאומן הראוהו מבי' שהוא רע והמוכר שטר וחזר ומתלו אע"פ שאינו נכר ההיזק דילמא מחייב' ליה משום דשקל מיניה דמי' ודילמא אמרי' אחריות ט"ס הוא וכו' ש' אי כתב ליה אחריות ותו דאיכא למימר נמי אחריות דנפשי' מי לא קביל עליו' ומטבע ונפסל תרומ' ונמא אה חמק ועבר עליו הפסד בחמ' ונעבדה בה עברה או יוצא ליסק' דבכלהו אמר לו חדי שלך לפניך ההא משום דאיתי' להחזיר מדי' בעיניה והוא היזק שאינו נכר ע"כ : מכלל דבריו למדנו שחמול ומת קנסו בנו אחריו ומשלם דלא הוי קנס' אלא ממונא ומחייב יורש עבור מירישו וכו' ש' אם היורש מחל שהוא מוזיק ומשלם יכנס פסק הר"ם שאם מחלו יורשי המוכר שמשלם מן היפה שנכסיו כשאר מוזיק וכן פסק במסור שאם מסר ומת אע"פ שהוא גורם לאבד ממון ע"י רוצ' כגון מוחל שורשין חייבין וגובים מהן כשאר כל מוזיקין גס הראב"ן כתב בתשובתו הריני מוסר לך מה שנתנה לי לענין פסק דין והלכה למעשה פלוגת' דרבי שמעון ורבנן והוי יודע שדעתי נוטה לקבוע מסמרות בר"ש דאמר דבר הגורם לממון בממון דמי' ודינא דגרמי שייך בדינא דגרמי ודוקא גורם אבל גורם דגורם פטור ובראמרי' בשבועות הכל מודים בעדי סומא שפטור בעדי קטיר דהוה ליה גורם דגורם וכו' לענין תשלומין הילכך השולח את הבעירה ביד חרש שומא וקטן אלו אבלה דבר שגופו ממון חייב אבל אם אבלה שטרותיו של חברו שאין גופו ממון פטור דהוה גורם דגורם ע"כ ובתשובה אחרת השיב כי מה שאמרו התלמידים שלא קנסו אלא למוכר שמתל אבל יורש שמתל לא קנסו טע' דדינא דגרמי נקרא שמו ולא דינא דקנס' ע"כ והראיה שהביאו ב' עלי' הסברא ההיא מהה"ד דאסבה עצה רב נחמן לברתא דתמחול וכו' ורוצים לומר כי היה דעת ר"נ שאחר שהיא יורשת אם מחלה לא נדון בה דינא דגרמי לא סמכין עליה אלא טעמא דמילתא משום רוחא דההיא מופיאנ' וברלעיל ואיכא מ"ד דאפי' תימא שכל מה שכתוב בשטר משלם המוחל ברתא פטורא דהיכא מחייבים למוחל בזמן שהוא מתכוין להזיק ללוקח והוא אינו מריות כלום אבל שמפסיד מקחו אבל הא' ברתא להנאת עצמה היא מוחלת כרי שגחיר ותיירש אבי' וה"ה ליורש שמתל לעצמו שאינו משלם כלום ובמו שכתבתי למעלה וזאת הסברא כתבה הראב"ן בתשובותיו בי יש לה פנים :

ט ויש לומר כיון שפסקו שחמול חייב לשלם ללוקח צריך לעדי' להמלך במוכר וכתוב לו אחריות על מכירתו : או אמרי' ליה אחריות טעות סופר הוא ואין צריך להמלך ואף אם לא נכתב הרי כמו שכתבו בו אחריות : ובה נסתפק הר' יהודה ברצלוגי ז"ל ולא הכריע : אך ממה שכתבו למעלה בשם הראב"ן ז"ל נראה דאחריו' מחילה ודאי קבולי קביל דאחריות דנפשיה מקרי כהא מוזיק הוא וא"צ להמלך : אך זה בודאי צריך בירור אם הלך הלוקח ותבע את המלוה ומצאו עני מהו מי אמרינן כיון דמעוטי קבל וקנה בהזקת ש"מ ציבו ביד הלוח ולא מצא ה"ל מקח טעות ומשלם לו מעותיו המוכר ללוקח או דילמא לוקח היה לו לפרש ומשל' פי' יש לנו לומר כי לפי מזלו קנהו ואם יש לו ינכה ממנו ואם לאו הפסיד את מעותיו הלוקח ולזה יש קצת ראיה מהחייא דאיה דירושלמי שכתבו בשער מעמד שלשתן : ראובן היה חייב לשמעון סמיכה גבי לוי אפרסן ר' ל' ת ראובן חייב הרא דתימא בשלא עשו ערמה אבל עשו ערמה חייב וכתב הארכנו בפ' הירוש' ב' שב"ח שהקדמנו ולזה יש לבעל ההין להשיב ולומר שאין זה דימה לזה דהתם כיון שהמפסד אומר חן לזה מעותי והוא אומר הן אתן בודאי אם הוא עני ועשו ערמה ואין לו מה לית' בודאי אין לך טעות גדול מזה שהטעיהו אבל לוקח כיון שמכר לו השטר וקבלה ממנו אינו מפרש לו שיהיה באחריותו אם לא מצאם ללוח מסתמ' ניחא ליה דלחוי ליה אידך עבה לוח דיריה ואין רצונו שזה יתחייב לו בכלום ואף זה אינו מטעהו דילמא קני נכסי היו' או מכר ופרע ליה וניחא ליה בהבי כי היכי

שהרי שורף שטרותיו של חברו פסקנו שאע"פ שאין גוף השטר ממון כיון שהוא גורם לאבד ממון חברו חייב וכדאסיקנא התם אמר רבינו מאן דדאין דינא דגרמי מגבי בידה דמי שטרא מעליא דקי"ל ברבי שמעון דאמר דבר הגורם לממון בממון דמי ואפי' ברבר שאין עיקרו ממון דכיון דשורף ועכיר ביד' או קורע שטרותיו של חברו דינ' דגרמי הוא ואע"פ שהוא היזק שאינו נכר הרי גרם לאבד ממנו של זה וחייב וכו' הראב"ן דינא דגרמי לפענ' ד' קלישא איכא לעיוולתה כל הלכת' דאשבחן בדניא דגרמי אשבחן זורק מטבע ושורף מטבע ושורף שטר דהוה מילת' דעביר ביד' וחייב ומוכר וחזר ומתלו ומסר' דאחוי אחוי חיי' וכולהו הני לא צדיכי התראה דבכונה עושין ודעתן להפסיד ממון חבריה' והמרא' דינא לשולחני ונמצא רע וא"ל עלך סמיכנא והיה הדיוט וטבת הדיוט דעביר בחנם שאין צ"ל עלך סמיכנ' דמידע ידי דעלית סמך דק"ל נתק' אגוס הוא ח"מ באופן אבל הדיוט ודאי חייב ואיכא נזקין אחרני כגון מטבע וחמדמ' והמנס' והמפגל' דבמזיד חייבין ואמרין נקט' טמא שטר' חברו ומת לא קנסו בנו אחריו מ"ט היזק שאינו נכר לא שמי' היזק יקנס' הוא ולכרי' לא קנסו רבנן ואיכא לעיוני דהנך דלעיל אי' מחייב' ליה לכרי' רבש"מ זורק ושף ושורף היזק נכר הוא ומראה דינ' לשולחני היזק נכר הוא דאומן הראוהו מבי' שהוא רע והמוכר שטר וחזר ומתלו אע"פ שאינו נכר ההיזק דילמא מחייב' ליה משום דשקל מיניה דמי' ודילמא אמרי' אחריות ט"ס הוא וכו' ש' אי כתב ליה אחריות ותו דאיכא למימר נמי אחריות דנפשי' מי לא קביל עליו' ומטבע ונפסל תרומ' ונמא אה חמק ועבר עליו הפסד בחמ' ונעבדה בה עברה או יוצא ליסק' דבכלהו אמר לו חדי שלך לפניך ההא משום דאיתי' להחזיר מדי' בעיניה והוא היזק שאינו נכר ע"כ : מכלל דבריו למדנו שחמול ומת קנסו בנו אחריו ומשלם דלא הוי קנס' אלא ממונא ומחייב יורש עבור מירישו וכו' ש' אם היורש מחל שהוא מוזיק ומשלם יכנס פסק הר"ם שאם מחלו יורשי המוכר שמשלם מן היפה שנכסיו כשאר מוזיק וכן פסק במסור שאם מסר ומת אע"פ שהוא גורם לאבד ממון ע"י רוצ' כגון מוחל שורשין חייבין וגובים מהן כשאר כל מוזיקין גס הראב"ן כתב בתשובתו הריני מוסר לך מה שנתנה לי לענין פסק דין והלכה למעשה פלוגת' דרבי שמעון ורבנן והוי יודע שדעתי נוטה לקבוע מסמרות בר"ש דאמר דבר הגורם לממון בממון דמי' ודינא דגרמי שייך בדינא דגרמי ודוקא גורם אבל גורם דגורם פטור ובראמרי' בשבועות הכל מודים בעדי סומא שפטור בעדי קטיר דהוה ליה גורם דגורם וכו' לענין תשלומין הילכך השולח את הבעירה ביד חרש שומא וקטן אלו אבלה דבר שגופו ממון חייב אבל אם אבלה שטרותיו של חברו שאין גופו ממון פטור דהוה גורם דגורם ע"כ ובתשובה אחרת השיב כי מה שאמרו התלמידים שלא קנסו אלא למוכר שמתל אבל יורש שמתל לא קנסו טע' דדינא דגרמי נקרא שמו ולא דינא דקנס' ע"כ והראיה שהביאו ב' עלי' הסברא ההיא מהה"ד דאסבה עצה רב נחמן לברתא דתמחול וכו' ורוצים לומר כי היה דעת ר"נ שאחר שהיא יורשת אם מחלה לא נדון בה דינא דגרמי לא סמכין עליה אלא טעמא דמילתא משום רוחא דההיא מופיאנ' וברלעיל ואיכא מ"ד דאפי' תימא שכל מה שכתוב בשטר משלם המוחל ברתא פטורא דהיכא מחייבים למוחל בזמן שהוא מתכוין להזיק ללוקח והוא אינו מריות כלום אבל שמפסיד מקחו אבל הא' ברתא להנאת עצמה היא מוחלת כרי שגחיר ותיירש אבי' וה"ה ליורש שמתל לעצמו שאינו משלם כלום ובמו שכתבתי למעלה וזאת הסברא כתבה הראב"ן בתשובותיו בי יש לה פנים :

ט ויש לומר כיון שפסקו שחמול חייב לשלם ללוקח צריך לעדי' להמלך במוכר וכתוב לו אחריות על מכירתו : או אמרי' ליה אחריות טעות סופר הוא ואין צריך להמלך ואף אם לא נכתב הרי כמו שכתבו בו אחריות : ובה נסתפק הר' יהודה ברצלוגי ז"ל ולא הכריע : אך ממה שכתבו למעלה בשם הראב"ן ז"ל נראה דאחריו' מחילה ודאי קבולי קביל דאחריות דנפשיה מקרי כהא מוזיק הוא וא"צ להמלך : אך זה בודאי צריך בירור אם הלך הלוקח ותבע את המלוה ומצאו עני מהו מי אמרינן כיון דמעוטי קבל וקנה בהזקת ש"מ ציבו ביד הלוח ולא מצא ה"ל מקח טעות ומשלם לו מעותיו המוכר ללוקח או דילמא לוקח היה לו לפרש ומשל' פי' יש לנו לומר כי לפי מזלו קנהו ואם יש לו ינכה ממנו ואם לאו הפסיד את מעותיו הלוקח ולזה יש קצת ראיה מהחייא דאיה דירושלמי שכתבו בשער מעמד שלשתן : ראובן היה חייב לשמעון סמיכה גבי לוי אפרסן ר' ל' ת ראובן חייב הרא דתימא בשלא עשו ערמה אבל עשו ערמה חייב וכתב הארכנו בפ' הירוש' ב' שב"ח שהקדמנו ולזה יש לבעל ההין להשיב ולומר שאין זה דימה לזה דהתם כיון שהמפסד אומר חן לזה מעותי והוא אומר הן אתן בודאי אם הוא עני ועשו ערמה ואין לו מה לית' בודאי אין לך טעות גדול מזה שהטעיהו אבל לוקח כיון שמכר לו השטר וקבלה ממנו אינו מפרש לו שיהיה באחריותו אם לא מצאם ללוח מסתמ' ניחא ליה דלחוי ליה אידך עבה לוח דיריה ואין רצונו שזה יתחייב לו בכלום ואף זה אינו מטעהו דילמא קני נכסי היו' או מכר ופרע ליה וניחא ליה בהבי כי היכי

גדולי ספר שער נא חלק וז תרומה

מלקחא' לשון וכ"ס אש הויה הלז סוכר וכו' : ואחר המחילה הראויה כונת הכ"ס הי' לענין מליחות החיוב בזה' ומין' להשתתף כמים מקום למקח' אנו מחייבין לשלם * מטעם אחריות ט"ס כ"ס שאין כאן מקח כלל דלדמי חייב לשלם * אבל לענין מה משלם ודאי שאינו שוה בשניהם :

והבט' נפ' איות מתורת הרמב"ן ז"ל ודקדוק לשונו שכתב להו' ודאי חייב לשלם דלא הו' זכין כלל ומעות חוזרין וכו' * ולא כתב חייב להחזיר המעות דלא הו' זכין כלל או יאמרו בקולר' לא הו' זכין והמעות חוזרין * אלא שכוונתו מבוארת כמו שאמרנו לודאי חייב לשלם דהיינו יס' כאן חייב תשלומין מטעם דלא הו' זכין דלדמי חייב לתריות * ופי' מיד דלע"ג דליכ' האי ק"ו מ"מ אין תשלומין שוין לבה"א דמ"ס המעות הם שחוזרין ולא כל דמי הסטר וממילא דבה"א לתריות כל דמי הסטר הוא משל * והטעם לכיון דלמי הסטר הם מפורס' כמה הם והוא קבל אחריו' הסטר כסתם * אין לנו לומר שקבל אחריות קבל הסטר ולא קנתו האחר * ולא דמי לעולם דמטעם מוסיף איתן עלה דהמוזיק אינו חייב לשלם לניזק אלא מה שחסרו ממס' דהיינו הקרן אבל לא מה שעתיד להשאר * ולתריות שאינו מחסר לו מהקרן כלום * ואין כאן תמיהה על הסור ז"ל יומ"ס דמלין אחריו' גובה הכל הוא לכ"ע * וכן המנהל' אפי' קבל וכו' * גס הרשב"א והרא"ש ז"ל כתבו כן בתשובותיהם ופירשו מהא טעמא דלא גבי ממעבדיו ולא טריף מלקוחות * ודקדק הרמב"ן ז"ל לומר אפילו קבל אחריות דלמ' וכו' * למימרא דדוקא כשקבל סתם אחריו' דלמ' הוא דאינו גובה אלא כדן מוזיק הא' אם קבל בפירו' אחריות דמחילה גובה מן המעבדיו ומן הלקוחות כדמית' הרב ז"ל דסס הרשב"א ז"ל ס' חק"ב :

ב ב ונראה דנ"מ נמי דכזה"ג גובה כל דמי החוב כדן האחריות ולא הדמים שנתן בלבד כדן מוזיק :

ו ויש להביר וללעז וכו' * מ"ס רבינו ועד"ז איתא בפרק פגול בענין שורף וכו' * כונתו

לגס בההיא להשורף שטרו למחייבין ליה מדינא דגרמיו * יס' מהם עד"ז שלא מחייבו אלא כפאיו יכול לגרות מחמת שרפתו של זה * אבל לא כפא' לגבות מאינו כזה אחרת ונראה דגס הרמב"ם ז"ל נהגו לזה דפ"ז דחובל שכתב גבי שורף וכלכל שילוק לו המוזיק שסטר מקויים היה וכך וכו' היה כתוב בו ומחמת שרפו הוא אינו יכול לגבות החוב וכו' * לומר דאם מה שאינו יכול לגבות החוב אינו מחמת שרפו אינו חייב לשלם :

דלחוי נקרא עבר דידיה ומפני שנסתפקתי בזה' שאלתי פי הרמב"ן ז"ל וזה אשר השיב לי שאלת המיכר שטר חוב לחברו אם נאמר בו אחריות מיעות סופר הוא אם לא וזה פשוט בעיני שאם מחלו ביון שהוא מוז' קבולי קביל אע"ג דלא פריש דאחריותא דנפשיה מקריא ואי קא מבציא ליה בשנמצא לזה עני בזה אני משיב הוי יודע שהמכר חוב ומחלו לא מחייב משום אחריותא דנפשיה ולא משום דעלמא דהא למאן דלא דאין דינא דגרמי פטיר הוא ימאכות לו קין הוא כדאיתא בריש ב"ק ודע שאחריות טעות סופר בין בשטרי הלואית בין בשטרי כל מקח וממכר שבעולב של קרקעות ומטלטלין ושטרי חובות ומרו אחריות הזה שאם יבא ב"ח של מוכר וטרף חוב ז' מטני או שבא אחר וכתבא ראי' שש"ח זה שלו הוא או שלק' זו מן המוכר תחלה וביצא בזה חוזר הלוקח הזה וגובה מן המוכר מדין אחריות וכ"ש אם הוציא הלוח שוכר שפרעו או שמחל לו סלו' קודם שמכרו לזה דהוא ודאי חייב לשל' דלא הו' זכין כלל ומעות חוזרין אבל אם הלוח עני ואין אדם יכול להוציא ממנו או שחעני אח"כ זה אינו בדין אחר ודא לא בשחי' עני בכלל אונאה הוא אם מכרו יוחר מכדי דמיו ואין לשמרות דין אונאה וכן המחול אפי' קבל אחריות דעלמא אינו חייב כלום מדין אחריות אלא שהוא חייב למאן דראין דינא דגרמי משום מוזק ואפי' במתנה שאין בה אחריות הגע עצמך ששכר לו שרה בפני רעת' או הפסיד' אחר כן או שבא אחר שמכרה וחפר ברה בורות שיחין ומערות מי הוי בכלל אחריות שת"א עדית שלא תבסוף וכן הנזק שעשה בה מי מתחייב בזה משום אחריות ופי' מיפטר מיניה במתנה שאין בה אחריות אלא בכלל אכזות נזיקין הוא וחייב בדין מוזק וחירושרמי שהחזרת אדם מדין אחריות חייב מה לי עשו ערמה מה לי לא עשו ערמה וכי יש בדין אחריות של מקח וממכר חלוק בין מערים לשאינו מערים אלא ש"מ פטור הוא מדין אחריות ומ"מ הדין ההוא צריך לפנים שהערמת הוא המשנה הדין לא מצינו אותם בשאר הדינין בדרך החוץ וישמן הכפרשם שוכרין לפרש בו שאם המטחה יודע שהוא עני והמלוח אינו יודע חוזר עליו והטעם דכל כי האי גונא לא גמרי ועבדי אבל הירושלמי הוא עכום בחלכות ומן הגמרא שלו עמדתו על פירושו והוא בפרק האומר על משנת המקדש האשה ואמר סבור הייתי שהיא עשירה והיא עניה מקודשת * וכך הסוגיא מתחלתה אמר רבי אלעזר מקודשת לו בעדים פי' אפי' יש עדים ששמעו ממנה תחלה שהיה סבור שהיא עשרה מקודשת ביון שרא התנה בשעת קדושתו רבי שמואל בשם רבי זעירא אסר מקודשת לחומר' כלומר ספק מקודשת היא דחיישין לשמא על דעת עשר' קדש ופי' רבי עליו רבי יעקב בר אחא בשם רבי אמי ראובן היה חייב לשבעין סמבית גבי דיו אפרסן לוי לית דאובן חייב דלא מצי לכטען כבוד הית' שהוא עשיר והוא עני דמתני' דהא דתימא בלא עשו אבל אם עשו בהערמה חייב כהא חזריא סמכין לחנויי קריה גבי זכונה קרן זכונה ואז ליה אחא עובדא קמי רבי חנינא אסר אין פריטין אינן פשעין ואין דינן אינן דא פשעין בן אורח' דובנ' מלחיה פירוש חזריא הן נזקחי פירו' המחזיר' על הגרנות והיו חייבין דמי הטסקאות לסטרי דהעיר והסמיכות על דוקא שלקח פירות טהן קרן אוריו דוקא והלך לו פירוש קרן העבים בבקר חרנום ותקם בעוד ליה וקמת בקרצתא ודן רבי מונא שאם היו פרוטות פשעו הלוקח והחזיריה שהרי היו יכולין לפרען מיד וערמה היתה ש' אמינו עדיהם כדי שילך לו אבל אם הם דינרין כן דרך הלוקח לילך למדינה אחרת רמכו' כחזרתו ולשוב לפרוע חקפותיו מדר' בדאמרי' בר"ה ברמדייר דייא ומוביל סחורה בכל מדינתא * עכשיו לפי זה רענן נראה שהערמ' הזאת היא שנראה לזה עשיר ומסמך בעל חובו על אחד ואותו אחד יוציא לו למדינת הים פיד כי האי גונא קין בטעות הוא א"כ כל כי האי גונא לא גמר ומשעבד נפשיה אלא לפוטרו לזה פיר בעל חובו נתכוננו שניהם הילכך חוזר עליו * ש"מ דדוקא כבנון ערמה זו אבל סבור

לגס בההיא להשורף שטרו למחייבין ליה מדינא דגרמיו * יס' מהם עד"ז שלא מחייבו אלא כפאיו יכול לגרות מחמת שרפתו של זה * אבל לא כפא' לגבות מאינו כזה אחרת ונראה דגס הרמב"ם ז"ל נהגו לזה דפ"ז דחובל שכתב גבי שורף וכלכל שילוק לו המוזיק שסטר מקויים היה וכך וכו' היה כתוב בו ומחמת שרפו הוא אינו יכול לגבות החוב וכו' * לומר דאם מה שאינו יכול לגבות החוב אינו מחמת שרפו אינו חייב לשלם :

חלק ז

א והבא שמכר ש"ח והיה כתוב וכו' * ב' הכותב כתב הרא"ש ז"ל ונראה דקדק דבר זה מהא דאמרין פ"ק דגטין גבי הא' לאמר רב הונא מנה לי בידך חנהו לו לפלוני במעמד שלשתן וקא יהיב אמימר טעמא למלתיה דנעשה כאומר לו כשעת מחן מעות משתעבדנא לך ולכל דלתי מחמתך וכו' * עד ונראה שאינה רא' שלא יכול למחול וכו' * על דשני טעבוליס יס' לו למלוה על פלוני א' טעבול לכסיו וא' טגופו מטעבול לו וכו' * על יס' לחלק דלאני הסס דלשחם פגומים במעמד אחד ומחל המלוה ללוה טעבול גופו וחל טעבול נזק הלוח לשני מטעם מחן מעות * אבל במוכר שטר כיון שאין קנין המלוה מועיל סיהא טעבול גופו כל לוח קנין ללוקח מכח קנין המלוה אלא מחמת שכתב לו הלוח' למלוה משתעבדנא לך ולכל דלתי מחמתך * אין ספקי דאין הלוח' רותה סיהא גופו מטעבול לפניהם * למלוה לפי שלח הועיל הקנין להיות נזק הלוח משתעבד ללוקח מזה קנין המלוה ונמצא פסול עדיין טעבול נזק הלוח ביד המלוה * וגם ללוקח לפי שכתב למלוה משתעבדנא לך ולכל דלתי מחמתך * אלא ודאי דכתב ליה ולכל דלתי מחמתך על טעבול נכסין דיכול המלוה למכור כחלו דפקט טעבול המלוה ולא נשאר מטעבול כי אם ללוקח ולא טעבול גופו ע"כ : ובענייני לא ירדה לעומק כונתו ז"ל דאי מה שכתב זה מעקרא משתעבדנא לכל דלתי מחמתך היינו למטעבול גופו מאותם טעם למי שיבא מחמת המלוה * ט"כ

שהוא עשיר והוא עני בין שהממחה יודע בו פטור דה"ל לשאל עליו * ולרבינו האי גאון מצינו בתשובה שפסק בהפחאה חוזר עליו ואמר שאם נתרשל המומחה בתביעתו על אותו שהממחה ופשע מלתבעו עד שאירע עניות לאותו שהממחה אצלו בעל הבית המומחה פטור * ולפי דעתו יכולנו לפרש הירושלמי על אותו דרך שאם היה עשיר ולא תבעו עד שהעני לוי ראובן פטור ואם היה עני מתחלתו ועשה בהערמה להסמיכו אצלו חייב ואלא דוקא ערמה אלא אורחא דמלחא נקט דכל שהיה עני מתחלתו והסמיכוהו אצלו הערמה הוא * ושאר הסוגיא דירושלמי הסמוכה לו בהרא חזרייה וכו' על זה הדרך מתפרש שאם היה החוב פרוטות הכנטרי הם פשעו בשלא תבעו אותו * והחזרי' פטורים ואם דינרין אינן לא פשעו שכן דרך הלוקחות לילך ולחזור ולפי' חוזר עליו ומ"ס דרך הסוגי' הו' על המשנה ההיא נרא' כלשון הראשון * והרי הרוחנו כפי' הירושלמי ומ"מ לא נחבר את הריני הפשוטין מפני דברי גביא' והלואי שיהיו כל ההלכות כהירות פרכר זה שאין הלוקח חובו של חברו מחייב לו בתשלו' מפני צניותו של לוח ולא מפני אלמותו שאינו יכול להוציא חובו מכמו ואין לשם אחריות עסק בענין כבאן ע"כ :

ו ויש להביר ולרעת כי כל מוח' שחייבנו בתשלו' דוקא היבא דמורה לוח דמחייב בהאי שטרא אלא שטוען שפמי' מכינו בטענת מחילת המונר שמחלו לו אבל אי פשעין שטרא זייפא חוזר וצריך קיום ולא מצי לקוימי בעדים אי נמי דהוא לוח גולגא עתיקא וגברא אדבא ולא פרע מעום דלא צאית דינא או דרחיק' ליה שעתא ולית ליה מודי מאי דפרע בכל אלו כיון דלא פסיד ממוניה משום מחירתו דהא אע"ג דלא מחי' איהו לא מצי גבי פירי מיניה כהאי שטרא כהא לא מחייבי למוח' עד שיתכר' שאין החוב נפסד ללוקח אלא בשביל מחירתו ועל דרך זה איתא בפרק הגול בענין שורף שכתבתי של חברו :

יא ויש להביר גר' שיש לו מלוה כשטר על ישראל ומכר ש"ח לאחרי' ומה מי אכרינ' כיון דמפק' לרו ונפטר הלוח מינה ובוהו הורו המורים והפכינו דפקע ליה דה"ל דומיא דמשכון של ישראל ביד תע"א שלא זכה המחזיק בו דפקע ליה במית' הגר :

חלק ז

א והיבא דמכר שטר חוב היה כתוב מאותו שטר הריני משעבד לך ולכל הבאים מכחך יש לעיין אם יכול למחלו ללוה אחר כך אם לא ומצאנו בזה

א"כ מוכן לנו לומר דכמוכר המלוה הש"ס יהא גופו משועבד לשניהם
א"כ כן אלא כשהוא משועבד לך ולכל דאחי מחמתך היינו משועבד
גופו למלו' עד הזמן שיבא אחר מחמתו ואז משועבד מעכשיו למלו' דאחי
מחמתה שנתרון סעבוד הגוף מהלכה ונכנס במקומו לטעבוד זה של הגוף
מי שפא מחמתו לגבות החוב ולעול

א"כ מוכר משועבד חלף לאחד • וא"כ
דכזה מוכר הסער לא
מוכר אלא סעבוד הנכסיו
ולא סעבוד הגוף אין צדק כלום
דכין סכתה לו • לזה משועבד
למלו' דאחי מחמתך • נמצא סעודה
פל סעבוד הגוף ממילא אלא הלוקח
וי"ל מן המלו' ובהסכמ' המלו' עלמנו
שכך ה"ל כונתו כשהלכת' על עלמנו
משועבד למלו' וכו' • והי"ל הר"ס
ז"ל בזה וז"ל ועוד יס לפרש ה'א'
לקחת' משועבד' לך ולכל דאחי
מחמתך פירוש כשיראה להסעבוד
יחול הסעבוד מעתה וכו' • עד
הלכך כשראה פקע סעבוד הרשעון
וחל סעבוד השני מש"כ במכיר'
הס' ח"א' כתב לו כל דאחי מחמתך
לא פקע סעבוד הרשעון וכו' • דברי
ר"ב אלפס ז"ל והגאונים שפירשו
דמכירת ס' ח' דרבנן דאין קנין
נחפס על ס' ח' כגו שאין נחפס על
הלו' ומהא' טעמ' יכול למלו' וכו' •
ה"ל ח"א' א"ל משועבד' לך ולכל
דאחי מחמת' אין קנין מוע' בו •
וא"כ דכסוף' ק' גיטין א"מ א"מ
וכו' ומסתבר' לכ"ס במוכ' פט'
סכתו' בו הרינו משועבד' לך ולכל דאחי
נחמת' לא הי' דאחי התם לעומדן
פליט' פט' ונתת' להסעבד' לו
כדפירש' לעי' פ"ב •

וא"כ לומר להראש' דאחי' א"ס
נפרש כן בדברי אמימר
דכשראה להסעבד קאמר •

והיינו כשהוא כותב כן פט' אלא אין אחר' דנעשה כאמ' משועבד' לך
ולכל דאחי מחמתך וא"כ לנו לומר מדעתנו דאפי' בע"כ נשעבד מחמת'
אלא חנודין דאחי' דכשיר' להסעבד' יתול הסעבד' מע' ראשו' א"ל
כשכתב בהדיא משועבד' וכו' • איכא למימר דאחי' דעניה להסעבד
מעכשיו כמה להסעבד אח' כלאחר מדעתו ור"ל • הא לא צריך להכי
לאעפ"י שלא כתב כן מסתמא כן דעתו • אלא ודאי מדא' כפל וכתב
משועבד' וכו' • כונתו להסעבד לכל מלך דאחי מחמתה דמלוה עכ"פ
אין סתירה מבלי שיתקן להסכמת ור"ל הלום •

והרע שכן סתרי הראש' ז"ל עלמנו כתב בכלל פ"ז בסכומ' כל מי שיתא
סער זה יגבה וז"ל הרי סעבדו תלום שגבה המלו' אפי' בלא
הלשאה ומסירה דאלו בהרשאה ומסירה מה הולך ממילא היס' הדין כך
פ"ב א"כ ה"ל נמי לעינינו • ונראה שלזה נחזקון הר"ן ז"ל בחשובותיו סימן
ס' ד' ב"ר' לערן מה שמביא רבינו שהקשה הרמב"ן ז"ל על הראש' ד"ז
וכתב וז"ל וא"כ קשיא א"ל דכ"כ כי קאמ' אמימר נעשה כאומר לו
משועבד' וכו' • לאו כלל הוא לכל מלך דאחי מחמתה דהא ודאי מעמד
פליט' לא מהני אלא מדעתה דלוה וכו' • פ"ד ה"ק לדילך ולכל מי שחאה
ממנה אחר' א"ל מדעתו וכו' • ע"כ כלומר בהדיא דאמימר מן הסתם
איכא לטומר הכי • ומינה דכי פירש בהדיא משועבד' לך וכו' •
כלל הוא לכל מלך דאחי מחמתה ואפי' בע"כ • והיינו סכתה הרן ז"ל
בחזית דבריו שכובר בהראש' ז"ל מההיא דאמימר בספ' גיטין שא"ס
כתב לו פט' אינו יכול למחול וכו' • למימרא דמלך אמימר דא"ל פ"י
ללמוד להיכא דפירש • ועוד קשה לי בזה על הראש' ז"ל דכשוכה דמיתין
בכלל פ"ז קאמר דכונת לכל מלו' סער זה גובה ואפילו בלא הרשאה
ומסיר' • ובכלל ס' ח' סימן ה' כתב וז"ל ועוד אני אומר אף אם מועיל
הוא זה שיוכל לגבות בו כל מי שהסער יוצא מחמתו דכל תנאי שדמיון
קיים • מ"מ תנאי זה שאינו אלא במקום הרשאה או במקום מסירה וכתובה
ולא עשה תנאי זה אלא שלא יצטרך להרשאה א"ס ירצה לעשות שליח לגבות
החוב וא"ס ירצה למכור לאחר שלא יצטרך לכתיב ומסירה אלא יספור לו
הסער ויגבה בו וכיון שאותו המלו' הסער הוא בא מכח המלוה א"ס של
פירש הרי היורש במקום אמו ומחל הסער לעמ' וכו' • ע"כ • וכי מעיין
משמע לכאורה דאחי' חרי מילי הא בהא הלי' מתד' טעמ' דאי בכלל מלו'א
יכול לגבות בלי מסירה והרשאה היינו משום דמשהם סכתה כן נשעבד
לאותו' וא"כ ר"ל זה אלא מההיא דאמימר • וכ"כ בהדיא הרמב"ן ז"ל

חית

סימן החק"כ ע"ס • וא"כ גם לענין שלא יוכל המלו' למחול צריך ט'
כן שמעקרא נשעבד' לבא מכחו כשכתב פט' • והראש' ז"ל כן כתב בהדיא
בדבריו שמי' רבינו שאמר ולא עוד אלא שאינו צריך לכתוב לו בסטר המכר
ז"ל לון וכו' • דלמלא זה נמשך מזה • וסוף דנה הראש' ש' לחלק בזה לענין
לגבות בלא הרשאה ומסירה יהיה

נכון שנסעבד לזה מעקרא עכ"פ
ופקע הסעבוד מן המלוה • ולענין
המחילה יהיה עדין סעבוד הלום
במקומו ויכול למחול • ונהי' דלמאי
דמחלק בהכותבין סעבד' הגוף
לסעבוד הנכסים יס מקום ליישב
זה • מ"מ לא"ק פירוש דקאמר
לא מלין למימר הכי ומה ג"ס למאי
דקאמ' לדעת הגאונים •

ואולי להסעבדות זה נחזקון
הר"ב בעל ת"ה ז"ל ס'
סמ"א סכתה דינא דמלו' ס' ח' שיוכל
לגבות כסותה הראש' ז"ל ומביא
ראיה מדיון של הראש' ד' שמיא
הראש' ז"ל בהכותב' • וא"כ אמר
ו"ל ע"ס דמאל האריך וכו' דשמא
העיון הוא דכח' שהאריך הראש' ז"ל
לחלו' על דיון של הראש' ד' נראה
כסותר את עלמנו דלון דמלו' וכו'
ולראש' ז"ל סמא נאמר דלעתו
שהמלו' הוא כל המלוה עלמנו
וחסדין כאלו המלוה הוא כאלו
שמוציא וחיוב • א"ל לא לענין
סיהיה המלוה מופקע מן הסעבוד
וזק • ובפ"י דמכירה כתב
הראש' ז"ל בהגותו לא מן הסתם
הוא זה אלא מפני שהלום אומר
ללוקח א"ל לא סעבדתי לך את
עמ' לפיכך א"ס כתב לו בסטר
חיוב הרינו משועבד' לך ולכל דאחי
מחמתך אינו יכול למחול וכו' •
ובחב' עליו הר"ב ז"ל כ"כ מ"מ
נראה דאחי כתב ליה

הכי גס להרי"ק ורבינו אינו יכול למחול ע"כ • ויס להמנה דבהדיא נראה
מדברי הראש' ז"ל מדקאמר לפיכך א"ס כתב וכו' דלון זה נמשך כפי
סכתו סה"כ כ"ס ד"ס חלוק בין סעבוד הגוף לסעבוד הנכסים •
וכסעבוד הגוף נשאר אלא המלוה יכול למחול א"ל כסכת' משועבד' דנא
וכו' נמצא כשמכר הסטר חל אלא הלוקח סעבוד הגוף כמו שחל סעבוד
הנכסים דלדידהו קנה הכל מן הסורה ולפיכך אינו יכול למחול • א"ל
להרמב"ם • והרי"ק וסיעתה ז"ל אין שום קנין וסעבוד א"ל הלוקח מן
הסורה • ולפיכך כך הוא כסכת' משועבד' וכו' • כמו כשל' כתב ולעז' •
יכול למחול • ובהדיא כתב הראש' ז"ל בלשון דמית' דלך כ"ס דלהרי"ק
והגאונים יכול למחול אפי' כתב משועבד' וכו' • וכן בא פט' בדברי
הרמב"ן ז"ל סמביא רבינו •

ואין סעבוד מלך דאחי מחמתה אלא יורש וכו' • אי תימא א"כ מה טעם
הוא זה דקאמר אמימר דקנה משום דנעש' כאומר משועבד' דנא
וכו' לא יהא מה שנעשה כאומר יוצא משאמר כן בפירו' והלא כסכת'
בהדיא למלך דאחי מחמתך לא מקרי כן אלא יורש בלבד משום דידו כידו •
א"ל זה שמקנה במ"ס לאו אחי מחמתה מקרי ואכתי היכי קנו מאי דליתיה
בידיה דליקנייה • לאומלתא היא דאין סעבוד דקאמר היינו
מדאורייתא לענין שלא יוכל המלוה למחול • א"ל מדרכו איכא סעבוד
לכל הני לענין שיוכל להקנות והיינו דאמימר • ועוד מביאים ראיה וכו' •
גס הראש' ז"ל כתב בהפסד וז"ל ועוד מקשים על דברי הראש' ז"ל
מההיא דפ"ק דמלעזא מ"ל סובר וכו' • עד וא"כ לדברי המפרשים דבמ"ס
אינו יכול למחול ליחוס דלמא מכרה במ"ס דהיינו הוא והבעל והלוקח •
ו"ל דהא ליכ' למימא דא"ס סתק הבעל כשמכר כתובה דפנינו הרי הודה
שהסובר היה שקר וכו' ע"כ • ואיכא למידק מאי קשיא מדמ"ס דא"ל יכול
למחול הא רבא הוא • דאמר בשמי' אוחזין ש"מ איתא לדשמואל דמוכר
סטר חוב לחברו ומחלו מחול והוא גופיה אמר בפמביא גס בההו' דרב
דמ"ס אמר רבא מכתבא מלתיה דרב בפקדון א"ל במלוה לא דלמלא
לרבא ליכא מ"ס אלא בפקדון א"ל ככתובה א"ל שייך ויס לומר
דלדין דקי"ל בההיא דשובר כתיב' דרבא וגס קילין דמ"ס איחוס
נמי בהלואה צריך ליישב בדברי הראש' ז"ל • ומה גס דרבא תרין גס
מימרא דשמואל ושמואל בהדיא קאמר משמיה דלוי דאף בהלואה
איתיה למ"ס •

ב ויש לברר הי"ל דזבין איניס וכו' • עיין שער כ"ח •
ג וכתב

הלוה קיים פ' הכותב וכו' • ע"ד

ור' ענין קושיה הרב ז"ל סגלחם
ליושב דגמלא מפסיד

ועוד 7 שבועות לצעלה היא וכי

וּבְתֵב ה"ר יהודה אלברצלוני המזכיר שטר חוב וא"י כו נאמנות

חלק שמיני

דלעווי דונציק ש"ח

ב ויש לברר היבא דמפיק שמר מתותי ידיה ואינו מוציא

לְתַחַת יָדוֹ הוּא אֶחָד מִן הָאֲחִין אוֹ א' מִן הַשּׁוֹתְפִין כְּדֵר הַיְדוּעַ כְּשִׁתּוֹף וְשֵׁ

ב' שנמחל שעבור כהן ולמה כדמוכה לקחו דם"מ סקודה

ב ויש לכרר היבא זמנית

אכל את חייני לא וכו' . והפסוק ז"ל

והרומא משה ז"ל בבית יום

לי באגב קרקע שאין

פקדון הוא בידו • בזה

728

ג אבל אחר שאינו חולק וכו' הדברים עתיקים במחלקת זה ומדקדוק לשון רבינו ז"ל שכתב ספרו מביא דברי הרב אבן מיגאש ז"ל ועליו קאמר והרמבם ז"ל כתב ראובן שהוליא שטר חוב שיש ללוי וכו' ולא חמר וכתב הרמבם ז"ל נראה שהרמבם ז"ל חולק על הרב אבן מיגאש ז"ל והכונה דגלס מחלוקת יש בדבר

לדברינו ז"ל ולהסבוח חוב חכמי הדור ז"ל אין המוליא נאמן כלל לא לגבי מלוה ולא לגבי לוח • ולדבר אבן מיגאש ז"ל הוא בהפך נאמן מכל וכל לגבי כלם • והרמבם ז"ל אינו נאמן לגבי לוח ולדבר ר"י הלוי ז"ל • ולגבי לוח סדר כותים דמאי • וכל מה שנמצא לרבינו ולאחריו • ז"ל דמארי אהרן דר"י הלוי והלמיר הרמבם ז"ל היוני בענין זה להאמין למוליא השטר כשהמלוה מכחישו ורואה להוליא מידו • אבל כשהוא אינו מכחישו אלא הלוה אומר לאן בעל דברים ידיו את שלא בא לידך כחילה ומסירה כהא פליגי בדאמרי •

והרמבם כתב ראובן שהוליא ש"ח וכו' • צפ"ו • מהלכות מלוה ועל מה שתייך טען לוי שלא מכר ולא נתן וכו' • כתב הרב ז"ל ב"מ ז"ל נראה דשבעה שבע שבע כד לפטור עצמו מלוי דומה דין זה לדין הסוכר בפרק י"ד בשם רבותיו שאפילו הים השטר יוצא מתחת יד אחר וכו' נשבע היסד ופטר • וכתב ה"ה מו"ס רבינו ולא נתן ז"ל שדעתו ז"ל וכו' שאל לא תאמר כן וכו' אינו מבין הכרע זה וכו' עד מנין לו לדיוק כן עכ"ל • ומלבד שיש לסתום במה שרצה להשיב על ה"ה ז"ל על דקדוקו כפי מה שהוא מבין דברי הרמבם בפשוטן דשבעה זו היא ללוי להשטר מראובן שחובע ממנו דמי השטר שבעה דולרי ע"פ פירוש זה ולקח מאלד דיוקו • והרב כ"מ ע"ה מקס"ע עליו מפני מה שהוא פי' בספר זה שהשבעה היא לשמעון להפטר מלוי וכו' • להכריח תחלה עיקר הפי' שהוא כן ולא כדפי' ה"ה ז"ל • וא"כ יקשה לפי זה על דיוקו עוד חסוב תחלה על עיקר פירושו ז"ל איך אפשר לומר דומה דין זה לדפיד דהא כן הוא כתוב וכן הורו רבותי שאפי' הים השטר יוצא מתחת ידי אחר הלוה טוען ממני נפל אחר שפרעתי אף ע"פ שהוא בחוק ומונו כשבע הים ונפטר פקיון שאין השטר ביד המלוה אין שם חזקה ע"כ • וה"ה ז"ל הבין דין זה הוא כשדוע שפל להינו שהמוליא אינו טוען אלא שמאלו ואינו יודע למי יחזיר • וכתב עליו הרב ז"ל שם ב"מ ולי נראה שדברי רבינו בשאינו ידוע שפל אלא ביוצא מתח' יד אחר ואין אותו אחר וכו' היאך בא לידו • דאלו ביצוע שפל לא היה רבינו תולה בהורא רבותיו ולא היה משיגו הראב"ד ז"ל ע"כ • נראה שהיה • דכי פטרינו ללוה בשבעה הוא משום דאיכא נפילה ודאי כדעת ה"ה • או חסס נפילה לדעת הרב כי"מ עלמו שהמוליא אינו ידוע היאך בא לידו ואולי מאלו אחר שפל • אבל בדלי' אינו חסס של נפיל • ודאי אע"פ שהלוי טוען

ג אבל אחר שאינו חולק עם אחיו בזה יש לשאול מי אמרין שאני אחין דשמי אהרן אבל אחר שמען שקנאו בבתיבה ומסרה או בא' מן הקנייני' אחרים כיון שהוא בידו נאמן בשעתו או דילמ' לא שנה • וזה ודאי דבאורה היה נ"ל דלא מיכניא אבן השטר שמוציא זה על שם חבירו וטען שהוא שלו בא' מן הדברים שכתבנו או במענה שהיה שלוחו או ברב ומסר לי וגאבד ממני ומת זה שהוא על שמו והיה חייבין על אותו שטר שאינו נאמן ומציאין מידו שיש לנו לחוש לתקנת של יתום ויתום מ"מ מכרין ונוטלין את שלהם שאף יהיה זה על שמו חי ונפל מחלוקת ביניהם שזה טוען פקדון הוא אצלך וזה טוען שזכרה בו אף בזה יש לנו להוציא מידו ולהחזירו לו בשוהא על שמו והראיה בזה מה שאמר במסכת יבמות בפרק האשה שלום הנהו שטרי דנפקי בנהרדע' וכתוב בהו חבי נאני בר חבו וחבו בר נאני מגבי בהו רבה בר אבהו וזו והא נאני בר חבו וחבו בר נאני בנהרדע' שכיחי טובא ומפרקי' למאי ניהוש לה דנפלה מיהו וזויה בה אבן דפקדון כיון דשמיא בשמיה לא מפקדי גביה מאי אמרת דילמא מסר ליה אותיו נקנו' במסר' • ש"ס דלדין דקי"ל אין אורחיות נקנות במכירה צריך להביא ראיה ואין נאמן לומר שלי הוא • וסוגיית גט פשוט בענין שני יוסף בן שמעון הרריב בעיר אח' מוכיח כן ועוד ראיה מהה"ה דפרק זה בורר ההוא איחיתא דנפק שטרא מתות ידה בבי דינא דרב חונא אמרה ידענא כהאי שטרא דרבי' הוא הימנ' דרב נחמן אמר ליה רבא כמאן ברבי מאיר דאמ' אית' נקט' למסירה ומהימנא מגו דאי בעיא אמרה לוקח הוא בידו • אמר ליה לא שאני הכא דאי בעיא קתהא שאינה אמר' במנו שיכולה לומר לקוח הוא בידו או פשלו היה אלא נאמנת לומר פרוע הוא • מגו דאי בעיא קתהא • הא למדת שאין התופס בשטרות של חברו שהן כתובות על שמו של חברו נאמן לומר משלי הן או לקוחין הם בידו כשטר שדירה לי ואבד ולא דומר אגב קרקע נחנב לי או הקנב לי או במתנת שביב מרע שאין צדך בחיבה • ואלו ראיות גמורות לסמוך על דברי הר"ף ז"ל שכתב בהלכותיו פ"ק הביתב דבמלוה דשטרי ליכא למימר לקוחין הן בידו אמרין לה אחיו שטרך • והדבר יד ע"ש אין נאמן כמובן לומר משלי וממפני הן כשם שאינו נאמן לומר לקוחין הן בידו וזה הנ"ל • וכן הסכימו רוב חכמי דורנו אבל הרב אבן מיגאש ז"ל כתב בפירוש תניא אחר מן האחרים שהיה שטר החוב יוצא מתחת ידו ובוליו ואמרין עלה איתמר איתיות במסירה אביו אמר צריך להביא ראיה על המסירה ורבא אמא אין צריך להביא ראיה על המסירה אמר רבא אבן מיגאש דהא דאביו ורבא דאביו תרתייהו אותיות נקנית במסירה ליתא מיהו לענין צריך להביא ראיה או אין צריך קיימא לן דהלכת' ברבא דאב' אין צריך להביא ראיה בדקיימ' לולא היכא דפליג אביו ורבא דהלכת' ברבא בר מינ' קנ' נפקא מינה מהבא דהיכא דטעין היוצא ש"ח מתחת ידו שניתן לו בבתיבה ומסירה ואבד ממנו השטר שכתב לו באותה מסירה אי נמי היכא דטעין שנתנו לו אגב קרקע אם אחר מן האחרין הוא שמעון בכך אף על פי שהשטר יוצא מתחת ידו צריך להביא ראיה בכך משום דאחין שמי' אהרן • אם נכרי הוא בין שהשטר יוצא מתחת ידו אין צריך להביא ראיה בכך אלא הוא נאמן לומר שבעל השטר נתנו לו בבתיבה ומסירה ואבד ממנו השטר שכתב לו באותה מ ירה או שנתן לו אגב קרקע ע"כ • והרמבם ז"ל כתב ראובן שמוציא שטר חוב שיש ללוי על שמעון מנה וטעין שלוי נתנו לו בבתיבה ומסירה ואבד השטר שהקנה לו או שמעון שהקנה לו אגב קרקע הרי הוא גובה אותו משמעון הואיל ויצא השטר מתחת ידו • ואב' טעין שמעון שפרע לריו ואמר ישבע לי ואחר כך יגבה ראובן אם הודה לוי שפרע ושלם לוי לראובן ואם טען לוי שלא מבר ולא נתן שטר זה נשבע היסד ונפטר עד כאן ומסתברא דדוקא בדלא כתיב ביה נאמנות אבל אם יש בו נאמנות מוציא ממנו בעל ברחו ואין הודאת המלוה • מועלת כלום לסברתם שפסקי שהא' נאמן לומר שטר היה לי ואבד החיישני' לקנוניא • וזה שכתבנו הוא ראית' של רבי יוסף הלוי וזלמיר הרמבם ז"ל • והקשה עליו הר' מאיר משרקמניא מהא דאמרין בסנהדרין גבי ההיא אחתא דנפק שטרא מחותני ידה ואמרה ידענא ביה דשטרא פריעא הוא הימנ' דרב נחמן אמר ליה רבא כמאן ברבי מאיר דאמר אותיות נקנות במסירה ומהימנ' מגו דאי בעיא אמרה לקוח הוא בידו דהא קא מהימנא וקניא במסירה בלבד אלמא דדוקא אליבא דרבי מאיר דסבירא ליה אותיות נקנו במסירה היא מהימנא כי אמרה פריעא הוא משום מגו דליכ' למימר לקוח הוא בידו אבל אליבא דרבנן דקא בעו כתיבה ומסירה לא מהימנא דהא ליכא הבא מגו דלא מצי למימר לקוח הוא בידו אליבא דיהו דאם כן דמצי למימר שטר היה לי וארסו ומהימנא ואפילו אליבא דרבנן מגו דלקוח הוא בידו אמאי קתני כמאן ברבי מאיר הילכך ודאי ק"ל • והוא מוכחא דקא מיהו מההיא פ"ג נא דאביו ורבא ליתא דאליבא דרבי היא ולא ס"ל כוותיה ע"כ כתבנו וכלשונו • גם הראב"ד ז"ל כתב בענין מלוה דשטרי דפרק הכותב מה שהקשו על הר"ף ז"ל על מה שכתב דאי אמרה לקוח הוא בידו אמרין אחיו שטרך וזרחה כל הקישויות מעליו לבר אם טענת במתנת שביב מרע שהיה להם שהיא נאמנת והוצרך לפרש דההיא מיירי בדאפקדוה גבי סהדי וזה פ"פ לשונו א"א יש טוען על הר"ף ז"ל להימנא משום מגו דיכלה למימר לא היו דברים מעולם או החזרתים • כך אי נמי אגב קרקע הקנה אותם לוי

ממני נפל לאו כל כמיניה להפטר בזה בשבעתו כיון שהשטר קיים • והשתא כשהשטר יוצא מיד ראובן וטוען שכל לידו בכתיבה ומסירה והמלוה אומר לא מכרתי ולא נתתי למסתמא אינו טוען ממני נפל ומלאת אותו • אלא חיי הפקדונו בידך • דעכ"פ יש כאן שטר • היאך יתכן שיפטר הלוה בשכנו בטעני' פרעתי בהיות השטר בתקפו כלי שום חסס נפילה • וכשהמלוה טוען שלא מכר ולא נתן הרי לוי הוא עם הלוקח • וכבר באר הרמבם ז"ל הדינים השייכים לכל זה •

גם הראב"ד כתב בענין מלוה וכו' • דמאי דמסיק דנשאלה טענה א' שהיא יכולה לומר במתנת ש"ח נתנם לו • וא"כ צריכה להביא ראיה על זה ליתא דהא קי"ל כרבא דאב' פר גט פשוט אותיות נקנות במסירה רבא אמר אינו צריך להביא ראיה וכו' • קשה לי מאי דעניא חותם הסוגיא איתא דוקא למ"ד אותיו נקנות במסירה אבל לדיון דקי"ל דאין נקנו' אלא אף בכתיבה לא סגי בלא ראיה או דילמ' אפי' לדיון סבר רבא דאין צריך ראיה • אם היה לא כהלכת' ולא אמר רבא אלא לסברה האומר דנקנו' במסירה וכדעת הר"ף ורובא דרבוותא ז"ל • א"כ מאי מיייתי הראב"ד ז"ל מיניה • ואי סבר דהלכה היא לכ"ע דאפילו למ"ד אין נקנות במסירה אין צריך להביא ראיה • אם כן ענין זה הוא כולל בין בש"מ בין במוכר בכתיבה ומסירה בין במקלה באגב לעולם אינו צריך ראיה • ואדמקסה להר"ף מטענת ש"מ ליקסי ליה מטענת לקוח הוא בידו ע"מא דעלה קאמר הר"ף ז"ל דאמרין ליה אחיו שטרך • ולמא דלא אמרין הפי דקי"ל כרבא דאב' אינו צריך להביא ראיה • והוא ז"ל עלמו אחר לעיל לא מהימנא במנו דיכולה לומר אגב קרקע נתנם לי משום דמ"מ צריך לאתויי ראיה וכו' והא לא כרבא הוא •

וגראה דעניי דהראב"ד ז"ל דסבר ז' מפר' הסוגיא דגט פשוט בחלוק מה שהבינו כל המפרשים • ולעולם איתא כהלכתא דקי"ל דאין אותיות נקנות במסירה ומאי דקאמר איתמר אותיו נקנות במסירה אביו אמר צריך להביא מו' אין הכונה על הדין הכולל למאן דסבר אותיות נקנות במסירה אלא הכו' היא ודאי במה שאין האותיות נקנות במסירה בלבד כגון במוכר או נושא דברי וכו' • דהא פשיטא דלכ"ע צריך ראיה אבל אותיו שהן נקנות במסירה כגון גבי ש"מ כהא פליגי דאביו סבר כהא נמי צריך ראיה • ורבא סבר כיון דכל עלמ' אינו צריך כתיבה אלא נקנות במסירה בלבד • מ"מ אינו צריך להביא ראיה עליהן וכשהוא טוען כן סגי ליה לראיה היותו מוחזק בהם • ומייתו כל חד מינייהו ראיה מההיא דאחדמן האחרים שהוליא שטר חוב דמסתמא הוא טוען נגד אסיו שאביו נתנו לו במתנת שביב מרע • וקאמר אביו מאי לאו ה"ה לאחריו כהאי גוונא שטוענין כן שכל להם במתנת שביב מרע צריכה ראיה • ורבא אמר דוקא אחים משום דשמי' אהרן צריכין

חלק ט

גרסינן

בפרק הגזול וכו' דף ק"ב
כל דינים אלו במסכת רבינו

והטור ז"ל ס' ס' ה' ה' וס' ז' מוכר

לכל כאלו בתורת אפטרופסות מעות סבן
לו שמעון לאו בעל דברים דודי את

ולפיכך אמר הרא"ש זכרו לזכרה
דלדיה ה' מכת המעות ענין

בבבא בתרין בפרק חוקת הבתים בשם רבותינו גבי הווא דאמרינן
ואי אמר לפירות ירדתי נאמן וקשיא לן ונלוימניה במגו דאי בעי אמר
לפירות ירדתי ותרצנו שם כל היבא שפוען ארס לחפרו מענה
רבה ופועל לו למקצת מעותיו לא אמרינן ביה מגו כי התם ובי הכא
שהוא מוען שהממון שלו ורא' אתי מגו אלא לצור על פיצולותיו
במל מגו ופרח משם ויש מי שהקשה נמי מלוגא דשמיני ניהימנת
במגו דאי בעי אמרה במגוה שכיב מרע נתנם לי בפרעון חובו ונ"ל
שדברי שכיב מרע בבבא בתרין ובמסורת דאמרי' התם ורא' היבא
דאיבא עדים ומאחר שרופיית חשטר לא מהני בלא שטר הויא
תפיסת שטר כתפיסת קרקע דלא בהויא אלא פערס וראיתו לראב"ד
דלדא דאמרי' קח להאי דמלוגא דשמיני כדאיבא עדי פקדון ורמיה
עליו דאפילו לדבריו למה די עדי פקדון שחרי השטרות אלו מוחזקות
היו לבעליהן דרומיא דבכרא דיהי' ויעוי' דאבלי חושלא בנדרעא
שוינהו רבינו האי דליבא מהדי בשתפסן אבל ידועין היו ברשותו וכו'
אמר ראי' אית ליה עדים דמחיים תפיס מהני ליה תפיס ח"מ כהוא
יורש בעדים דהא חתם קחני משום דמטלטל לא בשתעבדי לב"ה מכלל
דדבר ברור היה חובו ורא' קאמר רב נחמן אלא בטעם מפלט'ין אבל
אלו הית' פרוז דמחיים תפיסה אחר תפיסה אחר
שהוא חייב ליה סתמא תפסה דלית' וכן בלירות אחרונים דמטלטלי
משתעבדי אפי' תפס לאחר מיתה אף על פי שאין בידו שטר ראיה
שמשכן לו או מכר לו חוב זה והלה מוען עליו שהפקדון בידו בין שאותו
קוב דוע בעדים אף על פי שזה היה יכול לטעון מחניא ליה תפיסת'
והני מילי דמיהוי משתעבד גמיה' כמו שכתב הרב יצחק ז"ל ורא' ביקורו
מטלטלין דיתמי' דלא תהוי משכנתא גבי אבל יתומים מצו לסלקה
בארצא כי לעולם תפיסת שטר אינו כהפיס' מטלטלין דאלו פחיים תפס
מטלטלין לא מצו לסלקה כמו שאנו עתיד לפרש שיתחיל אפי' המעורר
לדח טארטן שטרות וטוענת שפחיים באו לידה ותפסו מהניא חאי
הפיסה ואפילו לענין פתובה לדינה דמכרא שאין כתובה נכנית
ממטלטלין וכן משמע בפרק האשה שנתאלמנה זמנין דתפסה בעדים
ושעמא דמלתא משום דרוב נשים בתולות גישארת ונחיר' דלא מפקין
פמונא כדשמואל בריש פתק שור שנת אריה פרה אבל אי תפס
לא מפקין מיניה וכן בכל נקום דאיבא דביתיה בגון
הני דריש פתק בית כור דאית' דאית' לא מפקין מיניה ובשעת
תפיסת אלמנה למזוני' שטר חובות דיתמי' לא מחני' ליה תפיסתה
למינבא מינהו דוראי תופס ממלקין אותה בקרקע מיהו חייב שכן

הכר זה בתבנו בפרק חוקת הבתים בשם רבותינו גבי הווא דאמרינן
ואי אמר לפירות ירדתי נאמן וקשיא לן ונלוימניה במגו דאי בעי אמר
לפירות ירדתי ותרצנו שם כל היבא שפוען ארס לחפרו מענה
רבה ופועל לו למקצת מעותיו לא אמרינן ביה מגו כי התם ובי הכא
שהוא מוען שהממון שלו ורא' אתי מגו אלא לצור על פיצולותיו
במל מגו ופרח משם ויש מי שהקשה נמי מלוגא דשמיני ניהימנת
במגו דאי בעי אמרה במגוה שכיב מרע נתנם לי בפרעון חובו ונ"ל
שדברי שכיב מרע בבבא בתרין ובמסורת דאמרי' התם ורא' היבא
דאיבא עדים ומאחר שרופיית חשטר לא מהני בלא שטר הויא
תפיסת שטר כתפיסת קרקע דלא בהויא אלא פערס וראיתו לראב"ד
דלדא דאמרי' קח להאי דמלוגא דשמיני כדאיבא עדי פקדון ורמיה
עליו דאפילו לדבריו למה די עדי פקדון שחרי השטרות אלו מוחזקות
היו לבעליהן דרומיא דבכרא דיהי' ויעוי' דאבלי חושלא בנדרעא
שוינהו רבינו האי דליבא מהדי בשתפסן אבל ידועין היו ברשותו וכו'
אמר ראי' אית ליה עדים דמחיים תפיס מהני ליה תפיס ח"מ כהוא
יורש בעדים דהא חתם קחני משום דמטלטל לא בשתעבדי לב"ה מכלל
דדבר ברור היה חובו ורא' קאמר רב נחמן אלא בטעם מפלט'ין אבל
אלו הית' פרוז דמחיים תפיסה אחר תפיסה אחר
שהוא חייב ליה סתמא תפסה דלית' וכן בלירות אחרונים דמטלטלי
משתעבדי אפי' תפס לאחר מיתה אף על פי שאין בידו שטר ראיה
שמשכן לו או מכר לו חוב זה והלה מוען עליו שהפקדון בידו בין שאותו
קוב דוע בעדים אף על פי שזה היה יכול לטעון מחניא ליה תפיסת'
והני מילי דמיהוי משתעבד גמיה' כמו שכתב הרב יצחק ז"ל ורא' ביקורו
מטלטלין דיתמי' דלא תהוי משכנתא גבי אבל יתומים מצו לסלקה
בארצא כי לעולם תפיסת שטר אינו כהפיס' מטלטלין דאלו פחיים תפס
מטלטלין לא מצו לסלקה כמו שאנו עתיד לפרש שיתחיל אפי' המעורר
לדח טארטן שטרות וטוענת שפחיים באו לידה ותפסו מהניא חאי
הפיסה ואפילו לענין פתובה לדינה דמכרא שאין כתובה נכנית
ממטלטלין וכן משמע בפרק האשה שנתאלמנה זמנין דתפסה בעדים
ושעמא דמלתא משום דרוב נשים בתולות גישארת ונחיר' דלא מפקין
פמונא כדשמואל בריש פתק שור שנת אריה פרה אבל אי תפס
לא מפקין מיניה וכן בכל נקום דאיבא דביתיה בגון
הני דריש פתק בית כור דאית' דאית' לא מפקין מיניה ובשעת
תפיסת אלמנה למזוני' שטר חובות דיתמי' לא מחני' ליה תפיסתה
למינבא מינהו דוראי תופס ממלקין אותה בקרקע מיהו חייב שכן

נבח בראיתא פירו' הווא ארמלתא דתפסה שטרות דאניש דציר פומחון דסחריא דלא יפסחון פירוש שאין תפיסה מועלת לה לגבות ע"ב :

חלק ט

גרסינן

בפרק הגזול וכו' דף ק"ב
כל דינים אלו במסכת רבינו

והטור ז"ל ס' ס' ה' ה' וס' ז' מוכר

לכל כאלו בתורת אפטרופסות מעות סבן
לו שמעון לאו בעל דברים דודי את

ולפיכך אמר הרא"ש זכרו לזכרה
דלדיה ה' מכת המעות ענין

בפרק הגזול קמא תנו רבנן הלוקח שדה לשם חפרו אין בופין
קאמר ח"ק הלוקח שדה בשם ריש גלותא אין בופין ריש גלותא לאו דוקא
אירך לימא להוי פריגא ארבי מערבא דאמרי' מי חוריעו לבעל החטוב
לסחרי ואודעי' דדירה * מחכא שמעין שאם ראוהו חלוה מעותיו ללוי ובשעת
שמעון ושייר לעצמו שיבא השטר לידו של ראוהו ובשעת ראוהו
חשיב לא עשיתי הדבר כי אם דרך אמנה שאנ' ה' ומנתי בו שיור' לי האמת שממנו הוא ולא שלו ועלך שקבל ממני פמני' מוטל לפורעני והאי
עני' מסתברא דדינא חבי הוא לפי סוגיא הלבא זו חור' לדירה ולסחרי' כשעת חרולואה דלפי' כתיב בשמרה על שמי' דשמעין דבר שבלבו הווא
עושה בגון לכסוי מעי' שלא להשכי' את עצמו היבא דשמעון שתיק ולא מערער במידי פשיטא דהדין עם ראוהו דהא אודעינהו דלא זכי' לוי
פירי לשמעון ובחוקת ראוהו עומד הממון שחרי הוא הוציאו והלוהו ואף שמעון כרי לאודעיניה לדירה ולסחרי' פשיטא נמי דהוא חוב
דראוהו הוא ולדירה גמר לוי וישעבר' נפשי' ואפי' דרעא בני מערבא * והיבא דלא אודעינהו לא לדירה ולא לסחרי' אלא שעושה ענינו
בסתר ושייר שיבא השטר ליד ראוהו היבא דשמעון שתיק דלא מערער כיון דלית הלבא בכני מערבא אלא כר' יוחנן טובח ראוהו חובו ולדירה
שהלוהו משתעבד כגון דאידך שתיק ולא מערער * אלא אי איבא לסמוקי היבא דלא אודעינהו ועושה דבריו בפתם ומערער שמעון ואומר
לדירה הוא ואף על פי שלא ראוהו החלואה מממנו פפני שמעון שראוהו עשח ענינו כמזבח לו איתו פסון דבין שצוהו ללוי לכתוב החוב על
שמו ולשעבר' עצמו ונכסיו בקנין לשמעון ולפרוע לו פמון זה לזמן קצוץ חילבך ה' ל כנותן פסון לחברו ואומר לו רתנו לפלוני דכל האומר תנו
באומר וכו' דמי וקנה שמעון אותו פסון ואף ע"ג דמרהויא סוגיא דהגזול משמע מקנא קני אף ע"ג דלא אודעינהו ולסחרי' דהא לא איתוקמא
פכרא דבני מערבא מ"פ"ל דלא פיירי הכא כשמערער זה שנכתב על שמו אבל היבא דמערער כהא לא פיירי * ואולי יתה דהדין כסברא זו
דקני שמעון אח' שמערער ולא אודעינהו או דילמא כלך לאידך גיסא דאפי' מערער שמעון כיון דמורי לראוהו דממנו דלית הוא אלא שרוצה
לערער בו בפני שנוקח' בעיניו כמו שזכר אותו לו ראוהו כוראית' אינו כלום דכיון דאמר בתבנו ותנו לוי חשטר הרי זה גלח דעתו שאינו לא
לשון זכי' ולא לשון הורא' שיהיה על שמעון שחרי לא הוציא בשפתיו אלא שיעשה השטר על שם שמעון והיה מדרך אמנה שסמך עליו ולא
זכרה כלום לשמעון ונצמד הממון בחוקת זה שנתנו ושהיה שלו כיון שהוא אינו בא עליו אלא כמענה שבאותה שעה זכה בו מחמת דבריו ומחמת
ראוהו דלא זכח בו ולא מכעיא דסברא דרב"ן מוש' ז"ל ורמ"ב תלמודו ז"ל שאין לומר שטר מכר היה לי ואבר' שיש להאמינו בכל טענותיו
משום מגו שאף לדבריו שאר המורים החולקים עליהם כיון דמורה שמעון שלא הורה מממנו אין זה לשון זכיו' ופורע לראוהו שהלוהו וכסברא
בתרא מסתברא ואף הדמב' נשאל ממנו בזה ודשיב שג"ל שחדין עם ראוהו דכל מי האי גונא לא הוי הוראה דמענת דשמעון הווא אלא לפנחיה בעלמ'

בפרק הגזול קמא תנו רבנן הלוקח שדה לשם חפרו אין בופין
קאמר ח"ק הלוקח שדה בשם ריש גלותא אין בופין ריש גלותא לאו דוקא
אירך לימא להוי פריגא ארבי מערבא דאמרי' מי חוריעו לבעל החטוב
לסחרי ואודעי' דדירה * מחכא שמעין שאם ראוהו חלוה מעותיו ללוי ובשעת
שמעון ושייר לעצמו שיבא השטר לידו של ראוהו ובשעת ראוהו
חשיב לא עשיתי הדבר כי אם דרך אמנה שאנ' ה' ומנתי בו שיור' לי האמת שממנו הוא ולא שלו ועלך שקבל ממני פמני' מוטל לפורעני והאי
עני' מסתברא דדינא חבי הוא לפי סוגיא הלבא זו חור' לדירה ולסחרי' כשעת חרולואה דלפי' כתיב בשמרה על שמי' דשמעין דבר שבלבו הווא
עושה בגון לכסוי מעי' שלא להשכי' את עצמו היבא דשמעון שתיק ולא מערער במידי פשיטא דהדין עם ראוהו דהא אודעינהו דלא זכי' לוי
פירי לשמעון ובחוקת ראוהו עומד הממון שחרי הוא הוציאו והלוהו ואף שמעון כרי לאודעיניה לדירה ולסחרי' פשיטא נמי דהוא חוב
דראוהו הוא ולדירה גמר לוי וישעבר' נפשי' ואפי' דרעא בני מערבא * והיבא דלא אודעינהו לא לדירה ולא לסחרי' אלא שעושה ענינו
בסתר ושייר שיבא השטר ליד ראוהו היבא דשמעון שתיק דלא מערער כיון דלית הלבא בכני מערבא אלא כר' יוחנן טובח ראוהו חובו ולדירה
שהלוהו משתעבד כגון דאידך שתיק ולא מערער * אלא אי איבא לסמוקי היבא דלא אודעינהו ועושה דבריו בפתם ומערער שמעון ואומר
לדירה הוא ואף על פי שלא ראוהו החלואה מממנו פפני שמעון שראוהו עשח ענינו כמזבח לו איתו פסון דבין שצוהו ללוי לכתוב החוב על
שמו ולשעבר' עצמו ונכסיו בקנין לשמעון ולפרוע לו פמון זה לזמן קצוץ חילבך ה' ל כנותן פסון לחברו ואומר לו רתנו לפלוני דכל האומר תנו
באומר וכו' דמי וקנה שמעון אותו פסון ואף ע"ג דמרהויא סוגיא דהגזול משמע מקנא קני אף ע"ג דלא אודעינהו ולסחרי' דהא לא איתוקמא
פכרא דבני מערבא מ"פ"ל דלא פיירי הכא כשמערער זה שנכתב על שמו אבל היבא דמערער כהא לא פיירי * ואולי יתה דהדין כסברא זו
דקני שמעון אח' שמערער ולא אודעינהו או דילמא כלך לאידך גיסא דאפי' מערער שמעון כיון דמורי לראוהו דממנו דלית הוא אלא שרוצה
לערער בו בפני שנוקח' בעיניו כמו שזכר אותו לו ראוהו כוראית' אינו כלום דכיון דאמר בתבנו ותנו לוי חשטר הרי זה גלח דעתו שאינו לא
לשון זכי' ולא לשון הורא' שיהיה על שמעון שחרי לא הוציא בשפתיו אלא שיעשה השטר על שם שמעון והיה מדרך אמנה שסמך עליו ולא
זכרה כלום לשמעון ונצמד הממון בחוקת זה שנתנו ושהיה שלו כיון שהוא אינו בא עליו אלא כמענה שבאותה שעה זכה בו מחמת דבריו ומחמת
ראוהו דלא זכח בו ולא מכעיא דסברא דרב"ן מוש' ז"ל ורמ"ב תלמודו ז"ל שאין לומר שטר מכר היה לי ואבר' שיש להאמינו בכל טענותיו
משום מגו שאף לדבריו שאר המורים החולקים עליהם כיון דמורה שמעון שלא הורה מממנו אין זה לשון זכיו' ופורע לראוהו שהלוהו וכסברא
בתרא מסתברא ואף הדמב' נשאל ממנו בזה ודשיב שג"ל שחדין עם ראוהו דכל מי האי גונא לא הוי הוראה דמענת דשמעון הווא אלא לפנחיה בעלמ'

בפרק הגזול וכו' דף ק"ב
כל דינים אלו במסכת רבינו

והטור ז"ל ס' ס' ה' ה' וס' ז' מוכר

לכל כאלו בתורת אפטרופסות מעות סבן
לו שמעון לאו בעל דברים דודי את

ולפיכך אמר הרא"ש זכרו לזכרה
דלדיה ה' מכת המעות ענין

בפרק הגזול וכו' דף ק"ב
כל דינים אלו במסכת רבינו

והטור ז"ל ס' ס' ה' ה' וס' ז' מוכר

לכל כאלו בתורת אפטרופסות מעות סבן
לו שמעון לאו בעל דברים דודי את

ולפיכך אמר הרא"ש זכרו לזכרה
דלדיה ה' מכת המעות ענין

והטור ז"ל ס' ס' ה' ה' וס' ז' מוכר

והטור ז"ל ס' ס' ה' ה' וס' ז' מוכר

לכל כאלו בתורת אפטרופסות מעות סבן
לו שמעון לאו בעל דברים דודי את

ולפיכך אמר הרא"ש זכרו לזכרה
דלדיה ה' מכת המעות ענין

נדולי ספר

ג ריש
לברר אחין או קותפין
וכו' בפי' חוקת דף כ"ב
אחמר אחד מן האחין שהיה נוסף
ומתן בחוק הבית והיו אמות
ושטרות ונאמרו על שמו ואמר שלי
בס ספלו לי מבית אבי אמר אמר
רב עליו להביא ראיה וסמאל אמר
על האחין להביא ראיה אמר
סמאל מודה לי אבא שאם מת על
האחין להביא ראיה מתקין לו רב
פסא כלום טענינן ליתמי מיד ללא
ללא טעין אבוסון וכו' ומסיק
בקושיא • ועלמא הסכמת גדולי
האחרונים ז"ל לפסוק כרב משום
לרב נחמן קאי כותיה ובריתא
מביעה ליה • יו"ש ואם טען
ואמר ממון היה לי כו' • הלא
מימרא דרב חסדא לא שנו אלא
לדאן חלוקין בעיסתא אבל חלוקין
בעיסתא אימור מעיסתא קמן •
ומה שנסיים ואין צריך להביא
ראיה שמאיתו ממון הלוה וכו' •
יש חולקים בזה סתם סב ז"ל
בב"י בומן ס"ב ז"ל ובהס"י בפי'
הנז' כתבו בשם ראב"ן ראיה בעד
שורפים סיו גכסין מאבי אביו
אלא לא ידעו זה הסטור אם מאותם
גכסין אם לאו וזה הפירוש רחוק
בעיני ולפי האמת ג"ל ראיה בעד
שילדו שממנו זה הכתוב בסטור היה
ממון של אבי אמו ובר"ש כהן הביא
ראיה לפי ראב"ן מדאמרינן אימור
מעיסתו קמן משמע דמספק תלי'
להעמיד הממון בידו וכן נראה
מקדרי הרמב"ם ובהגהות אשר"י
כתב שריב"ס פ"י בראב"ן ורבי'
ברוך כתב לדרך ראיה ספלו לו
בירושא כהנא סהא וכריב"ס
והסמך עכ"ל • ולא ידענא מאי
קאמר ז"ל בשם הסג"ה דריב"ס
פ"י בראב"ן דמסמע דרבי' ברוך פ"י
ללא כותיה • ולא כן נראה כונת
הסג"ה וז"ל כתב ריב"ס ה"ה אם
יש עדים שמאל שום ומלאה אי'
ספלו לה ירושה כל דהו מבית אבי
אמו ורבי' ברוך כתב לדרך ראיה

אחרת נא בעיני לטיבת מהר דתים
עברת שטר בשמי קאמרת קס
אמרי וחכי איר

1900

ת צפא מציעא פ"ק מתניתין

ב וכן אם מצא תברך של שלש שטרות דרי זה יחזיר למי שיתן

אמר לו אנא אמינא דמחך דקא
 יל דאמר ליה קמך אמרי להו ומינך
 נא בהגוזל קטא :

יעא פ"ק מתניתין מצאו בחפשה או

היום חמשה עשר

בסוף הפרק ומ"ש שנרא' כמו שפי'

יך בה כלי תשמישן כדפי' רש"י • ה

שם אמתניתיך תכריך של שטרות
אשר בוא תכריך של שטרות ג' כרוב

גדולי ספר שער נב חלק א הרומה הרומה יח

לחבריהם אגודת דמיון אסלדי וכדומות מאי מכריזי מנין מאי חירי חלחל
אפי' תדין נמי אלא כדאמר רבינא טבעא מכריזי הכי נמי שטרי מכריזי :
ומפי' רש"י נראה דלזיל בשעת רבינו דבעין מנין וגם ס' דכריכסוהא
בלא הא לא סגיא . אכל הרא"ש כתב מאי מכריזי שטרי והלא מן ס' מנין
במנין ותכריך ואגודת . היינו כלי
שיוכל ליתן סימן במנין דאי לאו
הכי שמה לא נפול אסלדי ומתיאש
כי לא יוכל ליתן סימן במנין ע"כ .
ובשטתו אזיל כנו שטור שכתב מלא
ג' שטרות או יותר כרוכין זה ע"ז
או שאחד כרוך כראש חברו יכריז
שטרות מלאתי למי שיאמר לו מנין
יחזירס ואין לריך שיאמר לו הלא
היו כרוכין ע"כ : ואיבא למידק
לפי דרש"ל מאי חירי דנקטי ס' ה
המנין בלבד לימרו נמי שיתן סימן
הכריכות הלא היו כרוכין ואין
לריך שיאמר המנין דלדאי ללעס
או מנין או ס' הכריכה סגי דמ'ס
הא מהא . וכי מסקינן שטרא
מכריזי נראה דלאו למימרא דדוקא
כי מכריז שטרי סתם והוא יסיב
סימן המנין יסבין . ליה אכל אס
יכריז המנין והוא יתן סימן בכריכ'
לא סגי . אלא הכוונ' אה"כ דאפילו
בכרי סגי בס' כריכותם אכל מ"מ
לעולם הוא מכריז שטרי בסתם
משום דכ' יסיב נמי סימן דמנין
בלא ס' כריכ' יסבין ליה וא"כ
אמאי לא נקט שטור ז"ל אלא חומן
דמנין . ואפשר דלרבות' נקט מנין
משום דהוא גופי' אינו כ"כ פשוט
דפא באלו מציאות אמרי' ומתמקל
היו ס' מדומנין הוי ס' אלא
צריכין למילף מנין ממקל ואי
מנין סגי כ"ס דלסגי סימן הכריכה
מיהו ק"ל על הרא"ש ז"ל למה לו
לומר דתכריך ואגודת האמורין
במשנה היינו כלי שיוכל ליתן סימן
במנין וכו' . לימא כפשוט' דכ'
יהיב האי סימנא באופן הכריכה
שפיר דמי . אבל אי' נראה לומר
דכרי דדוקא סימן דמנין מהני
ולא כריכה מהא דמשמע לפאורי'
מדברי הרמ"ם ז"ל דשטעם
המכריכ' ס' הסימנים הביא
הטור ז"ל בשם הרמ"ם ז"ל
שכתב אע"ג דק"ל דקשר או מנין
לחודים הוי סימן . הכא בעינן
מנין ע"ס כריכה וטעמ' דהקשר
דחל מלוה ולוה אינן ושמה בפעם
אי פרעס הלוה והמלוה נתנס לו
כרוכ'ס או כשלוה הלוה שמה לקח
ממנו המעות בפעם אחד ונתן לו
השטרות כרוכין ואותו סבורין
מכיר כריכתו והאחר לא נתן אל
לבו ולכך כריך מנין ע"ס הכריכה
או הקשר וס' נ"ל שאין שניהם

לפנינו אכל אס ה'ס לפנינו ה'ס יודע בקשרי או בכריכ' או במנין והאי'
אינו יודע לא זה ולא זה נותנים למי שידע ע"כ . אלא מה שמע
דבסימן מהכריכה איכא למיחם מש"כ במנין : הא לא אפשר שהרי כתב
פ"ז הרב ז"ל דכ"י דברי הרמ"ם כריכ'ס יסוב דעת שכתב דמי שטרי
דחל מלוה ולוה אינן ולכך אפשר דליהו נמי לווי' ג' ומלוין ג' דסתמא
תנן וכ"כ ה"ס ועוד שכתב ושמה בפעם אחד פרעס הלוה והמלוה נתנס
לו כרוכ'ס ולכך יודע שס' כרוכ'ס וקס'ס ק"ל גס המנין יודע . ועוד
לפי דבריו לא סגי טעמא אלא לומר סבימן כריכה לקוד לא סגי אכל
סימן דמנין ליהני ועוד שכתב והאחי לא שתאל לבו משמע דבשניהם
לפנינו עסקי' וס"י דבריו לא עסקינן אלא כשאנינו לפנינו ול"ע ע"כ :
והיישב עקר הדברים נר' לע"ד דליעת סימן הכריכ' דקאמר משום
דנתנס יחד לאו דדוקא קאמר דה"ס נמי ס' המנין אלא לפי שנהגמרא
נראה שכל סימן הכריכ' הנוהג בכתב לריך ג"כ המנין מ"ס נקטי'
בכס' ג' והכוונה לומר דה'ס כריכ' תרומי'ס וה'ס בלא הא לא סגי משום
דכי אמר תרתי אמרי' ודאי שו'ס ה'ס דאי לא ה'ס כיון דאינו ודאי לא אסיק
אלעתי' שפלו מיד האחר היכי רמי אלעתי' למדכר בי' סימנים יחד
דכולי האי לא מדכרי' אינני בדכר שאינו מוגע להם . אכל אס ה'ס לפנינו

אומר ומעו' שטרות שנים הם ואין מנין סימן ולפיכך בשנים לא
יחזיר אבל צריך שיחו' שלשה והוא יבאוי'תן סימן ויאמר כך וכך היו
וברוכין חיו בכרך אחד כל הרוח' בריש' חבריה כל' שגולל האחד
בפני עצמה ואח"כ מביא עליהם שנים ונוללם ומדבק עמ' וכן חיו שלשה
ואם יהיה אג' של ג' שטרות חרי' זה יחזיר למי שיתן חס' או חלוח או
חמלוה ואוקימנא בנמרא דאגודה מתקרא' דרמו כולחו אחרדיו ובריבי
כלומר מצדינן שלשתן זה ע"ג זה ואנרן אג' אחד וחוס' דכולי עלמא
כריכי שטר שטר לעצמו וקשר אותו לבדו וזה אגדן כלן יחד וזה
הפ' :

וזה שאנו דנין בני שטרות ברוכין אואגודין שנמצאו שפחזיר
לנותן ס' כהם של כך ושל אנר יש פעמים שפחזירן מיד
למלוה ופעמים שפחזירן ללוה מיד ופעמים למי שנתן בהן ס' בין
שית' אותו למלוה או ללוה וכדמפרש רש"כ ג' ואמר בסשתנו אחד
חלוח משלשה יחזיר ללוה ג' הלווי' מן הא' יחזיר למלוה : וקא
מפרש בגמ' א' חלוח מנ' נמצא שראובן לוח כשטר א' משמעון ומיששב'
בשטר א' ומזכרון בשטר א' וזה וראי'אם נמצאו אותה' שטרות
ברוכות זו בזו או אגודות זו בזו יחזירן לראובן שהיה לוח משלשתן
ואעפ"י שהמלוין יתנו ס' יחזירן כולן לראובן מיד דמסתמא מירק דייק'
דאי ט"ד דמלוין ניהו שלשתן מאי בעו גבי חרדי' : ומקשינן
דילמא לקיימינן או לכול בולחו לבי דנא פ' שלשתן חלבו אצל הסופר
של חרדי' לקיים שטרותיהן ובה חוס' ע' ית' במקום אחד ומשם נפלו
ואי' ימנא במקוימין שלשתן : ומקשי' ודילמא פירא דספ"א נפל
ומשני דא' פשחי' אינו' שטרא דמקוי' פירא דספ"א . וכן שלשה
שלו מאחד יחזיר למלוה מיד אעפ"י שלא יתן סימן דאי ס' דלווי' ניהו
כלומר שפרעום מאי בעו גבי חרדי' . ובכ"ז דילמא למכתבניהו
אורי' ומן הסופר נפלו ומעולם כתבו ללוה ולא לו חב' ע' דכרבי
בתלמוד יד' דספ"א ומקשי' ודיל' לקיימינן או לכול בשני' לוח לא
מקיים שטרי' והילכך דברר ידוע שפ' המלוה נפלו ומחזירן מיד הא
למדת שלשה שטרי' חוב הנמצאים אב' הלוה' א' והמלוין שלשה אב'
אין מקיימין יחזיר למי שיתן סימן ובדקתני ריש' ה' חרי' זה יחזיר שיש
לנו ר' חוש שמה חמלוין ג' נתנו שטריהם לסופר לקיימן ונפלו מיד
הסופר או שמה החזירם ללוה ומידו נפלו ולפיכך יחזיר לנותן בהן סימן
הן לוח ה' חמלוין וכן אב' היה מלוה' ושלשה לווי' יחזיר למלוה אב'
לא חיו שלשתן בכתיבה א' אבל אס בכתיבת ידי סופר א' חיו שלשתן
יחזיר למי שית' פהם סימן שקא שלשתן רחובו שטריהן לסופר
לכתוב ונפלו מיד הסופר : ודעוהבן כי כל זה שפסקנו שיש דרך
שש"ה שנפל ומצאו מחזירו למלוה לא נאמרו חרדי'ס אלא בשמצאן
באגודה הא לא חב' לא יחזיר למלוה לעולם ובדקתן מצא שטר חוב
בשוק לא יחזיר ואפי' בשחייב מודה למר כרא' ליה . ולמר כראית
ליר' . ומצאתי בתוב בתוספות של צרפתים ופי' תימא מאי שנא
הני מחזירי הא לא קשיא דא"ל דהיינו טעמא משום דאית בח' ריעותא
דרומה במי שורקוהו באשפה לפי שחיה פסול או פרע אב"ל כאן
בשימצא באחד מן הרכיב' חללו יותר קרוב לומר שדרך נפילה
נפלו וכשרים הם ואינן פרוצים שאפילו תאמר שעל מנת שיהם באגודה
א בחפזם מסרה ונתנה חמלוה ללוה א"ה דרך העולם שחלוח פותרן
לראות אס זהו שטרי שחזיר לו ואינו מניחו על זו הדרך ועוד י"ל
דלגבי מצא שטר חוב בשוק יש להסתפק אם נפל מיד לוח או מיד
מלוה שחרי' אינו נמצא על דרך שיוכל לתת בי' ס' אבל כאן אין
להסתפק שמי שנתן בו סימן וראי' מידו נפלו עד כאן :

דומסתברא דדוקא סימן דחפסיה או דלופקמא או כרך או
אגודה חוה' דמהו להחזיר למי שנתן חסימן
אבל

ואחל יודע סימן אי' ואחד אינו יודע כלום מוכחא מלתא דהאי לא רמי
אנפסיה שום דבר משום דלאו ידידי' ניגשו : ובספר חכמת שלמה
למורה"ש ז"ל כתב ואני אומר דדוקא הכא הוא דבעי' תרומי'ס דאפילו
יבס' חד סימנא ולא כיון דאידך סימנא לא מהני דולאי מאיס אחר נפל
שטרי לא ידע במנין או בכריכתן
אכל אי לא הוי סס אלא חד סימן או
כריכות בלא מנין או מנין בלא
כריכות כל חדא וחדא מהני ע"כ .
ולא יכלתי ללייר הלאך אפשר להני'
בנמנא כריכות בלא מנין דאין שום
דבר בעולם שאין לו מנין בין אחד
בין רבים . ומ"מ אף לדבריו ז"ל
אף כשאחד יודע בכריכ' או במנין
והאחר אינו יודע כלום לא ינתנו
לידע' כיון שיש כאן שני סימנים
והוא אינו יודע אלא אחד של
כדברי הרמ"ם ז"ל . ומיהו נראה
דלעמ"ז ז"ל דלאו בכל מילי דאית
בהו יותר מס' אי' לריך שיאמר את
כלם אלא דוקא כגון ס' דמנין
וכריכו' דמסתמ' כס'ס כורכ' ורואה
מנין ואופן הכריכ' שהוא כורך .
משא"כ בסומנים אחרים דאפשר
לאתננו ולא רמי דעתי' עליו'ס :
וזה שאנו דנין וכו' . כתב
הרב ז"ל דכ"י ס' ס' ה'
וז"ל דע שכתב הרמב"ם ז"ל פ"ת
לחדה ה'ס הלוה אחד והמלוין
שלשה אס מקיימין ס' יחזיר
ללוה ואס לאו יחזיר למי שנתן סימן
שמה המלוין נתנו את שטרותיהם
לסופר לקיימם ונפלו מיד הדיון
כלומר שהוא ז"ל מפרס ודילמא
לקיימינן אזיל ונתנוס ליד הדיון
שייקמם ונפלו מידו ומשני דמקיימי
וכיון שמקיימם אינו מססה אותם
בידו אלא מיד' מתנס לבדליה' כנ"ל
ע"כ . ולפי' גס לרבינו יפרס כן
נראה דלפי' ז"ל דסופר ודיון הכל
אחד . ואיבא למידק אי מעקרא
כי פריך ודלמא לקיימינן אזיל
הוא משום דדילמא מיד הדיון נפלו
דהיינו הסופר . אי' כי משני
דמקיימי' מאי פריך תו דילמא
מיד' דספ"א נפיל הא מעקרא נמי
חייס להכי ולא ה"ל אלא דילמא
בחר דמקיימי' נפיל מידה' : ואפשר
שנאמ' בסד"ק לשון המקשן דקאמר
דילמא מיד' דספ"א נפיל ולא
קאמר ודילמ' באות הוא"ו כדקאמ'
בחר הכי באידך חלוקס ובדלאי
אס הית' קושיא מחודש' ה'ס אומ'
בוא"ו . אלא נראה לעולם אינ'ס
אלא קושיא אי' ומעקרא כי פריך
דילמא לקיימינן אזיל לאו למימרא
דאכתי לא מקיימי' אלא דאזלי
לקיימינן ונפלו מיד הסופר אחר
הקיום והוא מנא כדפריך בחר

הכי באידך חלוקס ודילמא למכתבינן אזיל דהיינו שהלכו לכתוב ונכתבו
ונפלו מיד הסופר . הכא נמי הלכו לקיים ונתקיימו ונפלו מיד הסופר .
והסתלק הבין שהקס' דילמא הלכו יחד לקיים ונמצאו ס' יחד ומילס נפלו
קודם הקום ולס' משני למקיימי' אז גלס לו המקשן כונתו וקושי' דילמא
מידה' לסופר נפול שאינו מחדש סוס קושיא אלא לומר כונתו היתה מעקרי'
דילמא מיד הסופר נפול בחר דמקיימי' :

דומסתברא דדוקא סימן דחפסיה וכו' . האי דנקט יס' זו בלב
אות פלוני' דגט הוא בשנים אוחזין דק' י"ט
ובפרק כל הגט דק' כ"ז דאמר רב אשי כגון דקאמר נקט' יס' זו בלב אות
פלוני' . ובאלו מציאות דק' כ"ח הוא אומר סימני' גט ויהי אומרת סימני'
הגט ינתן לה . במאי אילימא במלת ארכו ורחבו דילמא בסדי דנקיט
ליס חזית'ס אלא נקט יס' זו בלב אות פלוני' . ודברי רבי' כריכ'ס למוס
בטעם שנתן לחלק בין שטר לגט משום דכידו לגרסה דהא ודאי לא שייך
לומר דכידו לגרסה אלא כשהוא מודה ולא בשכופר . והלא כשמודה אי'
אזלינן בחר טעמא דכידו לגרסה פשיטא דיחזיר אפילו בלא סימן דנקט ולא
סוס סימן אחר . וכבר היה ליישב זה : אבל מה שיש לתמוה הוא
דבפר' יס' נוחלין דק' קל"ה מוכח בסדי' דלע"ג דאמר מעיקרא בעל שאמי'
גרסתו

גרסתי את אשתי נאמן מטעם לפיכך וזכור לגרסי מוקמינן לה בלשון
מימי כי אמר על אשתי אשתי ניקוס ונכסמוך . מסיק רבא ואמר חוש לה
ואינו נאמן אפי' להבא וכן הסכימו הרמב"ם והרא"ש והטור ו"ל סימן
קכ"ב . והחוספות שכתבו בשנים מריבה הימא כיון שמודה סוממה
נפלא אמאי הוה לן למימר ללא יחזיר כיון דנאמן לומר גרסתיך כדאמר
פי' יכאפילנפל מאחר נחזיר לה לראיה בעלמא . וי' ל' לנאמן לומר
גרסתיך ותפא מורס' מכאן ולהבא כוונתו וזכור לגרסה אבל הכא
סאומר שכבר גרסה מזמן פכתוב דגט כמו שאינו נאמן למכרע אינו
נאמן להבא ויחזיר לאתם דקתני הוינו בעדים ותגרס בו בחזרה
זו ולא חיישי' שאלא מאחר נפל ואפי' לזמן קרובה על וכו' כדכזו פי' כל הגט . נראה דהכונה היא לענין הקופי' דר' יורא דרמי מתני' אהך ברייתא דזמן שבעל מודה יחזיר לאתם ומוקי לך במקום שאין השוירות מלויות וכו' . למנא ליה לאקסויי הכי נימא דכשמודה לא יחזיר משום דסבר דנאמן לומר גרסתיך וכו' ומתירי' לאפילו נימא הכי אינו אלא להבא וכו' . אמנם לרבינו דקאמר דקוסטא דמלחא דמחזירין בס' דגט הוא משום דכידו לגרסה הא ודאי לאו הכי בלכתא :

ח וכן אם מלא בשוק סטרוס קרועין וכו' . העפ"י שאל בא לין זה מפורס בגמרא . מ"מ הוא נלמד מדין מסנה אחרוני ד' אוחזין לקתני' אם יש עמה סמפונות יעשה מה שבסמפונות ומוקמינן בגמרא כדכר . ספרא כשנמלא בין סטרוס קרועין :

ו ועתה נבאר מה דינו וכו' . דף י"ב וי"ג קאמר מעקרא בגמרא דטעמא דלא יחזיר אפילו בשתיים מודה משום דחיישי' שמה כתב ללות בניסן ולא לוס עד חסרי . ופרסיון אלא הא דתני כותבין סטר ללוס העפ"י שאין מלוס עמו לכתלה היכי כתיביתו ומוקי לסרז אפי' בסטרי הקנאה ומתניתין בסטרי דלאו הקנאה וכו' דנפל אחרע ותישינן דילמא איקרי וכתב וכו' לא יחזיר אפי' אמר עדי בתתומת וכן לו ואפילו סטרי דלאו הקנאה וכו' מסיכא דמטי לידים לא אמרינן ומתניתין דלא יחזיר דאוקימנא בשתיים מודה פיינו טעמא דחיישינו לפקעון ולקנוניא : ונראה מדברי רבינו דמתני' דלא יחזיר מחוקמא בכל גוונא או בסטרי דלאו דאקנייתא ומטעם שמה כתב ללות בניסן וכו' בדבר אפי' . ואי בסטרי אקנייתא ומחשם קנוניא כדאביי . ולפ"ז סברתו כסברת רי"ף והרמב"ם ז"ל דלית בלכתא כדאביי במאי דקאמר עדיו בתתומת וכן לו . וראיתי לר"ף ז"ל לטון מגומגום שכתב והא דתני כותבין סטר ללוס אף על פי שאין מלוס עמו ולא חיישינן לקנוניא א"כ למה כתב ללות בניסן ולא לוס עד חסרי ואתי למטרוק לקוחות שלא כדין אוקימנא בסטרי הקנאה וכו' : ובעניני לא ידעתי היאך שייך קנא קנוניא בתחילת כתיב סטר ללוס כשאין מ"מ עמו דההוא שעתא ודאי לא הוה עדיין שם סוס פרעון . והסעבוד לא פיימתחיל אלא מאותו ביום שהם תותמין ולא קודם ואם

מקום יש כאן לקנוניא . וכו' דמאי דקאמר אוקימנא בסטרי הקנאה וכו' לא תקן אלא חסשת שמה כתב ללוס בניסן וכו' . אבל חסשת הקנוניא עדין במקומ' איה עומדת : שוב מלאתי לרא"ש ז"ל שכתב עליו דהו' בלשון לא הוה לו להזכיר קנוניא דלא חיישינן לקנוניא אלא היכי דנפל ואי תכר דאי חיישינן לקנוניא בלא נפילה אפילו מלוס עמו איכא למיחס לקנוניא ע"כ . משמע דמודע ז"ל דיש מליאות לקנוניא בכ"ג אלא דיוקא דזכר דאכרא רעותי דנפיל חיישי' לה ולא בללא אחרע . ואי בעניי לא יכלתי לזכיר אופן קנוניא כשכא עתה הוה להסחעב לומי דילמא כבר פרע ועתה מודה בלוס שלא נפרע בעלת רמאות שביניהם לטרוק לקוחות . דהרי אין כאן ענין פרעון כלל אלא התחלת הסחעב דות ללא שייך ביה אלא שמה כתב ללוס בניסן ולא לוס עד חסרי : ואם נאמר להך קנוניא איכא דפרעון אלא על ההואס עלמה שמה כתב ללוס ולא לוס כלל לעולם ואח"כ יתן הסטר למלוס ויעשה עמו קנוניא לטרוק בלקוחות . גס זה אלא כלל כאשר הוא מבואר : ורענן הלבס אפי' דהחוספות והרא"ש ז"ל פסקו כדאביי מ"מ כמעט כלסו רבנותא ז"ל זולתם פליגי עליהו וסדברים ארוכי במקומס :

ו ועתה נבאר מה דינו של שטר חוב דנמצא בשוק שלא היה מוגה בחפסה ולא על דרך שנותן בסימן על זה גרסינן בב"מ פ"ק מחנ"י מצא שטר חוב אם יש בהם אחריות נכסים פלוסר שכתב לו שעבד קרקעותיו שגבה מהם חוב זה חרית לא יחזיר דמלוה שביט דין נפרעים פי' נפרעין חובו מן הלקוחות שלקח קרקעותיו ששעבד לבעל חובו בכר ואם איתא שהיה פרוע יהיה טרוק לקוחות שלא כדין ואוקימנא בגמרא דאפילו בשתיים מודה לא יחזיר דחיישינן לפרעון ולקנוניא דבין דנפל אחרע ליה ולכל ריעותא דפצי למתלי תד"ן ביה ואם אין בהן אחריות נכסים יחזיר שאין ב"ר נפרעין מן הלקוחות הואיל ושחייב מודה יחזיר דלפסיד' דיליה ליבא למיחש דהא קא מודה וללקוחות נמי ליבא למיחש דהא לא טרוק בחאי שטרא מידי זורביריבי מאיר אבל חכמים אומרים פי' כן וכן בן לא יחזיר וקא נפרש בגמרא דטעמיהו דרבנן משום דסבירא להו אחריות שעות סופר הוא בין בשמרי' אלוואה בין בשמרי' ביקח ומסכר חולבך אפילו שטר שאין ברוב בו להחפרעא פפ"ל גבסיס וקנינן דאית לי תחות כל שמיא א"ה טרוק ביה ממשיעבדי הילכך אין חייב מודה לא יחזיר דחיישינן לפרעון ואפילו יהיה שטר חעשו בקנין וכנאמנות בשני עדים כשרים דאפי' דליבא חשש דלמא כתב בניסן ולא לוס עד חסרי דהא שעבד נפשיה משעה דקנו מיניה א"ה בין דנפל אחרע שטרא דאין לאו חכי דפרעית מוזר וזכר ביה בשמריה ואחרע ליה אפילו נאמנות שחיה בו דהא לא חיימניה עד שיצא השטר מרתחת ידו והוא אינו יוצא מתחת ידו שהרי נפל ונמצא היה . וכו' אמרתי למא אפי' איתא דפרעיה אפאי לא קרעיה תבא שפרעו ודא לאו מילתא היא דאיכא למיפר נחא ליה דלא לקרעיה עד שיראנו לעולם שפרעו כי היכי דאי איצטריך ללוות עוד מאחרים דלא לחזקי בגמרא דמסיק וזי' וכו' א"כ דקרעיה קרע של ב"ר פיהא ולישבקיה : א"ל דילמא איהרמיי הוא דלא איהרמי ליה חירבך כיון שאין חייב מודה דחיישינן דילמא דפרעיה וקושטא הוא מאי דקא טענן ואין טחורו למלוה ואם החייב מודה אף על פי דקא סבירי רבנן דלא יחזיר למלוה דחיישינן לקנוניא ולא מיבעיא איליה ביה קנין דאיכא ל"מחש שמה כתב ללוות בניסן ולא לוס עד חסרי וארתי לטרוק לקוחות שלא כדין אף על פי דשאר שטרי דלאו שטרי דהקנאה לא כתבין כיליכא מלוה בהרית ובראוקיבנה דאיהרמיי דלוח אפי' שאין מלוה עמו בשטרי הקנא' חבא כיון דנפל חיישי' דילמא איקרי ופ"ז משום דאיתרע ל' אלא אפי' לו בשטרא דאית ביה קנין אפילו חביל לא יחזירו אף על פי שחייב מודה דחיישינן שמה פרעו וקנוניא הן עושים דמלוה ותלוה כדי לחזק הקרקע שיטרוק מן הקוחות ופסק הרי"ף וזכור לפרסא ברבנן ואין חייב מודה לא יחזיר דחיישינן לפרעון שניהם מודים לא יחזיר דחיישינן לקנוניא וליתא לדשמואל דאמר המוצא שטר הקנאה בעוק יחזירו לבעלים דלא חייש לפרעון ואפילו בתב בו הנפק ואפילו היהוק בפרן לא יחזיר ב"ר יוחנן והא דתני חרי זה יחזיר אוקימנ' בשטרי חלימא ודברבא חילבך דמוציא שטר חוב בשוק אף על פי שלא פירש בו אחריות נכסים ואעפ"י שחייב מודה חרי זה לא יחזיר למלוה ואפילו ידעיה בו נאמנות ואפילו יהיה בו קנין וכתב בו הנפק ואפילו היהוק בפרן למלוה דחיישינן שמה פרעו וקנוניא עשו כדי לטרוק לקוחות שלא כדין וכן כתב הרמב"ם המוציא שטר חוב בשוק אפי' שלא פירש בו אחריות נכסים ואף על פי שחייב מודה חרי זה לא יחזיר שמה פרעו וקנוניא הן עושין ואף על פי שלא פ"י בו אחריות שאחריות שלא נכתב מעורר סופר הוא לפיכך אם פירש בשטר ואמר שלוה ממנו שרא באחריות נכסים אבס היה חייב מודה יחזיר ואם לאו לא יחזיר שמה פרע עד כאן :

ו ועתה נבאר מה דינו של שטר חוב דנמצא בשוק ויש בו בני חורין ומשועבדי אם מספיקין לשעבוד דחוב נכסים בני חורין והוא מודה בשטר חרי זה יחזיר למלוה דבללא הוא שכל שטר שחוששין בו לפרעון והוא אינו מודה לא יחזיר למלוה ואם חייב מודה ואיפשר לומר שהורה כדי לעשות קנוניא עד שיפסיד על הלקוחות או על מקבל מתנה שלקחו אחר וזמן השטר כדי שימרפו מידם שלא כדין חריזה לא יחזיר אף על פי ששניהם מודים וכל שטר שאין בו צד לחוש לא לפרעון ולא לקנוניא ולא להפסד לקוחות או שהווא מודה ויש לו נכסים בני חורין והמספיקים לחובו בלתי מחשעבד את חובו חרי זה יחזיר למלוה :

ח וכן יש פעמים שאדם מוצא שטר חוב בשוק ויובל להפסיד ויחזירו למלוה אם חייב מודה והוא אם מצא שזמנו בו ביום והוא מקויים

מקום יש כאן לקנוניא . וכו' דמאי דקאמר אוקימנא בסטרי הקנאה וכו' לא תקן אלא חסשת שמה כתב ללוס בניסן וכו' . אבל חסשת הקנוניא עדין במקומ' איה עומדת : שוב מלאתי לרא"ש ז"ל שכתב עליו דהו' בלשון לא הוה לו להזכיר קנוניא דלא חיישינן לקנוניא אלא היכי דנפל ואי תכר דאי חיישינן לקנוניא בלא נפילה אפילו מלוס עמו איכא למיחס לקנוניא ע"כ . משמע דמודע ז"ל דיש מליאות לקנוניא בכ"ג אלא דיוקא דזכר דאכרא רעותי דנפיל חיישי' לה ולא בללא אחרע . ואי בעניי לא יכלתי לזכיר אופן קנוניא כשכא עתה הוה להסחעב לומי דילמא כבר פרע ועתה מודה בלוס שלא נפרע בעלת רמאות שביניהם לטרוק לקוחות . דהרי אין כאן ענין פרעון כלל אלא התחלת הסחעב דות ללא שייך ביה אלא שמה כתב ללוס בניסן ולא לוס עד חסרי : ואם נאמר להך קנוניא איכא דפרעון אלא על ההואס עלמה שמה כתב ללוס ולא לוס כלל לעולם ואח"כ יתן הסטר למלוס ויעשה עמו קנוניא לטרוק בלקוחות . גס זה אלא כלל כאשר הוא מבואר : ורענן הלבס אפי' דהחוספות והרא"ש ז"ל פסקו כדאביי מ"מ כמעט כלסו רבנותא ז"ל זולתם פליגי עליהו וסדברים ארוכי במקומס :

ו ועתה נבאר מה דינו של שטר חוב דנמצא בשוק ויש בו בני חורין ומשועבדי אם מספיקין לשעבוד דחוב נכסים בני חורין והוא מודה בשטר חרי זה יחזיר למלוה דבללא הוא שכל שטר שחוששין בו לפרעון והוא אינו מודה לא יחזיר למלוה ואם חייב מודה ואיפשר לומר שהורה כדי לעשות קנוניא עד שיפסיד על הלקוחות או על מקבל מתנה שלקחו אחר וזמן השטר כדי שימרפו מידם שלא כדין חריזה לא יחזיר אף על פי ששניהם מודים וכל שטר שאין בו צד לחוש לא לפרעון ולא לקנוניא ולא להפסד לקוחות או שהווא מודה ויש לו נכסים בני חורין והמספיקים לחובו בלתי מחשעבד את חובו חרי זה יחזיר למלוה :

ח וכן יש פעמים שאדם מוצא שטר חוב בשוק ויובל להפסיד ויחזירו למלוה אם חייב מודה והוא אם מצא שזמנו בו ביום והוא מקויים

גדולי ספר שער נב חלק א ה תרומה תרומה יט

ונתפסידו לי ע"כ : ואיבא למידק במאי דקאמר דליכא למיחש כיון
 דליה ליה למלוה רווחא וכו' . דמשמע דהדיא דליא ליה רווחא
 דהיינו כשאין זמנו בו דיום איכא למיחש דילמא דעי למיזן דיה האידנא
 דהיינו ההוא דהמולא ש"ת בשוק ויש בו אחריות נכסים לא יחזיר דמייתי
 הכא בגמרא דלוקמנא בשתיב
 מודה ומשו' שמא כתב ללוות בניסן
 וכו' : והוא תימא שרי הוא ז"ל
 עצמו פסק כאדיי דעדין דתתמוי
 זכין לו ואין כאן שום בית מיהוש
 אע"פ שכתב ללוות בניסן ולא ליה
 עד תשרי וכלעיל דוקא רב אמי
 חייש להכי . וא"כ לא היה לו
 להחיל ש"ל לתלות הטעם במה
 דליה ליה רווחא אלא יאמר סתם
 דמלוה הכא לא שביק : מיהו אגמי
 גופה ליכא לאקשו' מאי פריך
 מדלוקמין בשתיב מודה ומשום
 שכתב ללוות וכו' . דההוא חששא
 היא לרב אמי גופיה דפליג הכא
 ארב כהנא ולעולם סבר דלא
 אחרינן דמלוה גופיה לא חייש והכא
 שאני דלפרעיה דת יומא לא חיישי
 ולרב כהנא ל"ק דכי ה"ל דפליג
 הכא ארב אמי פליג נמי דחסוסבר
 דלשמא כתב ללוות בניסן ולא ליה
 עד תשרי לא חיישין . דהא לאו
 מלתא היא דסבר בגמרא דההיא

להם הלכתא כדכר חסי ורב כהנא גמלי הלכתא כוותיה הכא • ומה
 ע"כ צריך לדיקן לחלק בין הכא להם • אבל להרא"ש ז"ל להלכתא
 כאדני הרי אין מקום לתשטת שמא כתב ללוות בניסן ולא לזה עד תשרי
 דלי נמי עמיד הכי ספיר דמי ולא חייס מלוה דילמא שמעו ביה רבין
 ומפסדי ליה • ומאי האי קאמר כיון דלית ליה למלוה רווחא •
 ונראה לומר להרא"ש ז"ל טובר ללא נזקק לכך לענין המשנה דמלא ש"ח
 בשוק למאי דחייסין בה דילמא כתב ללוות בניסן • ולא לזה עד
 תשרי דהיינו שעדין לא לזה בהאי שטרא כלל עד עכשיו • להרא"ש ז"ל
 לסדרתו לא איכפת לן מידי וכדלביי • אלא נפקא מינה לביכא דכתוב
 בו הנפק דודאי לזה וכי איכא למיחש הוא דילמא פרעיה והשתא בעי
 למיזק זימנא אחרינא בשטר שנמחל שעבודו משום פשיטי דספרא • דבהא
 לא מהני טעמ' דעדיו בחתומיו זכין לו שהרי מה שזכו לו עדיו כשחתמו
 כבר נשתקע בשפרע וכי הדר יזיק השתא תו ליכא חתימה דסדדי למזכו
 ליה מחש • וחייסין דילמא יבסיס בזה המלוה משום דלית ליה רווחא
 משא"כ בשזמנו בו ביום • ובמ"ש מעקרא לביכא למיחש שמא כתב
 וכו' • בכתוב לקמן בה' ד' : ומה אינו מקוים לא יחזיר וכו' •
 כך היא בדרת הרי"ק וסרמז"ס דעכ"פ בעינן הנפק • אבל ה"ס כתב
 בפ"ת דלכד' להרשב"א ז"ל תמה כיון דחייב מודה הנפק למה ליה דאי
 משום קנוניא ליכא דאי בעי כתב ליה שטר אחר מהשתא ללא בירושלם
 יתביין דכתבין שעות אלא לרב כהנא דדאי לא צריך שיהא • כתוב בו הנפק
 וכו' עד ורבינו יונתן ז"ל כתב בפ"י ההלכות וז"ל ור' יוחנן לא ס"ל עדיו
 בחתומיו זכין לו ומה בעי שיהא כתוב בו הנפק וגם זה ל"ע ע"כ • וקשה
 לי על הרשב"א ז"ל דולגן מדבריו נראה דס"ל כדכר חסי דלעיל דחייסין
 לשמא כתב ללוות בניסן ולא לזה עד תשרי • אלא דהכא ליכא הך חששא
 דכיון דהאי יומא הוא אי בעי כתב ליה שטר מהשתא וכו' • והא מדברי
 רב כהנא מוכח דלוה חייס לפשטי דספרא • והכי קאמר הרשב"א דאי
 בעי כתב ליה שטר אחר • הא חייס לפשיטי • אלא דאי סמך אמאי
 דאמרין מלוה גופיה לא שביק • וכיון דע"כ לא נפקין מדרך חששא אלא
 מטעמא דמלוה גופיה לא שביק משום דשמעי בי רבין ומפסדי לי • א"כ
 כי פרכינן לרב כהנא מאי למימרא אמאי משני מהו דתימא האי מפרע
 פרעיה וכו' • לימא מהו דתימא האי לא לזה והאי דמודה משום דבעי
 למיזפא מיניה למחר וליומא תרא • ולפשיטא דספרא חייס קמ"ל דמלוה
 גופיה לא שביק • אלא דאי נראה דלשמא כתב ללוות ולא לזה עד יליכא
 למיחש כלל משום דכתוב בו הנפק וזה הוא ההכרח של הרי"ק וסרמז"ס •
 וב"ת סוקסוק כיון דמסקינן דלי לית ליה רווחא למלוה לא שביק • א"כ
 הכא דלית ליה רווחא לא שביק ואזלא לה הך חששא אפילו אין כתוב בו
 הנפק • יראה לי דקושטא דמלתא היא דכי משנינן מעקרא מלוה גופיה
 לא שביק סבר שמעי בי רבין ומפסדי לי וכו' • היינו אם קדם הפרעון
 שנמחל שעבודו לחוסם המלוה דמעשה זה של פרעון שמא יהיה לו קול
 ושמעי בי רבין ומפסדי ליה אבל כל שלא היה שם שום מעשה אחר הכתיב'
 אינו חוסם לשום קול כי לא השמע אלא הכתיבה אבל לא יודע בהעדר
 שהוא חסרין נתינת המעות שלא לזה עדין • ושביק ישבוק • ולפי שהמקטן
 לא הבין חלוק זה וסבר דכל שיש חשש פסידא במלוה מתירא בין מחמת
 הפרעון בין מחמת חוסר ההלוואה • מ"ה פריך מהא דתנן מלא ש"ח וכו'
 במאי דאוקימנא משום שמא כתב ללוות וכו' • והתירץ תירץ לו לפי שטחו
 דאפילו יהיו המוטאים שוים ויש מקום לחוס מ"מ תלי נפשיה לספקא משום
 רווחא • אבל האמת הוא דלא מרתח מלוה אלא בדליכא מעשה דפרעון
 כך נראה לע"ד • ובצאתי אונלי לזה מהא דכתבו התוספתא דף י"ג אהיה

לחמרינן לטעמא למתני' ללא יחזיר משום דחיישינן לקטוניא ולפרעון וכו' • וי"ל תימא אמאי קאמר משום דחיישינן לקטוניא ולפרעון לימא משום דחיישינן שמא פרעו ועתה רוצה לחזור וללוות בו כדי לפרות פשיטי דספרא ומלוה נמי רוצה בדבר שיטרוף מזמן מוקדם • וי"ל משום פשיטי דספרא לא יפסיד ללקוחות

מזמן הרבה אע"ג דרז אסי חייש לכחוד ללוות ולא ליה ועתה רוצה ללוות ולהפסיד לקוחות משום פשיטי דספרא היינו משום שכר נתן לסופר ואינו רוצה להפסיד ועוד שסדר המלו' שילא הקול משע' הכתיב • אבל בשלוה ופרע לא הפסיד פשיטי שנתן לסופר • ועוד שירא המלוה ששמעו הפריע' ואילוה השנית לא נכתב בספר ע"כ • הרי מוכח' דמחלקי דבהיה' דשמא כתב ללוות ולא ליה יסכים המלוה משום דסבור דיאל הקול משעת כתיב • וממילא אינו מחזיר שיוודע שלא קבל עדיין הלוא מעות וכשלוה ופרע ירא שישמעו הפריע' והיינו וולאי מפני שיש בה מעשה כדלמארן : וא"כ צריך שנאמר לטותם מאי דקאמר הכא למשום רוחא ניהא ליה הולא לפי דעת המחזן ללא מחלה :

דמלוה לא שביק . ה"ה דה"מ למימר נמי איך לעמאל דאמרו התוספת
ללוה גופיה לא ירע להפסיד ללקוחות ממון מרובה משום פשיטי דספרא
וחד מנייהו נקט : וב"ת א"כ לדברי התוספות הרי ים מקום בשטר
בן יומא לחססת שמא לא ליה עד עכשיו ומשום פשיטי דספרא ומאי האי
דכתבו וז"ל רב כהנא אמר בשתיב מודה תימא א"כ למה נקט הנפק
במלתא דרי יוחנן וי"ל דנקטיה משום דיוקא דאי אין כתוב בו ביום אפילו
כתוב בו הנפק דודאי ליה לא יחזיר דחיישינן לקנוניא או לפשיטי דספרא
ומאי קושיא הא אפילו בו ביום איכא הך חששא דפשיטי דספרא כגון
שאמרו ומה"ל לריך הנפק . הא לאו מלתא היא כי הם ז"ל אזלי לשטחיייהו
דסברי כהר"ש ז"ל דהלכ' באבוי דעדין בחתומיו וזין לו ולפיכך לא לריך
הנפק : וב"מ אין להקשות לפי תירוץ כי לריך בגמ' לרב כהנא
ממתני' דלא יחזיר באוקמא דחייב מודה ומשום שמא כתב וכו' . אמאי
לא פריך ליה מרי יוחנן גופיה מיניה וזיה דכין דהוא מוכרח מדבריו
לומר דכשאין כתוב בו ביום לא יחזיר ומשום פשיטי . נימא דמלוה גופיה
לא שביק . דודאי לא מלי לאקשוויי הכי . דאנא אמינא דהא דלא יחזיר
כשאין בו ביום לאו משום פשיטי הוא אלא משום חשש קנוניא :

אך מה שיש לתמוה בזה"ש הראשון ז"ל והוא דמורה לליכא למיחש
שמה כתב ללוות ולא לזה דהא כתוב בו הנפק וכו' דמשמע דכלא הנפק
איכא דך חששא והא לסברתו דעדיו בתחומיו זכין לו אין מקום לחששא זו
כלל כלל הנפק : ודיקא דת יומא הוא וכו' . דברי רבינו הקסים
במה שהביא ראי' לאפילו חייב מודה לא יחזיר מאידך מימרא דר' יוחנן
לאדרבה מכלה סוגיא דאותה מימרא משמע לא יירי דוקא באין חייב
מוד' דהכי אית' בדק'יו ע"כ א"ר אבהו אר"י המו"ס ש"ת בשו"א ע"פ שכתו'
בו הנפק לא יחזיר לבעלים ל"מ היכא דלא כתוב ביה הנפק דליכא למימר
כתב ללוות ולא לזה אלא אפילו כתוב בו הנפק לא יחזיר דחיישין לפרעון .
איתביה ר' ירמיה לר' אבהו כל מעשה ב"ד הרי זה יחזיר אמר ליה
ירמיה דרי לא כל מעשה בית דין שוין אלא כגון שהוחזק כפרן
אמר רב נתמן ומשום דהוחזק כפרן חלה זמנא תו לא פרעי אלא אמר
רבא מתני' בשטרי חלטתא ואדרכתא וכדרי זירא . ודקדקו החוסמו'
מדקאמר שמא כתב ללוות ולא לזה ודחיישין לפרעון משמע דכלאו
חייב מודה הוא וללא כר' כה"י והולרכו לומי דאמוראי נייהו ואלייבא דר' י
וא"כ מימר' גופא דרב כה"י דמוקי הדיא דר' י דבת יומי' כשחיי' מודה ה"ל
לרבינו לומי' דדוק' בבת יומא אבל בשטר אחר אפי' מודה לא יחזיר דמוכחא
מילת' שפיר מדלא אשמעינן רבות' בכל שטר כהס' אבל מאידך מימר' דר' י
לא מוכח מידי ויש לתמוה על הרא"ש דפסק כרב כהנא דדוקא בדחייב
מודה יחזיר ומטעמא דכיון דכתוב בו ביום מלוה לא שביק למיזק האי דנא
כיון דלית ליה רווחא הא אית ליה רווחא אין מחזירין אפילו מודה משום
דחיישין לפשיטי דהפרא כלעיל . ועכ"ז הוא עלמא הדיא גם כן
אידך מימרא דר' אבהו וז"ל אמר ר' אבהו אמר רבי יוחנן המו"ס שטר
חוב בשוק אף על פי שכתוב בו הנפק דליכא למיחש שמא כתב ללוות ולא
לזה דכיון דמקויים בא לידי מלוה לזה לא מקיים שטרא . אפי' הכי
לא יחזיר דחיישין לפרעון והכי הלכתא . משמע דהדיא דאי לא
חיישין לפרעון דהיינו שחייב מודה מחזירין . והא אכתי איכא למיחש
דילמא בעי למיזק ביה זמנא אחרינא ומלוה שביק משום דאית ליה רווחא :
ט ויש לברר שטר הגמאל וכו' . דברי הרמב"ם ז"ל הם בדיון
אחרון שבהלכות אבדה . וכתב ה"ה ז"ל וגראה שילא לו
לרבי ז"ל מדאמר במתני' ובכל דוכתא לא יחזיר דמשמע לבתחלה ולא
אמר ה"ה פסול ואינו מוכרת ע"כ . וקשה ה"ה הוה מלי למימר פסול
דבזה

דבוס חסמנע פסול לגמרי ומקדש ליקדשני ומיה תני לא יחזיר לומר ובה
מורח אלאלו עד שיבא אלאלו אללן לו לקדשו - ואולי מפני זה ת מר
שא ינו מוכרס :

י. אֵלֶּיךָ נִרְאֶה לִי וְכוּ' • הַדְּבָרִים נִכְוִיִּים • וְהֵן כַּפֶּרֶע חַטֵּאֵינוּ
כַּחֲבֹן הַטּוֹר ז"ל סִימָן

ס"ה בשם רבי' ח' ל' אצל אס פרע

היום מעמנו ואח"כ שו"ע דים
 שכל איין מוסיף איין מידו הואיל
 שזעמנו פרע יודע הים שאינו
 פרוע ועכשיו שמאל עדים שגפל
 רובו לומר פרוע הוא ואינו נאמן
 ומהניא חפסם למלחם ספרי בריא
 לוס שעדין חייב לו וכו' נראה
 דעקר הטעם הוא דבין דמלעחו
 נתן תמרי' ודאי יודע הוא שלא
 נפרע דאי לאו הכי למה פרע
 מעמנו הים לו לטעון פרוע הוא
 אמרי נפל • ואם הדבר בן נראה
 דבניא מלתא דפשיטא דמעשה
 הפרעון בלי שום טענה וסדור איין
 כך מודה על החיו' גדול מזה ולמה
 לן ללכות הדבר בתפילה • ומה
 גם דלפ' ז מה נראה מיידי מסהיא
 דאם נתן לא יכול דהס' שפוטא
 דאע"פ דהאב נתן ליבא למומר
 דיודע הים שקיב' כי תומו הססח
 לא הים אפשר לטמוד על אונתת
 לא האב ולא הבן • ומה אי בדלא
 טען מעקרא היום עסקין שלא
 אמר פרוע הוא וממני נפל וכיוצא
 א"כ כי נתן מכת ב"ד נמי כמה אי
 קיימן • אי בדלא טען טענה
 פרעון ונפילה או שאינו חייב • הא
 מדלא טען בן ש"מ שהוא יודע
 שאינו פרוע וכי נמי יבואו עדים
 אחר כך שגפל למה יבואו ב"ד
 ואי דלטעונוע' חייבוסו ב"ד ממש
 שלא נחזירה להם הנפילה • א"
 מאי אריא שפרע מסת בית דין
 הא אפילו פרע מעמנו • אם יודע
 בעדים שהוא הים אומר שאינו
 חייב ופרע כדי שלא לבא להתדין
 בפני ב"ד יכפוהו אחר כך
 להחזיר כשיבואו עדי נפילה
 ע"כ יראה לע"ד דכוונת רבינו
 היא דאפילו מוח מעקרא ממס
 נפל ויודע אינו שהוא כרוע • מ"
 כשבאו המעות ליד המלוה מדעת
 שז' ליה ולא הויתאם בכח בית דין
 נמצא המלוה עתה מוחזק ואסתי
 תפוסתו זאת שלא יוכל לה' להסר
 מידי אפילו בעדי נפילה אם ל
 דרתי' ברורה של פרעון או שאינו
 חייב באיזה אופן טיהר • אם
 כשהויתא בכח ב"ד שפני שלא
 קם עדי נפילה חייבוסו לפרע
 כשבאו אח"כ העדים הויתא ל
 למפרע חפסה בטעות וכאלו הו
 חפס מעמנו ותקפן מידי הלו
 שברי הבריתו לתת ע"י ב"ד ולפ'

לא תשיבה תפילה • ועיין שער ה' ח' בענין התפילה :

חלק ב

א גרסינן • דב"מ וכו' • דף י"ט אמרינן אהך דרייתא אמר רבא
ש"מ אית' לשמואל דאמר המובר שטר חוב למכירו וחזר
ומחלו מחול • ומדברי רבינו נראה דמפרס לה מטעם מגו דאי בעיא
מחלה לה השתא • ובחלק הקודם מזה שלחי סימון א' כחצ פי' וכדין טרף
מלקוחות דהא השתא שמודה מחילתה מחילת וכו' • וגם ה"ה ז' כחצ
וכי אמרה חנו לו אין לך מחילת גדולה מזו • ולכל הפי' ג"מ דה ה
לסובר שטרי מלוה דחד טעמא הוא וכדכחצ רבינו וכו' • הלכות אבדה
כחצ הרמב"ם הדין בתם מלא שובר בזמן שבעל השטר מודה וכו' לכלול
הכל : ורמב"מ מזה דכחצ רבא ש"ז וי"מ ש"מ איתא לשמואל
וכיון שיכולה למחול כל לגבי בעלה ודאי מחלה ולא תמלא מי שיקנה ממנה
בשוברתה ולמלאה ללא שיתא לא תייסנו ע"כ • וטעם זה לא שייך אלא

השומר ע"כ ונראין דבריו בדאמרין בפ"ק דבבא מציעא שאם מצא גט
אשה בזמן שזכעל מודה יחזיר לאשה ואקשינן וליחוש שמא כתב ליתן
בניסן ולאנתן עד השריומפקא לגיטא דבתוב בניסן ושרפה פירי
מלקוחות בניסן ועד תשרי שלא כדן ומשינן דאמר ליה אייתי ראיה
אימא במאגיטא לדרך אלמא כיון דנמצא ואיתרע ליה אף על פי
שהחזק כידיה מפני הודאת בעלה אין כח של גט לגבי הזמן
כבראשונה ומשום דאיתרע ליה בנפילתו אף על גב דהדר ביה לא
מרבנא לה עד דמיתוי ראה :

נראה לישש לעיין אם פרעו דלוח מכת בית דין מן
 מי מהניא ליה תפיסה או לא • ומסתברא שאחר שביט
 דין דנו כן מפני שלא נתבאר להם עדין שהשטר נפל נמצא שחפירתו
 כשעות ודלאו שמה תפיסה וכשנודע ל"ב ד' עדים הנפילה יש להם
 לרהור אית דנים כדן עובדא דאפרני ובפי' ואם מדעת עצמו פרעו
 הלזה ואחר כך מצא עדיו לא מבעיא אם פרע למלוה עצמו דמהניא
 ליה תפיסת שהרי הוא בריא שעדיין חייב לו דאפי' פרע ליתומיו
 מהניא דרוח תפיסה הואיל ומדעת בעליהן בא לידן אעפ"י שאין
 תפיסתם ברירה להם שהוא כדן וכן פסק בדומה לזה ה"ר נתן וכן
 ה"ר מאיר ז"ל בשער התפיסות • שאם בא לידו מדעת דבעלים
 אעפ"י שאינו ברור בתפיסתו מהניא ליה הראיה מת הכן כיום ל"אם לא
 נתן לא יתן ואם נתן לא יטול כלומר אם נתן אבי הכן
 ה' פלעים לא יטול מן הכהן ואם לא נתנם לו והכרן תופסם לא מהניא
 ליה תפיסתו ואפי' ליכא עדי' ולא ראי'ה שאין כאן פני הואיל והטענה
 גרועה ע"כ • וכן המוציא שטר כתנת בריא או מתנת ש"מ הרי
 דיניהם מפורש בבב"מ ומפני שאין זה מקומו ל"א חארכתי בדנינים •

חלק ב

א גרסינן בבבא מציעא פ"ק ת"ר מצא שובר בשוק במין שהאשה מודה יחזיר לבעל אין האשה מודה לא יחזיר לא רזה ולא לזה וכן נמי אם מצא שובר על שטר חוב אחר אם המלוה מודה ששטר חובו פרוע הרי זה יחזיר ללוה דלמאי נחוש דילמא כתבה לשובר בניסן ולא נהנה ללוה עד תשרי ואזיל וזבין ביני ביני לשטר חוב ואתי הליה ובפיק האי תברא דכתב בניסן ומפסדי לקוחות שלא כדון האי השש' ליבא למיחש דבין דבאיך אנפא מצי לאפסדינהו ותיבי דמי כגון דמחיל ללוה בתר דזבין שטריה דהא קימא לן בשמואל שאם חזר ומחיל מחול הילכך מדבתיב שובר בקושטא ובריוקא תתיבא ניהליה אין שניהם מורים לא יחזיר לא לזה ולא לזה וכן פסק הרמב"ם וז"ל :

חלק ג

א והיכא ששטר חוב לא נמצא בשוק וגם אינו יוצא מתחת המלוה אלא שמוציאו שליש שהושלש בידו ומען מלוה שכולו היה חייב לו והלוה טוען שכולו פרעו אם נאמן השליש על ידם במה שיעיד ביניהם על זה גרסינן נקדושיין פרק עשרה יומין הודאת בעל דין כמאה עדים דמי ושלש נאמן פעניהם זה אומר כך וזה אומר כך שרש נאמן איכתי כוסן שהשלישות יוצא מהחת ידו אבל אין השלשות יוצא מהחת ידו הרי הוא ככל אדם וקא מפרשי רביותא שלישות יוצא מהחת ידו נאמן בשני עדים כשרים אין יוצא בתחת ידו הרי זה בעד אחד וכל המכחישו חייב שבועת התורה כדין עד אחד שנשבע האחר כנגדו וכתב ב"ה בשם רבי יהודה אלכרצלוני שליש שאינו יוצא מתחת ידו דקאמרינן דמ"מ הוי בעד אחד ודוקא ששניהם נפתלקו מעל השליש ואין עליו שום תרעומת בענין אבל יש להם עליו שום תרעומת לא הוי אפילו בעד א' בי השלישות ה"ל כנוגע בעדותו ולא

וכיון ללא דייק היאך יועיל עדותם
בזה וסובר דכל סתין אנו מאמינים
לא הוי : וסבאן ק"ל על הרא"ה
אן הא דגרסונן הכא ולא ידע הי מד
לאין במקח יוצא מחמת ידו ומוסתב
מלתא קתני אלא אמציאה לחוד א
כדקתני בדריית' ימ"ה אמ"ולא ידע
אכל אי ליחא בידא דמוכ' אלא ביד
לזה מברתו וליז' לא מכרתי עד דמוכ
לשון רב אלפס וכן פרש"י דהאי ד
אסתין מקחו ביזו ולפי דדריבם א
אפי' לומר לאחד נכרתי וזה בע'
ונקיט וזי מתרוויכו לא מהימן לו
השליך מעותיו בע' כ"ו א' נקיט וזי
לאחר דמדכר דכיר עכ"ל .

גרי חוב לעלמא גדלתי שכיתי ושכיתי
יא מנא גיטי נשים ושחרורי עבדים
• ופשיטי דהני סוברים על כל
מא סאני אומר כחובים סו וממלך
עליהם שלא ליחנן ודיקינן עלה
דגמ' טעמא דממלך עליהם שלא
ליחנן הא אמר תמו נותנים וכו' •
אלמא בכל סוברים לעלמא מחזירין
כשב על הסטר מודה • ולפי פירושם
טעמא דלא שכיתי קונים ליחיה
אלא דוקא באשה • וא"כ ע"כ
לתינד סוברים לזרבינן לפיהוש קמא:

חלק ג

א ויהיבא שם לא נמלא
בשוק וכו' • מ"ט
רבינו גרסינן ב' עשרה יוחסין
וכו' • אם אינו ט"ס נראה לנשי
לבעינן באמנבעל מקח וכו' מהלוקין
התם ב'ין כשמקחו בידו לאין מקחו
בידו נתכוון לומר לא"ב • בעינן
שלישות ים חילוקים • אבל התוס'
עלמם דסודלת בעל דין וכו' • לא
רובאם שם אלא ב' סאומ' התקבל
דף ס"ד כדמיינני רבינו לקמן •
והא מפרשי ברוותא וכו'
מה שאמרו שסוד כנגד אלה

והמכחישו חייב שבועת התורה
כ"כ גם בטור ז' ל"ו כ"ה וכתב
הרב ז' ל' ב"י ומ"ס ומקיים שבועת
התורה לכסגדו פשוט הוא וכמו
שכתב בעל התרומות בשער נ"ג
בשם רבותא ע"כ ימדהו כח ל' ב' כ'
פשוט נראה שהוא מוסכי לא ימדה
חולק עליו: ובעניתי אין הדבר
כ"כ פשוט ולא מוסכם מהכל
דדן זה הוא נלמד מדין מקח וממכר
דברים מליעל מוקמינן מהני
דזה אומר כלה שלי זה אומר כולה
שלי במקח וממכר ופרכינן עלה
ולחזי זווי ממאי נקבט ומשני לא נריב
דנקיט מתרווייהו וכו' • וכתב
התוס' פרש"י נשאל למוכר ואע"
לדין המוכר נאמן כשאין מקחו
בדיו ה"מ דנקיט מתרווייהו אב"
דנקיט מחל נאמן אפי' אין מקחו
בדיו וגרסי' בחר הכי ולא ידעו
ובחנם דחק לפרש בן דהכא פריך
שפיר דאע"ג דאין מקחו בדיו נאמן
בעד א' וכו' • ובעשרה יוחסין
כתבו פי' זה לפי ר"ת ז' ל' • ונראה
שהיא דלרש"י ז' ל' כשאמרו לאני
נאמן כשאין מקחו בדיו היינו איני
נאמן כלל אפי' בעד אחד • לא
סבר דמהני לחייב שבוע' או לסטור
לא היה דוחק עצמו במה שדחק
וטעמו פירשו בה"ד' בעשר' יוחסין
דכיון דלאו עליה רמיא תו לא דייר
לזכור למי הוא וכן רמז כאן במילא

וכיון ללא דייק הי"אך יועיל עדותו לשום דבר . ונמצא רש"י ז"ל חתום
בזה וסובר דכל שתיק אלו מאמינים אותו משום דלא דייק - אפילו בעל
לא הוי : . ובבאן ק"ל על הרא"ש ז"ל שכתב בריש מנ"עא וז"ל וקסי
לי הא דגרסונן הכא ולא ידע הי מדעתיה מכלל דהי הוה ידע נאמן ואש
לאין במקח יוצא מחמת ידו וננסח דברין לך דהי דקחני שנים אונזין לאו אכל
מלתא קחני אלא אמנ"א לחוד אכל במקח ונמכר דלית' ביד מוכר הוי
כדקחני בדריית' ימ"ה אמיולא ידע מהי מדעתיותהי בע"כ הא ידע מהימ
אכל אי ליתא בידא דמוכ' אלא ב"א דוקיבו תיבועל הסקת נאמן לחודים לומר
לזה מברר וז"ל לא מוכרתי עד דנאטרף אחר ילצהדי כשא עדות דעלמי כ
לשון רב אלפס וכן פרש"י דהאי דפריך בקדושין ולחזי זוזי ממאן נקט קא
אשתיין מקחו בידו ולפי דבריהם אם מקחו בידו נאמן אי נקט זוזי מאת
אפי' לומר לאחד נכרתי וזה בע"כ בשליך מעותיו . ואם אין מקחו ביד
ונקט זוזי מתרומתו לא מהימן לומר מזה קבלתי מדעת ונכרתי ובהא
השליך מעותיו בע"כ ודאי נקט זוזי מחל נאמן אפילו אי אומר נכרתי
לאחר דמדבר דכיר עכ"ל . נראה דהא דאמרת מחתניכו לברי' ורש"י

ומזין כן מדעת התוס' כדמיתיה כדכ"ל כד' בח' ס' כ"ה ובח' ס' כ"ה
קמ"א :
ב ונראה דבר פשוט להל' לא שייך אלא בשם טוען לפקדון יסבחים
נכלים וכיוצא להל' מיל' הימניה לאותו ענין ואיכא

למימר דטפי מעדים נמי הימניה
אכל בדטעין גזלתו ממני דכתב רבינו
ז"ל דאף בזה נאמן שלים . וקאי אס
בא עדים אף שלים נאמן נגדם דמאן
הימניה טפי מנייהו :

פ ויש לברר שלים הנעשה ע"י
שלם וכו' . על הסוכה
דמיתיה דמית' ז"ל משמע דל' דמיתיה
דכ"ה וכו' . יס לי קלח גמנוס
דנראה שאינה מכרעת . דלדאי כח
קוסית הגמרא הוא עלום דלדאי אפשר
שיטה כעפל יותר מן העק' שאס
כשלים עצמו אינו נאמן לומר שהוא
שלם . כ"ס כשהיא אומרת כן
ממנו . אכל לא יתחייב מזה הפכו
שאס השלם נאמן גם כשתאמר היא
כן משמעותיה נאמנת : ועקר דינו
של כדמית' ב' דא מפורש בדברי הטור
ז"ל פוק סימן כ"ה בזה הלשון נעשה
השלם מה שאמר לו השלם שהרי
השלם נאמן שכן ז"ל השלם והשלם
נאמן בשעה שאל' הסט' או המסכן
מתחת ידו בלגו שאס היה חולס היה
אומר השלם בידי על תנאי כן וכך
ע"כ . וב"מ כאן לא היינו נריכים
לסכריע ששלם נאמן לומר כך אמר
לי השלם שהרי גם כמלו' אינו מכחישו
בזה ואינו טוען נגדו לא כך אמר לך
השלם אכל מה שמכחיש המלו' הוא
לשלם עצמו ואומר שהוא לא אמר
כלום לשלם שיתאמר לשלם . וכך
לדך לסכריע ששלם נאמן מנו
דאי בעי אמר שהוא עצמו נעשה
שלם :

י ויש לברר שלים שאל' ס'ת
וכו' . מ"ס רבינו בשם
רש"י כ"כ כשהוא צפ"י המעשה דהאי
דקתני אס יס עמסן סמפון מילי מילי
קתני ולא קאי אמאי דאמר מעקרא

ליה לשליש הני סחדי אינהו מהימנו דבין דאוקמוה לשליש בעדים
מוזמני לחעי' עליו על"א ז' ענין הוא שלישי גלי אדעתיה דטפי מחסני כחרי
משליש דהא אוקמיננו עילוייה ומחייבני טפי מיניה : ומסתברא נמי דאי
טעין לוח אינו חייב מסון זה שכתוב בשטר זה היוצא מתחת יד השליש
והשליש העיד כי שניהם הלוח והמלו' מסרו לו שטר זה ואמרו לו שכן
וכך נשאר לפרוע מחוב זה ואין אנו יכולין לקיים חתימת העדים שטר זה
באח ואי לא מבעינא אי טעין לוח לא כתבתיו מעול' דמחייבן ואע"ג דאית
ביה נאמנות אלא אפילו יטעון הלוח בכתביו ופרעתיו כולו נאמן ואף ע"ג
דשליש בא בגדו לא מחייבני מידי דלא עדיף שלישי טפי מבכל דבר
היבא דנקיט לשטריה דהיבא דלא מצי לקיימי לשטריה כמאן דריתיה
דמי מאי אמרת הרי הוא החזק שחרי הודת בפני השליש שהשטר בשר
היה הא קיימא לן מודה בשטר שכתב אר"ך לקיימו מאי אמרת בין
דשליש דינו בשנים כל זמן שהשליש בידו וחרי הוא מעיד שבפניו ידח
שכשר היה ולא החזק שום ריעותא בשטר זה אלא שהודת לו כמה הוא
פרוע וכמה נשאר ממנו . הא לאו מילתא היא חדא מי יסר דעבריה
שליש כשהודת בפניו כך ותו כי יוצא מתחת ידו מאי יהי ובי אית ליה כח
לשליש למעבד משטרא מזויף שטר בשר ובי יהיה יותר דינו מבכל דבר
המחזק בשטר דאי לא מקיים ליה לא מחייבני מידי הילכך בעל דבר
מחייבן בחאולא שלישי . ועל זה שאלתי פי הרמב"ן ז"ל וזה אשר
חשיב לי : מה ששאלת על שלישי שחוציא שטר חוב מתחת ידו וטוען
שהוא פרוע ומלו' אומר לא חייבתי שלישי בינינו אלא פקדון הוא ביד מידי
לענין דיני מסוני' שלישי נאמן לעול' לא שאל תרתייהו אשלו גבי' ז"ל ש מלו'
בלחוד אפקי' גבי' ובבולחו שלישי פקד' ונאמן מכול' . לא מבני' היבא דאיבא
למימר אי בעי קליה אלא אפילו איתחזק שטרא כבי דינא שלישי מחייבן
בדמסק' בפרק זה בורר . וההיא דפס' גיטין פלוגת' דרב הונ' ורב חסד'
הא אמרינן עלה בגמרא שאני משפון דאיתיהיב למחילה ופורה ביה רב
הונא דשליש נאמן . ועוד דהתם דינא אחתייהו היא כשהוא בולם בעיר
אחת ובסר חגמ' ליד שליח ואין האשה יודעת לאיזה דבר מסרו לו וטעמא
דב' הונא משום דאמרינן אס איתא דלגרושין יחביה ליה לדידה הורה
יחייב ליה הא אלו אמרה קמאי ידרי יחביה לגרושין מהיבנא כדאיתמר
בשמעתיא הילכך דיני' ממונות נגליש נאמן לעולם . אבל כשהיו עדים
מכחישים אותו ואמרים לו על תנאי זה היית שלישי ביניהם אינו נאמן
ודוקא כשהוא אומר ביום פלוגי נמסר לידי על תנאי כן וכך והעדים
מכחישים אותו דמנו במקום עדים לא אמרינן . אבד אס אבד בתנאי
כן וכך הוא בידי פתח אע"פ שאמרו עדים בשנמסר בידו לא היו תנאין
כן שמא אחר כך באו לפניו והתנו עליו בענין זה דבי האי גוונא לאו מנו
במקום עדים דשליש רא בעי למטען לא שאל אפנינוהו לעדים בשעת
שלישות ולא שאל חזו אינהו פתח חדין בכלם שורה הוא עד כאן :

ט ויש לברר שלישי הנעשה ע"י שליח וביצד כגון שבא הלוח ושליח
המלו' לפני השליש ואמר לו השליח אני שליח המלו' שנהן
לי ש"ח זה שהיה חייב לו לוח לזה להביאו בשליחותו אר"ך ולמסרו

מלא שטר בין שטרותיו וכו' דאיתיה בשלים וסך דסמפון איירי במלו' .
ולפ"ז נתקשתי להל' דלוחצין בגמרא לרב דקאמר כמפון סיוולא מחתת יד
לוח אינו אלא כמסתק ממתני' דלוח יס עמסן סמפון כדכ"ה ז"ל ואס יס עמסן
סמפון ובכא במלו' עסקין דקתני מלא שטר בין שטרותיו וכו' . דמכרית
דך דסמפון איירי במלו' מדקאי
אמאי דקתני מלא שטר וכו' . אלמא
דך דמלא שטר משמע ליה דאיתיה
במלו' וסך סך מה שפירש במעשה
דלוח אלא בשלים :

ולענין שניהם מודים בבית הרב
ז"ל ככ"י ר"ס סימן
כ"ה מ"ס כ"ה ז"ל פ"ט ז' דמלו' בשם
הרשב"א ז"ל דלפילו שניהם מודים
כיו דומיא דנפילס . ותוס' אלא
הזכיר דברי הרשב"א ז"ל שחלק בזה
דכתב בפסקיו ור"תו מפרש שכתב
דלפילו שניהם מודים לא יוניא מידו
אלא קרוע דהיינו לקוניה . ולא
מסתבר לי דלא חיישי' לקוניה ולסמא
כתב ללות בניסן . ולא ליה עד תשרי
אלא בשטר דלגרוש' דנפילס דלדאי
למימר משום דהס' ביה רעותא לא
נוסר כשמירתו . אכל שטר המוסקד
דלא אחיילידיה רעותא אלא דאין
הנפקד זכור מכחמי בל' לידו אכסמיה
מודים יעשו למאמר עד כאן לסונו :
ולבאורה הא דקאמר במפרש דלא
יוניא מידו אלא קרוע הוא
קסא לסלמו דהא אפילו גבי נפילס
כשניהם סמו' אס"ג דחיישי' לקוניה
כיו דלחיה אלא חסמא לא אמרינן דלא
יוניא בשטר אלא קרוע . אלא אמרינן
דלא יקויר לא לזס ולא לזס ויהיה מונח
בידו עד שיתצטר הדבר כן אולי
באמת הוא כדכריס . וגבי שלם
היבא קאמר דלא יוניא אלא קרוע :
אבנ' ג"ל דכונס לומר דהיבא
דאיבא סודאס של שניהם . לא
יוניא שלם השטר מחתת ידו אלא
בענין סיוולא קרוע כני דכריס
דסינו כשהמלו' מודה ללו' שכתב
נפרע וסודא לא השליש ללא בלו' .
אז יוניא קרוע כי בזה הוא מקיים
דברי שניהם סודא פרוע מכלי הנות
מק' לשום חסמא . אכל כשהוא
מודה

ומלו' ואמר לשליש חל' אני לא
שמתך שלישי טפי אל פד אבל פלוגי
הוציא שטר זה מבית שלא בידיעתי ארגולו מידו וחיאו לך וכל מה שעשה שלא ברצוני עשה ושל' מדעת' מחמי אמרינן בין שד' שלישי
אינו יודע שהענין פן השליח כי אב מן המלו' והוא לא השלישו בידו וגם אינו יודע אס המלו' כיהא אמת ונסתלק ממנו דין שרישית
וישלו דלחזיר שטרו למלו' שחרי הוא יודע שהיה שר' ואינו בריא שד' מלו' הודע כחו בשום ענין ממנו . או דלמא כיון שיצא מתחת ידו
של מלו' ויחזיר בידו של שליח על פי מה שאמר לו זה שמסרו לו יש לשליש להחנה . ומפני שנפתקתי בזה שאלתי פי הרמב"ן ז"ל וזה אשר
חשיב לי ז"ל השליח נאמן ואפילו ליתיה קמן כיון שאמר שלישי בשעת שחירה השטר יוצא מתחת ידו של שליח אמר לי על ענין זה בספרו ליד
למסרו לך נאמן שרואין אותו באלו בבית דין אמר כן השליח בשעה שהיה השטר בידו דהא שלישי נאמן הוא לומר כך וכך אבד לי שר' וכו' ג'
פוכחא שמעתה דאמרינן ופורה רב הונא דאי אמר לדידי אבד לי לגרושין יחביה נהלה ואקשי' מי איבא מידו שלישי גופיה לא מודא
ואיה מחייבנא אלמא רב חסדא דאמר שלישי גופיה מהימנ' כי מפיק ליה קמן איהי מחייבנא ודאי כדאיתא מחבת טענה דהיב ויהי יודע שהראב"ד
נראה בחולק כדנינו זה כמה שכתב בפירושו גבי עובדא דחזא דא"ל לחבריה מאי בעית כהאי ארעה אבד בפלוגא זבנתה דאמר לי דזבנת
מיוך אבד ליה לא קא מודית דארעה דידי היא ואת מיני לא זבנת . וכתב הרב דהכ"ע דאיתו לא ידע כלל דשל מערר זה היתה אלא מפיו של זה המוכ'
ולא אמרי' הפח שאמר הוא הפח שהתיר אלא בדבר שהאפרו אוסרו מידעתו ומתירו מידעתו . אבל הכא זה שמע טפי דמוכר כי של זה היתה
בתחלה וכאמת היה ראוי להאמינו דהודאת בעל דין בק' עדים דמיונה' הדרי אבא זבנתה מנין זה הדבר אצלו בספק ואין להאמינו על
זבנתו א"כ ה"ל גביה ספק וודאי אין ספק מוציא מידו דאי . אלו דבריו ויש להרב קצת דמיון בנדון שלפנינו אלא שאינם דברים נכונים לענין
דין חזקת וכו' שדורא פשוט לענין חשדיות זה דודאי עושה בכמו שאמר שליח ראשון לשליש שהשטר יוצא מתחת ידו ע"כ :

י ויש לברר שלישי הנמצא שטר חוב בידו אף שהיה בקנין ואינו יודע מה טיבו אצלו אב הפקידו בידו דלורה או אס פרוע
כלו או מקצתו וכל אחד מהם טוען שיתחייב לו למי פתח מחזירים אותו . על זה גרסין בבבא מציעא פרקא קמא מצא שטר בין
שטרותיו ואינו יודע מה טיבו יהא מונח עד שיבוא אליהו . ומשנה זו פירשח רש"י ז"ל בשליש זה טופס מה שכתב האי משנה מילי מילי קתני וכולה
מילתא באנפי נפשה היא . והכי פירשה מצא שטר בין שטרותיו שאינו שלו ואינו יודע מה טיבו אצלו אב הפקידו אצלו או המכרית
או שהיה מקצתו פרוע ומסרוהו לו להיות שלישי ביניהם ושמת עקר הדבר יהא מונח בידו עד שיבא אליהו ולא יחזיר לא לזה ולא לזה דחיישי' טינן
לפרעין כ"י ואע"פ דקתני בסמוך לזה אס יש עמהם סמפונות יעשה מה שבסמפונות ואוק' בגמרא דמתחת יד מלו' נפיק לה לא רתקשי דך
דהא פרישנא דמילי מילי קתני ולא קאי האי לרישא דקתני מצא שטר בין שטרותיו וכו' . מכל זה למדנו שדעת רש"י הוא לפסוק שאמר שחשט
יצתה מרשות המלו' והיא נמצאת עכשו ביד השליש והשליש נפתק בדבר אף הוא יעמוד השטר בידו עד שיבא אליהו ולא יחזירנו לא למלו' ולא
ללו' וכן עקר . וכן מצאתי כתוב בפרי' הר"ר יהודא אלברצלוני וזה טופס לשונו איבא מ"ד דמשנת מצא שטר בין שטרותיו ואינו יודע מה טיבו
דאסיקנא שיתא מונח בידו עד שיבא אליהו לא במלו' ולורה עסקין . אלא באדם אחר שהוא במו שלישי מאותו שטר שאינו שלו אלא שהוא זכות
ראובן

במניינה ללא מליא למסדר בה תוכיון לכבר קדמה במסירה לזה • וחסתא
ללא ידעין הי מנייהר ומסר קודם אכתי הוה לן למימר שולא דייני :
דמסתמא במוקדם בכתיבה • וקנין הוה ג"כ מוקד במסיר
לדברי ה"ה ז"ל פ"ה דזכיה • דהא מדבריו מוכח ללא תלין שהמוקדם
נמסר לו קודם אלא כשנפרש

וְיִמְדּוּבְדִּי לִפְנוֹת אֶת כְּחוֹ אֱלֹ
 אֱמֶר כְּתִבָּה וּנְסַלְךָ וְגַם בְּחַב
 ל עֲצֻמֹּר בְּשֵׁם אֶחָד מִכְּבוֹ אוֹמֵן
 לוֹ יְהִי אֶצְלוֹ וְלֹא יִפְדֶּשְׁלוֹ כְּלוֹם
 תַּעֲשֶׂה בְרוּמַת אֵינָה כְּלוֹם ע"כ :
 קִנְיֵן אַחֵר שֶׁהִיא בִּיד הַלֹּה אוֹ בִּיד
 וְרִצּוֹנוֹ חָרִי זֶה הַשְׁמָר אֵינָה כְּלוֹם
 בְּכוֹ לְבִרְכָּה דְּאוֹבֵן שֶׁבִקֵּשׁ לִישָׁא
 וְלֹא וְזוֹנוֹת הַשְׁמָר בִּיד לֹא בְּתוֹרַת
 וְנוֹכְחוֹתֵיחַ מִפְּנוֹת בִּיד אֲחֵרִי שֶׁמֶעֵן
 וְאוֹתוֹ מִמּוֹן אִמֶּר יֵשׁ לִיעֵל אֲחֵרִי
 לֹא בִּיד הַנִּיחַ דְּאוֹבֵן שֶׁמֶר אֶצְלוֹ
 אִמֶּר לוֹ הַזֶּה בֹּי יוֹרֵנוֹ רַבִּי
 לְשִׁמְעוֹן אֶרְלֵא תְּשׁוּבָה בִּינֵן
 תִּי חָרִי הוּא כְּאֵל לֹא יֵצֵא מִרְשׁוֹת
 שְׁמַת וְנִמְצָא דִּיתִיקִי חֲגוּרָה לוֹ עַל
 שֶׁמֶר שׁוֹעֵצָה מִתַּחַת יְדֵי לֹא אֵינָה

בִּיאַ עַל הָרִ"ר יִצְחָק תְּשׁוּבָה אַחֲרֵת
קִעְוֵתָיו וּבְנוֹ הָאֶחָד לֹא הָיָה בְעִיר
שֶׁעָזַב הָאָב וְהָבֵן חָחִי שָׁמַת זֶה עֲמָרו
בִּלְנִכְסָיו לִירוֹת הָחִי בְּרִי לִסְגֵל מְרִין
הַמֵּת לְאַחֵי רַחֵם אֶת־שֵׁל אֲבִיהֶן
וְיִדּוּ שְׁקֵנו מִיָּדוּ שֶׁל אָב שׁוֹרֵךְ נִכְסָיו
מִסְרָר בִּידּוּ שֶׁל הָאָב הָחִי וְהַשֵּׁב
הַיָּבֵא דְמִי שֶׁטָּרָא לִידִירָה זֶאֱחָר
בְּנוֹ הָחִי שֶׁהָיָה נִמְלֵךְ בְּמַתְנֵי וְאִין
הַנִּתְבָּאָר שֶׁבֶל זֶמֶן שֶׁשִּׁטְרָה חֲחוּב
דְּהָא אֶלְכֵר צְלוּנִי וְלִי מִצָּתִי שְׁבַתָּ
כִּי יוֹדֵאִי מִי שְׁבַתָּה מִרְחֵה
עַד שְׁנִיעֵי שֶׁטָּרָא לִידֵר מִשׁוֹם דְּעָרִי
אֲבֵל חֹב בְּמַחֲבֵה בְקִינִי מֵעַתָּה

שער נג חלק א

א' גרסין • במלועז מלא די
סמכותיו וכו' •
סוף הפרק • ובעקר הדין הסכים
הטורז"ל מי גיט • כמסקנת רבינו
דכיון שאין המלוה יודע לרדף להחזיר
לו שטרו • ומה שהקדם ממנה
דיבא מונח וכו' • הוא מבוחר
דכינו •

וְכִנְיָ וְכִתְבֵּי לִי הַשְּׁטֵר
 יֵאָדָר אֲבָל כִּתְבֵּי שְׁטֵר לִלּוּךְ אֶף עַל פִּי שְׁאִין מְלוֹחַ עֲמֻרוּחוֹ שְׁאִמֵּר
 אֶת עַל פִּי שְׁאִין מְלוֹחַ עֲמֻר וְכִזְדָּה לֹא יִזְכֶּה לְעוֹלָם הַמְּלֻחַת עַד דְּתִיפֻק
 חֲזוֹרִין אֲפִילוּ אִין חֵיב מוֹדָה כֹּל הֵיבָא דְלִיכָא חֲשַׁשׁ פִּרְעוֹן כְּגוֹן שְׁטֵרִי
 מְלוֹחַ הֵנִי חֲשִׁיבִי דְלֹא מִיחֲסֵרִי דְלֹא לִפְקוּ מִיָּדָא דְמְלוּדָא וְקָרֹב לְזוֹרָה
 יִדְוֶה וְכו' דְּבִשְׁטֵרִי הִקְנֵאֵה נְמִי לְרַבִּי אֲסִילָא קִנִּי אֲלֵא הֵיכָא דְמִמֶּנּוּ
 וְזֶה בִּיד הַלּוּחַ אִין זְכוּת לְמְלוּחַ וְזֶה חֲלָשׁוֹן כֶּתֶב רִיף ז'ל בְּפִרְקָא
 תְּבֵרָה דְּהָא מַעֲיֵדָא דְּחֲתִימִי כְּשִׁטְרָא וְיִהְיֶה לִי לְפִרְיָה לֹא יְכִלִּי לְמַיְהֵדָר
 תְּשִׁינֵנוּ לִלּוּחַ הַשְּׁטֵר לֹא זָכָה בּוֹ הַמְּלוּחַ לְעִנְיַן שְׁעִידוֹ כִּי הָעָרִים עַד
 צֵא דְנִפְקָא מִתּוֹתֵי יְרִידָה הָרִי הוּא כְּחוֹקֶת שְׁקֵבֶל מִתְנַת וְכֵן כֶּתֶב חֲרִיף
 וְכֵן כְּבִרְיָא לֹא קִנִּי עַד דְּמִשְׁטָא שְׁטֵרָא לִידָא דְּמִקְבֵּל וְאַפִּי בְּשִׁטְרָא קִנִּין
 לְמְלוּחַ אִין נְמִי קִין מֵינִיה בְּסֵת שְׁאִינוּ יְכוּלִּי לְחַזֵּר בּוֹ לְדִבְרֵי הַנְּאוּנִים
 בְּקִנִּין דְּחֵי' מִתְנַת כְּרִיָּא אֵינֶה כְּלוֹם וְהַרְמִיבִים ז'ל שְׁכֵתָב
 יִדְרוּ וּמִיפָּה אֶת כֶּתֶב הָרִי ז'וֹ אֵינֶה כְּלוֹם וְכֵתֹב רַבִּי יִצְחָק ז'ל קִשְׁתָּה לִּן
 הָעִיר הַסּוֹפֵת וְהָעִיר וְכו' מִצָּאֵתִיה בְּסִפְרָא הָרִי יְחֻדְרָה אֵל כִּרְצֻלוֹ ז'ל
 יִים כְּתִיבוּ וְתִנּוּ לִי הַשְּׁטֵר אִם זָכָה מִן הַמְּלוּחַ וְהִשִּׁיב דְּהִתֵּיָא מִתְנִי
 מִתְנַת כְּרִיָּא בְּקִנִּין קִנָּה וְכֵן דְּעֵצָה רִשׁ ז'ל וְרַבִּי יוֹסֵף הָלֹוֹ ז'ל אֲלֵא
 פִּרְקָא אֲחֻדָּן מִיכְתָּת כְּדִבְרֵי רִשׁוֹ ז'ל וּמִתְנֵנוּ לְעִנְיַן שְׁטֵר חֹב חֻשְׁשִׁין
 דְּחִישְׁוִנָּעִיב :

שער נב חלק א

מונח עד שיבא אליהו ואמשי עמם סמנויות יעשה מה שנפסמות
שדעמידו אותה במלוה וזה מה שכת' בזה הר"ר יחידה אלברצלוני ז"ל
מלוה שטר על רהלור וסוען הל"ה בודאידה השטר פרוע הוא
שטר נעמי בחוקתו וכיון שחל"ה פשע ולא לקח שטרו מן המלות בעת
יד הדי השטר בחוקתו ונשבע המלוה שאינו יודע אם הוא פרוע אם לאו
השנשבעין שבעת היורשין שלא פקדם אביהם בכך ואינן יודעין ששטר
ותא תיאוש מי שרוצה לומר שאין דומה תאם ל' יורשים כי היורשין
חקילו

שער

דהיינו ע"פ דרך המפרשי' לאירי במלוא • ולפ"ז קשה לי על תי' מוהר"י
אלברלנזי ז"ל • דמוקי לה בשמח מלוא וכו' • דבמרח פריך ארוב ירמיה דאמר
במפון הוינא משמח ידי המלוא פסול וכו' • מדקתני אה ישעיהם סמפונות
יעשה מה שסמפונות ומתרחץ לה כדר' הפר' • שמואל בין סטרוט קרועין •

וכתתה הלי מקטן הילך הים מבין הא
 דקתני מעקרה מלא סטור בין שטרותיו
 ואינו יודע מה טיבו יבא מונח בידו
 עד שיבא אליהו דנתת לים הכ ברא •
 וברי למאי ללא אם יק חזקתים
 דאיירי במלא בין שטרות קרועין •
 קשיא ממה נפשך דלמ מלא גופיה הוא
 דמלא ת"כ כיון דאינו יודע אם נפרע
 או לא חנתי יבא מונח אללו • ה"ל
 לכתורו ללו • ואי בדמית מלו
 ויורשים מלאכו • ת"כ למא לא
 יגבו בו אע"ג דליים יודעים מה טיבו
 אנו אומרים אבין הים יודע כדברי
 ברי' אלכרלנוי ז"ל • אלא ע"כ
 לפי תירושו לא מסכתת לה אלא במת
 מלו ונאכרו יחומים בין שטרות
 קרועים והלכך יבא מונח משום
 דבור' כוחו ז"כ ב"ג נמי איירי בא
 דקתני עלה ואם יש עליהם כחכות
 ול' קניידי ארצ' ירמיה ואלו לתירוק
 דינו תין כלן קשיא בזה :

חלק ב

א ודִּיכָא פֿהמלוֹה און יורשן
וכו' • לפי מה
שמוח'ק רבינו בשמאל
שטרות קרושין דדוקא בשאינו יודע
מה טיבו הורע כחו אבל אם ברור לו
שאינו פרוע לא הורע כחו • קשה
לי כי קאמר רב ירמיה בר אבא
דבמסין הוולא מתחת יד מלוה ח'ינו
אלא כמשתק ופסול מאי פרכין עליה
מדחגין אם יש עמדם במפונות יעשה
מה שבמפונות ואיטריבין לאוקמה
בגמלא בין שטרות קרושין • ימא
דמהניטין קאי אמאי דקאמר מעקרא
דמלוה אינו יודע מה טיבו והלכך כי
איכא שמפון הורע כחו על שטר לגמרי
ויעשה מה שבשמפון ולא אמרין יבא
מוחק עד שיבא אליכו • ועב איירי
כשטען במלוה ברי' שלא נפרע ולפיכך
לא הורע בחו • ותלין דלילמא
ספרא אחרמי ליה וכו' :

ב טידו צאיו יודע מה טיבו
 וכו' ים בלשון
 רבי' לזוג שלגו במדפוסים
 והנוסחא היא באשר העתיקה הרב
 ז"ל צב"י סי' ק"ה וז"ל ואחזיק מלוא
 קוים והיוצר מלא הסטר בין סטרותיו
 קרועין וליכא פמפון ואינו יודע אם
 הוא פרוש נכבד טאיו יודע שהוא
 פרוש וגובה בו וי"א דכיון דנמלא בין
 קרועים איחרע סטרא ואינו גובה

חלק ב

א ודרכא שרמלוה או יורשו מצא עמר הוב בין שטרות קרועות וידוע לב"ד שבין שטרות קרוע' מצא אבל הוא טען שעדיין לא נפר' שטר זה או שמצא'הו בין קרוע' ויאינו יודע מה טיבו אס הוא פרו' אסלאו

על זה נרמזת בכבא מציצא פ"ק הנמצא ע"ב בן שמרתיו ואינו יודע מה טיבו יהא כונה עד שיבא אליהו ואמשי עמהם כפפונות יעשה מה שנסמפונות ומוקי לה לכתנית. נגמרא בשנמצא בין שמרות קרועין ולפיכך גשר הכספון אע"פ שיוצא ברתח יד מלוח ודוקא אינו יודע מה טיבו הוא דאיתרע ליה אכל אם תמרוה ברור לו שאינו פרוץ אפי' נמצא בין שמרות קרועין וידוע לב"ד לא הור' כדו דאיבר לא דק איתרמיין איתרמי ליה וכן יורשו אם יודע מה טיבו ושאינו פרוץ בדאי"ח ז' גובה בשמר זה שלא הור' כדו אלא בשנמצא בין קרועין ובסמפ' דהת' כיון דאיכא תרתין לריעותא כספון ובין קרועין אף על פי שהמלוה או יורשו מוענין ידענו שאינו פרוץ שהשיבה לא עשירה ולא שיהא מזומן בידי לא מהימנין ליה דאיתרע ליה שמרא ובחזירו ללוה פיד : אכל אם מצאח בין קרועין בלא כספון וידוע מה טיבו בין הוא בין יורשו גובה בו מה הלוח בלא פקפוק :

ב. מיהו באינו יודע מה מביכוליכא סמפון אלא שנמצ' השמר בין קרועין - בזה יש חלוק בדבר שאם המלוה קיים כודאי מחזירו מידללוה אחר שאינו יודע מה מביכו שנמצא בין קרועים דהא אפי' לא יהיה בין קרועים הא פסקינן לעיל דמהחזירו ללוה אם הלוה מועץ פרעתיו ותובעו בשטר להחזיר לו - ואם אין המלוה קיים והיורש מצא שטר זה בין קרועין - וליכא סמפון כהדיה וחזא אינו יודע מה מביכו - מסתברא דכל שטרא דלא ידע מה מביכו או שנמצא בין קרועין ויש עמו סמפוןאף על גב דאית ביה נאמנות איתרע איהו והנאמנות שבו אינו בעלה ואינו מוריד דנאמנות נמי איתרע ליה :

חלק ג

א ודאיבא שובצא שובר בידו של מלוח התום בעדים שש"ח שהיה חייב לו הוא פרוע או שנמצא שובר בידו ואינו התום בעדים ככל אלו דיני

ב והיבא נמי לזכא כסובר קיום וכו' - אמרינן דרבי ירמיה דקאמר סמפון הוינא מחתת יד מלוה פסול וכו' פרכין ת"ס סמפון שיש עליו עדים יתקיים בחותמו וימשיכן אומא יתקיים מחותמו דשילין לכו לסהדי מי פרוע אי לא פרוע ופרס"י ז"ל יתקיי בחותמו קס"ד אי אמר מלוה לא נפרעתי ונלע שרי לא מסרתי לידך יתקיי בחותמו

ע"פ חותמו יתקיי אם החותמו מעידים סתמוהו אינו נאמן וכו' :

ואיבא למידק דכיון דלסברת המקשן בעדים הם שאומרים אם חתמוהו אי לא מאי משני אומא יתקיים מחותמו הרי מעקרא נמי הוה חסוק אלעתיא למחותמו קאמר דהיינו ע"פ עדים סתמוהו - ולא נאיר סתמן מן המקשן אלא לענין מה הוא הדבר דשילין לכו דלעתה המקשן שילין אם חתמוהו ונלעתה סתמן שילין לכו אי פריע או לא פריע : ונראה דרס"י ז"ל חלק מגווי טובא לאיבא לענין הנפק נקט דהיינו כשרעדים עננים מעידים על חתמוהו - וה"ל כשנתקיימה חתמוהו ע"י זולתו ואסוק אלעתיא המקשן דיתקיים בחותמו ר"ל יתקיים בענין חותמו אם היא חתמוהו או לא דהיינו הנפק ב"ד שהדרך הראשון והיותר נקל הוא ע"פ חותמו ממא שם מעידים שחתמוהו וה"ל כהנך גווי - והסרן משני דאינו אלא דוקא מחותמו ואין זה אלא בענין הפרעון - דעכ"פ מהעדים עלמם נלע אם ילעו שנפרע או לא :

ג וצריבין

מה שהביא דרס"י ז"ל דאעפ"י שאין עדים על הכח הוא פרוע בסמאל בין שטרות קרועין - נראה שיש להכריע כן מן הגמרא דמי מוקי הרי"ה דסמפון שיש עליו עדים דכשר בע"י קיום - קאמר ה"נ מסתבא מדקתני סיפא ושאין עליו עדים פסול מאי לאין עליו עדים אלימא דליכא עלויה עדים כלל זריכה למימר דפסול אלא לאו פלי קיום - ואם היחא דמי ליכא עדים כלל פסול אפי' נמלא בין הקרועים - מאי מכריח מסתבא - נימא לעולם דליכא עדים כלל ואשמועינן דכלל ענין כשאין עליו עדים אינו כשר אפי' נמלא בין הקרועים - אלא ודאי כסמאל בין הקרועים כשר אפי' אין בו עדים כלל :

ד וכן

אם יונא מחתת ידו סליט וכו' - הסור ז"ל סי' כ"ה כתבאס אין הסור בידו ואין עדים כש"כ אינו כלום דלא עדיף שלם מלוה עלמא שחליט סובר בלא עדים דאינו כלום - ואם יש עליו עדים אעפ"י שאינם כאן שכולל לשאל אומא אם הוא פרוע או לא - אם הוא מקיים כשר שולאי מיד המלוה ב"א ע"כ - ולכאור' קשיא רישא אסיפא דמעקרא קאמר דאם אין הסור בידו ואין עדים כסובר אינו

כלום - משמע דאם יש עדים כסובר סגי אעפ"י שאינו מקיים - וכתר הכי קאמר דכשיש עדים הוא כשר דוקא כשהוא מקיים ונריך שדחוק דאין עדים דקאמר מע קרא הייך דלא חשיבי עדי' לפי שאינם מקיימים וס"ל כמאן דליתנהו : ונראה שאין טעמו של הסור ז"ל מתקלקל משל הרשב"ד ז"ל אלא הוא הוא וסבבה דטעמא דמחויבין לשלם על הסור ביונא מחתת ידו הוא משום דאי בני מסר לים ללוה וכשהסור יונא מחתת הלוה ודאי נפרע ופשיט' דהמלוה הימניה הואיל ומסרו בידו של שלם - אבל כסובר ליבא הא' טעמא לומר שהמלוה מסרו בחזרת שלמות בידו והימני' דאי בני מסר לים ללוה - דהא כי נמי מסרה לסובר ללוה נמי הוי דכיון דאין עליו עדים אינו כלום אעפ"י שהוא ביד הלוה : ונראה לי דפליגי - על רס"י ז"ל בפ' בגמרא דאחא דחנין און עליו עדים וינא מחתת יד שלם כשר אמרינן בגמרא יונא מחתת יד שלם דהא הימניה מלוה לשלם ופרס"י ז"ל דהא הימניה מלוה לשלם דע"כ לא כתב

סובר אלא מלוה וכו' מסרו לשלם ע"כ אלמא לאי הימניה לשלם הוא לענין מסירה כסובר והקש' לבס ז"ל נמי מסרה ללוה כיון דאין עליו עדים דהא הימניה דקאמר היינו על סטר

דינן כך הוא שכל שובר שיוצא מתחת ידו מלוה אפי' היה בתוב כבתיבת ידו של מלוה אינו אלא כמצחק - ובדגריסין כבכא מצינא אמר רבי ירמיה בר אבא אפר רבי יוחנן סמפון היוצא מתחת ידו מלוה אעפ"י שכתב בכתב ידו אינו אלא כמצחק ופסול ולא מבעיא היבא דלא בתיב בבתיבת ידו דאיבא לפיכך תלמא כפרא איהרמי ליה וכתב אלא אפילו היבא דכתב בכתב ידו של מלוה אינו כלום דסבר דירמא מיתרמי ואיתמי לי בין השמשות ואי לא יהינא דיהרמא לא יהיב ר"י ז"ל אבתיבא ונחיייה דבי אתי אתיב ל' תברא ואשקול' וז"ל והלכך לאו בדוקא אבתיב ההוא תברא ולפיכך הוא פסול וכן הלכתא ודוקא שאין עדים החופים באותו שובר אבל אם היו חתובין בו עדים אע"פ שיוצא מתחת ידו מלוה אם יש כסובר הנפק עד אורן עדים החתובין בו בדופר שכבר בא אותו שובר לפני ב"ד וקיימוהו וכתוב אחר חתיבתו קייבם ב"ד בזה אעפ"י שהשובר יוצא מתחת ידו מלוה כשר הוא וכדגריסין ת"ש סמפון שיש עליו עדים כשר ותרצו מאי עדים עדי קיום והבי נמי מסתבא מדקתני סיפא ושאין עדי' עדים פסול - מאי אין עליו עדים אילימ' דליכא עדי' עדים כלל צריכה דמיבא דפסול אלא לאו עדי קיום :

ב חיבא נמי דליכא כסובר קיום ואית ביה עדים חתובין בו והשובר יוצא מתחת ידו מלוה - יש פעמים שהוא כשר ביצא כגון שהעדים לפניו שנשאל אותם ונאמר להם אהם שחתמם שובר זה אהם ידעין אם פרע חובו הלוה ועל פיה שיעידו נדון ביניהם - בדגריסין ת"ש סמפון שיש עליו עדים יתקיים בחותמו ואוקי' יתקיים בחותמו דשאר' לסרדיא פריע אי לא פריע ואם אין רעדים יורעין או שאין מצויין לפניו הרי זה אינו פרוע הואיל ויוצא מתחת ידו מלוה או מתחת ידו יורשיו וכן הלכתא :

ג וצריבין אנו לברר בייש פעמים שאפילו יוצא שובר מתחת ידו מלוה בין בבתיבת ידו של מלוה בין בבתיבת ידו אחר בין חתובים באותו שובר עדים בין שאין עדים חתובים בו בכל ענין הוא כשר ונדון על פיו והוא אם נמצא שטר החוב בין הקרועין דאיבא תרתי לריעות' תרא דנמצא בין קרועין אירך תברא דאיבתיב עילויה אפילו ידא שובר זה נמצא ביד מלוה או יורשיו הרי זה כשר ונפסל השטר ואף על פי שאין עליו עדים דהא א"א מקשינן בנכרא לרבי ירמיה דאפר סמפון שיוצא מתחת ידו מלוה שהוא פסול מחתא דקתני ואם יש עננים כספונות יעשה מה שבספונות ואוקינא כגון שנמצא בין שטרות קרועין וכו' פסק הרמב"ם ז"ל שאעפ"י שאין עדים על הכתב הנמצא הרי זה פרוע דאף על גב דתנן ושאין עדי' עדים פסול הני מילי בשלא נמצא השטר בין הקרועין בודאי ההוא תבר' דוקא היה :

ד וכן אם יוצא מתחת ידו שליש הש"ח והשוב' אעפ"י שאין עדי' עדים ואע"פ שבת שליש הרי זה שטר פרוע וכדתנא אין עדי' עדים ויוצא מתחת ידו שליש בש"ח דהא הימני' מלוה לרש"י ובין דאי בעי מסר ליה לשמרא רלוה או קורעו או שורפו כי אמר פריע' הוא מהימן וברוב הראב"ד אבל אם לא מסר לו שטר החוב שלישו' השוב' אינו כרום דמי ימר דעבד' שליש דילמא שקר' הוא ומיהו כשרישו' השוב' נמי הוה השליש מהימן אם עדים חתובים בו ומקיימת חתיבתו דהא ודאי מירו דמלוה גפיק ליה ליד שושי והיכך אע"כ דליכא עדי פרעון שליש כרויבן ע"כ :

ה וכן שובר היוצא אחר חתום שטרות עושין ע"פ אותו שובר ואף על פי שיוצא מתחת יד מלוה ואע"פ שאין עדים חתובין בו בדגריסין אין עליו עדים ויוצא מתחת ידו שליש או שיצא לאחר חתום שטרות כשר ונפרע טעמא בגמרא דאי לא דפרע הוא לא הוה ברע ליה לשטרות וכן פסק הרמב"ם ז"ל וזה הופס לשונו : נמצא בחוב בגופו של שטר בין בפניו בין מאחוריו ואפילו בקצרתו שטר זה פרוע או נפרע מפני כך וכך עושין על פי הכתב ואע"פ שאין בו עדים ואע"פ שיוצא מתחת ידו מלוה שאלו לא נפרע לא דיהו בורב על גב השטר ע"כ :

סובר אלא מלוה וכו' מסרו לשלם ע"כ אלמא לאי הימניה לשלם הוא לענין מסירה כסובר והקש' לבס ז"ל נמי מסרה ללוה כיון דאין עליו עדים דהא הימניה דקאמר היינו על סטר

ה וכן

סובר היולא אחר חתום סטרות וכו' - מ"ס דמס' הרמב"ם ז"ל בין בפניו בין מאחוריו וכו' - יש בזה קצת גממא למה תלו הדבר בבתיבת היולא אחר חתום סטרות - דהא ודאי תי' בכל מקום שנכתב הסובר כשטר הוא כשר - פשיטא דא"ל להכתב הסובר אלא אחר חתום הסטר דאלו קודם חתימתו אוקינא סטר וליכא שום חוב ולא היה שם שום פרעון כלל ולא היל"ל אלא סתם נמלא על הסור - וממילא ידעין דאחר סתחת הסטר נכתב הסובר - אלא ודאי משמע דהא אחר חתום סטרות על המקום נאמר ולא על הזמן לומר שהסובר נמלא כתוב למטא מחתמי' העדים אחרי חתימתן דהיינו מבפנים לאפוקי מאחוריו דהא לא מקרי אחר חתום סטרות וכו' זה דומיא דערב היולא אחר חתום סטרות הנאמר במקומו דבכס"ג כיון שהוא במקום כתיבת גוף הסטר למטה מהחתימו' מקרי ממא לרע לסטרי' מה שכתב לעיל אבל כל מה שנכתב מאחרי הסטר שלא במקום כתיבה לכו כלום הוא - ואולי זו היתה כוונת וסברת הקדושי' שהביא רבי' ירוחם ז"ל נתיב ו' פ' ד שכתבו שם כתבו על גב הסטר ואין עליו עדים שאינו כלום - וכתב ע"כ רב ז"ל כב"י דל"ע ולפי מה שחמורנו מהגמ' דק"קו כן :

ורע שסבור ז"ל הביא תשובת אביו הרא"ש ז"ל שכתב בכלל ס"ח סי' י"ז על הסטר שנמלא כתוב עליו מחתמי' יד המט' שהוא חלו' לגיטו לא דמי לסטר שנכתב עליו פרעון לפרעון מגרע כח הסטר דכסיונא הסטר כב"ד לבנות בו רואין שכתוב עליו פרעון הלכך לא הוה כתיב ביה אי לא הוה אמת - אבל מה שכתוב עליו שיש לאחר חלק בו אינו

מגרע כח הסטר הלכך אין בו ממש דאפי' אי הוה לו בפניו שני עדים זה הפט' חזיו ש"ך אם לא אמר אתם עדי יכול לומר עשיתי שלא להשביע את עצמי ואינו אמת דאינו עורך - מה שכתב ממה שהודע בפני עדים עכ"ל - ואיבא למידק מה לו ז"ל לחזר אחר חלוקי' דהא מגרע כח הסטר וזה אינו מגרע דהא כל עקר הדבר חלו' ללא עדין מה שכתוב ממה שאמר בפני עדים כדמוסיק בסוף דבריו - והוא מבואר דכל דמכני כשאמר בפני עדים מהני כשכתב בידו דכנאס עדים דמי - וא"כ ככתב שטר זה חלו' הוא של פלוני שמתחייב לתת לאחר הכך שהוא כתוב בו - כי הרי דפני עדים לא מהני בלא חתום עדי - ה"ל ככתב לא מהני כיון דליכא אתם עדי - אבל דפרעון כיון דכשאומר בפני עדים שנפרע אין לריך אחס עדי דככתב הרב ז"ל כב"י ומכאן כמה פוסקים ז"ל דמוכח מנייהו דאפי' שלא בפני בעל הדבר דיין כן - הלכך ככתב ג"כ שנפרע דה"ל כאומר זה בפני עדים מהני ללא לריך אתם

אחם עדי :

שדה חלק כס"ג בין לאומר שדי לאומר שדה שיש לי לאומר דקוקא שדי הגדול הוא המכור אבל בשדה שיש לי כלן מכורין וזה לא יתכן שבמלוא שדה שיש לי יוכלו כל שדותיו - אלא עקר הקושי אינו אלא מחלוקת שדה שיש לי ולא מרישא שדי מכור לך ומ"ה לא מיייתי לה רבינו : והסתבר בגעיות דברי רש"י ש"ס ז"ל שמורים על כונה זו

שכתב בשני דבורים תכופי בלשון זה א"ל רבינא לר"ב אשי אלא מעתה שדי מכור לך שדי שיש לי מכור לך מי לימא כל שדותיו מכורין לו קאמר וכו' והדקדוק מבואר בדבור הראשון שדי מכור לך אינו מוסיף כלום רק אות ה"א במלת גדולה ואלו בדבור השני גבי שדה שיש לי לאמר מי ימא כל שדותיו וכו' ואמתי לך קאמר רבינא מעקרא שדי מכור לך מי ימא שדי גדולה מכור לך : אלא כונתו כדמחק דבחלוקת שדי מכור לך אינו מחלוק ומורה לר"ב דדבורו הסתם מורה על שדה המסוימת יותר דהיינו הגדולה : אבל מאי דקשה ליה הוא בחלוקת שדה שיש לו מי ימא כל שדותיו וכו' וכי משני ליה יד בעל הסטר על התחנות כולל הכל דלעולם אין לו אלא הקטנה :

ב וי"ש לברר וכו' : מחפיקי בדן זה דמלשון רמב"ן ז"ל בענין דינרין סתם משמע דכס"ג מטל שטר' לגמרי דהייב טעמא דהעדים כתבוסתס בלי שום דכל מאן דמפיק לודעיי : מלמא לאו מספקא מחיק עלה אלא דבריה לך דכל הסוב הוא שובר דלדעתא דכ"כ כתיב עדים דינרין סתם : ונ"מ דקרעין ליה לשיח ומי תפט מלוא מספיק מניה ואלו סרז"ל ככ"י ס"ד ה"א תשובת הרשב"א ז"ל שסאל על רמב"ן שהוסיף ש"ק על שמעון ושמעון טוען שפרעו כולו והוסיף שובר שכתב בו לי רמב"ן מזה שפרעו לו דינרין : והעלה שיש לך לחקור הדבר סר"ב ומס' לא יוכלו להעמיד הדבר על בוריו ליקום שטרות ביד מלוא ומעו' היפא דקיימי לוקמו עד שיתגלה הדבר ואי תפט לא מפיקי מניה ע"כ : נראה דמין הסטר מבטל לגמרי אלא שאינו גוב' ומספקא דלמא נפרע כלו כיון דכתיב דינרין סתמא שובר : ואולי באותו הדיון היו נדדים מזיקין לחקירת ד' דומרים על הספק נכללו במה שהאריך בתשובתו כדכתב רבי ז"ל ולא הביא אלא המסקנה : ומי'מ אס' הדבר קן לא היה לו לר"ב ז"ל לקרר במה שהוא יכול ועקר הדבר כי כיבי דלא ליהוי פניג הרשב"א ז"ל אשאר רבנותא :

אבל שובר שהיה כתוב בו וכו' אי פסול דקאמר הוא פסול ממס לא יתכן לומר יד מוילאו על התחנות דהיינו שנים בו דפסוק מהלכות ולשני דינרים מיהא מהני : דמין דהוא פסול אינו שוה כלום ואפילו לשני דינרים לא הוה דיינים ביה : אלא לריק שנאמר דפסול לענין שאין דין בו כשאר שובר דלמא סתמו בו דינרים סתם לבעל כל הסטר : אלא יד המוילא על התחנות : וכן ראיתי שבעירנו סרז"ל : גרסינן

ואולי היה : והרא"ש ז"ל מלתא בטעמא קאמר דהא דפרעון לא בעי אחם עדי משום דמסתמא אין אדם מפרע כח הסטר שלו אלא"ה היה אמת : ומה שיש כאן מהסתירה עם מ"ס בכלל ס"ה עיין מה שכתבתי שער מ"ב בס"ד :

ו וי"ש לברר שובר היולא כו' : איכא למידק לפי פסק רבינו א"כ כי אמר ר' ירמיה סמפון היולא מתחת יד מלוה פסול וקאמר בגמרא ז"ל כתיב בכתב ידו פסול סבר דלמא אפי' כתב בכתב ידו פסול סבר דלמא מתרמי וכו' : לישמעון רבנותא דאפי' בכתב ידו פסול מהאי טעמא : ואי נימא דלדבריה מיד מלוה הויה רבנותא טפי דלמא מיד ליה איכא למימר ודאי נתפסו יחד ואם איתא דפ' הים מוליך השובר וכו' הרי' אלא ללללללל וכו' : תכתיב אמתא קאמר ל"מ ככתב יד סופר : לימא ל"מ כתב בכתב יד לוס אלא אפי' בכתב ידו ופסיטא דכ"ס מיד סופר :

חלק ד

א והיבא דמת ובשעת מיתתו וכו' : לפי שיש לי דקדוק במה שמביא רבי' מהסוגיא : לריק אמי להיעש כנורתה : והוא בדף קע"ג הסומר לבנו שטר בין שטרותי פרוע ואיני יודע מיהא הוא שטרות כלן פרועין נמא לא' סס שנים הגדול פרוע והקטן אינו פרוע : אמר רבא שטר שיש לך בידי פרוע הגדול פרוע והקטן אינו פרוע חוב לך בידי פרוע שטר' כלן פרועין אלא מעתה שדי מכור לך לך שדה גדולה מכור לך לך שדותיו מכורין לו : ה"ס יד בעל הסטר על התחנות : ורבינו כססביא קאמר דלא מעתה וכו' : כתב דכ"י מקטין בגמרא אלא מעתה שדי שיש לי מכור לך לך כל שדותיו מכורין וכו' : וד"ג תחלת הקושיא דקאמר אלא מעתה שדי מכור לך שדה גדולה מכור לך ודאי להסגית למס' מהקושיא מביא חלום האחרון ולא חלום הראשון : ואפשר שייסב בזה מה שהיה קשה לי על רבינא דקאמר ליה אלא מעתה וכו' : דמשמע דקוקא לר"ב ק' ואטו לרבינו גופי' מי יחיתא מתני' דקתיב נמא לא' סס שנים הגדול פרוע : והקטן אינו פרוע דמה לי כשאמר ללוה עצמו שטי' שיש לך בידי פרוע או שמלוה לבניו שטר בין שטרותי פרוע : וא"כ תקשי ליה אמתא אלא מעתה שדי מכור לך שדה גדולה מכור לו : אלא ודאי דע' דטעמא דמתני' משום דיד בעל הסטר על התחנות וכיון דכן ה"ס לר"ב ומוחק לומר דא"כ דמתני' מי קסיתים אלא משום דלר"ב קשה תרתי בשני הדעים שאמ' מ"ה ססב אליו פני קושייתו דאין זה במשמע : ע"כ אולי נאמר דרבינא לא נקשה לר"ב בתחלת דיו דסטר בידי פרוע שהגדול לפרוע : ודאי הסברא נותנת קונדית' דמתני' דכיון דלא פ"י מסתמא על הגדול קאמר וכן יהיה דין בשדה סתם : אבל במה שמחלק בין לשון שטר לשון חוב לומר דבאומר חוב לך בידי פרוע נכללו כל הסטרות : בזה הקשה לו דאם איתא חלוקת : א"כ אף בעינן

חלק ד

א והיבא דמת ובשעת מיתתו אמר לבניו בין שטרי החובות שיש לי יודע אני שיש בניהם שטר אחד שחיה לי על אחרים פרוע ואני יודע אי זה מהן הוא על זה גרסינן בכתרא פרק גט פשוט : מתנינן דהאומר לבניו שטר בין שטרותי פרוע ואני יודע אי זה הוא כלן פרועין פי' אם בעלי חובותיו ירצו לכפור בו כולן פרועין דכל חד וחד מנייהו יכול למטין שטר שלי הוא הפרוע מיהו אם נמצא בין שטרותיו של זה המצוה כך בשעת מיתתו שני שטרי חוב ששרו על אדם אחר כגון שזה שצוה כך היה לו מנה על אחר בשטר ואותו עצמו לוח ממנו מאתים בשטר אחר ונמצא שיש לו עליו ב' שטרי חובות כזה ע"כ מוציאין ממנו האחד שהרי הוא ר"א אמר אלא שטר בין שטרותיו פרוע ואני שנים הן : מיהו אם רוצה הלוח למטין ששטר הגדול המחזיק מאתים הוא שהוא פרוע חרשות בידו : לומר כן נאמן בדבר דהבי' תנן במתג' נמצא לאחד שם שנים הגדול פרוע והקטן אינו פרוע ועל ברחו פרוע ממה נפשך שטר המנה שהוא הקטן : וגרסינן עלה בגמרא אמר רבא שטר לך בידי פרוע הגדול פרוע הקטן אינו פרוע פי' אם יש לשמעון כ' שטרות על ראובן א' בסך גדול וא' בסך קטן יש לנו דומר שהגדול הוא הפרוע שכיון שהמלוה הוא עכשו מוציא ממין מיד הלוח בכח שטרותיו פסול אחד מהן כדבורו שהודה הרי יש לנו דומר שיר בעל השטר על התחנות אבל אם אמר לו לחברו חוב לך בידי פרוע שטרות כלן פרועין בין גדול בין קטן רחוב שם הכלל הוא שכולל כל חובו שיש לו עליו וכן יוכל להיות כמובן : שר"ל חוב אחר הילכך משמ' הבי' ומשמ' הבי' יד בעל השטר על התחנות והמלוה שפסל חובו והוא מוציא מיד הלוח יד על התחנות וכל שטרות שיש לו עליו נחזקים בהוראתו בפרועין דהכי קאמר חוב לך בידי ומהכלל אני פרוע וכן הלבנתא מיהו לא נדון דין זה כן במי שאומר שרח שלי מבורח לך לא יבטל כל שרותיו בכלל מכירתו אלא לעוררם נדון הקטן שבשרותיו וחביוש מכר לו ולא הגדול אבל לעולם לא מכר לו כל שרותיו בכלל מכירה עד שיפרש דהכי אקשינן בגמרא אלא מעתה שרח שיש לי מבורח לך הכי נפי' כל שרותיו מכורין לו משני התם יד בעל השטר על התחנות שהרי הלוקח הוא המוציא ועליו ולברר שכלן נכדלו במכירתו אבל בענין בעל ח' המלוה הוא המוציא ועליו להביא ראיה שלא נכללו כל שטרותיו בלשון הודאה :

ב וי"ש לברר שוב' שנכתב בסך סתם כמו שכתוב בו דינרין סתם או שאין בו זמן ולא סתם : במין נמצא שאין מבורח אם נכתב על שטר זה או על שטר אחר שהיה לו עליו קודם לזה שמוציא עכשו לפנינו מי מהן יקרא מוציא בעל השטר או בעל השו' : זה הדין נראה בעיני שחשבו מכלל שטר רחוב בדרכא דאמר שטר לך בידי פרוע גדול פרוע אלמא אע"פ שאין ספק בשטר ונד' לנו עד עתה שהיה קיים לשון זה המסופק שוברו ומבטלו ועוד ראיה מהא דתנן נמצא לאחד בין שטרותיו שטרו של יוסף בן שמעון פרוע שטרות שניהם פרועין נראה מכאן שכל שובר אע"פ שהוא בלשון מסופק מבטל שטר החוב שהוא ודאי אצלנו וחר מיניהו אינו פרוע ועוד דא' מההיא דאמר ר' יוחנן דתקורבנן דבי בתבי' תכר' אי לא ידע' זמנ' דשטרא דחלואה בתביה תכר' בסתם פירו' בלא זמן והוא תכר' ספק הוא אצלנו אפ' נכתב ע"ז שיוציא לפנינו או על שטר אחר שר' ל' עליו שנכתב קודם לוח שמוציא עכשו ואע"כ

שער נד חלק א

א גרסינן

בכחובות פ"ג וכו' • בדק"ק וע"כ • ורבי' האריך
מאל לפרט אלו החלוקות שבכחובות וכללם
דברים מובחרים • ומ"ס ואע"ג
לכחובות חלוקות לקולא וכו' • הוא
מובא' סם במחל' לאחר כל חלוקות
הכחובות קתני לבסוף מס"כ בכחוב'
וביולי' א"ר א"ר משרשי' א"ר א"ר
לאפוקי' מדרשב"ג לאמר כתוב'
לאורייתא וכו' • ומ"ס יסמן
הפוסקים שלא העלו כן לפסק הלכה
אלא כרשב"ג דגם בכחובות חלוק' בתר
שעבוד' דכחובות היא לאוריית' ולא
דרבנן ורבי' סברת ר"ת ז"ל הביאוס
התוספות' בזה הלשון נשאל דק' לאמר'
התם איתמי' א"ר נתנן תכמי' תקנו
לסם לבני' ישראל לכתוב' מאתים
ולא למנה מנה וסם האמינוהו סלם
לאמר פתח פתוח מלאתי נאמן וכו' •
תנא הו"א • ותק' תכמי' היא לא תגב'
אלא מן הזכרית רשב"ג לאמר כתוב'
לסם מן' התורה וכו' • וכתבו
בחו"ס משמע דכחובות דרבנן וכן
משמע בהאשמה רשב"ג אין לה כתוב'
קאמר מ"ס תקינו לה רבנן כחובות
שלא תהא קלה בעיניו להוסיף אלמא
סתמי' דגמרא סבר דכחובות דרבנן •
וקשה דהבגו לכתוב' כסף זוזי מאתן
דחזו ליה מלואוריית' ואר' דלמחיק'
ארבנן דמתני' דפרק בתרא דמניתי'
לה נמי בסמוך לאמר נותן לה ממעות
קפוטקיא דסבר כחובות לאורייתא
וקי"ל כרשב"ג במשנתנו כו' • ובתר
הכי כתבו בדבור האיל ותקנה חכמי'
היא ח"ל תימא דר"מ אית ליה לקמן
בפרק אעפ"י דכחובות לאורייתא •
בפרק הנזקין אמרין דקסבר ר"מ
דכחובות אס' בדימוית משום חנינא
וכיון דהיא לאורייתא דינה כעדיית'
כלפוקא לן בריש ב"ק וכו' • וי"ל
דטעמא שלא יפרשו מנה בני אדם
אסיטרכו למכור עדיית או מטלטלין
וחזו כד' שיקפלו עליהם בני אדם
ע"כ •
וקשה לי טובא לדעת ר"ת ז"ל
למה תוספתא מוכח בהדיא
דמא' דכחוב' אס' אינה גובה אלא מן
הזכרית הוא משום דכחובות לרבנן
דא' פ' תלוי' דאלו הוא נולד לאוריית'
היה לה לגבו' מן העדיית והא חזיון
בטובו גמרא דהלכה פסוק' הוא
דכחובות אס' בזכרית ובפרק ד' אבות
לאמר זה פעמים אין מספר לבד
פסוק' • ואם היא לאורייתא היאך
גובה מן הזכרית • דטעמא
דיחבי' תו' לר"מ כד' שלא יפרשו מהן
בני אדם יקלו מקום לאחמיה חד
דרגא מעדיית לבד • אבל
לאחמיה כולי האי מעדיית לזכרית
ולא הפקיע כל דינו לא סגי האי טעמ'
ושב' ראיתי להר"ם ז"ל שכתב
בפסקיו נדקאמר חכמים
תקנו לבנות ישראל מאתים משמע
דכחובות דרבנן דק"ל כר' נתנן דמי
וכן משמע בדימוית וכן סתם מתניתין
לקיזופרק נערה וגם מדברי מן הזכרית'
אלמא מלרבנן הוא ותימא על מה
סנהגו לכתוב' דחזו ליה מלואורייתא
אין ר"ת ז"ל דסמכין אדרשב"ג
וכו' • ותימ' מ"מ קס"א הלכתא
אס' הלכתא דק"ל הלכתא כר' נתנן
דמי' וי"ל דלית הלכתא הכא כר' נתנן
נחמן דאס' כחן רב אסי טהא בתרא
לא ס"ל כוותי' וכו' עד והא לאמרין

מבט' שטר' שהי' עד עתה כחוק' ודאי ועוד ראיה מההוא דמשנינן
במשולשין בשטר ואין משולשין בשטר' אעפ"כ אתא תנא' ומרע לתרי
שטרי מכל' וזה למדנו שוב' מסופק מרע דשטר ודאי מפני שהשטר בא
לרצונו מבדל' ועליו להביא ראיה זה נ"ל • והרצתי ראיותי לפני
הרמב"ן והשי' אמת הדב' ויצ"ב הענין ואין בו ספק ואין מיחוש שבר'
שובר שאין בו זמן ור"א סבום ממ' אר"א שכתוב בו שגפרע מכל חוב
שהיה לו עריו וכל שיש לפלוה' על' הלוה פרוע דיר בעל השטר על'
התחתונ' וכבר הבאתי בזה ראיות נפודות וכן בשוב' שכתוב דינרין ס' •
מבטל כל שטר שיש לו עליו והוא שובר שהעדי' טעו והשמיטו סבו' הממון
או שכרנו סתם ואי קשיא לך הא דאמר בפ"ק דבבא מציעא גבי
סלע' דינר' שמיטת' התם דקא' פסייע ליה שטרא ופרש"י ז"ל שהעדי'ם
החתומין בשטר פועדין בדבריו שלא היו אלא שתי' ולפי' לא פי' מנינא
במה הוא בשטר הלוואה איתמר דאמרין כיון דידעי העדים דיר בעל
השטר על התחתונ' אלו היו יותר משנים מפורש היו כוהבין אבל
בשובר אדרבא אמרין דילמא לא ידעו סבום ממון השטר וכתבו סתם
כל מאן דמפיק לודעיה •
אבל שובר שהיה כתוב בו כך וכך דינרין ונמחק הסכום ונשאר ד' או
שכתוב בפוקס הסכום תיבה • שלא נהק"ימה לטמא אומר אני
שאותו שובר פסול ויד המוציא על התחתונה שגם לא תאמר בן הרי'
שהיה חייב לחברו ר' וכתב לו נפרעתי ממך ק' ד' ימחק ק' וטוענין עליו
שפרעו ק' דינרין אלא אין דינ' נמחק' אלא להורע בחו של פוציא והבי'
נפי' בפ"ד אחין גבי זמן א"ה אפי' בגרש' נפא הכי התם להצלה הידיה
קא' אתי בלופר ואי מוזק ליה קטריה ליה ופרש"י ז"ל ומיהו אי לא תקון
רבנן זמן הוח מצי לחפוי עליה וספיקא לא קטלי' לה כלום דאמרין
מפני שרור' בחו בזמן הזה גזית' ובירושלים אמרין כל מה שאתה יכול
לתלות במחק תלייה ע"כ •

שער נד חלק א

א גרסינן

בכחובות פרק ב' דיני גזירות ת"ר המוציא ש"ח על
חברו בכתב ככלל מנכהו ממעות בכל כתוב' בארץ
ישראל מנכהו ממעות ארץ ישראל כתוב' סת' הוציא ככלל מנכהו ממעות' בכל
הוציא בארץ ישראל מנכהו ממעות' ארץ ישראל כתוב' סת' מנכהו ממעות' מה שירצ'
לזה מנכהו ברייתא זו הרי אנו צריכין לפרש' וכך מתפרשת דע כי היא
מתחלק' לשלשה פסקיות וכל אחת חרוקה בדינה מחברתה רישא
מירי' בשטר שברתוב בו פלוני לזה מפלו' מאה דינרין במדינת בבל אך
לא פי' כמה משק' הדינר ואף לא פירש במטבע העובר במדינת בבל אבל
הזב' שהמלוה נעשית בבבל ובבבל אינו יוצא פי' אם מטב' א' בזה אנו דנין
שביון שכתב באותו שטר שבבבל נעשית אותה הלוואה אעפ"י שלא פירש
שכמטבע העובר במדינ' בכל היתר הלוואה בסתם' אנו דנין שבמקום
שכתב דשטר מאותו מקום היו דינרין וכן המטבע העוב' ביניהם באותו
זמן באותו מקום הלוה והואיל ואין שם שני מיני מטבע' ממעות' בכל
מנכהו בכל מקום שימצא הלוה שיהא דר בו בשעת תביעתו אפי' יוצאנו
בארץ ישראל דאנן בתר שעבודא אזלינן ולא בתר גובינא הואיל ופירש
בשטר' באי זה מקום נעשית הלוואה ואע"ג דכחוב' אזלינן לקולא
וברתנן נשא אשה בארץ ישראל וגרשה בקפוטקיא נותן לה ממעות ארץ
ישראל נשא בקפוטקיא וגרשה בארץ ישראל נותן לה ממעות ארץ
ישראל אלמא בתר גובינא אזלינן לא גמרינן מינה דהא קי"ל כרבי אבא
דאמר מקולי כתובה שאנו כאן וכנאם כתוב בשטר החוב שנעש' הלוואה
בא"י מנכהו ממעות א"י אלמא מסתמא י"ר שבמקו' שנכתב השטר
במטבע חיצא שם חיתה הלוואה ופרע לו מהן אפילו יהיה המטבע חזק
מאד הואיל ואין יוצא שם כי אם מטבע א' זו היא הפסקא הראשונה •

ב הפסקא השנית היה כתוב סתם הוציא ככלל מנכהו ממעות בכל
פירוש שטר שכתוב בו פלוני לזה מפרוני מאה דינרין
וסתם מקום שנעשית בו הלוואה כלומר שאין כתוב בשטר כלל לא בכל
ולא ארץ ישראל ולא שם מקום כלל ואף לא פירש משקל הדינרין כמה
משקל כל דינר דינר הילכך יש לנו ללכת בזה במקום שמוציא הלוה
שהוא בשעת תביעה וחבי' דיני' ליה אם מצאו למלוה הלוה בשע' תביע'
הלוואה בבבל ובבבל אין יוצא שם כי אם מטבע א' הרי זה גובה ממנו
ממעות בכל שאנו מחזיקין אותו בשטר חזק' הא' שבמקום שדר בו
עכשיו היה דר בו בשע' הלוואה שאין מנהג העולם להיות מטלט' ועוד'
במקום למקום אחר והילך נעמידנו בחזקתו ונאמר כאן נמצא ובאן היתה
במקום ואחר שנאמר חזקה זו נאמר כמו כן חזקה אחר' שדרך העול'
שלוח לעולם מטבע חיצא במקום שדר בו זה זכיון שאנו מחזיקין שדר היה
במקום הנמצא עכשיו בשלוח הילך ממטבע המיוחד לשם לזה והוא שאין
במדינ' יוצא כי אם מטבע א' ולפי' אנו דנין הוציא ככלל מנכהו ממעות
בכל הוציא בא"י מנכהו ממעות ארץ ישראל •

ג הפסקא הנ' • כתוב בו כסף סתם מרע שירצרה לוח מנכהו ואוקי'
לה בגמרא דברייב ליה מטבע • וח"פ כתוב בשטר
פלוני

בהאשמה מ"ס תקינו רבנן כתובה וכו' • ה"פ מ"ס תקינו רבנן כתובה היכא
דחזינו כגון באלמנה וכו' • עכ"ל • השתלל ליישב כל פירכי דא"ר לר"ת
ובכך דגובה מן הזכרית שזכיתי לכיון דהעמדו ז"ל לא חזיון • ציטוט שום דבר •
הסכים עם דעת רבינו דלית הלכתא כרשב"ג •

ב הפסקא

הב' היה כתוב סתם וכו' •
הטעם שנתן רבי' בזה משום דמחזיקין
מסתמא דמקום שדר בו עכשיו היה
דר בשעת הלוואה וכו' • בסכמי
בו הרמב"ם כפ"ט דלוה וסבור כי
מי' כחבר יתבאר בסמוך מדברי' •
אבל הר"ן ז"ל כתב ז"ל מנכהו לי
דהיינו טעמא דכיון דלא פי' מקום •
מסתמא נשתעב' הלוה לפרעו • במטב'
של מקום גובינ' אס' לפחות אס' לזכר'
אבל הרמב"ם כתב שם טען כלום
שהמעו' שאני חייב מכסף שהוא פקו'
מזה המטבע • ישבע המלוה ויכול
ולפי' זה משמע דהיינו טעמא משום
דמקום גובינא היה דר מעקרא
ולפיכך כל שאינו יכול להתדרר אס'
טען הכו שאלותו כסף היה פחות
ישבע המלוה ולפי' אס' הביא ראיה
המלוה או הלוה שהיה דרים בשעת
הלוואה במקום אחר נוטל במקום
הלוואה ואין כל זה במשמע עכ"כ •
מ"ס דלין כ"ז במשמע נראה שטעמו
ז"ל משום דקתני סתם הוציא ובבבל
מנכהו ממעות בבל וכו' לא מחלק
מדי • משמע דמ"מ הוח גובה
ממעות בבל מפני שהוציא שם אע"ג
דלית דרר שההלואה היתה עת' • והיינו
משום דמסתמא כהכי נשתעב' הלוה
שיהיה הפרעון כפי מקום הגובינא
אפי' יהיה לסוסין • ואני בעניי
חמיה מזה אין יוכל להיות כן בהיתר
שיגבה מטבע בתוספת על מה שהלוה
שם יתבאר שהמטבע שהלוה היה
גרוע כפי מקום ההלוואה ועתה במקו'
הגביה משל' לו מטבע יותר טוב ונוס'
על הראשון ה"ז תוספת באסור וליכא
למימר דכיון דאפשר שיתבענו ג"כ
במקום שיהא המטבע גרוע ממקום
ההלוואה ויפסיד המלוה או שירצה
המלוה לפרעו בזה המקום הגרוע
שתייב המלוה לקבל המעות כאשר
נכתב במקומו • נמלא דכיון קרוב
להכסד כמו לשכר • ומפני אחריות
זה הוא מותר • דודאי אין מקום
לזה והוא פשוט •

ג הפסקא

השלישית כתוב בו כסף סתם
וכו' • הך אוקמחא דמיייתי רבינו
דכתוב ביה מטבע היא משום דאקשינן
ואימא נסכא ועלם קאמר ר' אלעזר
דכתיב ביה מטבע • והרשב"ם ז"ל
בפ"ו דמלוה כתב סתם לטון דברייתא
היה בו כסף סתם מה שירצה לזה
מגבהו • והוא תימא כיון דע"ל
מקשינן ואימא נסכא ולא מחזיקמ'
אלא בדפי' מטבע למה לא פי' כן
הרמב"ם ז"ל • ויותר יש לתמוה
על ה"ז ז"ל שכתב ע"ז ופי' כל דינרין
האמורים הן כשכתוב בו דינרין או
סכום מטבע אחר אבל אס' כתוב בו
מנה כסף ולא פי' אס' סלעין אס'
דינרין אס' פונדיון מה שירצה לזה
מגבהו כל מטבע שהוא מכסף ע"כ •
דנראה דכשאר סתם מנה כסף
מגבהו המטבע הפחות שהי' נוסף
והרי

והרי מן הגמרא מוכח דה"ג מנהגו נסכא ולא שום מטבע • ודבר פשוט הוא
למע"ג להזכיר סך מנה אין זה מוכיח שיהיה מטבע ולא נסכא כל סלף פ' רמ
בה"א לסוף מטבע כלמנכא מדברי רבינו ומדברי הר"א ב"י גסר"י ז"ל כן
פ' בגמרא ועלה פריך ואימא נסכא • ורחוק הוא להרמב"ם וס' ז"ל סמכו
לאוקמת' לגמרא דולאי כל לאיכא
אוקמת' על מנהג או דרייתא או
אימא שזניה מוכנת ומשמעות
הענין או הסוף • פריך הפוסק
להזכיר בפירוש ולא לסמוך על מה
שזכר בגמרא • וראיתי לבע"י
התוספות ז"ל שכתבו ואימא נסכא
מכא משמע דנסכא עדיפה ממשות
ודינרין של כסף דאי פחותה מאי קושי'
לדא"כ דהא קאמר מה שירא יגברו •
אלא ודאי עדיפה ואפ"ה פריך ואימא
נסכא כיון שכתבו בו כסף סתמא וכו' •
וכסאי אפשר לי לומר דסבר הרמב"ם
זכרו לברכה דקל"א וטריא דגמ' הוא
באותו זמן דקיס ליה דאין שום
תחיכת כסף אפילו הוה גרועה
שהיה פחותה מהפחות שזמנא
ומ"ה פריך אימא נסכא משום
למשמע ליה דמאי קאמר מה שירא
מגברו היינו אפילו המטבע הפחות •
וממילא משמע דאי ליכא שום נסכא
ותחיכת כסף ידועה בשעורה שום
יותר מהמטבע הפחות • כבר אפשר
לקחת תחיכת קטנה וקלה מאל תהיה
פחותה מהקטן שזמנא הכסף
ולפיכך כתב הרמב"ם ז"ל דכל שכתבו
כסף סתם ולא פ' מטבע • הלוא
מגברו מה שירא • למימרא דכל מה
שיהיה יותר פחות יתן בין במטבע
בשהנסכא עדיפה בין בתחיכת
בשחול • להיות במשקל גרוע וחסר
מכל מין המטבע ולא יתוייב לתן לו
מטבע ממש • ואמנם אט פירש בהדיא
מטבע כסף זה הוא דין פשוט
ומבואר מעלמנו שנותן הפחות
שזמנא ולא הולך ז"ל לאמר כי
מהדינים האמורים הוא למד • זה
אפשר לי לפי דברי הרמב"ם ז"ל •
אבל ללשון ס' ז"ל אין מקום לזה :

ד ומסתברא דדוק בשאין יכול וכו' יאע"ג
לנמרו' הסוף משמע דהיינו אח"ק
הולאו בבבל מגברו ממשות בכל וכו'
דסיני בסתם סלף היה כתוב שום
מקום ית' יראש כפי הסברא היסרה
דדוקה שייך בכל החלוקות דאפי' היה
כתוב בפירוש בבבל או אפי' בא"י וכל
להתברר בעדים שהלוא לו מטבע
חוק וטוב ולא חלוש וגרוע יכרע לו כפי

המטבע שהלוא לו לאינו מן הראוי שיפסיד המלוא • אל"כ כתוב כפי' בשטר
מטבע פלוני גרוע דלוי אפי' איכא סהדי דהלואו מטבע טובה לא קבר וקביל:
ומה שהביא בשם הרמב"ם ז"ל הוא בטוף פ' ממלוא • ועל מ"ש רבינו עליו
ולא בריר לן • כתב הרב ב"י סימן מ' ז' וז"ל ולא ידעתי אמאי לא בריר ל' ה
דאח מסתמא דייני' שנותן לו מטבע אותו מקום וכיון שזה טוען שאינו חייב לו
אלא גרוע ה"ל כמי שטוען פרעתי שכתב בעל השטר וטוב על כ"ל • ואצלי
ענות רבינו הוא דמשמע מדברי הרמב"ם ז"ל דכל שהלוא יטעון שאינו חייב
לא מסבב פחות מאותו מקום שילא בו השטר ממילא חייב המלוא שזעזע ואלן
מ' זעזע' ליה אע"ג דאין הלוא טוען שיטעניקס' ע"ז דכיון דמסתמא מחזיקין
לי' ה' שהלואו מאותו המקום • אין מקום להטביע למלוא אל"כ הלוא עמנו
טו ען ותובע יטבע לי כדאמרין בשבועות דהא איכא בין טוען פרעתי לפוגם
שטערו : ויש לי מהקושי על דברי הרמב"ם ז"ל דכיון דכשטוען הלוא שהמעות
הם מבקש פחות מזה המטבע ישבע המלוא וטוב • אל"כ מאי דכתב מעקרא לא
היה בשטר סם מקום והולאו בבבל מגברו ממשות בבבל הולאו בא"י וצדקו
ממשות א"י וכו' שהוא דין הבריייתא • היכי משכחת לה דבמאי עסקינן אי
בשניהם מודים לריכס למימר פשיטא אפי' היה כתוב כפי' בא"י ושניהם
מודים שהם ממועות בכל ודאי שגובה ממועות בבבל שהוא עמנו מודה' ואי בשלוא
כופר ואומר סלף היה אלא ממטבע פחות היאך החליט האומר מגברו ממשות
בכל דמסתמא משמע דגובה בלא שום שזעזע • והלא מיד כשמונה כתב שיטבע
המלוא ויטוב : ושמו אפשר לומר דכשכתב לא היה בשטר סם מקום והולאו
בבבל וכו' היינו שהמלוא אומר כאן היה הסלוא במקום הולא השטר

וממילא מזה המטבע היה הסלוא אומר לא היה אלא במקום אחר שהמטבע שם
הוא פחות • שהא מגברו ממשות בכל שהוא מקום הולא השטר בלי שום שזעזע
מפני שהלוא טוען נגד חוקה גדולה ואלומחא ללע"ה אני מחזיקי' האדם
במקום שהוא בו עכשיו ואמרין כאן נמלא וכאן היה כדכתב רבינו ונמנה
מזה חוקה אחרת שזמנא מקום זה
הלוא • וכיון דאיכא בני חרתי חוקות
והלוא מכח יסן לאו כל כמיניה ומגבה
למלוא באלו המעות בלי שזעזע •
אבל אם כשכא לגבות ממשות המקום
שילא בו השטר טען הלוא שהמעות
היו מבקש פחות מזה המטבע כלומר
אינו מבקש מקום הסלוא לומר סלף
היה אלא במקום אחר • אלא אומר
אמת הוא שכאן הלוייתי אבל נתתי לי
מטבע פחות מזה שהוא עובר בזה
המקום כהא כיון דסוף סוף אינו
מבקש החזקה העלמ' של המקום •
אע"ג דאיכא איך חוקה דמסתמא
נותן לו ממשות המקום שהוא עומד
בו • מ"מ אינה חוקה כ"כ אלימחא
כמו האחרת • וכבר אפשר שנתן לו
מעות אחרים • ולפיכך ישבע המלוא
ויטול כך כ"ל ליישב דברי הרמב"ם :

ד ומסתברא דדוק בשאין יכול להתברר בעדים באיזה
מקום היה דר בשעת הולוא אבל אם יכול
לברר שנמלטלה וגלה ובמקום שהוא נטל' היה חלוש יותר במקום עדי
בו עשוי בשעת שותב' המלוא בודאי מגברו ממטבע של אותו מקום
שיברר שהלוא היה דר בו בשע' שלוא • אע"פ שאין בשטר ההולוא
שם המקום שכתוב בו אותו שטר • והיכא שכתוב בו דינרין סתם או
בסף סתם ובא לגבות ממנו מקום שיצא בו השטר על זה כתב הרמב"ם
ז"ל שאם טען הלו' שהמעות שאני חייב לו מבקש שתוא פחות מזה
המטבע ישבע הלוא ויטול ולא בריר לן • גם כתב הר"ז' מבאן אתה למד
ששטר שאין בו שם מקום שכתוב בו בשר הוא לבד דבר • וה"ה לשטר
שאין בו זמן כלל שהוא בשר אף על פי שעדות זו אין אתה יכול להזימה
אין מדקדקין דיני' ממונה בדריש' וחקיק' כמו שיתבאר במקומו ע"כ •
ובתב הר"א בן יצחק ז"ל כתוב בו כסף סתם מאיזה מטבע שירצה מגברו
פירוש שכתוב בשטר פלוני לזה מפלוני מאה כסף ומקשי' בגמרא ואימא
נסכא פירוש נימא שיתן לו • ק' כסף למשקל הפחות לכל המשקלות
שפעמים ששוקלין כסף לחרובין או לשעורין הנקראין רובה ומשני
דכתיב ביה מטבע שכתב בשט' פלוני לזה מפלוני מאה כסף וזה המטבע
יתנו לו זמן פלוני • ובדגריסין בפרק גט פשוט הנו רבנן כסף אין פחות
מדינר כסף ואקשי' ואימא נסכא אמר רבי אלעזר דכתיב ביה מטבע
ומקשינן ואימא פריטי א"ר פפא פריטי דכספא לא עכדי אינשי הלכך אם
כתוב בו פלוני לזה מפלוני כסף וכתוב בו מטבע נותן לו דינר כסף
מן המטבע הפחות שימצא :

ה כתוב בו כסף דינרין או דינרין כסף אין משמעותי פחות מב'
דינרין כסף וה"ק יש לך אצלך כסף בב' דינרין של זהב
ות"ר זהב אין פחות מדינר זהב והב דינר ודינר זהב אין פחות משני דינרין
זהב • זהב דינרין אין פחות משני דינר כסף זהב : ומקשי' ודיכמא תרין
די דרהב פרוכ' קאמר ומשני אמר אבי' יד בעל השטר על התחלונה
והילכך הכי משמעותיה יש לו אצלי דהב בשני דינרין של כסף ואקשינן
מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא ואוקמא רב אשי רישא דכתיב ביה
דינרי סיפא דכתיב ביה דינרין • ויש מן המפרשים שפירשו דמוקמינן
פלוגתא

דקאמר דינרי בלא נון • הא קאמר דינרין בלא נון • הא קאמר דינרין בלא נון • הא קאמר דינרין בלא נון •
כשנאמר דלאומר כסף דינרין נותן שני כסף ששון שני דינרי כסף • א"כ
בין דיוקא דרישא בין דיוקא דסיפא וכן באידך חלוקה דהב ס' דקתני דהב
דינרין אין פחות משני דינרי זכ"ס דיוקא דלוי קאמר זכ"ס דינרי לתן דהב
פריכא שום ב' דינרי זכ"ס : ועדיין לפ' לריד לעיין אם תוספת הנו או
חסרונה במילת דינרין מחליף המשמעות משל כסף ללא זכ"ס לעולם במלוא
עלמא אע"פ סלף תקדם לה בית הסמוכא דלמא לא דאי אפילו בלא ב' השמות
כשנאמר דינרין בלא נון משמע של כסף וכלא נון משמע של זכ"ס • א"כ יקשה זהב
דינרין או דינרין זכ"ס אמאי קתני אין פחות משני דינרין זכ"ס ודרי דינרין בלא
אין משמעותו אלא כסף וכן או דינרין בלא נון משמעותו זכ"ס אפי' בלא ב' •
אמאי קתני בסופא דחלוקה קמייחא כסף דינרי • אין פחות משני דינרי זכ"ס
דמשמע למשום דאמר דינרי ב' הוי דינא הכי • ולא כל"ל אלא כסף דינרי
אין פחות מב' דינרי זכ"ס לאפלוגי בין אמר בלא נון ואי נימא דיוקא
ב' איכא זה החלוקה אבל בלא ב' לא • א"כ ברישא דחלוקה קמייחא אמאי
קתני כסף דינרין או דינרין כסף • אין פחות משני דינרין כסף ליסמועין רבותא
אפילו אמר כסף דינרי בלא נון אינו מתן אלא שני דינרי כסף דלא אמר ב' :
והרב בע' מפרשים ז"ל כתב בנתיב ח"ס דברים נחקשו בעיני וז"ל כתב לו
כסף דינרין נותן לו מבקש שום שני דינרין זכ"ס כי כן ר"ס לומר איני חייב מבקש
שום שני דינרין • ואי כתוב בו כסף דינרין או דינרין כסף אין פחות משנים וכן
בזה ובגון כשכתב בזה דינרי לאיכתב דינרין זכ"ס או זכ"ס דינרין או זכ"ס
דינרין נותן לו שני דינרי' כסף כי כן בעל השטר על התחלונה • ויש מי שפיר

והרי מן הגמרא מוכח דה"ג מנהגו נסכא ולא שום מטבע • ודבר פשוט הוא
למע"ג להזכיר סך מנה אין זה מוכיח שיהיה מטבע ולא נסכא כל סלף פ' רמ
בה"א לסוף מטבע כלמנכא מדברי רבינו ומדברי הר"א ב"י גסר"י ז"ל כן
פ' בגמרא ועלה פריך ואימא נסכא • ורחוק הוא להרמב"ם וס' ז"ל סמכו
לאוקמת' לגמרא דולאי כל לאיכא
אוקמת' על מנהג או דרייתא או
אימא שזניה מוכנת ומשמעות
הענין או הסוף • פריך הפוסק
להזכיר בפירוש ולא לסמוך על מה
שזכר בגמרא • וראיתי לבע"י
התוספות ז"ל שכתבו ואימא נסכא
מכא משמע דנסכא עדיפה ממשות
ודינרין של כסף דאי פחותה מאי קושי'
לדא"כ דהא קאמר מה שירא יגברו •
אלא ודאי עדיפה ואפ"ה פריך ואימא
נסכא כיון שכתבו בו כסף סתמא וכו' •
וכסאי אפשר לי לומר דסבר הרמב"ם
זכרו לברכה דקל"א וטריא דגמ' הוא
באותו זמן דקיס ליה דאין שום
תחיכת כסף אפילו הוה גרועה
שהיה פחותה מהפחות שזמנא
ומ"ה פריך אימא נסכא משום
למשמע ליה דמאי קאמר מה שירא
מגברו היינו אפילו המטבע הפחות •
וממילא משמע דאי ליכא שום נסכא
ותחיכת כסף ידועה בשעורה שום
יותר מהמטבע הפחות • כבר אפשר
לקחת תחיכת קטנה וקלה מאל תהיה
פחותה מהקטן שזמנא הכסף
ולפיכך כתב הרמב"ם ז"ל דכל שכתבו
כסף סתם ולא פ' מטבע • הלוא
מגברו מה שירא • למימרא דכל מה
שיהיה יותר פחות יתן בין במטבע
בשהנסכא עדיפה בין בתחיכת
בשחול • להיות במשקל גרוע וחסר
מכל מין המטבע ולא יתוייב לתן לו
מטבע ממש • ואמנם אט פירש בהדיא
מטבע כסף זה הוא דין פשוט
ומבואר מעלמנו שנותן הפחות
שזמנא ולא הולך ז"ל לאמר כי
מהדינים האמורים הוא למד • זה
אפשר לי לפי דברי הרמב"ם ז"ל •
אבל ללשון ס' ז"ל אין מקום לזה :

ה כתוב בו כסף דינרין וכו' •
מה שכתוב בספרי
רבינו וס' ק' יסלי אלך כסף בשני
דינרין של זהב הוא ט"ס דהדיא
מוכתב בגמ' שלא אמרו כן בלאומר כסף
דינרין דזה ליכא אלא ב' דינרין של
כסף • אבל כשאמר כסף דינרי
הבוסיק' כ' • והחסיד הנון • או
משמעותו כסף כשני ב' דינרי זכ"ס •
וא"כ לריד לבוסיק' דברי רבינו לסף
דינרי ה"ק יש לך אפלי וכו' : ומתוך
לפול הגמ' קאמר ודלמא בתרי
דינרי דהבא פריכא ומוקי רישא
בדינרי וסיפא דינרין וכו' • הולא
עוד הטור ז"ל ב' דינים נוספים על
דברי הבריייתא • הא' דאי כתב זכ"ס
דינרי נותן לו דהבא פריכא שום ב'
דינרי זכ"ס • והב' שאם כתוב בו כסף
דינרין נותן לו שני כסף דשון שני
דינרי כסף • ויש לי למת סייע לשני
דינים אלו מתוך הבריייתא עלמא •
דבכמי מיתרלא ממי דהוה ק' דיוקא
אדיוקא לאוקמתא גמרא • דבבא
קמייחא קתני כסף דינרין או דינרין
כסף אין פחות משני דינרין כסף •
ואיכ' למידק מינה טעמא דלא קאמר
כסף דינרין • הא כסף דינרין נותן
כסף שני דינרי זכ"ס אע"ג דקאמר
דינרין בלא נון אימא סיפא כסף דינרי
אין פחות משני דינרי זכ"ס טעמא
דקאמר דינרי בלא נון • הא קאמר דינרין בלא נון • הא קאמר דינרין בלא נון •
כשנאמר דלאומר כסף דינרין נותן שני כסף ששון שני דינרי כסף • א"כ
בין דיוקא דרישא בין דיוקא דסיפא וכן באידך חלוקה דהב ס' דקתני דהב
דינרין אין פחות משני דינרי זכ"ס דיוקא דלוי קאמר זכ"ס דינרי לתן דהב
פריכא שום ב' דינרי זכ"ס : ועדיין לפ' לריד לעיין אם תוספת הנו או
חסרונה במילת דינרין מחליף המשמעות משל כסף ללא זכ"ס לעולם במלוא
עלמא אע"פ סלף תקדם לה בית הסמוכא דלמא לא דאי אפילו בלא ב' השמות
כשנאמר דינרין בלא נון משמע של כסף וכלא נון משמע של זכ"ס • א"כ יקשה זהב
דינרין או דינרין זכ"ס אמאי קתני אין פחות משני דינרין זכ"ס ודרי דינרין בלא
אין משמעותו אלא כסף וכן או דינרין בלא נון משמעותו זכ"ס אפי' בלא ב' •
אמאי קתני בסופא דחלוקה קמייחא כסף דינרי • אין פחות משני דינרי זכ"ס
דמשמע למשום דאמר דינרי ב' הוי דינא הכי • ולא כל"ל אלא כסף דינרי
אין פחות מב' דינרי זכ"ס לאפלוגי בין אמר בלא נון ואי נימא דיוקא
ב' איכא זה החלוקה אבל בלא ב' לא • א"כ ברישא דחלוקה קמייחא אמאי
קתני כסף דינרין או דינרין כסף • אין פחות משני דינרין כסף ליסמועין רבותא
אפילו אמר כסף דינרי בלא נון אינו מתן אלא שני דינרי כסף דלא אמר ב' :
והרב בע' מפרשים ז"ל כתב בנתיב ח"ס דברים נחקשו בעיני וז"ל כתב לו
כסף דינרין נותן לו מבקש שום שני דינרין זכ"ס כי כן ר"ס לומר איני חייב מבקש
שום שני דינרין • ואי כתוב בו כסף דינרין או דינרין כסף אין פחות משנים וכן
בזה ובגון כשכתב בזה דינרי לאיכתב דינרין זכ"ס או זכ"ס דינרין או זכ"ס
דינרין נותן לו שני דינרי' כסף כי כן בעל השטר על התחלונה • ויש מי שפיר

כי הא דלמדין כסף בדינרין שנתן לו כסף פוסי' דגריין וזב דוקא שכתב
דגריין שאל כחב דגריין יד בעל הספר על התחנות ונותן לו מנסף שביד שום
שני דגריין של כסף כי דגריין קורין לזה ודגריין לכסף כי בחלוק שבגמ' דין
דגריין דגריין קורין לזה - ואחרים פירשו שחזר לזה דגריין כמו שכתבתי ושר
הפירוש עיקר עכ"ל - והנה לפי
פירוש קמח אין מקום למה
שכתבנו דלחלוק בין דגריין לדגריין
אין אמר אלא כשהזכיר אלא וזב
ולדעתו ו' לא שני לן בין כסאומר
בין אורבא ב' ופסיו' אמר אלא כסף
החלוק הוא כשאומר ב' אלא ב' ו' ל'
לכונן אורבא מן ידועותיו לא יכלתי
לכלוס מ' דשני הפירושים עיקר
דלא איכא בינייהו טובה לענין דינא
דלפי קמח כשכתב כסף בדינרין
בנון נותן כסף שני דגריין וזב -
ואלא לפירושא בתרא נותן שברי כסף
שני דגריין של כסף וכן כשכתב
זב דגריין בנון ל' קמח נותן שום
שני דגריין כסף ולפירושא בתרא שסוף
פ' הסור ו' ל' מתן שני דגריין וזב
ככתב בגמ' בחבורו - והואך אפשר
לומר דשני דגריין עיקר' אלא שכתב
דמנון ו' ל' לומר דאין הכרח לזה מלזה
והלכך מאלו דעבד כח' חד משיית
שפיר עבד וכל זה דוחק - ועוד לריד
אני לענין בגמ' גופא אמר פיריך
ודלמא בתרי דגריין דהבא פריכא
קאמר וכו' לחלוקה בתרייתא ולא
פריד כ' ג' מעיקרא לחלוקה קמית'
דקתי כסף בדי' אין פחות מ' דגריין
זב ואימא בתרי דגריין כספא פריכא
דכתיב קוסיא אלמא טפי לאחזוקי
מומנא ולא כוס מלי לתדולי יד בעל
הספר על התחנות דאין איכא
והוא מתוך לשון הגמ' במקומה
יתבאר הכל כי איננו עתה בידי וכל
מה שכתבתי הוא מתוך מה שכתב
הסלמות הרי"ף כי למי' זה הספר:
והרמב"ם ז"ל כתב בסוף הלכות
מלוה כתב בו משה זב אין פחות
בדינר זב - וזה דגריין או דגריין
אין פחות משום שני דגריין של זב -
בדינרין אין פחות משום שני דגריין של
כסף מן הזב וכן כל כיוצא בזה ע"כ -
ומה שלא חלק בין דגריין לדגריין כבר
כתב ה"ה ז"ל הטעם לפי שאין אנו
מדקדקים עכשיו בלשון כ"כ: אבל
מאי דקסיא ליהוא דקאמי' וזה דגריין
או דגריין וזה אין פחות משום שני
דגריין של זב דהוסיף על הדייקא
מלת שום דמשמע שנתן כסף בשני דגריין של זב - והוא לא משמע כלל מן
הדייקא ולא משום פ' אלא כל שאמר זב דגריין או דגריין וזה נותן משום
שני דגריין של זב - או זה שום שני דגריין של כסף לפירוש רבינו יוחנן
ז"ל - אבל לומר שנתן דבר אחר שסוף דגריין וזב לא שמענו - ואי תימא
מה דכך כיון שנתן לו שום שני דגריין של זב מה לי שיתן דגריין וזב ממה או
דגריין כסף שישו כשנים של זב - שכתבתי א"כ בבבא קמית' אמאי קאמר
כתב בו מטבע זב אין פחות מדגריין וזב - למה אין פחות משום דגריין וזב
ומדקפיד לומר לשון שום בחלוקה שנים הלא דבר הוה דלא דגריין לשון מטבע
הוא: ונראה דמשום דבסיפא גבי בדינרין בעי למימר אין פחות משום שני
דגריין של כסף דכחם אינם דגריין ממש אלא שום מ' נקט בחלוקה הקודמת
זב דגריין שום שני דגריין של זב:

פלוגתא בין נקוד חידק לנקוד סגול - ואיכא דמפרש דמוקמינן פלוגתא
בין נון ללא נון:

שער נה חלק א

א גרסינן בכתובות בפרק מי שחיה נשוי הנהו תרי שטרי דאיתו
לקמיה דרב יוסף - אית דמפרשי שטרי חוב של ב'
בני אדם חד חיה כתיב ביה בניסן סתם ולא היה מזכיר בכמה ימים בו
וחד הוה כתיב ביה כה' בניסן והיו שני המלו' מריבים זה עם זה לומר
אני אבנה ראשון ואיתו של נופן פתמא היה טען אנה בחד בניסן ואר
בה' ושלי הוא ולא חידה מפסיק קרקע הלוה ללכית שניהם אוקמיה רב
יוסף להחליט דבתיב בשטריה בתמשה בניסן בנכסי א"ל אורך שחיה
כתוב בשטריה בניסן סתם זאנא אפסרי וחרי בר חד בניסן אנה א"ל רב
יוסף את ידך על התחנות כיון שאינו מפורש בשטריך בכמה בניסן
ואימא כב' בניסן אר' שבסוף ניסן היתה הלוואתך ולכך העמדתי האחד
בקרקע א"ל ולכתב לי מר טרפה מאיר ואילך כלומר חרי שכתב נכסים
ה' זה משוף ניסן דהוא ראש אור ואפילו לרביך - יש לי לטרוף מהב
את חובי שהרי כלם נשתעבדו והילכך כתיב לי משה טרפה עליהו
א"ל איך דאוי לטרוף לקוחות בלל דמצי למטען לך לוקח את בחד בניסן
אר' כמו שטענת בפני בית דין ואותו קרקע בין חורין שישל דהא בר' רה'
בניסן לך דאוי ואין לך ליפרע מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין
ואם ב' מאוחר קדם לך ונכה אין לנו להפסיד בזה דהא קמ"ל מזה שנכתב
בטקיעי לאגב' ושיילי' מאי תקנתיה שלא יפסיד אחד מ'ם ויגבו מן
המשועבדים ומשני דלכתבו שטריה דהרשאה אחרת פירוש יבא בר רה'
בניסן וימסור שטרא לבר בניסן סתמא ויכתיב לו על השטר הרשאה ומיר
ולך אצל הלוקחות שקנו מאיר ואילך ויטרוף מהב סתמא נפשיך דאי
אמרי ליה את בר חד בניסן ליפא להו כתר גבית בשטריה
הקרקע שהנתתם ר' וטרפתיה מבני ורשאת טרפא לכו משום אורך
מדיה של ר' בניסן דאיתו קדים ורשני לטרוף במקומו ואי אמרינן
דשטריה דיהיה קדם משטרא דירי אם כן השתא הו' לי בדידי וכן אם
כתב ליה בר בניסן סתמא הרשאה לחתוא ר' בניסן כי דאי גונא נמי מצי
למעבד וכן הלכתא ועל הדרך שפירש ענין דין זה בשני שטרות של חוב
כך יהיה דין בשטרי מקח על דרך זו:

ב וי' ל' לברר ב' שהללו לאחר בשית העבור ושטריהם שון
שנעשו בשנת העבור אבל בשטרי של אחר בזב ארר סתם
וחאחר כתוב בשטרי ארר ראשון - או אדר שני ויש ללוח קרקע שאינו
מספיק לשניהם ביד מי מהן מעמידן אותו על זה גרסינן בשקלים
לענין שטרא מאי תניתיה רבי מאיר אומר ראשון כותב ראשון שני
כותב סתם ר' יהודה אומר ראשון כותב סתם שני כותב שני ובבל מקום
שנחלקו ר' מור' יהודה הלכה כר' יהודה ויהא מילתא בנדרים מיירתי
לה אנכי נדרא מכל זה למרנו שבשט' שבתו בו אדר סתם כאדר ראשון
מחזקי' ליה הילכך אם כתוב בשטר האחר אדר סתם ובשטר
האחר כתוב בו אדר אחר נמצא ששניהם נחזיק שנעשו כאדר הראשון
ואחר שאין כתוב בו סך ימים חזר דיניהם כדן ב' שטרות ויוצאים ביום
אחד

שכר נתחזק ואח"כ ילא הסובר כנראה בשנים - ולא מלמדי קורת רוח זוה:
ומ"ם שני זה הניעני להספורר - בענין א' והוא דמלמדי דהאסונה וסוב
הוליא שמעון שטר וכו' מורה דהדיא שטר זה הוליא אחר שראובן הוליא
הסובר - וא"כ לריבין אנו לדעת לאיזה ענין הוליא ראובן מעיקרא הסובר
האל נתבאר ששמעון הוליא לזבוע שטר חוב - ואגב אורחין דקדק להכא
קאמר דהאלה שראובן אומר שטר מלמדי ובשאלה האחרת לא הביא שום
טענה לא לראובן ולא לשמעון אלא כתב בסתם שום הוליא ש"ח וזה הוליא
סובר אשר ע' כ' אשר לומר שמיאות ענין השאלה הוא כך שחלה חב על ראובן
אין חבי' מלמדי היום ועל אותה חביעה הוליא ראובן סובר כתוב באותו היום
עליו שפול' בחתולה הדיא גם ענין אותה חביעה שקדמה להוליא הסובר והנה
בזה הסכים שמעון שאותו הסובר היה ג' כ' על אותה חביעה שכתב מעיקרא
אמנם הוליא שוב שמעון סר שראובן חייב לו מנה - וע' משיב ראובן שטר
דדיימ הסובר שידו הוא מלמדי לש"ח זה באופן שכללם בסובר מחילת גם זה
הסטר שהוליא עהה שמעון וכיון שראובן מתעלה לטעון טענת קדימת הסטר
לסובר ממילא טענת שמעון היא להסך דסברו של ראובן אינו מאוחר לזה הסטר
אלא מוקדם לו - ומיה שציעין דאין התחלקת ביניהם במשמעות הדברים אם
הוא על ככלל או לא למסכים שמעון היתה הכונה על ככלל' אלא שלא יועיל
לסטר זה שנתאחר לכתיבת הסובר דודאי אינו ככלל המחילה ע"כ פסק הרא"ש
ז"ל דהתא חזינו לספיקא מי קדם למי והוי כאות' שכתב בסוף התשובה השנית
דמספקא לא מפיקין ממונא ולפיכך יד בעל הסטר על התחנות - אבל בשאלה
האחרת אינם מדיינים על איזה מהם קדם במילאות אלא חולקים במשמעות
הלשון ולפיכך לא סדר להם שום טענה אלא לשון הסטרות דפתח סידורו בו
הדיינים - וע' פסק דאזלין בחד לשון בני אדם דעד ולא עד ככלל:

לברר ב' שהללו לאחר בשית העבור ושטריהם שון
שנעשו בשנת העבור אבל בשטרי של אחר בזב ארר סתם
וחאחר כתוב בשטרי ארר ראשון - או אדר שני ויש ללוח קרקע שאינו
מספיק לשניהם ביד מי מהן מעמידן אותו על זה גרסינן בשקלים
לענין שטרא מאי תניתיה רבי מאיר אומר ראשון כותב ראשון שני
כותב סתם ר' יהודה אומר ראשון כותב סתם שני כותב שני ובבל מקום
שנחלקו ר' מור' יהודה הלכה כר' יהודה ויהא מילתא בנדרים מיירתי
לה אנכי נדרא מכל זה למרנו שבשט' שבתו בו אדר סתם כאדר ראשון
מחזקי' ליה הילכך אם כתוב בשטר האחר אדר סתם ובשטר
האחר כתוב בו אדר אחר נמצא ששניהם נחזיק שנעשו כאדר הראשון
ואחר שאין כתוב בו סך ימים חזר דיניהם כדן ב' שטרות ויוצאים ביום
אחד

שער נה חלק א

א הנהו תרי שטרי דאיתו וכו' - דק' ל' ע"כ - ומ"ם אית דמפרש
ש"ח וכו' - הוא משום דרש"י ז"ל פירש' בשטרי מכר סינאו
על שדה א' והכל ענין אחד וככתב רבינו בסוף דבריו - וניחא ליה להבינו
טפי לפרש בשטרי הלוואה כדבראב' ז' ז' פ"כ דמלוה משום דהכי א"ש לישנא
דבנתי לך מקום לגבות ממנו - דאלו בשטר מקח דפי' רש"י ז"ל ל' ל' ל' ל' ל' ל' ל'
דבנתי לך מקום לגבות לאו דוקא ככתב ר' ז"ל - ואמר כל דגריין רבינו
סהאריך בפ' הענין הם מבוררים: ודע דלי יוכי דכספא הספק בענין
המלוה גופא אמרינן יד בעל הסטר על התחנות ה"ה דלאיכא ספק על
הסובר עבדין בים אומרא לתובע ככתב הרא"ש ככלל ע' וזהו ה"ה רב ככ"י

מלמע שאלם בשני השטרות כתוב אדר סתם או באחד סתם ובאחד אדר ראשון
או בשניהם אדר ראשון דנוחמים למי שזמנו קודם כדכתב הטור ז"ל בסוף סימן
מ"ג וכתב עליו הרב ז"ל שהוא פשוט :

חלק ב

א והיבא כוונתו ש"מ מלוה וכו'
מ"ס דבני דלכני
נקט ש"מ דבדיליה איכא לפלוגי בין
אמר אחריו ללא אומר אבל בריא
רגיל לחת לכל א' בפני עצמו הוא מפי'
רשב"ם ז"ל וכן מ"ס י"א עליו ש"ת
קודם שקבלו המעות וכו' הוא ג"כ
מדברי רשב"ם ז"ל . וגם הטור ז"ל
סי' רנ"ג כתב וז"ל ומיירי שנתן להם
קרקע או שגבו קרקע במעות שחלק
להם שאלו גבו מטלטלי לא משתעבדי
לכ"ח ע"כ . ויש לתמוה דבסימן
ק"ג כתב הטור ז"ל עלמנו אין כ"ח
טורף מן הלוקחות אלא קרקע שגבו
הלוה אבל מטלטלי שגבו אינו גובה
וכו' עד . ודוקא שנתן במתנת בריא
אבל נתנה במתנת ש"מ גובה מהם
שמתנת ש"מ חשובה כדורש ע"כ נראה
בהדיא דכל שאלו המטלטלין במתנת
ש"מ דינם במקרקעי ומשתעבדי
לכ"ח . וא"כ למה הירך בסי' רנ"ג
לדחוק דמיירי שנתן להם קרקע וכו'
מטעם דמטלטלי לא משתעבדי . הלא
כיון דש"מ קיימין אפילו יסו
מטלטלין משתעבדי לפי שיטתו . עד
שמפני זה היה נראה לכאורה דמ"ס
נקט דברייתא ש"מ ולא בריא כי היכי
דליהוי בכולל בין בקרקעות בין
במטלטלין דאלו נקט בריא לא הוה
שייך אלא בקרקעות : ועוד קשה
בדק זה גופיה דסי' ק"ג דקאמר
דכ"ח גבי מוטלטלי דמתנת ש"מ ותלי
בעמא משום דמתנת ש"מ חשיבא
כירוש . והא בירושא גופה אין כ"ח
גובה אלא ממקרקעי אבל מוטלטלין
לא דמטלטלי דיתמי לא משתעבדי
לכ"ח . והיאך יהיה הטפל חמור מן
הע"ק שיגבה מוטלטלי דמתנת ש"מ
ולא מוטלטלי דירושא . דולאי הטור
ז"ל מיירי הכא מדתא ולא כדחזקת
הגאונים ז"ל . וכל זה קשה לשטתו
דאלו להשב"ם ז"ל דמוקי לה להדיא
ז"ל נמי בשדות או קודם שקבלו
המעות ל"ק מידי דליהוי פי' בהדיא
דמקבל מתנת ש"מ כדורש שו"ת רבנן
ומקרקעי דיתמי משתעבדי לכ"ח וכו'
אלמא דוקא מקרקעי ולא מטלטלי
דומיא דירושא ממש : והו' קשה דע"ל
דברי הטור דסימן ק"ג כתב הרב
ז"ל בכ"י וכתב בסי' רנ"ג . וכו'
מעיינין בסי' רנ"ג אשכחן דאין אורא
הנדון ענין כלל דין מטלטלין שכתב
מתנת ש"מ אינה קונה אלא לאחר
פיוטה לפיכך מוסיפין מיד המקבל
למזון האשה והבנות וכו' . ומייתיגלה
ברב ז"ל בשם הרא"ש ז"ל דה"ה
למלוה ע"פ כיון דהוי כירושא ע"כ .
ומבואר הדבר שכוונת ענין זה היא
לומר דאע"ג דשאר מתנת בריא לא
משתעבדא אלא דוקא למלוה בשטר
סגובה מן המושעבדים אבל מלוה

אחד שאנו עתידין לפרש דינו למטה
האחד כתוב סתם והאחד אדר השני בודאי זה שכתוב אדר סתם כי הוא
מוחזק כפתמא באדר הראשון והטע' שאחר סתם הוא מוחזק באדר
ראשון מפני שאי' לשנה בלא חדש אדר אחד ומסתמא אדר ראשון
אינו צריך להזכיר בו אדר ראשון כי התוספת שאינו רגיל אדם מזכירו
כדי לברר עיקרו והאחד הרגיל אדם מניחו בסתם הולכך הכתוב בו סת'
הוא המוקדם וזה בנכסים ופטעמא דאמרן :

חלק ב

א והיבא דהוי ש"מ שצות ינתן לזה ר' ולזה ש' ויצא עליו ש"ת
אימתי גובה מכולן ואימתי גובה מאחד מהן ועל אי זה דרך גובה חובו
מהם אם לפי המסון או לפי השעבוד על זה גרסין בפרק יש נוחלין
ה"ר ש"מ שאמר תנו מאתם זון לפלוני . וג' מאות לפלוני וד' מאות
לפלוגי אין אומרים כל הקודם בשטר זכה לפי' יצא יליון ש"ח גובה
מכולן אבל אם אמר תנו ר' זון לפלו' ואחריו ג' מאות לפלו' ואחריו ד' מאות
לפלוגי אומרים כל הקוד' בשטר זכה לפי' יצא עליו ש"ח גובה מן האחרון אין
לו גובה משלפניו אין לו גובה משלפניו פניו והא מילתא הכין הוא הגירסא
בהלכות הרי"ף ז"ל וה"פ היינו טעמא דנקט ש"מ דבדיליה איכא
לא' פלוגי בין אמר אחריו לפלוני להיבא דלא' אמר משום דרגיל לחלק
כל גבסו בדבור אחד לזה כך ולזה כך ולא' קניא עד לאחר מיתה אבל
בריא דרגיל ליתן לכל אחד ואחד בפני עצמו והדבר ידוע למי מקנה
בחללה ולפי מקנה בסיף ואין צריך אחריו ולפי' נקט ש"מ והא קתני ש"מ
שאמר תנו מאתם זון לפלוני וג' מאות לפלוני ולא שייר אחריהם כלום
דאי שייר אע"ג דמת לא קנו אבל חכא בדלא שייר קא מיירי ועלה קתני
אם יצא עליו שטר חוב גובה מכולן פירוש אם יצא עליו שטר חוב קודם
שיקבלו המעות הם שאם קבלו שוב אין בעל חוב גובה מהן דלא פהני
קרימא למטלטלי' לגבות ממשעבדי דחא אסיקא במסכת גיטין דמתני'
ומבר בי הדרי נניחו א"כ כתב לו בשטר חובו מטלטלי אגב קרקע אי נמי
מאי פארתים זון שוה פארתים זון בקרקע הוא שנותן להם ששוה כך וכך
היר"כ אפילו אחר שגבו הקרקע גובה בעל חוב מהן כשגובה מכולם
הוא גובה דמפתמא לכולן נתייבון להקנותן כאחד בלא הקדמת זה על
זה והיינו טעמא להקדים האחד לחברו בדבורו לא פפני דעת הקדמת
אלא שאין אדם יכול להוציא שני דברים כאחד :

ב ומיהו דוקא שלא שחק בנתים בין כל דבור ודבור שאינו נראה
בנמלך אבל אם נמלך בין כל דבר ודבר הרי זה הקדים
האחד לחברו וגובה מן האחרון ובדקתני בפרק מי שמת א"ר נחמן שביב
מרע שכתב כל גבסיו לאחרים רואין אם במחלק מת קנו כולם עמד חזר
בכולן ואם בנמלך מת קנו כלם עמד אינו חוזר אלא באזרון . ומקשינן
ודילמא עייובי קא סעיין : ומשני סתמא דש"ב מרע מידק דייק והדר
יהיב הילכך אם לא אמר דבריו בנמלך אין להם דין קדימה אחד על
חברו והשטר חוב גובה מכולן ופירוש הרי"ף ז"ל שרפי ממון הוא גובה
כלומר שנוטל מכל אחד ואחד כפי מה שנוטל האולנין בחר אומדין דעת'
דביון דיהיב להי מינייהו ד' מאה ולחד ג' מאה ולחד ב' מאה הרי מתברר
דעתיה דנותן למשקל בעל ד' מאה חרא ותילתא במאי דשקיל בעל
ג' מאה ותרתי במאי דשקל בעל מאתן ושקל בעל ג' מאה חרא ופרגא
במאי דשקל בעל מאתן ור' ה' פרגא לפום ממון לכל חר וחד דהבין
הוא דעתיה דנותן וכתר דעתיה דיריה אולנין והבין דינא נמי אי
לא משתבח ממוןא כולה דפלוגי מאי דמשתבח לפום הדין חושבנא
דאולנין בחר דעתיה ולפום הכי חפירתניהו פלוגין לממוניה אבל בעלי
חובות פלוגין לפום שעבודא ולא לפום ממוןא כדברי ר' ברינ' מי שהיה
נשוי שלשה נשים ע"כ כתב הרב בהלכותיו וכן פסק הרמב"ם ז"ל וזה
נפסם מה שכתב אין אומרים כל הקודם בשטר זכה ואם לא הניח אלא
ט' מאות חילקים את הנמצא להם כפי מה שכתב ואם יצא עליו שטר חוב
גובה מכולן מכל אחד ואחד כפי מה שנתן לו . כיצד דיי' שהיה חוב
ד' מאות וחמישים בעל מאתים נותן מאה ובעל שלש מאות נותן
מאה וחמישים ובעל ארבע מאות נותן מאתים וזו עד כאן :

ג וכל זה הדין שדיננו ה"מ כשלא אמר ואחריו אבל אם אמר
ואחריו כלומר תנו מאתים זון לפלוני ואחריו לפלוני ג' מאות
ואחריו

ועוד קשה לכ"ע כיון דמתנת ש"מ שוויה כירושא לגבות ממנה מלוה ע"פ . מלא
איריא דנקט דברייתא ב"נ י"א עליו ש"מ וכו' דמשמע דוקא מלוה בשטר גובה
אבל בע"פ לא . הא כיון דמיירי בש"מ ליסמועין רבותא דאפילו י"א עליהם
תוב בלא שטר גובה מהם ימיהו בהא איכ' למימר קלח במה שגדייק עוד לרשב"ם

ז"ל שפירש להדיק נקט ש"מ דבדיליה
איכא לפלוגי וכו' ואת"כ כתב אס י"א
עליו ש"מ קודם שקבלו המעות וכו'
דמקבל מתנת ש"מ כדורש שו"ת רבנן
ומקרקעי דיתמי משתעבדי לכ"ח ע"כ
נראה דמטעם דמתנת ש"מ היא כירוש'
גובה מהם כ"ח . הלא תיבוי מתנת
בריא לא גבו מהם . וא"כ היכי קאמר
מעיקרא דנקט ש"מ משום דבדיליה
איכא לפלוגי וכו' . נראה דנקט ש"מ
משום דבעי למוחמי דינא דאס י"א
עליהם ש"מ . גובה מכל'ם ללא שייך
אלא במתנת ש"מ דהויא כירושא אבל
מתנת בריא לא משתעבדא :

והפוסקים שהוליו מבריתא זו דכל
מתנה סתם משתעבדא לכ"ח מנהג לטו
הא דלמא דוקא במתנת ש"מ . וגם
בגמ' דהזקין כי איבעי' לן גבימתנה
ואתנין למפסטה מהך דברייתא ולא
דבסתם מתנה אמרין ואפי' דבריא .
ואמאי לא דחקין דברייתא דוקא בש"מ
ומטעמא דירושא . אלא נראה כיון
דנזיקין דקתני י"א עליהם שטר חוב
דמשמע דוקא בשטר ולא בע"פ . ע"כ
מתנת ש"מ לאו דוק' אלא ה"ה דבריא
דאי בש"מ דוקא . מאי איריא בשטר
אפי' בע"פ נמי גובה מכלם כנון מן
הירוש' אלא דלא נקט בשטר לכלול ממי
מתנת בריא . דמסתמא לא גביא אלא
בשטר ולפיכך ז"ל דמאי דנקט מעיקרא
ש"מ הוא מוח' דבדיליה איכא לפלוגי
וכו' . ועם שאין כל זה כ"כ מרווח הוא
קלח יסוב . אבל למאי דאקשינן
לדברי הטור ז"ל לא מנאני שום
קורת רוח :

ב ומיהו דוקא שלא שחק בנתים
וכו' כל הפוסקים ז"ל
הסכימו למ"ס הרמב"ם ז"ל בפ"ה
מהלכות זכיה דהאי דנמלך וכו' כלם
היינו דוקא בשקנו מידו דאי בלא קנין
הוי לגבי הראשונים מתנת ש"מ במקנה
דאינו קונה וכתב הרא"ש ז"ל דהאחרון
לרין סיהי קנינו ליפות כמו וכו' .
וכוא פשוט משום דבדיליה סו' מתנת
ש"מ בכל כדכתב ה"ה ז"ל דלאו כלום
היא : ולפ' דהטור ז"ל שכתב דברירא
ז"ל אס לא הפסיק בין א' לחברו אלא
חלק זה לפלו' וזה לפלו' ומת קנו כלם
בלא קנין עמד חוזר בכלן אפילו בקנין
דכלא חלד מתנה היא בלא שויר ואם
הפסיק בין א' לחברו דהשתא הויא כל
חדא מתנה בפני עצמה כל הראשונים
חוז' מן האחרונים להם דין מתנת ש"מ
במקל' שריכין קנין אפילו אס מת
ולפיכך אס עמד אינו חוזר והאחרון
הוי מתנת ש"מ בכלם וקונה אס מת
אפי' בלא קנין ולפיכך אס יעמוד
חוזר ע"כ לריכין אנו לדחוק שכל קנין
שכתב בדבריו אינו קנין גרידא אלא
במייסא כמו' דאי סתם קנין סיכי כתב
בחלוקה דראשונה דאס מת אפי' בלא
קנין קנו כלם ואם עמד חוזר בכלם
אפילו בקנין דמשמע דפשיטו' דכ"ס

דלאיכא קנין ומת דקנו כלם ופרי' כיון דמחלק לכלם בזה אחת הויא לגבי כלם
מתנת ש"מ בכל דאיהיב דה קנין לאו כלום היא אלא דמאי מיירי במייסא וכו'
דחוקא מפורסם דה"ל לפרס' : ותו איכא למידק עליה בחלוקה שניה דנמלך
כשתכתב שהאחרון הויא מתנת ש"מ בכלם ולפיכך אס עמד חוזר אמאי לא
אסמועין דאס עמד חוזר אפי' בקנין כדקאמר בחלוקה הראשונה דמחלק דאס
עמד חוזר בכלן אפי' בקנין :

ג וכל זה הדין שדיננו וכו' . מ"ס וי"א דוקא כשאמר תנו מאתים וכו' .
ב"כ שם הרא"ש דוקא בכה"ג ר' זון לפלוני וס' לפלוני ות' לפלוני
פאין

האין יכול לכלול באחד אצל אם היה מוחן להם בשוה כל הקודם זכר ואפי' בלא
אחריו כיון שהיה יכול לכלול ולומר חנו לאלו לכל אחד מהמים אחריו לשלש
מיר זו ש"נ דוקא קאמר תחלה לזה ואחריו לזה וכו' א"כ כפולג בדילוג
הכל בלא אחריו י"ל דרבותא קמ"ל כפירש רשב"ם אע"ג דלחרון דב"י ליה
סברה ליתן לו אפי' ה' גובה מן האחרון

ע"כ ותי' ספק שדמי' של הרא"ש וביטולו וזו אחריו כדקדקנו ש"מ שאמר
קא"ר ג' לפלוני וס' לפלוני וכו' דאם
איתא דאף בשוין הו' דינא הכי לימא
ש"מ שאמר ר' זו לפלוני ור' לפלוני
ור' לפלוני וכו' והשתא לפי מה דמסקי
ז"ל דרבותא אשמעינן וכו' ימאי מוכחו
מוכחא ימאי דלעולם אפי' בשוין
אלא משום דבעי לאשמעינן כפיפא
רבותא דאפילו ריבא לאתרין כחו
ופי שגל' לגבות ממנו מ"ה נקט
ברישא נמי דאין שוין ונראה דעיני
דלוה נחכוו רשב"ם ז"ל שכתב דהא
דנקט ה"ה דר"ה רבותא נקט ומשום
סיפא דרש"א דאמר אחריו ואחריו
אחרון אחרון נפסד ואע"פ שאוסב
ה"מ יותר ליתן לו מתנה מרובה
ע"כ דכוננו דליכא לארבותא מרישא
דדוקא דמחולקין ולפי' בשוין מדנקט
הבא סדרא דליכא למימר דמשום
רבותא דכפיפא נקטי' ודלא כהרא"ש
ז"ל ונ"מ אין סברא זו מתקבלת
מכלל ה"ה ז"ל ה"ה כפירש' דזכיר
ונתב' שהמפרש' ז"ל לא הסכימו בזה

חלק ג

א והיכא דהו' שני אחין שחלקו אחד נטל קרקע ואחד נטל בסף
או שחיו ג' ונטל כל אחד חלקו מקרקע ובא בעל חוב
להפדע מהן מחוב כורישן אם יכול להפדע חובו מאי זה מהם שורצה או
על אי זה דרך נפרע מהם וכן פי' שמכר קרקע אחד לג' בני אדם בבת
אחת אם יכול בעל חוב למדוקף כל חובו מאי זה מהן שורצה על זה גרסינן
בקמא כפ"ק רב אסי אמר בספס' הרי ה' קרקע : ואמחינן למאי
הלכתא לבי האב אחין שחלקו אחד נטל קרקע ואחד נטל בספס' וכו'
בעל חוב ונטל קרקע דאילו ושקיל פלגא בכספס' ונתו גרסינן ג' אחין
שחלקו כלומר וחגי' לכל אחד ואחד קרקע ולא פוער' ובא בעל חוב
ונטל חלקו של אחד מהן רב אמר בטלה מחלקת בלוטר חוזרין חלילה
בשוה הנשאר ואין בח' לשנים לסלק השליש מעליהם במעות אלא חלק
המועיוש לו בקרקע עם שאר אחיו ופסק חר"ף ז"ל בשני עניני' הללו
ברב דאמר בטלה מחלוקת ואף על גב דאיכא מאן דאמר דיקא חלק כל
אחד ואחד בקרקע דכי הדרי ניהו אבל אחד נטל קרקע ואחד נטל בספס'
לא דקיטא לן כאיכא דאמרי ליתא דאדרבא לאו דניסא דא"ל להבי
שקלי' בספס' דאי פוגנבי לא משתלימנא מינד' ולחבי שקלת ארעא דאי
מיטרא מינד' לא משתלמית מנאי וזאת חסברא אינה עיקר ובמו
שבת כ בעל המאור וזה לשונו והלכתא בותיה דר"ף ז"ל דמדמה דינא
דשני אחין לג' ולא מטעמיה אלא ביון דהשתא תקין רבנן בתראי למגבי
מטללי אפילו מיתב ה"ל בזה נטל קרקע וזה נטל קרקע ובטלה
מחלוקת ואסתלק טענתיה דבעל בספס' דריע דיליה דאיהו קאי באפי
גנבי ובאפי בעל חוב דחבי סבר וקביל ע"כ וכתוב בספר החנהות
א"א אי משום הא לאיתסוי' למד שלא תקנו מטללי דיתמי אלא
במקופ שאין שם קרקע אבל במקום שיש שם קרקע אינו גובה
מטללי דיתמי וחילק השתא נמי איתא להאי טעמא דאי מטרא לא
משתלמית מנאי אלא שאין אנו צדיקין לדברי המשיג הזה ודברי הרב
נכונים הם שלא נאמרו דברים הללו אלא לדברי רב אסי שהיה מסופק
בלוקח ובשני אחין אחד נטל קרקע ואחד נטל בספס' י"ל שהוא בלוקח
באחריות והוא הטעם האחד שאמר פשיטא האי ברא והאי לאו ברא
הטעם ר"פ שאינו דומה לאחין שחלקו קרקעות שהרי כל אחד ואחד
עומד בספק אבל ב"ה אי זה חלק מהן שירצה ויטרוף וכל אחד ואחד
לחברו אינו מקבל אחריותו ואתה לא תקבל אחריותי אבל אחד נטל
קרקע ואחד בספס' לאו בשפטני עסקי וזה היה הדעת הראשון אבל
דעת השני שהוא בלוקח שלא באחריות מן הטעם שפירשו בגמרא וכו' :
בי היכי דאנא לא משתלימנא מינד' את נמי לא משתלמית מנאי כל זה
אינו אלא לדעת רב אסי דמספקא ליה בלוקח אבל בדעת רב אין הפרש
דבדורשים דמו בכל ענין והוא האמת והנכון ע"כ איתחזו לן פאכהא דשלש
יורשים או שנים הרשות ביד בעל חוב לבקו' חד מנהון לפרעו חבל
ואינו יכול לומר לו אני חלקי שמגיעני אפרע לפי ירושתו אלא נפרע ממנו
חבל אם חלקו שוה בדיוחוב דהא כולחו במקום לוח קיימי ולא מצו
מודחי לוח דבחד גופא דמי לגביה דיריה

חלק ג

א והיכא דהו' שני אחים וכו' : סוגיית בגמרא ה"ה
בדף ט' וכך הוא ה"ה דה"ה דה"ה
קאמר דמימרא דרב אסי ג' מלשי
אחים שחלקו ונטל אחד קרקע ואחד
בספס' וכו' ונטל קרקע דאילו
האי ושקיל פלגא דרשב"ם בספס'
פרכין פשיט' ה"ה דה"ה דה"ה
איכא דאמרי אדרבא לאו ברא
דא"ל להבי שקלי' בספס' דאי מוגנבי לא
משתלימנא מינד' ולחבי שקלת ארעא
דאי מיטרא לא משתלמית מנאי
אלא לשי אחים שחלקו וכו' בעל חוב
ונטל חלקו של אחד מהם וכו' אמר
רב אסי דהא זימנא דאיתמר האחין
שחלקו וכו' ועל מה שפסק חר"ף
ז"ל בלישנא קמא כתב הרא"ש ז"ל
ואע"ג דכל דוכתא רגיל רב אלפס
לפסוק בלישנא דה"ה היינו היכא
דאזכר חרי' לישני אחד נטל וכו'
עד אצל חרי' לישני לאו מימרת
אמוראי מינ' וכו' : וקשה לי מאי
קשיא ליה לפר"ש ז"ל על מאי דפסק
חר"ף ז"ל בלישנא קמא וכו' דהא
חר"ף ז"ל באר בהדיא טעמו על מה
נשמך דמשום דה"ה דג' אחים
אפסיקא הלכתא בהדיא כרב דטעם
מחלקת הלכך בסך דשני אחים נמי
מתילא אית לן למפסק בלישנא קמא
דמשמע ליה לרב ז"ל דה"ה דה"ה
ודלא כהשגת חר"ף ז"ל ליו"כ בהכרח
לדעתו ז"ל חר"ף לפסוק כן נגד הכלל
דאיכא דאמרי דכלל זה הו' כשאר
כללי דכי מוכח בגמרא שפוסק הסך
הכלל הכי נקטין כי ה"ה דטעם
מחלוקת דפסקין כרב לגבי שמואל
אע"ג דפולוגתיסו דעיני ולמה הולך
הרא"ש להאריך בחלוקים : ונראה
פסק חר"ף ז"ל והוא דכיון דבעלמ' דרכו
לפסוק בלישנא דה"ה וימינו מטעמא
דמדקבע רב אסי לשון זה באחרונה מוכח
שמואל איתו לעקר ומלא דרכי אסי
גופים דהוא מריה דגמרא פוסק כלשון
אחרון והשתא כהא סקבע רב אסי כך
סברא בלישנא דה"ה אלא ש"ל דה"ה
הלכתא ופסיק חר"ף ז"ל דס"ל דה"ה
דק' תליא בהדיא דרב ישתור רב אסי
את עלמ' דה"ה פסק כרב והכא

וחבי

והאי לאו ברא : הוא לפי שחיו דומה לאחים שחלקו קרקעות שהרי כל אי עומד
בספק וכו' : גס בעלי ה"ה פירשו כן גמטעס קושיא דאחרת שכתבו פשיטא ה"ה
ברא והאי לאו ברא : וא"ו ונאמרי פשיטא ליה והא שמואל אמר בסמוך דא"כ
ונטל חלקו של אחד מהם ויתר : וי"ל כשחלקו קרקע דוקא אית ליה דויתר
דשנייה עומדים בספק זה כמו שזכרנו כן חלקו דמי שפסק יפסיק אצל הסא
דבעל הקרקע בספק ולא בעל הכספים דמטללי דיתמי לא משתלמית לבי
פשיטא

גדולי ספר שער נה חלק ג תרומות תרומה

פשיטא דע"ד כן חלקו שאם יפסיד בעל הקרקע שיחזור על בעל כספים ע"כ :
וקשיא לי למאי דליק אדעתיהו מעיקרא דכך הוא כשחלקו קרקעות וכספי
כמו חלקו קרקעות מלאקבו מאידך מימרא . א"כ מה להם להקשות למקסן
מדמחול ליקשו ליה באלמחא דמאי פריך לרב אסו פשיטא דמשמע דלדידיה

הוא דבר פשוט ומוכרח מאי דקאמר
דסקיל פלגא בכספים . ואדרבא ה"ל
למפרך לרב אסו דפליג מדידיה אדרידי
דבאידיך מימרי דכספים שחלקו קאמר
רב אסו שוטל רביע בקרקע ורביע
במענות מסו דמספקא ליה אי כוורסין
דמו אי כלקוחות דמו וא"כ ה"ל לא
ה"ל למשקל פלגא דכספים אלא רביעי
ואין לומר דמחשבות חזלי לסטתיהו
שכתבו בדבור האחר שנראה כפירוש
אחרון שכתב רס"ז ל' דנוטל רביע
במעלות תנש לכל רביע בקרקע ולא
כלסון דאסון וכו' . דהא מיתנין אידיך
דבורא דרב אמר בטל מחלקת דמקשו
מ"ס מדבר אסו וכו' . וכך קושיא לא
שייכא אלא ללשון קנא דרס"ז
כדכתבין לעיל אלמא מהדרי לאוקומי
שמעתא ללשון לישיני וא"כ ה"ל דהא
דפריך פשיטא ליקשו כדאמרן וליתרו
כתירו וכו' . ושמא איכא למיתני דכיון
דמנו לאקשוי קושיא מרווחת כפי כל
הפירושים לא בעי למשכני נפשיהו
לאקשויי אחר ליטנא לחידה כיון
דכתירו וכו' לחד קושיא נחתא אידיך :

ב והבי נמי דיינין דב"ה וכו' :
בשער ד' במקומו כתבנו
בז"ב :

ג וזה שכתבנו וכו' . גם הטור
ז"ל בסיומן ק"ז סתם הדין
כן דכסכלס לפינוי גובה מכלס . ומ"ס
בס"ס הראב"ד ז"ל דהיכא דעבד ליה
לום אפותיקי מיירי לה . כ"כ בחוס'
וה"ל וטרף חלקו של אי מהס וא"ת והא
כל אחד חייב לפרוע חוב אביהם ואין
יכול ליטול חלק האחר דקתני בפרק
י"ג ילא עליהם ס"ח בכור מותקי שנים
ו"ל דמיירי הכא ששאלו אפותיקי :
ודאיתו אל ה"ס מוכרי ז"ל ז"ל ה"ס
בחדוסי קמא שכתב דלכאורה
נראה דדברי התוס' אלו סותרות למס
שכתבו למעלה בדבור פשיטא וכו'
דכיון דמיירי ששאלו אפותיקי לא שייך
למימר מאי דקאמר לעיל דשניס
עומדים בספק זה כמו זה ואפשר
לתרץ בך קושיא כמה תירוצי וק"ל
עכ"ל . ובעניני הדבר פשוט דהתו'
סמכי אמאי דכתבו ופירשו בדר הכי
דדבור ורב אמר וכו' דלע"ג דמיירי
בששאלו אפותיקי לא מיירי כעין
אפותיקי דהמקב"ל דמשמע דלא מלי
לסלוקו בזחי ע"כ . וכיון דלינו
אפותיקי מפורש בדידיה דכ"ח קיימא
ליקח איזה קרקע שירצה ונמלאו
שניהם בספק ואין לנו לריכין לתירוצי
אחרים : וע"ז שכתב רבינו בשם
הראב"ד ז"ל והתוספות הסכימו בו
דמסתמא גובה מכלל אי לאו דשויה
אפותיקי . גם הראב"ד ז"ל לום עמם
בפסקיו ובחשובותיו בכלל פי סיומן ז'
אין יכול לגבות חובו מאי מן הורשין
אלא גובה מכל אחד מכל הורשין חלקו
במגיעו ובכלל שיהא פרעון יפה ועוב
כגון אס ירשו ד' שדות וכל אי משני
הורשין נטל שני שדות נטל ב"ח מזה

שדה ומזה שדה אכל אס לא ירשו אלא שתי שדות לא יטול חצי שדה מזה וחצי
שדה מזה שאלו הים באל לגבות מואביהם לא היה יכול לומר טול מכל שדותי חלק
אי וכו' עד אכל אס נטל שדה שלמה מזה ושדה שלמה מזה מזה מזה מזה ומזה
ולא יטול שתי שדות מאי מהס כדאמר רבי' ילא עליה ס"ח בכור מותקי שנים .
והא בפ"ק דב"ק האחין שחלקו ובא ב"ח ונטל חלקו של אי מהס פי' רבינו יחזק
דמיירי בששאלו אפותיקי שניים לו קרקע זה במלרית להיות תתלה לפרעון אס

ב והבי נמי דיינין כל חוב בחדו שנים או שלשה לקוחות שקנו
באחד וכולן יש להן עדות או לכלן בינוניות או לכולן
זכריות שיכול בעל חוב לפרוע חלקאי זה מהן שירצה ונפרע כל חובו
ממנו וליכא האידנא פלוגתא בין כספים לקרקע דהאידנא פטלטי
ופקרקעי ריתמי כי הדדי ננהו וכן לקוחות שקנו מן הלוח מטלטלין
היבא דאקני להו מטלטלי אגב מקרקעי גובה מאחד מהם ואחר כך
מחזירין כל אחד מהם לזה שהפסיד חלקו הפגיע לו כדאמרין בטל'ה
מחלוקת . ואיכא דפליג בלקוחות ובאחיים ובכרי מימר דבלקוחות
לא . משום דא"ל לוקח שלא באחריות אתי לגבי דירי שהרי בכת אחת
לקחנו ומחלך גרם . ואמסתבר ליה ויהיבא ודאו דובין לחד עדות ולחד
בינוניות כיון שחלקו באחת כולן נכנסו תחת הכעלים ואין האחרים
מחזירין לו כלום דא"ל לחבי שקלינן אגב ארעא דלא חזיא לבעל חוב
דאי מטרא לא לא משתלמית מינן ובולא דינא כפרשין בשער רביעי
שהקדמנו :

ג וזה שכתבנו יש למלות להפרע מן האחין מאי זה מהן שירצה
בוה איכא מ"ר דוקא כדליתנהו כולחו קמן ולפיכך גובה
ממאן דמשבחובי הדר אתו חני אחריני גבי איהו מיניהו חלק הפגיע להם
אבל אי איתנהו קמן מבולחו גבי בעל חוב לפום מנתיהו וכן כזה סברת
הרב רבינו האי גאון ז"ל שכתב בסוף פ"ר מקח וממכר . והיבא שמכר
חירות את נכסיו לג' בני אדם באחד שלא קדם בממכר זה על זה אין
אנו דנין בכאן שיגבה מן האחרין אלא יגבה מכל אחד ואחד מהם לפי
שיש לו אצלו מהם חלק שות דכיון שאין בהם מי שחאו מקדם על חברו
כלום כאלו הם איש אחד ואלו לקח אחד כל נכסיו של זה מי לא הוי
פורע חוב שלו אף שלשתן נמי יפרעו כמון ע"כ . גם הראב"ד ז"ל בכתב
בפירושו ב"ב כיון דאמרין בכתרא שהאומר תנו מאתים זו לפלוני
ופנה לפדוני את אומרים כל הקודם בשטר זכה לפיכך יצא עליהם ש"ח
גובה מכלן . והבא אחרין דמחר מיניהו נפרע ובדקתני ונטל חלקו של
אחר מהם לא קשיין אחרדי דאי איתנהו כוליהו דאי מבולחו שקיל והיבא
דעבר ליה לוח אפותיקי מיירי לה א"ג כדליתנהו לאחריני קא מיירי
דגבי מהאי ולבי אתו הנך גבי איהו מיניהו עד כאן :

שער נו חלק א

א גרסינן במ"ה פ"ק ד' ראשי שנים ה' באחד בניסן ר"ה
למלכים ואמר' לפלבים למאי הלכתא אמר ר' חסד'
לשמרות דתנן ש"ח המוקדמים פסולים והמאחרים כשרים ירושל' בין
דא' בניסן מנינן בין דאחר מתשרי מנינן א"ר חנני שטרות היוצאין
בינוהן רוח מלוה באייר וכתוב בו באייר שנה שניה מכר . מכר מחשון
וכתוב בו בחשון שנה שניה מ"ד בניסן מנינן מלוה קדמה מ"ד מתשרי
מנינן מכר קדמה . וי"ל לפרושו איך נזכר לרעת שש"ח זה מוקדם הירא
שהרי העדים אין נאמנין דומר הקדמנו דכיון שהגיד שוב אינו חוזר
ומגיד . וכ"ת שעדים אחרים מעלפא יעידו על החתום בשטר זה ה"א
לא פלגתא היא שכזה לא יפסול השטר וכת' שטר שזמנו כתוב בניסן
בשמיטה ובאו עדים ואמרו איך אתם מעידים על שטר זה והלא אותו
היום עמנו חיותם במקום פלוני היישין שפא אחרוהו ובתוכוהו ולעולם
לא קיימא הוזה אסחדי דחתמי בשטרא עד דאמרין בבית דין בעידן
סהדותיהו שטרא דנן בזמניה כתבונהו ולא אחרונהו . ואי לא קא
מסחדי הכי לא קיימא עליה הוזה והווי אינרו כשרים ושטרא כשר .
ויש שדוחקין ומעמידין משנה של מוקדמין פסולין בשאין כתב ידם יוצא
ממקום אחר ובאו ואמרו כתב ידנו הוא זה אבל הקדמנוהו על ידי אונס
נפשות . אינמי שכתבו וטעו בין מלא לחסר כגון שעמר המלך ביום ר'
של אדר ובסבורים הם שבניסן עמד וכותבים באדר הבא שנה ראשונה
בשעות ושטר מוקדם בפני שטעו בעיבוד החדש ונודע על פיהם שטעו
כאלו נאמר הפה שאמר רחא הפה שהתיר . אבל אם כתבו בניסן
והקדימו זמנו בהשרי שעבר ולא טעו פסולים הם שאין אלו ראויים
לעדות שהרי שקר העידו דלאו בתשרי הוזה אלא בניסן אבל בשטעו
י"ל שהפה שאמר הוא הפה שהתיר . אי נמי שהמלוה מודה בכך שהלוח
חקדים לו זמן שעבדו בלא ידיעת העדים ואינו חב לאחרים בהודאתו .
ואיכא מאן דמוקי לה כגון שכתוב בשטר החוב בעצמו קבלנו עדות זה
בשנה פלוני וצוה לנו הלוח להקדים זמן שעבדו בכך וכך . והאי כבדא
בתרא ודאי ליתא דאיכתיב הכי בגיפה דשטרא שטרא דא כתב ביום
פלן ולא קנינא מניה עדיום פלן . ודאי כשר הוא בדאמרין במאחרין
דכתבי

א גרסינן

שער נו חלק א

במסכת ר"ה וכו' מה שחקר רבינו איך נדע ששטר זה מוקדם
והעמיד מעיקרא בטענת אונס או טעינו וכו' כהר עמנו
התוספות

יראה המלוה ע"כ . ואיכא למידק במאי דקאמר דהא דלמריין בפ"ק דקמא
וכו' . דמשמע דבמאי דקאמר ללא יטול שתי שדות מאחד מהם הוקשה לו
מההיא דבא ב"ח ונטל חלקו דמוכח מינה דמ"ח ליטול הכל מאי מהס . ומ"ס
אליטריך לאוקמתא דר"י ז"ל דמיירי באפותיקי וסרי לפי מה שחלק הראב"ד ז"ל
גופיה בין כספרעון טוב כגון שרשו
ד' שדות וכו' לא קשה מידי ה"א דנטל
חלקו של אי מהס דלדידיה איירי היבא
דלא ירשו אלא כל אחד שדה אחת ולא
איטריך ליה לאוקמתא דאפותיקי :
ושמא כל עגמו של הראב"ד ז"ל לאו
להרגיש שום קושיא על דבריו אלא
אלא להסכים עם ר"י ז"ל בדיון במאי
דמוקי ה"א דקמא באפותיקי .
למימר דהאי דיתא נמי הכי הוי דאפי'
דלתיכא פרעון יפה שירשו ד' שדות .
כי שויס אפותיקי מלי לגבות כל חלקו
מאי מהס : מיהו הא קשיא דכדרינן
דקמא אכל אס יוכל ליטול שדה שלמי
מזה ושלמה מזה לא יטול ב' שדות
מאחד מהס כדאמרין בפרק י"ג ילא
עליהם ס"ח בכור מותקי פי שנים וכו' .
דנראה שכתבו להוכיח מההיא דר"י
מאי דקאמר לא יטול ב' שדות מאחד
מהס אלמא ה"א דקתני בפרק י"ג
בכור מותקי שנים משמע לי' דלשמוע'
לכ"ח עגמו דע"כ דריך להגבות ממנו
ב' חלקים . ואתמא דבפסקיו בדר
דמייתי כל חלקם זו דל שדות או
ב' שדות כתב וסא דקתני בפרק י'
מותקין בכור מותקי פי שנים דיתא קמל'
דחייב לפרוע פי שנים בחוב אביו
כפי מה שנטל דלא תימא מהס
הוא דיסיב ליה דתמנא לענין פרעון
אביה לא יסא אלא כאחד מן האחים
ולא לענין זה שילפוך ב"ח לגבות ממנו
ב' חלקים ע"כ דשמעת מינה דה"א
ד"ג לא משמע כלל לענין ב"ח
עגמו אלא למה שהוא חוב הבכור .
ומאימייתי מינה ראיס בתשובה :
ותו איכא לאתמוכי בך דכתב
בפסקיו דהאי דמוקי שנים
דינא קאמר . דא"כ תו לא תריכין
לאוקמתא דאפותיקי ולא לטס
אוקמתא אחרת . דהא לא חקין
התוספות ור"י ז"ל לאוקומי ה"א
דקמא באפותיקי אלא משום קושיא
דבכור מותקי פי שנים . והשתא דינא
בכור בלבד קאמר לא קשה מידי
להביא דנטל חלק של אחד מהס ולמה
לן לחוקי לאוקומה באפותיקי או
בשתי שדות כפי חלק הראב"ד ז"ל .
דאין לכל זה הכרח מנוף השמועות
אלא שיהא כן מכתב הראב"ד וכו'
ואורי הראב"ד ז"ל העומק מה
ולפיכך כשהרגיש הסחירה לא הקשה
מההיא דבכור מותקי פי שנים .
דוהאי לא נתעלמה ממנו אלא
מההיא דיתא עליהם שטר חוב גובה
מכלס דהתם ליכא לחזוי דהיא
קאמר דכדיתא מוכח דמוכח
שילפוך בעל חוב לגבות מכלס .
ואיך שיהיה ילא לנו מכלל זה
דכאי דנטל חלקו של אחד
מהס מיירי בחלל מתלה
אוקמתו וכלכו בלכתא טיבו או
בששאלו אפותיקי בדברי התוספות .
או דליתנהו להקד קמן כהר
הראב"ד ז"ל . או כשמינו פרעון
טוב כדברי הראב"ד ז"ל . אבל

גדולי ספר שער נו חלק א דרומות תרומה כו

ה תוספות על זה באו ע"כ כ"ב שכתבו
הואך העדים כשרים וכו' עד וי"ל כגון שיש עדים שמעידים עליהם שהיו אנוסים
מתחת נפשות או כגון שאומרים טעונו בשנת המלך א"ל בעבורם בין מלא בין חסר
ולא הזכירו בשטר בכמה בשנת אלא בכמה בחלק ע"כ :

ואיכא למידק לפי דבריהם
במאי עסקין אי בשכתב
ידם יולא ממקום אחר • א"כ הואך הם
נאמנים לומר טעונו • ואי בשאין כתב
ידם יולא ממקום אחר • א"כ למה אמרו
שיש עדים שמעידים עליהם שהיו אנוסים
וכו' למשמע דהם עלמס אינם נאמנים •
הא כיון דאין כתב ידם יולא ממקו' אחר
אפי' הם עלמס נאמנים • ולדוק עלנוס
הוא לומר דתירצן האשון מיירי בשכתב
ידם יולא ותירצן שני באין כתב יולא
וכו' : ושוב ראיתי לטור ז"ל סי' מ"ג
שכתב לדעת ר"י אם כתב ידם יולא
ממקו' אחר אין נאמנים אלא כמעידים
עדים עליהם שהיו אנוסים מחמת
נפשות או שאין כתב ידם יולא ממקום
אחר ואמרו טעונו בשנת המלך וכו' •
והיו לריכים התוס' לכרשן •

ב וביהו יש לנו לעיין וכו' דברי
הרמב"ם הם בפרק כ"ב
דמלוס שכתב בהדיא למבני חרי מיהא
גבי • וק"ל דבעינן מוקדמין מה הוא
כתב בפירוש המסנה בסוף שביעית וז"ל
כגון שלום ראובן משמעון ממון וכתב לו
שטר אחר החזיר שמעון לראובן ממון
שפלוה וכתב מחילה ושטר בידו
או הניחו אלא ראובן ע"ד פקדון או
אמר זה נאמר שסמ"ה הוא נחמל שפדו
ונעט' חספא בעלמא כספרע חובבנעל
השטר ואחר כ' לוח ראובן משמעון ממון
שני ואמר לו ראובן אל תלכיני לכתובת
שטר אחר אחרי ספק הממון אי' השטר
ההוא מוקדם וכו' הנה בארש"ס
המוקדמים האמרי' במסנה סימן שטר
נחמל שפדו ויהא תימא דא"כ היאך
מבני חרי כדבריו ז"ל בחבור הרי
הספא בעלמא הוא ולמה לא יהא נאמן
לומר פרעתי ויולא מנאתי לזה יסוף אלא
דחוק מאד : שוב מנאתי לרצ בעל
לחם מסנה ז"ל הקשה ע"ז מלאקטין
בגמרא נבי' ללא גבי ממון ראשון גבי
ממון שני וכו' • נאמי נחמל שפדו קין לו
לנכות כלל פנ' הדין ע"כ • והוא תמיהה
גולומה : ודקדקתי בלשון החבור שכתב
ולא גבה מסטר מוקדם אלא מבני
חרי' וגרס' שמא יגבה בו • ממון ראשון
ההקדמו ע"כ • ומלת שהקדמו שהסוף
ללא לורד' הפירוש לומר שכל חורבן
ז"ל בפירוש מוקדמין כי לשון שהקדמו
מנחה שהוא הקדים אומן בשעת הכתיב'
ובנחמל שפדו ויולא לא ס' יד זה כי הוא
לא הקדים אומן וכשכתב בזמנו הראוי
נכתב אלא • שמחמת ההלואה השניה
נעשה ממילא מוקדם מעמנו • ואולי
מפני שהמנחות שהרגיש בפירושן למשנה
חקן הדבר בחבור והסכים למוכח הפסוק
ההקדמו ממנו : ויש לבעלי תוספות

ז"ל שיהא אחרת דסברי דפסולין לגמרי משמע ואפילו מבני חרי לא גבי • והביא
המור ז"ל סימן מ"ד שכתב הוא מסקנת אביו הראש"ס ז"ל • וכתב הרב ז"ל דהיינו
משום דהביא בפסקיו דברי תוספות באחרונה וידע דלא"ס סימן קכ"ז כתב וז"ל
ואם הקדים אומן פסול ומ"מ ביום ונחתם בלילה שלאחריו אפי' מכאן ועד ימים
פסק א"ל הראש"ס ז"ל שהוא כשר בשעת הדחק וכו' עד וכתב בתשובה אם נחגרסה
בגט מוקדם ולא מדע פסולו עד שקדשה אחר ללא תפסי בהקדושי שני ואינם
לריכה גט ממנו ומותרת לחזור לראשון ע"כ • וכתב על זה הרב ז"ל דכ"י ללא
דמי לנכתב ביום ולא נחתם • מכאן ועד עשרה ימים דמכסיר הראש"ס ז"ל בשעת
הדחק דלאמי התם דכשכתב ביום הנכתב בגט קושטא קאמר דלאחריו הויה נכתב
אבל כשנכתב בעשר' לחסר ויסקדים וכתב בחמשה כיון שכתב סקר פסול לגמרי וכו'
עד ותמצא טובא דמשמע דפסול מוקדם לא הו' אלא מדרבנן • וא"כ מאי אולמיה
דגט מוקדם להיות בטל משאר פסולי דרבנן וכו' וכתב בשם מוסרי' ויראל ז"ל
בכתבו סי' י"ג דטעמא דאשרי ז"ל דסבר כדברי התוס' בפ' א"ז דבשטר מוקדם

לא גבי אפי' מבני חרי משמע דכמו חספא בעלמא הוא וכו' ע"כ : וליענין תמיהתו
ז"ל שהניחה בל"ע • כבר יש מקום לומר שטעם הראש"ס ז"ל לבעול בגט הוא מפני
פסול העדים שחתמו סקר • שהם מעידים שכתב בגט בזמן מוקדם ממנו שכתב
באמת לליכא הכא שום חד מהנכו גווי' ללא מיפסלי העדים אנוסים זה עם דברי
התוספות דא"ז כדברי מוסרי' ויראל
ז"ל דכפי הנראה מדברי הראש"ס ז"ל
סם הבין מהם דעקר מה שאמרו התו'
היינו גובה מב"ח הוא מפני פסלות
העדים שכתב וא"פ ואפילו מבני חרי
בידי גבי • והלא ע"כ פסולים הם
שכתבון חתמו סקר • וי"ל כגון שיש
עדים שמעידים שאנוסים היו וכו' •
והתוס' כתבו דאין גובה אפילו מב"ח
בשטר ודקדקו מלשון פסולים וכו'
אלמלא לחרצן קושיית דע"ד פסולין וינאו
ק' אמרי' דאין גובה אפי' מב"ח • וא"כ
גבי גט נמי הו' בטל לגמרי מפני פסול
העדים : אך מאי דקשה לי על דברי
הראש"ס ז"ל דלשון תשובתו בכלל מ"ה
סימן ו' קד הוא וספאלת על אהל שקדש
השה וגרסה בגט מוקדם שח"ל לסופרי
לכתוב שנת פ"ט וכתב שנת כ"ט ולא
מדע פסול בגט עד שקדשה אחר אם
לריכה גט מהשני • תשובה כיון שהיה
בגט מוקדם היה פסול כדחנן נכתב
ביום ונחתם בלילה פסול • וכיון דפסול
הוא לא תפסו קדושי שני ולא מבעיא
ממנו גט ומותרת לחזור ע"כ : ויש
לגמס' על הראיה דמיתי ממחני'
דנכתב ביום ונחתם בלילה פסול דהא
ר"ס פליג אחר' קוקאמר כשר ומוקדמין
מחני' בשעת הדחק וראש"ס ז"ל פסק
דבשעת הדחק כשר כר"ס • ויכרי מייתי
מינה דגט מוקדם פסול לגמרי דאפילו
נעשה מדרגות ולא נחסיכו שקבלה
קדושין מאחר שעת הדחק מ"מ ליכא
לאסוקי כמה דרגי לקולא דבאיתו בגט
בשעת הדחק תנשא לכתחלה וסכא
אמרין ללא תנא וגם לא אמרין דתנא
בגט אלא תליין לקולא לגמרי ואמרין
דאינה לריכה גט ומותרת לראשון •
ואי מטעם פסול העדים לאמרין א"כ
אין להביא ראיה ממחני' דנכתב ביום
ונחתם בלילה דאינה ענין לזה דהתם לא
מסדדי אשקרא :

ב וביהו יש לנו לעיין אס נדון אותו בפסול לגמרי אפי' בחד בני חורין
שאם טען פרעתי כהו' נאמן לוח דכיון דשטרין פסולין
מיקרו כמאן דליתיה ליה שטרא • למלוח דמי או דילמא למיגבי במשעברי
מיפסל שטרא מיהא לגבי בני חרי מיהא כשר הו' ואי טעין פרעתי אמרי'
א"כ שפדך בידיה מאי בעי ומשחב' מריה דשטר' ושקול א"כ אי שטרא דאית
ביה נאמנות הו' שקיל בלא שמועה • ומסתברא דמבני חרי מיהא גבי בחאי
שטרא • והדעת רש"י ז"ל שפירש מוקדמין פסולין זאינו גובה סן
המשועבדין • ויברריו משמע הא מבני חרי גבי בחאי שטרא • גם הרמב"ם
ז"ל פסק שטרי חוב המוקדמין פסולין שחרי טורף בהם לקוחות שלא כרין
ולפיכך קנסו אותו חבמים • ולא יגבה בשטר מוקדם אלא מבני חורין ע"כ
לדבריהם משמע דהו' שטרא מהני לגבי פרעתי דמשחב' מריה דשטר'
ושקיל אי נמי טעין לא לוחי מעולם • דדוחק בפיר' לאותו שטר מוקדם
ואע"פ שחרי' ה' ז"ל פסק בהוציא עליו כתב ידו שגובה בה נמי מנכסים ב"ח
דאי טעין פרעתי לא דיינין ל' כרין חוב' בשטר שבידו ומחיימ' לוח בשבועה
אלמא דכל שטרא דלא גבי ביה במשעברי לא אמרין ביה גבי מבני חרי
ומענת שטרך בידים מאי בעי הא לא קשיא • דהתם הוא שטרא דלא חתימי
עריה סהרי ורא' חייש לוח למשקל אבל הכא כיון דחתימי עליה סהרי
אית ליה קלא ודלמא לא מגליא מילתא דמוקס הוה • והו' טעמא דליגבי
מיניחו אפילו במשעברי • מוכן שני וכי לא גבי ליתיה משום דנא אלא משום
גזרה בעלמא דשמא יגבה מוכן ראשון הילכך דינא הוא דדיינין ליה לגבי
מבני חרי מיהא כרין שטר דטעני' ביה שפדך בידים מאי בעי • וכל שכן אי כתי'
ביה נאמנות דאפילו ככתב ידו נמי אי אית ביה נאמנות מהני לגבי בני חרי •
ואיכא דפליג ואין לנו אלא מה שכתבנו :

ג ויי לברר שטר שנכתב ביום ורא' קנו מידו עד הלילה הפסובה לו
אם נקרא מוקדם אחר שנתעסקו • באותו ענין כל דיוס עד
הלילה הפסובה לו ועל זה גרסין בגיט' פ"ב נכתב ביום ונחתם בלילה פסול
נכתב ביום ונחתם ביום כל' ירח ונחתם בלילה בלילה • וחתם ביום חרי
זה כשר • וזה גרסין חתם אחר שמואל כתובה כמעשה בית דין דמיא מה
מעשה בית דין נכתב ביום ונחתם בלילה כשר דחא משעת פסק דין
אשתעבר ליה וכמאן דנקט שטרא דמי כתובה נמי כמעשה בית דין דמיא
ולא איתוקם כותיה • דהא גרסין עלה פתובתה דהייא • דר רב אבהיב
בימא ואחתים פריליא הוה רב דהם • ולא אמרולא מירי' ושיילין לימא
בשמואל סבירא ליה • ומשני רא' עסקים באותו ענין הו' • ותניא אמר רבי
אלעזר בר רבי צוריק לא שאני אלא שאין עסקין באותו ענין אבל אם עסקין
באותו ענין כשר שמוי' שחוחל הענין מאותה שעה נגמר המעשה :

דע
דנכתב ביום ונחתם בלילה מיתניא ויראל דהיינו טעמ' דמחמתם בגמ' לימא כשמואל
כ"ל ומאי קשיא ליה אי סבר כשמואל אלא ידע דפוגי' דעלמ' ללא כשמואל ולהכי הוה
תמיאס רב יסב' כשמואל בזה ומשני דרב נמי פליג אשמואל ולית הלכת' כותי' ע"כ :
ונראה מדעמ' ז"ל דסבר בגמרא דרב ודאי פליג אשמואל • משום דכי פריך לימא
רב כשמואל ס' גרים לא עסקין באותו ענין הו' • ומדקאמר לא משמע דלמונת
קיים קאמר ללא ס' כשמואל • אבל בגמרתו אין סם מלת לא אלא משני סתם
עסקין באותו ענין • הו' כאלו יאמר מאי עובדא ליכא למשמע מינה דס'ל
כשמואל דכיון דעסקין באותו ענין הו' דלמא משום הא שחיק • אבל מ"מ לא קיים
ליה נמי דסבר ללא כשמואל : ואמנם התוס' וראש"ס ז"ל דבגמרא אשרי סברי
דהלכתא כשמואל • וכתבו דע"ז סמכו במקומות שנהגין לכתוב הכתובה בע"ס
ולחתום בה' ש"א לא שסוסיפו התוס' שאין נכון לעשות כן משום תוספת דלילמא
לית ליה קלא ויראש"ס ז"ל וריב"ס ז"ל כתבו דמהי נמי לענין תוספת דס'ל ודעין
שאין כתובה בלא תוספת ויש לה קול כמו לעקר כתובה : וקצת איכא למידק לדעת
התוס'

לא גבי אפי' מבני חרי משמע דכמו חספא בעלמא הוא וכו' ע"כ : וליענין תמיהתו
ז"ל שהניחה בל"ע • כבר יש מקום לומר שטעם הראש"ס ז"ל לבעול בגט הוא מפני
פסול העדים שחתמו סקר • שהם מעידים שכתב בגט בזמן מוקדם ממנו שכתב
באמת לליכא הכא שום חד מהנכו גווי' ללא מיפסלי העדים אנוסים זה עם דברי
התוספות דא"ז כדברי מוסרי' ויראל
ז"ל דכפי הנראה מדברי הראש"ס ז"ל
סם הבין מהם דעקר מה שאמרו התו'
היינו גובה מב"ח הוא מפני פסלות
העדים שכתב וא"פ ואפילו מבני חרי
בידי גבי • והלא ע"כ פסולים הם
שכתבון חתמו סקר • וי"ל כגון שיש
עדים שמעידים שאנוסים היו וכו' •
והתוס' כתבו דאין גובה אפילו מב"ח
בשטר ודקדקו מלשון פסולים וכו'
אלמלא לחרצן קושיית דע"ד פסולין וינאו
ק' אמרי' דאין גובה אפי' מב"ח • וא"כ
גבי גט נמי הו' בטל לגמרי מפני פסול
העדים : אך מאי דקשה לי על דברי
הראש"ס ז"ל דלשון תשובתו בכלל מ"ה
סימן ו' קד הוא וספאלת על אהל שקדש
השה וגרסה בגט מוקדם שח"ל לסופרי
לכתוב שנת פ"ט וכתב שנת כ"ט ולא
מדע פסול בגט עד שקדשה אחר אם
לריכה גט מהשני • תשובה כיון שהיה
בגט מוקדם היה פסול כדחנן נכתב
ביום ונחתם בלילה פסול • וכיון דפסול
הוא לא תפסו קדושי שני ולא מבעיא
ממנו גט ומותרת לחזור ע"כ : ויש
לגמס' על הראיה דמיתי ממחני'
דנכתב ביום ונחתם בלילה פסול דהא
ר"ס פליג אחר' קוקאמר כשר ומוקדמין
מחני' בשעת הדחק וראש"ס ז"ל פסק
דבשעת הדחק כשר כר"ס • ויכרי מייתי
מינה דגט מוקדם פסול לגמרי דאפילו
נעשה מדרגות ולא נחסיכו שקבלה
קדושין מאחר שעת הדחק מ"מ ליכא
לאסוקי כמה דרגי לקולא דבאיתו בגט
בשעת הדחק תנשא לכתחלה וסכא
אמרין ללא תנא וגם לא אמרין דתנא
בגט אלא תליין לקולא לגמרי ואמרין
דאינה לריכה גט ומותרת לראשון •
ואי מטעם פסול העדים לאמרין א"כ
אין להביא ראיה ממחני' דנכתב ביום
ונחתם בלילה דאינה ענין לזה דהתם לא
מסדדי אשקרא :

ג ויי לברר שטר שנכתב ביום ורא' קנו מידו עד הלילה הפסובה לו
אם נקרא מוקדם אחר שנתעסקו • באותו ענין כל דיוס עד
הלילה הפסובה לו ועל זה גרסין בגיט' פ"ב נכתב ביום ונחתם בלילה פסול
נכתב ביום ונחתם ביום כל' ירח ונחתם בלילה בלילה • וחתם ביום חרי
זה כשר • וזה גרסין חתם אחר שמואל כתובה כמעשה בית דין דמיא מה
מעשה בית דין נכתב ביום ונחתם בלילה כשר דחא משעת פסק דין
אשתעבר ליה וכמאן דנקט שטרא דמי כתובה נמי כמעשה בית דין דמיא
ולא איתוקם כותיה • דהא גרסין עלה פתובתה דהייא • דר רב אבהיב
בימא ואחתים פריליא הוה רב דהם • ולא אמרולא מירי' ושיילין לימא
בשמואל סבירא ליה • ומשני רא' עסקים באותו ענין הו' • ותניא אמר רבי
אלעזר בר רבי צוריק לא שאני אלא שאין עסקין באותו ענין אבל אם עסקין
באותו ענין כשר שמוי' שחוחל הענין מאותה שעה נגמר המעשה :

גדולי ספר שער נו חלק א חרומות תרומה

בתוסי' למסתמא בכתובתיה דרבי תייל בר רב סוה כמו תוספת • וכי קאמר לימא כשמואל ס' מ' מתי הוה תכתי כי ס' כשמואל לא תכתי לחובת ולריך שדחוק דקיס ליה לגמרא ללא היה סס תוספת :

ד ודע

ועבן כי כל שטר וכו' • דקק קע"ב וסס בלא דברי רשב"ס ז"ל ומתלקטו עם ר"ח ז"ל בחלוק מ"ס רבינו משמו לרבינו סדר רשב"ס ז"ל דבשטר מתקן לא יכתבו מיום הקנין שקדם חלף דוקא כשאין בהם אחריות נכסים • ואלו בלשון רשב"ס ז"ל כתוב בשדה בשטר מכירה נמי שכתוב בהם אחריות נכסים כותבין מיום הקנין שזינו לטרון קומות משעת מכירה לעדים מפני ליה לקלא בלא שטר כחמריק ביו"ס המוכר שדסו בע"ז גובה מנכסי משועבדים וכו' • ויש לחמוק על רבינו דקאמר דרשב"ס ז"ל חזיל לטעמיה דסדר דאע"ג דמתס קנין לכתי' עומד יכול לחזור בו כל זמן שלא נכתבו • דהא עיקר מלתא דיוכל לחזור בו הוא בפרק הספינה דף ע"ז דאמר רבה בר יוחנן זכו בשדה ללוגי וכתבו לו את השטר חזר בשטר ואינו חוזר בשדה וכו' • והתם בהקפאת מתנה או מכר חייבי • וכתב ר' יוחנן דאין חזקתו לו כלום בין במתנה בין במכר נכתוב לו ממ"ז שחזקתו יוכל לכפור לו • לזכור למימר שזינו רובה שטרות ממשעבדי דאפילו בלא שטר גובה מנכסים משועבדים וכו' ח"כ חזקתו ודאי טעם רשב"ס ז"ל חלף מ"ס הוא בפירוש דבהלואה דוקא לא יכתבו מיום הקנין משום דאחי למטרף לקומות שלקטו בין הלוואה לכתיבת השטר והס לא נשתעבדו עד אחר כתיבת השטר • דלא מפני לקלא דמתן דיוק בלגעת יוק • והרא"ש ז"ל תקן זה בפסקיו שכתב ומקדם לא הוי דיוק דנכתב השטר עדים מפני לקלא משעת הקנין דמתס קנין לכתי' עומד וקף על גב דמי יוק חזקתו בלגעת יוק • מ"מ כיון דבעין ופה שגבר יסקול לקנין • וסא דקאמר בג' זין דשטר מפקד יום ונתחם בליס הול • היינו כשלא קנו ביום חלף קנין ביום אפילו נתחם אחר כמה ימים כשר ע"כ • פי' לפירוש דלעולם עדים מפני קלא מעיקרא משעת הקנין חלף דמתנה חלי דאי חלי ליד כתיבה נתיקס הקול למפרע והפסידו בלקומות דבינו בינו • והס לא נכתב כרי הקול • מתבטל מאליו ואין שום טעם על בלקומות :

ואמנם דברי ר"ח ז"ל סבבי רשב"ס ז"ל פריס לי למוד דכתב שזעין מנה דשטרא דכתיב בהסוא יומא דקנו מינה • ובתר כמה יומי חסדינו עליה סדיקנא ספיר דמי מלקאמר • אי ידעיתו יומא דאקניתו כתבו הוא יומא • ואע"ג דחזמו עליה האלגא ש"ד ללא חסכא דכתיב תחומת סוא יומא • חלף גט אסס בלבד דתקן בגט נכתב ביום ונתחם בליס פסול וכן סלס ע"כ • וקס דמי קתמי ססס בגטין ר"ס חומר כל הגטין שנכתבו ביום

ונתחמו בליס פסולים חזן מגמי נסים • היכי מיירי בשטר גטין אי בשקנו ביום שנכתב הילך אפשר דסבר דכס"ג שטר גטין פסולין ובדלתי ת"ק לא פלג עליה חלף בגט אסס דעבר דפסול בשטר גטין • חלף בשטר שטרות פסולין וידיי ואי מיירי בשלסקנו ביום שנכתב חלף כשנתחמו בליס • ח"כ מי הכניסו לר"ח ז"ל לחלק ולומר דדוקא בגט אסס נכתב ביום ונתחם בליס כסול • חלף שטר שטרות • הרי גס בלא שטרות כי הו דומיא דגט ללא קנו חלף כשנתחמו בליס סס פסולים לכ"ע • וראי יאמר דדור לנו לפחות וכו' • כתב רב ז"ל כז"ל דלא שמו מוכרחים לומר ק שס לומר שלא יכתבו יוכ שמיס זמרים כלל • הוא לאו מפוס מקמי כשקרא חל"ל ללא ליכתבו • חלף משום ספק פסול נמי דלגמא מוקדם סוא חלף ודאי דלחמך עכ"ל • ודבריו ראויים לגלות חכמתו ז"ל לזכור למימר דהכתב רבינו סא דכילא דכירי לא חכת רבס בר שילא סוס חקנחא חלף דניכתבו יומא דכתבו ביה ולא סיכתבו לפחות זמן שברור להס סקו ממנו כי היכי דלטרונמכסא סעתא ולא מיומא דקיימי ביה • דאיכא למימר דרבה בר שילא מיירי בסמיס זוכרים סוס זמן • ואין מזה סכס חלף מליסנא דמקמי כשקרא דברי רב ז"ל :

ה וכן מי שנמסרה לו עדות במדינה וכו' • דברי רמב"ן ז"ל נחקבלו חלף החקונין ז"ל וכתב עליהם רב ז"ל כז"ל כי מ"ז ז"ל וכבר אפשר דאפילו זכר ס זמן נקנין וכותבין חותמו יכתבו סס סמק • בנעסס בו רק סיסמוך הכתיבה סל סמק • וכמ"ס ס' פכ"ג ממלוה ססס סרס"ז ז"ל דכשנכתב מקום הכתיבה סל מקום שנמסרו להס הדברים סוסין • כך חמכנו פלוגי וכתבנו סמק פלוגי חלף כשכותבים מקום שנמסרו להס הדברים כותבים חמכנו פלוגי • חו קנינו סמק פלוגי וכתבנו ונתחמו לפלוגי עכ"ל • וסס סמקס סנעסס בו דקאמר על מקום סנעסס סס ססטר נחמון דאע"פ שכתב סרמכין ז"ל דכסוכרין זמן הקנין כתבי דוכתא דקנו ביה • מ"מ כבר אפשר דיכתבו מקום הכתיבה בסמוך כתיבה למקום :

ו וי"ז לנו לברר וכו' • כל זה הוא סס בג"פ דף קע"א • וקלח חכא למידק למאי דמשיני דאמר רבי חלף לספרים • דלכתבו שטרא חקן אחרונה וכתבנו וכו' • ח"כ גס בשטרי מקח אי כתבי סס חלף למיחש דאמר סדר זבנחס מיך • ונמלא בוס חקן סוס חילוק בין שטרי מקח לשטרי סלואה • ולפי מהי דמסיק דרבנן תקינו מאן דעביד עביד וכו' • ס"ל ליחקנו לכתוב בשטרי מקח אחרונה וכתבנו • ומאן דעביד עביד • מאן דלא עביד חכא דאפסיד חנפסיס ואמאי חליתו לומר דשטרי מקח סמלוחין פסולין :

דע בתשרי ואמר הדר ובנתיה מינדומקשין א"ה שטרי חלואה נמי פירוש אמאי בשרין מאחרין דהא איכא למיחש להני חששי וחיבי דמי בגין דיוק מיניה בגינן וכתב ליה שטרא מאחר בתשרי ליה זוי ביני ביני ופרע ליה • וא"ל חב לי שטרא ואמר אירבס לי וכתב ליה חכרא ובי מטי זימניה מפיק ליה ואמר ליה דשטרא הוא דיופת מינא ומשני קסבר אין כותבין • שובר חילוף ליכא השתא חששא כלל לשטרי חלואה • ומקשי' וסא האי דנא דכתבי שובר וא"ה דייגין מאחרין בשרין בשטרי חלואה חילוף הדר קושי' לדוכתיה ומשינן הא תקין רבנן • בשטרי חלואה מאחרין שטרא דנן אחרונה וכתבנו וכו' ליכא למיחש לשום פסידא דריוה • דכי טעין קמן בתר בני יופת נחלי לא צייטו • ליה דחא חזינן בגופ' דשטרא דלאו בזמניה איכתב חיישון ומרעין ליה ושוילין וסאידנא דכתבי' שובר ובי כתבי שטרי חלואה מאחר לא כתבי חכי כפי' דאחרונה וכתבנו • וחילוף היכי מכשרי' • בשטרי חלואה מאחרין ומשינן היינו טעמא דלא חיישין • להני חששי דלעיל בשטרי חלואה משום דחא תקין רבנן • דכי כתבי' חכרא אי ידעין זימנ' דשטרא כותבין פלוגי פרע כל חובו מחוק כך וכך שזמנו סך וכך לפלוגי בין פלוגי ואי לא ידעי' זימנא דשטרא • דחלואה כתבי • סתמא כלומר שלא יכתבו זמן בשטר • דשובר אבל יכתוב כל חוב מחזיק כך וכך כל אימת דנפיק השטר דכתב פיה סכום אותו ממון • שיחיה כתוב באותו שובר סרע ליה דהאי שטרא • לא שגא מאחר ולא שגא מוקדם דהא חכרא בסתמא כתבי • ומעתה צריך המלוה שלא ילוה ללוה זה סכום אורחו ממון הכתוב בשטר השובר שנתקבל ממנו • ושוילין וסאידנא דלא עברין חכי פ' דלא כתבין חכרא בסתמא חלף השת"מ"ט שטרי חוב המאחרין בשרין ומשינן רבנן תקינו תקין דעביד עביד ומאן דלא עביד איהו דאפסיד אנפשי' סכל זה למדנו שכל שטר מאחר של חוב אע"פ שלא כתבו ואחרונה וכתבנו בשר וכל שובר דינו לתוי כותב סתם ומאן דלא עביד איהו דאפסיד אנפשי' :

דע בתשרי ואמר הדר ובנתיה מינדומקשין א"ה שטרי חלואה נמי פירוש אמאי בשרין מאחרין דהא איכא למיחש להני חששי וחיבי דמי בגין דיוק מיניה בגינן וכתב ליה שטרא מאחר בתשרי ליה זוי ביני ביני ופרע ליה • וא"ל חב לי שטרא ואמר אירבס לי וכתב ליה חכרא ובי מטי זימניה מפיק ליה ואמר ליה דשטרא הוא דיופת מינא ומשני קסבר אין כותבין • שובר חילוף ליכא השתא חששא כלל לשטרי חלואה • ומקשי' וסא האי דנא דכתבי שובר וא"ה דייגין מאחרין בשרין בשטרי חלואה חילוף הדר קושי' לדוכתיה ומשינן הא תקין רבנן • בשטרי חלואה מאחרין שטרא דנן אחרונה וכתבנו וכו' ליכא למיחש לשום פסידא דריוה • דכי טעין קמן בתר בני יופת נחלי לא צייטו • ליה דחא חזינן בגופ' דשטרא דלאו בזמניה איכתב חיישון ומרעין ליה ושוילין וסאידנא דכתבי' שובר ובי כתבי שטרי חלואה מאחר לא כתבי חכי כפי' דאחרונה וכתבנו • וחילוף היכי מכשרי' • בשטרי חלואה מאחרין ומשינן היינו טעמא דלא חיישין • להני חששי דלעיל בשטרי חלואה משום דחא תקין רבנן • דכי כתבי' חכרא אי ידעין זימנ' דשטרא כותבין פלוגי פרע כל חובו מחוק כך וכך שזמנו סך וכך לפלוגי בין פלוגי ואי לא ידעי' זימנא דשטרא • דחלואה כתבי • סתמא כלומר שלא יכתבו זמן בשטר • דשובר אבל יכתוב כל חוב מחזיק כך וכך כל אימת דנפיק השטר דכתב פיה סכום אותו ממון • שיחיה כתוב באותו שובר סרע ליה דהאי שטרא • לא שגא מאחר ולא שגא מוקדם דהא חכרא בסתמא כתבי • ומעתה צריך המלוה שלא ילוה ללוה זה סכום אורחו ממון הכתוב בשטר השובר שנתקבל ממנו • ושוילין וסאידנא דלא עברין חכי פ' דלא כתבין חכרא בסתמא חלף השת"מ"ט שטרי חוב המאחרין בשרין ומשינן רבנן תקינו תקין דעביד עביד ומאן דלא עביד איהו דאפסיד אנפשי' סכל זה למדנו שכל שטר מאחר של חוב אע"פ שלא כתבו ואחרונה וכתבנו בשר וכל שובר דינו לתוי כותב סתם ומאן דלא עביד איהו דאפסיד אנפשי' :

גדולי פפר שער נו חלק א דהרומות תרומה כח

ודע וספן כי כל שמורות מאוחרין וכו' • כבר כתבתי בענין זה בשער ג' ח"ו בס"ד • וגם בטור ז"ל סי' מ"ג כתב כן דלי אין כחוצ בו דלקני פסול • ואיכא למידק גבי ע"דים שאין זכרים יום הקנין לאמרין שיכחבו יום הכתיבה • כתב בטור עלמנו בשם הרשב"א ז"ל דשכותבין יום שטומלים בו סומכין בכתיבה • לחותו היום שחותמין וכותבין קנינה מפלוגי וכתבתי וחתמנו ביום פלו' וחתמנו לפלוגי ואיכא מחזי כשקרא ע"כ • חלמא כשכותב כן מוכח מינה שכתב' היום מאוחרת אל הקנין וחו לא מחזי כשקרא • ומשמע דבטור ז"ל למסכים כן וקפסא בש"ח המאוחרין לזכא דלקני דכתב בטור דפסולין קאי לאו דפי' אחרונה וכו' • דמחזי עסקין אי לא סמך הכתוב ליום הסתימה אל כשאר שמורות עלמא הא • אפילו כתיב ביה דלקני מחזי כשקרא כיון דמשמע מיניה דבאותו היום קנו • ופא ליכא דהשתא תי' חזי כשאין זכרין יום הקנין מחזי כ"ש כשזכרין וכותבין אותו ביום אחד • ואי איירי בשמך • הכתיבה ליום שחותמין • איכ"כ לא כתיב ב' דלקני מחזי הו' • פרי כשאומרים קנינו מפלוגי וכתבתי וחתמנו ביום פלוגי מוכח מינה שפסקין היום כזמן קודם • אל הסתימה וקנינה וחינו כאלו כתוב בפי' אחרונה וכתבתי וחתמנו וכו' ליכא למיחש למי' • וז"ל דלעולם דשם דהכתיבה ליום הסתימה עסקין • דדברי הרשב"א ז"ל דלי לא מחזי כשקרא • וכי כתב דלקני יום מקום למלוא לטורף מן הקניחות • דהא כל גמלי היום נשתעבדו לז' בן מה שקנה קודם בן מה שקנה אחר • אל כל שלא כתב דלקני ומחזי כשכתב מוכח שכתב בזמן מה חר לכלוא • אין כאן מקום לטורף • דהא לא נכתב חתימת היום וכשח' לטורף • חיישין דלמא שדהו קניא היום אחר שלום • ולא נשתעבד למלוא סלקר הוא כסול לענין משעבד • ביהו כי כתיב אחרונה שפיר דמי אפי' בלא דלקני דע"כ מיירי שפירש בהד"ה שטר זה לא נכתב בזמנו • שהיום ביום פלוגי ואחרונה עד השתא דלי לאו הכי מנא ידעינן דשדה זו שכל לטורף קנאו קודם ההלואה • אך קשה דבשטר מקח וממכר לאמרין המאוחרין פסולין אי לאו דכתיב בכו אחרונה וכו' • מהטעם שכתבתי בסיומן הקודם • וסא אי לא הקנה פלוגי • או מכר לפלוגי וכתבתי וחתמנו ביום פלוגי מחזי כשקרא וסא כסול מן השטר עלמא • ואי כחוצ ביה הכי • חו ליכא למיחש • שאלה האותות חזרת ולקחתי ממך • אחר שכתבתי כך דהא מן השטר מוכח דלא לקהה ביום שכתב • אל קודם לכן • וזכרתי שכלות הבא להניח מיד • מי שאל דחזקתו חזונה אייתי דאיה חזמת וזמנה • ודע דהרמב"ם ז"ל • פרק ג' דמלוה כתב סתם שטר מוכח המאוחרין בשמים שהיה סודר כחו של בעל השטר וכיולא חלק בין כתב דלקני ללא כתב • וחסה עליו כדכ' המגיד ז"ל איך לא באר חלק זה במאוחרין • אחר שגעתו שאלקה צריך לפרש המפורש • פרק ח' ע"כ • ואולי ע"ס הסיף דהרשב"א זכרו לברכה נתיישב זה דוק •

שער נו חלק א

א גרסינן בב"ב פרק ג' פ"ט ש"ח שנקרע וכו' • דק' קס' חומ"ש דכל שנקרע בין כרס יסודה בין כאבי פסול וכו' • וכתבתי דבין האייזל • פיינו משום דכדרי דאבי מודה לר' • אל לאחזי לאוסופי עליה דאפי"כ כ"מ כל שנקרע שתי וערב פסול

ודע והבן כי כל שמורות מאוחרין שאנו מבשרין בהלואה לא נאמר אלא דוקא • בשטר דאית ביה דאקני אנל בשטר' דלא כתיב • ביה דאקנה מאוחרין פסולין דלמא יזיק בניסן וקני ארעא באייר וכתב שטרא דיו"פא מאוחר כתבתי ביה דאקנה ואשתכח דאי לא באחר ליה וכתבתי ליה בזמני' דהיינו ניסן לא הו' בשתעבד ליה מאן דזבן ברחב הכי ודא • טריף לתו דהא לא כתיב בשמריה דאקנה • ובי באדרי ליה בתמו טריף כהאי שטרא דהא קננהו מקודם דהואתולפי זמן השטר ולפיכך מאוחרין דלית בהו דאקנה פסולין אלא א"כ כתב בההיא שטרא דנאחרונה וכתבנוהו דהכי מתבשר ואי לא פסול • וכן נראה מסוג' • הרבה של תא שבו דקתני תא שפע שטרי חוב המאוחרין בשמים ואי כ"ד דאקנה קנה וזכר לא פשתעבד מאוחרין אמאי בשמים • איצטרך לאוקומה הא בני ד' מאיר דאמר ארם בקנה דבר שלא בא לעולם • והוא תירוצא • דא חתקיימא ומשם מוכיח דין זה הרב יוסף • מ"ג ז"ל בפירושו •

ח ג ישרנו לברר כי כל שטר שנוכל לרלות הדבר בענין הזמן לשני פנים לפוקדן ולמאוחר • ל"כ מאוחר הוא וזכר ובה"ר שטר שזמנו קבוע בשבת או ב' בחשירי שהוא יום הכפורים ואי אפשר להיות בן יוש לתלות לשני פנים או אקדימוהו או אחרונה וקתני עליו שטר מאוחר הוא וזכר דברי רבי יהודה והלכתא כותיה • וכתב ד"ח ז"ל שטר ש"ל בו שמה מקדם בזמנו הוא שמה מאוחר בה"ג לא מחזיקין לרעותא דשטרא ולא אמרי' בבי הא יד בעל השטר על ההתנהגה אלא מחזיקי' ליה בקיום עירי השטר • וכשר כדאמרין בפרק אחר דני פמוסת שטר שזמנו כתוב באחד בניסן בשמטה ובאו עדים ואמרו האין אתם מעידים על שטר זה והלא ביום פלוגי עמנו הייתם במקום פלוגי שטר ועדיו כשרין חיישין שמה אחרונה וכתבנוהו דע דגרסין דין דקיום שפרות לא נבעי • אלא מרבין אצטרך חילוק על הפוסל שטר להביא ראיה ואנו מחזיקין שטרא במאוחר והטוען שזמנו קודם עדי • להביא ראיה עד כאן • והרב"ב"ה כתב דוקא דאיתחזק חת"מ יריהו דלא מצי למיפסריה פשוט מוקדם כיון דאיתחזק יד בעל השטר על העליונה בכל מקום ולא מחזיקין כה ריעותא ומשוינן ביה כשטרא מעל' דעלמ' • שאין אומר יד בעל השטר על ההתנהגה אלא כשר שטר כשר • ויש בו ספק במשמעות הלשון אבל לפסול את דשטר אחר שנתקיים ולא מחזיקי' סהדי בפסולין לא מחזי' ומסתברא דאי אמר משתבע ד"ו אישתבע ליה אבל לא נתקיים • השטר על בעל השטר דהביא ראיה ואמרין ליה קיים שטרך וחות' דדינא • אע"ג דליכא מערער ועדים מצויין טענינן דיתאנן ע"כ • וגרסין כע"פ פרקא קמא ההוא שטרא דהיה כתיב ביה שית שני יתירתא בנן • שהיו בנני הר"ר למלכות יון וכתוב בשטרא חר' • ונמצא שכתב שש • שני מוקדם על שנת חר' • העתיד לבא וסבור הבן קמיה דרב נחמן למימר האי שטר מאוחר הוא וניעבביה עד דמטי זימני' ולא טריף • ואמר להו רב נחמן • האי שטרא ספרא דייקני' כתיבית דהא שית שני חסלכו • בעולם ואנן לא חשבי' • להו איהו קא חשיב להו ובזמניה כתביה ובולא מלהא בדאיתא התם • וכתבו רבני צרפת ז"ל דמהכא משמע דשטר שאין בו רבירא' עולם • ששטר ואין לתלות בדבר אחר ולומר שאין יד בעל השטר • על העליונה שמהאחר הוא • דהא קאמר רב נחמן עדיה דאינו מאוחר ומיישב חשבון שטר לעולם ועוד משמע מהכא דאי לא כתיב ד' ארפים אלא הפרט כשהשטר דהא קאמר דילמא שבקי לאלפא קמא ונקטי לאלפא בתרא • והוא הדין אם לא כתב הט' מאות אלא ששים לפרט • שהשטר כשר ע"כ •

שער נו חלק א

א גרסינן בבבא בתרא פרק ג' פשיטא פתני' • ש"ח שנקרע פסול נקרע כשר דמסתמא ליתיה פרוע • ושיינינן בנמרא ח"ר נקרעוה"ד • נקרע אמר רב יהודה • אמר רב בון שנתקרע קרע ב"ר כגון מקום העדים ומקום החזק • והוא שם חמלוה והלוח אביי אפר שתי וערב • ומשמע דאביי • לא מצריך לדון במקום הזמן • ויהעידם וחתורף אלא כיון שהוא קרוע שתי • וערב באיזה מקום שירצה בין השטר חרין הוא נפסל וחתקתו פרוע וחילק כל נקרע בין • ברב יהודה בין כאביי פסול דהיינו שטריה ולא מגבינן ביה • וזח מה שהשיב רבני האיגאון בזה ושאלתם שטר הנקרע שלא בקרע של ב"ד ונמצא קרוע ואשר הוא בירו אומר כי העכברים אכלוהו וקרעוהו וחלות אומר • לא נקרע אלא מפני שפרעתיו דינא מאי • הכין חזינא דמילתא • פסיקתא היא דאמרין דבנן נקרע פסול נקרע כשר ודאי רתפסינן לחומרא דבין ברב יהודה בין כאביי • אם נמצא בן או כך פסול ואם יש בקרעו שתי וערב • אף על פי שאין פסולין חיישין • ולא מגבינן ביה • אבל אם נקרע לצד אחד • שלא במקום מן המקומות שאמר רב יהודה ואף • אינו נקרע שתי וערב • וראנה שנקרע ליכא לא חיישין ומגבינן ביה ואם אפשר שחיה קרע בית דין וחוסיה על קרעו וחתקתו כד' • לעמעם הדבר חוששין • ואין מגבינן בו כלום ע"כ •

ב ומכתבא דכי בעינן שתי וערב או קרע של הזמן ומקום התורף הני מילי • דקריע שטרא מיהו עדין מלפא דהא קריעא בהדי חבורתא אבראי • סברא ולא אגידא גבי חבורה כדל' אלא

אל כל הרמב"ם ז"ל • כתב בפ"ג דמלוה לזכור דרע ב"ד שהי וערב • וכתב ה"ב ז"ל נראה דלעת דבין ז"ל שטרא כבוד שם מולקיס וככך כ"כ שטרא דהרמב"ם ז"ל שכתב שטרי מוכיף כה על רב יהודה דל' • מ' אף נקרע במקומות אלו שסול חלוא אפילו נקרע בכל מקום קרע שתי וערב כסול • וכן נראה מדברי הלכות שהיהו שתי האוקומות ע"כ • וכתב הרב ז"ל בס"ד • שאלו זה הכרע • שכתב אפרס שכלכות כמכו דנוסתמא הלכך כאביי • שטרא בתרא וכתבו • דברי רב יהודה אמר רב לגלות על דברי אביי דכ"מ בעינן שתי וערב ע"כ • משמע דיש מקום לומר דלא הו' מניתי בכלכות • דברי אביי לחודים דקאמר שתי וערב ולא הו' מזכיר דברי רב יהודה כלל • היינו מבניים דבאלו במקומות לא מלריך אביי שתי וערב • וחינו דלי • משום דמפרשין דלרבותא נקט שתי וערב • וכ"ש כשנקרע בחלל המקומות בלא שתי וערב דקאמר ה"ה ז"ל • ופ' חתקיי ליה מנ"ל דהרמב"ם ז"ל פסק דלא כרב יהודה • הא לישנא דאביי נקט • מי המונע שלא נפרש בו דלרבותא נקט הכי • ונראה מדברי הרב ז"ל דמול' כזה לרב המגיד ז"ל שכתב ה"ה ז"ל מלריך • בכל מקום שתי וערב • ועל דברי רבניו כאי ז"ל עיין בס"ד •

ב ומכתבא דכי בעינן וכו' • בהשבות כר' • ז"ל סימן ע"ו כתוב שאלמנה כוליה כחוצה שחבר ממנה עד • והוסף לה מילי • ומשם וקנין כתיב בכל שם האיסור • וסתימה בעדים ונכר שחתך בסכין • י"א שתינו שום כלום מהשבות כר' • ז"ל דכשנעשה בסכין מפילו שתיים • שתי וערב פסול • ומסת דרבינו בעל התרומות ז"ל דקס נקרע ממס לבנים גרע טפי מקרע ב"ד ופסול ויש חולקים • ואומרים שטרא כשר דכי קאמר רב יהודה • מקום העדים ומקום הזמן ומקום החורף • מלגל קימר או משמע דכלהו בעי וכו' • כלכך ככה לא נקרע אלא הזמן בלבד וגבי מנ"ח • ומ"ס הרא"ש ז"ל • ובעל התרומות ז"ל • נפטר שלא כתבו • אלא שנקרע במקום כל התורף אכל לא בזמן בלבד • וחו' ז"ל הסי' והכריע דפסול • והביא לזן דבינו האיי ז"ל סת' • אכל אס נקרע ללד אחר שלא במקום ממקומות אלו • שחמר רב יהודה ואף אינו נקרע שתי וערב וראיה שפרע ליכא לא חיישין • ומדקאמר ללד אחר שלא במקום מן המקומות שאלמר רב יהודה נטה דלרב יהודה כל שנקרע או במקום עדים או במקו' זמן או במקו' חורף פסול • ואפשר שדקדק כן מלמא מקום מקום מקום • ולא אמר מקו' עדים זמן וחורף • ועוד דאם איתא דבעינן שיהא נקרע בכל המקומות האלו לא הו' ל"ל מקום הזמן • ומקום החורף • שדרי הזמן בכלל החורף הוא כדמוכח פרק כל הגט ע"כ • ואני בעיני פשטתי ולא מלאתי שום מחבר יאמר דנקרע אחד ממקומות אלו יכיה פסול • אלא כדרי וחנו הני תלתא • בהדי דלדי • וזכר הכי מתנו שתי וערב • באנפי נפשה דקאמרין שקרוע במקום העדים והזמן והחורף • או שקרוע שתי וערב • הרי דמלת או לא אמרוה אלא גבי שתי וערב • ואין ספק דכל כ' הא אין לפוסקים • זכרם לברכה לסתום אלא לפרש • ותימ' • לי לדעת הר"ן ז"ל • דבא' מג' מקומות אלו כג' לפסול מיי יתן ואלע • כיון דהחורף • הו' הזמן ושם המלוה ושם הלוה • לא מסת' א' מאלו השלש • נקרא חסר מעיקר החורף • איכ' מאי איריא דנקרע מקום הזמן לחודים איפסיל • ונקרע שם המלוה או הלוה לא מפסיל • עד שיני קרועים

קדושים שניהם להם משמע בהכרח מקום התורה שם המלוכה
לחוד או שם הלוה לחוד הרי ראו ליפסל שכל אי מהם בלי ספק הוא עיקר יסוד
הספרי ויתר מהזמן ומה שלקדק הרב מדליכפל רב יהודה לומר מקום מקום
בכל חלוקה וכן מלפניו הזמן הנכלל בתורה יאמר נעילת הרשות הראוי יראה
לע"ד הדברי' מבורר' שסומן והעדים
והתורה ג' דברים אליו אינם המוכים
זה לזה בספר אלף כל אי' הוא במקום
אי' בפני עצמו ואלו אמר רב יהודה מקו'
העדים והזמן והתורה סוף משמע
פיקרע מקום אי' הכולל את כל חלו' וזה
אינו וראה רב יהודה להודיענו שדרך
פיקרע כל אי' מהם במקום שהוא כי
לר"ך לקרוע העדים במקום שהם שם
בפני עצמם חתומים יחד זה אחר זה
וגם מקום הזמן שהוא מקום אחר בפני
עצמו וכן מקום התורה שהמלוכה והלוה
המוכים ותכופים זה אל זה ולפיכך
אין לכלול הזמן עם התורה לענין הנזק'
כיון שהם במקומות נפרדים ולעולם
דוקא כי מיקרעי' שלשם פסול ורבינו
האיי ז"ל דנקט את התורה לזה אחר
שלא במקום וכו' מפני דנקטיה מסום
מאי דמסיק דלא אפשר שהיה קרע
ב"ד והוסיף על קריעתו והבדיל כדי
לעממם חסדן וכו' דלמיתרי רבינו :
בתב עוד הר"ן ז"ל אכל מה שכתבתי
שפסולו מחמת חסד תנאי וכו' ודאי
כיון שאינו מקום סמכותו בו תנאי אין
לחשוב ע"כ : הנה הרי"ם ז"ל שאלו
היה השאלה בנדון זה להר"ן בסיומן ספ"ג
כתב כיון שאין תנאי לפנינו יס' לחס
שנא' בלוחו התנאי היה סתם וערכו וכו' :
ויס' לתמוה לזה לא תשנו שגא' בלוחו
התנאי היה נכבד ממחרתו פרעון או
שוכר דהוא חסדו יותר קרוב וכהנ"ל
דלמיתרי' בשלש' שאלו תשנו לך
למכתב תבאר' תגיד וכו' :

חלק שני

א והיכא ששטר חוב נמחק או נשטש ואין רשום נבר כיצד
סתנהגין הכית דין לקיימו ובאיות דרך מקיימים אותו
ע"ז גרסינן בבבא פקד' ש"ח שנמחק או נשטש אם רשום נבר
כשר וכן חלבהא והפרי' ירא שם"ח מחוק כל כך שטרו שלא והא נבר
ובשיהיה לו פנאי פניא לפני ב"ד וב"ד יראו חתימת העדים שלא נמחקו
ערין וקיימוהו עם העדאת העד' שיעידו בפניהם מה היה בתוכו וכן פירוש
הראב"י ז"ל והבי' אית' במשנתנו בדתנן מי שנמחק שטר חוב מעמיד עליו
עדים ובאו רב"ד והם עושין לו קיום איש פלוני בן איש פלוני נמחק שטרו
ביום פלוני ופלוני ופלוני עד וקורעין את הראשון כך שנינו במשנה י' פרק
גט פשוט י' ובר' זה פירשו הרמב"ם בא"ב רע"ז לו קיימו בלוח בותבין
לנו נפחת אותו שטר ואומרים שטר היה לוח נמחק אלא שהיה רשום
נבר והוא נסתת' ופלוני ופלוני עדי' וכותבין בו זבנו של הראשון ותו שנינו
במשנתנו ואם כתב בו והזקקנו רעדור' של ראשונים ונמצאת מכוונת
נובה ואינו צריך להביא ראיה ואם לא צריך להביא ראיה ופירוש' מיגש
ז"ל אם כתב כזה השטר שכתבו לו ב"ד בקיום של שטר הנמחק הוזהקנו
לעדות של עדות פלוני חקרנו אותה ונמצא עדות' מכת' גובה בשטר זה
שכתבו לו ואין אנו מצריבין אותו קיום אחר שהרי העידו הכית דין שהקרו
הכל כשהעתיקו השטר המחוק וקיימו אותו קיום ואם לא כתב כך כשהורה
מועין ואומר לה"ד אי נמי מועין טענה אחרת שהיא מועלת בשאין שם
ואינה מועלת בשיש עליו שטר צריך המרה להביא ראיה על העדים
הראשונים שהיתה עדות' והם חתמוהו ובכך יהיה השטר ותקינו ואין
משגיחין לטענת חלוה ע"כ והראב"י פירש שנמחק שטר חוב כגון שנפלו
מים על התורה ודאי על חתימת העדים מעמיד עליו עדים קודם שלא יהא
רשום נבר שיראו מה שכתבו בו ורעדור' לפני ב"ד ויראו חתימת
העדים וקיימוהו עם העדאת העד' שיעידו בפניה' מה שהיה בתוכו בו ע"כ :

ב ומסתברא

דחייבא דכתבו ב"ד והזקקנו לעדות של אלו ונמצא
מכוונת דאמרן שהוא כשר ונובה בו צריך שיכתבו בו
וקרעוהו לחתא שטרא דאפשטש ובדאמרין גבי טרפא כל טרפא דלא
כתב בו קרענא לשטרא לאו טרפא הוא ותא נמי דכותא היא דבין
דכשר וגובה בו הרי יש לחוש לדילמ' מריף וחדר מריף :

ג ומבאין

אנו למדין להטפס כל שטר שאינו ש"ח בדנהוג עלמא
למעבר דמור לנו פטפ' משום שפעם נמחק מה לנו אם
משפסין אורנו ב"ד ע"ד אחרת ככל ענין יש לנו להטפס וכשר והוא
שיהיה שטר חוב או שטר מרתנה או שאר שטר שאינו עומד לפרעין זהו
שמשפסין ב"ד בכל ענין הצריך ואע"פ שאין קורעין הראשון שהרי אין
עומדין לגבינו אף צריך לדקדק ולדע' אם יש בהן אחריות נכסים ואין
להטפס עד שיכתבו ב"ד כשטר המשפס' לישנא דמינ' דמשטר אחד
שהיה בתוכו וחתום כדאנו באחריות הטפס' דתו ליכא ר"מ חש לדינא
מריף וחדר מריף שהרי ב"ד יחשו לדרבר ולא יפרפו בו עד שיצא הראשון
לפניהם ויקרעו את שניהם או יכתבו בפ' שטרא דין לא האפסנתו לגבו'
מכני חריילא ממשעכרן ודא כתבנורו אלא להעמיד שד' ח' ביד פלוני
הלוקח כרי שלא יוציאנו מידו לא המוכר ולא יורשיו אף יקרעוהו ראשון

ושוכ' אין צריך דבר אחר וכו' בדאיתא התם בפרק גט פשוט דאמרין אבל בשטרי מקח וממכר בותבין חוץ מאחריות שבו דחיישינן לדילמא טריף
יכולה מילתא בדאיתא התם אבל בהטפסת ש"ח כגון שנמחק או נשטש חרי' אלו וקרעו הראשון או יחדו שרא יכתבו בהטפסתם הוזהקנו לעדות
השטר ונמצאת מכוונת אבל על דרך אחר לא שהרי יש כאן לחוש לדלמא תבעוהו וחדר תבע להאי אי' טריף וחדר טריף :

ד ויש

הן המורים הראשונים ואל שותרו שאם הלוח במדינת חיים והמלוה חושש שאם יוליך שטר חובו בידו שלא יאכר אותו בדרך בא"ב ומשפסין
אותו אות באות תיבה בתיבה וחואציה שטר חובו ביד ב"ד משפסין אותו לו וב"ד של אותו מקום מודיעין לב"ד שבעירו של מלוה שכבר
נפרע הוא מחובו והב"ד שמחזיקים בשטר החוב הראשון קורעין השטר שכידם ואם נאכר השטר כשהלך לבעל חובו וידוע הדבר בעדים חוץ לפני ב"ד
ומחזירין לו את השטר ולכשיודיע' להם בעדים שפרע קורעין אותו שטר אבל על דרך אחרת אין משפסין ש"ח וכן בכת' הראשונים ז"ל :

ה ויש

לברר לוח ששען על אותו שטר שני שעשה ב"ד פרעתו מה דינו אחר שאין בידו שטר חובי הראשון ע"ז פסק הרא"ב ש' אין יכול לטעון פרעתי
בגרסינן הטוען אחר מעשה ב"ד לא עשה ולא כלום והעמידה הרב כגון מי שנמחק שטר חובו והעמיד עליו עדים ובאולב"ד רכל מעשה ב"ד
במאן דנקט שמריה בדיה דמי וכן הטוען אחר מעשה ב"ד כגון מי שנמחק שטר חובו והעמיד עליו עדים ובאולב"ד רכל מעשה ב"ד
הלוח אינו קיים אע"פ אינו יכול לטעון פרעתי ג' כתב הראב"ב ז"ל ולא עוד אלא שדינו כדן שטר שכתב על עצמו הלוח בין לטענת פרעין בין לשעבר
לקוחות ואף אם תבע חברו על פה ונתחייב לו ברין ולא היה בידו לפורעו וכתבו לו מעשה ב"ד אם טען אחר כך פרעתי אינו נאמן וגובה מן הלוקחות
בשטרו מרס לכר' דבר ע"כ ומסתברא מקבלי עדות שקבלו עדות מעדים שהעידו שזח לוח בפניהם מנה אם בלא קנין ולא אמר כתבו אין
לכית דין לכתוב אותו עדות בשטר דנמנעשה ב"ד דמי ותולא מצי למטען הלוח פרעתי ולפיכך אין לחתמו להם שלא לעשות ממלוה על פה
מלוה בשטר :

היה נראה דבר פשוט להא' לא שייך חלף כשהשטר הראשון לא נעשטש לגמרי ועדין
רשומו ניכר חלף כשהשטר הראשון כיון שהוא פסול ליכא הך חששא דמי נמי מפיק
לראשון לא מגבינן ביה מידי : מיהו קושטא דמלחא לחו הכי הוא דמ"מ צריך למכתב
זה לאע"ג דהשתא אין רשומו ניכר והוא פסול חיישינן דלמלא כשעדין היה רשומו
ניכר העמיד עליו שנים או ג' כתי' עדים
ואחר שנמחק מכל וכל יכיל כל כת' וכת'
לכ"ד בפני עצמו וכל כ"ד יעשה לו שטר
ונמלא טריף וסדר טריף הלבד כי אמרי'
לצריך למכתב ביה קרענוכו להסוף
שטרא חו' לופא למיתס' למידי : דהא אי'
אפשר לקרעו אלא פעם ראשון וימחק
הרגש הדב' ז"ל בבית יוסף למדתי כן :

ג ומבאין

אנו למדים להטפס וכו'
היה דב"פ דמיתרי
דכשטרי מקח וממכר בותבין חוץ מאחריות שבו
וכו' אמרי' עלה בדף קס"ט דטעמא
מסוס דללמלא חזיל וטריף כהאי' והדר
חזיל וטריף בליד' ופריבין וכו' וקורעין
לשטרא דמלוה במאי דדר טריף ומסיק
לא צריכא דלמתי מכתב אבהתיה וקשה
דפרק חזקת סבתי דף מ"ה אמר ר"פ
אע"ג דלאמור רבנן המוכר שדה לחבירו
שלא באחריות וכל כ"ח וטרפה אינו
חוזר עליו נמלא שאינו שלו חוזר עכ"ז
ורב' זכר' אמר אינה חוזרת עליו וכו' :
ובשלמא לרב' זכר' ניקח כיון דכתבי' סבא
חוץ מן האחריות אסני ספילו אי' אכתי
מכתב מכתבי' דלמתי חוזר עליו חל
לרב' פפא כינמי כתבי' חוץ מן אחריות
תאי' הו' ה' מ"מ כיון שנמלאת שאינו
שלו לעולם חוזר עליו מידי דכוס' חל
שטר מקח ספורס בו שלא באחריות
ולכא' למימר דחוזר עליו דקאמר רב
פפא סיינו על המוכר עצמו ולגבות
מבני חרי' ולא ממשעבדי' דמלכד דאכתי
איכא תשטא דלגיבי תרי' זמני' ה' גופה
לא אפשר דלמ' להא' חוזר עליו דומיא
לחין חוזר עליו שהוא פולל וכו' דלמדי
כתבו סתו' בשנים אי' חזין דף ז' דלדבר
שעבוד דאי' גזל טהפא' חוזר על הגזלן
אפי' בלא אחריות ואפילו ממשעבדי' כיון
דהוי מקח טעות ה"ל שטר פלואס :
וגראה דהכא ליכא לנייתס' למידי דכיון
דמוכת מלסונס דמאי דכתבי' חוץ מן
באחריות אינו מפני תנאי שהתנו
בנייהם המוכר והלוקח - אלא בב"ד
פירשין מפני שהוא מופס שטר אחר
דלית ביה אחריות ודאי אפילו נמלאת
שאינו שלו לא יגבו מוס' ב"ד ללוקח על
שיתברר להם שלא יוכל לגבו' עס' השטר
בראשון :

ד ויש

מן המורים וכו' :
בענייני הסתפס עין
תשובות הרשב"א והרא"ב ז"ל הביאם
הרב ז"ל וסבור ס' מ"ה ובענין זה
מסוס תולסא דאורחא ובהשאר' הגוף
ביד ב"ד שפיר דמתי לכ"ע :

ועי' פ"ד דהש"ס דף קס"ט וכו' :

שבו דחיישינן לדילמא טריף
יכולה מילתא בדאיתא התם אבל בהטפסת ש"ח כגון שנמחק או נשטש חרי' אלו וקרעו הראשון או יחדו שרא יכתבו בהטפסתם הוזהקנו לעדות
השטר ונמצאת מכוונת אבל על דרך אחר לא שהרי יש כאן לחוש לדלמא תבעוהו וחדר תבע להאי אי' טריף וחדר טריף :

הן המורים הראשונים ואל שותרו שאם הלוח במדינת חיים והמלוה חושש שאם יוליך שטר חובו בידו שלא יאכר אותו בדרך בא"ב ומשפסין
אותו אות באות תיבה בתיבה וחואציה שטר חובו ביד ב"ד משפסין אותו לו וב"ד של אותו מקום מודיעין לב"ד שבעירו של מלוה שכבר
נפרע הוא מחובו והב"ד שמחזיקים בשטר החוב הראשון קורעין השטר שכידם ואם נאכר השטר כשהלך לבעל חובו וידוע הדבר בעדים חוץ לפני ב"ד
ומחזירין לו את השטר ולכשיודיע' להם בעדים שפרע קורעין אותו שטר אבל על דרך אחרת אין משפסין ש"ח וכן בכת' הראשונים ז"ל :

לברר לוח ששען על אותו שטר שני שעשה ב"ד פרעתו מה דינו אחר שאין בידו שטר חובי הראשון ע"ז פסק הרא"ב ש' אין יכול לטעון פרעתי
בגרסינן הטוען אחר מעשה ב"ד לא עשה ולא כלום והעמידה הרב כגון מי שנמחק שטר חובו והעמיד עליו עדים ובאולב"ד רכל מעשה ב"ד
במאן דנקט שמריה בדיה דמי וכן הטוען אחר מעשה ב"ד כגון מי שנמחק שטר חובו והעמיד עליו עדים ובאולב"ד רכל מעשה ב"ד
הלוח אינו קיים אע"פ אינו יכול לטעון פרעתי ג' כתב הראב"ב ז"ל ולא עוד אלא שדינו כדן שטר שכתב על עצמו הלוח בין לטענת פרעין בין לשעבר
לקוחות ואף אם תבע חברו על פה ונתחייב לו ברין ולא היה בידו לפורעו וכתבו לו מעשה ב"ד אם טען אחר כך פרעתי אינו נאמן וגובה מן הלוקחות
בשטרו מרס לכר' דבר ע"כ ומסתברא מקבלי עדות שקבלו עדות מעדים שהעידו שזח לוח בפניהם מנה אם בלא קנין ולא אמר כתבו אין
לכית דין לכתוב אותו עדות בשטר דנמנעשה ב"ד דמי ותולא מצי למטען הלוח פרעתי ולפיכך אין לחתמו להם שלא לעשות ממלוה על פה
מלוה בשטר :

ושוכ' אין צריך דבר אחר וכו' בדאיתא התם בפרק גט פשוט דאמרין אבל בשטרי מקח וממכר בותבין חוץ מאחריות שבו דחיישינן לדילמא טריף
יכולה מילתא בדאיתא התם אבל בהטפסת ש"ח כגון שנמחק או נשטש חרי' אלו וקרעו הראשון או יחדו שרא יכתבו בהטפסתם הוזהקנו לעדות
השטר ונמצאת מכוונת אבל על דרך אחר לא שהרי יש כאן לחוש לדלמא תבעוהו וחדר תבע להאי אי' טריף וחדר טריף :

הן המורים הראשונים ואל שותרו שאם הלוח במדינת חיים והמלוה חושש שאם יוליך שטר חובו בידו שלא יאכר אותו בדרך בא"ב ומשפסין
אותו אות באות תיבה בתיבה וחואציה שטר חובו ביד ב"ד משפסין אותו לו וב"ד של אותו מקום מודיעין לב"ד שבעירו של מלוה שכבר
נפרע הוא מחובו והב"ד שמחזיקים בשטר החוב הראשון קורעין השטר שכידם ואם נאכר השטר כשהלך לבעל חובו וידוע הדבר בעדים חוץ לפני ב"ד
ומחזירין לו את השטר ולכשיודיע' להם בעדים שפרע קורעין אותו שטר אבל על דרך אחרת אין משפסין ש"ח וכן בכת' הראשונים ז"ל :

לברר לוח ששען על אותו שטר שני שעשה ב"ד פרעתו מה דינו אחר שאין בידו שטר חובי הראשון ע"ז פסק הרא"ב ש' אין יכול לטעון פרעתי
בגרסינן הטוען אחר מעשה ב"ד לא עשה ולא כלום והעמידה הרב כגון מי שנמחק שטר חובו והעמיד עליו עדים ובאולב"ד רכל מעשה ב"ד
במאן דנקט שמריה בדיה דמי וכן הטוען אחר מעשה ב"ד כגון מי שנמחק שטר חובו והעמיד עליו עדים ובאולב"ד רכל מעשה ב"ד
הלוח אינו קיים אע"פ אינו יכול לטעון פרעתי ג' כתב הראב"ב ז"ל ולא עוד אלא שדינו כדן שטר שכתב על עצמו הלוח בין לטענת פרעין בין לשעבר
לקוחות ואף אם תבע חברו על פה ונתחייב לו ברין ולא היה בידו לפורעו וכתבו לו מעשה ב"ד אם טען אחר כך פרעתי אינו נאמן וגובה מן הלוקחות
בשטרו מרס לכר' דבר ע"כ ומסתברא מקבלי עדות שקבלו עדות מעדים שהעידו שזח לוח בפניהם מנה אם בלא קנין ולא אמר כתבו אין
לכית דין לכתוב אותו עדות בשטר דנמנעשה ב"ד דמי ותולא מצי למטען הלוח פרעתי ולפיכך אין לחתמו להם שלא לעשות ממלוה על פה
מלוה בשטר :

ידע והבן כי זה שפסקנו וכו' הרא"ה שו"ל חולק ע"ז דבשליש כלל ס"ח כתב
וה"ל ול"מ זה שכתב בטעות תלפ"א תפי' נכתב כ"ח וזה ליד המל' וידע
פעמים שנקרע או נשרף ולא נסרע כותבין למלך גם אחר דליתא פרק גט פשוט
ת"ד מי שאל ואמר אלך שטר חובי אע"פ שמביא ע"ד' אנתנו כתבנו ותתמנו ונתננו
לואינו כותבין ב"ד בשטר' הלוואה אל

וְחָפֵן בִּי זֶה שֶׁפָּסְקוּ
 חֲשֹׁמֶר וּבִתְּחִיל שֶׁ
 בְּרָאשׁוֹן אֵין לָהֶם לַחֲדָשׁוֹ כָּלֹל וְאֵין
 מְלוּה וְכֵן פָּסַק הַרֵמֶכ״ס ז״ל וְהַלְלֵנוּ מִי
 מַעֲמִיד עָלֵינוּ עֲדִים וְכֵן לִבְדֹּר וְהֵן
 אֵין פּוֹתֵבִין לוֹ שֶׁמֶר אַחֵר אֲעִפֵּי שֶׁנֶּמֶס
 ע״כ - וְלֹא תִּקְשֵׁי מֵאֵי אִירִיא מִשְׁשׁוֹ
 הַיָּבִי-דְמִי אֵי דִאִיתְּנָהוּ לִסְחָדִי לִיכְתֹּב
 שֶׁהָעֲדִים רַחֲחֻתוּמִים כַּעֲצָמָא אִם הֵם
 אֲפִילוּ מִזְמַן רֵאשׁוֹן וְעַל פִּירוּשׁ זֶה בִּרְ
 דֵּהָא קִימָא לֵן דְּעֲדִים שְׁעָשׂוּ שְׁלִיחַת
 שְׁמֵר שֶׁל גִּבְיִינָא לִגְמֻזָּא רֵאשׁוֹן
 וְהֵם יִכְתְּבוּ לוֹ מִזְמַן רֵאשׁוֹן עַד כֹּאן
 גִּבְיִינָא עֹבְדָא רַחֲוּ קְרוֹ לִיהִי נִפְתָּא
 רַב־נַחֲמָן עַל־הָ כּוֹתֵבִים זְנוּתִינִים אֲפִי
 כְּתִיבוּ גִיטָא מַעֲלִיא כְּחֻזְנָא אֵין שְׁלֵא
 כְּתִיבוּ וְאַחֲרָיו כְּבִיטְבוּ אִימָא בְּכֵר עֵי
 פִּצְמִים עַד שְׁגִיעָגָא לִירֵחָ - אֲבָל
 וּמְסָרוּ לִירֵחָ אֵין יַעֲשׂוּהוּפִנִס אַחֲרָיו
 מִי שְׁפָרַע מִקְצַת חֻבּוֹ עֲדִים מִקְרַע
 חָא לֹא אִיתְּקֻן וְאַסִּיקְנָא חָתֵם דִּאִי
 בִּשְׁמֵר מִתְּחִלָּה שֶׁמֶר

שַׁעַר נֶרְ

א **גְּרִסִּינִן** כִּבְתָּרָא פִּרְקִי יִשְׁנָא
 יְלֻמְדִינוּ רַבִּינוּ לֹרֶחַ
 לִירֵחָ אֲשֶׁרֶת אַחַת פְּנוּיָה וְעִמְרָה וְנִשְׁ
 גִּיבָח מִן הַלְקוּחֹת - אִירִילְמָא יוֹרֶשׁ
 אֲמַר לִיָּה תְּנִיתוּתָה נִשְׂאוּ גְּהוּלִירֵת
 יִשְׂאוּ קְטֹנֹת מְבַעַל כְּלוֹמֵר שְׁמוּצִי
 הַגְּדוּלוֹת לְבַעֲרֵיהֶן - וְהָאֵבָא רַבִּי
 אוֹרֵת מִן הַבַּעַל אֲלֻמָּא דְּבַעַל יוֹרֶשׁ הָאֵר
 קְלָא וּבְמִלּוּה בִּשְׁמֵר דְּמִיא אֲבָל כַּעַ
 בְּעִין לֹא אִיפְשִׁטָא הַלְבָּךְ מְלוּחַ עַל
 דְּאִפְסִיד אֲנַפְשִׁיה דְּלֹא אִיבִיעַ
 ב **וְאֵם** לֹחֶתָּה בִּשְׁמֵר גִּבְיִתָּה
 לִיפְרַע מִנְּבִסִּים

אע"פ שהיה אומרם לאכלה כתובתה שמה היתה משקרת ה' אם אפי' היה אומרם
אומר שמה חמאלה והגדה בו פעם שנים וכו' והיה ממע הפת דברי רשב"ם ז"ל
דבבא • ואם איתא דרשב"ם ז"ל הפך בדיוקו דהיינו אכל דיינו באור • תקשי ליה
דבשלמא חששה שמה הוא משקר ולא אכל הראשון • דיינו שלא נשדף ניתא אכל
לומר להפילו אם הוא אומר אמת שנשדף • למא חזר ומלאו סא לא נשדף כלל •
אלא ודאי הפך רשב"ם ז"ל אכל כפשוטו באכלה דעלמא • ולא יושב לו הפת ז"ל
כלום ועיין מה שכתבתי בזה בשער כיב בס"ד :

שער נח חלק 2

[illegible]

ענינין הללו של מעלה שמחשיבין את
דוקא - בית דין אבל עדים החתומים
ל פי שנמחק כפניהם ויוצא מתחת ידי
בבלה שטר חובו והרי הוא תולך לחמחק
ושין לוי קיומו אבל עדי השטר עצמן
חזק כפניהם אבל ב"ד עושין לו קנס
שטרותיו של חברו דמקשי לן התם
לית' שטרא אחרינא דאיבא דמפרש
או שגשקה הם כורסבין לו שטר אחר
ב"הרא' בד' וברו למרבת דלית' עיקר
אין חוזקין לעשותו פעם אחת פשוט
לא ממן שני שר' ל' שיעירו בכית דין
לא תק' שן לך החיא דגטין פרק האופר
תאזאול סחרי ובתכו נפא לאופס
לו מאה פעמים דהתם מיידי בשלא
ע' עדין לידה - וכו' לא אמר לחו
אמ' שלית לינע עצמם ולכית ברבט
כא דבתכו כבר שטר כהנין וביתקון
כל שכן כה' דגא' פשוט דקתני
ע' את השטר ובתכים לו שטר אחר
עושין שליוהורם פעם אחרת כי אמר
שאין בו אחריות ובסיים :

חלק ז

חלין שלה ליה אבות בר גניבא לרבא
ואכלה ועמדה ונשאת פירוש על פה
את בעל לוקחתי ומלוח על פה איני
חיו ומלוח על פה גובה מן היום שים
אזקטנות מאי לאו נשאו גדולות רבעל
גות הקטנות מן הכעל מה שהכניסו
לוח על פה דמיא ואפילו הכי מוציאם
הרואי דילמא שאני פתחה דאית ליה
לעולם לוקח דורה ובתה הרי"ף ז"ל
היא ולא גבי מיניה רבעל כלום דאיתו
לית לאוזובי וזוי בלא שמרא :

ועבדים וכן הלבית :

UNI

מלך וז' דעל פה ודיכי כתב דבריך וזה
אלה דבעין לא תפשיטא ומינה האין לא
ממנו ולת בכתב את תפס המלוה :
דברי הרי"ף ז"ל נראה דאם בל
שתפרעו או שתיחד לזנבנים כדש
דכתב דברים אלו בתפס באלו הם מוסס
הרב סמק ז"ל יסד סדרתו זאת על
דושה לכת דיוכל לעבדכו • וזה
חולקים על זה וסורמב ז"ל בן משק ביה
ועם כושרב ז"ל בח"ס סי' ע"ג פסק
זה ע"פ שרש פסקו הנודעים כשנים
וכו' • מ"מ באן בא"ה לא ס"ל להשתעלם
ז"ל וכתב נ"י דאפילו המעות בעין איבע
ירוחם חולק ע"ז ע"כ וגם בזה חמשה
על כ"י הרי הרמב"ם ז"ל כתב בן ב"י
הבית עלמן קיימין חזירו חותם למלך וס
בגמרא לותס ואלה ועמדה ונסאת מתן
הא איתנהו בעין מתערין למלוה ע"כ •
דוקא הוא וכו' : ולבי דחו ז"ל איכא למי
איכא לספוקי אי מתייב בעל לשמוי סיני
דבוא נכסם מהם יש מקו' לומר שהוא מה
היא אכלתם קודם שנסאת נמא דפשיט
משלה • מ"ה קאמר דאפילו אי אכלת
אפילו מהא

ב' יא לוחם בשטר וכו' פסוק הוא
 כלל ל' ט' . וקשה לי במ' ש' ש'
 שלוחם כשהיתחם פנויה ויש לה שטר גדול
 שטר גדול ית' תשובה כן ודאי מגבין דשטר
 נכסים משועבדן לז' . אבל אין מסבין
 ומטלטל ושטרות יתנו לז' שטר חזון
 השואל גדול ית' שגב' מחיי' . היינו שטר
 אותו מחיי' כל אימת ששטר' ולפיכך די
 לה שאין לבעל בהם כל' . אלא עד שתחזק
 מוכסים קרקע ומטלטל ושטרות יתנו
 א"א אפילו יהיה בעלה בכל אלה לוקח

ו' שלא להוציא מספק מן המוחסין הנפקין
כיון להפסיד אנשים חפץ תפס מפיקין
מוציא מיד המקלות : ודבריו בשער
יטענה דבעל לוקח הוי וכו' ושמא לפני זה
החליט הדבר בפשיטות דלפוס טעמיה
לרב אפי' איפשיטא בעינין ורש"ם ז"ל
אזיל לאידך גיסא דכתב ולענין האלף
דסאלילא פר"ח ורואה אני את דבריו
לוחם ואכלה ועמדה ונשאת מסתברא
דכורס דמי מאוס פסידא חלוה וכן
סוגיא דשמעתא דכל היכא דאכיל
פסידא ענון פסידא דאלמנה ליכא
למימר אינו להפסיד אנשים שוים
רבנן כורס ע"כ הכי דלרש"ם ז"ל לא
סייד גבי חלוה אינו להפסיד אנשים
דלדון בלא שטרא : ואולי כוס חייב
דברי הר"ף והרא"ם ז"ל דמ"ם בעיני
לא איפשיטא לאיברא דלמאורא
מסתברא בדברי רש"ם ז"ל דמאוס
פסידא דמאוסאוייה כורס • אבל מ"ם
כיון לאיכא למימר נמי לאיכו הפסיד
אנשים לאוואפיה בלא שטרא סייד בים
דין לוקח • והלכך מאוס הוי ספיקא
שוין ליה בלוקח שלא יוציא מידו כדון
בעי' לא איפשיטא ומחילא נמי לא
תפס לא עקנין מיניה כדון ספיקא
דדנא : ורפ"ד ג' מחלוקת דדבר
דלבר"ף והרא"ם ז"ל הוי ספק ולר"ת
ורש"ם ז"ל הוי דלא יורס לענין זה •
ולדברינו ז"ל בשער ל"ה הוי דחייב לוקח :

ואם הדבר כן ימסר מזה שתי קוסות
ה' לרצונו המיני: דברי הרי"ף ז"ל כאן
בסתם דבעיין לא איפשרת נראה שיהיה
סובר כן וסם בעשר"ה"ם כסב בפשיטות
ללקח הו' : וסב' לטור בא' ה"ס"ז
שבת"ה"ם עליה מלוה ע"פ קוד' שנסתת
ומסתת אינה נגבית מן הבעל מלוה על
פס אינה נגבית מן הפקחות ה"ם עליה
מלוה כסטר גובה ממנו ורשב"ם פ"י שם
מלוה על פס גובה ממנו וכן פסק ה"ח
והרמ"ה זרוב אלפס כתבו כסטר ר"ק שו'
וכ"כ א"א הרמ"ם ז"ל ע"כ * מדכתב
מעיקר דאמר במאמר מוטל אינה נגבת מן
הבעל למל' על פס אינה נגבת מהלקוח

נראה' ליהיב ליה בשמימות דין לוקח למיין
ש כתבו כסדר' ראשונה זו וחס לא קדמו
ן לוקח ומור בזה חלא לעיני סגל להורית
ובתב הרב ז"ל בב"י וז"ל כתב ר"י על
גלוס קודם שגשגת למחות בידה חז
ז יפסיד הדיו עמוע"כ • ותתת
נים מבלי חולק • ואין הדבר כן כי
תשובת הר"ף ז"ל גבי מכובד נכסיו חז
מתאר בשער ר"ח חק"ג' כחם גדולים
של הר"ף ז"ל הכריע בזה דלא כותיה •
ר"ף ז"ל מחוס דהרא"ם ז"ל קאי בוותיה
ג' עמודי הסוראם מסכימים לדעת אחד
עורר שם חולקים בזה : עור כח הרב
ז"ל מן מחוס דמ"ס להוראם מתה ורבינו
ז"ל להקם את רבינו ירושם ז"ל שחלק
ק"פ כ"י דמ"ס וז"ל ואם היו איתן מעות
ב ה"ס ז"ל ואפשר טיגל להם בבאי מ"ס
משמע דלא מבעינן להו חלא דוקא באכלה
רב הנמקי ז"ל כתב סא דנקט ואכלה לאו
קנימא דנקט אכלה לרבוהא דלא קנימא חז
סלוחם וסכמיהם איתם מעות להעל דכיון
קייב לקלא חבל אם לא סכמיהם לו חלא
ליה סלא יקלא מנכסיהם אחרים שפאו לו
מסתקא ליה חז דין יורש חית ליה לשלם
נכסים :

עני מלוקח לא הוי וכ"כ הרמ"ם ז"ל ברי"ק
 ט"ז ד' וז"ל וספולת ס"ח שילא על ח"א
 על בעלזא אם מנבין לבעל חובס מלוקח
 א תיקרי נכסו בלתיא פקח מי שמח וכל
 יין ח"א וכל מה שימלאו מנכסיה קרקע
 כ"ב ואין ספק להאי שטר דהויא ספק
 מחכס סה"ס מורגל אללם סה"ס גובה
 הו"א שגבה ממנו ב"ח דהו"א גב"ו מיוחדין
 אמונא במאי דכ"ל וקאמר וכל מה שימלאו
 ב"ח בשטר וכו' הו"א תימא דכ"ל דה"א
 מור תינת ל'טרום ב"ח מן הקרקע אבל

מן המטלטלין מי עריך ב"ח מלוקח ולא עוד אלא אפי' יהיה כוונתו שיהיה פשוט ללא גבי ממטלטלין הפילו נגדו בעין אורחם עלמא שדכניסיה לו כאשר כתב כל זה הרשב"א ז"ל בתשובה הבינה שם הרב"ז ז"ל ב"ח סימן ז"א : וראו משכחת לה שיגבה ממטלטלין אלא בחל מחיר גווי או שנתנו לה ע"מ שלא יאכל מהם הבעל כלו' באופן מספיק ואי מיירי בכדי אפי' במלוה ע"פ גובה מהם בלי ספק . או כשכתבה למלוה שיעבוד ממטלטלי' אגב מקרקעי' דכס' ג' ב"ח טורף' מן הלוקח וכו' וזהו שיהיה מאלו ה"ל ז"ל לפרש' ולא לכחוב כסחם שהוא כולל :

ג ר"י מקומות שהבעל כוונתו כוונתו וי"י ה"י ה"י דלשון רבין ולטעמ' דקאמר רב אשי גבי דרבין משום פסידא דאלמנה שיוס רבין כוונתו וכתב רש"י ז"ל אע"ג דאיכא פסידא דידים חיישין לפסידא דאלמנה שמאחר שקדם חנאי מוזנותה לנשואין לא טוב לנו להפסידה בידים ע"כ . משמע דכל דאיכא פסידא לזה ולזה אין חיישין לפסידא דקמא : ואיכא למידק דא"ל מלי פריך דתר הכי ופ"ה גבי דר' יוסי בר חנינא דאיכא פסידא ללוקחות ושויה רבין כלוקח וכו' . ופי' רש"י ז"ל דאיכא פסידא ללוקחות ואמאי לא חיישין כי היכי דחיישין לפסידא דאלמנה וכו' ואמאי קושיא הא ודאי איכא נמי פסיד' דבעל וכבר קדם טעמוד נכסי מלוג לבעל קודם שתמכרם ללוקח וכו' : לא טוב לנו להפסידו בידים כההיא דמוזנות אלמנה . וי"ל ללא דמי למוזנות אלמנה דכנס' הבעל את הבת כבר היו הנכס' של האב משועבדין ליוזן האלמנה מהם מקודם . ובההיא שעתא גופה וכן משם ואילך ית' אי לא מפקא

מבעל הבת' אמר מפסיד' בידים מה שבעל היה שלה ממש . אבל גבי נכסי מלוג נהי דהם מש' עבדים מתחלה לבעל . היינו לאכול הפירות בלבד אבל הנוף אינו שלו עד שתמות וגם הלוקח קנה הנוף כשתמות . נמצא שבתמות ב"ח שני השעבודין שגוף וכו' דריבין אנו לבקש טעם מי נקחה ממי מי ואמר' דלוקחות אפסידו אנפשיה' : בידיהו עד'ן אנו קוים בזה דגם מוזנות האלמנה אינה יכולה לחבוע לזמן מרוב' אלא לזמן שתקנו ז"ל אשר נכתבו במקומו שמוכרין כדי לזן ששה חדשים ע"מ שיתן לה הלוקח מזון ל' יום כו' וזהו נשאת הית' בחור' וזמן זה והכניסה לבעל כל נכסי האב וזהו כהם קודם כל הזמן של זמן המכירה למוזנות ששה חדשים אחרים . באיזה כח חוליה אז האלמנה מבעל הבת' היא אינו אלא מפני השעבוד הא' של הנאי מוזנותיה שקדם לזכות הבעל הזה . וא"כ גם טעמוד נכסי מלוג לבעל קדם נואל לשעבוד של לוקח ומשאי טעמא חין לנו להפסידו בידים : שופ מלמתי תשובה לרשב"א הביא' הרב ז"ל ב"י סי' ק' דמתוך ח' דשייבא למא שאלו בו ע"ש :

שער נח חלק א

א גרסינן בחומ' ב"ח גובה וכו' . אמרנו דפ' הנושא דק' דלחן כל זמן שהיא עבית בעלה גובה כחובתה עד כ"ה שנים וכו' . אמרנו לא שנו אלא שאין שטר כחובתה יוצא מתחת ידים אבל שטר כחובת' יוצא מתחת ידים גובה כחובת' לעולם . ור' הלעזר אמר אפילו כחובתה יוצא מתחת ידים אינה גובה אלא עד כ"ה שנים . מתיב רב שפת ב"ח גובה שלא בהכרח היכי דמי אי לא נקיט שטר דאמאי גבי' . הלא נקיט שטר וכו' ח"ה הוא דלחן בר' חוליה הוא הא אלמנה אחילתה הוא מותרת לה וכו' מפרק לה לעולם דלא נקיט שטר וכו' וכו' במאי עסקין כש"כ מודה . ודאמר ר' אילעא שוין גרושה הרי הוא כ"ח סיכוי דמי אי לא נקיט כחובת' במאי גביא אלא דנקיט כחובת' גרושה היא ללא בת אהוליה היא הא אלמנה אחילתה . הכא נמי בשח' מודה . ונתבאר דברי רבינו ב"ח גבי אלמנה במקום שאין כותבין חיישין למחילה וכו' ח' בין שטר חוב יוצא מתחת ידיו י"י שאינו יוצא לא חיישין . וזכר ידוע מ"ש הרא"ש ז"ל בכלל פ' שריף הדין לעשות תקירה ודרישה בשטרות ימים וכו' :

ב ור"י אם כת' הלוה ככתיב ב"ח וכו' . ב"ח נחלין דק' קל"ב חקן הסם הכותב נכסיו ל' יום וכתב לאסחו קרקע כל שהוא אבדה כחובתה . משום דכתב לה קרקע כל שהיא אבדה כחובתה . אמר רב במזכה לכן על ידה ושמאל אמר במחלק להם בפניה והיא שותקת ר' יוסי בר חנינא אמר באומה חן לי קרקע זה כחובתיה ומקולי כחובת' שנו כאן . חקן ר' יוסי אומר אם קבלה עליה אע"פ שלא כתב לה אבדה כחובתה מכלל דת"ק סבר כתיבה וקבלה בעי וכו' . תיובתא דכתיבה תיובתא . א"ל רבא לרב נחמן מאי ס' לומר א"ל שאני אומר כיון שעשאה שותף בין הבנים אבדה כחובתה . ופי' רש"י ז"ל מקולי כחובת' שנו כאן אכלהו קמי דאשר בעלי חובין לא אבדו בכך עד שיאמרו בפי' אנו מוחלין השעבוד שעל הנכסים הללו . אבל כחובתה סקלו כדסקלו גבה לענין זבורית וכו' קבלה עליה שמחלה להם השעבוד בפי' ע"כ . ודברי רבינו מהמייסדים במ"ש דב"ח לא מחיל שעבודו אפילו כתיבה וקבלה וכו' . נראה דאפי' קבל' ב"ח בפי' שמואל השעבוד ע"י הקרקע לאו כלום הוא . דהא כי אמרינן מקולי כחובת' שנו כאן לומר דדוק גבי' אשה השתקתה מחלה בכתוב' ולא מלי למטען נחת רוח עשיתי וכו' משו' דאקלו בה מטעמ' דעב למיחב וכו' ומש"כ ב"ח דאע"ג דשחק לא מחיל בשביל כך . אבל כשקבל ה"ח שאמר בפי' שעי' הקרקע הוא מוחל השעבוד היאך אפשר לומר דלא מחיל שעבודו אע"ג דל"ח לא סגי באשה אפי' קבלה בלא כתיבה היינו משום דסבר דלעולם מסתמא אמרינן בה דלעשות נחת רוח לבעלה אמר' קנולא גמרה ומחלה אלא בדאיכא כתיבה וקבלה . אבל ב"ח כשמחל בפי' וקבל' למי ירצה

לעשות נחת רוח ודאי מחילה גמורה היא : ואמנם הטור באו דבריו ז"ל בדקדוק שכתב בסי' ז"א ואם כתב הלוה כל נכסיו לבניו וכתב למלוה קרקע כל שהוא ושתק לא אבד זכותו בזה ללא אמרינן הכי אלא כתיבה וכו' . נראה בה"ח דדוקא משום דשתק לא אבד זכותו הא אם קבל בפירוש אבד זכותו . וסברת רבינו דאפילו בקבלה בפירוש לא אבד ז"ע :

אחרי כתיבתו כפשוטו ומלמתי דבריו רבי' הוליאם מהר"ב בעל המאור ז"ל שכתב א"ל רבא לרב נחמן וכו' . עד שאני אומר כיון שעשאה שותף בין הבנים אבדה כחובתה ויטו כתיבה וקבל' שאין אדם נעשה שותף לחבירו אלא בקבלתו בפירוש וכו' . והאמור' בשמועה מקולי כתיבה הוא וכו' עד אכל ב"ח ס' ס' לא מחיל שעבודו אפילו כתיבה וקבלה יכול לומר השני מוח לי ובראשון קשה הימנו ע"כ ולפי' קשה על רבינו איפכא ב"ח וכל האמור' כאן בשמעתא דר"י בעלין מחלק לפניה והיא שותקת וכו' . מטעם קולי כתיבה נשנת וכו' . לנשמע דמטעם קולי כתיבה דין הוא דאף דשתק מחלה וברי' לוי מאי דמסיק דב"ח אפי' כתיבה וקבלה לא מחיל . פריך ע"כ לומר דאשה כי אמר' מחלה לא סגי בלא קבל' ומטעמ' דבריו ז"ל דאין אדם נעשה שותף וכו' וגמלא רבינו תופס סטתו בקצת ודלא כוותיה בקצת . ואי מבי' דהרמב"ן ז"ל דהו' דבריו ר"ה ז"ל י"מ"ש דהא דשותף היינו כתיבה וקבלה ואמר' דאינה מוחיס וכו' . ולא מיינו שחולק עליו בזה דב"ח לאפי' כתיבה וקבלה לא מחיל' הא ודאי לאו מלמתי היא . לפיכך דהא דהא תליא . דאין מקום לומר דב"ח לא סגי כתיבה וקבלה . אלא אחר ההנחה דאש'

א גרסינן בתוספתא ב"ח גובה את חוב שלא בהזכרה וחכי קא מוטיב רב ששות מינה בכתובות פרק הנושא את האשה אע"ג דלגבי אשה חיישין למחילה במקום שאין כותבין בשתיקה בבעל' חוב שאין מקבל מן הכליה טיבת הנאה למחילה . לא חיישין בין ששטר חובו יוצא מתחת ידיו בין שאינו יוצא מתחת ידיו וכן הלכה ואחרי קאמר בכתוב' דנרשעה ובעל חוב כי הדדי נינהו ולא מחיל מידי בשתיקה :

ב וכן אם כתב חלוה בפני הבעל חוב כל נכסיו רבניו וכתב ליה למריה ביניהם קרקע כל שהאבדו לא אבדו זכותו חובו כלל וכל האמור' כאן בשמעתא דר"י נחלין בענין מחלק בפניה והיא שותקת או שכתב ליה קרקע בפניהם מטעם קולי כתיבה נשנת הדבר אלא בב"ח בכה"ג לא מחיל שעבודו אפילו בכתובה וקבלה :

ג כתב גאון דאפילו חרם ב"ח בשטר' סבר שעשה הלוח מנכסי והמלוח חתם עליהם בעד לא אבדו זכותו ומשתבע על שטר' וישקיל שיבול לומר בפני כך החתמי שהשני נח ר' והראשון קשה בבני :

חלק ב

בענין תרומותיו ומקולי כתיבה אפי' לא חתי' . אבל אי מקולי כתיבה אמרינן אפילו בשתיקה בלא קבלה . אין שם ראיה דב"ח לא סגי כתיבה וקבלה ונשאר דברי רבינו מקושי' ל' ככר' ז"ל ולא בהרמב"ן ז"ל : וז' עיקר הטעם דבריו ז"ל דבראשון קשה הימנו . קשה דאפי' קדמון כי אמר הכי היינו דוקא במי שערר על הסלה וכו' חתום עד' . דא' אומר בפירוש אכל מחזי כמודה . אבל הכא בפירוש אומר שהוא מוחל השעבוד לא : ודאי לרב המגיד ז"ל בפ"ו דזכיה שכתב ור"ש ז"ל והרב"ן מ"ס ז"ל פירשו ג' כ' הא דרב נחמן בשותקת וכן משמע בלשון אכל בעל המאור ובעל המיטור ור"ח ז"ל פירשו דוקא היתה שם וקבלה בתורת השותפים . שאין קושרין שותפות אלא בדעת שניהם ע"כ . נראה דר"ח ובעל המאור ז"ל אמרו דבר אחד דע"פ לא סגי בלא קבלה בשותפות ז"ל . וכן הרמב"ן ז"ל בשמו . ומשמע דאפילו נתן לה הלך שום לבנים בענין קבלה דכל ענין שייך טעמא דאין קושרין שותפות וכו' . והימא דכתב הטור ז"ל בא"ה סימן ק"ו . ואפילו אם לא חלק בפניה רק דשתק כשמודע לה דאמרינן כיון שחלק לה כבוד לחלוק עם הבנים ודאי מחלה ור"ח פירט דוקא כשחלק לה חלק אחד כאחד מן הבנים . אף מחלה בשתיקה לחוד אבל אם לא נתן לה כאחד מן הבנים אז לא מחלה . הא' ככתב לה וקבלה עליה ע"כ . הרי דחלק שום לבנים סגי בשתיקה ולא בעי קבלה . אלא לאו בשית' ברי' ז"ל אזיל לומר דאין קושרין שותפות וכו' :

ג כתב גאון דאפ' לו חתם ב"ח וכו' . אע"ג דבההיא דאדמון פריך שני דייני דאמר בעורר על הסדה וסוד חתום עליה עד אדמון אומר השני נחלי ובראשון קשה הימנו וכו' . לא קו' לכוותיה אלא כרצון דאמר' אבד את זכותו . הכה שחזי דלא ה"ל לחתום ולהודות שהסדה הוא של האחר כי בזה הוא מפקיע את זכותו ממנו לחלוטין . והוא מודה שאינו שלו . כי א' שכיב' שלו ושתתקיים ג' כמכירה ביד האחר . אבל ב"ח אין המכירה כחובתה השעבוד כי כבר יס' לה מקום ועדין השעב' נשאר במקומו וכו' סבר' אפשר לו ליפרע מהאחר נכסים וגם הלוקח עצמו יכול לטלו' בדמיה וישאר הקרקע בידו . והלכך כל שלא פי' לא אמרינן דמחל שעבודו לעולם יכול לומר ששני מוח לי וכו' :

חלק ב

א ור"ה דש"מ שאמר וכו' . בשליה הפרק וחלוקה זו היא מוסכמת דבשארם כראוי לו נוגלן וזכר על חובו כמו דכח שמוטלן וזכר על פכורתו ובהאשה יותר על כחובתה . אך מ"ש אכל אם אמר בחובו אין לו אלא חובו וכו' . היא סברת הרמ"ה ז"ל בפ"ה דזכיה ובעל המאור וגדולים אחרים ז"ל . ואין הכל מסכימים בזה אלא גיר' אחרת יס' דכשאמר בחובו ידו על העליונה כמו דכחור כשאמר בכורתו ופ"ה' כשאמרם כחובתה דככלן ידן על העליונה והיא סברת הרא"ש ז"ל וכן הביא הטור ז"ל בשם הרמ"ה ז"ל דלא מחזי כרביית : וצריך לתת טעם לזה למא לא יתי' בחובו כמו בשביל מעותין שהיו בעלין אללי כדברי הראב"ד והר"ה ז"ל . דבש"מ שאמר כראוי לו . איכא לפרושי דראוי הוא לכך דעשה לו נחת רוח כדברי אחרים ולא לשם רביית מאוחר' בשביל החוב דכתיבה בשם הרשב"א ז"ל אבל כשאומר בחובו ידיו מעותות הוא בעבור החוב ואפ' לומר דכיון דלשטותי כי אומר סחם חנו מאתים זוז לפלו' בעל חובי נוטין ואת חובו . משום דמסתמא איכון למתנה זולת החוב . הלכך כשאמר בחובו אנו מחלין לך לא איכון אלא למעוטי דלא יעלה בתורת מתנה מלבד החוב רק שיהיה בשביל החוב עצמו שיכנס החוב במאחזים אלו . אבל לא נחבון לשם רביית' וכו' אמר' דידו על העליונה : א"י טעמא דמלמתי דמקריבא דעתיה וכו' . איכא למידק לשיטת רבינו דמסיק דכשאמר כשתמא מאתים זוז לפלוני בעל חובי אינו נוטל אלא חובו כיצד לא קאמר לישנא

נוטלין ונטל את חובו דלשון כראי לוי
 מדלתא קא אתי וכדאקשינן בנמרא וד
 ר"ע היא דדייק לשנא יתירא וקתני ע
 שאינו צריך ליקח לו דרך דאלמא כיו
 ונפק ליה מיד בעל השטר על התחתון
 דייקא ליה ולפי' אם אמר כראוי לו
 בחובו ולא אמר כראוי לו אין לו אלא
 מחובו מניח ליוורשין אותו יתרון
 ואע"ג דאמר להו בפסוקהו או
 נוטלין ואם הם פחות תוכעין כדאיתא
 הר"א היינו טעמא כתיב דליתיה ידיו
 כותיה דלא גרע כשאמר כתיב א
 בטלו' אצלי אינמי טעמא דמילתא
 לגביהו דליתיה ידן על דהעלוינה
 לגביה אין לו אלא חובו והאי דקאמר
 חובו מאח

ב וכתב ב"ה דוק כשאמר וכו' לשון
התורה בפי אלמנה נאמרת דקל"ו
כדפי' דוק לר' דבשל' ו' תני' ס' מ' שאמר
הרי ר' יוחנן לפלו' בעל חובי כראוי לו נוטלן
ונותל' את חובו וכו' עד משמע דאם לא
אמר אלף תני ר' יוחנן לפלו' בעל חובי ולא
אמר כראוי לו אינו נוטל סתמין ונר' דאי
סוד גרים התם לבטל חובי ניתא דרדאי
כי לא אמר לפלוני אלא דקאמר לבט' ח'
משמע דבחובר קאמר שיתנו לו אם לא
אמר כראוי כו' ויש ספרים שכתוב בהם
קר ולא כחוב בהם לפלוני • אבל היכא
דכחוב לפלוני בעל חובי יכיר מהלשון
דבמחנה קאמר שיתנו לו והרר זס חלוי
בסברא ע"כ הרי שלא התלימו הו' אמר
כשלא אמר כראוי לו שמועין ואת חובו
אלף דוק כשאמר לפלוני בעל חובי משי'
לאמרין דהאי דקאמר בעל חובי מורה
נקום הוא מי הוא חובי פלו' דקאמי' ולא
נחמון שיעלם מעבור חקו • אבל כשלא

ושמעונו על החוב ורבינו סובר דאפילו
 החוב כגון שלא אמר לישא יתרא דכראוי
 עיקר קושיית בתו ובמה שאכרח לרבינו
 ללעיל דאפי' ידע על המלווה לא אמרי'
 חוב חובו הוי כאומר בשכר מעותיו שסיו
 הדחק להלו' מרבית ולפרס במשמעות
 חוב חלו' ראו' לו ממקום אחר כללעיל
 בריות ד"ס הרי לא הרבה רבות אשמועי'
 ר החובות הים אסור מסוס רבית • אלא
 ש' כשלא אמר כראוי לו ש'א הו"ל שום
 מענינו הו"ל היות זאת הסכ' דכמקד' ליה
 ייראה לי דטובה רבינו דלא ליקד' גיבא
 ו' זאת חובו קסא מק' לא וטריא דגמרא
 ש' בההיא דלישנא יתירא וקאמר ה"ל
 ציוססתא אם אינא דכשלא אמר כראוי
 פריך ודלמא כראוי לו בחובו קאמר מאי
 זו לומר אם אין דעתו אלא לומר שנוט' ל'
 פווי וכו' יבא ארעבא לריך ור' יודן גרועי
 המאחזים וזו וגם החוב ע"כ אמר כראוי
 אם ראו' לו בחובו ולא בחוררת מתקם

אמר לפני אלל לעל קווי תחל הילן
כחמר לפני בל קווי אינו נוטל אלל
לו כדמוסת מסה ד' כ' וקש' לי ע
לפס' ק מה שלסקי' יחל כחמר בחובו פ
ב' ויעקר סט' מו' ר' מ' יח' דכס'
בטלות אלל וכחמר כראוי לו הורכמו
בלתי מרווח דלוי כראוי לו לא קאי על
בסס הרשב' א' ז' י' א' כ' מאי קאי מהס'
כחמר כראוי לו ללא ימא כראוי לו בע
כראוי לו לעסס לונת רוח ונוטל סניס'
דבור שמשמעו בשיל מעותיו ודבר הכל
בחובו אינו נוטל אלל חובו ומטעם רשית
לרבותא ז' ל דכרי' דכלל כראוי לו נוט
דפריך ודלמא כראוי לו בחובו קאמר
כין דכל לריד וקאמר לטפוי מלתא קאי
לו היו משמעו ס' ט' י' א' ז' י' א' כ' כ
מסי' דמס' דלא לריד וקאמר י' דלוי כו
בחובו הו' מלתא דלא לריד וקאמר לו
אתא דאי לא אמר כראוי לו היו נותני' ל
לו שבו' ריך לפרש שלא יתנוס לו אלל לפי

ואין סוף לישג יתירה - אלא ודאי בסכנתו שיעלה בעבור הסוב בלבד וחו לא סוג
לומר חנו' ר' זון לפל' בעל חפזיוהסחא דכוסין לומר כראוי לו לישג יתירה הוא
ולטפויי מתנה אלה : ויש לרש"ס ז"ל שטה אחרת בזה דכסאמר חנו' ר' זון לפל' ו
בעל חובי ולא אמר כראוי לו ולא בחובו דמי כאלו אמר בחובו וקדו על העליונה .
וכתב ה"ה ז"ל בפ"א דזכיה דסם הרשב"א ז"ל וז"ל ויכול שלא אמר כראוי לו ולא
בחובו בכלל ידו על העליונה ואפי' בב"ח אם אמר חנו' ר' זון לפל' ב"ח לא אמר
דמסוס חובו קאמר ומתחוי כרבי' וכן נמי אין אומרין דנוט' אנוט' את חובו אלא
נוט' אח חובו מחוך המתנה ונוט' את המותר מנוס מת' עכ"ל וכ"כ ר"ס ז"ל דכל
היכא דלא אמר כראוי לו ולא אמר בבכורתו ידו על העליונה ועיקר ע"כ . נראה
ד"ה ז"ל מוכיח עם רשב"ס ז"ל דכסלא אמר כראוי לו ולא בחובו ידו על
העליונה אבל אין סכרתו שיעלה יותר על חובו וקשה לי דרשב"א ז"ל בב"י סי' רצ"ז
כתב ששאל הרשב"א ז"ל על ראובן שיש לו שני בנים א' גדול וא' קטן וכתב שהוא
מותן לגדול ר' זון אחר פטירה ומתנת ירושה ומת וכל גדול ליטול ה"ר זון ולחלוק
עם אחיו בשאר הנכסיו והשיב מהר"ם שאין לזה אלא אחי ה"ר זון חלק ירושתו שאם
רשם האב"ל תנה לו יותר על חלקו למה כתב לו מתנת ירושה ושי' כאות' שאמר
חנו לבני בכורי ר' זון לבכורתו ונעמיד לפערוסם לקטן בהסיא דיתומים שכלו

ב וכתב כ"ח דוקא בשאמר לו בחובו הוא דאמרין שאין לו אלא חובו אבל אם אמר לפלוני בעל חובי סתם ולג"ז אמר לא בראוי לו ולא בחובו כיין דסתמא קאמר רצח המלוה בחובו נומד' רצח' כמתנה נוטל'ן דברעתיה תליא מילתא אבל אינו נוטל את שניהם אלא שאם הוא פקח נוטל את שניהם וקפי מוכח בכתובות פרק אלמנה נוטלת דקאמר וחתם אמה וזבין קשישא משל דרב יוסי רבא דהבב' דומה לש"מ שאמר תנו מאתים זוז לפלוני בעל חובי רצח בחובי מטלן רצח כמתנה נוטל'ן נטל'ן כמתנה לא כך ופח כמו פירוש שהרי יכול לטרוף קוחות בחוב ולא יוכל לטרוף על המתנה ארמא דפשיטא הוא דכסתמא רצח המלוה בחוב נוטל'ן רצח כמתנה נוטל'ן ולא כסתמא כותיה דהא כשאומר בראוי לו שנטל'ן ונטל את חובו אינו משלם אלא משום דייקא' לישנא יתירא אלמא דכסתמא אינו נוטל אלא בחובו וב"ה מוקים חזיא דכתובות ברקאמר בראוי לו אלא שלא חשש להארי' ואף ככתוב' בהם דהאמר ז"ל כתשבותיו אשר שאלת במחלק נכסיו לפני אשתו ואמר לו החיא אתת' מה תהא עלה ואמר יתנו לך אקף זוז ולא אמר שום לישנא יתירא אבס לא אמר כסתובתה אינת נוטלת אלא מה שצוה עליה וזהו נוצריך לפנינו :

דכחבו שאליו רובם שישק אלא לפרעון
 דכחבו וממלא שאלם יסיה יוחר שישאר
 לזורעים :
ב וכתב ב"ה דוק כשאמר וכו' לשון
 סתוביפ' אלמנה מאנות דקל"ז
 כדס' א"ק לר' דבש"ס י"ג תנינ' מ' שאלם
 הני ר' ריזון לפלו' בעל חובי כראוי לו נטולן
 ונטול את חובו וכו' עד משמע דאל לא
 אמר אלא תני ריזון לפלו' בעל חובי ולא
 אמר כראוי לו אינו נטול סתיהן וגרתי דאי
 סוד גרים תסס לבגל חובי ניתא דודאי
 כי לא אמר לפלוגי אלא דקאמר לבג' י"ח
 משמע דכחבו קאמר שיתנו לו אם לא
 חמר כראוי כו' וס' ספרים שכתוב בהם
 כך ולא כחוב בהם לפלוגי . אבל סיכא
 דכחבו לפלוגי בעל חובי ניכר מהלשון

ושמעוהו על החוב ורבינו חובר דאפילו
 החוב כגון שלא אמר לישראל יתרה דבראוי
 עיקר קושיית החוב ובמה שהכריח לרבינו
 קלעיל דאפי' ידע על המלוונס לא אמרי'
 חוב חובו הוי כחומר בשכר מעותיו שהיו
 הדחק להלו' מרבית ולפרס במשמעות
 חוב שלא ראוי לו ממקום אחר כדלעיל
 בריית' ד"ג הרי אדרבא רבות אשמועי'
 ר החוב ויהיה חסור משום רבית • אלא
 ש' כשלא אמר כראוי לו ש' הו' שום
 מענינו הוא היות זאת הכו' להמיר' להם
 ויראה לי דטונת רבינו דלא יד' ביסא
 ואלת חובו קסא מתקלא וטריא דגמרא
 שבי בהדיא לישנא יתירא וקאמר ה"כ
 זי' ושתת' אם איתא דבשלא אמר כראוי
 פריך ודלמא כראוי לו בחובו קאמר מאי
 זו למר' אם אין דעתו אלא לומר שו' ע' יך
 פניו וכו' יבא אדרבא לריך ונריך לגרועי

דמחזיקים קאמער סיטעט לוי ווער זעס חלוי
בספרדא ע"כ הרי שלא התלוינו המאמר
כס' לא אמר כדלוי לו שמועין ומה תשוב
הלא דוק' כס' אמר לפיכך בעל חובי ומסו'
לאמרוין דלוי' דקאמער בעל חובי מורה
נקום הוא מי הוא חובי פלו' דקאמ' ולא

נחמון שיטלס בעבור חסות • וכל כשלא
 אמר לפלוגי חלה לבטל חסות תחת חילוני
 כשאמר לפלוגי בטל קוצי חסות נטל חלה
 לו כדמוסת מוסר דיי • וקשיא לי ע
 לפסוק מה שלבס • וכל כשאמר בחובו פס
 בים ועיקר הטע' מוס' רב' מאוחר' דכס'
 בטלות חלה וכשאמר כראוי לו הורכמו
 בלתי מרווח דלאי כראוי לו לא קאי על
 כסס הרשב"א ז"ל ואל"כ מאי קסית מוס'
 כשאמר כראוי לו ללא נמא כראוי לו כס'
 כראוי לו דעסה לו נחת רוח ומוטל שניס'
 דבור שמעממו בשביל מעותיו ודבר חלה
 בחובו חסות נטל חלה חובו ומטעם רבית
 לרבנות ז"ל דסברי דכלת כראוי לו מוס'
 דפריך ולמאן כראוי לו בחובו קאמר
 כיון דכל חריד וקאמר לטפויי מלתא קא'
 לו הו' מסמח סו' שיטלס זלית חובו • כ'
 מסני דמסוס דלא חריד וקאמר דו' דלי כו'
 בחובו סו' מלתא דלא חריד וקאמר ל' ל'

וְגַם הַחֹבֶב עִם אֹמֶר בְּרָאיוֹ
 וְהָאֵל רִאשִׁית לֹו בְּחֹבֶב וְלֹא
 בְּחֹרֶת מִתְּחֵלָה
 שֵׁטֶלֶם בְּעֹבֵר הַחֹבֶב בְּלֶבֶד
 וְתוֹ לֹא סָגִי
 וְנִסְיָק לֹא מֵרָאיוֹ לֹו לִישָׁא
 וְיִתְרָא הוּא
 וְהָאֵל אֲחֵרֶת בֵּינֵם
 דְּכִשְׁמֵר תַּנּוּ ר' זִוּ
 לְפָאֵרֵי
 וְכָלֹו אֹמֶר בְּחֹבֶב
 וְזִוּ עַל הַעֲלִינִים
 וְז' ח' וְהִכָּא
 שְׁלֵא אֹמֶר בְּרָאיוֹ לֹו וְלֹא
 אֹמֶר תַּנּוּ ר' זִוּ
 לְפָאֵרֵי בִּתְלָא
 אֹמֶרִי
 אֲחִין אֹמֶרִין דְּנוֹסֶן
 וְנוֹטֶל אֶת חֹבֶב אֵלֵּא
 אֹמֶר מִשּׁוֹם
 מִתְּלָעִל וְכ' ר' ז' דְּכָל
 זִוּ יִדּוּ עַל הַעֲלִינִים
 וְעִיקָר ע"כ * בְּרָאֵה
 שְׁלֵא אֹמֶר בְּרָאיוֹ לֹו
 וְלֹא בְּחֹבֶב יִדּוּ עַל
 חֹבֶב וְיִקְשָׁה לִי
 דְּהַרְבֵּי ז' ב' כ' ס' ר' ז'
 שְׁנֵי בָּנִים א' גִּדּוּ
 וְא' קָטָן וְכָתֵב
 שְׁמוֹתָם
 וְהָאֵל וְכָא
 שְׁדוּ לִישׁוֹל הֵר' זִוּ
 וְלִחְלוּק
 לְזֵה אֵלֵּא
 אִלּוּ הֵר' זִוּ אִלּוּ
 חֶלֶק יְרוּשָׁתוֹ שְׁלֵם
 תַּבְּ לֹו מִחֲמַת
 יְרוּשָׁה וְה' כְּאוֹת *
 שְׁאִמְרוּ
 מִעֲרֻפּוֹם
 לְקָטָן כְּהִיָּה
 דִּיתוּמִים שְׁבָאוּ

תחת דחי' גת' אמר' כראוי לו ביו מותגי' לו
 לו שבו' נרדך לפרש' שלא יתמוס' לו אלא לפי
 ואין' כאן' לי' שג' יתירא' : אלא דתי' בשכונ'
 לומר' חנו' ר' זון' ל' ל' בעל' חפיו' ו' השתא'
 ולטפוי' מתנס' אהא' : ויש' לרש"ב' ז' ל' ל'
 בעל' חובי' ולא' אמר' כראוי' לו ולא' בחוב' ד'
 וכתב' ה"ה' ז' ל' בפ"א' דזכיה' בשם' הרשב"י'
 בחובו' בכל' יד' על' העליונה' ואפי' בב"ח'
 דמשום' חובו' קאמר' ומתחוי' כרבי' וכן'
 מוטל' אח' חובו' מחוך' המתנה' ומוטל' את' ה'
 היכא' דלא' אמר' כראוי' לו ולא' אמר' בבכונ'
 רש"ב' ז' ל' מוכיח' עם' רשב"י' ז' ל' ז'
 העליוני' אבל' אין' סברתו' שיתלם' יותר' ע'
 כתב' שגשאל' הרשב"י' ז' ל' על' ראובן' שיש'
 מותן' לגמול' ר' זון' אחר' פטירה' ומתנת' יר'
 עם' אחיו' בשאר' הנכסיו' והשג' משתכר' ש'
 רש"ב' האב"ל' תנה' לו יותר' על' חלקו' למה'
 תנו' לבני' בכורי' ר' זון' לכבודתו' (וענמיה')

שאלם היה רז"ל האב ליחנם לו יוחר מחלקו
 יק כותב סתם שהוא נוחן ר' זוז לבנו לאחר
 ג' דלא אמר לישנא יתירה כדכר'ו לו וכיו"ל
 פק"מ"ה"ה"ז"ל בשמו דכשלא אמר כדאוי
 ולא בחובו ידו על העליונה: ושג' א' אולי
 הרב ז"ל ראה להעיר לנו און על סתיר'
 זאת במ"ש וה"ה בפי"א מהלכו' זכיה סת'
 שדעת הרשב"א כדע' רשב"ס ושקיעקר
 ובסמוך אעתיק לשונו ע"כ. כלומר אני
 אעתיק לשונו בסמוך ואחא תעין עליו
 ותמלאהו סותר זה: ונמצאו כלל הסברו'
 כשלא אמר כדאוי לו. ולא בחובו נחלקו
 לז' הא' להרמ"ה וברא"ש ז"ל כדמיינת
 הטור ז"ל דבכל ענין לבני סתמ' ולאסתי
 או לבצל חובי מתנ' נקלהם קוץ מהסבור'
 ובסכתוב' והסוכ' ה"ה לרבינו וסיעתו ז"ל
 דמסתמיות דבריו נראה דבכל ענין אינו
 מוטל אלא החוב בלבד ולא אמר' ידו על
 העליונה: הג' לתוס' ז"ל דכשאמר לפלוני
 בעל' חובי מוטל' זאת חובו וכשלא אמר
 לפלו' אלא לבצל חובי סת' מסמע דבחובו
 קאמר. הד' לרשב"ס ז"ל ורשב"א ז"ל
 דבכל ענין כשאמר סתם ידו על העליונ':
 ונשאאר הרשב"ש ז"ל בסי' ק"פ ס"מ סכת'
 בלואתו בום הלשון אני מניח סתמ' אסתי
 מונת. כל יומי מגר אלמנותה יוחר על
 כתובתה אם מסמע לשון זה: סתמ' מונת
 בין תבעה כתובתה בב"ד בין לא תבעה
 וכו' יחסיב מני' שאמר אני מניח סתמ'
 אסתי מונת וכו'. לשון מניח בש"מ כתב
 הרא"ש ז"ל בתשובה שהוא לשון מתנה
 וכיון שזכה לה במתנת ש"מ כל יומי מיגר
 אלמנותה: הגס זכתה במתנ' זו ודרי היא
 אוכלת מדיומתנ' זו כל זמן אלמנות' ואפי'
 אם תבעה כתובתה בב"ד. או נפרעה
 מכתובת' לא אבדה מזונותיה שהרי אינה
 אוכלת בהנאי ב"ד עד וכו' ב"ק אמר רבו
 מנה לפלו' בעל חובי' ולא אמר כדאוי לו
 ולא בחובו אמרינן ידו על העליונה ראה
 מוטל' רלס מוטל את חובו וכ"כ הרמב"ן.
 בנ"ד ז' ג' כיון שנתן לה מזונות במתנ'
 ויש לה מזונ' בהנאי ב"ד ידה על העליונ'
 רלתה משום הנאי ב"ד אוכלת רלתה
 משום מתנה אוכלת. וכל שאוכלת משום
 שביל תביעת הכתובה ע"כ: וקשה לי מה
 לשא' לידם על העליונה. דכא' לא שייך
 א' תבחר א' מב' מה שהוא יוחר לתועלתה
 סס יוחר מסך כתובתה שאם תקח אות' בפסיד
 ויבחר ולא במאחיס. וכן בחוב כס' ג' שכל
 א' בל' בל' מעב' פ"ה לה מזונות עד זמן
 מזה ובעת המתנה יש לה יוחר מזה. מאי
 יור' לאביל מתנאי ב"ד לגרוע זכותה אחר
 טרוף קאמר. וא' בכתובה כתב הראב"ד
 לשון זה וכתב עליו ומדברי בעל העיטור
 מתנה ותוורת ובה כתובתה וקאת מסמע
 בני סיכן מלא דמסמע בני מסכת רבינו
 ו בחום הוא מסיס דלא תלינן במתנה אלא
 מסיי' אחא. אבל בלא יוחר אין לו אלא
 ז' דאף בכתובה פסקה שלא לתת אלא מה
 שכל תלוי ביתרון הלשון פטיטא שאין שום
 ז' או איזה ענין אחר :

חלק א

דף קכ"ד והלכות הסוגיא כך היא תמיא
 בשבט סבבחו גבאים' לאחר מיתת אביהם
 שסבחו לאחר מיתת אביה' אבל לא בשבט
 יסו ש"ס בבזר נוטל פי שנים ולא גליהם
 נזקן ואינו נוטל רשאי • מ"ט לרבו אמר
 וכו' ור' אומר אמר קרא פי שנים מקיס
 חזיב פי שנים הדיא למיתב ליה אחד מז"א
 ואינו נזקן ואינו נוטל רשאי • ורבינו פירש
 מן הפסוקים ולא אפרע בחוב אבי חלל
 וכו' ורוב המפרשים : ויש עוד בזה ב'
 ואם אומר אינו נוטל בש"ס שים לאבי על
 גליו פי שנים רשאי ופסוק גמור הוא סברי
 נסתר שים לאביהם על אחריה דמטלמלי
 גי הוא דקא גבי הלכך אע"ג דמחלק חלק
 מות נוטל פי שנים חייב להחזיר לחיובת

פנים

פנים ע"כ וסוד ז"ל וזה לשון פיוז מדינא דעלמא דמטלטלי דיתמי וכ"כ כאל"ס
לו מקום מהודק בסוביא * וז"ל שדרי פ"י דתמי דקחני ילא עליהם ס"ח וכ"י מלתא
בת"כ גסס ה"ח דדרי בבל וכ"י ויללו במפרסי ז"ל התי וחס חסר חמי מתן ואורי
מטל מתן חמדי

פירוש איני נוטל חלק בבכורתי אלא
 אפרע בחב אבי אלא בא' מה' חרשות
 לומר אי אפשי בה ודוקא בכור אבל ש
 דירש נפיל קמיה דירש קרייה רחב
 לבעל חוב כשאני רשאי לומר לו א
 עליו אלא שיעור מה שנפל לו בירוש
 הא ק"ל דמרחח ערה דרזח רמא
 לאחר כ' ואיכא מאן דאמר דמשכחת
 אחרת דאי אמרין דאיהו קאי בבקוב
 אחריהם ולחצמיר מעותיו במקום של
 הסודות להוציא מנח על פנה ולא לי
 לחזק עליו שהדין הוא נותן שיכתבו
 אורחין לבסין אבל הברזח יושבא אי א
 דין שכמדינת הים ורשם מגבין לו מהם
 זה הרמב"ן ז"ל אך זה החירוץ הוא ד
 תרתי אחי דפשיטא חד מיניו גידול
 בירושת אבי אלא יהא חסל לאחי ה
 בעזרין קמיהם והשמי' ענין אין שום
 ב' וזה אשר פסק בזה הח"ן מנשה
 ויצאנו ע' מדישו שט"ו
 יורש יכול לסלק ידו מאותה ירושה ול
 לפניהם איני רוצח לירש אותה ולא
 בקב' ולמכור איתם ולחנכיתם או
 דקרייה רחמנא ב"ה מצי אמר איני נוט
 מסלק נפשיה וטעמא דפשיטא משים ד
 דמי' היה מורישו הורחיו נכס'ם ממיר'
 לא הויה מצי מסלק נפשיה אף הוא נפ
 ימכור לא יתא לי כחא מתנה בע
 ג' וזה אשר פסק בזה הח"ן מנשה
 שער האחין ופרעו חוב מור
 שיקבלו מהם ח' קס' הגניע להם כרי
 או לאו על זה פסק הרא"ב דפשיט
 דפשוט כי אמר לא בעינא לחאי ירושה
 אחוח לב' ח' פזיו חבו לי מנתי ואחוח
 ושקלי מינ' וזוהי מדריו ליה מנתי ח
 והאי דאמר דהו' מ' יקרא לא שקילנא
 הוא לא רשון הפקר הוא ג' מ' מחרה
 לא ובה כח עד דפשיטא ליה כי שקלי
 לא מצי למחרר דחלס בב' אשכחן ד
 שנשר כפשוטו נתר דפזו ביה אחוח וזה
 קא בסלקי פנייה ברנר דובי כיה אחי
 איפשי בה דבריו

נסיונות חסידים על כל אלו עליהם לפעול ולא כל דבריהם "דל מעיקר" דלרש"י הוא בחיוב של אכזרי
 בשמים דמתנה קריים רחמנא וכו' • כ"כ רש"י ס' ז' בפי' הברייחא דבע"כ לא זכי
 רחמנ' דכתיב לתת לו כעין מתנה אם ירשם לקבלם ולא ימחה שלא ל' כל מין מוכין
 לו לתת בע"כ דלא קריים רחמנ' ירושה אלא מתנה וכו' • ומשמע דכתיב דלית' דמתנה
 גבולא מורה דלית' דבע"כ • דמקבל אם ירשם לקבלם וכדי למחות שלא לקבל
 לאי ימא דיוחס ב"ב בע"כ א"כ ירוש' היא ולא מתנה ולפי' קשה לי דהיא דקאחלה
 בגמ' ור' ז' ב' כתי' לתת לו סבוף שאם אמר איני נוטל וכו' • דהב' רמזים ז' ולרבען
 גמ' חרשי שמעיה מילס מ' דכתב לתת שמעין דמתנה קריים רחמנא ואינו יכול לתת
 עד דאחיה לו יחס דמותן ומדכתב לו שמעין דלא זכר בו בכור' עד שתבא לידי שאם
 אמר איני נוטל דש"ע • כ"י אמאי אינרטר כן למילך דרש"י • לומר איני נוטל ממלת
 לו • היא בל"ה מלישנא דלתת מופים דקריים רחמנ' • ומשמעין לה דכי יוכי' דלא
 מקריא מתנה מאל' המתן עד דמטי לידי' דמתנים • מרדכי לא הויא מתנה לגבי מקבל
 עד שיקבל' • ומשמ' וכו' • ש' הוא מותם דה' מין מתני' קאמותו לזכות בע"כ • ולמה ל' למלת
 לו לענין זכ' דכי מסדרין בגמ' • לאוקומה אליה דר' • איני אלא לישנא דלתת דמינה
 קאמר • לעיל לרבען מתנה קריים רחמנא ועלם קאמר הסוף שאם אמר איני נוטל
 וכו' • ואי ממלת לו דרשי רבע' אחי' דאיני נוטל ומלתא דרשי' שאינו נוטל • דהב' • א"כ
 תקטי לר' • כתיב לתת דאי לאיני נוטל מל' נפקא • ואי ימא לר' כולי קרא' דהכי
 אחא דכלא' לתת לא משמע כדאי"כ • דלר' לרבען מנה לכו שאינו נוטל • דבדקדוקן
 דלאיני נוטל לא סגי בלא דרשינו לתת ולו אלא מה שירשם אמת הוא דלתת לתת
 כג' • וכו' • מ'י הנאה וכו' • בתוס' שלנו כתיב אור' • ד' • מ' אם היתומים קטנים
 דכח' לומר הכבוד איני נוטל • מי שנים יוש' אר' בקרקע לפני היתומים • ולא יטול מהם
 שתינו קנים לנפסי יתומים וכו' • עד דאכל חלק פשיטות לא יוכל • מחול' ולחלק עצמו
 דאמריה בעלמא אם לא ע"י קנין ע"כ • • וכו' • דהכי רבינו דמשכחת לה כשנמל'
 לא חרים הוא הקס בעיני מאל' • דמשלמ' לגבי שאר אחים שייכא פטור מקילס משום
 דלא' נכסי נכ"י המיירא דלא' • והס' חייבים לתת לכבוד חלק הסכורה • וכשהיא
 פומר איני נוטל • ממילא הוא מח' • למה מה שיהו חייבים לתת לו • ושא' אותו חלק
 אלים מדק' מחילה • • אכל לגבי אחרים לאו מחילה איכא דמה' להם באלו הסכמים
 וכו' • חיד' • י' אלים • לכבוד זה שיע' • לומר שמח' • להם • • ופשיטא דלא שייך לגבי
 פתורים • אלא שיהו להם חזרת מתנה • אלא מ' • בעיקר וכל זה אין לו מקום • אלא אחר
 כונת אלו • בחלק ה' • וכו' • ליתנו לאחרים או לספקיר • • וזה הפך שורש זה הדק'
 דעתה' הוא דמחילה' היא מתנה שאינו רוצה לזכות במתנה זו • • בלשון שאינו מוכח

מקום לא הנפקותא • ורש"ם ז"ל כתב ונ"מ שריק מלוא זה לחבונת אחיו ש"ל ז"ל
לדן ה"פ אינו יכול לבוס מפסיד או חס הלכו למדינת הים אין מורדיקן לב"ח
לקרקע עד דממנו ב"ד טענות האחין אינו טענה יש להם דבמא יטעמו פרעמו או
שטרי פרוצ הוא ע"כ • ומ"ש חס אינו יכול לבוס מפסיד נראה לזכרון לדברי

ר"י ז"ל כגון שהיו מוסר קטנים שהיו
 יכול לחייבם ע"פ דין ת"ל מפני גדולים
 כגון שהם חלמים הלא ליתא דת"ל וכו'
 קאמר דמוסר • אך מאי דכתב תו' או
 שכלו למדינת סיס וכו' • הדבר לדין
 למוד דנראה לחז"ל בהא לשטת ר"ת ז"ל
 שהביא רבינו שער ע"ו דפסק בר' ינחק
 נחמא בהדיא דהכותב אמת' להספרות
 שלא בפניו לא תפרע אלא בשבוע' דאמר
 ל"ש אלא כחובת אדם משה קנה אבל
 ב"ח לא ופר"ט ז"ל הטע' דנריך להודיעו
 שמה יס לו ראייה וכו' וזה דברי רשב"ם
 ז"ל אבל כבר הוסכם מהרי"ק והרמב"ם
 והרא"ש ז"ל דלכתב בהדיא כד"ל דאפי'
 ב"ח נפרע שלא בפניו בשבוע' ות"כ ה"ל
 נאמר דלפי דאין בני היום לא עדיפי
 מלוק גופים ואע"ג דהו' קלא דפניהם
 נשבע המלוה על שערן ויפרע מהסכים
 שהניח הלוה ולפי גזו' שמה יאמרו
 כשיבוא שער פרוע הוא : אלא שיקשה
 לזה ששער ז"ל ס"ק' הביא מחלוקת
 זה דר' חסרי"ק ז"ל ועל סברת הר"ק
 כתב ולזה הסכים ר"א הרא"ש ז"ל
 ומסתמא הוא ז"ל מחכים עם הסכמת
 אביו ז"ל ואלו בסריע"ח כתב ונ"מ דאם
 שער היוצאים קטנים או אם אינם כאן
 שלא בפניו יכול לגבות ממנו אלא כפי'
 חלק הצמימות • והם הם דברי רשב"ם
 ז"ל שאמרנו שהם פסחית ר"ת ז"ל :
 ושמה אפשר דגם הר"ק והרמב"ם
 וברא"ש ז"ל לומר בזה דע"כ לא אמרין
 שלא בפניו נפרע בשבוע' אלא דוקא
 הלוה גופים מטעמא דלא יתא' כל ה' ות'
 מכל מעותיו של חברו וסולק למי'
 ולפיקר בכל לזה חקנו מן מוסר דשיקריה
 פנים זה אכל בבני הלוה דלויא למימר
 דבן סימלי המעות וילכו שהרי הם לא
 נטלו כלום אין להפרע מהסכים עד
 שדע מה יטעו ולא סגי בשבוע' להפרע
 שלא בפניו לעלמא • וכ"ש שנתהב עוד
 למלוה חוב שבע' ממקום אחר לאין
 נפרעים מהס' ותומי' אלא בשבוע' :
 ב' וז"ל אשר פסק בזה הר"ק ז"ל

יצוי להיות באחר מן חפשוטין ולא
 בידו משהו דמתנה קרייה רחמנא יכול
 ד יורש פשוט לא דירושה בג' כרחי'
 נא • ופי' תיבא מא' הנאה ממי בהבי
 י נטל ואני נותן שדרי' בודא אין לו
 ובי תיבא משהו דמלך ומזבין ופרע
 תרצו ב"ח דמשבחת לה כשמתח
 ה היבא דאית' לחוננסי' במדינת
 בעל חוב עליה דיהיה רמי להשתדל
 וזה מעותיו ממנו כדי שלא יצטרך
 ל בסכנת הדרך ועל זה דהתירוק יש
 ו בית דין שבעירו בא אדרבא • ל'
 שר ליכתוב אלא במקומן וילך לבית
 בשמותן וחברותן : וכן חסבים בדין
 מספיק רט דנפקא מינה אי הותרו או
 תרי קטנים ואמר גדול אינו רוצה
 מנים כדי שלא נחיה נוקקים לחם
 ין לו ופי' ע חלקו ממה נפשיך :
 ל מיחא שמעין דיוורש שירש נכס'ם
 וכותב בפני אבות' נכס'ם שאין אורתו
 שר לאותן בעלי חובות הרי הנכס הם
 תן לבם כלום אלא כיפין אותן ליטפל
 שומאן עליהם דהייקין הבי טעמא
 וא' י' נותן הא אלו חוב יורש לא חוה
 יורש סמילא הוא מהחיה שער' יא
 ילי' ות"ל במקום מורישו מה מורישו
 לא חוה מצי מס' דפמתי' חוה מצי
 ס דאבתי לא כמי לידיה ז"ב :
 אין אנו נוטל וידי' אנו נותנין ובאו
 שין ואח"כ הצו לחזור ולומר לאחיהם
 שלו חלקם בירושה אם שומע' לחם
 יכול לחזור בו בכור אינו יכול לחזור
 לא פרענא כי חדר אפר בתר דפרעי
 וחורירי ינא הוא דמצי חדר ביה
 חק פשוט משעת מיתת אביו ובה בה
 יא פרענ' דאו זכ"י הוא ולא מתנה
 מהדרי' כח אכל חלק בבי' כיון דאיתו
 אחות ופי' עזה לבעל חוב זכו ביה וכו'
 ח דה קרייה מהניא ביה שחרי בכור
 י קרא דיה מתנה דבר' יא בעלמא
 חות ד"ח ב' ין מתנה שאמר בכור אי
 בייבוס ע"ב :

גרמין . וכו' . הטור ז' ס' רע"ח
 כפי' דין זה דר"י הלוי ז'ל . וכו' עוד
 וז'ל וכת' הרשב"א ז'ל על דבריו אומר שלא אמר אלא לר' דאמר פריעת ב"ח
 מלוה וכו' וכן אחר בשמים כי אמר לא בעי' למעבד מלו' אבל לדון אין כופין בשופין
 אלא בסודות נכסים ע"כ . ומלל חלק הטור על הרשב"א נראה שפירש' מסי' עמו
 ויש' לי דזה תמוה בין על הרשב"א ז'ל בין על הטור שגוראים סותרים את עצמם
 דכא' פסקו דכי אמרי' פריעת ב"ח מלוה אין כופין עליה את היתומים והיא סברת
 ברמב"ם ז'ל פ' . דמלו' . וה"ם ז'ל כתב' הם דהרשב"א ז'ל חלק על זה דכתב'
 דמטלטלי לאביהן מלוה וכו' וכן מוכח' דידברו מלוה ואין כופין אותם . וגם
 הרב ז'ל בב"י ס' ק"ז כתב' וז'ל הרשב"א ז'ל . דהש"ס מזה על היתומים לפרוע
 חובת אביהם ואפילו בשמים כופין . וה"ל כוון שידברו מהידין מטלטלין והיתומים
 גדולים דל"ל בני מעבד מלוה וכו' ידברו כהדין לפוסק הרשב"א דכופין אפי' בשופין
 ויש' ספק מ"ם על דבריו הר"י הלוי ז'ל : גם הטור ז'ל הוא סתורי מתוכו דברים ס'
 ק"ם זה כתב' מלוה על היתומים לפרוע חוב אביהם וכו' וכן פוסק' אותם כד' כמו שכוין
 את אביהם כד' א' שהניח להם אביהם אחריות נכס' וכו' ידברו באר' שכלום ויתומיו
 הם שוים לענין שופין אותם למנוח פריעת ב"ח כהדין מיהא אחריות נכסים .
 ואלו בס' רס"ח לא חלק בזה על מה שביא' בשם הרשב"א ז'ל דלדין אין כופין
 והלכ' במסקנתי עסקינן דהאי על דברי הר"י ז'ל דקאמר דכופין אותם להטפל
 ולמכור ולהבדוק או לשומן וכו' וכל זה שייך בקראת' וברב' ז'ל בב"י ס' ק"ז הוצי'
 דין זה דבר רע"ח ולא הוצי' לנו אף על מה שבראשו יוניין לקמן שער ס' ס' :
 ג' י"ג לברר בכור או פשוט וכו' . יש גמגום בדברי רבי' דמדכרי' דינו של בר' י'
 ז'ל מעיקר איות' כ' חקר על בכור או פשוט אם יכול' לחזור בהם וכו' י'
 ע"ז דברי הראב"ד ז'ל . משמע דכל הני דוגי' איתאנו ושאר' ד' יסכים עם דנו של
 הר"י ואין ה' ע"כ דלמשון הראב"ד ז'ל מוכח' . דאי קאמר פשוט לא בעינא להאי
 ירושה ולא פריעת' ה'שות' בידו ואין כופין אותו אלא דבחר בלי מ' הד' בים . וזה
 ספק סברת הר"י ז'ל דע"כ דפשוט כפין ליה ולא כל כמיניה לומר איני נוט' ואיני
 פורע . אמנם הטור ז'ל בס' רס"ח הביא' בענין דקדק שאחר דברי ר"י הלוי ז'ל
 כתב' והראב"ד כתב' דא"ס בח' הפשיטות אם אמר איני רוצה בירושה ולא תפרע
 חובותיו אין כופין אותו אלא סבא' לענין תורה קאמר דלאו בח' פשיטות אי' אמר
 לא ירתינא ולא שרתינא וכו' מלא' בלתינא הס' : ורפ"י זה של הראב"ד ז'ל קשה
 להיום לשון הברייתא דהני ואל' אמר איני נותן ואיני נוט' רשאי ליטנא דרשאי
 משמע דלא קולי' על דבכור אחא' לומר . שיש רשות בידו לעשות כן מחלק הבכורה
 ולעשות ז'ל גם בחלק הפשיטות הוא רשאי וס' לפשוט . ואלו כפי' פירוש' דלענין

חזר קאמר • לא חמורי על דבכור אחיך שאת יראה לחזור חינו יכול ולא שייך בזה
 לטעם דרשאי כלל • ישבא נחוק דבכוראם אמר חינו נוטל ואינו נותן ומכין בזה
 שחלקו של בכור ישאר מוקלט לאחין לגמרי בבאי לישל דמחילה קליה רשאייהו של
 אחין לחלוטין • וממילא דאי בעי למיהדר ביה לא מני שכבר הוקלט חלקו לאחין •
 דחוק ליה עלמא טובה : שוב מחיתי
 למד הנמי וז"ל הבוא פי' הרב"ב דבלשון
 רשאי דקוק מאל בארן אחר ע"ס :
 א גרסינן בבבא פ"ג מ"ב ח"א ר
 שער בא

ז. גרסין

שִׁיעָר מֵא חֶלֶק א

גרסינן

א גרסינן בפתחא פתח ג"פ במלות
 וכן • ה"א משנה אחרונה
 ותיפליגו בטעמא דגמ' אמר עולא ד"ת
 ח"מ'א' בשטר וא' מלוא ע"פ גוב' מנכס'
 מש' עבד' מ"ט טעבולא דלוריי'תא חלא
 מ"ט אמרו מלוא ע"פ ח"מ'א' גובה חלא
 מנכס' ב"ח משום פסי דא דלקוחות'א' •
 מל' בשט' ומי' התם ח"מ'א' נינהו דאפסירו
 חנפס' יי' ורבה אמר ח' מלוא בשט' וא'
 מלוא ע"פ ח"מ'א' גובה חלא מנכס' ב"ח
 ד"ה מ"ט טעבולא לאו דלוריי'ת' ומ"ט
 חמרו מלוא בשט' גובה מנכס' מש' עבד'
 כד' חלא חנפול דלת בפני לוון • ח"מ'
 מלוא ע"פ ומי' התם לית ליה קלא ופסק
 דבינו כעול דחקת חכמים ה"א במלוא
 ע"פ חלא גובה ממש' עבד' מוטעם פסיד'
 'דלקוח' ובשטר המקום דלוריי'ת' משו'
 דח"מ'א' חפסירו חנפסי'בו • וכן פסקו
 גר'י' וברא' ש"ז' שכתבו וק' • כעול'
 דבר רב פפא שמואל בחרא פסק כלכ' חכ'
 בפ' סאס' נקית דאמ' רב פפא הלכת' מל'

עברו ספר כהר"ו וסופיעו דככתב ידו
 איקללו נאמן לומר פרעתי מטעמי דשטרך
 בידי ממי בעי באשר נתבא' במקומו יו"ר
 בשטר בע' ד' שלח ראו כלום אלא שטר
 בפריס' נבי לחלו דקסט' לגבי ממעט' די
 מ"מ דיימין ליה בשטר לענין שלא יוכל
 לטעון פרעתי ולא גרע מכתובת ידו •
 דאלת"ה ממי האי דקאמר מע' פ' שטר
 כמלוא בשטר לגבי בני חרי וכו' ולענין
 לגבי מ"י חרי ממי ע' דיפות' איכ' דליהוי
 כמל' בשטר ק' מלוע' פ' גבי מ"ח ללא
 ודאי דקאמרן דלע"ג לגבי ב"ח הויא
 כשט' ללא מוסר' ליה סענת פרעתי מ"מ
 מהי למעט' די : ואפשר דאפי' יסבור
 כהר"ו קלא יסיה נאמן וכן לטעון פרעתי
 כיון דאיכ' שט' בע' ד' ומקסי קלא דככתבתי
 בשט' י"ג בס"ד ע' ס' וקשה ליעל סבר'
 זו דקתי במתני' המלוס את חברו בשטר
 גוב' מוכס' ומשעבד' יע' פ' עדים גובה
 מוכסים ב"ח הוינ' עליו כתב ידו סה"מ
 חייב לו גוב' מוכס' ב"ח וכו' • ואין ספק
 דכתב ידו אינו אלא הודאה בעלמ' • ואם
 אינ' דבשטר בעד' בהודא אינו גוב' אלא
 לב"ח ליפלוג ולייתי דיד' בשטר בעד' די
 בין ראו הסלוא וכן שמע' דיעל בהודא' •
 וכ"ש דכתב ידו בליע' ד' גוב' מ"ח ואל

[illegible][illegible]

ב פיפ

וישיב לבדד רבים מקומו וכו' הבלעת הסוגי' בפ' השו"ע דק"ק כ"ך ה"א א"ר גדל
 אמר רב כמה אתה נותן לבדך כדוכך כמה אתה נותן לבדך כדוכך עמוד
 דשני ה"ן הדבר' הנקנין באמיר' וכו' י"א רבי' לרב חמי דברי' הללו נתנו ליכת' או
 נתנו ליכת' ל' לא נתנו ליכת' ליכת' ליכת' הפקקין היו כותבי' מ' שאזנאית בתר'ס'
 ג'ים כל זמנאית עמי' מאי כותבי' ואומרי' וקרי' ליה לאמיר' כתיב' צו'ת' ש' אין כותבי'
 דרי' אירוסין ונשואין אלא מדעת דניס'ם ה"א מדעת שניס'ם כותבי' מאי לאו שטרי'
 סוקת' לא שטרי' אירוסין ממש כד'ר' פפא ור' שר' ד'חיתמ' כתבו לסמ'ם וסלא לדעת'
 כ"ח ורבי' אמרי' מקדשת רב פפא ור' שר' י"א אמרי' אין לקדשת' ש' מתו בנותיה'
 ונות מנכס' י"ב ת' והיא לזו' מנכס' משועב' קונפ' ש' היא כב' ח' כב' ע' שקנו מזל'
 ו' ודפי' נתנו ליכת' י"ד שטות ה"א מה שמבי' רבי' בשם רבי' ק' דהיינו אם כתיב'
 נתת לז' דקסטר לגב' ממשעבדי' ה' לא יומסקין ללא נתנו ליכת' א"ע ג' דת' שטרי'
 נו גובין לא מ' ח' כמל' ע' פ' ורש' כחב' בזה שלשונתנו ליכת' נתנו וכו' כתיב'
 כר' אם באו לקחתי' עדים בדבר' הללו שס' בלא קנין לא נתנו ליכת' ללא ליטרוק'
 ונשעבד' וכו' לז' קנין לא משעבדי' נכס' ע' כיובד' כותב' וכו' ל' ראי' פירוש'
 חלפי' לאי' אחריו' דהרמ' ז' פ"ק דקדושין בספ' במלחמו' כתיב' ומה על ר' ש'
 ל' הפי' לא נתנו ליכת' שלא נתנו חכמי' כתיב' לדבר' ש"ס כתיב' ש"ס כמל' בשטרי'
 וקנין מן המשעבדי' לא לא כמל' ע' פ' היא ואזנ' גב' אלא מ' כ' ע"כ ומוס' קנין על
 ה"א דתקין כותבי' אלא מדע' שניס' וז' ס' ד' און גובין אלא מ' ח' ל' דעת שניס'
 סוגי' מתפרס' מאלו' עכ' ל' הסכי' דעת רש' ע"ס ה' ק"ז ל' דאך בשוכתבו אין לו
 שטרי' אלא כמל' ע' פ' וליטרוק' ע"כ קס' להפרס' ע' פ' דרד' דמאי' ה"א דכת'
 נו חכמי' כתיב' לדבר' אם באו להסתי' ע' דיוכ' כי מאמרו' אם באו להסתי' ע' דיוכ'
 גע' שעדין אין העד' חזומי' וכן אמרו' נתנו חכמי' כתיב' משמע שכל מציאות
 חייב' ע"מ קא בעי' אם כתב' או לא כתב' ואלו' לפי' הרמ' ז' ל' קד' ל' לרש' ז' ל'
 ו' נתנו חכמי' ד' כתיב' לדבר' אם כתבו ע' דיוכ' יעוד קס' מהלשון אחר דקאמ'
 נתנו ליכת' ללא ליטרוק' ממשעבדי' היא נתינת טעם למה לא נתנו ליכת' ואם
 ח' דתקין ליכת' או לא נתנו היינו אם יס' לו ד' כתיב' לגב' ממשעבדי' ל' ה"ל אלא
 נו ליכת' דקין ל' כ' קנין לא משעבדי' נכס' אבל אמרו' ללא ליטרוק' אין לו טעם
 ה"א הוא עיקר וע' הסתק' ותו דכי פרכי' מהס' דבעל' חוב' כתב' הדב' שהוא כב' ח'
 לאו דנקיט' שטרי' מי' טרי' ממשעבדי' והוא חזומא מה לו להכריח' דאיכא שטרי'
 קוס' היא הוכי' טרי' ממשעבדי' דזה הוא עיקר התיובת' למאי' דקאמר' לא נתנו
 ת' שלא נתנו לו ד' כתיב' ואולם השור' כתב' על רש' ה' ה' מתחלפי' ב' א' ס' כינ' י"א

11

ומסד צרא

אֲבִיכֵי אֶלֶּם ר' כְּחוֹבִין קְלוֹבִין בְּעֵי אֹר לִלְמָה קְלוֹבִין אֶע"פ שֶׁאֵין כְּתוּבִי תִישׁ לְהַחֲמֵר
 מִיִּשְׁמַת וְהִנֵּה שְׂחִי בְּנֵה וְכוּן קִמְרָה בְּרֵאשִׁית וְכִסְיָהּ לֹא הִסְפִּיק שְׂמִיהֵם לְגַבִּי
 עַד שֶׁמֶת הַבָּא ר' יוֹתָנָה שֶׁנִּהְיָ וְהִתְרַשָּׁע ר' חֲנִיכָה דְלִי מִזֶּה אִמְרוּ מוֹלִין לְפָרְנֵס וְלֹא
 מוֹלִין לְמַצוֹת וְזֹאת אֲמַרְתָּ שְׂמִיהֵם וְהִתְרַשָּׁע וְכֵן פָּרְסָה דְמִיָּקָן קִיין מִכְסָּה לֹא כְּתִיב
 וְחִלָּה שֶׁאֵין פָּרְסָה דְכִין לֵאמֹר לֹא קָלָה
 כִּמְאֵן לְכִתְיִי דְמִי יַעַל בְּעֵל זֶרֶם רִשְׁיִי
 קְלוֹבִין אֶע"פ שֶׁאֵין כְּתוּבִי וְזֹאת לִי דְמִלִּי
 עַ"פ שֶׁהִי קְלוֹבִי טַרְפִּי מִמֶּשֶׁבֶט דְּלִי יוֹסֵף פֶּה
 כְּחֵב עֲלִי הִחוּ וְלִקְרָא דְכִבְדִּי תִקְנֵפִי
 בְּפ' ג' ב' מִנְכֵסִי כ' וְחִמְרָה דְכִבְדִּי לֹא
 אִינִי דְמִלִּי אֲלֵאֲכִשְׁתָּה מִלִּי דְקִבְרָה כְּגוֹן
 כִּסָּק לְזוֹנָתָה בְּתוֹ ה' שְׂמִי דְהוּ כִּמְכָר וְכוּ'
 דְמִאֵן דְמִזֶּן בְּפָרְסָה ס' מִזֶּן וְכוּ' וְכוּ' הוּא
 מִה שְׂפִי כֵּן בְּפ' קָלָה אֵלֶּה לִי : וְיֵשׁ
 לְחִמּוֹ דְר' יִזְרָחֵל אֲמַר דְטַעַמִּי דְמַחְנִי
 לִפִּי שֶׁאֵין כְּתוּבִי וְהִתְרַשָּׁע מִיִּשְׁמַת שִׁי
 יִקְרָא : וְהִתְרַשָּׁע שְׂמִי כִימִים עִמּוֹ דְלֹא ע' ג'
 דְכ' מ' אֲמַר שְׂכָנִי כֹחַ לְלוֹקָה אֲנִי אֲקוּ
 וְאֲשִׁי זְכִינִי אֲלֵאֲנִי וְעִמְלִי וְהִתְרַשָּׁע
 וְהִי דִלְדוֹתִי מ' כִּי וְדִשְׁעִי כְּתִיבְתוּ לֹא
 הִי עֲדִין שֶׁשֶׁבֶט אֵין קוֹל לְאֹתָה כְּתִיב
 וְכוּ' וְהִתְרַשָּׁע אֵלֶּיכִי כְּתִיב כִּסְיָהּ שְׂעִי
 דְעִיר וְהִתְרַשָּׁע קְלָמֵה דְר' יִזְרָחֵל דְמ' מ'
 אֲלֵאֲנִי הוּא מִפִּי שֶׁאֵין ע' דְשִׁמְעָה כְּסִיבֵה

[illegible]

ה' ב'ר'ו' אס כסיה' ש"מ וכו' • טעם נפל כפריס בריית הרב י' מיג' ז"ל
 שכתב בפרק מי שמת וכו' בפרק י' וכו' בדף קל"ג הסוד דקא שכיב
 וא"ל כסיה למאן דלמא לפליא ואמר לבו אלא למאן אס ראוי ליושרו וטלמסוס
 ירצה ואס לאו מוטל מוס מחנה למאי הלבחא סבר רב אלא בר אבא קמיה
 דרבא למימר אס ראוי לירושא אלמנחזו נזונות מנכסיו אס לאו איך אלמנחזו נזונות
 מנכסיו אל רבא מגרע גרעא הסחא בירושא דאורייתא אמרת אלמנחזו נזונות
 מנכסיה במתנה דרבנן לא כ"ס אלא אמר רבא וכו' • ומדקאמר רבא דגס ממחנת
 ש"מ אלמנחזו נזונות – אע"ג דחחקון דכחחובין סן אכל ב"ח ואין כחחובין אכל
 חסועבדין דכחחובין לעיל מהחוקין דאלמא מוזן האסיה הוי כחחובין ע"פ למד' הר"י

הלוי לכל מלוה ע"פ גזר ממצות ש"מ : וכתב ה"ס דפ"ח דזכיה שהרשב"א הכריע
לכרייו וכתב דמי אמרינן בפרק הסוקין דמשועבדין דמתנה אפילו דש"מ משועבדין
דלקוחות לא אמרו אלא במקום דליכא פסידא למלוה : אלא בין דינומית לזבורית
דמי"מ גובה הוא תדור אבל במקום שפסידא ב"ח חובו לגמרי : ולמי טריף ממתנת
ש"ח במקום פסידא גמורה כמון האסא
וסבנות ומלוה ע"פ לכירוסה סויה רבנן
למתנת ש"מ וס"ה לכתובת כתיב דכרין
ע"כ : ויש לתמוה לפי דברי ז"ל במתנת
כרית נמי סיכא מיתותין רחיה מהניקין
דלקוחות ומתנה כי דלדי נניסו מדגבי
מתנ"א אמר' נמי ואן צרעין ומן הסמוע בדין
במקום שיש ב"ח סא איכא למימר דע"כ
לא אמרינן סיכא לא ב"ח איכא ב"ח דאין
המלוה מפסיד אלא מבינומית לזבורית
אבל בליכא ב"ח דמתנה מפסיד לגמרי
אימא דגס מליש : ע"ט ר"ק ממתנ"א בריא :
ואולי להרשב"א וכן לר"י מייסד ז"ל
האי דמתנ"א בריא סויה כמשועבדן למלוה
ע"פ לאו ממוגיל דכניקין מוכחיל סא לא
מדין דליכא דמשמע מינה דוקא ממתנת
ש"מ מוליגין למזון האסא : ומטעמי לכיורס
סויה רבין אבל מתנת כרית ממוגיל סויה
כמשעבדי דלקוחין וכל עמנו דהרשב"א
ז"ל לא בא אלא לחזק דלא חסדי בריית'

[illegible]

לפי דמיון המ"ע מקראותיו עד שת"א נפשו וכדון היריונים שרשו מטלטלין דקי"ל
מז' על' היתומי' לפר ע' ז' אביהן ע"כ וכו' מית' רבינו דאלמא מה שמכרתי וכו' וכו'
הוא מטעם קיום המלות שאלמו מז' על' היתומי' וכו' ואלו ה' דפכ"י' מפני תקנת
הגאונים לא הים לפס לתלו' הדבר משו' דקי"ל מז' על' היתומי' וכו' אלא כרא' דמדד' ד
דמ"ה ימר וע"כ הקטע ע"ה דבני לום

גמליק מר וע"כ הקשה עליהם רבינו למה
בוטרו סתמוני לעשו חקיה ולקמן סיח
נכתוב בזה בס' ד' אל מל' דיתומי' לית'
הל' מדרגתו כו' ס' ס' כחבו בסכות 77
פ"ו דעמח מל' דלוי מנות כבוד מל'ה
מחז' סכרה בל'ה ס'אן ב"ד של מל'ה
מוסרין עליהם וס'א דלמרו ברגול עליהם
הטח לסס אביהם פריס וטליח וכל דבר
המסוים חייבים להסח' ממני כפ' אביה'
הסס אל' לא היו מחזירי' הים קל' ואביה'
הלכך חייבי' לס' אל' מל' כבוד לחזיה'
לל' ודקו' פ' לקמן גבי קטיל' דלרעל'
דכור' וליכ מל' אל' מדרגת' כיפיין
לבו ואין גרסא דלשכחן דכוסין על מל'ה
דרבנא דמל' לקיים דברי בגמ' דלמרי'
בס' לח ד' פין את הורשין ע"כ: וליכא
למיר' מליקטיל' לכו מוסיף דלר
המסויים חייבין להחזיר מהורכחו לחלק
ממ' קל' דמל' דהח' כוסין אי' מדקטני
חייבין הרי כי כפי הכא לריד' דלמרת
פריעת ב"ח מל'ה אמר לא בעינא מלי
וכו' מל' קול' דהל' הוא מחוייב לגמרי
מחזורה להחזיר ולס' למל'ה מעותיו
ואפ"ה מספקא ליה אס על החיוב הזה
אמר לא בעינא למעבד מל'ה או לפרוע
החז' אי' נמ' לל' כיפיין ליה וס' הסס
גבי דבר מסוי' נמי דחייבין להחזיר לגמרי
מ"מ אי' למרי' לא בעיין להחזירי' אימא
ללא כיפיין להחזיר כיין דעיקר החיוב
הוא מל' כבוד אביהם סה"מ מל' סמחן
סכרה בל'ה ובעמח ללא כפיין קטיל'
ועמא דיוק יל'ס' דקייבין ולא קאמרי'
מחזירין כחידך ברייתא דמייס' הסס
ס'גל' ומל' ברית' סגבו מחזירין וכו':
אך קס' לי מר'ס' דס'ס' ברייתא דס'ס'
דקטני הניח להם אביה' מעות של רבית
חפ' ס'ס' יודעין ס'ס' של רבית אין
חייבין להחזיר ודיוק מ' איננו הוא ללא
הא אביה' חז' ופריך מנה להא דלמריין
הגולגין ומל' ברית' ססחז'רו אי'מקבלין
מס' וכו' פ' ס'ר' פריך מ' לר'א דלמרי'
רבית קול' יול'ס' דדיינ' וכו' וס'ס'
בכריתו דסוג' דהגול' סכר' כמ' ד' יול'
דדייני' א"כ קס' תיקט' ליה בריית' גופ'
פ' כי קטני דממז' רבית' אי'ן ס'גל' חייבין
להחזיר ומסתמא פאורי' לגמרי' קאמרי'
ואס איתא דלביהס חייב מיגרע חיוב וז'
הסתור' של רבית מחיוב פרעון הלוואה
דלמריין מל'ה על' היתומים לפרוע חוב
מל' כבו אע"ג דלוי' קל'ן יס' ס'ס' להם
למחז' מעות רבית' מל'ס' כבוד אביה'
בעלמ' ססא חייב להחזיר והיו מוסיף
ממנו דדייני' וכו' ס'ס' יס'ס' יס'ס' ל'ס'ס'רת
ר' ח' וס'ס' א' ל' דכפ' נמי אי'ב גבייה:
ר'ס' ל'דבר מעס' דקטני' וכו' ב'ס'ס' א'
הס'א גבר' דס'ו מל'ס' ב'ס' מל'ס' וזו'
ס'ס' ס'ס' קטיל' דלרעל' דלוי' ס'ס' ל'
וזה חתא ב"ח קא טריף ליה אי'ל יתמי'
יבבי' ליה ל' וזו' ס'ר' קא טריף לה אחז'
לקמ' דלבי' אמר להם מל'ס' היתומים

לכרוע קובת אביהם • בני קמאי מלוא עבדותו השתא כי טריק בדקוקא טריק
מריסטא לישטא לעובדא נראה ללא אחי קמיה דאביי • ולא ידע מידי אלא בחר
דמריקא ליה פתס קמיה ואולי גם המלי לא ידע כל' שסיל' הם מעו' אלא כי טריק' דבו
ליה ב' זוזי • ויחי קאמר רבינו דמוכת מינה דמעיקרא לא כיפינוהו דאביי למפרע
וכו' • דאביי' דא' הוה ידע מלוא מסמעות ות' עיניו קמו דאביי הוה כי' ל' לכו
למפרע מינייהו • אבל עיקר הסבר הוא מ'מחלקין ולא אמרן דלא א"ל בני תמסין
זוזי דמי קטניה דאדע אבל א"ל פי' ר' זוזי דמי דאדע קטני' • סבוקי סלקיה דמסמט
ד' דידכו תלי' מל' ואם איתא דכייסינן אפ' כי אמרי דמי דאדע קטניה הוה כיפינן
לר' ע' כי סיהא ב'מרת פרעון חוב ולא כ' מ'ר מכר • ופרש"ב א"ל משי' דסבר
דכמפ' מפרס האי עובדא בדלא ירשו אותם מעוט מאביהם דכבי הא סבר מלוא
ואין מכין או כגוויי אקריני דמייית' הרב ז"ל שם בסו' ק"ז בשמו :

וזה בא לזכר ליחסי מאבותיו על דברי הרמב"ם שסביל רבינו בסמוך לזה
שנמצא כחזקתו שחב שם לו לבית מוסקרקע ומן המטלטלין וכו'
גו' על חנא זה יוח' מוסקרקע' כפי' הרב ז"ל בשם הריב"ש ו' ל' שחזקת הרמב"ם
ז"ל למי שחנא זה איש חרדי מן מוסקרקע' לביתו בבית המטלטלין חלד שגובה
אותם מוסקרקע' כיון לזכר חנא ועוד במשקל שאל' ירע היתומים לסלקו

דשבק אבוהון ליתמי לא משתעבד' • משום מצו' מיה' משתעבדי כדאמר
בפר' מי שמת דועיר' חברין תרגומ' מצוה על היתומים לפרוע חוב אבירון
פ' מצוה דרבנן קאמר משום כבוד דקתני ולא דמי לפריע' ב"ח מצוה דאיתא
בכתובות פרק הכותוב דקתני לדיודך דאמרת פריע' ב"ח מצוה א' אמר לא
ניחא לי למעבד מצוה מאי אמר ליה תניתוח כמרה ד"א במצות לא תעשה
אבל כמצות עשה מכין אותו עד שתצא נפשו משום דכל שעתא ושעתא
בקום ועשה קאי ופרשי' דהא נמי מצו' עשה היא דכתיב הן צדק שיה' הן
שירך צדק • וכוה כיון שיש בה מצות עשה אם הל"ה עוכרו ואינו רוצה
לפרוע מכריחין אותו ומכין אותו עד שיפרע אבל מצוה דיתומים דליתא
אלא מדרבנן לא כיופי' ליה בהכרח דאיה דלבר מצוה דקמינא דאית' בפר'
מי שחיה נשוי דמוכח הכי דמעיקרה לא כיופינהו אביו ליתומי' למפרע ממונת
חוב אביהן ולא אפרוקי' נמי חגי' נ' וזו דמי קמינא יחביה ל' הך סיקי פלקוה
אלמ' אביהם מן המטלטלין שדניח להם אביה' ואם לא רצה היורש ליתן
אין מופין אותו והרבה מתמורין הויב' על דרך זו שלא כדברי ר"ח ז"ל שכת'
בכתובות בפיר' וכן דין היתומי' שרשו כסד טלון דקי"ל מצוה על היתומי'
לפרוע חוב אביה' ע"כ • ומשמע מדבריו שאם סרב שמכין אותו עד שתצא
נפשו שחרי דמרה אותם למלוה • ומאד הפליג דאם איתא מאי איכא בין
אבוהון דיתמי ובין יתמי אלי אמרי' תרויהו כופין ועוד שמצני' בית הנאונים
ז"ל הוצרכו לעשות תקנ' להכריח ליהומי' לגבות מן המטלטלין שהניח לה'
אביה' ואם אית' מוכרחין ועומדי' הם משום מצו' דרמי' עליהו אלא ודאי לא
כיופי' להו כי אם כחקתא דבתראי' • וכן כתב הרמב"ם כבר תקנו הגאונים
האחרוני' שיהיה ב"ח נוהג מטלטלין מן היתומין שירשו מאביהן וכן דנין ישראל
בכל ב"ד שלהם שבעולם וכמערכ כותבין בש"ח שישלו לגמורת מן הקרקע
ומן המטלטלין בין בחייו בין לאחר מותו ונמצא נוהג על תנאי זה יותר מן
התקנה וסייג גדול עשו בדבר שמה לא ידע הלוח כותק' זו ונמצא ממין יתומין
יוצא שלא כדון שאין בה בחקנת אחרונה לה יב בה את היתומים ע"כ •

וְהַיְכָלָא דַּאֲבִיכָא דִּיתְמִי מֵאֲבוּחוֹן מִטְּרַמְלִי וּמִקְרָקֵי וְלֹא כֵתֵב בְּשִׁמְרָא
 שִׁנְיָה מִמִּטְּרַמְלִי בִין בְּחִיּוֹ בִין בְּשׁוּתוֹ וּבְכֵי יִתְמִי לִפְרַעְוֹ מִן
 הַקְּרָקֵעַ וְלֹא מִן הַמִּטְּרַמְלִין שׁוּמְעִין דְּהֵם שְׁלֹא תִקְנוּ לְהַבְרִיחֵם בְּמִטְּרַמְלִין
 אִלֵּא בְּמִקְלִי שְׁאִין שְׁבִי קִרְקִי אֲכַל בְּמִקְלִי שִׁישׁ שְׁבִי קִרְקֵעַ דִּינוּ בְּמִקְלִי עֹבֵד
 דְּמִטְּרַמְלִי דִּיתְמִי לֹא מִשְׁתַּעֲבִדִּיה לְבִיחֻכְן מִצִּוּי זֶה בְּכַף כֵּתוּב שֵׁם :
 ח וְאִיכָא מִרְדָּא מְלוּה בְּשִׁמְרָא תִקְוִן לְכִיף יִתְמִי לְמִפְרַעַם מִמִּטְּרַמְלִי
 אֲכַל מְלוּה עִ"פ לִיכָא מְשׁוּם נִעִילַת דִּלְתָּ בְּפִנִי לוּוִין דְּהֵא לֹא

שביח ולא תקון למגבא ממטלטלי דשכך לחון אמתין ואוקמו' אדאוריית' וזה
דעת ר"ת ודעת הרב אפרים ז"ל ויש ספוראית לדבריה' מהח"א דג'ט' דפ'
בל הגט דקאמרינ' שירשו קרקע ולא שירשו כספים וכו' ופ' רש"י ז"ל שעל
הקרקע מצוה על היתומים ולא על חסדים דחא איחא מלוה על פה :
טוצמין אנו לברר אם לא הניח להם אביהם ליתמי נחלה לא ממטלטלי ולא
קרקע' אבל יש לחן נכסין בעצמן וע"ז כתב כ"ח דבי אמרינ' מצוה
על היתומים לפי'ע חוב אביהן דקאמטלטלין דשכך אבוהן איחא משו' מצוה
וכפ' כתקנת' דבתראי אבל יתמי דקנו נכסי אפ' מצוה ליב' בדמוכח ככתר' פ'
מי שבת במשנה נפל הכית עליו ועל אביו היתח עליו כתוב' אשה וב"ח וכו'
ודוק ותושב' בגמ' דירונעל דעת רב' חננאל ז"ל ע"כ ומילת' דתל' בסבר' ח"א
שכין שאפ"י ממטלטלי של אביו אינו חייב אלא משו' מצוה במטלטלי דקנו אינהו
משו' דליבא אפ' לו מצו' כלל ופקע לית מלותו ואפילו ממקרקעי דקנו אינהו
לא פרעי לית מידי משו' בכבוד אביה' לא מצינו שיתחייבו לכבודו כממנו' וכדא'
בקרשין דקתני משל מי רב הושעיא אמר משל אביהם וק"ל כותיה ואע"ג
דחוב' דלית ליה אביו נפרנסו משלו בתורת צדקה וכי"פ גז' לית ה"מ לגפיה
אבל לאחרני לית להם את שר' לאו כמצוי בחשוב' לר"י יתומ' שטענו לא
הניח לנו אבינו שום דבר בקשת לעמוד על דעתנו אם יש להם שביע' דע כי
כיון ששבענו אפחלוא' אינה לא במשנ' ולא בנמ' ומשתקנוה לא תקנוה אלא
על הלוה אבל על בנו לא תקנוה שאין לעשו' תקנת לתקנו' ואין להשביע' כממנו'
שאין אחריות עליהם אלא אם ישעין עליהם בריא שירש' נשבעין חסת אם
בשמ' ח' סתם מכללה אתה למר' שאין חייבין מנכסיהם כלום לכ"ח של
אביהם ואין קאן אפילו משו' מצות' וזכא דמפק מלוה כתיבת ידיו לוח הא
גרסי' כפ' ג"פ הוציא עליו כזכ' ידו שהוא חייב לו שנוכח מבני חורין דבמלות
על פה דינה ואע"ג דהוחוס כב"ר ואם מסר לו כתב' ידו בפני עדים אבל אין
העדים חתומין בו כבר הארכתי בביאורי בשער י"ג שהקדמנו :

הלקח

[illegible]

בקרקע לאו כל מויער פון שהתגלבות מלחמה מהם שיראה דאלו מן השחקנים שיה
גודל מן המטלטלין כיון שיש שם קרקע וליכנסיד למלחמה מעמידין אותה על דין בגמ' ו' ה'
ז' מוסכים על כל זה לענין הדין - אבל מדבריו נראה שלא נחשון ברמב"ם ז"ל
אלא לענין הראשון שגבו מן הדין הגמור מבלי ינטרכו לתקנה - אבל ענין השני

[illegible]

ת ואיבא מ"ד דוק מלר' בשט' וכו' ר' יצחק
 כוטה אחר סדרת ר"ת ז"ל ואין
 דע' האחרוני' ז"ל לא להגבול מהמטלטלין
 גם למלו' ע"פ ומבאין לי תשוב' על מה
 שהקש' רבי' לעיל סי' י"ב ח' דסב' דכופין
 את היתומים משום מל' וכו' דא"כ למה
 הוכרכו בגאונים' ז"ל לחקן חקקה לשכרית
 ליתומי' לגבות מן המטלטלין וכו' דאין כאן
 קושית ש' ר' הוא מביא מדברי רש"י ז"ל
 מהיה דכל בגט דמן הקרקע מלוה על
 בית מי' ולא על הכסף דהא חית' מלוה
 ע"י וכו' ויא"כ הוהיל ומעט מלוה לא
 נחייבו מטלטלי דיתמי למלוה ע"פ
 נאמר שררה הועילו בגאונים' ז"ל
 בחקנת לכופס לפרוע מן המטלטלין אפי'
 מגו' ע"פ: ויום לחמוס על רבי' שלא הביא
 אלא סדרת ר"ת ור' אפר' ז"ל ולא חש
 אפי' להזכיר דברי רבי' יו"ל שחולק ע"י
 ברים הגויל בחרת וכתב בסד' דגובין
 המטלטלין אף למלוה ע"פ וכן כרמב"ם
 ז"ל בפ"ה דגויל' וכן בעיד הטור שימן
 ק"י שנהגו לגבות מהם אף במלוה ע"פ
 אפילו קנאס הלוה אחר שלום ולא כתב
 דאקמי דיורש במקום אביו קמי'

א"מ"ח לענין מעשה מסופקת אם
 בנו כח להוציא יתד היחומי שלא כסדר
 הלקיחה אריותא לאריותא ר"ת והר"ב
 רבי אפרים ז"ל כי הרי"ב ש"ל ש"ל
 כתב ומ"ש בעד מפי עד בשם רבי יעקב
 ז"ל שאין התקנה לא בש"ט הוא דעת יחיד
 אין לסמוך עליו שאין אמרם למי שלא
 ראה את הקדש ויבא ויעיד והמנהג
 יורית וכו' נראה דמסוס לדעתו הוא
 דעת יחיד דהיי שלא לסמוך עליו
 דודאי חשב שאין זולתו כושר כן ואלו
 ראה דברי רבינו שגס רבינו אפרים ז"ל
 גלוי עמו אשר עדותיו נאמנו מאד ולא
 הוכחש לה וכו' אחר שרבינו עשה
 במוכות לגבירי'ם והביא להם ראיה
 נראה שגלוי עמו כאלה וכו' שמו
 הכרעת המנהג גוברת :

• פֶּרֶשׁ אֲזָל חוֹלָק עַז כְּדִמְיֻתָּהּ הִיא
 לְחִבּוּת מִנִּי וְכּוֹפִין אוֹתָן מִנְכֵּסִי דִידֵּסוּ מִנִּי
 אֲבוֹהוֹסֵס מִנִּי וְכּוֹפִין אֲלֵנִי לֵית לִי שׁוֹס חֵ
 אִין כּוֹפִין אִי מִשׁוֹ דְּהִיִּת מִנִּי זֶרֶבָן וְאִי מִשׁוֹ
 אִי רִנִּי מִנִּי עֲלִיִּי לְפִרְעוֹ חֻבַּת אֲבִי אֲמֵת
 לְמִימֵר כְּדִת רַבִּי בְּסִמּוֹן מֵהֵסִיָּה דְקִדּוּשׁ
 מֵהֵסִיָּה טַעֲמָא אֲפִי מִנִּי לֵיכָא לְפִרְעוֹ מִשְׁלָ
 בְּהוֹן מַטְלְטִי מִיחֻיבִי לֵיכָא לְפִרְעוֹ מִיחֻיבִי
 כִּי יִכִּי דְפִרְעוֹת בִּת לָלוּ הִיא מִנִּי הִיא הִיא
 בְּמִנִּי זֶה מִדִּין פִּרְעוֹת בִּת חֻמֵּס כִּיפִינִי לֵה
 מִדִּידֵּסוּ עֲבָדִי מִנִּי וְאִלָּא מִטַּעֲם פִּרְעוֹת בִּת
 מִנִּי שְׂמִתָּן שְׂכָרָה בְּרָה וְאִין כּוֹפִין עֲלִיהֶ
 בְּשֵׁם רַבִּי זָל בְּפֶרֶק הַבּוֹחֵב וְזָל וְנִיבֵּוּ הִיכָ
 אֲבֵל מִנִּי אִיכָא מִשׁוֹס כְּבוֹד אֲבִיהֶס עֵ
 כִּי מֵה שְׁאֲמַרְנוּ דְּכָא אִין כּוֹפִין כְּשָׁלָא הִינִי
 וְזָל הֵא כְּכּוֹפִין אִין כְּמִנִּי מִשׁוֹס כְּבוֹד :
 חֵסֵד וְחֻבָּה

תהיה - תהיה

בא בפשיטות טעם זה והוא הפך טעם הרי"ף ז"ל : ובעקר המחלוקת העלה
ה"ה ז"ל בריש פ"ב למלך דהרמב"ם ז"ל סדר : רבינו . הא"י ז"ל מדכתב
סתם מי שיש לו חובות הרבה כל שקדם חובו תחלה בין מן הלוה עצמו בין
מן הלוקחות וכו' ולא חלק וכן דעת הרשב"א ז"ל :

א ויהי כדלוקה ע"פ ומלוא בשטר וכו' גם הטור ז"ל כימן ק"ד הביא
מחלוקת זה וז"ל ואם יש מלוא בשטר ומלוא ע"פ שהיא מוקדמת

חלק שני

ב ואיכא לעיוני לספרת הרב וכי
מ"ם הראב"ד ז"ל דנכתו
שטר לשמעון על חנוך ממנה מפני
שהז' שעבדו וכו' אינו מוסכם
דהרא"ם ז"ל בכלל פ' סי' ע"ו וז"ל
ויתומים שמכרו בנכסי אביהם ויתור
על אביהם בעלי חובות ואיניסכולין
לגבות הנכסים מיד הלקוחות אין
בעלי חובות יכולין להוציא המעות
מיד היחומיסיי וכסיהם מכרו וק"ל
כרבא דאמר ב"ח מכאן ולהבא הוא
גובה ואפילו דין מזיק שעבדו של
מכרו אין כאן כי לא קלקלו את גוף
הקרקע כלום אלא ילכו ללקוחות
ויגבו הנכסים אם יוכלו ע"כ: ואי
אפילו במלוא בשטר סדר הכי
מדקאמר ויגבו הנכסים אם יוכלו
כל שכן במלוה ע"פ והטור ז"ל
בסימן ק"ד הביא דברי הראב"ד
ז"ל אלא נראה שמסכי' עמו מדלא
קאמר דהרא"ם ז"ל חולק ובסי' ק"ד
כתב שאע"פ שנראה כן אינו משיב
על דבריו ובמקום אחר כתבנו
ע"ז

ג ויש לברר וכו' ע"ן חסות
הרשב"א ז"ל סימן אלף קי"ח

שער סב

א גרמין בטיץ פ' המגרת
וכו' • בדף פ"ח
אביי אשכתייה לר' יוסף דקא מעשה
אגטי :

א והיבא דמלוה ע"פ ומלוה בשטר יצאו על נכסים בני חורין ואין הנכסים מספקין לשניהם ונתברר בעדים שמלוה ע"פ היתה מוקדמת למלוה בשטר איות מהן גובה תחלה ומצאתי תשוב' לרבינו האי גאון ז"ל שהשיב לקהל מלור על פה ומלוה בשטר וזמן מלוה ע"פ קוד' למלוה בשטר שביין שהיא מוקדמת הוא קודמת לגבות מבני חרי דשעבודא דאורייתא ואחר שיש עדים שהמלוה קדמה למלוה בשטר היא גובה תחלה והיא תשובה ודאי אפשר שהסופדים שבשוה דמה מעיבם הקנו שלא תגבה מן הלק חות משום דכיון דלית ליה קלא חיישי' לפסקיהו והבא נמי איתא להאי טעמא דמה לי מכר מה לי שעבוד נבסיו לאחר בשטר • וכן מצאתי בתשובה דרי"ף ז"ל וזה טופס השאלה מה הפרש יש בין קרקע ובין מטלטלין בין מלוה בשטר בין מלוה ע"פ דין קדימ' משום דק"ל דמלוה על פה אינו גובה מן הקרקע וגם מלוה בשטר אם אין בקרקע בכרי שניהם ונסתפק לנו מה שפירשת באות' הלכה של מי שהיה נשוי שאין הפרש במטלטלי בין מלוה בשטר בין מלוה על פה אם דבר זה בשתי שני מלוין ע"פ או אפילו מלוה אחד בשטר אם דבר זה בשומנם יום א' או אפילו קדם זמן מלוה ע"פ ובכ"ב מלוין ע"פ בקרקע וקדם אחד מהן היש כחן דין קדימה או לא וכן מלוה אחד בשטר ומלוה א' ע"פ במטלטלי היש למלוה ע"פ אם מלוה בשטר או לא • תשובה זו שנסתפק לכם מפירושינו במלוה בשטר ומלוה ע"פ אם הוא בשני מלוין בשטר ושני מלוין ע"פ או אפילו מלוה אחד בשטר ומלוה אחד ע"פ • תמהין אנו מספק זה ומשאלה זו ומה הפרש בין שהיו כ' או היו נ'הדין כלו אחד הוא וכן מה ששאלת במלוה ע"פ שאינה גובה מן הקרקע גם מלוה בשטר אם דבר זה בזמנם אחד או לא משאל'ו אנו תמהים כי כבר פירשנו לבר פירוש יפה ובררנו שמלוה ע"פ אין לו דין קדימה כלל ואם ראיתם אותה תשובה שהשיב הגאון דמלוה על פה שקדם שיש דין קדימה והביא ראיה מרבני רבותינו ז"ל שעבודא דאורייתא אותה תשיבה אינה נכונה שאע"פ ששעבודא דאורייתא לא איקמה רבנן דאורייתא משום פסידא דלקוח' משום דלית ליה קל' וה"ה למלוין שאין קודמין זה לזה משום דלית להו קלא • ואיכא לעיוני עלייהו פסידא הילכך אין להם דין קדימה לא על המלוה בשטר ולא על מלוה בעדים בין במקרקעי בין במטלטלי • בין המטלטלין כיון שאין להם דין קדימה אין בהם הפרש בין במלוה בשטר בין במלוה בעדים ע"כ :

ב ואיבא לעיוני לסכרת הרב שפסק שמלוה בשטר מאוחר גובה תחלה ממלוה מוקדמת היב' דל' יעקב בניסן וראובן בנו של יעקב לווה אחריו בחשרי ומת יעקב ונפלו הנכסים לבנו ראובן מי מהם גובה

תחלה ואם אין הנכסים מספיקין לשניהם ע"ז מצאתי בתשובת לראב"ד וזה טופסה ראובן לוה משמעון מנה בעירוסעשה לו כל נכסיו אחריות ומת והניח קרקע שוה מנה לבנו חנוך ובא חנוך לאחר מיתת אביו ולוה עליו מנה כשטר וכתב לו כל נכסיו לאחריות הגיע זמן השטר ליפרע בא לוי לגבות אותו קרקע שהניח ראובן לבנו חנוך ובא שמעון ואמר אני קודם שבכר היה פשוט כדי לי מחיי אבי ומלוה ע"פ גובה מן הירושין א"ל שמא בכר פרעך אביו א' שמעון תוך זמן היה או הודה בעד" בשע' מיתה שלא פרע לי אמר לוי אף אם לא פרעך תחשב כאלו מכרו לי חנוך בנו שהרי כתב לי עליו שעבדו ומלוה ע"פ א"נ"ב מן הלק ת"א שמואל נחמצי שדי מזה' נביני ציריך אדרבתי ציריך ארפ' ואין מבורעדין כדי היר' בנו הוא ואני מוקדם בשעבודי חזר לוי ואמ' עם כל זה אני א' שמ' חנוך בנו פרעך שב' הובן ואף אמיא' של' פר' אף אם יאמר שלא פרע איני מאמינו כי הוא עושה עמך קנוניא להפקי' שעבודי ואף בשבועה איני מאמינו מעתה יש לנו להעמיד קרקע כחוקת לוי אלא שישבע לשמעון שלא פרעו חנוך ונכתוב לשמעון שטר על חנוך כמנה שלוח פמנו אביו אם יורע שלא פרעו אביו מפני שהיו שעבודו של שמעון דקי"ל רדינין דינא דנרמי וכל שכן זה דקא משהרשי ליה שפורע חובו משעבודו של זה ואם יטען טע' ויאמר נראה מדברייך שאסלא יוכל לוי לכא כט' ננת פרעין של הני' כגון שהוא עדיין תוך זמנו של אביו בהלואתו של שמעון משמע שיקדם שמעון בזה הקרקע משום קדימת חובו • והלא מלוה כשטר שעבדא דאורייתא ומלוה ע"פ לאו שעבוד' דאורייתא כדאסקא רב פפא ככתרא דאמר הלכתא גובה מן חירושין שלא תנעול דלת בפני לווי דלא קאמר משום שעבודא דאורייתא ואם כן היכי אתי שעבודא דרבנן וקדים לשעבודא דאורייתא נשיב ונאמר לטוען דלא עינית יפה בדברינו גם לא הסבמת בתלכה עם הרב יצחק דאיהו פסק כעולא דאמר שעבוד' דאורייתא בכל מלוה ואע"פ שאיני מסכי' לדעתו שאני אומר דר"פ ודאי לאו שעבוד' דאורייתא סבירא ליה דהא א' בהדיא פריעת ב' ח' מצו' ואי א' לא ניתא לי למעב' מצו' אלקויי הוא דמלקינן ליה עד דעביד לה למצוה אבל למיתת לנחסיה לא נחרתינן • ומדאקשינן ליה לדיך דאמרית פריעת כעל חוב מצוה מכלל דאיכא מאן דאמר דאפילו מצוה נמי ליכא והיא אפילו רב ושמואל דס'ל שעבודא לאו דאורייתא ומלוה ע"פ אינו גובה מן חירושין מולו דאפילו על היתומי' נמי מצו' לפרו' חוב אביהן אלא ודאי ה"ק ליה לדיך דאמרית מצוה הוא דאיכא שעבודא ליב' אלמא רב פפא הכי סבירא ליה כרב ושמואל מעתה בכר חזקנו טענ' הטוען עלינו לומר מדברינו דכמלוה על פה ליכא שעבודא דאורייתא נשיבחו ונאמר דרב פפא סבירא ליה כרבא דאמר דבר תורה אחד מלוה כשטר ואחר מלוה על פה אינה גובה לא מן חירושין ולא מן הלקוחות מאי טעמא שעבודא לאו דאורייתא ומה טעם אמרו מלוה כשטר גובה מן הלקוחות שלא תנעול דלת בפני לווי • מעתה כיון שאין כאן שוין בשעבוד ושניהם אינן מן התורה ועל שניהם מצוה מן התורה לפרוע הילכך המוקדם הוא קודם • ועוד נאמר אל הטוען הזה שלא דקדק יפה בדברינו שהרי כתב שעשה ראובן לשמעון כל נכסיו אחריות כפני עדים ובין שעשה לו אחריות כל נכסיו מה לי כשטר מה לי בעל פה הרי יש לו שעבוד עליהם אלא שאינו גובה מן הלקוחות משום דלית ליה קלא אפל לענין יורשים לב"ע מגבי גבי ואית לחו קדימה ע"כ • ובפסקים של חכמי לונלי מצאתי כתוב בללא דנקט'נן במלוה על פה ק"ל שעבודא לאו דאורייתא לרבני הכל לכד רבינו האי ז"ל ולהר"ף ז"ר הא נמי לא יסקמוה רבנן דאורייתא למלוה על פה כי אם לגבי יורשין ונפקא מינא שאם מלוה ע"פ קודמת למלוה כשטר לעולם מלוה כשטר קודמת לענין גובינא לא שנא מדידיה ולא שנא מיתמי ואפילו במלוה כשטר של חנוך קודמת למלוה על פה של ראובן כנכסיו ראובן משום דשעבודא דאורייתא קדמה לשעבודא דרבנן :

נ וי"ל לברר דין שעבוד הלוואה בשטר אימתי הל עד הנכסים דע כי משעה שנכתב השטר חל השעבוד לאלתר ואם לוח מראובן וכתב שטר בניסן וקבע זמן פרעון לשנה ולוח משמעון באייר וקבע זמן פרעון לחצי שנה אע"פ שזמן האחרון מוקדם לזמן פרעון של ראשון הראשון שזמנו מניסן נקרא מיקדם • והאי דגרסינן בפסחים איתמר כ"ח אכ"י אמר לשפרע הוא גובה רבא אמר מבאן ולחבא הוא גובה וקי"ל כרבא הני מילי לענין מלוה דובן נכסיה דלוח קודם דמטא זמן פרעון אבל זמן שעבודו כ"ע פלגי ראי איתיה בקנין משעה דקנו מיניה נאי איתיה בשטרא בלא קנין מבי מטא שטרא לירידה :

שער כב חלק א

א גרסינן במגילת תניא ר"מ אומר כל מקום שאתה מוצא אנגרויות של ע"א אע"פ שרנייהם בדיני ישראל אי אתה רשאי להזקיק להם שוא
אלה)

גדולי ספי שער סב חלק א תרומות תרומה

אגבי אל וזה אכן הדיוטות אכן ותיא היה רמיה כל מקום שאתה מואל
אוגריות של ע"א אע"פ שדיניהם כד"י אי אתה רשאי להזקק להם שנאמר
ואלה המעשטים אשר חסים לפנייהם לפניהם ולא לפני ע"א ד"א לפנייהם
ולא לפני הדיוטות א"ל אכן שליחותיהם קא עבדגון מירי להם אהוללות
והוללות * א"ה גולות וחבלות נמי
כי עבדין שליחותיהם במילתא
דשכיחא במלתא דלא שכיחא לא
עבדין שליחותיהם * וכתבו החסם
ולא לפני הדיוטות תימא דמשמע
דאירי קרא בכשרין לדון ואלו בפ"ק
דקדושין ודב"ק דרשין מניה
דחשוד הכתוב אסא לאיס לכל דינין

שבתורה ואסא פסולת לדון דתנן פרק ב' סימן כל הכשר לדון כשר להעיד
ואסא פסולת להעיד בדמוסת בחובל וי"ל דכל דבא סימן באיס איירי
בלומר כל איס שכתב לדון כשר להעיד וכו' * עד מיהו בירושלמי דיומא יס
מעשה דאין אסא מעשה דה אינה דנה ואור"י דקרא משמע ליה בכל ענין בין
בדינין בין בנדונין ע"כ * ועל תירוצו הראשון קשה דמשמע דא"כ דאסא
כשרה לדון אע"פ שאינה כשרה להעיד והוא תימא דא"כ כמלא עדות חמור
מדינות * ואין אסא בכל דוכתא דלעולם דיינות חמור מעדות * ובסוף
שביעות פתח בתיאור החסם * אלא תירוצו ר"י ז"ל ומסקי דאסא
פסולה לדון אבל בד' אבות דף ט"ו כתבו תירוצו הראשון בלבד * אלא
מכשרו אסא לדון * ודרי מק"ו נראה דאין להכשיר ומה עדות שהאסא
והאסא והגר והמכשיר והזקן והסרים והממזר כשרין לה * האסא אינה
כשרה לה * דיינות שכל אלו כשרין לה אינו דין שלא תהא אסא כשרה לה *
והר"ן ז"ל דחה תירוצו זה וכתב ובעקר קשיין נ"ל דנהי לפניהם קאי
אמומחין * אפי' הכי כיון שלא פירש הכתוב מי יהיו הדיינים ולא
כתב דבר אל בני ישראל וכו' כו' * כו"ס בשאר מלות ממילא השם אסא
לאיס ע"כ * משמע דאין כאן שום יתור להשוות * אלא דממילא משמע
הכי מילא פירש דבר אל בני ישראל וכו' * וקשה לי דא"כ התם בקמ'
דמיתי נמי מעקר מאיס או אסא כי יעשו השם הכתוב אסא לאיס לכל
עונשין וכו' * וכן במיתות אמאי אינן כשרין למעבד לריכותא לכלהו דשלא
לעונשין ומיתות ניתא דאית בהו יתורא אבל בהא דדינין למת לן לריכותא
הא ליכא שום יתורא * ושמא לאו אקראי קאמר אלא לתנאי גופייהו *
ב ודוקא הוללות והוללות דשכיח וכו' * עקר דוכתא דאיתמר דין זה
הוא בחובל דף פ"ד ע"ב דאמר רבא נזקי שור בשור ונזקי

שור באדם מגבינן בכל נזקי אדם באדם ונזקי אדם בשור אין גובין בכל
ומפרשין טעמא דנזקי שור בשור ושור באדם אף על גב דבעינן אלקים
שליחותיהם עבדין במלת' דשכיחא אדם באדם דלא שכיחא לא עבדין
שליחותיהם ופרכין הרי בוסת ופנס דשכיח נעבד שליחותיהם אצרי ה"כ
דאם רב פפא אגבי ד' מאה זוזי לבשת * ופרכין חז והא ליכא לדרב פפא *
ומסיק אלא כי עבדין שליחותיהם במלתא דשכיחא ואית בה חסרון כים
אבל מלתא דשכיחא וליה בה חסרון כים * א"כ מלתא דלא שכיחא אע"ג
דאית בה חסרון כים לא עבדין שליחותיהם * הלכך אדם באדם אע"ג
דאית בה חסרון כים כיון דלא שכיחא לא עבדין שליחותיהם בשת אע"ג
דשכיחא כיון דל ת בה חסרון כים לא עבדין שליחותיהם * והא דהמגרש
לא הוה חסרון כים * היינו משום דעקר שקלא וטריא דהך סוגיא הוא
בענין גטין דאית בהו חסרון כים משם * אלא דעד פי מח"כ משום עגונא
דאיתא בדפ"י הר"ן * והע דהרמב"ם ז"ל כתב בפרק ה' דמנהגין כל
הנשים בעבדאין גובין אותן דייני ח"ל לפיכך אדם שחבל בחבירו אין גובין
הנזק והלעזר והבשת שהוא חייב בהם דייני ח"ל אבל שבת ורפוי גובין משני
שום בהם חסרון כים * וכתב הרב ז"ל כ"כ מ"ש לחמור דהא אמרינן שם
בר"פ החיביל דאדם באדם אע"ג דאית ביה ח"כ לא עבדין שליחותיהם *
ומסיק דנ"ל דדוקא לענין נזק לא עבדין שליחותיהם משום דנשום כעבד
ואין לך נשום כעבד אלא נזק בלבד * אבל שבת ורפוי שאינו נשום כעבד
עבדין שליחותיהם אע"ג דלא שכיחא כיון דאית בהו חסרון כים *
והנה מלבד שהסוגיא מוכחא דאין עקר הדבר תלוי בנשום כעבד דאם כן
אין מקום כלל לכל המשא ומתן בסוגיא מילי דהוה בעי דלא נעבד
שליחותיהם דהא אינם נשומים כעבד * עוד יקשה מדברי הרמב"ם ז"ל
עלמנו כל הנשום כעבד אין גובין אותו דייני ח"ל לפיכך אדם שחבל בחבירו
אין גובין הנזק והלעזר והבשת וכו' * והיכי כריך ותיי נזק ונעזר ובשת בהדי
הדדי ות"י כלשו דאמר כל הנשום כעבד * הא בלעזר ובשת לאו נשום
כעבד הוה ואין הדבר תלוי בכך אלא מפני שאין בהם ח"כ * ואיך אמר
בכלהו לפיך כו' * אלא ודאי נשום כעבד * דקס הרמב"ם ז"ל היינו
כלימא דרבא * ולא סתיה זה עקר הטעם ללא עבדין שליחותיהם *
וראיתי בספר הרב בעל לחם משנה ז"ל כתב לתרץ זה דמביא ליה
דלשו ד' שבת ורפוי ונעזר ובשת שכיחא אבל נזק לא שכיח והטעם
דכל דבר שחייב נזק חייב הד' דברים אבל בכל דבר שחייב הד' דברים
אינו חייב נזק וכו' * עד אבל אין לך דבר שחייב נזק שאינו חייב הד'
כמבאר פ"ב דחובל ע"פ * וכבוד חכמה ובקיאות ז"ל יונת במקומו הרי
עדיין לחלוחי' הדיו קיים במ"ס הרמב"ם ז"ל * עלמנו שם בפרק הקודם מי
שנפל מן הגג ברות שאינם מוניה חייב בנזק בלבד ופטור מד' דברים * וכן

באין מונחת בחיקו ונפלה וכן אם נחבון לזרוב * וזרק ד' חייב בנזק
ופטור מד' דברים וכו' * וכל אלו אין לתקן בין מחבון לאינו מחבון כי
כבר קדם לומר אדם מועד לעולם בין ער בין יסן בין שכור וכו' *
ואפשר לי בעניני לתרץ דברי הרמב"ם ז"ל דכי אמרינן בגמרא לענין
אדם באדם דלא שכיחא ומ"ה לא

עבדין שליחותיהם * היינו לומר
דמסתמא כל אדם נשמר מלחבול
בחבירו חבלה שלא יוכל לעולם
לחזור עוד למת שהיה חבלה * ואין
לד לחתויב בנזק אלא בזה שחבלו
בדבר שאין סופו לחזור * ואם כן
נמלא דבהך מלתא דנזק הוי אדם

באדם מלתא דלא שכיחא כיון שתוא נזר מזה * אבל ברפוי ושבת שכל
הרוב הוא חוזר למת שהיה לא קפיד איניש להשמר מהם כל כך והוא מירי
דשכיחא וכיון דאית בהו ח"כ עבדין שליחותיהם * משא"כ בלעזר ובשת דאף
על גב דשכיחא חוזר לכשהיה מ"ה לא עבדין שליחותיהם כיון דאית
בהו חסרון כים * ומה שיש לי עוד בזה מהקושי הוא כי הרמב"ם ז"ל כאן
בחבורו סותר מ"ס דדין זה בפירושו פרק החובל בזה הלשון והדאי לעשות
בחובל לחבירו שיושם כל מה שיתחייב משבת ושבת ורפוי ונעזר וקנס וכלול
הכל ויטלם החוב בפעם אחד ויפטור אם היה הדין בא"י * ואם היה בח"ל
מגדין החובל על שיתן מה שיתחייב דרך פשרה או יעלה עם בעל דינו
לא"י ע"כ * נראה בבאור דבתרא מחתא מחתניהו לשבת ורפוי עם השבת
והלעזר ויתר דיני החבלה לשלם כלום מלד הדין אלא א"כ היה בא"י
והיינו מומחין * אבל בח"ל לא עבדין בהא שליחותיהם רק שמגדין אותו
וכו' * וזה הפך דברי החבור שכתב דשבת ורפוי גובין בח"ל *
אבל קנסות וחבלות דלא שכיח וכו' * האי דלא שכיח צריך שנאמר דלא
קאי אלא אחבלות דאלו קנסות לאו מטעמא דלא שכיח הוא דלא
עבדין שליחותיהם אלא מטעם קנס עצמו שאינו נגבה בבבל כדאמרינן
בסחובל חסלוני כפל וחסלוני ד' וה' דקייצי נעבד שליחותיהם אמרי כי
עבדין שליחותיהם בממונא בקנסא לא עבדין שליחותיהם אבל טעם דלא
שכיח הוה כדאמרינן אלא חבלות דשכיחין א"ה גולות וחבלות נמי ומשנינן
כי עבדי שליחותיהם במלתא דשכיחא וכו' * וצריך להביא בדברי רבינו
אבל גולות וחבלות דלא שכיח וכו' * ואולי משום דחזינן בסחובל דבי בעי
רב חסדא למגבי בשת שלח ליה רב נחמן קנסא מגביה בבבל והא ע"כ בשת
לאו קנסא הוא דלאנו קלוב כדכתב רס"י ז"ל * אלא כדמחבו החסופות
דמשום דלא שכיח קרי ליה קנס * אלא עקר הדבר דקנס דלא מגבינן הוא
משום דלא שכיח * הלכך כיונינו רבינו לקנסות בהדי חבלות משום מילי
דלא שכיח * שוב מלאחי לתוס' ז"ל ריש סנהדרין דבור קלא חזעל גולות
וחבלות וכל דבעי מומחין מקור קנסות * ואמנם דין החבלות שאינו נזק
בבבל הוא מוסבס מהכל * אבל דין הגולות לא הוה כן כל המפרשים ז"ל
דכתבו החסם כאן בהמגרש א"ה גולות וחבלות נמי וא"ת והא מצינו בנמה
מקומות שהו דנין גולות וחבלות ההוא רעיא פ"ק דמניעא * והוא גברא
דנזל פדנא דאורי לחבריה ובכמה מקומות * וי"ל דהו דוחקין אותו על ידי
דקבעין ליה זמנא לא"י * ועוד אור"י גולות ע"י חבלות קאמר דאין דנין
בבבל שחבל בחבירו וגזל לו ע"כ * הרי דלחירוצו ראשון אין לדון דיני גולות
בבבל * ור"י ז"ל סבר דכל שאינו ע"י חבלה גובין * ושמא יסבור דאף חבלה
שאין בה גולה דנין * ואף הרמב"ם ז"ל כתב בפ"ה דמנהגין מי שגנב או
גזל גובין ממנו הקרן דייני ח"ל אבל אין גובין את הכסף * ובתב הרב ז"ל
בכ"מ דמלאמרי' בסחובל דבחסלוני כפל וחסלוני ד' וה' נעבד שליחותיהם
משמע לרבינו דלא קשיא אלא בכפל חזק נהקדן אבל בקרן פשיטא ליה
דעבדין שליחותיהם * ובהו אין מקום למת שהקשו החסם דהיאך הוה דניס
דיני גולות ונגבות דאיכא למימר דלא הוה דנין רק על הקרן וקשה דתנן
בריש סנהדרין גולות וחבלות בג' ופי' בגמרא שהם מומחין * וע"כ גולות
היינו שדנין על הקרן דהא תני בגמ' הכי חסלוני כפל וכו' והיאך כתב רבינו
דקדקן דנין אותו דייני ח"ל ע"כ * והביא תירוצו הרב הנמק ז"ל דכל
גולות שכיח חזק מגזל משם כעין דגזל את החנית וגם תירוצו ר"י דמייחין
דגולות ע"י חבלות וקאמר דכל חד מהני גוויי איכא לאוקומי מחתין
דסנהדרין לדעת רבינו * ולי קשה דאם דקדוקי של הרב ז"ל דקדקו דכי
אמרינן דלכפל בעינן מומחין משמע דלקרן פשיטא דעבדין שליחותיהם *
א"כ לא על הרמב"ם ז"ל חלונותיו ממחיתין דגולות בג' דמחני' גופה
קשיא דמקדמי גולות בג' משמע דאף במידי דהוה קרן בעינן ג' מומחין
נמחילא דה' בגובה דמ"ס * וסיפא קתרי חסלוני כפל בג' דמשמע הא קרן
לא בעינן מומחין * גס מ"ס דאיכא לאוקומי מחתין דענה דדיח כר"י
דגולות ע"י חבלות בעינן מומחין * יש לחמור שהרי הרמב"ם ז"ל הוא
סבור דשבת ורפוי גובין בבבל אפילו כשבאו ע"י חבלה כדמייחין לעיל כ"ס
כשגזל ממנו ע"י חבלה * ואין דרכו של הרמב"ם ז"ל להחוס כשים איהו
חלוק בענין * ואם כן לא היל"ל בהחלט מי שגנב או גזל גובין ממנו הקרן
דמשמע כל מין גולה וס"ל לפרש כשלא היה הגולה כגולת החנית או ע"י
חבלה * ועוד יקשה להרמב"ם ז"ל מדיליה אדיליה דהא פירקא גופה
כתב לעיל דיני קנסות כגון גולות וחבלות וחסלוני כפל וכו' אין דנין אלא
ג' מומחין אבל שאר דיני ממונות כגון הוללות והוללות אינם רריכים מומחה

אלא אפילו ג' הדיוטות ואפי' א' מומתה דין אותה לפיכך דנין בהולאות
והולאות וכו' ואלא כיון דה' אע"פ שאין ב"ד של ח"ל חלקים כל חות ב"ד
כל א"י עושים ואין להם רשות לדון דיני קנסות בשליחותם ע"כ. הרי
שכתב גדולי' ותכלית כעו ב' מומתין. וכאן כתב דמי שגזל או גנב גובין
אותו בבבלי ואפיו הרמב"ם ז"ל עם
כל גדלותו תנא הוא דנוקי אוקמתא
בדבריו ונאמר דמאי דקאמר
גזלות ותכלית היינו גזלות כעין
תכלית או דוקא כעין גזלה דחנית
ואיך גזל איירי בגזלה דעלמא.
יראה ודאי לא ישועה זה בנזרה
כל כך בסלסול לשונו כמיהו ז"ל.
ותו קשה לי לתירוץ ר"י והרב
הגמון ז"ל. דברים גמרא
סנהדרין דלקחתי דיני ממונות בג'
גזלות ותכלית בג' אמרין אטו
גזלות ותכלית. לאו דיני ממונות
ניכסו א"ר אבסו מה הן קתני מה
הן דיני ממונות גזלות ותכלית.
אלא הולאות והולאות לא וריכא

ג. והא דאמרין דאין המלוה רשאי לבוקר הלוח בדיוני ע"כ. דוקא
דליתיה אלס ורוצה לקבל דינו לפי מה שידנו עליו ישיאל
ואפ"א אם היה אלס ולא רצה לכא לב"ד אסור לחביאו לדיוני ע"א אלס
לאחר סירובו ב"ד של ישראל כותבין אדרבא על נכסיו ואם הוצרך לכך
יבא לפני ע"א והם מברין אותו למה שדנו לו דיוני ישראל דבי האי
כוונא ליבא משיב לפניהם ולא לפני ע"א בראמרין כעשו דגט. אבל
אם היה אלס ואלס וביד דין של ישראל מריראין ממנו מלכתוב עליו
אדרבא זה בכלל רשעים הוא. ומתעם ממנו וכן פסק הרמב"ם ז"ל
וה"ל היתח יד ע"א רתקפה ובעל דינו אלס ואינו יכול להוציא ממנו בדיוני
ישראל ירבענו לדיוני ישראל תדלה ואם לא רצה לכא נוטל רשות מב"ד
ומציל מבעל דינו ע"כ. וה"ל רבינו שרירא גאון במה שכתב בזה מי
שחייבוהו בחו"א או פקדון ואין יכולים להוציא ממנו וישב"ד ביניהם מקום
בי דואר של ע"א שאינו לוקח שוחר ומקבל עדות ישראל חביו ישר לוקחים
ותלמידים רשור שילבו לפני השופט ויעזרו שיה חייב לזה וסבור לעשות
כן.

גזלות ותכלית ד' מומתין משמע ללא עבדין בהו שליחותיהו וזה הפך
המכוון. אבל להר"ם ז"ל מנין לפרוש כדאמרן. ללא הזכיר טעם
שליחותיהו בהולאות והולאות. אלא שהדבר קשה היך החליט המאמר
לגזלות סכמתי ותכלית בלמוד לא שכיחא והרי בסוגיא דהמגרש אקשינן
א"ה גזלות ותכלית נמי ועליו
מהדרינן במלתא דלא שכיחא לא
עבדין שליחותיהו. אלמא תרתייהו
לא שכיחא. ושמא מפני זה כתב
במפרשים מ"ם.
ג. והא דאמרין וכו'. הר"ם
ז"ל בשלח החובל אהא
דאמרין מנא הא מלתא דאמרין
אינש קרית לחברך. ולא עקב רמי
גודא דשדיה עליה וכו'. כתב וז"ל
מכאן פסק רב פלטון גאון ז"ל
ראובן שישלו תביעה על שמעון
ומסרנו לבא עמו דין פרשאי
להביאו בעש"ג כדי להוציא את שלו
מתחת ידו ע"כ. נראה דסבר רב
פלטון ז"ל דמיד כשמסרב לרדת
עמו לדין יכול להביאו לעש"ג אף על פי שלא נתחייב על ידי בית דין. וגם
אין צורך לטול רשות מבית דין ע"כ.

דאי תנא גזלות ותכלית ולא קתני דיני ממונות ה"ל ה"ה דאפי' הולאות
והולאות והא דקתני גזלות ותכלית משום דג' דכתיב בגזלות ותכלית כתיבו
גזלות דכתיב וקרב בעל הבית אל האלהים וכו'. תנא מה הן דיני ממונות
גזלות ותכלית אל הולאות והולאות לא. ולמאי ללא בעינן מומתין משום
דכתיב חנינא כדי שלא תעול דלת בפני לוין. אי הכי תרתי קתני דיני
ממונות בג' הדיוטות גזלות ותכלית בג' מומתין והכי מסיק רבא דתרתי
קתני. ואם איתא דים לתק בין גזלה סתם להקך גווי גזלה כעין החנות
או על ידי תכלית. או כדכתיב הגזית מיימוני ז"ל וכן במפרשים בשם ר"ת
ז"ל בגזלת קרקע וכו'. אס' כן אמאי תפליגין בגמרא בין הולאות והולאות
לגזלות ותכלית ומוקאין רישא דדיני ממונות בהולאות והולאות ורב'
הדיוטות ליפלו כולה בגזלות גופיהו ותימא דגזלות ותכלית בג' דייני
מומתין איירי בהדי גווי גזלות ללא שכיחא. אבל שאר גזלות בסתם לא
בעינן מומתין ורישא דדיני ממונות בג' דייני הדיוטות וכדמחמין
אטו גזלות לאו דיני ממונות ניכסו. והולאות והולאות הוה שמעין מינה
במכ"ם וכו' לא הסגתי ישוב מריות. והרא"ש ז"ל כאן בריש סנהדרין
כתב וז"ל ומאי טעמא אמר דיני ממונות לא בעי דרישה וחקירה שלא
תעול דלת בפני לוין מהאי טעמא נמי אמרין דלא בעי מומתין והכי
בכתובת אס' ירושות ומתנות לא בעינן מומתין ודרישה וחקירה כדי שתעול
דלת בפני עושי עול שלא יסמך על זה שכתבו לא ימלא מומתין או לא
יכחו עדים אחר דוחן. אבל גזלות ותכלית בעינן מומתין ודרישה
וחקירה וכו'. עד וצפרק החובל מוסך דכל מידי דשכיח עבדין שליחותיהו
וגובין אותו בבבלי ולא בעינן מומתין מידי דהוה אהולאו' והולאות וקאמר
הס' דתכלית לא שכיחא משמע דכל שאר מילי שכיחא אפילו גזלות הלכך
כל מילי בר מחבלי' עבדין שליחותיהו ולא בעינן מומתין וגם דרסה
וחקירה נמילא בעי ע"כ. פ"ט דבריו ז"ל מורה דאיני מחלק בין גזלה
לגזלה דכל שאר מילי שכיחא בר מחבלי' וכללא כילי דבכלהו עבדין
שליחותיהו בר מחבלי' ואלו סבר הר"ם ז"ל כחלוק החסום ודאי לא
הוה מסיק מלימוד בר מחבלי' וגזלות ע"י תכלית אריה חלקים יע"כ
בעינן לא ידענא היכן מלא רבינו ירושם ז"ל במפרשים נחבא חלק' ב'
הא דכתב והר"ם כתב כי גזלות לא לייקון היינו ע"י תכלית שמכחו עד
שמיית לו ש"ו גזלה כהאי לא שכיחא אבל גזלות אחרות שכיחא ועבדין
שליחותיהו ודיינין כן כתבו הס' בגמין פרק המגרש ע"כ. דודאי הס' כ'
כן כתבו בהדי' בהמגרש ובדוכתי אחריו. אבל הר"ם ז"ל מוכח מדבריו
הכא בדיני ממונות ללא ע"ה על לב חלוק זה.

עמו לדין יכול להביאו לעש"ג אף על פי שלא נתחייב על ידי בית דין. וגם
אין צורך לטול רשות מבית דין ע"כ.
והא דאמרין מנא הא מלתא דאמרין
אינש קרית לחברך. ולא עקב רמי
גודא דשדיה עליה וכו'. כתב וז"ל
מכאן פסק רב פלטון גאון ז"ל
ראובן שישלו תביעה על שמעון
ומסרנו לבא עמו דין פרשאי
להביאו בעש"ג כדי להוציא את שלו
מתחת ידו ע"כ. נראה דסבר רב
פלטון ז"ל דמיד כשמסרב לרדת
עמו לדין יכול להביאו לעש"ג אף על פי שלא נתחייב על ידי בית דין. וגם
אין צורך לטול רשות מבית דין ע"כ.
והא דאמרין מנא הא מלתא דאמרין
אינש קרית לחברך. ולא עקב רמי
גודא דשדיה עליה וכו'. כתב וז"ל
מכאן פסק רב פלטון גאון ז"ל
ראובן שישלו תביעה על שמעון
ומסרנו לבא עמו דין פרשאי
להביאו בעש"ג כדי להוציא את שלו
מתחת ידו ע"כ. נראה דסבר רב
פלטון ז"ל דמיד כשמסרב לרדת
עמו לדין יכול להביאו לעש"ג אף על פי שלא נתחייב על ידי בית דין. וגם
אין צורך לטול רשות מבית דין ע"כ.
והא דאמרין מנא הא מלתא דאמרין
אינש קרית לחברך. ולא עקב רמי
גודא דשדיה עליה וכו'. כתב וז"ל
מכאן פסק רב פלטון גאון ז"ל
ראובן שישלו תביעה על שמעון
ומסרנו לבא עמו דין פרשאי
להביאו בעש"ג כדי להוציא את שלו
מתחת ידו ע"כ. נראה דסבר רב
פלטון ז"ל דמיד כשמסרב לרדת
עמו לדין יכול להביאו לעש"ג אף על פי שלא נתחייב על ידי בית דין. וגם
אין צורך לטול רשות מבית דין ע"כ.

והא דאמרין מנא הא מלתא דאמרין
אינש קרית לחברך. ולא עקב רמי
גודא דשדיה עליה וכו'. כתב וז"ל
מכאן פסק רב פלטון גאון ז"ל
ראובן שישלו תביעה על שמעון
ומסרנו לבא עמו דין פרשאי
להביאו בעש"ג כדי להוציא את שלו
מתחת ידו ע"כ. נראה דסבר רב
פלטון ז"ל דמיד כשמסרב לרדת
עמו לדין יכול להביאו לעש"ג אף על פי שלא נתחייב על ידי בית דין. וגם
אין צורך לטול רשות מבית דין ע"כ.
והא דאמרין מנא הא מלתא דאמרין
אינש קרית לחברך. ולא עקב רמי
גודא דשדיה עליה וכו'. כתב וז"ל
מכאן פסק רב פלטון גאון ז"ל
ראובן שישלו תביעה על שמעון
ומסרנו לבא עמו דין פרשאי
להביאו בעש"ג כדי להוציא את שלו
מתחת ידו ע"כ. נראה דסבר רב
פלטון ז"ל דמיד כשמסרב לרדת
עמו לדין יכול להביאו לעש"ג אף על פי שלא נתחייב על ידי בית דין. וגם
אין צורך לטול רשות מבית דין ע"כ.
והא דאמרין מנא הא מלתא דאמרין
אינש קרית לחברך. ולא עקב רמי
גודא דשדיה עליה וכו'. כתב וז"ל
מכאן פסק רב פלטון גאון ז"ל
ראובן שישלו תביעה על שמעון
ומסרנו לבא עמו דין פרשאי
להביאו בעש"ג כדי להוציא את שלו
מתחת ידו ע"כ. נראה דסבר רב
פלטון ז"ל דמיד כשמסרב לרדת
עמו לדין יכול להביאו לעש"ג אף על פי שלא נתחייב על ידי בית דין. וגם
אין צורך לטול רשות מבית דין ע"כ.

גדולי ספר עשר כב חלק א תרומות תרומה

כיון שהחלית הוא אמת וליב שהוא חייב באותו החוב אכתי מספק אם ישיעו ע"ז אם יכולים לישבע ויהרא"ם ז"ל כתב ב"ס כלל א' ס' י"ג וז"ל ע"ז שמשכן ליהודי בתנאי שאם לא יפדנו לזמן פלו' שיהיה שלו ושיוכל לישבע שאין בידו כלום כי אם יאמר האמת יתייבחו בדני הע"ז דע כי בדני הע"ז צריך לישבע להכחיש את העד שלא משכן לו כלום וזאת השבע אינו מורה בה היתאבל אם יוכל להפטר במה שאין לו בידו משלו כלום שבעה זו היא מותרת כי בדני הע"ז אם אסמכתא קניא ע"כ וצריך לעיין להבין דברי התשובה ומ"מ ירא' מדבריו שלא יוכלו הע"ז לישבע בשקר אפי' שהוא אמת שהו' חייב מן הדין באותו פקדון או באותו החוב עכ"ל הריב"ז ז"ל ולער"ג הבנת התשובה של הרא"ם ז"ל היא פשוטה דים חולק בין ב' מיני השבעה שאם ישבע בסתם שאין בידו כלום ואינו מוסיף מלת משלו משמע שאין בידו כלום מעקר דהיינו שלא משכן אלא שום דבר והרי הע"ז הממשכן יודע ששבע לשקר ויש בזה חלול ה' ולפיכך כתב הרא"ם ז"ל שאינו מורה בה היתר אבל כששבע שאין לו בידו משלו כלום אינו מכחיש עקר המשכון אלא הכנת דבריו הוא שמה שיש בידו אינו של הע"ז אלא שלו הוא שהרי הוחלט אלא כשלא פדאו בזמנו וכו' אין כאן חלול ה' שהרי לפי דעת הע"ז כן הוא האמת כיון שבדניהם אסמכתא קניא וחלוק זה מתבאר מדבר הרא"ם ז"ל עצמו בכל השיעור לאחר זה: ופ"ש מהריב"ז ז"ל

דיראה מדבריו שלא יוכלו העדים לישבע לשקר אפילו שהוא אמת שהו' חייב מן הדין וכו' לפי מה שאמרנו לא ידק זה אלא כשהע"ז יוכל להרגיש שיש כאן שבעת שקר ואיכא חלול השם אבל בלאו הכי נראה דיוכלו לחשוב א"ז דבר על הדרך שכתב הריב"ז ז"ל בתשובתו השנית ע"ס: ד ויש לברר לזה שקבל וכו' מה שהיה נראה מכונת תשוב' הרי"ף ז"ל כפי הלשון שמביא רבי' הוא דכשמקבל על עצמו לילך להחדין עם המלוה לפני הערכאות ואפילו בקנין לאו כלום הוא מחרי טעמי' חדא מפני האסור דאפי' היה הקנין מלד עצמו מועיל בעלמא כגון שנחתיב בקנין לקיים גזירת הערכאות דאין הקנין על מעשה ההליכה קנין דברים הוא ולא מהי אפי' בדבר הרשות כי אינו מתחייב על שום דבר של ממש אבל כשמקבל עליו ערוה הע"ז דהיינו שמתחייב לשלם מה שיעיד הע"ז נגדו אע"ג דמן התורה אין עדותו כלום הוא חייב בכך מפני שרעה ונשתעבד ע"ז בקנין ואין בזה שום אסור: אמנם הטור כתב בס' ס' וז"ל כתב בעל התרומות לזה שמתחייב עצמו בקנין בכך וכך לילך עם המלוה לדון בדני ישראל אפי' יפזכות למלוה בכך שיכול לזכות בדניהם ולא בדני ישראל: אין הלכה יכול לחזור בו שאינו מועיל אחר קנין כלום והרי זה במקבל עליו בקנין עדות עדים שאינו יכול לחזור בו ומכאן אני אומר הו"ל וכותבין בס"ח שיכול לגבות חובו בין בדני ישראל בין בדא"ה: ראשי להביא לפני דייני עכו"ם בזמן שאינו יכול לכופו בדני ישראל כגון שעברה שטטה וכיוצא בזה שהרי קנו מידו אבל בזמן שיכול לכופו בדני ישראל כמו בדני עכו"ם אסור להביאו בפני עכו"ם והקנין אינו כלום שאינו אלא קנין דברים ע"כ: נראה מדבריו ז"ל דאף כשמקבל קנין על ההליכה עצמה לא מקרי קנין דברים כל שזוכה דוקא בדניהם ולא בדני ישראל: והדבר מנומנם להעמיס כונה זו על דברי הרי"ף ז"ל שמביא רבי' וכבר נלחץ הרב ז"ל לפרשם כפי כונתו ע"ס: ופ"מ כתב הטור ז"ל בשם אביו הרא"ם ז"ל דאע"פ שכתב בשטר לדון בדני האומות אין בכלל זה שלא ישמט שאין הכונה אלא שאם הוא אלם ולא יית דנא שמקבל על עצמו סיכריחוהו בדני האומות אבל לא שיעבור על ד"ת וכו': ומכל תשובותיו המובאות בכלל י"ח משמע דדוקא כשכתב בסתם לדון בדני האומות אז לא דרשינן לשון הדיוט ולא מפרשי' ליה אלא כפי דין דהיינו כשיהיה אלם: אבל אם פירש בהדיא לשון משמע מיני' דאפי' לא יהי' אלם יוציא בדני האומות: ודאי דאין להוציא הלשון ממשמעותו ומתחייב אפילו שלא ע"פ דין התורה:

קנין דברים הוא וכו' עקר ענין זה דבקנין דברים הוא דברים בתרא דפרכינן כי רלו מאי הוי ליהדר בהו ומשני רבי

בן ראפילו נגזל ע"א ונזלן ישראל עדים מעידים אצל השופט שאינו חומס ושופטו כרגרס' מכריז רבא האי בר ישראל' דידע סהדותא וכו' וכל המורד ברין מתרין בו תחלה התראה מפורסמת ואם אינו מקבל מעידין עליו וגובין ממנו בדני ע"א: ומנהג שלנו לעכב ג' פעמים בכית הכנסת ואח"כ מתירין לו ע"כ: ד ויש לבר' למי שקבל על עצמו לדון עם המלוה בפני ע"א אם מועיל לו רחנאו וכן נמי אם חייב עצמו בממון אם לא ילך עמו לפני ההם מה דינו על זה השיב הרי"ף ז"ל כדן מופסו פרה ששאלתם המקבל על עצמו בקנין לילך ולדון עם בעל דינו לשופט של ישמעאל יכול לחזור בו או לא ועוד אם קבל על עצמו בקנין בעדים שאם לא ילך לפניהם לדון עם בעל דינו שיהא עליו רעניים או לבית הכנסת כך וכך או אלק' לדיני ע"א יש לו רשות להוציא ממנו מה שפסק על עצמו כך ראינו כי זה יכול לחזור ואינו חייב ואינו ראוי לילך עם בעל דינו אל הע"א ולא מבעיא בי האי גוונא דקא עקר מצוה ובדאמר רבי טרפין אלא אפילו לדבר הרשות מאי דקי' מאי ניש במילת' דעבוד קנין דברים הוא ואית ליה למיחדר אבל וראי אי מקבל עליו סהדותא דע"א וקנו מינוה לאו דבר' בעלמא הוא בדאמר' נאמן עלי אבא נאמן עדי אביך אינו יכול לחזור שאין לאחר קנין ברום: ולענין ששאלתם שאם לא ילך שיהיה עליו להקדש כך וכך ראינו מן הדין שיש לו לומר כן ויש על ב"ד ולקני המקים למנוע בעלי דינין מלחובצו אלא עם החובע ואם לא נמנע החובע והתכעב לא חלק עמו לעבו"ם אין בית דין מוציאין מטנו לא לעניים ולא להקדש אלא מודיעים אותו כי חל הנדר עליו ואומר לו שצריך לחת מרעתך מה שפסקת על עצמך כי זה נדר הוא ונמצא כנודר שיתן מנה רעניים שהוא חייב לשמרו ולקיים נדרו: ודבר זה שנוי במשנה הניו חומר בנדרים משבועות אמר סוכה שאני עושה לולב שאני נוטל בנדרים אסור בשבועות מותר בפני שאין נשבעים לעבוד על מצות זוה ששנינו כאן בנדרים אסור זה ר"ל כמו זה שאמרנו שאם נדר לצדקה בקיום מצות חייב לאותה צדקה ובית דין מוציאין מידו ע"כ:

ה ויש לברר אם עבר המלוה ונתרעם מן הלוח לע"א וחייבו אותו לחת למלך

דכיי הא לא הוי הקנין על דבר שאין בו ממש אלא על שטובד הנכסים: ואם הדבר כן: גם למ"ד פלוגתא נ"תא דנאי דאש קנו לחלוק בסתם הוי קנין דברים: אי משעבד נכסיו על כך וקנו מיניה על השטובד מילכא קנין דברים: ואיך שיהיה דין זה באותן חזינו דבמחלקה היא שנוי: והרשב"א ז"ל כתב בתשובה הביאה הרב ז"ל ס' ר"ו וז"ל מי שקנו ממנו דברים שימכור ביתו לחבירו וכו' לשון זה שאמר' אינו מבינו ואיזה ענין לקנינין אלו וקנין דברים בעלמא שהרי לא הקנה המוכר ביתו לחבירו אלא שקנו מידו שימכור ובמה נחת יב למכור ועודלא דהיה גברא דאמר לחבירי אי מצינא להאי ארעא לדידך מצינא לה במאה זוזי וכו' דאלמא אי זבנה בק' לכ"ע קנה קמא חסם כשקנה האי ארעא מהשתא וההויק בה בתנאי שאם ימכרנה ששהא קנויה לו הא לאו הכי לא עשה כלום ע"כ: הרי דנחן לזה דין קנין דברים: וקשה דבשטובדותיו ס' אלק' ל"ג כתב מי שקנו מידו שיחזור לראובן כל זכיות שיש לו עליו גם שיעשה לו שטר מחילה הוא ואשתו מי הוי קנין דברים או לא: והשיב זה מחלקת בין הגאונים ז"ל מי ש מהם שאמר דכל בלשון עתיד שאעשה כך או אחר כך הוי קנין דברים עד שקנו מידם ברוחות ויש מי שאומר שכל האומר אחר כך וכך לאו קנין דברים הוא אלא הרי הוא כאלו קנו מידו בחיוב אותו כך ואין קנין דברים אלא באומר לחלוק עמך שאלו דברים בעלמא וכך אנו עושים מעשה בכל יום בפסקי הגדולי' שקנינן מפ' שיתן לפ' כך וכך זה בנדרות במו והלכך כל שקנו מידו שיחזור כל זכיות שיש לו בזה לאו קנין דברי' הוא וכו' ע"כ וזה הפך ההיא שקנו מידו שימכור: וראיתי לרב המהב' ספ' תורת אמת ז"ל הקשה סתירה זו מתשובה אחרת שהביא הרב ז"ל ס' ק"ה ותירץ דכשהקנין בשוף מהני וכשהוא בתחלה הוי קנין דברי' והוא מבוחר דבשטובד המודפסת א"א לומר כן דהא מייח' מחלק' הגאונים והבכריע כמ"ד דיש לחלק בין אחר לחלוק ושוו יקשה א"כ הדין דע"א לוקמה בשקנה בסוף: ולי אפשר דדוקא בשקנה המכיר' הוי קנין דברי' משו' דהמכירה אינה פועל ממשי מוחלט ומשוי' שיעש' אל' הוא שם מוסכ' שאחר שיאותו הקו"ם והמוכ' או אחר שישמו הבקו"ם והי' המכיר' נגמרת מאל' ונקרא' בשם מכיר' הלבך הקונה שימכו' או שיקני' הוי קנין דברים כי הוא דבר שאין בו ממש ודומה לקנין לחלוק שגם שם אין החלוק דבר של ממש יעשהו המתחייב בעצמו כפי רצונו אלא שמעריכין לכלל א' הסל' הראוי לו ואחריו כן כשיטול כ"א חלקו יקרא שחלקו: אבל באותן כך וכך או אחר זה זכיו' וכיוצא אין הנתינה או ההשבעה שם נאמ' על המקרה הנמשך כי אינה מחוסרת שום דבר אלא הנתיב' והתורה עצמ' כסיר' זה הוא נוקמן ממש בעצמו הסך ההיא או מחזין' הזכיו' בפעל ונגמר הדבר חקף ומיד פעם א' ולפיכך לא הוי קנין דברים אלא כמתחייב עצמו לאותו דבר:

ה ויש לברר אם עבר המלוה וכו' מה שמביא רבינו על הדין הראשון

יוחנן בשקנו מידו וכי קנו מידו מאי הוי קנין דברים בעלמא הוא שקנו מידו ברוחות וכו': אלמא בשקנו' לחלוק הוי דבר שאין בו ממש ואין הקנין חל אלא על מכר או מתנה או שטובד קרקע או מטלטלין וכדפירש רש"י ז"ל: ובתב הטור ז"ל דכיו' קנ"ז בשם הרמ"ה ז"ל דאי קני מיניה דמתחייב ליתן כך וכך דרך דרך הולאה הוא אי נמי דרך שטובד דשטובד נפסיה להכי לאו קנין דברים הוא: אבל אם קנו מידו לחת כך וכך או לבנות כיון שאין קנין כופל על החיוב ולא על גוף הסמון אלא על הנתינה עצמה והנתינה אין בה ממש אלא מעשה בעלמא הוי קנין דברים דמצי דהר ציה: ואיכא מרבוותא ז"ל דס' קנין לחת לאו קנין דברים הוא אלא דמי שקני מידו לחלוק או להשתחף או לילך ויראה מדבריו א"א הרא"ם ז"ל דלכנות לא הוי קנין דברים: ובתב על זה הרב ז"ל דב"י נראה מדפרכינן וכו' וכת' הרא"ם ז"ל שם למ"ד מחילה גודא נ"תא דכיון דקנו ופעבדו נכסיה לבנין הכותל לאו קנין דברים הוא נמפר' רבינו דה"ק כיון דקנו לבנות הכותל ה"ל כאלו שעבדו נכסיהם: ולי נראה דלדבר זה לכך האריך' בלשונו לומר דבעינן שיקני' מידו בלשון זה כלומר שהוא משעבד נכסיו לבנין הכותל הא לאו הכי קנין דברים הוא עכ"ל: ותמיהני מגדלת חכמתו לפני דבריו סבר הרא"ם ז"ל דלכנות נמי מקרי דבר שאין בו ממש כמו לחל' ולפיכך מקרי קנין דברים אם לא שפי' משעבד נכסיו לבנין הכותל

הראשון מק"ו למסור דאין לאבד ממנו וכו' הוא בשלח הגזל בחרה לאמר' ממון מסור רב הנה' ור"ב יהוד' חל אמ' מותר לאבדו ביד וחד אמר אסור לאבדו ביד מאן דאמר מותר לאבדו ביד לא יהא ממנו חמור מגופו ומ"ד אסור לאבדו דילמא הוה ליה זרעא מפליא דכתיב יכון רשע ולדיק ילכס *

וכתב הרמבם ז"ל בפרק ח' דחובל עשה המוסר אשר זמם ומסר יראה לי שאסור להרגו אלא כהחזק למסור וכו' עד ואסור לאבד ממנו של מוסר ואעפ"י שמוסר לאבד גופו שהרי ממנו ראי ליוסרו ע"כ יע"ז כתב ה"ה ז"ל עשה המוסר וכו' * דעת הרב וכפון הוא וכו' * ואסור לאבד וכו' זה מחלקת לאמוראים סוף הגזל ופסק כפסק ההלכות ע"כ * נראה מדבריו ז"ל שסברתו של הרמבם ז"ל בענין ועשה המוסר וכו' : לא נמלא חולק עליה ושהפס' לאבד ממנו של מוסר הוא כפסק הרי"ף ז"ל *

ואני בעניי קוהה בזה אם יסכים הרי"ף ז"ל עם הרמבם בענין עשה אשר זמם דהא של מחלקת רב הונא ור' יהודה כתב בזה הלשון וסוגי' דאסור' לאבדו ביד דאזכרי' לן החס עשו חק' גזל במסור דישתב' וסק"ל מיני' למסור או לא ואסיקנא חיקון וס"מ דכ"ס שאסור לאבדו ביד ע"כ * והרי להרמבם ז"ל ע"כ מחלקת זה דממון מסור מיירי בקולס עשה מעשה מדקאמר לא יהא ממנו חמור מגופו דהא גופו לא הותר אחר עשה מעשה והוא עצמו אמר אסור' לאבד ממנו אעפ"י שמוס' לאבד גופו אלא זמן עצמו שמוסר לאבד גופו אסור לאבד ממנו ואס' הרי"ף ז"ל יסבור קמא מייתי מתקנת גזל במסור והיכי עביד ק"ו לאסור לאבדו ביד הרי מבוחר הדבר דהתם מיירי סכר עשה מעשה * ולעולם דכי לא עשה מעשה כאשר זמם הותר ממנו כי היכי דהותר גופו : אלא משמע דלא שג"ל להרי"ף ז"ל דין קוד' מעשה לאח' מעשה : אחר אשר נתקשיתי בזה ראיתי במרדכי ז"ל כתב שהוכי' רבינו שמתה שהאלפסי פליג על הגמיי' דאי ס"ל כדברי הגמיי' א"כ מה מביא ראי' דממון המוסר אסור לאבדו ביד' מדאזכרי' בפ' הכיכס' אס' עשו חקנת גזל' במסור' או לא דילמא הוה ליה להכנסת איירי כשעס' המוסר אשר זמם דאז' אסור' להרגו וההיא שעתא אסור לאבד ממנו לכ"ע וכו' * ע"ס כי בחסדו י"ת זכיתי מנא' לדעת הרמב"ם של רבי' שמתה ז"ל * מיסה הלשון אללי מגומגם דמשמ' בדרך אפשר דילמא הוה לה הכונס איירי כשעשה המוסר וכו' ומה יש להסתפק בזה * הרי מוכרת הוא סכר עשה כיון דמהדרין לאשכחוי לגזל כמה הפסידו וזה א"ת אלא לאחר מעשה * ושם כונתו ז"ל לומר דלמא טעמא

דלמא הוה חסדו מוסר דאיירי כשעשה מעשה וכו' :

ו' וז"ל אעפ"י שאין דנין וכו' * הך דב"ד מכין ועונשין שלא מן התורה וכו' הוא בפ' גמור' הדין דף מ"ו * ואיכא לעיני דבפ' ד' מיתו' דף נ"ב אמרין אימרתא בת טליא בת כהן שזנתה הואי חקפה רב חמא בר טוביה חבילי זמורות ושרפה אמר רב יוסף טעה בחרתי טעה בלרב מתנה פירוי' דאמר שרפה של ב"ד פתילה של אבר הוא וטעה בדתניה וזאת אל הכהנים הלויים ואל השופט אשר יהיה בימים ההם בזמן שים כהן יש משפט וזמן שאין כהן אין משפט * ומייתי לה הרב הנמקי ז"ל וכתב עליה וז"ל ואי

קשיא לך והא"ל דב"ד מכין ועונשין שלא מן הדין כגון אותו שרכש על הסוס בשבת והביאנוהו לב"ד וסקלוהו * י"ל דהתם סנהדרין גדולה הו' ורב גוברי הו' אבל ב"ד דעלמא לא * ואע"ג דאמרין ק"י דא' מאדס אחד סהיה רגיל להכות את חברו ואמרין נמי לעיל אי קטיל גבר' ליכהיות לעיניה היינו לעכבו קלח מה שתייבה עליו תורה כגון שיכרו עיני הסורג שתייב מיתה וכיוצא בזה אבל לחייבו לגמרי כדין תורה לא עכ"ל * נראה מדעתו ז"ל דהך דב"ד מכין ועונשין לא אימרתא לכל ב"ד וכו' דב"ד שכל זמן אלא דוקא לסנהדרין גדולה * וזה שלא כדברי רבינו דמייתי מיתה ראי' למאי דקאמר דאעפ"י שאין דנין קנסות בבבל יש לדיינין שבאותו זמן לענוש ולקנסו וכו' וכעין דמדומי סימנין יש לסברת הרב הנמקי ז"ל כדברי הרמבם ז"ל פכ"ד מהלכו' סנהדרין שכתב יש לב"ד להלקות מי שאינו חייב מלקות ולהרוג מי שאינו חייב מיתה ולא לעבור וכו' * וסמוך לזה כתב עוד וכן יש לב"ד בכל מקו' וכל זמן להלקות אדם שמועתו רעה וכו' * ומדכתב דין השני בכל מקו' וכל זמן וכו' ובראשון לא כתב אלא סתם יש לב"ד וכו' * משמע דהך דב"ד מכין ועונשין וכו' לאו בכל מקו' ובכל זמן איירי * אלא בב"ד שהו' מסתמא הכ"ד הראוי לכך :

האמנם דברי הרב הנמקי קשים דמה נפסק רב חמא דאקפ' חבילי זמורו' ושרפ' עבד הכי לנורך טעה ולמגדר מלחא אע"פ שאינו מן הדין או נחכוון לדונה ממש ע"פ התורה * אס' נאמר שהיה דעתו למגדר מלחא * אכתי עס כל מה שחירץ הרב הנמקי דוקא סנהדרין גדול' רשאין לכך * מ"מ היכי קאמר רב יוסף דטעה בחרתי הא איהו לא טעה בשום חד מינייהו דאדרב' אס' היה שורפה בפתילה של אבר כדבר מתנה שם ממש דין התורה * או לא היה נראה שמשכוין לנור' טעה והיה טועה בדרייתא דזמן דאין כהן אין שופט אבל השתא דאקפה בחבילי זמורו' נימא דנחכוון לגדור כפי הנורך שהיתה הטעה לריכה לכך להכביד בענשה אפי' ביותר ממה שחייב' תור' להפך דהפרזות וכהה"ל דמייתי בק"י ידה מאדס שהי' רגיל להכות רעהו שהוא עונש כבד ולא נמלא בתורה לחתוך שום אבר למי שמכה חברו אלא ודאי עשה כן לנורך שעתו * וא"כ אין עליו תפיסה לא מדרב מתנה ולא מן הדרייתא אלא מה ש"ל לרב יוסף לומר לפי דברי הרב הנמקי הוא דטעה רב חמא כההיא דר' אליעזר בן יעקב דאיהו סבר דב"ד מלקין ועונשין שלא מן הדין איירי בכל ב"ד ולא הוה אלא דוקא בסנהדרין גדולה * ואס' נאמר דידע רב יוסף דרב חמא לאו למגדר

למלך חק המגיעו כגון בארצנו שלוקח מן הנחבע שלישי ממה שהנבעהו על איזה דרך יתחייב הריובע לשלם אותה פסידה לנחבע ועל אי זה דרך יפטר * וכבר בארתי דיני על ענין מסירה בספרי הנקרא זמורו' פר' הגזל בתר' וכן בחבתי אחר אשר חכרתי דברי המסיר' י"ל לברר דין הלויין אלו שאינן רוצין לפרוע מח שחייבוהו ב"ד אב מותר למלות למוסרין ביד הממונין מצד המלכות להוציל העשוק מיד עושקו וכן אלו בעלי הגדופין המכין חבריהם אם מותר לנחבל למסור דינו בפני המלכות זה הענין נ"ל שהוא נחלק לשני ענינים הראשון אסור וחייב בתשלומין השני מותר ופטור מן התשלומין :

הראשון תדע דהיכא דצייתי דינא בדיני ישראל ואינם אלמים ואזיל האי ומסרו דדיניה בדיני ע"א להבריתו לפדעו ממנו או לשלם ריו דיני חבל תיו וממילא על ידי גרמא זו ענשוהו מצד המלכו' עונש הראוי להם בחוקותיה ובגזרותיהם בהא לית דינא ולית דינא שהוא אסור לעשות כן חרש שהוא עובר על אשר חשים לפניהם ולא לפני ע"א ועבשו הוא משבחן ובוחר בתורתו בפני שאמר ר' טרפון בגמין פרק אחרון אעפ"י שדיניהם בדיני ישראל אי אתר רשאי להזיקק להם כ"ש בשדיניהם אינם בדיניהם ונטיים אחרי הכצע * שהוא אסור ועוד שאין לך מסור גדול בזה שהוא מסכב חברו במשמטת לבנו להכניסו בדיני ע"א שסתמן חשודין על שפיות דמים ומי יודע הבא לפניהם איך יפול דבר בפניהם אם יפול במכירת דורגם בדברו לפניו ועוד ק"ו הוא השתא מסור שמסר ממון חברו וגרם לאבר ממון חברו ואין הנאה מגעת לו א"ה אסור רבו ז"ל שלא לאבד הנמסר ממון המסור דלא ידעת הי זרעא נפיק מנהון ב"ש חלו ואינו משלם או המבחר רעהו בסתר וחבל בו רוצים אח' כך להתעצ' עמו בדין ולשל' לו כל מה שחייבוהו דיני ישראל שאין למכרו ולמלו' למסורו לבעל די' בדיני ע"א ומי ש"ז ע"ש' כן דינו פדין מסור שמס' ממון חברו וכדג' ואם הרא' מעצמו חייב ופירשי רביות' שהרגיל בלשונו וא"ל במקום פלוני הוא פמונו * וב"ת היכ' מצי' דינא דגרמי כדב"ה הוא חייב ובי היכא מצינו שיחשב דבור כמעשה הא לא קשיא דהא גרסינן בקמא פרקא קמא אמאי לא תנא מסור ובשני כדמורא לא קא מיירי ורבו גרסינן במציעא איחמור חמא בק' ר' יוחנן אמר חייב דעקים' פיו עושה מעשה דקיימא לן ברבי יוחנן מביאן אתה למד דאפי' עקים' פיו אעפ"י שאין שם הקצת שפתיים קרוי מעשה כגון תוקע ב"ש דבור שיש בו הקצת שפתיים כגון מסור ומשחרר עבדו שעשאו אפותקי לחכירו ומוחל שטר חוב שמכר לחבירו כל אלו קרויים מעשה דכל דבור מעשה הוא נק' והילכך הובא דגריס לו הפסד כדבורי פשיטא לן דמחייב ליה לשלומי ליה כל פסדא דאתי ליה מחמתיה וזהו אחר מן חפנים שאמרנו שהוא חיי' ואסור ואל תהמ' באמרנו כי דיני חבילות שאינן כפודין לנו עכשו בזמן הזה שהו' אסור למסור ביד ע"א שחרי דעת הראשונים שאסורו דבר זה וגם אל ידמה בענין כי מאח' שחבה את חברו אין לך רשע גדול מזה לשרי' לן למכריו ביד ע"א כי בזה כמו כן כתבו דעת הגאונים ז"ל שאינו דומ' הענין :

ו' ומ"מ אעפ"י שאין דנין דיני קנסו' ככלל למסור' הדב' ביד ע"א יש לדיינין שבאותו זמן לענו' ולקנו' האד' בפ' צורך שעתם ולנדותם אם שנו ושלשו כדי להסיר המבשלה מביניהם ולבלות את אלו המכין את חבריהם באגרוף רשע כרי שלא יאמר המוסר ותנחבל דילמא חס ושלום שונא ישראל לאו לשום שמים קא מתעסקי וכדאמר' בסנהדרין שמעתי שב"ד מכין ועונשין שלא מן התורה ולא לעבוה על דברי תורה אלא כדי לעשות סוג' לתור' * כללו של דבר יהיה דעתו של דין וכוונתו לרדף אחרי הצדק כי אין לדיין אלא מה שעינו רואות :

ז' הב' פטור' ומות' דע דהיכ' דלא צייתי דינ' בדינו ובע' דינו הוא אלם ואינו יכול לירד לנכסיו ע"פ אדרכתא שעשו לו בית דין דייני ישראל בזה הושו כל הגאונים ז"ל והחירו למר' שימסור דינו לחצר הממוני' מצד המלכות כדי להבריתו להניחו לירד למה שרנו לו דייני ישראל ולפרוע לו חובו או את שלו מפני שהו' כמציל מידם וכמו שבחבנו בנימין פ' אחרון וכן מותר להראות לפניהם דיני חכירותיו אחר שסרב לפייסו במצות בית דין ישראל להבריתו לפייסו לנחבל בין בדיני ישראל מיהו י"ל ספק כדבר מפני שמיד הם מענישין אותו עונש המגיע להם כפי חק המלכות או שלישי החלואה או כדי סך גזרתם ועל זה נראה דהיכ' רתבע ליה מחצר בדיני האומות ואמרי ליה עמוד שלם חובך עד זמן פלו' והפטר ואם לא תשלם לפורעו עד אותו זמן אתה תהן למלך חק וידוע לעומד במדרו וזה עמוד במדר ולא השלים מצות המלך פסידא דאייתי

תלחא עבד הכי אלא מן הדין הגמור א"כ אין שום מקום לקסיית הרב הנמקי ז"ל מהא דק"ל דב"ד מכין וכו' * דההיא איירי אפי' שלא מן הדין ולנורך טעה * ואולי רב חמא נחכוון לדין כפי הדין הגמור ומ"ה שפיר קאמר רב יוסף דטעה בחרתי ואין כאן מלקות בין סנהדרין גדולה לשאר ב"ד * ולא מלאתי כן לזולתו מן הפוסקים ז"ל * רק מה שכתב בראש ז"ל בהגזל קמא עלה דההוא גזל אפדנא דקנסיה רב נתמן מסיס דהו' ז"ל נא עסיקא וכו' ומייתי הך להראב"י ומסיק דוקא גדול הדור כגון רב נתמן דמתא דבי נשיאה וממונה לדיקע' הנשיא או טובי העיר שהממוס' רבים עליהם אכל

אכל דייני לעלמא לא : ואין להעמיס בדברי פרב הנמקי ז"ל לזה נחכוון וסנהדרי גדולה נקט לאו דוק' אלא גדולי הדור דהא לא אפשר לא"כ מאי קשיא ליה מההיא קקן ירא וליכעויה לעיניה וכו' . הא רב הונא וריס גלות גדולי הדור היו . ומ"מ גס חלוקו של הרא"ש ז"ל לאו דכ"ע הוא כדברי מהרי"ק ז"ל ש' קפ"ח :

שער סג חלק א

א גרמי' בכתרא מי שפרע מקלת חובו וכו' . בדף קס"ח . ומ"ס אמר רב נחמן אין הלכה לר' יוסי כך היא הגירסא הנכונה בגמ' ולא כגרסתנו הלכה פר' יוסי כדכריחו התוספ' מההי' דל' נדרים ההוא דאזיל ואתפס זכוותיה בל' דאמר אי לא אחי' עד ל' יום ליבטלן זכוותיה ולא אפלא אמר רב הונא בטלו זכוותיו ופריך מרב נחמן דאמ' אין הלכה לר' יוסי דאמ' אסמכתא קניא ואמאי בטלו זכוותיה וכו' : ולפי גי' זו הקשו וז"ל תימא אמאי אמרינן בא"ז אר"כ אסמכתא קני' ומנימי אומ' אסמכתא לא קניא ופרש"י מנימי החזירני מדברי אבא הייתי רגיל לומר קניא כדמשמע מחני' דפרי"ק ליה מיני' . ומאי קאמ' מנימי החזירני אדרבא רבה בר אבא רבו החזירו ועוד הקשה ר"ת שם דרב הונא אדרב הונא דהתם קאמר אסמכתא קניא דבשעת מתן מעו' קנה הכל והיכי פריך בריס נדרי' מהא דא"ר נחמן אסמכתא לא קניא והא ש"ס קניא ומתוך ר"ת אפי' לא קניא אסמכתא

בעלמ' התם בא"ז קניא טפי משום דעשה לו טובה שהלוה לו וגומר בדעתו להקנותו יות' ועוד דתפס מלוה ואין אני מבין בזה דבה' דרב נחמן עשה לו כמו כן טובה . ומיהו מה שנתן הטע' להפס' א"ש דבהא דר"ג לא תפס אלא שלי' . אלא כדרב הונא דתפס המלו' הקרקע במשכון ומהאי טעמא נמי א"ש . לר' נחמן דאמר אף לאחר מתן מעות קנה הכל וגם שהוצרך מניומי להחזירו אעפ"י שהיה יודע מלתיה דרבה בר אבא ע"כ . ודבר פשוט הוא דכשהקשו אדרבה רבא בר אבא רבו החזירו וכו' מה שקדקדו לומר רבו הוא משום דלא נימ' מאי קוש' א"ה ל"כ דמעקר' מניומי החזירו ובתור הכי שמע' להא דרבה בר אבא . מ"ה אמרי דהוה רביה ומסתמא תחלה גמר מרביה :

ולבאורה לא קשה מידי כשדייק לשון רש"י ז"ל שהציאו דכתב הייתי רגיל לומר קניא כדמשמע מחני' דפריך ליה מיני' וכו' . דמה לו ז"ל להזכיר מחני' דפריך . אלא דהא"כ דמעקרא גמר מרבה כשהיה בגדר חלמיו דאין הלכה כרבי יוסי ואמרה לסמכתא הכי משמיה . ומאי קאמר אני אומר אסמכתא קניא . היינו משום דדק בסתם משום דהלוהו על סדרו כדפריך מינה והיה דוחק אללו לאוקומה ללא כהלכתא או כדאמר מעכשיו והבינה כפשוטה דאסמכתא קניא וסבר כמתני' . ומסתמא זה היה אחר שגדל ויצא מכלל חלמיו . ושם אה"כ מניומי החזירו מסברתו וסוכרת לאוקומי מחני' או כרבי יוסי או כדאמר מעכשיו . והיה מדוקדק בזה לשון אני אומר אסמכתא קניא כלומר אני אומר כן שלא מדעת רבותי' . אך מה שיש בזה מהקושי הוא מה שהקשו לרבינו תם זכרו לברכה דבהא דרב נחמן עשה לו כמו כן טובה וכו' . כי לא יוער נעלם מעיני תכמתו דבר זה ואני חמ' כיון דנחתי לאקשווי לרבינו תם מה להם להקשות בדבר"ג כ"עשה לו טובה' ליקשו מר"ה גופיה דקאמ' בשעת מתן מעו' קנה הכל לאמר מתן מעות לא קנה אלא כנגד מעותיו . ואם איתא דמפוס דעשה לו טובה גומר בדעתו להקנותו יותר מאי שנא לאחר מתן מעות דלא קנה אלא כנגד מעותיו . הרי כיון שעשה לו טובה היה לנו לומר שגמר בדעתו להקנותו יותר :

אמנם בענייני כונת רבינו תם זכרו לברכה היא לומר דלרב הונא בשעת מתן מעות גומר להקנותו יותר משום דההיא שעתא עשה עמו טובה להלוות לו ואגב ההיא הנה גמר והקנה בלב שלם אבל בדבר נחמן וכן אחר מתן מעות דרב הונא נהי דמעקרא עשה עמו טובה . מכל מקום ענין זה כבר עבר . והשתא בשעה שמתנה עמו להקנות יותר אינו מקבל שום טובה מוספת לשנאמר בעבור גמר ומקני' הלכך הוה אסמכתא : דהילכך שלם שהושלם וכו' . דברי המחבר ז"ל דליני האסמכתא הש' כמיס שאין להם סוף וכבר הרחיב הבאור שהם הרב ז"ל בס' ר"י ומי יוכל להוסיף עליהם . מ"מ אציגה נא בס' דמשע' מופר אשר נתעוררתי

בענין זה בענייני . הרמב"ם ז"ל והרבה מן המפרשים ז"ל סברי דלא שייכא אסמכתא במה שהקונה הוא כבר מוחזק בו והמקנה מוטל או נותן לו מה שהוא בידו . ועקר יסודם כפי דברי האחרונים הוא מההיא דל' נדרים כשהוא לאתפס זכוותיה כדי פרכין והתן מי שפרע מקלת חובו והשלים את סמרו וכו' אמרינן שאני הכא דאמר ליבטלן זכוותיה : וכתב שם הר"ן ז"ל כלומר שהוא מחל כל כך וכו' שיש לו בלוחו שטרו' דכיון דמחילה היא לית בה אסמכתא דמיד זוכה בה חבירו וכן במוסר ליד חברו וא"ל אם לא אעשה כך זכה במה שבידך זכה לליכא אסמכתא אלא באומר אהן או אשלים וכיוצא בהם וכך דעת הרמב"ם ז"ל בפ"א דמכיר ואין כן דעת רש"י ז"ל בפרק הזהב גבי הא דתנן הנותן ערבון וכו' עד אלמא אפילו במחילה שייכא אסמכתא והא נמי דמי שפרע מקל' חובו דאיתיה לעיל בסמוך מוכח הכי דודאי ההוא תנאי מתור' מחיל' הוא דאי לא נהי דס"ל לר' יוסי דאסמכתא קניא הוה יתיר יצבה זה כל השטר והלא כבר נמחל מקלת שעבודו ושם אינו חוזר וגובה בו אלא ודאי מתחלה כך התנה אם לא נחתי לך השאר מכאן ועד ל' יום לא יהיו המעות האלו פרעון אלא מתנה . ואפ"ה ר' יהודה אמר לא יתן . אלא אסמכתא אפי' גבי מתנה ומחילה לא קניא . אלא הכי פירושא שאני הכא דאמר ליבטלן זכוותיה כלומר שהו' מוד' שאם לא בא לאותו זמן שראיתיו בטלות כלום' שהן שקר ע"כ : ובאמת נראה זה קושי עמוס דאי משמעות ליבטלן זכוותיה הוא מטעם מחילה . מאי משני על ההיא דמי שפרע מקלת חובו כיון דההיא נמי ע"כ במוסל מה שנתן איירי וגם מנלן לומר דמטעם דר' יוסי משו' דסב' אסמכתא קני' ודלא כהלכת' נימא דר' יוסי דנמוקו עמו סבר כהלכת' דאסמכתא לא קניא והכ' קני משום להו' מחיל' יור' יהודה סבר דאף במחילה שייכא אסמכתא ונפסוק הלכה כר' יוסי כבבולי גמרא :

והתיבא דהראש"ן ז"ל שם בפירושו לנדרים כתב בההיא דרבי יוסי פ' אחד וסב' כתב הפי' הזה שהתנו מתחלה אם לא יתן לזמן פלוני שיהיו המעות שנתן לו מתנה וישר השטר בכתחלה וכתב והאי פירושא נימא טפי דקניא אותיו' בעינן כתיבה ומסירה וכו' . ובשניא ליבטלן זכוותיה כתב מדלא אמר תנו אותן לשכנגדי אלא הזכיר לשון בטול כאלו הודה שהם פסולין יא"כ זה בא להוציא ממון בשטרותיו והתנה שיהיו בטולין אם לא יבא ולא יצבה עוד ואסמכתא כי האי כי הוא מוחל על מה שיש לו ביד אחר קניא אבל אסמכתא דר' יוסי הוא להוציא דלא קניא עד כאן . ואתמא הוי כתב דאסמכתא דר' יוסי היא להו' הרי כתב דהפירוש המתור' דנימא טפי הוא שיהיו המעות שנתן לו מתנה והשטר נשאר כשהיה ואין כאן להוציא :

ואפשר ליישב כל זה בשנאמר דבההיא דרבי יוסי כי אמרינן דכתבתי ההוא מתורת מחיל' נגעו בה . אין זה מופיל אלא לענין דכי מהדר ליה השלים השטר בתור הכי יוכל לגבות בו ולא נימא שטר שנמחל שעבודו הוא או שחטר מסירה וכתיבה וכו' דמאחר שאין כאן אלא מחילת המעות שנתן לו . נשאר השטר בחקפו כדמעקרא וכדקאי קאי' אבל מעקרא דמלחא סימפיקו דברים אלו לשיוכל השלים להחזיר השטר ולא נחוש כאן לאסמכתא ליכ' למימר הכי . וטעמא דמלחא דכיון דהשטר הוא ביד שלי' ולא ביד המלוה עצמו כדל"ת ז"ל דלעיל לעולם איכא אסמכתא דאע"ג דהלוה אומר שהוא מוחל למלוה מה שיש בידו מ"מ אינו מוחזק בכך בבטחון גמור בלי שום חשש כלל שהרי ביד השלי' הוא לכתוב על השטר שסבר נתקבל המלוה ונפרע מאותו הסך של מקל' חובו והשלי' הוא לאאן על השטר שהושלם בידו ומלך זה הוויא אסמכתא . ואעפ"י כ' סבר ר' יוסי דאסמכתא קניא ור' יהודה פליג . אבל במחשבים זכוותיו בל' דאומר בפ"י ליבטלן זכוותיה . ודאי כל לגבי בי דינא כדעל דבר עצמו הוא וכאלו הס' ביד הנמחל חשבינן להו הלכך לענין אסמכתא דרבי יוסי בעקר הדבר . כמקנה להוציא דיינינן ליה כדברי הרא"ש ז"ל :

איברא דמלחתי לבטלי תוס' ז"ל בא"ז . בסוף דבור ומניומי כתבו וז"ל ור"ת חירץ הקושי' דלעיל דלא קשיא דרב הונא דאמר הכא בשעת מ"מ קנה אדרב הונ' נדרים דהכא קני משום דתפס מלו' גופיה ולעיל בפרק הזהב דלא קני מוכר הערבון אף ע"ג דתפס ליה היינו נפוס

שער סג חלק א

א גרמינן בבחרא פ' ג' פתחני' מי שפר' מקצ' חובו והשלי' את שטרו וא"ל אם לא נתתיו לך עד יום פלוני תן לו את

שטרו והגיע זמנו ולא פרעו רבי יוסי אומ' יתן ר' יהודה אומ' לא יתן גמרא' במאי קמיפלגי רבי יוחנא פבר אסמכתא לא קניא ולפיכך אין לשליש ליתן את השטר אמר רבא אמר רב נחמן אין הלכה כרבי יוסי כי יתני לקמיה דרבי יאמיא' להו וכי מאחר דרבי יוחנן למדנו פעם ראשונה ושניה הלכה כרבי יוסי אני מה אעשה ולא היא אין הרבה ברבי יוסי . הילכך שלי' שהושלש שטר בידו ואמר לו אם לא אפרע לפלוני חובי כהאן ועד יום פלוני תן לו את שטרו כלומר שיעבדו כלו ממני בלי שיגבה לי מה שפרעתי לו עכשו כיון שהוא ברשות אסמכתא לא קנה המלוה קנס זה ואין לו לגבות אלא מה שנשאר מחובו ולפיכך

נפוס

גדולי שער סג חלק א תרומות תרומה ד

מסוס ללא קני לוקס בפלי' דאיהו לא תפס ע"כ . אלמא הוה דאיהו דאיהו
זכוחא לא מחשב ליה לר"ח כמחש' ביד בעלה דר' . ואין ספק
דהמפרשים שאני הכא דאמר ליבטלן זכוחי מטעם מחילה לא סברי
כר"ת ז"ל :

וראה קיום מה שכתבתי בההיא
דבר יוסף מ"מ ה"ה ז"ל
בפי"א למכירה בדין דמי שפרע
מקלט חובו וז"ל והטעם לפי שהוא
חלה הדבר בחזרת הסטר ואין ביד
המלוה אלא ביד השליש . ואפשר
לדעת המחבר שאם השטר ביד המלוה

ולפיכך אין השליש רשאי ליתן השטר ביד המלוה ושווה היא אם כתבא :
אבל אם נעשה השליש בלשון מעבשיו כלומר שאמר לשליש
מעבשיו ולאחר זמן פ' יגבה חובו זה בולו מעבשיו יתנהו לו
השליש כמו שהתנה עמו :

ויש

בשהחזיק בקרקע אלא דעדיף ליה לאוקמה בין שהחזיק בה בין שלא החזיק
בה ומייתי נמי משם הר"ן ז"ל בהפס' דלאו קושיא היא דממאי דמלוה אוכל
פירות דילמא ליה אוכל פירות דקרקע שאני לבחוקת בעליה עומדת וכו' :
ואני תמיה האין יוכלו לומר לדעת הרמב"ם ז"ל איירי במחנה כשלא
החזיק המלוה שהלוא אוכל פירות
שהרי דין משנה זו כתבו בפ"ו דמלוה
בזה הלשון המלוה את חבירו על
השדה וא"ל אם לא תחזור לי מכאן
ועד שלשה שנים הרי היא שלי ה"ז
לא קנה מפני שהוא אסמכתא לפיכך
מוכ' כל הפירות שאכל מפני שהוא
רביית של תורה אבל אם אמר לו המוכר אם לא תחזור לך עד שלש שנים
קנה אותה מעבשיו והביא לו בחוק שלשה אין לו פירות הביא לו לאחר שלשה
הרי כל הפירות ללוקח ע"כ . ומדכח לפיכך מוכה לו כל הפירות שאכל
ולא אמר ואם אכל פירות מוכה וכו' . מוכח בהדיא שהוא מניח למינה
קיים למיד מעקרא החזיק המלוה באכילת פירותיה . ועכ"ז קאמר
דהוה אסמכתא . ועוד מוכח הוא דבשעת מת מעות מיד הושוו ביניהם
שיאכל הלוקח הפירות מההיא שעתא . דאי לא הכי לא היה מוחן להם
הרמב"ם ז"ל דין רביית של תורה . שעדיין לחלוטות הדיו קיים מ"ש בסמוך
קודם זה שכל שלא קנן בשעת הלואה אינו אלא חבך רביית . א"כ ודאי בשעת
הלואה נאותו ביניהם שיאכל המלוה הפירות . ואף"כ יפרשו להרמב"ם
אין המלוה מוחזק והלוא אוכל פירות :

בשער מ"ו בחלק היתר דקדקתי מסוף לסוף הרמב"ם ז"ל
דמשלשין הפירות בשאר מעבשיו . וכיון דאוקימנא דינא
דמחנותין בשאר מעבשו . א"כ איירי מחנה' בשאין המלוה אוכל פירות
אלא הם משולשים מ"מ רישא דאוכחתינן ללוקח אוכל פירות בחנאי דמעקרא
דממנה אותם משום רביית . אמאי קאמר דהוי אסמכתא אף על פי שהוא
מחזיק באכילת פירות הלכך נריך לתרץ כתי' האחר שמפכים עם ה"ה ז"ל :
ב' אבל אם נעשה השליש וכו' . על לשון זה של רבינו כתב הרב
ז"ל בב"י סי' ר"ו וז"ל ואע"ג שלא הזכיר קנין ע"כ בקנין הוא .
דאי לאו הכי במאי קנה . ות"מ אין לשונו מדוקדק וא"ל אם לא אפרענו
ליום פלוני אני מקנה לו הסטר מעבשיו לכשיחזר יוגב' בו דלאו כלשונו ממש
יגבה טוב זה בלי מעבשיו דברים אלו אינם הם ממשות לשיחול עליהם הקנין
אלא ודאי כדאמרן אכל מדבריו ז"ל משמע דכלא קנין איירי הכא שכתב
אח"כ ואיכא מ"ד שאם הקני' בקנין הלוא למלוה שיחזיר השליש את שטר
לזמן הקבוע ביניה' ויגבנו כלו דלא הוי אסמכתא דכל אסמכתא בקנין לית בה
משום אסמכתא אפי' בלא מעבשיו וכו' . עד ומדכח שאם הקנה בקנין
משמע דעד השתא לאו בקנין עסקין וכו' ע"כ :

וברה שמכרית דע"כ בקנין איירי דאי לא במאי קנה . דמשמע דאין מקום
שיקנה בלא קנין קשה טובא . דא"כ לא ידך סברא דאיכ' דאמר דכי
איכא קנין לית ביה משום אסמכתא . נחזי בכל הגהה דמשום דהוי אסמכתא
לא קניא הוכיחי דאיכא קנין הרי הקנין מבטל האסמכתא ואי בדליכ' קנין
מה לנו ולאסמכתא לומר ללא קנה . הא לא אפשר משום דליכא קנין ובמה
יקנה : ור' יוסי וכן רב נחמן קוים תורה היאך אמרו דאסמכתא קניא
במה יקנה כיון דליכא קנין . אלא ודאי אין הדבר מוכרח דכלא קנין לא
יקנה . וספיר מלי סבר רבינו דמעבשו לחודיה פגי לבטל האסמכתא . אע"ג
דליכא קנין וכן לאיכא דאמר קנין לית דיה מפיק מיד אסמכתא אף על גב
דלא אמר מעבשו ובפירוש מלינו דאיכא מאן דלא מנריך במעבשיו קנין אף
על גב דהר"ן ז"ל פליג עלי' . בארבעה נדרים שכתב וזה לשונו ונמצא עשה
פסקן של דברים דכל היכא דאיכא מעבשיו לית ביה משום אסמכתא . ובמחפזי
זכוחיה אי קני מיניה בבית דין מהני ומעבשיו לחודיה מהני ביה ולא נראה
לי כן דאי משום אפסקתא דבי דינא גנעי בה קנין למה לי אלא הכא הכי
קאמר והוא דקני מיניה כלומר דלא חייבא כיון דאמר ליבטלן זכוחי כלומר
שהוא מודה שאם לא בא לאותו זמן ראיותיו בטלן . אין צריך קנין משום
דהודאיתו בבית דין היא ולא בעינא קנין . ליתא דאלו הודה כן בלי שום
חנאי הכי נמי . אבל כיון שחלה באם אין באן הודאה גמורה הלכך
אפילו אמר מעבשו לא מהני דאפילו חייבא כיון דאיכא מעבשו ליכא
אסמכתא אפילו הכי במאי קנה הלא שיבטלו זכיותיו הלכך בעי קנין כי
הכי ליקני חבירה ואין הכי נמי דאי אמר מעבשו וקני מיניה לא בעי
בית דין חשוב דבקנין קני חבירו ובמעבשו ליכא אסמכתא אלא דכיון
דבבית דין עסקין אשמיעינן דינא דחרינא דכל היכא דהוי בית דין
חשוב לא צריך מעבשיו דאין סהדי . דלא מחייב בבי דינא וכמאן דאמר
בפירוש מעבשו דמי דכיון דבית דין חשוב הוא מאי דאמר ליבטלן כהודאה
גמורה משוינו לה עד כאן . הרי בפירוש דלדעת בגאון והרי"ף
זכרונם לברכה דמייתי מעקרא מעבשו בלחוד סגי בעלמא לבטל
אסמכתא כל דלא אחפס ולא הנריכו קנין אלא משום
דאחפס :

וקשה לי על דברי הר"ן זכרו לברכה ומסקנתו . דמעקרא כתב דלא
חייבא כיון שהוא מודה שאם לא בא לאותו זמן ראיותיו בטלן
לא צריך קנין משום דהודאה בבית דין הוא ולא בעינא קנין וכו' .
משמע

וא"ל אם לא פרעתיך הנשאר מכאן ועד יוספלוני גבה כלו ומה שנתי מחול
לך ה"ז גובה כיון שהשטר ומעות בידו . וזה היא שגאווה במשלם ודוק ע"כ
והוא מבואר כדאמרן : ולא ידעתי למה אמר בדרך אפס' וכמסתפק לדע'
הרמב"ם ז"ל שאם השטר ביד מלוה וא"ל וכו' דמה יש בזה מהספק הרי כבר
גלה דעתו הרמב"ם ז"ל דכל שהדבר הוא ביד הקונה אין בו אסמכתא ומי
גרע מחילה זו מההיא דכתב לעיל אם אני חוזר בו ערבוני מחול לך שאם
חוזר בו לוקח קנה זה הערבון שהרי הוא תחת ידו . והוא ז"ל עצמו כתב
לעיל שמהלכת המפרשים ז"ל תלוי בערבון שיתבאר למטה :

ובטעם הרמב"ם ז"ל שפסק כן בהך דערבון כתב ה"ה ז"ל בריית' פרק
הזהב הנותן ערבון לחבירו וא"ל אם אני חוזר בי ערבוני מחול
לך והלא אמר אם אני חוזר בי אכפול לך ערבון נתקיימו התנאים דברי
ר' יוסי . ר' יוסי לטעמיה דאמר אסמכתא קניא ר' יהודה אומר דיו שיקנה
כנגד ערבונו ע"כ ס' ובהשוכר את האומנים איתא ובהלכות והוא מפרש
דע"כ לא נחלק ר' יהודה אלא באומר אכפול לך ערבון אבל במחול לך
דברי הכל קנה ולשון דיו שיקנה כנגד ערבונו מסייע לזה דמשמע דלא פליג
רבי יהודה אלא כשהמוכר חוזר בו בדוקא עכ"ל . וכפי הנדרשה לשון דיו
דברי יהודה הוא סיוע שיש בו ממש לסברת הרמב"ם ז"ל לומר דבמחול לך
לא פליג ר"י . ונריך לראות לדעת החולקים עליו היאך יפרשו לשון זה :
וראה דעייני דלסברתם האני דיו קאי לכל אי מהם בין ללוקח בין למוכר .
אם ללוקח הוא פשוט שאם יחזור בו המוכר לא נאמר שיכפול ערבונו
ללוקח כמו שהתנה . אלא דיו ללוקח שיקנה כנגד ערבונו בע"כ של מוכר
ואם למוכר פירושו שאם חוזר בו הלוקח לא נאמר יזכה המוכר בערבון שיש
בידו כמו שהתנה . אלא דיו למוכר שאף על פי שהלוקח רוצה לחזור בו
מן המקח ומבקש שיחזור לו ערבונו . לא יחזיר לו כלום אלא ע"כ של
לוקח יקנה לוקח זה מן המקח כנגד מעותיו שהם כבר ביד המוכר . וכאלו
יאמר דיו לרואה בקיום המקח שעכ"פ יתקיים ויקנה הלוקח כנגד הערבון
בין פיה בע"כ של לוקח או בע"כ של מוכר : ואם נעמיך בדברי רש"י
זכרו לברכה נראה שזה נחזקון שכתב דיו שיקנה וכו' לא זה ימחול ולא זה
יכפול אלא לא זה ולא זה יכולים לחזור מלקיים מן המכירה כנגד הערבון
וחוזרין על השאר עד כאן ודוק :

ובזה אבין מ"ש הראב"ד ז"ל בהשגה וז"ל . אין הכל מודים בזה
וכו' . עד אבל אם יאמר לו המוכר המעות שנתת לי לא יאלו
מתחת ידי ואחיה אם תרצה קח את מקחך או תניח אותו לעולם הדין עמו
ובענין זה יכול להיות מה שכתב ע"כ . וה"ה ז"ל כתב ע"ז וז"ל ומ"ש
הר"א אבל אם יאמר לו המוכר וכו' הוא כשאמר כן בשעת נתינת ע"כ .
ויש לחמוה מדוחק פי' זה בדברי הראב"ד ז"ל שהוא כתב אם יאמר כלשונו
עתי' ונפרשהו לשון עבר מתחלה והוא כתב המעות שנתת לי וכו' . דמשמע
שכתב נתת לשעבר ואנחנו נפרש שנתת נותן לי עתה בשעת נתינה מלבד
דוחק הענין עצמו :

ובעניותי אחר בקשת הרשות הראוי מגדלת חכמת ה"ה ז"ל כונת
הראב"ד ז"ל היא על הדרך שכתבתי דכחשור בו הלוקח
וצא עתה לחבוע מן המוכר דמי ערבונו שהניח בידו . והי שאינו המוכר
יכול לומר לו שלי הם בהחלף מכת המחילה שנתת . מ"מ אהני מה
שנתת לו בערבון שיכול לומר לו המעות שנתת לי לא אוליא' מידי עוד
וזה לענין שעל כרחך חקך כנגד' מהמקח שמכרת לך . ואם תרצה
ליקח את מקחך לפחות כנגד מעותיך קח . ואם לאו תניח אותו לעולם
כי אני לא אחזיר לך מעות אלא מקח . ובחסידותו ז"ל ראה להלך בעד
הרמב"ם ז"ל ליכול להיות שבענין זה ולזאת הכונה כתב מ"ש שאם חוזר בו
לוקח קנה זה הערבון שהרי הוא תחת ידו ללאו אמימרא . שקנה הערבון
לחלוטין בחזרת מחילה מחמת התנאי אלא שקנה אותו לענין שלא יכריחו
הלוקח להחזירו לו אלא קנה אותו המוכר ויכול לומר לא אוליאנו מתחת ידי
ואם תרצה ליקח בעדו כ"כ מהמקח חקך :

אריב המפרשים ז"ל הקשו להרמב"ם ז"ל ממחנותין דקחתי באז"ל
הלוהו על שדהו ואמר לו אם אתה נותן לי עד שלש שנים
הרי היא שלי הרי הוא שלו ואוקימנ' לה בגמרא דאמר ליה מעבשיו
דכלאו הכי הוי אסמכתא ואף ע"פ' שהקרקע ביד המלוה דמסתמא משמע
ללוקח אוכל פירות כדכתבו בשם הרשב"א ז"ל . וכתב הרב ז"ל בכ"מ
ולדעת רבינו דהא דאוקי' בגמרא מחנותין בהלוהו על שדהו בשלא החזיק בה
היא ומ"ה אוקמה דה"ל מעבשיו ואה"נ דהוי מלי לאוקמיה

משמע דקושתא דמילתא הוא דכי תחנין עלה מדין הולאה שהוא מודה שראיות דבטלון חו לא תרכינן לקנין ללא שייך למימר הכא במאי יקנה הלא ללאו מסו' הקנא טעו בה אלא שהוא מודה שאין לו שום זכות ושבטלות הן ראיותיו וזהו הדבר כן אלו היתה הולאה גמורה כדכתב אלו הולאה כן בלא שום תנאי הכי נמי וכו' הכי נמי שלא היה צריך קנין אלא היה נדחת משום דלוינה הולאה גמורה לפי שחלה אותה בלא שום זכות וכו' ומ"ה מלך קנין קנין וא"כ הוא תימא דמסיק דכל היכא דהוי ב"ד חשוב לא צרי' מעכשיו דאכן סהדי ללא מחייד בבי דינ' דכיון דב"ד חשוב הוא מאי דאמ' ליבטלן כהולאה גמורה משווינן לה וכו' ופולא וכהולאה גמורה הוא ואכן סהדי ללא מחייד בבי דינ' הא חו למה לן לקנין דאי משום דכל קנין במאי קני חכמים הא ח' ללא קני מידא ללא דאיך מודה דכשאינו בא לאותו זמן ראיותיו הן בטלות ובהא קאמר דהכי נמי ללא בעי קנין ומשום דהוי ב"ד חשוב לא מלינן למימר עלה ללא הויא הולאה גמורה מפני שכל בלא דאכן סהדי ללא מחייד בבי דינ' ואיך סיהיה רבינו ודאי דמעכשיו לחודיה אף בלא קנין ליכא אסמכתא ומ"ה הרב ז"ל דאי בלא קנין במאי קנה יראה דבמאי דמסר השטר ביד שליח ואמר לא אפרע התורהו לו הוי כנוח משכון ומזכה לו על ידו וכדמות ראה יס' לזה מתשוב הרשב"א ז"ל הובא בס"ד שכתו' בה זה הלשון ועוד שכל האומר מעכשיו אין בו משום אסמכתא וכיון שיש כאן שטר הרי הוא כמעכשיו דקי"ל כר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו וא"ת כמה נחתיב זה ובמה קנה חברו דאי משום משכון שמסר ביד האומנים והם זוכים לו הא קי"ל אין שליחות לע"א וקנין ג"כ אין כאן אין זה כלום שהרי נחקיימו תנאיהם וכו' בס' דשטר אע"פ שנתעב דע"ג דק"ל כסמא דאמר דינא דמלכותא דינא ע"כ דמוכח מינה מאי דאמר' דמעכשיו בלא קנין מהני ושמעת מינה ג"כ דדוקא משום דאין שליחות לע"א לא מהני מסירת המשכון ביד האומנים הא אי הוה ישראל היה זוכה לו אס כן במשליש שטרו ביד ישראל הוי כעין משכון והשליש זוכה בעד המלוה בלא קנין ומה שהוקשה לי על תשובה זו כתבתי בתשובתי בס"ד ועיי' סימן 7

ג ויש לברר שליש בלא מעכשיו שאומר לו הלוה קנה שטר מבירה משדה שלי שעשיתי רבולוה שלי תחיה לי בידך שאם לא אפרעהו מה שישאר מן החוב שיש בידי פלוני עלי לזמן פלוני שתמסור לו השטר מבירה זו מה דינו ע"ל זה נשאל הראב"ד ז"ל לזה טיפס לשון שאלתו ראובן לזה מנה משמעון באחד בניסן עד שנים עשר חדש ועשה לו שטר מכר משדה מעכשיו בלא תנאי ושטר אלא מה שהשליש ראובן את שטרן ואמר לו אם לא פרעתי מכתיו ועד זמן פלוני תן לו שטר מבירה זו וראובן אוכל פירות הודך זמן ובתוך הזמן מסר ללוי אותו שדה שמכר לו ראובן ועדיין לא זכה בשטר המכר שכיר השליש ובשעה זמן לא נפרע שמעון ונחן השליש שטר המכר ללוי במצותו של שמעון שהעמידו אצלו בשמכר לו את השדה וזהו חזון לוי בשדה זו ואוכל פירותיו לימים בא ראובן על לוי וחבע ממנו את השדה וא"ל מאי בעית בהאי ארעא א"ל משמעון ובינתא דזבנה מינך והא שטרא ידיו ושטרא דידהי א"ל ראובן שטרא דידך חספא בעלמא הוא דזבנא לך לא הוי ליה זכותא בהאי ארעא הרי עדיין לא הגיע זמן השליש והשדה באותו זמן מוחזק היה בידי והואיל אב פרעתי כגו זמניה ה"ל מכר בטל והפרעון היה תלוי ברצוני איגלי מירצא דחנהו דמים דמקמי זמן פרעון מלוה בעלמא הוא ולא דמים ואף על גב שכתבתי שטר לשמעון מעכשיו כראש שום תנאי ושטר כעין אמנה הוה והשליש מוכיח ובשמכר לך הודך זמן השליש נעש' כמ"ד שדה זו שאני לוק' לבשאקנה קני' לך מעכשיו דקי"ל דאינו קונה משום דאין אדם מקנ' דבר שלא בא לעולם לחברו והכ' נמי הואיל ובזמן המכר השטר היה ביד השליש איגלי מילתא דבמסור' השטר היה דעתי לאקנוי ליה לחהו' שדה ולא בקנין ולא בבכפ וגדולה מזו אני אומר לך דאפילו לבש גיע זמן הפרעון ולא פרעתי לשמעון את ממנו ומסר לך השליש שטר מכר לא קנה שמעון את השדה לפי שהשלישית אסמכתא היא ולא קניא ומשנה שלימה שנינו מי שפרע מקצת חובו והשליש שטרו ביד שלישי ואמר לו אם לא פרעתי לך מכאן ועד יום פלוני תן לו את השטר הגיע זמן ולא נרחן רבי יהודה אומר לא יתן והלכתא כוותיה דאסמכתא לא קניא תשובה הנה בשאלה זו לא נודע אם פרע ראובן את שמעון לאחר זמן ואם לא פרעו מה לו לראובן לתבוע את השדה ועדין לשמעון הוה במכ' או באחריות והאסמכתא שהוא אומר אינה עושה את המכר אסמכתא שהרי נעשה מעכשיו בלא שום תנאי ושטר יקנין והשלישית אינה אלא כמי שאמר לבשיתו לך מעות ליום פלוני אחזירם לך שאסור הלוקח לאכול פירות הודך זמן אלא מאותו יום ואילך וכבר עמד המכר קיים מיום ראשון שנעש' שדהו מכר ונמצא שדה כבר נחלט לשמעון ואם שחק שמעון ולא חבע ארת במכרו מלוג אין לראובן לתבוע מלוג בלום וממה שכתבנו גם שמעון אין להוציא מלוג כי מקחו היה מיום ראשון אלא שמחוסר השלמת התנאי כאלו אמר לו הרי שדה זו מבירה לך מעכשיו ע"מ שתתן לי מארתי זו מכאן ועד יום פלוני ואם השלים תנאי לאותו יום אע"פ שמכרו לוקח תוך זמן לאחר מקחו קיים והפדמה זו דשלישית לאותה משנה טועה הוא כי אם אבר שטר המכר אינו בטל שכבר קנאו במעותיו משעת מהן מעורת אבל שלישות מחייב את עצמו במה שאינו חייב באסמכתא ולא קניא ע"כ

ד ואיבא מאן דאמר שאם הקנה בקנין הלוה למלוה שיחזיר לו השליש את

למימר דמיירי בלא שטר דמלבד דיקשה לוקמה בהכי ונל' ילטרך למעכשיו א"ל לומר כן מדקאמר בגמ' דרב יהודה קרעיה לשטרא דעבד רב נחמן עובדא כשמעת' דהוה מכר אסמכתא קניא אלמא נפיק' בשטרא דהוה כתוב ביה אס לא תפרעני מכאן ועד ג' שנים איבא אסמכתא בלא מעכשיו אע"ג דבהכרח אית ביה זמן כדאמרן אבל ממחיתין דגט פשו' דהמשלי' שטרו וכו' אין להקשות דהתם אמר אס אין אני נותן לך עד יום פלוני וכו' ומלינן למימר דליכא זמן משום דמפרש היום המוגבל של סוף הזמן ובהכי אין צריך לפרש ולידע התחלת הזמן אבל כשאומר בסתם שלש שנים אי אפשר לידע מתי יגיע זמן אס לא שפי' היום שמחילין : ונראה ליישב דספר הרשב"א ז"ל דהיא הנותנת דכיון דהוא מוכרת לכתוב זמן כדי לידע גבול ה' שנים חו ליכא למימר זמנו מוכיח עליו דהא לאו לאהייה מהיום כתביה דמלתא דצריכה היא משא"כ כשהיא דהכותב לבנו לאחר מיתה דכתבת הו' הוה לבלי צורך כי כשיבא יום המיתה נדע שאז הוא קונה אלא ודאי כתב הזמן להודיע שהוא מקנה מאותו היום הגוף וענין זה נחקייס בידי בדברי הרמ"ה ז"ל שהביאה הטור ז"ל סי' רכ"ח דכתב נכסיו לאחר שלשים יום אינה קונה מיד מהאי טעמא דצריך לברר בשטר הני ל' יום מאימתי מתחילין וכו' ואע"ג דכתב הרב ז"ל עליו נראה לו שאין זו טענה דהא גם בכותב נכסיו לאחר ל' יום איבא למימר מה צריך לכתוב שום זמן בשטר דהוי מלי למכתב הרי נכסי נתונין לך ליום פלוני והיה זמן הנתינה מבורר בלא כתובה זמן השטר ע"כ אין זו תשובה מכרעת דזמנין אין אדם רוצה עתה לכתב תשובות באיזה יום יפול יום שלשים וכותב בסתם אחר ל' יום ואם כדבריו

ג ויש לברר שליש וכו' דין זה של הראב"ד ז"ל הביאו הטור וזכרו לברכה סוף סימן כ"ד וכתב עליו הרב זכרוננו לברכה דב"י נ"ל הטעם לפי שכתב הגיע השטר ליד שמעון וזה בשדה למפרע משעה שנכתב כדאיתא בסימן ל"ט אח"כ מלאתי שדין זה תשובת שאלה הראב"ד כחבה בעל התרומות שאר ס"ג ויהי טעמא לפי שנתעב המכר מעכשיו בלי שום תנאי ושטר וכו' כדעתיק רבינו ויש לתמו' על הרב ז"ל היאך עלה על דעתו הרחבה אותו הטעם דבהגעת השטר וזה למפרע משעת כתיבה דהא זה הוא לסברת אבי דאמר עדין בחותמיו זכין לו ואף שא"ל הראב"ד פוס' כמשהו ודל' כהרי"ק וישיבתו ז"ל מ"מ כב' כת' הרמ"ה ז"ל

והרב עצמו מביאו סי' ל"ט דאפילו לאביי בשטר מוחה או מכר אס מכר המוכר או הנותן את הקרקע לאחר בין חתימת השטר למסירתו ללא אמרי' עדין בחותמיו זכין לו משעת החתימה ואין במסירתו כלום שמכר בין חתימה למסירה וכו' ע"כ דכתב בהדיא שכתבטלה זכיות החתימה כיון שנתנו לאחר קודם שבא השטר ליד הראשון

וה"כ בדון הראב"ד ז"ל לא היה מקום לומר דכשהגיע השטר לשמעון זכה בשדה למפרע דכיון דקודם מסירה מכרו לאחר אבד אותה הזכות אי לאו מטעמא דיהיב הראב"ד ז"ל :

ד ואיבא מ"ד שאם הקנה בקנין וכו' סוגיית יס נוחלין הוא דקף קל' דתנן בכותב נכסיו לבניו צריך שיכתוב מהיום ולאחר מיתה דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר אינו צריך ואמרין עלה אמר רב הלכה כר' יוסי וטעמא דר' יוסי דאמר זמנו של שטר מוכיח עליו בעא מיניה רבא מרב נחמן בהקנא מהו א"ל בהקנאה אינו צריך וכו' ורובא דרבנות ז"ל רוב מנן ורוב בנין פסקו כר' יוסי דאע"ג דבהגמ' אמרי' דחקין רב בגמי מן יומא דקן לאפוקי מד' יוסי מ"ה שאני להו ממונא מאיסורא ומסתמא גס הרב בעל הדין הזה שמביא רבינו שאם הקנה בקנין וכו' יסבור כן ולפ"ז איבא למידק אמאי לא אשמעונין רבות' דאפילו בלא מעכשיו וגם בלא קנין ליכא אסמכתא כל שכתב זמן בשטר דזמנו מוכיח עליו וכדמיינן בס' תשובת הרשב"א ז"ל לעיל בסימן 3' ואפשר לומר דאשמעונין דאפי' דליכא זמן בשטר כלל מהני בהקנאה וא"ל מעכשיו

איבא דבמאי דכתב הראב"ד ז"ל באותה תשובה דכל שיש זמן הוי כמעכשיו משום דזמנו מוכיח עליו קשה לי ממחיתין דלז"ל דהלוהו על שדהו וא"ל אס איה נוחן לי מכאן ועד ג' שנים הרי הוא שלי וכו' למחוקמא דגמ' דוקא דמעכשיו ואמאי הא ע"כ באותו שטר כתב בו זמן כיון דקבע עד ג' שנים דאי לא כתב התחלת היאך דענין אימת שלמי' וליכא

למימר דמיירי בלא שטר דמלבד דיקשה לוקמה בהכי ונל' ילטרך למעכשיו א"ל לומר כן מדקאמר בגמ' דרב יהודה קרעיה לשטרא דעבד רב נחמן עובדא כשמעת' דהוה מכר אסמכתא קניא אלמא נפיק' בשטרא דהוה כתוב ביה אס לא תפרעני מכאן ועד ג' שנים איבא אסמכתא בלא מעכשיו אע"ג דבהכרח אית ביה זמן כדאמרן אבל ממחיתין דגט פשו' דהמשלי' שטרו וכו' אין להקשות דהתם אמר אס אין אני נותן לך עד יום פלוני וכו' ומלינן למימר דליכא זמן משום דמפרש היום המוגבל של סוף הזמן ובהכי אין צריך לפרש ולידע התחלת הזמן אבל כשאומר בסתם שלש שנים אי אפשר לידע מתי יגיע זמן אס לא שפי' היום שמחילין : ונראה ליישב דספר הרשב"א ז"ל דהיא הנותנת דכיון דהוא מוכרת לכתוב זמן כדי לידע גבול ה' שנים חו ליכא למימר זמנו מוכיח עליו דהא לאו לאהייה מהיום כתביה דמלתא דצריכה היא משא"כ כשהיא דהכותב לבנו לאחר מיתה דכתבת הו' הוה לבלי צורך כי כשיבא יום המיתה נדע שאז הוא קונה אלא ודאי כתב הזמן להודיע שהוא מקנה מאותו היום הגוף וענין זה נחקייס בידי בדברי הרמ"ה ז"ל שהביאה הטור ז"ל סי' רכ"ח דכתב נכסיו לאחר שלשים יום אינה קונה מיד מהאי טעמא דצריך לברר בשטר הני ל' יום מאימתי מתחילין וכו' ואע"ג דכתב הרב ז"ל עליו נראה לו שאין זו טענה דהא גם בכותב נכסיו לאחר ל' יום איבא למימר מה צריך לכתוב שום זמן בשטר דהוי מלי למכתב הרי נכסי נתונין לך ליום פלוני והיה זמן הנתינה מבורר בלא כתובה זמן השטר ע"כ אין זו תשובה מכרעת דזמנין אין אדם רוצה עתה לכתב תשובות באיזה יום יפול יום שלשים וכותב בסתם אחר ל' יום ואם כדבריו

למימר דמיירי בלא שטר דמלבד דיקשה לוקמה בהכי ונל' ילטרך למעכשיו א"ל לומר כן מדקאמר בגמ' דרב יהודה קרעיה לשטרא דעבד רב נחמן עובדא כשמעת' דהוה מכר אסמכתא קניא אלמא נפיק' בשטרא דהוה כתוב ביה אס לא תפרעני מכאן ועד ג' שנים איבא אסמכתא בלא מעכשיו אע"ג דבהכרח אית ביה זמן כדאמרן אבל ממחיתין דגט פשו' דהמשלי' שטרו וכו' אין להקשות דהתם אמר אס אין אני נותן לך עד יום פלוני וכו' ומלינן למימר דליכא זמן משום דמפרש היום המוגבל של סוף הזמן ובהכי אין צריך לפרש ולידע התחלת הזמן אבל כשאומר בסתם שלש שנים אי אפשר לידע מתי יגיע זמן אס לא שפי' היום שמחילין : ונראה ליישב דספר הרשב"א ז"ל דהיא הנותנת דכיון דהוא מוכרת לכתוב זמן כדי לידע גבול ה' שנים חו ליכא למימר זמנו מוכיח עליו דהא לאו לאהייה מהיום כתביה דמלתא דצריכה היא משא"כ כשהיא דהכותב לבנו לאחר מיתה דכתבת הו' הוה לבלי צורך כי כשיבא יום המיתה נדע שאז הוא קונה אלא ודאי כתב הזמן להודיע שהוא מקנה מאותו היום הגוף וענין זה נחקייס בידי בדברי הרמ"ה ז"ל שהביאה הטור ז"ל סי' רכ"ח דכתב נכסיו לאחר שלשים יום אינה קונה מיד מהאי טעמא דצריך לברר בשטר הני ל' יום מאימתי מתחילין וכו' ואע"ג דכתב הרב ז"ל עליו נראה לו שאין זו טענה דהא גם בכותב נכסיו לאחר ל' יום איבא למימר מה צריך לכתוב שום זמן בשטר דהוי מלי למכתב הרי נכסי נתונין לך ליום פלוני והיה זמן הנתינה מבורר בלא כתובה זמן השטר ע"כ אין זו תשובה מכרעת דזמנין אין אדם רוצה עתה לכתב תשובות באיזה יום יפול יום שלשים וכותב בסתם אחר ל' יום ואם כדבריו

למימר דמיירי בלא שטר דמלבד דיקשה לוקמה בהכי ונל' ילטרך למעכשיו א"ל לומר כן מדקאמר בגמ' דרב יהודה קרעיה לשטרא דעבד רב נחמן עובדא כשמעת' דהוה מכר אסמכתא קניא אלמא נפיק' בשטרא דהוה כתוב ביה אס לא תפרעני מכאן ועד ג' שנים איבא אסמכתא בלא מעכשיו אע"ג דבהכרח אית ביה זמן כדאמרן אבל ממחיתין דגט פשו' דהמשלי' שטרו וכו' אין להקשות דהתם אמר אס אין אני נותן לך עד יום פלוני וכו' ומלינן למימר דליכא זמן משום דמפרש היום המוגבל של סוף הזמן ובהכי אין צריך לפרש ולידע התחלת הזמן אבל כשאומר בסתם שלש שנים אי אפשר לידע מתי יגיע זמן אס לא שפי' היום שמחילין : ונראה ליישב דספר הרשב"א ז"ל דהיא הנותנת דכיון דהוא מוכרת לכתוב זמן כדי לידע גבול ה' שנים חו ליכא למימר זמנו מוכיח עליו דהא לאו לאהייה מהיום כתביה דמלתא דצריכה היא משא"כ כשהיא דהכותב לבנו לאחר מיתה דכתבת הו' הוה לבלי צורך כי כשיבא יום המיתה נדע שאז הוא קונה אלא ודאי כתב הזמן להודיע שהוא מקנה מאותו היום הגוף וענין זה נחקייס בידי בדברי הרמ"ה ז"ל שהביאה הטור ז"ל סי' רכ"ח דכתב נכסיו לאחר שלשים יום אינה קונה מיד מהאי טעמא דצריך לברר בשטר הני ל' יום מאימתי מתחילין וכו' ואע"ג דכתב הרב ז"ל עליו נראה לו שאין זו טענה דהא גם בכותב נכסיו לאחר ל' יום איבא למימר מה צריך לכתוב שום זמן בשטר דהוי מלי למכתב הרי נכסי נתונין לך ליום פלוני והיה זמן הנתינה מבורר בלא כתובה זמן השטר ע"כ אין זו תשובה מכרעת דזמנין אין אדם רוצה עתה לכתב תשובות באיזה יום יפול יום שלשים וכותב בסתם אחר ל' יום ואם כדבריו

למימר דמיירי בלא שטר דמלבד דיקשה לוקמה בהכי ונל' ילטרך למעכשיו א"ל לומר כן מדקאמר בגמ' דרב יהודה קרעיה לשטרא דעבד רב נחמן עובדא כשמעת' דהוה מכר אסמכתא קניא אלמא נפיק' בשטרא דהוה כתוב ביה אס לא תפרעני מכאן ועד ג' שנים איבא אסמכתא בלא מעכשיו אע"ג דבהכרח אית ביה זמן כדאמרן אבל ממחיתין דגט פשו' דהמשלי' שטרו וכו' אין להקשות דהתם אמר אס אין אני נותן לך עד יום פלוני וכו' ומלינן למימר דליכא זמן משום דמפרש היום המוגבל של סוף הזמן ובהכי אין צריך לפרש ולידע התחלת הזמן אבל כשאומר בסתם שלש שנים אי אפשר לידע מתי יגיע זמן אס לא שפי' היום שמחילין : ונראה ליישב דספר הרשב"א ז"ל דהיא הנותנת דכיון דהוא מוכרת לכתוב זמן כדי לידע גבול ה' שנים חו ליכא למימר זמנו מוכיח עליו דהא לאו לאהייה מהיום כתביה דמלתא דצריכה היא משא"כ כשהיא דהכותב לבנו לאחר מיתה דכתבת הו' הוה לבלי צורך כי כשיבא יום המיתה נדע שאז הוא קונה אלא ודאי כתב הזמן להודיע שהוא מקנה מאותו היום הגוף וענין זה נחקייס בידי בדברי הרמ"ה ז"ל שהביאה הטור ז"ל סי' רכ"ח דכתב נכסיו לאחר שלשים יום אינה קונה מיד מהאי טעמא דצריך לברר בשטר הני ל' יום מאימתי מתחילין וכו' ואע"ג דכתב הרב ז"ל עליו נראה לו שאין זו טענה דהא גם בכותב נכסיו לאחר ל' יום איבא למימר מה צריך לכתוב שום זמן בשטר דהוי מלי למכתב הרי נכסי נתונין לך ליום פלוני והיה זמן הנתינה מבורר בלא כתובה זמן השטר ע"כ אין זו תשובה מכרעת דזמנין אין אדם רוצה עתה לכתב תשובות באיזה יום יפול יום שלשים וכותב בסתם אחר ל' יום ואם כדבריו

למימר דמיירי בלא שטר דמלבד דיקשה לוקמה בהכי ונל' ילטרך למעכשיו א"ל לומר כן מדקאמר בגמ' דרב יהודה קרעיה לשטרא דעבד רב נחמן עובדא כשמעת' דהוה מכר אסמכתא קניא אלמא נפיק' בשטרא דהוה כתוב ביה אס לא תפרעני מכאן ועד ג' שנים איבא אסמכתא בלא מעכשיו אע"ג דבהכרח אית ביה זמן כדאמרן אבל ממחיתין דגט פשו' דהמשלי' שטרו וכו' אין להקשות דהתם אמר אס אין אני נותן לך עד יום פלוני וכו' ומלינן למימר דליכא זמן משום דמפרש היום המוגבל של סוף הזמן ובהכי אין צריך לפרש ולידע התחלת הזמן אבל כשאומר בסתם שלש שנים אי אפשר לידע מתי יגיע זמן אס לא שפי' היום שמחילין : ונראה ליישב דספר הרשב"א ז"ל דהיא הנותנת דכיון דהוא מוכרת לכתוב זמן כדי לידע גבול ה' שנים חו ליכא למימר זמנו מוכיח עליו דהא לאו לאהייה מהיום כתביה דמלתא דצריכה היא משא"כ כשהיא דהכותב לבנו לאחר מיתה דכתבת הו' הוה לבלי צורך כי כשיבא יום המיתה נדע שאז הוא קונה אלא ודאי כתב הזמן להודיע שהוא מקנה מאותו היום הגוף וענין זה נחקייס בידי בדברי הרמ"ה ז"ל שהביאה הטור ז"ל סי' רכ"ח דכתב נכסיו לאחר שלשים יום אינה קונה מיד מהאי טעמא דצריך לברר בשטר הני ל' יום מאימתי מתחילין וכו' ואע"ג דכתב הרב ז"ל עליו נראה לו שאין זו טענה דהא גם בכותב נכסיו לאחר ל' יום איבא למימר מה צריך לכתוב שום זמן בשטר דהוי מלי למכתב הרי נכסי נתונין לך ליום פלוני והיה זמן הנתינה מבורר בלא כתובה זמן השטר ע"כ אין זו תשובה מכרעת דזמנין אין אדם רוצה עתה לכתב תשובות באיזה יום יפול יום שלשים וכותב בסתם אחר ל' יום ואם כדבריו

למימר דמיירי בלא שטר דמלבד דיקשה לוקמה בהכי ונל' ילטרך למעכשיו א"ל לומר כן מדקאמר בגמ' דרב יהודה קרעיה לשטרא דעבד רב נחמן עובדא כשמעת' דהוה מכר אסמכתא קניא אלמא נפיק' בשטרא דהוה כתוב ביה אס לא תפרעני מכאן ועד ג' שנים איבא אסמכתא בלא מעכשיו אע"ג דבהכרח אית ביה זמן כדאמרן אבל ממחיתין דגט פשו' דהמשלי' שטרו וכו' אין להקשות דהתם אמר אס אין אני נותן לך עד יום פלוני וכו' ומלינן למימר דליכא זמן משום דמפרש היום המוגבל של סוף הזמן ובהכי אין צריך לפרש ולידע התחלת הזמן אבל כשאומר בסתם שלש שנים אי אפשר לידע מתי יגיע זמן אס לא שפי' היום שמחילין : ונראה ליישב דספר הרשב"א ז"ל דהיא הנותנת דכיון דהוא מוכרת לכתוב זמן כדי לידע גבול ה' שנים חו ליכא למימר זמנו מוכיח עליו דהא לאו לאהייה מהיום כתביה דמלתא דצריכה היא משא"כ כשהיא דהכותב לבנו לאחר מיתה דכתבת הו' הוה לבלי צורך כי כשיבא יום המיתה נדע שאז הוא קונה אלא ודאי כתב הזמן להודיע שהוא מקנה מאותו היום הגוף וענין זה נחקייס בידי בדברי הרמ"ה ז"ל שהביאה הטור ז"ל סי' רכ"ח דכתב נכסיו לאחר שלשים יום אינה קונה מיד מהאי טעמא דצריך לברר בשטר הני ל' יום מאימתי מתחילין וכו' ואע"ג דכתב הרב ז"ל עליו נראה לו שאין זו טענה דהא גם בכותב נכסיו לאחר ל' יום איבא למימר מה צריך לכתוב שום זמן בשטר דהוי מלי למכתב הרי נכסי נתונין לך ליום פלוני והיה זמן הנתינה מבורר בלא כתובה זמן השטר ע"כ אין זו תשובה מכרעת דזמנין אין אדם רוצה עתה לכתב תשובות באיזה יום יפול יום שלשים וכותב בסתם אחר ל' יום ואם כדבריו

ז"ל גם זה היה דג' שנים היה יכול לומר אם לא אפרעך בכך וכך ימים לחדם פלוני משנה פלונית והיה זמן הפרעון מבוחר ומלא כח הכי אלא מיום שנכתב ועד שלש שנים נימא זמנו מוכיח עליו ולא ליבעי מעכשיו :

ובענין זה דמיו של שטר מוכיח עליו ואחרי כן נבטי דלימ' פן יומא דנן וכו' . נחקשתי במה שפרתו הראשון ז"ל לבטל אסמכתא בגט הנחת על חתימתו דכתב הרב ז"ל בב"י סימן ר"צ ז"ל ויש לדקדק כיון דקיימא לן אסמכתא לא קניא היאך נותן גט על חתימתו גט וכתתו אם לא באתי מכאן עד י"ב חודש וכו' והרמב"ן פרק ג"פ כתב והוי יודע שלא הוצרכה אסמכתא בגמרא אלא בדמ' אבל לא בגמין וקדושין ולא נחן טעם בדבר ותלמידי הרשב"א כתבו בפרק איזהו נשך דכיון דמדי דמקפי איניש עליה הוא אי לאו דגמר ומגר גמר ומקדש לא אמר . ורבינו נר' כת' דטעמ' משום דליחנהו אלא מדעתה דנפשי וכו' עד וסברא זו כמבנה הר"ן בפ' גט פשוט דשם ה"ר יונה דר' יוסף ז"ל פ"כ : ולמה חרדו כל החרדה הזאת בשלמא לקדושין ניחא אלא לגמין היאך אפשר להיות בהן אסמכתא ומה גס' למאי דאחריין צדדיה פן יומא דנן אם לא שנאמר שר'ו לבקש טעם שיה' לגמין ולקדושין : אחר שהוקשה לי זה חפשי בספריהם האיר' ה"ת את עיני בתשובה להרשב"א ז"ל שאלו לו בסימן תתק"ו וז"ל והרמב"ן ז"ל השיב על כיוצא בזה כלל זה יהא מסור בידך שכל שטר מוכר או מתן או שטר מוכר שכתב בו מעכשיו אף על פי שבטעת המסירה התנו בלשון אי לא הוי אסמכתא דהא זכי במעכשיו . וגמרי הא מלתא משמע דאחרי דגמין דאמר רבי יוסי זמנו של שטר מוכיח עליו ואחריין

פ' מי שחזוהו הרי זה גטך אם לא באתי מכאן ועד שלש שנים שטר חדש ומת בחור י"ב חדש וכו' ותני עלה ורבותינו התירו לכתוב שטר לכה כרבי יוסי דאמר זמנו וכו' והרי תנאי זה בלשון אם ואף על פי כן כיון שנכתב בגט מתחלה זמן שהיה כמעכשיו אמרינן דהוי מעכשיו שבגט כאלו תזכירו בשעת נתינת הגט . אף כאלו כיון שנכתב בשטר מעכשיו אני מוכר לך אף על פי שהתנה על פה בלשון אם להקנותו מעכשיו אמר כן . והשיב לי הרשב"א ז"ל סימן תתק"ו מה שכתב הרב ז"ל נראה בעיני נכון וברור ואין דבריו צריכי חזוק אלא שאין הגדון דומה לראיה שלא א' הרב אלא במוסר לתברו שטר מתנה שכתוב בו מעכשיו ובשע' מסירה התנה בו בלשון אם לא הוי אסמכתא לפי שזכה במעכשיו וזה הוא שאמר ר"י שהרי האשה זכתה בגט ובתנאי כן וכן אבל זה שהשליש גופו של שטר שכתוב בו מעכשיו והשליש בלשון אם אסמכתא הוי ולא קני וכו' עד והרי זה דומה להיה דמי שפרע מקצת חובו והשליש את שטר דר' בעלמא לא קאמר יחזיר אלא משום דס"ל דאסמכתא קניא ולית הלכתא כוותיה דהא אע"ג דק"ל כוותיה בזמנו של שטר מוכיח עליו ע"כ ואע"ג דבהך דמי שפרע מקצת חובו . איכא למדתי דלאו בכתוב בו זמן מיירי ובכתובין לעיל . מ"מ דעתו ז"ל דסתם שטר יש בו זמן : וחזינן בהדיא דהרמב"ן ז"ל כתב דאחריין דבתנאי גמין ליכא אסמכתא משום דהוי כמעכשיו והסכים עמו הרשב"א ז"ל :

ואם כן הדרינן למאי דאמרן למה בקשו ז"ל טעמים להעמיד תנאי הגט . והרשב"א זכרוננו לברכה עצמו כתב בסימן תתק"לג כשדקדק בגמין ובקדושין שאם לא באתי מכאן ועד שלש שנים שטר חדש שאם לא בא הוי גט דמשמע לכאורה דהוי כקנס וכן אומר לא נסיבנא עד יום פלוני . הנך קושטא דמלתא דזקא ומאני משום עגונא וכל שמתנה בדבר שיראה שאומר דזקא וכו' עד כאן . ומאי צריכין בגמין לטעם דאמר דזקא ומשום עגונא כיון דאין מקום לאסמכתא מזד המעכשיו : אמנם במה שהשיב הרשב"א זכרוננו לברכה לשאל נראה ליישב כל זה שכתב לא נאמר דברי הרמב"ן זכרוננו לברכה אלא כשבטעת המסירה לחזירו ממנו התנה בלשון לאי דככי הא מהני המעכשיו או הזמן שבשטר לבטל האסמכתא אבל בלא הכי לא . הלכך נזקקו זכרוננו לברכה לבקש בזה טעם כולל לכל התנאים שיעיל בין כשמתנה

בשעת מסירתו הגט לאשה עצמה בין בענין אחר דאלו טעם המעכשיו מפני הזמן אינו מועיל אלא כשמתנה בשעת שמוסרו לאשה כהיה דהרי זה גטך אם לא באתי וכו' . ואולי מפני זה הקפיד הרב זכרוננו לברכה בבית יוסף לדקדק בלשוננו כשהעיר על הספק וכתב וכתתו אם לא באתי מכאן ועד שלש שנים עש' חדש כתבו גטו תנו לאשתי וכו' . דבענין זה אין התנאי נאמ' בשעת מסירתו הגט לאשה :

ה וכתב הראש"ם ז"ל בפ' וכו' כבר כתבנו בשער ח"ו ח"ד שהרשב"א ז"ל יחיד לזה דין הערמת רבית ופוסקים אחרים ז"ל הסכימו כן ע"ש במה שדקדקתי על תשובתו ז"ל שהי' בס' תרנ"א . ועתה נתעוררתי עליה עוד שכתב וז"ל אלא שאני אומר שאסור לעשו' כן משום דלא גרע מרבית מאוחרת שאף על פי שאין כאן אגר נטר לי כיון שהנאה באה לו מחמת הלואה חו' אסור וכו' . עד ולא אמרו במשנתנו דמי שפרע מקצת חובו אלא שאם לא פרע השאר בזמנו הרי הפרעון הראשון מת' למפרע וכשהוא חוז' וגובה עכשיו אינו נוטל עכשיו בצי' כלל ומה שכבר נטל אינו רבית גמורה ואינו חייב להחזיר ולא אפי' לבק רבית דנראה הנאה הבאה לו מחמת הלואה . ואפי' למ"ד דעלמא אכל שט' וזו מסלקי ליה . הכא מודה דלא מנכ' ליה משום דאבק רבי' נמו' נמי לא הוי אלא גרע מיניה מרבית מאוחרת הוי וקל מיני' אלא כי אסור לעשות כן לכתחלה מפני הערמת רבית ומתניתין נמי דפרי' איזהו נשך דכוות' הוי שהיה שכונה גביה דהלואה על שדהו קחני ולא מסלקין ליה מיניה ע"כ . וקשה דכיון דהייב להך דהמשלים דין הערמת רבי' דהיינו מן הטעם שכתב שאלו פרעו בזמנו לא היה מרב' לו כלום . א"כ למה הוה דך לומר בה שלא אמרו אלא שהפרעון הראשון הוא מתנה למפרע

וכו' . דמי הזקיקו לכך הא אפי' יהיה הפרעון לבסוף אין לו דין רבית מאוחר' גמור אלא הערמ' רבי' ובהערמת רבית כבר הרשב"א בהדי' שמוציאין מלוה למלוה כאשר כתבאר במקומו . ונהי דאיצטריכי' לומר דהפרעון הראשון הוא מתנה למפרע כי היכי דלא ליהוי שטר שנמח' שעבודו מ"מ לענין איסור הרבית אין זה מעלה ומוריד :

שער סג חלק א

א גרסינן בגיטין פ' הנזקין אין מוציאין וכו' . דף נ' ואפליגו בגמרא מ"ט אמר עולא אמר ר"ל לפי שאין כתובין וכן אמר ר' אשי א"ר יוחנן ור' חנינא אמר ל' פי שאין קלובין ורבינו פסק כטעמא דאין קלובין נמשך אחר דעת הרמב"ם ז"ל בפ' כ"א דמלו' דפסק כן ודלא כהרי"ף ז"ל ומפרשים אחרים שפסקו כעולא ואע"ג דעולא ור' אשי ור' יוחנן כללו ס"ל טעמ' דאין כתובים . אפשר דהרמב"ם זכרוננו ז"ל פסקי כר' חנינא משום דאיבעיא לן בגמרא ר' חנינא כתובים וקלובים בעי או דילמא קלובין ואף על פי שאין כתובין ושקלי וטרי' עלה משמע דסתם גמרא כבר כר' חנינא :

ב מבאן יש לנו ראיה וכו' . דין זה האם אדם מחוייב בדבר שאינו קלוב הוא מחלקת קדמון רבו בו הוכוחים ועקרו הוא צפ"א דמכיר' כדמיייתי רבינו לקמן לשון הרמב"ם ז"ל . והרמב"ן ז"ל מביא לשון ההגה . והסוגיא דברים הנושא כך היא איחמר האומר לחברו חייב אני לך מנה ר"י אמר חייב ר"ל א' פטור ומוקמין פלוגתייהו דלא' חייב אני לך מנה בשטר . ואקשינן תנן הנושא את האשה ופסקה עמו לזון את בתה ה' פנים חייב לזונה ה' שנים מ"ל כה"ג לא בשטרי פסיחא וכדכר גדל וכו' והקושי מבוחר לדעת הרמב"ם ז"ל אם איתא דבעלמא אין אדם מחוייב בדבר שאינו קלוב אם לא בדרך ההיא דרבי גדל . א"כ מאי פריך מאי לאו בכה"ג וכו' . דאטו לדידה מי ניחא דכי נמי הוי בכה"ג היאך מחוייב על המזונות דהוי דבר שאינו ומתניתין גופא היאך מחוקמא בלאו ההיא דרב גדל לסברת המקסן וה"ה ז"ל דחה דה"מ למימר וליטעמיד : ולי בעניי קשה דבהיה דהנזקין א' לפי שאין כתובין ור"ס א' לפי שאין קלובין אמרי' גימל

אח שטרו לזמן הקצוב ביניהם ויגבנו מלו דלא הויא אסמכתא דכל אסמכתא בקנין רית ביה משום אסמכתא אפילו בלא מעכשיו . וראי' חם ברה"א גרסינן בפרק שני בחלקה מהו ואשיקנא דכל שטר בקנין כמאן דברתיב ביה מהיום דמי ויהיה ליה כמאן דאמר מעכשיו :

ה וכתב הראש"ם ז"ל בפ' ד"מ דרתינן לפלוגתא דרבי יוסי ורבי יהודה דבענין אסמכתא היא ולא קני' או קני' מבל' דהי' דלא הוי שלישי' בלשון אסמכתא רב' ע' דיתן שלישי וגבי ליה מיניה כולי שטרא ולא מנכי ליה מלוה הא מקצת דקא פרע ליה ואע"ג דקא רווח מלוה בהדיא הא מקצת ואשתכח דקא שקיל מיניה טפי מהלואתו הא מלרא שריא ולית בה משום חשש רבית וטעמא דמילתא דבי אמרינן רבית הוא ואסור ה"מ היכא דההיא חוספת' דקא שקיל אגר נטר לי וכו' מעינת בהא מילתא לא משכחת בה אגר נטר לי' דהא ארו פרע ליה ליה למלוה במשלם זימנא דקצב ליה מאי דאישתייר ליה גבי מהאי שטרא הוי שקיל ליה מלוה בלא תוספת וכו' לא פרע ליה במשלם זימנ' ההוא מירי דאשתי' . גביה הוי שקיל ליה מלוה הל' חוספת אשתכח דלא קא מטיא ליה הנאה מיניה למלוה מחמת הא זימנא דארווח ליה כי היכי דליהוי אגר נטר לי וכו' מטיא זימנא ולא ירוב ליה מירי דמיהד' ליה שלישי לשטר דמלוה וגבי ליה כולי מיניה דלוה אלו הוי מרווח ליה זימנא אחרינא ה"ל ההוא ר'וספת אגר נטר לי דההיא זימנא דקא מרווח ליה השרא דרא קא מרווח ליה זימנא אחרינא אלא קא שקיל מיניה כולי שטרא במשלם זימנא קמא אשתכח דליכא השתא אגר נטר לי' ומ"ה שריא וליכא חשש רבית ע"כ :

שער סג חלק א

א גרסינן בגיטין פ' הנזקין אין מוציאין לאמילת פירות ולשבח קרקעות ולמזון האשה והכנות מנכסים משועבדים ואע"ג דבתיב בשטר' אנה איקים ואשפי זביני אילין אינון עמליהון ושבחיהון ופיר' דידהון אהני ההו' תנא' לחייבו בהם ולמנכי מב"ח אב' במשעבדי לא גבי וטעמ' דמלת' בפני שאין קצובין :

ב מבאן יש לנו רא' שהמחיי' עצמו אף בדבר שאינו קצוב לגבי דידהי מהני ומחייב ביה והחיי' דבתוב' נמי מובחא בנדקתני הנושא את האשה ופסק עמה לזון בתה ה' שנים חייב לזונה ה' שנים אם כן פסק עמה בשעת קידושין והיכא דקנו מיניה בקנין אע"ג דלא הוי בשע' קידושין מחייב לזונה והקנין מועיל ומחייבו ואף על פי שהוא דבר שאינו קצוב ובגרסינן בפרק הנזקין ובכתובות פרק רגושא דדוקא לגבי מירפא לא מהני קנין ומיהו לגבי דידהי מהני קנין ותנאי ב"ד . וכן פסק הרב בהלכותיו

בגמרא מתיב רב הונא בר מנחם מחו בנותיהן מזונות מנכסיהם ב"ת והיא מזונות ממנועבדין מפני שהיא כבעל חוב הב"ע בשקנו מידו א"ה בנות נמי בשקנו לזה ולא לזה וכו' ופרש"י ז"ל אלמא כיון דקיימי ה' שנים אע"פ דלא כתיבא גביא ממנועבדי כר' מנינא וקשי לעולא ואין ספק דלהרמב"ם ז"ל א"א לפר' כן דלדידי

אפי' מזונות דה' שנים לאו קלובים נינהו וא"כ ודאי לא מקשי לעולא אלא אדרבא לר"ח קא פריך דאע"ג דלאו קלובין נינהו גביא ממנועבדי והיינו ע"כ משום דנקט שטרף אלמא עקרא דמלחא תליא בכת"ב פעולא והסתא להרמב"ם ז"ל מאי קשי ליה מדגביא מן המנועבדי אטו מז"ח נמי מי ניחא הא כיון דאינון קלובין לא מחייב אפי' מז"ח יקשה לכ"ע והו מאי משני בשקנו מידו דכי קנו נמי מאי מהני הרי כתב דאפי' קנו לא נשתעבד וכו' דסמך אט עמא דסטרי פסיקתא וכדרכ גידל כדאמרינן בהנפולא אכתי ל"ק מידי ולא דרשנן לאוקמה בשקנו מידו דכיון דקושייתו היא דמחיתין דייקא כעולא דמשום דאיכא שטרף גביא ממנועבדי אע"ג דאינון קלובין ולר"ח קשה דעכ"פ דעי קלובים יסתמוה על הרמב"ם ז"ל דאיהו פסק בפכ"א דמלוה כר"ח כדלפיל ולא בפכ"ג דאישות כתב מחו אלו שפסקו לזון אותה אס קנו מידה או שחייב עצמו בשטר ה"ז ככ"ח בשטר גוב' וטורף' מזונותיה מנכסיה' המנועבדין עד סוף הזמן שפסקו וכו' אלמא חיוב בשטר נמי בלא קנין סגי לטרוף מן המנועבדין ואחמא הרי לר"ח דפסק כוותיה לא סגי בלא

קלובין: אל אע"כ ריכ"י למימר דשאינו שטרי פסיקתא דכי היכי דמהני טעמ' דמחיתא אסדדי לשווייהו בקלובין לגבי המחייב עצמו אע"ג דבעלמ' אינו חייב בכה"ג ה"ג אפני למנועבדי לטרוף ע"י השטר וכו' שכן הוא מאי פריך לר"ח ולמה לן לאוקמי' בשקנו מידו הא בלאו הכי מהני לר"ח אעפ"י שאין קלובין כיון דהוי שטר פסיקתא ואין בידי ישוב מרווח:

ולא נחבררו לי דבריו וכו' הרב בכ"מ פ"א למכירה הביא סתירה זו בשם רבינו וכתב וליישוב זק"ל שרבינו דקדק בלשונם שכתב כאן מפני שפסק בשעת נשואין ולא כתב מפני שפסק בשעת קדושין כלומר שם"ש בשעת דושין עד שיקנו מידו דמשמע דקנין מהני לחייבו בדבר שאינו קלוב אפילו שלא בשעת הקדושין. הסם שאני שהיה בשעת הנשואין כלומר בין קדושין לנשואין ומפני שאינו בשעת קדושין אינו מחייב בלא קנין ומפני שהו' בשעת נשואין מהני קנין והו' שכתב והדבר דומה לדברים הנקנין באמירה כלומר אלו הו' בשעת הקדושין היה נקנה באמירה לבד בלא קנין ומפני שהוא בשעת הנשואין דומה קלח לשעת קדושין ומהני ביה קנין והו' אמחת כונת רבינו למבין הדברים על דוריינן עכ"ל. לדעתו ז"ל גרעה שעת נשואין משעת קדושין ואלו הריב"ש ז"ל כתב בס' שם"ה דרב גידל נקט וקדשו לרבותא דבקדושין לחוד מהני אעפ"י שלא נזכר התנאי בשעת הנשואין וכן נראה מלשון הרמב"ם פ"א מהלכות מכירה שלא הזכיר שם אלא שעת נשואין וכו'.

והדבר קשה לאוקמי' הריב"ש דרב גידל דדוקא בקדושין סגי' אמירה דהא מחני' קחני הנושא אשה ופסקה עמו כדי שיון את בתה ה' שנים חייב לזונה ה' שנים נשאת לאחר וכו' עד הפקחין היו כותבין ע"מ שאזנא את בתך ה' שנים כ"ז שאת עמי ומסתמא משמע דהך סיפא דהפקחין קאי אריש' דהנושא אשה ופסקה וכו' דהיינו פסיקה דבשעת נשואין שכן הוא משמעות הנושא ופלה קאמר דהפקחין כשעושין פסיקא זו מפרש' כ"ז שאת עמי ובגמרא שילינן אהא דרב גידל אי נתן להכתב או לא וקאמ' רב אשי דלא נחני לכתב ואותיב עליה רבינא מהך דהפקחין היו כותבין וכו' ומשני מאי כותבין אומרינן וכו'. ואם כדעת הרב כ"מ ז"ל כיון דקיימינן במחיתא דאיירי בנשואין היכי מנינן לאוקמי' באמיר' הא ע"כ לא סגי בלא כת"ב או קנין: ועם כי הי' מקום לתרץ זה בדוחק קשה עוד כיון דלעתו ז"ל כדאיהו כתיב' בנשואין כמו אמיר' בקדושין ל"ל לדחוקי דקרי ליה לאמיר' כתיב' לימא דהך כתיבה היינו מו' דהוי' בשעת נשואין דלא סגי בלא כתיבה ואיך לה כח אלא באמיר' בשעת קדושין ולעולם דהיה דרב גידל לא נתן להכת' ובהלכ' אישות כתב עוד תירוטים אחרים ע"ש פכ"ג: ושאלתי פי הרמב"ם ז"ל וכו' גם הטור ז"ל סי' ס' הביא סברא זו של הרמב"ם ז"ל בזה הלשון:

בהלכותיו דלברת אשתו מהני קנין ופירפא גם הרמב"ם בכתב בסדר נשים בכ"ג הנושא את האשה ופסק עמה שיהא זן את בתה חייב והוא שההנו על דבר זה בשעת הקדושין אבל שלא בשעת הקדושין עד שיקנו מידו ארמא דבקנין מחייב ושם כמו כן שאם מתו אלו שפסק להם מזונות אם קנו מידו או חייב עצמו בשטר טורפת מזונותיה מנכסיה' משועבדין ואם היה בשעת הקדושין ולא היה שם קנין אינה טורפת אלמא שפשוט הו' שהקנין מועיל אפילו לדבר שאין לו קצבה והו' הנ"ל לפי דעתנו ועל זה היו סומכין כל בני דורינו במנהגם להתחייב כל אחד ואחד במזונות לחבירו ובדבר שאין לו קצבה אך מצינו לרמב"ם ז"ל עצמו שפסק בספ' קנין על דרך אחרת וזה טעם מה שכתב המחייב עצמו בדבר שאינו קצוב כגון שאמר הריני חייב לזון אותך או לבסותך לא משתעבד שאין כאן דבר ידוע ומצוי שנחנו במתנה וכן חורו רבות וז"ל ומפני מה הפוסק לזון את בת אשתו חייב מפני שפסק בשעת נשואין ודומה זה הדבר לדברים הנקנין באמירה ע"כ: ולא נחבררו לי דבריו מפני שהן בסתירות זו את זו ועוד שגלה דעתו שאף המפרש חמשה שנים הוא הנקרא דבר שאינו קצוב וראי דאי לאו הכי הוא איכא דבעי מימרא דחמשה שנים הוא הנקרא דבר קצוב וכדמובח בגיטין פרק הניזקין רבי חנינא כחובין וקצובין בעי או קצובין או כחובין או כחובין בלא קצובין ומהד' הא שמע מתו בניו ובנותיו מזונות מנכסיה' בני חורין והיו מזונות מנכסיה' משועבדין והא מזונות דמיקן קצי' ומכתב לא בתיבי ואף על גב דלא בתיבי גבי ממש כדרי ומשני בשקנו מידו ופרש"י ז"ל מיקן קצי' שהרי פסק לזונה חמש שנים ולפי פ' זה יהיה דין זה ברור שלא יועיל קנין לדבר שאינו קצוב אך קצו' יקרא אפ"י לזון ידוע או לכל ימי חי' פלוני ומיהו צ"ע.

ושאלתי פי הרמב"ם ז"ל בזה וזה אשר השיב לי אנו אין לנו בדברי הרב ז"ל דסוגיא דשמעתא דהנושא את האשה ופסק עמה לזון בתה חמשה שנים ריש לקיש הוא דמוקי לה בשטרי פסיקתא אבל בגמרא משוב חייב אני לך מנה בשטר מ' לה ובדרכי יוחנן ויעוד בשקנו מידו מהני למשעבדי טפי מתקניה בית דין ועוד דמילתא דלא משתעבדא בעלמא בשום צד לא מהני עמדו וקדשו דלאו תנאי בית דין הוא אלא מלחא בטעמא הוא בההיא הנאה דקא מהתני אהרדי גמר ומשעבד נפשיה בדאמרינן לענין מתנה ש"ח להיות בשואל בההיא

נראה לע"ד דמאי דכת' הטור ז"ל וכו' הרמב"ם ז"ל המחייב עצמו וכו' הכל הוא נמשך בשם הרמב"ם ז"ל עד ה"ז כשאר חוב וכוונתו דהיינו דבר שאין לו קצבה אינו מעלה או מוריד לענין החיוב אלא הוא כשאר חוב דעלמא. דבמה שבעלמא חייב כשים לו קצבה אף בזה שאין לו קצבה חייב. ואם"כ דבמה שלא יתחייב בעלמא כגון בלא קנין ובלא שטר גם בזה לא יתחייב כלל אבל לא מטעם שאין לו קצבה. כל זה הוא מדברי הרמב"ם ז"ל. ועתה אומר הטור ז"ל מסקנת הדין לפי סברתו לפיכך אס לא קנו מידו וכו' דלדין הכי נקטינן:

ועוד דמלחא דלא משתעבדא בעלמא וכו' יתמיהא לי מל' דלהרמב"ם ז"ל סבר ר"ל דאפי' באומ' חייב אני לך מנה בשטר פטור משום דכיון דאינו חייב לו כלום אינו יכול להתחייב אפי' בקנין או בשטר. אלמ' אין לו בעלמא דרך להתחייב במה שאינו חייב. וא"כ כי פריך ליה בגמ' ממחיתין דהנושא את האש' ופסקה עמו לזון את בתה ה' שנים חייב לזונה ה' שנים וקאמר מאי לאו כה"ג וכו' מאי משני לא בשטרי פסיקתא וכו'. דכי נמי הוי בשטרי פסיקתא מה בכך. הרי בין דבעלמא אין שום דרך הקנאה להשתעבד במה שאינו חייב ואפי' קנינא או שטר לא מהני אף בפסיקתא לא משתעבד כי היכי דלהרמב"ם ז"ל אי דבר שאין בו קצבה אין לו דרך הקנאה לעולם לא משתעבד בפסיקתא וכדמדמי ליה לדבר שלא בא לעולם וה"ל הוי לר"ל דבר שאינו חייב בו:

ונראה לחלק דבעלמא בדבר שאינו קלוב או בדבר שלא בא לעולם ויחא דאי בעלמא לא משתעבד אף בפסיקתא לא משתעבד משום דהא דאחזני אינו מתקן חסרון ההקנאה. דאין מקום לומר דהלאה החסון משום מה שאינו קלוב שיהא קלוב או מה שאינו בעולם שיהיה בעולם אבל המשעבד במה שאינו חייב. כשעושה זה מחמת החסון איכא למימר דהאי איקרורי דעת' דמחזני משו' ליה חיוב יסיראה לו דמשום מיחא דרומא דעביד ליה אידיך לאיתחזני ביה נעשה הוא חייב במה שמשעבד ולא מיקרי מחייב במה שאינו חייב:

בגין דבר שלא בא לעולם לא קנו וכו'. אני בעיני נזקקתי על סתירה כזו בדברי הרמב"ם ז"ל ושוב מלאחיה בחסות הריב"ש ז"ל סימן שם"ה אכתבנ' על שמו ז"ל הנה דעתו שאפי' החנו כן בשעת קדושין בתנאים הנקנין באמירה לריך שיהיה נמצא אצל הנותן בשעת הסכא: שכן כת' בבאו צפ"ו מה' מחנה וז"ל כבר בארנו בנשואין ששנים שהי' שזוכין ופסק זה ע"י בנו וכו' ועמדו וכנסו קנ' באמיר' וליכנסיהו הדברי' שפסקו מזוין ברשותו שאין דסמקנה דבר שלא בא לעולם אלא שאני רואה סתירה בדבריו שהו' ז"ל כתב בפ"א מה' מכירה חייב עצמו בדבר שאינו קלוב כגון שאמר הריני

כתב הרמב"ם המחייב עצמו בדבר שאינו קלוב כגון שאמר לחברו חרני חייב לבסותך או לזונך לא משתעבד שאין כאן דבר ידוע ומצוי שנתן לו במתנה והראב"ד ז"ל השיב עליו וכוכב הרמב"ם ז"ל המחייב עצמו בדבר שאין לו קצבה כגון שאמר לחבירו הרי אני חייב לפרנס' או אחר לך כך וכך חטוי' בכל פנה אעפ"י שאין לו קצבה

שמה יתיקרו הסטין הרי הוא כשאל' חוב. לפיכך אס לא קנו מידו או שלא חייב עצמו בשט' גובה מנכסיה' ב"ח אבל אס קנו מידו או שחייב אף עצמו בשטר גובה ממנועבדי' כ' וכתב ע"ז הרב ז"ל בב"י משפטן של דברים שזה הוא לשון הרמב"ם ז"ל וא"כ הוא קשה שגראה מדבריו שאפשר להתחייב שלא בשטר בדבר שאינו חייב בו וזה"ל פ"א מהלכו' מכיר' כתב של דעת הרמב"ם ז"ל א"א להחסיי' שלא בשטר בדבר שאינו חייב בו וכחבתו סי' מ' ולכן ז"ל דה"ק כ"כ הרמב"ם ז"ל כהראב"ד ז"ל והמחייב עצמו הס דברי רבינו ע"כ:

וזו דלי פסק דוחק עלי מאד דהיכי אפשר לומר דהטור עצמו הוא שכותב המחייב עצמו בדבר שאין לו קצבה וכו' כאלו מביא ענין חדש ונושא שלא דבר בו עדיין ואלא עלה קיימינן וכבר הביא דברי הרמב"ם ז"ל שהם כך בעצמ' שכתב המחייב עצמו בדבר שאינו קלוב כגון וכו'. ועוד דמה שמביא או אחר לך כך חטין וכו'. הוא ענין שחלש הרמב"ם ז"ל בלשונו ומייתי ליה רבינו בסוף הסוכות וגם הרב ז"ל מעתיק כן. והטור לא הול"ל אלא פסק הדין על הנושא האומר ודשגמר לומ' וכו' הרמב"ם ז"ל יואמ' ואסלא קנו מידו וכו' וזהו תמלי' הדין

נראה לע"ד דמאי דכת' הטור ז"ל וכו' הרמב"ם ז"ל המחייב עצמו וכו' הכל הוא נמשך בשם הרמב"ם ז"ל עד ה"ז כשאר חוב וכוונתו דהיינו דבר שאין לו קצבה אינו מעלה או מוריד לענין החיוב אלא הוא כשאר חוב דעלמא. דבמה שבעלמא חייב כשים לו קצבה אף בזה שאין לו קצבה חייב. ואם"כ דבמה שלא יתחייב בעלמא כגון בלא קנין ובלא שטר גם בזה לא יתחייב כלל אבל לא מטעם שאין לו קצבה. כל זה הוא מדברי הרמב"ם ז"ל. ועתה אומר הטור ז"ל מסקנת הדין לפי סברתו לפיכך אס לא קנו מידו וכו' דלדין הכי נקטינן:

ועוד דמלחא דלא משתעבדא בעלמא וכו' יתמיהא לי מל' דלהרמב"ם ז"ל סבר ר"ל דאפי' באומ' חייב אני לך מנה בשטר פטור משום דכיון דאינו חייב לו כלום אינו יכול להתחייב אפי' בקנין או בשטר. אלמ' אין לו בעלמא דרך להתחייב במה שאינו חייב. וא"כ כי פריך ליה בגמ' ממחיתין דהנושא את האש' ופסקה עמו לזון את בתה ה' שנים חייב לזונה ה' שנים וקאמר מאי לאו כה"ג וכו' מאי משני לא בשטרי פסיקתא וכו'. דכי נמי הוי בשטרי פסיקתא מה בכך. הרי בין דבעלמא אין שום דרך הקנאה להשתעבד במה שאינו חייב ואפי' קנינא או שטר לא מהני אף בפסיקתא לא משתעבד כי היכי דלהרמב"ם ז"ל אי דבר שאין בו קצבה אין לו דרך הקנאה לעולם לא משתעבד בפסיקתא וכדמדמי ליה לדבר שלא בא לעולם וה"ל הוי לר"ל דבר שאינו חייב בו:

ונראה לחלק דבעלמא בדבר שאינו קלוב או בדבר שלא בא לעולם ויחא דאי בעלמא לא משתעבד אף בפסיקתא לא משתעבד משום דהא דאחזני אינו מתקן חסרון ההקנאה. דאין מקום לומר דהלאה החסון משום מה שאינו קלוב שיהא קלוב או מה שאינו בעולם שיהיה בעולם אבל המשעבד במה שאינו חייב. כשעושה זה מחמת החסון איכא למימר דהאי איקרורי דעת' דמחזני משו' ליה חיוב יסיראה לו דמשום מיחא דרומא דעביד ליה אידיך לאיתחזני ביה נעשה הוא חייב במה שמשעבד ולא מיקרי מחייב במה שאינו חייב:

בגין דבר שלא בא לעולם לא קנו וכו'. אני בעיני נזקקתי על סתירה כזו בדברי הרמב"ם ז"ל ושוב מלאחיה בחסות הריב"ש ז"ל סימן שם"ה אכתבנ' על שמו ז"ל הנה דעתו שאפי' החנו כן בשעת קדושין בתנאים הנקנין באמירה לריך שיהיה נמצא אצל הנותן בשעת הסכא: שכן כת' בבאו צפ"ו מה' מחנה וז"ל כבר בארנו בנשואין ששנים שהי' שזוכין ופסק זה ע"י בנו וכו' ועמדו וכנסו קנ' באמיר' וליכנסיהו הדברי' שפסקו מזוין ברשותו שאין דסמקנה דבר שלא בא לעולם אלא שאני רואה סתירה בדבריו שהו' ז"ל כתב בפ"א מה' מכירה חייב עצמו בדבר שאינו קלוב כגון שאמר הריני

חייב לזון אוחזין או לכסוחך ה' שנים אע"פ שקנו מידו לא נשתעבד ומפני מה הפוסק עם אשתו שיהיה זן את בנה חייב לזונה מפני שפסק בשעת נשואין והדברים דומים לדברים הנקנין באמירה הרי שהרב סובר שאפי' הדברים שאין קנין מועיל בהם נקנים הם באמירה בשעת קדושין כגון המעבד עמו בדבר שאינו קלוב

שאין הקנין מועיל לדעתו ולמה לא יאמר כן בדבר שאינו מלוי במלותיו אלא כ"י יר"ל הרב ז"ל לחלק ביניהם ולומר דבר שאינו מלוי ברשותו גרע מדבר שאינו קלוב אפילו לסבתו עכ"ל. ולהיות הסתירה פ"כ עצמית נוכל לסבול איזה דוחק ליישב קצת כי החלוק ביניהם בדברי הריב"ז ז"ל לא ידענו מה הוא : ושמו נאמר ליישב דעמדו וקדשו דנקט הרמב"ם ז"ל הוא לשון דבר גידל גופי' ויכבד נד' מה שחלקו בפירושו אס' רריך שיהיו הקדושין מיד תקף לפסיקה או אפי' לאחר מכאן. כי הריב"ז ז"ל והרבה מן האחרונים ז"ל עמו יחסו להרמב"ם היות מן הכת הפוגרים לדרך שיהיו הקדושין הכופים לפסק. ובעניי איני רואה הכרח לזה. דאי משום דגבי דבר שאינו קלוב העריך שיפסקו בשעת הקדושין כדבעי לאוהאי הרב ז"ל ה"נ בהלכות אישות

אדרבא יראה דכיון דמשום חסרון דדבר שאינו קלוב קאמר והוא שיחזק ע"ז בשעת קדושין משמע דבפסיקת דמים דליכא בה שום רעותא לא חייבת לן סתמא בשעת הקדושין ממש. והכא בהלכות זכיה כיון דנחית לומר התנאים הריכיה לשיעור הפסוק א"כ כי היכי דקאמר ונריכיה שיהיו הדברים שפוסקים ברשותו ה"ל נמי ולריך להחנות כן בשעת הקדושין כדקאמר גבי פסוק מזוונות.

ובן יס' לדייק בין כאן בין בהלכות נשואין לישנא דקאמר הו' ביניהם שדוכין ופסקו כו'. דמה לו לזכור דבר שדוכין שהיו ביניהם יאמר פסח ובקלור שנים שפסקו וכו'. ע"כ אפשר לומר דנחיתו הרמב"ם ז"ל להודיע שאין לריך שהפסוק יהיה בשעת קדושין אלא ששהיו שדוכין ביניהם אז פסקו ביניהם כך וכך. נהי דאין השעבוד חל עליהם מיד ויכולים לחזור בהם כיון דליכא קנין מ"מ כשעמדו וכנסו. אז נחתוק הדבר וקנו באמירה כשע' הקדושין ואין קנין באמירה זו להוליא כל אחת מה שפסק אלא עד שעת הנשואין וכו'. והשתא כיון דעקר הפסיקה היה שלא בשעת הקדושין מ"ה לריכיה שיהיו הדברים שהם פוסקין מלויין ברשותו דאלו הו' בשעת קדושין הו' מהני אף על פי שאינם ברשותו. כי היכי דמהאי טעמא מהני דדבר שאינו קלוב כאשר כבר באר בהלכות אישות שקדמו. והוא הטעם דדבר שאינו ברשותו דסקולין הם. ובהכי תולא לה טענת הרמב"ם ז"ל מדבר שלא בא לעולם :

ורבר שלא בא לעולם הואיל ותא' לידן נים' ביה מלתא. דכלהו רבנותא ז"ל הסכימו לית הלכתא כתנאי ואמוראי דבברי' אדם מקנה דבר שלא בא לעולם דקיימי כשעה כדאיתא פרק האשה רבה. וחד מהנהו תנאי הוא רבא'י. וכתבוהו ה"ס בפרק האומר דף ס"ב דאף על גב דהלכה כרבא'י בעלמא דקב וקני הוא. תכא לית הלכתא כותי' משום דר"ס ל אין אדם מקני' וכו' וק"ל הלכה כר"ס בדיו :

אמנם רש"י ז"ל כתב וכדאב"י ק"ל דמשנתו קב וקני. ואם הוא ז"ל פוסק כן לאדם מקנה דבר שלא בא לעולם. קשה לי מההיא דפלהי המביא גט קמא. גבי מעמד שלשן דקנס בהלואה וסיליגין וטעמא מאי ופי' רש"י ז"ל מ"ט במלות קנה הא ליתא בעיניה ליקנייה וסקליגין וטריגין עד דמסיק' מר זוטרא דהויא חדא מתלת מילי דשוניהו רבנ' כהלכתא בלא טעמא וכו'. והוא תימא דהא אי פסקינן בעלמא דאף כל דבר שלא בא לעולם יכול אדם להקנותו. א"כ מאי קושי' במ"ס. ואמאי מוסי' ליה הלכתא בלא טעמא. דודאי פשיטא דהלכתא כמר זוטרא. ושם לא נזקקו לאותו משא ומתן אלא לשמואל דאמר בהדיא דין מ"ס בהלואה דמסתמ' לא סבר אמדש"ל דהא לא כיליה בהאשה רבה בהדיא אמוראי ותנאי דסברי הכי אבל לרב הונא אמר רב לא לריכין למידי דלשטתייהו אזיל דסברי כרבא'י :

ועוד למ"ד וכו'. ע"ד והא אמרינן לענין בכור אלא יכיר למה לי וכו'. מהיות הגמר' בלה ערוכה כשלחן לפני האר' הגדול הרמב"ם ז"ל. לא נזקק לרשום מקום הסוגיא שמביא. והנה הך דבכור הוא בפ' י' וחסין דף ע"א ע"ב אמתי' האומר בני זה ממזר אינו נאמן ואפי' שניהם מזדיין וכו' ר' יהודה אומר נאמנים אמרינן בגמרא ר' יהודה אומר נאמנים בדמיא יכיר יכירו לאחרים מכאן אר"י נאמן אדם לומר זה בני בכור

בהחיה הנאה דקא מפיק גביה גמר ומשעבד נפשיה ואמרינן נמי בערב בהחיה הנאה דקא מהימן ליה גמר ומשעבד נפשיה אלמא דבהחיה הנאה דגמרי ומקני ביה בקני' דמי ובקרקעות קנו ובמעוות נשתעבדו זה לזה הא דברים שאין להם הקנאה כגון דבר שלא בא לעולם לא קנו כלום הילכך דבר שאין בו קצבה אם אין לו דרך הקנאה לעולם לא משתעבד בפסיקתא ואדרבה אפילו לתנאי בית דין קאמרינן מילתא דליחא בכריא ליתא בש"מ ואמרינן נמי משום דקא מפיק לה בלשון ירתן ואתמר התם לענין שבועה אלא אי אמרת הילך פטור מ' תקינו רבנן הילך שבועה דלאו בעין דאורייתא ועוד למאן דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ליבטל משום שהיה דבר שאין לו קצבה וכו' פירות דקל קצי' והא אמרינן לענין בכור אלא יכיר למה לי דצריך חבירה לא יהא אלא דקא בעי למיתן ליה מתנה מילא יחייב ליה לא צריכא בנכסים שנפלו לו לאחר מכאן ולרבי מאיר דאמר אדם מקנה דבר שיש בו לעולם מאי איבא למימר בנכסים שנפלו כשהוא גוסס אלמא אירו בעי למיתן ליה מתנה קני כל נכסים שנפלו לה קודם גסיסה ואף על גב דלא ידע מאי נפק ליה ומאי קצי' ולא אצטרך קרא דיכיר אלא בנכסים שנפלו לו כשהוא גוסס ומדרי' מאיר נשמע לרבנן בדבר שלא בא לעולם ובח' ובדבר שאינו קצוב ועוד מה שחעלה מצותי לא קנו משום דבר שלא בא לעולם הוא מה שהעלחה מצותי קנה ואפילו לא ידע כמה העלחה ועוד מסוגיא דפרק הניזק דהוי באבילת פירות ושבח ק"ק צ"ל הלא גבי ממשעבד מפני שאין קצובין ומפני תקין העולם הוא מדריג נמי גבי אפילו ממשעבד ולגבי חרי' דריב' מפני תקין העולם נשתעבד. מה' שדח' הרב ז"ל משום אחריו' מ"ס הוא אי' מש' א"ב' בדיו של הר' ז"ל יפה הטעם משאניו טוע' ומפרש וכו' הבל אם במפר' אינו בשועבד

וכו'. והכא אינו נאמן א"ל רב נתנן בר ינחק לרבא. בשלמא לר' יהודה היינו דכתיב יכיר אלא לרבנן יכיר למה לי שצריך היכרת למאי נ"מ לחת לו פי שנים פשיטא למה לי קרא מגו דאי בעי מתבא ליה מתנה מי לא יכיר ליה בנכסים שנפלו לאחר מכאן. לר"מ דאמר אדם מקנה דש"ל יכיר למה לי שנפלו לו כשהוא גוסס ומזה טען על הרמב"ם ז"ל דמדרי' משמע לרבנן דדבר שבא לעולם ובדבר שאינו קלוב וכו' :

ובעניי יס' לי לפרש הסוגיא דלעת הרמב"ם ז"ל ולהליך בעדי דבבר אמרי' לדידה דבר שלב"ל ושאינו קלוב וכן שלא בא לרשותו כללו כי הדלי ניהו וטעם א' לכלס וכי משני בגמרא דאצטרך קרא יכיר משום נכסי' דנפלו לאחר מכאן. לא פי' שום טעם אמאי לא הו' מלי' יהינהו ליה במתנה ויכין הרמב"ם ז"ל דלאו משום דלא באו לעולם בלחוד הואי. אלא משום סתים לה לומר דבנכסי' דלאחר מכאן ליכא מתנה אי משום דלא קיימי ואי משו' דלא באו לעול' דסקולים הם ופריך ולר"מ דאמר אדם מקנה דש"ל וכו'. משום דפלוגתא דר"מ ורבנן היא בהאומר דף ס"ג דאומר לאשה הריאת מקודשת לי לאחר שאתגייר לאחר שאתחרר לאחר שתגיירי לאחר שאתחרי אינה מקודשת רמ"א מקודשת וכו'. והתם לא שייך כלל דבר שאינו קלוב אלא דוקא בענין דבר שבא לעולם ולא אשכחן בשום דוכתא דפליג ר"מ בהדיא דבבר שאין לו קצבה. אלא דממילא איכא למימר דודאי כיון דפליג דבבר שלא בא לעולם ה"נ דבבר שאינו קלוב דאין שום חלוק ביניהם הילכך פריך ספיר ולר"מ דשמעין ליה בהדיא דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם כההיא דגיוורת ומינה דגם דבבר שאינו קלוב יסבור כן. יכיר למה לי ומשני לנכסים דגוסס. אי'כ לעולם לרבנן כי היכי דלא מקנה דבר שלא בא לעולם י"נ אינו מקני' דבר שאינו קלוב. ובהא דאמרי' אין מקני' למה שטען הרמב"ם בתחלת דבריו דלמאן דאמר אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ליבטל משום דבר שאין לו קצבה וכו'. ללא הו' אפשר לומר כן דעקר ושרש המחלק' הוא לר"מ ורבנן בענין גיור' דלא שייך שם כלל דבר שאין לו קצבה. ומאחר דעקרא דפלוגתא לא איתמר' אלא במה שהו' דבר שלא בא לעולם בלחוד מ"ה נמשכו את' כ' האמוראי' בכל הגמר' על ענין זה ולפיכך תפליגו ר"נ ורב הונא באז"ל דף ס"ו בפרות דקל :

וה"ה לענין דבר שאינו קלוב :

ועוד מה שחעלה מלודתיו וכו'. פירק שנים אוחזין דף י"ו פרכינן אמרי' דרב מבריי'תא דקתני מה שאירש מאבא מכור לך מה שחעלה מלודתי מכור לך לא אמר כלום וכו'. ויס' לתמוה אם חשבת הרמב"ם ז"ל תשובה היאך מלא הרמב"ם ז"ל דיו ורגלו דין המוכר פירות לכסרה. האמר פרק הזהב והוא ז"ל כתבו בפ"ה וי"ב דמכירה דקנס והרי כשהפירו' הם לכסרה לא ידע כמה הו' ומקרי שאין קלובים :

אך נוראו' נפלאותי כי כפי הגר' מדקדוק לשונו של הרמב"ם ז"ל המסולסל אין כאן שום תשובה דבעט' דבר שאינו קלוב קאמר שזו כמו מתנה היא ואין כאן דבר ידוע ומלוי שמתן במתן' וכו' ובענייני כונתו היא דכיון שהו' מחייב על העתיד הנה אין כאן להו' שום דבר שהו' ידוע ומלוי עתה שגא' דבר זה הוא מהקלו שאז הי' מקני' לחלוטין אע"פ שאין דמיו ידועין וקלובין. מ"מ הוא יודע שכל מה שיש כאן הוא מקני' יהיה מה שיהיה רב או מעט והיינו טעמ' דאכסרה וטעמ' דמה שהעלה מלודתי שעתה ידוע הוא ומלוי מה שנותן לו שהוא הדבר הנמל' שם אע"פ שלא ידע כמותו או שווי'. ואם יראה אהה לדעת אוחזו בכונן ידעוהו. אבל המתחייב על העתיד כל שאין לו קצבה כגון לזון ה' שנים וכיוצא אין כאן שום ידיעה ממה שיהי' כלל ולפיכך לא קנה שאינו מלוי לעת כזאת שוכל עשה לדעת אס' יראה כמה הוא הדבר שמקנה. אבל קשה מהא דגרסינן באז"ל דף ס"ד תניא ההולך לחלוב את עזיו ולגזוז את רחליו. ולרבות את כורחו מלאו חפרו ואמר ליה מה שעזי חולבות מכור לך מה שרחל' גיזות מכור לך מה שכורתי רודה מכור לך מותר אכל' אס' א"ל מה שעזי חולבות כך וכך מכור לך וכו' אסור ואף על גב דממילא קא רבו כיון דלי' יהו בההיא שעתא אסור. הרי דאף על גב דלינתהו בההיא שעתא ואינו יכול עתה לידע כמה הוא עכ"ז כיון דאפשר שימלא בזיר מהדמים שנתן כמו שאפשר שימלא יותר משום הכא לא איתמר מ"ס רבית וממילא קנה ולא מבטלינן להקנאה משום דבר שאינו קלוב. ע"כ אפשר לומר טעם שום למה שהעלה מלודתי מכור לך ולמוכר אכסרה ומה שעזי חולבות וכו'. דבכל הני כיון דגם הלוקח שנותן דמים לא ידע מה שהוא קונה ואפשר שיהיה פחות ממה ששער

שער בשווי הדמי' שנתן ונמלא מפסיד ועכ"ז סבר וקבל גם המוכר אע"פ
לאפשר שיהיה הרבה גמר ומקנה - אבל במחייב לזון ולכסות דאע"כ שיהי'
פחות ממה שחשב המקבל אינו מפסיד כלום - לנעולס הוא מחתנה בתי'
אז אין המחייב גומר להקנות כשאינו יודע קצב הדבר משום לנעולס הוא

נותן משלו : ובצינו להראב"ז ז"ל
שהגיה וכו' - בשער ל"ה סי' י"ב
כתבתי בס' דעל מ"ס הראב"ד
לכאורה בתלוק זה בפכ"ה דמלוה
ע"ס :

ובי"ש לא ידע מהיכן הורו וכו'
גם ה"ה ז"ל כתב לדון
המחבר ורבותיו איני יודע ראיה
וכו' - והרב ז"ל בכ"מ כתב ואני
בעיני ביותי דנפק' ליה מלמרי'
פ' הנוט' וכיון דבנות לא הוו בשע'
קנין אעפ"י שקנו מידו לא טרפי
ממשעבדי ובעי' לאשכותי בנות
בשע' קנין והיכי דמי כגון דגירסה
ואהדר' כלומ' לילדה לו בת וגרסה
ואהדרה ופסק עמה לזון בתה ואם
איתא דקנין מהני בדבר שאינו
קלוב למה לי לאוקומה בגרסה
לוקמה בילדה והתנה עמה לזונה
וקנו מידו אלא ודאי משמע דקנין
לא מהני שלא בשעת קדושין מפני
שהוא דבר שאינו קלוב עכ"ל :

ואני פני ואביון ביטחי בעומת
ראיתו ז"ל ולא זכיתי לרדת לסוף
הבנתה דכבר מייחתי הסוגי' דעל
ההיא דשטר פסיקתא אמר רב אשי
לא נחנו ליכתב וקאמר בגמ' ח"ס
מחו בנותיהן כזונות מוכסות ב"ת
והיא כזונה ממשעבדין הב"ע חשקנו

מיד א"ה בנות נמי בשקנו לזה ולא קנו לזה ומאי פסק' איהו דהוא בשע' קנין
מהני לה קנין בנות דלא הוו בשע' קנין לא מהני להו קנין מי לא עסקינן
דהו בשעת קנין והיכי דמי כגון דגרסה ואפדרא וכו' - ומוכח בהדיא דמשום
דאמרין שהקנין שהיה בסתם מהני לבת אשתו ולא לבנות מטעמ' דבמות
לא הו בשע' קנין אמתו להכי מדדרינן לאשכותי גוונא דגם הבנו' תמלאנה
בשע' הקנין יחד עם בת אשתו כי היכי דנימא דהקנין הבא בסתם יועיל לבנו'
כמו לבת אשתו ולא אשכחן שום גוונא אלא כגירסה אשתו שהיתה לו בת
כשלקחה וילדה לו בנו' וחזר ולקחה עם אלו התנאי' בקנין דהשת' דאיתנהו
לכלהו יחזור הקנין לבנות כמו לבת אשתו אבל אם ילדה וקנו מידו לזונה הא
פשיטא דלכ"ע א"א להטיל הקנין אלא על הבת שילדה דעליה בלחוד קא
מתני ואין זה בשעת' נשואין ולא שטר פסיקתא הוא אלא כשאר שעבוד
ומיוזב דעלמא - הא לא משכחת ליה ע"כ אלא דקאמר גרסה והתורה
וקנו מיניה בסתמא :

ולע"ד אפשר דראיתו של הרמבם ז"ל היא מתחלת הסוגיא כפי מה שיראה
שהוא מפרש בה דמקשינן היכי דמי אי דאמר להו אחס עדי מ"ע
דר"ל דקפטר וכו' ומוקי לה בדאמר חייב אני לך מנה בשטר ועלה פריך
מהנשא את האשה וכו' - ומשני בשטרי פסיקתא - וכבר פי' ה"ה ז"ל דלדע'
הרמבם ז"ל פשיטא להו לבעלי הגמרא דכי היכי דאחס עדי מהני בהולאה
ה"נ בבא להחתיים ומ"ה פריך לר"ל מ"ט אי דאמ' אחס עדי - ולפי המסקנ'
ע"כ לא פליג ר"ל אלא באומר הריני חייב לך ק' בשטר דלדידי' לאו כאחס
עדי הוא אבל אחס עדי ודאי אפילו לדידיה מהני ודלא כשטת הרמבן והרשב"א
ז"ל - ומדלא השיגו הראב"ד ז"ל ע"ז משמע שהוא מסכים עמו בהאי פירוש'
ולפ"ז קשה כי פריך ממחתינן דהנשא את האשה ופסק' עמו וכו' למה ליה
לתרוצי בשטרי פסיקתא לימא כי היכי דר' יוחנן מוקמ' לה בכה"ג דאמר
חייב אני לך ק' בשפ' ה"נ לר"ל מיירי שנתחייב באופן מספיק לדידי' דהינו
באחס עדי - אלא דהתירן לא בעי לשנויי הכי משום דידע האמת דלקושט'
דמלתא בין לר' יוחנן בין לר"ל קשיא מחיי' משום דבר שאינו קלוב - הלכך
צריך לאוקמה לכ"ע בשטרי פסיקתא וממילא מתרצא בהכי לר"ל -

ובה שאלת ע"ד הרמבם ז"ל וכו' - מאי דמסיק דך וכך מדות של חטים
דבר שאינו קלוב הוא וכו' - נרא' שאינו מוסכם מהרשב"א ז"ל דכתב
הרב ז"ל בשמו בבי"ס וז"ל ולא עוד אלא אפילו לא קץ סך ידוע אלא
הריני מחייב עצמי בקנין לחת לך בכל שנה מעשר פירו' הולאים בשדה זו
של השנה וכיוצא בזה ה"ז כקולן וחייב וכו' ע"כ וזה כתב לדע' הרמבם ז"ל
והרי דברים ק"ו אם אפילו כשאנו יודע כמה כורים יעלה המעשר וגם הוא
בספק אם יוקרו החטים מ"מ קרי ליה קצבה מפני שסיים מדת המעשר כ"ס
פשיטא כך וכך מדות דודאי לא יספיק ספק היוקר להקרא דבר שאינו קלוב
ולענין פסק הלכה בזה המסלק' כבר הסכימו האחרוני' מהריב"ז ז"ל

במ"א ופוסקתן ז"ל במקומות הרבה - שלא להוליא מיד המוחזק כנגד סברת
הרמבם ורבותיו ז"ל :

חלק ב א והיבא שמחייב עצמו וכו' - הלכות הסוגיא בשנים
אוחזין דף י"ו כך היא עלה דההיא דבעי

שמואל לרב גזלן שמכר שדה שגולה
ומזר ולקחה מבעלי' מהי' וא"ל מה
מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו
אמרין מ"ס מר זוטרא אמר נחמ'
ליה דלא ליקרייה גולגל רב אשי
אמר נחמ' ליה דליקו בהימנותיה
מהיב רב שעת מה שאירש מאבא
מכר לך כו' עד אמר רבא הכא
סמכ' דעתי' והכא לא סמכה דעתי'
ובתר הכי אמרין א"ר הונא אמר
רב שדה דאני לוקח לכשאקחנ'
קנויה לך מעכשיו קנה ומסקי' דרב
אמר לשמעתי' כר"מ דאמר אדם
מקנה דבר שלא בא לעולם ואפילו
בשדה זו - ומתוך זה מתבארים
הדינים שמביא רבינו :

ובתבו החוס' וז"ל מה שאירש
מאבא מכור לך לא אמר
כלום וא"ת ולימא דרב דאמר
כר"מ וברייתא כרבנן וי"ל דלדידן
קא פריך דאית לן כרב כדאיתא
פרק א"ז כ' דמייתי גמ' טעמא דלא
ליקרי גולגל וניחא ליה דנוקי
בהימנותי' ובבירא לן כרבנן דאין
אדם מקנה דבר שלא בא לעולם
וכו' עד דרב האי פסק דאין הלכה
כרב בהא משום דסבירא לן דאין
אדם מקנה דבר שלא בא לעולם
דאז"ל ע"כ : ודבריהם ז"ל קשים
בעיני דכיון דקאמרי דהך דרב

הוא לא כרבנן בההיא דדבר שלא בא לעולם ע"כ היינו משום דהוי כאלו
הגזלן אומר ללוקח לכשאקחנה תהא קנוי' לך דאי לאו הכי לא שייכא כלל
בדבר שלא בא לעולם ולא הוה קשה מידי וא"כ כי מקשה לדידן דק"ל כרב
וק"ל כרבנן דהוי תרתי דסתרי אהדדי דתרווייהו הוו שלא בא לעולם - ומאן
דכי משני רבא הכא סמכה דעתיה וכו' היינו לומר נהי דהוי דבר שלא בא
לעולם - מ"מ קני משום דסמכא דעתיה דקונה דודאי ישלל לקנות' כדי
להעמיד' בידו משא"כ באירש לא סמכא דעתיה משום זה חלוי בהשפלות'
המוכר דמי יימר שירש כלום וכו' - וכיון דאית לן כרב בהא ומהאי טעמא
דסמכא דעתיה - א"כ באידך מימרא דרב דכי אמר שדה זו לכשאקחנה
תהא קנויה לך מסקינן דאמרה למלחיה כר"מ ופסקין דלא כוותיה
ומחלקין בין שדה סתם לשדה זו - וטעמא דפרש"י ז"ל בשלא אמר זו
דסמכא דעתיה דמקבל מתנה לסמוך עליו שיקח שדה ויתנה לו שהרבה
שדות מליוות ליקח אבל אמר לו שדה זו לא סמכא דעתיה דמקבל מתנה
ולא האמינו דנימא נחמ' ליה דליקו בהימנותי' וכו' - ואמאי אי מהני טעמ'
דסמכא דעתי' בההי' דגזלן אמאי לא מהני נמי בהך דשדה זו לכשאקחנה
דתרווייהו הוו דבר שלא בא לעולם - דמי לא עסקי' דמיירי ממי בתור' מכר שנותן
לו דמים ואומר לו שדה זו כשאקחנה תהא קנויה לך בדמים הללו שאתה
נותן לי - ובשלמא לרבא גופיה דהו' אמר לעיל ההי' דסמכא דעתיה והוא
גופיה אמר דלא מסתברא מלחיה דרב בשדה זו - לא קשה מידי דאיכ' לממר
דלעיל אמר טעמ' דלא ליקרו ליה גולגל ונימא דלא ס"ל טעמא דליקו
בהימנותיה - ומ"ה הכא בשדה לכשאקחנ' לא סמכא דעתי' משום דליכא
הך חששא דא"ל מאי גזלי ממך ושמ' ליה דקדק רש"י לאוקומה במתנה ועלה
קאמר דלא האמינו דלמא נחמ' ליה דליקו בהימנותיה וכו' - אבל לדידן
דפסקין כרב אשי מטעמ' דליקו בהימנותיה ומיירי רב לעיל אפי' במתנה
וקי"ל בהך דהכא דאפי' במכר לא קנה וכדאמרין - נראה דהו' תרתי דסתרי
ואין צד לעשות שום חלוק בין ההיא דחזר ולקחה מבעלים ראשונים לדבר
שלא בא לעולם דעלמא לפי דעת החוטפות - דא"כ אליבייהו אין מקום
למאי דפריך בגמרא לדידן דלעולם נאמר אותו החלוק :

ותו ק' לי לפי מה שהם מכיתים דרב דאמר כר"מ דאדם מקנה דשלב"ל
א"כ כי קאמ' מעקר' מה מכר ראשון לבני כל זכות שחב' לידו מאי
בעי בגמ' מאי טעמ' ואפליגו אי משום דלא נקרייה גולגל אי משום דליקו
בהימנותיה ואיכא כמה נפקותות למחנה וזבנה אורחה ויהבה וכו' - אי גבי
איהו בחוביה וכו' - הא כיון דכבר רב אדם מקנה דבר שלב"ל - חו"ל
לריכין לשו' טעמא אחריונא דכיון דמעקרא זבנה גזלן ללוקח ומכר לו
כל זכות שתבא לידו כבר קנאה הלוקח ע"כ של גזלן בכל הזכות שתבא לו
אח"כ - ואפי' אם הגזלן מגלה דעתו בהדיא שהוא לוקחה מהגזלן לצורך
עצמו ולא להעמידה ביד הלוקח - מה בכך לאו כל כמיניה למעלה דיה
ממה

חלק ב

א והיבא

שמחייב עצמו בדבר שאינו מצוי אצלו ואינו פדושו
מחייב ואע"ג דתניא מה שאירש מאבא מכור לך
ומה

ממה שהוא הקנה לזה כל מה שהוא עתיד לזכות בשדהו זה להמקנה דבר
כלל בל לעולם קנה. והוא ודאי רחוק הוא מאלד דנפרס. התם נמי כי בעי
מעקרה מ"ס וכו' דהיינו לדין דק"ל הכי וליה לן דר"מ. דמלבד היותו
דוחק עצום וחזק מהמשמעות. עוד יקשה דל"כ כי מתרלי. משום דניחא
ליה וכו' ע"כ הכו' היא לכל מהך
זהבא להיה דדבר שלא ב"ל יהיה
החלוק מה שהיה. ואין שום טעם
בחלו' אלא משום הא סמכה דעתיה
והא לא סמכה דעתיה. ואם כן
מאי מותיב תורב שעת מהך דמה
שאייר וכו'. הרי' היא היא מאי
דבעינן לעיל מ"ט ומתלקינן משום
דניחא ליה וכו' ושביא אעקרא
דמלתא קאמר מ"ט אמרינן מה מכ'
ראשון לשני כל זכות שכתב לידו
דקלינן בזה שדעתו למכור לו גם
הזכות שהבא לידו לעתיד.
אמנם הרא"ש ז"ל כתב בפסקיו
דבר הא"י ז"ל חזר בו
בתשובה ופסק כר' וכו' והו' מדברי
הרי"ף ז"ל ומסיק דלא שייכא הך
מלתא לכל דבר. שלא ב"ל להא לא
א"ל לכשאקנה קנויה לך אלא ע"כ
טעמא דר' משום דסמך עליה וכו'.
בה שאירש מאבא וכו' דמי שהיה
נשוי גבי ההוא דזבנ' לכחובת'
דאימא דמכר' ההוא דק"ל ע"כ
בכחו החוס' מכאן נראה לר"ת

דהא דאמר ב"י ופ"ק דב' מה שאירש מאבא מכור לך לא"כ ה"מ כשאמר
מה שאירש מאבא סתם אבא אה אמר שדה זו שאירש מאבא קנה ואפי'
למ"ד אין אדם מקנה דבר שלב"ל דאי לא הכי היאך מכר כל עקר כתובת
אמו דהיינו מה שאירש מאבא וכו' עד הלכך ודאי במקום שהוא מכיר את
המכר הוי מקח קיים וכו' עד עוד מיי' ראי' מדאמר בשלהי מי שנתן בן
שמכר בנכסיו אביו בחיי אביו ומת בנו מו"ל. מיד הלכות וי"ט משום
דמכר אבא דאבא קאחייבא והשתא בלאו האי טעמא הא אין מכר קיים כלל
אלא האם ודאי בשדה זו שאירש מאבא מיי' שברר המכר ע"כ.
ואיבא למידק לפ"י מאי פריך במנע' מהך דמה שאירש מאבא לר' הא
מה שאירש מאבא לא קנה משום דלא ברר המכר אבא הויא דר' דמכר
יגזלן השדה בגזל הרי ברר המקח דשדה זו היא. וי"ל דמ"ס ר"ת ז"ל
הוא לפי האמת דמשי' רבא הכא סמכה דעתיה הכא לא סמכה דעתיה
וק"ל.

אך על עקר החלוק קשה דהא טעמא דמה שאירש מאבא מכור לך לא
סמכה דעתיה היינו משום דקאמר מי ימר שירש מאבא כלום
שמה ימכור אביו נכסיו בחייו כדפרש"י ז"ל וכן שמה ימות הבן בחיי אביו
ולא ירש כלום. וא"כ הך חששא איתא נמי בשדה זו דשמה ימכרה האב
או שמה לא ירשנה הבן סימות קודם.
וראי' לר' ז"ל ב"י סימור"א דבר תמוה בעיני ואיני חושד אל' חסרון
הבנתי וז"ל דע שהתו' כתבו במי שהיה נשוי ולפי לשון אחר לאו
ראיה כמו שפירשתי. והיינו שכתבו ללשון שני וכו' שלא עמדה בדיו' אם
מכר זה ה' קיים ואינו יכול לחזור שהרי יורש הוא וכל הנכסים לפניו
אלא שחייב לתת כתובה לאמו כשתבענו ולפי טעם זה גם ללשון ראשון א"ל
דשאני כתובה משאר ירושות וכדברי ר"מ בר חנוך כ"ל עכ"ל. ודברי ר"מ
בר חנוך ז"ל הביאם לעיל דכתובה אינה בכלל הירוש' שאין האשה מוחזקה
בה עד שחשבע וברשות היחומים הוא ולפיכך יכול למכרה. אבל ירושה
אחרת ודבר שאינו ברשותו אינו יכול למכור ע"כ.

ואני בקלורי אשחממתי כשעה חלף במה שהבין הרב ז"ל מכוונת התוס'
דמה שאמר לפי לשון אחר אין ראיה כמו שפירשתי. (אפילו היה
כתוב דנוכתא שלו כמו שפירשתי בבאור) היינו כפי דבריהם בלשון שני
וכדברי הר"מ בר חנוך ז"ל. דהא ההפרש דבין לשון א' ללשון שני הוא
דל"שנא קמא אמו היתה נשואה לאיש אחר שאינו אביו ול"שנא בחר' עדיין
הוא תחת אביו. והשתא היאך אפשר דל"שנא קמא נאמר שהוא יורש וכל
הנכסים לפניו אלא שחייב לתת כתובה לאמו כשתבענו וכו' דמה לזה חלק
ונחלה בנכסי בעל אמו הרי לא נפלו אלא לפני יורשי הבעל ועליהם מוטל
לפרוע הכתובה לאשת מורישם אמו של בן זה וממה שהיה חובה יורש זה
הבן הכתובה בחורח נכסים של אמו אחר שהיה תמות. ועוד יש לחמוה
מה ענין לדברי רש"י ז"ל אפי' בלשון שני עם סדרת הר"ס ב"ח ז"ל דאם
נחבון לכך מאי האי דכת' רש"י ז"ל דאביו יחד שדה לכתובה וכו' דמה תורך
ליחוד זה הרי כיון שהטעם הוא כהר"ס ב"ח ז"ל דכתובה אינה בכלל הירושו'
וכו' אפי' לא יחד לה שוכסד' יש טעם זה דכלהו נכסי נפלי קמיה: אבל הדבר
מבואר דלא ראי' זה כזה דלהר"ס ב"ח ז"ל מיי' שמכר לזה מה שיר' תאמו
מכתובת' שתי' של לוקח אחרי מות האם' דהיינו ממש מה שאירש מאבא.

ומ' קנה משום דעכ"פ קודם שחשבע האם כבר הנכסים הם ברשות הבן
הזה ומזה הלך נחיימה המכירה כאלו עתה הוא מוכ' מה שהוא שלו מטא"כ
בירושה אחרת. ואלו ללשון שני של רש"י ז"ל מאי דקאמר דזבנה לכתובה
דאמיה אין הכונה שאומר לו הכתובה שתבנה אמי ואירשנה אני מוכר לך
אלא איירי שיש שם שדה מיוחדת
לכתובה ואחר מות אביו מוכרה לזה
לחלוטין ששהא שלו חקך ומיד
ומפני שמשועבדת היא לכתובת אמו
קרי ביה שמוכר כתובת אמו ואין בזה
משום מוכר דבר שלא בא לרשותו
שהרי יורש הוא וכל הנכסים לפניו
וע"ז אמרו ללשון אחר אין ראיה
מכאן: אמנם מה שאמרנו ללשון
ראשון נמי אין ראיה כמו שפי' וכו'.
יראה דהבנת הדברים פשוטה מאד
דכתבו מלת שפירש בקלור ואלו
הסופרים או המפרשים שבו'
וחסבו שר"ל שפירשתי ובה כן כגורס'
גזלמנה לר' ז"ל ולפיכך הו' הרך
להכנס בזה שוכסד' עס שאין לו
מקום. אבל האמת הוא שלא
אמר אלא כמו שפירש והבונה כמו
שפי' רש"י ז"ל עצמו שגם בלשון
ראשון אמר דאע"ג דאין אדם מקח'
דבר שלא זכה בו וכו'. הכא לא
קשה דא"ל דחוזר במכר' הקרקע
אלא דלענין החזרה הדמים איירינן
והיינו כדברי רבי' האי ז"ל שחבא

ג וכן מצינו בתשובה לרי"ף ז"ל וזה לשונו ראובן חבט לשמעון בשמ'
באה זהובים וכתוב בו קנה מחמת שנתתי לו מאה זהובים
ובתוב

הרב ז"ל בשם הר' בעל העטור ז"ל: אבל בלשון חייב וכו'. כבר הסכימו
כן רוב האחרונים ז"ל ומהטעם שכתב הרשב"א הביא הרב ז"ל סימן ס'
ולא מלאנו להרמב"ם ז"ל בפי' בשום מקום מה דערו בזה. אבל ראיתי
למהר"ם ז"ל ב"ח ב"ס ל"א כתב כיון דחזי' לבעל הטורים שכתב דין זה
בסתמא ובעל המישרים קרא טועה למי שאינו מפרש בין מחייב למקנה
א"ל לומר דהרמב"ם והרמב"ן הם חולקים בחלוק זה אלא ודאי דל' לר' ב
בעל הטורים ולר' בעל מישרים דע"כ לא קאמרי הרמב"ם והרמב"ן ז"ל
אלא דוקא כשאניס מחייבים את עצמ' וכו': ובענייני' הוא מוכרח
שהרמב"ם ז"ל יבאור כן וכ"ס הרמב"ן ז"ל מההיא דפי"א דמכירה דחייב
עצמו בדבר שאינו קלוב כגון הריני חייב לזון אוחך ה' שנים אעפ"י שקנו
מידו לא נשתעבד וכו'. ומפני מה הפוסק עס אשתו שהיא זן את בנה ה'
שנים חייב לוונה מפני שפסק עמה בשעת נשואין וכו'. וכי נמי הוא דומה
לדברים הנקנין באמירה מאי הוי הרי פי' בפ"ו דזכיה שריכין שהיו הדברי'
שפוסקין ברשותו שאין אדם מקנה דבשלב"ל וכו'. והרי המזומן שהוא פוסק
לה' שנים אינם עתה בידו אלא שיריות ויקנה כדכתב הרשב"א ז"ל בהשואה
שהוא ז"ל מביא אלא ודאי משום דהענין נמך לחלול לשונו שחייב עצמו
בדבר שאינו קלוב דלא קנה מפני שאין לו קבלה אבל מטע' שלב"ל קנה קונה
מפני שהוא מחייב עצמו שהוא בעולם והוי דקל' לפירושו. והא לא מהני
למה שאין לו קבלה דאעפ"י שהוא עצמו מתחייב מ"מ הוא מחייב על דבר
שאין לו קבלה שאין בו דהתחייבות ממה שנתפרש בחלק הקודם. והא
קאמר דכה"ג כשפוסק לזון בת אשתו דהיינו בזה האופן האמור במחייב
עצמו בכך ליתכא משום שלב"ל אהני היותו בשעת נשואין לחקן היותו דבר
שאין לו קבלה. וכ"ס שריך שנאמר כן להרמב"ן ז"ל שכתבאר מהשואה
לעיל דמלתא דלא משתעבדא בעלמא לא מהני עמלו וכנסו וכו'. וכבר
בא כן בבאור מדעתו ז"ל שער מ"ג ח"ד: ולעיל דלדנו בפנים אחרים
על דברי הרמב"ם ז"ל:

ב ובלשון מתנה או מכר לא מהני וכדלסיקנא שדה זו וכו'. יש לי מקו'
ספק דהסוגיא דש"א כך הוא א"ר האומר לסברו שדה פאני
לוקח לכשאקנה קנויה לך מעכשיו קנה א"ר מסתברא מלתיה דר' בשדה
סחם אבל בשדה זו לא מי ימר דמזבין לה נהליה ופרש"י ז"ל בשדה סחם
שדה שאני לוקח נא לאמר זו דהמכא דעתו דמקבל מתנה לסמוך עליו שיקח
שדה ויתגנה לה שהרבה שדות מזוים ליקח אבל א"ל שדה זו לא סמך דעת'
דמקבל מתנה ולא האמינו דנימא ניחא ליה דניקו בהמוניה וכו'. נראה
דרבא פוסק כר' בשדה סחם דקנה אעפ"י שדיון לא בא ברשותו.
א ואלא ידענא אי קי"ל הכי בשדה שחשומלשון רבינו שקח' וכדלסיקנ'
שדה זו לכשאקנה וכו' משמע דדוקא בשדה זו לא קנה אבל
בשדה סחם קנה והוא מועתק מלשון הרמב"ם ז"ל פכ"ב מהלכו' מכירה
שכתב דבר שאינו ברשותו אינו נקנה וכו'. כיצד מה שאירש מאבא מכור לך
שדה זו לכשאקנה קנויה לך לא קנה כלום וכן בכל כיוצא בזה ע"כ ויש לדקד'
אם לשון שדה זו הוא דדוקא א"כ למה השמיט ולא כתב דין שדה סחם שקנה
כרבא דמדיקא אינו מוכן כ"כ בנקל. ואם אינו דוק' לישמעון דאפילו
בשדה סחם לא קנה וכ"ס בשדה זו והין ולא ורפיא בידי:

ג וכן מצינו בתשובה להרי"ף ז"ל וכו'. לעמוד על מחלוקת הרי"ף
והראב"ד

ומ' קנה משום דעכ"פ קודם שחשבע האם כבר הנכסים הם ברשות הבן
הזה ומזה הלך נחיימה המכירה כאלו עתה הוא מוכ' מה שהוא שלו מטא"כ
בירושה אחרת. ואלו ללשון שני של רש"י ז"ל מאי דקאמר דזבנה לכתובה
דאמיה אין הכונה שאומר לו הכתובה שתבנה אמי ואירשנה אני מוכר לך
אלא איירי שיש שם שדה מיוחדת
לכתובה ואחר מות אביו מוכרה לזה
לחלוטין ששהא שלו חקך ומיד
ומפני שמשועבדת היא לכתובת אמו
קרי ביה שמוכר כתובת אמו ואין בזה
משום מוכר דבר שלא בא לרשותו
שהרי יורש הוא וכל הנכסים לפניו
וע"ז אמרו ללשון אחר אין ראיה
מכאן: אמנם מה שאמרנו ללשון
ראשון נמי אין ראיה כמו שפי' וכו'.
יראה דהבנת הדברים פשוטה מאד
דכתבו מלת שפירש בקלור ואלו
הסופרים או המפרשים שבו'
וחסבו שר"ל שפירשתי ובה כן כגורס'
גזלמנה לר' ז"ל ולפיכך הו' הרך
להכנס בזה שוכסד' עס שאין לו
מקום. אבל האמת הוא שלא
אמר אלא כמו שפירש והבונה כמו
שפי' רש"י ז"ל עצמו שגם בלשון
ראשון אמר דאע"ג דאין אדם מקח'
דבר שלא זכה בו וכו'. הכא לא
קשה דא"ל דחוזר במכר' הקרקע
אלא דלענין החזרה הדמים איירינן
והיינו כדברי רבי' האי ז"ל שחבא

אין כאלו היא בהאשה נקנת דף ח' ואיכא למידק במאי דמסיק רבינו ז"ל
 בדקין זה שהיה מקנין בשטר נסתלק כל ספק וכו' דמשמע דמסוס דאיכא
 ארתי השטר וגם הקנין ואלו מילי הספ' והא' מילי דמסוס דמסוס דמסוס
 דמסוס לא קנה דהכי קל' בהדיא בהאשה נקנת והכא דבר קאמר דאין כאלו

מעות דהלואה להולאה נקנה ואם
 כן השטר אינו מעלה ומוריד כאלו
 כלל ולא כל' לא לא מנד הקנין שהו'
 מוכח דהכי קני' אפילו בלא
 מעות וענין השטר לא כל' להזכרו כלל :

ואף ע"ג דאיכא דס"ל וכו' קס'
 אסך סברא הדין אפטר
 להפלות חזקה וחליפין לשטר לענין
 מכר שלא יקנה כל חד לחודיה בלא
 דמי' דהא במתני' דקדושין דף כ"ו
 חזו נקנין בכסף בשטר ובחזקה
 ואם חזקו דגבי כסף אמר רב לא שנו
 אלא במקום שאין כותבין אבל במקו'
 שכותבין את השטר לא קנה וכו'
 שטר נמי אמר שמואל ל"ס אלא
 בשטר מתנה אבל במוכר לא קנה
 עד שיתן דמים . הרי דהני תרי
 כסף ושטר דקום משמע ממתינתין
 לכל חד מיניהו קני לחודיה בכל
 ענין פירשו בגמרא דלאו הכי הוא .
 ואם איכא דבחוזה נמי לא קני אלא
 במתנה אבל במכר עד שיתן דמים .
 ה"ל לפרושי בגמרא . ושמואל
 ליכללינהו אהדדי ולימא ל"ס אלא
 בשטר מתנה וחזקה מתנה אבל במכר
 לא קנה עד שיתן לו דמים . או
 לא ה"ל להזכיר שטר כלל אלא לימא
 כחם במכר לא קנה עד שיתן דמים
 ויכלול בזה הכל שטר וחזקה וחליפין

אלא ודאי נראה דשטר דוקא הוא דלא קני במכר בלא דמי' אבל הנדקנו :
 ועוד יש להם ראיה וכו' . בהאומנין דף ע"ז כל החזיר בו כילד
 הרי שמכר שדה לחבירו באלף זוז ונתן לו מעות מאתים זוז בזמן
 שהמכר חוזר בו יד' לוקח על העליונה וכו' רבי שמעון בן גמליאל אומר
 מלמדיו אוחו שלא יחזרו כילד כותב לו אני פלוני בן פלוני מכרתי שדה פלוני
 לפלוני באלף זוז ונתן לי מאתים מאתים והריני נושה בו ח' . ולכאורה נראה ראיה
 ומחזיר לו את השאר אפילו לאחר כמה שנים וכו' . ולכאורה נראה ראיה
 מכרעת כמה שאמרנו אם אית' ניקניהו וניהליה בקנין או בחזקה ונהי' דהא
 דחזקה איכא למימר דמי' איכא דהקרקה הוא במקום רחוק שאינו יכול
 עתה להחזיק בו . מ"מ הא דקנין קשה ללאו בגבירא ערטיאל עסקין .
 ושם גס לקנין ז"ל דלא למד רבי שמעון בן גמליאל דיקנה בחליפין משום
 זיכול לחזור בו כל זמן שהם עסקין באוחו ענין משא"כ בשוקפן במלוה :
 ורבינו דחה ההיא דסוף במה שפירש רש"י גביה על הגאולה ז"ל וכו' . אבל
 בהך דרשב"ג לא יישב כלום :

ועתה מלאכה חשובה להרשב"א ז"ל הביאה הרב בב"י סי' קל"א סכתב
 אה' דאמר שמואל אבל בשטר מכר לא קנה עד שיתן את הדמים
 אפטר שאפילו בשטר שים בו קנין כן מדאמר רשב"ג מלמדים אוחס שלא
 יחזרו בהם כילד כותב לו אני פלוני בן פ' מכרתי שדה פ' וכו' . דמשמע
 דבכל ענין אחר יכולין לחזור בהם עד שיתן כל הדמים ואפי' קנו מידו דאי
 לא ילמדו שיקנס מידו ושוב לא הוי יכולין לחזור בהם עכ"ל . נראה דשעתו
 ז"ל נוטה לזאת הסברא :

ואני בעיני בעיני בסוגי' חשבתו ע"ז דאקסי' בגמרא' אהא לרשב"ג טעמ'
 דכתב ל"י הכי הא לא כתב ליה הכי לא קני והתני' הנותן ערבון
 לחבירו וא"ל אם אני חוזר די ערבוני מתול לך וכו' . נחשימו' הדברים .
 ארשב"ג אימתי בזמן שא"ל ערבוני יקון אבל מכר לו שדה באלף זוז ונתן לו
 מאתים ה' מאות זוז קנה ומתו' לו אם השא' אפי' לחא"כ ע"ל ק הא דקא עייל
 ונפיק אזוזי . הא דלא קא עייל ונפיק אזוזי דא"ר האנ' מאן דזבין מידו לחבירו
 וקא עייל ונפיק אזוזי לא קני לא קא עייל ונפיק אזוזי קנה . והשתא תקשי כי
 לא עייל ונפיק אזוזי דקאמר דקנה אפי' לא כתב לו הכי . באיזה מן הדרכי'
 קנה אי בכסף ליתיה כוליה . ואי בשטר או חזקה או חליפין . הא לרשב"א
 ובעלי השב"ר דמיית רבי' תלתייהו כי הדדי נינהו דלא קנו בלא דמים . אלא
 נרא' דכך הוא עקרון של דברי' דלעול' רשב"ג איירי בשקני' ע"י חזק' או חליפין
 אל' דכי עייל ונפיק אזוזי גלי אדעת' דזוזי אנסו' למלכו' וכו' דלא יפ' לי' זוזי
 בשע' דוחקו אדעת' דהכי לא זבין ליה כדפרש"י הלכך אע"ג דק' או מעקר'
 או בחר הכי בחזק' או קנין לא מהני מידו מפני שלא נתקיים מה שהורה
 שהיה דעתו בשע' המכ' ואין כחן שוס דבר שמחזקן עניניה מ' ד' אמטלולין דאע"פ

דמשך שהיא הקניה הגמורה בהן מ"מ כי עייל ונפיק אזוזי לאו כלום היא
 כדכתבו התוספ' . ה"ר בקנין חזקה או חליפין דקרקה מד טעמ' הוא דאכתי
 הא דאנסו' זוזי במקומו טעמ' ואינו מתבטל ע"י החליפין או החזקה . אבל
 אם כתב לו הריני נושה בו ח' מאות זוזי שוקפן עליו במלוה . זה מחזקן
 הענין ספיר' דתו ליכ' טעמ' דלא

יהיב ליה זוזי בשעת דוחקו ונשאר
 קנינו של זה חזק או מן חזקה או מן
 חליפין . וכי לא עייל ונפיק אזוזי
 דהיינו איך ברייתא קני בלא שום
 כתובה והיינו דל"י ע"י חזקה או
 קנין חליפין . ואפי' נאמר כדעת
 רבנותא ז"ל דאמרי דהני ר' זוזים
 כיון דנתנה לשם קנין ולא לשם תחל'
 פרעון קני בלא ח' דל"י ע"י ונפיק אזוזי
 מ"מ מ' סכתבו הוא וי' וכלון קני'
 כי עייל ונפיק אזוזי ליכא מידו
 דמאי לחקוני הך מלחא אל' כשהוא
 מור' על ההפך . דהיינו שוקפן עליו
 במלוה הנשאר :

שיש להקשות עליהם מההיא
 דאמרינן בריש קדושין וכו'
 דף ו' ע"ב א"ר הילך מנה על מנת
 שחזירהו לו במכר לא קנה באשה
 אינה מקודשת בפדיון הבן אין בנו
 פדוי . בחרומה ילד ילד נתיב' ואסו'
 לעשות כן מפני שגדלה ככהן מסייע
 בבית הגרנות . מאי קסבר רבי
 אי קסבר מתנה ע"מ להחזיר טמה
 מתנה אפי' בלהו נמי . אי קסבר
 לאו טמה מתנה אפי' חרומה נמי לא
 וכו' . אלא אמר רב אשי בכלהו
 קני לבד מאשה לפי שאין אשה נקנית
 בחליפין . וראיית רבינו מכאן
 מיוסדת על מה שפרש"י במכר לא

קנה בגון קרקע דק"ל שהוא נקנה בכסף אינו נקנה בכך דלאו מידו יהיב
 ליה :

ואולי החולקים ידחו דבמטלטלין הוא לומר דאע"ג דקנה אוחס במשיכ'
 או בא' מדרכי קניית' . מ"מ כשהוא ע"מ שחזירהו לי . ה"ל
 דזה לא מכר והקנה אל' ע"י הדמי' וכשה"ל הלא ע"מ שחזירהו לאו מידו
 יהיב ליה ולא נתקיים המקח . קמ"ל דקני מסוס דמי' לחליפין .
 ובתבו הסוס' דבדור לבד מאשה וז"ל ונראה לר' דלאו לחליפין הוא
 ומדכחן הוא דלא הוי קדושין לפי שדרך העולם להחזיר חליפין
 והני פני' חליפין דמו ואחו למימר אסס נקנית בחליפין הלבך אפקעינהו
 רבין לקדושין מיה' חדע דאי בקדושין כמו במכר הדין קנה בהאי מנה הא
 אין מטע' נעש' חליפין וכן בפדיון הבן למה יהא בנו פדוי בחליפין הלא
 כסף ה' שקלים כתיב ולא חליפין ע"כ . ולא הבינו דבריהם אם האמת
 הוא דבפדיון לא מהני חליפין משום קרא א"כ בהאי ע"מ להחזיר כי נמי לא
 הוי בחליפין אלא כעין חליפין דמי למה ית' בנו פדוי . ה"ל לרבנן לומר
 דאין בנו פדוי פייסי' דלא ליתו לומר בכו' נפד' בחליפין מ"ד אקדושין
 דאפקעינהו רבנן מהאי טעמ' . ורחו' הוא לעשות מדרגו' :

ולענין הלבנה להקת האחרונים להסכים עם סבר' רבינו דכפ"ה כתב ה"ה
 ודעת רבינו כדעת מי שאמר שקין קנין הוא אפי' בלי כסף וכן עקר'
 ע"כ וגם הר"ן בפ"ק דקדושין כתב ואיכא מ"ד דאלימא מלחא דקנין ואע"ג
 דלא יהיב זוזי קני' . וה' קמסתברא מדאמרין פ"ק דב"מ המול' שטר הקנא'
 בשוק יחזי' לבעלים אי משום כתב ללוות ולא לזה הא' שפד' גפסי' ואם אית'
 דלא קנה עד שיתן דמים ליחוס דילמא לא יהיב' דמי אלא ש"מ דבלא דמים
 נמי קנה . וכ"ה וליטעמך נישוס דילמ' עייל ונפיק אזוזי דכסה' ג' ודאי לא
 קנה בקנין דאפי' בחזקה נמי לא קניא לאו קושיא דמסתמ' אמרי' דאסתי' ד

דזהו עייל ונפיק אזוזי קלא הוה לה למלחא פ"כ :
 ונראה דאופן ראייתו ז"ל הוא דמדקאמר סתם שטר הקנאה משמע דכל
 מין שטר הקנאה איירי אף דמכר . ומלל קפיד אלא אם יהיה
 הקנאה דפרעון הלוואה לומר דלא חיישינן דילמא כתב ללוות ולא לזה
 מטעמא דהא שטבד נפסי' . משמע דבהקנאה דמכר אין מקום לשטחש
 דילמא לא יהיב דמי' דבקנין אין צריך שיתן דמים . והחולקים יוכלו לדחות
 דפירשו דוק' כדפרש"י שטר הקנאה שקנו ממנו שאפילו לא ילוו המעות
 שטבד עצמו לשלמה ע"כ . ויאמרו דזקא בשטר הלוואה איירי ומטעם
 שטבד . אבל בהקנאת מכר אה"כ דכל דאיכא למיתש' דלא יהיה דמי לא
 יחזיר . ומ"מ הכק' הר"ן מוכרעת במקום שהרשב"א לא אמר אלא בדרך
 אפשר כמסתפק :

גועור יש לנו ראיה וטעם וכו' . הסוג ז"ל סי' ס' כתב זכה במשכונא
 ולא

ולא אמרין כיון דמלוה להוציא נחיה לא קנה הקרק' ולא נשתעבד לו שהרי
נשתעבד לו בחובו כשביל הודאה שהוד' סלוח ממנו מנה ואין קנין ההודאה
לגוף הקרקע אלא להחזיק בו ולאכול פירותיו עד שיפרע מחובו ע"כ וכח
ע"ז הרפ"ז לאס באנו להסכים דברי רבינו ע"כ בעל התרומות ז"ל ש"מ
רבינו ז"ל שהרי נשתעבד לו בחובו
כשביל הודאה סלוח ממנו מנה לא
כשביל הודאה גרידא קאמר אלא
משום דהקנה בקנין ובשטר • ואם
נפסק לנו דשביל הודאה גרידא
קאמר אפי'א לניסנא סמך שאין
קנין המסכנא לגוף הקרקע ע"כ
ואין ספק דפסק דברי הטור ז"ל
מורה שכל הטעם הזה האחרון של
רבינו ז"ל נחזקון ולא בעי לעיולי
נפשיה בפלוגתא דטעמא קמא אי
קנין בלא דמי קני או לא :

חלק ד

א וחיבא שמחייב עצמו בדבר שלא היה לו חייב או שבת' לו שטר
בחזקת שהוא חייב לו כלום : על זה גרסינן בבבאבא כפ' הנוש'
את האשה איחמר האומר שיכול לטעון נשטה אני בך וקאמר' היכי דמי אי דאמר
לחן אתם עדי מ"ט דר"ל דפטר ואי לא קאמר לחן אתם עדי מ"ט דר"ל
דמחייב ומהדר לעולם דלא אמ' להנאתם עדיהו ע"כ דא"ל חייב אני לך
מנה בשטר ופרש"י בגון שסבר לו את השטר בפנינו שכתוב בו פלוני חייב
לפ'ני מנה ולא אמר דהו' אתם עדי והוא בודה לאחר זמן שכן היה מצוה
לכתוב באמת מיהו משטה הייתי כדוכהא פלוג' דר' יוחנן אבא ר' דאלימ'
ליה מילתא דשטרא ודמי כמ"ד לעדים אתם עדי ואעפ"י שאינו בחב
ידוי ופ"י הגאון ר' יצחק דהלב"ת כר' יוחנן ואעפ"י שאותו שנמסר לו השט'
מורה שלא היה חייב כלום • ומדאקש' עליה דר"ל מיתני'
דהנושא' את האשה ופסק עמה שיהא נזכרה ה' שנים דלית לה גביה מעקרא
ולא מירי אלא איהו מחייב נפשיה במירי דלא הוה מחייב ביה ותו אקשינן
עליה מיהא כתב לכהן שהוא חייב לו ה' סלעין ובנו אינו פדוי דלית ליה
לכהן גביה מעקרא כדיום ואוק' גמ' לרבי יוחנן כרבי ישמעאל דאמר ערב
היוצא לאחר היתום שמירת טובה פנכים בני חורין דלית גביה ולא מירי
אלא איהו חייב ליה נפשיה שמעינן מהני בודה דפרוגהא דרבי יוחנן ור"ל
במאן דמקבל על נפשיה מילתא דלא הוה מחייב בה היא גביון דהלב"ת
כרבי יוחנן דאמ' חייב אני לך פנה בשטר ואפ"ל אמר אתם עדי חייב כ"ש
אם אמר אתם עדי דברא אפי' ר"ל מורה ופ"י ש' אם קנו מירי • והא דאמרין
בגמר' דבני מערבא אהא מהני • במה הוא מחייב לזון פת אשתו לא בן
אמר רבי יוחנן וריש לקיש הכותב שטר חוב לחברו בחזקת שהוא חייב לו
ונמצא שאינו חייב לו אין חייב ליתן לו כלום דאלמא רבי יוחנן וריש לקיש
לא אפליגו בהא מילתא • כל עקר אלא תרוייהו סבירא להו דאינו חייב אפי'
הכי לא חייש' אלא אנפריא דלין סמבין דסבר דהא מילתא איתא פלוגתא
דרבי יוחנן דאמר א' אבד חייב אני לך מנה בשטר חייב ואף על גב דלא אמר
אתם עדי ואי קביל על נפשיה לאו הוי' מחייב בקנין ואם בחזקת שהוא
חייב לו ונמצא שהיה מוטעה אינו חייב דהוה ליה כעוברא דגנא דאיתיה
בגישין והוא דאיתברר בסהדי ואי לא לא :

שער סדר חלק א

א גרסינן בבבאבא פרק שני דיני נזירות מחניטין מי שהלך
למדינת הים ועמד אחד ופרנס את אשתו חנן ואם
אבד

דבר ר"ל יודה בהם : וקשה לי על פי' זה דהרמבם והרמ"ז ז"ל מדאקשינן
לר"ל חנן הנושא את האשה ופסקה עמו לזון את בתה ה' שנים חייב מאי
לאו כה"ג לא בשטרי פסיקתא וכו' • מדקאמ' מאי לאו כה"ג משמע דהמקשן
הבין דמחני' איירי ממש כההיא דר"י דאמר בפיו דפני עדים אני חייב לזון את
בת אשתי ה' שנים בשטר • ומ"ה פריך לר"ל ולא אסיק אדעתיה דמחני'
בשכחב כן בשטר דא"כ לא הוה מקשי מידי לר"ל דלעולם יודה בדא"כ שטר'
ז"ל לא פליג אלא כשאמר לשון השטר בפיו • אלא ודאי כן מבין המשנה :
וזה תימא דא"כ היאך מלא ידיו ורגליו במאי דקחני תו מתו במחיתן נזונות
מוכסים ב"ח והיא נזונה מוכסים משועבדים ואמאי תטרוף מן הלוקחות •
הא כיון דליכא שטרא ליכא קלא ובודאי דאע"ג דאמ' בפני עדים לישנא
דבשטר לא עדיף הא ממלוה ע"פ דעלמא • ובהא ליכא למימר כמו גבי
פרנסה דהנזקין • דפמרי' שאבי פרנסה דאית לה קלא כמאן דכתיבא דמי
וכו' דפסח טעמא הו' דכח' רש"י ז"ל משעה שמת האב הכל יודעין שהבת
נוטלת עשור נכסין וכו' אכל בפסו מזונות לבת אשתו מהיכן ידעו זה הלוקחות'
דזבירים בעלמא • וכו' פריך דהם דהנזקין לעולם דבעי כתובין מהך מחניטין
דמתו וכו' ופרש"י ז"ל אלמא כיון דקיי' ה' שנים אף על גב דלא כתיבא
גביא ממשעבדי כר' חנינא וכו' • היינו לשטתיה דפיר' בדבריר' חנינא
קלובין אעפ"י שאין כתובין ואית לי' דמלוה ע"פ שהיא קלובה טרפ' ממסעבדי

וכו' וכבר פירשנוה לעיל לדעת הרמבם ז"ל בסגנון אחר •
ושמא יסבור המקשן דכי היכי דאלימא מלחא דשטרא כשהזכיר לשון שטר
שימחייב כמה שאינו חייב • ה"ל אלימא לומר דכיון דהו' מלחא
חדתא מסתמא קול יולא לדבר ולפיכך נשתעבדו הלוקחות וכו' דוחק :

ובדעת הר"י ז"ל נחלקו האחרונים
ז"ל על הלשון שמצינו בשמו
רבינו דכתב הר"ן ז"ל הר"י ז"ל ר"ה
להכרית דבמסקנא לאו במודה
עסקינן אלא במחייב עצמו לכחול'
ומ"ס בסמוך כל שכן אם אמר אתם
עדי וכו' • לאו במחייב עצמו האמ'
אלא כ"ס אם אמר אתם עדי במודה
כך פי' לשון הרמבם ז"ל ואין הלשון
מראה כן ועוד שהרמב"ם ז"ל כתב
וכו' עד וכו' מפרקינן כגון דאמר
חייב אני לך מנה בשטר דר' יוחנן
סבר דמאן דאמר להו' אתם עדי
דמי ה"ק לכל שאומר בפני עדים
הריני חייב לך • וכו' מנה בשטר כמי
שבא להחתי' ואמר אתם עדי דמי
כיון שהזכיר שטר ואף דברי הטלבו'
מטין כן ע"כ • הרי שהרמב"ם ז"ל
השיא דברי הר"י ז"ל לשטתו והרן
ז"ל מפרשן כשטת הרמב"ם ז"ל •
והדבר תמוה לדעת הרמבם ז"ל מאי
האי דקאמ' הר"י ז"ל חייב
אני לך מנה בשטר חייב ואפי' לא
אמ' את' עדי דמה ענין את' עדי אלל
הבא להחתי' לשיטתנו לרבותא
דאפילו לא אמר כן חייב כיון ששמענו
לא נאמר את' עדי אלא גבי הודא' •
וגם מדממך מיד כל שכן אם אמר
אתם עדי משמע דהכרח דהאי כל
שכן כשאמר הוא בנושא עצמו
דאיירי כשאמר דהיינו באומר
חייב אני וכו' ועוד דקאמר נמי וכל
שכן אי קנו מיניה וכו' והיאך אפשר
דקאמר הר"י ז"ל זכרו לצרכה שלם
חלוקות הראשונה שלא אמר אתם
עדי והשנייה דאמר אתם עדי
והשלישית דקנו מינו וזהו הראשון
והשלישית בבא להחתי' והאמלעות
שהיא בין שתיים • היא בנושא אשר
במודה : ותו מאי קאמר וכל שכן
אי אמר אתם עדי כאלו מחדש כאן
איזה דין שאינו מדובר • והרי דין זה
דמודה באת' עדי הוא פשוט ופסוק
בסנהדרין ומה לו להרי"ף זכרו
לצרכה להזכירו כאן • ואולי על כל
אלה כתב הר"ן ז"ל שאין הלשון
מורה כן :

ועל דברי רש"י ז"ל כת' המרדכי
ז"ל וז"ל לפרש"י ז"ל דפי'
בלא חוחס תימא במאי משעבד לימא משטה
פריך מכתב לכהן לימא חוחס מיירי בחוחס ע"כ • ולתמיהא הראשונה איכא
למימר דכיון דעשה מעשה הכתיבה ומסר בפני עדים כולי האי לא עבד
איניש להשטות • אך החמיה' השנייה לא דעתיה למה לא חמיה כן על הקושיא
הראשונה דפריך בגמרא ממחני' דהנושא את האשה ופסקה עמו וכו'
דקאמ' מאי לאו כה"ג וכו' • לוינו לא בחוחס : אלא ודאי היינו מטעמא
דכתב רש"י ז"ל דאי הוה שטר חוחס בידה מאי למימר • וא"כ בההיא דכהן
איכא למימר הפי' דאי בשטר חוחס איירי מאי למימר • פשיט' דמייב' וכל
ה"ל למחני' אלא אין בנו פדוי וממילא שמעינן דחייב • דאם אין כאן חויב לא
היה מקום לכל להשמיענו דאין בנו פדוי דמהיכא תיתי • אלא ודאי בלא
חוחס איירי ותרתי אשמועינן דחייב אע"ג דאינו חוחס ושאינו בנו פדוי אע"ג
דאינו חייב :

שער סדר חלק א

א גרסינן בבבאבא מי שהלך וכו' • בדף ק"ז ע"ב • ומאי דמסיק רבינו
על דברי חנן דכן הלכתא • הכי איפסיקא בהדיא בגמרא דף
ק"ט א' ר' זירא אמר רבה בר ירמיה שני דברים שאמר חנן הלכה בו וכיוצא
בו וכו' ובה קשיא לי דאיהך מחני' דחנן מיחני' מחני' דהמולד הנאה מחברו
וכו'

וכו' וקאמר רב הושעיא הא מני חנן היא וכו' ורבא אמר אפי' תימא רבנן
הב"ע סלוה פ"מ סלא לפרוע וכו' ופרקינן בשלמא רבא לא אמר כרבי
אושעיא דקא מוקים לה כרבנן אלא רב אושעיא מ"ט לא אמר כרבא וכו' .
ומאי קושיא לר' אושעיא אמאי מוקי לה כרבנן . אדרבה איהו בעי
לאוקמה אליבא דהלכתא . דאלו
לרבא דמוקי לה כרבנן וכגון סלוה
פ"מ סלא לפרוע . משמע דאילו
פ"מ לפרוע איכא למימר דמתקן
וזה לא כחנן דהלכתא כוותיה .
מ"ה מוקי לה כחנן למימר דמתקן
דמשניתין דנדרים אחיה כהלכתא
דהיינו כחנן . ולא רריכי' לטעמ'
דכסיפא דולאי דוחק הוא לומר
דאית ליה הגהה דמכסוף מוניה .
ב וכן אס' היה בעלה וכו' בדף
ע' דין' זה כתבו הטור ז"ל
בח"מ סי' ע"ב בזה הלשון יפרנסה
באלו הדברים הקטנים ע"י פרנס
שיאמר לו כל הון אינו מפסיד אבל
לא יאמר לו בהדיא לך ותזון אותה
דא"כ ה"ל סלוחו . וכחכ' הרב ז"ל
בב"י וז"ל וכתבו הסו"ס והר"ם
והר"ן ז"ל ב"ס רשב"ם ז"ל סדקדק
מסוגיא דגמרא דקוקא כה"ג
דקאמר כל הון אינו מפסיד כלשון
רבי' הוא דשרי במודר הגהה אבל
למימר ליחידא אס' סזון לא חפסי'
הוא אסור דמחזי כסלוחו . ומשמע
לרבינו דקוקא למימר ליחידא אס'
חזון לא חפסי' הוא דמחזי כסלוחו
אבל כשאומר כל הון אינו מפסיד
אעפ"י שאומר כן ליחידא לא מחזי
כסלוחו כיון שבשוק רבים הוא אומ'

לפיכך כתב להחיר ע"י פרנס שיאמר לו כל הון אינו מפסיד עכ"ל . נראה
דד"י מדברי הטור ז"ל שהוא מסכים עם סדרת רשב"ם ז"ל .
ולי' יש לחמוס דלדייקין מרישא לייסגא הכי נידוק מס'י' איפכא
ונמלא דבריו סו"ת'ים את עצמם . דמדקאמר מעיקרא שיאמר
לו כל הון אינו מפסיד משמע דקא' כה"ג שהיא לשון כולל ואינו מדבר עמו
ביחוד לנזכר . אבל אס' מ' דר עמו לנזכר שיאמר לו אס' חזון לא חפסי'
מחזי כסלוחו . אף על פי שאינו אומר לו דרך צווי פסק לה מזונות או
כיוולא . ובתר הכי קאומר אבל לא יאמר לו בהדי' לך ותזון אותה וכו' .
דמשמע דמסוס דאמר ליה דרך צווי חזון הוה ליה כסלוחו . אבל אס' לא
אמר בלוי' אל' בלשון ספק חזון לא חפסי' לאו של חותם קא עביד אף
על גב דאמר לו לנזכר ביחוד ולא דרך כולל המשמע לרבים . ואלו היתה
סדרת הטור ז"ל כרשב"ם הוה ליה לכחוב אבל לא יאמר לו להדי' אס'
חזון לא חפסי' :

והרע דאס' דמוקי באומר כל הון אינו מפסיד פרכינן וכי אמר הכי
לאו שליחותיה קא עביד והתניא מי שהיה מושלך עבור ואמר כל
השימע קולו יכתוב גט לאשתו הרי אלו יכתבו ויתנו ומשי' הכי השתא ה"ס
קאמי' וכתו' הכא מי קאמי' יזון כל הון קאמי' ופרס"י ז"ל ה"ס קאמר יכתוב ויאה
לשומע קולו וכו' ואס' כן כיון דלשון וואה משמע טפי שליחותא מבשאינו לשון
וואה הוה ליה לטור ז"ל לא לשמוענין דאפילו אס' א' אס' חזון לא חפסי'
שאינו לשון וואה אסור וכל שכן לך ותזון אותה ולריד עיון :

והא דאמרין שאס' עמד וכו' . דברי הריף ז"ל ה"ס מבוארים
בהלכותיו . ואיכא פלוגת' לרבות' ז"ל אי מחייב בעל
אפילו בלא פסקו ל"ס ד' מזונות או לא . וז"ל הרא"ם ז"ל בפסקיו והתוס'
כתבו דוקא כשפסקו ב' ד' ואח"כ לוחה משום דקסי' להו הוה דלעיל ואס'
אמר לאי מעשה ידיך במזונותך רשאי כדפר"י לעיל ומפרשי' דמתניתין
דחנן דאמר אבד מעותיו משום דפרנס מעצמו הא אס' לוחה משלם מיירי
כשפסקו לה ב' ד' חתלה . ופסקא דמתניתין לא משמע הכי דאירי דוקא
כשפסקו לה ב' ד' . ועוד הוה דאלמנה לכ"ג דאירי בלוחה בלא פסק
דין דמסתמא אין פוסקין לה ב' ד' מזונות כ' שהיא יושבת תחתיו משום
דבעמוד והולא קאי וכו' עד הלכך נראה דאס' לוחה בעדים אף בלא
פסק דין חייב לפרוע ומוליאין מן הדעל מה שהלוי' לה מדר' וזון ואס' אמר
כסבא לאי מעשה ידיך במזונותך רשאי ולא יפרע מה שלוחה אבל ב' ד' אין
פוחתין לו בטענה זו וכו' . ע"כ נראה מבואר דמסקנת סדרתו ז"ל היא
דאפי' בלא פסקו לה ב' ד' חייב לפרוע מה שלוחה ואכלה :

ורב"י קשה מה שכתב הרא"ם גופיה דר"ס האי פקא וז"ל הוה אידיך
מי שהלך למ"ה ובאת אשתו ותובעת מזונות וכו' וא"ל לאי מעשה
ידיך במזונותך רשאי פי' ואשתו תובע' מזונות' ואל' קוד' שב' לאי מע'

אבד את מעותיו וחלקו עליו בני כהנים ואומרים ישבע במה הוציא ויטול
א"ר"י בן זבאי יפה אמר חנן הניח מעותיו על קרן הצבי וכן הלכתא :
ב וכן אס' היה בעלה בבאן והדירה הנאה ואמר כל הון אינו מפסיד
ועמד אחד ופרנסה הניח מעותיו על קרן הצבי בדגריסין בפרק
המדיר את אשתו מליהנות לו עד של' שים יום יעמיד פרנס ואיקיימנה
בגמרא דלאו פרנס דקא ממני איהו דא"ב שלוח דידה הוי ואסיר אלא
באומר כל הון אינו מפסיד ונמצא שהעושה מתנדר בעצמו דמודינא לא
מחייב ליה במידי שהרי לא ייחדו בפירוש אף אס' היה תעני ורגיל
אצלו ואמר מודר הנאה מאשתי אני ואיני יודע מה אעשה לה במזונותיה
וכא הוה ונתן לה הניח מעותיו על קרן הצבי כמובן ובדאמרין ה"ס לא
מבעיא הון אינו מפסיד דעלמא קאי אבל האי כיון דרגיל אצלו ה"ל
כמאן דאמר ליה איהו הב ליה דמי ולחוי שלוחו קמ"ל דלא . ואע"ג
דגרסינן בנדרים הוא נוראן וכא ונטול מזה לענין אסור נדר קאמר דלית
ביה ולא לחיובי בחבי לענין דינא :

ג והא דאמרן שאס' עמד אחד ופרנס את אשתו שהניח מעותיו על
קרן הצבי דוקא בלא לוורתה אבלאם היא לוותה ממנו ואכלה
מוציאין מבעלה וכן כתב הנאמן רבי יצחק ז"ל בהלכותיו וראייחו מדתניא
ביצר אמרו ממאנתאין לה מזונות אי ארתה יכול לומר ביושבת ודחור
בערה שהרי בעלה חייב אלא בשחלך בעלה למדינת הים ולוח' ואכלה
ועמדה ומיאנה טעמ' דמיאנ' הא לא מיאנה יחבי לה ותו גרסינן בפרק יש
מותרות לבעליהן ב"מ ר' אלעזר מר' יוחנן אלמנה לב"ג גרושה וחלוצה
לבהן הדינא יש לז' מזונות' אי לא ואמרי היכי דמי אילימא ביושבת תחת
בעלה בעמ' והוצ' קאי מזוני אית לה ומחרר לא צריכא כגון שהלך
למ' ולוח' ואכלה מאי מזוני תנאי בחגבה ניהו ומדאית לה בחובה אית
לה מזוני וכו' שמעינן מבולה דבל אשה שהלך בעלה למדינת הים ולוחה
ואכלה שחייב הב"ע לפרו' וכן הלכתא ע"כ :

ד ופסקת ברא דמין דהאשה לקחה המעות בתורת הלואה מבע'
המעות אעפ"י שלא אמר בפני העדים בפירוש למזונותי
אני

במזונותיך כלומר לא הפרע כי היס' לך להסתחנס : ממעשה ידיך וכו' . ואין
לפרס דה"ק אני אמרתי לה קודם שהלכתי לאי מעשה ידיך במזונותיך
ונתתה דא"כ ט"ל נאמן אלא רשאי משמע דהשתא הוא רשאי לומר כן
כדי שלא יפרע מה שלוחה . והא דאמרין לקמן לוחה ואכלה ועמדה
ומאנה ודייקין טעמא דמאנה הא
לא מאנה אית לה חס' חס' מיירי
שפסקו לה ב' ד' ואח"כ לוח' עכ"ל .
ולמה חס' לומר דהוה דמאנה
איירי דוקא כשפסקו לה ב' ד' ואח"כ
לוחה דמשמע דאי לאו כשפסקו לה
לא הוה חייב לשלם והרי זה שלא
כמסקנת דבריו לאפילו בלא פסקו
חייב . ולומר דהוה דמאנה
מיירי כשפסקו אינו אלא לסדרת
החוס' . אבל לפי סדרתו ז"ל בכל
גוונא מיירי ויחייב מסת' לה סתומי
לסתור דברי עמנו ולא הול' אלא
והא דאמרין לוחה ואכלה וכו'
מיירי בלא אמר הדעל לאי וצו'
דאין לא טענינן ליה :

ותו קשה לי במאי דכתב הרא"ם
ז"ל אהך מימרא דאס' ב' ד'
ואמר לאי וכו' . דאין לפרס אפי'
אמרתי לה קודם שהלכתי וכו' .
ודמה פירש זה משמעות לשון רשאי
ואתמא הוה אף יש מקום לפי' זה
לפי' שסתו ז"ל דהא מסיים בזה
בברייחא ואס' פסקו ב' ד' מה שפסקו
פסקו דהיינו לומר דאס' כשאמר
לאי וכו' כבר פסקו ב' ד' קודם לכן
לא חשבו לו טענתו . ואס' איך
דמה שאומר לאי מעשה ידיך ה'ינו
דמקרא אמר לה הכי קודם שפסקו

א"כ אע"ג דבחר הכי פסקו ב' ד' מה דכך כיון שהוא טוען שהיה כבר נחרטה
וקבלה כן מתחלה קודם שפסקו ב' ד' ונמצא שמה שפסקו ב' ד' הוא בטעות
בחסד שלא קבלה על עצמה מעשה ידיה במזונותיה והשתא דטעין הכי
למה לא יהא נאמן בשבועה כאידך בריית' דאס' ב' ד' ואמר פסקתי לה מזונות
וכשבועה שקיים הרא"ם ז"ל פירש"י ז"ל דנאמן אף להוצי' מידה מה שנתנו
לה ב' ד' ובשבועה וכו' . וכי היכי דבטענת הנחתיה לה הוא נאמן אפילו
אחר שפסקו ב' ד' להוציא מידה למה לא יהא נאמן ב' ד' בטענת שאמר
לה לאי וכו' גס אחר שפסקו ב' ד' כדי להחזיק מה שבידו שלא חווי' ממנו מה
שלוחה . אלא ע"כ לאו בל' לאי מעקרא איירינן אל' השתא קאמר
לה לאי וא"כ מהכרח הענין פי' זה הוא דחוי' ואין צורך לדחותו מלשון
רשאי דאין בזה שום הכרח :

ואפשר לומר דמי שפרס הך דלאי וכו' . דאמר לה מעקרא ובכחי
רוצה להפטר מלפרוע מה שלוחה . יפרש"ג"כ אידיך ברייתא
דפסקתי לה מזונות וכו' כה"ג דהיינו שהיא לוותה למזונות וחובעת לפרוע
החוב והוה רוצה להפטר בטענת פסקתי לה מזונות דבהני תרתי טענתא
נאמן קודם שפסקו ב' ד' אבל אחר שפסקו לאו כל כמיניה והכי משמע
מדברי הר"ן זכרו לברכה ולפיכך דחה הרא"ם זכרוננו לברכה מטעם לשון
דרשאי :

ד ובסתברא דכיון דהאשה לקחה וכו' . מה שהתנה רבינו והוא מודה
שלא סניח לה מזונות הוא משום דחטיא אפלוגתא דחננואס'
בא ואמר הנחתיה לה מזונותיה נאמן :

ובחב בזה הרמב"ם ז"ל בפ"ב דאישות וז"ל הרי שעתה בדין ופסקו
לה מזונות ומכרו ב' ד' ונחנו לה או שמכרה היא לעגמה ובת'
הבעל ואמר הנחתיה לה מזונות הרי זו נשבעת בנקיטת הפך שלא הניח לה
לא תבעה ולא מכרה אלא שהסעה עד שבה הוה ואומר הנחתיה והיא אומרת
לא הנחתיה אלא לוייתי מזה ונתפרנסתי נשבע שבועת היסוד שהניח לה
ונפטר וישאר החוב עליה . מכרה מטלטלין ואמרה למזונות מכרתי
והוא טוען ואמר מזונותיך הנחתיה נשבעת שבועת היסוד שלא הניח ע"כ :
ובחב ה"ה וכחכ' רבינו שהיא נשבעת בנקיטת חפץ כשמכרה קרקע
ונראה שהוא פירש למה שאמרו במסנה תשבע במה ולא
תשבע בחתלה כלומר תשבע בסוף כשבא הדעל אס' יטעון דבר
כנגדה כמו שכתבאר למעלה . ושבעת המשנה ידוע שהוא בנקיטת
חפץ והברייחא שאמרה ואס' אמר אבעל הנחתיה לה מזונות נאמן הוא
בשלוחה שלא מכרו לה ולא מכרה היא אלא שלוחה והוה לה כתובעת
ולכן הוא נאמן ובשבועה כנוכר בהלכות ופירוש שבועת היסוד כדן כופר
בכל וכ"כ זכרוננו לברכה . מכרה מטלטלין וכולי דעת רבינו
שכיון שלא מכרה קרקע אלא מטלטלין שהיתה יכולה לכפור בהן
ולומר

ולומר אין לך בידו ולא היתה נשבעת אלא היסד אף כאן אינה נשבעת אלא היסד עכ"ל :

וקשה לי לבלא תבעה ולא מכרה והוא אומר הנתי סעמא מאי נשבע שבועת היסד הא ודאי הוא משום דהיה חובעת ורובה להוליא ממנו

לקנשבע היסד להפטר כדמיונא כ' צעמדה דין ומכרה והוא אומר הנתי סעמא נשבעת בנקיטת חפץ דהא בלי ספק כשטוען הנתי היינו לדעתו להוכיח ממנה מה שכתב הוליתא מכסיו למזונותיה וילמה לא תשבע היסד להפטר דמאי אולגיה דידה מדילה שהיא יתייבנה ליסבע בנקיטת חפץ כדי להפטר והיא לא חתיבה אל היסד וחדע דגבי מטלטלון כה"ג כתב

דנשבעת היסד ומ"ס מטלטלין מקרקע לענין זה כיון דבשניהם הוי לפטור את עצמה דאע"ג דבקרקע ליכא טעם מגו מ"מ מה שהיא נשבעת חייב גוף הקרקע שכבר מכור הוא אלא הדמים שאכלה והוי להפטר בין במכרה קרקע בין מכרה מטלטלין ועוד קשה לי מ"ס להרמב"ם ז"ל מפרש דבריהם דאם אמר הבעל הנתי כשלושה והוא נאמן בשבועה כנו' בהלכות ופי' שבועת היסד וכו' וגם הר"ן ז"ל כתב כיוצא בזה והוא תימא בעיני דהא הריק ז"ל דבריהם דקתני ואם בא הבעל ואמר הנתי לה מזונות נאמן עליה קאמר פי' ובשבועה דהיינו שבה הר"ן ז"ל לפרש משמעות דבריהם דמאי דקתני נאמן לאו למימרא שהוא נאמן לגמרי בסת' אלא פיר' כלומר פי' דבריהם וכוונתה היא שיהא נאמן בשבועה והאריך אפשר לומר דהך שבועה תהיה היסד והיא לא תתקנה אלא בימי האמורא' ובדבריהם לא נודעה בזמנה אלא שבועת המסנה אל' ודאי כונתו כפרס' ז"ל נאמן בשבועת המסנה להוליא מידה מה שפסקו לה ב"ד וכן הבין דבריו הר"ן ז"ל דודאי אין לפרש פירוש ובשבועה דהיינו השת' לדון דמתייבין היסד : והיוותה קשה בעיני עוד מה שפירש גבי מטלטלין דמפני שהיתה יכולה לכפור בהם והיתה נאמנת בהיסד אף כאן נאמנת בהיסד תוה מבואר דהיינו מטעם מגו : ותמאני דהא בפי' ט' מהל' שותין מוכח בהדי' דהרמב"ם ז"ל אזיל בשיט' רבו ז"ל דאין אומרים מגו לאפסורי משבועה לגמרי לא אמרי' אכל לאקולי משבועת המסנה להיסד אמרין דהא בפי' ג' דמלו' כת' הרמב"ם ז"ל וכן המלוה על המשכון ומת הלוי וכו' ה' נשבע בנקיטת חפץ ונוטל ומפני מה אינו נשבע היסד וכו' : עד הוה' ואין שם עדים ויכול לומר שלי הוא נאמן לומר י' לי עליו כך וכך ובשבועה עצמה שהיה נשבע אלו היו שם עדים שאין אומרים מגו לפטור משבועה וכו' : וכתב שם ה"ה ז"ל כך היא מסקנת כל הגאונים ז"ל שכיון שאינו טוען בגוף המשכון שהיתה לו צריך שישבע בנקיטת חפץ ורבים הקשו לדבריהם ז"ל למה שבועה בנקיטת חפץ וישבע היסד מגו שאם היה טוען לקותה היא בידו לא היה נשבע אל' היסד ומחרץ הרב ז"ל שכיון שאם היו עדים שהוא משכון בידו היה צריך שבועת המורה וכו' ג"כ כשאין שם עדים שהוא בידו ממשכון אעפ"י שהיה נאמן בלקוח בהיסד אין אומרים מגו והיה נאמן בהיסד וכו' ע"כ הנהגתו דהוליא סה"ז פי' בדברי הרמב"ם ז"ל דלענין דמסום מגו לא אסתין משבועה בנקיטת חפץ היסד אלא נשבע בנקיטת חפץ כאלו לא היה שם מגו כי הרי לא היה מגו לאפסורי משבועה וא"כ היאך פי' הוא עצמו כאן גבי אשה דאם מכרה קרקע היא מייבשת שבועת המסנה וכשמכרה מטלטלין אינה נשבעת אל' היסד מפני שהיתה יכולה לכפור : ולא היתה נשבעת אל' היסד : והרי זה הוא ממש לאפסורי משבועה ולא ה"ל להרמב"ם ז"ל לפסוק אל' דגם במטלטלין נשבעת בנקיטת חפץ כאלו לא היתה יכולה לכפור :

והו' קשה לפ"ז דנמא דיינו אל הרמב"ם זכרונו לברכה במטלטלין דוקא בדליכא עדים אבל אם יש עדים באופן שאינה יכולה לכפור נשבעת בנקיטת חפץ והרי דברי הרמב"ם ז"ל הם בסת' מכר' מטלטלין וכו' דמשמע בכל ענין : ועוד דלדחוק בין קרקעות למטלטלין ליפלו במטלטלין גופיהו בין יכולה לכפור לאינה יכולה לכפור : ולענין דברי הרמב"ם ז"ל אפשר לי לומר דהוא ז"ל נחפז לפרש דברי הרמב"ם ז"ל באופן מחודש לייבשה על מחסותה : פי' דס"י ז"ל פי' ואם בא ואמר פסקתי לה מזונות נאמן להינין שהוא נאמן בשבועה להוליא מידה מה שפסקו ונחתו לה ב"ד וקאי אבני להנים גדולים דאמרי תשבע : והתוספות פירש נאמן להנריכה שבועה כדי לגבות מה שלוחה ואכלה : והנה הרמב"ם ז"ל לא נחלשה בסום פירש מאלו : אם פירש התוספות מפני מה שסקה הר"ן ז"ל דפשיטא כיון שהוא מוחזק וטוען ברי שזה' נריכה שבועה דברבא כיון שהוא מוחזק וטוען בריא למה מויליין ממון מחזקתו : וגם דס"י ז"ל הוא קשה מאוד למאחר שכבר השביעה וכפי שבועתה נחת : א"כ לשיבא הבעל וישב' שהניח לה מזונות מה בכך : הרי גס היא כבר נשבעה וטענה ודאי שלא הניח : והאך ידחו שבועה זו בלי סום ראיה בשביל שבועת הבעל דמאי אולמיה דהאי מהאי : ואי משום דחזקה ואורחא דמלתא היא להחפיהה צרי' מלבד דלא אלימא חזקה לצטולי בת שבועה אלא בעדים וראיה

אני לוח ואף לא אמר המלוה למזונותיה אני מלוה לה בין דבשע' תביעה הודת היא דלמזונותיה לותה והוא מורה שלא הניח לה מזונות חריזה נפרע ממנו דהא לא חנן אלא לותה ואכלה :

ה' ירושלמי א"ר"ח לא אמרין אלא לאחר הא אב גובה ר"י אומר בין אב בין אחר אינו גובה על דעתיה דרבי חגי בין לקבורה בין למזונות האב גובה אחר אינו גובה על דעת ר"י לקבורה בין אב בין אחר אינו גובה וק"ל בר"י :

ו' ומצאתי בכתוב בתשובה לרבינו צרפת ז"ל וזה טיפוסהו"מ בלוחה שלא

וקשה עוד א"כ לאיכא הך חזקה מעקרה היכי משבעין לה נישות דילמא אחי בעל וישבע שהניח לה ונאמניהו בשביל החזקה ונמלאת בזה ליי' שבועת שקר : ואם נאמר להשחא לא מהניא ההיא שבועה כיון שלא היתה בפני בעל דבר שעתה מכחישה : אכת' נחייבנה למהלר לאשתבועי השחא בפניו כאשר הוא הדין בעלמא ולמה

ישבע הי' להניח : ויש' לתמוה אל הר"ן ז"ל שד"ל דברי התוספות מטעמא דכיון שהוא מוחזק למה מויליין ממנו וכו' : והסכים עם פרש"י ז"ל דלדידיה נמי מויליין ממנה מה שהחזיקה אחר נשבעה :

ע"כ הרמב"ם ז"ל פי' לא כדברי זה ולא כדברי זה : אלא הכי פירושם שאלו אחר שפסקו לה

צ"ל ומכרה קרקע למזונות בא ואמר הנתי לה מזונות הוא נאמן להנריכה שבועת המסנה כשפסקה בנקיטת חפץ : משום דכיון דקרקע לעול' בחזקה בעליו עומד בכל מקום שהוא והיא רוצה להחזיק במה שמכרה אותו דומה זה כאלו היא עתה מויליאה הקרקע מחזקתו כיון שהוא טוען עכשו בריא שהניח לה מזונות ולא מיקרי זה לגמרי מוילי' מידה במה שטובע ממנה ולפיכך נשבעת שבועת המסנה כלינה שהיא נשבעת להוליא : וזה כעין להניח מקרי' : אכל כיון שכבר מכרה והוא חופע ממנה דמי המזונות : אלא להוליא לגמרי הוא שאלו כן היה הוא נשבע היסד להפטר :

ואח"כ הרמב"ם ז"ל מטעם שכתבו ה' שירה הוליא עוד צ' דיוט נכונים כל מל' מדין שבועת היסד הכולל לכל הנשבעין להפטר : הא' כשהיא תובעת ממנו מזונות והוא בא להפטר בטענת הנתי דהא נשבע היסד ונפטר : והשני כשמכרה מטלטלין : להשחא לית ליה שום חזקה אלא הוא מויליא גמור' שאל להניח מידה לגמרי בטענת הנתי : בזה הוא נשבעת היסד ונפטר :

ה' ירושלמי אומר רבי חנינא לא אמרין אלא לאחר וכו' : רבינו פסק להדיא הלכה כר"י ולפי זה אפילו חפס האב מויליין מידו : אמר דכ"ז ז"ל דשם מהר"ם ז"ל כתב וזה לשונו נראה שהאב שפרט' את בתו בעצמו על סמך הבעל הניח מעותיו על קרן הנבי דקי"ל פני דברים שאמר חנן הלכה פחותו ואין לחלק בין אב לאחר : ואף על גב דבירושלמי אמרין ל"ס אלא אחר אכל אב גובה הא' פליג תתם על ר"י ואמר בין אב בין אחר אינו גובה וכיון דלא איתמר להפחא לא כמר ולא כמר אכן לא מפיקין ממנה מבעל ע"כ : נראה דלא פסק סתין האב גובה אלא מספק : ונ"א דאם חפס האב לא מפיקין מיניה : ולכאורה כיון דמפסק רבינו לפסק מהר"ם ז"ל כ"מ דהך פלוגתא היכא דחפס האב אי מפיקין מיניה או לא : נראה משחמא דאין להוליא מידו מספק :

אך אחרי התבוננת יראה להכריח פסברת רבינו ז"ל מדמייתי דהנה"מ בשלהי מרדכי בשלהי בשבוע' מעשה באת שפרנס את בתו ולבסוף חבע מחמתו מה שהוליא עליה והיה החתן משיק וזוי בחמיו וטען חמיו אני פרנסתיה ממנה שהייתי חייב לך מזל' נתן שמואל' מזה ומוחזין לזה והשיב רבי' שמחה שהדין עם חמיו דאע"ג דאם לא היה חמיו חייב לו היה פטור : השתא דחייב לו טענתו טענה מדר' ג' דר"י שייכא אפילו בפקדון בדאמרי' פ' שור שגגת ופז' : מכאן יש להוכיח דרבי' שמחה ז"ל ס"ל כרבינו לפסוק לגמרי הלכה כר"י ולא חושיל לאב תפיס חו' : דאם איתא דס"ל במהר"ם ז"ל למה ליה לטעמא דר' נתן ומסום דהאב חייב לו דשעתה שהור מפרנס הוא נותן לה משל בעל למשמע דאי הוה תפיס בחר הכי לא מהני : ח"ל דכיון שהוא תפוס משל בעל אין מויליין מידו אלא ודאי נראה דלענין ז"ל להלכה כרבי יוחי' לחלוטין דלעולם אין האב גובה ולא חושיל לו תפיסתו אלא היכא דהוא חייב לתתו דאז אינו זן בתו משל עצמו אלא משל חתנו ממש מדר' נתן ונמא רבינו שמחה מסכים עם רבינו : ונשאר מהר"ם ז"ל יחידיה : וכ"ס דהרי"ף ז"ל גלה עמם פדמיית' רבי' לקמן :

ו' ומצאתי בכתוב בתשובה לרבינו צרפת ז"ל וכו' : מחלקת זה אשר בין רבינו צרפת ז"ל עם רבינו והרמב"ם ז"ל נראה מבואר דמפי' משהר"ר לפטור הבעל כשאשתו נזונת בהי' כאן מהיכא דהלך למ"ה :

ובזה קשה לי על מ"ס המרדכי ז"ל אמתי' דמי' שהלך למ"ה ז"ל פי' רבינו צרפת ז"ל לאו דוקא במ"ה אלא בהווה נקט דומיא דסיפא מי שהלך למ"ה ואבדה לו דרך שדהו וכו' : דאמאי איצטריך ליה למימר דנקט במ"ה בהווה ומסום סיפא ח"ל דלרבוחא נקטיה לאשמעוין : דל"מ כשהוא פאן ופרנסה אחר פניו דוליא הניח מעותיו אלא אפילו שלא בפניו דליבא טעמא דשלא הזמנינו לדין הפסיד :

ובעק' דיינו של רבי' והרמב"ם ז"ל שחולקים על רבינו צרפת ז"ל : דמסיק הרמב"ם ז"ל דכשעמד והכריז הוי כמי שאמר שהוליא לו מעשה יליה' במזונותיה דלפסקא ופטור- אבל אם שחק ולותה' ואכלה ולא עשהה חייב וכו' : יראה לי שזה הוא לפי שטת הרמב"ם ז"ל והרמב"ם ז"ל וסיעתם דסברי' דמי' שהלך למ"ה ולותה' וכשבא אחר לאי' עש' ידך וכו' כלומר היה לך להפטרנ' ממעשה ידך : דלא מהניא ליה הך טענה ותייב לפרוע

גדולי ספר שער סה חלק ב התרומות תרומה

פוא נותן לה דבכה"ג ה"ל כפרוע חובו של חבירו שהוא פטור מכל פרנס סתם חוזר וגובה לפי שכל המפרנס סתם אינו מפרנס בחורת מתנה אלא בחורת הלואה וה"ל פלוטה ואכלה וכו' . דנראה מדבריו דכל המפרנס סתם שאינו מפרנס כלום דעתו לשם הלואה . ואלו הרי"ף ז"ל סובר להפך

ראובן הבנים יתו' לחצרו והיה לאותו יתו' קרקע שעולה פירות בשנה עשר' זהובים והיה נוטלן ראובן זה ומוסיף עליהם משלו בכדי פרנסתו ובכסותו והוא היה מהבין למצוה וכשהגדיל היתום תבעו ראובן במה שהוציא עליו ואמר כי בחורת הלואה הוציא מה שהוציא והשיבו היתום כל מה שהוציא עליו יותר משלו לא הוציא אותם על דעתי וראובן טוען לא כי בחורת הלואה היה דעתי יורנו מורנו חשובה אין לראובן זה מן הדין שיטול מוקיחום כלום לפי שלא אמר אוציא עליך משלי בחורת הלואה ובין שלא אמר לו בן לא נתתי לו אלא לגמילות חסדים כמו שאמרנו במי שהלך למדינת חיים והלך אחר ופרנס את אשתו שהניח מעותיו על קרן הצבי עד כאן :

ג וזהו נשאל לריב"א ז"ל ראובן ריה"ל שפייס לשמעון על בן אחותו יתום ואותו יתום אחי שמעון והוא היה מפייסו שיפרנסהו השיבו שמעון עד שאתה אומר לי שאפרנסהו פרנסנו היתה שאתה דודו אמר לו ראובן הביאו לביתך ואני אתן לך פרנסתו של חצי שנה ושחק כמו מ"ו ימים ואח"כ אספו שמעון לביתו ופרנסהו שנה ולא בקש ממנו כלום לו' חרשים אחר שיצא סביתו תובע שמעון מראובן כמה שהתנה לו וראובן משיבו אני לא אמרתי אלא כדי להשביעו בדברים ולהרחיב לבו כדי שיפרנסהו אבל לא בקנין ולא עשיתי עמו שום חנאי בפני עדים כי אם ביני רבינו ושחק ולא קבל עליו דבר באותה שעה ולא הביאו לביתו כי אם אחר זמן עשה מעשה מוכיחים על השתקה שלו שקבל עליו כך ושלוחותיה דראובן עבד ומחייב דהוה בתן מנה לפלוני ואקדש אני לך מקורשת דקא חסריה מבטן או דילמא כיון דהחזיא שעתא לא פרנסיה אלא לבתר הבי' בתר יופי טובי לאו שליחותיה עבר ומדעתיה דנפשיה פרנסיה ולא מחייב . תשובה כך דעתנו נוטה כי שמעון שליחותיה דראובן עבד וחייב ראובן לפרוע לו מה שהוציא עליו בחצי שנה בדתן חנוני על פנקסו כיצד לא שיאמר כתוב שאחת חייב לי אלא אמר לו הן לבני סאתים חטים וכו' ובפני שאחר שמעון את תביעתו נראה שמה לא היה בדעתו לתבעו לראובן ואם יכול לומר ע"פ החרם שבשע' שהבנינו לביתו עד דעת שליחות ראובן עשה יפרע לו עד כאן :

ד ודע וחבן גם יש דברים שהן כמו נמילות חסדים ואדם יכול לתבוע מן

בין שלא לוחה ממנו ולא אכלה ממנו אלא בחורת פרעון קוב בעלה אבל כספרנס סתם חוזר וגובה שכל מפרנס סתם אינו מפרנס בחורת מתנה אלא בחורת הלואה והראוי מהיתומים שפמכו אלל ב"ה דיתומים קטנים אינם יכולים להתמת נשד מן היורד בחוק שדה חברו ונטעו שלא ברשות דחייב בעל השדה לשלם וכו' . וכח ע"ה ה"ה ז"ל ואין נראה כן דעת הראשונים ז"ל אלא אפי' במפרנס סתם אבד מעותיו והטעם לפי שיש חלוק בין סלוק נזק להבא תועל' ואינו דומה זה ליורד לחוק שדה חברו ונטעה דהתם מביה לו תועלת ומעלה קרקעו ומהנהגו אבל כאן אינו מביא שום תועלת לבעל אלא מסלק ממנו נזק חובו והוא כפורע חובו של חברו וכו' . עד ואפשר שדינו של הרב ז"ל קיים במי שזן ופרנס בסתם איניש דעלמא שחוזר ומבטל ממנו . אבל בא"א וכיוצא בה לא כן"ל עכ"ל : ודבריו אלו צריכים לי למוד חלל' להרשב"א ז"ל דמיתתי ראייה למפרנס א"א בסתם דחוזר וגובה מיתומים שפמכו אלל ב"ה . והוא תימא דערביך ערבא צריך ויתומים גופיהו מ"ל דמחייבי לפרוע למפרנס אות' בסתם והרי הריף ז"ל גדול הפוסקים בפה מלא ובלי שום חשש פוסק להדיא דהמפרנס יתום בסתם הניח מעותיו וכו' . ויתום זה שהכניסו לחצרו וכו' מבואר הוא דהוי ממש יתומים שפמכו אלל ב"ה ואם סמך על היורד לשדה חברו כו' . לא ה"ה ז"ל להביא הדין דיתומים לראיה והכרח על דינו בא"א דכיון דהי' דדיני מנהו שאין דינם מבואר בגמרא הוי כמכר' הדבר בעצמו . ולא ה"ה אלא להדין בדין ודמיון דבין בא"א בין ביתומים המפרנסים בסתם לא הפסיד ויביא ראיה לשניהם מיורד לשדה חברו שדינו מבואר : והו' תמיהא לי מלחא על ה"ה ז"ל בהיותו דוחה ראית היורד לשדה חברו ומוסיק דאפשר דבסתם איניש דעלמא דינו של הרב ז"ל קיים וכו' דמה נפסק מודה ה"ה ז"ל להרשב"א ז"ל דדין היתומים או לא אי לא מודה ליה אלא סובר שדינם כדין האשה א"כ כי היכי דדחה ראית היורד לשדה חברו למה לא דחה נמי ראית היתומים יורד באלמית' בהכחישו עצמות הדין . ואי סבר כוותיה דחייבים היתומים לשלם קשה למה באיניש דעלמא כתב בלשון אפשר שדין הרב ז"ל קיים כמסתפק בו והן ולא ורפיה בדיה . והלא ק"ו הוא אי ביתומים סבר דחייבים לשלם כ"ש בשאר איניש דעלמא . ותדע דהרי הרי"ף ז"ל דסבר גבי יתומים שהם פטורים יסבור דבסתם איניש חיי' דאזינו לרבינו ירוחם ז"ל כתב באדם ומה נתיב י"ט ח"ה וז"ל דקדק ר"ש ברשב"ץ שמי שהיה עני ונוטל מן הדקה כשהעני אינו חייב לשלם ולא דוקא מקופה של דקה אלא אפי' מאדס דעלמא שפרנסו דרך חסד ונחן לו די ספוקי כיון שלא היו לו נכסים באיזה שעה אמנם אם היו לו נכסים או קרקעות אפי' היו ביד אחר חיי' לשלם אלא חבדו חובו וזלתי ביתו עני כמ"ס בספ' התרומות ממש תשובת הרי"ף שהזן יתום

ויתומה בחוק ביתו אין לו עליהם שום חביעה ואפי' יס' להם אם לא כתב שבחורת הלואה ז' אותם אבל בסת' לא ע"כ הרי מבואר ומוכרח דמבין ר' שרשב"ץ ז"ל מכתבת הרי"ף דלוחא בקטן אמרינן דבסתם הוא פטור אבל בסת' אדם חייב . ואם יסבור ה"ה ז"ל כהרשב"א דחייבי יתומי' לשל' נראה ממה שלא דחה ראייתו זאת כ"ס שהוא מוכרח לומר כן בפשיטות באיניש דעלמא ולמה נסתפק בדבר ואמר ואפשר :

ואין שום נד להסכים בכתב הרשב"א ז"ל עם סברת הריף בענין יתומי' ולחלק ולומר דהרי"ף מיידי דוקא כשהי' מתכוון לשם מצוה ולג"מ כפי לשון השאלה אם שפירשו בפי' או שמוכיח כן ונחלק מעטיו ומ"ה פטור מלשלם והרשב"א ז"ל מיידי דבסתם דלא מוכח דעושה לשם מצוה ומ"ה אמרינן דמסתמא לא נחבין לאחד מעותיו דהא ודאי לא אפשר שהרי ראינו דקפיד לומר לפי שלא אמר אנוני' עליך משלי בחורת הלואה וכו' דמשמע דכדי שיתחייב הקטן צריך שיאמר בפי' שמוני' בחורת הלואה . הא בסתם לאו כל' הוא דאל"כ לימא דבסת' טפי לפי שלא הזי' סתם אלא לגיט' אלא ודאי הכונה בשאלה שלא פי' בחורת הלואה ומסתמא אמרינן שהיא לגיט' . וכן מוכח מדברי רבי ירוחם שלא הזכיר בדברי הריף ג"ת וקאמ' אם לא כתב שבחורת' הלואה ז' אות' אבל בסתם לא אלמ' כל שהוא בסת' שלא פירש להלואה מקרי מתכוון למצוה ולזה נחבין רבינו בחתלת דבריו כשר' להניח ולהניח דין זה כתב ויש לפרש המפרנס יתום קטן

שלא בחורת הלואה וכו' . דלייק לומר דדין זה הוא בדליכ' סתם חורת הלואה דהיינו בסתם . אבל לא בשנבאר שהוא בחורת חסד ומנינה ומלוא דבכה"ג ה"ה הדין פשוט :

ואני תמיה על הרב ז"ל בב"י דבכ"מ סימן ר"ץ הביא חסודת הרשב"א ז"ל שכתב יתומים שפמכו אלל בעל הכית' זון אותם משלם אם הולא משלו לא הניח מעותיו על קרן הצבי וזה מבואר ואפילו לחק ע"כ . והביא עוד בשם הרב בעל מ"ה ז"ל דאפילו אחר שאינם סמוכים אללו שהולא עליהם לצורך פרנסתם ומוזותיהם שלא ע"פ ב"ד לא הני' מעותיו על קרן הצבי וכו' ולא כתב ע"ז שום חולק נרא' שלדעתו ז"ל הוא מוסכם . ובי"ד סימן רכ"ג הביא דברי רבי ירוחם ז"ל שהזן יתום ויתומה בחוק ביתו אין לו עליהם שום חביעה וכו' . וגם הביא לשון תשובה זו של הרי"ף בלי מחלקת נראה שהדין ז"ל דלינו של הרי"ף ז"ל ורבינו ירוחם ז"ל וגם הדין של הרשב"א ז"ל ובעל ת"ה ז"ל חרזויהו איתנהו . ואם בתשובת הרשב"א ז"ל דלייק לשון זון אותם משלם דקאמר דהיינו שגלה והורה שרואה שיהיו המזונות מן הממון שלהם ילאו לנו בזה קוסיות וסתירות מבוארות אין להאריך עוד :

ג וזהו נשאל לריב"א ז"ל ראובן שהיה מפייס לשמעון וכו' . דינו של הרב אב"ד ז"ל ז"ל יהיה מוסכם מכל כת הפוסקים ז"ל דסברי במחייב לפרנס כך זמן דהוי דבר שאינו קרוב דאעפ"י כן הוא חייב . אבל להרמב"ם ולרבותיו ז"ל דאפי' קנו מידו אנוני חייב מפני שהוא דבר שאינו קרוב . ה"נ באומר אני אתן לך פרנסתו של חצי שנה . לדידהו הוי דבר שאינו קרוב אפי' ה"ס בקנין לא ה"ס משתעבד וכ"ש השתא דליכ' קנין ונ"מ דמני ראובן לומר קים לי כהרמב"ם ורבותיו ז"ל :

ד ודע והזן גם יס' דברים שהם כמו ג"ח וכו' . דיני השותפות נכתבו דפרק מי שמת ומוכח ממש דאינה חוזרת עד שישא המשתל כדרך שנטא המשתלח דת"ר עשה עמו בפומבי ובקש לעשות עמו בצנעה יכול לומר לו בפומבי אני עושה עמך כדרך שעשית עמי עשה עמו בצנעה ובקש לעשות עמו באלמנה יכול לומר לו בצנעה אני עושה עמך וכו' עשה עמו בשניה ובקש לעשות עמו בראשונה יכול לומר לו לכשתא אשה אחרת אני עושה עמך . וכתב העור ז"ל בא"ה ב"י ס' אבל אם משנ' בין בתוספת' שמחה בין בגרעין אין חייב לשלם לו וכו' . עד וכך פירש רשב"ם . והרמ"ה כתב דוקא אם בא המשתל לשנות ולבחנות השמחה אין המשתלח שומע לו אבל אם בא לשנו' ולהרבו' בשמחה אין המשתל יכול לומר איני רואה לשמוח עמך אלא כדרך ששמחת עמי עכ"ל :

וקשה לי לסברת הרמ"ה ז"ל היכי קהני דברייא עשה עמו בשני' ובקש לעשות עמו בראשונה יכול לומר וכו' . דבשלמא בספק פלוקות

חלוקות דמיה ודמיה אכיל למימר דהמסלח רועה לגרועה המסמח מו' דמסמח לנעם גרועה משמח פומי דמסמח וכן שמחח חלמה דמסמח גרועה משמח בחולה . אבל בעשה גמון בשניה הא ודאי דמסמח שניה דמסמח גרועה כפי משמח ראשונה דמסמח וכוון דמסמח בא להכנות בשמחה האך יכול לומר לו מסמח לנעם חסד אחרת דהא הכא סהיא שמחה יחרה להרמה ז"ל אינו יכול לומר איני רועה לשמות עמך אלא כדרך שמסמח עמו : ואף כשמחל לומר דנתי לגבי חתונתא שניה גרועה שמחתי מימי לגבי הכלה ענמה לריך לשמות עמה כאלו היא ראשון . הא מיהא מבורר הדבר דמסמח שניא ראשונה

מן חבירו אף ע"פ שלא פי' לו כי בדרך הלואה נרצם לו והא דנקר' שושבינות שבזמן שישא משלחין אותו רעיו ומיידעיו פועה בדי שיתחזק בהן על ההוצאה שעושה בחופתו ובאינאוחם מיידעיו ורעיו ואוכלין עמו הכל במנהג המדינה ואלו נקראין שושבינות בחיי האב חזרה שושבינות חזרה לאמצע מפני שהשושבינות נגבית בבית דין על הדרכים הידועים והאמורים שם במקומן ומפני שאין זה מקומן לא הארבותי אך בכר הארבותי ובתבתי בפר' מי שמת בדין אלו בהפרי הנקרא זבונות : אבל בד שאר מילי וכן הדברים שאר שולח לחברו בלתי שאינו

דהיינו ממש שלח סבלונות בשם אחד וכו' מייחתי ראייה למיירי במפרס דהא ברייתא חזינן דקא מפליג בגופה וקאני סיפא בסתם דלמא רישא במפרסי כך נראה לפרס לדעתו ז"ל . ורמי' במאי דכתב ועוד דפסטה דברייתא הכי משמע דקאני חזרת לאמצע וכו' ונראה דכונתו ז"ל לומר דלשנא דלאמצע אין משמעותו שמחזיר לכל א' חלקו בזה אחר זה דהאי לא מקרי לאמצע אלא חלקים או נוטל כל א' חלקו וכיוצא בזה משמעות חזרה לאמצע הוא שהנח לאחד או למקצת אינו להם בלבד אלא איתו החלק עצמו הוא משותף גם לשאר והאי אחי שפי' לסברת הדמבס ז"ל ולא להקך רבנותא ז"ל :

וקשה לי לפי' דהא לשון הרמבם ז"ל כך הוא אבל אם שלחה דמסמח בנז' כחם כשתחזור תחזור לאמצע ואינו חייב להחזירה עד שיסמחו עמו הבגדים כולם וכו' לפיכך אם שמח במקצתן וכו' . ופסח דבריו משמע למאי דכתב מעקרא אבל אם שלחה וכו' הוא דין הברייתא דקאני שלח אביו שושבינות כחם כשהיא חוזרת חוזרת לאמצע ועלה קאמר דאינו חייב להחזיר עד שיסמחו הבגדים כלם דמוקי ברייתא בהכי ומאי דקאמר לפיכך וכו' . הוא דין נמשך מהברייתא שהוציאו הרמב"ם ז"ל ואינו עקר הברייתא ללא משמעי ברייתא כשהחזיר מקצת שושבינות דהיינו לאחד מהם . אלא כשהיא חוזרת משמע שהשושבינות עצמה חוזרת בלא ולא מקצתה ואם הדבר כן היכי קאמר הרמב"ם ז"ל כשתחזור תחזור לאמצע שהו' לשון הברייתא . הא כיון דאינו מחזירה אלא כשישמח עם כלם ע"כ לא משכחת לה אלא כשכלם שמחים בבית אחת דאי בזה אחר זה היינו סיפא דלפיכך אם שמח במקצתן וכו' וא"כ מאי חוזרת לאמצע קאמר . הרי כלם חולקים בבית אחד בשוה וכל א' נוטל חלקו בחלוקה שעתה ולא לאמצע מקרי . ודוחק גדול הוא לומר דלהרמב"ם ז"ל לפי פי' ה"ה ז"ל כל עצמה של ברייתא לא בזה אלא למחזיר מקצת השושבינות ולא כולה שאותו המקצת הוא לאמצע . דולאי אין זה משמעותה . וגם הרמבם ז"ל לא היה אומר דין זה בלשון לפיכך וכו' . כאלו הוא נמשך וטפל לקודם בהיותו הוא עקר דין הברייתא :

ועל עקר דינו של הרמב"ם יס לראו' כיון דפרס גדול הוא בדיני השושבינות סיהיו שוין בשמח' המסמח עם המסמח וכל שיש איזה שניו ביניה' בין לגרועות' בין למעלות' אינה חוזרת . א"כ הו"ל והמסמח נעשו עמו שושבינ' בשמחה כל בני האב יתל' למה לא יאמר ג"כ אינו מחזיר עד שאשם עם כלל' יתל' כמו שמסמח' כלל' עמי דמ' מלנעם ופרהס' יא האמורים בגמ' : ושם מהפך מפקד השושבינים היותם רבים או מועטים אינו מוסק' או גורע בשמחה דל"כ דל מהכא האחים בני אב' יעטרך לעולם למנו' כל השושבינים אפילו זרים סיהיו כ"ל בשמחה זה כמו בשמחה זה ואין לדבר סוק : והטור ז"ל בא"ה בשלי' סי' ס' כשהביא דין בריית' זו ע"פ פיר' ושעת הר"ש ז"ל כתב וז"ל ואינו נריך להחזיר הכל בנשואי הראשון שנושא אלא ראשון ראשון שנושא משלם חלקו המגיע לו וכו' . וכתב הרב ז"ל בב"י זה לא מלאיתו מבורר בגמ' אבל דברים של טעם הם ע"כ :

ואני בעניי מולא אות' דכרי' מגומגמים מכח הטעם והסברא . דשלמא להרמב"ם ז"ל דפירס סתם ששלח בשם כל בניו ונעשו כלם שושבינים . יחא דאינו חייב להחזיר הכל בנשואי הראשון אלא לכל א' שנושא נותן לו חלקו משום כלם נעשו שושבינ' אבל לטור ז"ל דאזיל בשטת הר"ש ז"ל דפי' סתם הוא דאמ' האב א' מכל' יעשה שושבין ועמד אחד מעצמו ועשאו וסתר הבני' לא נעשו שושבינים . למה לא נאמר שכשישאר זה שנעשה שושבין יחזיר' לו השושבינות כלה וזה היה לאמצע מפני שהיא ממון אביהם : ואם ישא חתלה אחד מהבנים שלא היה שושבין למה יחזיר להחזיר לו חלקו והלא יאמר חנו לי שושבין שאשמח עמו כדרך שמח עמי . ובענייני מפי' רשם על המס' לא משמע דבריו הטור ז"ל שכתב האמין שפשו מקצתן שושבינ' בחיי אביה' ששלם האב א' מבניו לשמח החתן ובידו דורות וכו' חזר' שושבין' כטי' זה הבן אשה ויחזור זה שושבין' חזר' לאמצע וכו' ע"כ :

והא הך מחני' אוקימנא לה בגמ' בסתם דהיינו לרשב"ם ז"ל שאומר אחד מכס יעשה שושבין וכו' נאם בדברי הטור היכי קאמר כשישאר זה הבן אשה ויחזיר' זה שושבין' וכו' . והרי לאו בנשואי בן זה דוק' חלי' מלתא להחזיר שושבינ' אלא לכל א' מהם שיש' צרי' להחזיר' חלקו וכך היל' כשישאר בניו יחזיר' לכל א' אלא ודאי נר' שכונתו דלאמר דדוק' כשנש' זה שנעשו שושבינ' אז יחזיר' לו שושבינ' סת' דהיינו כלה ולא חלקו בלבד . והשושבינ' שיתנו' תהי' לאמצע ולא איכפת לן מנשואי האחר' שלא היו שושבינ' :

ה אבל כל שאר מילי וכו' : הדין הראשון להרמב"ם ז"ל בשולח למי שאינו חתן שאינו חייב להחזיר' הוא מוסכם מהכל : אבל הדין השני בשולח כדי יין וכדי שמן בעת הנשואין דפסק ג"כ שאינה נגבית בב"ד : לא הושוו בו כל הפוסקים ז"ל להראב"ד ז"ל בפ"ז דזכיה הסיגו וכתב עליו דבר זה אינו מחזור . וכתב ה"ה ז"ל באמ' לא ידעתי למה כתב כן והלא שנינו במס' שהשושבינ' נגבית בב"ד אבל השול' לחברו כדי יין וכדי שמן אין נגבין בב"ד מפני שהם ג' ח' ע"כ במשנה ובדלוי אפי' בשעת נשואין היא דאי לא פשיט' וכן פי' ז"ל . ואולי שהרי' ז"ל מפרשה בפנים אחרות ומ"מ ה"ל לפרס

לפרט ותימא הוא ע"כ ואין ספק דהראב"ד ז"ל מפ' המסנה על הדרכים ספיר'ס הרש"ס ז"ל פכתב אבל השולח לחברו בלא חופה א"כ בחופתו ואינו הולך לאכול ע"כ אין זה דין שושיבנות אלא מחנה בעלמא וכו' :

נר' לוי'סא דהשולח לחברו קא דייק' דאי בגוונא דרישא ובאנתו נוסא עלמא ואיירי . אטו עד ה'סא לאו בשולח לחברו עסקין ולא ה"ל אלא אכל השולח לו כדי יין וכו' . ומדקתני לחברו משמע דבעטין אחר מיירי . דכריסא בשושיבנות עסקין דהיינו בשולח לחתן והוא הולך לשמות עמו סזהו נקרא שושיבנות והשתא בשיפ' מיירי בשולח לחברו בעלמא שנקרא חדר ולא שושיבנות והיינו בחד מחרי גווי' שאינו בזמן נשואין או אם הוא בזמן נשואין ואינו הולך לאכול עמו דבכל חד מהני הוי כולל לחברו בשתם ולא בחורח שושיבנות . וכיון שמהכרת דקדוק המשל' מפרשי הכי לא תס הראב"ד ז"ל לפרש וסמך על המעיין :

ומה שהכריח ה"ה ז"ל דכדאי אפי' בשעת נשואין היא דאי לא פסיקא . הוא אלא תימא מאי פשיטות איכ"ס . ה' חזקין דהרמב"ם ז"ל גופיה מיתי הכא דין זה דשולח שלא בשע' נשואין וכתב אעפ"י שלא פירש הרי אלו מחנה ואינו יכול לתקע עד . ספרים שהוא מלוה דמשמע דהיה סליק אדעתין לומר דמפני שלא פירש לא תהיה מחנה והולך להשמיעו דאף על גב דלא פירש הו' מחנה אלא לאו פשיטא הוא . ולמה לא יפרש בן כמתני' :

חלק ג

א והיכא דאיכא עני המקבל דקדק וכו' פ"כ הגט דף ל' ומאי דמיתי דשילין מ"ט למיתה דעבוד רבנן תקנתא מפריש בחזקת אוחו שבט וכו' . לא בא דקדוק דלאו א"ך דמפריש בחזקת חו ואח העני כפ"ד ונתן מפרי' בחזק' עניי ישראל עניי כותי' העני' אינו מפרי' עליו וזה הלא במה שפירו על זה אמרין ורבנן מ"ס למית' דעבוד תקנתא וכו' דבעני גופיה ע"כ תקנתא למתה ולא לעניות . וכחצו התוס' פ"ר איכא בינייהו עניי כותי' אומר ר"י דלא תקינו אלא בחזקת עניי העיר ולא כמו שפירש הקובץ' דלח"ק גרי אריות הם ולא יפריש בשבילם אלא בשביל עניי ישראל ומפריש בכל מקום שהם דא"כ לא נפקא מינה מידי מאי בינייהו וכו' . ואין ספק שתתייהם גלויה ופסנא כ"כ שיראה דבר רחוק לא הרגיש בה רש"י ז"ל .

ושבא כונתו בעיקר פירוש מסוס דקדוק לישנא דח"ק דקאמר בחזקת עניי ישראל . דאי בעניי העיר איירי לימא סהם בחזקת שאר עניי דמסתמי לא מקרו עניי דלי שום לווי אלא עניי ישראלים . אבל באמרו עניי ישראל : לא נתכוון בלבד על היחס שיהיו ישראלים לאפוקי כות' . אלא גם על הכללי' דהיינו בחזקת העניי' שביראכל בכל עדתם . ולפי זה הנפקותא דאיכ' בין ח"ק לר' אחאי הוא דדין התקנה עצמה היכ' לזכ' באותה העיר אלא עניי כותי' . דלר' אחאי המלוה הזה זע"כ דמי הלואהו לעצמו מהלדקה הראויה לינתן לכותי' . ואם תאמר עוד דק' ינתן המותר . ההו' לכותי' הממלאים שם . ואלו לח"ק אין ההפרשה אלא לעניי ישראל שבכל העולם . ומהם לוקח לעצמו חלק הלואהו . ושאר הלדקה לא ינתן לכותי' . פדאוקה העיר אלא יהיה ללורך עניי ישראל בכל מקו' שהם . וא"כ נפקא מינה טוב' לעני' דיקא דלדקה אע"ג דלעני' עובד דמי ההלוא' לא נפקא מינה מיירי :

וב"ב הרמב"ם ז"ל וכו' . בפ"ו דמעשר ידע . והבן כי כל זמן שיעמוד וכו' היינו משו' דאמתי' דמפריש עליהם מחמתהינן בגמרא ואע"ג דלא אחו לידיה אחר רב במכירי כהונה ולויה ומואל אחר במזכ' להם ע"י אחרים עולה אחר הא מני ר' יוסי היא דאמר עשו את שאינו זוכה וכו' . והוא מבורר דלעני' דיקא לא פליגי רב ומואל והא וזה איתא :

ב ואם מת העני ונשארו בניו וכו' . במתניתין קתני מתו צריך ליטול רשות מן הורגין אם הלו'ם בפני ב"ד אין צריך ליטול רשות מן

שאינו חתן בין שיהיו פירו' או מעות וכן השולח לחתן כדי שמזוין כיון שלא שלח דין מעות אין דין זה שיה' לשושיבנות' מפני שהן גמילות חסדי' ואין אלא מתנ' ואינו יכול דחזו' בו ולתבעו בדין ולא נאמרו דניי השושיבנות' אלא כמעות בלבד ובדחתן בסוף משנת שושבינו' כל ששלח לו חברו כדי יין ושמן אין גב'ין כב"ד ומתנה בעלמ' יהיב ליה ואעפ"י שלא פירשו בלשון מתנה אלא סתם שיגר לו לא אמרינן על דעת בן שגר לו ועל דעת בן קבל' שפרע' לו אלא אפר' ג"ת עשה לו כדמפר' מפני שהן ג"ח וכן הרב' וכן פסק הר"ם ז"ל . וה"ל השולח תשור' לחברו או שנתן לו מעות שבתה ידו והו' ממאן ליקח וזה נשבע שאי' איפשר שלא יקח והפציר בו עד שלקח וכיוצ' בזה אעפ"י שלא פיר' אלו מתנ' וכן השולח אינו יכול לחזו' ולתובעו מפני שהו' מתנה וכן השולח לחברו כדי יין ושמן ופירות בעת הנשואין אין גב'ין בב"ד מפני שהו' ג"ח ולא נאמרו דניי שושבינות' אלא בשעו' בלבד ע"כ :

חלק ג

א והיכא דאיכא עני המקבל צדקה מבני עירו ולוה מאחר מהם על הצדקה המנעת לו מפני שיכנס בפריעו' ואחר כך נתעשר העני ונמצא שאינו ראוי להתפרנס מי אמרין נתחייב העני לפורעו' אחר שנתעשר שהרי אין המלוה ראוי לחזוק במתנותיו שנטל עליו לתת ממנו שרי' זה עשיר הוא עכשו או לא : על זה גרס' בנ"טין המלוה מעות את הכהן ואת הלוי ואת העני להיות . מפריש עליהן מחלקן מפריש עליהן בחזקת שהם קיימי' . ואינו חושש שמא מת הכהן או העשיר העני . ואם מתו צריך לטול רשות מן הבית דין ותניא בבב"א דהם פרק כל הנט העשיר העני אין מפרישין עליו וכה הלוי' במה שבירדו ושילין מאי שנא למיתה דעבוד רבנן תקנתא דמפריש . עליהן מחלקן בחזקת אותו השבט ומ"ש עשירות דלא עבד רבנן תקנתא דקתני שאין מפרישין עליו ומשני מיחה שביחא עשירות לא שביח' : מכל מקום דלמדנו מכאן שובח העני שנתעשר וכו' . וכן כתב הר"ם כמזל' וזה לשון העשיר העני אין מפרישין עליו ואפי' שחלוהו בפני בית דין וכה במה שבירדו הנה ע"כ . ודע והבן כי כל זמן שיעמוד חלוה עני צריך לזכו' בהם על ידי אחר ואחר כך יפרע ממנו חובו כדי לקיים מצות נתן חתן ואם רגיל ליתן לזה הרי הוא בכלל מבר' שר דהנהגה ולויה ואינו צריך :

ב ואם מת העני ונשארו בניו נטול רשות מן הורשים והוא שהניח להם

היורש' ובגמ' תניא ר' אומר יורשים שירשו וזמי איכא יורשים דלא ירתי אלא א"ר יוחנן שירשו קרקע ולא ירשו כספים . ורבינו אביל' בשעת הרמב"ם ז"ל בפ"ו דמעשר שכתב מת הכהן או הלוי או העני שהלו'ם אינו יכול להפריש עליהם מחלקם בדרך זה עד שיטול רשות מן היורשים והוא סיגית להם קרקע וכו' . הרי דעריב וזמי עני בהדי כהן ולוי . שמתו דלמלא אף בעני שמת מפריש בנטי' רשות מן היורשים . וא"כ הרמב"ם ז"ל דמכת הירושלמי כליג' ארבינו וקאמר דממת העני אעפ"י שיש לו יורשים אינו מפריש אפי' נטל רשות וכו' . פליג גמי אהרמב"ם ז"ל . והוא דבר תמוה אין לא הוזכר בזה .

ואין ספק שלא נעלם זה הירושלמי מעיני חכמת הרמב"ם ז"ל המשוטטות בכל המקומות . וגמר' דבני מערבא הית' סגורה בפיו . אבל נרא' דסבר דהך מלתא ודאי הויה חדוש גדול שלא בפס' השמוע' וכיון דבגמ' דלין לא הוזכר כלל חלוק זה משמע דלא סבר כגמרא ירושלמית וכגמרא מקטין .

וירארה לע"ד דמדקדוק לטק המסנה משמע כסדרת הירושלמי דקתני ואינו חושש שמא מת הכהן או הלוי או העשיר העני וכו' . דכיון דמטיקרא קאמר המלו' מעות את הכהן ואת הלוי ואת העני מפריש עליהם בחזקת שהם קיימי' וכו' . דהאי קיימי' אכלהו קאי . למה פירו' א"כ גבי מיתה ואינו חושש שמא מת הכהן או הלוי . לימא דסת' ואינו חושש שמא מתו או שהעשיר העני וכו' . דהא משמע דליכא חששא דמיתה לשלשם . דהך חששא שייכא לכלהו ולא חששא דעשירות דשייכא דוקא בעני אלא דמסו' דבעי למתני מתו נוסל רשות מן היורש' דמשמעו' דברים אלו הוא אס' מתו אלו שאמרו שאין חוששין להם שמא מתו . מ"ה לא

בעי למתני מעיקרא בסתם אינו חושש שמא מתו . דהוה משמע בכלליהו נמי העני וכי הוה דהר תני ואס' מתו צריך ליטול רשות מן היורשים היה העני ג"כ בכלל שאס' מת מתניא ביה נטילת רשות מן היורשים ולא היה דגבי עני שמת אפי' נטל רשות מן היורש' לא מהני מיה' תני . מעקרא אינו חושש שמת מת הכהן או הלוי . למימרא דכי מתו הני כהן ולוי נטל רשות מן היורשים מה שאין בן כמת עני . ולא לטול חששא המיתה מן העני אין לורך שכבר אמר על כל שלשם מפריש בחזקת שהם קיימי' . וכיון דמכת דיוקא דמתני' משמע חלוק הירושלמי . יאמר הרמב"ם דמ"ה לא איכפל בגמ' דין לפרושי הך מלת' ובירושלמי פירשהו בבאור :

מיהו תמיהא מלתא טוב' דבחוסיפת' ריש פ"ג תני בהדיא כזה הלשון המלוה מעו' את הכהן ואת הלוי ואת העני ומחו צריך ליטול רשו' מן היורשים אלו הן היורש' ר' אומר כל שירשו ר' אליעזר ב"י אומר המלוה מעות את הכהן ואת הלוי בפני ב"ד ומחו מפריש עליה' ברשות אוחו שבט המלו' מעות את העני ומת מפריש עליהם ברשות כל עניי' וכו' . נראה בבאור דדוקא במלוה בפני ב"ד מת' לקראב"י בין מתו כהן או לוי למת עני אבל במלוה סתם בחדא מתתא מחחינהו בריתא לכהן ולוי ועני דבשלשם כשמת נטל רשות מן היורשים ומהני להפריש על חלש זה שלא כשסת הרמב"ם ז"ל כי רחוק הוא לומר דתוספתא משכחא היא מפני הירושלמי :

ויש לי בעניתי קושי ע"כ לדעת הרמב"ם ורבינו ז"ל דמכרי דהאי מתו צריך ליטול רשות מן היורשים . הוא ג"כ לעני שמת נמצא דסיפא דקתני אס' הלו'ם בפני ב"ד אין צריך ליטול רשות מן היורשים קאי נמי אעני שמת שאין צריך ליטול רשו' מורשיו שהבית דין מטילין חוב זה על היורשין וא"כ בבב"א דל' ב"י דקתני ואת העני בבית דין ומת ואופלינו אי מפריש בחזקת עני ישראל או בחזקת עניי עולם . יש לחמוה מאי כולי האי הרי כיון דאין לך אדם מישראל שאין לו יורש . יש לו להפריש בחזקת יורשיו היורה קרובים בכל מקום שהם . דהואיל והלוא' בפ"ד אין צריך ליטול רשות מן היורשים והוי ממש כהלוא' לכהן או ללוי בבית דין ומתו דמפריש בחזקת אוחו שבט דהיינו שהקרב לו בשבטו ראוי ליורשו וכו' :

ואין כאן צורך לחזקת עניים להטטה זו לא אמריקן אין עניינך שיהי
שלא בד"מ מפרים על הדיורסם בנטילת רשות וכל דלא לרכינטייל
רשות מחמת הד"מ ממילא יפרים על חזקת הדיורסם מסתמא יהיה מי שיהי ואין
לפעלו על לב לדעתה זו"ל פליגי ראב"י ור' אחאי אמתני' בהך מלחא :
ובש"ש רבינו נוטל רשות נוהדיורסי'

להם קרקע אפילו מלא מחט אבל הניח כספים אין רשות יורשין מועילת
והבי' ציוסא בגמין • ושאלתי בזה פי הרמב"ן וזכרנו לברכת זה אשר
השיב לי המלוה מעות לפני ודאי ה'ינו מתניתין המלוה את הבתן וארת
זלו ואת העני ואחד צדקות ואחד מתנות עניים לקט שבתה ופאה שוין
הן : אבל מתוך דבריו שבתכת מת העני צריך ליטול רשות מתחורשין
אני צריך לברר לך דין זה • ואין צריך לומר נתעשר העני שאינו
מפריש עליו וזוכה הרה כמה שבידו אלא אם מת עני נמי ואף על פי שיש
לו יורשין שירשו אין חייבין לשלם לו כלום ואפילו נטל מהן בשות יאנו
מפריש על חלקן • ודבר זה מצנו אותו בירושלמי רבי חמא בר רבי
עוקבא רבי יוסי בר רבי חנינא כירשני כהנ' וזויה הוא מלו' אבל כירשני
עני אין עוני נחל' הני בר קפרא אין לך אדם שאינו בא למדה זו אם לא
הוא כמו אם לא בנו בן בנו • ומיהו אם יהיה לצבור מעות על צדקה •
מפריש עליהם לעולם ואף על פי שהעשירי והעניים או שמתו מקצתן •
ובן מצנו שם אין דברי רבי נחמיה • אשאלון לצבורא פרישין רבנן אמרי
לון לית צבור בוליה עתר לית צבור בוליה מייט : פי' הלוו פרוטות
לצבור לקיות מפרישין עליהן מחלק צדקה וקפה שעל השוארכו חייבים
ותתו אבות וגשאריו הכנים וכאז לתפריש על עצמן ואמרו חכמים שאין
צבור בלו עשיר ואין צבור בלו עני יחד שכל צבור אין כלן עשירי' שלא יחא
צריבין לפרנס עניים לפ' מפריש עליהן כרשות ע"ב :

שער סו חלה א

א גרסינן בביתוכה פרק מי שהי' נשוי • אירזמר שני שטרות והוציאן כיום אחד רב אחד חולקין ושמואל א' שורא דדיני והלכתא בשמואל' וכתב הר"ף ובריו לברכה אי' שמעתי בשטרי קרקעות היא גנן שני שטרות של שני לקוחות על שדה אחת או ב' שטרות של ב' מקבלי מתנה :

ב אבל שני שמות של הוראת וחלואות היוצאין ביום אחד
חולקין ובהא לא פליגי שמואל דתנן פני שחיה נשוי שרש
נשים ומת וכתובתה של זו מאתים ושל זו מנה ושל זו שלש מאות ואין רשם
אלא מנה חולקות כשוה דכיון דכולן נכתבות ביום א' בלא הקדמה זו על זו
ולכל אחת אין עולה סך החוב שלה למח שמצאה לכת' שלה ולפיכך
חולקים בשוה היו שם מאתים של מנה נוטלת' ושל ק'ק ושל ג'
מאות ג' של זהב וק'ש' בממא אמאי שקלה ג' תלתין ותלתא ותלתא
הוא דא ת לה ואוקמה בכתבת בעדת מאתים לבעלת מנה דין ודברים
אין לי עמד וכלה מילתא בדאיתא ההם היו שם שלש מאות של מנה
נש' ת ג' ושל מאתים מנה ושל ג' מאות נוטלת' ושל זהם דהיינו ק'נ ופסק
הרב וזרנו לכתבה ההלפת' ברב וכמו שהארין הרב ז"ל בחלכות יוצרק מן
שהות נשוי ותר' מ' פסק על דרך הר"ף וזה טופס מה שכתב שפורת
שוממ' יום אחד או שעת אחת במקום שבו חבין שעות כל שקדם גכת
בין קרקע בין מטלטל וזה מאן כלן ביחד לגבורת וכן בעל חוב שקדם
אחר לכדו שבאו לגבות מטלטלין בזמן שאין בהן דין קדימה או שבאו
לגבות שניהם מקרקע שקנה הלוח אחר ו שלוח מן האחרון שכתב ואין
בנכסים כדי שיגבה כל אחד ואחד מהן את חובו מחלקין כיוצא וביצד
חולקין אם בשיתחלק הממון הנמצא שהממון הנמצא עלה למצינו ויגיע
לפחות שבתם כשיעור חובו חולקין בשוה והאחרים הנשארים מכעיל יתב
חולקין היתר ביניהם בדרך הזאת כיצד היו שלש מלוין של זה מנה ושל זה
מאתים ושל זה שלש מאות אם היה כל הנמצא ג' מאות נוטלין מאה מאה
בין אם נמצא שם פחות משלש מאות חולקין בשוה נמצא שם יתר על
שלש מאות חולקין בשוה שלש מאות ויסתלק בעל המאה ושאר הממון
חולקין אותו השנים על דרך זה כיצד נמצאו שם חמשה מאות או פחות
חולקין שלש מאות בשוה ויסתלק בעל המנה וחורין וחולקין הר' או פחות
בשוה ויסתלק השני נמצאו שם ששה מאות חולקין שלש מאות בשוה
ויסתלק בעל המנה וחורין וחולקין המאתים בין השנים בשוה
ויסתלק בעל המאתים שהרי הוא פרוע מכל חובו ונותנין המאה הנשארים
לבעל שיש מאות ונמצאו בידו שלש מאות בלבד ועל זה הדרך חולקין
אפי' הם מאה משיבאו לגבות כאשר יש מן הגאונים וזכרנו לכתבה שהורו
אחולקין לפי ממון ע"כ וכן חולקין קרקע של לוח לפי חשבונות אחר שניים
אותו ביניהם :

ומסתכרא דהיבא ודאי שקרש' א' מהן והחזיק בקרקע הלוי שאין
מקפיק

פליג מתחילתין דאס איזא דפליג אדמות'צין עליה מצרייתא דקתני פני
 טטרת היוצאים ביום אחד חילקין ופריק הא מני ר'מ היא דאמר עדי
 קתימה כרתי לותביה ממתניתין וכו' . וכתב הר"ן ז"ל במי שהיה גשוי
 על ראיית הרי"ף ז"ל הא לאו ראייה היא כלל דאפשר דמתני' ר'מ היא
 דהסס מתניתין ר'מ ועוד דסת' לאו בדין חלוקה ואזלא קא מיירי אלא דינה
 לחלוק בלחוד הוא דאחא לאשמועינן אי בשוה אי לפי מעות היכא דלישת
 למימר שוהא כגון שהיו יוצאות כלן ביום אחד ובטעה אחד וכולי :
 ולדעתי הקלד זה תקן הרי"ף זכרוננו לברכה במה שכתב בהכותב

אלמותציון וכו' ופריך הא מניכו' • דמה לו ז"ל להשיא מאי דפריך אלא
דאין ראיתו מנוח המסנה דודאי ידוע שיש לדחות ר"מ היא • אבל עקר
הראיה היא מהמקסן לבין דמקסהומבריי' משום דמסמע ליה דהואיל והוא
סתם' איתא ככ"פ ה"ה ה"ל לאקשווי מסתם מחזיתין • ללא אסיק אלפעחיה
דמסמן דאזכ' לאסח' רר"מ דפריש

ליום התרנא אברייא • דאע"ג דסת' מחניטין ר"מ היא מ"מ • אי נימא דהמקסן חסיד • אדעתיה דמחניטין ר"מ היא לא ה"ל לאקשווי מצרייא דה"ל לאסוקי אדעתיה דאיכ' למדחי ד"מ היא כי היכי דא יהוה גופיה ס"ל הכי במחניטין חלא ודאי סבר דכל סתמא סכ"ע אחי ומדלא חקשי מחניטין אלמא לא פליג אלדמואל • אך מה שהקס' עוד הר"ן ז"ל דהיה לאו דבין שולא איירי אל' דבין חלוקה וכו' • נראה קושי אלמא דחבר דרביה דמיימי צהכות ממחני' דהיו כלן יולדת בשעה אחת וכו' • מהא הסי' ח"א לומר שולא דשולא לא נאמר חלא כשים ספק חיה מה' קלס דכיון לאפשר דזה קלס או זה • מ"מ שדין ליה אדעתא דמיינא • אבל כשאין כאן ספק מי קלס שהרי אנו יודעים דלסתתן בשעה אחת שתיין שום קדימה לאחד מהן • ודאי בלן סוות כא' וא"כ ילקו בשותא ולין מקום לשדח כלל :

אבר ב' שטרות וכו' מה
 שהיו רבו בשם הרמ"ם
 ל' שהוא בפ"כ דמלוה שם כסופים
 הרי"ף בפירושו דחולקים בשם
 לי בו מהקושי בחלוקה האחרונה
 מביא שם נמצא שם שם מאות חולקין
 לשם מאות בשם וכו' עד ונותנים
 מאות הנאמרים לבעל השל מאות
 נמצא בידו' מאות בלבד וכו'
 והא כל אלו המשלים שמביא
 וזורים לתחלת דבריו שכתב באו
 לן ביחד לגבות ואין בנכסים כדי
 ויבא כל אחד מהם אחת חובו משלקין
 ויבא ועל קאמר כיצד ומביא
 מה משלים וכלהו שייכי להיבא
 ויבא בנכסים כדי גביית כל הבעלי
 וזכות • אבל בזה חלוקה
 חרייתא דנמצא שם שם מאות מה
 וזו ריבוי לנכס חלוקה אחר חלק
 כל אלו התרדות הרי החובות הם
 של מה וזה של מאות וזו של
 לשם מאות נמצא כלן שם מאות וכבר
 בנכסים שם שם מאות כדי כל
 פרעונים •

לא סייך באן חולקין בסוה
אלא כל אחד צפ' מקובו
סלם • והר"ף ז"ל לא הביא
בוקה זו דש' מאות אלא כח' וכן
זי' אי' חתם מאה פלגי' לללו
למ' מאה בסוה ומא' בחריתא
ליג' לית פרווייהו בסוה ואי' אי' חתם
תת' הכי מידי שקלה לה כד דאית
התלת מאה עד כאן • והא ודאי
תא דאנו מגי' כדי כל החובוסיין
בזה חולקת בסוה :

ג ומהתברא. התיכא ודאי וכו' • הרא"ש ז"ל בפסקיו בהכותב הביא
 דין זה בשם הרמב"ן וזכרנו לברכה וכתב דכונשמע מחור
 דברי חריף ז"ל שמשוה דין לזה ולזה לשני טעמות שזמנא ביום אחד וכתב
 דהדין לאיס ובשלמא אי סבר דאי תפס חד מינייהו לא מפיקין מיניה •
 נוסף למטעם יותר מזה שהא"ש רוצה ל"א אשה רוצה ל"א נשוא מחפשי
 לזה ל"א ופסע כח האשה • אבל איא י"א דאפילו אי תפס מפיקין מיניה
 לא מסתבר למטעם יותר מזה שהא"ש רוצה ל"א נשוא • מפיקין כח האשה
 כ"ן דאפילו לאתק שבל ל"א ע"ד י"א לשם זכות בזה וכו' •

ואני

מהכר
על הר
וכח
וכו'
דמו
הר
שכ
ח
ו

בעניי לא הבינותי היאך מוכח מדברי הר"ם ז"ל שסובר דאם
תפס אין מו"אין מידו • מדמשה לוח ולוח לשני שטרות וכו'
הסברא דמיייתי • דהא תוין להראש"ד ז"ל כפ"ב למלוה השג
נאב"ם ז"ל במ"ש שטרות שזמן כלם יום א' כל שקדם מהם וגבה זכה

עליו מאין הוליא זה דין חדש
דנראה בהדיא דס"ל
אין מידו ואלו כמה שהוסף
זכ' ב'להשנות לוח ולוח לב' שטר'
זכ' ב' יאז כלן יחד לגבות וכן בעלי
ובות שכל אחד קודם לזמן חברו
באו לגבות מקרקע שקנה הלוח
לאחר שלוח מן האחרון שגשס
מחלר ון ביניהם וכו' • לא השיגו בזה
הרא"ב ז"ל כלום • נראה שהוא
מס' כ"ס עמו • אלמא אע"ג דפכר
דו יום שוים • סובר ג"כ שאם קדם א'
מי וחס וגבה מו"אין מידו ולמה לא
נאמר כן בסברת הר"ף ז"ל :
ד ויש לזרר מי שקולא ב'
שטרות וכו' • מימרא
דרב נחמן הוא בדק מ"ד • ואליה
בקור השמיעה מפני הדין היוצא
ממנה שלא הב' אס' רבינו • א"ר
נחמן ב' שטרות היוצאים בזה אחר
זה בטל שני את הראשון אמר רב
פפא ומודה רב נחמן דאי אוסיף
ליה דוקלא לתיספית בתביה •
פסיטא ראשון במכר ושני במתנה
ליפות כהו הוא דכתב ליה משו' דינא
דבר מלא וכו' ש' ראשון במתנה ושני
במכר מסוס דינא דבעל תוב הוא

דכתב כן שניהם במכר שניהם במתנה בטל שני את הראשון • מ"פ רפרס א'
אימא אודויי אודי ליה רב אחא אמר אימר אחוליה אחיל' לשעבודיה מ"ב
איכא בינייהו אורועי סהדי ולשלומי פירי ולטכסא • והנה הדינים היוצאים
מזה הם מבוארים • ובענין מחלקת רפרס ורב אחא כתב הראש"ד ז"ל בשם
רבינו מאיר ז"ל דהלכתא כרב אחא דכיון דאיכא פלוגתא ולא ידעין כמאן
הלכתא לא מרעינן סהדי וכו' • ועוד הביא ראיה מדקאמר בגמרא לעיל
אליבא דרב הונא אח' לי אחלתיה לשעבודא קמא • וכתב על זה הרא"ש
ז"ל ולא ראייה היא דהתם מחלה בשביל מנה שהוסף ולדעת כן הוסיף לה
שאם חרצה לגבות ג' מאות שתמחול הראשונה • אבל הכא שהשטרות הם
שוין אין לנו לתלות שמחל השעבוד הראשון • ומיהו הלכה כרב אחא מטעמי
קמאי וכו' : וקשה לי בעצמות הראיה היכא בעי מהר"ם ז"ל לומר
דבי קאמר בגמרא לעיל אחלתיה לשעבודא קמא היינו מסוס דס"ל כרב
אחא במאי דקאמר על מימרא דרב נחמן דהא רב אחא דקאמר טעמיה
דאחולי אחיל הוא לומר דמכל וכל בטל שני את הראשון למימרא דע"כ
לוקח או דמקבל אינו גובה אלא מזמן שני ואם ירצה לגבות מזמן ראשון לא
כל כמיניה • ואלו מאי דאמר רב הונא הוא דאחוליה אחלתיה לענין
שאינה יכולה לגבות בשניהם מזמן ראשון ועוד מאה מזמן שני אלא זה או זה
אבל הא מיהא הרשות בידיה לגבות כתובה ראשונה או שניה א"כ לא ראייה זה
כראייה זה • וע"כ אין מקום שם לומר אלא דאחולי אחלתיה דהיכא נימא
אודויי אודית ליה דאם כן לא מציא גביא אלא כתובה שנייה ולא ראשונה
כיון שהוא מזוייפת :

והרב ז"ל בב"י סימנ"מ כתב ולענין פלוגתא דרפרס ורב אחא כתב
הרא"ש שארמ"ה פסק ברב אחא והר"ן כתב שכן פסק הרמב"ן
אבל הרמב"ן ב"פ"ה מהלכות זכיה פסק כרפרס משום דקרקע בחזק' בעלים
הראשונים עומדת ולא ידעתי למה השמיט רבינו זה עד כאן :
ותמהני היכי קאמר דהטור ז"ל השמיט זה דאדרבה אי קשיא בדברי הטור
הוא איפכא דפסק כרפרס ודלא כהרא"ש ז"ל דבהדיא כתב דרא'
הסימן בטל אחרון את הראשון והמוכר או הנותן נוטל הפירות עד זמן
השטר השני וכו' • וזו היא אחת מן הנפקות דאיכא בין רפרס לרב
פפא דקאמר בגמרא לשלומי פירי דלרפרס הפירות הם של ראשון ולרב
אחא הם של שני אלמא פסק בהדיא כרפרס אף על גב דלא מיייתי שאר
הנפקות דאין ספק דנוטל דקאמר היינו מיד המקבל או הלוקח שמחזירם
לו • דאין מקום לומר דכונתו דמקרא מיד אחר זמן ראשון יתחיל לאלכלם
עד זמן' דהא יכתי הכל היא בחזקת לוקח או מקב' והאיך יאכל מאז ע"ש
העתיך שערין לא נוד' אס' לא שיתבאר • על כך • אלא ודאי להכי קאמר
נוטל ולא קאמר אוכל דנוטלו מיד המקבל ונמא' שהו' פוסק ממש כרפרס
נגד מהסק' אביי ז"ל ולא חס' מפילו להוכירו • ורס"י ז"ל בשליה הכותב נקט
דברי רב אחא : ואנפקיהא דאורועי סהדי כתב הר"ן ז"ל וכי מורעי
סהדי דוקא לדירה אבל לכולי • עלמא פסיטא דלאו כל כמיניה ואפילו לגבי
מוכר נמי לא פסילי דהמוכר לא אודי ליה ולא מידו •

והא דעבד ליה שטר איתא ליה כי היכי דליהדר ליה לוקח פירי ולמחול
שעבודיה ע"כ • וקשיא לי כיון דמוכר לא אודי ולא מידו היכי אמרינן
דנפקא מינה חו לטכסא דהיינו שהמוכר יפרע מנת המלך • מזמן ראשון
לזמן שני ואמאי הא איהו לא אודי דפסילו דלא כתב שטר שני אלא לתקנתיה
לאכול פירות ולא לעותי לפרוע

המס' • וכי היכי דלאני ליה טעמא
דלא ליפסלו עד סגבי מוכ' ה"נ ימא'
דליהני ליה דלא ליפר' מנתא דמלכ' :
ה וכתב הר"ר יצחק ז"ל סברת
הר"ף ז"ל הסכים בה
הרא"ש ז"ל אע"ג דכפ' נערה הית'
נראה דאזיל לשפתיה שכתב שני
שטרות של מכר או של מתנה • ונתן
ראובן לשמעון וכו' • מ"מ ממה שכת'
בשלי הכותב לא משמע הכי דהתם
נמי מיייתין הן מימרא דרב נחמן' •
שטרו' היוצאין בזה א"ח ז"ל וכו' וכתב
ז"ל בזה א"ח ז"ל זמנו של זה קודם לשל
זה ושניה' על הלואה או על מכר א'
וכו' • נשמע דמשה הלואה למכר
ודלא כהר"ף והראש"ד ז"ל • ואם ליה
נחכוניקסה עליו מה שהביאו מההו'
דגט פשוט מ' שטרות של כ' וכו' •

דהיכי שוו תרומיהו הא לפ"ז בטל
שני את הראשון • ע"כ נראה דכפרק
נערה דהוי עקר המימרא דאיתמר'
דזכותה • דהא אמרינן עלה גופה
וכו' • דייק רס"י ז"ל במלתיה ופי'
ב' שטרות על שלה אחד של מכר או
מתנה וכו' • למימרא דדוקא במכר
או מתנה אית' להאי דינ' ולא בהי' •

אבל בהכותב דלאו עקר מימרא היא לא דק בלישניה אלא לפרש כונת בזה
א"ח ז"ל וכתב ושניהם על הלואה או מכר א' וכו' • ולדוגמא בעלמ' לקטיה
להלואה : אך קשה לי בסברת הר"ף והראש"ד ז"ל דטעמא מאי איכ' לפלוג
בין שטרי קרקע לשטרי הלואה ע"כ היינו מסוס דשטר שנעשה על שדה אי'
הרי הקרקע שהוא הוא מסויים וידוע וכשתור לכתוב עליו שטר אחרי מוכח
מטובו שהוא על אותו הקרקע עצמו המסויים הראשון וא"א לומר שנתן לו
שדה אחר והלכך אמרינן דכשלא הוסיף בשני • ודאי בטל את הראשון דאי
לאו לבטולי שעבודא קמא לשאי כתביה כיון שאין בו שום חדוש או תוספת •
אבל בשטרי הלואה כי כתב בהד שטרא חמשין ובאידיך נמי חמשין • איכא
למימר הני חמשין בתרתי אחריניהו ניגה דהא לא מסייעי קמאי לפיכך משלם
שניהם אע"פ שלא פי' בשני חמשים אחרים זולת הראשונים : מעתה לגבי
כתובה נמי כשהוציאה פ' כתובות שהוא חוב שנתחייב הבעל לפרוע ואין בו
דבר מסויים וידוע אמאי לא נימא דגביא תרומיהו שהבעל נתחייב תחלה
בסך כתובה אחד ושבו נתרצה עוד להחתייב בכתובה אחרת דהכא לא שייך
לומר בטל השני את הראשון מטעמא דאי לאו הכי למאי כתביה דהא איכא
למימר דכתביה להחתייב חוב אחר באידיך שטרא דחמשין שהוא חוב אחר
שנתחייב הלוח • וכי קאמרי ז"ל בדינא דרב נחמן ה"מ בשטרי קרקע ומאי
דדמי ל' כגון כתוב אשה וכו' והא כתוב' אש' לא דמיא לשט' קרקע אדרב' דמי
להדלות והלואי • ודאמרינן בגמ' פ' נערה גבי מאי דקאמר רב הונא
הוציאה עליו ב' כתובות א' של מאתים וא' של ג' מאות באת' לגבות מאתים
גובה מזמן ראשון ג' מאות גובה מזמן שני • דפרכינן חגבו חמש מאות וכו'
ומסקינן דכיון דלא כתב לב' לביתו ואוספת תלת מאה מאתים וכו' • הוא
מבואר דאינו ענין למה שאמרנו דהא גם בשטרי הולאות והלואות אינו
כותב בשני נחתייבתי בחמשים אחרים על הראשונים כדאמרן :

מיהו במאי דכתב הרא"ש ז"ל בשטהר"י ב"ב ז"ל דבכתובות דרך לכתוב
ואוסיף לה וכו' • ים מקום ליישב זה :

חלק ב א והיבא דמלוה חבצ ללוה בעדים ואחד מהם מעיד שהלוה
לו מאתים אם מצטרפין עדותן אם לאו עד זה
גרסינן

חלק ב א והיבא דמלוה חבצ ללוה בעדים ואחד מהם מעיד שהלוה
לו מאתים אם מצטרפין עדותן אם לאו עד זה
גרסינן

דף ל' כך היא אמר רבי יהודה עדות המכחשת זו
אח זו בדדירות כשרה דיני ממונות אמר רבא אסתברא מלחיה דרב יהודה
בא' אומר בארנקי שחורה ואתד או' בארנקי לבנה אבל א' אומר מנה שחור'
וא' אומר מנה לבן אין מצטרפין וכו' • בהרדעי אמרי אפי' א' או' מנה שחור
ואחד אומר מנה לבן מצטרפין כמאן כריב' ק אימא דשמעת ליה לריב' ק
הי' דלא מכחשי אהדדי היכי דמכחשי אהדדי מי אמר אלא הוא דאמ' כי האי
חגי' דהניא אר' ש' בן אלעזר לא נחלקו ב"ס וב' על ב' כתי' עדים שא' או'
מאתים וא' אומר מנה שים בכלל מאתים מנה על מה נחלקו על כח אחד
שב' ש' אומרינן נחלקה עדותן וב' ש' אומריים יש בכלל מאתים מנה וכו' :
ובזה תבין מה שקדקדכו רבי' לומר פי' אף שמעידים בהכחשה וכו' דאי לאו
הכי מאי קאמר דנהרדעי אמרי כי האי תנא דרשב"א וכו' • הא
ה"נ איכ' למי' כדאמ' בההיא דריב' ק אימו' דשמעת ליה הי' דלא מכחשו
וכו' אלא ודאי קים ליה לגמ' דבהכחש' מיירי • ונראה דמגיפה דברייתא
מוכח

חלק ב

א והיבא

דמלוה חבצ ללוה בעדים ואחד מהם מעיד שהלוה
לו מאתים אם מצטרפין עדותן אם לאו עד זה
גרסינן

מוכח הכי דכחתי כתי עדים ללא נחלקו ע"כ חפ"י בנחלקו עדים
למנו"י כתי אחת מנה כי מכחתי אהדדי מאי הוי וכיון דרש' מיירי בהכי
כי קאמר עלה לא נחלקו אל' על כתי וכו' ודאי בהכי גוונ' ממע' חיידי
ותו' מי בלאו הכחשה הוא מאי טעמיה' דכ"ש דאמר נחלקה העדות קא

תרווייהו בהדי הדדי ראו ונכיל
שהאחד מוסיף גרע כח הפחות
אלא ודאי בהכחשה מיירי :
ורע דהרמב"ם ז"ל בפ"א דעדות
סובר דמלבד ז' חקירות שהם
בזמן ובמקום עוד חקירות אחרו'
בגוף המעשה והם מכלל החקירות
והדרישות ופירש כגון אם העידו
שאלו ביום הכפורים שאלו אותם
איוזה מאלל אכל וכמה אכל וכו' .
נראה בהדיא שהכמות והדבר עלמו
הם מהחקירות ולא מהבדיקות .
וכיון דקא' בבדיקות מלטרפס
העדים בדיני ממונות כשה' כחשו
ולא בחקירות . מ"ה בהסי' דתכית
של שמן ותכית של יין שיבא לקמן
בע"ה כתב בפ"ג דעדותו בטל' שהרי
הכחשו דרישה וכו' . ויש דעת
אחר' לרש"י והראב"ד זכרונם לברכה
דנדר בה' בפ"ד :

מעשה קשה לי לדעת הרמב"ם
ז"ל באחד אומר מנה
ואחד מכחש ואומר לא כי אלא
מאח' למה מלטרפין הרי מכחשין
זה את זה בגוף העדות ככמות
ההלואה . וכי היכי דמחמת' כפזה
אומר יין וזה מכחש ואומר שמן אין
מלטרפין הכי נמי ככמות לא היה
להם להלטרף שהרי הכחשו דריש'
וכ"ת שאני הכמות שיש בכלל ר' מנה
א"כ מאי קאמר גבי אוכל ביה"כ
ששואלים כמה אכל ומאי אהניא
חקירה זו לטעם עדותם הא אפילו
מכחשי אהדדי . ע"כ ההכחשה
בכמות . שהאחד אומר כמות
גדול והאחר פחות ממנו וממילא
הכמות הגדול הוא' כול' בו את הקטן
וכיון שלענין הדרישות הושוו דיני
ממונות לדיני נפשות . היה ראוי
בהכחשה זו תבטל העדות בסניהם
או ילטרפו בסניהם . ואפשר גומר

דטעם החקירה בכמות ביה"כ וכיוצא מדיני נפשות לאו משום שמה יכחשו
עלמן הוא ויפטר זה מטע' הכחשה אלא שמה יאמרו שניהם או א' מהם שאלל
פחות משעור חיוב מיתה ויפטר . אבל בדיני ממונות כל שיש בכלל ר'
מנה אפילו בפרוטת מתחייב :

א וימשך מזה דגם בדיני נפשות אם יש שיעור החיוב בכלל הכחשת
שניהם ילטרפו . ולבי נוקפי להחליט המאמר בזה
ב ולי' אם יעידו שניהם ביום א' וכו' . שם נהרדעי אמרי בין הולאה
אחר הולאה בין הולאה אחר הולאה בין הולאה אחר הולאה בין
הולאה אחר הולאה' מלטרפות כמאן כריב"ק . ורבינו והרמב"ם ז"ל לא בארו
אם לרי' שזה התאבד יתבע ב' או א' מהם' אבל הראש ז"ל כתב בשם הרמ"ה
ד"ל הא' הולאה' אחר הולאה' מלטרפין היכא ללא מכחש מלוה לקח מיניהו
כגון דתבע מיניה ללוה ב' מנים שהלוהו ה' . בא' בשבט וא' בב' בשבט אבל
אם המלו' מול' דלית לי' גבי ליה אלא חד מנה וכו' תזין אי ליכ' למית' דטעמי
חד מנייהו בזמנא מלטרפו דאומר אח' מנה מסהדי ואי ברירא
מילתא דאחרי מנה מסהדי הא ודאי חד מנייהו סקר' מסהדי דהא
מלוה מודה דלית ליה גביה אלא חד מנה הלכך משתבע ליה
שבועה דאורייתא ומפטר ע"כ . ויש לדקדק בלשוננו ז"ל אמאי נקט בלחוד
הא דהולאה' אח' הולאה' מלטרפין וכו' . הא איכ' נמי הולאה' אחר הולאה'
דהוי כה"ג שאחד מעיד שהודה בפניו בשנים . בחשד וא' מעיד שהלוה בפניו
בה' בחד' דע"כ אב' מניקא מסהדי : ומבא דקדוק זה היה נר' לומר שנתכיון
למה שקדק' הרב ז"ל בכ"מ ע"ל ה' הרמב"ם ז"ל בפ"ג דעדות שכתב אמר א'
בפני הלו' לו ביום פ' או בפני הוד' לו ואמר העד השני ובאני או שהלוה בפני
או הוד' ביו' אח' הרי אלו מלטרפין וכן א"א הא' בפני הלוהו והב' אומר בפני
הוד' או שאמר הא' בפני הוד' והב' שהעיד אח' ואמר בפני הלוהו הרי אלו
מלטרפין ע"כ וכיכתב ע"ז הרב ז"ל ונראה מל' רבינו שכתב והב' שהעיד אח'
זמן דמסמך העד' היה אחר זמן עדות חבריו אבל הראיה שהלוה קודם לו
היתה שאם עד הולאה' אומר שקדם זמן שהודה לו לזמן שאומר העד שהלוהו
אין מלטרפין דאמרי' דמסהדי הא' לא מסהדי הא' וק"ל מהא דלעיל ע"כ :

ורפ"י נאמר דקא' נקט הרמ"ה ז"ל הולאה' אחר הולאה' דאלו הולאה'
אחר הולאה' לא מסכמת לה אלא כשעדות אהלוה מאוחר בזמן .
אבל בהלואה עצמה קדמה בזמן דבהכי אחד מנה מסהדי :

אמנם על עקר דקדוק הרב ז"ל יש לי לתמוה היאך ראה לפרש לשון
הרמב"ם דהעדות היה אחר זמן עדות חברו . דהא מיד סמוך לדין
זה כתב וכן בעת שמעידין בב' יבא א' ושומעין דבריו היום וכשיבא הע'
השני אח' זמן שומעין דבריו ומלטרפי זה לזה ומוליחין בזה הממון וכו' .
דנראה להשתא חדש דין זה דשמיע' העדים זה אח' . ואם איתא הא
כבר אמרו בדין הקוד' . וק"ו הוא אם אפי' כשאין העדות שזה דזה
מעיד אהלוה זה מעיד אהלוה זה מעיד אהלוה
מלטרפין גם כשהעיד השני אחר הזמן של הראשון כ"ש בעדות סתם
לשומעין דבריו של זה היום ושל שני אחר זמן . ומה גס דהתמיהה
מבוארת עוד דהא בהלואה אחר הולאה' לאו אחד מנה מסהדי ואפי'
הכי מלטרפי : ע"כ יראה לע"ד לומר דקדוק לשוננו שאמר והשני
שהעיד אחר זמן וכו' . שאם כוננו על אחר זמן העדות עלמו . ה"ו
ענין מחודש שלא דבר בו עד הנה והי"ל העיד אחר זמן ואמר בפני
הלוהו . אבל מאמרו והשני שהעיד אחר זמן משמע שכבר הוזכר ענין
זה . והיכן הוא אלא שהכונה על עלמו' העדות וחמליתו שהעד השני
מה שמעיד הוא מענין מה שהי' אחר זמן . וקאמר נמשך למה שכתב לעיל
שהשני מעיד שהלוהו בפניו או הודה ביום אחר . שאם מה שהעיד העד
השני דבר שהוא אחר זמן עדותו של ראשון . הוא אומר שהלוהו אחר
עדות הראשון מהולאה' גם בזה מלטרפין . ואם הוא קלט דקדוק
נכול מדותק' יותר עלמיי' והרמ"ה ז"ל דנקט הולאה' אחר הולאה' עקר'
דמלתא נקט וה"ה הולאה' אחר הולאה' אחר הולאה' : אחר' כתבי תמנה עוד
על הרב ז"ל ממה שראיתו לו בב' שכתב בסיומן ל' דבריו הרמ"ה ז"ל

דוקא בהלואה אחר הולאה' הסולא בהולאה' ואפי' בהלואה אחר הולאה' שכתב'
אפשר שפי' מתור ללו' ממנו והודה לו בפני זה קודם שילוח לו ולא נזמין
ללוהו בו ביום . ואחר יום או יותר הלוה לו בפני זה אותו מנה שהודה לו
בפני האחר וכו' . אלמא סבר דיש מקום שיהיה ההולאה' על העד' עלמו
של עד ההלואה' אע"ג דקדמה ההולאה' להלואה' . והוא הפך מ"ש בכ"מ
שאין אחד עשוי להודות קודם שילוח . ודבר רחוק הוא מאד שיתלקו
בסברא זו הרמב"ם והרמ"ה ז"ל :
ומי' סברת הרמ"ה ז"ל נחשבלה אלל העור ז"ל סיומן ל' ופי' כן כמה
חלוקות של הכחשה . אך הרמב"ם ורבינו ז"ל לא פירשו בזה כלום
וכל כי הא ודאי הו' לריכי לאורועי אי סבריה הכי :
ואולי אפשר לומר בטעמים דהכא בטוען סתם מנה עסקין ואינו מפרש
ולא יותר . והוי כאלוה' שכתב רבינו ז"ל שער ז' גבי מוציא ש"ת
מלוה אומר לא נפרעתי כלום ולוה אומר פרעתי מחצה ועדים מעידים
שפרעו כלו נשבע שפרע מחצה וכו' . והקשה ע"ז שהרי עדים מוכחשי' והוא
עלמו הכחשים וכו' והשיב דאלו אמר פרעתי מחצה ולא יותר היו מוכחשים
אבל עתה כשאומר פרעתי מחצה אינה הכחשה אלא כאדס שאומר עד כאן
אני זכור והעדים אומרים אנו זוכרים יותר ממך כי פעם אחרת פרעתי לו
המחצה האחר וכו' . ה"כ כיון שאינו אומר שהוא תובע מנה ולא יותר
הוי כאלו העדים אומרים איך נזכר אלא ממנה אחד ומדין שניהם יוצא
שהלוה לו עוד מנה אחר פעם אחרת ואין כאן הכחשה מהמלוה לעדים
ולפיכך גובה לפחות מנה ואין ה"ל דאם היתה כאן הכחשה גמורה שאומר
אין לי עליו אלא מנה אחד בלבד ודאי אין בזה עדות שלם :
ג ומסתברא דהכי נמי בעדי פרעון דמלטרפין וכו' . העור ז"ל
בסיומן שלשים כתב דין זה' בזה הלשון וכתב בעל התרומות
דהוא הדין לענין פרעון כיצד תבעו מאח' בטעור ואמר ליה פרעתיך
ומביא עדים אחד אומר בניסן פרעו מנה והשני אומר בחשרי מלטרפס
ואם נעשה השטר קודם ניסן נחזיקנו בפרוע ממנה וכו' :

תבית

חב"י של יקום לו בידו יוזה אומ' דמי חב"י של שמן וזה הכא לא קאמ' מאתי' היו או דמי חב"י של שמן היו אלא בכת' ואפ"ה ע"כ נריך סנא' דדרך הכחש' קאמ' כדאכזי' מסוגי' דגמ' דזהו החדש בדליקו' ולנו' סנה באלו מהסי' דמי' שחור דקאמ' וזהו אומ' מנה לבנה' יא' ו' אינכאן דקדו' בלשוננו ומתחל' דבריו כחב' אס הכחישו העלי' זא' וכו' . דמשמע דמוכח לב' ד' ונדע להס' שהם מכחישים זה את זה :

שער סו חלק א

זווי ומפקינ' מיניה נ' זווי . ולא תקשי לך טענו חמים והודה לו שעורין דפסור לגמרי רהחם לא אמר לא לוייתו ולא מבחיש פהרי' הבא לא לוייתו קאמר ואיכא מאן דפריש עקר טענה ברמי הוא וצריך עיון עד כאן :

א גרסינן

בכתובות פרק מי שהיה נשוי ג' נשים ומת הראשונה קודמת לב' והב' לג' והג' לר' . ורביעי נפרעת שרא' בשבועה אמר בן ננס והיא מפני שרא' אחרונה נשכרת אף היא לא חפר' אלא בשבועה כולם יוצאות ביום א' כל הקודמת לחברת' אפי' שע' א' וכתה' וכך היו בותמין בירושלים שעות . היו כלן יוצאת בשעה אחת ואין שם אלא מנה חולקין בשוה . גמרא בפאי קא מפלגי א"ש . כגון שנמצא' שדה אחת מהן שאינו שלו ובעל חוב מאוחר שקדם וגבה קא מפלגי . וכתב הגאון רבינו יצחק בהלכותיו וק"ל ב"ח מאוח' שקדם וגבה מה שגבה לא גבה . והוא דגרסינ' בערבין פ' אין מעריבין אמר ערבי עלי וחור וא' ערבי עלי ולא היה בידו אלא ג' סלעים ב' תמאחר שקדם וגבה מה שגבה גבה חזוין לגאון רב שרירא דבתיב הכי א"ל ה"מ בחקדש שאין חקדש מציא מדי הקדש אבל הריט מוציא מדי הדיט ולפיכך מה שגבה לא גבה ה"מ כמקדש אבל במטלטלי מה שגבה גבה דלית בחי דירקרימה משום דלית להו קלא בדרב' דאמ' רבא עשה עבדו אפוחי ופכרו וכו' מ"ט האי אית ליה קלא והאי ליה קלא ותיבא ודאי דתב' ליה בשמרא מטלטלי אנב מקרקעי כי חיבי דלמקרקע אית להו דין קדים' ודברירינ' שפור האי דינא בשער מ"ג שהקדמתה מיוחד לדין זה ה"ה הבא :

חלק ב

א גרסינן

בגטין פ"ר א"ר יוחנן חתופס לבי' ח במקום שחב לאחרים לא קנה כלום . אדם מן השוק שחב במטלטלין של ראובן לצורך שמעון שהוא ב"ח שלו וראובן היה מחוייב כמובן ללוי אם מצאו לוי לא יתנו אדם שמחזיק בהם יכול למחות בידו ולומר ר'ו אלו היית אתה מ"ז' בנבסם אלו לעצמך ולצורך דין הוא שתועיל לך שהרי קרבת ותפסת ראשון אבל עכשו שאתה מחזיק לזכות לאחרים אעפ"י שלא עשית בשך יחיותו אינך רשאי לעשות ואיכא חזקת' אפי' אעפ"י שלא בלומר אס תקש לך משנת' ששנינו בה שהשל' תופס' בשטר השחר' לצורך ואעפ"י שרוצה לחזור האדון ואינו רוצה שיחא שלווחו של עבד א"ה קאמר שאינו יכול לחזור בו ש"מ דתפסה מהני ואע"פ שהוא חב לאחרים דהיינו הבעלים הא לא תקשי לך דלא דמי דכל האומר תנו כאומ' וכו' דמי ומשתינו כב' א"ל האדון עצמו חן שחרור זה לעבדו הו' באלו הוא עצמו נתן לרובח ש"זכה לעבד זה ואעפ"י שלא ידע העבד וזה לו שזכין לאר' שלא בפניו ומ"הא' יחזור כי האדון חתופ' לב"ח בשליחו' הלו' עצמו שמצו' לרובח במטלטלין אלו לצורך פ' שאני חייב לו כרובך שאני רוצה לפרוע לו לפני כל שאר בעלי ח' בזה כוח אין מן הדין לשאר ב"ח להוציא מטלטלין אלו מידו אלא כיון דתפס תפס כיון דשליחו' הלוה עצמו עשה מה שעשה ודינו בדין ב"ח מאוחר שקדם . וגבה דמה שגבה גבה אבל התופס לב"ח מאיליו או בשליחות המלוה כיון שהוא חב לבעלי חוב אחרים אין תפיסתו תפיסה כל זמן שלא הגיע ליד אותו שובה לו :

ב ואיכא דפ"ג אס ותיב בשליחות המלוה . וכן פירש"י ז"ל פרק שנים אוחזין דקאמר רב נחמן ורב חסדא דאמרי תרתייהו המגביה מציאה לחברו לא קנה חברו מאי טעמא תופס לב"ח במקום שחב לאחרים לא קנה וכו' . ופירש"י ז"ל הו' בחי' תופס' לבעל חוב במקום שחב לאחרים פ' באדם חבא מאליו ותופס ממון חברו בשביל חוב שיש לאחר עליו ובא זה ליקדם עד שלא יתפסנו ב"ח אחר ונמצא תופס חב בחפיסתו ואזר את היורשין אחרים ולא קנה בדאמרינ' בכתובות דלאו כל במיניה להיות תופס מאיליו וחב לאלו מאחר שלא עשאו אותו נושה שליח לתפוס ע"כ . אלמא דסבירא ליה שאם עשאו הנושה שיהו המלוה שליח להקנותו דקנה . והני דקאמרי דאע"ג דא"ל מלוה זיל תפסי ניהלי אפ"ה קאמרי' דלא קנה כיון שהוא חב לאחרים קא חזו לה מההא אדמחובות דקתני בפ' הכותב י"מר בר חשו הוה מסיק ביה זווי בהחזא גבר' שביב ושב' ארבא א"ל לשלוחיה זיל תפסי ניהלי אול תפסי פגעו ביה

הרי"ף ז"ל הא דמטלטלי מה שגבה גבה . קאמר משום דלית בהון דין קדימה דלית להו קלא . דאמר רבא עשה עבדו אפוחי ומכרו בעל חוב גובה ממנו טורו ותמורו אפוחי אין בעל חוב גובה ממנו . מ"ט האי אית ליה קלא והאי לית ליה קלא וכו' . הרי דדין הקדימה חלי בקלא . ובאפוחי דטור אין בעל חוב גובה ממנו אפילו במפרש דא"ל לא יהא לך פרעון אלא מזה כאשר נתבאר בסער מ"ג דהיינו ממש בטור תס שאינו משתלם אלא מגופו . ולדברי הרא"ש ז"ל גס בכל אפוחי מפורש דמטלטלין היה ראוי לומר שאס קדם המאוחר וגבה מה שגבה לא גבה . וזה אינו דככתב בהדיא הטור ז"ל סימן קי"ז וז"ל וכן לענין קדימ' אפילו עשה מטלטלין אפוחי מפורש בסער לראשון גובה מלוה שלאחריו כיון שהטעם בל לא על המטלטלין אין בהם דין קדימה ע"כ :

חלק שני

א גרסינן בגטין א"ר יוחנן חתופס לבעל חוב וכו' . בדף י"א ע"כ דכפ"כ דמלוה כתב הרמב"ם ז"ל הדין וז"ל קדם אחד משאר אדם ותפס טן המטלטלין של זה כדי לזכות לאחר מבעלי חובות לא זכה שכל החופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים לא קנה . אבל אין עליו חוב לאחרים קנה וכן אס א"ל הלוה זכה בחפץ זה פלוגי זכה לו ואין אחד מבעלי חובות יכולין לגבות מאלו המטלטלין שכבר זכה בהם אחר ע"כ :

ואיכא למידק דכיון דבגמרא קאמר ר' יוחנן וא"ת משנתנו כל האומר תנו כאומר זכו דמי כדמייתי רבינו . אמאי קאמר הר"מ ז"ל ליסנא דזכה ולא אשמועי' אפי' בתנו כלשון המסנה . דהא בשנים אוחזין גבי המגביה מציאה לחברו אמר ר' יוחנן גופיה ואס תאמר משנתנו ללא קנה דקאמר תנא לי ולא אמר זכה לי דאלמא בההוא ענינא חן לאו כוכי דמי . והולך ר"ת ז"ל לח"ק בין דעת אחרת מקנה למציאה . ואולי משום דכפ"י י"ו מאלו ההלכות כתב דאס אמר לזה ללוי הולך לשמעון מנה זה שאני חייב לו אס כל לחזור אינו חוזר וכו' . כדמייתי ה"ה ז"ל : משום הכי לא הולך כאן אלא להשמיענו הדין לגבי הבעלי חובות האחרים ולא נחית השתא לליסנא דהקגאס שאך יהיה דסמך אמאי דכתב בפרק י"ו בהולך וכו' שבתו :

ב ואיכא דפליג אס היה בשליחות המלוה וכו' . בשנים אוחזין דף ט' חן היה רוכב על גבי בהמה וראה את המציאה ואמר לחברו תנא לי נטלה ואמר אני זכיתי בה זכה בה וכו' . ובגמרא הוה אסיק אלעתייהו דרב נחמן ורב חסדא דאני רוצה לזכות בה עכשו קאמר ומודה הוה דמעקרא הגביהה לשם חברו וקתני זכה בה אלמא לא קנה חברו כדפי' רש"י ז"ל . ומפני זה אמרו רב נחמן ורב חסדא המגביה מציאה לחברו לא קנה חברו מ"ט הוי חופס לבעל חוב במקום שחב לאחרים וכו' . ועל זה פי' רש"י ז"ל דלא קנה מאחר שלו עשאו אותו הנושה שליח לתפוס . וכתבו עליו התוספת מה שפי' רש"י משום דלא עשאו שליח אין נראה דבפרק הכותב משמע דעובד' דיימר בר חשו דתופס לב"ח במקום

א גרסינן בכתובות פ' מי שה' נשוי ד' נשים וכו' ד' פ' ג' יומה שהנריך להרי"ף לומ' דק"ל ב"ח שגב' מה שגב' לא גבה וכו' הוה משום הא דכתב ה"ה ז"ל פ"כ דמלוה בטס רב למח ורב נחשון וקנת גאונ' ראשונ' ז"ל דפסקו מה שגב' גבה רבינו ז"ל השמיט מה שהבי' עוד הרי"ף ז"ל מאי דאמר ר' בגמ' אר"ר חמ' רבה בר אבוב דכ"ע מה שגב' לא גבה והכא דקייסקינ' שמה חסכו' קא מפלגי וכו' . וזה א' מן הטעמי' העקרי' להרי"ף ז"ל דהלכת' כר"ב בדיני דככתב הרא"ש ז"ל בפסקיו : ועל הקושיא מההי' דערכין אחר שהדיח החירון הראשון כתב גס את השני בזה הלשון עוד תירן דהתם במטלטלין לכך מה שגב' גבה דלי' להו דין קדימה ומשום דלית להו קלא אבל במקרקעי מה שגב' לא גבה והא דאמ' בסליה המני' קדמו ב"ח וגבו ביקח עד שלא הויק בין הויק עד שלא חב לא עשה ולא כלום . קאמ' התם בשלמ' הויק עד שלא חב ניזקן קדמו אלא חב עד שלא הויק ב"ח קדם ואפי' הויק עד שלא חב נמי ב"ח קדים ותפס' מ"מ ב"ח מאוחר שקדם וגב' מה שגב' לא גבה וזהו דהתם במטלטלין איירי ל"ק מדי דטור המז' הוי כמקרקעי ועוד דהת' דין הוה מה שגב' לא גבה דאין לגבי' מקו' לגבו' אלא מגופו של טור דהת' אינו משל אלא מגופו אבל מטלטלין בעלמ' מה שגב' גבה ע"כ : ומה שחירן משום דאינו משל אלא מגופו . קשה דהתם בהמניח דף ל"ד אהא דקאמ' ס"מ ב"ח מאוחר שקד' וגב' מה שגב' לא גבה משני לא לעולי אימ' לך מה שגב' גבה ושאי התם דא"ל אלו גבד הוה לאו מינך הוה גבי ליה דהאי טור דאזקנמיני' משתלמני' והכריחו החוס' דלא קאמר אלא כלומר דאין גוף השור משועבד לב"ח כמו שהוא משועבד לניזק שמשתלם מגופו . ואין ספק דכי אקסי הרא"ש ז"ל דהא דקאמ' ס"מ ב"ח שגב' וכו' . היינו מדאסיק אלעתייהו לחובותי מהכא דבעלמ' ב"ח שגבה מה שגבה לא גב' דהייכי מצי לחובותי מדי כיון דהוה מטלטלין דפסיט' דמטלטלין מה שגב' גבה לכ"ע זא"ל דלידי' מי ניח' דהייכי אית לן בעלמ' דמטלטלין מה שגב' גבה והשתא בשלמ' חירולו הראשון של הרא"ש ז"ל דטור המזיק הוי כמקרקעי ניח' לומ' דשפיר בעי לחובותי מהכ' במקרקעי ללא כמ"ד דבמקרקעי נמי מה שגבה גבה דהא הכא משום דט' הוי כמקרקעי אמרינן דלא עשה כלום . אבל מאי דקאמר ועוד דהתם דין הוא וכו' משמע דכונתו היא דאפי' ה' מטלטלימ' מ"מ לא תיקסי לדדימ' משום דדין הוא דמה שגבה לא גבה כיון דאין ניזק גובה אלא מגופו של טור . והוא תימא דאי ידע דמהני האי טעמ' לפלוגי ממשלטי דעלמא דאמר' בהו מה שגבה גבה' להאי טור דאינו משתלם אלא מגופו . פשיטא דגס למ"ד במקרקעי מה שגבה גבה יס חלוק זה . וטעם זה עצמו הוה מה שדומה בגמ' שאני התם וכו' דהאי טורא דאזקן מיני' אישתלמנא ואיני יודע היאך הוה רוצה להוכיח מכלא' דבעלמ' מה שגבה לא גבה . וזהו תימא לי מילתא על חירון זה דהא כי כתב

במקום שחב לאחרים לא קני אפי' עשאו שליח ע"כ : וקשה למה הולכין להשי' עליו מדינת' כר חשו הא בהדגוף דעלה אמרי להמגי' מיל' לחבריו לא קנה מטעם הופס לב"ח : במקום שחב לאחרים מוכח בהדיא לאפילו עשאו שליח לא קנה דהא קתני ראה את המליאה ואמ' לתכרו תנה לי ואמר

אני זכיתי בה זכה בה וכבר אמרין מדברי רש"י ז"ל : דלרב נחמן ורב חסדא אפילו מתחלה הגביהו לשם תכרו ללא קנה : תכרו ומטעמא דמפרשי דחב לאחרים דרב נחמן ורב חסדא לא מתלקי בין מליאה לחוב ולית להו הא דאר' דטעמא דמתניתין משם דאמ' תנה לי וכו' : וא"כ הוא פשוט ומוכרח דאפי' בטעמא זה שליח לא קנה כל שחב לאחרים : ולא ידעתי היאך רש"י ז"ל כתב דברים אלו על זו הסוגיא : דכאן אין לדחות דדחי רבינו ההיא דיימר משום דהויה ארצא :

ואפשר דהתוס' הקשו על רש"י ז"ל מההיא דכתובות ולא מהך מחגי' משם דרצו להשיב עליו מלסוגי' ממס' דכת' לא קנ' כדאמרי' בכתובות דלאו כל כוונתיה להיות קופץ מאליו ותב' לאלו מאחר שלא עשאו הנושה שליח וכו' : דמיתי' רביה מכתובות דהיינו ההיא דיימר והרי הראיה עלמה שמכאן היא לסתור דמינס גופה משמע דלא קנה אפי' עשאו שליח :

ומה גס דרש"י עצמו כתב בהכותב התופס לב"ח שליח התופס מטלטלין של לוח ללורך ב"ח וכו' : אה"כ מלאתי להראש' ז"ל שהקשה לו גס מהמשנ' :

ג וכתב הגאון ז"ל וכו' : נתקשתי בזה בסתיר' שמלאתי להראש' ז"ל דבשנים אוחזין כתב ומקשה היאך יכול לתפוס בלי הרשאה לימא ליה לאו בעל דברים דידי' את וכתב רי"ף ז"ל בחשוכה דוקא במקום דליכא פסידא לב"ח כגון דמית לוח ואי לא תפוס למלוה לסיד לגמרי וכו' : עד ותקנה היא שהתקינו הא אלו היה הלוח אמיד ויכול לפרוע לב"ח מה שיש לו אלו ה"ז אומר לאו בעל דברי' דידי' את ושומעין לו ולא נהירא לי דאר' דתופס לב"ח במקום שחב לאחרים לא קנה מכלל דליכא דאין חב לאחרים מדינא קנה ולא מחמת חקנה וכו' : עד הלכך ז"ל דסורח הדין הוא ולא שייך להקשות לימא ליה לאו בעל דברים דידי' את שהרי אין תובעו לדין להוציא ממנו כלום שיוכל לומר אין להשיב לך כיון שאין לך הרשאה וכו' ע"כ :

נראה בהדיא דפליג אהר"ן וסבר דאפי' כליכא פסידא לב"ח קנה מדינא כשתפס לו כל שאינו חב לאחרים : ואלו בהמציא גבי פלוגתא דרב ושמואל אי הולך כזכי או לא : כתב וא"ת נהי דהולך לאו כזכי וכי גרע מתופס לב"ח דקנה אפי' בע"כ של לוח כ"ס הכא דמדעת ואם כן אמאי יכול לחזור ותיקן ה"ר משה מאי"כורה דהא דאגר התופס לב"ח קנה היינו כשאין לו ללוה נכסים אחרים ונמלא שיפסיד המלוה אי לאו הך תפיסה הלכך מהני תפיסה והכא מיירי כשיש ללו' נכסי' אחרים וכה"ג התופס לב"ח לא קנה וכו' עד ולי נראה וכו' : עד וגם תירוק ה"ר משה אמת וכו' ע"כ הרי מבואר שהיה מסכי' עם הר' משה ז"ל דדוקא דליכא פסידא למלוה קנה אבל בטעמא דמפרשי' לא והיה משם סברת הר"ף ז"ל שהוא חולק עליה במליאה והיינו מההרב ז"ל דב"י סימן ק"ה דהטור מביא דברי אביו ז"ל דגסין : והוא ע"ה הביא לשונו דמליאה : ולא העיר אוננו על סתירה זו המבוארת : והתופס חייב באחריותו וכו' הראש' ז"ל חולק בזה בסיף המביא קמא : דאמאי דמיתי' דמקשה נהי דהולך לאו כזכי מי גרע מתופס לב"ח וכו' : כתב ז"ל ולי נראה דלא קשה מידי דהתם נמי מלי א"ל לוח לתופס או קבל עליך אחריות או הוצר לי מה שתפסת ואפי' רב מודה בזה כיון שתפס שלא מדעת הלוח דמאי א"ל את לא מהמנת לי ע"כ : ודייק מינה הטור ז"ל בסימן ק"ה : מכמע' אבל בסתם אינו חייב באחריותו :

ד והולך מנה וכו' : נתבאר בשער נ"ח : ח והיבא דתפוס לב"ח וכו' הטור ז"ל סי' ק"ה כתב זה הדין בזה הלשון ואם ראובן חייב ג' ליהודה מהני מה שתפס ללורך שמעון אף על פי שלא תפס ללורך עצמו מנו דאי בעי זכי

לנפשיה זכי לחבריה : וכתב עליו הרב ז"ל דב"י ויש לדקדק בלשון רבינו שכתב' אעפ"י שלא תפס ללורך עצמו וכו' : דמשמע דטפי עדיף כשתפס ללורך עצמו ואחר כך תפס ללורך תכרו מכשתפס ללורך חברו קודם שתפס ללורך עצמו : והא לימא דכיון שתפס ללורך עצמו כבר אין לו תפיסת יד כנכסיו של זה וה"ל תופס לתכרו במקום שחב לאחרים דלא קנה : וי"ל דה"ק ל"מ אם תפס בבת א' בשעור מה שחייב לו ובשעור מה שחייב לתכרו דמנו דזכי לנפשיה זכי לתכריה אלא אפי' פי' שתפס לתכרו חברו ולא לתכרו דהשתא אין לו תפיסה יד בנכסים אלו שתפס אפי' קנה דמנו דאי בעי זכי לנפשיה זכי נמי לאחרים ככ"ל ע"כ :

ג וכתב הגאון ז"ל שמעי' מהבא דהתופ' לב"ח במקום שאינו חב לאחרים שוי נפשיה עכר לוח לאיש מלוה וכיון דקנה המלוה נפטר הלוח והתופס חייב באחריותו ע"כ :

ד והולך מנה לפירוני שאני חייב לו לא דמי לתופס דשליח דלו' הוא דלא שוי נפשי' בשעבודיה ואחריותו על שניהם ע"כ : ח והיבא דתפוס לבעל חוב במקום שחב לאחרים אך היה הלוח חייב כמובן לוח התופס ומניח עצמו ותופס לצורך אחר והוא חב לאחרים מהו מי אמרין מנו דזכי לנפשיה זכי נמי לתכריה כדגרסינן במציעא פר' קמא ור' יעקב גלה דעתו בתרצו דקנה התופס משום הא מנו דס' לרבי יוחנן דקאמר במגביה מציאה לחברו קנה בדאיתא במציע' ובגטין פסק דתופס במקום שחב לאחרים קנה משמע דחלוק משוין בין היבא דאיתא לטעמא דמנו להיבא דליתא דהא במציעא דאית' להאי מנו קנה חברו והא נמי דביותה היא דהיבא דהוי חייב לתופס כי תפוס לב"ח חבריה קי' בעל חוב וכן כתבו בעלי התוספות ז"ל בשמו :

ו ויש לפרר מי שהפקיד לחברו מעות ולא רצה להחזירם לו אלא שאמר אני תופס בהם לזכרתי לפלו' בעל חובך מהו מי יכול למימר ליה את פשע' בהו דאנא מפייס הואיל ומחיל לי : ובזה שאלתי פי הרמב"ן ז"ל וזה אשר השיב לי : אני לא באתי לידי מדה זו בתופס לבעל חוב בחיי לוח דמהני משום דממון דלוח הוא : דמאן דבעי לאפקי מיניה אפילו למפרעיה לבעל חוב דידריה חב לאחרים הווא אלא אף את' בחיי לוח דתופס לבעל חוב במקום שלא חב לאחרים קנה כפי דעת קצת הראשונים יכול נפקד נמי לתפוס במקום שאינו חב לאחרים וכיון דתבעיה מיניה לפקדון ולא יחבי ניהלי' משום דתפוס ליה לבעל חוב מהני דהא בעובדא דבבולגא דשטרי תפיסה כהאי גוונ' מהניא לנפשי' ומהני לאחרים במקום שאינו חב לאחרים דמהני תפיסה שאם מת אינו עושין מטלטלין אצל בניו ואין שביעית משמטתו : ואם נתנן לאחרים אינו נתונין : מיהו לא לעכובי פקדון בידיה בך טענה אלא אם תפס וכו' ב"ח לב"ח זכר לו : אבל אם אין ב"ח באן לאו כל כוונתו ל"לפ' אתה ח' יב ואני דתופס בו יואף ע"ג דאיבא מנו שהדין נותן בכל פקדון להחזירו למי שהפקידו אצלו ואם יש לאחרים זכות בו הרי הדין ביניה דומה קצת למה ששנינו בתוספת' המפק' שטרותיו אצ' חברו אעפ"י שאין בתוכו בשמו הרי זה יחזו' את שלו מת יחזיר ליורשיו ואף על פי שאלו בא אותו שכתובין בשמו זוכה בהן ומוציאין מידו מ"מ אין לנפקד אלא למקו' שנטל יחזו' אף כאן ינוח הדין ביניהם לכשיבא מלוה יאמר אני תפסתי לו והרי שמואל חי ובית דינו קיפ' ולא עוד אלא אפי' במורה הדברי' נראין שאינו יכול לעכבם עד שיבא הלוח : נאנסו בידו מי משלם לו אם האמר יניח בב"ד מי הזקיקו לבך ובב"ד נמי מי לא יאיתו אונסין ולא דמי להולך מנה לפירוני שאני חייב לו וזה שאם

ד והולך מנה וכו' : נתבאר בשער נ"ח : ח והיבא דתפוס לב"ח וכו' הטור ז"ל סי' ק"ה כתב זה הדין בזה הלשון ואם ראובן חייב ג' ליהודה מהני מה שתפס ללורך שמעון אף על פי שלא תפס ללורך עצמו מנו דאי בעי זכי לנפשיה זכי לחבריה : וכתב עליו הרב ז"ל דב"י ויש לדקדק בלשון רבינו שכתב' אעפ"י שלא תפס ללורך עצמו וכו' : דמשמע דטפי עדיף כשתפס ללורך עצמו ואחר כך תפס ללורך תכרו מכשתפס ללורך חברו קודם שתפס ללורך עצמו : והא לימא דכיון שתפס ללורך עצמו כבר אין לו תפיסת יד כנכסיו של זה וה"ל תופס לתכרו במקום שחב לאחרים דלא קנה : וי"ל דה"ק ל"מ אם תפס בבת א' בשעור מה שחייב לו ובשעור מה שחייב לתכרו דמנו דזכי לנפשיה זכי לתכריה אלא אפי' פי' שתפס לתכרו חברו ולא לתכרו דהשתא אין לו תפיסה יד בנכסים אלו שתפס אפי' קנה דמנו דאי בעי זכי לנפשיה זכי נמי לאחרים ככ"ל ע"כ :

ורמיהני מגדלת חכמתו ז"ל מה צורך לכל החרדה הזאת לדקדק ולשוב ולומר ככ"ל : הרי מבואר ופשוט הוא דהטור ז"ל נתכוון להעלו' הפסק בזה שחלקו בגמרא דשנים אוחזין דרב נחמן ורב חסדא סברי המגי' מליאה לחברו לא קנה ומוקמי מתני' כרבנן ורישא דשנים רוכבין על גבי בהמה וכו' : ואשמועינן דהי' דלא זכי ביה איהו מנו דאי בעי זכי נמי לא אמרי' אלא סברי דמנו דזכי אמרי' מנו דאי בעי זכי לא אמרין : ור' אהר' המגביה מליאה לחברו קנה דמנו דאי בעי זכי נמי אמרין : וס' פא דמתניתין דלא זכי הוא משום ליספ' דתנה וכו' ומכאן למדו הדין גס דב"ח : וכוונת הטור ז"ל לפי' היא פשוטה לפסוק כר' יוחנן דלא צריכין למנו דזכי דהיינו כשתופס ג' לבעלמא אלא אפילו במנו דאי בעי זכי דהיינו שאינו תופס ללורך עצמו קנה :

ובטעם הפסק לקבוע הלכה כרבי יוחנן כתב הראש' ז"ל והלכה כרבי יוחנן דעולא ורמי בר חמא דלעיל סברי כוותיה ע"כ : ואי תימא דההיא דרמי בר חמא דלעיל דף ה' דקאמר דאיתא אומרת המגביה מליאה לחברו קנה חברו פליג עליה רבא ואמר לא"ל המגביה מליאה לא קנה והכא היינו טעמא מנו דזכי לנפשיה זכי נמי לאחרים וכו' : דאלמא כ"ל לרבא מנו דזכי אמרין מנו דאי בעי זכי לא אמרין : ומה גס לדברי החוספ' דבסוגיין דרב נחמן איתיביה רבא מליאה פועל לעצמו דא"י צומן שאמר לו בעל הבית עזר עמי היום אבל אם א"ל עשה עמי מלאכה היום מליאתו של ב"ח : א"ל שאני פועל וכו' ופכתו החוס' אף על גב דלעיל דחי רבא דיוקי' דרמי בר חמא משמע דסבר דלא קנה חברו שמת קבלה הכא מרב נחמן ע"כ : וכיון דרבא סבר כרב נחמן ורב חסדא למה נפסוק דלא כוותיה משום דרמי בר חמא : וליכא למימר דהראש' ז"ל יסבור דלא קבלה רבא מרב נחמן ודחיה בעלמא הוא דחי לרמי בר חמא כלומר מהא ליכא למשמע : דמריהטא דשמעתא דמליאה מוכח דרבא לקושטא קאמר ואפשר לומר דנקט לעקר דברי רמי בר חמא משום דחזוין דגמ' דרב אחא בריה דרב אלא ורב אשי מהדרי לאכוחי במתניתין דיוקיה דרמי בר חמא מהיבא נפיק ושקלו וטרו עלה משמע דהכי סבירא להו :

ו ויש לפרר מי שהפקיד וכו' : גס הטור ז"ל סימן ק"ה הביא תשובת הרמב"ן ז"ל וצ"ל וצ"מ וס' ואם נתנו לאח' אינו נתון כתב הרב ז"ל דב"י נ"ל דה"פ נתנו לאח' אג' קרק' או בק"ס או במתני' ס"מ דאלו נתנו ממ' א"א לפר' כן שהרי הם ביד הפקד והיאך נתנם לאח' דאם לא התזירו לו היאך מועיל תפיסתו מיהו אפשר שאפי' התזירו לו כיון שתפסו בשביל אותו חוב מועיל תפיסתו

עד כאן : ולע"ד הדברים פשוטים כיון דמסקנת דיו של הרמב"ן הוי דהך טענה דחפיה לאו לעכוני בידו פקדון שאם אין ב"ח כאן הדיונות בבל פקדון להחזירו למי שהפקידו אללו ואם יש לאחרים זכות בו הרי הדיו ביניהם וכו' דאלמא הלוא מוילא מיד הנפקד בדינא ודינא . ע"ז אמר דאפי' אם בל ליד המפקד מהני חפיה להני תלת מיילי שלא יעשו מטלטלין אלל בניו ואלא ימטנו ואלא יוכל ליתנו . במתנה שאם נתן ובלא הלוא מוילא מיד המקבל מתנת החפיה שחפס הנפקד לזכותו וכחזור ליד המפקד הוי אללו בפקדון מלוא . וכלמא דהמקבל דק קט' וגבי השבת העכו' דאמרין וכו' מאחר שמחזירין למה ממעכנין מעקרא שלא תהא שביעית משמעת וכו' למדמסכני' קנייה וכו' הדל ליה הוי פקדון גביה כדכתב רש"י ז"ל :

אך קלח קסה אמאי לא קאמר התם הך נפקותא נמי כדי שלא יוכל ליתנו לאחר במתנה . כי היכי דקאמר הך תרתו דאלא תשנוטנו ואלא יעשה מטלטלין וכו' : ז ואם הלך הנפקד ומסר לב"ח וכו' . נראה מבואר דקוא אם כבר מסר למלו' פטרי' ליה לנפקד . אבל לכתחלה אין לו למסרו בידו אלל חיי' להחזירו למפקד וישאר הדיו בין המלו' והמפקד . וממילא כך יהיה הדיו ג"כ בלו' של ראובן כשיגיעו חובו וכל לומר שהוא מעכבו בשביל מה שראובן חייב ללו' . ויועיל זה להא' דאמרין לעיל . אבל מ"מ צריך לפירוש חובו לראובן לכתחלה : אמרם הרשב"א ז"ל לא כתב כן כפי מה שהביא בשמו הרב ז"ל סימן ק"ה מחודש ג' וז"ל כתב הרשב"א ז"ל בפרק שור שנגח ד' וה' עלה מ' גבי הא' דאמרין משום דא"ל כי היכי דמשתעבדנא לך משתעבדנא להאיך מדר' נתן . ושמעין מהא דאלו ראה ב"ח או נפקד דראובן לפרוע ממה שיש בידו למי שנושה בראובן אף על פי שלא הצעו בדיו הרשות בידו . וכן נראה מדברי הרשב"א ז"ל עכ"ל . משמע דאפי' לכתחלה הרשות בידו לפרוע

ממש בין לזה בין נפקד . והרי מההיא דקמא ליכא למילף אלל לפטור היכי דלא חס ליזהר שיפול ביד ב"ד דהא מוקמינן לה בלחודים כי דינא ותפסייה אלל לא שיהא ראוי להחפיקו בידים : וב"ת להרמב"ן ז"ל נמי תקשי דמלאמרין דאיידי בלחודים כי דינא ותפסייה נמא דמ"ה פטור . אבל אי אחסם ה בידים מכלל דלא מחייב . הא לאו מלהא היא . למאחר שנגח מזומנים ב"ד לתפסו . ומללח חס ליזהר מתפסייה זו הוי כהתפיקו בידים והכי משמע מדברי החסם : אלל לתת לו רשו' להחפיקו בידים וללמוד מזה לנפקד כדברי הרשב"א ז"ל מנין לנו . והרב ז"ל העלים עין חכמתו מלהרגש בזה שהביא דברי הרשב"א ז"ל . וראה מ"ס הטור ז"ל שהס' הדי' דברי הרמב"ן ז"ל והוא עצמו מביאם כאלו אין ביניהם שום הפרס ולא עוד אלל שעל מה שאמר הטור אם הנפקד מסרו ליד המלו' אין זו פשיעה וכו' . כתב שהוא תימא דענינו מי גרע מפורע חובו של חברו וכו' . והולך להביא דברי הרמב"ן ז"ל לקיי' חנוקו ועל דברי הרשב"א ז"ל שהפריז לומר שהרשות בידו לפרוע לנושה ממה שיש בידו וכו' לא הוקשה לו מאומה . אם לא סגדחוק דהאי לפרוע דהרשב"א ז"ל לאו פרעון ע"י התפיקה והעכו' כמשפט האמורה דהרמב"ן ז"ל ודין זה שפסקנו בדיו תופס וכו' . כל זה כתבאר בשער מ"ג בס"ד

חלק ג

א והיבא דב"ח מאחר קדם וכו' . בשלתי סימן ק"ד הביא הרב ז"ל תשובת הרשב"א ז"ל שכתב שאלת ראובן ושמעון היה לכל א' מהם חוב על ע"א ח' וראובן אמ' שאבד סטרו והפקיד לזה לתשלו

חלק ג

א והיבא דב"ח מאחר קדם ויגבה בענין הלואה של גוי' וביצר ב' ישראל' שהלוי ממין גוי' אחד בשט' שלה' ובשע' נכס' וקדם המאחר והחזיק בנכסיו מרוב וכו' יש מתקנת דאביא מאן דאמ' ד"נא דמלכות' דינא ואיבא דס"ל דמה שגבה גבה דמנהג מקומנו דמלכא יהיב לן רשותא דבר ישראל ליעבד דינא דחברי' בדינא ולא בדיניהם אם לא קא בעי נתב' למיעבד דיניה' והילכך סתלק מינ' מ'מ' דרנא דמלכותא ועוד שאין לנו דינ' דינא דמלכותא כי אם בעסקי המלכות בלבד אבל במה שבין אדם לחברו לא נאמר דין זה וזה מן שבתותיו והאחרות דין זה בשער ש' קדמתי שרמ' ובוזה שאלתי הרמב"ן וזה אשר חשיתי שטר של ערבא' כשר הוא למשוועבד' בראיו' גמורו' ובנוסחא' בדוקות לגאונ' כך הם אבל אי שטרא פרבאח הוא שבשר לבני חורין כמו שאמרת דבר ברור הוא שב"ח מאחר שקדם וגבה מה שגבה גבה בקרק' וכ"ש במטלט' אבל בשטרות של מלכות כמנהג מקומות הללו אע"פ שהן פסולין מן הדיו' דלית בהו עידי חתימה אלא סופר אחד בלבד כיון שהן בשרין מדינא דמלכותא גובין מהן אף מן רבמשועבדין קלא ודא' אית להוה"ח מאחר שקדם וגבה מוציאין מידו במקרקעי אבל לא במטלטלי דאפי' בשטר שלנו בע' אגב דלא עדיפי משטר בשר' שלנו לפי דעתנו שכתבנו דך בתשובה אחרת ע"כ :

חלק ד

א גרסינן בניטין פ"א אמר רבא האי שטרא פרסאי דמסריה ביחליה באפ' פירוש ש"ח . שהלואה ראובן לשמעון מנה ונכתב אותו שטר בלשון פרסיים וחתמו עדי הדיוט פרסאי בו ומסרו שמעון לראובן בפני עדי ישראל גוב' בו מבני חור' וכו' דידעי' למקרייה שאם קראו אותו ב"ד לאחר זמן מה היה כתוב בשטר ידעו העדים להג' להם כל מה שראו באותו השטר . ומקש' והא בעי' כתב שאינו יכול להודיף וליבא פי' שהרי הפרס' ים

וגבה בו כל נכסי הכותי ושמעון טען שמה נפרע שטרו ואלא דיון גבה וטוען פחייב להחזיר לו מה שגבה והכותי הלוא מודה שקודם לכן פרעו . תשובה אם ראובן גבה מטלטלין מן הכותי הדיון עם ראובן דאי דינא דמלכותא דינא כיון גבה בשטר שקדם לו הפקיד ואי דינא דמלכותא לאו דינא מטלטלין לא נשתעבדו לבעל חוב דאפי' בדינא לא נשתעבדו להוליא ממי שמכרן או נתן לו : אפי' כתב לו מטלטלי אגב מקרקעי בו' עד עוד נראה דאפילו גבי קרקע וישנו תחת ידו אין לשמעון כלום א"ת דינא ד"ד ואפי' לא נחתם השטר אלל שפרע בלי שהול' עליו ט"ס דהא מדיני הכותי המלו' את חברו אפי' שלא בעדים צריך לפרעו בעדים כדאיתא התם וכו' .

ובדבריו איכא למידק דאי דינא דמלכותא לאו דינא מאי אהני הא דדינא מטלטלי לא משעבדי להוליא ממי שמכרן או נתנו וכו' . הרי כיון דאין דינא דין נמא דמה שהס' דנים שהולוא את חברו בעדים צריך לפרעו בעדים לאו דינא הוא ולמה נאמ' שמה שגב' ראובן גבה מפני שהמטלטלין לא נשתעבדו לשמעון וכו' . הרי ראובן זה לאו בחורה מוכר או מחנה בלו' לידו אלל הוא טוען . שגבה אותם בחור' פרעון חובו . והלוא טוען שגזל הם בידו מפני שכבר נפרע חובו ולפי טענ' שמעון הכותי עדין המטלטלין הם של כותי שגזל ראובן ואיך לא יגבה שמעון חובו ממטלטלי הכותי בכל מקום שהם שגזלו ממנו אם נחוס לטענתו דלא כדינא דמלכותא ויוליאם מיד שמעון מדר' נתן . ואלו היה אומר הרשב"א ז"ל דאי דינא דמלכותא לאו דינא מ"מ אפילו בדינא אין להוליא מיד ראובן כטענת שמעון שפרע מפני שהוא שמה והכותי שטוען כן אינו נאמן דלילמא קנוי' עשו ביניהם . היה מקום לומר כן אלל לומר שלא נשתעבדו להוליא ממי שמכרן או נתנו לו וכו' . נראה שאינו ענין לכאן . ותו אי דינא דמלכותא לאו דינא . אין למה לא נחוס לפרעון שלא לחוב לשמעון כיון דאיתרע שטרא אחר שאבד ואינו חזק זמן :

חלק ד א גרסינן בגיטין פ"א אמר רבא וכו' . דף י"א ועל הך מימרא דרבא נאמרו ג' פירושים הא' לרש"י ז"ל דפי' כפירוש רבינו שטר' פרסא' שעשאוהו בלשון פרסי' וחתמו פרסי' הדיוטות עליו . וכתב הראש ז"ל . וק"ל דהא רבנן דר"ע פסלי בשטר שנעשה בהדיוט ואפי' בעדי מסירה וכו' . עד ועוד דלא משכח כלל שיקשיר ר' עקיבא בשטרי הדיוטות בלא עדי מסירה ואם כן רבנו פסלי אף בעדי מסירה ע"כ : ולי בעניי קשה תו דלעיל בגמ' אה' דקאמר ש אף אלל כשרים לא הוזכרו אלל בזמן שנעשו בהדיוט דמוקמי' בה כרבי אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי מקשין והאמר ר' אבא מודה ר' אלעזר דמוזין מחוכו שפסול ומסני הב"ע בשמות מובהקין . ופרכינו תו אלל שמות שאינם מובהקין מאי לא . א"ה אדחני סיפא לא הוזכרו אלל בזמן שנעשו בהדיוט ליפלו' וליחני בדיוט ימסני' ה"ק קאמר ד"א בשמו' מובהקין אלל בשמו' שאינן מובהקין נעשו כשאר שטרות של מוכר שנעשו ופרס' ז"ל אלל שמות שאינן מובהקין נעשו כשאר שטרות של מוכר שנעשו בהדיוט שלא בערכא' דהנהו ודאי פסולי דלא קפידו אאורעי נפשיהו וחתמי שקרא וכו' : והשתא כיון דקאמר דשמות שאינם מובהקין בגטין נעשו כשאר שטרות שנעשו בהדיוט לפסולי משום דמרעי נפשיהו יא"כ ע"כ פסולי דשא' שטרו' בהדיוט הוי אפי' בעדי מסירה דהא בגטין אפי' בעדי מסיר' פסולין כשאין מובהקין דבהא קיימי' וק"ל : הפ"ה הב' הוא לר"י ז"ל דהכא מיירי דחתימו עליה ערכאות וקמ"ל דאף ע"ג דמסירה נהליה באפי' שהדי ישראל לא מגבין ביה משעבדי וכתב הראש ז"ל ומיהו שמעון משמע כדפרס' לפרס' י"ז ז"ל הל"ל האי שטר' פרסאי' אע"ג דמסרי' נהליה באפי' שהדי ישראל

ישראל לא מגבין ביה ממעבדי • ועו' אי כשטרי ערכאו' איירי לא ה"ל לרש' למימר מימרא באפי נפשה אלא ה"ל לפרושי מחני' דשטרי ערכאות דאמר במחיתין דשטרי דוקא • למגבי מב"ח אכל ממעבדי לא גבי אפי' מסרי' כאלה באפי סהדי ישראל ע"כ • וחמנו ממאי דהקסה לר"י ז"ל דה"ל לפרושי מחני' וכו' דאטורס' ז"ל מי ניחא דאי נמי האי שטר' פרסאה היינו שנעשה בהדין לא ה"ל מימרא באפי נפשה אלא לפרושי מחני' דקתני לא הוזכרו אלא בזמן שנעשו בהדין לכלל האוקמתו דלעיל בשא' שטרו' איירי ולימא בשאר שטרות דנעשו בהדין דאמ' במתני' דפסולין דוקא בללא מסריה באפי סהדי אכל מסריה באפי סהדי ישראל מגבין ביה מב"ח ושנא אקעל גב' ללא מיתוקמ' מחני' אלא בשאר שטרות • מ"מ כיון דלא הוזכר בהדין שאר שטרו' אלא מוכח הקוסא דלעיל ג' מס' הכי אמר רבא דפי' האי שטרא פרסאה וכו' ולי' יס הימא על פי ר"י • ז"ל דאם איסא דשט' ערכאו' איירי מאי קא פריך עליה והא לא ידע למקרי' דמה בכך הרי הערכאות הם נאמנים ומתוקי' בהו דל' מרעי נפשיהו ואיכסו ידעי למקרי' ולידקסו כדעביד רב פפא דמקרי' ליה לחרי' פרסא' זה שלא בפני זה וזה לע' ד' ק' מא' דיוס' נאמ' דדומק דהכי קא פריך והא לא ידעי למקרי' והו' להו' עדי מסירה במאן דליגתו ונמי אשמועינן רבא' דאפי' דע' די מסירה לא גבי מב"ח ומעני' דאשמועינן בדילעו' וכו' •

הפ' הג' הוא להרא' ש"ל סכתב נ"ל לפרש דהאי שטר' פרסא' מיירי שאין תחומים עליו עדים דאי תחומי עליו עדים נכריס היכי גבי בעדי מסירה ישראל אפי' מב"ח והא מודה ר"א במזונף מתוכו דילמא אחי לממסר קמייחו ודומק לומר דרבא סבר לה כר"ס ובשמות פובהקים וכו' ע"כ וקשה לי דלפ"ז דינא דרבא היינו דינא דר' שמעון דמכסיר בגט בשמות מובהקים וכו' •

ב' עד עתה דברנו וכו' מימר' דאמימר היא בהמציא תנין דף י"ט ע"ב ופרס' י"ז דתתמו עליה • סהדי ישראל וישראל עשאוהו אלא שכתבוהו לשון פרסי' ע"כ • ולא ידעתי מי הזקיקו ז"ל לומר שישראל עשאוהו דאפי' כתבוהו השטר פרסי' • ממש מאי איכפת לן בהא דאין אחתומת סהדי ישראל סמכין דקוסטא מסהדי וכבר מוקמינו לה בדילעו' למקרי' ובכל שאר אשטרי השטר • ואמימר • אלו לאשמועינן מידי בגטי נשים אחא דפסלין בהו כתיבת כותי מסוס דבעי' לשמה וכותי אדעת' דנפשיה עביד כדאמ' רב נחמן בשליה האי פרקא הליבא דר"א • דהא אקשינן לאמימר מאי קמ"ל דכל לשון כשר תנינא גט סכתבו עברית ועדין יונית וינית ועדין עברי' כשר • ומשנינן אי מההיא ה"א ה"מ בגטין אכל בשאר שטרות לא קמ"ל • אלמא כל עמנו לא אחא אלא לאשמועינן דינא בשאר שטרות • ונ"ל למה לן עשאוהו ישראל •

ג' ויש לנו לברר שטר סכתב בערכאות וכו' • רבו המחלוקות בדיונים אלו של שטרי ערכאות וראיתי לכלל בקור' לד' ענינים • הא' במיני השטרות אי אלו הכשרים ואי אלו הפסולים • הב' בתועלת הכשרים למאי אהנו ולמאי לא אהנו • הג' בגדר הערכאו' וסופריהם • הד' בצורך חכמים השטרות ופרטיהם • הענין הראשון במיני השטרות יס' בזה ד' סברו' הא' להרמב"ם ז"ל כדמייתי רבינו • והיא פרק כ"ז למלוא דוקא שני מיני שטרות כשרים בערכאות שהם שטרי מקח וממכר ופטרי הלואות דכשי' אלו כשמידיים שראו נתינת המעו' לא מרעי נפשיהו והשטרות כשרים דאינם אלא לראיה בעלמא • אבל שטרי הודאו' ומתנות ושטרות ומחילות הרי הם

הפרסיים אין מקפידים על זה וכותבין על הדפתרא דלא מליח ולא קמיה ולא עפיץ ובק"ף זה יכול לעשות • במנה מאתים ולא יהיה דמחק גיבר באיתו מקום כול • ומשני בדעפיץ • ומקשינן והא צריך שיחזור מענין השטר בשטח אחרונה וליכא ומשני בדמהדר ומקשינן אי הכי ממשעברי נמי ליגבי ומהדר ליה ל' קלא ורבה האי אתא לאשמועי' דכיון דלא איכתיב האי שטרא בערכאות של ע"א דוק' בעדי מסירה אבל ליכא עדי מסיר' י"א אפי' מבני חרי לא גבי • מכל זה למדנו ששטר שעדי ע"א שמסרו הלוה ביד המלוה בפני עדים של ישראל אעפ"י שאין אותו שטר כתוב ועשוי בערכאו' של ע"א הרי זה גובה מבני חרי • והוא שיהיה כתב שאינו יכול להזריק ושיחזור מענינו של שטר בשטח אחרונה ורוא שיהיו רוצים שמסרו בפניה' שיעדי' לקרותו וקראוהו בשמסרוהו לו בפניהם ועם כל זה אינו גובה מן המשועבדי' אקעל פי שכל תקינו בשטרי ישראל מטעם שאין קול לשט' זה ואם חסר דבר מכל אלו הרי הם כחדש ואפי' מבני חרי לא גבי אם טען פרעתיך •

ב' עד עתה דברנו בשאינו כתוב בערכאות שלהם ומכדו בפני עדי ישראל אלא שחיתמיהו ע"א אבל אם אינו כתוב בערכאו' שלה' וחיתמיהו ישראל ע"א גרסי' בגטין פ"ב אמר אבימי' האי שט' פרסא' דחתימי עליה חרי סהדי מגבי ביה ממשעבדי ובידעי למקרי' ובמהדר מענינו של שטר בשטח אחרונה ובדעפיץ מכל זה למדנו שכל שטר שכתוב בכל לשון ובכל כתב אם היה כתוב ועשוי בתקין שטרי ישראל שאין יכולין להזריק ולא לחוס' פולא לגרוע והיו עדי ישראל לקרותו הרי זה שט' כשר וגוב' בו מן המשועבדין •

ג' וי"ל לברר שטר שכתוב בערכאות של ע"א וחיתמיהו ע"א ואין שם עידי מסירה ישראל מה דינו ע"א גרסינן בגטין פ"ב מהני' כל השטרו' העולין בערכאות של ע"א אעפ"י שחיתמיהו ע"א בשטרי חזק' מגיטי נשים ושטרות עבדים פי' ערכאו' הוא מקום כותב הועד שאין מקבלין שוחד גמרא קא פסיק והני לא שנא מכר ולא שנא מת' בשלמ' מכר מבני יהוב וזו קמייחו קנה ושטרא ראיא בעלמא • הוא ואילו לאו דיהוב זו קמייחו לא הו' מרעי נפשיהו וכתבי ליה שטרא • אלא מתנה במאי קנה לה בהא' שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא ומהדר ליה • אמר שמואל דינא דמלכוהא דינא דא' בעית אימא תני חזק' מבני נשים פ' כד' השטרות שהם בגיטי נשים שעל ידי השטר נגזר הדבר כגין גט ושטר מתנה וכל כיוצא בהם אין להבשר' בחתימות עכום אף על פי שהם בערכאו' דהא לאו בני סהדותא גינהו ושטרם שטר חדש •

ד' ותו' גרסינן פרק שני רב פפא • בי וזהו אחי לקמיה שטרא פרסאה דעביד בערכאות של עכום מיקרי' ליה לשני עכום זה שלא בפני זה והדר ליה במס' לפי תוס' וגבי מבני חרי' • ואיכא דגרסי' וגבי ממשעבדי וזהו ר"מ ז"ל כתב וכל השטרות שחיתמיהו עכום הרי אלו פסולי' חזק' שטרי בקח ובמכר ושטרי חוב עד שיתן המעו' לפניו ויכתבו בשטר רפנינו מנה דפלוני

כחריס • וטעמו ז"ל מוסר דפסקן כפי בע' ח' אימא חני חזק' מבגטי נשים ולא כשמואל דאמר דונא ד' • הסברא הב' היא להרמב"ם ז"ל דכל השטרות כשרין ואפילו דמתנה מטעמא דדינא דמלכותא • ודקאמר ואיכ' חני חזק' מבגטי נשים היינו דמתוקמא מתני' כה"ג אע"ג דליכא הרמנא דמלכא • הסברא הג' היא להר"ן ז"ל דאפילו בלא הרמנא דמלכא לא שנה ליה בין שטרי מקח והלוואה דיהבי זוני קמיהו בין שטרי הודאו' שהוד' בפניה' בכלתו מהני' •

הסברא הד' היא לרבותיו של הרמב"ם ולסברא דזכרונם לברכה דשטרי מקח וממכר לבד מהני' כשראו נתי' המעות אכל שטרי חוב אפילו נתנו המעות לפניהם פסולי' ועל דברי הרמב"ם ז"ל כתב הר"ב ש"ס ז"ל בסיומן חל"ג וזה לשון שטרי מחילות הוה ליה לרב ז"ל להכסיר שהרי הם כשטרי מכר בזה שדבור נמחל • השעבד וסברא ראיה בעלמא כמו שכתבתי בפרק ח' מהלכות מכירה שאין המחילה לריכה קנין • ובשלמא מה שכתב בשטרי הודאות אפשר לפרש שדעתו ז"ל היה להודאות של הלוא' ש"ס נכס שעבד נכסים והשטר עומק השעבד וזהו ליה כשטרי מת' דפסולי' לפי שמתו אכל בהודא' פרעון כיון דהודה בפני הערכי והערכי נאמן דלא מרע נפשיה בזה די אמנס מ"ס במחילות אין להלמן כלל אפילו לפי שמתו עד כאן •

ואם היא עליו הסלוא לא יכול להל' מי יקרב הלוא • וישימה שמה נאמר להיך על הרמב"ם ז"ל • דפרק י"א דמסות כתב המחילת כחובתה אינה לריכה קנין ולא עדים כסאר כל המחילים שאינם לריכס לא עדים ולא קנין אלא בדברים בלבד והוא שהיו דברים שהדעת סומכת עליהם ולא יהיו דברי שחוק או החול או דברי תימא אלא בדעת נכונה עד כאן • ולכך סובר הרמב"ם ז"ל דמעולם לא האמינו חכמים ז"ל לערכאו' אלא לומר דלא מרעי

נפשיהו להעיד מה שלא שמעו או שלא ראו דודאי לא כתבו אלא הדברים ממש שגאמרו אלא לא נתנו להם כח לדון על כונת הדברים שידעו בודאי שהיו בדעת נכונה ולא דברי תימא או שחוק והחול דעשויים הם למעות בזה וכדמייתי הרב כ"מ מההיא דסבר אח' כדיוס לאו שהוא כהו והן שהוא בלאו • הלא כן לא נתנה השטרה זו אלא לבני ישראל • ומחילה בפני הערכאו' פסולה משום דהך חששא כי היכי דהודאת שעבד לא מהניא מחשש השטרה • ומה שיש לי בזה משקושי על הראש ז"ל עיין בענין הג' וברצת הרשב"א ז"ל מלאתי סתירה דה"ז ז"ל כתב בפ' כ"ו דמלוא שט' אחס' ל' לב' העטור והרמב"ם והרשב"א ז"ל שכל השטרות כשרין אפילו שטרי מתנה וגוזין מן המשועבדין משום דקי"ל כשמואל דאמר ד' דינא וכו' • נראה דהרשב"א ז"ל מסכים עם הרמב"ם ז"ל לפסוק בזה כשמואל וכן כתב הר"ב ש"ס ז"ל בשמו בכמה תשובות • ובהפך זה הביא הרב ז"ל בד"סיומן ס"ח מחודש וז"ל הרשב"א בתשובה מה שטען ששטר הרשאה כשר משום דד' • אע"פ שיש מוקפת מהגדולים סוברים כן אין דעתנו נוסה אלא כלישנא אחרתא דאיתמר חני חזק' מבגטי נשים וכן נראה דעת הר"י קע"כ • הרי בהדיא שמסכים עם הר"י ז"ל ואין דעתנו נוסה כלישנא קמא וזו סתירה מבוארת •

עוד אשוב אכתוב ממה שכתב הרב ז"ל בשמו בחתלת הסיומן וז"ל כתב הרשב"א ז"ל כל שטרי מקח וממכר והודאות והלוואות וכו' העולות בערכאות העכום לפי דעתנו ולפי דעת רבותי נ"ע כשרים מן הדין לפי שכל שטר שאינו אלא לראיה ולדעת אחת הענין סומכין בעדות של ערכאות משום דחוקא לא מרעי נפשיהו ולולא שהיה שם כשמה לחברו מעות לא היו כותבין כן וא"כ אף אנו נאמרו שאלא שהודא המלוה שקבל המעות או שנפרע והודה בפני הערכאות פוסלין • עמנו להעיד שקר ולקבל שדע"כ • ואחמרא • היכי קאמר דבהודאות כשרים מן הדין דלא כמאן דאפילו הרמב"ם ז"ל אינו מכסיר אלא משום הרמנא דמלכא אכל מן הדין אע"ג דמהמינן להו' דהודה בפניהם מה בכך • הא ההודא' עלמה שנעשה בפניהם לאו כלום היא • ולא דמי לכתוב המעות דהיא גופה מהניא מאל עלמה וכשמידיים שראו אותה

אות מחזקין להו בללא מרעי נפשיהו • אבל הודא' היא גופה חספא בעלמא היא מה לנו ולנאמנות' אי לאו משום הורמנותא דמלכותא : ושמה דקקא הרשב"א ז"ל דוקא בהולאה למלוה ללא מתקיים בה ולא בהולאה ללוה על הדרך שכתב הרשב"א ז"ל בהפך בדברי הרמב"ם ז"ל : וראיתי לרוב המובהק מזה ש"ך ז"ל ב"ח ב"ס ק"ב הקש"ל הרמב"ם ז"ל דבשלמ' במקח איכא לפלוגי בין ראו נתינת המעות דאז הכסף עושה הקנין וסטרף לראיה בעלמא • להולאה דבפניהם אינה הולאה' אבל בהולאה מ"ל שמה המעות בפניהם מ"ל שהולאה וכו' ע"ש עוד תמה על הרשב"א ז"ל מה טעם לומר דשטר הולאה' של הולאה' פסולים כיון דס"ל דאיכא דמנה המעות בפניהם וראו ההולאה השטר כשר • עוד תמה שלישי' על הרמב"ם פי היכי דמחל' במקח בין ראו נתינת המעות למוד' שקבלס' אמאי לא מחלק נמי במחל' כשראו שהנותן הקנה למקבל בק"ט דבכי האי גוונ' שטרף לראיה' בעלמא הוא • אבל אם לא ראו הקנין רק שהולאה בפניהם פסול • זהו תמיהת תמיהותיו ז"ל והנחתם ב"ע : ולע"ד אחר המחילה הראויה הדברים פשוטים ותורכים אל טרס' א' והוא שכל דבר אשר אין בו דרך לעדים אלא שהוא נגמר ע"י שני בעלי הדבר עצמם והוא קיים כשאין כפירה ביניהם • אז הערכאות נאמנים לומר שראו אותו ענין או שמועז' מחזקין להו

בלא מרעי נפשיהו ואינם עושים בזה שום מעשה בגוף הדבר אלא גלוי מלחא בעלמא שאנו מאמינים שכן היה בדבריהם ואנו מקיימין הענין כאלו לא נעשה בפני עדים אלא כאלו עני בעלי הדבר עשאוהו בינם לבין עצמם ואין א' מכתש לחברו והיינו טעמ' דכשראו נתינת המעות נאמני הערכאות דא' והלוק' או המלוה היה נותן המעות מידו ליד המוכר או הלוה אפי' בלא עדים היה הדבר קיי' בלא איכרו שהדי' אלא לשקרי והלוק' ק"י' מוחזק בשה' והלוק' משיב' לפרעון • ואין הערכאות נותני' שום חוזק מן קיום לדבר יותר ממה שהי' בלא בפניהם' אבל בענין הולאה' דמכר או הולאה' דע"כ לשתועל צריכ' להיות בפני עדי' לומר להם אתם עדי וכו' אז אין הערכאות כשרי' וזה לפי שההולאה' בלא עדי' אינה כלום וזהו נתינת' בפניה' למו הודא' היא • ובאחר שהודיענו הרמב"ם ז"ל שכתבאומרי' הערכאות שראו נתינת המעות במקח הוא כשר מפני שאומרי' שהחזיק בלחמ' מדרבי ההקנאה שהוא בכסף פשיטא דהא' ראש' שהחזיק בלחמ' משאר הדרכים כגון שבפניהם נתן המוכר או הנותן שטר ללוקח או למקבל שידעו הערכאות לקרות שהי' כתוב בו הלשון המועיל להקנו' בשטר וכותבין אותו כאלו בעדותן זו או שראו שהקנהו בסודר או שראו שהחזיק בנעל גדר או פרץ שכל אלו הדברי' כשהלה מודה אינם צריכים עדים • ודאי הערכאות נאמנים להעיד על מה שראו מכל זה בלא מרעי נפשיהו • אלא דהרמב"ם ז"ל ע"פ הגמ' נקט הקנין המורגל יותר בפניהם אלו שהוא הכסף וגם ששה בזה להולאה' • ובהכי הכל עולה כהוגן • אמנם הר"ן ז"ל דעת אחרת עמו • דהולאה' קמייא נמי מהמירא משום דבכה' ג' לכת' למימר מטעם איך כך ולא אדם עשוי שלא להשיב' את עצמו וכו' • כמו שכתב' בפירושו : ולי' איכא למידק להרמב"ם ז"ל דשאני ליה בין ראו נתינת המעות להולאה' בפניהם • אמאי קאמרי בגמ' קא פסיק וחי לא שנה מכר ל"ש מתנה ופריך בשלמא מכר וכו' • אלא מתנ' וכו' • דמשמע דמכר ניתק לגמרי ולא קפיד ביה מדי' והרי במכר גופיה קשה למדקא פסיק וחי משמע דכל שטרי מכר כשרי' בין דיחיי' וזו קמייא בין בהולאה' בפניהם • והא' ליתא כפי דברי הרמב"ם ז"ל • והכא' ליכ' לתרומי כדחרי' הר"ן ז"ל לטעמו אמאי לא מתמא איפכ' קאמרי משום דסתם שטרי מקח קיימי לראיה וסתם שטרי מתנה קיימי לקנין • אבל הכא' שטר ראיתי נתינת הכסף ושטר ההולאה' בפניהם אידי ואידי שטרי ראיה נינהו ואפ"ה חד כשר וחד פסול • ויראה לומר דמהדר לאשכוחי פסול' מלך מה שעושה גוף השטר עצמו והיינו דמתנה שהשטר עצמו עושה ההקנאה • מה שאין כן ההולאה' שאין הפסול מלך מה שעושה השטר עצמו • אלא מהטעם שאמרנו הענין השני נאמני אלהם הכספים יש בזה ג' סברות הא' להרמב"ן והרשב"א וסיעתם ז"ל דאמרו לנכות ממעבדי בין במקח בין בהולאה' • השנית להראב"י ז"ל דמיייתי רביו ז"ל דבין במקח בין בהולאה' לא אהנו אלא לבני חרי • השלישית להרמב"ם ז"ל כפי דעת הרב המגיד ז"ל דבמקח גבי ממשעבדי ובהולאה' מב"ח • דבטעם מחלקת הרמב"ם ז"ל עם רבותיו והראב"ד ז"ל כתב הרב המגיד לרבותיו אע"פ שהוא מקבל מעות ובריא

לפלוגי כך וכך דמי המכר או מעות החוב והוא שיהיו עשויין בערכאות של עכו"ם אבל במקום קבין פליגינהו ברא קיום השופט שלהם לא יועיל כלום • ובין צריכים עוד ישראל שיעירו על אלו העכו"ם שהוציאו השטר ועל השופט שלהם שקיים עדותן שאין ידועין בקבלת שחר' ואם חסרו שטרי העכו"ם דבר סבב אלו הרי הן בחרם • והורו רבותי ז"ל שאפי' שטרי חוב שלהם שנחנו המעות בפניהם פסולים ולא הבשירו אלא שטרי מקח ומסכר שנחנו המעות בפניהם ואין אני מודה לו בזה • ואם לא ידעו דיני ישראל לקרות שטר זה הנעשה בערכאו של ע"א נותנו לשני ע"א זה שלא בפני זה וקורים לו שנמצא בל' א' מהם בטמיה לפי תובנו וגבה בו מבני חורין' אבל אין שורפ' בו מפני שאין לו קול שהרי לא ידעו הלכות' במה שנעשה בין העכו"ם ע"ב : ובהוב בספר ההנהגות יפה הורו רבותינו ז"ל שהשטר העולה בערכאות של עכו"ם וחותמיהם עכו"ם • אינו נוכח מן המשועבדים • דלית להו קרא הידבך אפשר שנפרע ורא תבעו עד כאן • גם הראב"י ז"ל כתב מחורתא דשטרות העולות בערכאות של עכו"ם אי שטרי מכר נינהו בשדים דאמר אי לא דיהי' וזו קמייא לא ברעי אנפשיהו ובתני שטרא ואי שטרי הולאה' נינהו ובתני ביה אוזף קמן האי פלוגי ופלוגי נמי כשטר מכר דמי ומגבי ביה • ודוקא מבני חרי דאומי האי שטרא דלא מצי לשבפריה ולא למימר ליה פרעתין' דבשטרא הוא אבל במשעבדי בין בשטרי מכר בין בשטרי הולאה' לא גבי דלית ליה קלא • דשטרי הולאה' דלא בתיב ואוזף קבין בשטרי הולאות ושטרי מתנות וגמ' נשים ושחר' עבדים רבוי וכל דדמו להו דלא יהיב וזו קמייא ולא מהני ועוד דאיתו לא דייקי בהוראות והולאות למכתב הו' עלי סהדי ובמתנות נמי לית להו חליפין אלא באמיר' בלחוד הוא דכתבי' וחספא נינהו אבל ודאי • אי מסרינהו שטרי הולאות ובמתנות באפ' סהדי ישראל ל"ש בערכאות • ול"ש בהדיוטות ליבא למיחש לעדות שקר וגבי מבני חרי • ובדאמר רבא האי שטרא פרסאה דמכריה ניחליה וכו' ומרלא פליג בין ערכאות והדיוטות חרו יתו חד דינא אית להו דריבא למיחש לעדות שקר ע"ב :

ומסתברא

לנו שקבלן בלא מרעי נפשיהו • מכל מקום אם לא מחמת השטר היחה מלוה זו על פה • שהיה נאמן לומר פרעתי • וכיון שכן האי שטרא חספא בעלמא הוא ואינו דומה למכר לפי שהמוכר שזהו בעדים הרי הוא כמוכר בשטר לכל דבר • ואין סהדי דאי לאו דיחיי' וזו קמייא לא מרעי נפשיהו ונראה לי לפי שטת זו דהא דרש פפא בשטר מכר שטרף המקח מן הלוקח ובא לגבות מן האחריות שבו והם גורסין ומגבי ביה ממשעבדי וכדקיימ' לן דהמוכר שזהו בעדים גובה מנכסים משועבדין כמבואר פרק י"א • ורביו ז"ל כושר שכיין שטרף הסעבוד חל • מחמת קבלת המעות לענין טענת פרעתי יכול לומר לו שטרך בידי מאי בעי • והוא ז"ל גורס ומגבי ביה מב"ח • ובשטרי הולאה' הוא לפי גירסא זו בהכרח דמי בשטרי מקח לא גרע ממוכר שזהו בעדים שגובה ממשעבדים • ובאור דברי הר"א ז"ל שאפי' בחייב מודה לו בתוך זמנו אינו גובה ממשעבדים • הלכך אם חייב טוען פרעתי נאמן לאחר זמן כדן הולאה' עליו כתב ידו כמבואר פרק י"א ויש לחלק שאינו דומה שטר גמור לכתב יד עד כאן :

נראה מדבריו ז"ל דעד כאן לא פליג הרמב"ם ז"ל ארבותיו ז"ל אלא בשטר הולאה' לדליה גבי מב"ח ולדליהו חספא בעלמא הוא • אבל בשטר מקח גם הוא מסכים עם רבותיו גבי ממשעבדי : וקשה לי על זה • ראשונה היכי אפשר לומר להרמב"ם ז"ל לא ברעי שטרי מכר ממוכר שזהו בעדים שגובה ממשעבדים • הרי בשטר הולאה' נתן הרמב"ם הטעם שאין טורפים בו מפני שאין לו קול שהרי לא ידעו הלוקחות במה שנעשה בכותים • נראה דהולאה' דהדבר אשר נעשה בכות' ס' חין הלוקחות יודעים בו משום דלא שייך ביה חברך חברא אית ליה וכו' • והוא מחוסר קול מלך עלם הכותים לא לפסולס' אלא מבלתי היות כאן התחברות תמיד • להגיע הדבר מזה לזה כמו מישראל לישראל ושום הם בזה כשמעידים בכתב לכשמעידים על פה וכדכתב הר"א ז"ל מעקרא דדוקא עדי ישראל מפקין קלא • וא"כ זה שייך לדעתו ז"ל גם במכר לכתב קלא משום דלוקחות דמוכר לא ידעי במה שנעשה בפני כותים • ואי איכא לפלוגי בין מכר להולאה' הוא דוקא בעדי ישראל • דעבידי לאפוקי קלא במכר מפלו על פה ובהולאה' בשטר • שנית היכי מליין מימר דהרמב"ם ז"ל זכרו לברכה לענין טענת פרעתי יכול לומר שטרך בידי מאי בעי ויש לחלק • שאינו דומה שטר גמור לכתב יד הרי בפרק י"א כשהביא דין הכתב יד שיפול לומר פרעתי כתב הרב המגיד ז"ל וכן כתב הרמב"ם ז"ל ומפני שאינו גובה ממשעבדין וכו' • אם כן הא' דהא תליא וכיון דשטר הולאה' דערכאות אינו גובה ממשעבדי למה לא יוכל לטעון פרעתי ולא חששתי לקחת השטר לית ביה אחריות •

שלישית כיון דהרמב"ם ז"ל מסכים עם רבותיו ז"ל במכר גבי ממשעבדי ורבותיו והראב"ד ז"ל מסכימים דבהולאה' כשחייב מודה או שהוא בתוך זמנו גבי מבני חרי דאינו יכול לומר פרעתי • אש כן מי הכריחו לרב המגיד ז"ל לומר דרבותיו גרסי דלרב פפא ומגבי ממשעבדי • ומקומו לה בשטר מכר והרמב"ם ז"ל גריס מב"ח ומוקי לה בהולאה' • כי מי המונע שלא נאמר להפך דרבותיו נמי גרסי מב"ח • ובשטר חוב היכא בלא מלי טעין פרעתי והרמב"ם ז"ל נמי גריס ממשעבדי ובשטר מכר • ונהי לישנא דהרמב"ם ז"ל מוכיח דהעתיק לישנא דרב פפא • מכל מקום אינו מוכרח שיהא גירסת רבותיו ממשעבדי :

הענין הג' בגדר הערכאות וסופריהם • יש בזה ב' סברות הא' להרמב"ם ז"ל שכתב וכן צריכים עדי ישראל שיעידו על אלו הכותים שהם עדי ששטר ועל הסופר שלהם שקיי' עדותן שאין ידועים בקבלות שחד וכו' • וכתב ה"ה ז"ל ומ"ש וכן צריכים עדי ישראל וכו' • הוא ממה שאמרו ודוקא ערכאות בלא מקבלי שותל' פי' שידועות שאינן מקבלות שחד ע"כ • ובגמ' לא נמצא שאמרו כן אלא דכי סבר רבינא לאכסורי בכנופיה דאמאי א"ל רפרס ערכאות חקן • אמנם הר"ן ז"ל הוא שהוסיף על זה ואמר ודוקא ערכאות בלא מקבלי שותל' ואולי במלת שאמרו נחכוון ה"ה ז"ל על ההלכות שאמרו כן בהלכות הר"ן ז"ל • אבל ראיתי להר"ב ז"ל ס' קמ"ב לשון מורה שמיא כן בכתב מן הגמרא : הב' היא להראב"ד ז"ל שכתב וז"ל כתב הר"ן ז"ל ודוק' ערכאות בלא מקבלי שותל' ולא ידענא פירוש' דמלת' אי

אי נחת לפרט טעמא דערכאות משום דסתם ערכאות לא מקבלי שותפא
אבל כנופיא דארמאי חיישי' דילמא מקבלי שותפא ומסדרי סקרא או בעי
למימר דוקא ערכאו' דידוע לן דהני לא מקבלי שותפא והרמב"ם כתב
וכו' עד ולא מסתבר לי דא"כ נפל פיתא דכורא דמי יעיד עליהם על זה
דסתם ע"א מקבלי שותפא אלא
מסתבר דסתם ערכאות לא מקבלי
שותפא ע"כ דעתו ז"ל שאין לר"ך
לזה שום עדות ואיבא למידק מאי
מספקא ליה בפירוט כונת דברי
הרי"ף ז"ל דהיינו מניין לפרושי
דנחת לפרט טעמא דערכאות
דא"כ למה ליה למימר דוקא
ערכאות שפירושו לפי זה לאפוקי
כנופיא דהיינו רפרס גופיה איהו
קאמר לרבינא ערכאות תנן משום
דהוה אסיק אדעתיה לאכסורי
דכנופיא ופשיטא דבעי למימר ליה
דוקא ערכאות ולא כנופיא ולא הוה
לר"ך הרי"ף ז"ל לומר זה אלא לפרט
הטעם ויאמר סתם דלא מקבלי
שותפא אבל מדקאמר דוקא ערכאו'
נראה דהני דדינא אחא לאשמועי'
לפרושי מלתיה דרפרס דקאמר
ערכאו' תנן דהוה משמע כל
ערכאות דסתם להכי קאמר דלא
הכי הוה אלא דוקא אות' הערכאו'
דקיס לן בהו דלא מקבלי שותפא
והיינו ע"י עדות דפירס הרמב"ם
ז"ל וסברי הרמב"ם והרי"ף ז"ל
דהאי סה דתא לא מקבלי שותפא לא
מהני אלא בערכאות דוקא משום
דאיכא נמי קלת חזקה דמהמנותא
ומסתיעא מעדות ישראל אלא
דסתם כנופיא לא סגי בהך
סהדותא ויש לי מהקושי על
הרא"ש ז"ל במה שפירס בגדר
הערכאות בראש הסוגיא וזה לשונו
הני תרי לישני ל"פ אהדדי דליכא
מאן דפליג אהא דקאמר דכולי
גמרא דינא ד"ד ומיחרי דמתני'
איירי דתרי לישני אה הנהיג שלא
יעשה סטר אלא בפני הערכאות

שלא יחתמו עדים על סטר עד שיבואו בעלי הדבר לפני הערכאות ונגמור
כל הדבר לפנייהם ויראו וידעו אמתת הדבר ואז יתנו רשות לעדים לתת
והיינו שטרות העולין בערכאות לאחר שכתב הסטר מביאים אותו לפני
הערכאות ונגמור כל הדבר בפניהם וסמכין עליהו דלא יתב זוזי
קמייהו לא הוו מרעי נפשיהו ללוות לתתם ואפילו דליכא קלא עלייהו
דסקלי שותפא לא ללווי דינא לעדות סקר לא מרעי נפשיהו אי איירי מתני'
בכל שטרות אפילו במתנות ואם לא הנהיג המלך אז מתרעא מתניתין חוץ
מבגטי נשים עכ"ל נראה דכל מאי דכתב עד ואם לא הנהיג וכו' איירי
לחירולא קמא דשמואל דדינא דמלכותא דינא ואם כן כיון דמהמנא
דמלכא אחינן עליה מאי האי דקאמר דא לאו דיהבי זוזי קמייהו לא הוו
מרעי נפשיהו וכו' דמשמע דלא סגי בלא ראיית נתינת המעות והא
הך מלתא דאי לאו דיהבי זוזי קמייהו לא מרעי וכו' המקשן אמרה בלא
טעמא דשמואל אבל בחר דמתרעין דינא דמלכותא דינא פשיטא דלא
בעינן דיהבי זוזי קמייהו דמהמנא דמלכא מהני שטר' לעשות קנין בשטר
אע"ג דליכא לא כסף ולא חזקה ויחרי יס לתמוה על דברי הרב ז"ל
בבית יוסף סימן ס"ח דכתב על דברי הרא"ש ז"ל אפשר לפרשו דהכי
קאמר בהדידותא אע"פ שראו נתינת המעות לא מהמני דילמא קבלו שטר
לכתוב כן אבל ערכאות כיון שכתוב בשטר שראו העדים נתינת המעות
והערכאות לוו לעדים לתתם קוטעא קאמרי שהעדים ראו נתינת המעות
אבל אם אין כתוב בשטר שראו נתינת המעות אלא שהודו פלוני בפניהם
שחייב לפלוני מנה ואין הודאתו בפניהם הודאה שכוין שאין שם עדים
בשרים הוה ליה כאלו הודה לו ביו לבינו ע"כ והוא פליא דהא הרא"ש
ז"ל אתרולא דדינא דמלכותא קאי ואי הורמנותא דמלכא הוה דהודאה
בפני הערכאות תהיה הודאה גמורה להתחייב ה"אך נאמר דלאו כלום
הוה משום דדינא לא מהניא דא"כ דינא דמלכותא לאו דינא ומ"ס
מנחתה דקאמר בה יוא הרא"ש ז"ל אפי' בשטרי מתנות וכו' :
ואיך שיהיה המוסכס מחשבו הפוסקים ז"ל הוה ללאו כל הנוטריין
והסופרים מקרו ערכאות אלא כפי מה שמביא רבינו ז"ל בשם
הרמב"ן ז"ל דוקא נוטריין של מלכות וסופרי המלך או הממונה על פיו

ה ומסתברא דשטרי עב"ם דכתבין האידנא אע"ג דעבדיו בשטרי
דערכאו' דהא ידעי בהו דלא מקבלי שותפא מיהו כיון
דלאו חירומיהם אפי' סהדי עב"ם כי אם הסופר בלבד ולא מסריהו
באפי סהדי ישראל כרין הוא שהיא פס' ואפי' מבני חרי לא גבי אא"כ
נחן בהם משום דינא דמלכותא ואע"פ ש' מחלוקת בזה ובכר שאלתי
הרמב"ן ז"ל בזה מה דינן של שטרות העשויות בערכאות ושטרי פרסאה
ושטרות של עב"ם שכותבים עבשו במקומות מה דינן וכמו כן שאלתי
ממנו שטרות אלו אם נחסר מהם דרכי הקנאות כמו בזבני משטר דלא
כתבי בהו קני לך הוא וכל שעבודא דאית ביה ויבוצא בהן מי מהני או לא
משום האיכא למובח מדמקשי בגמין והא פער' שיחזור מענינו של שטר
בשיטה אחרונה וליכא ותי מקשינן והא בעינן כתב שאינו יכול להודיין
ולכא מהנהו פרב' משמע דדוקא הדברים דאיכא רמיהא לזיף פסולים
הא שאר דברים כיון דבדיניהם מספיק תו לא צריך דאם איכא ריקשי ליה
משאר מילי דבדינו צריכין וליכא או דילמא תנא הני והוא הדין לא דך
והשיב ושטרות העורין בערכאות של ע"א כבר כתבתי לך שבשר הוא
למשועבדים כראיות ברורות ונסחאות בדוקות לגאונים ושטרא פרסאה
דחתימי עלה סהד גב"ם בשר לבני חרי ובנוטריין של מלכות כמו שנהגו
במקומותיהם בשרים ולא מן הדין אלא משום דדינא דמלכות' וגובין בהם
מן המשועבדין דקלא אית להו :

ו ושטרות העולות בערכאות אם חסר' הם דר' מרבי החקנאות
כגון מטלטלי אגב מקרקעי ובגין דאקנה ויבוצא בהן וראי
אין דינן בהן לענין אותה דבר שחסר מהן ואם דבר פוסלן הוא כגון שנתן לו
מעות בלא אגב ושטרות בלא מסירה ובקני הוא וכל שעבודא דאית ביה
פסולין לגמרי דמי ערפי בערכאות מסופר ישראל : ודבר זה אינו צריך
שאלה : ובנוטריין של מלכות נמי בתקונן שלהן כשיש משום דינא
דמלכותא לומר שאינן נפסלין מפני שרם ע"א אבל כל שחסר מהם דרך
הקנאה שרנו אין דינן בהם בדינו ע"א שאין דינן של מלכים אלא להבשיר
שטרות שלהם ולעשות ספר שלהם כמאר עדים : והיינו דמכשר שמואל
שטרי מתנה בערכאות והוחמי ע"א משום דינא דמלכותא דהא חותמיהן
דישראל דדינן בשרין ומלכים עושם נוטריי שלהם בעדים בשרים אבל
לענין דרכי החקנאות לא ערפי משטרות שלנו שאף הע"א במקומות
הרבה בדינן חלוקין דינן אותן ובשחר מהן דרך מן הנוטריין שהן לפי
דעתו של דיין פוסלין אותן וזה בירר דיין אחר וזה בירר לו דיין נוסם אחר
כפי מחלוקת חכמיהם ומנהגי המקומות ואין מלכים מקפדין אלא בהבשר
השטרות בלבד : ודברי ב"ה בזה ידועין הן אצלכם ע"כ : ובכר כתבנו
בשער מ"ו מפני מה פסק כשם אל והניח דעת הראשונים שפסקו בלשון
ואיבעת אימ' חג' חוץ מבגטי נשים ושם הארבות ורוק יתשכח :

גרסינן
יש כח למ' ללוות שלא יועילו דעל הממיתה והשליה אין כחו נגרע מעול'
ופשיטא דגם הרמב"ן ז"ל יודה בזה : והכ' מחייב שיקנו באגרת' הוינו
בשטר : והרי בשטר גס דיינו הוה קונה כשנעשה בעדי ישראל : וכיון
דשטר הערכאות החזיקוהו כשטר שלנו משום דינא דמלכותא : א"כ אין
המלך גזר שיעלו שטרותם אפ' לו אם חסרו דבר מדברי ההקנאות :
והיאך כתב הר"ם שיש לחולקים על מה שסמכו מהך דחזקה :
ובתשובת מוהרי"ק ז"ל ראית דברים מתמיהים לע"ד בשרשקפ"ז
כתב בשם רבינו שמסון מקיטן ז"ל על אודות שטר שעולה
בערכאות דיש בו לסון אשר דייניהם הוה זוכה ראובן ובאוחו לשון בדיני
ישראל הוה זוכה שמעון והביא הדין דשמואל ד"ד ופי' דאינו מועיל רק
לומר דאנו מאמינים אותם כו' ומסיק ועוד ראיה דלא מהני שטר של א"ה
יותר משאם הוה כתוב בשטר שלנו מדקאמר רבא שטר פרסאה דמסר
בהליה וכו' מגבינן ביה מב"ח ואי עבדי' כוונתיהו אמאי לא מגבינן ביה
ממשעבדי ועוד מדקא בעי בשר הכי והא בעינן כתב שאינו יכול להודיין :
ואי עבדינן כוונתיהו מה בכך הלא בדיניהם לא בעי כתב שאינו יכול
להודיין אלא דאי אע"ג דמכשרינן ליה למימר דלא העידו שקר מ"מ
חזלינן בשר דינא דין עכ"ל : והוא תימא היאך רצה להביא ראיה מזה
על שטרי ערכאות דהא בהה"י דרבא לאו בערכאות עסקינן אלא שטרא
פרסאה שנעשה בהדינו : ובהה"י לא מכשרינן למימר דלא העיד שקר אלא
משום עדו מסירה דישראל : ואלרבא מכאן יש קלת סמך לחולקים דמדלא
פריך אמתניתין והא בעינו כתב וכו' : אלא אהא דרבא משמע דבערכאו'
דמתניתין לא קשה מידי דלא בעינן כל הני : אלא דהרא"ש ז"ל חירן דלא
קדעיהו להני פירכי אמתני' משום דלא שייכי בה כלהו : אבל הא מיהא
לאוכוחי מינה בראיה כדבעי הר"ם ז"ל נראה דאין שום הכרח : ורחוק
הוה שפירס ר"ס הך מימרא כדפירשה ר"י ז"ל שהובא לעיל סי' א' :
ובכל אלו הענינים והמחלוקות אם נהגו בני העיר לעשות שטרות על ידי
הספר מחא אף שאינם ערכאות ולהחנהג על פיהם בכל דבר כ"ע
מוזק דמהני בכל מה שנהגו כאשר הוכיחו ז"ל מהה"א דסעומת קני'
וכדכת' הריב"ש ז"ל בהרבה מחשבותיו :

אבל בלאו הכי כתב הסור ז"ל לדברי הכל אלו השטרות שכותבין הסופרי
אע"פ שהם ממונים מפי הסופרים אין להם דין ערכאות כיון שאין געשים
בפני הסופרים וכו' : וכבר נכתב דכנופיה דארמאי נמי לא מוגי :
והענין הרביעי בתכסיסים הלריכים בשטרות ופרטיהם : כבר ה"א
עינינו הרמב"ן ז"ל בתשובתו
שמביאה רבינו ז"ל דאם יחסר
בשטר הערכאות דרך מדרכי
ההקנאה לא מהני מידי להשיא
מלתא דמסתין דיהיבנא לאלו
השטרות כת השטרות שלנו : אבל
לומר דמאי דלא מהני בשטרות שלנו
יועיל בשטר ערכאות לא אפשר :
מיהו הריב"ש ז"ל בסיומן ר"ג
אחר שהביא סברת הרמב"ן
ז"ל שאין הכשרן של שטרות העולות
בערכאות אלא להיות השטר כאלו
נכתב ונתתם בעדי ישראל אבל
לענין דרכי ההקנאות לא ערפי
משטרות שלנו וכו' : כתב ויש
חולקים על סברא זו של הרמב"ן
ז"ל ויש להם על מה שסמכו
הדין דפרק חזקה ומלכא אמר
לא תקני ארעא אלא בשטרא
עד כאן לשונו :
והחיא דחזקה דף כ"ד כך הוה
אמר שמואל נכסי עכו"ם
הרי הם כמדבר כל המחזיק בהם
זכה בהם : מ"ט עכו"ם מלי מטו
זוזי לידיה איסתלק ליה ישראל לא
קני עד דמטי שטרא לידיה : א"ל
אביי מ' אמר שמואל הכי והאמר
שמואל דינא ד"ד : ומלכא אמר לא
ליקני ארעא אלא באגרתא וכו' :
וקשה מהו סמיכה מהך דחזקה
לומר דאפי' חסר דרך מדרכי
ההקנאה מהני מהמנא דמלכא :
דהא מאי דקאמר מלכא לא ליקני
ארעא אלא באגרתא כולל ב' צווים
האחד שולל שדרכי ההקנאה
האחרים לא יקנו כגון כסף וחזקה
וקנין סודר : ובהא אין ספק
דאף על גב דדיינו מהני : מ"מ

גרסינן

א גרם פ' ג' פ' כתוב בו וזוין וכו' . דף קס"ה ורבינו נמשך אחר פ' רשב"ם ז"ל דכתב שם כך פירושו וזוין ק' גרועים וחסריס וכו' .

שער סח חלק א

א גרם בכתב פ' ג' פ' שו"ת מחני' בתוב בו וזוין מאה דאיון סלעים עשרים אין ר' אלא עשרים סלעים פ' שטר שכתוב בו בולחו וזוין מאה דאיון בפסוק שלהב עשרים דינרין שנדרין ונאמר שהמא' וזוין שכתב גרועין היו כי פעמים שאין שוין המאה אלא עשרים דינרין מהפחות דיד בעל השטר על התחתונה והמציא מחברו עליו הראיה . וכן אם כתוב בו מאה וזוין שהן סלעין תלתין ונמצא שנמצא בחשבונו שמוס' סלעין יותר א"ה אין לו אלא מנה שידוע על התחתונה ונאמר כי הסלעים גרועים וקלים שיש מהם שרשים במאה וזוין .

ב ועוד שנינו בתוב בו בסף וזוין פיר' ובשחניע לומר דאיון כך נמחק אותו כמים ואין אנו יודעין במה חסר דנין בהם שאין פחות משנים אבר יותר לא נדון שידוע על התחתונה וכן כל ביוצא בזה .

ג ועוד שנינו במשנתנו כתוב בו מלמעלה מנה ומלמטה מאתיס . מלמעלה מאתיס ומלמטה מנה הכל הולך אחר התחתונה א"כ למח כותבין את העליון שמא תמחק אות אחת מן התחתון למד בן העליון ואמרין בגמרא לא שאנו אלא אות א' אבל שתי אותיות בנן שהוא בעליון חנני ובתחתון חנן בידוע שהיו בשטר בן העליון אבל לא ידבר תחתון מן העליון בשתי אותיות .

ד ותו גרם בחו' בו ספל מלמעלה וקפל מלמטה והקפל פחו' במר' מן הספל כולו הולך אחר התחתון וכן כתוב בו מלמעלה ספל ומלמטה ספל חוששין

וכן באיך להפך ולפ' קשה למראה מדבריו סוהרים את עצמם דכסלהי השטר כתב גבי ההוא דלולין בחר התחתון לטעמו של דבר ברר הרב'ן מגאש ז"ל דהיה דווי מאה דאיון סלעין תלתין אין לו אלא ק' שאני התם דכפזר אחד הוא וא"ל לתלך ציניה' דכיון שדבריו סוהרין זה את זה אמרינן דבעל השטר על התחתון וכו' . ואלמא לדידיה וזוין מאה דאיון סלעין עשרים א"ל לקיי' צ' הלשונות ולהיותם סמוכים וצדכור א' אמרינן דבעל השטר על התחתון ומשמע דרבינו סבר וקבל טעם זה של הרב'ן מגאש ז"ל . והוא איכ' נפקות' לענין דינא שהוא מתהפך מטע' זה לטעם רשב"ם ז"ל . דנראה שמה שהניעו לומר דשם' כך פירושו וכו' . הוא הדרגש עצמו דלמה אין הולכין אחר התחתון . ולפיכך אמר להטע' הוא מפני שאפשר לפרש ב' הלשונות שלא יסתרו את עצמם שנכתוב לזוים גרועים . אבל אם הדברים

עכ"פ סותר זה את זה בכל מקום הולכין אחר התחתון אעפ"י שהם סמוכים וכ"כ הרב הגמאי ז"ל בהיה' להולכין אחר התחתון וז"ל ואע"ג דלעיל גבי סלעים תלתין לא פליגין ביה אי כתב תחתון או עליון דכלל גומא אמרינן דלא יצבה אלא מנה . שאני התם דאפשר לומר דסלעין תלתין היינו מנה אלא שה' גרועי' אבל מנה ומאתים ודאי שני דברים הם ויש לנו לילך אחר הראשון או אחר האחרון ומסתבר להלך אחר האחרון דא"ל תור בו מן הראשון ע"כ . הרי בהדי' דכי אמרינן בטעמ' דמחני' משו' דאיכ' לפרש בגרועי' יהי' הדיון במנ' ומאתים שנלך אחר התחתון . ואלו לטעם הרב'ן מגאש ז"ל אף במנה ומאתים הולכין אחר הפחות ונמצא רבינו מוכי שטרא לבי חרי' .

איברא דהך מלתא גופה דהרב הגמאי ז"ל צריכה דקדוק דנראה דסברת הר"ן מ' מגאש ז"ל הוא מוכרחת מהא דכתב רשב"ם ז"ל בתשוב' הדין הרב בב' ס' מ' מ' מחולק' וז"ל ואפי' היכא דאיכא תרי לישני בשטרא סמוכי זה לזה דנין יד בעל השטר על התחתונה ואפי' היה הלשון האחרון לתועלת בעל השטר והיינו דאסתר' מאה מעי' אוסתר' ומדה בחבל הן חסר הן יתר ומדינ' זה לחדש צ"ב דינרין לשנה בכלל הולכין אחר הפחות שכללשונות ע"כ . א"כ מאלו הראיות כ' היא מוכרחת דכלל הלשונות הסמוכים הסותרים זה את זה יד בעל השטר על התחתון . והיאך כתב ר"י דמנ' ומאתים הולכין אחר התחתון . אבל יראה שהוא ז"ל יתרן כל זה לפי שטחו שכתב שם צ"ב בית כור וז"ל הלך אחר הפחות שכללשונות כלומר דנימא דלתועלתו אומר כל מה שאמר כשאמר מדה בחבל מסיס שמה ינאלו יותר שיהא המונה שלו ואמ' הן חסר הן יתר אם שמה יחסר מהמדה בחבל שלא ינכה כל' ויכני היא הלכת' באסתר' ומעי' ובסכירות בית לשנה ומ' דינר לחדש כלומר אם מעובר' הסנה וי"ב חזקי' אם אינה מעובר' וכו' ע"כ . וכיון דכלהו איכא לפרשינא דלא ליסתרו הו' כוונת מאה דאיון סלעין תלתין . מיהו דברים אלו צריכים למוד כפי סוגית הגמרא שס' יוכן בזה דהיחסר הן יתר דהיי דהן חסר כי מפרשין ליה על שמה יחסר אינו יותר למדה בחבל שפורש בשמא ינאלו יותר מ' הן יתר שאין לו גבול למעלה ע"כ הוא סותר למדה בחבל כשנפרסהו על היתרין ואין כאן מקו' להאריך בזה .

וראיתי לחוס' צ"ב בית כור דף ק"ה אהא דעביד בגמ' צריכותא לתרי מימרי דרב וקאמר מהו דנימא פרושי קא מפרס קט' כתבו וז"ל וא"ל לפרש' יי' היכי תיסת' אדעתיה דאסתר' מאה מעי' פרושי קמפרס ולעולם רב כרבנן דאמרי הלך אחר הפחות שכללשונות . הא תנו צ"ב כתב וזוין מאה דהו' קיימי סלעין עשרין אין לו אלא עשרין וזוין מאה דהו' קיימי סלעין תלתין אין לו אלא מנה אלא מעפ"י שמפרס בהדי' אמר הלך אחר הפחות שכללשונות . וי"ל דשאני ההיא דג"פ שרחוקים זה מזה ולא שייך כולי האי פרושי קמפרס . ע"כ ותימא לי דאם רחוקים זה מזה כ"ס דלא שייך בהו הלך אחר הפחות שכללשונות אלא בסיפא דמתני' למעל' מנה ולמטה מאתיס הכל הולך אחר התחתון דהוא מודה כ"ע וז"ל . שוב מלאתי בשלהי השו"ל דהו' החוס' זה התי' מהטעם שכתבתי . ונחזור לדברי רבי' כי נר' לע"ד ליישב שלא יהיו סחורין ללעולם סבר דמנ' ומאתים שהולכין אחר הפחות כיון שהם סמוכים כדברי הרב'ן מגאש ז"ל ואולי גם רשב"ם יסבור כן . והוא דמפרס מחני' משו' דפרושי קא מפר' וכו' . לאו לאפוקי הי' דא"ל להסכי' הלשונות אלא אדרב' רבות' אשמועי' דאע"ג דכי אמר מלס דאיון מורה צדקיה דבסוף הדברים אחי לפרושי מאי דקאמר בריש' . וה"ל בשלמא כי

אמר וזוין ק' דאיון סלעין עשרין נחתא דלית ליה אלא וזוין ק' דאמר דמאי דסת' מעקר' פרושי קא מפרס ואולי סהזוים יהיו גרועים ולא ישו אלא עשרין סלעין . ונמל' הלשון מפורס כפשוטו אבל כשאמר וזוין ק' דאיון סלעין תלתין סהמשמעו' הפשוט הוא במלת דאיון שעתה בא לפרס מה שאמר תחלה הי' צריך שגאמ' ק' וזוין חסובי' כ"כ שישו סלעים סלעין אבל לפרס להפך שתחלה יפרס מה שיאמר בסוף וכונתו מאה וזוין כלבד יהיה מה שישו סלעים סלעין כי יהי' הסלעים גרועים הוא דחוק מאד ואינו כמשמעו' הלשון במלת דאיון . קמ"ל דעכ"ז משום דיד בעל השטר על התחתונה ממשכנין נפסין לפרס אפי' במשמעות דחוק נזכות המונח' וסברת הנ"ל נשארה ית' לה' .

ב ועוד שנינו כתוב בו בסף וזוין וכו' . והכא נרא' דמלשון

הרבים נקטינן המעוט האפשרי שהו' שנים ותו לא וכן מוכח מדוכתי טובא בשני' אוחזין בסלעין דינרין ובהמקב' דף ק' גבי שנים סתמא . מעוט ארעתא שנים וכו' . ואלו בסוף השו"ל אמר רבא האי מאן דאמר לתורה אוסל'ן מרה למרפס ביה האי פרדסי' רפי' ביה' ההו' פרדס' פרדסא רפיק ביה כל פרדסא דבעי פרדסי' רפיק ואולי כל פרדסא דאית

ליה ומהדר ליה קתי' וכתבו עליה בחו' וא"ל והאמ' בריש המוכר את הבית ארעתא תרתי משמע ואין לומר דהת' נמי אי אמר ארעא' הוה משמע כלשו' כמו פרדסי' דהא אמר התם בסוף פרקא דקלי יהיב ליה תרי דקלי ותו לא . וי"ל דהיינו דוקא גבי מכר דאין לנו לומר דמכר כל קרקעותיו אלא הפחות אבל בשאלה אינו נוקפיד דמשאיל לכלל דרכו ועי' ל' דהתם יד לוקח על התחתון' שהמכ' מוחזק' והכא יד המשאיל על התחתונה שהשואל מוחזק' וכ"ל לא מקרי שואל מוחז' כיון שסופו להחזיר ואין נשאר בידו כדאמ' לעיל קרקע בחוקת בעליה עומדת ואפי' בסוף הדף . לא דמי דדוקא קרקע שאין יכול להגביע לשומטו מיד בעלה אזלי' בתר חזק' קמ' אבל במטלטלין אזלינן בתר מנאן דתופס חסת' היכ' דליכא חזקה קרקע כנגדה ע"כ . ולא ידעתי היך לא חוקק להם מרישא דמלת' דרבא דקאמ' פרדסא רפיק ביה כל פרדס' דבעי' ופי' רש"י ז"ל אפי' גדול באכסוביא ואמאי לא אמרינן דלרפוק הפחות שספר דמיו כמו שהוא הדיון בעלמ' וכדכתב רשב"ם ז"ל בהיה' דארעא דבי תיא' מוזכרת והו' ליה מרתי יטול הלוקח הפחות שבתיהן . ובשקל הקושיא נאמר דתירוצין הרבה :

ובענינא דאפשר לומר דשאני הכא להשואל הוא דקא' ל' למשאיל אוסל'ן מרה למרפס וכו' ומסתמ' כיון שהוא עצמו המדבר ודאי אינו מכיון אלא ליותר מעולה ויותר כולל . הלכך ה"ל למשאיל לאסוקי אדעתיה ולפרש שאין כונתו כפי דעת השואל . אבל דמשאיל ליה סתם על סמך לשונו של השואל . ש' מה שאם מסכים עמו בכל כונתו . ולפיכך מוקמינן לה בכל מה שהוא יפוי כת השואל . אבל בכל הנך שהמתחייב או המוכר או המוכר הוא המדבר דאמר ארעא דבי תיא' מוזכרת לך וכונא אמדינן דעתיה דודאי על הפחות שאפשר נתיבין כלשוננו ואיך ידוע על התחתונה :

ג ועוד שנינו כתוב בו מלמעלה מנה ומלמטה מאתיס . והאי דקאמ' ל"ס אלא אות א' וכו' . ברייתא היא הביאה על המנה ואמר' עליה מ' שחרי אותיות דלא דילמ' מתרמי שם בן ד' אותיות וה' פלגי דשמ' . אי הכי אות א' נמי דילמ' מתרמי שם בן ב' אותיות וה' פלגי דשמ' . יאלא ב' אותיות היינו טעמא דילמא מתרמי שם בן ב' אותיות וה' רובא דשמא . ואפליגו בפירושה דרשב"ם ז"ל מוקי לה בחסרון האות מלך הסופר ולא שנמחקת . וכתב וז"ל וה"ל רובא דשמא דכולי האי ודאי . לא ילפי' מעליון שחרי אותיות לא חסר הסופר וינתן המלך למי ששמו כך כמו שכתב בתחתון ע"כ . וקשה לי אי מסתמא שחרי אותיות לא חסר הסופר . א"כ למה ליה למימר בגמ' דהיינו טעמא דילמא מתרמי שם בן ב' אותיות וה' רובא . דבהכי איכא לאתמוהי כ' חמשה תמים' היכא דלא הו' רובא מיהא ילמוד וכו' . לא ה"ל למחלי טעמא דרובא אלא לימא בסתם היינו טעמא דשחרי אותיות' לא חסר הסופר וכו' דאי חזרה היא . והיה זה טעם כולל ולא משום גזרה . אבנם החוספות והראש' ל' פירושה כעין מתחיתין דנמחק ממש ובשחרי אותיות לא ילמד מן העליון ולא יצאה כלל כיון דחזיקין ביה רעותא דמחיקה בשחרי אותיות . ומי' הדיונים היוצאים משני הפירושים הם מוסכמים ושניהם הביאם הטור סי' מ"ב :

ד ותו גרסינן כתב בו ספל מלמעלה וקפל מלמטה והקפל פחו' במר' מן הספל כולו הולך אחר התחתון וכן כתוב בו מלמעלה ספל ומלמטה ספל חוששין

אמנם יש לטור דברי' מתחיתין בעיני שכתב בגמ' מ"ב ואם אפשר לתלות

המחוק בזכות בגין סכח' למעלה קפל ולמטה ספל דאכח' למימי' שמה' זכוב
מחוק רגל של קוף ונעשה סמך חולין לומר שהיה הספל שהוא הסתוף דיד
בעל הסער על הסתחכותה ע"כ והביא עליה הרב בב"י דבעיה דסלק' בחיקו
ובל' חיקו דממוט' תומרה' לחובע וקולא לחדע ותליין בזכוב ולא גבי אלא

מפל ע"כ ונפלדאזי מלשון זה לא
 ידענ' מה א' דון ביה כי הוא מאמ'
 שחור מתוכו: שאם אנו תליין בזבוב
 א"כ היה קפל והזבוב מחק רגל הק'
 ונעשה ס' ונריך לחת לו הקפל
 שהוא הגדול כמו שהיה בתוב' ואם
 אינו גובה אלא ספל שהוא הקטן
 משום קולא לנחשע: א"כ אין אנו
 תולין בזבוב אלא ללכתחל' נכת' כן
 בס' ואלמלא דברי הרב ז"ל בב"י
 הייתי דוח' עצמי לפרש דברי הטור
 בהפך מה שדראה משטון להלילו
 מן החמיכה העלומה הזאת והוא
 דקאמ' אף אם אפשר לתלות בזבוב
 ונאמר לילמד מן העליין ויתן לו
 קפל הגדול כמו בנמתק אות א' מן
 החמתק וזו היא בעיני דרש פפא
 מ"מ תולין למי' שיהי הספל פ' מה
 שתולין אינו שהיה קפל והזבוב
 מחק הקוף ונעש' ס' אלא תולין שה'
 ספל מונס בס' ואינו נוטל אלא
 ספל שהוא פחות משום דלד בעל
 הסטר על התחתונה • ודברי הרב
 קשים אם לא שגגה הגירס' ונגרס
 שהיה הקפל שהוא הפמז' כו' ויהיה
 משובש לשון הטור ולשון הרב ב"י:
 ובמ"מ ראינו החוס' כתבו בשם ר"ת
 שפי' ספל ששים עלי' כמו שלשים

חנאים ללעיל פרוק מי סמת חנאי' כלעים קפל מאה פלגי ופ' • ונמלא
 דקפל הוי טפי מספל • ואם הדבר כן איני מואל דרך הפרס הסוגיא חלא
 כמו ספרשנו בדברי הסור דפעי רב פפא מי תייסקי לזבוב וילמד מן העלין
 אפי' לחטול על השט' אי לא חלין משו' דיה בעל השמר על התחשוב'
 וסלק' בחיקו וסלקך לא חלין וליה ליה חלא ס' פלגי דאמרון סדר ביה •
 ה יתו גרס' הסור דסור כתב ביה שית יאה וכו' • מחלקס ישנה היא
 בין הראשונים ז"ל אי יהיב שית מאה אסתרי' או שית מאה זוזי
 וכלס נחכונו לפתו' שאפשר מהמטבעו' כדכתב ה"ה ז"ל וכת' הרב הנמקו
 ז"ל מכאן אחת למד כי שט' סכרו' בו מאה ותמשיך דינרין וכיוצא בו שאף
 המאה דינרין ואין אומרים שהם מעות דא"כ אסוכי אסכי להו וזה ברור
 והר"טבא ע"כ ורע"ד נרא' דפכי הא לא לריכוין לטעמא דאסוכי אסכי
 להו דע"כ לא מספק' לן חלא בשית מאה וזוזא מסו' דליכא חלא מספר א'
 דהיינו שם מאה וכשאמר את"כ וזוזא בלא שום מספר איכא לספוקי דילמ'
 מטבע אחר הוא חלוק מהמטבע שעלוו אמר שית מאה • אבל בשאומ' שני
 מספרים סמוכין זה לזה יחד כמו כאלן מא' ותמשה או מאה ועשרים וכיוצא
 ואח"כ מזכיר המטבע • ודאי שזה הסומ' אמר על שני המספרים • וא"כ
 מאה ותמשיך דינרין הוא מובאר בעלמא שאף הנהיה הם דינרין ולא מטבע
 אחר • והב"ה נפלאות מחקמת הרמבם בסוף הלכות מלוה שכתב מעשה
 בשטר שהיה כתוב בו שם מאות וזוז אחד ודרי הדבר ספק וכו' • היסיף מלת
 אי' מה שלא הוזכר בגמ' חלא שית מאה וזוזא להשמיענו דאע"ג דהוכיר
 שני מספרים • מ"מ מדהפסיק ביניהם בשם מטבע שם מאות וזוז א' ולא
 סמכם לומ' שם מאו' ואחד זוז • לפיכך יש מקום ספק שמה הם מטבע אחר
 אבל פשיטא כשהמספרים הם סמוכים יחד ודאי אינא חלוקי' במטבע חלא
 הם מטבע א' הנאמר בתקלה או בסוף כ"ל :

ו וְתוֹ גֵרְסִי אָמַר רַב אֲסַחְרָא מֵאֵה מַעֵי וְכו' מֵימַר זו הוּבֵאֵה פ' בֵּית כּוֹר
דף ק"ה בְּזֶה הַלֶּשׁוֹן אָמַרְי בִּי רַב אֲסַחְרָא מֵאֵה מַעֵי מֵאֵה מַעֵי
מֵאֵה מַעֵי אֲסַחְרָא אֲסַחְרָא • מֵאֵי קָמ"ל תַּפּוּס לֶשׁוֹן אַחֲרוֹן הֵא אָמַרְהָ רַב
חֵלְלָא זִמְנָא דִּלָּמ' רַב אִי הוּאִי הֵת' הוּה יְהִיבְנָא בּוֹלִיִּם לַמַּסְכִּיר • מֵהו דְּתִימָא
פְּרוּשִׁי קֵא מִפְּרָס קמ"ל • וּבִשְׁלֵהי הַסּוּל מִיִּיתוֹ אִיפְכָא דִּלָּמָאִי דִּלָּמ' רַב אִי
הוּאִי הַתָּם הוּה יְהִיבְנָא בּוֹלִיִּם לַמַּסְכִּיר פְּרִיךְ מֵאֵי קָמ"ל תַּפּוּס לֶשׁוֹן אַחֲרוֹן
הֵא אָמַרְהָ רַב חֵלְלָא זִמְנָא דִּלָּמָר רַב הוּנָא אָמַרְי בִּי רַב אֲסַחְרָא מֵאֵה מַעֵי
וְכו' וּמַסְנִי אִי מִתַּתֵּהּ ה' פְּרוּשִׁי קֵא מִפְּרָס קָמ"ל • וְיֵשׁ דְּעוֹת שׁוֹנוֹת בְּפִירוֹשׁ
דְּמִלְתָא בָּאוּ בְּדִבְרֵי הַחוּס' בִּפְר' בֵּית כּוֹר :

וכחיו בראש הדבור פרושי קא מפרש פיר' הקונטרס דה"ק ליה בשנים
עשר זהובים לשנה לפי שאני סבור שהיה פשוטה אבל אם היא
מעוברת חצי רונה שתתן לו דינר זהב לשנה ול"ג לפ"ז אי אתמר בהא ולא
אתמר בהכי דע"ז אינו מפר' כל' דאמאי לאו שמעי להאי דהמשכיר
מזהב דאמר' - אלא ה"ג מה' דחומא פרושי קא מפרש וכו' : ובס"ה רמ"י
פ' דלדריי קא מפרש קאי אהאי דאפטר' מאה מעי בלומ' בלע גדול ששה

חוששין שם' זכוב הסי' רגל הקי' קונוש' כ' יאנו אלא במד' קפל שה' קטנה :
ה ותו גרסינן ההוא הלוח פתי' ביה שית מאה וזוזא ומספק' ליה אלי
הוי שית מאה אסתרי' וזוזא או שית מאה וזוזא וזוזא או שית
מאה פרימי וזוזא : ושלח ליה שהדין מן שיטול שית מאה אסתרי' וזוז' שיר
בעל השט' על התחתונה : ואקשו ליה א"כ נאמר שית מאה פרימי וזוזא
ויהא ידו על התחתון' יותר ומשני פרושות אסובי מסכי להו אינשי כלום'
כולל אותן הסוב' תחלה מזוזא ואחר כך כותבין וכן עושין בכל מקום
לפי דרכם הידוע ביניה' וזה אשר כת' לי בזה הרמב"ן קראתי רבים שטעו
מזה ואינו כן אלא נזמל שי' מא' וזוז' וזוז' שהאסתרי' גדול מן הדינ' וכן
גירס' כל הספרי' בבאן שירת מא' אסתרי' וזוז' או דילמ' שית מא' פרימי
וזוז' דל פרימי מתכ' דאסבי קא מסכי להו ומשני להו מאי אמר' שית מאה
אסתרי' וזוזא יד בעל השט' על התחתון' . וש"מ וזוז' יהבי' לי' ור"ז
איסתרי' ודבר זה מפורש בגמ' בבבבד' וכן פי' במס' שבת וכן כתוב שם :
ומה שאמרו עיבדי אינשי דקרו לפלגא דזוז' אסתירא ההוא כוזא דצולי
ואסתירא דמדרינא' וכן תסוינא וכבר פתש' ו"ל ע"כ :

ותו גרסי' אפי' רבא איסתיר' מאה מעי מא' מעי ימאה מעי איסתיר'
איסתיר' ובת' הר"ף ז"ל בפר' השואל דליר' להאי דאמר' אלא בשמואל
ק"ל דאמר חלק הפחו' שנהן מדק"ל דמספיק' לא משק' ממנו י' ובס' הר"ם
שנואל מאה איסת' ריובתה עליו חרם וכספ' כתוב שם כתוב א"א שנשתמש
אינו נוטל אלא איסתירא :

ז' וחו גרפי' כפ' השואל המשכיר בית לחברו לשנה ונתעברה שנה
נתעברה למשכיר : מעשה באחד ששכר מרחץ כי"ב זהובים
לשנה מדינר וחב' לחדש ובא מעשה לפני רשב"ג גלפרי ר"י ואמ' יחלוקו את
חדש העיבור ואמרי' כגמר' אמר רב פפא אי הוינא התם הוה יתיכנא
כוליה למשכיר ג' ט קסבר תפוס לשון אחרון • ושמואל אמר כבא באמצע
החדש עסקי' אבל בא בתולתו מולת למשכיר בכוף החדש כוליה לשוכר •
ואקשו

ק' מעי • וספיר ג' יים אי אהמ' • דהא ולא אהמ' • דהא • ולא תקמי לפי רס"י
ז"ל אמאי • לא שמעין הדיא דאם אהמ' מהדיא דאמר רב אלו סוסי דהס
יהיבנא כולה למסכיר דה"ל סממ' • דרפ לאו מסוד תפוס לשון אחרון אלא
נחשם לקרק' בתוספת בעלים קיימה עד כאן : ולתסרון ידועתי לא יכולתי
לרמז לעומת דהגז דהדיס ז"ל •

לפי קאמרו דלפרס י ז'ל ספיר
גרס' אי אהער בהא ולא אהמר
בהסו' וכו' פ' כ היינו לאמאי דפריך
למה לי למימרלא דאסתרי' כיון דכבר
אהמר בדמשכר * מסני אי אהמר
בהא הוה אמנאל פרושי קא מפרס *
ואם גירסא זו נכונה לפי מה שפירש
רס"י ז'ל בהשאל בהכלע * דתרי
הגמרא היא גם כן בסתם לישב
הסיף להשאל בהכלע * דתרי
מימרלא דרב אינטריבי דלי הוה
קאמר תלא מינייהו אי זו שתיה או
חא לו חא הוה אמנאל טעמא
דאין הולכי' אחר הפחות אינו משו'
תפיס לשון אחרון אלף משום דפרוש
קא מפרס * אבל הסתא דקאמר
מימרלא יתר'א שאינה רייכה אחא
לאסמושיין דתפוס לשון אחרון *
כך נראה משמעות הסוגיא לפי
גירסא זו על פי פירוש רס"י ז'ל *
והסתא מאי קאמרי התוספות ז'ל
ולא תקשי לפירוש רס"י ז'ל אנאי
לא שמעינן ההוא דאיסתרי' וכו'
דמסיכן היה מקום להקשות כן *
הרי כל עקר קושיית הגמרא כאן
בבית כור הוא להשוות מדאסתרי'
ונשמטייה מדמשכר ועלה משגי

לפי' אינו אלא במדר' קפל שה' קטנה *
יה שית מאה וחזא ומספק' ליה אי
זא או שית מאה. זוי וזוזא או שית
מן שיטול שית מאה איסתרי' וזו' שיד
א"כ נאמר שית מאה פרימי וז' זא
דומות אסובי מסקי לחו אינשי בלומ'
דכותבין וכן עושין בכל מקום
ת' לי כזה הרמב"ן ראיתי רבים שטעו
וחוו' שהאיסתרי' גדול מן הדני' וכן
דתרי' וזו' או דילמ' שית מא' פרימי
לחו ומשגי לחו מאי אמר' שית מאה
תחתוני' * וש"מ זוהי יהבי' לי ודג'
וכן פי' במס' שבועות וכן בחוב שם *
א' דווח' איסתריא ההוא בזוזא דצורי'
זא ובכר פרש"י ז'ל ע"כ *
ה מעי מא' מעי * מאה מעי איסתרי'
דליר' להאי דאמ'רב אלא כשמואל
דמספיק' לא מעק' מסוני' ופס' הר"ם
ובמס' כתוב שם בחוב א"א שנשתבש
לא איסתריא *
יר בית לחברו לשנה ונתעברה שנה
וד' ששטר מרחץ מחברו בי"ב זהובים
לפני רשב"ג גלפני ר"י ואמ' יחלוקן את
רב פפא אי הוינא התם הוה יחיבנא
מן אחרון * ושמואל אמר בכא באמצע
לפושביר בסוף החדש כוליה לשובר *
ואקשו

דמכא יחורבא דחדא מימרא סמעינן דינא דחפזים לשון אחרון דאלו בחדא
מנייהו בלחוד איבא טעמא דפרוסי קא מפרש ואם כן מה לנו להכניס כאן
טעמא דקרקע דחנני בחזקת בעליה עומדת :

ז וחו גרסי' בפי' השואל וכו' • כשהביא הראש זיל סביבא זו בהשואל
כתב ושמואל אמר בבא באמנע החדש עסקין אלל בבא בתל' •
החדש כלו למספיר בסוף החדש כלו לשוכר מיט משום
לחפים משמע דטעמא דשמואל דבסוף החדש כלו לשוכר הוא משום
דשוכר הוא מוחזק ואין להולי' מידו נוספק • וקשר' לי דבשנים אוחזין כתב
בספק בההיא דתקפו כהן וזיל • ומ' דהתב בא בסוף החדש כלו לשוכר לא
משום דמהני תפיסה מקפא • אלא סבר תלל' בא עד סוף החדש ודאי
אודוי' אודי ליה שלש' השכירו ולא לתש' • כ' וזו סבור' מבואר' •

וְחַיִּי הָאֵל לִי מַלְאֲכֵי בְּהֶאֱמִי טַעַם' דְּאוּדוּי אֲוֹדֵי לִיָּהּ • הֵיכִי קֵאמַר שְׁמוּאֵל
דִּיתְלֻקוּ דְּמַתְנִי' אִירִי בְּבֹא בְּאַמְלָע הַחֹדֶשׁ דְּהֵא כִי קֵאמַר בְּשָׁנִים עֶשֶׂר
זְהוּבִים לְשָׁנָה מְדִינָר זָקֵב לְחֹדֶשׁ אֵין כֹּאֲן אֶלֶף א' מִשְׁנֵי עֵינִיבִים אִו לִשׁוֹן רֵאשׁוֹן
שְׁשָׁסְכִי' שָׁנָה מְעוּבָב' בְּשָׁנִים עֶשֶׂר זְהוּבִים אִו לִשׁוֹן אֶתְרֹן מְדִינָר זָקֵב שְׁרֹאס
שִׁפְר' גַּם חֹדֶשׁ הַעֲבֹר • אַבְל אֵין שׁוֹם מָקוֹם לִמָּר שְׁשָׁסְכִיר בְּשָׁנִים עֶשֶׂר חֹדֶשׁ
וְחַיִּי בְּשָׁנִים עֶשֶׂר דִּינָר זָקֵב וְזֶה מְבֹאֵר • וְהַשְׁתָּא כִי בֹא בְּאַמְלָע הַחֹדֶשׁ מֵאִי
אֵיכ' לְמִימָ' אֵין יִמְאָ מְדִל' תְּבַעִי' בְּחַתְל' חֹדֶשׁ שׁ"מ אֲוֹדוּי אֲוֹדֵי לִיָּהּ • וּמ"ה לֹא
פִּרְעַ הַחַיִּי הֶרֶאשׁוֹן • א"כ אִפִּי' הַחַיִּי הַשְּׁנִי לֹא יִשְׁלַם אֶלֶף וְדַלִּי אֵין שׁוֹם מָקוֹ'
לִמָּר דִּיתְלֻקוּ אֶלֶף מִשׁוֹם דְּכָל אֶחָד יַעֲמֹד בְּמָה שְׁהוּא תְּפֻסָּה דְּשִׁמְאָ הַאֲמַת
אִתּוּ וְאֵין לְהוֹלִי' מִיָּדוּ מִסְּפָק יִתִּיה אִיזִיה מִסְּפָק סִיחִיה • אִו דְּלִימָא תְּפִסִּי' לִי
רֵאשׁוֹן אִו דְּלִימָ' אֲוֹדוּי אֲוֹדֵי לִיָּהּ וְכֵן לֹא יִדָּךְ אִיפְכָא • אֶלְמָא עַכ"פּ מֵהֵנִיא
תְּפִיסָה מִסְּפָק' וְקִיָּל • וְעֵיין עוֹד לְקַמֵּן מֵה שְׁאִכְתּו' בַּס"ד עַל הַהוּא שְׁטֵרָא
דְּכַתִּיב בֵּיה שְׁנֵין סַחֲמָא :

וק"ל'ן פרב נתמן וכו' • כן פסקו כל הפוסקים ז"ל דאפי' בא בשוק החדש
 מו"א הסכירות מיד השוכר • ואיפא למידק על הרמב"ם ז"ל שכתב
 פ"ז דשכירו' וז"ל הזכיר לו חדשים ושנה בין שא"ל דינר לחדש שנים עשר
 דינר לשנ' בין שא"ל דינר לשנה דינר בכל חדש הרי חדש של עבור של מסרי'
 שהקרקע בחזק' בעל'י' ואין מו"אין דבר מיד בעל הקרקע אלא בראיה
 ברורה וכן בעל הבית שאמ' לזמן זה הסכרתיך והשוכר אומר לא שכרתי אלא
 שחט או לזמן ארוך על השוכר להביא ראיה ואם לא הביא • ב"ה נשבע
 ה"סות ומו"איו מן הבית ע"כ • דמאי ואין מו"אין דבר מיד בעל הקרקע
 דקאמר דמשמעו לאיירי כשבא עתה השוכר לדור • הא דע דיפא מינה איכא
 דאפי' להו"א מיד השוכר דמי מה שכבר דר • קאמר רב נתמן דמאי בעל
 הקרקע • וטריך שנאמר דכיון שתקרקע הוא בחזקת הבעלים • נמלא לכל
 ללא יתיב ליה דמי שכירותו • כמו"א מילו דמי אפי' כבר דר בו והשכיר
 השוב מאנו דמי שכירותו הוי כחובע ממנו הבית ממש • אך יקשה מה פסמך
 ענין לו ואמר וכן ב"ה שאמר וכו' כאלו מוסיף עוד דין מחולקת ואלא גרע
 מפני מה דין הקודם לחלוקת אהני היות הקרקע בחזקת בעלים אפי' לאחר

סלר הסוכר בניה • והכא כה"ה אומר לזמן זה הסוכר חזק וכו' • פסיטא
לחניה חזקה למנוע שלא ידור עוד בביתו • ויה"ה • ז"ל כח ע"ז וז"ל וכן
כה"ה אומר לזמן וכו' • גם זה מהטעם האמור למעלה שקרקע בחזקת
בעליה עומדת וכן הל"ן בכל מלתא ללא עבדא לאגלויי כמו שכתבאר בפ"ז

ע"כ • ודברים אלו קשים להל"ן
למעשה לטעמא דהכא אמרינן
קרקע בחזקת בעליה עומדת הוא
משום דהויא מלתא ללא עבדא
לאגלויי • הוא אי עבדא לאגלויי
אינו יכול להוליכו מן הבית וידור
הסוכר בו מפאין ואילך כל הזמן
שהוא אומר • נא"כ יסמור הרמב"ם
את עצמו • דלמא דמלתא ללא
עבדא לאגלויי קאמ' שיתבאר בפ'
זה הוא עובד' דהו' סמ' דהו'
כח"כ ביה שניסחמא יוכתבו הרמב"ם
ז"ל כל"ה סמ' הסכירו' או המסכין
מכתוב בו שנים סתם בעל הפירו'
אומ' שלש ובעל הקרקע אומ' שנים
וקדם זה הסוכר או המלוה ואכל
הפירות הרי הפירו' בחזקת אובליהן
עד שיביא בעל הקרקע ראי' ע"כ
נראה בהדיא דדוק כשפטר הסוכר

אכל הפירו' דהיינו ממש סכר דר בניה • אז נשאר הדבר בחזקתו ואין
מוציאין ממנו מה שאכל כבר • אבל אם בא בחמ"ל השנה השלישית ורובה
לאכול פירות או לדור עוד שנה אחרת לאו כל כמיניה משו' דקרקע בחזקת
בעליה עומדת אע"ג דהאי סמ' דשנין סתמא הויא מלתא דעבדא לאגלויי
פדאמר בגמרא • וא"כ ע"כ מ"ס הרמב"ם לעני' דמוציאו מן הבית דהיינו שלא
ידור עוד ויהי' הדין כן גם במלת' דעבדא לאגלויי והיאך כתב ה"ה ז"ל
דהדין כך בכל מלת' ללא עבדא לאגלויי • ואולי מפני לחץ זה נדחק לפר'
שהלשון של ה"ה ז"ל נמשך עד סופו • ואין הכונה לומר דהאי דינא דכתב כאן
הרמב"ם ז"ל הוא מטעם מלת' ללא עבדא לאגלויי • אלא כונתו דדין זה
דקרקע בחזקת בעליה עומדת • שעליו אמר הרמב"ם בסמ' שמוציאו מן הבית
דמסמ' אפי' במלת' דעבדא לאגלויי • תמלאהו סכדון אותן כן בפרטו' דוק'
כל מלתא ללא עבדא לאגלויי כשיהיה כמו שיתבאר בפ' זה ודוגמתו דהיינו
בשכר אכל הפירות לאו לא אמרינן קרקע בחזקת בעליה עומדת ולהולי'
הפירו' או שכר הדירה סכר דר בו אלא במלתא ללא עבדא לאגלויי •
ובפ' המקבל גרסי' וכו' • דק"ק וכתב הרב הנמקי ז"ל והא' ללא מסייעין
ללוה מלישא דסמ' דמסמ' שנים דכתיב ביה שנין סתמא כדאמר'
פ"ק גבי כליעין דינרין • משום דכיון דלגיוה ללוה למלוה לאכול פירות של שנה
שלישית אירע ליה סכדוה' דסמ' זה לעת הרגב' ז"ל •

ואיבא למידק אי הכי מאי פריך מדבר נחמן דאמר קרקע בחזקת בעליה
עומדת כה"ה ללא בחזקת החדש • הרי החלוק מבואר להכא במסכתא
לא ה"ה להניחו לאכול הפירות של שנה שלישית • אם לא היתה כונתו אלא
לשתי שנים בלבד ומדבק ל' לאכול ס"מ דשלא קאמר כטענת המלוה • אבל
התם גבי שכירו' אף כשבא בסוף החודש שהניחו לדור עוד חדש העבור גם
המסכיר אומר שה' לו לדור חדש העבור • שכן היתה כונתו כשאמ' מדינר זהב
לחדש לומר שכל חדש יפרע דינר והא' דשכר ללדור בו קוד' שיתבענו לא
מרע ל' לשהדו' דסמ' דהא לא הוה מלך תבע ל' דשכירו' אינ' משתלמ'
אלא לבסוף • וגם לא ה"ה להזכירו' מעקר' שרונה שפרענו בסוף החדש כו'
לדעתו כך הוא מובן מהשטר מדקאמ' מדינר זהב בחדש • וזה הדקדוק שייך
ג"כ למה שהבאנו לעיל בסמ' הרא"ש ז"ל דפי' טעמ' משום אודוויי אודי ליה
וכו' • וי"ל דבשכירו' אפי' ביוק דאיכ' ב'ט' • לסונו' ואיכ' לספוקי אי' תפוס לשון
ראשון ופוסק חדש העבור בכלל ה' ב' יא' תפוס לשון אחרון ואינו נכנס • ה"ה
למסכיר לאתרוויי ביה בשוכר • בתחלת חדש העבור שחדש זה לא נכנס בכלל
השנה ומלשתיק והניחו לדור איכ' למימ' דמרע ל' ללש' דמדינר לחדש אלא
למשום דהוי' מלתא ללא עבדא לאגלויי מוקמינן קרקע בחזקת בעלים •
מיהו אעקרא דמלת' לא ידעתי מאי קסי' מההי' דלש' דינרין דאטריכין
לטעמא דאורעי' שטרא דמסמ' דהיכ' דל"ל שהניחו למלו' לאכול כגון שהי'
המלוה במקו' רחוק ללא אימ' ב' חדרך חברא אית לי וכו' שלא הי' יכול
למחות מסייעין ללו' מליש' דסמ' • הא מ"מ לא קשה מידי בלאו הכי דהכ'
והתם מהדרי' בתר' אוקומי ממונ' ביד מי שהו' אכלו וסלא להו' מיד
המוחזק • ואין כאן סוקוסא אלא מאי דפריך בגמ' דבעל הקרק' הוא
המוחזק ואטריכי' לטעמא דעבדא לאגלויי •

יח וברב הרמב"ן וכו' והשתל' הרמב"ן ז"ל לעשו' פי' לפירושו של הר"י ז"ל •
ורואה אני שדבריו סתומי' ועדין קשה לריכ' למודעי' • ע"כ נדבר
קצת על דין זה בשרש' כי הוא עקר גדול דיני ממונ' אחר שרבי' ז"ל לא
נשפ' בזה • גרסינן באשה שנאמר מל' הו' דק"י ט"ר שנים חתומי' על השט'
ומתוובא שנים מן השוק ואמרו ידענו שכבד ידם הוא אכל אנוס' • הו' הרי
אלו נאמרים • ואם יש עדים שכבד ידם הוא זה אין אלו נאמרי' והוינן בה
ומגבינן ביה כבשטרא מעלי' אפאי תרי וסרי ניגדו' ומסיק אוקי ארי לבהדי
חרי ואוקי ממונ' בחזק' מרי' ונזכיר דעו' בסופק' ז"ל בפירושה א' לא כתבו

התוס' פי' בקונ' חזק' נאמרי' דקתני לאו דמגבינן בשטר א' אלא ללא קרעין
ליה וכו' • דלא חפס לא מפקי' מיני' • וקשה דאמר בפ"ק דב"מ גבי ספק בכור
תקפו כהן מוליאין אותו מידו אלמא תפיס' ללאחר שגול' הספ' לאו כלל' הית'
ומי' הדי' דהשאל' ל"ק דאיכ' למימ' אודוויי אודי לי' וז"ל דקתני גבי בכור שכהן

תופס מספק דלין יודע אם בכור
הוא אבל הכא שטוען כרי' מהניא
תפיס' וכו' עד ועי' ל' דהכ' מיירי
שפס' קוד' שגול' הספ' דשכ"א כ"ל
למעמ' הכריית' בשוכר ולהכי אין
נאמרינן דאוקי ממונא בחזקת מריה
ומחזקי' עדי שוכר ככשרי' ולא יפר'
ע' כי' נרא' מדבריה' דבחדא מתרתי
מוציאין מיד המוחזק או שטוען כרי'
או כדחפס אחר שגול' הספ' •
אמנם הרא"ש כתב כאן וז"ל והא'
דנאמרי' תפיס' מספ' כדחפס' בפ"ק
דמל' ע' גבי תקפו כהן מוליאין אות'
מידו דמיירי בחפ' קוד' שגול' הספ'
א' ש' ש' הכא שטוען כרי' ומלאתי
בפס' ה"ה יונה ז"ל כתוב דתפיס' לא
מהניא ללא מיירי ככא כשהתפיסוהו
ב"ד או שהתפי' את המלו' קוד' שגול'
עדי' • והרמ"ה כתב דאחפס' ב"ד

ואקשו ושמאל לית ל' תפיס' לשון אחרון • רב' ושמאל דאמרי' תהיהו כור
בשלש' אני מוכר לך יכול לחזר בו • אפי' כפא' אחרון' בור כשר' שים סאה
בשלע' אני מוכר לך ראשון ראשון קנה • ומשני' התם טעמא מאי משום
דתפיס' הכא גבי הא תפוס • ירב' נחמן אמר קרקע בחזקת בעליה עומדת
ואף ע"ג דאתו בסוף החודש כולו למשכיר ואע"ג דאפי' מיפך ואמר מדינר
זהב לחדש בייב' וזוכים לשנה וק"ל ברב' נחמן ובפ' המקבל גרסי' והוא
שטרא דהוה התיב בה שנין פתמא מלוה אומר' • ולוה אומר'
ב' קדם מלוה ואבר' פירו' מי נאמן ואמר' רב' כהנא עלה פירות
בחזקת אובליהן עומדין ומקשינן בגמרא • והא קייבא לן ברב'
נחמן דאמרי' קרקע בחזקת בעליה עומדת • ומשני' התם לאו מלתא דעבדא
לאגלויי הוה ואמרינן ב"ד תרי זמני לא מטרחינן • וכתב הר"י ז"ל בפרק
השואל שפ' מהכא דליתא • להא דרב' דאמר מאה מעי' איסורא וכו'
אלא כשמואל ק"ל דאמר הלך אחר פחות שבלשונות דמספיקא לא מפיקין
במונא אבל אי תפס' לא מפיקין מיניה דהוה ליה נחב' לאחר תפיסה
והני מילי במטלטלי אבל במקרקעי' ובמלחא דלא עבדא לאגלויי ק"ל
ברב' נחמן •

ח וברב' הרמב"ן ז"ל מאי דכתב הרב' בפרק השואל גבי איסורא
דאי' חפס' לא מפיקין ליה מיניה פירו' לפירושו
אם

לא מהניא וכו' • עד ואין בהם ממש בכל אלו הדברים וכו' • עד כיון שחפס' לא
מפיקין מיני' כיון שטוען כרי' ללא אשכחן ללא מהניא תפיס' אלא בספ' בכור
וכן בבא בסוף החדש דאמרי' כלו למסכיר דבהדי' אין לחופס' טענת כרי' •
אבל כל היכ' שהמוחזק טוען ברי' אין כתב ב"ד להי' מיידו ע"כ • ודברים אלו
קשים למדמסיק ללא אשכחן ללא מהני' תפיס' • אלא בספק בכור וכן בבא
בסוף החדש וכו' משמע דהדי' לכל עקר הדבר תלוי בטעמ' אם הוי' כרי' או
ספק דאי הויא בספק לא מהני' חזקתו אפי' חפס' קודם שגול' הספ' וההי'
דמייתי מבה' בסוף החדש חוכים דהתפיס' הית' קודם שגול' הספ' וכן הוכיח
הרב' בעל ת"ה ז"ל בסמ' א' מהאשרי' דפ"ק דמל' ע' דכל החופס' מספק שלא
יכול לטעון כרי' מפקי' מיני' • ומוקי' ל' בחזק' מרא' קמא ור' ע"כ אפי' אם
תפיס' קודם שגול' הספ' דמייתי ראי' מתדע' העבור דלמשכיר הוא אליבא
דר' נ' ואע"ג דהסוכר תפיס' מקוד' ובהיתר ע"כ • והשתא מאי הוי' דכתב
בתחל' דבריו ומיירי שפס' קוד' שגול' הספ' • א' ש' ש' הכא שטוען כרי' או
דמסמ' דתפיס' קוד' שגול' הספ' מהני' לחוד' אע"ג דאינו טוען כרי' • והרי'
לדעתו ז"ל הוה תפיס' קוד' לח' כ' אינו מעלה או מוריד בלוה אלא הכל
חלה בשטוען כרי' • ועוד קשה מאין בא לנו לומר דבהדי' דבא' בסוף החדש
הוא טוען בספק' • דהי' דלדין מספק' לואי תפיס' לשון ראשון או לשון אחרון •
מ"מ לגבי שוכר או מסכיר אין הענין כמו גבי כהן דכהן גופיה כשחופס' אינו
תופס' בשום טענת' ודאי שהוא עצמו אינו יכול לדעת האמת • אבל שוכר הוא
יטעון כרי' לי' שהסכמנו שנינו שהי' הסכירו' לי' • כ' דינר לשנה ויכנס ביה חדש
העבור ולשון אחרון' של דינ' לחדש לא הסכמתי בו ובא' שלא בדקדו' וסמכתי
טוען להפך ונאמרו לא נלע' מי' מהס' אומר אמתי' וזו ממש כחרי' וחרי' דכל חד'
חד' טעין כרי' והספ' אינו אלא לב' דיושב' למ' לדברי' החו' מלין למימר דכי
מתרי' שאני גבי בכור שכהן תופס' מספק וכו' • אהי' דתירוק' זה עולה ג"כ
למאי דמקשו מהשאל' וחו' לא צריכי' לחירוצא דאודוויי אודי ליה אלא להרא' ש'
ז"ל דההי' דשאל' הויא טעמ' ספק קשה • וחו' איכא לאתמוהי' לדעתו ז"ל
שטענ' השוכ' הית' ספק' ממוחזקי' מיניה דהשאל' אהפ' שטר' דהוה כתי' ב'
שניסחמא וכו' • כלעיל' ואין ספק' דהא קאמר מלוה שלש הויא טעמ' ודאי
ולא ספק' • וא"כ מאי פריך עלה מבה' בסוף החדש דלהרא' ש' הוי' ספק' אלא
נר' דזה וכיוצ' בן אינו ספ' לגבי הטוען אע"ג דלגבי ב"ד הוי' ספ' • וביה יתיישב
אלי' מה שהוקם דראשון' לרב' המובהק מוהרי"ב ז"ל דבדק' וז"ל וכלאור'
ירא' למענין דלברי' הרא"ש סותר' זו לזו שהרי כתב' בסוף פ' השואל דמימר'
דרב' דההי' דבר' דאמ' למברי' אופן' לי' מרא' וכו' כי השואל מוחזק וכו' עד
דמל' ללין אלזי' בחר' מאן דתפי' וכיון דהוא דהשואל חשוב מוחזק במרא' גם
הכפ' כשתק' הכבור הוי' נמי מוחזק וא"כ למ' מוליאין אותו מידו וכו' • וכפי'
הנר' מהחלוקין דמייתי מענין התפיס' • מסמ' דרנה לחר' דהרא"ש ז"ל מבין
דבהדי' דמר' מהני' משו' דתפי' ב'ט' שפא' לידו מר' והמסמ' ל' יא' על זה סמך
הרא"ש ז"ל רחוק הוא שלא יזכי' מה שהו' עקר ושרש' הטעם יעוד' יקשה לפ' •
דכאונר' דבר' פשוט ומובן מאליו דכשתפס' ב'ט' מהני' אפי' בספ' • והא' מייתי
הרב' בעל ת"ה ז"ל ס' ש' א' שכתב אשרי' סוף פ"ק דבכורות בשם הרמב"ן ז"ל
דכל היכ' דתפי' ב'ט' מהני' תפיס' • אפי' ב'ט' ספק כההי' דשה נדמה פדה בו
פטר חמו' ונחמו' לכהן כפי' ש' כפ' אס' מת' הביתוך ל' אר' ע' אס' נחלא יחזיר
וההי' דפ' הספ' כור בשלש' סאה בכל' ראשון ראשון קנה וכו' • וההי' דפ' האומני'
בספ' ס' טעמ' דחזק' אחר' נמי אס' נתן לא יחז' וטעמ' דכלהו משום
דמספ' ל' בכלהו וכיון דתפי' לא מפקי' מיני' וכו' • הרי' דלדבר' חדש כת' הרא"ש
ז"ל ענינה בשם הרמב"ן ז"ל וא"כ פשיט' דלא ה"ה לבסוף דההי' דמרא' אלא
ה"ה לפרושי' דמאני' תפיס' • משום דהוי' ב'ט' • ובכלל' כל הנהו דמייתי מיש'
בכור ומהספ' • ומהאומני' • ל' לאתויי' נמי' הך דמרא' • וכן בההי' דאסמ' דא' ק'
מעי' דמעתיק הרא"ש לשון הר"י ז"ל אס' אית' דאיהו' מפ' ליה כפי' הרמב"ן
ולא

ודאי לא הוה שחוק מלהזילו כמו בבכורו : וזו דהטור חי' מ"ב כת' דין ק' וזו דמינון כ' סלעין חין לו אלא כ' סלעין ק' וזו דמינון ל' סלעין חין לו אלא ק' וזו דיד בעל השט' על התחנות ואי תפס ממלעין מני' לא מפיק' להו מיני' ע"כ ופסיט' דאין בזה אלא תפיסה מספק ללא עדיקהאי ליטנא דוויז' ק' דמינון וכו' . מליטנא

די"ב דינרין לסנה מדינר לתקן דחשבי ליה הראש וכו' ז"ל לספק . והיכי כתב דאי תפס לא מפיקין . וכאן לא נוכל להעמיס דברשוקאמ' כדפי' הרמב"ן ז"ל ליטנא לתפס דהרי"ף ז"ל גבי אסתרא מאה מעי דהכא כתב הטור בהדיא חו תפס מטלטלין מניה ומלת מני' מוכתא דהמבע תפס ונטל מיני' דנחבע ולא שהנבע נתן ומסר מדעתו ליד החובע וזה אללי מבואר . והרב ז"ל בב"י הביא על דברי הטור פי' הרמב"ן ז"ל בדברי הרי"ף ז"ל כאלו גס הטור ז"ל יפרס כן ולע"ל לא יסבלהו ליטנא דמניה .

ע"כ ירא' לע"ד דכל הני להראש ולהטור ז"ל לא דמו לספק בכור כדאמרין דאיבר' דבי דינא מספק' להו אמתת הדבר . אבל החובע עצמו טוען בריא שהוא כדבריו וכיון שהוא תפס חין כח בדינו להולי' מידו מפני הספק שלנו . אבל

ההיא דהשוכר קשיא כדלעיל : ולע"ד יש לדחוק דחוקת קרק' אהניא לאתשובי ספק אלא השוכר על הדרך שכתבו החו' בסוף השאל' ללא חילוק בחרמאן

תפס השתא אלא בדליכא חזקת קרקע כנגדם ודוק : ומדברי רבינו יונה ז"ל המובא' באתרי דמיינין נראה שדעתו כדעת הרמב"ן ז"ל דמוקי ההיא דתרי ותרי דוק' כשהתפיסוהו ב"ד או הלוה קודם שבאו עדים . והאי קודם שבאו עדים קאמ' היינו משום דלאו בשופטי עסקינן דאחר שבאו עדים יגלו חין הלוה והב"ד ששטר פסול מחמת העד' ירצה למסור הממון בידי' לתובע ולהפסיד אנפשיה . וכ"ס הב"ד חס' הם ידעו מהעדים ח' חס' להם להתפס' למלו' דא"כ היו מויתרין ממש מיד המוחז' מספק . ומ"ה אמר שהתפיסוהו קודם שבאו עדים אחרי' כתבי כל זה ראיתי למהרי"ק ז"ל שרש קס' א' הביא דברי החוספ' בסם ריבא ז"ל בהמוכר דלוקא כשהמוכר עצמו מספק בפרה חין לו טענה ברורה וחזקתו כמאן דלית' היא דאזלי' בחר חזקה דמרי' קמא דמי לחקפו כהן דמוציאין אותו מידו . אבל במוסר שור לחברו ונמלא נגחן וכו' וכן הדי' דכור בל' סאה בסלע חני מוכ' לך יש לו לטעון לכך אמרתי לך בב' ה' סוכות שבא' זה שארצה אתפוס וכיון שהוא מוחזק חין לפוגי' הממון מחזקתו כיון שיש לו טענה ע"כ . שמח לבי ויגל' כי נחזקתי בזה כמה שכתבתי לעיל לדע' הראש והטור ז"ל דשאני להו בין תפסו כהן להסך ספקות דלגבי המחזיק עצמו הוא טוען ברי ושוב מנאחי' גס לרב המובהק כמיהרד"ך ז"ל מקורפו מביא דברי החוס' דהמזיר בבית ט' סי' ט' . והסמכלפי בדבריו ז"ל סס' וכפי הנראה לא ראה ולא ידע מסברא זו של הרמב"ן ז"ל שמביא רבי' ז"ל כאן דהתם מייתי דברי הרי"ף ז"ל בההיא דאסתרא מאה מעי דאי תפס לא מפיקין מיניה . וכתב ז"ל ופסמא דהאי תפס שלא ברשות קאמר דאי ברשו' נתנה לו לפרעו בחובו פשיטא שאינו יכול לחזור בו ולהוילי' מידו הוילי' וכבר פרעו וכן דקדק הוא בדבריו וכתב ואי תפס ולא כתב ואם נתן לו מפיקין מניה דל"ס ליה לרב בין תפס ברשו' לתפס שלא ברשו' דהכל שוים ע"כ . ואלו ראה שהרמב"ן פי' כן דברי הרי"ף לא היה מחליט המאמ' נגדו בלשון פשיט' מבלי' היותו חוס' אפי' להזכירו ומ"מ דקדקו ז"ל לריך ישוב דאי ברשות נתנה לו כדי לפרעו פשיטא שאינו יכול לחזו' בו . ומה גס לפי מ"ס הרב בעל ת"ה ז"ל דהנהו כלהו דבעלו' הראשונים התפסו מדעת' לאותה סהם מוחזקים ותופסים עתה והתפסו להם אדעתא דהכי שיהא שלהם מה שאין כן לתופס בדבר שבידו בתורת שאלה או פקדון אפי' חס' בא לידו מאליו הוילי' ולא התפסו הבעלים אדעתא' שיהא שלו אותה תפיסה לא מהני בפסקא דדינא כך נר' דעת הרמב"ן באתרי בדברות ע"כ . דאלמא לא מינין לפרושי האי ברשות שבה לידו מאליו או ע"י שאלה או פקדון דבכה"ג לא הוה קשה פשיט' אבל השת' דהתפסו אדעתא' שיהא שלו בהא דאסתרא מאה מעי הוי ממש כ' ודו' י אודי ליה ואינו טענה יש לו להוילי' מידו : ואי לאו דמסתפינ' מגדלת הרב בעל ת"ה ז"ל הוה אמונא דיש חלוק בין דאסתרא מאה מעי להסך דמייתי בדבריו דבכל הני כשהתפסו הבעלים ביד האחר אכתי לא חסיון אדעתיהו דלית' שם ספקא' ומ"ה דוקא כשנתנו אדעתא' שיהיה להם מהניא חך תפיסה שהרי מדעתם נתנו להם זה וזה לא מלו דהרי בהו אע"ג דנתתה ספק . אבל כשנתנו בתורת שאלה ופקדון לא מקרי נתינה ברשות דאכתי לא ידעי' הבעלים שום ספק ליכא למימר ללא שיהיה להו לתת כלום בידא דאיך מחש' שיהא יחזיקהו לעצמו מפני הספק .

שער סח חלק א

א גרסינן בפ' השובר את האומניא' רבא האי מאן דמסיק וזו בחבריו ופרעי' זו' וזא פרעין דהו' ומיהו תרעומת דברים איה ליה עיניהו

דהא אכתי לא חסיון אדעתיהו שום ספק אבל באסתרא ק' מעי דמי' כשאלמו דבריש אלו יש כאן מקום לספק . אשמועינן דכל שהתובע תפס ברשות אע"ג ללא נתנו לו אדעתא' דהי' אלא בתורת שאלה ופקדון מני' מדה"ל לאסוקי אדעתיה ולא דהורי' דילמא יחזיק בו כשביד מאה מעי ולא חס' להכי . דיני' ליה כאלו מסר

לידו אדעת' דהכי ולא מפיק' מיני' . האמנא דברי הרב בעל ת"ה ז"ל נחקקו בעיני אפי' בההי' דכורו' גופ' דמסקנת ליטנ' דהרי' בסם הרמב"ם ז"ל כך ויאל' לא מפיק' ממונ' ממאן דתפס הוילי' ותפס ברשות אבל תפס לא מהניא וכו' . נראה דמחלק בין לשון תפס' ללשון תפיסה דבתפיסה שייכא נתי' מיד בעלי' שסם התפסו לו ותקיפס לא מקרייא אלא כסזה חקק וחטף שלא מדעת הבעלים . ואם ח' חס' ליטנא כלה בתפס' גופ' ולימא אכל תפס שלא ברשות דהיינו כשאלה או פקדון וכיונא לא מהני אלא נראה דכל שאני' תפיס' מעצמו אלא שנתנו הבעלים מדעתם לעולם הוילי' ברשות אפי' דבר' שאלה .

ובדברי' הבא' בראשון דמוהרי"ל ז"ל דלעיל כתוב דהך מלך דהרב בעל ת"ה לא נמל' בשו' פוס' ואם ח' חס' דס"ל הכי ה"ל לפרושי

דכגון האי ודאי לריך לאדעי' ע"כ נראה שאינו מסכים עמו . והוא ז"ל כתב שלא נמל' בסום פוסק חך מלתא . ולע"ד עדיפא מניה איכא דנמל' פוסק דסבר ללא כוונתיה והוא הרב הנמקי ז"ל בב' אומנין שכתב ומי' כי אמרי' דבספק' דממונא תפיסה ברשות מהני' . ה"מ באטלטי' אבל במקרקעי אפי' ברשות לא מהניא . ור' איהו לדבר דק' ל' כר' נחמן דאמר בסוף השאל' דפלוגתייהו דשוכר ומשכיר בתקן העבור כלו למשכיר משום דקרקע בחזק' בעלי' עומדת . והא חס' ברשות תפס דהתם נמי בגמ' מדמינן לה לבור בל' סאה בסלע שהוא תופס וכו' . הרי בהדיא דההיא דחדש העבור חשיב ליה תופס ברשות ואי לאו משום קרקע אהניא ליה . והא חס' המשכיר לא יתיב מידו לשוכר וליכא למימר ביה דאדעת' דהכי נתנה לו שיהא שלו לגמרי דאפילו נימא מדסתיק אודוי' אודי ליה חין זו נתינה ממש לומר דמעקרא יתיב ליה בתחלת התקן שיהא שלו אלא דבסוף חתום אמרי' מדלא תבע עד השתא אודוי' אודי ליה . והך הוילי' מלתא שבה לידו מאליה ומזה הלך קרי ליה נחשות שלא תקף זה שלא מדעת הבעלים וק"ל . גס בההיא דכור בשלס' גופה לא דענא מאן לכו' דאדעתא דהכי יתיב ליה שיהא שלו לכיון דקאמר כור בשלס' יש מקום לומר דכשנתן אחת תנחניה מדעת' איכא שהרי הוא נותן ברצונו ואין האחר חוקק וחוטף שלא מדעתו אבל דאדעתא דהכי שיהא שלו בהכרח ליכא דמי' למי' שהוא נותן והולך על דעת שהו' יכול לחזור בו עד הפאה האחרונה ולא דמי לההיא דספינה והנך דמייתי' התם . דודאי הנכו' כלשו' נתינתה היתה אדעת' שיהיו שלהם לחלוטין .

ואם נעין אס' תפיסה זו נעשת בעדים וכו' . הרב הנמקי ז"ל כתב ומיהו היכא דספק' דממונ' אית' מחמ' טענותי' : ס' של בעלי דבר שהם מכתישים זה את זה ולא נתברר לנו האמ' בכה"ג אי תפס שלא בעדים מתניא ליה תפיסתו מנו דאי בעי' אמר להד"ס אבל הי' שהספק הוא מחמת הדין בעצמו לא מהניא תפיסה אפילו שלא בעדים דהא ליכא למימר מנו וכו' . ורבירי' ז"ל מסכימים עס' הסברא הנכונה דודאי כל שיש מקו' למנו מהמינין ליה בטענתו דהיינו כשהספק הוא מלך הכחשת הטענות דאמרינן האי דאית ליה מנו אינו משקר בטענתו . אבל בענין שאין המנו מאמת לנו שום דבר דהיינו בספ' הדין עצמו מאי איכפת לן שתה' התפיסה בעדים או שלא בעדים : ויש לדקדק בדברי' ה' ה' בשלטי' הלכות מלוה ז"ל ומ"ס ואם תפס בעליונא חין מוילי' מידו ז"ל דוקא בתפס שלא בעדים אבל משך מה שאמרו אוקי תרי בהדי תרי ואוקי' ממנוא בחוקי' מרי' ואס' תפס לא מפיק' מיני' ופירש' אפי' דתפס בעד' . משמע דה"ה לכל ספק שטר' ומ"מ שטר' שכתב בו דינרין סהם שאין גובין בו אלא שנים אס' תפס יותר בעדים ודאי מוילי' מידו ע"כ : ואלא ידעתי מ"ס שטר' שכתב בו דינרין סהם מההוא שטר' דהמקל דהיכ' כתיב ביה שנין סתמא מלוה אומר ג' ולוה אומר שנים קדים מלוה ואכלינ'הו לפירי' וספקין כר' כהנא דאמר פירות בחזקת בעליה ואע"ג דאיכא חזקת קרקע אמרינן כיון דהוילי' מלתא דעבידא לאגלוי' . אטרוחי' בי דינא תרי זמני לא מטרחינן . ואי שטר' לשנין הוילי' מלתא דעבידא לאגלוי' . משום דלמחר יבואו עדים ויעידו . גס בשטר דדינרין איכא למימר הכי ולמה נזילא מיד החופס כיון דעביד לאגלוי' . אע"ג דתפיס בעדים דודאי חס' נמי הא דקדים ואכיל פירי' חין לך חופס בעדים גדול מזה . ועיין בשער' י"ב שלהי חלק א' .

שער סט חלק א

א גרם" ב' השוכר את האומנין אמר רבא וכו' יבדק ע"ז ע' ביום"ש רבי
שהרי"ף ז"ל לא כתב זה • כנוספות שלגו הובאה בהלכות וגם

עלויה דא"ל אפסדיתגהו מנא זה לא כתב הרי"ף אבל ב"ה קבע' בחיבורו
וזה טופס מה שכתב מיהא דרב שמעין דלא מצי מלו' לעכו"ב לקבול
זוהא דאם אית' לא קבולי לקבל ולא תרעומת ליהוי לי' עליויה ועוד ראיה
מדרגס' בפ"ק דקידושין מוכר בית בבתי ערי חומה נגאלת לחצאי' או אינה
נגאלת לחצאי' גאולתו גאולתו משד' אחוזה גמ' מה שדה אחו' אינה נגאלת
לחצאי' אף בתי ערי חומה אינה נגאלת לחצאי' ש"מ דאי לא משום דכתיב
גאולתו היה נגאל לחצאי' הילכך כיון דלא כרבי' שיעשו באחד את ליה
לקבולי מיניה זוהא זוזא ע"כ • ולא הקשי לך מההיא דגרס' בפרק גט פשוט
מאן דאית ליה שטרא בר מאה ואמר לישינהו גיולי תרי בר חמשין דלא
עבדין משום דעבדי רבנן מילתא דניחא ליה ללוה וניחא ליה למלוה כדי
שיכיר לפרעו וכו' • לאו דמימרא דמרנא מצי למבפ"י לפרעו' כולי מאה
זוזי אלא לומ' שמפני שהו' שטר אחד מק' יהיה הלו' מתיר' מלפדעו לחצאי' •
שאוליכפו' לו ויתבענו פעם אחרת וכו' ובה תבוא בפייטו ממירא •
ג ויש לעיין אם משכנלו משכנו בק' שיאב' הפירו' עד שיפרע מהו שיאכל
ממנו בכדי מה שפרעו • ונראה שאינו אוכל ממנו כלום עד שיפרענו כלו
דדוקא מן הדמים יכול להכריחו לקבלם זוהא אמר' אוזא מיהו אינו מחוי' לו
משכנתו עד שיפרע כולה ע"כ • וכן הכבים עמי בזה הרמב"ן ז"ל וזה טופס
לשוננו א' הממשכן שדה לחברו ואחר' הממשכן שתי שדות בהלואה אחת
אין הלוה יכול לכופו למלוה להחזיר לו חצי משכנו בחצי המעו' דאמר ליה
אכולה שדה יחבית ולא אפגא ודבר זה הדע' נותנתי והשכל מקבולתי ויש
לנו עוד תוספת ראיה עליו מפרק בית כור בשמעתא דבטלה מחלוקת מה
שאמ' לוה וגואל לחצאי' לומר שפרע מחצת אלא שהלוקח אוכל שדה
פולה אי נמי פרע חצי מעותיו לחצי שנה שער הויכל אלא להחזיר לו שדה
לא • וכן נראה דברי הרב שמואל ז"ל • ובכר פירשתי' באר ובה במסכת
קדושין מ"ב ב' בממשכן ב' בהלואה יכול הוא לפרעו זוהא זוזא ואע"ג דא בא
עליה תרעומ' דאי לא דנא הוא לא קבולי לקבלה ולא תרעומ' ליהוי ליה
עלויה • וכן כתב בעל העיטור ז"ל ע"כ •

שער ע חלק א

א גרסינן

בבתי פ' שני דייני גזירות • חנן חתם דהמודר
הנאה מחברו שוקל לו את שקלו ופרע לו את
חובו • ומקשי' בשלמא שוקל לו את שקלו איכא לאוקומה כגון דלא מהני
ליה מירי ובגון ששלח שקלו ונאבד בדרך שאין חייב באחריותו וזה שפרעו
במקומו

הכל ע"כ • וא"כ לדעתו ז"ל מצי מלו' למימ' אינו רוצ' מעותי אלא בבת
אחת • ולפ"ז מה שהכריח הרב בעל העטור ז"ל דאי לאו דליהוי לא קבולי
ליקבל מיניה ולא תרעומת ליהוי עליה • נוכל ליישב לסדר' הרמב"ם ז"ל כי
בעל העטור למד כן מההיא דההב דק"ג אמתניתין דאם היה מכירה אפי'
לאחר י"ב חדש מקבלה הימנו ואין לו עליו אלא תרעומת • דמוקמי' האי
מקבלה למדח חסידות' אמרינן א"ה אימא סיפא אין לו עליו אלא תרעומת'
למאן אי לחיבר לא קבולי ליקבל מיניה ולא תרעומת תיהוי ליה וכו' • ויסבור
הרמב"ם ז"ל דהתם שייך לומר' כן משום דזה אינו מקבלה לשום סבה בעולם
שתכריחונו אלא למד' תסידו' בעלמא • הלכך אמרינן דאפס דיה לחסידותיה
אחר שיתרעם ממנו וכדפרש"י ז"ל מי כופהו שיתרעם • טוב לו שלא יקבלנה
משיתקבלנה ויוצי' לבה על חברו • והיינו משום דאין לו שום דבר המניע אותו
לקבל' כי מה יספיד אם לא ירצה • אבל הכא גבי הלואה שהוצי' המלו' מעותיו
ועדין לא באו לידו אין לומר' אלא לא קבולי לקבלי' דאיהו בעי לקבול לגבות
את שלו בכל אופן שהיה ושיוכל אפי' מעט מעט וזמין דחושש להפסיד הכל
וזמין שהוא נרדף למעות • ואלו היה יכול לגבות הכל פעם אחת ודאי לניחא
ליה טפי • וכמה איכא דלא בעו' למיקם בדיונא ודיינא ולפיכך אמר דבזוזא
זוזא הוי פרעון • אבל יש עליו תרעומת • ולעולם דאי בעי למכפיי' שיפרע
הכל מצי כפי ליה •

וראיתי במרדכי ז"ל כתב וזה לשונו מכאן מביאין ראיה לדאס יכול לפרו'
לחברו חד זוזא ואין לו עליו אלא תרעומת • אבל בע' ז' פרקא
קמא אמרי' משל לאד' שנים בשני ב"א א' אוהבו וא' שונאו מהוהבו נפר' מעט
מעט משונאו גפרע בב' א' משמע שאינו יכול לפרוע לו בחל חד זוזא • ולא
ראיה היא דמצינו למימר כגון שהלוהו לזמן מהוהבו יסאל קודם הזמן מעט
מעט אבל משונאו ימתין עד הזמן ואז יפרע ממנו בבת אחת ובערכין פרק
שום היתומים אמרינן איכא דניחא ליה באסה דסקיל ליה על יד על יד משמע
אבל בב' לא סקיל על יד על יד עכ"ל • ותימא לי מאי מייית מהך דערכין
דהא אפילו נימא דלא מצי מלוה לעכו"ב מלקבל זוהא כסדרת הרב ב"ה ז"ל •
מ"מ כיון דהכא מסקינן דסוף סוף תרעומ' אית ליה עליוה מ"ה קאמר גבי
אסה דניחא ליה בה מסו דאיהי לא קפדה מידי למסקל על יד על יד ואפילו
תרעומ' ליה ליה עליוה • וכבר אמרינן בעלמא בשנים אוחזי' ובכמה דוכתי
ניחא ליה דלא ליהוי תרעומת עליה • ואולי משום דאמרינן נמי איכא דניחא
ליה בב' ת' דמיקל בזוזי ופרש"י ז"ל שנומל דמי' שבוריש ותסריס שאין דרך

סותר' מקפידין בכך • והא ודאי אם בא להקפי' ולומר' שאינו רוצה זוזי
חסרי' ושבורי' אין ספק דמצי מעכב אלא שאין דרכם להקפיד • הלכך
משמע ליה דעל יד על יד דאסה הוי דומיא דמיקל בזוזי דב' ת' ובחרייהו אי
בעי מצי מעכב • מיהו איכא לתמוהי טובא דכי נמי דייקין מהכא דבב' ת'
לא סקיל על יד על יד • מ"מ ל"ק
מידי על בעל העטור ז"ל דהא
המרדכי גופיה דסה דהיא דע"ז
דאירי בהלוהו לזמן דמשנאו
ימתין עד הזמן ואז יפרע ממנו
בבת אחת דאלמא כי אמרינן דלא
מצי לעכב מלקבולי זוהא היינו
כשפרע תוך זמנו וכ"כ בהדיא
הטור ז"ל סימן ע"ד וכן משמע
מהראיה דמיייתי מההיא דאין גואל
לחנאין דבתוך זמן איירי אבל אחר
שהגיע זמנו ודאי אין שום סבבה
שלא יוכל להכריחו על הכל פעם
אחד • וא"כ מאי קשיא איכא
מהך דאסה ובעל חוב להקס לא
איירי בתוך זמן אלא בהגיע זמן
ובזה כ"ע מודו דלא מצי לומר' שיהיה
זוזא זוזא בעל כרחיה ומעתה איכא
למימר דהרמב"ם ז"ל נמי כשאמר
שלא יכופו אותו בדיון בפעם אחד
לגבות הכל • בכה"ג הוא שאינו
תוך זמן ולא פליג אבעל העטור
והרמבן ור"א ז"ל • והא דפירשו
ההיא דגט פשוט כפירוש רשב
ז"ל היינו משום דרצו לאוקומה
בכולל ולא בהגיע זמן דוקא •
ג ויש לעיין אם משכנכו' •
גס הטור ז"ל סי' ע"ד
דביא כן בשם הרמב"ן וכתב וכ"כ
א"ה הראש ז"ל בתשוב' ששאלת
ראובן משכן בית לשמעון ודריה
בנכיתא ואמ' ראובן לשמעון שיקח
קצת מהבית בחובו בשומת ב' ד'
ואומר שמעון כי על הבית כלו
הלוהו ואינו רוצה לקבל קצתו תשוב'
הדין ע"פ שמעון כי דבר פשוט הוא אם הלוה ראובן לשמעון ב' זהובים על
משכנות ששים שלשים אינו יכול לכופו שיקח מהמשכנו' כנגד חובו ויחזיר
המותר כי יאמר לו וכו' עד וכו' • שזה שהלוהו על בית בנכיתא כדי לדור בו
ושעבד לו הב' לדירתו עד שיפרע לו מעותיו שאינו יכול לבטל שעבדו עד
שיפר' לו מעותיו וכו' • וכתב ע"ז הרב בב' י' תמהני על רבי' שכתב וכ"כ הראש
שאין דברי הראש ענין לדברי הרמבן דהראש מייירי כשהלו' רוצ' שיקח המלו'
ה קצת מהב' בחובו והרמב"ן מייירי כשאינו אומר שיקח מהסדה כלום אלא
שיחזירו לו חצי הסדה כיון שפרעו חלי החו' וחצי הסד' יסאה ממנו שכנ' בעד חצי
הסד' הנשאר ע"כ • וכבר היינו יכולי' לומר דמ"ש הטור וכ"כ א"ה הראש ז"ל
בשבוה לאו על התשוב' שביא קאמר דא"כ היל' לא שכתב ששאל' וכו' אלא
הכוונה שכן כתב בתשובה בעלמא • ואח"כ מביא עוד תשובה אחרת בלשון
ששאל ראובן וכו' כדרכו פעמים רבות שכותב בסת' ששאלת והדבר נודע
שהיא מתשוב' אביו ז"ל • מיהו שנוי דחיקי למהלן • אלא נר' דסמך אמאי
קאמר שאינו יכול לבטל שעבדו עד שיפרע לו מעותיו וכו' דאלמא טענה
אלימא היא שרוצה שיהיה שעבדו כמו' שהו' קיים עד פרעון המעות וא"כ
טענה זו אהני' נמי כשהלוה הל' לתת קצת מהחוב ולקח קצת מהמשכנו' דנמל'
לפ"ז שלא נשא' השעבד' כלו קיי' כמו שהי' אוה' הית' טענת שמעון בשאלה כי
על הבית כולו הלוהו ואינו רוצ' לקבל קצתו ועליה הסיב שהדין עם שמעון •
שער ע חלק א א גרסינן בכתובות המודר הנאה וכו' • בדף ק"ח
וכך היא הסוגיא בשלמא שוקל את שקלו
מזה קא עביד לתנן חורמין על האבד ועל הגבוי ועל העומד ליגרו'
ומחזי' לו אבדו נמי מזה קא עביד אלא פורע לו את חובו הא קמחששי
ליה אמר רב הושעיא הא מני חנן היא דאמר אבד את מעותיו ורצא אמר
אפי' תימא רבנן הכא במאי עסקין גלוה ע"מ שלא לפרוע בשלמא רבא לא
אמר כרב הושעיא דקמקוים ליה כרבנן וכו' • ובדברי רבינו נראה דמשמע
ליה דהא קאמ' בשלמ' שוקל לו את שקלו מצי' קא עביד לתנן חורמין על
האבד וכו' היינו דמוקי הא דשוקל את שקלו באבד ממש שכבר שלחו ונאבד
בדרך • ולכן משמע מפרש' • מזה קא עביד כלומר' מצי' בעלמ' קא עביד
ואינו מהנהג לזה שאם לא שקל עליו לא הפסיד כלום שיש לו חלק בקרבנות
לתנן חורמין וכו' • ובזוהי ז"ל מבוארת דלאו למימרא דהאי שוקל את שקלו
מייירי ממש כששלחו ונאבד • אלא לומר שמה ששקלו בשבילו לא הסנהו כלום
שהרי ה' זה שהוא חייב לשקול אעפ"י שלעולם לא יהא שוקל לא בשביל זה
הפסיד

הפסיד חלקו בקרבות מידי דהוה לאבוד וגנוב ועומד לגבו' דאע"ג דככל
הני מל' זה סלף שקל כלום ימ' מ'ס לו חלק בקרבותי א"כ זה שקל בשבילו
לאו מידי יהיב שאפי' לא שקל בשבילו לא אבד חלקו • מי' מדברי החו' נר'
שהבינו כדברי רבי' : ומו"ש דהא דמוקי לא דתמן הוא משום דלמי טעין הוה
מפ' יסנה ליה כדברי הירושלמי זהו

כטעם הרי"ף וסיעתו ז"ל • אבל יש
לר"ח ז"ל שטע' אחר' שכתבו התו'
דפי' דליירי דוקא במזונות אשתו •
ומ"ה פטור שמה' היה יכול להפטר
שהאשה עצמה הייתה מלמדת וכו' •
אבל גבי ש"ת אפי' חנן מודה דלא
אבד מעותיו דהנאה גמור' היא
הואיל ואינו יכול להפטר בשום
ענין • והכי פירושא הא מני חנן
היא כלומר האי פורע מיירי באותו
חוב דליירי ביה חנן דהיינו במזון
ס' שזה דוק' וחנן היא • ועל ההיא
דירושלמי כתב דפליג' אגמ' דילן
דמוקי טעמא דשוקל את שקלו כבני
כ"ג אע"ג דממשכני על השקל' ור"ב
אוסעיה מוקי לה כחנן וכו' • וק' לי
לפי' ר"ת ז"ל דתמן לא סבר דאבד
מעותיו אלא במזונות האשה ומוקי
בהכי מחנ' דפורע את חובו א"כ
מאי האי דקאמ' רבא אפי' תימא
רבין דב"ע שלוח' ע"מ שלא לפרוע
וכו' דהיינו דמוקי לה בחוב דעלמא
וממשעות דברי' אלו נראה דכי
צריכינן להך דאוקמתא לזוה ע"מ שלא
לפרוע היינו לרבין דאלו לחנן בלאו
הכי מחנ' ספיר אפי' לזה על
מנה לפרוע • והא אפילו לחנן כי לזה
ע"מ לפרוע • זה שפרע בשבילו לא
אבד מעותיו • ובהך מלחא דגבי
חוב דעלמ' כך הוא לחנן כמו לרבין
ושום הסי' וההיא כך ה"ל אפי'
תימא לאו חנן היא • והיינו מפרשים
אפי' לא נותן לה במזון' דליירי בה
חנן אלא בסת' חוב דב"ע וכו' ומדק'
אמ' אפי' תימ' רבין משמ' דלאוקמת'
דחנן נית' בלוח' ע"מ לפרוע •
ויש לי עוד בזה מהקושי דעל סברת

ר"ח כתבו החו' פי' ר"ח וסני רב הושע' הא דתקנו פורע את חובו מזון'
אשתו הן ואל' יבא דחנן וכו' • אלמא ר"ח ז"ל סבר כר"ת ז"ל דדוקא במזון'
האשה איכא למיטר הניח מעותיו אבל בשאר מילי דעלמא הפורע בעד
חברו חייב לפרעו • ולקמן במאי דקאמר ר' זירא שני דברי' שאמר חנן הלכ'
כיוצא בו כתבו החו' פי' בקונט' כיוצא בו דחנן ריב' ז"ל • וקד' לר' חלד'
דליש' לא משמע הכי ועוד מ"ל להזכיר בדברי חנן כיוצא בו והא לא מיירי
חנן אלא באותו ב' דברים דוקא והל' הלכה כחנן וחו' לא הלכך נראה
לר' כפר' ח' כיוצא בו דיינים אחרים הדומין לאלו והלכה כמותו ולא כיוצא
בו כלומר דדיינין הדומין לאלו אין הלכ' כמותו ודומה להא דאמר פ' כל
השבעים הבו דלא לוסף עלה וכו' • והנה הרי"ף ז"ל פירש כיוצא בו דחנן
הא דאמרין לעיל אמר רב הושע' חנן היא וכו' והיינו משו' דאזיל לטעמיה
דלעיל דכי משני הא מני חנן לאו למימר דדוקא בענינא דמזונות דקאמ' חנן
מיירי אלא לומר דחנן אף בחוב דעלמא סבר הכי • אבל לר"ח ז"ל דהיא
דחנן דוקא היא במזון' ולא בענין אחר' קשה טובא היכי פיר' הכא כיוצא בו
דחנן דיינין דומין לאלו הא לדידיה ליכא למילקממזונות לדברי' אחר' יעדיף
הא לסברתו מהי' דהבו דלא לוסף עלה דמזון' ע"כ טעמא הוא כפר' ת'
ז"ל דהיה יכול להפטר שהיא היחה מלמדת מה שאין מקו' לומר כן בשום
ענין אחר •

ב ר' יהושע בן לוי אומר וכו' • דין זה כתבו הרמבם ז"ל בפ"ח מהלכות
חובל ומזיק ז"ל מי שנחפ' על חברו ולקחו כותי' ממון ממנו בגלל
חברו אין חברו חייב לשלם אין לך מי שנחפס על חברו ויהיה חברו חייב
לשלם לו חוץ מהנחפס מפני המם הקצוב על כל איש ואיש בכל שנה או הנחפס'
על החשור' שנתוכל איש ואיש למלך וכו' • והוא שיקחו ממנו בפ' בגלל פלוני
בפני עדי' ע"כ ונר' מדבריו דדוק' כשנחפס בשביל חוב חברו הוא דאינו חייב
ל רעו אבל אם פרע מדעתו מה שחברו חייב לכותי חיי' לפרעו ולא שייך בזה
טעמא דמפייס' ליה דאין הכותי מחפייס אלא בר' כספק כדכתבו המפרשים

במקומו מצוה בעלמא קא עביר שנותן ממנו להקדש אלא פורע את חובו
היכי מותר והא משתרשי ליה דאי לא פרע איהו מהדר ב"ח עלוייה וגבי
החוב מיניה ומהדר הא מני חנן היא דאמ' הניח מעותיו על קרן הצבי ואין
יכול לחבו' אחר כן זה המדר הנאה להחזירם לו והילכך לא אהני ליה מידי
שיכול האחר לטעין אילו • לא פרעת בעל חובי' אלא הוינא מפ' סגא ליה
שימחלם לי וברגרסין בירושלמי ר' אבא בר ממל הפורע ש"ח של חברו
שלא מדעתו פלוגתא דחנן ובני כהנים גדולים : אמר רב יוסף טעמיהו
דבני כהנים דמחייבי לפרעו החם הוא גבי פרנסת אשתו דלא עלה על
דעת שתמות אשתו ברעפ' • ברם הכא מפייס הוינא ליה ומחיל לי •
ב רבי יהושע בן לוי אמר אין לך נחפס על חברו וחייב ליתן לו אלא
באר' ונא ובגולגלת' פירוש אס' פרע בשבילו מס' המוטל על
קרקעו או על גולגלתו חייב האחר לפרוע בפני שריני המלכ' לתפוס
בארנוא ובגולגלתא וכיון דברין הוא נחפס עליו חנן חייב דהא משתרשי ליה
זיזי דחבריה : רב אמר כל הנחפס על חברו ליתן לו פירוש ככל דבר שפרע
מחמת חברו : חיליה דרב מהבא דהגזל את השדה ונשדור' מס' קין אס'
מכת מיני' היא אומ' לו הרי שלך לפניך אס' מחמת הגזל חייב
לרעמיד לו דו שדחו : והאי דאיה דרב ליתא להכי מקשי ליה
ולא שמע דאמ' רבי יוחנן קנס קנסי' בגזלן רמדינא משלם הגזלן דקרקע
אינה נגזלת אלא קנס הוא שקנסו חבמי' הלכך ק"ל בר' יהושע בן לוי דאין
נחפס על חברו וחייב ליתן לו אלא בארנוא וגולגלתא וכן הלכתא : הרמבם
ז"ל שאין לך נחפס על חברו וחייב אלא משחפסוהו על חמס' הקצוב והוא
שלקחו ממנו בפ' בגלל פלוני ופלוני ובפני עדים : ושם הדבר שהוא פטור'
מפני שיכול לטעון כשהפסיד אתה או ממנוך אם הם אנסוך שהרי לא ברין
משכונך בעדי שאין אדם עשוי למשבך זה על זה מר' עלי מאנסך ואע"ג
דנר' בהגזל בר מתא אבד מתא מעבט הא אמרי' התם ה"מ באכולא
אררא וברנא דמתא אבל בענין אחר הוי' ליה אונס' ומאונס' כיון שאינו ברין
לא מחייב איך דמן שמי' אנסו • להאיך ואם פרעו מדעתו נמי פטור דה"ל
במבריה ארי מלכסי חברו ובדמפרש' בגדרים ומשום טענה דמפייס הוינא
ליה ומחיל לי כדאיתא בירושלמי :

ג ובהא דאמר' בירושלמי דמשו' טענ' דמפייס הוינא ליה נפטר המחזיר
יש לנו לומר אם המלוה דוחקו והיה תוכו ומכריח בדין עזר שמרא'
שאין דעתו קרוב' אצלו כד' למחולן מהו ואיך על זה מצונו בירוש' דפטור
וכדאמר' בירושל' שמעין מהבא ושוקל לו את שקלו ואי לא שקיל ממשכ'
ליה הדה אמרה אפי' כב' ח' שהוא דוחק : וכן כתב הר"מ ז"ל הפורע שטר'
חובו של חברו שלא מדעתו אפי' היה החוב על המשכון אין הלוי חייב
בלום וגומל משכנו בחנם והרי אבד זה הנותן את מעותיו שמה היה הלוי
מפייס המלוה ומחיל לו :

ח ושל ב ע

בב"מ דוחק ע"כ • הנך רואה דבית דין לקח' דאפי' היה אצלו משכון מני
אמר מפייסנא ליה עד דיהיב לו משכונ' בעי תו מה יהיה הדין בב"מ דוחק'
דע' השתא לא שמעין אלא בב"מ שאינו דוחק' והולך ללמדו מההיא דשוקל
את שקלו והשתא יש לחמוה על רבי' שהביא דין דב"מ דוחק' וקאמר עלה
וכן כתב הר"מ ז"ל הפור' שטר' חובו של חברו אפי' היה החוב על המשכון אין
הלוה חייב כלום וכו' • כאלו רצה להביא מכאן ראיה על דינא דב"מ דוחק'
דליירי ביה וסרי הרמבם ז"ל דדינו שהו' בפכ' ו' דמלוה לא קאמר אלא בחוב
שהוא על המשכון • ועדין הוא מסופק בירושלמי בבטל חוב דוחק' • ושמא אין
כונת רבינו לראיה אלא : הביא עוד דין אחד של משכון • לפי שהביאו הרמבם ז"ל
ז"ל בפירוש כתבו בשמו : איברא דלכרמב"ם ז"ל גופיה איכא לאקסויי כיון
דאיהו סבר דדין הירושלמי בטעם מפייסנא ליה למה כתב דדין כשהחוב הוא
על המשכון ולא אכמעינין נמי • רבותא אפי' כשב"מ דוחק' כיון דלא שמעין
לה מדין משכון וגם על הריף ז"ל יש לדקדק דמייח' בהלכו' כל ענין הירוש'
עד סיום דין המשכון והשמיט איך דינא דב"מ דוחק' : מיהו בזה יש
לי לומר דהרי"ף והרמבם ז"ל סברי' בזה כר"ת זכרונם לברכה דאין לסמוך
על הירושלמי בזה דב"מ דוחק' • דהא יליף מההיא דשוקל את שקלו דלפי'
הירושלמי מיירי בכל ענין ואלו לגמ' • דילן לא הוי אלא כההיא דאבד וגבוי
וכו' • כדמייח' החו' והרא"ש ז"ל • וא"כ לית הלכ' כירו' אפי' בב"מ דוחק' •
אבל בעק' הדין דפורע חובו של חברו אפי' ביש בו משכון לא פליג גמ' דין
אירוש' אלא או בני כ"ג מודו בהכי או לא אבל בסבר' חנן דהלכתא כוותי'
לא פליגי כלל ולכ' ע"כ סבר חנן דהו' דעלמא הוי כמותו כדכת' הר"ן ולפי'
הביאו דין הירו' כפור' חוב שיש בו משכון ולא הדין האחר כשב"מ דוחק' מעת'
הוספנו על החמ' בדברי רבי' אס' רצה להביא ראי' מדברי הרמבם על דין
ב"מ דוחק' • לפי מה שאמרנו לא ס' ל' הכי ואף לפי מה שדחקנו בכוונתו : הוא
פוס' בזה כירוש' שלא כש"ה הר"י והרמבם ז"ל ויהי' לו לרבינו לדקדק ולשילב
על זה :

ז"ל ולפ' ז"ל לי לדקדק בכתוב' הרשב"א ז"ל דמייח' לה הרב ז"ל דב"מ סי'
קכ"ח סכתב שאלת נמי הקהל לו מכותי אלק' דינרי' והכותי מעטן בהמות
היהו לים ובעלי הסהמות פחדו שלא ימותו ופדו אות' והקהל טוענים ס' ירם
מייבס לשלם תשובה אין זה כפורע חובו של חבר' שזה מוכרח לפרו' מחמתו
ומחמת כל הקהל דכסותפיס' הם
ומחמת כלם לו וכלם חייבי' לשלם
ע"כ • דמה לו לומר שאין זה כפורע
חובו של חברו וכו' • ותלה חיוכס'
מפני שהוא מוכרח לפרוע • תיפוק
ליה דאפילו הוי פורע חוב של חברו
מ"מ מייחייבי לפרו' כיון דהוי לכותי'
דלא שייך גביהו פיוס ולכל הפחות
יאת' שני הטעמי' גס יתד' ואולי על
התח' הענין קאמ' שמשכנו הבהמות
והכו' שאין זה ככותי האונס' לאחד
סיהי' פור' חובו של חברו וכו' • דאלו
מה שפרו אות' אח' כ' ודאי לא ככס'
בגדר פורע חוב חברו • אלא כמיל'
אכלתו עצמו מיהו מדברי רבי' לא
משמ הכי כדלייקי דעל ל' הרמבם ז"ל
כתב וטעם הדבר שהוא פטור מפני
שיכול לטעון כשהפסיד אתה או
ממנוך הם אנסוך וכו' • עד ומאלו'
כיון שאינו ברין : א' מייחיי' איך דמן
שמי קנסו להאיך ואם פרעו מדעתו
נמי פטור דה"ל כמבריה ארי מלכסי
חברו וכדמפרש בגדרים ומשום טענה
דמפייס הוינא ומחיל לי וכו' • אלמא
כך הוא פורע מדע' קוב חברו
לכותי כמו אם אנסו לפרו' דבשניה'
פטור ואתמה' דלפי הנר' לא הסכימו
בזה שאר הפ' סקי ומטעם דמסתמ'
אין הכותי מחפייס בגדרים דהוי
טעמא דמסתבר :

ג ומהא דאמר' בירושלמי וכו' •
לסון הירושלמי שמביאין
התם' והרא"ש ז"ל כך הוא הגע'
עלמך דהוי גביה משכון מפייס הוינא
ליה עד דיהיב לי משכונ' עד כדון
בב"מ שאינו דוחק ואפי' בב"מ דוחק'
נשמענה מן הדא ושוקל את שקלו
ואם לאו ממשכנ' הדא אמרה אפי'
מני אצלו משכון מני היה אצלו משכון
אמר מפייסנא ליה עד דיהיב לו משכונ'
דע' השתא לא שמעין אלא בב"מ שאינו
דוחק' והולך ללמדו מההיא דשוקל
את שקלו והשתא יש לחמוה על רבי' שהביא
דין דב"מ דוחק' וקאמר עלה וכן כתב
הר"מ ז"ל הפור' שטר' חובו של חברו
אפי' היה החוב על המשכון אין הלוי
חייב כלום וכו' • כאלו רצה להביא מכאן
ראיה על דינא דב"מ דוחק' דליירי ביה
וסרי הרמבם ז"ל דדינו שהו' בפכ' ו' דמלוה
לא קאמר אלא בחוב שהוא על המשכון •
ועדין הוא מסופק בירושלמי בבטל חוב
דוחק' • ושמא אין כונת רבינו לראיה
אלא : הביא עוד דין אחד של משכון •
לפי שהביאו הרמבם ז"ל בפירוש כתבו
בשמו : איברא דלכרמב"ם ז"ל גופיה
איכא לאקסויי כיון דאיהו סבר דדין הירושלמי
בטעם מפייסנא ליה למה כתב דדין כשהחוב
הוא על המשכון ולא אכמעינין נמי • רבותא
אפי' כשב"מ דוחק' כיון דלא שמעין לה מדין
משכון וגם על הריף ז"ל יש לדקדק דמייח'
בהלכו' כל ענין הירוש' עד סיום דין המשכון
והשמיט איך דינא דב"מ דוחק' : מיהו בזה
יש לי לומר דהרי"ף והרמבם ז"ל סברי' בזה
כר"ת זכרונם לברכה דאין לסמוך על הירושלמי
בזה דב"מ דוחק' • דהא יליף מההיא דשוקל
את שקלו דלפי' הירושלמי מיירי בכל ענין
ואלו לגמ' • דילן לא הוי אלא כההיא דאבד
וגבוי וכו' • כדמייח' החו' והרא"ש ז"ל • וא"כ
לית הלכ' כירו' אפי' בב"מ דוחק' • אבל בעק'
הדין דפורע חובו של חברו אפי' ביש בו
משכון לא פליג גמ' דין אירוש' אלא או בני
כ"ג מודו בהכי או לא אבל בסבר' חנן דהלכתא
כוותי' לא פליגי כלל ולכ' ע"כ סבר חנן דהו'
דעלמא הוי כמותו כדכת' הר"ן ולפי' הביאו
דין הירו' כפור' חוב שיש בו משכון ולא
הדין האחר כשב"מ דוחק' מעת' הוספנו על
החמ' בדברי רבי' אס' רצה להביא ראי' מדברי
הרמבם על דין ב"מ דוחק' • לפי מה שאמרנו
לא ס' ל' הכי ואף לפי מה שדחקנו בכוונתו : הוא
פוס' בזה כירוש' שלא כש"ה הר"י והרמבם
ז"ל ויהי' לו לרבינו לדקדק ולשילב על זה :

השבת והמהלם עדי עד לאל גומר עלי המרומם על כל ברכה :

ח ושל ב ע

